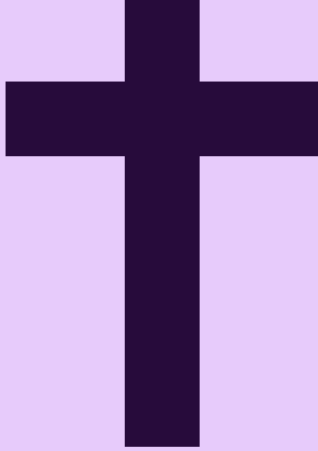

Alacatlalzala Mixtec
New Testament

Mixtec, Alacatlalzala: Alacatlalzala Mixtec New Testament
(New Testament+)

Alacatlalzala Mixtec New Testament
Mixtec, Alacatlalzala: Alacatlalzala Mixtec New Testament
(New Testament+)

copyright © 2019 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Alacatlalzala

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-11

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 25 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
a74bfb3f-bd55-5ab9-983e-8d19de48c198

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	70
SAN LUCAS	111
SAN JUAN	184
HECHOS	245
ROMANOS	329
1 CORINTIOS	367
2 CORINTIOS	402
GÁLATAS	424
EFESIOS	438
FILIPENSES	451
COLOSENSES	460
1 TESALONICENSES	469
2 TESALONICENSES	476
1 TIMOTEO	480
2 TIMOTEO	490
TITO	496
FILEMÓN	501
HEBREOS	503
SANTIAGO	527
1 PEDRO	536
2 PEDRO	546
1 JUAN	552
2 JUAN	561
3 JUAN	563
JUDAS	565
APOCALIPSIS	568

To'on ñava'a xa'a Jesucristo ña nĩtaa taMateo

*Ñayó'o ká'an xa'a naxii síkuá
Jesucristo*

(Lc. 3:23-38)

¹ Yó'o vaxi kivi naxii síkuá Jesucristo; tayó'o kúu ra sa'ya ñani síkuá tarey David, tayó'o kúu sa'ya ñani síkuá taAbraham na xindoo xina'á.

² TaAbraham xikuu yivá taIsaac; taIsaac xikuu yivá taJacob; taJacob xikuu yivá taJudá xí'in inka nañani ra. ³ TaJudá xikuu yivá taFares xí'in taZara, ta si'í ovi tayó'o xinani ña Tamar. TaFares xikuu yivá taEsrom; taEsrom xikuu yivá taAram.

⁴ TaAram xikuu yivá taAminadab; taAminadab xikuu yivá taNaasón; taNaasón xikuu yivá taSalmón.

⁵ TaSalmón xikuu yivá taBooz, si'í taBooz xinani ña Rahab. TaBooz xikuu yivá taObed, si'í taObed xinani ña Rut. TaObed xikuu yivá taIsaí. ⁶ TaIsaí xikuu yivá tarey David ta tayó'o xa'nda chiño noo naIsrael, ta tarey David xikuu yivá taSalomón. Ta si'í taSalomón xikuu ña naki'in taDavid tá nixi'i yii ña tanoo, ta xinani Urías.

⁷ TaSalomón xikuu yivá taRoboam; taRoboam xikuu yivá taAbías; taAbías xikuu yivá taAsa. ⁸ TaAsa xikuu yivá taJosafat; taJosafat xikuu yivá taJoram; taJoram xikuu yivá taUzías. ⁹ TaUzías xikuu yivá taJotam; taJotam xikuu yivá taAcáz; taAcáz xikuu yivá taEzequías. ¹⁰ TaEzequías xikuu yivá taManasés; taManasés xikuu yivá taAmón; taAmón xikuu yivá taJosías. ¹¹ TaJosías xikuu

yivá taJeconías xí'in inka ñani ra. Xindoo nayó'o ñoo Israel ta kivi saá kixaa nañoo Babilonia ta kixá'á na káni tá'an na xí'in naIsrael, ta kündeé naBabilonia noo nayó'o. Ta saá tiin na naIsrael kuá'an na xí'in na ñoo Babilonia.

¹² Ta saá taJeconías xikuu yivá taSalatiel; taSalatiel xikuu yivá taZorobabel. ¹³ TaZorobabel xikuu yivá taAbiud; taAbiud xikuu yivá taEliaquim; taEliaquim xikuu yivá taAzor. ¹⁴ TaAzor xikuu yivá taSadoc; taSadoc xikuu yivá taAquim; taAquim xikuu yivá taEliud. ¹⁵ TaEliud xikuu yivá taEleazar; taEleazar xikuu yivá taMatán; taMatán xikuu yivá taJacob. ¹⁶ TaJacob xikuu yivá taJosé, ta taJosé xikuu yii ñaMaría, ta ñáyó'o xikuu si'í taJesús, ta kúu Cristo.*

¹⁷ Ta saá njya'a uxu komi nave'e ra, na xikuu xii síkuá Jesucristo ña kixá'á nda kuiya xitaku taAbraham tãnda kuiya xitaku taDavid. Ta tuku njya'a uxu komi nave'e ra, ña kixá'á nda kuiya xitaku taDavid tãnda kuiya nañoo Babilonia tiin na naIsrael kuá'an na ñoo Babilonia. Ta njya'a inka uxu komi nave'e ra, ña kixá'á nda kuiya kee nañoo Israel nixa'an na ñoo Babilonia tãnda kuiya kaku Jesucristo.

Ñayó'o ká'an xa'a ña kaku Je-

sucristo

(Lc. 2:1-7)

¹⁸ Kivi kaku Jesucristo si'a nixiyo. ÑaMaría ña kuu si'í ra, nixiyo ini ña tonda'a ña xí'in taJosé. Ta tayó'o, ta'an ka tonda'a ra xí'in ña, ta kunda'a ini ra ñó'o sa'ya ña, ta on sivi sa'ya taJosé kía, chi ña ñó'o kúu ña sa'ya Níma Ndios. ¹⁹ Ta taJosé, ta kóni kuu yii ñaMaría, ñii tãa va'a ní ini kúu ra, ta ni-xiin ra ndato'on ra xí'in nivi ña ñó'o sa'ya ñaMaría

* 1:16 To'on "Cristo" kóni kachí ña: Tãa ta ti'vi Ndios ña sakaku ra nivi.

ta sakuka'an ra ñoḡ ñá. Ta saá ch̄kaḡ ini ra sandakoo se'é ra ñá, ña ḡn koni ndi'i n̄vi ñayó'o. ²⁰ Tá xáni s̄inj ra sandakoo ra ñá, ta ñoó n̄k̄is̄in taJosé ta n̄xani ra ñii ñaángel kee ñoḡ Ndios k̄ixi ña ñoḡ ra, ta káchí ña saá xí'in ra:

—Tata José, sa'ya ñani síkuá t̄rey David kúu ún, ḡn kuyi'ví ini ún naki'in ún ñaMaría koo ñá xí'in ún, chí sa'ya ñá ña kaku, sa'ya Nima Ndios kúu ña. ²¹ Tá kaku t̄a sa'ya ñá, ta chinóo ún k̄iv̄i ra kunaní ra Jesús.† Saá kunaní ra, chí t̄a sakaku nan̄vi xa'a kuachi na kuu ra —káchí ñaángel xí'in taJosé.

²² Ta ndi'i ñayó'o n̄ixiyo, chí saá x̄ini ñó'ó kundivi ña n̄ka'an Ndios xí'in taḡrofeta‡ x̄ina'á, chí taḡrofeta n̄taa ra si'a:

²³ Ñaña'a lo'o, ñá ȳi ñá t̄'an t̄ndaḡ t̄a, ta kee sa'ya ñá, ta sakaku ñá ñii t̄a lo'o, ta kunaní ra Emanuel, káchí t̄o'on Ndios ña n̄taa taḡrofeta x̄ina'á. Ta k̄iv̄i “Emanuel” kóni káchí ña saá: Ndios yóo ra xí'in yó.

²⁴ Ta saá n̄k̄axín ini taJosé, ta ndakoo ra, ta k̄isa ndivi ra tá yóo ndi'i ña n̄ka'an ñaángel xí'in ra, ta n̄aki'in va'a ra ñaMaría nduú ñá ñási'í ra. ²⁵ Ta taJosé xí'in ñaMaría ḡn vása ní-kis̄in xí'in tá'an na aḡḡa k̄iv̄i kaku sa'ya ñá, ta saá taJosé ch̄inóo ra k̄iv̄i t̄alo'o kaku yó'o kunaní ra Jesús.

2

Ñayó'o ká'an xa'a nandíchi na nákoní k̄imi k̄iv̄i k̄ixaḡ na x̄ito na taJesús

¹ TaJesús kaku ra ñoo Belén ña ndá'vi ndaa estado Judea, ta taHerodes x̄ikuu rey ñoo estado Judea. Ta saá k̄ixaḡ nandíchi na nákoní k̄imi ñoo Jerusalén;

nayó'o k̄ixi na chí ñoḡ vaḡi kana ño'o. ² Ta saá k̄ixá'á na ndák̄a t̄o'on na ñañoo Jerusalén, káchí na si'a:

—¿Mik̄iḡ kaku t̄alo'o t̄a kuu rey ñoḡ ndó'ó najudío?* Chí ñoḡ vaḡi kana ño'o x̄ini ndi' ñii k̄imi, ta saá k̄undaḡ ini ndi xa kaku ra, ta vitin vaḡi ndi yó'o ña kasa t̄o'ó ndi ra —káchí nandíchi.

³ K̄iv̄i x̄ini so'o t̄rey Herodes t̄o'on ña n̄ka'an nandíchi yó'o, ta n̄indi'i ní ini ra. Ta ñii k̄i'va saá n̄indi'i ini ñañoo Jerusalén.

⁴ Ta saá t̄rey Herodes k̄ana ndi'i ra naná'no ñoḡ nas̄tu, ta k̄ana ra ndi'i na sáná'a ndayí Ndios, ta k̄ixaḡ ndi'i nayó'o ñoḡ ra. Ta n̄indaḡa t̄o'on ra nayó'o, mik̄iḡ kaku Cristo. ⁵ Ta nayó'o ndakuijn na, káchí na saá:

—Ñoo Belén ña ndá'vi ndaa estado Judea yó'o kaku ra, chí saá káchí t̄o'on Ndios ña n̄taa taḡrofeta x̄ina'á, káchí ña saá:

⁶ Ñoo Belén, ña ndá'vi ndaa estado Judea,

kúu ña ñii ñoo ña ndáya'ví ní ka ñoḡ ndi'i ñoo;

chí nd̄a ñoo yó'o kixi t̄a kuiso chiño,

ta kundaa ra ñañoo Israel, káchí t̄o'on Ndios ña n̄taa taḡrofeta —káchí na ndiso chiño ñoḡ ñañoo judío xí'in t̄rey Herodes.

⁷ Ta saá taHerodes k̄ana se'é ra nandíchi na nákoní k̄imi, ta nayó'o k̄ixaḡ na ñoḡ ra, ta n̄indaḡa t̄o'on ra na, ndá k̄iv̄i kúu ña n̄t̄ivi n̄aye'e k̄imi x̄ini na. Ta saá ndat̄o'on na xí'in ra, ta k̄undaḡ ini ra. ⁸ Ta t̄i'ví ra na kuḡ'an na ñoo Belén, ta n̄ka'an ra si'a xí'in na:

—Kuḡ'an ndó ñoo Belén, ta nandukú ndó míchi yóo t̄alo'o. Tá x̄ini ndó ra, ta saá ndikó tuku ndó yó'o ta ndat̄o'on ndó xí'in i, ta saá ȳi'j k̄o'on̄i kasa t̄o'ó'j ra —káchí taHerodes xí'in na.

† 1:21 K̄iv̄i “Jesús” kóni káchí ña: Ndios sákaku ra n̄vi. ‡ 1:22 Naprofeta kúu n̄vi na ká'an ndoso t̄o'on Ndios. * 2:2 Najudío kúu nas̄'ya ñani síkuá taIsrael t̄a x̄inani Jacob x̄ina'á.

9 Ta *kivi ndi'i xini so'o* na ña *nika'an tarey*, ta saá *kee na ku'a'an* na. Ta *kimi ti xini* na, *ku'a'an si'na* rí *noo* na, ta *nixaa rí* ta *xikanóo rí noo kándú'u talo'o*. 10 Tá *xini* na *xikanóo tikimi yó'o*, ta saá *kusij* ní *ini* na. 11 Ta *niki'vi* na *ini ve'e*, ta *xini* na *talo'o xí'in si'í* ra *ñaMaría*. Ta saá *xikuxítí* na *noo talo'o*, ta *kisa to'ó* na ra. Ta *nakuiná* na *xatón váli* na, ta *saní'i* na ra *ñaoro*, *xí'in xuxa va'a* ña *yá'ví* ní, *xí'in ndutá va'a tá támi* *xá'an naní rá mirra*. 12 Ta *Ndios ti'vi* ra *xani noo nandíhí yó'o*, ta saá *kundaá* *ini* na ña *on ndikó* na *ño noo yoo tarey Herodes*. Ta saá *ndjók* na *kuano'o* na *inká yichí*, ta *on vása ní-ndikó ka* na *yichí noo kixi* na.

Ñayó'o ká'an xa'a nave'e
tajesus kivi ku'a'an na ñoo Egipto

13 Tá *kee nandíhí* na *nákoni kimi kuano'o* na, ta *ñoó njikisin* *tajosé* ta *nixani* ra *ñii ñaángel kee noo Ndios kixi* ña *noo* ra, ta *káchí* ña saá *xí'in* ra:

—*Ndakoo ún*, ta *naki'in ún* *tikuá'á lo'o xí'in si'í* ra, ta *kama kee ndó ko'on ndó anda* *ño Egipto*, ta *kán kundoo ndó anda kivi ka'anj* *xí'in ún*, saá *ndikó ndó*. *Chi tarey Herodes nandukú* ra *tikuá'á lo'o*, *chi kóni* ra *ka'ni* ña'á ra —*káchí ñaángel xí'in* *tajosé*.

14 Ta *xandikon* *ñoó saá tajosé* *xí'in ñaMaría ndakoo* na, ta *naki'in* na *tikuá'á lo'o*, ta *kee* na *ku'a'an* na *anda* *ño Egipto*. 15 Ta *ñoó yó'o nixiyo* na *anda kuyá* *nixi'j* *tarey Herodes*. Saá *kundivi* *to'on Ndios* ña *nitaa taprofeta xina'á*, *káchí* ña saá: “*Kana j sa'ya j vaxi* ra ña *kee* ra *ño Egipto*, ta *no'o* ra *ño ra*”, *káchí* *to'on Ndios*.

Ñayó'o ká'an xa'a tarey
Herodes
kivi xa'nda chiño ra *ka'ni* na *ndi'i*
naváli

16 Tá *tarey Herodes kundaá* *ini* ra *nandíhí* na *nákoni kimi sandá'ví* na ra, ta *nisaá* ní ra. Ta saá *naká'an* ra ña *nda'to'on* na *xí'in* ra *ama kaku talo'o*. Ta saá *xa'nda chiño* ra *noo natropa* ña *ka'ni ndi'i* na *nataa váli* na *ovi kuyá* ta *chí nino* na *ndoo* *ño Belén* *xí'in inká* na *ño yatin*. Ta saá *ku'a'a* ní *naváli nixi'j*, *kisa natropa*. 17 Ta saá *kundivi* ña *nitaa taprofeta Jeremías*, *káchí* ra saá:

18 *Xini so'o* na *xáku* ní *ña'a* *ño*
Ramá,

ndeé ní *xáku* ñá, ta *kúchuchú* ní *ini* ñá;

ñá*Raquel kúu* ñá, *xáku* ní ñá *xa'a*
sa'ya ñá,

ta *on vása xiiin* ñá *kindoo* *ini* ñá ña *ku'a'a* ní *nataa váli nixi'j*, *káchí* *to'on Ndios*, ña *nitaa* *tajeremías xina'á*.

19 Ta *nixi'j* *tarey Herodes*, ta *tajosé* *yoo* ra *ño Egipto*, ta *ñoó njikisin* ra ta *nixani* ra *ñii ñaángel kee noo Ndios kixi* ña *noo* ra, ta *nda'to'on* ña *xí'in* ra:

20 —*Ndakoo ún*, ta *naki'in ún* *tikuá'á lo'o xí'in si'í* ra, ta *no'o ndó* *ño Israel*, *chi xa nixi'j* na *kóni* *ka'ni tikuá'á lo'o* —*káchí ñaángel xí'in* ra, *tixin xani kixi noo* ra.

21 Ta saá *ndakoo tajosé* *xí'in* *ñaMaría*, ta *naki'in* na *tikuá'á lo'o*, ta *kuano'o* na *ño Israel*.

22 Ta *kivi xini so'o tajosé to'on* *tajeremías* *sa'ya tajeremías* *kúu* *tajeremías* *chiño noo estado* *Judea*, ta *nixi'vi* ní ra *ko'on* ra *ño yó'o*. Ta *tuku nixani* ra *ñii ñaángel nika'an* ña *xí'in* ra, ña *on ko'on ka* ra *estado Judea*, ta saá *ki'in* ra *ku'a'an* ra *inká yichí* ña *ku'a'an estado Galilea*. 23 Ta *nixaa* ra *estado yó'o*, ta *nakani* *ini* ra *va'a ka ko'on* ra *koo* ra *ño Nazaret*, *ñii* *ño ndikon ndaa estado Galilea*. Ta saá *kundivi to'on nika'an naprofeta*, *káchí* na saá *xa'a* *tajeremías* *ti'vi Ndios sakaku* ra na *ño yivi*: “*Ñii taño Nazaret kuu*

ra”, káchí tɔ'on Ndios ña n̄taa na x̄ina'á.

3

Ñayó'o ká'an x̄a'a taJuan, ta sákuchu n̄ivi

(Mr. 1:1-8; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Ta saá n̄iya'a kuá'a ní kujiya, ta k̄ixaá taJuan ta sákuchu n̄ivi, n̄ixaá ra n̄oɔ yóo yuku yichí estado Judea. Ta n̄ixaá kuá'a ní n̄ivi x̄ini sɔ'o na ña n̄ika'an ndoso ra x̄i'in na. ² Tɔ'on yó'o kúu ña n̄ika'an ra x̄i'in na:

—On vása ke'é ka ndó ña on vá'a, ta nandikó ini ndó x̄a'a ña on vá'a ke'é ndó, chi xa yóo yatin ní yichí ña x̄'nda chiño Ndios kutaku yó —káchí taJuan x̄i'in na.

³ X̄a'a taJuan yó'o n̄taa taprofeta Isaías x̄ina'á, káchí ra saá:

Ta n̄oɔ yóo yuku yichí kɔ'on ra ka'an ndoso ra, kachí ra saá:

“Ná koo ti'va ini ndó, saá chi yachí k̄ixaá m̄ii taKá'no n̄oɔ yó; kindaa ndó ña on vá'a sási n̄oɔ ndó, ta saá va'a kuchiño naki'in ndó ra”, kachí ta ta koo yuku yichí,

saá káchí tɔ'on Ndios ña n̄taa taIsaías x̄ina'á.

⁴ Tikɔɔ taJuan kuva'a ña x̄i'in yis̄i tícamello, ta nó'ni ñii ñá'ño ñii kit̄i tɔko ra. Ta x̄ixi ra t̄ika ndíama x̄i'in ñoño t̄yókɔ v̄alí yóo yuku. ⁵ Ta n̄ivi naño Jerusalén, x̄i'in na ndóo ndi'i saá kuá'a ka ñoo ña ndá'vi ndaa estado Judea, x̄i'in na ndóo yatin yu'uta Jordán v̄axi na, ta k̄ixaá na ña kon̄i sɔ'o na tɔ'on ña ká'an ndoso taJuan. ⁶ Ta saá x̄ini sɔ'o na, ta k̄ixá'á na ná'ma na x̄a'a kuachi na. Ta taJuan sákuchu ra nayó'o yuta Jordán.

⁷ Ta taJuan x̄ini ra v̄axi kuá'a ní naná'no n̄oɔ najudío, na kúu n̄a-fariseo x̄i'in nasaduceo, chi kóni na kuchu na, kasa taJuan. Ta

taJuan n̄ika'an ra tɔ'on yó'o x̄i'in na:

—Ta ndó'ó, js̄a'ya koo xati kúu ndó! ¿Yu kúu na n̄ika'an x̄i'in ndó kuchu ndó, ta saá sakaku x̄i'in m̄ii ndó ña on saxo'vi Ndios ndó'ó k̄ivi ña v̄axi? ⁸ Tá ndixa n̄andikó ini ndó ta kóni ndó kɔ'on ndó yichí Ndios, ta x̄ini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño ña va'a ndatán kóni Ndios.

⁹ Saá chi on vá'a kani s̄ini ndó ndí x̄a'a ña kúu ndó sa'ya ñani sikuá taAbraham, Ndios sakaku ra ndó'ó. Ta ká'an̄i x̄i'in ndó, Ndios kuchiño ra ndasa ra yuu yó'o n̄ivi na kuu sa'ya ñani sikuá taAbraham. ¹⁰ Ta n̄ivi na on vása kisa ndivi ña kóni Ndios, ndatán yóo yiton tón koon ku'i on vá'a nda'a, saá yóo na n̄oɔ Ndios. Ta Ndios xa yóo ti'va ra x̄i'in yáchá s̄ijn ña ka'nda ra ndi'i yiton tón on vása koon ku'i va'a nda'a, ta ka'nda ra nó, ta taan ra nó kɔko nó n̄oɔ x̄ixi ño'o. ¹¹ Ta ȳi'i, sákuchuj ndó'ó x̄i'in takuii, ña kundaa ini n̄ivi ña ndixa n̄andikó ini ndó. Ta ta ta v̄axi s̄ata j kúu ta ndeé ka n̄oɔ ȳi'i. Ta ȳi'i kúu ñii ta kisa chiño kuiti n̄oɔ ra. Ta t̄ayó'o sakuchu ra ndó'ó x̄i'in m̄ii Níma Ndios, ña yóo ndatán yóo ño'o x̄ixi. ¹² Xa yóo ti'va ra kasa nani ra x̄a'a kuachi n̄ivi, ta ke'é ra x̄i'in n̄ivi ndatán ke'é n̄ivi x̄i'in ndik̄in trigo ña x̄'nda na ta saxixin na ña. Saá chi t̄ayó'o nata'vi ra n̄ivi na va'a n̄oɔ na on vá'a. Ta taxi va'a ra n̄ivi na va'a ña kundoo na ve'e ra, ta taan ra n̄ivi na on vá'a n̄oɔ x̄ixi ño'o, ta nda ñii k̄ivi on nda'va ña —káchí taJuan x̄i'in na.

Ñayó'o ká'an x̄a'a taJuan k̄ivi sákuchu ra tafesús

(Mr. 1:9-11; Lc. 3:21-22)

¹³ Ta saá kee taJesús estado Galilea, ta k̄ixaá ra n̄oɔ yóo taJuan yu'u yuta Jordán, ta taJesús ndukú ra n̄oɔ taJuan ña sakuchu ña'á ra. ¹⁴ Ta taJuan n̄i-xiin ra sakuchu ra taJesús, káchí ra saá x̄i'in ra:

—On vása xíní ñó'ó sakuchui yó'ó. Yó'ó kúu ta xíní ñó'ó sakuchu ún yi'i va —káchí taJuan xí'in taJesús.

¹⁵ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Va'a ka sakuchu ún yi'i vitin, saá chi xíní ñó'ó kasa ndivi yó ndi'i ña xá'nda chiño Ndios —káchí taJesús.

Ta saá ñino ini taJuan, ta sakuchu ra taJesús. ¹⁶ Tá ndi'i sakuchu ña'a ra, ta taJesús ke'a ra yu'u yuta. Ta ñixona ñoyivi ñino noo ra, ta xini ra vaxi noo Níma Ndios, ndatán vaxi noo ñii tisata, saá vaxi noo ña, ta xikanoo ña noo ñíndichi ra. ¹⁷ Ta ñivi na ndoo yu'u yuta xini so'o na to'on Ndios ñika'an ra nda ñoyivi ñino, káchí ra saá:

—Tayó'o kúu Sa'ya, ta kí'vi ní ini xini, ta kúsi ní ini xini ra —káchí Ndios xa'a taJesús.

4

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús
kivi ñaníma ndiva'a ká'no xito
ndoso ña ra*

(Mr. 1:12-13; Lc. 4:1-13)

¹ Ta saá Níma Ndios ñika'an ña xí'in taJesús ko'on ra yuku yichí, chi ñaníma ndiva'a ká'no koto ndoso ña ra, chi kóni ña sandá'vi ña ra.

² Ta nda lo'o on vása ní-xixi taJesús, chi ñixiyo so'on ra ovi siko ndivi xí'in ovi siko ñoo, ta saá xí'i ní ra soko. ³ Ta kixaa ñandiva'a ká'no noo taJesús ña koto ndoso ña ra, ta ñika'an ña xí'in ra to'on yó'o, káchí ña saá:

—Tá ndixa Sa'ya Ndios kúu ún, ta va'a ka'nda chiño ún noo yuu ña ndoo yó'o ná nduu ña sita va'a —káchí ña xí'in ra.

⁴ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá xí'in ñaníma ndiva'a:

—To'on Ndios káchí ña saá: “On sivi nina ña xixi ñivi kúu ña xini ñó'ó ña kutaku na. Ta xini ñó'ó kandixa va'a na to'on Ndios, ta saá kutaku na”, káchí

to'on Ndios —káchí taJesús xí'in ñaníma ndiva'a.

⁵ Ta saá ñaníma ndiva'a ká'no ñika'an ña xí'in taJesús ko'on ra xí'in ña, ta ñixaa na yita na sini torre ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ⁶ ta ñika'an ña xí'in ra, káchí ña saá:

—Tá ndixa Sa'ya Ndios kúu ún, ta sakana xí'in mji ún nda ñing, chi saá káchí to'on Ndios:

Ndios ti'vi na ángel ña chindeé na yó'ó, ta kundaa va'a na yó'ó.

Ta naángel natiin na yó'ó kanóo ún noo nda'a na, ko'o nakava ún noo yuu, ta takué'e ún,

káchí to'on Ndios —saá káchí ñandiva'a xí'in taJesús.

⁷ Ta ndakuijn taJesús:

—Saá tuku káchí to'on Ndios: “On vá'a koto ndoso yó Ndios” —káchí taJesús xí'in ñaníma ndiva'a.

⁸ Ta sondi'i ñandiva'a ká'no ñika'an tuku ña xí'in taJesús ko'on ra xí'in ña, ta saá ndaa na ñii yuku sikón ní, ta ñandiva'a saná'a ña ra ndi'i ñoo ña yoo ñoyivi yó'o xí'in ndi'i ñakuiká ñoyivi. ⁹ Ta saá ñika'an ñandiva'a xí'in ra, káchí ña:

—Tá kuxití ún noo ta kasa to'ó ún yi'i, ta saá taxi ndayí nda'a ún kuu ún taká'no noo ndi'i ñoyivi yó'o xí'in ndi'i ñakuiká kómí ña —káchí ñandiva'a xí'in ra.

¹⁰ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra xí'in ña:

—iKuta'a ún noo, yó'ó, ñaníma ndiva'a ká'no Satanás!, chi káchí to'on Ndios saá: “Ndasaá kuiti Ndios kasa to'ó yó, ta kasa ndivi yó xí'in ra, ta on kasa to'ó yó, ni on kasa ndivi yó xí'in inka na”, káchí to'on Ndios —saá ñika'an taJesús xí'in ñaníma ndiva'a.

¹¹ Ta saá ñandiva'a sandakoo ña ra, ta kee ña ku'a'an ña, ta saá

kixaa naángel chindeé na taJesús, taxi na ndi'i ña xini ñó'ó noo ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ña kixá'a ra kisa ndivi ra chiño Ndios

(Mr. 1:14-15; Lc. 4:14-15)

¹² Kivi xini so'o taJesús xa'a ña chikaa na taJuan ini ve'e kaa, ta ndikó taJesús kuano'o ra estado Galilea. ¹³ Ta nixaa ra ñoo Nazaret, ta kee tuku ra ku'a'an ra koo ra ñoo Capernaum, ña nákaa yatin yu'u mini, noo yoo yatin ñoo noo ndoo sa'ya ñani sikuá taZabulón xí'in inka taNeftalí.

¹⁴ Ta saá kundivi ña nika'an taprofeta Isaías kuiya xina'a, ta kachi ra saá:

¹⁵ Noo noo ndoo sa'ya ñani sikuá taZabulón xí'in inka taNeftalí,

nákaa ña yatin yu'u mini, inka yu'u yuta Jordán.

Ta estado Galilea, ta kán ndoo sava nivi na on vása kuu najudío, ni on vása ndikon na yichi najudío.

¹⁶ Ndatán ndoo na naa ní ini, án na naa ní noo, saá ndoo na, chi on vása taku na noo Ndios.

Ta ñii kivi koni na ñii ño'o ká'no ye'e, ña ye'e ña noo na tãda nima na, chi Ndios taxi ra ña kundaa ini na ñava'a ña ná kundikon na yichi ra, ta on ndi'i xa'a na noo ra,

kachi to'on Ndios ña nitaa taIsaías xina'a.

¹⁷ Ta saá kixá'a taJesús ká'an ndoso ra to'on Ndios xí'in nivi, kachi ra saá:

—Ta vitin on vása ke'é ka ndo ña on vá'a, ta nandikó ini ndo, chi xa yoo yatin ní yichi ña xá'nda chiño Ndios kutaku yó —kachi taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi kana ra

komi taa na táva tiaká, ña kundikon na sata ra

(Mr. 1:16-20; Lc. 5:1-11)

¹⁸ Tá ku'a'an taJesús yu'u mini Galilea, ta xini ra ovi taa, ñii ra naní Simón ta inka kivi ra kuu Pedro, ta inka taa naní ra Andrés, ñani taSimón yó'o kuu ra. Ta ovi taa yó'o sákana na ñono ini takuii, chi na táva tiaká kuu na.

¹⁹ Ta nika'an taJesús xí'in na:
—Na'a ndo kundikon ndo yi'i, ta saná'ai ndó'ó ndasaá nakaya ndo nivi kundikon na yichi Ndios —kachi taJesús xí'in na.

²⁰ Ta xandikon sandakoo nataa yó'o ñono na, ta xikundikon na ku'a'an na sata taJesús.

²¹ Ta taJesús ku'a'an ka ra, ta xini ra inka ovi taa, taJacobó xí'in ñani ra taJuan, sa'ya taZebedeo. Ndoo na ini tón barco xí'in yivá na, sánda'a na ñono na. Ta taJesús nika'an ra xí'in na:

—Na'a ndo kundikon ndo yi'i.

²² Ta xandikon sandakoo nataa yó'o tón barco na, ta sandakoo na yivá na, ta xikundikon na ku'a'an na sata taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi saná'a ra ku'a'a ní nivi

(Lc. 6:17-19)

²³ Ta saá xika taJesús ku'a'an ra ndi'i saá ñoo ndá'vi ndaa estado Galilea, ta saná'a ra nivi ve'e ño'o sinagoga, ta ká'an ndoso ra to'on ñava'a xa'a yichi ña xá'nda chiño Ndios, ta saá sánda'a ra nivi na ndeé ndo'o ndi'i saá noo kue'e.

²⁴ Ta kixá'a nijita ní'no to'on xa'a taJesús ndi'i saá ñoo Siria, ta nivi ku'a'an na xí'in na ndeé ndo'o ta nixaa na noo yoo ra estado Galilea. Ta na ndeé ndo'o yó'o, sava na kómí nima ndiva'a, sava na xí'i yí'i, sava na on kivi kaka, ta taJesús sánda'a ra ndi'i nayó'o.

²⁵ Ku'a'a ní nivi na kee estado Galilea, na kee ñii xiiña noo naní Decápolis, na kee ñoo Jerusalén, xí'in inka ku'a'a ñoo ña ndá'vi

nda a estado Judea, ta na kee inka tá'ví yu'u yuta Jordán, nakutá'an na ta kuá'an na saṭa ṭaJesús.

5

Ñayó'o ká'an xá'a ṭaJesús kivi nika'an ndoso ra xí'in nivi ñii xiki

¹ Ta xini ṭaJesús kixaa kuá'a ní nivi, ta saá ndaa ra ñii xiki, ta xikoo ra, ta kixaa naxika xí'in ra yatin noo ra ña koni so'o na ña ka'an ra.

Tq'on yó'o saná'a ṭaJesús xá'a nivi na ní'i ñava'a táxi Ndios nda'a na, ta nákaa ñasii nima na

(Lc. 6:20-23)

² Ta kixá'á ṭaJesús saná'a ra na, káchí ra saá xí'in na:

³ —Tá kúu ndó nandá'ví, na kúndaq ini ndí xini ñó'ó ndó Ndios, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasii nima ndó, chi kúu ndó nivi na ndíkõn yichi noo xá'nda chiño Ndios.

⁴ Tá kúchuchú ini ndó nda xáku ndó xá'a ñoyivi yó'o, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasii nima ndó, chi vaxi ñii kivi Ndios ndasa va'a ra ini ndó.

⁵ Tá na nino ini kúu ndó, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasii nima ndó, chi vaxi ñii kivi ndi'i ño'q ñoyivi yó'o kuu ña naki'in ndó, káchí Ndios.

⁶ Tá nándukú ndó Ndios, ndatán nivi na xí'i ní soko án na yichi ní takuí nándukú na ña kuxu na, án ña ko'o na, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasii nima ndó, chi ñii kivi Ndios taxi ra ña kutú ini ndó xí'in ñava'a.

⁷ Tá kúnda'ví ini ndó xini ndó inka nivi, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasii nima ndó, chi Ndios kundá'ví ini ra koni ra ndó'ó.

⁸ Tá ndino'o ní ini ndó kúu ndó nivi na va'a noo Ndios, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasii nima ndó, chi vaxi ñii kivi xí'in nduchú noo ndó koni ndó Ndios.

⁹ Tá ndó'ó kúu na kisa chiño ká'an tq'on va'a xí'in nivi ña

kundoõ va'a na xí'in tá'an na, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasii nima ndó, chi Ndios naki'in va'a ra ndó'ó chi sa'ya ra kúu ndó.

¹⁰ Tá yóo nivi na ké'é ñandiva'a xí'in ndó chi táku ndó ndatán kóni Ndios, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasii nima ndó, chi kúu ndó nivi na ndíkõn yichi noo xá'nda chiño Ndios.

¹¹ Tá yóo nivi na kándiva'a xí'in ndó, ta saxo'vi na ndó'ó, ta ká'an na ñavatá xá'a ndó chi ndíkõn ndó yi'i, ta xá'a ñayó'o nákaa ñasii nima ndó. ¹² Kivi ña kúndeé ndó noo ña xó'vi ndó, ta ná kusii ní ini ndó, chi ká'no ní ñava'a taxi Ndios nda'a ndó ñoyivi nino. Nanivi na xitaku xina'á saxo'vi ní na naprofeta, ta ñii ki'va saá nivi saxo'vi na ndó'ó vitin, chi ndíkõn ndó yi'i —káchí ṭaJesús xí'in na.

Tq'on yó'o saná'a ṭaJesús ndasaá xini ñó'ó kutaku nivi na ndíkõn ña'a

(Mr. 9:50; Lc. 14:34-35)

¹³ Ta tuku káchí ṭaJesús saá xí'in naxika xí'in ra:

—Ndátan yóo ñii yo'va ña chikaá yó xí'in ña kuxu yó, saá yóo ndó'ó noo nanivi ñoyivi yó'o. Tá yóo ñii ña õn vása yo'va, ta õn kuchiño ka nduva'a ña. Ta õn vása xini ñó'ó ka ñii yó'o, ta va'a ka ná kuita ña yichi noo ya'a nivi ta kundoso na ña.

¹⁴ Ndátan yóo ño'q ña yé'e, saá yóo ndó'ó noo nivi ñoyivi yó'o. Ñii ñoo ña yóo sini yuku, õn sivi ña yóo se'é kúu ña, ta ndi'i nivi kuchiño koni na ña. ¹⁵ Tá nivi nátoõn na ño'q, ta õn vása chikaá se'é na ña, ta chínóo na ña noo síkón, ta saá náye'e ña noo ndi'i nivi na ndóo ve'e. ¹⁶ Ta saá ndó'ó, tá kutaku ndó ndatán kóni Ndios ta naye'e ndó ndatán yóo ño'q yé'e ñoyivi yó'o, ta saá nanivi koni na ñava'a ké'é ndó, ta kasa ká'no na Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyivi nino —káchí ṭaJesús xí'in na.

Tq'on yó'o saná'a taJesús xa'a ndayí n̄taa taMoisés

¹⁷ Ta tuku káchí taJesús saá xí'in na:

—Qn kani ini ndó ndí yí'i kóni sandi'i x̄'a ndayí Ndios, ni qn kani ini ndó ndí yí'i kóni sandi'i x̄'a tq'on Ndios ña n̄taa naprofeta x̄ina'á. Qn sivi x̄'a ñayó'o kúu ña k̄ixaaj; yí'i vaxi kasa ndivi tq'on ña n̄ka'an Ndios.¹⁸ Ndixa ká'anj xí'in ndó, ta kivi yóo ka ñoyivi n̄no xí'in ñoyivi yó'o, ta qn nondaa nda ñii letra, ta nda ñii punto noq ndayí tq'on Ndios ña n̄taa taMoisés, ta ndixa kundivi ndi'i ña.¹⁹ Ta saá tá yóo ñii taa ta yá'a ndoso ra ñii ndayí yó'o, vará ña lo'o ní kúu ña, ta saá tuku saná'a ra ink̄a n̄vi ña ya'a ndoso na ndayí yó'o, ta Ndios káchí ra tayó'o kúu ta lo'o ní ka noq ndi'i ink̄a na ndikqon yichj Ndios. Tá yóo ñii taa ta kisa ndivi ra ndayí yó'o, ta saná'a ra ink̄a n̄vi ña kasa ndivi na ña, ta Ndios káchí ra tayó'o kúu ta ká'no ní ka noq ndi'i ink̄a na ndikqon yichj ra.²⁰ Lo'o ní kisa ndivi nafariseo xí'in na saná'a ndayí Ndios ña kóni Ndios. Ta ndó'o, xini ñó'o kasa ndivi va'a ka ndó ndi'i ña kóni Ndios. Yí'i ká'anj xí'in ndó, tá qn kasa ndivi ndó ñayó'o, ta saá qn kuchiño ndó k̄i'vi ndó noq xá'nda chiño Ndios —káchí taJesús.

Tq'on yó'o saná'a taJesús ña qn vá'a saq ini n̄vi koni na ink̄a n̄vi

(Lc. 12:57-59)

²¹ Ta taJesús n̄ka'an tuku ra saá xí'in n̄vi:

—Xa xini so'o ndó ña n̄ka'an namaestro na saná'a ndayí Ndios x̄ina'á. N̄ka'an na xí'in naxij sikuá yó, káchí na saá: “Qn ka'ni ndó n̄vi. Tá ñii taa xa'ni ra ink̄a taa, ta saá xini ñó'o ko'qn ra noq nachiño ña kasa nani na xa'a kuachi ra”, káchí namaestro.²² Ta vitin yí'i ká'anj xí'in ndó, tá yóo ñii taa ta sáa ní ini ra xini ra

ñani ra, ta ta sáa ini yó'o ndiso ra kuachi noq Ndios. Tá yóo ñii taa ká'an ra tq'on ña kándiva'a ra xí'in ñani ra, ta ta ká'an tq'on yó'o ndiso ra kuachi noq nachiño ná'no. Tá yóo ñii taa ká'an ra tq'on ña sátavi chi'ña ra ñani ra, káchí ra saá: “Takí'vi kúu ún”, ta tayó'o kúu taa ta ku'an yichj noq ko'qn ra ndaya noq xixi ño'o ndi'i saá kivi.

²³ Tá ku'an ndó taxi ndó ñasóko noq Ndios ve'e ño'o ká'no, ta náka'an ndó yóo tañani ndó ta qn vá'a kóni ra xini ra ndó'o, saá chi xani s̄ini ra qn vá'a ke'é ndó xí'in ra,²⁴ ta qn taxi ndó ñasóko noq Ndios, sandakoo na'á ndó ña, ta ko'qn ndó ta kuaku ndá'vi ndó noq tañani ndó ña nakut'an va'a ndó xí'in ra, ta saá ndikó ndó taxi ndó ñasóko noq Ndios.

²⁵ Tá ñii n̄vi kóni na taxi na kuachi x̄'a ndó noq nachiño, tá ta'an ka xaq ndó ve'e chiño, ta kama ndukú ndeé ndó kasa nani ndó kuachi xí'in na. Saá chi tá qn kasa nani ndó kuachi xí'in na, ta ȳyo nataxi na ndó'o nda'a tajuez. Ta tajuez nataxi ra ndó'o nda'a tapolicía, ta ko'qn ndó ve'e ka.²⁶ Ndixa ká'anj xí'in ndó, qn kee yachj ndó ve'e ka chi qn tava na ndó'o anda ná cha'vi ndó ndi'i s̄i'un ña níka ndó —káchí taJesús xí'in n̄vi.

Tq'on yó'o saná'a taJesús xa'a kuachi ña k̄i'vi taa xí'in ña'a ñá qn sivi kúu ñasí'í ra

²⁷ Ta tuku káchí taJesús saá xí'in na:

—Xa xini so'o ndó ña n̄ka'an namaestro na saná'a ndayí Ndios x̄ina'á, káchí na saá: “Qn vá'a kusun ñii taa xí'in ñii ña'a ñá qn sivi kúu ñasí'í ra”, káchí namaestro.²⁸ Ta yí'i ká'anj xí'in ndó, tá ñii taa xito ra ñii ña'a ta kóni ra kusun ra xí'in ñá, ta tayó'o xí'in níma ra xa n̄k̄i'vi ra kuachi xí'in ña.

29 "Tá nduchũ nõõ ndó kúu ña chinda'á ndó'ó kuãchi k'i'vi ndó kuãchi, ta saá vạ'a kạ tava ndó ña ta sakana ndó ña. Chi vạ'a kạ sandaño'ó ndó ñii ñá'ño yĩkĩ koñũ ndó, nõõ ña kọ'on ndó xĩ'in ndi'i yĩkĩ koñũ ndó ndaya. 30 Tá nda'ạ ndó kúu ña chinda'á ndó'ó kuãchi k'i'vi ndó kuãchi, ta saá vạ'a kạ kandoso ndó ña ta sakana ndó ña. Chi vạ'a kạ sandaño'ó ndó ñii ñá'ño yĩkĩ koñũ ndó, nõõ ña kọ'on ndó xĩ'in ndi'i yĩkĩ koñũ ndó ndaya —káchĩ tạjesús xĩ'in na.

Tọ'on yó'o sạná'a tạjesús

ña ọn vạ'a sandakoo vạ'a tạ ñás'í ra

(Mt. 19:9; Mr. 10:11-12; Lc. 16:18)

31 Ta tuku káchĩ tạjesús saá:

—Njịkạ'ạn namaestro xịnạ'á, káchĩ na saá: "Tá ñii tạ kóni ra sandakoo vạ'a ra ñás'í ra, ta saá xịnị ñó'ó taxi ra ñii tutu nda'ạ ñá ña kạ'ạn ndi sandakoo vạ'a ra ñá", káchĩ namaestro. 32 Ta yị'ị kạ'ạn xĩ'in ndó, tá ñii ña'ạ ñá yóo yị ọn vása ni-ki'vi ña kuãchi xĩ'in inkạ tạ, ta yị ñá ọn kọọ yichị kómi ra sandakoo vạ'a ra ñá. Tá ñii tạ sándakoo vạ'a ra ñás'í ra, ta ñáyó'o tonda'ạ tuku ñá, ta yị ñá tạnọ ndiso ra kuãchi, chi ke'é ra ña k'i'vi ña kuãchi xĩ'in inkạ tạ. Ta tạ tạ tonda'ạ xĩ'in ñáyó'o k'i'vi ra kuãchi xĩ'in ñá, chi ñás'í tạnọ kúu ña nõõ Ndios —káchĩ tạjesús xĩ'in na.

Tọ'on yó'o sạná'a tạjesús

xịnị ñó'ó kasa ndivi ñivi tọ'on kạ'ạn na

33 Ta káchĩ tạjesús saá:

—Xa xịnị sọ'o ndó ña njịkạ'ạn namaestro xĩ'in naxị sikuá yó xịnạ'á, káchĩ na saá: "Tá chiná'a ndó Yivá yó Ndios ña kasa ndivi ndó ñii chiño, ta saá xịnị ñó'ó kasa ndivi ndó ndi'i ña kạ'ạn ndó", káchĩ namaestro. 34 Ta yị'ị kạ'ạn xĩ'in ndó, ọn vása vạ'a chiná'a ndó Yivá yó Ndios. Ni ọn vạ'a chiná'a ndó xạ'ạ ñoyívi

ñino. Ọn vása vạ'a kạ'ạn ndó saá, chi ñoyívi ñino kúu nõõ xá'nda chiño Ndios. 35 Ni ọn vạ'a chiná'a ndó xạ'ạ ñoyívi yó'o. Ọn vása vạ'a kạ'ạn ndó saá, chi Ndios kúu tạkạ'no nõõ ñoyívi yó'o. Ni ọn vạ'a chiná'a ndó xạ'ạ ñoo Jerusalén. Ọn vása vạ'a kạ'ạn ndó saá, chi ñoo Jerusalén kúu ñoo nõõ koo tạRey kạ'no. 36 Ni ọn vạ'a chiná'a ndó xạ'ạ sịnị ndó. Ọn vása vạ'a kạ'ạn ndó saá, chi ọn kuchiño mịi ndó nasama ndó ñii yisị sịnị ndó nduu ña ña yaa án ña tọón. 37 Ta saá tá kạ'ạn ndó, káchĩ ndó saá: "Kasa ndivi yó chiño yó'o", ta saá xịnị ñó'ó kasa ndivi ndó ña; tá kạ'ạn ndó, káchĩ ndó saá: "Ọn vása kasa ndivi yó ñayó'o", ta saá ọn kasa ndivi ndó ña. Ọn vása xịnị ñó'ó chinóo ndó kạ'ạn ndó inkạ tọ'on ña kandixa ñivi ndó'ó, chi inkạ tọ'on ña chinóo ndó vaxi ña sịnị ñandivạ'a —káchĩ tạjesús.

Tọ'on yó'o sạná'a tạjesús ña ọn ndikó ni'i ñivi

ña ọn vạ'a ke'é natá'an na xĩ'in na

(Lc. 6:29-30)

38 Ta tuku káchĩ tạjesús saá xĩ'in ñivi:

—Xa xịnị sọ'o ndó ña njịkạ'ạn namaestro xịnạ'á, káchĩ na saá: "Tá yóo ñii tạ satakue'ẹ ra nduchũ nõõ inkạ tạ, ta yóo ndayí ñii k'i'va saá satakue'ẹ na nduchũ nõõ mịi ra. Tá yóo ñii tạ kani ra yu'ụ inkạ tạ ta tạyó'o ñakava ñii nõ'o ra, ta yóo ndayí ñii k'i'va saá kani na yu'ụ ra ta ñakava ñii nõ'o mịi ra", káchĩ namaestro. 39 Ta yị'ị kạ'ạn xĩ'in ndó, ọn ndikó ni'i ndó ña ọn vạ'a xĩ'in ñivi na satakue'ẹ ndó'ó. Tá kani ñivi xạ'nda nda'ạ na nõõ ñii ndó, ta ọn kani tá'an ndó xĩ'in na, ta vạ'a kạ taxi ndó ná kani na inkạ tá'ví nõõ ndó. 40 Tá yóo ñivi kạ'ạn kuãchi na xạ'ạ ndó nõõ nachiño, ta kóni na kindaa na kotó ndó, ta vạ'a kạ taxi ndó kotó ndó xĩ'in inkạ tikáchĩ ndó nda'ạ na. 41 Tá yóo ñivi kisa nduxạ

na xí'in ndó kuiso ndó ña'a ña ko'on ndó xí'in na ñii kilometro, ta va'a ka ko'on ndó xí'in na ovi kilometro. ⁴² Tá yóo ñivi ndúkú na ña'a noo ndó, ta va'a taxi ndó ña ndúkú na nda'a na. Tá yóo ñivi ndúkú na ña satati ndó na, ta saá ndó'ó, satati ndó na —káchí tajesús.

To'on yó'o saná'a tajesús xíni ñó'ó kuki'vi ini ñivi koni na ñivi na sáq ini xíni ña'á
(Lc. 6:27-28, 32-36)

⁴³ Ta tuku káchí tajesús saá xí'in na:

—Xa xini so'o ndó ña ñika'an namaestro xina'á, káchí na saá: “Kuki'vi ini ndó koni ndó natá'an ndó, ta kusaá ini ndó koni ndó na sáq ini xini ndó'ó”, káchí namaestro. ⁴⁴ Ta yi'i ká'an i xí'in ndó, kuki'vi ini ndó koni ndó na sáq ini xini ndó'ó, ta ndukú ndó noo Ndios ña ke'é ra ñava'a xí'in na sátavi chi'ña ndó'ó. Ta ke'é ndó ñava'a xí'in ñivi na on xii koni ndó'ó, ta ka'an ndó xí'in Ndios xa'a ñivi na sáxo'vi ndó'ó. ⁴⁵ Tá ke'é ndó ñava'a xí'in ñivi na sáq ini xini ndó'ó, ta saá ñivi kundaa ini na ndixa kúu ndó sa'ya Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyivi ñino. Chi Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ndi'i ñivi; chindú'u ra ña ye'e ño'o noo ñivi na on vá'a xí'in noo ñivi na va'a, ta sákon ra savj noo ñivi na va'a xí'in noo ñivi na on vá'a. ⁴⁶ Tá kí'vi ini ndó xini ndó ndasaá kuiti ñivi na kí'vi ini xini ndó'ó, ta on kundati ndó naki'in ndó ñava'a noo Ndios, chi nda ndi'i ñivi na káya s'i'un xa'a nagobierno kí'vi ini nayó'o xini na ñivi na kí'vi ini xini ña'á. ⁴⁷ Tá ká'an ndó to'on to'ó xí'in ndasaá kuiti natá'an ndó, ta, zyú kúu ka ví ñava'a ke'é ndó noo inká ñivi?, chi nda ñivi na on vása kándixa Ndios ká'an na to'on to'ó xí'in tá'an na. ⁴⁸ Ndatán yóo Yivá yó Ndios tava'a, tayii, tандаа, ñii kí'va saá xini ñó'ó kutaku ndó —káchí tajesús xí'in ñivi.

6

To'on yó'o saná'a tajesús ndasaá xini ñó'ó chindeé ñivi nandá'vi

¹ Ta tuku ñika'an tajesús xí'in ñivi, káchí ra saá:

—Tá ke'é ndó ñava'a ña kóni Ndios, ta kasa kuenda xí'in mji ndó ña on ke'é ndó ñava'a yó'o xa'a ña koto inká ñivi. Saá chi tá ndasaá kuiti ke'é ndó ñava'a xa'a ña kanóo va'a to'on ndó noo inká ñivi, ta saá Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyivi ñino, on taxi ra nda ñii ñava'a nda'a ndó. ² Ta saá, tá sání'i ndó s'i'un nda'a nandá'vi, ta on ka'an ndoso ndó xí'in ndi'i ñivi ña ke'é ndó saá. Chi ñivi na ovi yu'u, tá sání'i na s'i'un nda'a nandá'vi, ta ká'an ndoso na xí'in ndi'i na ndóo ve'e ño'o sinagoga, ta ká'an ndoso na xí'in ñivi yichi, chi kóni na ña kasa to'ó ña'á na, saá chi ke'é na ñava'a xí'in nandá'vi. Ndixa ká'an i xí'in ndó, ñato'ó ña náki'in na ovi yu'u nda'a inká ñivi xa'a ña chindeé na nandá'vi, kúu ñii laá kuiti ñava'a naki'in na; saá chi on ko'ó ka ñava'a naki'in na kivi ña vaxi noo Ndios. ³ Ta saá ndó'ó, tá sání'i ndó s'i'un nda'a nandá'vi, ta va'a ka ña on koni nda ñii ñivi yukia taxi ndó, vará natá'an ndó kúu na, ta on ndato'on ndó xí'in na, ⁴ ta sání'i se'é ndó ña'a nda'a nandá'vi. Ta saá Yivá yó Ndios, ta xito ña ke'é se'é ndó, taxi ra ñava'a nda'a ndó xa'a ña saní'i ndó —káchí tajesús.

To'on yó'o saná'a tajesús ndasaá va'a ka'an ñivi xí'in Ndios
(Lc. 11:2-4)

⁵ Ta káchí tajesús saá xí'in na:

—Tá ká'an ndó xí'in Ndios, ta on ke'é ndó ndatán ke'é ñivi na ovi yu'u. Chi nayó'o kúsiñ ní ini na yíta na noo xito ndi'i ñivi ve'e ño'o sinagoga, án yíta na yichi noo xito ku'a ní ñivi ña ká'an na xí'in Ndios. Ta ndixa ká'an i xí'in ndó, ñato'ó ña náki'in na ovi

yu'u nda'a inkā n̄ivi x̄a'a ña ká'an na xí'in Ndios, kúu ñii laá kuiti ñava'a naki'in na; saá chi ɔn koó ka ñava'a naki'in na n̄o Ndios. ⁶ Ta ndó'ó, tá kóni ndó ka'an ndó xí'in Ndios, ta k̄i'vi ndó ini ve'e ndó, ta nakasi ndó yé'é ndó, ta saá ka'an ndó xí'in Ndios. Ta Yivá yó Ndios, ɽa ɽa ɔn vása kúchiño ndó koto ndó xí'in nduch̄u n̄o ndó, x̄ito ra ña ké'é se'é ndó, ta taxi ra ñava'a nda'a ndó x̄a'a ña ká'an ndó xí'in ra.

⁷ Tá ká'an ndó xí'in Ndios, ta ɔn ka'an ndó t̄o'on ña ɔn vása ndáya'ví, ndatán ká'an n̄ivi na ɔn vása ndik̄on Ndios, chi xáni s̄inj̄i na Ndios kon̄i s̄o'o ra na x̄a'a ña kuá'a ní t̄o'on ká'an na. ⁸ ɔn vá'a ka'an ndó xí'in Ndios ndatán ká'an nayó'o, chi Yivá yó Ndios x̄inj̄i va'a ra yu kúu ña x̄inj̄i ñó'ó n̄o ndó ta t̄a'an ka ndukú ndó ña n̄o ra —káchí t̄aJesús xí'in na.

⁹ Ta tuku káchí ra saá:

—Tá ká'an ndó xí'in Ndios, saá káchí ndó:

Tata Yivá yó, ɽa yóo ñoyívi ñino, ná kanóo síkón ní ñato'ó ún.

¹⁰ Ná kama kixaa k̄iv̄i ka'nda chiño ún n̄o ndi'i n̄ivi.

Ndatán yóo ñoyívi ñino kisa ndivi ndi'i na ña kóni ún, ñii k̄i'va saá ñoyívi yó'o ná kasa ndivi ndi'i n̄ivi ña kóni ún.

¹¹ Ndi'i saá k̄iv̄i taxi ún ña x̄inj̄i ñó'ó kuxu ndi.

¹² Ta kasa ká'no ini ún x̄a'a kuachi ndi, ndatán kisa ká'no ini m̄i ndi x̄a'a n̄ivi na ké'é ña ɔn vá'a xí'in ndi.

¹³ Tá xó'v̄i ndi tondó'ó, ta chin-deé ún ndi'j̄i ña ɔn k̄i'vi ndi kuachi, ta sakaku ún ndi'j̄i n̄o ndi'j̄i ña ɔn vá'a.

Chi yó'ó kúu ɽa xá'nda chiño, yó'ó kúu ɽa kómí ndeɽ, ta ndi'i n̄ivi kasa ká'no na yó'ó ndi'i saá k̄iv̄i ña va'xi. Saá ná koo ña.

Saá ka'an ndó xí'in Ndios —káchí t̄aJesús xí'in na.

¹⁴ Ta káchí ka ra saá xí'in na:

—Tá kasa ká'no ini ndó x̄a'a n̄ivi na ké'é ñandiva'a xí'in ndó, ta saá Yivá yó Ndios, ɽa yóo ñoyívi ñino, kasa ká'no ini ra x̄a'a ndó. ¹⁵ Tá ɔn kasa ká'no ini ndó x̄a'a kuachi n̄ivi, ta saá Yivá yó Ndios ɔn kasa ká'no ini ra x̄a'a kuachi ndó —káchí t̄aJesús.

T̄o'on yó'o saná'a t̄aJesús ndasaá x̄inj̄i ñó'ó koo so'on n̄ivi

¹⁶ Ta káchí t̄aJesús xí'in na:

—Tá yóo so'on ndó ña kasa t̄o'ó ndó Ndios, ta ɔn ndasa chuchú ndó n̄o ndó, ndatán yóo n̄o n̄ivi na ɔv̄i yu'u, chi nayó'o sáná'a na ña chuchú n̄o na, ña kundaa ini inkā n̄ivi ña yóo so'on na. Ndixa ká'an̄i xí'in ndó, ñato'ó ña náki'in na ɔv̄i yu'u nda'a inkā n̄ivi x̄a'a ña yóo so'on na, kúu ñii laá kuiti ñava'a naki'in na; saá chi ɔn koó ka ñava'a naki'in na n̄o Ndios. ¹⁷ Ta ndó'ó, tá yóo so'on ndó, ta nakata ndó n̄o ndó, ta nacho'on ndó s̄inj̄i ndó. ¹⁸ Ta saá n̄ivi ɔn kundaa ini na ña yóo so'on ndó. Ta Yivá yó Ndios, ɽa ɽa ɔn vása kúchiño ndó koto ndó xí'in nduch̄u n̄o ndó, x̄ito ra ña ké'é se'é ndó, ta taxi ra ñava'a nda'a ndó x̄a'a ña yóo so'on ndó —káchí t̄aJesús xí'in na.

T̄o'on yó'o saná'a t̄aJesús x̄a'a ñakuiká ndino'o yóo ñoyívi ñino

(Lc. 12:33-34)

¹⁹ Ta tuku káchí t̄aJesús saá xí'in na:

—ɔn ndukú ndó taan va'a ndó ñakuiká ñoyívi yó'o, chi ñoyívi yó'o yóo tikisin xáxi ndi'i rí ña, ta inkā ñakuiká kivi kuxé'é ña ta ndi'i x̄a'a ña, án naku'ná kivi k̄i'vi na ve'e ndó ta kasa ku'ná na ñakuiká ndó. ²⁰ Va'a ka kasa ndivi ndó ndi'i ña kóni Ndios, ta saá kukomí ndó ñakuiká ndino'o ñoyívi ñino, chi ñoyívi ñino ɔn koó tikisin, ni ɔn kuxé'é ña'a, ni naku'ná ɔn k̄iv̄i kasa ku'ná na ñakuiká ndino'o ña yóo ñoyívi ñino. ²¹ Saá chi n̄o ñó'o ñakuiká

kómí ndó, kán yóo níma ndó xí'in sɪnɪ ndó —káchí taJesús.

To'on yó'o saná'a taJesús xq'a ño'q yé'e ini nɪvi

(Lc. 11:34-36)

²² Ta tuku nɪka'an taJesús xí'in nɪvi, káchí ra saá:

—Nɔ́atán yóo ño'q ña yé'e, saá yóo nduchɪ nɔq yó. Tá va'a yóo nduchɪ nɔq ndó, ta va'a yé'e ndi'i ini ndó, saá va'a kundaɔ ini ndó ñandaɔ. ²³ Tá ɔn vása va'a yóo nduchɪ nɔq ndó, ta naa ní ini ndó. Saá chí xáni sɪnɪ ndó xíka ndó xí'in ño'q yé'e, ta ɔn sɪvi ñandaɔ kúu ña. Ta saá, ɪndachun naa ní ini ndó! —káchí taJesús.

To'on yó'o saná'a taJesús xq'a sɪ'ún

(Lc. 16:13)

²⁴ Ta tuku káchí taJesús saá xí'in na:

—Nɔ́a ñii ɔa ɔn kɪvi kasa chiño ra nɔq ɔvi patrón. Tá yóo ɔvi patrón ra, ta kivi kuki'vi ini ra koni ra ñii ra, ta kusaa ini ra koni ra ta inka. Ta kivi kusɪj ini ra kasa chiño ra xí'in ñii ra, ta ɔn kua'a ra kasa chiño ra xí'in ta inka. To'on yó'o káchí ña saá: Tá Ndios kúu ta xá'nda chiño nɔq yó, ta ɔn kɪvi taxi yó ka'nda chiño sɪ'ún nɔq yó —káchí taJesús.

To'on yó'o saná'a xq'a Ndios táxi ra ña xɪnɪ ñó'ó nda'a ndi'i sa'ya ra

(Lc. 12:22-31)

²⁵ Ta tuku káchí taJesús saá xí'in na:

—Ta ká'anɪ xí'in ndó, ɔn kundi'i ini ndó xa'a ña xɪnɪ ñó'ó kutaku ndó, ni ɔn kundi'i ini ndó mí kixi ña kuxu ndó, ña ko'o ndó, ni ɔn kundi'i ini ndó xa'a tikotɔ ña kundixin ndó ñoyívi yó'o, saá chí níma yó ndáya'ví ní ka ña nɔq ña xíxi yó, ta yɪkɪ koŋu yó ndáya'ví ní ka ña nɔq tikotɔ yó. ²⁶ Ta koto ndó ndasaá táku tísaa, ni ɔn vása chí'i rí, ni ɔn vása náka ya rí ña xáxi rí, ni ɔn vása táan va'a rí ña

xáxi rí. Mji Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyívi nɪno, táxi ra ña xáxi tísaa yó'o. Ta ndó'ó, ndáya'ví ní ka ndó nɔq tísaa. ²⁷ Ta ndó'ó, ɔn sɪvi xí'in ña ndi'i ní ini ndó kúu ña kúchiño ndó sakua'no sɪkón ka ndó xí'in mji ndó, chí ñii laá Ndios kúu ta xá'nda chiño ndasaá kɪ'va sɪkón koo ndó.

²⁸ '¿Nɔ́achun ndi'i ini ndó xa'a tikotɔ ña xɪnɪ ñó'ó ndó? Koto ndó ndasaá lívi ndáxaa yita ña yóo yukɪ; yita yó'o ɔn vása kisa chiño ña, ni ɔn vása kisa va'a ña tikotɔ ña. ²⁹ Ta ndixa ká'anɪ xí'in ndó, vará tarey Salomón, ta'kuíká ní xikuu ra, ta xɪkomí ní ra kua'a ní tikotɔ va'a, ta yita ña yóo yukɪ lívi ní ka ña nɔq tikotɔ va'a ña xɪndixin tayó'o. ³⁰ Vará nda lo'o kɪvi táku yita válí yukɪ, chí ñii kɪvi ndáxaa ña, ta inka kɪvi ndá'va ña, ta saá táan na ña ini xɪton kokɔ ña, ta Ndios ndaa ra ña, ta ndátón sákundixin ra ña. Ñayó'o sáná'a ndí Ndios ndaa va'a ra ndó'ó, chí ndó'ó ndáya'ví ní ka ndó nɔq yita válí. ¿Nɔ́achun lo'o ní kándixa ndó Ndios ña kunda ra ndó'ó? ³¹ Ta saá ɔn kundi'i ini ndó, ta ni ɔn ka'an ndó, kachí ndó saá: “¿Mí kixi ña kuxu yó? ¿Mí kixi ña ko'o yó? ¿Mí kixi ña kundixin yó?”, ɔn kachí ndó saá. ³² Chí nɪvi na ɔn vása ndíkɔn Ndios kúu nɪvi na ndi'i ní ini xa'a ñayó'o. Ta Yivá yó Ndios xɪnɪ va'a ra yu kúu ndi'i ña xɪnɪ ñó'ó yó. ³³ Ta mji ndó, ndino'o ini ndó ná kundikɔn ndó yichɪ nɔq xá'nda chiño Ndios, ta kasa ndivi ndó ndi'i ña kóni mji ra, ta ndixa Ndios taxi ndi'i ra ña xɪnɪ ñó'ó nda'a ndó. ³⁴ Ta saá ɔn kundi'i ní ini ndó xa'a ña konɪ ñó'ó nɔq ndó kɪvi ña va'xi. Ndi'i saá kɪvi kómí ndó tondini, ta Ndios xɪnɪ ra taxi ra ndi'i ña xɪnɪ ñó'ó nda'a ndó kɪvi vitin. Ta ɔn kundi'i ini ndó xa'a kɪvi taan —káchí taJesús xí'in nɪvi.

7

Tq'on yó'o saná'a tajesús ña on vá'a ka'an nivi

tq'on ña on vá'a xa'a inkq na

(Lc. 6:37-38, 41-42)

¹ Ta káchí tajesús saá xí'in na:

—On ka'an ndó tq'on ña on vá'a xa'a inkq nivi, saá chi kuachi kúu ña noq Ndios, ta kasa nani xa'a ndi'i kuachi nivi ñii kivi vaxi. ² Ndatán ka'an ndó tq'on ña on vá'a xa'a inkq nivi, saá ka'an Ndios ña on vá'a xa'a ndó. Ndatán yóo kiva taxi ndó nda'a inkq nivi, ta mji kiva yó'o taxi Ndios nda'a ndó. ³ Ndatán yóo nivi na kí'in va'a kuenda ña nákaa ñii m'í lo'o nduchú noq ñani tá'an na, ta on vása kí'in na kuenda ña nákaa ñii yiton ká'no nduchú noq mji na, ta saá yóo ndó'o, chi kí'in va'a ndó kuenda ña kuachi lo'o ké'é natá'an ndó, ta on vása kí'in ndó kuenda ña kuachi ká'no ké'é mji ndó. ⁴ Tá ñii yiton ká'no nákaa nó nduchú noq ndó, ta on vá'a ka'an ndó xí'in ñani ndó, káchí ndó saá: “Taxi ún ná tava j m'í lo'o nákaa nduchú noq ún”, káchí ndó. ⁵ Tá saá ké'é ndó, ta, ñivi na ovi yu'u kúu ndó'o! Chi si'na xini ñó'o tava ndó yiton nákaa nduchú noq ndó, ta saá kuchiño va'a koto ndó ña tava ndó m'í lo'o nákaa nduchú noq ñani ndó.

⁶ On taxi ndó ña'a ñayji Ndios nda'a tí ina kotq sandi'í rí xa'a ña, ta ndikó rí kaxi rí ndó'o. Ta on kata ndó ñakuíká ndó noq tikiñi kotq kundoso rí ña —káchí tajesús xí'in na.

Tq'on yó'o saná'a tajesús ndasaá ndukú nivi noq Ndios

(Lc. 11:9-13; 6:31)

⁷ Ta tuku káchí tajesús saá xí'in na:

—On sandakoo ndó ndúkú ndó ña xini ñó'o ndó noq Ndios, saá chi ndixa taxi ra ña nda'a ndó. Ta ni on sandakoo ndó nándukú ndó Ndios, saá chi ndixa nani'í ndó ra. Ta ni on sandakoo ndó kána ndó yé'é yichí Ndios, saá chi ndixa

nakuiná ra ña kivi ndó yichí ra. ⁸ Chi ndi'í nivi na ndúkú noq Ndios ña xini ñó'o na, ta naki'in na ña. Ta ndi'í nivi na nándukú Ndios, nani'í na ra. Ta ndi'í nivi na kána Ndios, ta nakuiná ra yé'é ra ña kivi na yichí ra.

⁹ Tá yóo ñii sa'ya ndó, tá ndúkú ra sita va'a noq ndó, ta on kivi taxi ndó yu'u nda'a ra, chi sa'ya ndó kúu ra. ¹⁰ Tá ndúkú ra ñii tiaká noq ndó kuxu ra, ta on kivi taxi ndó ñii koq nda'a ra, chi sa'ya ndó kúu ra. ¹¹ Vará ndó'o kúu ndó nivi na on vá'a, ta saá ni, taxi ndó ñava'a nda'a sa'ya ndó. Ta Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyivi ñino, kúu ra ta va'a ní ka noq nivi, ta ndixa taxi ra ñava'a nda'a ndi'í nivi na ndukú ña noq ra.

¹² Ñii kiva ndatán kóni ndó ke'é nivi ñava'a xí'in ndó, saá ke'é ndó ñava'a xí'in na. Tá ké'é ndó saá, ta kisa ndivi ndó ña ñika'an ndayí Ndios ña ñitaa ta Moisés xí'in tq'on ña ñitaa naprofeta xina'a —káchí tajesús.

Tq'on yó'o saná'a tajesús xa'a yichí noq kutaku nivi xí'in Ndios

(Lc. 13:24)

¹³ Ta káchí tuku tajesús xí'in na:

—Ta xini ñó'o ndixa xa'a ndó ndee ña kivi ndó yé'é ña táño ní ña ko'on ndó yichí Ndios. Chi yóo inkq yichí ña ndíka ní, ta ndíka ní kúu yé'é ña; ta yichí yó'o ku'a'an ña noq ndi'í xa'a nivi, ta ku'a'a ní nivi ku'a'an na yichí yó'o. ¹⁴ Ta yichí táño ña kómi yé'é táño, kúu ña ku'a'an noq kutaku nivi xí'in Ndios ndi'í saá kivi, ta lo'o ní nivi kúu na nani'í yichí táño yó'o ta ndíkqon na ña —káchí tajesús.

Tq'on yó'o saná'a tajesús ndasaá nákoní yó nivi na saná'a tq'on vatá

(Lc. 6:43-44)

¹⁵ Ta tuku káchí tajesús saá xí'in na:

—Koto va'a ndó chi yóo naprofeta vatá. Xáni ini ndó nava'a kúu

na xá'a ña livi ní tɔ'on sáná'a na, ta ɔn xini ndó ndí ña ɔn vá'a yóo ini na, chi kóni na sandá'vi na ndó'ó. ¹⁶ Koto ndó yukía ké'é na, tá yóo ña ɔn vá'a ké'é na, ta saá kundaa ini ndó ɔn sivi na sáná'a tɔ'on Ndios kúu na. Nda ñii nivi ɔn kivi ka'nda na tíuva nda'a tón ñiño, ni ɔn kivi ka'nda na tíhigo nda'a tón vi'nda. ¹⁷ Ndi'i yiton tón va'a, koon ku'i tí va'a nda'a nó, ta ndi'i yiton tón ɔn vá'a, koon ku'i tí ɔn vá'a nda'a nó. ¹⁸ Nda ñii yiton tón va'a, ɔn kivi koon ku'i tí ɔn vá'a nda'a nó. Ta nda ñii yiton tón ɔn vá'a, ɔn kivi koon ku'i tí va'a nda'a nó. ¹⁹ Ta taa tá kómí yiton, tayó'o ka'nda ra ndi'i yiton tón koon ku'i tí ɔn vá'a nda'a, ta chikaá ra nó noo ño'ó kókó nó. ²⁰ Ndatán yóo yiton xí'in ku'i nó, saá yóo nivi xí'in ña ké'é na. Ta saá nakoni ndó nivi na sáná'a ñavatá, chi ké'é na ña ɔn vá'a —káchí tajesús xí'in na.

Tɔ'on yó'o saná'a tajesús xa'a nivi na kivi yichi Ndios

(Lc. 13:25-27)

²¹ Ta káchí tuku tajesús saá xí'in na:

—Tá yóo nivi na ká'an xí'in j: “Yó'ó kúu táká'no tá xá'nda chiño noo ndi”, káchí na xí'in j, ta ɔn sivi ndi'i nivi na ká'an tɔ'on yó'o kúu na kúchiño kivi noo xá'nda chiño Ndios. Ndasáá nivi na kisa ndivi ña kóni Yivá j Ndios, tá yóo ñoyivi ñino, nayó'o kúu na kúchiño kivi na yichi ra. ²² Kivi ña vaxi tá kasa nani Ndios xa'a kuachi nivi, ta ku'a ní nivi kachi na saá xí'in j: “Tata, Tata, ndiso ndi tɔ'on nixa'an ndi ta nika'an ndoso ndi tɔ'on ún noo nivi, ta xí'in tɔ'on ún tava ndi ñanima ndiva'a, ta xí'in tɔ'on ún ku'a ní milagro ké'é ndi noo nivi”, káchí na. ²³ Ta yi'i ndakuij, káchí xí'in nayó'o: “ɔn sivi na ndikon yi'i kúu ndó, kuta'a ndó noo j, chi na ndiva'a kúu ndó'ó”, káchí xí'in na —káchí tajesús xí'in nivi.

Tɔ'on yó'o saná'a tajesús ndi xini ño'ó nivi kasa ndivi na ña ká'an ra

(Lc. 6:47-49; Mr. 1:22)

²⁴ Ta káchí tuku tajesús saá xí'in na:

—Ndatán yóo ñii taa tá ndíchi ní sivi, ta tayó'o va'a kisa va'a ra ve'e ra sata yuu chée kútu, saá yóo nivi na xini so'o tɔ'on j, ta kisa ndivi na ña ká'an j xí'in na. ²⁵ Ta ndeé ní koon savi, ta xá'no ní yuta, ta xa'a ve'e tayó'o ndeé ní káni takuii, ta saá ndeé ní káni tachi ve'e ra, ta ve'e yó'o ɔn vása ní-nakava ña, chi xa'a ve'e yó'o nákaa kútu ña sata yuu chée. ²⁶ Ndatán yóo ñii taa tá ɔn vása ndíchi sivi, ta tayó'o kisa va'a ra ve'e ra noo yóo yoti vitá, saá yóo nivi na xini so'o tɔ'on ña ká'an j, ta ɔn vása kisa ndivi na ña. ²⁷ Ta ndeé ní koon savi, ta xá'no ní yuta, taa xa'a ve'e tayó'o ndeé ní káni takuii, ta ndeé ní káni tachi ve'e yó'o, ta saá ɔn vása ní-kundeé ña, ta nakava ña ta ndi'i xa'a ña —káchí tajesús xí'in nivi.

²⁸ Tá tajesús ndi'i nika'an ra xí'in na, ta naka'nda ini ndi'i nivi xa'a ña xini so'o na ña sáná'a ra, ²⁹ chi sáná'a ra na ndatán sáná'a ñii taa tá kómí ndayí, ta inka namaestro na sáná'a ndayí Ndios, nayó'o sáná'a na ndatán sáná'a nivi na ɔn vása kómí ndayí.

8

Ñayó'o ká'an xa'a tajesús kivi sanda'a ra

ñii tá ndeé ndó'o kue'e tá'yí

(Mr. 1:40-45; Lc. 5:12-16)

¹ Ta saá kee tajesús ta vaxi noo ra xiki, ta ku'a ní nivi xikundikon na sata ra. ² Ta kixaá ñii taa tá ndeé ní ndó'o kue'e tá'yí ña naní lepra. Kixaá ra xikuxití ra noo tajesús, ta káchí ra saá xí'in ra:

—Tata, tá kóni ún, ta sanda'a ún yi'i noo kue'e ña ndó'o j —káchí tá ndeé ndó'o xí'in tajesús.

³ Ta taJesús chinóo ra nda'a ra sokó tayó'o, ta nika'an ra:

—Kónij chindeéj yó'ó. jNda'a ún! —káchí taJesús xí'in ra.

Ta xandikon saña kue'e tá'yí xí'in ra, ta nduva'a ra. ⁴ Ta saá nika'an taJesús xí'in ra:

—On ndat'on ún xí'in nda ñii nivi. Ta vitin ko'on ún noo tasutu ná koto ra yó'ó ña kundaa ini ra xa njinda'a ún. Ta kuni'i ún ndi'i ñasókó ña xá'nda chiño ndayí Ndios ña njtaa taMoisés, ta taxi ún ñayó'o nda'a Ndios ña kundaa ini nivi xa njinda'a ún —káchí taJesús xí'in ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra
ta kisa chiño noo ñii taká'no noo natropa

(Lc. 7:1-10)

⁵ Ta saá taJesús niki'vi ra ñoo Capernaum. Ta ñoo yó'o yóo ñii taño Roma, ta ndiso chiño ra xí'in ñii ciento natropa, ta kixaa ra noo taJesús, xaku ndá'vi ra, ⁶ káchí ra saá xí'in ra:

—Tata, yóo ñii ta ta kisa chiño nooj, ta ndeé ní ndó'o ra, kándú'u ra ve'ej, on kivi kanda ra, ta xó'vi ní ra.

⁷ Ta nika'an taJesús xí'in ra:

—Ko'onj xí'in ún ve'e ún ña sanda'aj ra.

⁸ Ta ndakuijn ta ndiso chiño xí'in natropa, káchí ra saá:

—Tata, yó'ó kúu ta ká'no ní nooj, ta yí'j kúu ta njno ní noo ún, ñakán on vása va'a ko'on ún ve'ej. Chi kómí ún ndayí ña kuiti ka'nda chiño ún noo kue'e, ta nduva'a ta kisa chiño nooj. ⁹ Kúndaa ini xa'a ndayí, chi yóo na xá'nda chiño nooj, ta kisa ndivij ña ká'an na xí'inj; ta yí'j xá'nda chiñoj noo inká natropa, ta kisa ndivi na ña ká'anj. Tá yí'j ká'anj xí'in ñii tatropa ña ko'on ra, ta saá ku'an ra. Tá kána inká ra, ta saá vaxi ra. Tá ká'anj xí'in ta xíka chiño nooj kasa ndivi

ra ñii chiño, ta kisa ndivi ra ña —káchí ra xí'in taJesús.

¹⁰ Ta taJesús naka'nda ini ra xinj so'o ra to'on yó'o, ta nika'an ra xí'in nivi na ndóo xí'in ra:

—Ndixa ká'anj xí'in ndó, ndi'i saá ñoo Israel ta'an nakutá'anj xí'in ñii ta ta kándixa Ndios ndatán kándixa tayó'o, ta ni on sivi tajudio kúu ra. ¹¹ Ká'anj xí'in ndó, ta vaxi ñii kivi ka'an Ndios viko ñoyivi njno, ta kixaa ku'a ní nivi, na kixi noo vaxi kana ño'o, ta inká na kixi noo ku'an ketá ño'o, ta kixaa na vaxi ndi'i saá xiiña ñoyivi. Ta kundoo na kuxu na xí'in naxij síkuá yó taAbraham, taIsaac xí'in taJacob. ¹² Najudio kúu na si'na chitónj Ndios kundoo na xí'in ra viko ñoyivi njno, ta ku'a ní nayó'o on xijn na kándixa na Ndios. Ta Ndios on taxi ra ki'vi na on vása kándixa ña'á kuxu na noo yóo viko, ta ko'on na noo yóo yavi naa, noo kuaku ní na, noo ndeé ní xo'vi na —káchí taJesús xí'in nivi.

¹³ Ta nika'an taJesús xí'in ta ndiso chiño xí'in natropa, káchí ra saá:

—Vitin va'a, no'o ún ve'e ún. Ta xa nduva'a ta kisa chiño noo ún xa'a ña kándixa ún yí'j —káchí taJesús.

Ta miji hora nika'an taJesús ñayó'o, nduva'a ta ndeé ndó'o.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra

ña'a ñásiso taPedro

(Mr. 1:29-31; Lc. 4:38-39)

¹⁴ Ta saá ku'an taJesús ve'e taPedro. Ta njxaa ra ta xini ra ña'a ñásiso taPedro, kándú'u ña noo xito, ndeé ní ndó'o ña kue'e ka'ni. ¹⁵ Ta chinóo ra nda'a ra sa'a nda'a ña, ta xandikon saña kue'e xí'in ña ta nduva'a ña. Ta saá ndakoo ña, ta kixá'á ña kisa ndivi ña ña kuxu na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra
ku'a ní na ndeé ndó'o

(Mr. 1:32-34; Lc. 4:40-41)

¹⁶ Tá xikuaa ku'a'an kuñoó kúu ña, ta ku'a'a ní nivi ku'a'an na xí'in natá'an na ñoq taJesús; sava na kómí níma ndiva'a. Ta sava na kómí inká ñoq kue'e. Ta taJesús xa'nda chiño ra ñoq ndi'i ñaníma ndiva'a kee ña, ta tava ra ña, ta saá tuku sandúva'a ra ndi'i na kómí inká ñoq kue'e. ¹⁷ Ña ke'e ra ndi'i ñayó'o kúu ña kisa ndivi ra ña nítáa taprofeta Isaías xina'á xa'a taa ta ti'ví Ndios ñoyivi yó'o, kachí ra saá: "Kíndaa ra ndi'i kue'e ña xó'vi yó, ta nduva'a yó", kachí taIsaías xina'á.

Ñayó'o ká'an yo'vi ní kundikon nivi taJesús

(Lc. 9:57-62)

¹⁸ Ta xini taJesús ku'a'a ní nivi xino nduu na ñoq ra, ta nika'an ra xí'in naxíka xí'in ra, kachí ra saá:

—Ná ko'yo inká xiiña ñoq mñi.

¹⁹ Ta saá kixaa ñii tamaestro ta sáná'a ndayi Ndios, ta nika'an ra xí'in taJesús, kachí ra saá:

—Tata, kundikonj satá ún, nda mí ko'on ún ta ko'onj xí'in ún —kachí ra.

²⁰ Ta ndakuijn taJesús, kachí ra saá:

—Tíñokuij kómí rí kavua ñoq kisin rí, ta tísaa kómí rí taká rí nda'a yiton ñoq kisin rí, ta yi'j, taa ta kixi ñoq Ndios, on koó ve'e j ñoq kusunj —kachí taJesús xí'in ra.

²¹ Ta inká ta ndikon xini so'o ña sáná'a taJesús, nika'an ra saá xí'in ra:

—Tata, kónij kundikonj yó'o. Ta si'na taxi ún ña kundatij nda ná kivi yivá j, ta sanduxunj ra, ta saá kundikonj yichj ún —kachí ra.

²² Ta nika'an taJesús xí'in ra, kachí ra saá:

—Nivi na on vása ndino'o táku ñoq Ndios, va'a sanduxun na natá'an na nandij. Ta yó'o,

xini ñó'ó kundikon ún yi'j —kachí taJesús xí'in ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sayaa ra tachj xí'in takuij mñi
(Mr. 4:35-41; Lc. 8:22-25)

²³ Ta saá niki'vi taJesús ini tón barco xí'in naxíka xí'in ra. ²⁴ Ta kixá'á ndeé ní káni tachj na'a ñoq takuij, ta kixá'á nákutú takuij ini tón barco. Ta taJesús kándú'u ra kisin ra ini tón barco. ²⁵ Ta naxíka xí'in ra sanakáxin na ini ra, ta nika'an na xí'in ra:

—Tata, ¡sakaku ún ndi'j! ¡Yiyo ní ka'a ndi'j yó xí'in takuij, chi kuan ketá tón barco ini mñi!

²⁶ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—¿Ndachun yi'ví ní ndó? ¿Ndachun on vása kándixa ndó Ndios ndaa ra ndó'ó?

Ta ndakoo taJesús, ta xa'nda chiño ra ñoq tachj na'a xí'in takuij mñi. Ta saá kutásin tachj na'a xí'in takuij mñi, ñii yaa yaa kuu. ²⁷ Ta naka'nda ní ini na, ta nindaqa to'on tá'an na:

—¿Yu kúu tayó'o? ¡Chi nda tachj na'a xí'in takuij mñi xini so'o to'on ká'an ra! —kachí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi tava ra níma ndiva'a xikomí ovi taa

(Mr. 5:1-20; Lc. 8:26-39)

²⁸ Ta nixaa taJesús inká tá'vi yu'u mñi ñoq ndóo ñaño Gadara. Ta ovi taa ta kómí níma ndiva'a kixaa na ñoq ra. Ta ovi tayó'o sakán kee na kavua ñoq nduxun nandij, chi kavua yó'o táku nataa yó'o. Kue'e ní na, ta nda ñii nivi on kivi ya'a na yichj yu'u kavua ñoq táku ovi tayó'o. ²⁹ Ta ovi tayó'o xini na vaxi taJesús, ta kixá'á ñandiva'a ña kómí na xí'in ndi'i ndeé ña nika'an ña, ta kachí ña saá:

—¿Yukía kóniún ke'é ún xí'in ndi vitin?, chi yó'ó taJesús kuu Sa'ya Ndios. ¿An kixaa ún vitin saxo'vi ún ndi'j?, saá chi ta'an

kixaa kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi —kachi ña xí'in taJesús.

³⁰ Ta yatin yó'o xika ku'a ní tikiñi xixa'an rí. ³¹ Ta ndi'i nima ndiva'a xaku ndá'ví ña noo taJesús, kachi ña saá:

—Tána tava ún ndi'i ko'on ndi, ta taxi ún ki'vi ndi ini tikiñi ka.

³² Ta nika'an taJesús saá xí'in ña:

—Va'a, ki'vi ndó ini rí!

Ta saá kee ndi'i nima ndiva'a ña xikomí ovi tayó'o, ta nixaa ña ta niki'vi ña ini ndi'i tikiñi, ta ndi'i tikiñi xino rí ku'a'an rí, ta sakoyo xí'in mji rí ta'vi, noo nikoyo rí ini mini, ta nika'a ndi'i rí ta nixi'i ndi'i rí.

³³ Ta nivi na ndaa kinj xino na ku'a'an na ndato'on na xí'in naño, yukia ndó'o kinj sana na, ta ndato'on na yukia ndó'o ovi ta ta xikomí nima ndiva'a. ³⁴ Ta saá ndi'i naño kee na ku'a'an na noo yóo taJesús. Tá xini na ra, ta xaku ndá'ví na noo ra ná kee ra ko'on ra inká ñoo.

9

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra ta on kivi kanda
(Mr. 2:1-12; Lc. 5:17-26)

¹ Ta saá taJesús ndaa ra tón barco, ta ndikó ra ku'a'an ra inká xiiña noo mini, ta naxaa ra ñoo ra. ² Ta saá sava nivi vaxi na xí'in ñii ta ndeé ndó'o noo taJesús, kánóo ra noo xito, ñisokó na, chi on kivi kanda ra. Tá taJesús xini ra ña kándixa na ndi kúndeé ra sanda'a ra tatá'an na, ta nika'an taJesús xí'in ta ndeé ndó'o, kachi ra saá:

—Ñani, on kuyi'ví ún. Vitin xa kisa ká'no ini xá'a kuachi ún —kachi taJesús.

³ Ta sava na sáná'a ndayí Ndios xini so'o na ña nika'an taJesús, ta xáni siji na saá: “¿Ndachun kándiva'a tayó'o xí'in Ndios? ¿Án xáni ini ra mji ra kúu Ndios?”, kachi na, xáni siji na. ⁴ Ta taJesús

xini ra yukia xáni siji nayó'o, ta nika'an ra saá:

—¿Ndachun xáni siji ndó ña on vá'a yó'o? ⁵ ¿Yukia yo'vi ka ka'anj xí'in ta on kivi kanda? ¿Án yo'vi ka ka'anj xí'in ra ña ndoo kuachi ra? ¿Án yo'vi ka ka'anj xí'in ra ña nakundichi ra, ta ko'on xá'a ra? ⁶ Ta vitin sanda'aj tayó'o, ta saá kunda ini ndó'o ndi yi'j kúu ta kómí ndayí Ndios ñoyivi yó'o ña nakataj kuachi nivi —kachi taJesús xí'in na.

Ta saá nika'an ra xí'in ta ndeé ndó'o:

—Nakundichi ún ta ná kuiso ún xito ún, ta no'o ún vitin —kachi taJesús xí'in ra.

⁷ Ta nakundichi tayó'o, ta kuano'o ra ve'e ra. ⁸ Ndi'i na yita yó'o naka'nda ní ini na xito na ndasaá keta ra kuano'o ra, ta kisa ká'no ní na Ndios, chi taxi ra ndayí ra nda'a nivi.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi kana ra taMateo
ña kundikon ra sata ra
(Mr. 2:13-17; Lc. 5:27-32)

⁹ Ta saá taJesús kee ra ku'a'an ra, ta xini ra ñii ta naní ra Mateo, yóo ra kisa chiño ra noo káya ra si'ún xa'a nagobierno ñoo Roma. Ta nika'an taJesús xí'in taMateo, kachi ra saá:

—Na'a, kundikon ún sataj —kachi ra xí'in ra.

Ta saá nakundichi taMateo, ta ku'a'an ra sata taJesús.

¹⁰ Tá nixaa taJesús xí'in naxika xí'in ra ve'e taMateo, ta kixaa ku'a'a ní na káya si'ún xa'a nagobierno xí'in ku'a'a ní inká na kánóo to'on ña on vá'a xa'a, ta xikundo na xixi na xí'in taJesús. ¹¹ Ta nafariseo xini na yu kúu nivi ndóo xixi xí'in taJesús, ta nika'an na xí'in naxika xí'in taJesús, kachi na saá:

—On vása va'a ñayó'o. ¿Ndachun xixi taMaestro xí'in nivi na káya si'ún xa'a nagobierno, xí'in inká na kánóo to'on ña

on vá'a xá'a? —káchí nafariseo xí'in na.

¹² Ta xini so'o taJesús yukia nika'an na, ta nika'an ra saá xí'in na:

—Njivi na on vása ndeé ndó'o, on vása xini ñó'ó nayó'o na kasa tatan ñá'a, ta njivi na ndeé ndó'o kúu na xini ñó'ó kutátan. ¹³ Xini ñó'ó kundaa ini ndó yukia káchí Ndios noo to'on ra, ña káchí saá: “Kóni ña kundá'ví ini ndó koni ndó inka njivi, ta ke'é ndó ñava'a xí'in na. Tá on xijn ndó kundá'ví ini ndó koni ndó nayó'o, ta saá on vása kusij inji ña soko ndó nda'a”], káchí Ndios. On sivi xa'a nanjivi va'a kúu ña kixaa ñoyivi yó'o. Ta xa'a nanjivi on vá'a kúu ña kixaa], ta kana na ña nandikó ini na ta kundikon na yichi Ndios —káchí taJesús xí'in nafariseo.

Ñayó'o ká'an xa'a ña yóo so'on njivi

(Mr. 2:18-22; Lc. 5:33-39)

¹⁴ Ta naxika xí'in taJuan ta sakuchu njivi, kixaa na noo taJesús, ta njindaqa to'on na ra:

—Kua'a ní yichi yóo so'on ndi, ta yóo so'on nafariseo. Ta naxika xí'in mji ún, ndachun nda ñii kivi on vása yóo so'on na?

¹⁵ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Tá yóo ñii ta tonda'a, ta ndi'i njivi na yóo viko yó'o xíxi na, ta on kivi kuchuchú ini na, saá chi yóo ka tayó'o xí'in na. Ta kivi ña vaxi on koo ka ra xí'in na. Ta saá kía koo so'on na.

¹⁶ Tá yóo tikoto ña yatá, ta nda ñii njivi on sanda'a na ña xí'in tikoto xaá, saá chi tá nakata na ña, ta nduu lo'o ña xaá, ta nasita ña tikoto yatá, ta kini ka ta'nda tikoto yatá yó'o. ¹⁷ Ta vino xaá, ta nda ñii njivi on vása taan na rá ini ñii yatá, saá chi ta'nda ñii yó'o, ta kujta ndi'i távino ta ndi'i xa'a ñii. Xini ñó'ó taan na távino xaá ini ñii xaá, ta saá kundedé rá koo rá, ta

ñii xaá yó'o on ta'nda ña —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanataku ra ñii ñalo'o ña nixi'i, ta sanda'a ra ñii ñaña'a ña njitondaa nda'a tikoto ra

(Mr. 5:21-43; Lc. 8:40-56)

¹⁸ Tá ká'an taJesús xí'in na, ta saá kixaa ñii ta xa'nda chiño noo nañoo judío, ta kixaa ra xikuxiti ra noo taJesús, ta nika'an ra, káchí ra saá xí'in ra:

—Tata, sakan nixi'i ñalo'o sa'ya]. Ná ko'on ún xí'inj ve'e], ta ná chinóo ún nda'a ún sijn ñá, ta nataku ñá —káchí tayó'o xí'in taJesús.

¹⁹ Ta saá nakundichi taJesús, ta kee ra ku'a'an ra sata tayó'o, ta naxika xí'in ra ku'a'an na xí'in ra ve'e tayó'o. ²⁰ Ta yóo ñii ña'a ku'a'an ñá xí'in njivi na ku'a'an sata taJesús. Ta xa uxu ovi kujya ndeé ní ndó'o ñá kue'e xita ñii. Ta kixaa ñá sata taJesús, ta njitondaa nda'a ñá yu'u tikoto ra, ²¹ chi xáni ini ñá saá: “Tá lo'o kuiti ná tondaa nda'a yóo tikoto ra, ta saá nduva'a yó”, xáni sijn ñá. ²² Ta ndikó koo taJesús ta xini ra ñá, ta káchí ra saá xí'in ñá:

—On kuyi'ví ún, nana. Xa nduva'a ún chi kándixa ini ún yi'i.

Ta saá xandikon nduva'a ñá, ta njyaa xita ñii ñá.

²³ Ta nixaa taJesús ve'e ta xa'nda chiño. Ta xini ra na tívi tilalí, ta xini ra ku'a'a ní njivi nda síso kúu na, xáku ní na xa'a ñalo'o ñá nixi'i. ²⁴ Ta nika'an ra xí'in na:

—Kua'an ndi'i ndó ke'é. Ñalo'o yó'o on vása ní-xi'i ñá, ñá kisin kuiti kúu ñá —káchí ra.

Ta saá kusiki na taJesús ta nixaku ndaa na ra. ²⁵ Ta ti'ví ra ndi'i njivi ku'a'an na ke'e, ta niki'vi ra noo kándú'u ñalo'o, ta tin ra nda'a ñá, ta ndakoo ñá. ²⁶ Ta saá nixita ní'no to'on xa'a ña nataku ñalo'o yó'o ndi'i saá ñoo.

Ñayó'o ká'qan xq'a taJesús kivi sanda'a ra ovi takuáá

27 Ta kee taJesús kuá'an ra, ta ovi takuáá ndikõn ra sata ra kuá'an ra, ta ndá'yi ovi saá takuáá, káchí ra saá:

—Tata, sa'ya taDavid,* iná kundá'vi ini ún koni ún ndi'j! —káchí ovi takuáá yó'o.

28 Tá niki'vi taJesús ñii ve'e, ta kixaa ovi takuáá yó'o noo ra, ta nindaqa to'on ra ovi tayó'o, káchí ra xí'in ra:

—¿An kándixa ndó yi'j kúchiñoj sanda'aj ndó'ó?

—Oon, Tata, kándixa ndi yó'o —káchí ovi takuáá.

29 Ta saá nitondaa nda'a ra nduchu noo takuáá yó'o, ta nika'an ra xí'in ra:

—Xa'a ña kándixa ndó yi'j saá nda'a ndó vitin.

30 Ta nduva'a ovi ra saá, va'a nakoto nduchu noo ra. Ta taJesús nika'an ra xí'in ra:

—Kuenda koo ndó, on ndato'on ndó xí'in nda ñii ñivi ndasaá nduva'a ndó.

31 Ta saá ni, tayó'o kee ra ta sakujta ní'no ndi'i ra to'on xa'a yukia ke'é taJesús xí'in ra ndi'i saá ñoo yatin.

Ñayó'o ká'qan xq'a taJesús kivi sanda'a ra ñii tañí'í

32 Tá kee ovi ta xikuu takuáá kuano'o ra, ta inká ñivi kixaa na noo taJesús xí'in ñii ta tañí'í chi kómí ra nima ndiva'a. 33 Ta tava taJesús nima ndiva'a ña kómí tayó'o, ta saá kúchiño kixá'a ka'an ta xikuu tañí'í. Ta naka'nda ní ini ñivi na yita yó'o, ta nika'an na, káchí na saá:

—iNda ñii yichi on ta'an koni ndi ñava'a yó'o ñoo Israel! —káchí na.

34 Ta nafariseo na xini yukia nindo'o tañí'í, káchí na saá:

—Tayó'o tava ra nima ndiva'a xí'in ndee ñandiva'a ká'no ña ndiso chiño xí'in ndi'i ñandiva'a —káchí na.

Ñayó'o ká'qan xq'a taJesús kúnda'vi ní ini ra xini ra ñivi

35 Ta saá kuá'an taJesús ndi'i saá ñoo ná'no xí'in ñoo válí, ta sáná'a ra ñivi ve'e ño'o sinagoga, ta ká'an ndoso ra to'on ñava'a xa'a yichi ña xá'nda chiño Ndios, ta saá sanda'a ra ñivi na xó'vi ndi'i saá noo ku'e. 36 Tá xito ra ndi'i ñivi na ndikõn sata ra, ta kúnda'vi ní ini ra xini ra na, chi ndeé ní xó'vi na. Ta on kivi chindeé xí'in mji na, ta ni on koó ñivi na chindeé ña'a. Ndatán yoo ndikachi tí on koó ta ndaa rí, saá yoo ñivi yó'o. 37 Ta saá nika'an ra xí'in naxika xí'in ra, káchí ra saá:

—Ndatán yoo kuj'i ña xa yoo ti'va nakaya, saá yoo ñivi na xa yoo ti'va kundikõn yi'j, ta on koó ñivi kasa chiño nooj nakaya na nayó'o. 38 Ta saá kuaku ndá'vi ndó ndukú ndó noo Ndios ña ti'vi ra inká ñivi ña kasa ndivi na chiño ra ñoyivi yó'o —káchí taJesús xí'in na.

10

Ñayó'o ká'qan xq'a taJesús kivi nakaxin ra uxu ovi ta,

ta taxi ra ñandayí nda'a natqa yó'o

(Mr. 3:13-19; Lc. 6:12-16)

1 Kana taJesús uxu ovi naxika xí'in ra, ta kixaa na noo ra, ta taxi ra ndayí nda'a na ña tava na nima ndiva'a ña saxo'vi inká ñivi, ta taxi ra ndayí nda'a na sanda'a na ndi'i noo ku'e.

2 Ta na uxu ovi ta yó'o naní na apóstol.* Ta ñii ñii taapóstol yó'o naní si'a: si'na ñii ra naní Simón ta inká kivi ra kuu Pedro; inká ra naní Andrés, ñani taSimón kuu

* 9:27 "Sa'ya taDavid" kóni káchí ña: Ta ta ti'vi Ndios ña sakaku ra ñivi. On vása kóni káchí ña sa'ya mji tarey David, ta kuiti kóni káchí ña sa'ya ñani síkuá ra. * 10:2 To'on "apóstol" kóni káchí ña: Ñivi na tí'vi taká'no kasa ndivi na chiño ra.

ra; inka ra nani Jacobo, xi'in nani ra tajan, sa'ya taZebedeo kuu ovi tayó'o; ³ inka ra nani Felipe; inka ra nani Bartolomé; inka ra nani Tomás; inka ra nani Mateo, tayó'o xikuu ta nakaya si'un xa'a nagobierno; inka ra nani Jacobo, sa'ya taAlfeo kuu ra; inka ra nani Lebeo ta inka kivi ra kuu Tadeo; ⁴ inka ra nani Simón, ta kuu ta ndikon partido nani na cananeo; inka ra nani Judas Iscariote. Tayó'o xikuu ta ta nitondaa njsiko ku'na tajesus nda'a na saa ini xini na'a.

Nayó'o ka'an xa'a tajesus kivi ti'vi ra naapóstol

ko'on na ka'an ndoso na to'on ra
(Mr. 6:7-13; Lc. 9:1-6)

⁵ Ta ti'vi tajesus uxu ovi naapóstol ko'on na ka'an ndoso na to'on ra, ta kachi ra xi'in na saá:

—On ko'on ndó noo inka nivi na on sivi kuu najudio, on kivi ndó nda nni noo naSamaria. ⁶ Ta ko'on ndó noo najudio noo Israel, chi ndatan yoo ndikachi ti ndaño'ó noo xito'o ri, saá yoo nayó'o. ⁷ Ta ku'a'an ndó, ta ka'an ndó xi'in na to'on yó'o, kachi ndó saá: “Xa yoo yatin ni yichi va'a na xa'nda chiño Ndios kutaku yó”, kachi ndó xi'in na. ⁸ Ta sanda'a ndó nivi na ndeé ndó'o, ta sanataku ndó nivi na nixi'i, ta sanda'a ndó nivi na ndeé ndó'o xi'in kue'e tá'yi nani lepra, ta tava ndó nima ndiva'a na saña na nivi. Ta sanii'ndó'ó ndayí na kasa ndivi ndó ndi'i nayó'o, ta on vása xini ñó'ó cha'vi ndó na. Ta saá, tá ke'é ndó ñava'a xi'in nivi, ta on ndukú ndó na cha'vi na ndó'ó.

⁹ Tá ku'a'an ndó chiño yó'o, ta on kuni'i ndó si'un ko'on ndó, ¹⁰ ni leká ndó, ni inka tikoto ndó, ni inka nduxan ndó, ni on kuni'i ndó yiton.† Chi ndó'ó kómi ndó ndayí naki'in ndó na xini ñó'ó noo

ndó, nda'a nivi na ke'é ndó ñava'a xi'in.

¹¹ Tá nixaá ndó nni noo ka'no an nni noo lo'o, ta nandukú ndó nivi va'a; tá nani'i ndó na, ta saá kundoo ndó ve'e na nda tondaa kivi kee ndó noo nayó'o. ¹² Tá ku'a'an kivi ndó ve'e noo kundoo ndó yó'o, ta ka'an ndó to'on yó'o xi'in nivi: “Ná koo ndi'i ñava'a ini nivi na yoo ve'e yó'o”, kachi ndó. ¹³ Tá nayó'o naki'in va'a na ndó'ó ve'e na, ta saá kivi kasa ndivi Ndios ñava'a ndukú ndó noo ra xa'a nayó'o. Tá on xijin na naki'in va'a na ndó'ó, ta on vása naki'in na ñava'a ndukú ndó noo Ndios xa'a na, ta ñava'a yó'o ndiko na sata mji ndó. ¹⁴ Tá yoo nivi na on xijin naki'in va'a na ndó'ó, ta on xijin na koni so'o na to'on ka'an ndó, ta saá kee ndó ve'e na an noo na, ta ko'on ndó, ta sakisin ndó xa'a ndó na nakoyo yaa.‡ ¹⁵ Ndixa ka'an xi'in ndó, tondaa nni kivi na kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i nivi ñoyivi yó'o, ta kivi yó'o ndeé ka yo'vi saxo'vi ra naño yó'o noo nivi na on vá'a na xindoo noo Sodoma xi'in noo Gomorra kujya xina'a —kachi tajesus xi'in naxika xi'in ra.

Nayó'o ka'an xa'a naapóstol na xo'vi ni na kivi na vaxi

¹⁶ Ta tuku nika'an tajesus xi'in na, kachi ra saá:

—Ti'vi ndó'ó ko'on ndó ka'an ndoso ndó to'on xi'in nivi. Ta kasa kuenda ndó, chi ndatan ko'on ndikachi ma'ño tinda'vi saá ko'on ndó, chi yoo ni nivi na máña na kóni ke'é ñandiva'a xi'in ndó. Ta saá ndichí ni koo ndó noo na, ta kuu ndó nivi nandaa noo na. ¹⁷ Koto va'a ndó noo nivi, chi taxi na kuachi xa'a ndó noo na ndiso chiño xi'in ve'e ño'o sinagoga, ta kani na ndó'ó xi'in kuártá. ¹⁸ Tiin na ndó'ó ko'on ndó xi'in na noo nachino ná'no an

† 10:10 Yiton yó'o nni kuu nó xi'in taton, an garrote. ‡ 10:14 Na sakisin na xa'a na ta koyo yaa, kachi na saá: Nivi na on xijin koni so'o, nayó'o nákuiso na kuachi noo Ndios.

noo tarey, ta taxi na kuachi xa'a ndó noo nayó'o, chi ndó'ó kúu na ndíkõn yichij. Tá kundõo ndó noo nachifo yó'o, ta saá kukomí ndó yichij ka'an ndó to'on ñava'a xa'aj xí'in nayó'o ta xí'in inká nivi na on vása kúu najudío. ¹⁹ Táná tiin na ndó'ó, ta on kundi'i ini ndó xa'a to'on ña ndakuijn ndó, saá chi mji kivi ña kundo'o ndó ñayó'o, Ndios taxi ra to'on ña ka'an ndó. ²⁰ Chi on sivi to'on mji ndó kúu ña ka'an ndó, saá chi Níma Yivá yó Ndios kúu ña taxi to'on ka'an ndó xí'in na.

²¹ 'Kivi ña vaxi sava nataa taxi na kuachi xa'a ñani na noo nachifo, ta sava na kúu yivá taxi na kuachi xa'a sa'ya na noo nachifo. Ta sava na kúu sa'ya kasa toon na noo yivá si'i na, ta taxi na kuachi xa'a mji yivá si'i na yó'o noo nachifo, ta nachifo ka'an na, kachí na saá: "Va'a, ná kivi nayó'o", kachí na. ²² Ndi'i nivi kusaq ini na koni na ndó'ó chi na ndíkõn yichij kúu ndó. Tá on sandakoo ndó yichij ta kundikõn va'a ndó ña, nda noo ndi'i ña xo'vi ndó ñoyivi yó'o, ta Ndios sakaku ra ndó'ó ña kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ²³ Tá nivi saxo'vi na ndó'ó ñii ñoo, ta saá kama kee ndó ko'on ndó inká ñoo. Ndixa ka'an xí'in ndó, ta nda ta'an ndi'i ka'an ndoso ndó to'on Ndios noo ndi'i saá ñoo Israel, ta yij, ta ta kixi noo Ndios, ndikó tukuj ñoyivi yó'o.

²⁴ Ñii ta sakuá'a, on vása kúu ra ta ká'no ka noo tamaestro ra, ta ñii tamozo on vása kúu ra ta ká'no ka noo ta xá'nda chiño noo ra. ²⁵ Ta ta sakuá'a kúchiño nduu ra ndatán yóo tamaestro ra, ta tamozo kúchiño nduu ra ndatán yóo ta xá'nda chiño noo ra. Ñii kiva saá kundo'o ndó xí'in chi nivi nika'an na xa'aj, sakunani na yij Beelzebú, S ta ñii kiva saá

ka'an na xa'a ndó, chi ndíkõn ndó yichij —kachí ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ka'an ña on kuyi'vi yó nivi

(Lc. 12:2-9)

²⁶ Ta tuku nika'an ta Jesús, kachí ra saá:

—Ta saá on kuyi'vi ndó noo nivi na kándiva'a xí'in ndó. Xini ñó'ó ka'an ndoso ndó xa'aj xí'in na, chi ndatán yóo ña yóo se'é, saá yóo to'on ñava'a xa'aj. Ta nda ñii ñava'a nákaa se'é on kivi koo se'é ña ndi'i saá kivi, ta xini ñó'ó nativi ña. ²⁷ To'on ña ka'an se'é noo naa xí'in ndó, ndato'on ndó ña xí'in ndi'i nivi kivi ndivi yé'e ño'o; ta to'on ña ka'an yaaj xí'in kuiti ndó, ta kuita ndó sijn ve'e ta ka'an ndoso ndó to'on yó'o. ²⁸ On kuyi'vi ndó noo nivi na kóni ka'ni ndó'ó, chi on kuchiño na sandi'i na xa'a níma ndó. Va'a ka kuyi'vi ndó noo Ndios, chi Ndios kivi sandi'i ra xa'a yiki koñu ndó xí'in níma ndó, ta sakana ra ndó'ó ndaya.

²⁹ 'Koto ndó tísaa válí, ñii sijn lo'o kúu ya'vi ovi rí. Tá on sivi ña kachí ini Ndios kúu ña, ta nda ñii tísaa lo'o on kivi nakava rí noo ño'o ta kivi rí, chi Ndios ndaa ra ndi'i rí. ³⁰ Ta ndó'ó, Ndios maní ní ka ra ndó'ó, chi xini ndi'i ra ndasaá kúu yisi sijn ndó. ³¹ Ta ndixa ndaa va'a ra ndó'ó, ñakán on kuyi'vi ndó, chi ku'a ní ka ndaya'vi ndó noo tísaa válí —kachí ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ka'an yu kúu nivi ndakuijn ta Jesús xa'a

(Lc. 12:8-9)

³² Ta nika'an tuku ta Jesús xí'in na, kachí ra saá:

—Nivi na ndakuijn xa'aj noo nivi ñoyivi yó'o, ta yij ñii kiva saá ndakuijn xa'a na noo Yivá Ndios, ta yóo ñoyivi ñino. ³³ Ta

n̄ivi na ɔn x̄iin ndakuijn x̄a'āj, ta ȳi'j ɔn ndakuijn x̄a'ā nayó'o nɔɔ Yivá̄j Ndios, t̄a yóo ñoyívi n̄ino —káchí t̄aJesús.

Ñayó'o ká'an ña ɔn vása yóo yu'ú n̄ivi x̄a'ā t̄aJesús

(Lc. 12:51-53; 14:26-27)

³⁴ Ta n̄ika'an tuku t̄aJesús, káchí ra saá:

—Ŋn kani s̄inj ndó ndí ña kundɔɔ v̄a'a ndó x̄i'in natá'an ndó, kúu ña k̄ixaaj̄ ñoyívi yó'o, chi x̄a'ā ña nata'víj̄ n̄ivi kúu ña k̄ixaaj̄. Ndatán yóo ñii espada s̄ijn tá'ví ña ñii ña'a ɔvi ñá'ño, saá yóo tɔ'onj̄. Saá chi sava n̄ivi kándixa na tɔ'onj̄, ta ink̄a n̄ivi ɔn vása kándixa na tɔ'onj̄. ³⁵ Sava nataa ko'on na yichij̄, ta sava nataa sa'ya na ko'on na ink̄a yichij̄. Sava náña'a ko'on ná yichij̄, ta sava náña'a sa'ya ná ko'on ná ink̄a yichij̄. Sava náña'a ko'on ná yichij̄, ta x̄ano ná ko'on ná ink̄a yichij̄. Ta saá kundaq̄ ini yó ndí ɔn vása kivi koo yu'ú n̄ivi x̄a'āj. ³⁶ Ta n̄ivi na ɔn kua'a kutá'an x̄i'in n̄ivi na ndíkɔn yichij̄, kuu n̄ivi natá'an m̄ji na na táku ve'e na.

³⁷ 'Ndi'i n̄ivi na kóni ko'on yichij̄, x̄inj̄ ñó'ó kuki'vi ní k̄a ini na koni na ȳi'j nɔɔ nave'e m̄ji na. Tá n̄ivi kí'vi k̄a ini na x̄inj̄ na yivá na, án si'í na, án sa'ya na nɔɔ ȳi'j, ta saá nayó'o ɔn vása kómí na ndayí kundikɔn na s̄ataj̄. ³⁸ Ndi'i n̄ivi na ɔn x̄iin kusɔkó tón cruz m̄ji na,* ta ɔn x̄iin na kasa ndivi na tɔ'onj̄, ta nayó'o ɔn vása kómí na ndayí kundikɔn na yichij̄. ³⁹ Ndi'i n̄ivi na ndasaá kuiti ndúkú ña kutaku v̄a'a na ñoyívi yó'o, ta ɔn x̄iin na xo'v̄i na x̄a'āj, ta nayó'o ɔn kuchiño na kutaku na x̄i'in Ndios. Ta n̄ivi na ɔn vása ndí'i ini ndukú kutaku v̄a'a na ñoyívi yó'o, x̄a'ā ña kundikɔn na ȳi'j, nayó'o kúu n̄ivi na kutaku x̄i'inj̄ —káchí t̄aJesús x̄i'in naxíka x̄i'in ra.

* **10:38** Tɔ'on kusɔkó na tón cruz m̄ji na kóni kachí ña: X̄inj̄ ñó'ó koo ti'va n̄ivi ña xo'v̄i na ta ndákuiti kivi na x̄a'ā ña ndíkɔn na t̄aJesús.

Ñayó'o ká'an x̄a'ā ña naki'in n̄ivi na kándixa t̄aJesús

(Mr. 9:41)

⁴⁰ Ta tuku n̄ika'an t̄aJesús saá:

—Ndi'i n̄ivi na náki'in v̄a'a ndó'ó, chi na ndíkɔn ȳi'j kúu ndó, ta nayó'o náki'in v̄a'a tuku na ȳi'j. Ta ndi'i n̄ivi na náki'in v̄a'a ȳi'j, ta nayó'o náki'in v̄a'a na Ndios, t̄a kúu t̄a t̄i'ví ȳi'j vaxij̄. ⁴¹ Ndi'i n̄ivi na náki'in v̄a'a ñii t̄aprofeta, chi ká'an ndoso ra tɔ'on Ndios, ta nayó'o ñii k̄i'va naki'in na ñava'a x̄i'in t̄aprofeta nda'a Ndios. Ta ndi'i n̄ivi na náki'in v̄a'a ñii t̄ava'a, chi t̄ava'a ní kúu ra, ta nayó'o ñii k̄i'va naki'in na ñava'a x̄i'in t̄ava'a yó'o nda'a Ndios. ⁴² Ndi'i n̄ivi na táxi lo'o takuií v̄ixin ko'o ñii ndó'ó, chi na ndíkɔn ȳi'j kúu ndó, vará ɔn s̄iví naná'no kúu ndó, ta ndixa ká'anj̄ x̄i'in ndó, nayó'o naki'in na ñava'a nda'a Ndios kivi ña vaxi —káchí t̄aJesús x̄i'in na.

11

Ñayó'o ká'an x̄a'ā t̄aJesús kivi n̄ika'an ra

x̄i'in naxíka x̄i'in t̄aJuan, t̄a s̄akuchu n̄ivi

(Lc. 7:18-35)

¹ Tá ndi'i saná'a t̄aJesús uxu ɔvi naxíka x̄i'in ra, ta kee ra ku'a'an ra saná'a ra n̄ivi ku'a'a ní ñoo estado Galilea, ta ká'an ndoso ra tɔ'on Ndios x̄i'in na.

² Ta t̄aJuan t̄a t̄a s̄akuchu n̄ivi, nákaa ra ini ve'e k̄a, ta x̄inj̄ so'o ra x̄a'ā ndi'i ñava'a ké'é t̄aJesús x̄i'in n̄ivi, ta t̄i'ví ra ɔvi naxíka x̄i'in ra ku'a'an na nɔɔ t̄aJesús, ta n̄ixa na nɔɔ ra, ³ ta n̄indaq̄a tɔ'on na ra, káchí na saá:

—¿Án yó'ó kúu t̄a ndáti ndi ti'ví Ndios sakaku ra na ñoyívi yó'o, án kundati k̄a ndi ink̄a ra?

4 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in naxíka xí'in taJuan, káchí ra saá:

—Ná ndikó ndó noq taJuan, ta ndato'on ndó xí'in ra ña xini so'o ndó ta ña xini ndó yó'o. ⁵ Chi xa xini ndó nivi na xikuu nakuáá, ta xa va'a xito na vitin. Ta nivi na on vása ní-kivi kaka, ta vitin xa va'a xíka na. Ta nivi na xikuu na ndeé ní ndó'o xí'in ku'e tá'yi naní lepra, ta vitin xa ndundii na. Nivi na kaku só'ó, ta vitin xa va'a xini so'o na. Ta nivi na nixi'i, natakú na. Ta vitin nandá'vi xini so'o na to'on ñava'a ká'an ndoso'i. Ta ndi'i ña xini so'o ndó ta xito ndó kisa ndivi'i yó'o, saá ndato'on ndó xí'in taJuan. ⁶ Ta òa ta kándixa yi'i, tá on sandakoo ra yi'i, vará on kasa ndivi'i chiño ña ndáti ra, ta nákaa ñasii níma tayó'o —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in taJuan.

⁷ Ta saá kee na kuano'o na, ta taJesús kixá'á ká'an ra xí'in nivi na ndóo noq ra, káchí ra saá xí'in na:

—Ta kivi nixa'an ndó xito ndó taJuan noq yukú yichí, ¿yukía ndáti ndó koto ndó? ¿Án ndáti ndó koto ndó ñii tón toyóó tón kisin ní, kisa tachí? Ó'on, on sivi saá. ⁸ ¿Án ká'an ndó koto ndó ñii òa ta va'a ní tikoto ndixin? Ó'on, chi nivi nakuíká na va'a ní tikoto ndixin on vása ndóo na yukú yichí, nayó'o ndóo na ve'e ná'no ña livi ní. ⁹ ¿Án nixa'an ndó xito ndó ñii taprofeta? Saá va, taJuan kúu ñii taprofeta ndino'o, ta ká'no ní ka chiño kisa ndivi taJuan noq chiño kisa ndivi inka naprofeta na nika'an ndoso to'on Ndios xina'á. ¹⁰ Ta kuja nija'a ñii taprofeta nítáa ra to'on Ndios xa'a taJuan, to'on Ndios ña káchí saá:

Tayó'o kuu ta xíka chiño noq, ta ti'vii ra ko'on si'na ra noq taKá'no ta ti'vii ñoyívi.

Ta ndasa va'a ra yichí ña ko'on taKá'no ta ti'vii sakaku nivi ñoyívi,

saá nika'an Ndios xa'a taJuan xina'á.

¹¹ Ta nika'an tuku taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ñandixa ká'an xí'in ndó, on koó inka taprofeta ká'no ka noq taJuan, ta sakuchu nivi. Ta saá ni, òa ta ninq ní ka yóo noq ndi'i inka nivi na náki'in yichí ña xá'nda chiño Ndios, ta tayó'o kúu ta ká'no ka noq taJuan —káchí taJesús xí'in na.

¹² Ta nika'an tuku ra saá xí'in na:

—Nda kivi kixá'á taJuan ká'an ndoso ra to'on Ndios tanda vitin, yóo nivi na chíkaa ndeé ndiva'a ña sandi'i na xa'a yichí Ndios. ¹³ Yóo ndayí Ndios ña nítáa taMoisés xina'á, ta yóo to'on Ndios ña nítáa inka naprofeta. Ta ndi'i ñayó'o nika'an ña yu kúu ña koo nda xina'á tanda kivi kixá'á nika'an ndoso taJuan, òa ta sakuchu nivi. ¹⁴ To'on Ndios xina'á káchí ña ndi taprofeta Elías ndikó ra ñoyívi yó'o kivi ta'an ka kixaa ta ti'vi Ndios sakaku na ñoyívi yó'o. Xini ñó'ó kundaa ini ndó ndi xa kundivi to'on yó'o, saá chi ndátan nixiyo taElías saá yóo taJuan, òa ta sakuchu nivi. ¹⁵ Ndi'i ndó'o nivi na yóo so'o, xini ñó'ó chikaa so'o ndó ña ká'an xí'in ndó —káchí taJesús xí'in na.

¹⁶ Ta nika'an tuku ra saá xí'in na:

—¿Ndasaá yóo nivi na ndóo ñoyívi yó'o vitin? Ndátan yóo naváli na sásiki noyá'vi, saá yóo na. Sava naváli ká'an na xí'in inka naváli tá'an na, ¹⁷ káchí na saá: “Tá tivi ndi música livi xa'a ndó, ta ni-xiin ndó kata xá'á ndó. Tá xita ndi yaa ndá'ya ní ña xita na noq ndúxun na nixi'i, ta ni-xiin ndó kuaku ndó”, káchí naváli. ¹⁸ Ndátan yóo naváli yó'o,

saá yóo ndó, chi taJuan on vása ní-xixi va'a ra, ta nda ñii kivi on vása ní-xi'i ra vino, ta káchí ndó xa'a ra: "Tayó'o kómí ra níma ndiva'a." ¹⁹ Ta yi'i, ta ta kixi noo Ndios, kixaaj ñoyívi yó'o, ta xixi va'aj, ta xí'ij vino, ta káchí ndó saá xa'aj: "Ta ndeé ní xixi ra, ta ku'a ní xí'i ra. Ta kúsij ní ini ra xíka ra xí'in na káya sij'un xa'a nagobierno, xí'in inka nivi na kánóo on vá'a to'on xa'a", saá káchí ndó xa'aj. Ta ndi'i nivi na kómí ñandichí Ndios, kúu na ké'é ñava'a, ta ñayó'o sáná'a ndí ñandichí Ndios kúu ñandaa —káchí taJesus xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a naño na on xiin koni so'o ña ká'an taJesus
(Lc. 10:13-15)

²⁰ Ta saá kixá'a taJesus ñika'an ndoso ra to'on yo'vi ña sáa ra noo naño noo ké'é ra ku'a ní milagro xí'in nivi, saá chi ni-xiin na ndikó koj ini na ña sandakoo na ña on vá'a ké'é na. Nika'an ra xí'in nanivi ñoo yó'o, káchí ra saá:

²¹ —¡Ndá'ví ní ndó, nivi naño Corazín! ¡Ndá'ví ní ndó, nivi naño Betsaida! Chi vaxi ñii kivi ña xo'vi ní ndó. Saá chi ku'ya xina'a tá ní xini ví naño Tiro xí'in naño Sidón milagro ña ké'éj xí'in ndó vitin, níkuu, ta nandikó ní ka ini nayó'o, ta nakundixin na tikoto ndayí noo, ta chika na yaa no'o sinj na ña kúchuchú ní ini na xa'a kuachi na. ²² Ta ndixa ká'an xí'in ndó, tondaa ñii kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i na ñoyívi yó'o, ta kivi yó'o xo'vi ní ndó'o, naño Corazín xí'in naño Betsaida. Ndeé ka yo'vi saxo'vi Ndios ndó'o noo nivi na on vá'a na xindoo ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón. ²³ Ta ndó'o, naño Capernaum, ¿án xáni sinj ndó kanóo va'a ní to'on ndó nda ñoyívi ñino? ¡On vása! Ta ndá'ví ní ndó, chi Ndios ti'ví ra ndó'o ko'on ndó ñino, nda ndaya. Saá chi ku'ya xina'a tá

ní xini ví naño Sodoma milagro ña ké'éj xí'in ndó vitin, ta naño Sodoma on ndi'i xa'a na, níkuu. ²⁴ Ta ndixa ká'an xí'in ndó, tondaa ñii kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i nivi ñoyívi yó'o, ta kivi yó'o xo'vi ní ndó'o, naño Capernaum. Ndeé ka yo'vi saxo'vi Ndios ndó'o noo nivi na on vá'a na xindoo ñoo Sodoma —káchí taJesus.

Ñayó'o ká'an, ná kixi nivi nakindée na noo taJesus
(Lc. 10:21-22)

²⁵ Ta saá taJesus ñika'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yiváj, kisa ká'noj yó'o. Yó'o kúu taKá'no ta xá'nda chiño noo ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ña yóo ñoyívi ñino. Kisa ká'noj yó'o chi xa saná'a ún nayó'o, na ñino ini kúu na, ta kúndaa ini na ñava'a xa'a ún. Ta chise'é ún ñava'a yó'o noo inka nivi na naní nandichí, xí'in na naní na ká'vi ta ti'va ní yóo ñoyívi yó'o, ²⁶ chi saá káchí ini ún ké'é ún xí'in ndi'i nivi, Tata —káchí taJesus xí'in Ndios.

²⁷ Ta tuku ñika'an taJesus xí'in nivi, káchí ra saá:

—Yiváj Ndios taxi ra ndi'i ñava'a nda'aj. Nda ñii nivi on vása xini na ini yi'i, ta ta kúu Sa'ya Ndios, ta ñii laá mji Ndios kúu ta xini va'a ini yi'i. Ta nda ñii nivi on vása xini na ini Yiváj Ndios, ta ñii laá yi'i, ta ta kúu Sa'ya ra, kúu ta xini ini ra, ta nivi na naixinj taxi konj na ini ra. ²⁸ Ndi'i ndó'o nivi na xa kúnaa ní noo ndi'i chiño, ta veé ní ndiso ndó, na'a ndó nooj, ta yi'i taxi ña nakindée ndó. ²⁹ Nakuiso ndó xí'inj ña ndisoj ta kasa chiño ndó xí'inj, ta kandixa ini ndó yi'i, ta sakuá'a ndó yichij, chi ta ta yaa ini ta ndá'ví ini kúuj, ta saá naní'i ndó ña koo va'a ini ndó, ta nakindée níma ndó. ³⁰ Saá chi ña nakuiso ndó xí'inj ta ña kasa chiño ndó xí'inj, on vása yo'vi ní

ña, ta ni on vása veé ní chiño yó'o —káchí tajesús xí'in n̄ivi.

12

Ñayó'o ká'an xá'a tajesús kómí ra ndayí ka'nda chiño ra xá'a kivi yii ña nákindée najudío

(Mr. 2:23-28; Lc. 6:1-5)

¹ N̄ii kivi yii ña nákindée najudío, ta tajesús xí'in naxíka xí'in ra kuá'an na yá'a na ma'ño noo yóo yita trigo. Ta naxíka xí'in tajesús kixá'á na xí'i ní na soko, ta saá xá'nda na yokó ta kindaa na soq trigo, ta xaxi na trigo. ² Ta xini nafariseo ña ke'é nayó'o, ta n̄ika'an na saá xí'in tajesús:

—Naxíka xí'in ún n̄iya'a ndoso na ndayí Ndios chi xá'nda na trigo, ta on vá'a kasa chiño yó kivi yii ña nákindée yó, káchí ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés xina'á.

³ Ta ndakuijn tajesús, káchí ra saá xí'in na:

—¿Án on vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios noo ká'an ña xá'a xii síkuá yó tarey David xí'in natá'an ra, kivi n̄ixi'í ní na soko? ⁴ Saá chi kuíya xina'á n̄ik'vi nayó'o ini ve'e Ndios, ta xixi na s̄ita va'a ñayii vará on s̄ivi sutu xikuu na. Ta káchí ndayí Ndios saá: “Ndasaa sutu kuiti kúchiño kuxu s̄ita va'a ñayii.” ⁵ Ta xa ka'vi ndó ndayí Ndios ña ká'an on kivi kasa chiño yó kivi yii ña nákindée yó. Ta nasutu kisa ndivi na chiño ve'e ño'o ká'no kivi yii ña nákindée yó, ta on koq kuachi ndiso na xá'a ñayó'o. ⁶ Ta ndixa ká'an xí'in ndó, yí'í kúu taa ta kómí ní ka ndayí noo ve'e ño'o ká'no. ⁷ To'on Ndios káchí ña saá: “Kóni ña kundá'ví ini ndó koni ndó inka n̄ivi, ta ke'é ndó ñava'a xí'in na. Tá on xiin ndó kundá'ví ini ndó koni ndó nayó'o, ta saá on vása kusii ini ña sóko ndó nda'ají”, káchí Ndios. Tá va'a ná kundaa ini ndó to'on yó'o, níkuu, ta saá on chikaq kuachi ini ndó koni ndó

n̄ivi na on koq kuachi kómí. ⁸ Yí'í, taa ta kixi noo Ndios, kómí ndayí ka'an yukia va'a ke'é yó kivi yii ña nákindée yó —káchí tajesús xí'in nafariseo.

Ñayó'o ká'an xá'a tajesús kivi sanda'a ra

ñii taa ta yichí nda'a

(Mr. 3:1-6; Lc. 6:6-11)

⁹ Ta kee tajesús kuá'an ra, ta n̄ik'vi ra ve'e ño'o sinagoga. ¹⁰ Ta yóo ñii taa, ta yichí nda'a kúu ra, ta on vása kánda ña. Ta ndóo nafariseo xito na yu kúu ñii ña on vá'a ke'é tajesús, ña kuchiño chikaq na kuachi sata ra. Ta saá n̄indaqa to'on na ra:

—¿Yukia káchí ndayí Ndios ña kándixa yó? ¿Án kúchiño sanda'a yó n̄ivi kivi yii ña nákindée yó?

¹¹ Ta ndakuijn tajesús, n̄ika'an ra xí'in na:

—Tá ñii ndó'ó kómí ndó ñii ndikachi sana ndó, ta náka va rí ñii yavi kónó kivi yii ña nákindée yó, ta, ¿yukia ke'é ndó? ¿Án on ko'on ndó tava ndó kití sana ndó tí náka va? ¹² ¿Ta kuá'a ní ka ndaya'ví ñii taa noo ñii kití sana yó! Ta ndixa ñava'a kúu ña ke'é yó chiño va'a kivi yii ña nákindée yó.

¹³ Ta saá n̄ika'an tajesús xí'in taa ta yichí nda'a:

—Sanakaq ún nda'a ún vitin —káchí ra.

Ta tayó'o sanakaq ra nda'a ra, ta nduva'a ña. Ndatán yóo inka nda'a ra ña va'a, saá kindoo ña.

¹⁴ Ta kee nafariseo kuá'an na, ta kixá'á na ká'an na xí'in tá'an na ndasaá koo ka'ni na tajesús.

Ñayó'o ká'an xá'a ña n̄itaa ñii taprofeta xá'a tajesús

¹⁵ Ta tajesús xini ra yukia xáni ini nafariseo, ta keta ra ve'e ño'o sinagoga ta kuá'an ra. Ta kuá'a ní n̄ivi xikundikon na sata ra, ta saá sanda'a ra ndí'í na ndeé ndó'o.

¹⁶ Ta n̄ika'an ra xí'in na:

—On ka'an ndó xí'in nda ñii ñivi xa'a ña ké'éj.

¹⁷ Ñayó'o ñika'an ra, ta saá kundivi to'on ña ñika'an Ndios xí'in taprofeta Isaías xina'á. Ta to'on yó'o ñitaa taIsaías ña ñika'an Ndios xa'a ña ta ti'ví ra sakaku ñivi ñoyívi yó'o, káchí ña saá:

¹⁸ Yó'o yóo ña ñakaxinj ña kasa chiño ra ñooj,

ta kí'vi ní inij xinj ra, ta kúsiñ ní inij xinj ra.

Ta nataxij Nímañ ini ra, ta saá ka'an ndoso ra ñandañ xí'in ndi'i ñivi.

¹⁹ On ña ra, ta ni on kutee ra, ta on nda'yi ndaa ra xí'in nda ñii ñivi.

Ta on nda'yi ra ko'on ra yichí ña konj so'o ñivi.

²⁰ Ndatán yóo ñii ña ña ña vása ka'no ka ñii tón tamá tá'nó chí tón xa tá'nó kúu nó, saá yóo ña ña ñakaxinj,

ta ndatán yóo ñii ña ña ña vása nda'va ka ñii tímá tón xa kána ñi'ma yi'va, saá yóo ña ña ñakaxinj,

chí ña kundá'ví ini kuu ra koni ra ñivi nandá'ví na vitá ini, na on kivi chindeé xí'in mji,

anda kúndeé ra ñoo ndi'i ña on vá'a ta chinóo síkón ra ñava'a ñandañ.

²¹ Ta ndi'i ñivi na ñoyívi yó'o xí'in ndino'o níma na kundati na ra ña ké'é ra ñava'a ta sakaku ra na,

káchí Ndios, ñitaa taIsaías xina'á.

Ñayó'o ká'an, ñivi ñika'an na xa'a taJesus

kómí na ndee ñanímá ndiva'a

(Mr. 3:19-30; Lc. 11:14-23; 12:10)

²² Ta ñivi ku'a'an na ña ku'a'an ñii ña ña kómí níma ndiva'a xí'in na ñoo taJesus, ta kixaa na ñoo yóo ra. ña ña ndeé ndó'o yó'o kúu ra ñakuáa ta ñi'í ra, ta taJesus sanda'a ña'á ra, ta saá kúchiño

nakoto ra ta naka'an ra. ²³ Ta ndi'i ñivi na ndóo yó'o naka'nda ní ini na xini na ña ké'é taJesus, ta ñika'an na, káchí na saá:

—¿Án tayó'o kúu ña'ya ñani sikuá taDavid, ta ndati yó ti'ví Ndios kixaa?

²⁴ Ta xinj so'o nafariseo ña ñika'an ñivi yó'o, ta saá ñika'an tá'an na:

—Xí'in ndee ñaBeelzebú,* ña kúu ñaká'no ñoo ndi'i níma ndiva'a, táva tayó'o níma ndiva'a —káchí na.

²⁵ Ta taJesus xinj ra ndi'i ña xáni ini nafariseo, ta ñika'an ra saá xí'in na:

—Tá yóo ñii ñoo, ta on vása yóo yu'ú ñivi, ta ñata'vi tá'an na, ta kixá'á na káni tá'an na xí'in natá'an na, ta kama ní ndi'i xa'a ñoo yó'o. Tá yóo ñii ve'e ñoo ñata'vi tá'an na, ta káni tá'an na, ta ndi'i xa'a ñivi ve'e yó'o. ²⁶ Tá ñanímá ndiva'a

ká'no Satanás nátava ña ini ñivi níma ndiva'a tá'an ña, níkuu, ta saá ñata'vi tá'an ñandiva'a ta káni tá'an ña xí'in tá'an ña, ta yachí ní ndi'i xa'a yichí ña.

²⁷ Mji ndó ká'an ndó ndi'í xí'in ndee ñanímá ndiva'a ká'no távañ ñandiva'a. Tá ndixa saá xáni

ini ndó, ta na ndikón satá ndó na táva ñandiva'a, ¿míchí vaxi ndee nayó'o táva na ñandiva'a?

Na ndikón satá ndó kachí na on sivi ndee ñanímá ndiva'a ká'no kúu ña kómí na kivi tava na ñandiva'a. Ta saá kixaa ñii kivi na ndikón satá mji ndó yó'o kuu na kasa nani xa'a kuachi ndiso ndó chí ñavatá ká'an ndó xa'añ.

²⁸ Ta yij, kómij ndee Níma Ndios ña tavañ níma ndiva'a, ta ña ké'éj yó'o káchí ña saá: vitin kixaa kivi ña kixá'á xa'nda chiño Ndios ñoo ñivi ñoyívi yó'o.

²⁹ Ta yóo ñii ña ndeé ní ndaku, ta ñivi on kúchiño kivi na ve'e ra ña kindaa na ñakuiká kómí ra. Si'na xinj ñó'ó katón na ra,

* 12:24 Inka kivi nani Satanás kúu Beelzebú.

ta saá kuchiño *kj'vi* na kindaa na ndi'i ñakuiká kómí ra. Ndatán yóo *ta* ndeé ní ndaku yó'o, saá yóo ñanímá ndivá'a ká'no.

³⁰ Ndi'i *njvi* na *on* vása yóo *yu'ú* xí'in*j*, *nayó'o* kúu na *on* *xjin* koni na *yj'i*. Ta ndi'i *njvi* na *on* vása chíndeé *yj'i* nakaya na *njvi* ña kundikõn na *yichj* Ndios, *nayó'o* kúu na *sákujta* ní'nó *njvi* ña *on* kundikõn na *yichj* Ndios.

³¹ Ta ndixa *ká'anj* xí'in ndó, Ndios kuchiño kasa ká'no ini ra *xá'a* ndi'i ña *on* vá'a ké'é *njvi*, ta kuchiño kasa ká'no ini ra *xá'a* ndi'i *to'on* ña *ká'an* ndivá'a na xí'in Ndios. Ta ndi'i *njvi* na *ká'an* ndivá'a xí'in Nímá Ndios,† ta Ndios *on* kasa ká'no ini ra *xá'a* *njvi* yó'o. ³² Ta *njvi* na *ká'an* ndivá'a xí'in *yj'i*, *ta* *ta* *kixi* *no* Ndios, ta Ndios kuchiño kasa ká'no ini ra *xá'a* na. Ta *njvi* na *ká'an* ndivá'a xí'in Nímá Ndios, ta Ndios *on* kasa ká'no ini ra *xá'a* *nayó'o* vitin, ni ndi'i saá *kujya* ña *vaxi* —káchí *taJesus* xí'in na.

Ñayó'o ká'an, ndatán yóo nímá njvi,

saá yóo to'on ña ká'an na

(Lc. 6:43-45)

³³ Ta tuku *njka'an* *taJesus* xí'in na, káchí ra saá:

—Tá yóo *yiton* tón *va'a*, ta saá kóon *kuj'i* tí *va'a* nda'a nó. Tá yóo *yiton* tón *on* vá'a, ta saá kóon *kuj'i* tí *on* vá'a nda'a nó. Tá xító ndoso ndó *kuj'i* tí yóo nda'a *yiton*, ta saá *kundaaj* ini ndó án tón *va'a* kúu nó, án tón *on* vá'a kúu nó. Ndatán yóo *yiton*, saá yóo *njvi*. ³⁴ Ta ndó'ó, *ká'anj* xí'in ndó, *jsa'ya* *ko* *xatj* kúu ndó! Chi *mji* ndó kúu *njvi* na *on* vá'a, ta ñakán *on* kuchiño *ka'an* ndó *to'on* *va'a*. Ndatán yóo *nímá njvi*, saá yóo *to'on* ña *ká'an* na. ³⁵ *Njvi* na kómí *nímá va'a*, *ká'an* na *to'on va'a*. Ta *njvi* na kómí *nímá on* vá'a, *ká'an*

na *to'on on* vá'a. ³⁶ Ta *ká'anj* xí'in ndó, *kixaaj* ñii *kjvi* ña kasa nani Ndios *xá'a* ndi'i *njvi* ñoyivi yó'o, ta *konj* ñó'ó ndi'i *njvi* taxi na kuenda *xá'a* ndi'i *to'on* ña *on* vá'a *njka'an* na. ³⁷ Chi *xá'a to'on* *mji* ndó ña *njka'an* ndó, Ndios kasa nani ra *xá'a* ndó'ó, ta saá *ka'an* ra án *kundo* ndó xí'in ra, án *ko'on* ndó ndaya —káchí *taJesus* xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a njvi kivi ndukú na

ñii milagro no *taJesus*

(Mr. 8:12; Lc. 11:29-32)

³⁸ Ta sava nafariseo xí'in na *sána'a* ndayí Ndios *njka'an* na xí'in *taJesus*, káchí na saá:

—Tata maestro, kóni *ndj* ña *ke'é ún* ñii milagro *no* *ndj*.

³⁹ Ta ndakuijn *taJesus*:

—*Njvi* na *ndivá'a* ní ini, na *on* vása *kándixa* Ndios kúu ndó'ó! Saá chi *ndukú* ndó ñii milagro *no* ña *kandixa* ndó ndí *ta* *ta* *kixi* *no* Ndios kúu*j*. Ta *on* *ke'éj* *inka* milagro ña koto ndó, chi *va'a* *ka* *xinj* ñó'ó *kundaaj* ini ndó ña *njndo'o* *ta* *profeta* *Jonás* *kujya* *xina'a*. ⁴⁰ Ta *taJonás* *xinakaaj* ra *unj* *ndivi*, ta *unj* ñoo *tixin* *tixiaká* ká'no. Ta saá *yj'i*, *ta* *ta* *kixi* *no* Ndios, *kunakaaj* *unj* *ndivi*, ta *unj* ñoo *tixin* ño'o. ⁴¹ Tá *kixaaj* *kjvi* kasa nani Ndios *xá'a* *njvi* ñoyivi yó'o, ta ñaño Nínive *chikaaj* na *kuachi* *sata* ndó'ó na *táku* vitin. Saá chi *xinj* *so'o* na ña *njka'an* *taJonás* xí'in na, ta *nandikó* ini na ta *kandixa* na Ndios. Ta *yj'i*, *ta* *ta* *yóo* xí'in ndó vitin, kúu ñii *ta* *ká'no* *ka* *no* *taJonás*, ta *on* *xjin* ndó *konj* *so'o* ndó ña *ká'anj*. ⁴² Tá *kixaaj* *kjvi* kasa nani Ndios *xá'a* *njvi* ñoyivi yó'o, ta saá tuku ñii ñareina, ñá *nixa'nda* *chiño* *no* ñoo *nani* *Sabá* *xina'a*, *chikaaj* ñá *kuachi* *sata* ndó'ó na *táku* vitin. Chi ñareina yó'o *xiká* ní *nixa'an* ñá *xinj* *so'o* ñá *to'on* ña *njka'an*

† 12:31 Ñii *to'on* ña *ká'an* *ndivá'a* xí'in Nímá Ndios kúu ña *ká'an* *njvi* ndí *ndeé* ña *kisa* *ndivi* *chiño* *va'a* kúu *ndeé* ña *vaxi* *no* *nímá* *ndivá'a* ká'no.

tarey Salomón, chi tą ndíchí ní sɨnɨ xikuu ra. Ta yɨ'í, tąa tą yóo xí'in ndó vitin, kúu ñii taká'no kạ nọọ tąSalomón, ta ọn xɨin ndó konɨ sọ'ọ ndó tọ'on ña ká'anj —káchí tąJesús xí'in na.

Ñayó'ọ ká'anj xạ'ạ tąJesús kɨvɨ sáná'a ra xạ'ạ nɨmạ ndivạ'a
(Lc. 11:24-26)

⁴³ Ta tuku nɨkạ'anj tąJesús xí'in na:

—Tá ñii nɨmạ ndivạ'a sáña ña ñii tąa, ta saá kuạ'anj ña nọọ yukụ yichí ña nandukú ña nọọ nakindée ña. Tá ọn vása nání'í ña nọọ nakindée ña, ⁴⁴ ta xáni ini ña saá: “Ndikó yó ndi'vi yó ini tąa nọọ kẹe yó vaxi yó”, káchí ña. Ta ndikó ña, náxaạ ña nọọ yóo tąa nọọ kẹe ña, ta nákoto ña vɨchí ini ra. Ndatán yóo ñii ve'e nɨtɨ'vɨ ta ndasa livi na, saá yóo ini tąa yó'ọ. ⁴⁵ Ta ndikó nɨmạ ndivạ'a kuạ'anj ña, ta nándukú ña inkạ nɨmạ ndivạ'a, ta nání'í ña uxạ nɨmạ ña ndivạ'a ní kạ nọọ mɨi ña. Ta ndikó koo ña, ta kuạ'anj uxạ nɨmạ ndivạ'a yó'ọ xí'in ña, ta kɨxaạ ndi'í ña nakoo ña ini tąa yó'ọ. Ta saá xó'vɨ ní kạ ra vitin nọọ ña si'na. Saá kundọ'ọ ndó'ọ na ndóo ñoyivi yó'ọ vitin tá ọn xɨin ndó konɨ sọ'ọ ndó tọ'onɨ —káchí tąJesús xí'in na.

Ñayó'ọ ká'anj xạ'ạ kɨvɨ kɨxaạ si'í tąJesús xí'in ñani ra

(Mr. 3:31-35; Lc. 8:19-21)

⁴⁶ Tá ká'anj kạ tąJesús xí'in nɨvi, ta saá kɨxaạ si'í ra xí'in nañani ra, ta yíta na kẹ'e nọọ yóo ra, ta kóni na kạ'anj na xí'in ra. ⁴⁷ Ta ñii tąa ndatọ'on ra xí'in tąJesús:

—Tata, si'í ún xí'in nañani ún yíta na kẹ'e, ta kóni na kạ'anj na xí'in ún —káchí ra.

⁴⁸ Ta ndakuijn tąJesús, nɨkạ'anj ra xí'in tayó'ọ:

—¿Yu kúu si'í? ¿Ta yu kúu nañani?

⁴⁹ Ta sáná'a nda'ạ ra naxíka xí'in ra, ta nɨkạ'anj ra, káchí ra saá:

—Yó'ọ ndóo si'í xí'in nañani. ⁵⁰ Chi nɨvi na kisa ndivi ña kóni Yiváɨ Ndios, tą yóo ñoyivi ñino, nayó'ọ kúu ñani xí'in kɨ'vạɨ xí'in si'í —káchí tąJesús.

13

Cuento yó'ọ ndátọ'on xạ'ạ tą chí'í ndikɨn trigo

(Mr. 4:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Ta mɨi kɨvɨ yó'ọ kẹta tąJesús ñii ve'e ta kuạ'anj ra, ta nɨxaạ ra xikoo ra yu'u mɨni. ² Ta kɨxaạ kuạ'ạ ní nɨvi nọọ ra, ta saá ndạ ra ñii tón barco ta xikoo ra sạta tón barco nọọ mɨni, ta ndi'í nɨvi yó'ọ yíta na yu'u takuií. ³ Ta kɨxá'á ra ndátọ'on ra kuạ'ạ ní cuento ña saná'a ra na, ta káchí ra saá xí'in na:

—Saá ndọ'ọ ñii tąa tą chí'í ndikɨn trigo. ⁴ Ta kɨxá'á ra xíta ní'no ra ndikɨn trigo ña chí'í ra nọọ ño'ọ. Ta sava ña nɨkoyo yichɨ, ta kɨxaạ tísaa ta xaxi rí ña. ⁵ Sava ndikɨn nɨkoyo nọọ yásin ní ño'ọ sạta yuu, ta ndikɨn yó'ọ kama ní nɨndutạ ña, chi ọn vása kuikón nọọ ño'ọ yó'ọ. ⁶ Ta kẹta ño'ọ ta nɨyichɨ ña, ta ndi'í xạ'ạ ña, saá chí nɨ-kee kónó tío'ọ ña. ⁷ Ta sava ña nɨkoyo ma'ño tón ñiño, ta nɨndutạ ña, ta nɨ-kuchiño kua'no ña, saá chí xạ'no tón ñiño yó'ọ ta xạ'ni ndutạ nó ña. ⁸ Ta sava ndikɨn nɨkoyo nọọ ño'ọ va'a ña kuikón. Ta nɨndutạ ña, ta xạ'no ña, ta kuạ'ạ ní nɨxɨyo ndikɨn yíta yó'ọ. Sava yíta taxɨ ña ñii ciento ndikɨn, sava yíta taxɨ ña unɨ sɨkọ ndikɨn, ta sava yíta taxɨ ña ọkọ uxu ndikɨn. ⁹ Ndi'í ndó'ọ nɨvi na yóo sọ'ọ, xɨnɨ ñó'ọ chikaa sọ'ọ ndó ña ká'anj xí'in ndó —káchí tąJesús xí'in na.

Ñayó'ọ ká'anj ndachun tąJesús sáná'a ra nɨvi xí'in cuento

(Mr. 4:10-12; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Ta kɨxaạ naxíka xí'in ra nọọ ra, ta nɨnda'kạ tọ'on na ra:

—¿Ndachun xí'in cuento sáná'a ún n̄ivi?

¹¹ Ta ndakuijn ra, n̄ika'an ra xí'in na:

—Ta ndó'ó, kúndaḡ ini ndó tɔ'on ña ñó'o se'é ña yɔ'v̄i ní ña ká'an x̄a'a yich̄i n̄oḡ xá'nda chiño Ndios, chí saá tax̄i Ndios nda'a ndó. Ta ink̄a n̄ivi kuiti x̄inj̄i sɔ'o na tɔ'on yó'o, ta ɔn v̄asa kúndaḡ va'a ini na yuk̄iḡ káchí ña. ¹² Ta n̄ivi na kúndaḡ ini tɔ'on ká'an̄i, ta Ndios tax̄i ra ña kúndaḡ va'a k̄a ini na ña, ta n̄ivi na ɔn x̄ijn̄i kúndaḡ ini tɔ'on ña ká'an̄i, ta ña lo'o tɔ'on x̄inj̄i sɔ'o na ta sandaño'ó na ndi'i ña. ¹³ X̄a'a ñayó'o kúu ña sáná'āi n̄ivi xí'in cuento: Vará x̄ito na, ta ɔn v̄asa x̄inj̄i na ñandaḡ. Vará x̄inj̄i sɔ'o na, ta ɔn v̄asa chíkaḡ sɔ'o na, ni ɔn v̄asa kúndaḡ ini na ña ndátɔ'on̄i. ¹⁴ Ta saá k̄isa ndivi na tɔ'on ña n̄j̄taa taprofeta Isaías x̄ina'á, ña káchí: Ndios káchí ra saá:

“Vará x̄inj̄i sɔ'o ní na, ta nd̄a ñii k̄iv̄i ɔn kúndaḡ ini na ña x̄inj̄i sɔ'o na.

Vará x̄ito ní na, ta nd̄a ñii k̄iv̄i ɔn kúndaḡ ini na yuk̄iḡ x̄ito na.

¹⁵ Ta n̄ima n̄ivi yó'o xa kutá'yá yuḡ ña.

Ta nákasi kút̄u na sɔ'o na, ta nákasi na nduch̄u n̄oḡ na, chí ɔn x̄ijn̄i na koto na, ni ɔn x̄ijn̄i na kon̄i sɔ'o na.

Ña ké'é na saá kúu ña ɔn x̄ijn̄i na kúndaḡ ini na ñandaḡ, ni ɔn x̄ijn̄i na ndikó na kixi na n̄oḡ i ña sanda'āi na”, káchí Ndios, káchí taprofeta x̄ina'á.

¹⁶ Ta m̄ji ndó, nákaa ñasij̄i n̄ima ndó chí x̄ito ndó ñava'a ké'éj̄i, ta x̄inj̄i sɔ'o ndó ña ká'an̄i xí'in ndó.

¹⁷ Ndixa ká'an̄i xí'in ndó, k̄uj̄ya x̄ina'á n̄ixiyo kua'a ní naprofeta xí'in ink̄a n̄ivi na n̄ixika ndakú n̄oḡ Ndios, ta ndi'i nayó'o kutoo na koto na ña x̄ito ndó vitin, ta n̄i-kuchiño na, ta kutoo na kon̄i sɔ'o na ña x̄inj̄i sɔ'o ndó vitin,

ta n̄i-kuchiño na —káchí taJesús xí'in nax̄ika xí'in ra.

Ñayó'o ká'an taJesús nándaxin ra cuento x̄a'a taḡa chí'ndik̄ijn̄i trigo

(Mr. 4:13-20; Lc. 8:11-15)

¹⁸ Ta tuku n̄ika'an taJesús xí'in nax̄ika xí'in ra:

—Ta vitin kon̄i sɔ'o ndó yuk̄iḡ káchí cuento x̄a'a ta chí'i ndik̄ijn̄i trigo. ¹⁹ Ndik̄ijn̄i ña n̄ikoyo yich̄i ndátɔ'on ña x̄a'a n̄ivi na x̄inj̄i sɔ'o x̄a'a yich̄i n̄oḡ xá'nda chiño Ndios, ta nayó'o ɔn v̄asa kúndaḡ ini na, ta saá v̄axi ñandiv̄a'a ká'no ta táva ña tɔ'on Ndios ña x̄inj̄i sɔ'o na. ²⁰ Ta ndik̄ijn̄i ña n̄ikoyo n̄oḡ yuḡ ndátɔ'on ña x̄a'a n̄ivi na x̄inj̄i sɔ'o tɔ'on Ndios, ta x̄andik̄on̄ náki'in va'a na ña, ta kúsij̄i ní ini na. ²¹ Ta yá'a ñii kán̄i lo'o, tá k̄ixá'a v̄axi ña xó'v̄i na, án ink̄a n̄ivi ɔn x̄ijn̄i k̄a na kon̄i ña'a na x̄a'a ña kándixa na tɔ'on Ndios, ta nayó'o x̄andik̄on̄ sándakoo na yich̄i Ndios, ta ɔn x̄ijn̄i k̄a na kandixa na, saá chí ɔn ta'an chíkaḡ va'a ini na tɔ'on Ndios. ²² Ta ndik̄ijn̄i ña n̄ikoyo n̄oḡ tón ñiño ndátɔ'on ña x̄a'a n̄ivi na x̄inj̄i sɔ'o tɔ'on Ndios. Ta saá chíño yóo ñoyívi yó'o sándi'i ní ini na, ta k̄ixá'a na k̄isa chíño na ña kukomí na kua'a ní ñakuiká ñoyívi yó'o, ta saá ɔn x̄ijn̄i k̄a na kutaku na ndatán ká'an tɔ'on Ndios. ²³ Ta ndik̄ijn̄i ña n̄ikoyo ño'ɔ va'a ña kuikon̄ ndátɔ'on ña x̄a'a n̄ivi na x̄inj̄i sɔ'o tɔ'on Ndios, ta kándixa ini na ña. Nayó'o kúu na kúndeé nduu n̄ivi na va'a ini ta ké'é na kua'a ní ñava'a n̄oḡ Ndios. Ndatán yóo ñii ndik̄ijn̄i ña táxi ɔkɔ ux̄u ndik̄ijn̄i, ta ink̄a ndik̄ijn̄i ña táxi un̄i s̄ikɔ ndik̄ijn̄i, ta ink̄a ndik̄ijn̄i ña táxi ñii ciento ndik̄ijn̄i, saá yóo n̄ivi na kándixa ndino'o ini tɔ'on Ndios —káchí taJesús xí'in nax̄ika xí'in ra.

Cuento yó'o ndátɔ'on ña x̄a'a yita trigo xí'in k̄u'u na'a

24 Ta ndatō'on tãJesús inkã cuento ña saná'a ra ñivi, káchí ra saá:

—Ndátán yóo ñii tãa chí'i ra ndikĩn trigo, saá yóo yichĩ nõõ xá'nda chiño Ndios. 25 Kĩvĩ kĩsĩn tã chí'i trigo ta kĩsĩn ndi'i tã kĩa chiño nõõ ra, ta kĩaã ñii tãa tã sãã ini xĩni ña'á, ta chí'i ra ndikĩn ku'u na'á nõõ ño'õ nõõ xa chí'i na ndikĩn trigo, ta saá keta ra kuã'an ra. 26 Ta ñĩndũta trigo ta xá'no ña, ta kĩaã kĩvĩ kána yokõ ña, ta saá xĩni ñivi ndi'ĩ ku'u na'á xá'no ña mã'ño yita trigo. 27 Ta na kĩa chiño nõõ tãa tã chí'i trigo kĩaã na nõõ ra, ta ñĩkã'an na xĩ'in ra: “Tata, ¿án õn vása kuiti ní-chi'ĩ ún ndikĩn trigo? Ta vitin yóo kuã'a ní ku'u na'á xĩ'in trigo. ¿Míchĩ kixi ña?”, káchí na. 28 Ta ndãkuĩn tã chí'i trigo: “Ñii tãa tã sãã ini xĩni yĩ'ĩ kixi ra chí'i ra ku'u na'á.” Ta na kĩa chiño nõõ ra ñĩndãkã tō'on na ra: “¿Án kóni ún to'on ndi'ĩ ku'u na'á?” 29 Ta ndãkuĩn ra, káchí ra saá: “Ó'on, õn to'on ndó ku'u na'á kõtõ to'on ndó trigo xĩ'in ña. 30 Vã'a ná taxi yó ku'a'no xĩ'in tá'an ña andã kĩvĩ ka'nda yó ña. Ta kĩvĩ tã'ndã ña ta ka'an'ĩ xĩ'in na xá'nda, káchĩ saá: Ka'nda ndi'ĩ ndó ña, ta tava sĩn ndó trigo, ta ki'in ndó ku'u na'á, ta katón nomi ndó ña ta kō'õn ña kōkō ña; ta saá taan vã'a ndó ndikĩn trigo yakã ve'e j”, káchí tãa tã chí'i trigo xĩ'in na kĩa chiño nõõ ra —káchí tãJesús xĩ'in naxĩka xĩ'in ra.

Cuento yó'o ndátõ'on xã'a ndikĩn mostaza

(Mr. 4:30-32; Lc. 13:18-19)

31 Ta ndatō'on tãJesús inkã cuento ña saná'a ra ñivi, káchí ra saá xĩ'in na:

—Ndátán yóo ñii ndikĩn mostaza ña chí'i ñii tãa ño'õ ra, saá yóo yichĩ nõõ xá'nda chiño Ndios. 32 Ta ndikĩn mostaza kúu ña vǎlĩ ní kã nõõ ndi'ĩ ndikĩn yóo ñoyĩvi yó'o, ta kĩvĩ ndũtã ña ta

ndúu ña ña ká'no ní kã nõõ ndi'ĩ inkã ñatãtã chí'i ñivi. Kĩvĩ xã'no ña, ta ndũu ña ñii tón yitõn ká'no, ta kĩaã tísaa kĩa vã'a rí tãkã rí nda'ã nó.

Cuento yó'o ndátõ'on xã'a levadura

(Lc. 13:20-21)

33 Ta tuku ndatō'on tãJesús inkã cuento, káchí ra saá:

—Ndátán yóo levadura ña ñasaka ñivi xĩ'in yuxãn sítã vã'a, saá yóo yichĩ ña xá'nda chiño Ndios. Varã lo'õ ní levadura ñasaka ñivi xĩ'in unĩ kō'ndo ná'no yuxãn harina, ta kũndeé ña sãñaño ña ndi'ĩ yuxãn yó'o.

Ñayó'o kã'an ndãchun sánã'a tãJesús ñivi xĩ'in cuento

(Mr. 4:33-34)

34 Ta kĩvĩ ñĩkã'an tãJesús xĩ'in ñivi, ta ndasaá kuiti xĩ'in cuento sanã'a ra na; õn vása ní-sanã'a ra nayó'o xĩ'in inkã nõõ tō'on. 35 Saá kĩa ndivi ra tō'on Ndios ña ñitaa ñii tãprofeta xĩnã'á, ña káchí saá: Ka'an'ĩ xĩ'in ñivi xĩ'in cuento; ta ndatō'on'ĩ xĩ'in na xã'a tō'on ña ñixjyo se'é ndã kĩvĩ kĩa vã'a j ñoyĩvi yó'o tãndã kĩvĩ vitin, káchí Ndios, ñitaa tãprofeta xĩnã'á.

Ñayó'o kã'an tãJesús nãndaxin ra cuento xã'a yita trigo xĩ'in ku'u na'á

36 Ta ñĩndãyi tãJesús ñivi, ta ñĩkĩ'vi ra ve'e. Ta kĩaã yatin naxĩka xĩ'in ra nõõ ra, ta ñĩkã'an na xĩ'in ra:

—Nãndaxin ún nõõ ndi'ĩ yukĩã kóni káchí cuento xã'a ku'u na'á xĩ'in yita trigo.

37 Ta ndãkuĩn ra, káchí ra saá xĩ'in na:

—Tãa tã chí'i ndikĩn trigo kúu yĩ'ĩ, tãa tã kixi nõõ Ndios. 38 Ta ño'õ nõõ chí'i ra kúu ñoyĩvi yó'o, ta ndikĩn trigo kúu ñivi na kuã'an yichĩ Ndios. Ta ku'u na'á kúu ñivi na ndikõn yichĩ ñanĩmã ndivã'a.

39 Ta ɬa ɬa sáa ini ɬa ɬi'i ku'u na'á kúu ñanímá ndiva'a ká'no. Ta kivi ña ka'nda na trigo xí'in ku'u na'á kúu kivi sondí'í ñoyívi yó'o, ta na ka'nda kúu naáγγελ.

40 Ndatán náto'on ñivi ku'u na'á ño ño'q ɬi'i na, ta ka'mi na ku'u na'á yó'o ño xixi ño'q, saá ke'é naáγγελ kivi sondí'í ñoyívi yó'o.

41 Yi'i, ɬa ɬa kixi ño Ndios, ti'vi naáγγελ ko'on na tava na ndi'i ñivi na chú'u inká ñivi ke'é na ña on vá'a, ta tava na ndi'i ñivi na ke'é ña on vá'a. 42 Ta taan na ñivi yó'o ño ndeé ní xixi ño'q, ño kuaku ní na ta xo'vi ní na.

43 Ta ndi'i ñivi na kisa ndivi ña kóni Ndios kundoo na ño xá'nda chiño Yivá yó Ndios, ta ndatán yóo ña ye'e ño'q, saá naye'e ñivi yó'o. Ndi'i ñivi na yóo so'o, xini ñó'ó chikaá so'o na ña ká'anj xí'in na —káchí ɬaJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Cuento yó'o ndát'o'on xa'a ñakuiká ña yóo se'é

44 Ta tuku ndát'o'on ɬaJesús ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá xí'in na:

—Ñii ñakuiká yóo se'é tixin ño'q, ta ñii ɬa ñani'i ra ña, ta kúsi ní ini ra, ta tuku ɬikaá se'é ra ña, ta ñixa'an ra ñisikó ndi'i ra ña kómí ra, ta saá ndikó ra sata ra ño'q yó'o ño ɬikaá se'é ra ñakuiká. Ndatán yóo ñakuiká yó'o, saá yóo yichí ño xá'nda chiño Ndios.

Cuento yó'o ndát'o'on xa'a yuu livi

45 Ta ndát'o'on ɬaJesús inká cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Ñii ɬa ɬa síkó ña'a ndúkú ra yuu livi ní ña ndáya'ví ní ñani ña perla. 46 Ta ñani'i ra ñii yuu livi ña ndáya'ví ní, ta ñixa'an ra ñisikó ndi'i ra ña kómí ra, ta saá ndikó ra sata ra yuu livi yó'o. Ndatán yóo yuu livi ña ndáya'ví ní, saá yóo yichí ña xá'nda chiño Ndios.

Cuento yó'o ndát'o'on xa'a ño ña táva na ɬaká

47 Ta ndát'o'on ɬaJesús inká cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Ndatán yóo ñii ño ña ɬikaá na ini mñi, ta ku'a ní ño ɬaká táva na, saá yóo yichí ña xá'nda chiño Ndios. 48 Tá chutú ño, ta násita na ña yu'u takuí. Ta saá náxaxin na ndi'i ɬaká tí va'a ta tán na rí ini chikiva, ta xata na tí on vá'a. 49 Saá kundo'o ñivi kivi sondí'í ñoyívi yó'o: ta kixaá naáγγελ ta nata'ví na ñivi na va'a xí'in na on vá'a, 50 ta na on vá'a kuítá na ko'on na ño xixi ño'q ndi'i saá kivi, ño kuaku ní na ta xo'vi ní na.

Ñayó'o ká'an ɬaJesús xa'a ñakuiká xaá xí'in ñakuiká yatá

51 Ta ɬaJesús ñindaqá to'on ra naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—¿Án kúndaá ini ndó ndi'i ña ñika'anj xí'in ndó?

—Kúndaá va'a ini ndi, Tata —káchí na.

52 Ta ñika'an ɬaJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ndi'i na saná'a ndayí Ndios ña ñita ɬaMoisés ta ndíkon na yichí ño xá'nda chiño Ndios, ta ndatán yóo ñii ɬa xí'in ve'e ra ño ñó'o ñakuiká yatá xí'in ñakuiká xaá, saá yóo nayó'o. Ta saá kúchiño na koni ñó'o na ñakuiká xaá xí'in ñakuiká yatá —káchí ra.

Ñayó'o ká'an xa'a ɬaJesús kivi ñixiyo ra ñoo Nazaret

(Mr. 6:1-6; Lc. 4:16-30)

53 Ta ndi'i ndát'o'on ɬaJesús cuento ña saná'a ra na, ta kee ra ku'a'an ra. 54 Ta ñaxaxá ra ñoo mji ra, ta kixá'a ra saná'a ra ñivi ve'e ño'q sinagoga. Ta ñaka'nda ní ini na, ta káchí na xí'in tá'an na saá:

—¿Míkía sakuá'a tayó'o ndi'i ña xini ní ra? ¿Míkía kee ndeé ña ké'é ra milagro xí'in ñivi? 55 ¿Án on sivi tayó'o kúu sá'ya ɬacarpintero? ¿Án on sivi si'i

tayó'o kúu ñá naní María? ¿Án on sivi ñani ta Jacobo, ta José, ta Simón x'in ta Judas kúu ra? ⁵⁶ ¿Án on ndixa ndóo k'v'á ra ñoo yó yó'o? ¿Míkía kixi ña xini ní tayó'o? —káchí na.

⁵⁷ Ta ni-xiin na koni so'o na ña ká'an ra. Ta nika'an ta Jesús, káchí ra saá x'in na:

—Ndi'i saá ñoo ñoyivi yó'o kisa to'ó na taprofeta, ta naño mji ra x'in nave'e mji ra on xini na kasa to'ó na ra —káchí ra.

⁵⁸ Ta saá on vása ní-ke'é ra ku'a ní milagro x'in na, chi ni-xiin na kandixa na ra.

14

Ñayó'o ká'an xa'a ña nixi'i ta Juan, ta sakuchu nivi

(Mr. 6:14-29; Lc. 9:7-9)

¹ Ta kivi yó'o tarey Herodes, ta xá'nda chiño noo naño estado Galilea, xini so'o ra ndi'i ñava'a ña ke'é ta Jesús, ² ta nika'an ra x'in na kisa chiño noo ra:

—Ta Jesús yó'o kúu ta Juan, ta sakuchu nivi, ta nixi'i ra ta vitin natakú ra, ñakán kómí ra ndee ké'é ra ndi'i milagro yó'o vitin —káchí tarey.

³⁻⁴ Nika'an ta Herodes to'on yó'o chi xani sivi ra xa'a ña on vá'a ke'é ra x'in ta Juan. Chi ta Juan nika'an ra ku'a ní yichi x'in ta Herodes, káchí ra saá:

—Ndayi Ndios ña nitaa ta Moisés káchí ña, on kó yichi naki'in ún ñási'í ñani ún koo ña x'in ún —káchí ra.

Saá chi ta Herodes xa nitonda'a ra x'in ña Herodías ñási'í ta Felipe ta kúu ñani mji ra. Ta ta Herodes, xa'a ña sakusij ra ini ñási'í ra yó'o, xa'nda chiño ra noo natropa ña tiin na ta Juan, ta katón na ra ta chika na ra ini ve'e kaa.

⁵ Ta ta Herodes kóni ra ka'ni ra ta Juan, ta ni-kuchiño ra chi yí'vi ra noo nivi, chi nivi xani ini na ndi ta Juan kúu ra profeta. ⁶ Ta ñii kivi kana viko nixino kuyá ta Herodes,

ta ñasa'ya ña Herodías kata xá'a ña noo ndi'i na ndóo viko yó'o, ta kusij ní ini ta Herodes xini ra ña, kata xá'a ña. ⁷ Ta saá chiná'a ra Ndios ña taxi ra nda'a ñalo'o yó'o ndi'i ña ndukú ña noo ra. ⁸ Ta si'í ña nika'an ña x'in sa'ya ña yukia ndukú ña noo tarey, ta saá nika'an ñalo'o yó'o x'in tarey:

—Chinoo ún sivi ta Juan, ta sakuchu nivi, noo ko'o ña ndika, ta taxi ún ña nda'aj.

⁹ Ta kúchuchú ní ini tarey ña xini so'o ra ña ndukú ñalo'o, ta saá ni, xa'nda chiño ra ña kasa ndivi na ña ndukú ña noo ra, xa'a ña xini so'o ndi'i na ndóo viko yukia nika'an ra x'in ñalo'o ña chiná'a ra Ndios. ¹⁰ Ta ti'vi ra natropa ku'a'an na ve'e kaa, ta kandoso na sikon ta Juan. ¹¹ Ta saá ní'i na sivi ta Juan kánoo ña noo ko'o ta taxi na ña nda'a ñalo'o, ta ñalo'o yó'o nataxi ña ko'o yó'o nda'a si'í ña.

¹² Ta naxika x'in ta Juan kixaa na ve'e kaa, ta nakuiso na yiki koñu ra, ta nixa'an na sanduxun na ña. Ta saá kixaa na noo yoo ta Jesús, ta ndato'on na x'in ra yukia njindo'o ta Juan.

Ñayó'o ká'an xa'a ta Jesús kivi taxi ra xixi o'on mil ta

(Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

¹³ Ta kivi xini so'o ta Jesús ña njindo'o ta Juan, ta saá kee ra ku'a'an ra ini tón barco, ta nixaa ra ñii xiiña noo on kó nivi. Ta saá xini so'o nivi mí ku'a'an ta Jesús, ta kee na ku'a'an xá'a na sata ra. ¹⁴ Tá noo ta Jesús tón barco, ta xini ra ku'a ní nivi, ta kúnda'ví ní ini ra xini ra na, ta sanda'a ra nivi na ndeé ndó'o. ¹⁵ Ta xa nikuua ní kúu ña, ta saá nitonda'a yatin uxu ovi naxika x'in ra, ta nika'an na x'in ra:

—Tata, noo ndóo yó vichí ní, ta nikuua ní kúu ña vitin. Va'a ti'vi ún ndi'i nivi yó'o ná ko'on na ñoo válí yatin ña ndukú na sata

na ña kuxu na —káchí naxíka xí'in ra.

¹⁶ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—On vása xíní ñó'ó ko'on na. Mji ndó taxi kuxu na —káchí ra.

¹⁷ Ta ñika'an na saá:

—On koó ku'a ñaxíxi. Yóo kuiti o'on sítá va'a ta ovi kúu tiaká.

¹⁸ Ta ñika'an taJesús saá xí'in na:

—Taxi ndó ña yóo nda'a i.

¹⁹ Ta saá ñika'an ra xí'in ñivi kundoo ndi'i na noo yita síi. Ta kí'in ra o'on sítá va'a xí'in ovi tiaká, ta xito ndaa ra ñoyivi ñino, ta ñika'an ra, káchí ra:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ña'a ún taxi ún ñaxíxi.

Ta ta'ví ra sítá va'a, ta taxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ta nayó'o naxi na ña nda'a ndi'i ñivi na ndóo yó'o. ²⁰ Ta ñani ña xixi ndi'i ñivi nda ñixaa ini na. Tá ndi'i xixi na, ta naxíka xí'in taJesús sakutú na uxu ovi chikiva xí'in ña kindoo ndoso, chi ñi-kundeé nanivi kuxu ndi'i na ña. ²¹ Ta ndi'i na xixi yó'o xikuu na ñii o'on mil ta, xí'in inká ku'a ní násí'í xí'in ku'a ní naválí.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ña xíka ra noo mñi

(Mr. 6:45-52; Jn. 6:16-21)

²² Ta saá taJesús xa'nda chiño ra noo naxíka xí'in ra ña ndaa na tón barco ta ko'on si'na na noo ra nda inká xiiña noo mñi, saá chi ñindoo ra ndayi ra ndi'i ñivi. ²³ Tá ndi'i ñindayi ra ñivi, ta ndaa ra ku'a'an ra yuku noo ka'an ra xí'in Ndios. Ta saá ñiketá ño'o ta kúnaa, ta yóo mató'on ra yuku yó'o, ²⁴ ta tón barco kánóo nó ma'ño mñi. Ñi-kuchiño ko'on ka nó chi ndeé ní káni tachí xí'in takuí ta sakuiko ní ña tón barco. ²⁵ Ta xa yatin kóni tñvi kúu ña,* ta taJesús xíka xá'a ra noo takuí va'xi ra noo kánóo tón barco. ²⁶ Tá xini naxíka xí'in ra ndí xíka ra

noo mñi, ta saá ñiyí'ví ní na, ta xí'in ndi'i ndeé na ñika'an na:

—Ñii ñi'ná kúu ñaka! —káchí na.

²⁷ Ta saá kama ñika'an taJesús xí'in na:

—On kundi'i ini ndó, chi yí'i va kúu i. On kuyí'ví ndó —káchí taJesús xí'in na.

²⁸ Ta ñika'an taPedro, káchí ra saá:

—Tata, tá ndixa yó'ó kúu ún, ta ka'nda chiño ún noo i ta ná kundoso i noo takuí ta xa' i noo ún.

²⁹ —Na'a —káchí taJesús xí'in ra.

Ta taPedro noo ra tón barco, ta kixá'a ra xíka xá'a ra noo takuí ña xa' ra noo taJesús. ³⁰ Ta xini ra ndeé ní va'xi tachí, ta ñiyí'ví ní ra, ta kixá'a ra ku'a'an ñiketá ra ini mñi, ta xí'in ndi'i ndeé ra ñika'an ra:

—Tata, ¡sakaku ún yí'i! —káchí ra.

³¹ Ta taJesús xandikon sanakaa ra nda'a ra, ta tñin ra taPedro, ta ñika'an ra xí'in ra:

—Taa ta lo'o ní kándixa ini yí'i kúu yó'ó! ¿Ndachun xíka ini ún, ta on vása kándixa ún yí'i chindeé yó'ó?

³² Ta saá ndaa na tón barco, ta ñyaa tachí. ³³ Ta na ñó'o ini tón barco xikuxití na noo taJesús, ta kisa to'ó na ra, ñika'an na saá xí'in ra:

—Ndixa yó'ó kúu ún Sa'ya Ndios! —káchí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra ñivi ñoo Genesaret
(Mr. 6:53-56)

³⁴ Ñiya'a na mñi ta ñixaa na inká xiiña, ta noo na tón barco ñoo Genesaret. ³⁵ Ta ñakoni nanivi ñoo yó'o yu kúu taJesús, ta saá tñ'ví na ñivi ndato'on na xí'in inká na ñoo yatin ña kixaa taJesús. Ta nayó'o kixaa na xí'in na ndeé ndó'o noo ra. ³⁶ Ta xa'ku ndá'ví na noo ra ña taxi ra tondaa

* 14:25 Ña cuarta vigilia nákaa ña tñin kaa unj xí'in kaa jño xitaan.

nda'a na ra, vará lo'o yu'u tikoto ra, ta ndi'i nivi na ntondaa nda'a ña'á nduva'a na.

15

Ñayó'o ká'an yu kúu nivi na yakuq noq Ndios

(Mr. 7:1-23)

¹ Ta sava nafariseo xí'in sava na sáná'a ndayí Ndios kixi na ñoo Jerusalén, ta kixaa na noq taJesús, ta nindaqá to'on na ra:

² —¿Ndachun yá'a ndoso naxíka xí'in ún noq ña saná'a naxii sikuá yó xina'á? Chi on vása ndá'á na ta xíxi na —káchí na xí'in taJesús.

³ Ta ndakuujin taJesús, nika'an ra saá xí'in na:

—Ta ndó'ó, ¿ndachun yá'a ndoso ndó ndayí ña xá'nda chiño Ndios, ta kisa ndivi ndó ña saná'a naxii sikuá ndó xina'á? ⁴ Chi Ndios nika'an ra, káchí ra saá: “Kasa to'ó ndó yivá ndó, ta kasa to'ó ndó si'í ndó”, ta “Xini ñó'ó kivi ndi'i nivi na kándiva'a xí'in yivá na án xí'in si'í na”, káchí Ndios. ⁵ Ta ndó'ó, sáná'a ndó káchí ndó yoo yichi ka'an ñii ta xí'in yivá ra ta xí'in si'í ra, káchí ra saá: “On kúchiñoj chindeéj ndó'ó, saá chi xa nika'anj taxi ndi'i ña kómij nda'a Ndios”, káchí ra. ⁶ Ta xa'a ña ká'an ra ñayó'o káchí ña saá: On vása xini ñó'ó ka kasa to'ó ra yivá ra, ta on vása xini ñó'ó ka kasa to'ó ra si'í ra. Ta saá chíkaa ninó ndó to'on Ndios xa'a ña ndíkon ndó yichi mii ndó.

⁷ ¡Na ovi yu'u kúu ndó'ó! Ta ñandaq kúu to'on Ndios ña ntaa taprofeta Isaías xa'a ndó kuiya xina'á, ña káchí saá:

⁸ Nivi yó'o kisa to'ó na yi'j xí'in ndasaá kuiti to'on kée yu'u na,

ta nima na xíka ní yoo ña noqj, chi on vása ndino'o ini na kisa to'ó na yi'j.

⁹ Ta nda manj kisa to'ó na yi'j,

chi sáná'a na nivi ña kúu ndayí mii na, ta on vása sáná'a na nivi ña xá'nda chiñoj noq na,

káchí Ndios —káchí taJesús xí'in nafariseo ta xí'in na sáná'a ndayí.

¹⁰ Ta taJesús kana ra nivi vaxi na noq ra, ta nika'an ra saá xí'in na:

—Konj so'o ndó, ta kundaq ini ndó ña ka'anj xí'in ndó. ¹¹ Ña xíxi nivi ta ña kí'vi yu'u na, ta on vása ndása ña nduu nivi na yakuq noq Ndios. Ta to'on ña on vá'a vaxi yu'u nivi, ta ñayó'o ndása ña nduu nivi na yakuq noq Ndios —káchí taJesús xí'in na.

¹² Ta naxíka xí'in ra kixaa na noq ra, ta nindaqá to'on na ra:

—¿An xini ún ña nisaq ní nafariseo ña xini so'o na to'on ña nika'an ún xí'in na?

¹³ Ta ndakuujin ra:

—Ndátan yoo ku'u ña on vása ní-chi'i Yivá yó Ndios, ta xini ñó'ó to'on ndi'i ra ña, saá yoo nafariseo yó'o. ¹⁴ Ta saá on kani sinj ndó xa'a na. Ndátan yoo nakuáa tii na nda'a inka nakuáa ku'a'an na yichi, saá yoo nayó'o. Tá ñii takuáa tii na nda'a inka takuáa ku'a'an na yichi, ndiovi ra saá koyo ta'vi.

¹⁵ Ta ndakuujin taPedro, nika'an ra, káchí ra saá:

—Nandaxin ún noq ndi cuento saná'a ún xa'a ña ndasaá nduu nivi na yakuq noq Ndios.

¹⁶ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—¿An ñii ki'va ndátan yoo inka nivi, saá yoo ndó'ó? ¿An ta'an kundaq ini ndó? ¹⁷ Ndi'i ña xíxi nivi kí'vi ña yu'u na ta xa'a ña tixin na, ta saá yá'a ña xitá ña.

¹⁸ Ta to'on ña on vá'a vaxi ña yu'u na chi kaku ña nima na, ta ñayó'o ndása ña nduu nivi na yakuq noq Ndios. ¹⁹ Chi ndi'i ña on vá'a xani ini nivi kaku ña nima na. Ta chinda'á ña na ke'é na ndi'i saá noq ña on vá'a, ña kúu ña xá'ni na inka nivi, xí'in ña kí'vi taq kuachi

ñoyívi xí'in inká ña'a ñá on sivi kúu ñásí'í ra, án kí'vi ña'a kuachi ñoyívi xí'in tã tã on sivi kúu yijí ñá, xí'in ndi'i inká nõ nõ ñakini ña ké'é nivi xí'in inká ña'a án tã. Ta inká ña on vá'a ké'é na kúu ña kisa kuí'ná na, xí'in ña ká'an na ñavatá, xí'in ña kándivã'a na xí'in inká nivi. ²⁰ Ndi'i ñayó'o kúu ña ndása ña nduu nivi na yakuã nõ nõ Ndios. Tá ña on vása ndá'á nivi ña kuxu na, ñayó'o on vása ndása ña nduu na nivi yakuã nõ nõ Ndios —káchí tãJesus.

Ñayó'o ká'an xá'a ñii ña'a ñá kixi xíká

ta kãndixa ñá tãJesus

(Mr. 7:24-30)

²¹ Ta kee tãJesus xí'in naxíka xí'in ra, ta kuã'an na ñii xiiña nõ nõ yóo yatin ñoo Tiro xí'in Sidón.

²² Ta ñii ñáCanaán* vaxi yatin ñá nõ nõ kuã'an ra, ta xí'in ndi'i ndee ñá ñika'an ñá, káchí ñá si'a xí'in ra:

—Tata, sa'ya tãDavid, ¡ná kundá'ví ini ún koni ún yijí! Sa'ya ñálo'o ndeé ní xó'vi ñá, chí kómí ñá níma ndivã'a —káchí ñá.

²³ Ta on vása ní-ndakuijin tãJesus ndã ñii tã'on. Ta saá naxíka xí'in ra kixaa na nõ ra, ta xaku ndá'ví na nõ ra:

—Ka'an ún xí'in ñáyó'o ná kã'on ñá, saá chí ndá'yi ní ñá vaxi ñá sãtã yó.

²⁴ Ta ñika'an tãJesus:

—Ndios tã'ví ra yijí vaxij kuiti nõ nõ naño Israel, chí ndatán yóo ndikachi tí ndañó'ó nõ nõ xito'o rí, saá yóo nayó'o —káchí ra.

²⁵ Ta ñaña'a yó'o ñitõndaã yatin ñá, ta xikuxítí ñá nõ nõ tãJesus, ta ñika'an ñá xí'in ra:

—Tata, ¡chindeé ún yijí!

²⁶ Ta ndakuijin ra, ñika'an ra:

—On vása va'a tava nivi sãtã va'a ña xixi sa'ya na ta sakana na ña nõ tí ina kuxu rí ña.

²⁷ Ta ñika'an ñá xí'in ra, káchí ñá saá:

—Ndixa, Tata. Ta saá ni, tí ina xixi rí ña chãchi kóyo yu'u mesa xito'o rí —káchí ñá.

²⁸ Ta tãJesus ñika'an ra:

—Nana, kónó ní chikaã ún ña ndáa ini ún yijí. Ta kasa ndivij ña ndúkú ún nõ j —káchí ra.

Ta ñálo'o sa'ya ñaña'a yó'o mji hora yó'o nduvã'a ñá.

Ñayó'o ká'an xá'a tãJesus kivi sãnda'a ra

kuã'a ní nivi na ndeé ndó'o

²⁹ Ta saá tãJesus kee ra kuã'an ra yu'u mjni Galilea. Ta ndãã ra ñii yuku ta xíkoo ra. ³⁰ Ta kuã'a ní nivi kixaa na nõ ra, ta xí'in nayó'o kixaa nivi na on kivi kaka xá'á, nivi nakuáá, nivi nañí'í, nivi na lavó nda'a, nivi na lavó xã'a, xí'in inká na ndeé ndó'o ndi'i saá nõ nõ kue'e kixaa na nõ nõ tãJesus. Ta sãnda'a ra ndi'i na ndeé ndó'o yó'o. ³¹ Ta saá ñaka'nda ní ini nivi xini na ndí na xikuu nañí'í ká'an na, na xikuu na lavó nda'a xí'in na lavó xã'a nduvã'a na, na xikuu na on kivi kaka xá'á xíka na, na xikuu nakuáá xito na. Ta ndi'i nivi kisa ká'no na ta kisa tã'ó na Ndios tã xá'nda chiño nõ nõ naIsrael.

Ñayó'o ká'an xá'a tãJesus kivi taxi ra xixi komi mil tãã

(Mr. 8:1-10)

³² Ta tãJesus kãna ra naxíka xí'in ra vaxi na nõ ra, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Kúnda'ví ní ini xini nivi, chí xa unj kivi ndóo na yó'o ta on kã'ó ña kuxu na. On xijin ti'ví na nõ nõ na kã'õ kivi nduú na yichí, chí xijí ní na sãko —káchí ra.

³³ Ta ndakuijin naxíka xí'in ra:

* **15:22** Nixjyo ñii xiiña xjaná Canaán xjina'á, ta nivi na xitaku yó'o on sivi najudio xikuu na, ta nanjivi xjndõo yó'o nixaa na xjndõo na ñii xiiña nõ nõ ñani Fenicia yatin ñoo Tiro xí'in Sidón.

—¿Míkíā sata yó sítā vā'a kuxu ndi'i nanivi, chi vichí ní káa yó'o?

³⁴ Ta nindāka to'on tājésús naxíka xí'in ra:

—¿Ndasaá sítā vā'a kómí ndó?

Ta ndakuijn na:

—Yóo uxā sítā vā'a xí'in lo'o tiaká válí.

³⁵ Ta saá nīkā'an ra xí'in nivi kundoo ndi'i na noo ño'o. ³⁶ Ta k'i'in ra uxā sítā vā'a xí'in lo'o tiaká, ta nīkā'an ra, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ña'á ún taxi ún ñaxíxi.

Ta t'á'ví ra sítā vā'a yó'o, ta t'á'ví ra tiaká, ta taxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ta nayó'o nataxi na ña nda'a nivi kuxu na. ³⁷ Ta naní ña xixi ndi'i nivi ndā nixaa ini na. Tá ndi'i xixi na, ta naxíka xí'in tājésús sakutú na uxā chikiva sítā vā'a xí'in tiaká ña kīndoo ndoso, chi nī-kundeé nivi kuxu ndi'i na ña. ³⁸ Ta ndi'i nivi na xixi yó'o xīkuu na kōmī mil taa xí'in inkā kuā'a ní násí'í xí'in kuā'a ní naválí. ³⁹ Ta tājésús nīkā'an ra nīndāyi ra nivi yó'o ta kuāno'o na, ta saá ndaa ra tón barco, ta kuā'an ra ñii xiiña naní ña Magdala.

16

Ñayó'o ká'an xā'a nafariseo xí'in nasaduceo kivi ndúkú na ñii milagro noo tājésús

(Mr. 8:11-13; Lc. 12:54-56)

¹ Ta nafariseo xí'in nasaduceo kīxaā na noo tājésús. Ta kóni koto ndoso na ra, káchí na saá xí'in ra:

—Ke'é ún ñii milagro ña kundaa ini ndi, tá ndixa Ndios t'í'ví yó'o.

² Ta ndakuijn tājésús, káchí ra saá xí'in na:

—Tá nīkuua, tá kukuá'á noo sakán nīketá ño'o, ta ká'an ndó, káchí ndó saá: “Vā'a ní koo kivi taan.” ³ Tá xitaan, tá kukuá'á ndi'i noo sakán vaxi kana ño'o, ta ká'an ndó, káchí ndó saá: “On vasa vā'a koo kivi vitin.” ¡Nivi na ovi yu'u kúu ndó'ó! Xíni vā'a ndó ña kúu seña ña káchí ndasaá koo

kivi, ta, ¿ndachun on vasa kundaa ini ndó yukía kóni kachí ña xito ndó xí'in ña xini so'o ndó ké'éj vitin? ⁴ ¡Nivi na ndiva'a ní ini, na on vasa kándixa Ndios kúu ndó'ó! Saá chi ndúkú ndó ñii milagro noo ña kandixa ndó tá taa taa kixi noo Ndios kúu. Ta yí'i on ke'éj inkā milagro ña koto ndó, chi vā'a ká xini ño'ó kundaa ini ndó ña nīndo'o taprofeta Jonás kuyya xīnā'á.

Ta saá kee tājésús kuā'an ra xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an xā'a levadura nafariseo

(Mr. 8:14-21)

⁵ Ta ndaa na tón barco ta kuā'an na nīya'a na inkā xiiña noo mīni, ta naxíka xí'in tājésús nandoso na kuni'i na sítā vā'a kō'on na. ⁶ Ta nīkā'an tājésús xí'in na:

—Koto vā'a ndó. On naki'in ndó levadura nafariseo xí'in nasaduceo.

⁷ Ta nīkā'an naxíka xí'in ra xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ká'an ra saá xí'in yó chi on kōó sítā vā'a ní'i yó.

⁸ Ta kundaa ini tājésús yukía nīkā'an xí'in tá'an na, ta káchí ra saá xí'in na:

—Na on vasa kándixa kúu ndó. ¿Ndachun ká'an xí'in tá'an ndó: “On kōó sítā vā'a ní'i yó”, káchí ndó? ⁹ ¿Án t'á'an kundaa ini ndó?

¿Án nandoso ndó ña t'á'ví o'on sítā vā'a xixi na o'on mil taa, ta nīndoo kuā'a ní ká chikiva sítā vā'a? ¹⁰ ¿Án nandoso ndó xā'a uxā sítā vā'a xixi na kōmī mil taa, ta nīndoo kuā'a ní ká chikiva sítā vā'a? ¹¹ ¿Ndachun on vasa kundaa ini ndó chi on sivi xā'a sítā vā'a kúu ña ká'an xí'in ndó vitin? Koto vā'a ndó, on naki'in ndó levadura nafariseo xí'in nasaduceo —káchí ra xí'in naxíka xí'in ra.

¹² Ta saá kundaa ini na on sivi xā'a levadura ña ño'o xí'in sítā vā'a kúu ña ká'an tājésús xā'a. Ta ña ká'an ra xā'a xí'in na kúu ña

koto va'a na nḡḡ tḡ'on ña sáná'a nafariseo xí'in nasaduceo.

Ñayó'o ká'an xá'a taPedro kivi nika'an ra ndi tajesús kúu Cristo ta ti'vi Ndios sakaku nivi ñoyívi yó'o
(Mr. 8:27-30; Lc. 9:18-21)

¹³ Ta kixaaḡ taJesús ñii xiiña nḡḡ yóo yatin ñoo Cesarea Filipo, ta nindaḡa tḡ'on ra naxíka xí'in ra:
—¿Yukíḡ káchí nivi xa'aj yu kúu i?

¹⁴ Ta ndakuijn na, káchí na saá:
—Sava nivi ká'an yó'o kúu ún taJuan, ta sakuchu nivi. Sava na ká'an yó'o kúu ún taProfeta Elías. Ta inká na ká'an yó'o kúu ún taJeremías án inká taProfeta ta xitaku xina'á.

¹⁵ Ta nindaḡa tḡ'on ra na:
—Ta mji ndó, ¿yukíḡ káchí ndó yu kúu i?

¹⁶ Ta ndakuijn taSimón Pedro, nika'an ra:

—Yó'o kúu Cristo, taḡa ta ti'vi Ndios sakaku nivi ñoyívi yó'o, ta kúu ún Sa'ya Ndios taḡáku.

¹⁷ Ta nika'an taJesús xí'in ra:
—Ñava'a ní ke'é Ndios xí'in ún, tata Simón, sa'ya taJonás, chí ḡn sivi nivi kúu na saná'a yó'o ñandaa yó'o. Ta Yivá i Ndios, ta yóo ñoyívi ñino, kúu ta saná'a yó'o. ¹⁸ Ndixa ká'an i xí'in ún, ta vitin sakunaní yó'o Pedro,* ta sata yuu yó'o† kasa va'aj ve'e ño'oj nḡḡ nakutá'an ndi'ni nivi na kandixa yi'i, ta nda ñii kivi ḡn ndi'i xa'a ña, chí ndee ña xá'ni nivi, ḡn kuchiño kundeé ka ña nḡḡ nivi na kándixa yi'i, ta kutaku ndino'o na ndi'i saá kivi. ¹⁹ Ta nataxi i nda'a ún llave ña nakuiná ún yé'é nḡḡ kivi nanivi yichi nḡḡ xá'nda chíño Ndios. Ta Ndios taxi ra ndayí nda'a ún ña ka'an ún yu kúu ñava'a ta yu kúu ña ḡn vá'a ke'é nivi ñoyívi

yó'o. Ta saá koo yu'ú ra xí'in ún xa'a ndi'i ñayó'o —káchí ra xí'in taPedro.

²⁰ Ta taJesús nika'an ra xí'in na:
—Ta ḡn ka'an ndó xí'in nda ñii nivi ndi'ni yi'i kúu Cristo, taḡa ta ti'vi Ndios sakaku nivi ñoyívi yó'o.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ndátḡ'on ra ña ka'ni na ra

(Mr. 8:31–9:1; Lc. 9:22–27)

²¹ Nda kivi yó'o kixá'á taJesús ndátḡ'on ra xí'in naxíka xí'in ra ndi'ni xini ñó'o ko'ḡn ra ñoo Jerusalén. Ta ñoo yó'o naxíku'a'a nḡḡ najudío, xí'in na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no nḡḡ nasutu saxo'vi ní na ra. Ta ka'ni na ra, ta kivi un i nataku ra, kasa Ndios. ²² Ta saá taPedro taḡa sín ña'a ra, ta kixá'á ra ñinaa ra xí'in taJesús xa'a ña nika'an ra, ta taPedro nika'an ra, káchí ra saá xí'in taJesús:

—iNá ḡn taxi Ndios kundo'o ún ñayó'o, Tata! iNda ñii kivi ḡn kundo'o ún saá!

²³ Ta ndikó koo taJesús ta nika'an ra xí'in taPedro, káchí ra saá:

—iKuta'a ún nḡḡ i, ñandiva'a ká'no! Ta yó'o taPedro sási ún nḡḡ i ña ḡn kasa ndivij ña kóni Yivá i Ndios. ḡn vása xáni ini ún ndatán xáni ini Ndios. Ta kuiti xáni ini ún ndatán xáni ini nivi —káchí taJesús xí'in taPedro.

²⁴ Ta nika'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra:

—Ndi'ni nivi na kóni kundikḡn yi'i xini ñó'o sandakoo na ndi'ni ña káchí ini mji na, ta kusokó na tón cruz mji na‡ ta kundikḡn na sata i. ²⁵ Ndi'ni nivi na ndasaá kuiti ndúkú ña kutaku va'a na ñoyívi yó'o, ta ḡn xini na xo'vi na xa'aj, ta nayó'o ḡn kuchiño na kutaku na xí'in Ndios. Ta nivi na ḡn vása ndi'ni ini ndukú kutaku va'a na ñoyívi yó'o, xa'a ña

* **16:18** Tḡ'on griego “petros” kivi Pedro, kóni káchí ña: yuu lo'o. † **16:18** Tḡ'on griego

“petra” kóni káchí ña: yuu ká'no. ‡ **16:24** Tḡ'on kusokó na tón cruz mji na kóni káchí ña: Xini ñó'o koo ti'va nivi ña xo'vi na ta ndakuiti kivi na xa'a ña ndikḡn na tajesús.

kundikɔn na yì'ì, nayó'o kúu n̄ivi na kutaku xí'in ì. ²⁶ Tá kómí n̄ivi ndi'i ñakuíká ñoyívi yó'o, ta ɔn vása táku ndino'o na nɔɔ Ndios, ta nda man̄i kúu ña. Saá chi ɔn kuchiño na cha'vi na xí'in ndi'i ñakuíká kómí na xa'a ña kutaku na xí'in Ndios. ²⁷ Ta yì'ì, ta ta k̄ixi nɔɔ Ndios, vaxi ñii k̄iv̄i ndikó ì ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ndee ña va'a ña livi yé'e Yivá ñ Ndios, ta kixaa naángel xí'in ì, ta saá cha'vi ñii ñii n̄ivi xa'a ndi'i ñava'a án ña ɔn vá'a ke'é na ñoyívi yó'o. ²⁸ Ndixa ká'an̄i xí'in ndó, sava ndó'ó na ndóo vitin, kutaku ka ndó ña kivi koni ndó yì'ì, k̄iv̄i ndikó ì ñoyívi yó'o ña ka'nda chiño ñ nɔɔ ndi'i n̄ivi —káchí taJesús xí'in na.

17

Ñayó'o ká'an xa'a k̄iv̄i nataxa taJesús,

x̄ini un̄i taxíka xí'in ra

(Mr. 9:2-13; Lc. 9:28-36)

¹ N̄iya'a ñño k̄iv̄i ta taJesús naḁaxin ra un̄i taxíka xí'in ra, ta Pedro, ta Jacobo xí'in ta Juan ta kúu ñani ta Jacobo yó'o, ta ku'a'an na xí'in ra ñii yukú síkón. ² Ta kán x̄ini na naḁama nɔɔ taJesús. Ndatán yé'e ñ'o saá náye'e nɔɔ ra. Ta nduyaa tikoto ra. Ndatán yóo ñ'o ña yé'e saá yóo tikoto ra. ³ Ta saá n̄it̄ivi ta Moisés xí'in ta Elías, ndát'o'on na xí'in taJesús. ⁴ Ta n̄ika'an ta Pedro xí'in taJesús: —Tata, va'a ní ndóo yó yó'o. Tá kóni ún, ta kasa va'a ndi un̄i ti'a'va, ñii ña koo m̄i ún, ñii ña koo ta Moisés, ta inka ña koo ta Elías —káchí ta Pedro xí'in ra.

⁵ Tá ká'an ka ta Pedro, ta nɔɔ ñii v̄iḁo ña yé'e nda nɔɔ ñindichi ra xí'in nataa yó'o, ta n̄isa'vi ndi'i na t̄ixin v̄iḁo. Ta t̄ixin v̄iḁo yó'o k̄ixi to'on ña n̄ika'an Ndios, káchí ra saá:

—Tayó'o kúu Sa'ya ì, ta kí'vi ní in̄i x̄ini ì, ta kúsì ní in̄i x̄ini ì ra. Ta koni sɔ'o va'a ndó to'on ña ká'an ra —káchí Ndios.

⁶ Tá x̄ini sɔ'o naxíka xí'in taJesús to'on yó'o, ta x̄ikundee ndi'i na nɔɔ ñ'o, ta n̄iyi'ví ní na.

⁷ Ta taJesús k̄ixaa ra nɔɔ na, ta n̄itondaa nda'a ra na, ta n̄ika'an ra saá xí'in na:

—Ndakoo ndó. Ta ɔn kuyi'ví ndó.

⁸ Tá na un̄i yó'o naḁoto ndaa na, ta nda ñii n̄ivi ɔn koó ka ní-xini na, nda ñii laá kuiti taJesús ñindichi nɔɔ na.

⁹ Tá vaxi noo na yukú yó'o, ta taJesús xa'nda chiño ra nɔɔ na, káchí ra saá xí'in na:

—ɔn ndato'on ndó xí'in nda ñii n̄ivi ña sakán x̄ini ndó. Tá kixaa k̄iv̄i k̄iv̄i ta nataku ì, saá kivi ndato'on ndó xí'in n̄ivi —káchí ra xí'in na.

¹⁰ Ta naxíka xí'in ra n̄indaḁa to'on na taJesús, káchí na saá:

—¿Ndaḁhun ká'an na sáná'a ndayí Ndios ndi si'na x̄ini ñó'ó kixi ta Elías, ta saá kixaa ta ta ti'ví Ndios sakaku ra n̄ivi ñoyívi yó'o? —káchí na.

¹¹ Ta ndaḁuijn taJesús:

—Ndixa ta Elías si'na x̄ini ñó'ó kixaa ra, ta ndasa va'a ndi'i ra ña'a. ¹² Ta yì'ì ká'an̄i xí'in ndó, xa k̄ixi ta Elías, ta ɔn vása ní-nakoni n̄ivi ra, ta ke'é na xí'in ra ndi'i ña ɔn vá'a káchí ini m̄i na. Ñii k̄i'va saxo'vi na tayó'o, saá saxo'vi na yì'ì, ta ta k̄ixi nɔɔ Ndios —káchí taJesús xí'in na.

¹³ Ta saá kundaḁ ini naxíka xí'in ra ndi taJesús ká'an ra xa'a ta Juan, ta sakuchu n̄ivi.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús k̄iv̄i sanda'a ra

ñii talo'o ta kómí nima ndiva'a

(Mr. 9:14-29; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Ta kixaa taJesús xí'in naxíka xí'in ra nɔɔ nákutá'an ku'a'a ní n̄ivi, ta ñii ta kixaa yatin ra nɔɔ taJesús, ta x̄ikuxití ra nɔɔ ra. ¹⁵ Ta n̄ika'an ra, káchí ra saá xí'in ra:

—Tata, kundá'vi ini ún koni ún talo'o sa'ya ì. Saá chi ta x̄i' yì' kúu ra, ta ndee ní kini xó'vi

ra. Kuḗ'a ní yichí nákava ra nõo xíxi ño'o, ta kuḗ'a ní yichí nákava ra ini takuí. ¹⁶ Níxa'an ra xí'inj nõo naxíka xí'in ún, ta õn vása ní-kuchiño na sanda'a na ra —káchí ra.

¹⁷ Ta ndakuijn taJesús, níka'an ra xí'in nivi:

—Nívi na toon ní ini kúu ndó'ó, ta õn xiin ndó kandixa ndó Ndios! ¿Ndasaa ká kivi xíní ñó'ó kutaku j xí'in ndó? ¿Nda ama kundedé ini j xí'in ndó? Ta vitin, va'a taxi ndó ná kixi talo'o yó'o nõo j —káchí ra.

¹⁸ Ta kixaa talo'o ta taJesús xa'nda chiño ra nõo níma ndiva'a ña kee ña. Ta ñanímá ndiva'a yó'o kee ña, ta xandikõn nduva'a talo'o.

¹⁹ Ta kixaa naxíka xí'in taJesús nõo ra, ta njindaká to'on se'é na ra:

—¿Ndachun õn vása ní-kuchiño ndi tava ndi níma ndiva'a yó'o?

²⁰ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra xí'in na:

—Õn vása ní-kuchiño ndó chi xíní ñó'ó kandixa ká ndó Ndios. Ndixa ká'an j xí'in ndó, tá kandixa ndó Ndios vará nda lo'o kuiti, ndatán yóo ndikin mostaza lo'o ní ña, ta xa'a ña lo'o kuiti kandixa ndó, ñayó'o taxi ña kukomí ndó ndeë ña ka'an ndó xí'in yuku ká'no ñíndichi yó'o: “Kuta'a ún yó'o ta kuḗ'an ún inká xiiña kaá”, káchí ndó, ta yuku ká'no ñíndichi yó'o kuta'a ña. Saá chi tá kándixa lo'o ndó Ndios, ta kuchiño ndó kasa ndivi ndó ndi'i ña'a. ²¹ Ta ñanímá ndiva'a tá'an ña xikomí talo'o yó'o, xíní ñó'ó koo so'on ndó ta ka'an ní ndó xí'in Ndios, saá kuchiño tava ndó ña —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ndátõ'on tuku ra xa'a ña kivi ra
(Mr. 9:30-32; Lc. 9:43-45)

²² Ta yóo taJesús xí'in naxíka xí'in ra estado Galilea, ta níka'an ra xí'in na:

—Ñii kivi ña vaxi ñii ta nataxi ra yí'i, ta kúu ta ta kixi nõo Ndios,

nda'a nivi. ²³ Ta nayó'o ka'ni na yí'i, ta tondaa kivi uní natakui, kasa Ndios —káchí ra xí'in na.

Ta kúchuchú ní ini naxíka xí'in ra xíní so'o na to'on yó'o.

Ñayó'o ká'an xa'a ña chá'vi na si'un ve'e ño'o ká'no

²⁴ Tá níxaa taJesús xí'in naxíka xí'in ra ñoo Capernaum, ta na káya si'un naní dracma xa'a ve'e ño'o ká'no kixaa na nõo taPedro, ta njindaká to'on ña'a na:

—¿Án õn vása chá'vi taMaestro si'un xa'a ve'e ño'o ká'no?

²⁵ Ta ndakuijn taPedro, káchí ra saá:

—Chá'vi va ra ña —káchí ra.

Ta saá taPedro níki'vi ra ve'e, ta si'na níka'an taJesús xí'in ra, káchí ra saá:

—¿Yukía xáni ini ún, Simón? Narey ñoyívi yó'o, ¿yo nõo nivi ndúkú na si'un? ¿Án ndúkú na si'un nõo ña'noo mji na, án ndúkú na si'un nõo nivi na inká ñoo?

²⁶ Ta ndakuijn taPedro:

—Ndúkú na ña nõo nivi na inká ñoo.

Ta níka'an taJesús:

—Ta ña'noo mji narey õn vása chá'vi na. ²⁷ Ta saá ni, xa'a ña õn sasaá yó na, va'a ká kuḗ'an ún mjni, ta sakana ún ini takuí yí'va ña kómí kaa chikí'i nõo ña satiin yu'u titiaká, ta titiaká tíngó tiin ún nakuiná ún yu'u rí, ta naní'i ún ñii si'un, ta ko'on ún ve'e ño'o ká'no, ta chá'vi ún xa'a yí'i xí'in xa'a mji ún —káchí taJesús xí'in taPedro.

18

Ñayó'o ká'an xa'a yu kúu taká'no ká nõo xa'nda chiño Ndios

(Mr. 9:33-37; Lc. 9:46-48)

¹ Ta kixaa naxíka xí'in taJesús nõo ra, ta njindaká to'on na ra:

—¿Yu kúu taká'no ká nõo xa'nda chiño Ndios?

² Ta saá kána taJesús ñii talo'o, ta níka'an ra xí'in talo'o yó'o

kundichi ra ma'ño nõ nõ naxika xí'in ra. ³ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ndixa ká'anj xí'in ndó, tá õn vása ndasa njõõ xí'in mji ndó, tá õn vása nduu ini ndó ndatán yóo ini naválí, ta õn kivi kivi ndó nõõ xá'nda chiño Ndios. ⁴ Ta ta ndása lo'o xí'in mji, ndatán yóo talo'o yó'o, ta tayó'o kúu taká'no ka nõõ xá'nda chiño Ndios. ⁵ Ndi'i nivi xa'a ña kándixa na yí'i, ta náki'in va'a na naválí, kóni kachí ña saá, ndí yí'i náki'in va'a na —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ña yiyo kivi nivi kuachi

(Mr. 9:42-48; Lc. 17:1-2)

⁶ Ta tuku nika'an taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Tá yóo nakuálí na ndikõn yí'i, ta nivi na chinda'á nakuálí yó'o kivi na kuachi, ndá'ví ní nivi yó'o! Va'a ka si'na inka nivi ná katón na ñii yuú ká'no sikon nayó'o, ta sakana ña'á na nõõ kónó va'a ini takuí, ña õn chinda'á na nakuálí kivi na kuachi. ⁷ Ndá'ví ní nivi ñoyívi yó'o!, saá chi ndi'i kivi yóo ku'a ní ña õn vá'a ña chinda'á nivi kivi na kuachi. Ta ndá'ví ní ka nivi na chinda'á inka nivi kivi na kuachi!

⁸ Tá ñii nda'a ndó án ñii xa'a ndó kúu ña chinda'á ndó'o kuã kivi ndó kuachi, ta saá va'a ka kandoso ndó ña ta sakana ndó ña. Chi va'a ka kutaku ndó xí'in ñii laa nda'a ndó án ñii laa xa'a ndó, nõõ ña ko'õn ndó xí'in õvi nda'a ndó ta xí'in õvi xa'a ndó ndaya nõõ xixi ño'o ndi'i saá kivi. ⁹ Tá ñii nduchü nõõ ndó kúu ña chinda'á ndó'o kuã kivi ndó kuachi, ta va'a ka tava ndó ña ta sakana ndó ña. Chi va'a ka kutaku ndó xí'in ñii laa nduchü nõõ ndó, nõõ ña ko'õn ndó xí'in õvi nduchü nõõ ndó ndaya —káchí taJesús xí'in na.

Cuento yó'o ndátõ'on xa'a ñii tndikachi ndaño'ó

(Lc. 15:3-7)

¹⁰ Ta ndátõ'on tuku taJesús ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Koto va'a ndó ña õn kani sijní ndó na õn vása ndaya'ví kúu naválí yó'o. Ká'anj xí'in ndó, naángel na ndaa naválí yó'o ndóo na ndi'i saá kivi xí'in Yivá Ndios, ta yóo ñoyívi njõ. ¹¹ Saá chi yí'i, ta ta kixi nõõ Ndios, kixaa ñoyívi yó'o sakaku nivi na ndaño'ó.

¹² ¿Yukia xani ini ndó? Tá yóo ñii ta kómí ra ñii ciento ndikachi sana ra, ta ñii rí ndaño'ó, ta saá, çán õn sandakoo ra tí komi siko xa'õn komi kundoo mji rí yuku, ta ko'õn ra nandukú ra tí ndaño'ó?

¹³ Ndixa ká'anj xí'in ndó, tá nani'i ra rí, ta kusij ní ka ini ra xa'a tí nani'i ra nõõ ndi'i inka tí komi siko xa'õn komi sana ra. ¹⁴ Ndatán yóo ta ndaa ndikachi, saá yóo Yivá yóo Ndios, ta yóo ñoyívi njõ. Õn xijn ra ndaño'ó nda ñii nivi nõõ ra —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an ndasaá xini ño'ó kasa ká'no ini nivi xa'a natá'an na

(Lc. 17:3)

¹⁵ Ta tuku nika'an taJesús xí'in na:

—Tá yóo ñii tatá'an ún, ta ke'é ra ña õn vá'a xí'in ún, ta xini ño'ó ko'õn mató'õn ún ka'an ún xí'in ra ña õn ke'é ka ra ña õn vá'a saá xí'in ún. Tá tayó'o chikaa so'o ra ña ká'an ún, ta ndikó ini ra xa'a ña õn vá'a ke'é ra, ta saá tuku nakoo va'a ra xí'in ún ta nakoo va'a ra xí'in Ndios. ¹⁶ Tá tayó'o õn xijn ra konj so'o ra ña ká'an ún, ta saá kana ún ñii án õvi nivi ko'õn na xí'in ún, ta nõõ nayó'o ka'an tuku ún xí'in ra. Ta saá kasa ndivi ún to'õn Ndios, ña káchí ndí xini ño'ó õvi án unj nivi na ndakuin kasa ndaa xa'a kuachi. ¹⁷ Ta saá ni, tá tayó'o õn xijn ra konj so'o ra ña ká'an unj

ndó xí'in ra, ta saá ndatō'on ndó xí'in na ve'e ño'o yukíā ke'é ra. Tá on xīin ra koni sō'o ra ña ká'an na ve'e ño'o, ta ke'é ndó xí'in tayó'o ndatán yóo ña ké'é ndó xí'in tã on vása kándixa Ndios, án ndatán yóo ña ké'é ndó xí'in ñii tãa tã káya sī'ún xā'ā nagobierno ñoo Roma, saá ke'é ndó xí'in tayó'o.

18 *Ta Ndios taxi ra ndayí nda'ā ndó ña ká'an ndó yu kúu ñava'a ta yu kúu ña on vá'a ke'é ñivi ñoyívi yó'o. Ta saá koo yu'ú ra xí'in ndó xā'ā ndi'i ñayó'o.

19 *Ta ká'anj xí'in ndó, tá yóo yu'ú ovi ndó ñoyívi yó'o xā'ā ña ndukú ndó ñoo Ndios, ta saá Yivá j tã yóo ñoyívi ñino kasa ndivi ra ña. 20 Saá chi ñoo nákutá'an ovi án unj na ndíkōn sataj ta ká'an na xí'inj, ta yij yóoj xí'in nayó'o —káchí tãJesús.

21 Ta saá tãPedro ñitōnda yatin ra ñoo tãJesús, ta ñinda kã tō'on ña'á ra:

—Tata, ¿ndasaá yichj xínj ñó'ó kasa ká'no inij xā'ā tãa tã ké'é ña on vá'a xí'inj? ¿Án va'a anda uxã yichj kasa ká'no inij xā'ā ra?

22 Ta ndakuijn tãJesús:

—On vása ká'anj xí'in ún anda uxã yichj kasa ká'no ini ún xā'ā ra, ká'anj xí'in ún anda unj siko uxu yichj uxã, saá kasa ká'no ini ún xā'ā ra.

Cuento yó'o ndatō'on xā'ā ovi tãa níká

23 Ta ndatō'on tãJesús ñii cuento ña saná'a ra na:

—Ndatán yóo ñii tãrey kóni ra ndasa va'a ra kuenda xí'in na kisa chiño ñoo ra, saá yóo ñoo xá'nda chiño Ndios. 24 Ta yóo ñii tãa tã kisa chiño ñoo tãrey, ta níká ra ñoo tãrey uxu mil sī'ún ñaní talento.* Ta kivi kixá'a tãrey ndása va'a ra kuenda, ta ñivi kixaa na xí'in tã níká yó'o. 25 Ta on vása ní-kuchiño taxa'vi ra sī'ún tãrey,

ta saá xā'nda chiño tãrey ña siko na ra kuu ra esclavo, ndatán kasa chiño kitj saá kasa chiño ra ñoo xito'o ra. Ta xā'nda chiño tuku tãrey ña siko na ñasí'í ra xí'in sa'ya ra, xí'in ndi'i ña kómí ra ña cha'vi ra ndi'i ña níká ra. 26 Ta saá tã kisa chiño yó'o xikuxítí ra ta xaku ndá'vi ra ñoo tãrey, káchí ra saá: “Tata, kundá'vi ini ún koni ún yij, ta saá cha'vi ndi'ij sī'ún ña níká j nda'á ún.” 27 Ta saá kundá'vi ini tãrey xini ra tayó'o, ta kisa ká'no ini ra xā'ā ña níká ra, ta taxi ra ndayí kuā'an ndíka tayó'o. 28 Ta saá tã kisa chiño yó'o kee ra kuā'an ra, ta yichj nakutá'an ra xí'in inkã tatá'an mji ra tã níká ñoo ra ñii ciento sī'ún válí ñaní denario.† Ta tjin ra sikon tã níká lo'o yó'o ñoo ra ta kixá'a ra sakuá'na ña'á ra, káchí ra saá xí'in ra: “¡Cha'vi yij vitin ña níká ún ñooj!” 29 Ta saá tatá'an ra tã níká lo'o yó'o xikuxítí ra ta xaku ndá'vi ra ñoo ra, ta káchí ra saá: “Kundá'vi ini ún koni ún yij, ta cha'vi ndi'ij ña níká j nda'á ún.”

30 Ta ñi-xiin ra kundati ra. Ta saá chikaa ra tã níká lo'o yó'o ñoo ra ini ve'e kãa anda cha'vi ra ndi'i ña níká ra. 31 Ta inkã na kisa chiño ñoo tãrey xini na ña ndó'o tã níká lo'o, ta kúchuchú ní ini na, ta ñixā'an na ndatō'on na xí'in tãrey ndi'i ña xini na ndo'o tã níká lo'o yó'o. 32 Ta saá tãrey kãna ra tã kisa ká'no ini ra xā'ā yó'o, ta kixaa ra ñoo ra, ta tãrey ñika'an ra xí'in ra, káchí ra saá: “¡Yó'ó tãa ndiva'a kúu ún! Kisa ká'no inij xā'ā ndi'i ña níká ún ñooj, chi xaku ndá'vi ún ñooj. 33 Ñii kiva ndatán kisa ká'no inij xā'á ún, saá xínj ñó'ó kasa ká'no ini ún xā'ā tatá'an ún tã níká lo'o ñoo ún.” 34 Ta tãrey ñisaa ní ini ra, ta chikaa ra tayó'o ini ve'e kãa, ta xā'nda chiño ra ña saxo'vi ña'á na anda kixaa kivi ña cha'vi ndi'i ra ña

* 18:24 Ñii talento kúu sī'ún ña kúu ya'vi ñii tãa tã kisa chiño xā'on kuja. † 18:28 Ñii denario kúu sī'ún ña kúu ya'vi ñii tãa tã kisa chiño ñii kivi.

níká ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí taJesús.

³⁵ Ta tuku káchí taJesús saá:

—Ndatán ke'é tarey yó'o, ñii kivi va saá ke'é Yiváji Ndios xí'in ndó, tá on xijin ndó kasa ká'no ndino'o ini ndó xa'a natá'an ndó.

19

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi saná'a ra

ña on vá'a sandakoo va'a tqa ñásí'i ra

(Mr. 10:1-12; Lc. 16:18)

¹ Ta ndi'i nika'an taJesús xí'in na, ta saá kee ra estado Galilea ta kuqa'an ra estado Judea ña nákaa inká tá'ví yu'u yuta Jordán. ² Ta kuqa'a ní nivi xindikon na sata ra, ta sanda'a ra na ndeé ndó'o.

³ Ta sava nafariseo kixaa na noo ra ña koto ndoso ña'a na, ta nika'an na xí'in ra:

—¿An yóo yichi ñii tqa sandakoo va'a ra ñásí'i ra xa'a ña káchí ini mji ra?

⁴ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—¿An on vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios ña ká'an xa'a kivi kisa va'a Ndios ñoyivi yó'o? Chi Ndios kisa va'a ra ñii tqa xí'in ñii ña'a.

⁵ Ta nika'an Ndios: “Xa'a ñayó'o ñii tqa sandakoo ra yivá ra ta sandakoo ra si'í ra ña tonda'a ra xí'in ñásí'i ra, ta na ovi yó'o nduu na ñii nivi”, káchí to'on Ndios. ⁶ Ta saá, on sivi ka ovi nivi kúu na, saá chi ñii nivi kúu na noo Ndios. Ta nivi na sanakutá'an Ndios, nda ñii inká nivi on vá'a sata'vi tá'an na nayó'o —káchí taJesús xí'in na.

⁷ Ta nindaka to'on nafariseo taJesús:

—Ta saá, ¿ndachun taxi taMoisés ndayi nda'a tqa ña kasa va'a ra tutu xa'a ña sandakoo va'a ra ñásí'i ra, ta ka'an ra ndayi ra ña ko'on ña?

⁸ Ta ndakuijn taJesús:

—TaMoisés taxi ra ndayi ña sandakoo va'a natqa ñásí'i na chi

ndó'o najudío ni-xiini ndó chikaa ndó to'on Ndios ini ndó. Chi xina'a kivi kixá'a ñoyivi on vása ní-chitóni Ndios sandakoo va'a tqa ñásí'i ra. ⁹ Ta yiji ká'an xí'in ndó, tá ñii ña'a ña yóo yiji ta on vása ní-ki'vi ña kuachi xí'in inká tqa, ta yiji ña on koó yichi kómí ra sandakoo va'a ra ña. Tá ñii tqa sandakoo va'a ra ñásí'i ra, ta tonda'a tuku ra, tayó'o kivi ra kuachi xí'in ñásí'i ra ñaovi. Ta tqa tqa tonda'a xí'in ñaña'a ña nindoo, kisa yiji ña, ta tayó'o kivi ra kuachi xí'in ña, chi ñásí'i tanoo kúu ña noo Ndios —káchí taJesús xí'in nafariseo.

¹⁰ Ta naxika xí'in ra nika'an na, káchí na saá xí'in taJesús:

—Tá on koó yichi sandakoo va'a tqa ñásí'i ra, ta va'a ka on tonda'a ra.

¹¹ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Yóo nivi na on kivi naki'in to'on yó'o. Ta ndasaá kuiti nivi na chindeé Ndios kuchiño naki'in va'a to'on yó'o. ¹² Yóo tqa tqa on vása tonda'a chi saá kaku ra. Yóo inká tqa tqa on kuchiño koni ñó'o ra ña'a, saá chi xa'nda na ra ña on koni ñó'o ka ra ña'a. Ta yóo inká tqa tqa chikaa ini on tonda'a, saá chi kóni ra kasa chiño ra noo Ndios. Ndi'i tqa tqa va'a kuchiño naki'in to'on yó'o, xini ñó'o kasa ndivi ra ña —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi chinoo ra nda'a ra sini naváli
(Mr. 10:13-16; Lc. 18:15-17)

¹³ Ta kixaa nivi xí'in naváli noo yóo taJesús ña chinoo ra nda'a ra sini na, ta ndukú ra ñava'a noo Ndios xa'a na. Ta naxika xí'in ra nika'an na xí'in nivi yó'o:

—On kixi ndó xí'in naváli yó'o —káchí na.

¹⁴ Ta nika'an taJesús saá:

—Taxi ndó naváli ná kixi na noo, on kasi ndó noo na ña kixi na, chi nivi na ndikon yichi noo xa'nda chiño Ndios, ndatan yóo naváli yó'o, saá yóo na.

15 Ta chinóo ra nda'a ra sɪni naválí yó'o, ta saá kee ra kuə'an ra inkə xiiña.

Ñayó'o ká'an xa'a ñii taa takuíká ní

(Mr. 10:17-31; Lc. 18:18-30)

16 Ta ñii taa kixaa ra noo taJesús, ta nɪka'an ra, káchí ra saá:

—Tata maestro, taa va'a ini kúu ún, ¿nda chiño va'a xini ñó'o ke'éi, ta taxi Ndios ña kutakuɪ xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi?

17 Ta ndakuijn taJesús:

—¿Ndachun ká'an ún yi'i kúu taa va'a ini? Saá chi on koó nda ñii nivi va'a ini, ñii laá Ndios kuiti kúu ta va'a ndino'o ini. Tá kóni ún kutakuɪ ún xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi, ta xini ñó'o kasa ndivi ún ndayí ra.

18 Ta saá ndakaa to'on tayó'o taJesús, káchí ra:

—¿Nda ndayí xini ñó'o kasa ndivi? —káchí ra.

Ta ndakuijn taJesús;

—On ka'ni ún nivi, on kivi ún kuachi ñoyivi xí'in inkə ña'a ñá on sivi kúu ñásí'ún, on kasa kuí'na ún ña kómí nivi, on ka'an ún ñavatá xa'a inkə nivi, 19 ta kasa to'ó ún yivá ún, ta kasa to'ó ún si'ún, ta ñii kiva ndatán kivi ini ún xini ún xí'in mji ún, saá kuki'vi ini ún koni ún natá'an ún —káchí taJesús xí'in ra.

20 Ta saá ndakuijn tayó'o, nɪka'an ra xí'in taJesús:

—Yi'i nda lo'oj kisa ndivi ndi'i saá ndayí yó'o. ¿An yóo inkə chiño kumanj kasa ndivi? —káchí ra.

21 Ta ndakuijn taJesús:

—Tá kóni ún kuuún ta va'a ndino'o ini, ta kuə'an ún sjkó ún ndi'i ñakuíká kómí ún, ta saní'ún sj'ún nda'a nandá'ví. Ta saá kukomí ún ñakuíká ndino'o xí'in Ndios ñoyivi njno. Tá ndi'i ke'é ún ñava'a yó'o, ta kixi ún kundikon ún yi'i —káchí taJesús xí'in ra.

22 Ta xini so'o tayó'o ña nɪka'an taJesús, ta kúchuchú ní ini ra, ta kee ra kuə'an ra, saá chi kuə'a ní ñakuíká kómí ra.

23 Ta nɪka'an taJesús xí'in naxika xí'in ra, káchí ra saá:

—Ndixa ká'anj xí'in ndó, yo'vi ní kivi nakuíká yichj noo xá'nda chiño Ndios. 24 Tuku ká'anj xí'in ndó, vará yo'vi ní tá kuchiño ñii tícamello ya'a rí yavi xa'a túkú, ta yo'vi ní ka kuchiño ya'a ñii takuíká yé'é ña kivi ra yichj noo xá'nda chiño Ndios —káchí taJesús xí'in na.

25 Ta naxika xí'in ra xini so'o na ña nɪka'an taJesús, ta naka'nda ní ini na, ta njndakaa to'on na ra:

—Tá yo'vi ní kivi nakuíká yichj Ndios, ta, ¿yu kúu nivi kuchiño kivi yichj Ndios ta kundoo na xí'in ra?

26 Ta taJesús xito ra noo na, ta nɪka'an ra xí'in na:

—Nivi on kuchiño na sakaku xí'in mji na, ñii laá Ndios kúu ta kuchiño sakaku ña'a. Ndios kuchiño kasa ndivi ra ndi'i chiño. On koó ña yo'vi noo Ndios.

27 Ta nɪka'an taPedro xí'in ra:

—Ta mji ndj, xa sandakoo ndj ndi'i ñava'a ña xikomí ndj, xa'a ña ndikon ndj sata ún. ¿Yu kúu ñava'a naki'in ndj xa'a ñayó'o? —káchí ra.

28 Ta nɪka'an taJesús xí'in na:

—Ndixa ká'anj xí'in ndó, tá kixaa kivi ña nduxaa ñoyivi, ta yi'i, taa ta kixi noo Ndios, kooj táyi ká'no tón livi ña ka'nda chiñoj, ta mji ndó na ndikon yi'i kundoo ndó uxu ovi táyi ná'no, ta ka'nda chiño ndó noo na uxu ovi ti'vi nivi naño Israel. 29 Ta ndi'i nivi na sandakoo ve'e na, án ñani na, án kiva na, án yivá na, án si'í na, án ñási'í na, án sa'ya na, án ño'o na, xa'a ña chikaa ini na ko'on na yichj noo xá'nda chiño Ndios, ta nayó'o naki'in na ñava'a noo Ndios. Ñoyivi yó'o Ndios taxi ra nda'a na kuə'a ní ka ñava'a, anda ñii ciento ñava'a xa'a ñii

ñii ñava'a ña sandakoo na. Ta saá ñoyívi ñino Ndios taxi ra ña kutakū na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ³⁰ Ta saá ku'a'a ní ñivi nanóo nduu na ñivi nasondí'í, ta ñivi nasondí'í vitin nduu na ñivi nanóo —káchí tajesús xí'in na.

20

Cuento yó'o ndátō'on xq'a ñivi na kisa chiño xí'in túva

¹ Ta ndátō'on tajesús ñii cuento ña saná'a ra na:

—Ndátán yóo ñii taa ta kómí ño'o, saá yóo yichí ñoo xá'nda chiño Ndios. Ta tayó'o kee ra ve'e ra xitaan ní, ta ku'a'an ra ndukú ra na kasa chiño xí'in ra ñoo ño'o ñoo ñataan ra tón uva. ² Ta ñaní'i ra ñivi, ta ñika'an ra xí'in na: “Cha'vij ndó'ó ñii s'ún denario* tá kō'on ndó kasa chiño ndó kivi vitin ñoo ño'oj ñoo ñataan tón uva.” Ta saá ku'a'an na kasa chiño na. ³ Ta kaa jin xitaan† tuku ku'a'an ra, ta xini ra sava ñivi ndóo na noyá'vi chi on kōo chiño kómí na. ⁴ Ta ñika'an ra xí'in na: “Kō'on ndó kasa chiño ndó ñoo ño'oj ñoo ñataan tón uva, ta cha'vij ndó'ó ña kúu ya'vi ndó.” Ta saá ku'a'an na kasa chiño na ñoo ra. ⁵ Ta kaa uxu ovi ta tuku kaa unj xikuaa‡ tuku kee ra ku'a'an ra, ta ñaní'i ra ñivi na kasa chiño ñoo ra. ⁶ Ta kaa o'on xikuaa§ tuku kee ra ku'a'an ra, ta ñaní'i ra inká ñivi na ndóo mji ta on kōo chiño kómí na. Ta ñindaqā to'on ra na: “¿Ndachun ndivi ndaa ndóo mji ndó yó'o, ta on vása kisa chiño ndó?” ⁷ Ta ndakuijn na: “Chi nda ñii ñivi on vása ní-ka'an xí'in ndi kasa chiño ndi xí'in na.” Ta saá ñika'an ra xí'in na: “Ndó'ó kō'on ndó kasa chiño ndó ñoo ño'oj ñoo ñataan tón uva, ta naki'in ndó ña kúu

ya'vi ndó.” ⁸ Tá xikuaa ñiketá ño'o kúu ña, ta ta xí'in ño'o ñoo kisa chiño na ñika'an ra xí'in ta ndiso chiño ñoo na kisa chiño ñoo ra, káchí ra saá: “Kana ún na kisa chiño kixi na yó'o, ta cha'vi ún na. Si'na kixá'á ún cha'vi ún na ñiki'vi sondí'í, ta sandi'ún cha'vi ún na si'na ñiki'vi kisa chiño.” ⁹ Ta kixaa na ñiki'vi kisa chiño kaa o'on xikuaa, ta ñii ñii na ñaki'in na ñii s'ún denario. ¹⁰ Ta saá kixaa na ñiki'vi ñoo na xitaan ní kixá'á kisa chiño, ta nayó'o ndáti na naki'in ka na s'ún. Ta ñii ñii nayó'o ñaki'in na ñii laá s'ún denario. ¹¹ Ta kixá'á na ká'an kuáchí na ñoo taa ta xí'in ño'o ñoo kisa chiño na, ¹² káchí na saá xí'in ra: “Ñivi na kisa chiño ñii laá hora, ta ñaki'in na s'ún ñii k'va ndátán yóo ña ñaki'in ndi'j na kisa chiño ndivi ndaa, ta ndeé ní kisa chiño ndi ta ñi'ni ní ñixi'j ndi.” ¹³ Ta ndakuijn taa ta xí'in ño'o, káchí ra saá xí'in ñii tayó'o: “Tata migo, on vása ké'éj nda ñii ña on vá'a xí'in ún. ¿Án on vása ní-kindoo yu'ú ún xí'inj naki'in ún ñii s'ún denario? ¹⁴ Va'a ná ki'in ún s'ún ún ta kuano'o ún vitin. Saá chi y'j káchí ini'j cha'vij ñii s'ún ta kisa chiño sondí'í ndátán yóo ña cha'vij yó'o. ¹⁵ ¿Án on kōo yichí kómij ké'éj ña kónij xí'in s'únj? ¿Án kisa ku'ni ini ún chi ta va'a ini kúu xí'in ñivi?”, káchí ta xí'in ño'o xí'in ta kisa chiño ñoo ra. ¹⁶ Ta saá ñivi nanóo nduu na ñivi nasondí'í, ta ñivi nasondí'í vitin nduu na ñivi nanóo. Saá chi Ndios nákana ra ku'a'a ní ñivi, ta lo'o kuiti kúu na ñaxin ra —káchí tajesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xq'a tajesús ndátō'on ra xq'a ña kivi ra
(Mr. 10:32-34; Lc. 18:31-34)

* **20:2** Ñii denario kúu s'ún ña kúu ya'vi ñii taa ta kisa chiño ñii kivi. † **20:3** Kaa jin xitaan ñani ña kaa unj ñoo ñañoo Roma, chi kaa ñoo ñoo ñañoo Roma kúu kaa uxá xitaan.

‡ **20:5** Kaa uxu ovi ndivi ñani ña kaa jin ñoo ñañoo Roma, ta kaa unj xikuaa ñani ña kaa jin ñoo ñañoo Roma. § **20:6** Kaa o'on xikuaa ñani ña kaa uxu ñii ñoo ñañoo Roma.

17 Ta kuá'an taJesús yichi kuán ndaa ñoo Jerusalén, ta tava síin ra uxu ovi naxíka xí'in ra, ta nika'an ra xí'in na:

18 —Ta vitin kuá'an yó yichi kuán ndaa ñoo Jerusalén, ta ñii taa nataxi ra yi'i, ta kúu taa ta kixi noo Ndios, nda'a naná'no noo nasutu, xí'in nda'a na sáná'a ndayí Ndios. Ta nayó'o kachí na yi'i xini ñó'ó kivijí, 19 ta nataxi na yi'i nda'a na on vása kúu najudío ka'ni na yi'i. Ta kusiki ní na yi'i, kuaku ndaa na yi'i, kani ní na yi'i xí'in kuártá, ta sondji'í ka'ni na yi'i nda'a tón cruz. Ta kivi uní natakují —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a si'í taJacobo xí'in taJuan kivi ndukú ñá ñii ñava'a noo taJesús

(Mr. 10:35-45)

20 Ta saá kixaa si'í taJacobo* xí'in taJuan, sa'ya taZebedeo kúu ra, ta kixaa ñá xí'in ovi sa'ya ñá noo taJesús, ta xikuxití ñá chi ndukú ñá ñii ñava'a noo ra. 21 Ta nika'an taJesús xí'in ñá:

—¿Ndá ñava'a kóni ún ke'éj xí'in ún?, nana.

Ta ndakuijn ñá:

—Tata, kivi kixá'ún ka'nda chiño ún ñoyívi, taxi ún ná koo ñii sa'ya yá táyí tón kundichi sijn kua'á ún ta inká ra koo táyí tón kundichi sijn yitin ún.

22 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in ovi sa'ya ñá:

—On vása kúndaq ini ndó yukía ndukú ndó noojí xa'a mji ndó. ¿Án ndixa kúndeé ndó xo'vi ní ndó ndatán xo'vi yi'i?

Ta ndakuijn na ovi yó'o:

—Kúchiño va ndí —káchí na xí'in taJesús.

23 Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ndixa xo'vi ní ndó ñii kiva ndatán xo'vi yi'i. Ta on kúchiño taxijí ndayí kundoo ndó táyí tón

kuita sijn kua'á xí'in sijn yitin. Saá chi Yiváj Ndios kúu taa ta chitóni yu kúu ñivi kundoo táyí kán —káchí taJesús xí'in ovi tayó'o.

24 Ta xini so'o inká uxu naxíka xí'in taJesús yukía ndukú ovi taa yó'o noo ra, ta kixá'á na nisaá ní na xini na ta ovi yó'o. 25 Ta taJesús kana ra vaxi ndi'i na noo ra, ta nika'an ra xí'in na:

—Xini ndó na ndiso chiño noo na ñoo inká xiiña, nayó'o kisa ká'no xí'in mji na, ta yá'a ní ndeé xá'nda chiño na noo ñivi. 26 Ta mji ndó, on vá'a kutakú ndó saá. Tá ñii taa kóni ra kuu ra taká'no noo ndó'ó, xini ñó'ó nduu ra ta kasa chiño noo ndó. 27 Tá ñii taa kóni ra kuu ra tanqó noo ndó'ó, xini ñó'ó nduu ra tamozo noo ndó. 28 Ta yi'i, taa ta kixi noo Ndios, kixijí xa'a ña chindeéj ñivi, ta on sivi xa'a ña chindeéj ñivi yi'i kúu ña kixijí. Ta taxi xí'in mji ña kivijí, ta xí'in ñayó'o cha'vi ña va'a saña kuá'a ní ñivi noo ndi'i ña on vá'a ndiso na —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra ovi takuáá

(Mr. 10:46-52; Lc. 18:35-43)

29 Ta saá kee taJesús xí'in naxíka xí'in ra ñoo Jericó, kuá'an na yichi, ta kuá'a ní ñivi ndikon kuá'an satá na. 30 Ta ndóo ovi takuáá yu'u yichi yó'o, ta xini so'o ra yá'a taJesús yichi, ta xí'in ndi'i ndeé ra nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata, sa'ya taDavid, ina kundá'vi ini ún koni ún ndi'í! —káchí ra.

31 Ta ñivi na kuá'an yichi nika'an na xí'in ra:

—¡Kasi ndó yu'u ndó! —káchí na.

Ta ni-chikaa so'o ovi takuáá ña nika'an na xí'in ra, ta kixá'á ra ndeé va'a ka ká'an ra:

* 20:20 TaJacobo, inká kivi ra kúu Santiago.

—Tata, sa'ya taDavid, ¡ná kundá'ví ini ún koni ún ndi'í! —káchí ra.

³² Ta xikundichi taJesús yichí yó'o, ta kana ra ovi takuáá kixi ra noo ra, ta taJesús njindaqá to'on ra takuáá yó'o:

—¿Yukía kóni ndó ke'éj xí'in ndó? —káchí ra.

³³ Ta ndakuijn ovi takuáá, káchí ra saá:

—Tata, kóni ndi sanda'a ún nduchú noo ndi, ta va'a koto ndi —káchí ra.

³⁴ Ta kundá'ví ní ini taJesús xini ña'á ra, ta nitondaa nda'a ra nduchú noo ra. Ta xandikon nduva'a nduchú noo ovi ra saá, ta xa va'a xito ra, ta saá naqundikon ovi ra saá sata taJesús.

21

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi njikí'vi ra ñoo Jerusalén

(Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Kivi kuá'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra yichí ña kuá'an ñoo Jerusalén, ta njaxaa na ñoo Betfagé, ña nákaa noo xiki tón Olivo. Ta taJesús njika'an ra xí'in ovi naxíka xí'in ra, ² káchí ra saá:

—Kuá'an ndó ñoo ña xito ndaa ndó kaq. Tá njaxaa ndó ñoo kaq, ta naní'í ndó ñii burra nó'ni rí, ta ñii sa'ya rí xí'in rí. Ta ndaxin ndó rí ta kixi ndó xí'in rí yó'o.

³ Tá yóo nivi na ndaka to'on ndó'ó: “¿Ndachun ndáxin ndó kití yó'o?”, kachí na xí'in ndó, ta ndakuijn ndó, kachí ndó saá xí'in na: “TaKá'no noo yó xini ñó'ó rí, tá ndi'í xini ñó'ó ra rí, ta kama ní nataxi na rí nda'a ndó”, kachí ndó xí'in na —káchí taJesús.

⁴ Ta ndi'í ñayó'o njixiyo, chi saá xini ñó'ó kundivi ña njika'an Ndios xí'in taprofeta, chi taprofeta njtaa ra to'on ña káchí saá:

⁵ Ka'an ún xí'in nañoo Jerusalén:*

“Koto ndó, taRey ñoo ndó vaxi ra noo ndó,

ta ndá'ví ini kúu ra, yóso ra ñii burro,

yóso ra ñii burro lo'o, sa'ya tí ndíso ñaveé”,

káchí to'on Ndios.

⁶ Ta kuá'an ovi naxíka xí'in taJesús, ta kisa ndivi na chiño ndatán yóo ña njika'an taJesús xí'in na. ⁷ Ta saá ndikó na kixaa na noo taJesús xí'in burra ta xí'in sa'ya rí. Ta chinoo na tikoto na sata rí, ta saá naqoso taJesús ta kuá'an ra yichí. ⁸ Ta kuá'a ní nivi chindoo na tikoto na yichí noo yá'a ra kuá'an ra, ta sava nivi xa'nda na noo nda'a tón yiton ta chindoo na nó yichí ña ya'a ra sata nó, saá kisa to'ó na ra. ⁹ Ta nivi kuá'an si'na noo ra xí'in na ndikon kuá'an sata ra, ndeé ní kusi'í ini na, ta ká'an na, káchí na saá:

—¿Kasa ká'no yó Ndios xa'a sa'ya taDavid yó'o! ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o, ta ta kixaa xí'in ndayí Ndios! ¡Ná kanoo síkón ñato'ó Ndios! —káchí nivi na kuá'an xí'in taJesús.

¹⁰ Ta taJesús njikí'vi ra ñoo Jerusalén, ta ndi'í nañoo yó'o ñii njisjo na, ndaka to'on na ta ká'an na xí'in tá'an na:

—¿Yu kúu tayó'o? —káchí na.

¹¹ Ta ndakuijn nivi na kuá'an xí'in taJesús:

—Tayó'o kúu taJesús, taprofeta ta kee ñoo Nazaret estado Galilea —káchí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi tava ra

ndi'í na síkó ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no

(Mr. 11:15-19; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹² Ta njikí'vi taJesús ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no, ta kixá'á ra táva ndi'í ra na síkó xí'in na sata ña kee na ko'on na. Ta sandiva ra mesa nivi na sama si'ún, ta xata

* 21:5 Inka kivi naní ñoo Jerusalén kúu Sion.

ra táyi na síkó tísata. ¹³ Ta nika'an ra xí'in ndi'i na:

—Saá káchí t'ón Ndios ña nĩtaa na xina'á: “Ve'e j kunaní ña ve'e ñoo ko'on nivi ña ka'an na xí'in j”, káchí t'ón Ndios. Ta ndó'ó, on vása va'a ké'é ndó, chi sanduu ndó ve'e yó'o ñii kavua naku'ina —káchí taJesús xí'in na.

¹⁴ Ta saá nivi naku'aa xí'in nivi na on kivi kaka kixaa na ñoo taJesús ve'e ño'o ká'no yó'o, ta sanda'a ra na. ¹⁵ Ta na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no ñoo nasutu nĩsaa ní na xini na taJesús, chi xini na ndi'i milagro ke'é ra, ta xini so'o na nika'an naválí na yíta ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no, xí'in ndi'i ndee na káchí na saá:

—jKasa ká'no yó Ndios xa'a sa'ya taDavid yó'o!

¹⁶ Ta na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no ñoo nasutu nĩndaqa t'ón na taJesús:

—¿Án xini so'o ún yukia ká'an naválí yó'o?

Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Oon, xini so'oj ña ká'an na. Ta ndó'ó, ¿án on vása ní-ka'vi ndó t'ón Ndios, ñoo káchí ña saá?:

Ndios chitóni ra ka'an naválí ñato'ó xa'a ra.

Nda yu'u naválí xí'in yu'u naválí pá'a na chíchín naki'in ra ñato'ó,

káchí t'ón Ndios —káchí taJesús xí'in na.

¹⁷ Ta sandakoo taJesús naná'no yó'o ta ku'a'an ra ñoo Betania, ñoo nĩkisin ra ñii ñoo.

Ñayó'o ká'an xa'a ña sátavi chi'ña taJesús tón higo

(Mr. 11:12-14, 20-26)

¹⁸ Ta xitaan ní kúu ña, ta kee taJesús ñoo yó'o ndikó ra ku'a'an ra ñoo Jerusalén, ta xí'j ní ra so'ko.

¹⁹ Ta xini ra ñii tón higo yatin yu'u yichí, ta nixaa yatin ra ñoo ñíndichi nó, ta ni-naní'i ra nda ñii ku'i'nda'a nó. Nina yukú kuiti

yóo nda'a nó. Ta saá nika'an ra xí'in tón higo yó'o, káchí ra saá:

—On koon ka kuji'nda'a ún nda ñii kivi ña va'xi —káchí ra.

Ta xandikon nijchí tón higo yó'o. ²⁰ Ta xini naxika xí'in ra yukia nindo'o tón higo yó'o, ta naka'nda ní ini na, ta nĩndaqa t'ón na taJesús:

—¿Ndachun kama ní nijchí tón higo yó'o? —káchí na xí'in ra.

²¹ Ta ndakuijn taJesús:

—Ndixa ká'an xí'in ndó, tá kándixa ndino'o ini ndó Ndios, ta on vása xika ovi ini ndó, ta saá kuchiño kasa ndivi ndó ndatan yóo ña ke'é j xí'in tón higo yó'o. Tá ka'an ndó, káchí ndó saá xí'in ñii xiki ká'no: “Kuta'a ún ta ko'on ún sakana xí'in mji ún ñoo mĩni”, ta saá koo ña. ²² Tá kándixa ndino'o ini ndó Ndios, ta naki'in ndó ndi'i ña ndukú ndó ñoo ra.

Ñayó'o ká'an xa'a ndayí ña kómí taJesús ke'é ra chiño

(Mr. 11:27-33; Lc. 20:1-8)

²³ Ta kixaa taJesús ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no ta sáná'a ra nivi, ta naxiku'a' ñoo najudío xí'in naná'no ñoo nasutu kixaa na ñoo ra, ta nĩndaqa t'ón na ra:

—¿Mikía kixi ndayí ké'é ún ñayó'o? ¿Yu kúu na taxí ndayí nda'a ún ke'é ún chiño yó'o saá? —káchí na xí'in ra.

²⁴⁻²⁵ Ta ndakuijn taJesús:

—Ta yi'j kónij ndaka t'ón j ndó'ó ñii laá t'ón. ¿Mikía kixi ndayí taJuan sakuchu ra nivi? ¿Án taxí Ndios ndayí nda'a ra? ¿Án nivi kúu na taxí ndayí nda'a ra ña sakuchu ra nivi? Tá ndakuijn ndó ña ndaka t'ón j ndó'ó, ta saá ka'an j xí'in ndó mikía kixi ndayí ké'é j chiño yó'o —káchí taJesús xí'in na.

Ta saá kixá'a na ká'an tá'an xí'in mji na:

—¿Ndasaá koo ndakuijn yó vitin? Chi táná ka'an yó Ndios taxí ndayí nda'a taJuan, ta saá ndaka t'ón taJesús mji yó:

“¿Ndachun on vása ní-kandixa ndó ña ñika'an ra?”²⁶ Táná ka'an yó ñivi kuiti kúu na taxí ndayí nda'a taJuan, ta saá yiyo ní sasaa yó ñaño, chi nayó'o kándixa na ndí taJuan xikuu ra ñii taprofeta —káchí na, ká'an tá'an na.

²⁷ Ta saá ndakuijn na, káchí na si'a xí'in taJesús:

—On xini ndi yu kúu na taxí ndayí nda'a taJuan —káchí na.

Ta saá taJesús ñika'an ra xí'in na:

—Ta ni yi'i, on ka'an i xí'in ndó mikia kixi ndayí kómij ña ké'éj chiño yó'o —káchí ra.

Cuento yó'o ndát'o'on xá'a ñii taa tá kómí ovi sa'ya

²⁸ Ta taJesús ñindaká to'on ra na:

—¿Yukia kani sinj ndó xa'a ña kónij ndato'onj xí'in ndó vitin? Saá ndo'o ñii taa, kómí ra ovi sa'ya ra. Ta ñika'an ra xí'in sa'ya ra tanó, káchí ra saá: “Sá'ya j, ko'on ún vitin kasa chiño ún noo ño'oj noo ñataanj tón uva.”²⁹ Ta ndakuijn sa'ya ra: “On ko'onj”, káchí ra, ta saá ñiya'a ñii káni lo'o ta ñandikó ini ra, ta ñixa'an ra kisa chiño ra.³⁰ Ta saá taa tá kómí ovi sa'ya yó'o ñika'an ra xí'in inka sa'ya ra, ñii kiva ñika'an ra xí'in tanó. Ta ndakuijn sa'ya ra taovi yó'o, káchí ra saá: “Va'a, tata, ko'onj”, káchí ra, ta tayó'o on vása ní-xa'an ra kasa ndivi ra chiño.³¹ Ta vitin, ¿yukia xáni ini ndó? ¿Ndá sa'ya tayó'o kúu tá kisa ndivi ña xa'nda chiño yivá ra? —káchí taJesús.

Ta ndakuijn na:

—Tanó kúu tá kisa ndivi chiño ña kóni yivá ra —káchí na.

Ta saá ñika'an taJesús xí'in na:

—Ndixa ká'anj xí'in ndó, ñivi na káya si'un xa'a nagobierno, xí'in náña'a ná kisin xí'in ku'a ní taa, kúu na si'na ka kuchiño kivi noo ndó yichj noo xá'nda chiño Ndios.³² Chi taJuan kixi ra noo ndó ña saná'a ra ndó'o ndasaá

va'a kutaku ndó noo Ndios, ta ñi-xiin ndó kandixa ndó ra. Ta na káya si'un xa'a nagobierno xí'in náña'a ná kisin xí'in ku'a ní taa, ñandikó ini na ta kandixa na ña ñika'an ra. Ta ndó'o xini ndó ndi'i ñayó'o, ta ñi-xiin ndó ñandikó ini ndó, ta on vása ní-kandixa ndó ra —káchí taJesús.

Cuento yó'o ndát'o'on xá'a ñivi na on vá'a na táti ño'o noo yoo tón uva

(Mr. 12:1-12; Lc. 20:9-19)

³³ Ta ñika'an taJesús:

—Konj so'o ndó inka cuento ña saná'aj ndó'o. Saá ndo'o ñii taa, ñataan ra tón uva. Ta kisa va'a ra ñii ñama xino nduu ña ndi'i noo ño'o noo ñataan ra tón uva. Ta xa'a ra noo ño'o ña kisa va'a ra ñii noo ko'on nduta tiuva, ta kisa va'a ra ñii torre noo kundoo ñivi kundaa na tón uva yó'o.

’Ta saá satati ra ño'o ra xí'in tón uva ra inka ñivi, ta kee ra ku'a'an ra inka ñoo xiká ní.³⁴ Ta kixaa yatin kivi ña ka'nda na tiuva yó'o, ta taa tá xí'in yiton tón uva tiví ra namozo ra ku'a'an na naki'in na sava tiuva ña kuu ya'vi ra.³⁵ Ta ñivi na táti ño'o noo yoo tón uva tin na namozo yó'o, ta kani ní na ñii tayó'o, ta xa'ni na ñii tatá'an tayó'o, ta koon na yuu inka ra.³⁶ Ta taa tá xí'in yiton tón uva tiví ra ku'a ka namozo ku'a'an na naki'in na tiuva, ta ñii kiva ñindo'o nanó, saá ndó'o nayó'o.

³⁷ Ta saá taa tá xí'in yiton tón uva tiví ra sa'ya mji ra ku'a'an ra noo na táti ño'o, chi xani ini ra: “Ndixa kasa to'o na sa'ya mji yó.”³⁸ Ta na táti ño'o xini na kixaa talo'o sa'ya ra, ta ñika'an na xí'in tá'an na, káchí na saá: “Takaá kúu sa'ya tá ñataan tón uva, ta sa'ya ra yó'o kúu tá naki'in ñakuíká xí'in ño'o yó'o táná kivi yivá ra. Na'a ndó ná ko'yo ka'ni yó ra, ta kindoo yó xí'in ndi'i ñakuíká ra”, káchí na.³⁹ Ta saá tin na ra, ta sakana na ra ndá satá ñama

ña x̄ino nduu n̄o yóo tón uva, ta x̄a'ni na ra. Saá ndi'i cuento yó'o —káchí t̄aJesús.

⁴⁰ Ta t̄aJesús n̄indaḱa t̄o'on ra n̄ivi na x̄ini s̄o'o cuento yó'o:

—¿Yukíḱa x̄ani ini ndó? K̄ivi ndikó t̄a t̄a x̄i'in yit̄on tón uva, ¿yukíḱa kundo'o n̄ivi na t̄ati ño'o n̄o yóo tón uva, kasa t̄a x̄i'in ño'o?

⁴¹ Ta nd̄akuijin na, káchí na saá:

—On kundá'ví ini ra koni ra n̄ivi na on vá'a na t̄ati ño'o n̄o yóo tón uva, ta sandi'i ra x̄a'a na. Ta satati tuku ra ño'o ra ink̄a n̄ivi, ta nataxi na tíuva nda'a ra ña kuu ya'vi ra —káchí na.

⁴² Ta n̄ika'an t̄aJesús x̄i'in na:

—¿Án on vása ní-ka'vi ndó t̄o'on Ndios, ña káchí saá?:

Yóo yuu ña n̄i-xiin n̄ivi na kisa va'a ve'e koni ño'ó na, ta m̄iji yuu yó'o nduu ña yuu ñan̄oó nákaḱa x̄a'a ve'e.

Ndios kúu t̄a kisa ndivi saá, ña'a livi ní kúu ña k̄e'é Ndios,

ta m̄iji yó náka'nda ini yó x̄ini yó ñayó'o, káchí n̄ivi,

káchí t̄o'on Ndios. ⁴³ Ta saá ká'an̄i x̄i'in ndó, Ndios tava ra ndó'o n̄o x̄a'nda chiño ra, ta taxi ra kund̄o ink̄a n̄ivi n̄o x̄a'nda chiño ra, ta n̄ivi yó'o kúu na kasa ndivi ña kóni Ndios. ⁴⁴ Ndi'i n̄ivi na kaki'i ta nakava na s̄at̄a yuu ña nduu ñan̄oó yó'o, n̄ivi yó'o ndi'i x̄a'a na; ta yuu yó'o, tá nakava ña s̄at̄a n̄ivi, ta chi'ma ña na, nd̄a nduu na yaa —káchí t̄aJesús x̄i'in na.

⁴⁵ Ta x̄ini s̄o'o nafariseo x̄i'in naná'no n̄o nas̄utu cuento ña nd̄ato'on t̄aJesús, ta kund̄aa ini na cuento yó'o ká'an̄i ña x̄a'a m̄iji na. ⁴⁶ Ta saá x̄ani s̄ini na ndúkú na ndasaá koo tiin na ra, ta on vása ní-kuchiño na, chi yí'ví na kot̄o saḱ naño, chi ndi'i naño kándixa na t̄aJesús kúu ra ñii taprofeta.

22

Cuento yó'o nd̄ato'on x̄a'a yu kúu n̄ivi

na kuxu vik̄o ká'no x̄i'in Ndios (Lc. 14:15-24)

¹ Ta tuku nd̄ato'on t̄aJesús ñii cuento ña saná'a ra nafariseo x̄i'in naná'no n̄o nas̄utu, káchí ra saá:

² —Nd̄atán yóo ñii t̄arey x̄akin ra ñii vik̄o ká'no ña tonda'a sa'ya ra, saá yóo yich̄i n̄o x̄a'nda chiño Ndios. ³ Ta m̄iji k̄ivi vik̄o t̄i'ví ra namozo ra kuḱ'an na nakana na n̄ivi na xa nd̄ato'on ra x̄i'in koo vik̄o yó'o, ta n̄i-xiin na kixi na.

⁴ Ta saá tuku t̄i'ví ra ink̄a namozo ra, káchí ra saá: “K̄o'on ndó k̄a'an ndó si'a x̄i'in n̄ivi na k̄anaḱ: Xa yóo ndivi ndi'i ña kuxu ndó. Xa n̄ixi'i sind̄iki x̄i'in ink̄a kit̄i tí ndu'u san̄a t̄arey kuxu ndó; xa yóo ti'va ndi'i ña'a. Kama ndó kixi ndó vik̄o tonda'a, káchí ndó x̄i'in na”, káchí t̄arey x̄i'in namozo. ⁵ Ta n̄ivi na k̄ana ra yó'o n̄i-xiin na k̄o'on na vik̄o, ta sava na k̄e kuḱ'an n̄o ch̄i'i na, ta ink̄a na kuḱ'an n̄o kisa chiño na. ⁶ Ta ink̄a na t̄iin na namozo t̄arey, ta sax̄o'vi ña'a na, ta x̄a'ni ña'a na. ⁷ Ta x̄ini s̄o'o t̄arey ña n̄indo'o namozo ra, ta saá ndeé ní n̄isaḱ ra. Ta t̄i'ví ra natropa ña sandi'i na x̄a'a ndi'i n̄ivi na x̄a'ni namozo ra ta chikaa na ño'o ña k̄ok̄o ndi'i ñoo nayó'o. ⁸ Ta saá n̄ika'an ra x̄i'in ink̄a namozo ra:

“Xa yóo ndivi ndi'i vik̄o tonda'a, ta n̄ivi na si'na k̄anaḱ kixi vik̄o, on vása kómí k̄a na nd̄ayí kixi na. ⁹ Ta vitin k̄o'on ndó ndi'i yich̄i n̄o nákutá'an n̄ivi ta nakaya ndó na ná kixi na vik̄o.” ¹⁰ Ta saá k̄e namozo kuḱ'an na yich̄i, ta nakaya na ndi'i n̄ivi na nan̄i'i na yich̄i, nav̄a'a án na on vá'a kúu na, ta saá ch̄utú nd̄aa ve'e n̄o yóo vik̄o tonda'a.

¹¹ Ta k̄ixaḱ t̄arey vik̄o ta ch̄indeé ra na nakutá'an yó'o, ta nakoto ra ñii t̄a on vása nd̄ixin ra tik̄ot̄o yaa ña nd̄ixin na ño'o

viko tonda'a.* 12 Ta ninda'ka to'on ra tayó'o: "Tata, ¿ndachun niki'vi ún yó'o, ta on ko'ó tikoto yaa ndixin ún?" Ta tayó'o on vása ní-kunda'a ini ra ndasaá koo ndakuijn ra. 13 Ta tarey nika'an ra xí'in namozo ra: "Katón ndó nda'a xí'in xa'a tayó'o ta tava ndó ra ke'e, ta chika'a ndó ra noo naa ní, noo ndeé ní kuaku ra, noo ndeé ní xo'vi ra", káchí tarey. 14 Saá chi Ndios nákana ra ku'a'a ní nivi, ta lo'o kuiti kúu na nakaxin ra —káchí tajesús.

Nayó'o ká'an xa'a ña chá'vi nivi kota nda'a nagobierno

(Mr. 12:13-17; Lc. 20:20-26)

15 Ta saá nafariseo kee na ku'a'an na, ta nakoo yu'ú na ndasaá koo ndukú na ña ka'an tajesús to'on on vá'a ña kuchiño na chika'a na ra kuachi. 16 Ta ti'vi na na ndikon sata na xí'in na ndikon partido taHerodes, ta kixaa na noo tajesús, ta nika'an na saá xí'in ra:

—Tata maestro, xini ndi yó'ó kúu ún ta'a ta ká'an ñanda'a, ta sáná'a ún ñanda'a xa'a yichi Ndios. Ta on vása ndí'i ini ún ña ká'an nivi xa'a ña sáná'a ún, ta on vása nákaxin ún nivi, ta ñii ki'va ká'an ún xí'in ndi'i na. 17 Ta saá ka'an ún yukia xáni ini ún. ¿An va'a cha'vi yó kota noo tarey César ñoo Roma? ¿An on vá'a cha'vi yó ña? —káchí na xí'in ra.

18 Ta tajesús kunda'a ini ra ndí kóni na koto ndoso na ra, ta nika'an ra xí'in na:

—iNa ovi yu'u kúu ndó'ó! ¿Ndachun kóni ndó koto ndoso ndó yi'i? 19 Taxi ndó si'ún ña chá'vi ndó kota ná kotoj noo ña.

Ta saná'a na ñii si'ún naní denario.† 20 Ta saá ninda'ka to'on ra na:

—¿Yo na'ná, ta yo kivi kúu ña yoo noo si'ún yó'o?

21 Ta ndakuijn na:

—Si'ún yó'o kómí ña na'ná xí'in kivi tarey César.

Ta saá nika'an tajesús xí'in na:

—Taxi ndó nda'a tarey César ña kúu kuenda ra, ta taxi ndó nda'a Ndios ña kúu kuenda Ndios —káchí tajesús xí'in na.

22 Ta xini so'o na ña nika'an ra xí'in na, ta naka'nda ní ini na. Ta saá sandakoo na ra, ta kee na ku'a'an na.

Nayó'o ká'an xa'a nivi nixi'i ta natakú na

(Mr. 12:18-27; Lc. 20:27-40)

23 Ta mji kivi yó'o, nasaduceo kixaa na noo tajesús. Nasaduceo yó'o kúu naná'no na sáná'a ta ká'an na ndí na nixi'i on vása natakú ka na. Ta ninda'ka to'on na tajesús:

24 —Tata maestro, ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés, káchí ña saá: "Tá ñii ta nixi'i ra, ta on ko'ó sa'ya ra ní-xiyo xí'in ñási'í ra, ta ñani ra xini ñó'ó tonda'a ra xí'in ña nindoo yó'o, ña kivi koo sa'ya na. Ndatán koo sa'ya ta nixi'i, saá koo sa'ya nayó'o", káchí ndayí ña ñitaa taMoisés. 25 Ta, ¿yukia káchí yó'ó xa'a ñayó'o? Chi saá ndo'o natá'an ndi, uxá ñani kúu ra. Tanqó tonda'a ra xí'in ñii ña'a, ta nixi'i ra, ta on ko'ó sa'ya na ní-xiyo. Ta ñani ra tavvi tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o.

26 Ñii ki'va ndo'o tanqó, saá ndo'o inká ñani ra. Tavvi nixi'i ra, ta on ko'ó sa'ya na ní-xiyo. Ta ñani ra tavvi tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on ko'ó sa'ya na. Ta ñani ra tavon tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on ko'ó sa'ya na. Ta ñani ra taino tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on ko'ó sa'ya na. Ta ñani ra tavxa

* 22:11 Si'a nixiyo viko tonda'a xina'a: ta'a ta ká'an viko yó'o sání'i ra tikoto yaa kundixin ñii ñii nivi na ki'vi kuxu noo viko. † 22:19 Ñii denario kúu si'ún ña kúu ya'vi ñii ta'a ta kisa chiño ñii kivi.

tɔnda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta ɔn koɔ sa'ya na. ²⁷ Ta saá nixi'i mji ñáña'a yó'o. ²⁸ Ta kivi natakú ndi'i na nixi'i, zɔyukú taa kuu yi ñáña'a yó'o?, chi ndi'i taa uxá ñani nixiyo ra xí'in ñá —káchí na xí'in taJesús.

²⁹ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Sándá'ví xí'in mji ndó, chi naa ní ini ndó, ɔn vása kúndaɔ ini ndó ña ká'an tɔ'on Ndios, ni ɔn vása kúndaɔ ini ndó ña kuu ndeɛ Ndios. ³⁰ Saá chi kivi natakú nivi na nixi'i, ɔn vása tonda'a ká na ñoyívi ñino, ni ɔn vása taxi na sa'ya na tonda'a na xí'in inka nivi. Ndatán yóo naángel ñoyívi ñino, saá koo nivi na kundoo xí'in Ndios. ³¹ Xá'a ña natakú na nixi'i, zan ɔn vása ní-ka'vi ndó yukia nika'an Ndios xí'in taMoisés xina'á? Káchí ra saá: ³² “Yi'i kuu Ndios, ta taAbraham, taIsaac, xí'in taJacob kisa tɔ'ó ra yi'i vitin”, káchí Ndios. Ta xí'in tɔ'on yó'o kúndaɔ ini yó ndí táku ká xii síkuá yó yó'o, chi na ndixa nixi'i ɔn kuchiño na kasa tɔ'ó na Ndios —káchí taJesús xí'in na.

³³ Ta xini so'o nivi ña nika'an ra xí'in nasaduceo, ta naka'nda ní ini na.

Ñayó'o ká'an xa'a ndayi ña xini ñó'ó ní ka noo inka ndayi

(Mr. 12:28-34)

³⁴ Ta nafariseo xini so'o na ndi taJesús sayaa ra yu'u nasaduceo ta ɔn vása ní-nani'i ká na ña ka'an na xí'in ra, ta saá nafariseo nakutá'an xí'in tá'an mji nayó'o. ³⁵ Nii tafariseo yó'o kuu ñii taa ta xini va'a ndayi ña nita taMoisés, ta nindaqa tɔ'on ra ña koto ndoso ra taJesús, káchí ra saá:

³⁶ —Tata maestro, znda ndayi Ndios kuu ña xini ñó'ó ní ka noo ndi'i inka ndayi? —káchí ra.

³⁷ Ta ndakuijn taJesús:

—Ndayi ña xini ñó'ó ní ka kuu ñayó'o: “Kuki'vi ini yó koni yó

Yivá yó Ndios xí'in ndi'i níma yó, xí'in ndi'i ini yó, xí'in ndi'i sini yó.” ³⁸ Nayó'o kuu ndayi ñanoó, ña xini ñó'ó ní ka. ³⁹ Ndatán saná'a ndayi ñanoó, saá saná'a ndayi ñanoó, káchí ña saá: “Nii kiva ndatán kivi ini yó xini yó xí'in mji yó, saá kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó.” ⁴⁰ Qvi ndayi yó'o kuu ña ná'no va'a, ta kuu ña noo kaku ndi'i inka ndayi ña nita taMoisés, ta noo ñayó'o kee ndi'i tɔ'on ña saná'a naprofeta xina'á.

Ñayó'o ká'an xa'a yu kuu nave'e Cristo

(Mr. 12:35-37; Lc. 20:41-44)

⁴¹ Ta ndóo ká nafariseo, ta taJesús nindaqa tɔ'on ra na, ⁴² káchí ra saá xí'in na:

—Zyukia xani ini ndó xa'a Cristo? Zyu kuu nave'e tayó'o?

Ta ndakuijn na:

—Nii sa'ya ñani síkuá tarey David kuu ra —káchí na.

⁴³ Ta saá nika'an ra si'a xí'in na:

—Tá ndixa Cristo kuu ra sa'ya ñani síkuá tarey David, zta ndachun nika'an tarey David xa'a Cristo, káchí ra: “TaKá'no noo kuu ra”? Chi Níma Ndios nika'an ini taDavid, ta nita ra tɔ'on yó'o, ña káchí saá:

⁴⁴ Ndios nika'an ra xí'in taKá'no noo i:

“Koo ún xí'in i sijn kua'á i noo táyi tón tɔ'ó yó'o,

tanda kivi taxi koyo ndi'i na kani tá'an xí'in ún tixin xa'a ún”, káchí Ndios,

nita taDavid xina'á. ⁴⁵ Xí'in tɔ'on yó'o taDavid káchí ra Cristo kuu taKá'no noo ra. Ta, zmí kuchiño kuu Cristo sa'ya ñani síkuá taDavid? —káchí taJesús xí'in na.

⁴⁶ Ta nda ñii nayó'o ni-kuchiño ndakuijn na nda ñii tɔ'on ña nika'an ra xí'in na, tanda kivi yó'o ni-xiin ká na ndaka tɔ'on na ra ña koto ndoso na ra.

23

*Ñayó'o ká'an xá'a tajesús kivi
chikaq ra kuachi
sata nafariseo xí'in na sáná'a
ndayí Ndios*

(Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54;
20:45-47)

¹ Ta saá tajesús nika'an ra xí'in nivi, ta xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

² —Nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios kómí na yichí nandaxin na ndayí ña ntaa ta Moisés.

³ Ta saá xini ñó'o kasa ndivi ndó ndi'i ña ká'an na xí'in ndó. Ta on kutaku ndó ndatán táku nayó'o, chi ña sáná'a na ndó'o on vása kisa ndivi mji na. ⁴ Chi nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios ké'é na ndatán ké'é nivi na kátón chiño veé ní ta yó'vi ní kuiso nivi, ta sákuiso na ña sata inka nivi, ta mji na nda lo'o on xjin na tindaa na chiño veé ta yó'vi ní yó'o.

⁵ Ndi'i ña ké'é na kúu xá'a ña kóni mji na ña koto inka nivi ta ka'an na ndí va'a ní nivi kúu nafariseo xí'in na sáná'a ndayí. Ta nayó'o kátón ndaa na ta'ya na ñii caja lo'o noq ñó'o tutu kómí to'on Ndios, ta inka caja lo'o kátón ndaa na nó noq chiyó nda'a na, ta tón ovi caja válí kátón nayó'o kúu tón ná'no ka noq caja inka nivi. Ta ndixin na tikoto ña tákaa yi'va nání ní ka noq ñayi'va yu'u tikoto inka nivi. ⁶ Ta noq yóo viko xíxi, ndúkú na kundoo na noq táyi ná'no tón to'ó. Ta kútoo ní na kundoo na táyi tón ná'no tón to'ó yóo ve'e ño'o sinagoga. ⁷ Ta xíka na noyá'vi, ta kóni na ña kasa to'ó ní nivi na, kóni na ña ka'an nivi xí'in na, káchí na saá: “Rabí, Rabí.”*

⁸ Ta ndó'o, on vása va'a ke'é ndó ña ndátí ndó ñii kiva saá ka'an nivi xí'in ndó, káchí na: “Rabí”, chi ñii laá kúu ta Maestro noq ndó, ta ndi'i ndó'o kúu ndó ñani ndó xí'in tá'an ndó.

⁹ Ta on ka'an ndó “Yiváji” kachí ndó xí'in nda ñii taa, saá chi ñii laá kúu Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyívi nino. ¹⁰ Ta on taxi ndó ka'an na xí'in ndó “Taká'no” kachí na, chi ñii laá kúu Taa taKá'no noq ndó. ¹¹ Ta ta ká'no ní ka noq ndó'o kuu ta kasa chiño noq ndó. ¹² Chi ndi'i na kisa ká'no xí'in nduu na nanjono ní, ta ndi'i na kisa njino xí'in mji nduu na naná'no ní, kasa Ndios xí'in na —káchí tajesús.

¹³ Ta nika'an tuku tajesús xí'in nafariseo ta xí'in na sáná'a ndayí Ndios, káchí ra saá:

—Ñii kivi xo'vi ní ndó'o, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios! ¡Na ovi yu'u kúu ndó! Chi nákasi ndó yichí ña on ya'a nanivi ña kivi na yichí noq xá'nda chiño Ndios. Ta ní mji ndó, on xjin ndó kivi ndó yichí yó'o.

¹⁴ 'Ñii kivi xo'vi ní ndó'o, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios! ¡Na ovi yu'u kúu ndó! On vá'a ké'é ndó chi kúndaa ndó ve'e ná'na'a ná nixi'ji yi. Tá ndi'i ke'é ndó saá, ta xí'in ñavata ini ndó, xa'an ndó ve'e ño'o sinagoga, ta na'á ní ká'an ndó xí'in Ndios. Ké'é ndó saá xa'a ña kóni ndó kani sijní nivi ndí ndó'o kúu nava'a ní noq Ndios. Ta xa'a ña on vá'a ké'é ndó, Ndios saxo'vi ka ra ndó'o noq inka nivi.

¹⁵ 'Ñii kivi xo'vi ní ndó'o, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios! ¡Na ovi yu'u kúu ndó! Saá chi ku'a'an ndó ndi'i saá xiiña nda noq mjni, ta ndúkú ndó nivi na kundikon yichí ndó. Ta nivi na ndikon yichí ndó, ndása ndó nayó'o nivi na ndiva'a ní ka ini noq ndó, ta ndixa ko'on nayó'o ndaya xí'in ndó.

¹⁶ 'Ñii kivi xo'vi ní ndó'o, chi sáná'a ndó nivi ko'on na yichí ña káchí mji ndó, ta ndixa mji ndó nakuáá kúu ndó, on vása xini ndó yichí! Saá chi ká'an ndó, káchí ndó saá: “Tá ñii nivi

* 23:7 To'on “Rabí” kóni kachí ña: Tata Maestro.

ká'án na chiná'a na xá'a ve'e ño'o ká'no, ta on vása xínj ñó'ó kasa ndivi na to'on na. Tá ká'án na chiná'a na xá'a ñaoro ña yóo ve'e ño'o ká'no, ta saá ndixa xínj ñó'ó kasa ndivi na ña ká'án na", káchí ndó. ¹⁷ ¡Nakí'ví kúu ndó ta nakuáá kúu ndó! ¿Yukíá kúu ñaká'no xínj ñó'ó ní ká? ¿Án ñaoro, án mji ve'e ño'o ká'no?, saá chi ve'e ño'o ká'no kúu ña ndása yij ndi'i ñaoro ñó'o ini ña. ¹⁸ Ta tuku ká'án ndó: "Tá ñii nivi ká'án na chiná'a na xá'a ñama yij ve'e ño'o ká'no, ta on vása xínj ñó'ó kasa ndivi na to'on na. Tá ká'án na chiná'a na xá'a ña sóko na ño Ndios ña ndoso ño ñama yó'o, ta saá ndixa xínj ñó'ó kasa ndivi na ña ká'án na", káchí ndó. ¹⁹ ¡Nasó'ó ta nakuáá kúu ndó'ó! ¿Yukíá kúu ñaká'no xínj ñó'ó ní ká? ¿Án ña sóko nivi nándoso ño ñama, án mji ñama yij ve'e ño'o ká'no?, saá chi ñama ve'e ño'o ká'no kúu ña ndása yij ndi'i ñasóko ña nándoso ño ña. ²⁰ Chi nivi na chiná'a xá'a ñama yij ve'e ño'o ká'no, nayó'o chiná'a na xá'a ndi'i ñasóko ña nándoso ño ñama yó'o, ²¹ ta nivi na chiná'a xá'a ve'e ño'o ká'no, nayó'o chiná'a na Ndios, ta yóo ve'e ño'o ká'no. ²² Ta nivi na chiná'a xá'a ñoyívi ñino, nayó'o chiná'a na xá'a tón táyi ká'no Ndios, ta chiná'a na xá'a mji Ndios, ta yóo ñoyívi ñino.

²³ ¡Ñii kivi xo'vi ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios! ¡Nivi na ovi yu'u kúu ndó! Saá chi táxi ndó nda'a Ndios ñii ko'ndo ña tava ndó tixin ña uxu ko'ndo ña kúu ñii ñii ño yuku válí ña xíxi yó,† ta on vása kisa ndivi ndó chiño ña xínj ñó'ó ní ká ño Ndios. Chi ño Ndios ña xínj ñó'ó ní ká kúu ña ke'é yó ñandaa xí'in inká nivi, ña kundá'ví ini yó koni yó ndi'i

nivi, ta chikaá ndino'o ini yó ña kandixa yó Ndios. Xínj ñó'ó kasa ndivi ndó chiño ná'no yó'o ño Ndios. Ta saá ni, on sandakoo ndó kasa ndivi ndó inká chiño válí ño ra. ²⁴ ¡Ndó'ó sáná'a ndó nivi ko'on na yichj, ta mji ndó nakuáá kúu ndó! Ké'é ndó ndátan ké'é nivi na xí'i takuíi ta si'na sáxixin na títikon lo'o ta koko na ticamello ñó'o xí'in takuíi xí'i na.

²⁵ ¡Ñii kivi xo'vi ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios! ¡Na ovi yu'u kúu ndó! Nákata ndó sata vaso xí'in sata ko'q, ta ini mji ndó chútú ní ñaku'ná, ta on vása táku ndó ñandakú. ²⁶ ¡Ndó'ó nafariseo nakuáá kúu ndó! Si'na xínj ñó'ó ndasa ndii ndó níma ndó, ta saá ndundii ndi'i mji ndó ño Ndios.

²⁷ ¡Ñii kivi xo'vi ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios! ¡Na ovi yu'u kúu ndó! Ndátan yóo ñii ve'e yaa ño nduxun nivi na ñixi'j, saá yóo ndó'ó, chi yaa ní sata ve'e yó'o ta tixin ña nina chútú leke xí'in ndi'i ña táyí. ²⁸ Ndátan kaa nivi na va'a ní, saá kaa ndó ño inká nivi, ta níma ndó chútú ña on vá'a xí'in ñavata.

²⁹ ¡Ñii kivi xo'vi ní ndó'ó, nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios! ¡Na ovi yu'u kúu ndó! Livi ní kisa va'a ndó ve'e ño ñinduxun naprofeta xina'á, ta saá livi ní ndása va'a ndó ño ñinduxun inká nivi na va'a. ³⁰ Ta ká'án ndó: "Tá ní xitaku yó xina'á kujya xitaku naxij síkuá yó, ta nda lo'o on chindeé yó nayó'o ña ka'ni na naprofeta", káchí ndó. ³¹ Ta xí'in to'on yó'o ná'ma mji ndó ña kúu ndó sa'ya ñani síkuá na xa'ni naprofeta xina'á. ³² ¡Ta vitin va'a saxino ndó kasa ndivi ndó ña kixá'á ké'é naxij síkuá ndó xina'á!

³³ ¡Sa'ya koq xati kúu ndó'ó! ¿Ndasaá kuchiño sakaqu xí'in mji

† 23:23 Yuku válí yó'o kúu mjno castila xí'in eneldo xí'in comino.

ndó ña ñon ko'õn ndó ndaya?
³⁴ Ta saá ti'víj naprofeta na ká'an ndoso to'onj, ta ti'víj nandíchi na xínj to'onj, ta ti'víj na sáná'a to'onj ta ká'an na xí'in ndó. Ta ndó'ó ka'ni ndó sava nayó'o, ta inká na katakaá ndaa ndó ña kivi na nda'a tón cruz, ta sava na kani ndó xí'in kuártá ve'e ño'o sinagoga, ta sava nayó'o ñii ñii ñoo ndó taxin ndó na. ³⁵ Ta sata mji ndó nakava kuachi xa'a ña ñixita ñii ndi'i ñivi na va'a xina'á, ta kixá'á ña xí'in ña ñixi'j ta Abel,† ta ndi'i ña xí'in ña ñixi'j ta Zacarías, sa'ya ta Berequías. Ta ñivi xii síkuá ndó xa'ni na ta Zacarías kivi xindichi ra ma'ño ña kúu yé'é ve'e ño'o ká'no xí'in ña kúu nama yii ñoo sóko na ña'a ñoo Ndios. ³⁶ Ta ndixa ká'anj xí'in ndó, sata mji ndó ñivi na táku vitin, nakava kuachi xa'a ña ñixita ñii ndi'i nava'a yó'o —káchí ta Jesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xaku ta Jesús xa'a ñoo Jerusalén

(Lc. 13:34-35)

³⁷ Ta tuku ñika'an ta Jesús, káchí ra saá:

—¡Ñañoo Jerusalén, ndó'ó kúu na xá'ni naprofeta, ndó'ó kúu na kóon yuu ñivi na ti'ví Ndios ña chindee na ndó'ó! ¡Kua'a ní yichi káchí iniñ nakaya j ndó'ó, ndátán ñii nduxú si'í nákaya rí sa'ya rí tixin ndixin rí, ta ñi-xiin ndó kundaaj ndó'ó! ³⁸ Ta vitin sandakoo Ndios ve'e ño'o ndó, ta kuu vichí ña ta nduxun ña. ³⁹ Ta ndixa ká'anj xí'in ndó, ñañoo Jerusalén, õn koto ka ndó yí'j nda tondaa kivi ka'an ndó to'on yó'o: “Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o, taa ta kixaa xí'in ndayí Ndios”, káchí ndó xa'aj.

24

Ñayó'o ká'an xa'a ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén

ndi'i xa'a ña ñii kivi ña vaxi

(Mr. 13:1-2; Lc. 21:5-6)

¹ Ta saá ta Jesús keta ra ve'e ño'o ká'no ta kuá'an ra, ta naxíka xí'in ra ñixaa yatin na ñoo ra, ta kixá'á na ká'an na xí'in ra xa'a ve'e ño'o yó'o. ² Ta ñika'an ta Jesús xí'in na:

—¿Án xito ndó ndi'i ñayó'o? Ta ndixa ká'anj xí'in ndó, nda ñii ka yuu õn koo ka sata inká yuu. Saá chi ñii kivi ña vaxi tani ve'e ño'o yó'o ta ndi'i xa'a ña —káchí ta Jesús.

Ñayó'o ká'an xa'a seña ña saná'a xa yatin kixaa kivi sondí'i ñoyívi yó'o

(Mr. 13:3-23; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Ta saá kuá'an na xiki tón Olivo ta xikoo ta Jesús ñoo ño'o, ta naxíka xí'in ra xito na õn ko'õ ka ñivi, ta kixaa na ñoo ra, ta ñika'an na xí'in ra:

—Tata, kóni ndi ndato'on ún xí'in ndi, ¿ama koo saá ña káchí ún? ¿Ndá seña kuu ña kóni ndi ña kundaaj ini ndi ña xa yatin kixi tuku ún, ta kixaa kivi sondí'i ñoyívi yó'o? —káchí na.

⁴ Ta ndakuijn ta Jesús, káchí ra saá xí'in na:

—Koto va'a ndó ña õn sandá'ví ñivi ndó'ó. ⁵ Saá chi kuá'a ní taa kixaa, ta kivi kixaa ñii ñii na, ta ka'an na xí'in ndó, káchí na saá: “Yí'j kúu Cristo, taa ta ti'ví Ndios sakaku na ñoyívi yó'o”, káchí na xí'in ndó, ta sandá'ví na kuá'a ní ñivi. ⁶ Ta konj so'o ndó yoo kuachi xá'ni tá'an na ñoo yatin, ta xá'ni tá'an na ñoo xíká, ta õn kuyí'ví ndó. Chi xínj ñó'ó kundivi ndi'i ñayó'o, ta saá ni, ta'an kixaa kivi ñasondí'i ñoyívi yó'o. ⁷ Kivi ña vaxi nakuita ñivi na ñoo ná'no ka'ni tá'an na xí'in ñivi na inká ñoo ná'no, ta ñoo ñoo yoo narey ka'ni tá'an na xí'in inká ñoo ñoo yoo inká narey. Ta kuá'a ní xiiña

† 23:35 Ta Abel xikuu sa'ya ta Adán xí'in ña Eva, ta tayó'o ñixi'j ra, ke'é ñani ra ta Cain.

t̄aan n̄oḡ ño'ḡ, ta koo ní s̄oko, xí'in ndi'i n̄oḡ kuē'ē. ⁸ Ñayó'o kuiti kuu ña kixá'á ña xo'vi ní n̄ivi.

⁹ Sava n̄ivi tiin na ndó'ó ko'on ndó xí'in na, ta nataxi na ndó'ó nda'a nachiño ná'no, ta saxo'vi na ndó'ó, ta ka'ni na sava ndó'ó. Ndi'i n̄ivi ñoyívi yó'o kusaḡ ini na koni na ndó'ó chi na ndíkḡon yi'i kúu ndó. ¹⁰ Ta k̄ivi kundivi ñayó'o saá, kuḡ'a ní n̄ivi sandakoo na yich̄i, ta kusaḡ ní ini na koni na xí'in tá'an m̄ji na, ta sandá'ví xí'in tá'an m̄ji na nataxi na natá'an na nda'a nachiño. ¹¹ Ta nakuita kuḡ'a ní naprofeta vatá sandá'ví na kuḡ'a ní n̄ivi. ¹² Ndeé ní kua'no ka ña ḡn vá'a, ta kuḡ'a ní n̄ivi sandakoo na ña kuki'vi ini na koni tá'an na. ¹³ Ta n̄ivi na ḡn vása sandakoo yich̄i, ta kundikḡon va'a na ña, ndḡ kixaa k̄ivi ndi'i ña xo'vi na ñoyívi yó'o, ta Ndios sakaku ra na ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá k̄ivi ña va'xi. ¹⁴ Ta n̄ivi na ndíkḡon yi'i ndato'on na xa'aj xí'in ndi'i n̄ivi na ndóo ndi'i saá ñoo ñoyívi yó'o ña kundaa ini na to'on, ta saá kixaa k̄ivi ñasondí'í ñoyívi yó'o —káchí taJesús xí'in na.

¹⁵ Ta ndó'ó na ká'vi to'on yó'o xini ñó'ó kundaa ini ndó to'on yó'o ña n̄ika'an taJesús xí'in naxika xí'in ra, káchí ra saá:

—Kujya x̄ina'a taprofeta Daniel n̄ika'an ra xa'a ña ḡn vá'a ñakini ña sandi'i xa'a ñaȳi. Ta kixaa k̄ivi koto ndó yóo ña ḡn vá'a ñakini yó'o ve'e ño'o ká'no, ¹⁶ ta ndi'i n̄ivi na ndóo estado Judea yó'o, xini ñó'ó kee na ta kono na ko'on na n̄oḡ yóo yuku sikón. ¹⁷ Tá n̄ivi nándoso na s̄inj ve'e na, ta nayó'o ḡn vá'a noo na naki'in na ña kómí na ve'e na. ¹⁸ Tá n̄ivi ñó'o yuku, ta nayó'o, ḡn vá'a ndikó ka na ve'e na naki'in na tikáchí na. ¹⁹ ¡Ndá'ví ní náña'a ná ñó'o sa'ya, ta ndá'ví ní náña'a ná yóo sa'ya válí na chichín, chi ndeé ní koo ña xo'vi ná k̄ivi kundivi ñayó'o

saá! ²⁰ Ndukú ndó n̄oḡ Ndios ña ḡn kuu ña k̄ivi v̄ixin ní, ní k̄ivi yi ña nákindée yó ña kundó'o ndó saá. ²¹ Ndḡ k̄ivi n̄oḡ ña k̄isa va'a Ndios ñoyívi yó'o t̄andḡ vitin, nan̄ivi xo'vi na. Ta k̄ivi koo ña ḡn vá'a yó'o saá, ndeé ní ka xo'vi ndi'i n̄ivi. Ta ndḡ ñii ka k̄ivi ña va'xi ḡn xo'vi ka na ndatán xo'vi na k̄ivi yó'o. ²² Ta xa'a ña kúndá'ví ini Ndios xini ra n̄ivi na naḡaxin ra ndíkḡon yich̄i ra kúu ña chitóni ra salo'o k̄ivi xo'vi n̄ivi ñoyívi yó'o. Tá ḡn vása ní-chitóni ra saá, níkúu, ta ndḡ ñii n̄ivi ḡn k̄ivi kaḡu na n̄oḡ ña xo'vi na.

²³ Tá yóo ñii n̄ivi na ka'an xí'in ndó: “Yó'o yóo Cristo ta t̄i'ví Ndios sakaku na ñoyívi yó'o”, án “Koto ndó, kaḡ yóo ra”, káchí na xí'in ndó, ta ḡn kandixa ndó na. ²⁴ Chi nakuita kuḡ'a ní navatá ta ka'an na, káchí na si'a: “Yi'i kúu Cristo ta t̄i'ví Ndios”, ta inka na ka'an, káchí na: “Yi'i kúu taprofeta ta ká'an ndoso to'on Ndios”, ta ḡn s̄ivi nandaa kúu na. Navatá yó'o tondaa na ke'é na milagro ña sandá'ví na n̄ivi, t̄andḡ yatin kuchiño sandá'ví na n̄ivi na naḡaxin Ndios kundikḡon yich̄i ra. ²⁵ Vitin kundaa ini ndó ndi'i ñayó'o, chi xa ndato'on xí'in ndó. ²⁶ Ta saá tá ka'an n̄ivi xí'in ndó, káchí na: “Koto ndó n̄oḡ yóo yuku yich̄i, chi kán yóo t̄a ta t̄i'ví Ndios sakaku na ñoyívi yó'o”, káchí na, ta ḡn ko'on ndó n̄oḡ yóo yuku yich̄i koto ndó ra. Tá ka'an tuku na xí'in ndó: “Koto ndó ini ve'e, chi yó'o yóo t̄a ta t̄i'ví Ndios sakaku na ñoyívi yó'o”, káchí na, ta ḡn kandixa ndó ña ka'an na. ²⁷ Ndatán yóo t̄axa ña náye'e ñoyívi, kixá'á ña náye'e ña ndḡ n̄oḡ kána ño'o t̄andḡ n̄oḡ ndétá ño'o náye'e ña, saá koo k̄ivi ndikó ñoyívi yó'o. ²⁸ Tá xito ndó mikia ndáchí kuḡ'a ní tiḡko chée,* ta saá kundaa ini ndó

* 24:28 To'on griego ña káchí “tiḡko chée” ta tuku káchí ña “t̄ajin yá'á.”

míchí kándú'u ñii kitj tí ñixi'j. Ñii k'va saá kundaa ini ndó seña ña kachí xa yatin ní tondaa kivi ña ndikó'j ñoyívi yó'o —káchí tãJesús.

Ñayó'o ká'an xaq'a seña ña saná'a xa yatin kixaa kivi ndikó tãJesús ñoyívi yó'o

(Mr. 13:24-37; Lc. 21:25-33; 17:26-30, 34-36)

²⁹ Ta tuku ñika'an tãJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Ta kivi ndi'i ña xo'vi ñivi, xandjikon ña ño'o ká'no yé'e kunnáa nõõ ña, ta tíyoõ õn vása naye'e ka rí, ta tíkimi kee rí ñoyívi ñino ta koyo rí, ta ndi'i ña kómí ndee yóo ñoyívi ñino kanda ña ta kisin ndi'i ñayó'o. ³⁰ Ta ndi'i ñivi koni na ñii seña ñoyívi ñino ña saná'a ña ndikó yí'j, tã tã kixi nõõ Ndios, ta saá ndi'i naño ñoyívi yó'o kuchuchú ní ini na, ta kuaku ní na. Ta saá ndi'i ñivi koni na yí'j, ta vaxi'j ma'ño vjko, xí'in ndee ká'no, xí'in ndi'i ña yé'e livi. ³¹ Xí'in ña ndá'yi trompeta, yí'j ti'ví'j naángel ko'õn na nakaya na ndi'i ñivi na ñakaxinj na kúu na ndikon yichij. Ta ñivi yó'o kee na ndi'i saá xiiña nõõ ño'o ñoyívi yó'o xí'in ñoyívi ñino, ta kixaa na nõõ j.

³² 'Ta ndó'ó, sakuá'a ndó ta kundaa ini ndó ña saná'a yiton tón higo: Tá xa vaxi nduxaa nó, ta nákoõ yuku yutã nda'a nó, ta saá kundaa ini ndó xa ñikuyatin ní kixaa savj. ³³ Ta kivi xito ndó xa kuã'an kundivi ndi'i ñayó'o ña ndato'onj xí'in ndó, ta saá kundaa ini ndó xa vaxi kuyatin kivi ndikó'j ñoyívi yó'o. ³⁴ Ta ndixa ká'anj xí'in ndó, ñivi na xito kixá'a seña yó'o kutaku ka na nda ndi'i kundivi ndi'i ña ndato'onj xí'in ndó. ³⁵ Ña ñoyívi ñino xí'in ña ñoyívi yó'o ñii kivi vaxi ndi'i xa'a ña, ta to'onj õn ndi'i xa'a ña, ta kindoo ña ndi'i saá kivi.

³⁶ 'Nda ñii ñivi õn vása xinj na ama ndikó'j, ni ñivi na ndóo ñoyívi yó'o, ni naángel na ndóo ñoyívi ñino. Ta ñii laá Ndios Tata Yivá yó kúu tã tã xinj ama ndikó'j ñoyívi yó'o.

³⁷ 'Ñii k'va xitaku ñivi kivi ñixiyo tãNoé, saá kutaku na kivi kuyatin ndikó'j ñoyívi yó'o. ³⁸ Saá chi kivi xitaku tãNoé xina'a ndi'i ñivi xixi na, xí'i na, ta tondaa na, ta táxi na tondaa sa'ya na, saá yóo na nda ñitondaa kivi ñiki'vi tãNoé ini tón barco. ³⁹ Ta õn vása ní-kundaa ini na yukia kundo'o na andaa kivi kixá'a ñikoon savj na'a, ta saá tãni ndi'i na ta ñika'a na xí'in takui ta ñixi'j ndi'i ñivi yó'o. Saá chi õn vása ní-xiyo ti'va na, ta ñii k'va saá õn vása koo ti'va ñivi kivi ndikó'j ñoyívi yó'o. ⁴⁰ Tá õvi tã kisa chiño ra yuku, ta naki'inj ñii tayó'o ko'õn ra xí'inj, ta inka ra ndoo. ⁴¹ Tá õvi násí'í yóo ná ndíko ná, ta naki'inj ñii ña ko'õn ña xí'inj, ta inka ña ndoo.

⁴² 'Ta saá ndó'ó, kundoo ti'va ndó chi õn vása xinj ndó ama ndikó yí'j, tãKá'no nõõ ndó, ñoyívi yó'o. ⁴³ Ta kundaa va'a ini ndó ñayó'o: Tá ñii tã yóo ra ve'e ra, ta xinj ra ama kixaa takuí'ná, ta saá koo ti'va ra ta õn taxi ra kivi takuí'ná yó'o kasa kuí'ná ra ñakuiká kómí ra ve'e ra. ⁴⁴ Ta saá ndó'ó xinj ñó'ó kundoo ti'va ndó, saá chi ndikó'j ñoyívi yó'o ñii kivi ña õn vása ndati ndó —káchí tãJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xaq'a ñivi na kisa chiño xí'in ndino'o ini
(Lc. 12:41-48)

⁴⁵ Ta ñika'an tuku tãJesús, káchí ra saá:

—¿Ndasaá ke'é ñii taká'no xí'in ñii tã tã kisa chiño xí'in ndino'o ini nõõ ra? Ta taká'no yó'o sakuiso chiño ra tayó'o ña taxi tayó'o kuxu ñivi na yóo ve'e ta kasa kuenda ra xí'in ve'e yó'o. ⁴⁶ Ta saá kunakaã ñasij níma tã kisa chiño xí'in ndino'o ini kivi

ndikó taká'no noq ra, ta koto ra va'a ní kisa ndivi ra chiño. ⁴⁷ Ta ndixa ká'anj xí'in ndó, taká'no yó'o taxi ra nda'a ta kisa chiño xí'in ndino'o ini, ña kuiso chiño ra xí'in ndi'i ña'a ve'e taká'no yó'o. ⁴⁸ Tá yóo ñii taa ta on vása kisa chiño ra xí'in ndino'o ini ra, ta xáni sijnj ra saá: “Xa na'á ní kuáchij taká'no noq yó, on vása xínij yó ndá kivi ndikó ra”, xáni sijnj ra. ⁴⁹ Ta saá kixá'á ra ndi'i saá kivi káni ra na kisa chiño xí'in ra, ta ñii kiva saá kixá'á ra ndi'i saá kivi xixi ra ta xí'i ra xí'in na xí'i ní. ⁵⁰ Ta ñii kivi ña on vása ndáti ra, ni hora ña on vása yóo ti'va ra, ta ndikó taká'no noq ra. ⁵¹ Ta taká'no noq ra yó'o saxovj ní ña'á ra, ta ti'ví ña'á ra ko'on ra noq ndóo nivi na on vá'a na ovj yu'u, noq kuaku ní na ta noq xovj ní na —káchij taJesús xí'in na.

25

Cuento yó'o ndátov'on xa'a uxu násí'í ná ta'an tonda'a

¹ Ta njka'an taJesús, káchij ra saá:

—Ná ndatov'onj ñii cuento xí'in ndó ndasaá koo kivi ka'nda chiño Ndios ñoyivi yó'o. Saá ndov'o uxu násí'í ná kee ku'a'an noq yóo viko tonda'a ñii ñátá'an ná. Ta ná uxu yó'o ní'i ná ño'v'ó tóon ta kee ná ku'a'an ná nakutá'an ná xí'in taa ta tonda'a. ² Ta o'on násí'í yó'o ná ndíchij ní sijnj ta xa yóo ti'va ná, ta inká o'on násí'í ná on vása ndíchij sijnj ni on vása yóo ti'va ná. ³ Ta o'on náña'a ná on vása ndíchij sijnj yó'o, vará ní'i ná ño'v'ó tóon, ta on vása ndiso ka ná aceite ña chikaa ná ini ño'v'ó yó'o. ⁴ Ta ná o'on ndíchij sijnj, ndiso ka ná kisi ñó'o aceite xí'in ño'v'ó tóon. ⁵ Ta xa na'á ní njkuáchij ta kóni tonda'a, on ko'v'ó ra kixaa, ta uxu násí'í yó'o kani ma'ná ná ta njkisin ná. ⁶ Ta ma'ño ño'v'ó xini so'o uxu saá náña'a ká'an nivi: “¡Xa vaxi taa ta tonda'a! ¡Kee

ndó naki'in va'a ndó ra!”, káchij na. ⁷ Ta saá ndakoo uxu násí'í yó'o, ta kixá'á ná kasa ndivi ná ña natoon ye'e va'a ño'v'ó ná. ⁸ Ta o'on náña'a ná on vása ndíchij sijnj njka'an ná xí'in náña'a ná xa yóo ti'va: “Taxi lo'o ndó aceite nda'a ndj, saá chi kóni nda'va ño'v'ó ndj”, káchij ná. ⁹ Ta ndakuijn násí'í ná xa yóo ti'va: “On kúchiño taxi ndj aceite, chi on kunani ña konj ñó'v'ó ndó'v'ó xí'in ndij. Va'a ka ku'a'an ndó noq síkó na aceite ta sata ndó ña konj ñó'v'ó mji ndó”, káchij ná. ¹⁰ Tá ku'a'an násí'í ná on vása ndíchij sijnj ña sata ná aceite, ta kixaa taa ta tonda'a. Ta násí'í ná ndíchij sijnj ná xa yóo ti'va xí'in ño'v'ó tóon nakutá'an ná xí'in ra, ta njkivi ná xí'in ra viko tonda'a. Ta ndási kútú ye'é ve'e noq yóo viko. ¹¹ Ta saá násí'í ná on vása ndíchij sijnj, ndikó ná kixaa ná ta kana ná, káchij ná saá: “¡Tata, tata, nakuiná ún ye'é ná kivi ndj viko!”, káchij ná. ¹² Ta ndakuijn ta tonda'a, káchij ra saá: “Ndixa ká'anj xí'in ndó, on vása xínij ndó'v'ó”, káchij ra xí'in násí'í ná on vása ndíchij sijnj ni on vása yóo ti'va. Saá ndij'i cuento lo'o yó'o —káchij taJesús.

¹³ Ta saá njka'an ka taJesús xí'in na:

—Ta saá ndó'v'ó, kundoo ti'va ndó chi on vása xínij ndó ama ndikó yij, taa ta kixi noq Ndios —káchij ra xí'in na.

Cuento yó'o ndátov'on xa'a si'un taxi tapatón
nda'a unj na kisa chiño noq ra
(Lc. 19:11-27)

¹⁴ Ta njka'an taJesús, káchij ra saá:

—Ná ndatov'onj inká cuento xí'in ndó ndasaá koo ña ka'nda chiño Ndios ñoyivi yó'o. Saá ndov'o ñii taa si'na ka kee ra ko'on ra ñii chiño inká ñoo, ta kana ra na kisa chiño noq ra, ta kixaa na, ta sakuiso chiño ra na ñakuíká kómi ra.

15 'Taxi ra ñii bolsa ká'no sî'ún ña kómí o'ón talento* nda'a ñii ta kisa chiño ñoq ra, ta inká bolsa sî'ún ña kómí o'vî talento nda'a inká ra, ta ñii bolsa sî'ún ña kómí ñii talento nda'a tañî, saá chi xínî va'a ra ndasaá kisa chiño ñii ñii ta kisa chiño ñoq ra. Ta saá kee ra kuá'an ra. 16 Ta ta ñaki'in o'ón bolsa ná'no sî'ún, ta ñixa'an ra sata ra ta ñisikó ra, ta saá ñaki'in ra inká o'ón bolsa ná'no sî'ún. 17 Ñii kî'va kisa chiño ta tañoó saá kisa chiño taño'vî yó'o xî'in o'vî bolsa ná'no sî'ún, ta ñaki'in ra inká o'vî bolsa ná'no sî'ún sata ña. 18 Ta tañî ñaki'in ñii bolsa ká'no sî'ún, ta xa'ta kóno ra ñii yavî ñoq ño'q, ta sandúxun ra sî'ún tapatrón ra.

19 'Ta ñiya'a kuá'a ní kî'vî, ta saá ndikó tapatrón na'xa'a ra ve'e ra, ta kóni ndasa ra kuenda xî'in na kisa chiño ñoq ra. 20 Ta kî'xa'a ta ñaki'in o'ón bolsa ná'no sî'ún, ta ñika'an ra xî'in tapatrón: "Tata, ta'xi'ún o'ón bolsa ná'no sî'ún nda'a'î, ta vitin yó'o naki'in ún ña, ta naki'in ún inká o'ón bolsa ná'no sî'ún ña ñaki'in sata ña xa'a ña kisa chiño ña", káchî ra. 21 Ta ñika'an tapatrón: "Va'a ní kisa ndivi'ún chiño. Va'a ní tamozo kúu ún. Va'a ní kúchiño kundaa ini'î yó'o. Ta sakuiso chiño'î yó'o kuá'a ní ka ña'a, saá chi va'a ní kisa ndivi'ún chiño lo'o yó'o. Ta vitin na'a kî'vi'ún ve'e'î ta kusî'î ní ini'ún xî'in'î", káchî tapatrón. 22 Ta ta ñaki'in o'vî bolsa ná'no sî'ún kî'xa'a ra ñoq tapatrón, ta ñika'an ra: "Tata, ta'xi'ún o'vî bolsa ná'no sî'ún nda'a'î, ta vitin yó'o naki'in ún ña, ta naki'in ún inká o'vî bolsa ná'no sî'ún ña ñaki'in sata ña xa'a ña kisa chiño ña", káchî ra. 23 Ta ñika'an tapatrón: "Va'a ní kisa ndivi'ún chiño. Va'a ní tamozo kúu ún. Va'a ní kúchiño kundaa ini'î yó'o. Ta sakuiso chiño'î yó'o kuá'a ní ka

ña'a, saá chi va'a ní kisa ndivi'ún chiño lo'o yó'o. Ta vitin na'a kî'vi'ún ve'e'î ta kusî'î ní ini'ún xî'in'î", káchî tapatrón. 24 Ta ta ñaki'in ñii bolsa ká'no sî'ún kî'xa'a ra, ta ñika'an ra: "Tata, xínî va'a'î yó'o kúu ñii ta ta ndeé ní ini. Yó'o kúu ta ná'kaya ña'a ñoq on vása ní-chi'î'ún, ta ná'ki'in ún ñava'a ñoq on vása ní-kisa chiño ún. 25 Ta ñiyî'vî ini'î, ta ñixa'an'î chî'ka'a se'é'î sî'ún ún yavî kóno'î tîxin ño'q. Ta vitin yó'o naki'in ún sî'ún ún ña ta'xi'ún nda'a'î", káchî ra. 26 Ta ndakui'î tapatrón, káchî ra saá: "¡Yó'o kúu tamozo ndiva'a, ta xúxán ní! Tá xa xínî ún yî'î kúu ta ná'kaya ña'a ñoq on vása ní-chi'î'î, ta ná'ki'in'î ñava'a ñoq on vása ní-kisa chiño'î, 27 ta, ¿ndachun ñi-chika'a va'a ún sî'ún'î ini ve'e ñoq tá'vî sî'ún? Ta kî'vî ndikó'î, naki'in'î sî'ún'î xî'in sî'kî ña, ní'kúu", káchî tapatrón. 28 Ta saá ñika'an tapatrón xî'in ñivi na ndóo xî'in ra: "Kindaa ndó nda'a ra bolsa ká'no sî'ún, ta taxi ndó ña nda'a ta ta kómí uxu bolsa ná'no sî'ún. 29 Ta ndi'î ñivi na va'a xínî kukomí sî'ún, ta nayó'o naki'in ka na kuá'a ka sî'ún. Ta ñivi na on vása xínî ndasaá va'a kukomí na sî'ún, ta'nda ñalo'o kómí na, nondaa ña nda'a nayó'o. 30 Ta tamozo ta on vása kisa chiño va'a, tava ndó ra ke'e ñoq naa ní, ñoq kuaku ní ra ta xo'vî ní ra", káchî tapatrón. Ta ndi'î cuento lo'o yó'o —káchî ta Jesús xî'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ndasaá koo kî'vî sond'î ndikó ta Jesús ñoyívi yó'o

31 Ta ñika'an ta Jesús xî'in na:

—Ta kî'vî ndikó'î ñoyívi yó'o, yî'î, ta ta kî'xi ñoq Ndios, ndikó'î xî'in ndi'î ñalivi ña yé'e, xî'in ndi'î na'ngel, ta saá koo'î ñoq táyî tón ká'no tón to'ó ñoq ka'nda chiño'î. 32 Ta ñivi na kî'xi ndi'î saá xiiña

* 25:15 Ñii talento kúu sî'ún ña kúu ya'vi ñii ta ta kisa chiño xa'ón ku'ya.

ñoyívi yó'o kixaa na nakutá'an na nooj, ta nata'víj taa ndikachi sana ra xí'in tísú'u sana ra. ³³ Ndatán yóo ñii taa chindoo ra tındikachi sana ra noo yóo nda'a kua'á ra, ta titísú'u sana ra chindoo ra rí noo yóo nda'a yitin ra, saá chindooj nanívi na va'a noo yóo nda'a kua'áj ta nivi na on vá'a chindooj na noo yóo nda'a yitin. ³⁴ Ta yí'j, taRey, ka'anj xí'in nivi na ndoo noo yóo nda'a kua'áj: "Ndó'ó kúu na naki'in ñava'a nda'a Yiváj. Vitin na'a ndó kivi ndó noo xá'nda chiño Ndios, saá chi nda ñanóo kivi kixá'á ñoyívi ndó'ó kúu na chitóni ra naki'in ndi'i ñava'a ra. ³⁵ Chi kivi ñixi'ij soko ta ndó'ó taxi ndó ña xixi'j. Kivi ñiyichij takuii ndó'ó taxi ndó takuii xí'ij. Ta kivi ñixiyo xikáj noo ñooj, ta ndó'ó taxi ndó ñii xiiña noo xindú'u'j ñakindéej. ³⁶ Kivi on koó tikotoj ní-xiyo, ta ndó'ó taxi ndó tikoto xindixinj. Kivi ndee ní saxo'vi kue'e yí'j ta ndó'ó nixaa ndó ñika'an ndó to'on va'a xí'inj. Kivi xinakaaj ini ve'e kaa ta nixa'an ndó chindee ndó yí'j", kachíj xí'in na. ³⁷ Ta saá nivi na va'a ini yó'o ndaka to'on na yí'j, kachí na saá: "Tata, ¿ama xini ndi yó'ó ñixi'j ún soko ta taxi ndi ña xixi ún? ¿Ama xini ndi yó'ó ñiyichij ún takuii ta taxi ndi takuii xí'j ún?" ³⁸ ¿Ama ñixiyo xiká ún noo ñoo ún ta taxi ndi ñii xiiña noo xindú'u'j ún ñakindée ún? ¿Ama xini ndi yó'ó on koó tikoto ún ní-xiyo ta taxi ndi tikoto nda'a ún xindixin ún? ³⁹ ¿Ama xini ndi saxo'vi ní kue'e yó'ó, án xini ndi yó'ó xinakaaj ún ini ve'e kaa ta nixa'an ndi chindee ndi yó'ó?" ⁴⁰ Ta yí'j, taRey, ndakuinj, ka'anj xí'in na: "Ndixa ká'anj xí'in ndó, ndi'i saá yichij chindee ndó nivi nandá'ví ní na ndíkón yí'j, ndi yí'j kúu ta chindee ndó saá", kachíj xí'in na.

⁴¹ 'Ta yí'j, taRey, ka'anj xí'in

na ndóo noo yóo nda'a yitinj: "Kuta'a ndó nooj, ndó'ó na ndiso chí'ña. Kua'an ndó ko'on ndó noo xixi'j ño'ó ña on vása nda'va ndi'i saá kivi, chí Ndios kisa va'a ra ño'ó xixi'j yó'ó ña xo'vi ní ñanímá ndiva'a ká'no xí'in ndi'i inká nímá ndiva'a tá'an mji ña. ⁴² Saá chí kivi ñixi'ij soko ta ndó'ó ní-taxi ndó ña kuxuj. Kivi ñiyichij takuii, ta ndó'ó ní-taxi ndó takuii ko'oj. Kivi ñixiyo xikáj noo ñooj, ta ndó'ó ní-taxi ndó ñii xiiña kandú'u'j ñakindéej. ⁴³ Kivi on koó tikoto ní-xiyo kundixinj, ta ndó'ó ní-taxi ndó tikoto nda'aj. Kivi ndee ní saxo'vi kue'e yí'j án kivi xinakaaj ini ve'e kaa ta ndó'ó ní-xa'an ndó chindee ndó yí'j", kachíj xí'in na. ⁴⁴ Ta nivi na on vá'a yó'o ndaka to'on na yí'j, kachí na saá: "Tata, ¿ama xini ndi yó'ó ñixi'j ún soko? ¿Ama xini ndi yó'ó ñiyichij ún takuii? ¿Ama xini ndi yó'ó ñixiyo xiká ún noo ñoo ún? ¿Ama xini ndi yó'ó on koó tikoto ní-xiyo kundixinj ún? ¿Ama xini ndi ndee ní saxo'vi kue'e yó'ó?, ¿ama xini ndi yó'ó xinakaaj ún ini ve'e kaa, ta on vása ní-chindee ndi yó'ó?" ⁴⁵ Ta yí'j ndakuinj, ka'anj xí'in na: "Ndixa ká'anj xí'in ndó, ndi'i saá yichij ña on vása ní-chindee ndó nivi nandá'ví ní na ndíkón yí'j, ndi yí'j kúu ta on vása ní-chindee ndó saá", kachíj xí'in na. ⁴⁶ Ta na on vá'a yó'ó ko'on na noo xo'vi ní na ndi'i saá kivi ña vaxi, ta nivi na va'a ko'on na kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi —kachí taJesus.

26

Ñayó'o ká'an xa'a ña ká'an tá'an nivi tiin na taJesus

(Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Ta ndi'i saná'a taJesus ndi'i to'on yó'o nivi, ta saá ñika'an ra xí'in naxíka xí'in ra, kachí ra:

² —Xínj ndó kúmanj ovj kivi ña tondaa kivi kana viko Pascua.* Ta nataxi na yij, ta ta xixi noo Ndios, nda'a nivi na on xijn koni yij ña katakaa ndaa na yij ña kivi nda'a tón cruz —káchí ra xí'in na.

³ Ta saá mji kivi yó'o na sáná'a ndayí Ndios xí'in naxiku'a'a noo najudío xí'in naná'no noo nasutu, nakutá'an ndi'i na ye'é ve'e taCaifás, ta taCaifás yó'o kúu taká'no noo ndi'i nasutu. ⁴ Ta ñika'an tá'an ndi'i nayó'o ndasaá koo kasa va'a na kuachi vatá xá'a taJesús, ta tiin na ra ña ka'ni ña'á na. ⁵ Ta ñika'an na, káchí na saá:

—On kuchiño tiin yó ra kivi viko, kotó koni ndi'i nanivi ñoo yó'o, ta siso na nda'yi na, ta kani tá'an na, ta koo ní kuachi —káchí na.

Ñayó'o ká'an xa'a ñii ña'a kivi chikaa ñá nduta támi xá'an sinj taJesús
(Mr. 14:3-9; Jn. 12:1-8)

⁶ Ta yóo taJesús ñoo Betania ve'e taSimón, ta xikomí kue'e tá'yí naní ña lepra. ⁷ Tá yóo taJesús xixi ra noo mesa, ta kixaa yatin ñii ña'a ní'i ñá ñii yuyú ña kuvá'a xí'in yuu naní alabastro, tixin ña ñó'o nduta tá xá'an támi ní, ta nduta yó'o kúu tá yá'ví ní. Ta chikaa ndi'i ñá rá sinj taJesús. ⁸ Ta naxíka xí'in ra xini na ñayó'o ta njsaa ní na, ta ñika'an na:

—¿Ndachun sandi'i ña'a yó'o xa'a nduta yá'ví ní? ⁹ Va'a ka ná siko ñá nduta yó'o ta ku'a'a ní sji'un naki'in ñá, níkuu, ta saá kuchiño chindeé ñá nandá'ví —káchí na.

¹⁰ Ta xini so'o taJesús yukia ñika'an na, ta ñika'an ra saá xí'in na:

—¿Ndachun ká'an ndó sandi'i ndó ñayó'o? Chi ñava'a kúu ña ke'é ñá xí'inj. ¹¹ Ndi'i saá kivi

yóo nandá'ví xí'in ndó. Ta yij, salo'o ní ka kivi yóo xí'in ndó.

¹² Chikaa ñá nduta tá xá'an támi sinj ña kisa ti'va ñá yiki koñu ña nduxun ña. ¹³ Ndixa ká'anj xí'in ndó, ndi'i saá xiiña ñoyivi yó'o noo ka'an ndoso na to'on ñava'a xa'aj, ndato'on na xí'in nivi yukia ke'é ñayó'o. Ta saá naká'an nivi xa'a ñava'a ke'é ñá xí'inj —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJudas ndasaá kindoo ra xí'in naná'no ña nataxi ra taJesús nda'a na
(Mr. 14:10-11; Lc. 22:3-6)

¹⁴ Ta saá taJudas Iscariote, ta kúu ñii ta uxu ovj xíka xí'in taJesús, kee ra ñixa'an ra noo naná'no noo nasutu, ¹⁵ ta ñindaqa to'on ra na:

—¿Ndasaá sji'un taxa'vi ndó yij tá nataxi taJesús nda'a ndó? —káchí ra xí'in na.

Ta saá taxa'vi na ra oko uxu sji'un ñaplata. ¹⁶ Tãnda saá kixá'á ndúkú taJudas ndasaá koo nataxi ra taJesús nda'a na.

Ñayó'o ká'an xa ku'an kuñoó ta xixi taJesús xí'in naxíka xí'in ra
(Mr. 14:12-25; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹⁷ Ta ñitondaa kivi kixá'á viko xixi najudío sija va'a ña on koó levadura kómí,† ta naxíka xí'in taJesús kixaa na noo ra, ta ñindaqa to'on ña'á na:

—¿Míkia kóni ún kasa ndivi ndi ña kuxu yó viko Pascua? —káchí na.

¹⁸ Ta ndakuijn taJesús:

—Ku'an ndó, ta ku'an kivi ndó ñoo Jerusalén, ta ku'an ndó ve'e ñii ta ta xini tá'an xí'in yó, ta ka'an ndó si'a xí'in ra: “TaMaestro káchí ra ndi xa kixaa yatin kivi kasa ndivi ra chiño ká'no. Ta ve'e ún kóni ra kuxu ra viko Pascua xí'in naxíka xí'in ra”,

* 26:2 Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña naká'an na ndasaá Ndios sakaaku ra naxij sikuá na noo ñaño Egipto kuyá xina'á. † 26:17 Viko yó'o kána ña uxá kivi xa'a ña naká'an na ndasaá Ndios sakaaku ra naxij sikuá na noo ñaño Egipto kuyá xina'á.

saá kachí ndó xí'in t̄a —káchí t̄aJesús.

¹⁹ Ta naxíka xí'in ra n̄ix̄a'an na, ta k̄isa ndivi na ña kuxu ra xí'in na vik̄o Pascua, ndatán x̄a'nda chiño t̄aJesús n̄oq na.

²⁰ Tá kūa'an kuñoó, ta k̄ix̄aa t̄aJesús xí'in ux̄u ov̄i naxíka xí'in ra, ta x̄ikundoo na n̄oq mesa kuxu na. ²¹ Tá ndóo na xíxi na, ta n̄ik̄a'an t̄aJesús xí'in na:

—Ndixa ká'an̄i xí'in ndó, ñii ndó'ó kúu t̄a t̄a s̄ikó kuí'ná yí'i ta nataxi ra yí'i nda'a n̄ivi na s̄aa ini xíni yí'i —káchí ra.

²² Ta ndi'i nayó'ó kúchuchú ní ini na, ta ñii ñii na n̄indaq̄a t̄o'on na t̄aJesús:

—Tata, ¿án yí'i kúu t̄a ká'an̄ún x̄a'a?

²³ Ta nd̄akuijn t̄aJesús, káchí ra xí'in na:

—Ñii ndó'ó t̄a s̄áchii s̄it̄a va'a ini k̄o'o xí'in̄i, tayó'ó kúu t̄a s̄ikó kuí'ná yí'i n̄oq na s̄aa ini xíni yí'i.

²⁴ Ta yí'i, t̄a t̄a k̄ixi n̄oq Ndios, ndixa x̄o'vi níi ta k̄iv̄i, ndatán n̄itaa naprofeta x̄ina'á. Ta, j̄ndá'ví ní t̄a t̄a s̄ikó kuí'ná yí'i n̄oq na s̄aa ini xíni yí'i! Va'a k̄a níxiyo on kaku tayó'ó, níkuu —káchí t̄aJesús xí'in na.

²⁵ Ta t̄aJudas, t̄a kúu t̄a s̄ikó kuí'ná t̄aJesús n̄oq na s̄aa ini xíni ña'á, n̄indaq̄a t̄o'on ra t̄aJesús:

—Maestro, ¿án yí'i kúu t̄a ká'an̄ún x̄a'a?

Ta nd̄akuijn t̄aJesús:

—Saá va, yó'ó kúu ra —káchí ra.

²⁶ Tá xíxi k̄a na, t̄aJesús k̄i'in ra s̄it̄a va'a, ta n̄ik̄a'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, táxa'vi ún chi t̄axi ún s̄it̄a va'a kuxu nd̄i —káchí ra.

Ta t̄a'ví ra s̄it̄a va'a, ta t̄axi ra ña nda'a ñii ñii naxíka xí'in ra kuxu na. Ta n̄ik̄a'an ra xí'in na:

—Naki'in ndó kuxu ndó s̄it̄a va'a yó'ó, chí ñayó'ó kúu ȳik̄i koñūi.

²⁷ Ta k̄i'in t̄aJesús ñii copa ña ñó'o vino, ta n̄ik̄a'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, táxa'vi ún chi t̄axi ún ndut̄a ko'o nd̄i yó'ó —káchí ra.

Ta t̄axi ra copa ñó'o vino yó'ó nda'a ñii ñii naxíka xí'in ra, ta n̄ik̄a'an ra saá xí'in na:

—Ndi'i ndó, ko'o ndó tayó'ó.

²⁸ Chi ndut̄a yó'ó kúu n̄ij̄i ña kūit̄a. Ta xí'in ñayó'ó Ndios chindú'u ra pacto x̄aa ña k̄a'an ndasaá ndoo ndi'i kūachi nan̄ivi, ta saá kuchiño kundoo va'a na xí'in ra ndi'i saá k̄iv̄i. ²⁹ Ndixa ká'an̄i xí'in ndó, on ko'o k̄a'i vino nda k̄ixaa k̄iv̄i nakutá'an yó n̄oq x̄a'nda chiño Yivá yó Ndios. Ta saá ko'o j̄i távino x̄aa xí'in ndó —káchí t̄aJesús.

Ñayó'ó ká'an x̄a'a t̄aJesús, ká'an ra ndi t̄aPedro k̄a'an ra on vása x̄ini ña'á ra

(Mr. 14:26-31; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

³⁰ Ta ndi'i x̄it̄a na ñii yaa ña ká'an x̄a'a Ndios, ta k̄ee na kūa'an na x̄ik̄i tón Olivo. ³¹ Ta n̄ik̄a'an t̄aJesús xí'in na:

—Ñoo vitin ndi'i ndó'ó sandakoo ndó yí'i, chí saá kundivi t̄o'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á, ña káchí saá: “Satakué'ēj̄i t̄a t̄a ndaa t̄indikachi, ta t̄indikachi yó'ó kūit̄a ní'nó ndi'i rí”, káchí Ndios. ³² Ta k̄iv̄i natakūj̄i, k̄o'on si'naj̄i ña kundatīj̄i ndó'ó ñoo estado Galilea —káchí t̄aJesús xí'in na.

³³ Ta t̄aPedro nd̄akuijn ra, n̄ik̄a'an ra xí'in t̄aJesús:

—Tata, tá ndi'i n̄ivi sandakoo na yó'ó, ta yí'i on sandakoo j̄i yó'ó.

³⁴ Ta n̄ik̄a'an t̄aJesús xí'in na:

—Ndixa ká'an̄i xí'in ún, t̄a'an k̄a kana nduxú chée ñoo vitin, ta xa un̄i yich̄i n̄ik̄a'an ún xí'in n̄ivi ña on vása x̄ini ún yí'i —káchí t̄aJesús xí'in ra.

³⁵ Ta n̄ik̄a'an t̄aPedro xí'in na:

—Tata, t̄anda x̄ini ñó'ó k̄iv̄i xí'in ún, ta nda ñii yich̄i on vása

ka'anj on vása xini yó'ó —káchí taPedro.

Ta ñii káchí saá nika'an ndi'i ka naxika xí'in taJesus.

Ñayó'o ká'an xá'a taJesus ña kúchuchú ní ini ra ká'an ra xí'in Ndios

(Mr. 14:32-42; Lc. 22:39-46)

³⁶ Ta taJesus ku'a'an ra, ta naxika xí'in ra ku'a'an na xí'in ra, ta nixa'a na ñii nõ nõ naní Getsemani, ta nika'an ra xí'in na:

—Kundo nõ yó'o ta ná ko'onj ka'anj xí'in Ndios —káchí ra.

³⁷ Ta nika'an ra xí'in taPedro, ta xí'in ovj sa'ya taZebedeo, ku'a'an na xí'in ra ta nixa'a na, ta kixá'a taJesus kúchuchú ní ini ra ta ndi'i ní ini ra. ³⁸ Ta nika'an ra xí'in unj tayó'o:

—Ndeé ní kúchuchú ini anda ñii kóni ña kivij. Kundati nõ yó'o ta kundito nõ, on kusun nõ —káchí taJesus xí'in na.

³⁹ Ta taJesus kee ra ku'a'an ra ñii xiiña xíká ka lo'o, ta xikuxítí ra ta xikundee ra nda nitondaa ta'ya ra nõ nõ'o, ta nika'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá miji, tá kuchiño, ta on taxi'un ña xo'vi ní yó'o. Ta saá ni, on kundivi ña kóni miji, ta va'a ka ná kundivi ña kóni miji un —káchí taJesus xí'in Ndios.

⁴⁰ Ta saá nakundichi ra ta ndikó ra kixa'a ra nõ nõo unj naxika xí'in ra. Ta ndi'i nayó'o kisin na. Ta taJesus nika'an ra xí'in taPedro:

—¿Án on vása kuchiño nõ kundito nõ xí'inj vará ñii hora?

⁴¹ On kusun ka nõ ta kundito nõ ka'an xí'in Ndios ña on nakava nõ kuachi. Ndó'o yoo ini nõ ke'é nõ ñava'a, ta on kuchiño ke'é nõ ñava'a yó'o xí'in nde'e miji nõ —káchí taJesus xí'in na.

⁴² Ta yichj ovj tuku ndikó taJesus ku'a'an ra ka'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá miji, tá xini nõ'ó xo'vij ña yo'vi ní yó'o, ta va'a ka saá ná koo ña kóni miji un —káchí ra.

⁴³ Ta ndikó tuku ra kixa'a ra nõ nõo naxika xí'in ra, ta naní'i ra na kisin na, saá chi ndeé ní xí'i na ma'ná. ⁴⁴ Ta yichj unj ndikó tuku ra ku'a'an ra, ta nika'an ra xí'in Ndios ndatán yoo to'on ña si'na nika'an ra. ⁴⁵ Ta tuku ndikó ra kixa'a ra nõ naxika xí'in ra, ta nika'an ra xí'in na:

—¿Án va'a kusun ka nõ ta nakindee ka nõ? Koto nõ, xa nitondaa hora ña nataxi na yij, ta ta kixi nõ Ndios, nda'a nivi na on vá'a. ⁴⁶ Ndakoo nõ, ná ko'yo. Ta koto nõ, yó'o vaxi ta nataxi yij nda'a nanivi na saa ini xini yij —káchí taJesus.

Ñayó'o ká'an xá'a ndasaá tjin na taJesus

(Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴⁷ Tá ta'an ka ndi'i ka'an taJesus xí'in na, ta kixa'a taJudas ta kúu ñii ta uxu ovj xíká xí'in taJesus. Ta kixa'a ku'a'a ní nivi xí'in ra, ta ní'i na espada xí'in yiton. Naxiku'a nõ nõo najudio xí'in naná'no nõ nasutu xa tiví na nivi yó'o ña tiin na taJesus. ⁴⁸ Ta taJudas xa si'na nika'an ra xí'in na ndasa'a nakoni na taJesus, káchí ra si'a:

—Taa ta chindee'j xí'in ña chitoj nõ kúu taJesus. Ta tiin nõ ra —káchí ra xí'in na.

⁴⁹ Ta saá nitondaa yatin ra nõ taJesus, ta nika'an ra:

—Kua'a, Tata Maestro —káchí ra.

Ta nichito ra nõ taJesus. ⁵⁰ Ta nika'an taJesus xí'in ra:

—Tata, kasa ndivi'un ñachiño vaxi un.

Ta saá nivi na yoo xí'in taJudas nitondaa yatin na nõ taJesus ta tjin na ra.

⁵¹ Ta ñii taxíka xí'in taJesus tava ra espada, ta kandoso va'a ra ñii so'o ta kisa chiño nõ taká'no nõ

nasutu. ⁵² Ta nika'an tajesús xí'in taxíka xí'in ra yó'o:

—Taxi va'a ún espada ún noo nákaa va'a ña, saá chí ndi'i na xá'ni xí'in espada ñii kiva saá tuku kivi nayó'o xí'in espada. ⁵³ ¿Án on vása kúndaq ini ún kúchiño ndukúj noo Yivá j ta tiká'an kuiti ti'ví ra ku'a q ní mil[†] naángel kixaa na chindeé na yí'j? ⁵⁴ Táná ti'ví ra naángel, ta on vása kúchiño kasa ndivi j to'on Ndios ña káchí xínj ñó'ó kundo'oj ñayó'o —káchí ra xí'in taxíka xí'in ra.

⁵⁵ Ta nika'an tajesús xí'in inka nivi:

—¿Án xáni sinj ndó takuí'ná kúu j? ¿Ndachun vaxi ndó nooj ní'i ndó espada xí'in yiton ña tiin ndó yí'j? Ta yí'j, ndi'i saá kivi nixijoj sáná'aj nivi ve'e ño'o ká'no, ta ni-tiin ndó yí'j. ⁵⁶ Ta ndi'i ñayó'o kundo'oj vitin, chí saá xínj ñó'ó kundivi to'on Ndios ña ñitaa naprofeta —káchí tajesús.

Ta ndi'i naxíka xí'in ra sandakoo na tajesús, ta xino na ku'a an na.

Ñayó'o ká'an xa'a tajesús kivi kixaa ra noo nachiño

(Mr. 14:53-65; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵⁷ Ta saá nivi na tjin tajesús, nixaa ra xí'in na ve'e taCaifás, ta kúu taká'no noo nasutu. Ta ve'e tayó'o xa nakutá'an ndi'i naxíku'a q noo najudío xí'in na sáná'a ndayí Ndios. ⁵⁸ Ta taPedro ñii xí'ká ndíkon ra kua'an ra sata tajesús andá nixaa ra ve'e tasutu ká'no. Ta xíkoo ra xí'in napolícia ke'e ve'e tasutu yó'o ña koto ra yukíá kundo'o tajesús.

⁵⁹ Ta naxíku'a q noo najudío xí'in naná'no noo nasutu xí'in ndi'i inka nachiño naní na Junta Suprema nándukú na nivi na ka'an to'on vatá ña kuva'a kuachi

xa'a tajesús, ta saá kúchiño nataxi na ra nda'a nivi ña ka'ni na ra. ⁶⁰ Vará ku'a q ní nivi kixi na nika'an na ñavatá xa'a tajesús, ta on vása ní-naní'i na kuachi ra ña ka'ni na ra. Ta sondi'i kixaa ovi taa ta vatá yu'u, ⁶¹ ta nika'an nayó'o saá xa'a tajesús:

—Tayó'o nika'an ra, kachí ra: “Yí'j kúchiño j sandi'ij xa'a ve'e ño'o ká'no, ta tixin ña unj kivi tuku kasa va'a j ña”, kachí tajesús —káchí ovi taa yó'o.

⁶² Ta saá taká'no noo nasutu nakundichi ra, ta njndaka to'on ra tajesús:

—¿Án on vása ndakuijn ún yu'u na? ¿Yukíá kachí ún xa'a to'on ña ká'an nayó'o xa'a ún?

⁶³ Ta tajesús tásijn yóo ra, on vása ní-ndakuijn ra. Ta tuku nika'an taká'no noo nasutu xí'in ra:

—Ta xá'nda chiño j noo ún chiná'a ún Ndios tatáku, ta ka'an ún ñandaa xí'in ndi, ¿án Cristo ta ti'ví Ndios kúu ún? ¿Án ndixa Sa'ya Ndios kúu ún? —káchí ra.

⁶⁴ Ta ndakuijn tajesús:

—Saá va, mji ún nika'an. Ta yí'j tuku ká'an j xí'in ndó, kivi ña vaxi koto ndó yí'j, taa ta kixi noo Ndios, xa yóo j noo táyi tón yóo sinj kua'a Ndios, taa ta kómí ndi'i ndee. Ta koni ndó yí'j ndikó j ñoyívi yó'o, ta vaxi j ma'ño viko —káchí tajesús.

⁶⁵ Ta taká'no noo nasutu ndi'i xinj so'o ra ñayó'o, ta nisaá ní ra, ta ndata ra tikoto mji ra, ta nika'an ra:

—¡Tayó'o kándiva'a kini ra xí'in Ndios! On vása xínj ñó'ó ka yó inka nivi taxi na kuachi xa'a ra. Ndó'ó xínj so'o ndó ña on vá'a nika'an ra. ⁶⁶ ¿Yukíá xáni ini ndó ke'é yó xí'in tayó'o? —káchí ra xí'in naná'no na kúu nachiño.

Ta ndakuijn nayó'o:

[†] 26:53 To'on griego káchí ña: Ndios ti'ví ra uxu ovi legión naángel. Ñii legión natropa xikomí ña komí mil andá ifio mil nivi.

—Yóo kuachi ra. Ta xínì ñó'ó kivi ra —káchí na.

⁶⁷ Ta kixá'á na kúnda na tásij yu'ú na ño ra, ta káni na ra xí'in yiki nda'a na, ta inká na xí'in xa'nda nda'a na káni na ño ra,

⁶⁸ ta káchí na saá xí'in ra: —Tá Cristo kúu ún, ta ka'an ún xí'in ndi, ¿yukú ndi kani yó'ó? —káchí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taPedro kivi nika'an ra uní yichi on vása xínì ra taJesús

(Mr. 14:66-72; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Ta yóo taPedro ke'e ve'e taká'no ño nasutu, ta kixaa ñii ña'a ñá kisa chiño ño nave'e yó'o, ta nika'an ñá xí'in taPedro, káchí ñá saá:

—Saá tuku yó'ó kúu ún ñii ta nixika xí'in taJesús, ta kixi estado Galilea —káchí ñá.

⁷⁰ Ta ño ndi'i na ndóo yó'o taPedro nika'an ra, káchí ra saá:

—On vása kúnda inij yukia ká'an ún xí'in i.

⁷¹ Ta saá kee ra ye'é ke'e ve'e yó'o, ta yóo inká ña'a ñá kisa chiño ño nave'e yó'o, ta xínì ñá taPedro, ta nika'an ñá xí'in nanivi, káchí ñá saá:

—Tayó'o kúu ñii ta nixika xí'in taJesús, ta kixi ñoo Nazaret —káchí ñá.

⁷² Ta taPedro tuku nika'an ra nda chiná'a ra Ndios ña káchí ra saá:

—On vása xínij takaa —káchí ra.

⁷³ Ta njya'a ñii káni lo'o, ta nanivi yita yó'o ñitonda yatin na ño taPedro, ta nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Ndixa yó'ó kúu ún ñii tatá'an taJesús, chi xí'in to'on ña ká'an ún kúnda ini ndi kee ún estado Galilea —káchí na.

⁷⁴ Ta kixá'á taPedro xí'in ndi'i nde ra nika'an ra, káchí ra saá:

—Xa nika'an i xí'in ndó, on vása xínij takaa. ¡Ndios ná saxo'vi ra yi'i tá ñavatá ká'an i! —káchí ra.

Ta xandikon kana ñii nduxú chée. ⁷⁵ Ta saá naká'an taPedro to'on ña nika'an taJesús xí'in ra: “Ta'an ka kana ñii nduxú chée ta xa uní yichi nika'an ún xí'in nivi ndi on vása xínì ún yi'i.” Ta kee taPedro ke'e, ta ndeé ní xáku ra xí'in ndino'o ini ra.

27

Ñayó'o ká'an xa'a ña naxi na taJesús

ku'a'an ra ño taPilato

(Mr. 15:1; Lc. 23:1-2; Jn. 18:28-32)

¹ Ta nivi inká kivi ta ndi'i naxiku'a ño najudio xí'in naná'no ño nasutu nakutá'an na ta nakoo yu'ú na ña ka'ni na taJesús. ² Ta saá katon na ra, ta ku'a'an ra xí'in na, ta nixaa na naxi na ra nda'a tagobernador Poncio Pilato.

Ñayó'o ká'an xa'a ña nixi taJudas

³ Ta taJudas ta naxi taJesús nda'a naná'no ño nasutu, xínì ra ndi chika ini nayó'o ka'ni na taJesús, ta kúchuchú ní ini ra ta ndikó ini ra xa'a ñayó'o, ta sandikó ra oko uxu si'ún ñaplata nda'a naxiku'a ño najudio xí'in naná'no ño nasutu. ⁴ Ta nika'an taJudas xí'in na, káchí ra saá:

—Niki'vi kuachi naxi nda'a ndó ta ta va'a ta on koó kuachi kómí, ña ka'ni ndó ra.

Ta ndakuiin na, nika'an na xí'in taJudas:

—On vása ndi'i ini ndi xa'a ña ke'é ún. On sivi kuachi mii ndi kía, kuachi mii ún kía —káchí na xí'in ra.

⁵ Ta saá taJudas nixa'an ra sakana ra si'ún ñaplata ini ve'e ño'ó ká'no, ta kee ra ku'a'an ra. Ta nixaa ra ñii xiiña ta sakuá'na xí'in mii ra.

⁶ Ta naná'no ño nasutu nakaya na si'ún ñaplata yó'o, ta nika'an na, káchí na saá:

—On kivi taan yó sɪ'ún yó'o ini caja ve'e ño'o ká'no noo ñó'o ña sóko nanivi, chi sɪ'ún ña cha'vi yó xa'a ña kivi ñii taa kía —káchí na.

⁷ Ta saá ñakoo yu'ú na, ta sata na xí'in sɪ'ún yó'o ñii ño'o naní “Ño'o tã kisa chiño xí'in ño'o kisin”, ta taxi na ña nda'a ñivi na kee inkã ñoo ña va'a nduxun natá'an na kivi ñixi'í na. ⁸ Ta saá sákunaní na ño'o yó'o “Ño'o Ñii” andã kivi vitin. ⁹ Ta kundivi ña ñika'an taprofeta Jeremías xina'á, káchí ra saá: “Ñaki'in na oko uxu sɪ'ún ñaplata, ña ndaya'vi ña kivi ra, ñayó'o kúu ya'vi chinóo naIsrael, ¹⁰ ta xí'in sɪ'ún yó'o sata na ‘Ño'o tã kisa chiño xí'in ño'o kisin’, ndatán yóo ña ñika'an Ndios xí'iní”, káchí taprofeta.

Ñayó'o ká'an xa'a taPilato ña ñindaqã to'on ra taJesus

(Mr. 15:2-5; Lc. 23:3-5; Jn. 18:33-38)

¹¹ Ta ñindichi taJesus noo tagovernador Pilato, ta tayó'o ñindaqã to'on ra taJesus, káchí ra xí'in ra:

—¿Án ndixa yó'ó kúu ún Rey noo najudío? —káchí ra.

Ta ndakuijn taJesus:

—To'on mii ún káchí yi'í kúu tarey.

¹² Ta naxikua'a noo najudío xí'in naná'no noo nasutu taxi na kuachi xa'a taJesus noo taPilato, ta taJesus ndã ñii to'on on vása ní-ndakuijn ra noo na. ¹³ Ta saá taPilato ñindaqã to'on ra taJesus:

—¿Án on vása xini so'o ún ndi'í ña ká'an na xa'a ún?

¹⁴ Ta taJesus ndã ñii to'on ni-xiin ra ndakuijn ra. Ta ñaka'nda ní ini taPilato xa'a ñayó'o.

Ñayó'o ká'an xa'a taPilato ñika'an ra xini ñó'ó kivi taJesus

(Mr. 15:6-20; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

¹⁵ Ñii ñii viko Pascua tagovernador saña ra ñii tã nákaa ini ve'e kaa ko'on ndíka ra. Ta najudío káxin na yu kúu tayó'o.

¹⁶ Ta yóo ñii tã kánóo ní to'on xa'a ta nákaa ra ini ve'e kaa, naní ra Barrabás. ¹⁷ Ta ñakutá'an ku'a ní ñivi noo tagovernador, ta taPilato ñindaqã to'on ra na, káchí ra saá:

—¿Yukú tã kóni ndó saña ñi ko'on ndíka? ¿Án saña ñi taBarrabás? ¿Án saña ñi taJesus, tã tã sákunaní ñivi Cristo? —káchí ra.

¹⁸ Saá chi kundaa ini taPilato ndí na kisa kuini ini xini taJesus kúu na, ñakán ñataxi na ra nda'a ra.

¹⁹ Ta taPilato yóo ra noo táyi noo kisa nani ra xa'a kuachi, ta ñási'í ra ti'vi ña ña ndato'on ña xí'in ra: “On kasa nani ka ún xa'a kuachi tayó'o, saá chi tã tã on ko'o kuachi kúu ra, chi ñoo ndive'e kini ní ñixani'í xa'a ra, ta ndí'í ní ini”, káchí ña.

²⁰ Ta naxikua'a noo najudío xí'in naná'no noo nasutu chú'u na ñivi ña ndukú na ko'on ndíka taBarrabás, ta ndukú na ña kivi taJesus. ²¹ Ta tagovernador tuku ñindaqã to'on ra na:

—¿Yukú tã ovi yó'o kóni ndó saña ñi ko'on ndíka? —káchí taPilato xí'in na.

Ta ndakuijn na:

—Saña ún taBarrabás ko'on ndíka ra —káchí na.

²² Ta taPilato ñindaqã to'on tuku ra na:

—¿Ta yukía koo taJesus, tã tã naní Cristo? —káchí taPilato.

Ta ndi'í na ndakuijn na, káchí na saá:

—¡Ná kivi ra! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na.

²³ Ta saá tuku ñindaqã to'on taPilato na:

—¿Yu kúu kuachi ñiki'vi ra?

Ta ndeé ka ñika'an nayó'o, káchí na saá:

—¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz!

24 Ta kundaa ini taPilato on vasa xiin ka na chikaa so'o na to'on ra, ta kixá'a na ndeé ka njiso na. Ta xa'nda chiño ra noo na kisa chiño xí'in ra taxi na takuii nda'a ra, ta saá nda'a ra noo nanivi, káchí ra saá:

—Yi'i on vasa kuiso kuachi xa'a na kivi tava'a yó'o. Mji ndó kuiso kuachi xa'a na kivi ra —káchí tagobernador xí'in nivi.

25 Ta ndi'i nivi ndakuijn na, káchí na saá:

—Mji ndi xí'in sa'ya ndi kuiso ndi kuachi xa'a na kivi tayó'o! —káchí na.

26 Ta saá taPilato saña ra taBarrabás. Ta xa'nda chiño ra noo natropa na kani na taJesus xí'in kuártá na nó'ni ka sijn noo, ta katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz.

27 Ta natropa tagobernador, kuá'an taJesus xí'in na ve'e chiño ká'no, ta njxaa na ta nakaya na ndi'i ka natropa, ta xjino nduu ndi'i na ra. 28 Ta kindaa na ndi'i tikoto ndixin taJesus ta sakundixin na ra nii tikoto kuá'a, ndatán yoo tikoto ndixin tarey, 29 ta kisa va'a na nii corona niño ta chinoo na na sijn ra. Ta taxi na nda'a ra na tiin ra nii yiton xí'in nda'a kua'a ra, ta xikuxítí na noo ra na kúsiki na ra, ta xáku ndaa na ra, ká'an na si'a xí'in ra:

—Ná koo va'a taRey noo najudío! —káchí na.

30 Ta kundaa na tásji yu'u na noo ra, ta tón yiton taxi na nda'a ra tuku kindaa na nó, ta suku na nó sijn ra. 31 Ta ndi'i na kúsiki na ra ta xáku ndaa na ra, ta saá kindaa na tikoto kuá'a ndixin ra ta tuku sakundixin na ra tikoto mji ra. Ta kuá'an ra xí'in na na katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz.

Nayó'o ká'an xa'a ndasaá katakaa ndaa na taJesus nda'a tón cruz

(Mr. 15:21-32; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

32 Ta kee natropa, ta kuá'an taJesus xí'in na, ta nakutá'an na xí'in nii ta ta kixi noo Cirene, naní ra Simón, ta natropa kisa nduxa na xí'in tayó'o na kuiso ra tón cruz taJesus.

33 Ta njxaa na nii xiiña naní na Gólgota, na kóni kachí Leke Sijn Ndjí. 34 Ta natropa taxi na vino ta nasaka xí'in nduta yova ní ko'o ra, ta taJesus xito ndoso ra lo'o nduta yó'o, ta ni-xiin ra ko'o ra rá.

35 Ta saá katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz, ta natropa nata'ví na tikoto ra. Chikaa na ndati na koto na yukú nii nii nayó'o naki'in nii nii lo'o tikoto taJesus. Ta saá kundivi na njtaa taprofa xina'a xa'a taJesus, káchí ra ndi ta'ví na tikoto ra ta chikaa na ndati xa'a tikoto ndixin njino ra, saá njtaa ra xa'a taJesus. 36 Ta xikundo na ndaa na ra. 37 Ta chinoo kútu na nii tón viti lo'o sijn tón cruz, ta noo tón viti yó'o nakayí to'on na ká'an xa'a kuachi ra, ta káchí na saá: “Tayó'o kúu taRey noo najudío.”

38 Ta katakaa ndaa na ovi takui'na sijn taJesus, nii takui'na tákaa ndaa nda'a tón cruz tón nindichi sijn kua'a ra, ta inká ra tákaa ndaa nda'a tón cruz tón nindichi sijn yitin ra. 39 Ta nanivi yá'a yichi noo tákaa ndaa taJesus kándiva'a ní na xí'in ra, ta káva na sijn na, 40 káchí na saá xí'in ra:

—Yó'ó kúu ta njka'an: “Yi'i sandi'ij xa'a ve'e no'o ká'no, ta tixin na unj kivi tuku kasa va'a na”, káchí ún, ta vitin, ¡sakaku xí'in mji ún! Tá ndixa Sa'ya Ndios kúu ún, ta saá, ¡sanoo xí'in mji ún nda'a tón cruz! —káchí na xí'in ra.

41 Ta nii ki'va saá nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios xí'in naxikua'a noo najudío xí'in naná'no noo nasutu kúsiki na ra ta xáku ndaa na ra, ká'an na xí'in ra:

42 —Tayó'o sakaku ra inká nivi, ta on vasa kivi sakaku xí'in mji

ra vitin. Tá ndixa kúu ra t̄aRey ñoo yó Israel, ta ná sanoo xí'in m̄ji ra nda'a tón cruz vitin, ta saá kandixa yó ra. ⁴³ Ta tayó'o n̄ka'an ra ndáa ini ra Ndios. Tá ndixa Ndios kí'vi ini ra x̄ini ra tayó'o, ta Ndios ná sakaku ña'á ra vitin, chi n̄ka'an tayó'o: “Ȳi'í kúu Sa'ya Ndios”, kachí ra —saá ká'an na, xáku ndaa na ra.

⁴⁴ Ta ñii kí'va saá ovi takuí'ná tákaq ndaa s̄ijn ra kúsiki ña'á ra ta kándiva'a ra xí'in t̄aJesús.

Ñayó'o ká'an ndasaá n̄xi'i t̄aJesús

(Mr. 15:33-41; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

⁴⁵ Ta n̄itondaa kaa uxu ovi ma'ño ndiví, ta k̄ixá'á kúnaa ndi'i ñoyivi anda kaa un̄i xikuaa. * ⁴⁶ Ta kaa un̄i kúu ña, ta saá ndeé va'a n̄ka'an t̄aJesús, kachí ra saá:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —kachí t̄aJesús. To'on yó'o kachí ña saá: Tata Yivá m̄ji, Tata Yivá m̄ji, ¿ndachun sandakoo ún ȳi'í?, kachí ña.

⁴⁷ Ta sava n̄ivi na yíta yatin yó'o, x̄inj so'o na ña n̄ka'an ra, ta kachí na saá:

—Tayó'o kána ra taprofeta Elías ña chindeé ña'á ra —kachí na.

⁴⁸ Ta x̄andik̄on ñii tayó'o x̄ino ra kua'an ra, ta sachii ra ñii tikot̄o kuíkon xí'in vino yiyá, ta ch̄inóo ra ñayó'o noq̄ yiton, ta ndikó ra taxi ra ko'o t̄aJesús. ⁴⁹ Ta ink̄a n̄ivi n̄ka'an na saá xí'in tayó'o:

—On ke'é ún ra. Ná koto yó án kixi t̄aElías sakaku ña'á ra —kachí na.

⁵⁰ Ta saá t̄aJesús xí'in ndi'i ndee ra n̄ka'an ra, ta n̄xi'i ra. ⁵¹ Tá mií saá x̄andik̄on n̄indaṭa ma'ño tikot̄o tákaq Cuarto Ȳi ve'e ño'o ká'no, ta k̄ixá'á ña n̄indaṭa ña chi n̄ino ta noq̄ ña nda n̄ino. Ta n̄itaan noq̄ ño'o, ta ñayuu ná'no chachi ña. ⁵² Ta n̄ixona noq̄ ño'o na n̄xi'i, ta nataku kua'a ní n̄ivi

na x̄ikuu na k̄andixa Ndios. ⁵³ Ta k̄ivi nataku t̄aJesús, ndee nayó'o noq̄ n̄induxun na, ta n̄ik̄i'vi na ñoo ȳi Jerusalén, ta kua'a ní n̄ivi x̄ini na nayó'o.

⁵⁴ Ta t̄a ndiso chiño xí'in ñii ciento natropa, yóo ra xí'in ink̄a natropa ndáa na t̄aJesús. Ta nayó'o x̄ini na n̄itaan noq̄ ño'o, ta x̄ini na ndi'i ña ȳiyo ní n̄iya'a, ta n̄iyi'vi ní na, ta n̄ka'an na:

—Ndixa tayó'o x̄ikuu Sa'ya Ndios —kachí na.

⁵⁵ Ta nda x̄iká yíta kua'a ní nási'í x̄ito ná. Nayó'o kúu ná x̄indik̄on saṭa t̄aJesús chindeé ná ra kisa chiño ná noq̄ ra, ta kee ná xí'in ra estado Galilea ta k̄ixaq ná ñoo Jerusalén. ⁵⁶ Ñii ñayó'o kúu ñaMaría Magdalena, ink̄a ña kúu ñaMaría, si'í t̄aJacobo xí'in t̄aJosé, ta ink̄a ña kúu si'í t̄a ovi sa'ya t̄aZebedeo.

Ñayó'o ká'an xa'a ña n̄induxun t̄aJesús

(Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁵⁷ Ta xikuaa ta xa kua'an kunaa kúu ña, ta k̄ixaq ñii takuiká, t̄a k̄ixi ñoo Arimatea, naní ra José. Tayó'o kúu ñii t̄a x̄indik̄on saṭa t̄aJesús. ⁵⁸ Ta n̄ixa'an ra noq̄ t̄aPilato, ta ndukú ra ȳikí koñu t̄aJesús ña sanduxun ra ña, ta t̄aPilato xa'nda chiño ra noq̄ natropa ña nataxi na ña nda'a ra. ⁵⁹ Ta n̄ixaq t̄aJosé ta n̄aki'in ra ȳikí koñu t̄aJesús, ta ch̄isúku ndaa ra ña xí'in ñii tikot̄o ndii ña on vása yakua. ⁶⁰ Ta n̄ixa'an ra ta ch̄ikaa va'a ra ȳikí koñu t̄aJesús ini kavua ña xa'a ña sakán kisa va'a ra ini. Ta saá nakasi ra yé'é kavua yó'o xí'in ñii yuu ká'no, ta kee ra kuano'o ra. ⁶¹ Ta n̄indoo ñaMaría Magdalena xí'in ink̄a ñaMaría, ndoo na yatin noq̄ yóo kavua yó'o.

* 27:45 Kaa uxu ovi ndiví naní ña kaa iño noq̄ naño Roma, ta kaa un̄i xikuaa naní ña kaa ijin noq̄ naño Roma.

Ñayó'o ká'an xá'a natropa na ndáa noo ninduxun taJesús

⁶² Ta inká kivi ña kúu kivi yji ña nákindée najudío, ta nafariseo xí'in naná'no noo nasutu nixaá na noo taPilato. ⁶³ Ta nika'an na, káchí na saá xí'in ra:

—Tata, náká'an ndi ña nika'an ta vatá yu'u taJesús kivi xitaku ra, nika'an ra si'a: “Tá nixi'iji ta tixin ña unj kivi natakuji”, káchí ra. ⁶⁴ Nakán ka'nda chiño un noo natropa ná nakasi kútu va'a na kavua noo ninduxun ra anda tondaa kivi unj, ta saá nivi na xindikon sata ra, kotó kixi na ñii ñoo, ta tava na yiki koñu ra ta ndato'on na xí'in nivi, káchí na saá: “Xa nataku ra”, káchí na. Ta to'on yó'o sandá'ví ní ka ña nanivi noo ña sandá'ví mji ra na xí'in to'on ra —káchí naná'no noo najudío.

⁶⁵ Ta nika'an taPilato xí'in na:

—Va'a, yoo natropa, ná ko'on na xí'in ndó. Ta nakasi va'a ndó ye'é kavua noo ninduxun ra —káchí ra.

⁶⁶ Ta nixa'an na ta kisa kútu va'a na ye'é kavua, ta xakin na ñii sello ye'é ña on nona ña, ta saá nindo natropa yatin ye'é kavua ña kundaa na ña.

28

Ñayó'o ká'an xá'a taJesús kivi nataku ra

(Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Ta nija'a kivi yji ña nákindée najudío, ta nitivi inká kivi; ñayó'o kúu kivi noo semana ña kúu domingo, ta ñaMaría Magdalena xí'in inká ñaMaría nixaá ná koto ná noo ninduxun taJesús. ² Ta xandikon ndeé ní nitaaan noo ño'o, saá chi ñii ángel kee noo Ndios nda ñoyivi nino, noo ña ñoyivi yó'o, ta kixaá ña ta sakuta'a ña yuu ndási ye'é kavua, ta xikoo ña sata yuu yó'o. ³ Ta ñaáangel yó'o ñaye'e ní ña, ndatán ñaye'e

ñii taxa, ta tikoto ña yaa ní ña, ndatán yaa kaxin saá yoo ña. ⁴ Ta natropa na ndaa ye'é kavua ndeé ní nji'ví na xini na ña, ñii kisin nino na xí'in ña yí'ví na, ta saá nakoyo na noo ño'o ta ndaño'ó ini na. Ndatán ñii kiva yoo na nixi'i, saá yoo na ndoo na. ⁵ Ta ñaáangel nika'an ña xí'in násí'í yó'o:

—On kuyi'ví ndó, saá chi yji xini ndí ndó'ó nándukú ndó taJesús, ta ta katakaa ndaa na nda'a tón cruz. ⁶ On koó ka ra yó'o, chi xa nataku ra, ñii kiva yoo to'on ña nika'an ra xí'in ndó, saá yoo ña. Na'a ndó koto ndó noo chinoo na ra. ⁷ Ta saá kama ní ko'on ndó ta ndato'on ndó xí'in na nixika xí'in ra, káchí ndó saá xí'in na: “Xa nataku ra, ta ko'on si'na ra noo ndó ña kundati ra ndó'ó estado Galilea. Kán koni ndó ra”, káchí ndó xí'in na. Ñayó'o kúu to'on ña ndato'onj xí'in ndó —káchí ñaáangel xí'in násí'í yó'o.

⁸ Ta saá násí'í yó'o vará nda yí'ví ní ná, ta kusi ní ka ini ná, ta kama ní kee ná xino ná ku'a'an ná ndato'on ná xí'in na nixika xí'in taJesús. ⁹ Ta xandikon taJesús nakutá'an ra xí'in náña'a yó'o yichi, ta chindee ra ná ta nika'an ra si'a xí'in ná:

—Kua'a, nana. Ná koo ñava'a ini ndó —káchí ra xí'in ná.

Ta nixaá yatin ná noo ra, ta xikuxiti ná ta nomi ná xa'a ra ta kisa to'ó ná ra. ¹⁰ Ta taJesús nika'an ra xí'in ná:

—On kuyi'ví ndó. Ku'a'an ndó ndato'on ndó xí'in na nixika xí'inj ná ko'on na estado Galilea, ta kán koni na yij —káchí ra xí'in ná.

Ñayó'o ká'an xá'a ña ndato'on natropa na xindaa ye'é kavua noo ninduxun taJesús

¹¹ Ta kee násí'í ku'a'an ná, ta sava natropa na xindaa ye'é kavua ndikó na ku'a'an na ñoo ká'no, ta ndato'on na xí'in naná'no noo nasutu ndi'i ña

n̄ixiyo x̄ini na. ¹² Ta naná'no n̄oḡ nasutu nakutá'an na x̄i'in nax̄ikua'a n̄oḡ najudío, ta nakoo yu'ú na taxi na ku'a'a ní s̄i'ún nda'a natropa, ¹³ ta n̄ika'an na, káchí na saá x̄i'in na:

—Si'a koo ka'an ndó x̄i'in n̄ivi xa'a ña n̄ixiyo x̄ini ndó, kachí ndó si'a: “Tá k̄is̄in nd̄i ñoó koni, ta na n̄ixika x̄i'in taJesús n̄ixa'a na, ta k̄isa kuí'ná na ȳkí koñu ra, ta ku'a'an na x̄i'in ña”, saá kachí ndó x̄i'in n̄ivi. ¹⁴ Tá taḡobnador kon̄i so'o ra to'on yó'o, ta m̄ji nd̄i ndakuijn xa'a ndó, ña on sakuiso ra kuachi ndó'ó —káchí naná'no x̄i'in natropa.

¹⁵ Ta saá natropa n̄aki'in na s̄i'ún ta k̄isa ndivi na chiño ña n̄ika'an na x̄i'in na. Ta to'on yó'o kúu ña n̄ixita ní'no n̄oḡ ndi'i najudío and̄a k̄ivi vitin.

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús
ña sakuiso chiño ra nax̄ika x̄i'in ra
(Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49; Jn.
20:19-23)*

¹⁶ Ta saá na ux̄u ñii nax̄ika x̄i'in taJesús ku'a'an na estado Galilea, ta n̄ixa'a na yuk̄u n̄oḡ n̄ika'an taJesús ko'on na. ¹⁷ Ta x̄ini na ra ta k̄isa to'ó na ra, vará sava nayó'o n̄ixika ini na án ndixa kúu ta'yó'o taJesús. ¹⁸ Ta n̄ixa'a yatin taJesús n̄oḡ na ta n̄ika'an ra saá x̄i'in na:

—Ndios tax̄i ra ndi'i ndayí ña ka'nda chiñoj n̄oḡ ndi'i na ndóo ñoyívi n̄ino x̄i'in ñoyívi yó'o. ¹⁹ Ta saá ká'an̄i x̄i'in ndó: Ku'a'an ndó ndi'i saá x̄i'ña ñoyívi yó'o ta saná'a ndó nan̄ivi ndasaá koo kundik̄on na yich̄i, ta sakuchu ndó na x̄i'in k̄ivi Yivá yó, x̄i'in k̄ivi ȳi'j taSa'ya ra, ta x̄i'in k̄ivi Níma Ndios. ²⁰ Ta saná'a ndó na ña kasa ndivi na ndi'i to'on ña n̄ika'an̄i x̄i'in ndó. Ta ndixa ȳi'j kooj x̄i'in ndó ndi'i saá k̄ivi ña va'xi and̄a k̄ivi sondí'i ñoyívi yó'o. Saá ná koo ña —káchí taJesús x̄i'in nax̄ika x̄i'in ra.

To'on ñava'a xa'a Jesucristo ña nĩtaa taMarcos

Ñayó'o ká'an xa'a taJuan, ta sákuchu ñivi

(Mt. 3:1-12; Lc. 3:1-9, 15-17; Jn. 1:19-28)

¹ Si'a kixá'á to'on ñava'a xa'a Jesucristo, Sa'ya Ndios, ² tá yóo ña nĩtaa taprofeta Isaías, òa ta ñika'an ndoso to'on Ndios kujya xina'á. Nĩtaa ra ña ñika'an Ndios xí'in òa ta ti'vi ra sakaku na ñoyívi yó'o, káchí ra saá:

Ti'vi ñii ta xíka chiño ño'j ko'on si'na ra ño'ún, ña ndasa va'a ra yichí ño' ko'on ún.

³ Ta ño' yóo yuku yichí ko'on ra ka'an ndoso ra, káchí ra saá:

“Ná koo ti'va ini ndó, saá chi yachi kixaa ñii taKá'no ño' yó; kindaa ndó ña on vá'a sási ño' ndó, ta saá va'a kuchiño naki'in ndó ra”, káchí òa ta koo yuku yichí,

káchí taIsaías xina'á. ⁴ Saá kixaa taJuan ño' yóo yuku yichí ta ñii xiiña ño' yóo takuii sákuchu ra ñivi, ta ñika'an ndoso ra xí'in ñivi, káchí ra saá:

—On vása ke'é ka ndó ña on vá'a, ta nandikó ini ndó xa'a ña on vá'a ke'é ndó ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi ndó, ta saá na'a ndó kuchu ndó —káchí ra.

⁵ Ta ñivi naño Jerusalem, xí'in na ndóo ndi'i saá ku'a'ka ño' ña ndá'vi ndaa estado Judea va'xi na, ta kixaa na ña koni so'o na to'on ká'an ndoso taJuan. Ta saá xini so'o na, ta kixá'á ná'ma na xa'a kuachi na, ta taJuan sákuchu ra nayó'o yuta Jordán.

⁶ Ta taJuan ndixin ra tikoto ña kuva'a xí'in yisí tícamello, ta nó'ni ñii ná'ño ñii kití toko ra.

Ta xíxi ra tika ndíama xí'in ño'ño tíyoko váli yóo yuku. ⁷ Ta ñika'an ndoso ra, káchí ra saá xí'in ñivi:

—Sata yi'i va'xi ñii òa ta ndeé ka ño' yi'i. Ta yi'i kúu ñii ta kisa chiño kuiti ño' ra. ⁸ Yi'i sákuchuj ndó'ó xí'in takuii, ta ta va'xi sákuchu ra ndó'ó xí'in ñii Níma Ndios —káchí taJuan xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJuan kivi sákuchu ra taJesús

(Mt. 3:13-17; Lc. 3:21-22)

⁹ Ta saá kee taJesús ñoo Nazaret estado Galilea, ta kixaa ra ño' yóo taJuan, ta taJuan sákuchu ra taJesús yuta Jordán. ¹⁰ Ta keta taJesús yu'u yuta, ta xini ra ñixona ñoyivi ñino ño' ra, ta xini ra va'xi noo Níma Ndios, ndatán va'xi noo ñii tísata, saá va'xi noo ña, ta xikanóo ña ño' ñindichi ra.

¹¹ Ta ñivi na ndóo yu'u yuta xini so'o na to'on Ndios ñika'an ra nda ñoyivi ñino, káchí ra saá:

—Yó'ó kúu Sa'ya, ta k'vi ní ini xini, ta kúsiñ ní ini xini yó'ó —káchí Ndios.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi ñaníma ndiva'a ká'no xito ndoso ña ra

(Mt. 4:1-11; Lc. 4:1-13)

¹² Ta xandikon Níma Ndios ñika'an ña xí'in taJesús ko'on ra xí'in ña ño' yóo yuku yichí. ¹³ Ta ovi siko kivi yóo taJesús ño' yuku yichí yó'o, yóo ra ño' táku tikití yukú, ta ñaníma ndiva'a ká'no xito ndoso ña ra. Ta saá kixaa naángel, ta chindeé na ra, taxi na nda'a ra ña xini ñó'ó ño' ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ña kixá'á ra kisa ndivi ra chiño Ndios

(Mt. 4:12-17; Lc. 4:14-15)

¹⁴ Kivi chikaa na taJuan ini ve'e kaa, ta taJesús ku'a'an ra estado Galilea, ta ñika'an ndoso ra to'on ñava'a xa'a Ndios xí'in ñivi, ¹⁵ káchí ra saá:

—Xa kixaa kivi ña chitóni Ndios. Ta xa yóo yatin ní yichi ña xá'nda chiño Ndios kutaku yó. On vása ke'é ka ndó ña on vá'a, ta nandikó ini ndó ta kandixa ndó to'on ñava'a yó'o —káchí ra xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesus kivi kana ra komi ta na táva tiaká ña kundikon na sata ra

(Mt. 4:18-22; Lc. 5:1-11)

¹⁶ Tá kuá'an taJesus yu'u mïni Galilea, ta xini ra taSimón* xí'in ñani ra taAndrés, nayó'o sákana na ñonon ini takui, chi na táva tiaká kúu na. ¹⁷ Ta ñika'an taJesus xí'in na:

—Na'a ndó kundikon ndó yi'i, ta saná'aj ndó'ó ndasaá nakaya ndó nivi kundikon na yichi Ndios.

¹⁸ Ta xandikon sandakoo nataa yó'o ñonon na, ta xikundikon na kuá'an na sata taJesus.

¹⁹ Ta lo'o ka kuá'an taJesus, ta xini ra taJacobó xí'in ñani ra taJuan, sa'ya taZebedeo, ndóo na ini tón barco sánda'a na ñonon na.

²⁰ Ta ñika'an taJesus xí'in na:

—Na'a ndó kundikon ndó yi'i.

Ta saá sandakoo nataa yó'o yivá na taZebedeo, ta sandakoo na inka na kisa chiño non na, ta xikundikon na kuá'an na sata taJesus.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesus kivi nakutá'an ra xí'in ñii ta ta kómí nima ndiva'a

(Lc. 4:31-37)

²¹ Ta ñixaa na ñoo Capernaum, ta ndi'i saá kivi yii ña nákindée najudío taJesus kí'vi ra ve'e ño'o sinagoga sáná'a ra nivi. ²² Ta ñaka'nda ini nivi xini so'o na ña ká'an ra, chi sáná'a ra na ndátan sáná'a ñii ta ta kómí ndayí, ta inka namaestro na sáná'a ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'a, nayó'o sáná'a na ndátan sáná'a nivi na on vása kómí ndayí. ²³ Ta

ve'e ño'o sinagoga yóo ñii ta ta kómí nima ndiva'a, ta ñii ndeé ní ñika'an ñandiva'a, káchí ña saá:

²⁴ —Yó'ó kúu Jesús tañoó Nazaret, ta, ¿ndachun sándi'i ún ndi'i? ¿An xa kixaa ún sandi'i ún xa'a ndi? Xini va'aj yu kúu ún, yó'ó kúu Ta taYii ta kixi non Ndios —káchí ña xí'in ra.

²⁵ Ta taJesus ñika'an ra xí'in ñandiva'a, káchí ra saá:

—¡Kasi yu'u ún ta saña ún tayó'o!

²⁶ Ta nima ndiva'a ndeé ní sakisín ña tayó'o, ta ñinda'yi ní ña, ta saá saña ña tayó'o. ²⁷ Ta ndi'i na ndóo ñaka'nda ini na xini na ñayó'o, ta ñinda'ka to'on xí'in tá'an mji na:

—¿Yukia yó'o? ¿An inka ndeé xaá sáná'a ra mji yó vitin? Kómí ra ndayí xá'nda chiño ra non nima ndiva'a ta kisa ndivi ña ña ká'an ra —káchí na.

²⁸ Ta kama ní ñixita ní'nó to'on xa'a taJesus ndi'i ñoo estado Galilea.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesus kivi sanda'a ra ña'a ñásiso taSimón

(Mt. 8:14-15; Lc. 4:38-39)

²⁹ Tá kee na ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta kuá'an taJesus xí'in taJacobó xí'in taJuan, ta ñixaa na ve'e taSimón xí'in ñani ra taAndrés. ³⁰ Ta ña'a ñásiso taSimón kándú'u ña non xito, ndeé ní ndó'o ña kue'e ka'ni. Tá kixaa taJesus ta ndato'on na xí'in ra ña ndó'o ña. ³¹ Ta saá taJesus ñitondaa yatin ra non kándú'u ña, ta tjin ra nda'a ña chindeé ra ña ndakoo ña. Ta xandikon saña kue'e xí'in ña ta nduva'a ña, ta kixá'a ña kisa ndivi ña ña kuxu na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesus kivi sanda'a ra ku'a q ní na ndeé ndó'o

(Mt. 8:16-17; Lc. 4:40-41)

* 1:16 Inka kivi ñani taSimón kúu Pedro.

³² Tá xikuaa ñiketá ño'o, ta kua'a ní ñivi kua'an na xí'in natá'an na, na ndeé ndó'o, xí'in inká na kómí nímá ndiva'a, ta ñixaa na ñoo taJesús. ³³ Ta saá kua'a ní ñañoo ñakutá'an na ye'é ve'e ñoo yóo taJesús, ³⁴ ta sanda'a ra kua'a ní na ndeé ndó'o, chi kua'a ní ñoo kue'e yóo xí'in na. Ta tava ra kua'a ní nímá ndiva'a xikomí sava na, ta on vása ní-taxi ra ka'an ndá ñii nímá ndiva'a yó'o, chi ñanimá ndiva'a xíní ña yu kúu ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi ñiká'an ndoso ra to'on va'a kua'a ní ñoo estado Galilea

(Lc. 4:42-44)

³⁵ Ta xitaan ní ta naa ka, ndakoo taJesús ta kee ra kua'an ra ñii xiiña ñoo on koó ñivi, ta ñiká'an ra xí'in Ndios. ³⁶ Ta taSimón xí'in natá'an ra kee na kua'an na nandukú na ra, ³⁷ ta ñaní'i na ra, ta ñiká'an na saá xí'in ra:

—Kua'a ní ñivi nándukú na yó'ó.

³⁸ Ta ndakuiin taJesús, káchí ra saá:

—Ko'on yó ndi'i ñoo yatin ña ka'an ndoso i to'on va'a xí'in ñivi, chí xa'a ñayó'o kúu ña kixaa i —káchí ra xí'in na.

³⁹ Ta xíka ra ndi'i saá ñoo estado Galilea, ta kí'vi ra ve'e ño'o sinagoga ña ka'an ndoso ra to'on va'a xa'a Ndios, ta tava ra kua'a ní nímá ndiva'a ña kómí ñivi.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra

ñii taa ndeé ndó'o kue'e tá'yí

(Mt. 8:1-4; Lc. 5:12-16)

⁴⁰ Ta ñii taa, ndeé ní ndó'o ra kue'e tá'yí ña ñaní lepra, ta kixaa ra ñoo yóo taJesús, ta xikuxití ra ñoo ra, ta xaku ndá'ví ra, káchí ra saá:

—Tata, tá kóni ún, ta sanda'a ún yí'j ñoo kue'e ña ndó'o j.

⁴¹ Ta taJesús kúnda'ví ní ini ra xíni ra tayó'o, ta chínoo ra nda'a ra sokó tayó'o, ta ñiká'an ra:

—Kónij chindee j yó'ó. jNda'a ún!

⁴² Ta xandikon saña kue'e tá'yí xí'in ra, ta nduva'a ra. ⁴³ Ta saá taJesús ñinda'yí ra tayó'o, ta ñiká'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

⁴⁴—On ndato'on ún xí'in ndá ñii ñivi. Ta vitin ko'on ún ñoo tasutu ná koto ra yó'ó ña kunda'a ini ra xa ñinda'a ún. Ta kuni'ún ndi'i ñasókó ña xá'nda chiño ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés, ta taxi ún ñayó'o nda'a Ndios ña kunda'a ini ñivi xa ñinda'a ún —káchí taJesús xí'in ra.

⁴⁵ Ta kee ra kua'an ra, ta ndá víka ndato'on ra xí'in ñivi ña ndo'o ra, ta ñixita ní'nó to'on ndasaá nda'a ra, kisa taJesús. Xa'a ñayó'o taJesús on vása kivi kí'vi ka ra inká ñoo, ta kua'an ra yóo ra ñii xiiña ñoo on koó ñivi. Ta saá ni, kua'a ní ñivi na kee ndi'i saá ñoo kixaa na ñoo ra.

2

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra ta on kivi kanda

(Mt. 9:1-8; Lc. 5:17-26)

¹ Njya'a sava kivi ta taJesús ndikó tuku ra ñoo Capernaum, ta nanjivi xini so'o na ña ndikó ra. ² Ta xandikon kua'a ní ñivi ñakutá'an na ve'e ñoo yóo ra, ta ñi-kunani kundoo ndi'i na ve'e yó'o, ni ndá ye'é on vása ní-kunani kundoo na. Ta ká'an taJesús to'on ñava'a xa'a Ndios xí'in ndi'i na. ³ Ta komi taa ñisókó na ñii xito ñoo kánóo ta on kivi kanda, ta kua'an na ve'e ñoo yóo taJesús. ⁴ Ta ñi-kuchiño kí'vi na xí'in tayó'o ini ve'e ñoo yóo taJesús chí chútú ní ñivi. Ta saá ndaa na sinj ve'e, ndiso na xito ñoo kánóo ta on kivi kanda, ta kindaa na sava chíyó ña ñixona ñii yavi ñoo kuchiño sanoo na tayó'o ñoo taJesús. ⁵ Tá taJesús xini ra ña kándixa na komi taa yó'o ndí kúndeé ra sanda'a ra

taṭá'an na, ta nika'an taJesus xí'in ta ndeé ndó'o, káchí ra saá:

—Nani, vitin xa kisa ká'no ini xá'a kuachi ún —káchí taJesus.

⁶ Ta ndóo sava na sáná'a ndayí Ndios, ta xini so'o na ña nika'an taJesus, ta xáni sini na saá: ⁷ “¿Ndá ndayí kómí tayó'o ka'an ra saá? Kándiva'a ra xí'in Ndios. Chi kúndaḡ ini yó ndí ñii laá Ndios kómí ndayí kasa ká'no ini ra xá'a kuachi nivi.” ⁸ Ta xandikōn taJesus xini ra yukia xáni sini nayó'o, ta nika'an ra saá xí'in na:

—¿Ndachun xáni sini ndó ña on vá'a yó'o? ⁹ ¿Yukia yo'vi ka ka'anji xí'in ta on kivi kanda? ¿An yo'vi ka ka'anji xí'in ra ña ndoo kuachi ra? ¿An yo'vi ka ka'anji xí'in ra ña nakundichi ra, ta ná kuiso ra xito ra ta ko'on xá'a ra? ¹⁰ Ta vitin sanda'aj tayó'o, ta saá kundaḡ ini ndó'o ndí yij kúu ta kómí ndayí Ndios ñoyivi yó'o ña nakataj kuachi nivi —káchí taJesus xí'in na.

Ta saá nika'an ra xí'in ta ndeé ndó'o yó'o:

¹¹ —Nakundichi ún ta ná kuiso ún xito ún, ta no'oun vitin —káchí taJesus xí'in ra.

¹² Ta xandikōn nakundichi tayó'o, ta nakusokó ra xito ra, ta kee ra kuano'o ra, xini ndi'i nivi. Ta ndi'i nayó'o naka'nda ní ini na, ta kisa ká'no ní na Ndios, nika'an na saá:

—iTá'an koni yó ñava'a yó'o! —káchí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesus kivi kana ra taLeví ña kundikōn ra sata ra (inka kivi naní taLeví kúu Mateo)

(Mt. 9:9-13; Lc. 5:27-32)

¹³ Ta njya'a ñayó'o, ta ku'a'an taJesus xika ra yu'u mīni Galilea. Ta ku'a'a ní nivi kixaa na noo ra, ta kixá'a ra sáná'a ra na. ¹⁴ Ta yá'a ra ku'a'an ra, ta xini ra taLeví sa'ya taAlfeo, yóo ra kisa chiño ra noo káya ra si'ún xa'a nagobierno ñoo

Roma. Ta nika'an taJesus xí'in ra, káchí ra saá:

—Na'a, kundikōn ún sataj —káchí ra.

Ta saá nakundichi taLeví, ta ku'a'an ra sata taJesus.

¹⁵ Tá nixaa taJesus xí'in naxika xí'in ra ve'e taLeví, ta kixaa ku'a'a ní na káya si'ún xa'a nagobierno xí'in ku'a'a ní inka na kánón to'on ña on vá'a xa'a, ta xikundoḡ na xixi na xí'in taJesus, chi ku'a'a ní nayó'o kúu na ku'a'an sata ra. ¹⁶ Ta nafariseo xí'in sava na sáná'a ndayí Ndios xini na yu kúu nivi ndóo xixi xí'in taJesus, ta nika'an na xí'in naxika xí'in taJesus:

—On vása va'a ñayó'o. ¿Ndachun xixi ra xí'in nivi na káya si'ún xa'a nagobierno, xí'in inka na kánón to'on ña on vá'a xa'a? —káchí na.

¹⁷ Ta xini so'o taJesus yukia nika'an na, ta nika'an ra saá xí'in na:

—Nivi na on vása ndeé ndó'o, on vása xini ñó'o nayó'o na kasa taṭan ña'a, ta nivi na ndeé ndó'o kúu na xini ñó'o kutátan. On sivi xa'a nivi va'a kúu ña kixaa ñoyivi yó'o. Ta xa'a nivi on vá'a kúu ña kixaa, ta kanaj na ña nandikó ini na ta kundikōn na yichi Ndios —káchí ra xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ña yoo so'on nivi

(Mt. 9:14-17; Lc. 5:33-39)

¹⁸ Nafariseo xí'in na ndikōn sata taJuan yoo so'on na. Ta kixaa sava nivi noo taJesus, ta njndaḡa to'on na ra:

—Ku'a'a ní yichi yoo so'on na ndikōn sata taJuan, ta yoo so'on nafariseo. Ta naxika xí'in mīni ún, ¿ndachun nda ñii kivi on vása yoo so'on na?

¹⁹ Ta ndakuijn taJesus, káchí ra saá:

—Tá yoo ñii ta ta tonda'a, ta ndi'i nivi na yoo viko tonda'a yó'o xixi na, ta on kivi koo so'on na, saá chi yoo ka tayó'o xí'in na. ²⁰ Ta

kivjĩ ña vaxi ɔn koo ka ra xĩ'in na. Ta saá kiá koo so'on na.

²¹ "Tá yoo tikoto ña yata, ta nda ñii nivi ɔn sanda'a na ña xĩ'in tikoto xaá, saá chi tá nakata na ña, ta nduu lo'o ña xaá, ta nasita ña tikoto yata, ta kini ka ta'nda tikoto yata yó'o. ²² Ta nduta vino xaá, ta nda ñii nivi ɔn vása taan na rá ini ñii yata, saá chi ta'nda ñii yó'o, ta kujta ndi'i tánduta vino ta ndi'i xa'a ñii. Xini ñó'ó taan na tánduta vino xaá ini ñii xaá —káchí tajesús.

Ñayó'o ká'an xa'a tajesús kómí ra ndayí ka'nda chiño ra xa'a kivjĩ yijĩ ña nákindée najudío

(Mt. 12:1-8; Lc. 6:1-5)

²³ Ñii kivjĩ yijĩ ña nákindée najudío, ta tajesús xĩ'in naxíka xĩ'in ra, kuá'an na yá'a na ma'ño noo yoo yita trigo. Ta naxíka xĩ'in tajesús kixá'á na xá'nda na yoko ta kindaa na soo trigo, ta xaxi na trigo. ²⁴ Ta xini nafariseo ña ke'é nayó'o, ta nika'an na saá xĩ'in tajesús:

—Naxíka xĩ'in ún niya'a ndoso na ndayí Ndios chi xa'nda na trigo, ta ɔn vá'a kasa chiño yó kivjĩ yijĩ ña nákindée yó, káchí ndayí Ndios ña njtaa taMoisés xina'á.

²⁵ Ta ndakuijn tajesús, káchí ra saá xĩ'in na:

—¿Án ɔn vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios noo ká'an ña xa'a xijĩ síkuá yó tarey David xĩ'in natá'an ra, kivjĩ nijixi'í ní na soko? ²⁶ Kuyja xina'á xitaku taAbiatar ta ndiso chiño noo ndi'i nasutu, ta niki'vi tarey David ini ve'e Ndios, ta xixi ra sija va'a ñayijĩ vará ɔn sijí sutu xikuu ra. Ta taxí ra sija va'a yó'o nda'a natá'an ra xixi na. Ta káchí ndayí Ndios saá: "Ndasaá sutu kuiti kúchiño kuxu sija va'a ñayijĩ" —káchí tajesús xĩ'in na.

²⁷ Ta káchí ka ra saá xĩ'in na:

—Xa'a nivi kúu ña kisa va'a Ndios kivjĩ ña nákindée yó, ɔn sijí xa'a kivjĩ ña nákindée yó kúu

ñá kisa va'a ra nivi. ²⁸ Yijĩ, ta ta kixi noo Ndios, kómijĩ ndayí ka'anj yukiá va'a ke'é yó kivjĩ yijĩ ña nákindée yó —káchí tajesús xĩ'in na.

3

Ñayó'o ká'an xa'a tajesús kivjĩ sanda'a ra

ñii taa ta yichí nda'a

(Mt. 12:9-14; Lc. 6:6-11)

¹ Ñii kivjĩ tajesús niki'vi tuku ra ve'e ño'o sinagoga, ta yoo ñii taa ta yichí nda'a, ta ɔn vása kánda ña. ² Ta ndoo sava nafariseo ña nándukú na ndasaá chikaá na kuáchi sata tajesús. Ta xito naní na yukia ke'é tajesús, án sanda'a ra tayó'o, chi kivjĩ yijĩ ña nákindée na kúu ña. ³ Ta tajesús nika'an ra xĩ'in taa ta yichí nda'a si'a:

—Na'a kundichi ún ma'ño noo ndi'i nivi yó'o.

⁴ Ta saá tajesús njndaka to'on ra nivi:

—¿Yukia káchí ndayí Ndios xa'a kivjĩ yijĩ ña nákindée yó? ¿Án ɔn vása ndixa káchí ña ke'é yó ñava'a ta ɔn ke'é yó ñandiva'a? ¿Án ɔn vása ndixa káchí ña va'a sakaku yó nivi ta ɔn sandi'i yó xa'a na? —káchí ra.

Ta nayó'o nda ñii na ɔn vása ndakuijn, tásijn ndoo na. ⁵ Ta tajesús nakoto va'a ra noo ndi'i na, ta njisaá ra xini ra na, ta kúchuchú ní ini ra chi na toon ní ini kúu na. Ta nika'an ra xĩ'in taa ta yichí nda'a:

—Sanakaá ún nda'a ún vitin —káchí ra.

Ta tayó'o sanakaá ra nda'a ra, ta nduva'a ña. ⁶ Ta kee nafariseo kuá'an na, ta kixá'á ká'an tá'an na xĩ'in na ndikɔn partido taHerodes ndasaá koo ka'ni na tajesús.

Ñayó'o ká'an xa'a ku'a ní nivi ndoo na yu'u miji

⁷ Ta tajesús xĩ'in naxíka xĩ'in ra kee na kuá'an na yu'u miji Galilea. Ta kuá'a ní nivi na

kixi ndi'i saá ñoo estado Galilea kuá'an na saṭa ra. ⁸ Tá xini so'o ñivi na inka ñoo ñava'a ké'é taJesús, ta kuá'a ní na kixaa ñoo ra. Nayó'o kee na ndi'i saá xiiña, ña kúu ñoo Jerusalén xí'in inka kuá'a ñoo estado Judea, kuá'a ñoo ña ñó'o inka tá'vi yuta Jordán, xí'in kuá'a ñoo ña ndá'vi ndaa ñoo Tiro, xí'in ñoo Sidón. ⁹ Ta taJesús ñika'an ra xí'in naxíka xí'in ra ña koo ti'va ñii tón barco lo'o, ña ndaa ra saṭa tón yó'o, saá chi yóo kuá'a ní ñivi, ta chútú ní na ñoo ra, ta yiyo ní chinda'á na ra ta nakava ra ta takué'e ra. ¹⁰ Ta xa sanda'a ra kuá'a ní ñivi, ñakan inka na ndeé ndó'o kóni na tondaa yatin na ra anda tiin na ra ña koni na nda'a na. ¹¹ Ta ñivi na kómí nima ndiva'a xini na ra, ta xikuxití na nda ñoo ño'o ñoo ra, ta xí'in ndi'i ndeé na ñika'an na, káchí na saá:

—Yó'ó kúu ún Sa'ya Ndios!

¹² Ta taJesús xa'nda chiño ra ñoo ndi'i ñanímá ndiva'a ña on ndato'on ña yu kúu ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi nakaxin ra uxu ovi taa, ta taxi ra ñandqyí nda'a na
(Mt. 10:1-4; Lc. 6:12-16)

¹³ Ta saá taJesús ndaa ra ñii xiki ta kana na na nakaxin ra vaxi ñoo ra, ta kixaa na nakutá'an na xí'in ra. ¹⁴ Ta nakaxin ra uxu ovi taa, ña kasa chiño na xí'in ra, ta ko'on na ka'an ndoso na to'on ñava'a xí'in ñivi inka ñoo, ¹⁵ ta kukomí na ndayí ña sanda'a na na ndeé ndó'o, ta kukomí na ndayí ña tava na nima ndiva'a ña saxó'vi inka ñivi. ¹⁶ Ta ñii ñii ta uxu ovi yó'o ñani ra si'a: ñii ra ñani Simón, ta taJesús sakunaní ña'á ra Pedro; ¹⁷ inka ra ñani Jacobo, xí'in ñani ra taJuan, sa'ya taZebedeo kúu ovi tayó'o, ta taJesús naxinóo ra inka kivi ña ovi saá tayó'o ña kúu Boanerges; to'on yó'o kóni

kachí ña: Ndason ní taçhi na ká'an na, ndatán ndá'yi sa'vi, saá ká'an na; ¹⁸ inka ra ñani Andrés; inka ra ñani Felipe; inka ra ñani Bartolomé; inka ra ñani Mateo;* inka ra ñani Tomás; inka ra ñani Jacobo, sa'ya taAlfeo; inka ra ñani Tadeo; inka ra ñani Simón ta kúu ta ndikon partido ñani ña cananeo; ¹⁹ inka ra ñani Judas Iscariote. Tayó'o xikuu taa ta ñitondaa ñisikó ku'ná taJesús nda'a na saá ini xini ña'á.

Ñayó'o ká'an, ñivi ñika'an na xa'a taJesús kómí ra ndeé ñanímá ndiva'a
(Mt. 12:22-32; Lc. 11:14-23; 12:10)

Ta saá taJesús kuano'o ra ñoo Capernaum, ta ñiki'vi ra ñii ve'e, ²⁰ ta kuá'a ní ñivi tuku nakutá'an na ve'e yó'o, ta chútú ní ñivi anda ni ñi-kivi kuxu ra xí'in naxíka xí'in ra. ²¹ Tá xini so'o nave'e ra ñayó'o, ta kixaa na naki'in na ra no'o ra xí'in na ve'e na, chi káchí na saá:

—Ta sána ini kúu ra.

²² Ta na sáná'a ndayí Ndios na kixi ñoo Jerusalén, ñika'an na saá:

—Ñaká'no ñoo ndi'i nima ndiva'a, ñani ña Beelzebú,† tiin ní ña taJesús yó'o. Xí'in ndeé ñaká'no ñoo ndi'i nima ndiva'a tava tayó'o ñanímá ndiva'a —káchí na.

²³ Ta taJesús kana ra na vaxi na ñoo ra, ta ndato'on ra xí'in na ñii cuento ña saná'a ra na:

—¿Ndasaá kúchiño ñanímá ndiva'a ká'no tava ña nima ndiva'a tá'an mii ña? ²⁴ Tá yóo ñii ñoo, ta on vása yóo yu'ú ñivi, ta ñata'vi tá'an na, ta kixá'á na káni tá'an na xí'in natá'an na, ta kama ní ndi'i xa'a ñoo yó'o. ²⁵ Tá yóo ñii ve'e ñoo ñata'vi tá'an na, ta káni tá'an na, ta ndi'i xa'a ñivi ve'e yó'o. ²⁶ Ta ñanímá ndiva'a ká'no

* 3:18 Inka kivi ñani taMateo kúu Leví. † 3:22 Inka kivi ñani Satanás kúu Beelzebú.

Satanás xí'in ndi'i nímá ndivá'a tá'an ña, táná nata'vǐ tá'an ña án ná kani tá'an ña xí'in tá'an mǐ ña, ta yachǐ ní ndi'i xǎ'a yichǐ ña.

²⁷ Tá yóo ñii tǎa ndeé ní ndaku, ta ñivi on kúchiño kǐ'vi na ve'e ra ña kindaa na ñakuiká kómí ra. Si'na xínǐ ñó'ó katón na ra, ta saá kuchiño kǐ'vi na kindaa na ndi'i ñakuiká kómí ra. Ndatán yóo tǎa ndeé ní ndaku yó'o, saá yóo ñanímá ndivá'a ká'no.

²⁸ Ndixa ká'anǐ xí'in ndó, Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra xǎ'a ndi'i ña on vá'a ké'é ñivi, ta kúchiño kasa ká'no ini ra xǎ'a ndi'i to'on ña ká'an ndivá'a na xí'in Ndios. ²⁹ Ta ndi'i ñivi na ká'an ndivá'a xí'in Nímá Ndios, † ta Ndios on kasa ká'no ini ra xǎ'a ñivi yó'o, saá chi nakuiso na kuachǐ ña on vá'a yó'o ndi'i saá kǐ'vi ña vǎxi.

³⁰ Nǐka'an tǎJesus saá xí'in na, saá chí na sáná'a ndayí Ndios nǐka'an na si'a:

—Nímá ndivá'a tíin ña tǎyó'o —káchǐ na xǎ'a tǎJesus.

Ñayó'o ká'an xǎ'a kǐ'vi kǐxaa nañani tǎJesus xí'in si'i ra

(Mt. 12:46-50; Lc. 8:19-21)

³¹ Ta saá kǐxaa nañani tǎJesus xí'in si'i ra. Ta yíta na ke'e ñoq yóo ra, ta tǐ'ví na nǐka'an na kana na ra kixi ra ñoq na. ³² Ta ñivi na ndóo xínǐ so'o ña ká'an tǎJesus, ndatǔ'on na xí'in ra, káchǐ na saá:

—Tata, si'íún xí'in nañani ún yíta na ke'e, ta ndúkú na yó'ó —káchǐ na.

³³ Ta ndǎkuin tǎJesus, nǐka'an ra xí'in na:

—¿Yu kúu si'íi? ¿Ta yu kúu ñaniǐ?

³⁴ Ta ñakoto ra ñoq ndi'i ñivi na ndóo ñoq ra, ta nǐka'an ra, káchǐ ra saá:

—Yó'o ndóo si'íi xí'in ñaniǐ.

³⁵ Chi ñivi na kása ndivi ña kóni

Ndios, nayó'o kúu ñaniǐ xí'in kǐ'vǎǐ xí'in si'íi —káchǐ tǎJesus.

4

Cuento yó'o ndátǔ'on xǎ'a tǎa chí'i ndikin trigo

(Mt. 13:1-9; Lc. 8:4-8)

¹ Ta tuku kǐxá'a tǎJesus sáná'a ra ñivi yu'u mǐni. Ta kǐxaa kuá'a ní ñivi ñoq yóo ra, ta saá ndaa ra ñii tón barco, ta xǐkoo ra sǎta tón barco ñoq mǐni, ta ndi'i ñivi yó'o yíta na yu'u takuií. ² Ta kǐxá'a ra ndátǔ'on ra kuá'a ní cuento ña saná'a ra na, ta káchǐ ra saá xí'in na:

³ —Konǐ so'o ndó cuento yó'o. Saá ndo'o ñii tǎa tǎ chí'i ndikin trigo. ⁴ Ta kǐxá'a ra xíta ní'no ra ndikin trigo ña chí'i ra ñoq ño'o. Ta sava ña ñikoyo yichǐ, ta kǐxaa tísaa ta xǎxi rí ña. ⁵ Sava ndikin ñikoyo ñoq yásín ní ño'o sǎta yu'u, ta ndikin yó'o kama ní ñindutǎ ña, chi on vása kuíkon ñoq ño'o yó'o. ⁶ Ta keta ño'o ta ñiyichǐ ña, ta ndi'i xǎ'a ña, saá chi ñi-kee kónó tio'o ña. ⁷ Ta sava ña ñikoyo ma'ño tón ñiño, ta ñindutǎ ña, ta ñi-kuchiño kua'no ña, saá chí xǎ'no tón ñiño yó'o ta xǎ'ni ndutǎ nó ña, ñakán ñi-kuchiño taxi ña ndikin. ⁸ Ta sava ndikin ñikoyo ñoq ño'o vǎ'a ña kuíkon. Ta ñindutǎ ña, ta xǎ'no ña, ta kuá'a ní ñixiyo ndikin yíta yó'o. Sava yíta taxi ña oqo uxu ndikin, sava yíta taxi ña unǐ sǐko ndikin, ta sava yíta taxi ña ñii ciento ndikin.

⁹ Ta nǐka'an ka tǎJesus:

—Ndi'i ndó'ó ñivi na yóo so'o, xínǐ ñó'ó chikaa so'o ndó ña ká'anǐ xí'in ndó —káchǐ tǎJesus xí'in na.

Ñayó'o ká'an ndachun tǎJesus sáná'a ra ñivi xí'in cuento

(Mt. 13:10-17; Lc. 8:9-10)

¹⁰ Tá xa kee ñivi kuano'o na, ta ñindǔoq tǎJesus xí'in uxu ovi

† 3:29 Ñii to'on ña ká'an ndivá'a xí'in Nímá Ndios kúu ña ká'an ñivi ndí ndeé ña kása ndivi chíño vǎ'a kúu ndeé ña vǎxi ñoq nímá ndivá'a ká'no.

naxíka xí'in ra xí'in inka na ndíkɔn sata ra, ta nɔndaqa to'on ña'a na yukia kachi cuento ña ndato'on ra. ¹¹ Ta saá nika'an ra xí'in na:

—Ta ndó'ó kúndaqa ini ndó to'on ña ñó'o se'é ña yo'vi ní ña ká'an xa'a yichi noo xá'nda chiño Ndios, chi saá taxi Ndios nda'a ndó. Ta inka nivi kuiti xini so'o na to'on yó'o, ta on vása kúndaqa va'a ini na yukia kachi ña. ¹² Ta saá kundivi ña nɔtaa ñii taprofeta xina'a, kachi ra: “Vará xito na, ta on vása xini na ñandaqa. Vará xini so'o na, ta on vása chikaqa so'o na, ni on vása kúndaqa ini na ña ndato'onj. Ñakán on vása nándikó ini na, ta Ndios on kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a na”, kachi to'on Ndios —kachi tajesus.

Ñayó'o ká'an tajesus nándaxin ra cuento xa'a taa chi'i ndikin trigo

(Mt. 13:18-23; Lc. 8:11-15)

¹³ Ta saá tajesus nika'an ra xí'in na:

—¿Án on vása kúndaqa ini ndó yukia kachi cuento yó'o? Tá on vása kúndaqa ini ndó ñayó'o, ta, ¿ndasaá kúndaqa ini ndó inka cuento ña ndato'onj xí'in ndó?

¹⁴ Ta cuento yó'o kachi ña saá: Taa ta chi'i ndikin trigo ñii ki'va yóo ra xí'in ñii taa ta ká'an ndoso to'on Ndios xí'in nivi. ¹⁵ Sava nivi ndatan ndó'o ndikin ña nıkoyo yichi, saá ndó'o na. Saá chi xini so'o na to'on yó'o, ta kixaa ñandiva'a ká'no ta táva ña to'on Ndios ña xini so'o na. ¹⁶ Sava nivi ndatan ndó'o ndikin ña nıkoyo noo yuu, saá ndó'o na. Saá chi xini so'o na to'on Ndios, ta xandikon náki'in va'a na ña, ta kusi ní ini na. ¹⁷ Ta yá'a ñii káni lo'o, tá kixá'a vaxi ña xó'vi na, án inka nivi on xjin ka na koni ña'a na xa'a ña kándixa na to'on Ndios, ta nayó'o xandikon sándakoo na yichi Ndios, ta on

xjin ka na kándixa na, saá chi on ta'an chikaqa va'a ini na to'on Ndios. ¹⁸ Ta sava nivi ndatan ndó'o ndikin ña nıkoyo noo tón ñiño, saá ndó'o na. Saá chi xini so'o na to'on Ndios, ¹⁹ ta chiño yóo ñoyivi yó'o sándi'i ní ini na, ta kixá'a na kisa chiño na ña kukomí na ku'a ní ka ñakuika ñoyivi yó'o, ta chikaqa ní ini na kasa ndivi na ña kusi ini mji na, ta saá on xjin ka na kutaku na ndatan ká'an to'on Ndios. ²⁰ Ta sava nivi ndatan ndó'o ndikin ña nıkoyo ño'o va'a ña kuikon, saá ndó'o na. Saá chi xini so'o na to'on Ndios, ta náki'in va'a na ña, kándixa na ña, ta kúndeé na nduu na nivi na va'a ini, ta ké'é na ku'a ní ñava'a noo Ndios. Ndatan yóo ñii ndikin ña taxi oko uxu ndikin, ta inka ndikin ña taxi unj siko ndikin, ta inka ndikin ña taxi ñii ciento ndikin, saá yóo nivi na kándixa ndino'o ini to'on Ndios —kachi tajesus xí'in naxika xí'in ra.

Cuento yó'o ndato'on xa'a ndasaá yóo ño'o tóon

(Lc. 8:16-18)

²¹ Ta ndato'on tajesus xí'in na inka cuento ña saná'a ra na:

—Tá nátoon yó ñii ño'o, ta on chikaqa se'é yó ña tixin ñii yaxin án tixin xito. On vása ké'é yó saá, ta va'a ka chinóo yó ña noo sikon ña naye'e ndi'i ña. ²² Kúndaqa ini yó ndi'ndi'i ña yóo se'é vitin, ñii kivi ña vaxi nativi ndi'i ña, ña koni ndi'i nivi ña. ²³ Ndi'ndó'o nivi na yóo so'o, xini ñó'o chikaqa so'o ndó ña ká'anj xí'in ndó —kachi tajesus xí'in na.

²⁴ Ta tuku nika'an tajesus xí'in na:

—Kani va'a ini ndó xa'a ña xini so'o ndó. Ndatan yóo ki'va cho'on ndó, saá koo ki'va cho'on Ndios xí'in ndó. Ta ndó'o na va'a xini so'o, Ndios taxi ra ku'a ka ña kúndaqa ini ndó ña xini so'o ndó. ²⁵ Nivi na kúndaqa ini ñandaqa vitin, kúndaqa ka ini na kivi ña vaxi, ta nivi na on xjin kúndaqa ini

ñandaa vitin, ta kivi ña vaxi Ndios kindaa ndi'i ra ñalo'o kúndaq ini na.

Cuento yó'o ndátō'on xq'a ndasaá xá'no yita trigo

²⁶ Ta tuku ñika'an taJesús xí'in ñivi:

—Ndátán ndó'o ndikín ña xita ní'nó ñii taa ña çhi'i ra ñoq ño'o, saá yóo yichí ñoq xá'nda chiño Ndios. ²⁷ Ta tayó'o án ta kisin án ta ndíto kúu ra, ta saá yá'a ñoó ta yá'a ndiví, ta on vása xini ra ndasaá ndútā ndikín trigo yó'o, ta xá'no ña ñoq ño'o. ²⁸ Ño'o chindeé ña ndikín ña ndutā ña; si'na kuu ña ndátán ñii ku'u kuí, ta saá koo yokó ña, ta sondi'i koo ndikín ña. ²⁹ Tá xa ñixino vā'a ñatrigo, ta tí'vi ra ñivi ka'nda na ña, chi xa kixaa kivi ka'nda na ña —káchí taJesús.

Cuento yó'o ndátō'on xq'a ndikín mostaza

(Mt. 13:31-32; Lc. 13:18-19)

³⁰ Ta ñika'an tuku taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—¿Ndasaa yóo yichí ñoq xá'nda chiño Ndios? ¿Ndá cuento ndátō'on yó ña nandaxin yó xq'a ña? ³¹ Ndátán yóo ñii ndikín mostaza, saá yóo yichí ñoq xá'nda chiño Ndios. Váli ní ka ndikín yó'o ñoq ndi'i ndikín yóo ñoyivi yó'o. ³² Tá xa çhi'i ñivi ndikín yó'o, ta xá'no ña ta ndúu ña ña ká'no ní ka ñoq ndi'i inkā ñatātā çhi'i ñivi. Ta nándika tón nda'a ña ñoq táxi ña kundaṭi nandoso tísaa —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an ndachun saná'a taJesús ñivi xí'in cuento

(Mt. 13:34-35)

³³ Ta ñika'an taJesús xí'in ñivi kuā'a ní ka cuento ña saná'a ra na xa'a yichí ñoq xá'nda chiño Ndios. Ndátō'on ra xí'in na xí'in cuento váli yó'o ña vā'a kúchiño kúndaq ini na. ³⁴ Ta on vása ní-saná'a ra nayó'o xí'in inkā ñoq to'on. Tá kíndōo mató'ón ra xí'in

naxíka xí'in ra, ta nandaxin ndi'i ra cuento yó'o ñoq na.

Ñayó'o ká'an xq'a taJesús kivi sayaa ra tachi xí'in takuii ñini
(Mt. 8:23-27; Lc. 8:22-25)

³⁵ Ta kivi yó'o tá kuā'an kuñoó, taJesús ñika'an ra xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra:

—Ná ko'yo inkā xiiña ñoq ñini.

³⁶ Ta ñindayi ra ñivi, ta naxíka xí'in ra ndaa na kuā'an na xí'in taJesús ini tón barco. Ta kuā'a ka tón barco ndikón kuā'an xí'in na.

³⁷ Ta kixá'á ndeé ní káni tachi na'á ñoq takuii, tанда kuā'an ndaa takuii ta ñakutú rá ini tón barco, ta kixá'á nó kuā'an ketá nó ini takuii. ³⁸ Ta taJesús sata tón barco kándú'u ra kisin ra ta kánóo sini ra ñoq ñii kachi. Ta naxíka xí'in ra sanakáxin na ini ra, ta ñika'an na xí'in ra:

—¡Tata Maestro! ¿Án on vása ndi'i ini ún, yiyo ní ka'a ndi'i yó xí'in takuii, chi kuā'an ketá tón barco ini ñini?

³⁹ Ta ndakoo taJesús, ta xa'nda chiño ra ñoq tachi na'á xí'in takuii ñini:

—¡Koo yaa ndó, koo tásiín ndó!

—káchí ra.

Ta saá ñiyaa tachi ta takuii ñini ñii yaa yaa ñakoo rá. ⁴⁰ Ta ñika'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra:

—¿Ndachun yí'vi ní ndó?

¿Ndachun on vása kándixa ndó Ndios ndaa ra ndó'ó?

⁴¹ Saá ni, ñiyi'vi ka na, ta ñindaka to'on tá'an na:

—¿Yu kúu tayó'o? ¡Chi nda tachi na'á xí'in takuii ñini xini so'o to'on ká'an ra! —káchí na.

5

Ñayó'o ká'an xq'a taJesús kivi tava ra ñima ndiva'a xikomí ñii taa

(Mt. 8:28-34; Lc. 8:26-39)

¹ Ta saá ñixaa taJesús xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra inkā tá'vi yu'u ñini ñoq ndóo ñaño Gadara. ² Tá ñoq taJesús tón barco, ta ñii taa ta

kómí nímá ndivá'a kée ra kavua nōo ndúxun nandíj, ta kuá'an ra ña nakutá'an ra xí'in tajesús. ³ Ta tayó'o táku ra kavua, ta ndá ñii n̄vi on vása k̄iví katón na ra, ni xí'in cadena kaa. ⁴ Xa kuá'a ní yichí kátón na nda'a ra, kátón na xa'a ra, t̄andá ñii v̄alí v̄alí cháchí cadena kaa, ta tá'ndá ña, ni on vása kúchiño ña kuno'ni ña ra. Ndá ñii n̄vi n̄-kundeé na xí'in ra. ⁵ Ndiví ñoo ndá'yi ra xíka ra nōo ndúxun na, ñii k̄i'va saá ndá'yi ra xíka ra nōo yuku, ta s̄ataku'é'e ra ñii koñu m̄ji ra xí'in yuu. ⁶ Tá x̄ini ra tajesús ndá xíká ka, ta xíno ra n̄ixaa ra x̄ikuxítí ra nōo tajesús. ⁷ Ta k̄ixá'a ñanímá ndivá'a ña kómí ra xí'in ndi'i ndee ña n̄ika'an ña, ta káchí ña saá:

—¿Yukíá kóni ún ke'é ún xí'in j? Chi yó'o tajesús kúu Sa'ya Ndios t̄aká'no. T̄andá nōo Ndios ká'an j xí'in ún, on saxo'v̄i ún ȳi'j —káchí ña xí'in tajesús.

⁸ N̄ika'an ña si'a, saá chi tajesús xa k̄ixá'a ra táva ra nímá ndivá'a, káchí ra saá:

—jNímá ndivá'a, kee ún ta saña ún tayó'o!

⁹ Ta tajesús n̄inda'ka t̄o'on ra nímá ndivá'a:

—¿Ndasaá naní ún?

Ta ndakuijn ña:

—Naní ndi Legión chi kuá'a ní kúu ndj.

¹⁰ Ta xáku ndá'ví ña nōo tajesús ña on tí'vi ra ndi'i ñanímá ndivá'a k̄o'on ña inká xiña. ¹¹ Ta yatin nōo yóo ñii yuku, xíka kuá'a ní t̄ikiní xíxa'an rí. ¹² Ta ndi'i ñanímá ndivá'a xáku ndá'ví ña nōo tajesús, káchí ña saá:

—Tí'ví ún ndi'j k̄o'on ndi k̄i'vi ndi ini ndi'i t̄ikiní kaa —káchí ña.

¹³ Ta tajesús t̄axi ra ña ndukú nímá ndivá'a. Ta saá kee ndi'i nímá ndivá'a ña x̄ikomí tayó'o, ta n̄ik̄i'vi ña ini ndi'i t̄ikiní. Ta ov̄i m̄il kúu t̄ikiní yó'o. Ta ndi'i t̄ikiní xíno rí kuá'an rí, ta s̄akoyo xí'in

m̄ji rí ta'v̄i, nōo n̄ikoyo rí ini m̄ini, ta n̄ika'a ndi'i rí ta n̄ixi'j ndi'i rí.

¹⁴ Ta n̄vi na ndaa kiní xíno na kuá'an na ndato'on na xí'in na ndoo ñoo xí'in na ndoo yuku, ña ndo'o kiní sana na. Ta saá k̄ixaa n̄vi xíto na yukíá ndo'o t̄ikiní xí'in t̄a t̄a x̄ikomí nímá ndivá'a. ¹⁵ Ta k̄ixaa na nōo yóo tajesús, ta yó'o x̄ini na yóo t̄a x̄ikomí kuá'a ní nímá ndivá'a, xa ndíxin ra tikoto, ta xa ñakoo va'a s̄inj ra. Ta nan̄vi yó'o n̄iyi'ví ní na. ¹⁶ Ta n̄vi na xa x̄ini ña n̄ix̄yo ndato'on na xí'in inká n̄vi yukíá ndo'o tayó'o xí'in ndi'i t̄ikiní. ¹⁷ Ta saá k̄ixá'a n̄vi xáku ndá'ví na nōo tajesús ña kee ra k̄o'on ra inká ñoo.

¹⁸ Tá ndaa tajesús ini tón barco, ta t̄a x̄ikomí nímá ndivá'a xáku ndá'ví ra nōo ra:

—Taxi ún ná k̄o'on j xí'in ún —káchí ra.

¹⁹ Ta tajesús n̄-xiin ra taxi ra k̄o'on ra, ta n̄ika'an ra xí'in tayó'o:

—No'ó ún ve'e ún vitin, ta ndato'on ún xí'in natá'an ún xa'a ñaká'no ní ke'é Ndios xí'in ún, ta ndasaá kundá'ví ní ini ra xí'in ún —káchí tajesús.

²⁰ Ta saá kee tayó'o kuano'o ra, ta k̄ixá'a ra ndato'on ra xí'in n̄vi na ndoo ndi'i ñoo nōo ño'o Decápolis, ta ká'an ra xa'a ñaká'no ní ke'é tajesús xí'in ra. Ta ndi'i na ndoo yó'o ñaka'nda ní ini na.

Ñayó'o ká'an xa'a tajesús k̄ivi sanatakú ra ñii ñálo'o ñá n̄ixi'j, ta sanda'a ra ñii ña'a ñá n̄itondaa nda'a tikoto ra

(Mt. 9:18-26; Lc. 8:40-56)

²¹ Tá tuku ndikó tajesús xí'in tón barco, ta ñaxaa ra ndá yu'u m̄ini nōo kee ra kuá'an ra, ta kuá'a ní n̄vi ñakutá'an na xí'in ra yu'u takuú yó'o. ²² Ta k̄ixaa ñii t̄a xá'nda chíno xí'in ve'e ño'o sinagoga, naní ra Jairo. Ta x̄ini ra tajesús, ta x̄ikuxítí ra nōo ra, ²³ ta ndee ní xáku ndá'ví ra nōo ra, káchí ra saá:

—Tata, ndeé ní ndó'o ñálo'o sa'yaj, xa ñá yóo kivi kúu ñá. Ná ko'on ún xí'ini ve'ej, ta ná chinóo ún nda'a ún sijní ñá, ta nda'a ñá ta kutaku ka ñá —káchí tājairo xí'in tājésús.

²⁴ Ta kee tājésús kuā'an ra xí'in tājairo ve'e ra. Ta kuā'a ní nivi ndíkōn na sata ra nda ñii chinda'á na ra. ²⁵ Ta yóo ñii ña'a kuā'an ñá xí'in nivi na kuā'an sata tājésús, ta xa uxu ovi kujya ndeé ní ndó'o ñá kwe'e xita nji. ²⁶ Xó'vi ní ñá chi xa nixa'an ñá noo kuā'a ní ndotor, ta sandi'i ñá sijní ñá. Ta on vása ní-kuchiño nduva'a ñá, ta ndeé ní ka ndó'o ñá. ²⁷ Ta xini so'o ñá xa'a tājésús, ta kixaa ñá sata ra xí'in nivi, ta nitondaa nda'a ñá tikoto ra, ²⁸ chí xani sijní ñá: “Tá lo'o kuiti ná tondaa nda'a yó tikoto ra, ta saá nduva'a yó”, xani sijní ñá. ²⁹ Tá nitondaa nda'a ñá tikoto ra, ta saá xandikōn nyaa xita nji ñá, ta kundaa ini ñá ndi xa nda'a ñá. ³⁰ Ta tājésús kundaa ini ra kee lo'o nde'e ra. Ta ndikó koo ra, ta njindaqa to'on ra nivi:

—¿Yukú ndó nitondaa nda'a tikotoj? —káchí ra.

³¹ Ta naxíka xí'in ra ndakuijn na:

—Xito ún ndi kuā'a ní nivi ta ñii chinda'á tá'an na ta chinda'á na yó'o, ta, ¿ndachun ndáka to'on ún: “Yukú ndó nitondaa nda'a tikotoj”?

³² Ta tājésús xito ra noo nivi nándukú ra yukú na nitondaa nda'a tikoto ra. ³³ Ta ñáña'a yó'o, ta yí'vi ñá nda kisin ñá, chí kundaa ini ñá yukia kuvá'a xí'in ñá, ta kixaa ñá xikuxítí ñá noo tājésús, ta ndato'on ñá ndi'í ñandaa xí'in ra. ³⁴ Ta nika'an tājésús xí'in ñá:

—Nana, xa nduva'a ún chí kándixa ini ún yí'j. Ta vitin no'o ún, ta ná koo va'a ini ún chí nduva'a ún, xa kee kwe'e yó'o.

³⁵ Tá ká'an ka tājésús xí'in ñáyó'o, ta saá kixaa nivi na kee

ve'e tājairo, ta nika'an na xí'in tājairo:

—Sa'ya ún xa nixi'j ñá. ¿Ndachun sandi'i ka ún ta Maestro yó'o?

³⁶ Ta xini so'o tājésús ña nika'an na, ta nika'an ra xí'in tājairo:

—On kuyi'ví ún. Kundaa va'a ini ún yí'j.

³⁷ Ta ni-xiin ra kundikōn nivi sata ra, kuiti taxi ra ko'on unj naxíka xí'in ra na kúu ta Pedro, tājacob, xí'in tājuan, ñani tājacob yó'o. ³⁸ Ta nixaa tājésús ve'e tājairo, ta xini ra kuā'a ní nivi nda siso kúu na, xaku ní na chí kúchuchú ní ini na xa'a ñálo'o ñá nixi'j. ³⁹ Ta niki'vi tājésús ini ve'e, ta nika'an ra xí'in na:

—¿Ndachun xaku ní ndó? Ñálo'o yó'o on vása ní-xi'j ñá, ñá kisin kuiti kúu ñá —káchí ra.

⁴⁰ Ta saá kusiki na tājésús ta nixaku ndaa na ra. Ta tayó'o tí'ví ra ndi'í na kuā'an na ke'e, ta ndasaá kuiti xí'in yivá ñálo'o xí'in si'í ñá xí'in unj yaxíka xí'in ra, niki'vi ra noo kándú'u ñálo'o. ⁴¹ Ta tijn ra nda'a ñá, ta nika'an ra xí'in ñá:

—Talita cumi —káchí ra. To'on aramaico yó'o káchí ña: Ñálo'o, ká'an j xí'in ún, ndakoo ún.

⁴² Ta xandikōn ndakoo ñá, nakundichi ñá, ta kixá'á ñá xíka ñá, chí uxu ovi kujya kómí ñá. Ta naka'nda ní ini na ndóo yó'o. ⁴³ Ta xa'nda chiño tājésús noo na ña on ndato'on na xí'in nda ñii nivi yukia ndó'o ñálo'o, ta nika'an ra xí'in nave'e ñá taxi na kuxu ñá.

6

Ñayó'o ká'an xa'a tājésús kivi nixiyo ra ñoo Nazaret

(Mt. 13:53-58; Lc. 4:16-30)

¹ Ta tājésús kee ra kuano'o ra ñoo ra, ta naxíka xí'in ra kuā'an na xí'in ra. ² Tá kixaa kivi yij ña nákindée najudio, saá kixá'á ra sáná'a ra nivi ve'e ño'o sinagoga,

ta kuá'a ní na xini so'o ña nika'an ra, ñaka'nda ní ini na, ta káchí na saá:

—¿Mikía sakuá'a tayó'o ndi'i ñayó'o? ¿Mí kixi ña ndíchí ní ra, ta mikía kee ndee ña ké'é ra milagro xí'in nivi? ³ ¿Án on sivi tayó'o kúu carpintero? ¿Án on sivi si'í tayó'o kúu ñaMaría? ¿Án on sivi ñani taJacobo, taJosé, taJudás xí'in taSimón kúu ra? ¿Án on ndixa ndóo kiva ra ñoo yó yó'o? —káchí na.

Ta ni-xiin na kandixa na ra. ⁴ Ta nika'an taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Ndi'i saá ñoo ñoyivi yó'o kisa to'ó na taprofeta, ta ñaño mji ra xí'in nave'e mji ra on xiin na kasa to'ó na ra —káchí ra.

⁵ Ta saá on vása ni-ke'é ra nda ñii milagro xí'in ñaño yó'o. Kuiti chinóo ra nda'a ra sava na ndee ndó'o, ta nda'a nayó'o. ⁶ Ta taJesús ñaka'nda ini ra chi ñaño mji ra ni-xiin na kandixa na ra. Ta saá kee ra kuá'an ra ñii ñii ñoo válí yatin saná'a ra nivi.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi ti'vi ra uxu ovi naxíka xí'in ra ko'on na ka'an ndoso na to'on ra
(Mt. 10:5-15; Lc. 9:1-6)

⁷ Ta kana ra uxu ovi naxíka xí'in ra vaxi na noo ra, ta kixá'a ra ti'vi ra ovi ovi na ko'on na ñii ñii ñoo, ta taxi ra ndayí nda'a na ña tava na nima ndiva'a ña saxo'vi inka nivi. ⁸ Saá nika'an ra xí'in na:

—Tá kuá'an ndó chiño yó'o, ta on kuni'i ndó ña kuxu ndó, ni leká ndó, ni si'un ndó on kuni'i ndó. Ta kuiti va'a kuni'i ndó ñii yiton* ko'on ndó. ⁹ Va'a ko'on nduxan xa'a ndó, ta on kuiso ka ndó inka tikoto ña nasama ndó —káchí taJesús xí'in na.

¹⁰ Ta nika'an ka ra xí'in na:
—Tá nixa'a ndó inka ñoo, ta ve'e noo naki'in va'a na ndó'o, kundoo ndó nda tondaa kivi kee ndó ñoo nayó'o. ¹¹ Tá yóo ñii ñoo noo on

xiin nivi naki'in va'a na ndó'o, ta on xiin na koni so'o na to'on ka'an ndó, ta saá kee ndó ñoo yó'o, ta ko'on ndó, ta sakisin ndó xa'a ndó ña nakoyo yaa. Saá saná'a káxin ndó ndi nayó'o nákuiso na kuachi noo Ndios, chi on xiin na koni so'o na to'on ra. Ndixa ká'an xí'in ndó, tondaa ñii kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ndi'i nivi ñoyivi yó'o, ta kivi yó'o ndee ka yo'vi saxo'vi ra ñaño yó'o noo nivi na on vá'a na xindoo ñoo Sodoma xí'in ñoo Gomorra kuya xina'a —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

¹² Ta saá kee uxu ovi naxíka xí'in ra nixa'an na nika'an ndoso na xí'in nivi ndi xini ñó'o nandikó ini na ta sandakoo na kuachi na. ¹³ Ta tava na kuá'a ní nima ndiva'a ña xikomí nivi, ta chikaa na aceite olivo sijní án noo kí'vi yiki koñu nivi na ndee ndó'o, ta nda'a na.

Ñayó'o ká'an xa'a ña nixi'i taJuan, ta sakuchu nivi
(Mt. 14:1-12; Lc. 9:7-9)

¹⁴ Ta tarey Herodes xini so'o ra ña kánoo va'a to'on xa'a taJesús xa'a ndi'i ñava'a ña ke'é ra. Ta nika'an ra saá:

—Tayó'o kúu taJuan, ta sakuchu nivi, ta nixi'i ra ta vitin natakú ra, ñakan kómí ra ndee ké'é ra ndi'i milagro yó'o vitin —káchí ra.

¹⁵ Inka na ká'an:
—Taprofeta Elías kúu tayó'o —káchí na.

Ta inka na ká'an:
—Ta ká'an ndoso to'on Ndios kúu tayó'o, ndatan nixiyo naprofeta xina'a, saá yoo ra —káchí na.

¹⁶ Ta xini so'o taHerodes ña nika'an na xa'a taJesús, ta nika'an ra:

—Yi'i xa'nda chiño j ña kandoso na sikon taJuan. Ta vitin natakú ra —káchí ra.

¹⁷⁻¹⁸ Nika'an taHerodes to'on yó'o chi xani sijní ra xa'a ña on vá'a nike'é ra xí'in taJuan. Chi

* 6:8 Yiton yó'o ñii kúu nó xí'in taton, án garrote.

taJuan nika'an ra ku'a ní yichi xí'in taHerodes, káchí ra saá:

—Ndáyí Ndios ña nítáa taMoisés káchí ña, on koó yichi naki'in ún ñásí'í ñani ún koo ñá xí'in ún —káchí ra.

Saá chi taHerodes xa nítonda'a ra xí'in ñáHerodías ñásí'í taFelipe ta kúu ñani mji ra.

Ta taHerodes, xa'a ña sakusij ra ini ñásí'í ra yó'o, xa'nda chiño ra noo natropa ña tiin na taJuan, ta katón na ra, ta chika'a na ra ini ve'e kaa. ¹⁹ Ta ñáHerodías saá ní ini ñá xíni ñá taJuan ta kóni ñá ka'ni ñá ra. Ta ni-kuchiño ñá; ²⁰ chi taHerodes yí'ví ra noo taJuan, ta ndáa ñá'a ra chi xini ra tava'a kúu taJuan, tayji kúu ra. Ta xini so'o ra to'on ña ká'an taJuan ta ñii sándi'i ña ini taHerodes, ta saá ni, kúsij ini ra xini so'o ra to'on ká'an taJuan. ²¹ Ta sonji'i ñáHerodías naní'i ñá ndasaá koo ka'ni ñá taJuan. Ñii kivi taHerodes nijino ra kuiya ta kana viko ra, ta saá taxi ra kuxu na ndiso chiño xí'in ra, xí'in na ndiso chiño noo natropa ra, xí'in naxiku'a ñoo estado Galilea. ²² Ta kixa'a ñasa'ya ñáHerodías káta xá'a ñá noo na, ta kúsij ní ini taHerodes xí'in na ndóo viko yó'o xíni na ñá, káta xá'a ñá. Ta tarey nika'an ra xí'in ñálo'o:

—Ndukú ún nda ndá ñava'a kóni ún noo, ta taxi ña nda'a ún.

²³ Ta tuku nika'an ra xí'in ñá:

—Chíná'aj Ndios taxi nda yukia ndúkú ún noo, anda ta'ví savaj ñakuiká kómij ta taxi ña nda'a ún.

²⁴ Ta kee ñá nixa'an ñá nika'an ñá xí'in si'í ñá:

—¿Ndá ñava'a ndukú noo tarey?

Ta ndakuijn si'í ñá:

—Ndukú ún noo ra sini taJuan ta sakuchu niivi.

²⁵ Ta kama ndikó ñá noo tarey ta nika'an ñá xí'in ra:

—Kónij ña chinóo ún sini taJuan ta sakuchu niivi, noo ko'o ña ndika, ta taxi ún ña nda'aj.

²⁶ Ta kúchuchú ní ini tarey ña xini so'o ra ña ndukú ñálo'o, ta saá ni, xa'a ña xini so'o ndi'i na ndóo viko yukia nika'an ra xí'in ñálo'o ña chiná'a ra Ndios, ni-kuchiño nasama ra ña nika'an ra xí'in ñá. ²⁷ Ñakán xandikon tí'ví ra ñii tatropa ku'a'an ra ve'e kaa ki'in ra sini taJuan. ²⁸ Ta nixa'a tayó'o, ta kandoso ra sikon taJuan, ta ní'i ra sini taJuan kánóo ña noo ko'o taxi ra ña nda'a ñálo'o, ta ñálo'o yó'o nataxi ñá ko'o yó'o nda'a si'í ñá.

²⁹ Tá xini so'o naxika xí'in taJuan yukia ndo'o ra, ta kixa'a na ve'e kaa ta nakuiso na yiki koñu ra, ta nixa'an na sanduxun na ña ñii kavua. Saá ndi'i historia xa'a ña nixi'i taJuan, kisa taHerodes.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi taxi ra xixi o'on mil taq
(Mt. 14:13-21; Lc. 9:10-17; Jn. 6:1-14)

³⁰ Ta ndikó uxu ovi naxika xí'in taJesús naxaa na noo ra, ta ndato'on na xí'in ra ndi'i ña ke'é na, ndato'on na ndi'i ña saná'a na niivi. ³¹ Ta ku'a ní niivi yoo, na ku'a'an na kixa'a, ñakán on kivi kuxu na. Ta saá nika'an taJesús xí'in naxika xí'in ra:

—Na'a ndó ko'on ndó xí'in noo on ko'o niivi ña nakindée yó ñii káni lo'o.

³² Ta saá kee na ku'a'an na xí'in tón barco noo on ko'o niivi. ³³ Ta ku'a ní niivi xini na kee taJesús xí'in naxika xí'in ra ku'a'an na. Ta ku'a ní nayó'o kee na ñoo, ta ku'a'an xá'a na anda xino na, ta nixa'a si'na na noo nakutá'an na xí'in taJesús. ³⁴ Tá noo taJesús tón barco, ta xini ra ku'a ní niivi, ta kúndá'ví ní ini ra xini ra na, chi ndatán yoo ndikachi tí on ko'o ta ndáa, saá yoo niivi yó'o. Ta saá kixá'a ra saná'a ra na ku'a ní ñava'a. ³⁵ Ta xa nikuua ní kúu

ña, ta saá n̄itondaa yatin uxu ov̄i naxíka xí'in ra, ta n̄ika'an na xí'in ra:

—Tata, n̄o n̄oó yó v̄ichí ní, ta n̄ikuaa ní kúu ña vitin. ³⁶ V̄a'a ti'vi ún ndi'i n̄ivi yó'o ná k̄o'on na rancho án ñoo válí ña yóo yatin ña ndukú na sata na ña kuxu na.

³⁷ Ta nd̄akuijn taJesús, n̄ika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—M̄ji ndó taxi kuxu na —káchí ra.

Ta n̄ika'an na xí'in ra:

—¿Án k̄o'on nd̄i xí'in ov̄i ciento s̄i'ún denario,† ta sata nd̄i s̄it̄a v̄a'a ña kuxu na?

³⁸ Ta n̄indak̄a to'on taJesús na:

—¿Ndasaa s̄it̄a v̄a'a kómí ndó? Kūa'an ndó koto ndó —káchí ra.

Ta x̄ini na ndasaa kúu ña yóo, ta n̄ika'an na xí'in ra:

—Q'on s̄it̄a v̄a'a ta ov̄i tiaká yóo.

³⁹ Ta taJesús xa'nda chiño ra n̄o naxíka xí'in ra ña nata'vi na ñii ti'vi ñii ti'vi n̄ivi kundoo na n̄o yita síi. ⁴⁰ Ñakán x̄ikundoo na kūa'a ti'vi ña ciento n̄ivi ta kūa'a ti'vi ña ov̄i s̄ik̄o uxu n̄ivi. ⁴¹ Ta saá k̄i'in taJesús o'on s̄it̄a v̄a'a xí'in ov̄i tiaká, ta x̄ito ndaa ra ñoyívi ñino, ta n̄ika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ña'á ún tax̄i ún ñaxíxi.

Ta ta'vi ra s̄it̄a v̄a'a, ta tax̄i ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ta nayó'o n̄ataxi na ña nda'a ndi'i n̄ivi na ndóo yó'o. Ta ta'vi ra ov̄i tiaká ta n̄ataxi na rí nda'a ndi'i n̄ivi. ⁴² Ta nan̄i ña x̄ixi ndi'i n̄ivi nd̄a n̄ixaa ini na, ⁴³ ta naxíka xí'in taJesús n̄aki'in na uxu ov̄i chikiva s̄it̄a v̄a'a xí'in tiaká ña k̄indoo ndoso, chi n̄i-kundeé nan̄ivi kuxu ndi'i na ña. ⁴⁴ Ta ndi'i na x̄ixi yó'o x̄ikuu na ñii o'on mil t̄aa.

Ñayó'o ká'an xa'q taJesús ña xíka ra n̄o m̄ini

(Mt. 14:22-27; Jn. 6:16-21)

⁴⁵ Ta saá taJesús xa'nda chiño ra n̄o naxíka xí'in ra ña ndaa na tón

barco ta k̄o'on si'na na n̄o ra nd̄a ink̄a xiiña n̄o m̄ini n̄o yóo ñoo Betsaida, saá chi n̄indoo ra nd̄ayi ra ndi'i n̄ivi. ⁴⁶ Ta nd̄i'i n̄ind̄ayi ra n̄ivi, ta nd̄aa ra kūa'an ra yuk̄u n̄o k̄a'an ra xí'in Ndios. ⁴⁷ Ta saá n̄iketá ño'o ta k̄unaa, ta kánóo tón barco ma'ño m̄ini, ta yóo mató'on ra yuk̄u yó'o. ⁴⁸ Ta x̄ini taJesús naxíka xí'in ra ñii ndeé kisa chiño na xí'in tón barco ña k̄o'on nó, chi ndeé ní káni t̄ach̄i ta s̄andikó ña nó. Ta xa yatin kóni t̄ivi kúu ña,‡ ta taJesús xíka xá'á ra n̄o takuii v̄axi ra n̄o kánóo tón barco. Ta k̄ixá'á ra yá'a ra yatin n̄o yóo tón barco. ⁴⁹ Ta x̄ini naxíka xí'in ra ndi' xíka ra n̄o m̄ini, ta x̄ani s̄ini na ndi' kuiti ñi'ná kúu ña. Ta n̄inda'yi ní na, ⁵⁰ chi ndi'i na x̄ini na, ta n̄iyi'vi ní na. Ta saá kama n̄ika'an taJesús xí'in na:

—Qn kundi'i ini ndó, chi yi'i va kúu. Qn kuyi'vi ndó —káchí taJesús xí'in na.

⁵¹ Ta nd̄aa ra tón barco n̄o ndóo na, ta n̄yaa t̄ach̄i. Ta n̄aka'nda ní ini na ndóo na, ⁵² chi nasó'o ní kúu na, ta on v̄asa kúndaq̄ ini na yu kúu taJesús, ta ni on v̄asa kúndaq̄ ini na mí v̄axi ndeé ra ña ké'é ra ña kúchiño ra taxi ra x̄ixi kūa'a ní n̄ivi.

Ñayó'o ká'an xa'q taJesús k̄ivi s̄anda'a ra n̄ivi ñoo Genesaret (Mt. 14:34-36)

⁵³ N̄yaa na m̄ini ta n̄ixaa na ink̄a xiiña n̄o yóo ñoo Genesaret n̄o katón ndaa na tón barco. ⁵⁴ Tá n̄o na tón barco, ta nan̄ivi na yita yó'o x̄andik̄on n̄akoni na taJesús. ⁵⁵ Ta nan̄ivi yó'o x̄ino na kūa'an na ndi'i saá ñoo yatin nd̄ato'on na xí'in ndi'i n̄ivi, ta n̄ivi na x̄inj̄i s̄o' ñayó'o, n̄akuiso na n̄ivi ndeé ndó'o ta kūa'an na xí'in na n̄o taJesús. ⁵⁶ Ta nd̄a mí xiiña x̄aa taJesús, án ñoo válí, án ñoo ná'no, án rancho, ta nan̄ivi ch̄indoo na

† 6:37 Ñii denario kúu s̄i'ún ña kúu ya'vi ñii t̄aa t̄a k̄isa chiño ñii k̄ivi.

‡ 6:48 Ña cuarta vigilia nákaa ña t̄ixin k̄aa un̄i xí'in k̄aa j̄no xitaan.

na ndeé ndó'o nḡḡ yá'a ra. Ta xaku ndá'ví na nḡḡ ra ña taxi ra tḡndḡa nda'a na ra, vará lo'o yu'u tikḡḡ ra, ta ndi'i nḡvi na nḡtḡndḡa nda'a ña'á nduḡḡ'a na.

7

Ñayó'o ká'an yu kúu nḡvi na yaḡuḡ nḡḡ Ndios
(Mt. 15:1-20)

¹ Ta sava nafariseo xí'in sava na sáná'a ndayí Ndios kḡḡ na ñoo Jerusalén, ta kḡxaḡ na nḡḡ taJesus.

² Ta xḡni na ndí sava naxíka xí'in taJesus nḡ-nda'á na ndḡḡḡn chḡndú'u naxḡi síkuá na xḡḡḡ'á, ta xḡxi na. Ta nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios nḡka'an na xa'a naxíka xí'in taJesus, káchí na saá:

—Na ndíso kuḡchi kúu nayó'o.

³ (Saá chi nafariseo xí'in inkḡ najudío si'na vivíi ndá'á na ta saá xḡxi na, chi kḡsa ndivi na ña saná'a naxḡi síkuá na xḡḡḡ'á. ⁴ Tá kḡvi xá'an na sata na noyá'vi, ta ndíko na ve'e na, si'na nákata na ndi'i ña sḡta na, ta saá vivíi ndá'á na ta kuxu na. Ta kḡsa ndivi na kuḡ'a ní inkḡ ña saná'a naxḡi síkuá na xḡḡḡ'á, ña nákata na vaso, xí'in kḡsi, xí'in ndi'i kaḡ ña xḡni ñó'ó na, ta saá nákata na nḡḡ xḡndḡḡ na xḡxi na.) ⁵ Ta nafariseo xí'in na sáná'a ndayí Ndios nḡndḡkaḡ ḡ'on na taJesus:

—¿Ndḡchun ḡn vása kḡsa ndivi naxíka xí'in ún ña saná'a naxḡi síkuá yó xḡḡḡ'á, ña si'na vivíi nda'á na ta kuxu na?, chi na ḡn vása ndá'á, nayḡkuḡ kúu na nḡḡ Ndios.

⁶ Ta taJesus ndḡkuijn ra:

—iNa ḡvi yu'u kúu ndó'ó! Ta ñandḡḡ kúu ḡ'on Ndios ña nḡtaa ḡprofeta Isaías xa'a ndó kuḡya xḡḡḡ'á, káchí Ndios saá:

Nḡvi yó'o kḡsa ḡ'ó na yḡi'j xí'in ndasaá kuiti ḡ'on kḡḡ yu'u na,

ta nḡmḡ na xḡká ní yóo ña nḡḡj, chi ḡn vása ndino'o ini na kḡsa ḡ'ó na yḡi'j.

⁷ Ta ndḡ mḡḡi kḡsa ḡ'ó na yḡi'j, chi sáná'a na nḡvi ña kúu ndayí mḡi na, ta ḡn vása sáná'a na nḡvi ña xá'nda chiñoj nḡḡ na,

kḡchí Ndios, nḡtaa ḡIsaías. ⁸ Xa sandakoo ndó ndayí ña xá'nda chiño Ndios, xa'a ña ndíkon ndó kḡsa ndivi ndó ña sáná'a nḡvi ndasaá xḡni ñó'ó nakata ndó kḡsi xí'in vaso. Ta kḡsa ndivi ndó kuḡ'a ní inkḡ ña sáná'a na ña ñii kúu xí'in ñayó'o —káchí taJesus xí'in na.

⁹ Ta tuku nḡka'an ra xí'in na:

—Xáa noo ndó ndayí ña xá'nda chiño Ndios, ta kuiti kḡsa ndivi ndó ña saná'a naxḡi síkuá ndó xḡḡḡ'á. ¹⁰ Chi ndayí Ndios ña nḡtaa ḡMoisés káchí ña saá: “Kasa ḡ'ó ndó yivá ndó, ta kasa ḡ'ó ndó si'í ndó”, ta “Xḡni ñó'ó kḡvi ndi'i nḡvi na kándivḡ'a xí'in yivá na án xí'in si'í na”, káchí Ndios. ¹¹ Ta ndó'ó, sáná'a ndó káchí ndó yóo yichḡ ka'an ñii ḡḡa xí'in yivá ra ta xí'in si'í ra, káchí ra saá: “ḡn kúchiñoj chindeéj ndó'ó, saá chi xa nḡka'anj taxiḡ ndi'i ña kómij nda'a Ndios”, káchí ra. ¹² Ta ñayó'o kúu ñavḡ'a nḡḡ ndó'ó, ña ḡn vása xḡni ñó'ó ka kasa ḡ'ó ra yivá ra, ta ḡn vása xḡni ñó'ó ka kasa ḡ'ó ra si'í ra. ¹³ Ta saá chḡkaḡ nḡḡḡ ndó ḡ'on Ndios xa'a ña ndíkon ndó yichḡ mḡi ndó, ta sáná'a ndó yichḡ mḡi ndó inkḡ nḡvi. Ta kḡsa ndivi ndó kuḡ'a ní ka ña ḡn vá'a ña ñii kúu xí'in ñayó'o —káchí taJesus xí'in na.

¹⁴ Ta taJesus kaḡa ra nḡvi vaḡi na nḡḡ ra, ta nḡka'an ra saá xí'in na:

—Konj sḡ'o ndi'i ndó, ta kundḡḡ ini ndó ña ka'anj xí'in ndó. ¹⁵ Ña xḡxi nḡvi ta ña kí'vi yu'u na, ta ḡn vása ndása ña nduu nḡvi na yaḡuḡ nḡḡ Ndios. Ta ḡ'on ña ḡn vá'a vaḡi yu'u nḡvi, ta ñayó'o ndása ña nduu nḡvi na yaḡuḡ nḡḡ Ndios. ¹⁶ Ndi'i ndó'ó nḡvi na yóo sḡ'o, xḡni ñó'ó chḡkaḡ sḡ'o ndó ña ká'anj xí'in ndó —káchí taJesus xí'in na.

17 Tá sandakoo ra n̄ivi yó'o, ta n̄ik̄i'vi ra ve'e, ta naxíka xí'in ra n̄indaḡa to'on ña'á na yukia káchí cuento yó'o ña saná'a ra. 18 Ta n̄ika'ḡan ra xí'in na:

—¿Án ñii k̄i'va ndatán yóo inka n̄ivi, saá yóo ndó'ó? ¿Án ta'án kundḡa ini ndó? Ndi'i ña xíxi n̄ivi ta kí'vi ña yu'u na, ta ɔn vása ndása ña ña nduu na n̄ivi yaḡua n̄oo Ndios. 19 Ña xíxi n̄ivi ɔn vása xáḡ ña nímḡ na, kuiti xáḡ ña t̄ixin na, ta saá yá'a ña xítḡ ña —káchí ra.

Xí'in to'on yó'o taJesús káchí ra ndi'i ña xíxi n̄ivi ñandii kúu ña.

20 Ta n̄ika'ḡan ka ra xí'in na:

—Ña ɔn vá'a vaxi nímḡ n̄ivi kúu ña ndása ña nduu n̄ivi na yaḡua n̄oo Ndios. 21 Chi ndi'i ña ɔn vá'a xáni ini n̄ivi káku ña nímḡ na. Ta chínda'á ña na ke'é na ndi'i saá n̄oo ña ɔn vá'a, ña kúu ña kí'vi t̄a kuachi ñoyivi xí'in inka ña'a ñá ɔn s̄ivi kúu ñásí'í ra, án kí'vi ña'a kuachi ñoyivi xí'in inka t̄a t̄a ɔn s̄ivi kúu ȳi ñá, xí'in ndi'i inka n̄oo ñakini ña ké'é n̄ivi xí'in inka ña'a án t̄a, xí'in kuachi ña xá'ni n̄ivi inka n̄ivi, 22 xí'in ña kisa kuí'ná na, ta xí'in ña kóni na kukomí na ndi'i ñakuiká, ta xí'in ña ké'é na ndi'i saá n̄oo ña ɔn vá'a, ta xí'in ña sándá'ví na n̄ivi, ta xí'in ña ndḡ lo'o ɔn vása násita xí'in m̄ji na n̄oo ña ké'é na ña ɔn vá'a, ta xí'in ña kisa kuí'ni na, ta xí'in ña ká'ḡan vatá na, ta xí'in ña kús̄i ini na kisa ká'no xí'in m̄ji na, ta xí'in ña xáni ini na ndi'i n̄oo ña ɔn vása ndáya'ví. 23 Ndi'i ña ɔn vá'a yó'o vaxi ini n̄ivi ta ndása ña nduu na nayakuḡ n̄oo Ndios —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'ḡan xa'q ñii ña'a ñá k̄ixi x̄iká

ta kandixa ñá taJesús

(Mt. 15:21-28)

24 Ta kee taJesús xí'in naxíka xí'in ra, ta kuḡ'ḡan na ñii xiiña n̄oo yóo yatin ñoo Tiro xí'in Sidón. N̄ik̄i'vi ra ñii ve'e, ta ɔn x̄in ra ña

kon̄i n̄ivi míchí yóo ra, ta n̄i-kivi koo se'é ra n̄oo na. 25 Ta ñii ña'a, yóo ñii ñálo'o sa'ya ñá, ta kómí ñálo'o yó'o nímḡ ndiva'a. Tá ña'a yó'o x̄in̄i ñá míchí yóo taJesús, ta k̄ixaḡ ñá ta x̄ikuxití ñá n̄oo ra. 26 Ñii ña'a ɔn s̄ivi ñájudia kúu ñá, nave'e ñá kee na ñoo Grecia, ta kaḡu ñá ñoo Siria Fenicia. Ta xaḡu ndá'ví ñá n̄oo taJesús tava ra nímḡ ndiva'a sáxo'vi sa'ya ñá. 27 Ta n̄ika'ḡan ra xí'in ñá:

—Si'na x̄in̄i ñó'ó taxi n̄i ña kuxu sa'ya nd̄i ndḡ xáa ini na, saá chi ɔn vása va'a tava n̄ivi s̄itḡ va'a ña xíxi sa'ya na, ta sakana na ña n̄oo tí ina kuxu rí ña —káchí ra.

28 Ta ndḡkuijn ñá:

—Ndixa, Tata. Ta saá ni, tí ina ñó'o t̄ixin mesa xíxi rí ña ch̄achi ña sákoyo naválí n̄oo ño'o —káchí ñá.

29 Ta taJesús n̄ika'ḡan ra:

—Xa'q to'on ñava'a ndḡkuijn ún, vitin no'o ún ve'e ún, xa kee nímḡ ndiva'a ña sáxo'vi sa'ya ún.

30 Ta naḡaa ñá ve'e ñá, ta kándú'u sa'ya ñá n̄oo x̄ito, ɔn k̄oḡ ka nímḡ ndiva'a kómí ñá.

Ñayó'o ká'ḡan xa'q taJesús k̄ivi sandúva'a ra ñii t̄a s̄o'ó ta ñí'í ra

31 Ta saá kee taJesús ñii xiiña yó'o n̄oo yóo yatin ñoo Tiro ta n̄iya'a yatin ra ñoo Sidón, ta kuḡ'ḡan ra n̄iya'a ra ñii xiiña n̄ani ña Decápolis, ta n̄ixaḡ ra yatin m̄jini Galilea. 32 Ta ñii t̄a t̄asó'ó ta ñí'í ra kuḡ'ḡan ra xí'in sava n̄ivi, ta k̄ixaḡ na ta ndukú na n̄oo taJesús ña chinóo ra nda'a ra t̄ayó'o xa'q ña sanda'a ña'á ra. 33 Ta taJesús t̄ava s̄in̄i ra t̄asó'ó yó'o, ta ch̄ikaḡ ra nduku nda'a ra ini so'o t̄ayó'o. Ta ch̄ikaḡ ra t̄ás̄i yu'u ra n̄oo nduku nda'a ra ta ch̄iso ra t̄ás̄i yó'o n̄oo yáḡ t̄asó'ó t̄añí'í. 34 Ta naḡoto ndaa taJesús ñoyivi n̄ino, ta si'na ñii kóno va'a t̄ava ra t̄achi ra, ta n̄ika'ḡan ra to'on yó'o:

—¡Efata!

To'on aramaico yó'o káchí ña: ¡Ná nona!

³⁵ Ta ñika'an ra saá, ta xandikon nixona so'ó tayó'o, ta nduva'a yáa ra, ta kúchiño kixá'á va'a ká'an ra. ³⁶ Ta taJesús xa'nda chiño ra noo na xini ña ke'é ra, ña on ndato'on na xí'in nda ñii ñivi ndasaá nda'a tayó'o. Vará ñika'an ka ra xí'in na ndúkú ra ñayó'o noo na, ta saá ni, nduxa ndato'on na xí'in inka ñivi ndasaá nduva'a tasó'ó. ³⁷ Ta naka'nda ní ini na ndóo na, káchí na saá:

—Tayó'o ké'é ra ndi'i ñava'a. Sándaa ra nasó'ó ta va'a xini so'ó na, ta nañí'í va'a ká'an na —káchí na.

8

Ñayó'o ká'an xa'a tafesús kivi taxi ra xixi komi mil ñivi

(Mt. 15:32-39)

¹ Ñii kivi nakutá'an kuá'a ní ñivi xí'in tafesús. Ta on koó ña kuxu na, ta tafesús kana ra naxíka xí'in ra vaxi na noo ra, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

² —Kúndá'ví ní ini xini ñivi, chi xa uní kivi ndóo na yó'o ta on koó ña kuxu na. ³ Xí'í ní na soko, ta on xini ti'ví na no'o na kofo kivi ndú na yichí, chi sava na kixi na xiká ní —káchí ra.

⁴ Ta ndakuiñ naxíka xí'in ra:

—¿Mikía sata yó sítá va'a kuxu ndi'i nanivi, chi vichí ní káa yó'o? —káchí na.

⁵ Ta ñindaqa to'on tafesús naxíka xí'in ra:

—¿Ndasaá sítá va'a kómí ndó?

—Yoo uxá sítá va'a —káchí na.

⁶ Ta saá ñika'an ra xí'in ñivi kundoo ndi'i na noo ño'o. Ta ki'in ra uxá sítá va'a yó'o, ta ñika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ña'á ún taxi ún ñaxíxi.

Ta tá'ví ra sítá va'a yó'o, ta taxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ta nayó'o ntaxi na ña nda'a ñivi kuxu na. ⁷ Ta yoo sava tiaká válí,

ta ñika'an ra táxa'vi ña'á Ndios, ta taxi ra rí nda'a naxíka xí'in ra ña taxi na rí nda'a ñivi kuxu na. ⁸ Ta nani xixi ndi'i ñivi nda nixaa ini na. Ta naxíka xí'in tafesús naki'in na uxá chikiva sítá va'a xí'in tiaká ña kindo ndoso. ⁹ Ta ndi'i na xixi yó'o xikuu na komi mil ñivi. Ta tafesús ñika'an ra ñindayi ra ñivi yó'o, ta kuano'o na. ¹⁰ Ta saá ndaa ra tón barco xí'in naxíka xí'in ra, ta kuá'an ra ñii xiiña nani ña Dalmanuta.

Ñayó'o ká'an xa'a nafariseo kivi ndúkú na ñii milagro noo tafesús

(Mt. 16:1-4; Lc. 12:54-56)

¹¹ Ta nafariseo kixaa na noo tafesús. Ta ká'an na to'on kuáchí xí'in ra ña kóni na koto ndoso na ra, káchí na saá:

—Ke'é ún ñii milagro ña kundaq ini ndi tá ndixa Ndios ti'ví yó'ó.

¹² Ta tafesús ñii kóno va'a tava ra tachi ra, ta ñika'an ra xí'in na:

—¿Ndachun ndúkú ndó'ó ña ke'éj ñii milagro koto ndó?, chi xa ñike'éj kuá'a ní milagro. Ndixa ká'an xí'in ndó, on ke'é kaj inka milagro noo ndó.

¹³ Ta saá tafesús sandakoo ra na, ta tuku ndaa ra tón barco, kuá'an ra inka xiiña noo mñi.

Ñayó'o ká'an tafesús ndato'on ra

xa'a ña on va'a sáná'a nafariseo

(Mt. 16:5-12)

¹⁴ Ta kee naxíka xí'in tafesús kuá'an na xí'in tón barco yó'o, ta nandoso na kuni'i na sítá va'a ko'on na, kuiti ñii laá sítá va'a nákaa ndiso na kuá'an na. ¹⁵ Ta ñika'an tafesús xí'in na:

—Koto va'a ndó, on naki'in ndó levadura* nafariseo, xí'in levadura taHerodes —káchí ra.

¹⁶ Ta ñika'an naxíka xí'in ra xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ká'an ra saá xí'in yó chi on kofo sítá va'a ní'í yó.

* 8:15 Levadura kúu ña yiyá ña sánaño yuxan.

17 Ta kundaꝓ ini taJesús yukía nika'an xí'in tá'an na, ta káchí ra saá xí'in na:

—¿Ndachun ká'an xí'in tá'an ndó: “On koó sítá vꝓ'a ní'i yó”, káchí ndó? ¿Án on vása xíní ndó, ta kundaꝓ ini ndó? ¿Ndachun toon ní ini ndó ta on xíin ndó kandixa ndó? 18 Yóo nduchú nꝓ ndó ta on vása xító ndó. Yóo so'o ndó ta on vása xíní so'o ndó. ¿Án on vása náká'an ndó ña xíni ndó? 19 Tá ta'víj o'on sítá vꝓ'a ña xixi o'on mil nivi, ¿ndasaá chikiva sakutú ndó sítá vꝓ'a ña kindꝓo ndoso naki'in ndó?

—Uxu ovi chikiva sítá vꝓ'a naki'in ndi —káchí na, ndakuijn na.

20 —Tá ta'víj uxꝓ sítá vꝓ'a xa'a na komi mil nivi, ¿ndasaá chikiva sakutú ndó sítá vꝓ'a ña kindꝓo ndoso naki'in ndó? —káchí ra.

Ta ndakuijn na:

—Uxa chikiva naki'in ndi.

21 Ta nika'an ra xí'in na:

—Ta saá ni, ¿án ndꝓ vitin on kivi kundaꝓ ini ndó?

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra ñii takuáá ñoo Betsaida

22 Ta kixꝓ na ñoo Betsaida, ta ñii ta takuáá nduchú nꝓ kuꝓ'an ra xí'in nivi, ta kixꝓ na nꝓ taJesús, ta xaꝓ ndá'ví na nꝓ ra ña tondꝓa nda'a ra takuáá ña nakoto nduchú nꝓ ra. 23 Ta taJesús tiin ra nda'a takuáá ta kuꝓ'an ra xí'in ra, kee ra ndꝓ nꝓ ñoo lo'o yó'o. Tá chínóo taJesús tásij yu'u ra nduchú nꝓ takuáá, ta chínóo ra nda'a ra satꝓ tayó'o, ta nindaꝓa to'on taJesús ra:

—¿Án xa vꝓ'a xító ún vitin?

24 Ta ndan'i ra nꝓ ra xító ra, ta nika'an ra xí'in taJesús:

—Xítój nataꝓ, ndatán káa yiton saá káa na, ta xika na —káchí ra.

25 Ta tuku nítondꝓa nda'a taJesús satꝓ nduchú nꝓ tayó'o. Ta nixona nduchú nꝓ ra, ta nduvꝓ'a ra, tꝓnda vꝓ'a xító káxín

ra ndi'i ña yóo. 26 Ta taJesús ti'ví ra tayó'o kuano'o ra ve'e ra, ta káchí ra saá xí'in ra:

—On ki'vi ún ñoo lo'o yó'o, ta on ndatꝓ'on ún xí'in nivi ndasaá ndꝓ'a ún.

Ñayó'o ká'an xa'a taPedro kivi nika'an ra ndi taJesús kúu Cristo ta ti'ví Ndios sakꝓku nivi ñoyívi yó'o (Mt. 16:13-20; Lc. 9:18-21)

27 Ta kee taJesús kuꝓ'an ra xí'in naxíka xí'in ra ñii xiiña nꝓ yóo yatin ñoo Cesarea Filipino. Tá kuꝓ'an ra yichi, nindaꝓa to'on ra naxíka xí'in ra:

—¿Yukía káchí nivi xa'aj yu kúu j?

28 Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Sava nivi ká'an yó'o kúu ún taJuan ta sakuchu nivi. Sava na ká'an yó'o kúu ún taprofeta Elías, ta inka na ká'an yó'o kúu ún inka taprofeta ta xitaku xina'a.

29 Ta nindaꝓa to'on ra na:

—Ta mii ndó, ¿yukía káchí ndó yu kúu j?

Ta ndakuijn taPedro, nika'an ra:

—Yó'o kúu Cristo, ta ta ti'ví Ndios sakꝓku nivi ñoyívi yó'o.

30 Ta taJesús nika'an ra xí'in na:

—Ta on ka'an ndó xí'in ndꝓ ñii nivi yu kúu j.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ndátꝓ'on ra ña ka'ni na ra (Mt. 16:21-28; Lc. 9:22-27)

31 Ta saá kixá'a taJesús ndátꝓ'on ra xí'in naxíka xí'in ra kivi vaxi naxíku'a nꝓ najudío, xí'in na sán'a ndayí Ndios xí'in naná'no nꝓ nasutu on kua'a na kandixa na ra ta saxo'vi ní na ra. Ta ka'ni na ra, ta kivi unj natakꝓ ra, ke'é Ndios. 32 Ta nika'an káxín ra xí'in na xa'a ña xo'vi ra. Ta taPedro tava síin ra taJesús, ta kixá'a ninaꝓa ra xí'in taJesús xa'a ña nika'an ra. 33 Ta ndikó koo taJesús xító ra nꝓ naxíka xí'in ra, ta nika'an ra xí'in taPedro, káchí ra saá:

—iKuta'a ún noo*j*, ñandivá'a ká'no! Ta yó'ó taPedro on vása xáni ini ún ndatán xáni ini Ndios. Ta kuiti xáni ini ún ndatán xáni ini n*ji*vi —káchí taJesús xí'in taPedro.

³⁴ Ta saá kána taJesús ndi'i n*ji*vi vaxi na noo ra, ta kána ra naxíka xí'in ra, ta nika'an ra xí'in na:

—Ndi'i n*ji*vi na kóni kundikon y*ji*'i xini ñó'ó sandakoo na ndi'i ña káchí ini m*ji* na, ta kusokó na tón cruz m*ji* na† ta kundikon na sata*ji*. ³⁵ Ndi'i n*ji*vi na ndasaá kuiti ndúkú ña kutaku v*á*'a na ñoyívi yó'o, ta on x*ji*n na x*o*'v*ji* na xa'a*ji*, ta nayó'o on kuchiño na kutaku na xí'in Ndios. Ta n*ji*vi na on vása ndi'i ini ndukú kutaku v*á*'a na ñoyívi yó'o, xa'a ña kundikon na y*ji*'i ta ndato'on na to'on*ji* xí'in n*ji*vi, nayó'o kúu n*ji*vi na kutaku xí'in*ji*. ³⁶ Tá kómí n*ji*vi ndi'i ñakuiká ñoyívi yó'o, ta on vása táku ndino'o na noo Ndios, ta nda man*ji* kúu ña. ³⁷ Saá chi on kuchiño na cha'vi na xí'in ndi'i ñakuiká kómí na xa'a ña kutaku na xí'in Ndios. ³⁸ Kuá'a ní n*ji*vi na táku vitin kúu na on v*á*'a, na on vása kándixa Ndios. Ta saá tá yóo n*ji*vi na kúka'an noo xa'a y*ji*'i xí'in xa'a to'on*ji* noo inka n*ji*vi, ta saá y*ji*'i, ta ta kixi noo Ndios, kuka'an noo*ji* xa'a nayó'o noo Ndios k*ji*vi ña ndikó*ji* ñoyívi yó'o xí'in ndi'i nde*je* ña v*á*'a ña yé'e ña kómí Yivá*ji* Ndios, ta kixaa naángel y*ji* xí'in*ji* —káchí taJesús xí'in na.

9

¹ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ndixa ká'an*ji* xí'in ndó, sava ndó'ó na ndóo vitin, kutaku ka ndó ña kivi koni ndó ña xa'nda chiño Ndios xí'in nde*je* ká'no ra —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a k*ji*vi n*ata*xa taJesús,

xini un*ji* taxíka xí'in ra

(Mt. 17:1-13; Lc. 9:28-36)

² N*ji*ya'a ñño k*ji*vi ta taJesús nakaxin ra un*ji* taxíka xí'in ra, taPedro, taJacobó xí'in taJuan, ta kuá'an na xí'in ra ñii yuku síkón. Ta kán xini na nasama noo taJesús. ³ Ta n*ata*xa tikoto ra, ndu yaa kach*ji* ña, ta nda ñii n*ji*vi ñoyívi yó'o on kivi nakata na tikoto ña yaa ní ndatán yóo tikoto ra. ⁴ Ta saá n*ji*vi taMoisés xí'in taElías, ndátó'on na xí'in taJesús. ⁵ Ta nika'an taPedro xí'in taJesús:

—Tata Maestro, v*á*'a ní ndóo yó yó'o. V*á*'a ná kasa v*á*'a ndi un*ji* tia'va, ñii ña koo m*ji* ún, ñii ña koo taMoisés, ta inka ña koo taElías —káchí taPedro xí'in ra.

⁶ Nika'an taPedro saá chi on vása kúnda*ji* ini ra yukia ka'an ra, chi na yí'vi ní kúu un*ji* na saá. ⁷ Ta noo ñii v*ji*ko chée nda noo yita nataa yó'o, ta nisa'vi na tixin v*ji*ko, ta tixin v*ji*ko yó'o kixi to'on ña nika'an Ndios, káchí ra saá:

—Tayó'o kúu Sa'ya*ji*, ta kí'vi ní ini*ji* xini*ji*. Ta koni so'o v*á*'a ndó to'on ña ka'an ra —káchí Ndios.

⁸ Ta nakoto na, ta xandikon nda ñii n*ji*vi n*ji*-xini ka na, nda ñii laá kuiti taJesús ñíndichi noo na.

⁹ Ta vaxi noo na yuku yó'o, ta taJesús xa'nda chiño ra noo na ña on ndato'on na xí'in nda ñii n*ji*vi xa'a ña sakán xini na. Tá kixaa k*ji*vi k*ji*vi ra ta nataku ra, saá kivi ndato'on na xí'in n*ji*vi. ¹⁰ Ta chika*ji* v*á*'a na ña xini na ini m*ji* na, ta on vása ní-ndato'on na ñayó'o xí'in inka n*ji*vi. Ta ninda*ka* to'on xí'in tá'an na yukia káchí ña “nataku ra.” ¹¹ Ta ninda*ka* to'on na taJesús:

—Ndachun ká'an na sáná'a ndayí Ndios ndi si'na xini ñó'ó kixi taElías, ta saá kixaa ta ta ti'vi Ndios sakaku ra n*ji*vi ñoyívi yó'o? —káchí na.

¹² Ta ndakuijn taJesús:

—Ndixa taElías si'na xini ñó'ó kixaa ra, ta ndasa v*á*'a ra ndi'i

† 8:34 To'on kusokó na tón cruz m*ji* na kóni kachí ña: Xini ñó'ó koo ti'va n*ji*vi ña x*o*'v*ji* na ta ndákuiti k*ji*vi na xa'a ña ndikon na taJesús.

ñā'a. Ta, ¿ndāchun káchí tō'on Ndios ña nītaa na xīnā'á, taa ta kixi nōō Ndios xīnī ñó'ó xō'vi ní ra ta nanīvi kuchiton na ra? ¹³ Ta yī'j ká'an j xí'in ndó, xa kixi tēElías, ta kē'é na xí'in ra ndi'i ña on vá'a káchí ini mji na, ndatán káchí tō'on Ndios ña nītaa na xā'a ra kuīya xīnā'á —káchí tēJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xā'a tēJesús kivi sanda'a ra

ñii tǎlo'o tǎ kómí nímǎ ndivǎ'a
(Mt. 17:14-21; Lc. 9:37-43)

¹⁴ Ta kixaa tēJesús xí'in unī taxika xí'in ra nōō ndóo inka naxika xí'in ra, ta xīni ra nākutá'an kuā'a ní nīvi nōō na, ta na sáná'a ndayí Ndios náa na xí'in naxika xí'in tēJesús. ¹⁵ Ta nīvi xīni na tēJesús, naka'nda ini na, ta xíno na nīxaa na nōō ra chindeé ña'á na. ¹⁶ Ta tēJesús nīndakǎ tō'on ra nīvi yó'o:

—¿Yukía náa ndó xā'a xí'in na?

¹⁷ Ta ñii tǎtá'an nanīvi yó'o ndakuijn ra:

—Tata maestro, kixaa j xí'in tǎlo'o sa'yaj nōō ún, chí nímǎ ndivǎ'a tíin ní ña ra ta on kivi kǎ'an ra. ¹⁸ Tá tíin ña ra sákana ña ra nōō ño'ó, kée chikiño yu'u ra, andǎ nākaxi nō'o ra, ta nda'a ra xí'in xā'a ra ñii kútoon ña ta kísin ña. Xa nīndukú j nōō naxika xí'in ún ña tava na nímǎ ndivǎ'a yó'o, ta on vása ní-kuchiño na —káchí ra.

¹⁹ Ta ndakuijn tēJesús, nīkǎ'an ra xí'in na:

—jNīvi na on xīin kandixa Ndios kúu ndó'ó! ¿Ndasaá kǎ kivi xīnī ñó'ó kutaku j xí'in ndó? ¿Ndǎ ama kúndeé ini j xí'in ndó? Ta vitin, vǎ'a taxi ndó ná kixi tǎlo'o yó'o nōō j —káchí tēJesús.

²⁰ Ta kixaa tǎlo'o nōō tēJesús. Tá nímǎ ndivǎ'a xīni ña tēJesús, ta xāndikōn tīin ña tǎlo'o, ta kini ní sākisin ña ra, ta nākava ra nōō ño'ó ta kixá'á ra kée nda'a ra, kée xā'a ra. Ta kée chikiño yu'u ra.

²¹ Ta tēJesús nīndakǎ tō'on ra yivá tǎlo'o:

—¿Ama kixá'á ra ndó'o ra kue'e yó'o?

Ta nīkǎ'an yivá tǎlo'o:

—Kixá'á ña xí'in ra ndǎ lo'o ra.

²² Kuā'a ní yichī sákana ña ra nōō xīxī ño'ó, ta kuā'a ní yichī sákana ña ra ini takuii, chí kóni ña ka'ni ña ra. Tá kúchiño ún, ta chindeé ún ndī'j. Kúndá'ví ini ún —káchí yivá tǎlo'o.

²³ Ta nīkǎ'an tēJesús:

—¿Ndāchun ká'an ún, án kúchiño j? Ta mji ún, ¿án kúchiño ún kandixa ún Ndios? Chí xí'in nīvi na kándixa, ta Ndios kúchiño ra kasa ndivi ra ndi'i saá nōō ñavǎ'a xí'in na.

²⁴ Ta xāndikōn yivá tǎlo'o nīkǎ'an ra:

—Kándixaj Ndios. Chindeé ún yī'j ná kandixa kǎ j.

²⁵ Ta xīni tēJesús kuā'a ní kǎ nīvi xíno na kixaa na nōō ra, ta nīkǎ'an ra xí'in nímǎ ndivǎ'a, káchí ra saá:

—Nímǎ só'ó, nímǎ ñí'í, yī'j xá'nda chíño j nōō ún, kee ún tǎlo'o ta on tíin kǎ ún ra —káchí ra.

²⁶ Ta nīndǎ'yi nímǎ ndivǎ'a, ta tuku sākisin ña ra ta sákana ña tǎlo'o nōō ño'ó, ta saá kēe ña ra. Ndātán kǎa tǎ nīxī'j, saá kǎa tǎlo'o kándú'u ra, ta kuā'a ní nīvi nīkǎ'an na:

—Nīxī'j ra —káchí na.

²⁷ Ta tēJesús tīin ra nda'a tǎlo'o ta ndanī'i ña'á ra, ta nākundichi tǎlo'o.

²⁸ Tá nīkī'vi tēJesús ve'e, ta naxika xí'in ra nīndakǎ tō'on se'é na ra:

—¿Ndāchun on vása ní-kuchiño ndī tava ndī nímǎ ndivǎ'a yó'o?

²⁹ Ta ndakuijn tēJesús, nīkǎ'an ra xí'in na:

—Saá chí ñanímǎ ndivǎ'a tá'an ña xīkomí tǎlo'o yó'o, xīnī ñó'ó koo so'on ndó ta kǎ'an ní ndó xí'in Ndios, saá kuchiño tava ndó ña —káchí tēJesús.

Ñayó'o ká'an xá'a tajesús ndátot'on tuku ra xá'a ña kivi ra
(Mt. 17:22-23; Lc. 9:43-45)

³⁰ Ta tajesús xí'in naxíka xí'in ra kee na ñoo yó'o ta ñiya'a na ñii xiiña estado Galilea. Ta tajesús ñi-xiin ra ña kundaa ini ñivi míchí kua'an ra, ³¹ saá chí xini ñó'ó saná'a ra naxíka xí'in ra, ta kixá'a ra ká'an ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ñii kivi ña vaxi ñii taa nataxi ra yí'i, ta kúu taa ta kixi ñoo Ndios, nda'a ñivi. Ta nayó'o ka'ni na yí'i, ta tondaa kivi ñi natakuji, ke'é Ndios —káchí tajesús xí'in na.

³² Ta naxíka xí'in ra on vása ní-kundaa ini na yukia káchí to'on ña ñika'an ra xí'in na, ta yí'vi na ndaka to'on na ra yukia kóni kachí ña ká'an ra.

Ñayó'o ká'an xá'a yu kúu taká'no ka
noo xá'nda chiño Ndios

(Mt. 18:1-5; Lc. 9:46-48)

³³ Ta kixaa tajesús xí'in naxíka xí'in ra ñoo Capernaum. Ta yóo tajesús ve'e, ta ñinda'ka to'on ra na:

—¿Yukia náa ndó xá'a vaxi yóo yichí?

³⁴ Ta nayó'o tásjin ndóo na, on vása ndakuiin na, chí yichí ñin'aa na xí'in tá'an na xá'a yu kúu ta ká'no ka noo ndi'i na. ³⁵ Ta xikoo tajesús noo táyi, ta kana ra uxu ovi naxíka xí'in ra vaxi na noo ra, ta ñika'an ra xí'in na:

—Tá ñii taa kóni ra kuu ra taká'no, xini ñó'ó nduu ra ta kisa ñin'oo xí'in mji, ta kuu ra ta kisa chiño noo inká ñivi.

³⁶ Ta kana ra ñii talo'o, ta ñika'an ra xí'in ra nakundichi ra ma'ño noo naxíka xí'in ra. Ta ndani'i ra talo'o yó'o ta xinomi ndaa ña'a ra, ta ñika'an ra xí'in na:

³⁷ —Ndi'i ñivi xá'a ña kándixa na yí'i, ta náki'in va'a na naváli, kóni kachí ña saá: ndí yí'i náki'in va'a na. Ta ndi'i ñivi na náki'in

va'a yí'i, kóni kachí ña saá: ndí náki'in va'a na Ndios, ta t'í'vi yí'i kixaa j.

Ñayó'o ká'an, ñivi na on vása
sáa ini xini tajesús,

nayó'o kúu na yóo yu'ú xí'in ra
(Lc. 9:49-50; Mt. 10:42)

³⁸ Ta ñika'an tajuan xí'in tajesús:

—Tata Maestro, xini ndi ñii taa táva ra níma ndiva'a. Xá'nda chiño ra noo níma ndiva'a xí'in ndayí ún, káchí ra. Ta ñika'an ndi xí'in ra sandakoo ra ña ké'é ra saá, chí on sivi ta ndikon satá ún xí'in ndi kúu ra.

³⁹ Ta tajesús ñika'an ra xí'in na:

—On kasi ndó noo ra, chí yóo yu'ú takán xí'in mji yó. Nda ñii ñivi na ké'é milagro xí'in inká ñivi ta xá'nda chiño na xí'in ndayí, on kivi kama ní ka'an na ña on vá'a xá'a j, ⁴⁰ chí ñivi na on vása sáa ini xini mji yó, nayó'o kúu na yóo yu'ú xí'in mji yó. ⁴¹ Ndixa ká'an xí'in ndó, ndi'i ñivi na táxi lo'o takuii ko'o ñii ndó'ó, chí ndikon ndó yí'i ta kúu Cristo, nayó'o naki'in na ñava'a nda'a Ndios kivi ña vaxi —káchí tajesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xá'a ña yiyo ki'vi
ñivi kuachi

(Mt. 18:6-9; Lc. 17:1-2)

⁴² Ta tuku ñika'an tajesús saá xí'in na:

—Tá yóo nakuáli na ndikon yí'i, ta ñivi na chinda'a nakuáli yó'o ki'vi na kuachi, ñnda'vi ní ñivi yó'o! Va'a ka si'na inká ñivi ná katón na ñii yuu ká'no sikon nayó'o, ta sakana ña'a na noo kóno va'a ini takuii, ña on chinda'a na nakuáli ki'vi na kuachi. ⁴³ Tá ñii nda'a ndó kúu ña chinda'a ndó'ó kuon ki'vi ndó kuachi, ta saá va'a ka kandoso ndó ña. Chí va'a ka kutaku ndó xí'in ñii laa nda'a ndó, noo ña ko'on ndó xí'in ovi nda'a ndó ndaya noo xixi ño'o ndi'i saá kivi, ⁴⁴ noo on vása xí'i titikusú, ta ni on vása

ndá'va ño'õ ña xíxi. ⁴⁵ Tá ñii xa'a ndó kúu ña chinda'á ndó'ó kuãñ k'i'vi ndó kuãchi, ta saá va'a ka kandoso ndó ña. Chi va'a ka kutaku ndó xí'in ñii laá xa'a ndó, ñoõ ña ko'on ndó xí'in ovi xa'a ndó ndaya ñoõ xíxi ño'õ ndi'i saá kivi, ⁴⁶ ñoõ on vása xí'i títikusú, ta ni on vása ndá'va ño'õ ña xíxi. ⁴⁷ Tá ñii nduchú ñoõ ndó kúu ña chinda'á ndó'ó kuãñ k'i'vi ndó kuãchi, ta va'a ka tava ndó ña. Chi va'a ka kutaku ndó xí'in ñii laá nduchú ñoõ ndó, ñoõ ña ko'on ndó xí'in ovi nduchú ñoõ ndó ndaya, ⁴⁸ ñoõ on vása xí'i títikusú, ta ni on vása ndá'va ño'õ ña xíxi.

⁴⁹ Ta saá ndi'i na kóni ko'on yichi Ndios xini ño'ó koo ti'va na ña xo'vi lo'o na vitin ña nduu na nandii ñoõ Ndios. ⁵⁰ Ña va'a kúu ñii yo'va. Tá yóo ñii ña on vása yo'va, ta on kúchiño ka nduva'a ña. Ndixa xini ño'ó kuu ndó ñivi na va'a ndatán yóo ñii yo'va, ta xini ño'ó ke'é ndó ñava'a xí'in ñivi, ta vivii kutaku ndó xí'in ndi'i na —káchí taJesús xí'in na.

10

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi saná'a ra ña on vá'a sandakoo va'a ta ñásí'í ra

(Mt. 19:1-12; Lc. 16:18)

¹ Ta taJesús kee ra ñoo Capernaum ta kuã'an ra estado Judea ta ñixaa ra inká tá'vi yu'u yuta Jordán. Tuku nakutá'an kuã'a ní ñivi ñoõ ra, ta ndatán yóo chiño ké'é ra ndi'i saá kivi, tuku saná'a ra ñivi. ² Ta sava nafariseo kixaa na ñoõ ra ña koto ndoso ña'á na, ta ñika'an na xí'in ra:

—¿Án yóo yichi ñii ta sandakoo va'a ra ñásí'í ra?

³ Ta ndakuin taJesús, káchí ra saá:

—¿Yukia ká'an ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á?

⁴ Ta ñika'an na:

—TaMoisés taxi ra ndayí nda'a ta ña kasa va'a ra tutu xa'a ña sandakoo va'a ra ñásí'í ra, ta ka'an ra xí'in ña ndayí ra ña ko'on ña.

⁵ Ta ndakuin taJesús:

—TaMoisés ñitaa ra ndayí yó'o chi ndó'ó najudío ñi-xiin ndó chikaá ndó to'on Ndios ini ndó. ⁶ Ta xina'á kivi kixá'á kisa va'a Ndios ñoyívi yó'o, kisa va'a ra ñii ta xí'in ñii ña'a. ⁷ Xa'a ñayó'o ñii ta sandakoo ra yivá ra ta sandakoo ra si'í ra ña tonda'a ra xí'in ñásí'í ra, ⁸ ta na ovi yó'o nduu na ñii ñivi. Ta saá, on sivi ka ovi ñivi kúu na, saá chi ñii ñivi kúu na ñoõ Ndios. ⁹ Ta ñivi na sanakutá'an Ndios, nda ñii inká ñivi on vá'a sata'vi tá'an na nayó'o —káchí taJesús xí'in na.

¹⁰ Ta ñik'i'vi na ve'e, ta naxika xí'in taJesús tuku ñinda'ka to'on ña'á na xa'a to'on yó'o. ¹¹ Ta ndakuin taJesús:

—Tá ñii ta sandakoo va'a ra ñásí'í ra, ta tonda'a tuku ra, tayó'o kivi ra kuãchi xí'in ñásí'í ra ña'ovi. ¹² Tá ñii ña'a sandakoo va'a ña yí ña, ta tonda'a tuku ña, ñayó'o kivi ña kuãchi xí'in yí ña ta'ovi —káchí taJesús.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi chinóo ra nda'a ra sini naváli
(Mt. 19:13-15; Lc. 18:15-17)

¹³ Ta kixaa ñivi xí'in naváli ñoõ yóo taJesús ña chinóo ra nda'a ra sini na, ta ndukú ra ñava'a ñoõ Ndios xa'a na, ta naxika xí'in ra ñika'an na xí'in ñivi yó'o:

—On kixi ndó xí'in naváli yó'o —káchí na.

¹⁴ Tá xini so'o taJesús ña ñika'an naxika xí'in ra, ta ñisaa ra xa'a ñayó'o. Ta ñika'an ra xí'in naxika xí'in ra:

—Taxi ndó naváli ná kixi na ñoõ, nda lo'o on kasi ndó na ña kixi na, chi ñivi na ndikon yichi ñoõ xá'nda chiño Ndios, ndatán yóo naváli yó'o, saá yóo na. ¹⁵ Ndixa ká'an xí'in ndó, tá

on xijin ndó kasa njing xí'in mji ndó noq Ndios, ndátan njing yóo ini naválí yó'o, ta on kivi k'vi ndó yichí noq xá'nda chiño Ndios.

¹⁶ Ta ndani'i ra ta xjnomi ndaa ra ñii ñii naválí yó'o, ta chjnoó ra nda'a ra sjinj na ta ndukú ra ñava'a noq Ndios xa'a na.

Ñayó'o ká'an xa'a ñii taa takuúká ní

(Mt. 19:16-30; Lc. 18:18-30)

¹⁷ Tá naki'in taJesús ku'a'an ra, ta ñii taa xíno ra kixaa ra noq taJesús, ta xikuxití ra noq ra, ta njndaká to'on ña'a ra:

—Tata maestro, taa va'a ini kúu ún, ¿nda chiño va'a xinj ñó'ó ke'éj, ta taxi Ndios ña kutakuji xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi?

¹⁸ Ta ndakuijn taJesús:

—¿Ndachun ká'an ún yi'i kúu taa ta va'a ini? Saá chi on koó nda ñii njivi va'a ini, ñii laá Ndios kuiti kúu ta va'a ndino'o ini. ¹⁹ Xinj ún ndayí ña xa'nda chiño Ndios kasa ndivi njivi. Kachi Ndios xí'in njivi saá: “On k'vi ndó kuachi ñoyívi xí'in inká ña'a ña on sjivi kúu ñásí'í ndó, ta on k'vi ndó kuachi ñoyívi xí'in taa ta on sjivi kúu yij ndó, on ka'ni ndó njivi, on kasa kui'ná ndó ña kómí njivi, on ka'an ndó ñavatá xa'a inká njivi, on sandá'ví ndó njivi ña kindaa ndó ña kómí na, ta kasa to'ó ndó yivá ndó, ta kasa to'ó ndó si'í ndó”, saá káchí ndayí Ndios —káchí taJesús xí'in ra.

²⁰ Ta njika'an tayó'o:

—Yi'i nda lo'o'i kisa ndivi njivi ndi'i saá ndayí yó'o —káchí ra.

²¹ Ndi'i xinj so'o taJesús ta xito káxin ra noq tayó'o xa'a ña ndato'on ra, ta njiki'vi ini taJesús xini ña'a ra.

—Kumanj inká chiño kasa ndivi ún. Ku'a'an ún sjikó ún ndi'i ñakuúká kómí ún, ta saní'í ún sj'ún nda'a nandá'ví. Ta saá kukomí ún ñakuúká ndino'o xí'in Ndios ñoyívi njino. Tá ndi'i ke'é ún ñava'a yó'o, ta kixi ún

kundikón ún yi'i, ta koo ti'va ún xo'vi ún xa'aj —káchí taJesús xí'in ra.

²² Ta xinj so'o tayó'o ña njika'an taJesús, ta kúchuchú ní ini ra. Ta kee ra ku'a'an ra, saá chi ku'a'a ní ñakuúká kómí ra.

²³ Ta taJesús xito ra noq ndi'i naxíka xí'in ra, ta njika'an ra xí'in na:

—iNdachun yo'vi ní k'vi nakuúká yichí noq xá'nda chiño Ndios!

²⁴ Naxíka xí'in ra naka'nda ini na xinj so'o na to'on yó'o. Ta tuku njika'an taJesús:

—iNdachun yo'vi ní k'vi njivi yichí noq xá'nda chiño Ndios xa'a ña ndaa ní ini na ñakuúká na! ²⁵ Vará yo'vi ní tá kuchiño ñii tícamello ya'a rí yavi xa'a tókú, ta yo'vi ní ka kuchiño ya'a ñii takuúká yé'é ña k'vi ra yichí noq xá'nda chiño Ndios —káchí taJesús xí'in na.

²⁶ Ta naxíka xí'in ra naka'nda ní ka ini na, ta njika'an xí'in tá'an na:

—Tá yo'vi ní k'vi nakuúká yichí Ndios, ta, ¿yu kúu njivi kuchiño k'vi na yichí Ndios ta kundoo na xí'in ra?

²⁷ Ta taJesús xito ra noq na, ta njika'an ra xí'in na:

—Njivi on kuchiño na sakaku xí'in mji na, ñii laá Ndios kúu ta kuchiño sakaku ña'a. Ndios kuchiño kasa ndivi ra ndi'i chiño. On koó ña yo'vi noq Ndios.

²⁸ Ta kixá'a taPedro njika'an ra xí'in taJesús:

—Ta mji ndi, xa sandakoo ndi ndi'i ñava'a ña xikomí ndi, xa'a ña ndikón ndi sata ún.

²⁹ Ta ndakuijn taJesús, njika'an ra xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra:

—Ndixa ká'anj xí'in ndó, ndi'i njivi na sandakoo ve'e na, án ñani na, án k'va na, án yivá na, án si'í na, án ñásí'í na, án sa'ya na, án ño'o na, xa'a ña kundikón na yi'i ta ndato'on na to'onj xí'in njivi, ³⁰ ta nayó'o naki'in na ñava'a noq Ndios. Ñoyívi yó'o Ndios taxi

ra nda'a na ku'a ní ká ñava'a, andá ñii ciento ñava'a xa'a ñii ñii ñava'a ña sandakoo na, ña kúu ve'e na, xí'in ñani na, xí'in k'i'va na, xí'in sí'í na, xí'in sa'ya na, xí'in ño'o na, ta taxi ra ña xo'vi na xa'a ña kundikón na yi'i. Ta ñoyivi njino Ndios taxi ra ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ³¹ Ta saá ku'a ní ñivi nanó nduu na ñivi nasondí'i, ta ñivi nasondí'i vitin nduu na ñivi nanó —káchí tajesús xí'in na.

*Ñayó'o ká'an xa'a tajesús
tuku ñika'an ra ndí xini ñó'o kivi
ra*

(Mt. 20:17-19; Lc. 18:31-34)

³² Ta ku'a'an na yichí ku'an ndaa ñoo Jerusalén, ta tajesús ku'a'an si'na ra ñoo nanivi, ta nayó'o naka'nda ní ini na, ta yi'vi na ndikón na ku'a'an na sata ra. Ta tava síin tajesús na uxu ovi xika xí'in ra, ta ndato'on ra xí'in na yukia kundo'o ra.

³³ —Ta vitin ku'a'an yó ñoo Jerusalén, ta ñii taa nataxi ra yi'i, ta kúu taa ta kixi ñoo Ndios, nda'a naná'no ñoo nasutu, xí'in nda'a na sána'a ndayi Ndios. Ta nayó'o kachí na yi'i xini ñó'o kivi, ta nataxi na yi'i nda'a na on vása kúu najudio ka'ni na yi'i. ³⁴ Ta kusiki na yi'i, kuaku ndaa na yi'i, kundaa na tási yu'u na ñoo, kani ní na yi'i xí'in kuártá, ta sondi'i ka'ni na yi'i. Ta kivi uní natakui —káchí tajesús.

*Ñayó'o ká'an xa'a taja Jacobo
xí'in tajaan
kivi ndukú na ñii ñava'a ñoo
tajesús*

(Mt. 20:20-28)

³⁵ Ta taja Jacobo* xí'in tajaan, sa'ya tazebedeo, ñitonda yatin na ñoo tajesús, ta ñika'an na xí'in ra:

—Tata Maestro, kóni ndi ke'é ún ñii ñava'a xí'in ndi.

³⁶ Ta ndakuiin tajesús:

—¿Nda ñava'a kóni ndó ke'é xí'in ndó?

³⁷ Ta ndakuiin na:

—Tata, tá kixaa kivi ka'nda chiño ún ñoyivi, taxi ún ná koo ndi táyi tón kundichi siin kua'a ún xí'in táyi tón kundichi siin yitin ún.

³⁸ Ta ñika'an tajesús xí'in na:

—On vása kunda ini ndó yukia ndúkú ndó ñoo xa'a mji ndó. ¿An ndixa kúndeé ndó xo'vi ní ndó ndatan xo'vi yi'i?

³⁹ Ta ndakuiin na ovi yó'o:

—Kúchiño va ndi —káchí na xí'in tajesús.

Ta ñika'an tajesús xí'in na:

—Ndixa xo'vi ní ndó ñii k'i'va ndatan xo'vi yi'i, ⁴⁰ ta on kúchiño taxi ndayi kundoo ndó táyi tón kuita siin kua'a xí'in siin yitin. Saá chi Yivá Ndios kúu taa ta chitóni yu kúu ñivi kundoo táyi yó'o —káchí tajesús xí'in ovi tayó'o.

⁴¹ Ta xini so'o inka uxu naxika xí'in tajesús yukia ndúkú ovi taa yó'o ñoo ra, ta kixá'a na nisa ní na xini na taja Jacobo xí'in tajaan. ⁴² Ta tajesús kana ra vaxi ndi'ni na ñoo ra, ta ñika'an ra xí'in na:

—Xini ndó na ndiso chiño ñoo na ñoo inka xiiña, nayó'o kisa ká'no xí'in mji na, ta yá'a ní ndeé xá'nda chiño na ñoo ñivi. ⁴³ Ta mji ndó, on vá'a kutaku ndó saá. Tá ñii taa kóni ra kuu ra taká'no ñoo ndó'o, xini ñó'o nduu ra ta kasa chiño ñoo ndó. ⁴⁴ Tá ñii taa kóni ra kuu ra tanó ñoo ndó'o, xini ñó'o nduu ra tamozo ñoo ndi'i ndó. ⁴⁵ Ta yi'i, taa ta kixi ñoo Ndios, kixi xa'a ña chindeé ñivi, ta on sivi xa'a ña chindeé ñivi yi'i kúu ña kixi. Ta taxi xí'in mji ña kivi, ta xí'in ñayó'o cha'vi ña va'a saña ku'a ní ñivi ñoo ndi'i ña on vá'a ndiso na —káchí tajesús.

* 10:35 Taja Jacobo, inka kivi ra kúu Santiago.

Ñayó'o ká'an xá'a tãJesús kivi sanda'a ra takuáá taBartimeo

(Mt. 20:29-34; Lc. 18:35-43)

⁴⁶ Ta kixaa na ñoo Jericó. Tá kee tãJesús kuá'an ra xí'in naxíka xí'in ra xí'in kuá'a ní nivi ñoo yó'o, ta yóo ñii takuáá naní ra Bartimeo, sa'ya taTimeo, yóo ra yu'u yichí. Ta ndákã chi'ña s'ún kúu ra nõo na yá'a yichí yó'o. ⁴⁷ Tá xini s'o'o ra yá'a tãJesús, taño Nazaret, ta kixá'a ra xí'in ndi'i ndee ra nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Jesús, sa'ya taDavid,† jná kundá'ví ini ún koni ún yí'í! —káchí ra.

⁴⁸ Ta nivi na kuá'an yichí nika'an na xí'in ra:

—¡Kasi ún yu'u ún! —káchí na.

Ta nj-chikaa s'o'o takuáá ña nika'an na xí'in ra, ta kixá'a ra ndee va'a ka ká'an ra:

—Tata, sa'ya taDavid, jná kundá'ví ini ún koni ún yí'í! —káchí ra.

⁴⁹ Ta xikundichi tãJesús yichí yó'o, ta nika'an ra xí'in nivi yó'o:

—Kana ndó ra ná kixi ra nõo j.

Ta saá kãna na takuáá, káchí na xí'in ra:

—Chikaa ún ndee ini ún. Nakundichi ún, chi kãna ra yó'o kixi ún nõo ra —káchí na xí'in ra.

⁵⁰ Ta saña ra tikáchí ra, ta ñii kandeta ra nakundichi ra, ta kixaa ra nõo tãJesús. ⁵¹ Ta nika'an tãJesús xí'in ra:

—¿Yukía kóni ún ke'é j xí'in ún?

Ta ndakuijn takuáá:

—Tata Maestro, kóni j sanda'a ún nduchy nõo j ta va'a koto j —káchí ra.

⁵² Ta nika'an tãJesús xí'in ra:

—Va'a kuano'o ún. Xa nduva'a nduchy nõo ún, saá chi kãndixa ún yí'í.

Ta xandikõn nda'a nduchy nõo ra, ta xa va'a xito ra, ta saá nakundikõn ra satã tãJesús.

11

Ñayó'o ká'an xá'a tãJesús kivi niki'vi ra ñoo Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Lc. 19:28-40; Jn. 12:12-19)

¹ Kivi kuá'an tãJesús xí'in naxíka xí'in ra yichí ña kuá'an ñoo Jerusalén, ta nixaa na ñoo Betfagé yatin ñoo Betania. Ñoo yó'o ñó'o ña nõo xito ndaa xiki tón Olivo. Ta tãJesús nika'an ra xí'in õvi naxíka xí'in ra, ² káchí ra saá:

—Kuá'an ndó ñoo ña xito ndaa ndó kaa. Tá nixaa ndó ñoo kaa, ta naní'í ndó ñii burro lo'o nó'ni rí, tí ta'an koso na kúu rí. Ta ndaxin ndó rí ta kixi ndó xí'in rí yó'o. ³ Tá yóo nivi na ndakã to'on ndó'o: “¿Ndachun ndáxin ndó burro yó'o?”, káchí na xí'in ndó, ta ndakuijn ndó, káchí ndó saá xí'in na: “TaKá'no nõo yó xini ñó'o rí, tá ndi'i xini ñó'o ra rí, ta kama ní nataxi ra rí nda'a ndó”, káchí ndó xí'in na —káchí tãJesús xí'in õvi naxíka xí'in ra.

⁴ Ta saá kuá'an na, ta nixaa na ñoo, ta naní'í na ñii burro lo'o nó'ni ndaa rí nõo ke'e yatin yé'é ñii ve'e, ta ndaxin na rí.

⁵ Ta sava na ndóo njndakã to'on ña'a na:

—¿Ndachun ndáxin ndó rí? —káchí na.

⁶ Ta saá ndakuijn õvi tayó'o ñii kiva ndatán nika'an tãJesús xí'in na, ta na ndóo yó'o taxí na ndayí kuá'an burro xí'in na.

⁷ Ta saá ndikó na kixaa na nõo tãJesús xí'in burro lo'o, ta chĩnoo na tikoto na satã rí, ta saá nakoso tãJesús ta kuá'an ra yichí. ⁸ Ta kuá'a ní nivi chĩndoo na tikoto na yichí nõo yá'a ra kuá'an ra, ta sava nivi xa'nda na nõo nda'a tón yitõn, ta chĩndoo na nó yichí nõo yá'a ra kuá'an ra, saá kisa to'ó na ra.

† 10:47 “Sa'ya taDavid” kóni káchí ña: Tã tã tã'ví Ndios ña sakãku ra nivi. Qn vása kóni káchí ña sa'ya mji tarey David, ta kuiti kóni káchí ña sa'ya ñani síkuá ra.

⁹ Ta n̄vi na kuḗ'an si'na n̄o ra xí'in na ndík̄on kuḗ'an sata ra, ndéé ní kúsij̄ ini na, ta ká'an na, káchí na saá;

—¡Kasa ká'no yó Ndios! ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o, taḗ ta kixaa xí'in ndayí Ndios! ¹⁰ ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in yó k̄iv̄i ña kixá'á ka'nda chiño ra n̄o yó, ndatán n̄ika'an Ndios xí'in x̄ij̄i sikuá yó tarey David! ¡Ná kanóo síkón ñat̄o'ó Ndios! —káchí n̄vi na kuḗ'an xí'in taJesús.

¹¹ Ta taJesús n̄ik̄i'vi ra ñoo Jerusalén ta n̄ik̄i'vi ra ye'é ve'e ño'o ká'no. Ta x̄ito káxin ra n̄o ndi'i ña'a ña yóo ini ve'e ño'o. Ta saá ndikó ra ñoo Betania xí'in uxu ovi naxíka xí'in ra, chi xa n̄ikuaa ní kúu ña.

Ñayó'o ká'an xa'a ña s̄atav̄i chi'ña taJesús tón higo

(Mt. 21:18-19)

¹² Ta ink̄a k̄iv̄i ta kee na ñoo Betania ta kuḗ'an na ñoo Jerusalén, ta taJesús xí'i ní ra sōko. ¹³ Ta x̄ini ra nda xíká ní ñii tón higo ta yóo yuku kūi nda'a nó, ta saá kuḗ'an ra koto ra án on koó kūi nda'a nó. Tá n̄itond̄a yatin ra n̄o yóo yiton yó'o, ta nda ñii kūi on koó, nina yuku kuiti yóo chi ta'án kixaa k̄iv̄i ña koon higo. ¹⁴ Ta saá n̄ika'an taJesús xí'in yiton tón higo, káchí ra saá:

—Nda ñii k̄a k̄iv̄i ña vāxi, nda ñii n̄vi on kaxi na nda ñii kūi nda'a ún —káchí ra.

Ta naxíka xí'in ra x̄inj̄i so'o na ña n̄ika'an ra xí'in yiton yó'o.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús k̄iv̄i tava ra

ndi'i na síkó ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no

(Mt. 21:12-17; Lc. 19:45-48; Jn. 2:13-22)

¹⁵ Ta n̄ixaa na ñoo Jerusalén, ta taJesús n̄ik̄i'vi ra ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no, ta kixá'á ra táva ra ndi'i na síkó xí'in na sata ña kee na ko'on na. Ta sandiva ra mesa n̄vi na sama si'ún, ta xaḗa ra

táȳi na síkó tísata, ¹⁶ ta on vása ní-taxi ra ya'a nda ñii n̄vi na ndiso ñakía'vi ye'é ve'e ño'o. ¹⁷ Ta kixá'á ra saná'a ra n̄vi, káchí ra saá:

—Saá káchí to'on Ndios ña n̄taa na x̄ina'a: “Ve'e j̄ kunani ña ve'e n̄o ko'on ndi'i n̄vi ña ka'an na xí'in j̄”, káchí to'on Ndios. Ta ndó'ó, on vása va'a ké'é ndó, chi sanduu ndó ve'e yó'o ñii kavua nakuí'ná —káchí taJesús xí'in na.

¹⁸ Ta na saná'a ndayí Ndios xí'in naná'no n̄o nasutu x̄inj̄i so'o na ña n̄ika'an ra, ta kixá'á na ndúkú na ndasaá koo ka'ni na taJesús, chi yí'vi ní na n̄o ra, xa'a ña ndi'i n̄vi náka'nda ini na x̄inj̄i so'o na ña saná'a ra. ¹⁹ Ta xa kóni kuñoó kúu ña, ta taJesús kee ra ñoo Jerusalén ta ndikó ra ñoo Betania.

Ñayó'o ká'an xa'a ña n̄iyich̄i tón higo

(Mt. 21:20-22)

²⁰ Ta ink̄a k̄iv̄i xitaan ní, ndakoo na ta kuḗ'an tuku na yich̄i ñoo Jerusalén, ta x̄ini na xa n̄iyich̄i tón higo, nda tio'o xa'a nó n̄iyich̄i.

²¹ Ta ñaká'án taPedro to'on ña n̄ika'an taJesús xí'in tón higo, ta n̄ika'an ra xí'in taJesús:

—Tata Maestro, koto ún, n̄iyich̄i tón higo tón s̄atav̄i chi'ña ún k̄iv̄i koni.

²² Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá xí'in naxíka xí'in ra:

—Kandixa ndino'o ini ndó Ndios. ²³ Ndixa ká'an j̄ xí'in ndó, nda yukú ndó'ó ka'an ndó xí'in ñii x̄ik̄i ká'no, kachí ndó si'a: “Kuta'a ún ta ko'on ún sakana xí'in m̄i ún n̄o m̄ini”, tá on vása xíka ovi ini ndó, ta ndixa kandixa ndó kasa ndivi ña ña n̄ika'an ndó xí'in ña, ta saá kundivi ña.

²⁴ Ta ká'an j̄ xí'in ndó, tá kandixa ndino'o ini ndó Ndios, ta naki'in ndó ndi'i ña ndúkú ndó n̄o ra.

²⁵ Tá ká'an ndó xí'in Ndios, tá on vá'a kóni ini ndó x̄ini ndó ink̄a n̄vi, ta va'a k̄a kasa ká'no ini ndó xa'a na, ta saá Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyívi n̄j̄no, kivi kasa ká'no

ini ra xa'a kuachi ndó. ²⁶ Tá on xjin ndó kasa ká'no ini ndó xa'a inká nivi, ta saá Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyívi ñino, on kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ñandayí ña kómí taJesús ke'é ra chiño

(Mt. 21:23-27; Lc. 20:1-8)

²⁷ Ta kixaa tuku na ñoo Jerusalén. Ta xika taJesús noo ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no, ta na saná'a ndayí Ndios xí'in naxikuá'a noo najudío xí'in naná'no noo nasutu kixaa na noo ra, ²⁸ ta njindaqá to'on na taJesús:

—¿Mikía kixi ndayí ke'é ún ñayó'o? ¿Yu kúu na taxi ndayí nda'a ún ke'é ún chiño yó'o saá? —káchí na xí'in ra.

²⁹⁻³⁰ Ta ndakuijn taJesús:

—Ta yi'i kónij ndaká to'onj ndó'ó ñii laá to'on. ¿Mikía kixi ndayí taJuan sakuchu ra nivi? ¿Án taxi Ndios ndayí nda'a ra? ¿Án nivi kúu na taxi ndayí nda'a ra ña sakuchu ra nivi? Tá ndakuijn ndó ña ndaká to'onj ndó'ó, ta saá ka'anj xí'in ndó mikía kixi ndayí ke'éj chiño yó'o —káchí taJesús xí'in na.

³¹ Ta saá kixá'a na ká'an tá'an xí'in mji na:

—¿Ndasaa koo ndakuijn yó vitin? Chi táná ka'an yó Ndios taxi ndayí nda'a taJuan, ta saá ndaká to'on taJesús mji yó: “¿Ndachun on vása ní-kandixa ndó ña njika'an ra?” ³² ¿Án kivi ka'an yó nivi kuiti kúu na taxi ndayí nda'a taJuan? —káchí na, ká'an tá'an na.

Ká'an tá'an na saá chi yí'vi na kotó saá naño, chi ndi'i nañoo kándixa na ndí taJuan xjkuu ra ñii taprofeta. ³³ Ta saá ndakuijn na, káchí na si'a xí'in taJesús:

—On xinj ndi yu kúu na taxi ndayí nda'a taJuan —káchí na.

Ta saá taJesús njika'an ra xí'in na:

—Ta ni yi'i, on ka'anj xí'in ndó mikía kixi ndayí kómij ña ke'éj chiño yó'o —káchí ra.

12

Cuento yó'o ndato'on xa'a nivi na on vá'a na táti ño'o noo yóo tón uva

(Mt. 21:33-46; Lc. 20:9-19)

¹ Ta kixá'a taJesús ká'an ra xí'in na, ndato'on ra ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii taq, ñataan ra tón uva. Ta kisa va'a ra ñii ñama xjino nduu ña ndi'i noo ño'o noo ñataan ra tón uva. Ta xa'a ra noo ño'o ta kisa va'a ra ñii noo ko'on nduta tíuva, ta kisa va'a ra ñii torre noo kundoo nivi kundaa na tón uva yó'o. Ta saá satati ra ño'o ra xí'in tón uva inká nivi, ta kee ra kuá'an ra inká ñoo xíká ní. ² Ta kixaa yatin kivi ña ka'nda na tíuva yó'o, ta ta xí'in yiton tón uva tí'vi ra ñii tamozo ra kuá'an ra naki'in ra sava tíuva ña kuu ya'vi ra. ³ Ta nivi na táti ño'o noo yóo tón uva tjin na tamozo yó'o, ta kani ní na ra, ni-xiin na taxi na rí nda'a ra, ta saá ndikó vjchí ra kuano'o ra. ⁴ Ta ta xí'in yiton tón uva tuku tí'vi ra inká taq kuá'an ra naki'in ra tíuva. Ta koon na yuu ra, ta'vi na sinj ra, ta sakuka'an na noo ra, ta taxin na ra ndikó ra kuano'o ra ve'e tapatón. ⁵ Ta ta xí'in yiton tón uva tuku tí'vi ra inká tamozo kuá'an ra, ta xa'ni na tayó'o. Ta saá tí'vi tuku ra kuá'a ní namozo kuá'an na, ta kani ní na sava nayó'o, ta xa'ni na sava nayó'o.

⁶ Ta saá on koó ka inká na kúchiño tí'vi ra ko'on, ta njindoo ñii taq ta kúu sa'ya mji ra, ta kí'vi ní ini ra xini ra sa'ya ra yó'o. Ta saá tí'vi ra sa'ya ra kuá'an ra noo nivi na táti ño'o, chi xani ini ra: “Ndixa kasa to'o na sa'ya mji yó”, ká'an ra. ⁷ Ta na táti ño'o xini na kixaa talo'o sa'ya ra, ta njika'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

“Takaꝁ kúu sa'ya ta nataan tón uva, ta sa'ya ra yó'o kúu ta naki'in ñakuíká xí'in ño'o yó'o táná kivi yivá ra. Na'a ndó ná ko'yó ka'ni yó ra, ta kindoꝁ yó xí'in ndi'i ñakuíká ra”, káchí na. ⁸ Ta saá tjin na ra, ta xa'ni na ra, ta sakana na yiki koñu ra nda satá nama ña xino nduu noꝁ yóo tón uva. Saá ndi'i cuento yó'o —káchí taJesús.

⁹ Ta taJesús nika'an ra xí'in nivi na xini so'o cuento yó'o:

—¿Vitin yukia ke'é ta ta xí'in yiton tón uva? Ká'anj xí'in ndó, ndikó ra naxaa ra, ta sandi'i ra xa'a nivi na táti ño'o ra. Ta tuku satati ra ño'o ra inká nivi.

¹⁰ ¿An on vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios, ña káchí saá?:

Yóo yuu ña ni-xiin nivi na kisa va'a ve'e konj ño'ó na, ta mji yuu yó'o nduu ña yuu ñanoꝁ nákaꝁ xa'a ve'e.

¹¹ Ndios kúu ta kisa ndivi saá, ña'a livi ní kúu ña ke'é Ndios, ta mji yó náka'nda ini yó xini yó ñayó'o, káchí nivi,

káchí to'on Ndios —káchí taJesús xí'in na.

¹² Ta saá xani sijn na ndúkú na ndasaá koó tiin ña'a na, chi kundaa ini na cuento ña nika'an taJesús ndi ká'an ña xa'a na. Ta ni-kuchiño tiin na ra, chi yí'vi na koꝁo saꝁ nivi na ndóo yó'o. Ta saá kee na ku'a'an na.

Ñayó'o ká'an xa'a ña chá'vi nivi kota nda'a nagobierno

(Mt. 22:15-22; Lc. 20:20-26)

¹³ Ta t'vi na sava nafariseo xí'in na ndikon partido taHerodes ku'a'an na noꝁ taJesús ña sativi na ñii to'on ka'an taJesús. ¹⁴ Ta kixaa na noꝁ taJesús, ta nika'an na si'a xí'in ra:

—Tata maestro, xini ndi yó'o kúu ún ta ta ká'an ñandaa, ta on vása ndi'i ini ún ña ká'an nivi xa'a ña sáná'a ún, ta on vása náka'xin ún nivi, ta ñii ki'va ká'an ún xí'in ndi'i na. Sáná'a ún ñandaa xa'a yichj Ndios. Ta vitin

kóni ndi ndaka to'on ndi yó'o, zan va'a cha'vi yó kota noꝁ tarey César ñoo Roma? ¿An on vá'a cha'vi yó ña? —káchí na xí'in ra.

¹⁵ Ta taJesús kundaa ini na ndi na ovi yu'u kúu na, kóni na koto ndoso na ra, ta nika'an ra xí'in na: —¿Nda chun kóni ndó koto ndoso ndó yij? Taxi ndó ñii s'ún ná kotoj noꝁ ña.

¹⁶ Ta taxi na ñii s'ún nda'a ra, ta xito ra ña, ta ndakaa to'on ra na:

—¿Yo na'ná, ta yo kivi kúu ña yóo noꝁ s'ún yó'o?

Ta ndakuijn na:

—S'ún yó'o kómí ña na'ná xí'in kivi tarey César —káchí na.

¹⁷ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Taxi ndó nda'a tarey César ña kúu kuenda ra, ta taxi ndó nda'a Ndios ña kúu kuenda Ndios —káchí taJesús xí'in na.

Ta naka'nda ní ini na chi va'a ní nika'an ra.

Ñayó'o ká'an xa'a nivi nixi'i ta nataku na

(Mt. 22:23-33; Lc. 20:27-40)

¹⁸ Nasaduceo kixaa na noꝁ taJesús. Nasaduceo yó'o kúu na naná'no na sáná'a ta ká'an na ndi na nixi'i on vása nataku ka na. Ta ndakaa to'on na taJesús:

¹⁹ —Tata maestro, ndayí Ndios ña ntaa taMoisés, káchí ña saá: “Tá ñii ta nixi'i ra, ta on koꝁ sa'ya ra ní-xiyo xí'in ñási'i ra, ta ñani ra xini ño'ó tonda'a ra xí'in ña ndoꝁ yó'o, ña kivi koo sa'ya na. Ndatán koo sa'ya ta nixi'i, saá koo sa'ya nayó'o”, káchí ndayí ña ntaa taMoisés. ²⁰ Ta, ¿yukia káchí yó'o xa'a ñayó'o? Chi saá ndo'o ta, xa ñani kúu ra. Tañoꝁ tonda'a ra xí'in ñii ña'a, ta nixi'i ra, ta on koꝁ sa'ya na ní-xiyo.

²¹ Ta ñani ra taovi tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koꝁ sa'ya na ní-xiyo. Ta ñani ra taunj tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o. Ñii ki'va ndo'o tañoꝁ xí'in taovi, saá

ndo'o tauni yó'o, nixi'i ra, ta on koó sa'ya na ní-xiyo. ²² Ta ñani ra takomj tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra taq'on tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra tajiño tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra tauxa tonda'a ra xí'in ñaña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta saá nixi'i mji ñaña'a yó'o. ²³ Ta kivi natakū ndi'i na nixi'i, ¿yukū taja kuu yij ñaña'a yó'o?, chi ndi'i taja uxā ñani nixiyo ra xí'in ña —káchí na xí'in taJesus.

²⁴ Ta ndakuijn taJesus, káchí ra saá xí'in na:

—Sándá'vi xí'in mji ndó, chi naa ní ini ndó, on vása kúndaā ini ndó ña ká'an to'on Ndios, ni on vása kúndaā ini ndó ña kúu ndee Ndios. ²⁵ Saá chi kivi natakū na nixi'i, on vása tonda'a ka na ñoyivi ñino, ni on vása taxi na sa'ya na tonda'a na xí'in inka nivi. Ndatán yóo naángel ñoyivi ñino, saá koo nivi na kundoo xí'in Ndios. ²⁶ Xa'a ña natakū na nixi'i, ¿án on vása ní-ka'vi ndó yukia nika'an Ndios xí'in taMoisés xina'a, kivi xini ra yiton ñiño xixi nó? Káchí ra saá: “Yi'j kúu Ndios, ta taAbraham, talsaac, xí'in taJacob kisa to'ó ra yi'j vitin”, káchí Ndios. ²⁷ Ta xí'in to'on yó'o kúndaā ini yó ndí táku ka xij sikuá yó yó'o, chi na ndixa nixi'i on kuchiño na kasa to'ó na Ndios. Sána ini ndó chi on vása kúndaā ini ndó ndí nivi na nixi'i tuku natakū na —káchí taJesus xí'in nasaduceo.

Ñayó'o ká'an xa'a ndayí ña xini ñó'ó ní ka noq inka ndayí
(Mt. 22:34-40)

²⁸ Nii taja ta sáná'a ndayí Ndios kixaā na xini so'o ra ña nika'an tá'an na. Ta kúndaā ini ra va'a

ní ndakuijn taJesus yu'u na, ta saá njndaqa to'on ra taJesus:

—Tata, ¿nda ndayí Ndios kúu ña xini ñó'ó ní ka noq ndi'i inka ndayí?

²⁹ Ta ndakuijn taJesus:

—Ndayí ña xini ñó'ó ní ka kúu ñayó'o: “Koni so'o ndó, naIsrael, Ndios Yivá yó kúu ñii laá Ndios. ³⁰ Kuki'vi ini ndó koni ndó Ndios xí'in ndi'i níma ndó, xí'in ndi'i ini ndó, xí'in ndi'i sijní ndó, xí'in ndi'i ndee ndó.” Ñayó'o kúu ndayí ñanoq, ña xini ñó'ó ní ka. ³¹ Ndatán sáná'a ndayí ñanoq, saá sáná'a ndayí ñaovi, káchí ña saá: “Ñii ki'va ndatán kí'vi ini ndó xini ndó xí'in mji ndó, saá kuki'vi ini ndó koni ndó natá'an ndó.” On koó ka inka ndayí ña ndaya'vi ní ka noq ovi ndayí yó'o —káchí taJesus.

³² Ta ta sáná'a ndayí Ndios nika'an ra:

—Va'a ní ká'an ún, Tata Maestro. Nandaā ká'an ún yóo ñii laá Ndios, ta on koó ka inka Ndios. ³³ Ña kuki'vi ini yó koni yó Yivá yó Ndios xí'in ndi'i níma yó, xí'in ndi'i sijní yó, xí'in ndi'i ini yó, xí'in ndi'i ndee yó, ta ña kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó ndatán kí'vi ini yó xini yó xí'in mji yó kúu ña ndaya'vi ní ka noq ndi'i ña soqo yó xí'in ña ka'mi yó noq namā yij ve'e Ndios —káchí ta sáná'a ndayí.

³⁴ Tá taJesus xini so'o ra va'a ní ndíchí nika'an ta sáná'a ndayí, ta káchí ra saá xí'in ra:

—Yatin ní yóo ún ña ki'vi ún yichí noq xá'nda chiño Ndios.

Ta saá nda ñii nivi ni-xiin ka na ndaka to'on na ra ña koto ndoso ña'a na.

Ñayó'o ká'an xa'a yu kúu nave'e Cristo
(Mt. 22:41-46; Lc. 20:41-44)

³⁵ Ta taJesus saná'a ra nivi yé'e ve'e ño'o ká'no, ta káchí ra saá xí'in na:

—¿Ndachun na sáná'a ndayí Ndios ña nítáa taMoisés xina'á káchí na ndí Cristo, ta ti'ví Ndios sakaku ra ñivi, kuu ñii sa'ya ñani síkuá tarey David? ³⁶ Chi Níma Ndios ñika'an ini taDavid, ta nítáa ra to'on yó'o, ña káchí saá: Ndios ñika'an ra xí'in taKá'no noqí:

“Koo ún xí'in i sijn kua'á i noq táyi tón to'ó yó'o, tãda kivi taxi koyo ndi'i na kani tá'an xí'in ún tixin xa'a ún”, káchí Ndios, nítáa taDavid xina'á. ³⁷ Xí'in to'on yó'o taDavid káchí ra Cristo kúu taKá'no noq ra. Ta, ¿mí kúchiño kúu Cristo sa'ya ñani síkuá taDavid? —káchí taJesús xí'in na.

Ta ku'a'a ní ñivi ndóo yó'o, ta kúsiñ ní ini na xinj so'o na ña ñika'an ra.

*Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi chikaq ra kuachi
sata na sáná'a ndayí Ndios
(Mt. 23:1-36; Lc. 11:37-54;
20:45-47)*

³⁸ Ta taJesús saná'a ka ra na, káchí ra saá:

—Koto va'a ndó on kundikon ndó yichi ñivi na sáná'a ndayí Ndios, chi kuiti ká'vi na ndayí ta on vása kasa ndivi na ña. Kísa ká'no xí'in mji na, kúsiñ ní ini na kundixin na tikoto va'a, ta ku'a'an vaxi na noq ñivi ña koto ña'á na. Ta xika na noyá'vi, ta kóni na ña kasa to'ó ní ñivi na, ³⁹ ta kútoo ní na kundoo na táyi tón ná'no tón to'ó tón yóo ve'e ño'o sinagoga. Ta noq yóo viko xíxi, ndúkú na kundoo na noq táyi ná'no tón to'ó. ⁴⁰ Ta ké'é na ña on vá'a, chi kindaa na ve'e náña'a ná ñixi'i yij. Ta ndi'i ke'é na saá ta xí'in ñavatá ini na, xa'an na ve'e ño'o sinagoga, ta na'á ní ká'an na xí'in Ndios. Ké'é na saá xa'a ña kóni na kani sijn ñivi ndí nayó'o kúu nava'a ní noq Ndios. Ta xa'a ña on vá'a ké'é na, Ndios saxo'vi ka

ra nayó'o noq inka ñivi —káchí taJesús xí'in na.

*Ñayó'o ká'an xa'a sijn ña
nisoko ñii ña'a ná ñixi'i yij
(Lc. 21:1-4)*

⁴¹ Ta saá xikoo taJesús yé'é ve'e ño'o ká'no, yatin noq ñindichi caja ña ñó'o sijn xa'a Ndios. Ta xito ra ñivi táan na sijn ini caja. Ta nakuiká táan na ku'a'a ní sijn ini caja yó'o. ⁴² Ta kixaa ñii ña'a ndá'vi ña ñixi'i yij, táan ña ovi sijn kuálí ini caja, ta lo'o ní ndáká sijn yó'o. ⁴³ Ta taJesús kana ra uxu ovi naxika xí'in ra vaxi na noq ra, ta ñika'an ra xí'in na:

—Ndixa ká'an i xí'in ndó, ñándá'vi yó'o taxi ña ví'í ka sijn noq ña taxi nakuiká, ⁴⁴ chi nakuiká, vará taxi na ku'a'a ní sijn, ta kindoo ví'í ka ña nda'a mji na. Ta ñándá'vi yó'o, vará lo'o ní sijn ní'i ña, ta taxi ndi'i ña sijn ña kómí ña, ta saá sandakoo ña ndi'i ña xinj ñó'o ña —káchí taJesús xí'in na.

13

*Ñayó'o ká'an xa'a ve'e ño'o
ká'no ñoo Jerusalén
ndi'i xa'a ña ñii kivi ña vaxi
(Mt. 24:1-2; Lc. 21:5-6)*

¹ Ta saá taJesús keta ra ve'e ño'o ká'no ta ku'a'an ra, ta ñii taxika xí'in ra ñika'an ra xí'in ra:

—Tata Maestro, koto ún, ñndachun ná'no ní yuu ñó'o kuva'a ve'e ño'o yó'o! ¡Ndachun livi ní ve'e ño'o yó'o!

² Ta ñika'an taJesús xí'in ra:

—¿Án xito ún ndi'i ñalivi yó'o? Nda ñii ka yuu on koo ka sata inka yuu. Saá chi ñii kivi ña vaxi tani ve'e ño'o yó'o ta ndi'i xa'a ña —káchí taJesús.

*Ñayó'o ká'an xa'a seña ña
saná'a*

xa yatin kixaa kivi sondí'í ñoyívi yó'o

(Mt. 24:3-28; Lc. 21:7-24; 17:22-24)

³ Ta saá kuá'án na xikí tón Olivo ña nákaa ñoo xito ndaa ve'e ño'o ká'no. Ta xikoo tajesús ñoo ño'o, ta taPedro, taJacobo, taJuan xí'in taAndrés xito na on koó ka ñivi, ta kixaa na ñoo ra, ta ñika'án na xí'in ra:

⁴ —Tata, kóni ndi ndato'on ún xí'in ndi, ¿ama koo saá ña kachí ún? ¿Ndá seña kuu ña koni ndi ña kundaq ini ndi xa kúyatin ndi'í xa'a ve'e ño'o ká'no yó'o? —káchí na.

⁵ Ta ndakuijn tajesús, káchí ra saá xí'in na:

—Koto va'a ndó ña on sandá'ví ñivi ndó'ó. ⁶ Saá chi kuá'a ní taa kixaa, ta kivi kixaa ñii ñii na, ta ka'án na xí'in ndó, kachí na saá: “Yí'í kúu Cristo, taa ta ti'ví Ndios sakaku ñivi ñoyívi yó'o”, kachí na xí'in ndó, ta sandá'ví na kuá'a ní ñivi.

⁷ Ta koni so'o ndó yóo kuachi xá'ni tá'an na ñoo yatin, ta xá'ni tá'an na ñoo xíká, ta on kuyí'ví ndó. Chi xini ñó'ó kundivi ndi'í ñayó'o, ta saá ni, ta'án kixaa kivi ñasondí'í ñoyívi yó'o. ⁸ Kivi ña vaxi nakuita ñivi na ñoo ná'no ka'ni tá'an na xí'in ñivi na inka ñoo ná'no, ta ñoo ñoo yóo narey ka'ni tá'an na xí'in inka ñoo ñoo yóo inka narey. Ta kuá'a ní xiiña taan ñoo ño'o, ta koo ní so'ko, ta nakuita nanivi chi ndi'í ní ini na, ta saá ní ini na, ta kani tá'an na xí'in natá'an na. Ñayó'o kuiti kuu ña kixá'a ña xo'vi ní ñivi.

⁹ Ta ndó'ó, kundaá xí'in mji ndó, chi tiin na ndó'ó ko'on ndó xí'in na, ta nataxi na ndó'ó nda'a nachiiño ná'no, ta kani ní na ndó'ó ve'e ño'o sinagoga. Taxi na kuachi xa'a ndó ñoo nagobernador án ñoo narey chi na ndikon yi'í kúu ndó. Tá kundoo ndó ñoo nachiiño yó'o, ta saá kukomí ndó yichí ka'án ndó to'on ñava'a xa'a.i.

¹⁰ Si'na ñivi na kándixa yi'í xini ñó'ó ka'án ndoso na to'on ñava'a xa'a.i ñoo ndi'í ñivi na ndóo ndi'í saá ñoo ñoyívi yó'o, ta saá kixaa kivi sondí'í. ¹¹ Tá tiin na ndó'ó ko'on ndó xí'in na, ta chikaa na kuachi xa'a ndó ñoo nachiiño, ta on kundí'í ini ndó xa'a to'on ña ndakuijn ndó. Saá chi mji kivi ña kundo'o ndó saá, Ndios taxi ra to'on ña ka'án ndó ñoo nayó'o, chi on sivi mji ndó'ó kuu na ka'án ñoo na, ta Nima Ndios ña yóo ini ndó kuu ña ka'án. ¹² Kivi ña vaxi sava natqa taxi na kuachi xa'a ñani na ñoo nachiiño, ta sava na kúu yivá taxi na kuachi xa'a sa'ya na ñoo nachiiño. Ta sava na kúu sa'ya kasa toon na ñoo yivá si'í na, ta taxi na kuachi xa'a mji yivá si'í na yó'o ñoo nachiiño, ta nachiiño ka'án na saá: “Ná kivi nayó'o.” ¹³ Ndi'í ñivi kusaq ini na koni na ndó'ó chi na ndikon yichí kúu ndó. Tá on sandakoo ndó yichí ta kundikon va'a ndó ña, nda kixaa kivi ndi'í ña xo'vi ndó ñoyívi yó'o, ta Ndios sakaku ra ndó'ó ña kutaku ndó xí'in ra ndi'í saá kivi ña vaxi —káchí tajesús.

¹⁴ Ta ndó'ó na ká'vi to'on yó'o, xini ñó'ó kundaq ini ndó to'on yó'o ña ñika'án tajesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Kuiya xina'a taprofeta Daniel ñika'án ra xa'a ña on vá'a ñakini ña sandi'í xa'a ñayí. Ta kixaa kivi koto ndó yóo ña on vá'a ñakini yó'o ve'e ño'o ká'no, ta ndi'í na ndóo estado Judea yó'o, xini ñó'ó kee na ta kono na ko'on na ñoo yóo yuku sikon. ¹⁵ Tá yóo ñivi ta nándoso na sini ve'e na, ta nayó'o on vá'a noo na ndi'vi na naki'in na ña kómí na ve'e na. ¹⁶ Tá yóo ñivi ta ñó'o na yuku, ta nayó'o, on vá'a ndikó ka na ve'e na naki'in na tikachí na. ¹⁷ ¡Ndá'ví ní náña'a ná ñó'o sa'ya, ta ndá'ví ní náña'a ná yóo sa'ya válí na chíchín, chi ndeé ní koo ña xo'vi ná kivi kundivi ñayó'o saá! ¹⁸ Ndukú ndó ñoo

Ndios ña on kuu ña kivi vixin ní ña kundo'o ndó saá. ¹⁹ Nda kivi noó ña kisa va'a Ndios ñoyivi yó'o tãnda vitin, nanjivi xó'vi na. Ta kivi koo ña on vá'a yó'o saá, ndeé ní ka xó'vi ndi'i nivi. Ta nda ñii ka kivi ña vaxi on xó'vi ka na ndatán xó'vi na kivi yó'o. ²⁰ Ta xa'a ña kúnda'vi ini Ndios xini ra nivi na nakaxin ra ndikõn yichij. ra kúu ña chitóni ra salo'o kivi xó'vi nivi ñoyivi yó'o. Tá on vása ní-chitóni ra saá, níkuu, ta nda ñii nivi on kivi kaku na noo ña yó'vi ní xó'vi na.

²¹ Tá yóo nivi na ka'an xí'in ndó: "Yó'o yóo Cristo ta tiví Ndios sakaku na ñoyivi yó'o", án "Koto ndó, ka yóo ra", kachí na xí'in ndó, ta on kandixa ndó na. ²² Chi nakuita ku'a ní navatá ta ka'an na, kachí na si'a: "Yi'i kúu Cristo ta ta tiví Ndios", ta inká na ka'an, kachí na: "Yi'i kúu taprofeta ta ka'an ndoso to'on Ndios", ta on sivi nandaá kúu na. Navatá yó'o tondaá na ke'é na milagro ña sandá'vi na nivi, tãnda yatin kuchiño sandá'vi na nivi na nakaxin Ndios kundikõn yichij ra. ²³ Ta ndó'ó koto va'a ndó, chi vitin kúndaá ini ndó ndi'i ñayó'o, chi xa ndato'onj xí'in ndó —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an xa'a seña ña saná'a xa yatin kixaa kivi ndikó taJesús ñoyivi yó'o
(Mt. 24:29-35, 42-44; Lc. 21:25-36)

²⁴ Ta tuku njka'an taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—Ta kivi kán, tá ndi'i ña xó'vi nivi, ta ña ño'o ká'no yé'e kunaa noo ña, ta tíyoq on vása naye'e ka rí, ²⁵ ta tikimi kee rí ñoyivi ñino ta koyo rí, ta ndi'i ña kómí ndeé yóo ñoyivi ñino kanda ña ta kisin ndi'i ñayó'o. ²⁶ Ta saá ndi'i nivi koni na yi'i, ta ta kixi noo Ndios, ta vaxij ma'ño vjko, xí'in ndeé ká'no, xí'in ndi'i ña yé'e livi. ²⁷ Ta

yi'i ti'viji naángel ko'on na nakaya na ndi'i nivi na nakaxinj na kúu na ndikõn yichij. Ta nivi yó'o kee na ndi'i saá xiiña noo ño'q ñoyivi yó'o xí'in ñoyivi ñino, ta kixaa na nooj.

²⁸ Ta ndó'ó, sakuá'a ndó ta kúndaá ini ndó ña saná'a yiton tón higo: Tá xa vaxi nduxaa nó, ta nákooyu yuta nda'a nó, ta saá kúndaá ini ndó xa ñikuyatin ní kixaa savi. ²⁹ Ta kivi xito ndó xa ku'aan kundivi ndi'i ñayó'o ña ndato'onj xí'in ndó, ta saá kúndaá ini ndó xa vaxi kuyatin kivi ndikó ñoyivi yó'o. ³⁰ Ta ndixa ká'anj xí'in ndó, nivi na xito kixá'a seña yó'o kutaku ka na nda ndi'i kundivi ndi'i ña ndato'onj xí'in ndó. ³¹ Ña ñoyivi ñino xí'in ña ñoyivi yó'o ñii kivi vaxi ndi'i xa'a ña, ta to'onj on ndi'i xa'a ña, ta kindoo ña ndi'i saá kivi.

³² Nda ñii nivi on vása xini na ama ndikó, ni nivi na ndóo ñoyivi yó'o, ni naángel na ndóo ñoyivi ñino, ni yi'i ta Sa'ya Ndios. Ta ñii laá Ndios Tata Yivá yó kúu ta xini ama ndikó ñoyivi yó'o.

³³ Ta saá ndó'ó, koto va'a ndó, kundoo ti'va ndó ta ka'an ndó xí'in Ndios, chi on vása xini ndó ama ndikó ñoyivi yó'o. ³⁴ Ndatán ke'é ñii ta ku'aan xíka, saá ké'éj xí'in ndó. Saá chi tayó'o sandakoo ra ve'e ra, ta taxi ra ndayí nda'a namozo ra, ta ñii ñii na sakuiso ra na chiño, ta xa'nda chiño ra noo ta ndaa yé'é ve'e ra ña koo ti'va ra. ³⁵ Ta ká'anj xí'in ndó, kundito ndó chi on vása xini ndó ama ndikó, án ku'aan kuñoó, án ma'ño ñoo, án xitaan naa ka ta kána nduxú chée, án xitaan niti, kuu ña ndikó. ³⁶ Koto va'a ndó koto ñii kama ndikó, ta nani'ij ndó'ó ndóo ndó kisin ndó. ³⁷ Ta to'on ká'anj xí'in ndó, ká'anj xí'in ndi'i nivi: Ná kundoo ti'va ndó —káchí taJesús xí'in na.

14

Ñayó'o ká'an xá'a ña ká'an tá'an ñivi tiin na tajesús

(Mt. 26:1-5; Lc. 22:1-2; Jn. 11:45-53)

¹ Ta kúmanj ovj kivi ña tondaa kivi kana viko Pascua,* xí'in inka viko ñoo xixi najudío sítá va'a ña on koó levadura kómí. Ta na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no ñoo nasutu ndúkú na ndasaá koo kasa va'a na kuachi vatá xá'a tajesús, ta tiin na ra ña ka'ni ñá'a na. ² Ta ñika'an na, káchí na saá:

—On kuchiño tiin yó ra kivi viko, koṭo koni ndi'i nanivi ñoo yó'o, ta siso na nda'yi na, ta kani tá'an na, ta koo ní kuachi —káchí na.

Ñayó'o ká'an xá'a ñii ña'a kivi chikaa ñá

ndutá támi xá'an sinj tajesús

(Mt. 26:6-13; Jn. 12:1-8)

³ Ta yóo tajesús ñoo Betania ve'e taSimón, ta xikomí kue'e tá'yi naní ña lepra. Tá yóo tajesús xixi ra ñoo mesa, ta kixaa yatin ñii ña'a ní'i ñá ñii yuyu ña kuvá'a xí'in yuu naní alabastro, tixin ña ñó'o ndutá tá xá'an támi ní, tá kuvá'a xí'in yukú nardo kúu rá, ta ndutá yó'o kúu tá yá'ví ní. Ta ñixa'no ñá sikon yuyu yó'o ta chikaa ndi'i ñá rá sinj tajesús. ⁴ Ta sava na ndóo ñisaá ní na xini ña'a na, ta ñika'an na xí'in tá'an na:

—¿Ndachun sandi'i ña'a yó'o xa'a ndutá yá'ví ní? ⁵ Va'a ka ná siko ñá ndutá yó'o ta unj ciento s'ún denario† naki'in ñá, níkuu, ta saá kuchiño chindeé ñá nandá'ví —káchí na, ká'an na.

Ta ká'an na to'on on vá'a xí'in ñá.

⁶ Ta tajesús ñika'an ra xí'in na:

—On ká'an ndó to'on kuáchí xí'in ñaña'a yó'o. ¿Ndachun sándi'i ndó ñá? Chi ñava'a kúu

ña ke'é ñá xí'inj. ⁷ Ndi'i saá kivi yóo nandá'ví xí'in ndó ta kuchiño chindeé ndó na. Ta yi'i, salo'o ní ka kivi yóo xí'in ndó. ⁸ Ñaña'a yó'o ke'é ñá ñava'a, chikaa ñá ndutá tá xá'an támi sinj ña kisa ti'va ñá yiki koñu ña nduxun ña. ⁹ Ndixa ká'anj xí'in ndó, ndi'i saá xiiña ñoyívi yó'o ñoo ká'an ndoso na to'on ñava'a xa'aj, ndato'on na xí'in ñivi yukia ke'é ñayó'o. Ta saá naká'an ñivi xa'a ñava'a ke'é ñá xí'inj —káchí tajesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xá'a tjudas ndasaá kindoo ra xí'in naná'no ña nataxi ra tajesús nda'a na

(Mt. 26:14-16; Lc. 22:3-6)

¹⁰ Ta saá tjudas Iscariote, ta kúu ñii taa ta uxu ovj xika xí'in tajesús, kee ra ñixa'an ra ñoo naná'no ñoo nasutu ña nataxi ra tajesús nda'a na. ¹¹ Ta kusij ní ini na xinj so'o na ña ñika'an tjudas xí'in na, ta nayó'o ñika'an na xí'in ra:

—Tá nataxi ún ra nda'a ndj, ta taxa'vi ndj yó'o —káchí na.

Ta saá kixá'a ndúkú tjudas ndasaá koo nataxi ra tajesús nda'a na.

Ñayó'o ká'an xa ku'an kuñoó ta xixi tajesús xí'in naxika xí'in ra

(Mt. 26:17-29; Lc. 22:7-23; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

¹² Ta ñitondaa kivi kixá'a viko xixi najudío sítá va'a ña on koó levadura kómí, ta ñii ñii ve'e na, xá'ni na ndikachi lo'o ña náká'an na viko Pascua. Ta naxika xí'in tajesús ñindaqa to'on na ra:

—¿Mikía kóni ún kasa ndivi ndj ña kuxu yó viko Pascua? —káchí na.

¹³ Ta saá ti'ví tajesús ovj naxika xí'in ra, káchí ra saá xí'in na:

—Kuá'an ndó, ta kuá'an ki'vi ndó ñoo Jerusalén, ta nakutá'an ndó xí'in ñii taa ndiso kisi takuii, ta kundikon ndó ko'on ndó sata

* **14:1** Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náká'an na ndasaá Ndios sakaaku ra naxij síkuá na ñoo ñaño Egipto kujya xjna'a. † **14:5** Ñii denario kúu s'ún ña kúu ya'vi ñii taa ta kisa chiño ñii kivi.

ra, ¹⁴ ta ve'e nḡḡ kḡ'vi ra, ka'an ndó xí'in taa tã xí'in ve'e yó'o: "Ta Maestro tḡ'ví ndi'j vaxi ndi ndakã tḡ'on ndi yó'o: ¿Míkíã yóo ñii cuarto ve'e ún nḡḡ kuxu ra viko Pascua xí'in ndi'j, naxíka xí'in ra?" kachí ndó. ¹⁵ Ta saá taa tã xí'in ve'e saná'a ra ndó'o míkíã yóo ñii cuarto ka'no ve'e ra ña kánóo piso ḡvi, nḡḡ yóo ndi'i ña xini ñó'o ndó. Ta ve'e yó'o kasa ndivi ndó ña kuxu yó viko Pascua —káchí tãJesus xí'in na.

¹⁶ Ta ḡvi naxíka xí'in ra kee na kuã'an na, ta nḡkḡ'vi na ñoo Jerusalén, ta naní'i na ndatán yóo ña nḡka'an tãJesus xí'in na, ta kisa ndivi na ña kuxu na viko Pascua.

¹⁷ Tá kuã'an kuñoó, kixaa tãJesus xí'in uxu ḡvi naxíka xí'in ra. ¹⁸ Ta ndóo na xíxi na nḡḡ mesa, ta nḡka'an tãJesus xí'in na:

—Ndixa ká'an j xí'in ndó, ñii ndó'o na xíxi xí'in j kúu tã tã sḡkó ku'ná yí'j, ta nataxi ra yí'j nda'a nḡvi na sãã ini xini yí'j —káchí ra.

¹⁹ Ta kixá'á nayó'o kúchuchú ní ini na, ta ñii ñii na nḡndakã tḡ'on na tãJesus:

—Tata, ¿án yí'j kúu tã ká'an ún xa'a?

Ta inkã na nḡka'an:

—¿Án yí'j kúu ra?

²⁰ Ta ndakuijn tãJesus, káchí ra xí'in na:

—Ñii ndó'o tã uxu ḡvi kúu ra, tã sáchi sḡta va'a ini kḡ'o xí'in j, tayó'o kúu tã sḡkó ku'ná yí'j nḡḡ na sãã ini xini yí'j. ²¹ Ta yí'j, tã tã kixi nḡḡ Ndios, ndixa xo'vi ní j ta kivi j, ndatán nḡtaa naprofeta xina'á. Ta, jndá'ví ní tã tã sḡkó ku'ná yí'j nḡḡ na sãã ini xini yí'j! Va'a ka níxiyo ḡn kaku tayó'o, ní kúu —káchí tãJesus xí'in na.

²² Tá ndóo ka na xíxi na, tãJesus kḡ'in ra sḡta va'a, ta nḡka'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, táxa'vi ún chi tãxi ún sḡta va'a kuxu ndi —káchí ra.

Ta tã'ví ra sḡta va'a, ta tãxi ra ña nda'a ñii ñii naxíka xí'in ra kuxu na. Ta nḡka'an ra xí'in na:

—Naki'in ndó kuxu ndó sḡta va'a yó'o, chi ñayó'o kúu yíki koñu j.

²³ Ta kḡ'in tãJesus ñii copa ña ñó'o ndutã vino, ta nḡka'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, táxa'vi ún chi tãxi ún ndutã ko'o ndi yó'o —káchí ra.

Ta tãxi ra copa ñó'o ndutã vino yó'o nda'a na, ta ndi'i na xí'i na rá, ²⁴ ta nḡka'an ra saá xí'in na:

—Ndutã yó'o kúu nḡi j ña kuḡta. Ta xí'in ñayó'o Ndios chindú'u ra pacto xaã ña ka'an ndasaá kuchiño naki'in nḡvi ñava'a Ndios. ²⁵ Ndixa ká'an j xí'in ndó, ḡn ko'o ka j ndutã vino ndã kixaa kivi nakutã'an yó nḡḡ xa'nda chiño Ndios. Ta saá ko'o yó tãndutã vino xaã —káchí tãJesus xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a tãJesus, ká'an ra ndi tãPedro ka'an ra ḡn vasa xini ña'a ra

(Mt. 26:30-35; Lc. 22:31-34; Jn. 13:36-38)

²⁶ Ta ndi'j xḡta na ñii yaa ña ká'an xa'a Ndios, ta kee na kuã'an na xḡki tón Olivo. ²⁷ Ta nḡka'an tãJesus xí'in na:

—Ñóo vitin ndi'i ndó'o sandakoo ndó yí'j, chi saá kundivi tḡ'on Ndios ña nḡtaa na xina'á, ña káchí saá: "Satakué'e j tã tã ndaa tindikachi, ta tindikachi yó'o kuḡta ní'nó ndi'i ri", káchí Ndios. ²⁸ Ta kivi natakuj, kḡ'on si'na j ña kundati j ndó'o ñoo estado Galilea —káchí tãJesus xí'in na.

²⁹ Ta tãPedro nḡka'an ra xí'in tãJesus:

—Tata, tá ndi'i nḡvi sandakoo na yó'o, ta yí'j ḡn sandakoo j yó'o.

³⁰ Ta nḡka'an tãJesus xí'in ra:

—Ndixa ká'an j xí'in ún, tã'an ka kana nduxú chée ḡvi yichí ñoo vitin, ta xa un j yichí nḡka'an ún

xí'in n̄ivi ña on vása xín̄i ún yí'í —káchí t̄aJesús xí'in ra.

³¹ Ta xí'in ndi'i ndee ra n̄ika'an t̄aPedro, káchí ra saá:

—Tata, t̄anda xín̄i ñó'ó kivij̄i xí'in ún, ta nd̄a ñii yich̄i on vása ka'an̄i on vása xín̄i yó'ó —káchí t̄aPedro.

Ta ñii káchí saá n̄ika'an ndi'i ka naxíka xí'in t̄aJesús.

Ñayó'o ká'an x̄a'a t̄aJesús ña kúchuchú ní ini ra ká'an ra xí'in Ndios

(Mt. 26:36-46; Lc. 22:39-46)

³² Ta n̄ixaa na ñii n̄oq naní Getsemaní, ta n̄ika'an t̄aJesús xí'in naxíka xí'in ra:

—Kund̄o ndó yó'o táná ko'on̄i ka'an̄i xí'in Ndios —káchí ra.

³³ Ta n̄ika'an ra xí'in t̄aPedro ta xí'in t̄aJacobo xí'in t̄aJuan, ku'a'an na xí'in ra ta n̄ixaa na, ta k̄ixá'á t̄aJesús kúchuchú ní ini ra ta ndí'i ní ini ra. ³⁴ Ta n̄ika'an ra xí'in un̄i tayó'o:

—Ndeé ní kúchuchú ini j̄ and̄a ñii kóni ña kivij̄i. Kundati ndó yó'o ta kundito ndó, on kusun ndó —káchí t̄aJesús xí'in na.

³⁵ Ta t̄aJesús kee ra ku'a'an ra ñii xiiña xíká ka lo'o, ta x̄ikuxítí ra ta x̄ikundee ra nd̄a n̄oq ño'o, ndukú ra n̄oq Ndios, tá kúchiño ví, ta on taxi Ndios xo'vi ra. ³⁶ Ta káchí ra xí'in Ndios saá:

—Tata Yivá m̄ij̄i, xín̄i va'a j̄ yó'ó kúchiño kasa ndivi ún ndi'i saá ña'a. Ta ña kónij̄i kúu ña on taxi ún ña xo'vij̄i. Ta saá ni, on kundivi ña kóni m̄ij̄i, ta va'a ka ná kundivi ña kóni m̄ij̄i ún —káchí t̄aJesús xí'in Ndios.

³⁷ Ta saá nakundichi ra, ta nd̄ikó ra k̄ixaa ra n̄oq ndóo un̄i naxíka xí'in ra. Ta ndi'i nayó'o k̄is̄in na. Ta t̄aJesús n̄ika'an ra xí'in t̄aPedro:

—¿Án k̄is̄in ún? ¿Án on vása kúchiño ún kundito ún vará ñii hora?

³⁸ Ta n̄ika'an ra xí'in un̄i naxíka xí'in ra:

—On kusun ka ndó ta kundito ndó ka'an ndó xí'in Ndios ña on nakava ndó kuachi. Ndó'ó, yóo ini ndó ke'é ndó ñava'a, ta on kúchiño ndó ke'é ndó ñava'a yó'o xí'in ndee m̄ij̄i ndó —káchí t̄aJesús xí'in na.

³⁹ Ta tuku nd̄ikó t̄aJesús ku'a'an ra, ta n̄ika'an ra xí'in Ndios ndatán yóo to'on ña si'na n̄ika'an ra. ⁴⁰ Ta nd̄ikó tuku ra k̄ixaa ra n̄oq ndóo naxíka xí'in ra, ta naní'i ra na k̄is̄in na, saá chi ndee ní xí'í na ma'ná. Ta nayó'o on vása xín̄i na yukia ka'an na xí'in ra. ⁴¹ Ta yich̄i un̄i n̄ixaa'an ra ta n̄ika'an ra xí'in Ndios, ta nd̄ikó ra k̄ixaa tuku ra n̄oq ndóo naxíka xí'in ra, ta n̄ika'an ra xí'in na:

—¿Án va'a kusun ka ndó ta nakindée ka ndó? Koto ndó, xa n̄it̄ond̄aa hora ña nataxi na yí'í, t̄a t̄a k̄ixi n̄oq Ndios, nda'a n̄ivi na on vá'a. ⁴² Ndakoo ndó, ná ko'yo. Ta koto ndó, yó'o va'xi t̄a nataxi yí'í nda'a nanívi na sáa ini xín̄i yí'í —káchí t̄aJesús.

Ñayó'o ká'an x̄a'a ndasaá t̄ijn na t̄aJesús

(Mt. 26:47-56; Lc. 22:47-53; Jn. 18:2-11)

⁴³ Tá t̄a'án ka ndi'i ka'an t̄aJesús xí'in na, ta k̄ixaa t̄ajudas t̄a kúu ñii t̄a uxu ov̄i xíka xí'in t̄aJesús. Ta k̄ixaa ku'a'a ní n̄ivi xí'in ra, ta ní'i na espada xí'in yiton. Naxiku'a'a n̄oq najudío xí'in na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no n̄oq nasutu xa t̄i'ví na n̄ivi yó'o ña tiin na t̄aJesús.

⁴⁴ Ta t̄ajudas xa si'na n̄ika'an ra xí'in na ndasaá nakoni na t̄aJesús, káchí ra si'a:

—T̄aa t̄a chindeé j̄ xí'in ña ch̄ito j̄ n̄oq kúu t̄aJesús. Ta tiin ndó ra katón ndó ra ta ko'on ra xí'in ndó n̄oq naná'no —káchí ra xí'in na.

⁴⁵ Ta saá k̄ixaa ra, ta n̄it̄ond̄aa yatin na n̄oq t̄aJesús, ta n̄ika'an ra:

—Kua'a, Tata Maestro.

Ta *nichito* ra *noq* *tajesus*.⁴⁶ Ta *saá* *nivi* na *yóo* *xí'in* *tajudas* *xandikón* *tjin* na *tajesus*.

⁴⁷ Ta *ñii* *tá* *ndikón* *sata* *tajesus* *tava* ra *espada*, ta *kandoso* *va'a* ra *ñii* *so'o* *tá* *kísa* *chiño* *noq* *taká'no* *noq* *nasutu*.⁴⁸ Ta *nika'an* *tajesus* *xí'in* *nivi* na *tjin* *ña'a*:

—¿*Án* *xáni* *sini* *ndó* *taku'ina* *kúu* *i*? ¿*Ndachun* *vaxi* *ndó* *noq* *ní'i* *ndó* *espada* *xí'in* *yiton* *ña* *tiin* *ndó* *yi'i*?⁴⁹ Ta *yi'i*, *ndi'i* *saá* *kivi* *nixiyo* *sána'a* *nivi* *ve'e* *ño'o* *ká'no*, ta *ní-tiin* *ndó* *yi'i*. Ta *ndi'i* *ñayó'o* *kundo'o* *vitin*, *chi* *saá* *xini* *ño'ó* *kundivi* *to'on* *Ndios* *ña* *njtaa* *naprofeta* —*káchí* *tajesus*.

⁵⁰ Ta *ndi'i* *naxika* *xí'in* ra *sandakoo* na *tajesus*, ta *xino* na *ku'a'an* na.

Ñayó'o *ká'an* *xa'a* *ñii* *tal'o* *ta* *ku'a'an* *sata* *tajesus*

⁵¹ Ta *ñii* *tal'o* *ndikón* ra *ku'a'an* ra *sata* *tajesus*, ta *ní'no* ra *ñii* *laá* *tikoto* *ndika* *noq*, ta *nivi* *tjin* na ra,⁵² ta *tayó'o* *sandakoo* ra *tikoto* *ndika* *noq* *nda'a* na, ta *kee* ra *yála* ra *xino* ra *ku'a'an* ra.

Ñayó'o *ká'an* *xa'a* *tajesus* *kivi* *kixaq* ra *noq* *nachiño*

(Mt. 26:57-68; Lc. 22:54-55, 63-71; Jn. 18:12-14, 19-24)

⁵³ Ta *saá* *nivi* na *tjin* *tajesus*, *nixaq* ra *xí'in* na *noq* *taká'no* *noq* *nasutu*. Ta *nakutá'an* *ndi'i* *naxiku'a'a* *noq* *najudio* *xí'in* na *sána'a* *ndayí* *Ndios* *xí'in* *naná'no* *noq* *nasutu*.⁵⁴ Ta *tajesus* *ña* *sata* *tajesus* *anda* *nixaq* ra *ve'e* *tasutu* *ká'no*. Ta *xikoo* ra *xí'in* *napolicia* *nasaa* ra *yatin* *noq* *xixi* *ño'o* *ke'e* *ve'e* *yó'o*.

⁵⁵ Ta *naná'no* *noq* *nasutu* *xí'in* *ndi'i* *inka* *nachiño* *naní* na *Junta* *Suprema* *nándukú* na *nivi* na *ka'an* *to'on* *vatá* *ña* *kuva'a* *kuachi* *xa'a* *tajesus*, ta *saá* *kuchiño* *nataxi* na ra *nda'a* *nivi* *ña* *ka'ni* na ra, ta *ní-kuchiño* *naní'i* na *kuachi* ra.⁵⁶ *Chi* *ku'a'a* *ní* *nivi* *nika'an* na

to'on *vatá* *xa'a* ra, ta *ña* *nika'an* na *on* *vása* *ní-nakutá'an* *to'on* na.⁵⁷ *Sava* na *nakuita* na *nika'an* na *ñavatá* *xa'a* ra, *káchí* na *saá*:

⁵⁸ —*Ndi'i* *xini* *so'o* *ndi* *nika'an* ra, *káchí* ra: “*Yi'i* *sandi'i* *xa'a* *ve'e* *ño'o* *ká'no* *yó'o* *ña* *kísa* *va'a* *nivi*, ta *tixin* *ña* *uni* *kivi* *kasa* *va'a* *inka* *ve'e* *ño'o* *ña* *on* *sivi* *kuva'a* *xí'in* *nda'a* *nivi* *kuu* *ña*”, *káchí* *tajesus* —*káchí* na.

⁵⁹ Ta *ní-kuchiño* *nakutá'an* *to'on* *ña* *nika'an* na.

⁶⁰ Ta *taká'no* *noq* *nasutu* *nakundichi* ra *ma'ño* *ndi'i* na *ndóo* *yó'o*, ta *nindaqa* *to'on* ra *tajesus*:

—¿*Án* *on* *vása* *ndakuijn* *ún* *yu'u* na? ¿*Yukia* *kachí* *ún* *xa'a* *to'on* *ña* *ká'an* *nayó'o* *xa'a* *ún*?

⁶¹ Ta *tajesus* *tásijn* *yóo* ra, *on* *vása* *ní-ndakuijn* ra *nda* *ñii* *to'on*. Ta *taká'no* *noq* *nasutu* *tuku* *nindaqa* *to'on* *ña'a* ra:

—¿*Án* *Cristo* *tá* *tivi* *Ndios* *kúu* *ún*? ¿*Án* *ndixa* *Sa'ya* *Ndios* *kúu* *ún*? —*káchí* ra.

⁶² Ta *ndakuijn* *tajesus*:

—*Oon*, *yi'i* *kúu* *i*. Ta *kivi* *ña* *vaxi* *koto* *ndó* *yi'i*, *táa* *tá* *kixi* *noq* *Ndios*, *xa* *yóo* *i* *noq* *táyí* *tón* *yóo* *sijn* *ku'a'a* *Ndios*, *táa* *tá* *kómí* *ndi'i* *ndee*, ta *koni* *ndó* *yi'i* *ndikó* *ñoyivi* *yó'o*, ta *vaxi* *ma'ño* *viko* —*káchí* *tajesus*.

⁶³ Ta *taká'no* *noq* *nasutu* *ndi'i* *xini* *so'o* ra *ñayó'o*, ta *nisaq* *ní* ra, ta *nda'a* ra *tikoto* *mii* ra, ta *nika'an* ra:

—*On* *vása* *xini* *ño'ó* *ka* *yó* *inka* *nivi* *taxi* na *kuachi* *xa'a* ra.

⁶⁴ *Ndó'o* *xini* *so'o* *ndó* *ndí* *nika'an* ra *ñii* *kúu* ra *xí'in* *Ndios*, ta *ñii* *kuachi* *ká'no* *ní* *noq* *Ndios* *kúu* *ña* *nika'an* ra *saá*. ¿*Yukia* *xáni* *ini* *ndó* *ke'é* *yó* *xí'in* *tayó'o*? —*káchí* ra *xí'in* *naná'no* na *kúu* *nachiño*.

Ta *ndi'i* *nayó'o* *nika'an* na *ndí* *yóo* *kuachi* ra, ta *xini* *ño'ó* *kivi* ra.

⁶⁵ Ta *sava* na *kixá'a* na *kúndaa* na *tásiji* *yu'u* na *noq* ra, ta *nakasi* na *noq* ra ta *káni* na ra *xí'in* *yiki* *nda'a* na, ta *káchí* na *saá*:

—Tá ɬapofeta ɬa xini va'a kúu ún, ta saá ka'an ún xí'in ndi, ɬyukú ndi kani yó'ó? —káchí na xí'in ra.

Ta napolicia xí'in xa'nda nda'a na kani na noo ra.

Ñayó'o ká'an xa'a ɬaPedro kivi nika'an ra uní yichí on vása xini ra ɬaJesús

(Mt. 26:69-75; Lc. 22:56-62; Jn. 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Ta yóo ɬaPedro ke'e ve'e ɬaká'no noo nasutu, ta kixaa ñii ña'a ñá kisa chiño noo nave'e yó'ó. ⁶⁷ Ta xini ñá ɬaPedro yóo ra nása'a ra yatin noo xixi ño'o, ta xjto káxin ñá noo ra, ta nika'an ñá xí'in ra:

—Saá tuku yó'ó kúu ún ñii ɬa nixika xí'in ɬaJesús, ɬa kixi ñoo Nazaret —káchí ñá.

⁶⁸ Ta ɬaPedro nika'an ra, káchí ra saá:

—On vása xini ɬakaa, ni on vása kúnda'a ini yukia ká'an ún xí'in i.

Ta saá kee ra yé'é ke'e ve'e yó'ó. Ta kana ñii nduxú chée. ⁶⁹ Ta ñaña'a kisa chiño yó'ó xini tuku ñá ra, ta nika'an ñá xí'in nanivi, káchí ña saá:

—Tayó'o kúu ñii ɬatá'an ɬaJesús —káchí ñá.

⁷⁰ Ta ɬaPedro tuku nika'an ra:

—On vása xini ɬakaa —káchí ra.

Ta nija'a ñii káni lo'o, ta nanivi yíta yatin noo ɬaPedro, ta nika'an tuku na xí'in ra saá:

—Ndixa yó'ó kúu ún ñii ɬatá'an ɬaJesús, chi kixi ún estado Galilea, saá chi ndatán ká'an nakán saá ká'an ún —káchí na.

⁷¹ Ta kixá'a ɬaPedro xí'in ndi'í ndee ra nika'an ra, káchí ra saá:

—Xa nika'an i xí'in ndó, on vása xini ɬakaa. ¡Ndios ná saxo'vi ra yi'í tá ñavatá ká'an i! —káchí ra.

⁷² Ta xandikon kana nduxú chée yichí ovi. Ta saá naká'an ɬaPedro to'on ña nika'an ɬaJesús xí'in ra: “Ta'an ka kana nduxú chée ovi yichí ñoo vitin, ta xa uní yichí

nika'an ún xí'in nivi ndí on vása xini ún yi'í.” Ta kúchuchú ní ini ɬaPedro, ta kixá'a ra ndee ní xáku ra ña naká'an ra to'on yó'ó.

15

Ñayó'o ká'an xa'a ña nɬaxi na ɬaJesús

kua'an ra noo ɬaPilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Lc. 23:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Ta nɬivi inka kivi xitaan ní, ta naná'no noo nasutu nakutá'an na xí'in naxikua'a noo najudío xí'in na sáná'a ndayi Ndios xí'in ndi'í inka nachiño na kúu Junta Suprema, ta nakoo yu'ú na yukia ke'é na xí'in ɬaJesús. Ta saá katón na ɬaJesús, ta kua'an ra xí'in na, ta nixaa na nɬaxi na ra nda'a ɬagobernador Pilato. ² Ta ɬaPilato nɬnda'ka to'on ra ɬaJesús, káchí ra xí'in ra:

—¿An ndixa yó'ó kúu ún Rey noo najudío? —káchí ra.

Ta ndakuijn ɬaJesús:

—To'on mji ún káchí yi'í kúu ɬarey.

³ Ta naná'no noo nasutu ɬaxi na kua'a ní kuachi xa'a ɬaJesús.

⁴ Ta ɬaPilato tuku nɬnda'ka to'on ra ɬaJesús:

—¿An on ndakuijn ún yu'u na? ¡Koní so'o ún ndí kua'a ní kuachi táxi na xa'a ún!

⁵ Ta ɬaJesús nda ñii to'on ni-ndakuijn ra. Ta naka'nda ní ini ɬaPilato xa'a ñayó'o.

Ñayó'o ká'an xa'a ɬaPilato nika'an ra xini ñó'ó kivi ɬaJesús

(Mt. 27:15-31; Lc. 23:13-25; Jn. 18:38-19:16)

⁶ Ñii ñii viko Pascua ɬagobernador saña ra ñii ɬa nákaa ini ve'e kaa ko'on ndika ra. Ta najudío káxin na yu kúu tayó'o.

⁷ Ta yóo ñii ɬa naní ra Barrabás, nákaa ra ini ve'e kaa xí'in natá'an ra, chi kisa toon na ta kani tá'an na xí'in naná'no na xá'nda chiño noo na, ta xa'ni na nivi. ⁸ Ta

ku'a ní n̄ivi n̄akutá'an na n̄oq tagobnador, ta k̄ixá'á na ndúkú na n̄oq ra ña saña ra ñii ta nákaa ini ve'e k̄aa, chi saá k'é'é tagobnador ñii ñii ku'ya. ⁹ Ta taPilato n̄indaqa to'on ra n̄ivi yó'o, káchí ra saá:

—¿Án kóni ndó saña j̄ taRey n̄oq ndó'o najudío? —káchí ra xí'in na.

¹⁰ Saá chi kundaa ini taPilato ndí naná'no n̄oq nasutu na kisa ku'ni ini xini taJesús kúu na, ñakán n̄ataxi na ra nda'a ra. ¹¹ Ta naná'no n̄oq nasutu yó'o chú'u na n̄ivi ña ndukú na ko'on ndika taBarrabás. ¹² Ta taPilato tuku n̄ika'an ra xí'in na:

—¿Yukia koo ta ta sákunani ndó taRey n̄oq ndó najudío?

¹³ Ta ndakuijn na, n̄ika'an na:

—¡Ná kivi ra! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na.

¹⁴ Ta saá tuku n̄indaqa to'on taPilato na:

—¿Yu kúu kuachi n̄iki'vi ra?

Ta ndeé ka n̄ika'an nayó'o, káchí na saá:

—¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz!

¹⁵ Ta taPilato kóni ra kasa ndivi ra ña kóni n̄ivi, ta saá saña ra taBarrabás, ta xa'nda chiño ra n̄oq natropa ña kani na taJesús xí'in kuártá ña nó'ni kaa sijn n̄oq, ta katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz.

¹⁶ Ta natropa, ku'a'an taJesús xí'in na ve'e chiño ká'no, ta n̄ixaa na ta n̄akaya na ndi'i ka natropa. ¹⁷ Ta k̄indaa na tikoto ndixin taJesús ta s̄akundixin na ra ñii tikoto ndí'í, ndatán yóo tikoto ndixin taRey, ta k̄isa va'a na ñii corona ñiño ta ch̄inóo na ña sijn ra. ¹⁸ Ta k̄ixá'á na ká'an na si'a xí'in ra:

—¡Ná koo va'a taRey n̄oq najudío! —káchí na, kúsiki na ra.

¹⁹ Ta suku na tón yiton sijn ra, ta kundaa na tásij yu'u na n̄oq

ra, ta x̄ikuxítí na n̄oq ra ña kusiki na kisa to'ó na ra. ²⁰ Tá ndi'i ña kúsiki na ra ta x̄aku ndaa na ra, ta saá k̄indaa na tikoto ndí'í ndixin ra, ta tuku s̄akundixin na ra tikoto m̄ij ra. Ta ku'a'an ra xí'in na ña katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz.

Ñayó'o ká'an xa'a ndasaá katakaa ndaa na taJesús nda'a tón cruz

(Mt. 27:32-44; Lc. 23:26-43; Jn. 19:17-27)

²¹ Ta n̄akutá'an na xí'in ñii ta ta k̄ixi ñoo Cirene naní ra Simón, ta'yó'o kúu yivá taAlejandro xí'in taRufo, ta ndee ra yuku kuano'o ra yich̄i ñoo Jerusalén. Ta natropa k̄isa nduxa na xí'in ta'yó'o ña kuiso ra tón cruz taJesús.

²² Ta ku'a'an taJesús xí'in na, ta n̄ixaa na ñii xiiña naní ña Gólgota, ña kóni kachí Leke Sijn Ndi. ²³ Ta natropa ta xi na nduta vino tá nasaka xí'in nduta mirra ko'o ra, ta taJesús n̄i-xiin ra ko'o ra nduta yó'o. ²⁴ Ta saá katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz, ta natropa n̄ata'ví na tikoto ra. Chikaa na ndati ña koto na yukú ñii ñii nayó'o naki'in ñii ñii lo'o tikoto taJesús.

²⁵ N̄itondaa kaa ijn xitaan,* ta katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz. ²⁶ Ta ch̄inóo kútu na ñii tón viti lo'o sijn tón cruz, ta n̄oq tón viti yó'o n̄aka'yi to'on ña ká'an xa'a kuachi ra, ta káchí ña saá: “Ta'yó'o kúu taRey n̄oq najudío.”

²⁷ Ta katakaa ndaa na ovi taquí'ná sijn taJesús, ñii taquí'ná tákaa ndaa nda'a tón cruz tón ñíndichi sijn kua'a ra, ta inka ra tákaa ndaa nda'a tón cruz tón ñíndichi sijn yitin ra. ²⁸ Saá kundivi to'on Ndios ña n̄itaa naprofeťa xina'á xa'a ta ta ti'ví Ndios sakaku ra na ñoyivi yó'o, káchí ña saá: “Kani sijn n̄ivi ñii kúu ra xí'in n̄ivi na on va'a, na toon ní ini”, káchí ña.

* 15:25 Kaa ijn xitaan naní ña kaa un̄i n̄oq nañoo Roma, chi kaa nõo n̄oq nañoo Roma kúu kaa ux̄a xitaan.

²⁹ Ta nanjivi yá'a yichí nḡo tákaa ndaa taJesús kándivá'a ní na xí'in ra, ta káva na sijní na, káchí na saá xí'in ra:

—Yó'ó kúu t̄a t̄a n̄iká'an: “Yí'í sandi'ij x̄a'a ve'e ño'o ká'no, ta t̄ixin ña un̄i k̄iv̄i tuku kasa va'a ña”, kachí ún, ³⁰ ta vitin, jsakaku xí'in m̄ji ún, ta sanoo xí'in m̄ji ún nda'a tón cruz! —káchí na xí'in ra.

³¹ Ta ñii k̄i'va saá na sáná'a ndayí Ndios xí'in naná'no nḡo nasut̄u kúsiki na ra ta xáku ndaa na ra, ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Tayó'o sakaku ra ink̄a n̄ivi, ta on vása k̄iv̄i sakaku xí'in m̄ji ra vitin. ³² Tá ndixa kúu ra Cristo, taRey ñoo yó Israel, ta ná sanoo xí'in m̄ji ra nda'a tón cruz vitin ña koto yó, ta saá kandixa yó ra —káchí na.

Ta na ov̄i tákaa ndaa xí'in ra kúsiki ña'a na ta kándivá'a na xí'in taJesús.

Ñayó'o ká'an ndasaá n̄ixi'ij taJesús

(Mt. 27:45-56; Lc. 23:44-49; Jn. 19:28-30)

³³ Ta n̄itondaa k̄aa ux̄u ov̄i ma'ño ndiví, ta k̄ixá'a kúnaa ndi'í ñoyivi and̄a k̄aa un̄i xikuaa.† ³⁴ Ta k̄aa un̄i kúu ña, ta saá ndeé va'a n̄iká'an taJesús, káchí ra saá:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —káchí taJesús. To'on yó'o káchí ña saá: Tata Yivá m̄ji, Tata Yivá m̄ji, ¿ndachun sandakoo ún yi'í?, káchí ña.

³⁵ Ta sava n̄ivi na yíta yatin yó'o, x̄inj̄i sq'o na ña n̄iká'an ra, ta káchí na saá:

—Kon̄i sq'o ndó, tayó'o kána ra taprofeta Elías ña chindeé ña'a ra —káchí na.

³⁶ Ta ñii tayó'o xíno ra kuá'an ra, ta sachii ra ñii tikot̄o kuíkon xí'in vino yiyá, ta ch̄inóo ra ñayó'o nḡo yiton, ta ndikó ra taxi

ra ko'o taJesús, ta n̄iká'an tayó'o xí'in n̄ivi:

—On ke'é ndó ra. Ná koto yó án kixi taElías sanoo ña'a ra —káchí ra.

³⁷ Ta saá taJesús xí'in ndi'i ndee ra n̄iká'an ra, ta n̄ixi'ij ra. ³⁸ Tá mií saá x̄andikon n̄indata ma'ño tikot̄o tákaa Cuarto Yij ve'e ño'o ká'no, ta k̄ixá'a ña n̄indata ña chí n̄ino ta nḡo ña nda n̄ino. ³⁹ Ta t̄a ndiso chiño xí'in ñii ciento natropa, yóo yatin ra nḡo tákaa ndaa taJesús, ta x̄inj̄i sq'o ra ñii ndeé n̄iká'an taJesús ta n̄ixi'ij ra, ta t̄a ndiso chiño yó'o n̄iká'an ra saá:

—Ndixa tayó'o x̄ikuu Sa'ya Ndios —káchí ra.

⁴⁰ Ta nda xiká yíta kuá'a ní násí'í xíto ná. Ñii ñayó'o kúu ñaMaría Magdalena, ink̄a ña kúu ñaMaría, si'í taJosé xí'in taJacobo t̄alo'o, ta ink̄a ña kúu ñaSalomé. ⁴¹ Náyó'o kúu ná x̄indikon sata taJesús, ch̄indeé ná ra, k̄isa chiño ná nḡo ra estado Galilea. Ta yíta kuá'a ní ink̄a násí'í ná ndikon sata ra, ná k̄ixaa xí'in ra ñoo Jerusalén yó'o kúu ná.

Ñayó'o ká'an x̄a'a ña n̄induxun taJesús

(Mt. 27:57-61; Lc. 23:50-56; Jn. 19:38-42)

⁴² Ta k̄iv̄i viernes kúu ña, ta k̄iv̄i yó'o k̄isa ndivi na ndi'í ña x̄inj̄i ñó'o na x̄a'a k̄iv̄i yij ña nákindée na. Ta xikuaa ta xa kuá'an kúnaa kúu ña, xa yatin ní tondaa hora ña kixá'a k̄iv̄i ña nakindée na. ⁴³ Ta k̄ixaa taJosé, ta k̄ixi ñoo Arimatea, ta kúu ra t̄a chiño ká'no t̄atá'an naJunta Suprema.

Ta ndáti ra k̄iv̄i kixá'a ka'nda chiño Ndios ñoyivi yó'o. Ta on vása ní-yi'ví ra, ta n̄ix̄a'an ra nḡo taPilato ndukú ra yikí koñu taJesús ña sanduxun ra ña. ⁴⁴ Ta n̄aka'nda ní ini taPilato x̄inj̄i sq'o ra ña kama ní n̄ixi'ij taJesús, ta

† 15:33 K̄aa ux̄u ov̄i ndiví naní ña k̄aa j̄no nḡo naño Roma, ta k̄aa un̄i xikuaa naní ña k̄aa j̄in nḡo naño Roma.

kana ra ta ndíso chiño xí'in ñii ciento natropa vaxi ra, ta nindaqa to'on ña'á ra:

—¿Án ñandaqa ñixi'i taJesús? —káchí ra.

⁴⁵ Ta ta ndíso chiño yó'o ñika'an ra, káchí ra:

—Ndixa xa ñixi'i taJesús.

Ta saá taPilato taxí ra yichi nda'a taJosé naki'in ra yiki koñu taJesús. ⁴⁶ Ta taJosé sata ra ñii tikoto va'a, ta ñixaa ra ta sanoo ra yiki koñu taJesús nda'a tón cruz, ta xí'in tikoto va'a yó'o chisúku ndaa ra yiki koñu taJesús. Ta ñixa'an ra ta chikaa va'a ña'á ra ini kavua, ta nakasi ra yé'é kavua yó'o xí'in ñii yuu ká'no.

⁴⁷ Ta ñaMaría Magdalena xí'in ñaMaría si'i taJosé xito ná mikiá chinoo na yiki koñu taJesús.

16

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi nataku ra

(Mt. 28:1-10; Lc. 24:1-12; Jn. 20:1-10)

¹ Ta ñiya'a kivi yii ña nákindée najudio, ta ñaMaría Magdalena xí'in ñaSalomé, xí'in ñaMaría si'i taJacobo, sata ná ña'a ña xa'an támi ña ko'on ná chikaa ná ña yiki koñu taJesús. ² Ta xitaan ní ta sakán keta ño'o, kivi noo semana ña kúu domingo, ku'aan ná noo ninduxun taJesús. ³ Ta ká'an xí'in tá'an mji ná, káchí ná saá:

—¿Yu kúu na chindeé mji yó ña sakuta'a na yuu ña nona kivi yó kavua yó'o? —káchí ná.

⁴ Ta saá ñixaa ná, ta nakoto ná on vása ndási ka yé'é kavua xí'in yuu ká'no. ⁵ Ta ñiki'vi ná ini kavua. Ta xini ná ñii ta yoo ra siin kua'á noo xindú'u yiki koñu taJesús, ta ndixin ra ñii tikoto káni, yaa ní ña, ta násí'í yó'o ñiyi'ví ní ná. ⁶ Ta saá ñika'an ra xí'in ná:

—On kuyi'ví ndó. Ndó'o nándukú ndó taJesús taño

Nazaret, ta ta kataka ndaa na nda'a tón cruz. Xa nataku ra. On koó ka ra yó'o. Koto ndo noo chinoo na ra. ⁷ Ta ku'aan ndó ta ndato'on ndó xí'in taPedro xí'in inka na ñixika xí'in ra, káchí ndó saá xí'in na: “Ko'on si'na taJesús noo ndó ña kundati ra ndó'o estado Galilea. Kán koni ndó ra, ta yoo ña ñika'an ra xí'in ndó”, káchí ndó xí'in na —káchí ta yó'o xí'in násí'í yó'o.

⁸ Ta saá násí'í yó'o kee ná yé'é kavua, ta xino ná ku'aan ná, yi'vi ní ná anda kisin ná ku'aan ná. Ta ni-xiin ná ndato'on ná xí'in nda ñii ñivi, saá chi yi'vi ní ná.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi ñitivi ra noo ñaMaría Magdalena
(Jn. 20:11-18)

⁹ Ta saá taJesús nataku ra xitaan ní kivi noo semana ña kúu domingo. Ta si'na ñitivi ra noo ñaMaría Magdalena ña xa ta va ra uxa níma ndiva'a xikomí. ¹⁰ Ta saá ku'aan ña ndato'on ña xí'in na ñixika xí'in ra. Ta ñani'í ña nayó'o, ndoo na kúchuchú ní ini na ta xaku ní na. ¹¹ Ta xini so'o na ña ñika'an ña xa nataku taJesús, saá chi xa xini ña ra, ta ni-xiin nayó'o kandixa na ña.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi ñitivi ra noo ovi na xindikón sata ra
(Lc. 24:13-35)

¹² TaJesús, kivi ñitivi ra yichi noo ovi ñivi na ku'aan yuku, ta on vása ná'a ka ra tá si'na xa ña'a ra. ¹³ Ta na ovi yó'o ndikó na ta ñixaa na noo yoo inka na xindikón sata taJesús, ta ndato'on na xí'in nayó'o ña xa xini na ra, ta na xini so'o ñayó'o ni-xiin na kandixa na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ña sakuiso chiño ra naxika xí'in ra
(Mt. 28:16-20; Lc. 24:36-49; Jn. 20:19-23)

¹⁴ Ta saá taJesús n̄it̄ivi ra n̄oq na uxu ñii naxíka xí'in ra, tá ndóo ka na n̄oq mesa. Ta ndeé ní n̄ika'an ra xí'in na on vá'a ké'é na xa'a ña n̄i-xiin na kandixa na ña n̄ataku ra, chi kisa só'ó xí'in m̄ji na, saá chi n̄i-xiin na kon̄i so'o na to'on ña n̄ika'an n̄ivi na x̄ini xa n̄ataku ra. ¹⁵ Ta saá n̄ika'an ra xí'in na:

—Kua'an ndó ndi'i saá xiiña ñoyívi yó'o ta ka'an ndoso ndó to'on ñava'a xa'ai n̄oq n̄ivi. ¹⁶ N̄ivi na kandixa ȳi'j ta kuchu na, ta saá Ndios sakaku ra na ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá k̄iv̄i ña v̄axi. Ta n̄ivi na on vása kandixa ȳi'j, nayó'o kuachi ndiso na ta kuachi ñayó'o taxi ña ña xo'vi ní na ndi'i saá k̄iv̄i ña v̄axi. ¹⁷ Ta vitin ká'an̄i xí'in ndó, milagro yó'o koo xí'in na kándixa ȳi'j: xí'in ndaȳi'j ta xí'in k̄iv̄i'j tava na ním̄a ndiva'a; ta ka'an na ink̄a n̄oq to'on xaá ña on vása ní-sakuá'á na; ¹⁸ tá ñii sana tiin na t̄ik̄oq xat̄i ta on kóo ña kundo'o na; tá ñii sana ko'o na táveneno ta on kóo ña kundo'o na; ta chinóo na nda'a na s̄inj̄i án n̄oq kí'vi na ndeé ndó'o ta nduva'a na. Milagro yó'o kuu ña kunakaa xí'in na kándixa ȳi'j —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús ña ndaa ra

kuano'o ra ñoyívi n̄ino

(Lc. 24:50-53)

¹⁹ Tá ndi'i n̄ika'an taJesús saá xí'in na, ta ndaa ra kuano'o ra ñoyívi n̄ino, ta x̄ikoo ra s̄ijn̄i kua'á Ndios. ²⁰ Ta saá na n̄ixika xí'in ra k̄ixá'á na ku'a'an na ka'an ndoso na to'on Ndios n̄oq n̄ivi ndi'i saá xiiña. Ta m̄ji taJesús chíndeé ra na ña yóo milagro xí'in n̄ivi. Xa'a ñayó'o n̄ivi na x̄ito milagro yó'o ta na n̄ixika xí'in taJesús kúndaq̄ ini na ndi' to'on ká'an ndoso na kúu ñandaq̄. Saá yóo ña.

To'on ñava'a xa'a Jesucristo ña nītaa taLucas

*TaLucas taa ra to'on yó'o
kua'ān ña nda'a taTeófilo*

¹ “Tata Teófilo, xa kua'a ní nīvi nītaa na xa'a ña ndixa ke'é Jesucristo xí'in yó. ² Ta ñii kī'va ndatán yóo to'on ña saná'a na xīndikōn sata ra, saá yóo ña nītaa na. Tānda kīvi kīxá'á Jesucristo kisa chiño ra ñoyívi yó'o, xīni na ña ke'é ra, ta xīni sō'o na ña saná'a ra, ta nayó'o nīka'ān ndoso na to'on ra. ³ Ta saá tuku yī'j xa sakuá'a va'aj ndi'i ña ke'é ra xí'in ndi'i ña saná'a ra nda kīvi kīxaa ra ñoyívi yó'o. Ta xāni sīnīj va'a ná taa j to'on ña ndaa yó'o, ndatán nīxiyo ña, ta ti'vi j tutu yó'o xaā ña nda'a ún, Teófilo ta to'ó. ⁴ Ta saá kundaa va'a ini ún ñandaa kúu ña xa saná'a na yó'ó xa'a Jesucristo”, káchī taLucas xí'in taTeófilo.

*Ñii ángel ña kīxi nōo Ndios
ká'ān ña kaku taJuan, ta sakuchu
nīvi*

⁵ Kīvi tarey Herodes xá'nda chiño ra nōo ñaño estado Judea, nīxiyo ñii sutu ñanī ra Zacarías. Tayó'o kúu ñii ta náta'an xí'in ñii ti'vi sutu, ta kīvi ti'vi nasutu yó'o ñanī Abías. Ñásí'í taZacarías yó'o ñanī ña Elisabet, ta mji ra xí'in ñásí'í ra kúu nasā'ya ñani síkuá tasutu Aarón. ⁶ TaZacarías xí'in ñásí'í ra ñaElisabet nīvi nandaa kúu na nōo Ndios, ta kándixa ndi'i na ña xá'nda chiño Ndios, ta inka nīvi nī-kuchiño nanī'i na to'on ña ka'ān on vá'a na xa'a taZacarías xí'in ñásí'í ra. ⁷ Ta on ko'ō sa'ya na, chí ñánóma kúu ñaElisabet, ta ñáyó'o xí'in yīj ña na xīkua'a ní kúu na.

⁸ Ta saá nītondaa kīvi nasutu natá'an taZacarías kīxaa na kasa

chiño na nōo Ndios ve'e ñō'o ká'no ña nákaa ñoo Jerusalén. ⁹ Chīkaa na ndatj xí'in yūu váli chi saá ké'é na ña koto na yukú chiño kukomí ñii ñii sutu. Ta saá keta ña taZacarías nīnī'i ra chiño ña kī'vi ra Cuarto Yīj ña nákaa ini ve'e ñō'o yó'o, ta ka'mi ra xuxa va'a ña ndoso nōo mesa tón yīj. ¹⁰ Kīvi nīkī'vi taZacarías Cuarto Yīj ña ka'mi ra xuxa va'a nōo Ndios, ta ndi'i nīvi ndóo na ndáti na ke'e ña kúu yé'é ve'e ñō'o, ta ká'ān na xí'in Ndios. ¹¹ Ta saá ñii ángel kīxi nōo Ndios kīxaa ña nōo taZacarías, ñīndichi ña sīn kua'a mesa tón yīj nōo xīxi xuxa va'a. ¹² Ta xīni ra ñaángel, ta kīxá'á ndí'i ní ini ra, ta yí'vi ní ra. ¹³ Ta saá nīka'ān ñaángel xí'in ra:

—Tata Zacarías, on kuyí'vín, chí Ndios xīnī sō'o ra ña nīka'ān ún xí'in ra, ta ke'é ra ñii ñava'a xí'in ndó: koo sa'ya ún xí'in ñásí'í ún ñaElisabet, ta chinóo ndó kīvi ra kunaní ra Juan. ¹⁴ Kīvi kaku sa'ya ndó, ta kusij ní ini ndó'ó. Ta kusij ní ini inka nīvi kīvi kaku ra, ¹⁵ chí nōo Ndios sa'ya ndó kuu ra ñii ta ta ká'no. Ta nda ñii kīvi on ko'o ra vino, ní on ko'o ra inka nduta tá sáxīni nīvi. Tānda kīvi kīxá'á ra kunakaā ra tīxin sí'í ra, ta chútū nīma ra xí'in ñandee Níma Ndios. ¹⁶ Ta saá chindeé ra kua'a ní naIsrael sanandikó ra nīma na ña ko'on na yichī Ndios. ¹⁷ Ndatán ñii kī'va nīxiyo ndee Níma Ndios xí'in taprofeta Elías xīnā'á, saá koo Níma Ndios xí'in sa'ya ndó yó'o. Ta kukomí ra yichī ka'ān ra xí'in nīvi ña nakutá'an va'a na kúu yivá xí'in sa'ya na. Ta chindeé ra nīvi na on xīn konī sō'o ña nduu na nīvi na va'a kandixa Ndios. Saá sa'ya ndó yó'o chindeé ra naIsrael ña koo ti'va na naki'in na Ta taKá'no nōo yó —káchī ñaángel xí'in taZacarías.

¹⁸ Ta ndakuijn taZacarías, nīnda ka to'on ra ñaángel, káchī ra saá:

—¿Ndasaá koo kundaa iniñ ña kundivi ña ká'an ún xí'in i?, chi vitin tãxikuá'a ní kúu i, ta saá tuku ñáxikuá'a ní kúu ñásí'íj —káchí tãZacariás xí'in ñaángel.

¹⁹ Ta ndakuijn ñaángel, ñika'an ña xí'in tãZacariás.

—Yí'j naníj Gabriel, ta ndi'i saá kivi ñíndichij ñoq Ndios. Ta mji Ndios kúu tã t'í'v'í yí'j vaxij ka'an j ñava'a yó'o xí'in ún. ²⁰ Ta vitin xa'a ña on vása ní-kandixa ún to'on ña ñika'an j xí'in ún, on kuchiño ka ka'an ún nda ñii to'on nda kixaa kivi kundivi to'on yó'o. Ta ndixa vaxi ñii kivi ña kundivi ndi'i ña ñika'an j xí'in ún —káchí ñaángel xí'in tãZacariás.

²¹ Ta ñivi na ndóo ndáti ke'e, ká'an xí'in tá'an na ña kuáchí ní tãZacariás, ta kixá'á na ndí'í ní ini na xa'a ra. ²² Ta saá keta tãZacariás, ta ñi-kuchiño ka'an ra xí'in na. Ta kundaa ini na ndí Ndios t'í'v'í ra ñii ña ñitivi ñoq tayó'o ini Cuarto Yij ve'e ño'o. Ñakán kía ñi-kuchiño ka'an ka ra xí'in na, nda sáná'a kuiti ra xí'in nda'a ra.

²³ Ta ñitondaa kivi ndi'i kisa chiño tãZacariás ve'e ño'o, ta kuano'o ra. ²⁴ Ta saá ñiya'a lo'o kivi, ta ñásí'í ra ñaElisabet ñikee sa'ya ñá. Ta ñixiyo ñá o'on yoo ini ve'e ñá, ta nda lo'o on vása ní-keta ñá. Ta ñika'an ñá, káchí ñá saá: ²⁵ “Ndios ke'é ra ñava'a xí'in j, xa ñitaxi ra ñii ñato'ó ká'no nda'aj chi vitin koo ñii sa'ya j, ta kñndaa ra ña kúka'an ñoq j ñoq ñivi”, káchí ñá.

Tõ'on yó'o káchí ñaángel ña kixi ñoq Ndios kivi ñika'an ña xí'in ñaMaría

²⁶ Xa ñño yoo ñó'o sa'ya ñaElisabet ta saá t'í'v'í Ndios ñaángel Gabriel ku'an ña ñoo Nazaret, ña nákaa estado Galilea. ²⁷ Ku'an ña koto ña ñii ñakuáan lo'o naní ñá María, ñá tã'an tondaa nda ñii tã kúu ñá. Ta

xa ndási ña tonda'a ñá xí'in ñii tã naní ra José, sa'ya ñani síkuá tãrey David kúu ra. ²⁸ Ta ñixaa ñaángel ñoq ñaMaría yó'o ta chindee ña'a ña, ñika'an ña, káchí ña saá:

—jKua'a, nana! Yó'ó kúu ñá ñini'i ñava'a ñoq Ndios, ta yóo ra xí'in ún. Ta ke'é ra ñava'a ní ka xí'in ún ñoq ndi'i inka násí'í.

²⁹ Ta ñaMaría xini ñá ñaángel yó'o, ta xini so'o ñá to'on ña ñika'an ña, ta kixá'á ndí'í ní ini ñá, xáni sñij ñá: “¿Ndachun ñika'an ñaángel to'on yó'o xí'in yó'o?” ³⁰ Ta saá ká'an ka ñaángel xí'in ñá:

—On kuyi'ví ún, chi Ndios taxi ra ñii ñato'ó ní nda'a ún. ³¹ Ta vitin kee sa'ya ún, ta kivi kaku tãlo'o sa'ya ún, ta chinóo ún kivi ra kunaní ra Jesús.* ³² Ta kuu ra tã tã ká'no, ta sakunaní na ra Sa'ya Ndios tãKá'no, ta Ndios taxi ra ña kuu tayó'o tãrey ká'no. Ndatán ñixiyo xij síkuá ra tãrey David, saá koo ra. ³³ Ta ka'nda chiño ra ñoq naIsrael, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a ndee ra, ta kuu ra tãrey ndi'i saá kivi ña vaxi —káchí ñaángel xí'in ñaMaría.

³⁴ Ta saá ndakuijn ñaMaría:

—¿Ta ndasaá koo ñayó'o?, chi nda ñii tã on tã'an tondaa yí'j —káchí ñá xí'in ñaángel.

³⁵ Ta ndakuijn ñaángel:

—Ta Níma Ndios kixaa ña xí'in ún, ta ndee Ndios tãKá'no kixaa ña ndatán ñii kundatij koo ña, ta nakundixin ní ndi'í ún ña. Ñakán sa'ya ún kuu ra ñii tã yij, ta kunaní ra Sa'ya Ndios. ³⁶ Ta ñave'e ún ñaElisabet xa ñó'o sa'ya ñá. Vará ñáxikuá'a ní kúu ñá, ta on kivi koo sa'ya ñá, káchí ñivi, ta vitin xa ñño yoo ñó'o sa'ya ñá. ³⁷ Saá chi Ndios kuchiño ra kasa ndivi ra ndi'í chiño, on koo nda ñii chiño ña yov'í ñoq Ndios —káchí ñaángel xí'in ñaMaría.

* 1:31 Kivi “Jesús” kóni káchí ña: Ndios sákaku ra ñivi.

38 Ta ndakuijn ñáMaría, káchí ñá saá:

—Yí'í kúu ñá kisa chiño noo Ndios, ta va'a ná ke'é ra xí'iní ndatán yóo ña ñika'an ún xí'iní —káchí ñáMaría xí'in ñaángel.

Ta saá kee ñaángel ku'a'an ña.

To'on yó'o ká'an ñáMaría ku'a'an ñá koto ñá ñáElisabet

39 Ta ñiya'a lo'o kivi, ta kee ñáMaría, nómi ñá ku'a'an ñá ñoo ña nákaa ma'ño yukú estado Judea. 40 Ta ñixaa ñáMaría, ta ñikí'vi ñá ve'e taZacarías, ta ñika'an ñá to'on chindeé ñá ñáElisabet. 41 Tá xinjí so'o ñáElisabet ña chindeé ñáMaría, ta kãndeta sa'ya ñá tixin ña, ta Nímã Ndios kixaa ña, ta sakutú ña nímã ñáElisabet xí'in ndee Ndios. 42 Ta xí'in ndi'i ndee ñá ñika'an ñá xí'in ñáMaría, káchí ñá saá:

—¡Ta ká'no ní ka ñava'a ke'é Ndios xí'in ún noo ndi'i inka násí'í ñoyívi yó'o! ¡Ta ká'no ní ñava'a ke'é ra xí'in sa'ya ún! 43 Ta, jndachun Ndios ke'é ra ñava'a xí'iní ña taxí ra kixaa ún koto ún yí'í! ¡Yu kúu yí'í, ta vaxi ún koto ún yí'í! Chi yó'ó kúu sí'í taKá'no noojí. 44 Xinjí so'o'i to'on chindeé ún yí'í, ta saá sa'yaí kãndeta ra tixinjí chi kúsij ní ini ra. 45 Ta nákaa ñasij nímã ún, chi kãndixa ún Ndios ña kasa ndivi ra ña ñika'an ra xí'in ún —káchí ñáElisabet xí'in ñáMaría.

46 Ta ñika'an ñáMaría saá:

Xí'in nímã j kisa ká'no j Ndios.

47 Kúsij ní ini j chi Ndios sakaku ra yí'í.

48 Ndios ndaa ra yí'í, vará ndasaá kuiti ñándá'ví ñá kisa chiño noo ra kúu j.

Ñakán ñivi na táku vitin xí'in ñivi na kutaku kivi ña vaxi sakananí na yí'í: Ña'a ñá nákaa ñasij nímã, kachí ñivi xa'a j.

49 Saá chi Ndios ta kómí ndee ká'no, ke'é ra ku'a'a ní ñava'a xí'iní.

¡Taa tayij kúu Ndios!

50 Ta kivi vitin xí'in kivi ña vaxi Ndios kundá'ví ini ra xini ra ñivi na kisa to'ó ña'a.

51 Ndios xí'in ndee mji ra kisa ndivi ra ku'a'a ní chiño ná'no.

Ta xí'in ndee ra xa'ta ní'no ra ñivi na kisa ká'no xí'in mji.

52 Ta Ndios sanoo ra nda ñino ñivi naná'no ñoyívi yó'o, na kúu na ña'a ní ini,

ta ndani'í síkón ra ñivi na on vása ña'a ini ña nduu na naná'no.

53 Ndios taxí ra ku'a'a ní ñaxíxi nda'a ñivi nandá'ví na xí'í so'ko,

ta taxí ra ñivi nakuiká ku'a'an vichí na.

54 Ndios chindeé ra naIsrael,

ndi'í saá kivi kundá'ví ini ra xini ra na,

55 chi saá ñika'an ra xí'in xijí síkuá yó taAbraham, ta xí'in ndi'í sa'ya ñani síkuá tayó'o.

Ndios káchí ra kundá'ví ini ra koni ra mji yó ndi'í saá kivi ña vaxi, káchí ñáMaría.

56 Ta saá ñindoo ñá, ñixijo ñá xí'in ñáElisabet uní yoo, ta kee ñá kuano'o ñá.

Ñayó'o ká'an xa'a kivi kaku taJuan, ta ta sakuchu ñivi

57 Tá xa ñitondaa kivi kaku sa'ya ñáElisabet, ta kaku ñii ta lo'o.

58 Ta saá kundaaj ini nave'e ñá xí'in na xinjí tá'an xí'in ñá ndí Ndios ke'é ñava'a xí'in ñá ña kaku sa'ya ñá. Ta saá kúsij ní ini ndi'í na xí'in ñá. 59 Ta ñitondaa kivi onã kaku tiku'á lo'o yó'o, ta kisa ndivi na costumbre naní ña circuncisión xí'in ra ña kóni kachí xa'nda na lo'o ñii sijní ñattee ra. Ta kóni na sakananí na ra Zacarías, chi saá naní yivá ra. 60 Ta ñika'an sí'í ra ñáElisabet, káchí ñá saá:

—On kivi saá, va'a ná kunaní ra Juan —káchí ñá.

61 Ta ndakuijn na, káchí na:

—¿Ndachun kóni ún kunaní ra saá? Ndá ñii nave'e ún on koó naní saá —káchí na.

⁶² Ta saná'a nda'a na noo yivá ra ndasaá kóni ra kunaní sa'ya ra. ⁶³ Ta saá ndúkú ra ñii viti noo na, ta taa ra kivi noo tón viti yó'o: "Kunaní ra Juan." Ta naka'nda ini ndi'i na. ⁶⁴ Ta saá xandikón tãZacariás kixá'á kúchiño ka'an ra, ta kisa ká'no ra Ndios. ⁶⁵ Ta ndi'i ñivi na ndóo yó'o naka'nda ini na, ta kixá'á na sákuiṭa ní'no na to'on xa'a ñayó'o ndi'i saá ñoo ña ñó'o yukú estado Judea. ⁶⁶ Ta ndi'i ñivi na xini so'o ña ndo'o tãZacariás, xáni ini na xa'a ña, ta njindaṭa to'on tá'an na, káchí na saá:

—¿Yu kuu tikuá'á lo'o sa'ya tãZacariás kivi kuká'no ra? —káchí na, chi kúndaṭa ini na ndí kómí ṭalo'o yó'o ndee Ndios.

Xi'in to'on yó'o tãZacariás kisa ká'no ra Ndios

⁶⁷ Ta Nima Ndios sakutú ña ini tãZacariás xí'in ndee Ndios, ta njika'an ra, káchí ra saá:

⁶⁸ Ná kasa ká'no yó'o Ndios, tã xá'nda chiño noo mji yó'o naIsrael, Ndios chindee ra ñivi naño yó'o na kúu na ndikón ña'á, ta sakaku ra yó'o.

⁶⁹ Ta ti'vi ra ñii tãa tãndeé ní, ta kixaa ra sakaku ra mji yó'o.

Tãndeé yó'o kúu ñii sa'ya ñani sikuá tãrey David, tãa tã kisa chiño noo Ndios kuyã xina'á.

⁷⁰ Saá yó'o ña kindoo Ndios xí'in naxii sikuá yó'o naIsrael, chi Ndios tãxi ra to'on ra nda'a naprofeta ña njika'an ndoso na kuyã xina'á, káchí na saá:

⁷¹ Ndios sakaku ra mji yó'o noo na saá ini xini yó'o, ta sakaku ra mji yó'o ndi'i ñivi na on xjin koni yó'o.

⁷² Xina'á kúnda'ví ini Ndios xini na naxii sikuá yó'o,

ta kasa ndivi ra to'on ra ña chindú'u ra ke'é ra xí'in na.

⁷³ Njika'an Ndios xí'in xii sikuá yó'o tãAbraham

⁷⁴ ña ndixa sakaku ra mji yó'o noo ñivi na saá ini xini yó'o,

ñakán on kuyi'vi yó'o kasa chiño yó'o noo Ndios.

⁷⁵ Ta kuu yó'o ñivi na ndakú ini, na nataxi xí'in mji noo Ndios, saá kasa ndivi yó'o chiño noo ra ndi'i saá kivi ña kutaku yó'o,

káchí tãZacariás.

⁷⁶ Ta saá njika'an ra xí'in tikuá'á lo'o sa'ya ra, káchí ra saá:

Yó'o, ṭalo'o, kivi kuká'no ún, ta kuu ún tãprofeta tã ka'an ndoso to'on Ndios.

Ndasa va'a ún yichi xa'a ña kivi kixaa Tãa tãKá'no noo yó'o, tãa tã vaxi ñoyivi yó'o, ta yó'o kuu tã ko'on si'na noo ra.

⁷⁷ Ta saná'a ún ñivi ndasaá koo ña sakaku Ndios ñivi na ndikón ña'á,

chi kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na.

⁷⁸ Sandoo ra ndi'i kuachi yó'o chi Ndios kúu ra tã ká'no ní ini.

Ñakán ti'vi ra ñii tãa tã yó'o ñoyivi ñino, ta ndatán yó'o ño'o ña ye'e, saá yó'o tãa tã ti'vi ra.

Kivi kixaa ra ñoyivi yó'o, ta ndatán yó'o ñii kivi xaa, saá koo ña.

⁷⁹ Saá chi ke'é ra ña naye'e ño'o noo ñivi na xika yichi naa noo yó'o ña on vá'a,

ta saá kuchiño naki'in na ko'on na yichi va'a, ta kunakaa ñava'a ini na,

káchí tãZacariás xí'in tikuá'á lo'o sa'ya ra.

⁸⁰ Ta saá ṭalo'o tãJuan yó'o xa'no ra, ta nduu ra ñii taká'no xí'in ndee Nima Ndios. Ta kee ra ku'a'an ra, ta táku ra yukú yichí tãnda ñitondaṭa kivi kixá'á ra ká'an ndoso ra to'on Ndios noo naño mji ra naIsrael.

2

Ñayó'o ká'an xa'a ña kaku Jesucristo

(Mt. 1:18-25)

¹ Kuyá saá xa'nda chiño tarey Augusto ña ndakoo ñii censo ndi'i ñivi. ² Censo yó'o kúu ñanó ndakoo kuyá xa'nda chiño tagobernador Cirenio ñoo na táku ñoo estado Siria. ³ Ta saá ndi'i ñivi ñixa'an na ñoo ñoo xitaku xijí síkuá na, ta náka'yi kivi na. ⁴ Ñakán kía kee taJosé ñoo ra Nazaret ña ndá'vi ndaa estado Galilea, ta kuá'an ra ñoo Belén ña ndá'vi ndaa estado Judea, chi taJosé kúu ra sa'ya ñani síkuá tarey David, ta ta xitaku ñoo Belén kuyá xina'á. ⁵ Ta kee taJosé kuá'an ra, ta kuá'an ñaMaría xí'in ra náka'yi kivi na, chi xa kindo taJosé tonda'a ra xí'in ña, ta ñayó'o xa ñó'o sa'ya ña. ⁶ Ta ñixa' na ñoo Belén, ta ñitonda kivi kaku sa'ya ña. ⁷ Ta saá kaku ñii ta lo'o, sa'ya ñoo ña kúu ra, ta chisúku ndaa ña ra xí'in tikoto, ta chindú'u ña ra ini yiton ñoo xixa'an kití, chi on vása ní-naní'i na ve'e ñoo kindo na, saá chi xa chutú ndi'i ve'e ñoo kisin ñivi na xika yichi.

Naángel na kixi ñoo Ndios ñika'an na xí'in ñivi na ndaa ndikachi

⁸ Tá ñoo kaku sa'ya ñaMaría, ta yukú yatin ñoo Belén, ndoo na ndaa ndikachi. ⁹ Ta saá keta ñii ñaángel ña kixi ñoo Ndios, ta livi ní, ta ká'no ní náye'e ñoo ña kee ñoo Ndios, ta náye'e ña ñoo ndoo na ndaa ndikachi, ta ñiyi'vi ní ndi'i na. ¹⁰ Ta ñika'an ñaángel xí'in na, káchí ña saá:

—On kuyi'vi ndó, chi vaxij ndato'onj ñava'a xí'in ndó, ta on sijí ndasaá ñii ñava'a xa'a ndó'o kúu ña ká'anj, ta vitin ká'anj ñava'a xa'a ndi'i ñivi, xa'a ña kusij ní ini na xí'in ndó. ¹¹ Kivi

vitin kaku ñii ta lo'o ñoo tarey David, ta ta lo'o yó'o kúu Ta ta Sakaku ndó'o. Ta Cristo Ta taKá'no ñoo yó'o kúu ra.* ¹² Ta ñayó'o koto ndó ña kundaa ini ndó ndi' to'on ña ká'anj kúu ñanda'a, chi naní'i ndó ta lo'o nísuku ra tikoto, ta nákaa ra ini yiton ñoo xixa'an kití —káchí ñaángel xí'in na ndaa ndikachi.

¹³ Ta xandikon kixaa ku'a ní ka naángel, ta ñakutá'an na xí'in ñaángel yó'o. Ta kixá'a na kasa ká'no na Ndios, káchí na saá:

¹⁴ ¡Ná kanoo síkon ñato'ó Ndios, ta yoo ñoyivi ñino!

Ná koo va'a ini ñivi ñoyivi yó'o, na kúu ñivi na kusij ini Ndios xini ra, káchí naángel.

¹⁵ Tá ndi'i ñayó'o, ta saá ndi'i naángel kuano'o na ñoyivi ñino. Ta na ndaa ndikachi ñika'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Vitin ko'on yó ñoo Belén koto yó yu kúu ña yoo xa'a ña ñika'an ñaángel ña ti'vi Ndios kixi ñoo yó —káchí na.

¹⁶ Ta saá kama kee na kuá'an na nandukú na tikuá'a lo'o, ta ñixa' na naní'i na taJosé xí'in ñaMaría xí'in tikuá'a lo'o, nákaa ra ini yiton ñoo xixa'an kití. ¹⁷ Tá xini na tikuá'a lo'o, ta ndato'on na ndi'i ña ñika'an ñaángel xa'a ra. ¹⁸ Ta ndi'i ñivi na xini so'o to'on ña ndato'on na ndaa ndikachi, ñaka'nda ní ini nayó'o. ¹⁹ Tá ñaMaría chikaa va'a ña to'on yó'o nima' ña, ta ñakani ní sijní ña xa'a ña. ²⁰ Ta saá ndi'i na ndaa ndikachi, kuano'o na, ta kisa ká'no na ta kisa to'ó na Ndios, chi kusij ní ini na xa'a ndi'i ña xini na xí'in ndi'i ña xini so'o na. Ñii kiva ndatan yoo ña ñika'an ñaángel xí'in na, saá yoo ña.

TaJosé xí'in ñaMaría kuá'an na ve'e ñoo ká'no ñoo Jerusalén ña

* 2:11 To'on "Cristo" kóni káchí ña: Ta ta ti'vi Ndios ña sakaku ra ñivi.

taxi na tikuá'a lo'o Jesús nda'a Ndios

²¹ Tá n̄tondaa kivi ɔn̄a kaku tikuá'a lo'o, ta kisa ndivi na costumbre naní circuncisión xí'in ra, ña kúu ña xá'nda na lo'o ñii s̄inj̄i ñat̄ee ra, ta sakunaní na ra Jesús, chi saá n̄ika'an ñaángel xí'in ñaMaría kivi ta'an ka kee sa'ya ñá.

²² Ta n̄tondaa kivi kasa ndivi taJosé xí'in ñaMaría ña ká'an ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés. Ndayí yó'o káchí ña yukia ke'é ña'a xa'a ña kaku sa'ya ñá, ta kukomí ñá yichí k'i'vi tuku ñá ve'e ño'o. Ta saá taJosé xí'in ñaMaría kee na ku'a'an na xí'in tikuá'a lo'o Jesús, chi kóni na taxi na ra nda'a Ndios ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén. ²³ Saá chi ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés xina'a káchí ña si'a: "Ndi'i taváli tanqó sa'ya n̄ivi, xini ñó'ó taxi na ra nda'a Ndios", káchí ndayí. ²⁴ Ñakán kía ku'a'an na ve'e ño'o ká'no ña sokó na kit̄i válí nqo Ndios, chi yóo inka ndayí Ndios ña káchí saá: "N̄ivi nandá'vi xini ñó'ó sokó na ɔvi t̄indúlú án ɔvi tisata nqo Ndios xa'a ña kaku sa'ya na", káchí ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés kujya xina'a.

²⁵ Ta ñoo Jerusalén, yóo ñii ta naní ra Simeón, ta tandaa kúu ra, ta kisa to'ó ní ra Ndios, ta yóo Níma Ndios xí'in ra. Ta taSimeón yó'o ndati ra ta ta ti'vi Ndios sakaku n̄ivi naIsrael. ²⁶ Ta Níma Ndios xa n̄ika'an ña xí'in taSimeón yó'o:

—On kivi yach̄i ún, si'na koni ún Cristo, ta ta ti'vi Ndios —káchí Níma Ndios xí'in ra.

²⁷ Ta n̄ixaa taJosé xí'in ñaMaría xí'in tikuá'a lo'o Jesús ve'e ño'o ká'no ña kasa ndivi na ña ká'an ndayí Ndios. Ta m̄ii kivi yó'o, Níma Ndios xa n̄ika'an ña xí'in taSimeón ña ko'on ra ve'e ño'o yó'o. ²⁸ Ta saá taSimeón nakutá'an ra xí'in na, ta t̄iin ra

xinomi ndaa ra tikuá'a lo'o Jesús, ta k̄ixá'a ra kisa ká'no ra Ndios, káchí ra saá:

²⁹ Tata, yó'ó kúu taKá'no nqo ndi'i ña yóo.

Ta vitin va'a taxi ún ña kivi chi xa yóo va'a ini vitin, chi xa kisa ndivi ún ña n̄ika'an ún xí'in i.

³⁰ Xa xini tikuá'a lo'o yó'o, ta ta ti'vi ún sakaku n̄ivi ñoyivi yó'o.

³¹ Nqo ndi'i n̄ivi kisa ndivi ún ñava'a.

³² Ndatán yóo ño'o ña yé'e saá yóo tikuá'a lo'o yó'o, chi saná'a ra yichí ún nqo n̄ivi na ɔn vása kúu naIsrael.

Ta xa'a tayó'o, kanóo sikón ñato'ó naIsrael na kúu na ndíkɔn yó'o,

káchí taSimeón xí'in Ndios.

³³ Ta taJosé xí'in ñaMaría naka'nda ini na ndóo na, ña xini so'o na ña n̄ika'an taSimeón xa'a tikuá'a lo'o Jesús. ³⁴ Ta saá taSimeón n̄ika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ndó, ná chindee ka ra ndó'ó —káchí ra xí'in na.

Ta n̄ika'an ka ra xí'in ñaMaría, si'í tikuá'a lo'o Jesús, káchí ra saá:

—Ndios chitóni ra sa'ya ún yó'o kuu ra ta ta sakaku ku'a'a ní naIsrael. Ta saá ni, sava naIsrael ɔn ku'a'a na naki'in va'a na ra, ta nayó'o ndi'i xa'a na. Sa'ya ún yó'o saná'a ra n̄ivi xa'a Ndios, ta ku'a'a ní n̄ivi ɔn kandixa na ra. ³⁵ Ña ke'é n̄ivi yó'o kúu ña saná'a yukia xani s̄inj̄i na. Ta saá, nana, tondaa ñii kivi ta'vi níma ún; ndatán xa'nda ña xí'in espada, saá kundo'o níma ún, chi kuchuchú ini ún xa'a sa'ya ún —káchí taSimeón xí'in ñaMaría.

³⁶ Ta ini ve'e ño'o ká'no yó'o yóo ñii ñaprofeta, naní ña Ana. Ñii sa'ya taFanuel kúu ñá, ta xii síkuá ña x̄ikuu taAser, ta ñax̄ikua'a ní kúu ñá. Kivi x̄ikuu ñá ñálo'o, n̄itonda'a ñá, ta n̄ixijo ñá xí'in

yij ñá uxá kujya, ta saá nixi'j ra. ³⁷ Ta ñáAna kindoo kuáan ñá, ta nixino ñá komj siko komj kujya. Ta ndivi ñoo yoo ñá, kisa ká'no ñá Ndios, ta nda ñii kivi on vasa keta ñá ve'e ño'o. Yoo kivi on vasa xixi ñá chi yoo so'on ñá, ká'an ñá xí'in Ndios. ³⁸ Ta kixaa ñáAna noo yoo ñáMaría xí'in taJosé xí'in tikuá'a lo'o Jesús, ta nika'an ñá xí'in Ndios:

—Tata Ndios, táxa'vi ún, chi tiví ún tikuá'a lo'o yó'o kixaa ra ñoyivi yó'o —káchí ñá.

Ta nika'an ñá xa'a taJesús xí'in ndi'i nivi na kúu na ndáti ndi Ndios sakaku ra nañoo Jerusalén.

ÑáMaría, taJosé xí'in tikuá'a lo'o Jesús kuano'o na ñoo Nazaret

³⁹ Kivi ndi'i kisa ndivi na ña ká'an ndayí Ndios ña nita taMoisés xina'a, ta saá taJosé xí'in ñáMaría xí'in tikuá'a lo'o Jesús naki'in na kuano'o na ñoo Nazaret estado Galilea. ⁴⁰ Ta ñoo yó'o xa'no talo'o Jesús, ta ñii ñii kujya nduu ndeé ka ra. Ta nduu ra ta ndichí ní sijní, ta Ndios kúsij ní ini ra xíni ña'a ra.

Ñayó'o ká'an xa'a kivi nindoo talo'o Jesús ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén

⁴¹ Ndi'i saá kujya taJosé xí'in ñáMaría xa'an na viko Pascua† ñoo Jerusalén. ⁴² Kivi nixino taJesús uxu ovi kujya, ta kee ra kuá'an ra xí'in na viko yó'o, chi saá nixijo costumbre na. ⁴³ Ta kivi ndi'i viko, ta naki'in na kuano'o na, ta nindoo taJesús ñoo Jerusalén, ta on vasa ní-xini taJosé ni ñáMaría ña nindoo ra. ⁴⁴ Xáni ini na án vaxi taJesús xí'in inká nave'e na án vaxi ra xí'in inká natá'an na, ká'an na. Saá kúu, ta xa nija'a ñii kivi xika na kuá'an na yichí, ta saá kixá'a

na nándukú na ra xí'in ñii ñii nave'e na, xí'in ñii ñii natá'an na. ⁴⁵ Ta on koo ra, ni-nani'i na. Ta saá ñáMaría xí'in taJosé ndikó na kuá'an na ñoo Jerusalén nándukú na ra.

⁴⁶ Tanda kivi uní naní'i na taJesús ve'e ño'o ká'no, yoo ra ma'ño namaestro na sáná'a ndayí Ndios ña nita taMoisés xina'a. Xíni so'o talo'o Jesús ña ká'an namaestro yó'o, ta ndaka to'on ra na. ⁴⁷ Ta ndi'i nayó'o naka'nda ini na xíni so'o na ña ká'an taJesús chi va'a ní sijní ra, ta ndichí ní to'on ndakuijn ra. ⁴⁸ Ta kixaa taJosé xí'in ñáMaría, xini na talo'o Jesús, ta naka'nda ini na xito na, ta nika'an si'i ra xí'in ra:

—Talo'o, ¿ndachun ke'é ún saá xí'in ndi? Yivá ún xí'in yij, nándukú ndi yó'o, ta ndi'i ní ini ndi xa'a ún.

⁴⁹ Ta saá ndakuijn taJesús:

—¿Ndachun nándukú ndó yij? ¿An on vasa xíni ndó ndi chiño Yivá xini ñó'o kasa ndivi? —káchí ra.

⁵⁰ Ta on vasa ní-kunda ini na yukia kóni kachí to'on ña nika'an ra xí'in na.

⁵¹ Ta saá kee taJesús ñoo Jerusalén xí'in taJosé xí'in ñáMaría, ta kuano'o na ñoo Nazaret. Ta naxaa na kán, ta ndi'i saá kivi chikaa so'o ra ta kisa ndivi ra ndi'i ña ká'an yivá ra xí'in si'i ra. Ta si'i ra, níma mji ñá chikaa va'a ñá ndi'i ña ndó'o ñá xí'in taJesús. ⁵² Ta xa'no taJesús, ta nduu ká'no ka ra, ta kuu ndichí ka sijní ra. Ta Ndios xí'in nivi kúsij ní ini na xíni na ra.

3

TaJuan, ta ta sákuchu nivi, ká'an ndoso ra

noo nivi xa'a yichí Ndios

(Mt. 3:1-12; Mr. 1:1-8; Jn. 1:19-28)

† 2:41 Pascua najudio kána ña uxá kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios sakaku ra naxij sikuá na noo nañoo Egipto kujya xina'a.

¹ Kujya xá'ón xá'nda chiño t̄rey Tiberio ñoo ndi'i ñoo ña ndá'vi ndaa ñoo Roma, t̄gobrador Poncio Pilato xá'nda chiño ra ñoo ñaño estado Judea, t̄rey Herodes xá'nda chiño ra ñoo ñaño estado Galilea, t̄rey Felipe, ta kúu ñani t̄Herodes yó'o, xá'nda chiño ra ñoo ñaño estado Iturea xí'in Traconite, ta t̄rey Lisaniás xá'nda chiño ra ñoo ñaño Abilinia. ² Ta t̄asut̄u Anás xí'in t̄asut̄u Caifás kúu t̄aná'no ñoo ndi'i nasut̄u ñoo Israel. Ta m̄ji kujya yó'o Ndios ñika'an ra xí'in t̄Juan, t̄a yóo yuk̄u yichí, t̄a kúu sa'ya t̄Zacarías. ³ Ta kee t̄Juan ku'a'an ra ndi'i saá xiiña yatin yuta Jordán. Ta ñika'an ndoso ra t̄'on Ndios xí'in ñivi, káchí ra saá:

—On vása ke'é ka ndó ña on vá'a, ta nandikó ini ndó xa'a ña on vá'a ke'é ndó ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi ndó, ta saá na'a ndó kuchu ndó —káchí ra, ká'an ra xí'in ñivi.

⁴ Ta xa'a t̄Juan yó'o ñitaa t̄profeta Isaías x̄ina'á, káchí ra saá:

Ñoo yóo yuk̄u yichí ka'an ndoso ra, káchí ra saá:

“Ná koo ti'va ini ndó, saá chi yachi kixaá m̄ji t̄Ká'no ñoo yó.

Kindaa ndó ña on vá'a sási ñoo ndó,

ta saá va'a kuchiño naki'in ndó ra”, káchí t̄a t̄a koo yuk̄u yichí.

⁵ “Saá chi vaxi kivi tá ndi'i ñoo kóno nduu ndaa ña, ta ndi'i yuk̄u nduu ña yoso.

Ndi'i yichí yakua nduu ndakú ña, ta ndi'i yichí yuu ní, ndundii ña, ta nduva'a ña.

⁶ Ta ndi'i ñivi ñoyívi yó'o koni na yu kúu t̄a ti'ví Ndios ña sakaku ra na”,

káchí t̄'on Ndios ña ñitaa t̄Isaías x̄ina'á.

⁷ Ta ku'a'a ní ñivi ñixaá na ñoo yóo t̄Juan, chi kóni na sakuchu ra

na, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—¡Ndó'ó, sa'ya koq xati kúu ndó! ¿Yu kúu na ñika'an xí'in ndó kuchu ndó, ta saá sakaku xí'in m̄ji ndó ña on saxo'vi Ndios ndó'ó kivi ña vaxi? ⁸ Tá ndixa nandikó ini ndó ta kóni ndó ko'on ndó yichí Ndios, ta xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño va'a ndatán kóni Ndios. Saá chi on vá'a kani s̄ini ndó ndi xa'a ña kúu ndó sa'ya ñani síkuá t̄Abraham, Ndios sakaku ra ndó'ó. Ta ká'anj xí'in ndó, Ndios kuchiño ra ndasa ra yuu yó'o ñivi na nduu sa'ya ñani síkuá t̄Abraham. ⁹ Ta ñivi na on vása kisa ndivi ña kóni Ndios, ndatán yóo yiton tón koon ku'i on vá'a nda'a, saá yóo na ñoo Ndios. Ta Ndios xa yóo ti'va ra xí'in yáchá s̄in ña ka'nda ra ndi'i yiton tón on vása koon ku'i va'a nda'a, ta ka'nda ra nó, ta taan ra nó koqo nó ñoo xixi ño'o —káchí t̄Juan, ká'an ra xí'in na.

¹⁰ Ta saá ñinda'ka t̄'on na t̄Juan:

—¿Yukia va'a xini ñó'ó ke'é ndi ña on xo'vi ndi saá? —káchí na.

¹¹ Ta ndakuijn t̄Juan, ñika'an ra:

—Tá yóo ñii t̄a, ta kómí ra ovi tikoto, ta xini ñó'ó taxi ra ñii tikoto nda'a t̄a t̄a on koqo nda ñii tikoto kómí. Tá yóo ña xixi ñii t̄a, ta xini ñó'ó taxi ra ña kuxu t̄a t̄a on koqo ñaxixi —káchí t̄Juan xí'in na.

¹² Ta sava ñivi na káya s̄i'ún ñoo nagobierno ñoo Roma kixaá na ñoo t̄Juan chi kóni na sakuchu ra na, ta ñika'an na xí'in ra:

—Maestro, ¿yukia va'a xini ñó'ó kasa ndivi ndi?

¹³ Ta ndakuijn ra:

—On sandá'vi ndó ñivi, ta kuiti naki'in ndó s̄i'ún ña káchí nagobierno xí'in ndó.

¹⁴ Ta sava natropa kixaá na ñinda'ka t̄'on na ra:

—Ta m̄ji ndi, ¿yukia va'a xini ñó'ó kasa ndivi ndi?

Ta ndakuijn taJuan, nika'an ra xí'in na:

—On kasa ku'ná ndó sí'ún inka nivi, ta on ka'an ndó ñavatá xa'a na. On ka'an kuáchí ndó xa'a ya'vi ndó, ta kusij ní ini ndó xí'in ña chá'vi na ndó'ó xa'a chiño ké'é ndó —káchí taJuan xí'in na.

¹⁵ Ta ku'a ní nivi ndáti na ña kixaá Cristo, ta ta ti'vi Ndios ña sakaku ra na, ta xáni ini na saá: “¿Án on sivi mji taJuan kúu ra?”

¹⁶ Ta taJuan nika'an ra xí'in na:

—Yi'i sákuchuj ndó'ó xí'in takuii, ta sata yi'i vaxi ñii ta ta ndeé ka noo yi'i. Ta yi'i kúu ta kisa chiño kuiti noo ra. Ta ta ndeé ka noo vaxi sata, ta sakuchu ra ndó'ó xí'in mji Níma Ndios, ña yóo ndatán yóo ño'o xixi. ¹⁷ Xa yóo ti'va ra kasa nani ra xa'a kuachi nivi, ta ke'é ra xí'in nivi ndatán ké'é nivi xí'in ndikin trigo ña xa'nda na ta saxixin na ña. Saá chi tayó'o nata'vi ra nivi na va'a noo na on vá'a. Ta taxi va'a ra nivi na va'a ña kundoo na ve'e ra, ta taan ra nivi na on vá'a noo xixi ño'o, ta nda ñii kivi on nda'va ño'o yó'o.

¹⁸ Ta xí'in ku'a ní to'on ndíchi, ndato'on taJuan xí'in nivi ña nandikó ini na, ta saá tuku nika'an ndoso ra to'on va'a xa'a Ndios xí'in na. ¹⁹ Ta xa'a tarey Herodes, nika'an taJuan, káchí ra saá: “On vá'a ke'é tarey Herodes, chi tonda'a ra xí'in ñásí'i ñani mji ra taFelipe”, káchí ra, nika'an ra noo nivi. Ta taJuan nika'an ka ra xa'a ku'a ní inka ña on vá'a ke'é taHerodes yó'o. ²⁰ Ta xí'in ndi'i ña on vá'a yó'o, taHerodes ke'é ka ra inka ña on vá'a ní ka ña chikaá ra taJuan ini ve'e kaá.

Ñayó'o ká'an xa'a taJuan kivi sakuchu ra taJesús

(Mt. 3:13-17; Mr. 1:9-11)

²¹ Ta kivi ta'an kunakaá taJuan ini ve'e kaá, ta sakuchu ra ku'a ní nivi. Ta saá sakuchu ra taJesús. Tá ká'an ka taJesús xí'in Ndios, ta

nixona ñoyivi nino noo ra, ²² ta vaxi noo Níma Ndios. Ndatán ná'a tísata vaxi noo rí, saá kixi noo ña, ta xikanoo ña noo ñíndichi taJesús. Ta nivi na ndóo yu'u yuta xini so'o na to'on Ndios nika'an ra nda ñoyivi nino, káchí ra sí'a:

—Yó'ó kúu Sa'ya, ta kí'vi ní ini xini, ta kusij ní ini xini yó'ó —káchí Ndios.

To'on yó'o ká'an yu kúu naxii síkuá taJesús

(Mt. 1:1-17)

²³ Tá nixino taJesús oko uxu kujya, ta kixá'a ra sáná'a ra nivi. Xáni ini nivi ndi sa'ya taJosé kúu ra. Ta taJosé kúu sa'ya taElí.

²⁴ Ta taElí kúu sa'ya taMatat, ta taMatat kúu sa'ya taLeví, ta taLeví kúu sa'ya taMelqui, ta taMelqui kúu sa'ya taJana, taJana kúu sa'ya taJosé. ²⁵ TaJosé kúu sa'ya taMatatías, taMatatías kúu sa'ya taAmós, taAmós kúu sa'ya taNahum, taNahum kúu sa'ya taEsli, taEsli kúu sa'ya taNagai. ²⁶ TaNagai kúu sa'ya taMaat, taMaat kúu sa'ya taMatatías, taMatatías kúu sa'ya taSemei, taSemei kúu sa'ya taJosé, taJosé kúu sa'ya taJudá. ²⁷ TaJudá kúu sa'ya taJoana, taJoana kúu sa'ya taResa, taResa kúu sa'ya taZorobabel, taZorobabel kúu sa'ya taSalatiel, taSalatiel kúu sa'ya taNeri. ²⁸ TaNeri kúu sa'ya taMelqui, taMelqui kúu sa'ya taAdi, taAdi kúu sa'ya taCosam, taCosam kúu sa'ya taElmodam, taElmodam kúu sa'ya taEr. ²⁹ TaEr kúu sa'ya taJosué, taJosué kúu sa'ya taEliezer, taEliezer kúu sa'ya taJorim, taJorim kúu sa'ya taMatat, taMatat kúu sa'ya taLeví.

³⁰ TaLeví kúu sa'ya taSimeón, taSimeón kúu sa'ya taJudá, taJudá kúu sa'ya taJosé, taJosé kúu sa'ya taJonán, taJonán kúu sa'ya taEliaquim. ³¹ TaEliaquim kúu sa'ya taMelea, taMelea kúu sa'ya

tāMainán, tāMainán kúu sá'ya tāMatata, tāMatata kúu sá'ya tāNatán. ³² TāNatán kúu sá'ya tāDavid, tāDavid kúu sá'ya tāIsaí, tāIsaí kúu sá'ya tāObed, tāObed kúu sá'ya tāBooz, tāBooz kúu sá'ya tāSalmón, tāSalmón kúu sá'ya tāNaasón. ³³ TāNaasón kúu sá'ya tāAminadab, tāAminadab kúu sá'ya tāAram, tāAram kúu sá'ya tāEsrom, tāEsrom kúu sá'ya tāFares, tāFares kúu sá'ya tāJudá. ³⁴ TāJudá kúu sá'ya tāJacob, tāJacob kúu sá'ya tāIsaac, tāIsaac kúu sá'ya tāAbraham, tāAbraham kúu sá'ya tāTaré, tāTaré kúu sá'ya tāNacor. ³⁵ TāNacor kúu sá'ya tāSerug, tāSerug kúu sá'ya tāRagau, tāRagau kúu sá'ya tāPeleg, tāPeleg kúu sá'ya tāHeber, tāHeber kúu sá'ya tāSala. ³⁶ TāSala kúu sá'ya tāCainán, tāCainán kúu sá'ya tāArfaxad, tāArfaxad kúu sá'ya tāSem, tāSem kúu sá'ya tāNoé, tāNoé kúu sá'ya tāLamec. ³⁷ TāLamec kúu sá'ya tāMatusalén, tāMatusalén kúu sá'ya tāEnoc, tāEnoc kúu sá'ya tāJared, tāJared kúu sá'ya tāMahalaleel, tāMahalaleel kúu sá'ya tāCainán. ³⁸ TāCainán kúu sá'ya tāEnós, tāEnós kúu sá'ya tāSet, tāSet kúu sá'ya tāAdán, tāAdán kúu sá'ya Ndios.

4

*Ñayó'o ká'an xá'a tāJesús
kivi ñanímā ndivá'a ká'no xito
ndoso ña ra*
(Mt. 4:1-11; Mr. 1:12-13)

¹ Ta nímā tāJesús chutú ní ña xí'in ndeē Nímā Ndios, ta kēē ra yūta Jordán, ta Nímā Ndios nīkǎ'ǎn ña xí'in ra kǎ'ǎn ra nǎo yóo yukū yichí. ² Ta oví sīkǎ kivi yóo tāJesús yukū yichí, ta ñanímā ndivá'a ká'no xito ndoso ña ra, chí kóni ña sandá'ví ña ra. Ta ndá lo'o ǎn vása ní-xixi tāJesús, chí nīxiyo so'on ra oví sīkǎ kivi, ta saá xí'i ní ra sǎko. ³ Ta kīxaa

ñanímā ndivá'a ká'no nǎo ra ña koto ndoso ña ra, ta nīkǎ'ǎn ña xí'in ra, káchí ña saá:

—Tá ndixa Sǎ'ya Ndios kúu ún, ta vǎ'a kǎ'nda chíño ún nǎo yūu ña ndóo yó'o ná nduu ña sītǎ vǎ'a —káchí ña xí'in tāJesús.

⁴ Ta ndǎkuijn tāJesús, káchí ra saá xí'in ñanímā ndivá'a:

—Tǎ'on Ndios káchí ña saá: “ǎn sivi nina ña xixi nivi kúu ña xini ñó'ó kutakū na. Ta xini ñó'ó kandixa vǎ'a na tǎ'on Ndios, ta saá kutakū na”, káchí tǎ'on Ndios —káchí tāJesús xí'in ñanímā ndivá'a.

⁵ Ta saá ñanímā ndivá'a ká'no nīkǎ'ǎn ña xí'in tāJesús kǎ'ǎn ra xí'in ña, ta ndǎa na ñii yukū sǎkón ní, ta ñandivá'a sǎná'a ña ra ndi'i ñoo ña yóo ñoyivi yó'o, ⁶ ta nīkǎ'ǎn ñanímā ndivá'a xí'in tāJesús, káchí ña saá:

—Taxi ndayí nda'ǎ ún kuu ún tǎká'no nǎo ndi'i ñoyivi yó'o, ta taxi ndi'i ñakuíkǎ xí'in ndi'i ñavǎ'a nda'ǎ ún. Saá chí ñǎ'a mii kúu ndi'i ña, ta yóo yichí taxi ña nda'ǎ nivi na káchí ini mii xini. ⁷ Tá kuxití ún nǎo, ta kasa tǎ'ó ún yi'i, ta taxi ndi'i ña kómii nda'ǎ ún —káchí ñanímā ndivá'a xí'in tāJesús.

⁸ Ta tāJesús ndǎkuijn ra, nīkǎ'ǎn ra xí'in ña:

—jKuta'ǎ ún nǎo, yó'ó, ñanímā ndivá'a ká'no Satanás! Chí káchí tǎ'on Ndios saá: “Ndasaá kuiti Ndios kasa tǎ'ó yó, ta kasa ndivi yó chíño ra, ta ǎn kasa tǎ'ó yó, ni ǎn kasa ndivi yó chíño inkǎ na”, káchí tǎ'on Ndios —saá nīkǎ'ǎn tāJesús xí'in ñanímā ndivá'a.

⁹ Ta saá ñanímā ndivá'a ká'no nīkǎ'ǎn ña xí'in tāJesús kǎ'ǎn ra xí'in ña, ta nīxaa na yíta na sini torre ve'e ñó'o ká'no ñoo Jerusalén, ta nīkǎ'ǎn ñanímā ndivá'a xí'in ra:

—Tá ndixa Sa'ya Ndios kúu ún, ta sakana xí'in mji ún nda njno,
 10 chi saá káchí to'on Ndios:

Ndios ti'ví ra ángel ña chindeé na yó'ó ta kundaa va'a na yó'ó.

11 Ta naángel natiin na yó'ó kanóo ún noo nda'a na, kotq nakava ún noo yuu, ta takué'e ún,

káchí to'on Ndios —káchí ñanímá ndiva'a xí'in taJesús.

12 Ta ndakuijn taJesús:

—Saá tuku káchí to'on Ndios: “Qn vá'a koto ndoso yó Ndios” —káchí taJesús.

13 Ta ndi'i xito ndoso ñanímá ndiva'a taJesús, ta kee ña kuá'an ña, ta ndáti ña inká kivi ña ndikó ña koto ndoso ña ra.

TaJesús kixá'á ra kisa ndivi ra chiño Ndios

(Mt. 4:12-17; Mr. 1:14-15)

14 Ta saá ndikó taJesús kuá'an ra, ta naxaa ra estado Galilea, ta ndee Nímá Ndios yóo ña xí'in ra. Ta nixita ní'nó to'on xa'a ra ñii ñii ñoo. 15 Ta taJesús saná'a ra nivi na nákutá'an kuá'a ní ve'e ño'o sinagoga ña yóo estado Galilea yó'o. Ta ndi'i nivi na xini so'o ña ká'an ra, va'a ní ká'an na xa'a ra.

TaJesús naxaa ra ñoo Nazaret

(Mt. 13:53-58; Mr. 6:1-6)

16 Ta taJesús naxaa ra ñoo Nazaret noo xa'no ra. Ta ndi'i saá kivi yji ña nákindée najudío xá'an ra ve'e ño'o sinagoga. Ta saá ñii kivi yji, ñakundichi ra ña ka'vi ra to'on Ndios noo inká nivi na nákutá'an ve'e ño'o yó'o. 17 Ta taxí na nda'a ra to'on Ndios ña njtaa taprofeta Isaías xina'á. Ta taJesús nandika ra ña, ta naní'i ra noo ká'an ña saá:

18 Nímá Ndios yóo ña xí'in j, ta nakaxin ña yji vaxij ña ndato'on j to'on va'a xí'in nandá'vi.

Ti'ví ña yji ña sandúva'a j nivi na tá'vi nímá.

Ta ti'ví ña yji vaxij saña j na nó'ni ndaa xí'in kuachi na.

Ti'ví ña yji sanda'aj nduchy noo nakuáá, ña va'a koto na, ta sakaku j nivi na xó'vi noo ña sáxo'vi ña'á.

19 Ta ti'ví ña yji vaxij ka'an ndoso j xí'in nivi ndí vitin nitondaa kivi Ndios chindeé ra na,

káchí to'on Ndios ña njtaa taIsaías ña ka'vi taJesús.

20 Ta saá nakasi taJesús tutu yó'o, ta nataxi ra nda'a ta xa xika chiño noo ve'e ño'o sinagoga, ta xikoo ra, ta ndi'i nivi ndáti na, xito na noo taJesús. 21 Ta kixá'á taJesús ká'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Mji kivi vitin, Ndios xa kisa ndivi ra to'on ra ña xini so'o ndó ka'vi j —káchí taJesús xí'in na.

22 Ta ndi'i nivi va'a ní ká'an na xa'a ra. Ta naka'nda ini na ndóo na, chi va'a ní ká'an ra. Ta njndaka to'on tá'an na:

—¿Án on sivi sa'ya taJosé kúu tayó'o? jNdachun va'a ní xini ra! —káchí na.

23 Ta saá njka'an taJesús xí'in na:

—Kúndaa ini ndí kóni ndó ka'an ndó xí'in j: “Ndotor, kasa tatan xí'in mji ún.” Saá chi xini so'o ndó xa'a ñava'a ke'éj ñoo Capernaum, ta vitin kóni ndó ña ñii ki'va saá ke'éj ñava'a ñoo j yó'o —káchí ra xí'in na.

24 Ta saá njka'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa ká'an j xí'in ndó, nda ñii taprofeta, on vása náki'in va'a na ra ñoo mji ra. 25 Naká'an ndó to'on Ndios xa'a taprofeta Elías, ta xa njka'an ndoso to'on Ndios xina'á. Kivi nixika taElías ñoyivi yó'o, ta Ndios ke'é ra ña on vása ní-koon savi un j kuyá sava, ta ndi'i nivi ndeé ní nixi'i na soko.

26 Tá mií saá ñoo Israel nixiyo kuá'a ní náña'a nandá'vi, ná nixi'i yji. Ta saá ni, Ndios on vása ní-ti'vi ra taElías ko'on ra nda ñii

ve'e náña'a yó'o ná táku ñoo Israel ña nataxi ná ñaxíxi nda'a ra. Ta ñii ñoo xíká naní Sarepta, ña nákaa noo ño'o naní Sidón, kúu ñoo noo tì'ví Ndios taElías ku'a'an ra koo ra ve'e ñii ña'a ndá'ví ñá nixi'j yí. ²⁷ Ta inka kujya xina'á taprofeta Eliseo nika'an ndoso ra to'on Ndios xí'in nivi, ta nixiyo ku'a'a ní naIsrael na xindee ní ndó'o kue'e tá'yí naní ña lepra. Ta Ndios on vása ní-sanda'a ra nda ñii nivi naño Israel na xikomí kue'e lepra, ta Ndios sanda'a ra ñii laá taNaamán, ta taño Siria xikuu ra. Tayó'o on sivi taIsrael xikuu ra, ta tayó'o kúu ta sanda'a Ndios —káchí taJesús xí'in na.

²⁸ Tá nivi na ndóo ve'e ño'o sinagoga ñoo Nazaret xini so'o na to'on ña nika'an taJesús, ta nisaá ní na xini na ra. ²⁹ Saá nakuíta na, ta tii na ra, ta ta'a na ra noo ñoo, ta ku'a'an na xí'in ra ñii xiki síkón. Saá chi kóni na sakana na ra nda ninoo noo kónó. ³⁰ Ta on vása ní-kuchiño na sakana na ra, chi taJesús njya'a ra ma'ño na, ta naki'in ra ku'a'an ra.

TaJesús nakutá'an ra xí'in ñii ta ta kómí nima ndiva'a
(Mr. 1:21-28)

³¹ Ta nixaá taJesús ñoo Capernaum estado Galilea, ta kindoo ra yó'o. Ta ndi'i saá kivi yí ña nákindée najudío, kí'vi ra ve'e ño'o sinagoga, ta sán'a ra nivi. ³² Ta naka'nda ini nivi xini so'o na ña ká'an ra, chi sán'a ra na ndatán sán'a ñii ta ta kómí ndayí.

³³ Ta ve'e ño'o sinagoga yó'o yóo ñii ta ta kómí nima ndiva'a, ta ñii ndeé ní nika'an ñandiva'a, káchí ña saá:

³⁴ —Yó'ó kúu taJesús taño Nazaret, ta, zndachun sándi'ín ndi'j? ¿Án xa kixaá ún sandi'ín xa'a ndi vitin? Xini va'ai yu kúu ún, yó'ó kúu Ta taYii ta

kixi noo Ndios —káchí ña xí'in taJesús.

³⁵ Ta saá nika'an taJesús xí'in ñandiva'a, káchí ra saá:

—¡Kasi yu'ún ta saña ún tayó'o!

Ta nima ndiva'a sanakava ña ta ndeé ndó'o nda noo ño'o, noo ndi'i nivi. Ta saá saña ña ra, ta nda lo'o on vása ní-satakué'e ña ra. ³⁶ Ta ndi'i nivi na ndóo, naka'nda ini na xini na ñayó'o, ta ninda'ka to'on xí'in tá'an mji na:

—¿Yukia yó'o? ¡Saá chi kómí ra ndeé xí'in ndayí, ta xá'nda chiño ra noo nima ndiva'a, ta kisa ndivi ña ña ká'an ra! —káchí na.

³⁷ Ta kama ní nixita ní'no to'on xa'a taJesús ndi'i ñoo ña ñó'o yatin.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sanda'a ra

ña'a ñásiso taSimón

(Mt. 8:14-15; Mr. 1:29-31)

³⁸ Ta kee taJesús ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta naki'in ra ku'a'an ra ve'e taSimón* ta nixaá ra ve'e tayó'o. Ta ña'a ñásiso taSimón ndeé ní ndó'o ña kue'e ka'ni. Ta nindukú na ñava'a noo taJesús chindee ra ñá. ³⁹ Ta saá taJesús nitondaa yatin ra noo kándú'y ñá, ta kixá'a ra xá'nda chiño ra noo kue'e ña saña ña ñayó'o. Ta xandikon saña kue'e xí'in ñá, ta nduva'a ñá. Ta ndakoo ñá, ta kixá'a ñá kisa ndivi ñá ña kuxu na.

TaJesús sán'a'a ra ku'a'a ní na ndeé ndó'o

(Mt. 8:16-17; Mr. 1:32-34)

⁴⁰ Tá xikuaa niketá ño'o, ta ku'a'a ní nivi ku'a'an na xí'in natá'an na, na ndeé ndó'o, ta nixaá na noo taJesús. Ta taJesús nitondaa nda'a ra ñii ñii na, ta sanduva'a ra na. ⁴¹ Ta ta'a ra ku'a'a ní nima ndiva'a xikomí sava na. Tá kee nima ndiva'a nivi, ta xí'in to'on ndason nika'an ña xí'in taJesús, káchí ña saá:

* 4:38 Inka kivi naní taSimón kúu Pedro.

—Yó'ó kúu Sa'ya Ndios —káchí ña.

Ta taJesús on vása ní-taxi ra ka'an ka ñanímā ndiva'a, chi xíní ña Cristo kúu ra.

TaJesús ká'an ndoso ra t'on Ndios
kuq'a ní ñoo estado Galilea

(Mr. 1:35-39)

⁴² Tá nṭivi inka kivi, kee taJesús kuq'an ra ñii xiña noq on koḡ nivi. Ta kuq'a ní nivi kee na kuq'an na nandukú na ra. Ta nixaḡ na noq taJesús, ta on xjin na taxi na kee ra ko'on ra inka ñoo.

⁴³ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Xíní ñó'ó ka'an ndoso j t'on ñava'a xa'a yichí Ndios noq nivi na inka ñoo, chi xa'a ñayó'o Ndios t'í'ví ra yí'í vaxi ñoyívi yó'o —káchí ra xí'in na.

⁴⁴ Ta saá taJesús kee ra kuq'an ra kuq'a ní ve'e ño'o sinagoga estado Galilea, ta ká'an ndoso ra t'on Ndios noq nivi.

5

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús
kivi kana ra natqa ña kundikḡn na ra

(Mt. 4:18-22; Mr. 1:16-20)

¹ Ñii kivi ñindichi taJesús yu'u mṭni ká'no naní Genesaret.* Ta kuq'a ní nivi vaxi ta'a na noq ra, chi kóni na koni so'o na t'on Ndios. ² Ta taJesús xini ra ovi tón barco yita nó yu'u mṭni chi xa noq nataḡ na táva tiaká, ta kixá'á na nákata na ñono na yu'u takuí. ³ Ta taJesús ndaḡ ra ñii tón barco, tón barco taSimón kúu nó. Saá ndukú taJesús ña sakuta'a lo'o ka ra nó ma'ño takuí. Ta xikoo taJesús ini tón barco yó'o, ta kixá'á ra sáná'a ra nivi na yita yu'u takuí. ⁴ Tá ndi'i nika'an ra xí'in nayó'o, ta nika'an ra xí'in taSimón:

—Vitin va'a sakuta'a ún tón barco noq kónó va'a takuí yó'o,

ta sakana ni'ni ndó ñono ña ná kako'on tiaká —káchí taJesús xí'in ra.

⁵ Ta ndakuijn taSimón, káchí ra saá:

—Tata Maestro, xa nṭkisa chiño ndi niño ñoo, ta nda ñii tiaká on vása ní-tava ndi. Ta vitin tuku sakana ni'ni ndi ñono, chi saá xa'nda chiño ún noq ndi.

⁶ Ta sakana ni'ni na ñono ini takuí, ta kuq'a ní tiaká nṭkakḡ'on. Nichútú ndaḡ rí ini ñono, tḡnda kixá'á ña tá'nda ña xí'in ña veé ní tiaká. ⁷ Ta xí'in nda'a na kana na natá'an na, na ñó'o ini inka tón barco, ña kixi na chindeé ña'á na. Ta saá kixaa nayó'o, ta sakutú na ovi tón barco xí'in tiaká. Ta chútú ndaḡ tón barco, ta ña veé ní ndiso nó kixá'á nó kuḡn ketá nó ini takuí. ⁸ Tá xini taSimón ña chútú ndaḡ tón barco, ta xikuxítí ra noq taJesús, ta nika'an ra xí'in ra:

—Yí'í kúu ṭaḡ ta kómí kuachi, ta yó'ó kúu tayji. Ñakán on vása kómí yichí kutá'an j xí'in ún —káchí taSimón xí'in taJesús.

⁹ Chi taSimón yó'o xí'in natá'an ra, naka'nda ini na ta nṭyí'ví na ña xito na chútú ndaḡ tón barco xí'in tiaká. ¹⁰ Ta ñii saá nṭyí'ví ovi sa'ya taZebedeo, naní na Jacobo xí'in Juan, ta ñii káchí kisa chiño na xí'in taSimón, ta unṭi ṭaḡ yó'o kúu ta xí'in yiton tón barco. Ta nika'an taJesús xí'in taSimón:

—On kuyí'ví ún. Saá chi vitin kixá'á ún inka chiño, ña kúu ña nakaya ún nivi kundikḡn na yichí Ndios —káchí taJesús xí'in taSimón.

¹¹ Ta saá natava na tón barco nda noq yichí yu'u mṭni, ta sandakoo na ndi'i ña kómí na, ta xikundikḡn na kuq'an na saṭa taJesús.

* 5:1 Inka kivi naní mṭni Genesaret kúu mṭni Galilea.

N̄ayó'o ká'ān xá'a t̄ajesús kivi sanda'a ra
ñii t̄aa t̄a ndeé ndó'o ku'e'e tá'yí
 (Mt. 8:1-4; Mr. 1:40-45)

¹² Ñii kivi yóo t̄ajesús ñii ñoo, ta kixaa ñii t̄aa ndeé ní ndó'o ra ku'e'e tá'yí ña naní lepra. Tá xini ra t̄ajesús, ta kixaa ra ñoo ra, ta xikuxití ra nda chindú'u ra t̄a'ya ra ñoo ño'o, ta xaku ndá'ví ra ñoo t̄ajesús, káchí ra saá:

—Tata, tá kóni ún, ta sanda'a ún yi'j ñoo ku'e'e ña ndó'o j —káchí ra xí'in t̄ajesús.

¹³ Ta t̄ajesús chinóo ra nda'a ra soqo tayó'o, ta ñika'an ra:

—Kóni chindeé j yó'o. jNda'a ún! —káchí ra xí'in ra.

Ta xandikōn saña ku'e'e tá'yí xí'in ra, ta nduva'a ra. ¹⁴ Ta t̄ajesús xā'nda chiño ra ñoo ra, káchí ra saá:

—On ndato'on ún xí'in nda ñii ñivi. Ta vitin ko'on ún ñoo t̄asutu ná koto ra yó'o ña kundaa ini ra xa ñinda'a ún. Ta kuni'i ún ndi'i ñasókō ña xā'nda chiño ndayí Ndios ña ñitaa t̄aMoisés, ta taxi ún ñayó'o nda'a Ndios ña kundaa ini ñivi xa ñinda'a ún —káchí t̄ajesús xí'in ra.

¹⁵ Ta ñixit̄a ní'nó to'on xā'a ña k̄e'e t̄ajesús, ta kuā'a ní ñivi kuā'an na nakutá'an na ñoo t̄ajesús ña koni so'o na to'on ña ká'an ra, ta kóni na sanda'a ra na ñoo ndi'i ku'e'e ndó'o na. ¹⁶ Ta kuā'a ní yich̄i t̄ajesús xā'an ra ñii xiiña ñoo on ko'o ñivi, ña k̄a'an ra xí'in Ndios.

N̄ayó'o ká'ān xá'a t̄ajesús kivi sanda'a ra t̄a on kivi kanda
 (Mt. 9:1-8; Mr. 2:1-12)

¹⁷ Ñii kivi t̄ajesús sáná'a ra ñivi, ta ndóo sava nafariseo xí'in ink̄a na sáná'a ndayí Ndios ña ñitaa t̄aMoisés xina'á. Kixi sava nayó'o kuā'a ñoo estado Galilea, ta sava na kixi ñoo Jerusalén xí'in ink̄a kuā'a ñoo estado Judea. Ta ndóo na xini so'o na ña ká'an t̄ajesús, ta ndeé Ndios yóo xí'in ra ña sanda'a

ra ñivi. ¹⁸ Ta vaxi komi t̄aa ñisokó na ñii xito ñoo kánoo ñii t̄aa t̄a on kivi kanda, ta kixaa na ve'e ñoo yóo t̄ajesús. Ndúkú na kivi na xí'in t̄a on kivi kanda ini ve'e yó'o, chi kóni na chindú'u na ra ñoo t̄ajesús ña sanda'a ña'á ra. ¹⁹ Ta chútú ndaa ñivi, ta ñi-kuchiño kivi na xí'in xito ñoo kánoo t̄a on kivi kanda. Ta saá ndaa na sini ve'e, ndíso na xito ñoo kánoo ra, ta kindaa na sava chíyó ña ñixona ñii yavi ñoo kuchiño sanoo na tayó'o ñoo t̄ajesús. ²⁰ Tá t̄ajesús xini ra komi t̄aa yó'o kándixa na ndí kúndeé ra sanda'a ra t̄atá'an na, ta ñika'an ra xí'in t̄a ndeé ndó'o, káchí ra saá:

—Ñani, vitin xa kisa ká'no ini j xā'a kuachi ún —káchí t̄ajesús xí'in ra.

²¹ Ta nafariseo xí'in ink̄a na sáná'a ndayí Ndios xini so'o na ña ñika'an t̄ajesús, ta kixá'á na xáni sini na saá: “¿Ndá ndayí kómí tayó'o ká'an ra saá? ¿Án xáni ini ra mji ra kúu Ndios? Chi kundaa ini yó ndí ñii laá Ndios kómí ndayí kasa ká'no ini ra xā'a kuachi ñivi”, xáni sini na.

²² Ta t̄ajesús xini ra yukia xáni sini nayó'o, ta ñika'an ra xí'in na:

—¿Ndachun xáni sini ndó ña on vá'a yó'o? ²³ ¿Yukia yo'vi k̄a k̄a'an j xí'in t̄a on kivi kanda? ¿Án yo'vi k̄a k̄a'an j xí'in ra ña ndoo kuachi ra? ¿Án yo'vi k̄a k̄a'an j xí'in ra ña nakundichi ra ta ko'on xá'á ra? ²⁴ Ta vitin sanda'a j tayó'o, ta saá kundaa ini ndó'o ndí yi'j kúu t̄a kómí ndayí Ndios ñoyivi yó'o ña nakata j kuachi ñivi.

Ta saá ñika'an ra xí'in t̄a ndeé ndó'o yó'o:

—Nakundichi ún ta ná kuiso ún xito ún, ta no'o ún vitin —káchí t̄ajesús xí'in ra.

²⁵ Ta saá ñoo ndi'i ñivi na yita yó'o, xandikōn nakundichi tayó'o, ta nakusókō na xito ra, ta ñaki'in ra yich̄i kuano'o ra ve'e ra. Ta

kísa ká'no ní ra Ndios chí ndá'a ra. ²⁶ Ndi'i n̄ivi n̄aka'nda ní ini na, ta kisa ká'no na Ndios. Ta kixá'á na yí'ví ní na, ká'an na:

—¡Ndachun ñava'a ní x̄ini ndi k̄iv̄i vitin! —káchí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesus k̄ivi kana ra taLeví ña kundik̄on ra sat̄a ra (ink̄a k̄ivi nan̄i taLeví kúu Mateo)

(Mt. 9:9-13; Mr. 2:13-17)

²⁷ Ta saá taJesus kee ra kuá'an ra, ta x̄ini ra ñii t̄a nan̄i ra Leví, yóo ra kisa chiño ra n̄oq káya ra s̄i'ún xa'a nagobierno ñoo Roma. Ta n̄ika'an taJesus x̄i'in taLeví, káchí ra saá:

—Na'a kundik̄on ún sat̄a i —káchí ra x̄i'in ra.

²⁸ Ta taLeví sandakoo ra ndi'i ña kómí ra, ta nakundichi ra, ta kuá'an ra sat̄a taJesus.

²⁹ Ta saá taLeví kisa ndivi ra ñii viko ká'no ve'e ra xa'a taJesus. Ta kuá'a ní na káya s̄i'ún xa'a nagobierno x̄i'in kuá'a ní ink̄a na kánoo t̄o'on ña on vá'a xa'a, n̄ix̄iyo na ve'e yó'o x̄ixi na x̄i'in taJesus. ³⁰ Ta nafariseo x̄i'in na saná'a ndayí Ndios, x̄ini na yu kúu n̄ivi ndóo x̄ixi x̄i'in taJesus. Ta saá n̄ika'an na x̄i'in naxíka x̄i'in taJesus si'a:

—On vása va'a ñayó'o. ¡Ndachun x̄ixi ndó x̄i'in n̄ivi na káya s̄i'ún xa'a nagobierno, x̄i'in ink̄a na kánoo t̄o'on ña on vá'a xa'a? —káchí na.

³¹ Ta saá n̄ika'an taJesus x̄i'in na:

—N̄ivi na on vása ndeé ndó'o, on vása x̄ini ñó'ó nayó'o na kasa t̄atan ña'á, ta n̄ivi na ndeé ndó'o kúu na x̄ini ñó'ó kutátan. ³² On s̄iví xa'a n̄ivi va'a kúu ña k̄ixaaj̄i ñoyívi yó'o. Ta xa'a n̄ivi na on vá'a kúu ña k̄ixaaj̄i, ta kanaj̄i na ña nandikó ini na ta kundik̄on na yich̄i Ndios —káchí taJesus x̄i'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ña yóo so'on n̄ivi

(Mt. 9:14-17; Mr. 2:18-22)

³³ Ta n̄ika'an n̄ivi x̄i'in taJesus:

—Kuá'a ní yich̄i na ndik̄on sat̄a taJuan yóo so'on na, ta ká'an na x̄i'in Ndios, ta ñii k̄i'va saá yóo nafariseo. Ta naxíka x̄i'in m̄ii ún, ¿ndachun ndá ñii k̄iv̄i on vása yóo so'on na? —káchí na.

³⁴ Ta ndakuijn taJesus, káchí ra saá:

—Tá yóo ñii t̄a t̄a tonda'a, ta ndi'i n̄ivi na yóo viko tonda'a yó'o x̄ixi na, ta on k̄iví koo so'on na, saá chí yóo k̄a tayó'o x̄i'in na. ³⁵ Ta k̄iv̄i ña vāxi, on kóo k̄a ra x̄i'in na. Ta saá k̄iá koo so'on na.

³⁶ Ta saá ndat̄o'on taJesus ov̄i cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Tá yóo ñii tikot̄o ña yatá, ta ndá ñii n̄ivi on ka'nda na tikot̄o xaá ña sanda'a na n̄oq tikot̄o yatá. Saá chí tikot̄o ña xaá ndi'i xa'a ña, ta ñii ñá'ño tikot̄o xaá on vása va'a kuna'a ña ña nakutá'an ña x̄i'in ña yatá. ³⁷ Ta ndut̄a vino xaá, ta ndá ñii n̄ivi on vása taan na rá ini ñii yatá. Saá chí ta'nda ñii yó'o, ta kūit̄a ndi'i tándut̄a vino, ta ndi'i xa'a ñii. ³⁸ X̄ini ñó'ó taan na tándut̄a vino xaá ini ñii xaá, ta saá kundeé rá koo rá, ta ñii xaá yó'o on ta'nda ña. ³⁹ Ta n̄ivi na kúsij̄i ini x̄i'i tándut̄a vino yatá on x̄iin na ko'o na tándut̄a vino xaá, chí ká'an na: “Tándut̄a vino yatá kúu tá va'a k̄a n̄oq tándut̄a vino xaá”, káchí na —káchí taJesus x̄i'in na.

6

TaJesus kómí ra ndayí ka'nda chiño ra

xa'a k̄iv̄i ȳii ña nákindée najudío

(Mt. 12:1-8; Mr. 2:23-28)

¹ Ñii k̄iv̄i ȳii ña nákindée najudío, ta taJesus x̄i'in naxíka x̄i'in ra, kuá'an na yá'a na ma'ño n̄oq yóo yita trigo. Ta naxíka x̄i'in taJesus kixá'á na xá'nda na yok̄o

ta k̄indaa na soq trigo, ta xaxi na trigo. ² Ta x̄ini nafariseo ña ke'é nayó'o, ta ñika'an na:

—¿Ndachun yá'a ndoso ndó ndayí Ndios?, chi x̄anda ndó trigo, ta on vá'a kasa chiño yó k̄ivi ȳi ña nákindée yó, káchí ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés x̄ina'á —káchí nafariseo.

³ Ta ndakuiñ taJesús, ñika'an ra saá x̄i'in na:

—¿Án on vása ní-ka'vi ndó to'on Ndios noq ká'an ña x̄a'á x̄i sikuá yó tarey David x̄i'in natá'an ra k̄ivi ñixi'j na soqo? ⁴ Saá chi kuiya x̄ina'á ñik̄i'vi tarey David ini ve'e Ndios, ta x̄ixi ra s̄it̄a va'a ñaȳi, vará on s̄ivi tasut̄u x̄ikuu ra. Ta tax̄i ra s̄it̄a va'a yó'o nda'a natá'an ra x̄ixi na. Ta káchí ndayí Ndios saá: “Ndasaa s̄utu kuiti kúchiño kuxu s̄it̄a va'a ȳi” —káchí taJesús x̄i'in na.

⁵ Ta káchí ka ra saá x̄i'in na:

—Ȳi'j, t̄aa ta k̄ixi noq Ndios, kóm̄i'j ndayí ka'an̄i yukí̄a va'a ke'é yó k̄ivi ȳi ña nákindée yó —káchí taJesús x̄i'in nafariseo.

TaJesús sanda'a ra t̄aa ta ȳichí nda'a

(Mt. 12:9-14; Mr. 3:1-6)

⁶ Ta ink̄a k̄ivi ȳi ña nákindée najudío, taJesús ñik̄i'vi ra ve'e ño'o sinagoga, ta k̄ixá'á ra sáná'a ra ñivi. Ta yóo ñii t̄aa, ña ȳichí kúu nda'a kua'á ra, ta on vása kánda ña. ⁷ Ta ndóo sava nafariseo x̄i'in na sáná'a ndayí Ndios, nándukú na ndasaa chikaa na kuachi s̄at̄a taJesús. Ta x̄ito naní na yukí̄a ke'é taJesús, án sanda'a ra tayó'o, chi k̄ivi ȳi ña nákindée na kúu ña. ⁸ Ta taJesús x̄in̄i ra ña x̄ani ini nayó'o, ta ñika'an ra x̄i'in t̄aa ta ȳichí nda'a:

—Na'a kundichi ún ma'ño noq ndi'i ñivi yó'o.

Ta saá ñakundichi ra ta k̄ixaa ra.

⁹ Ta taJesús ñindaq̄a to'on ra ñivi:

—¿Yukí̄a káchí ndayí Ndios x̄a'á k̄ivi ȳi ña nákindée yó? ¿Án on vása ndixa káchí ña ke'é yó ñava'a, ta on ke'é yó ñandiva'a? ¿Án on vása ndixa káchí ña sakaqu yó ñivi, ta on sandi'i yó x̄a'á na? —káchí ra.

¹⁰ Ta taJesús ñakoto va'a ra noq ndi'i na, ta ñika'an ra x̄i'in t̄aa ta ȳichí nda'a:

—Sanakaa ún nda'a ún vitin —káchí ra.

Ta tayó'o sanakaa ra nda'a ra, ta nduva'a ña. ¹¹ Ta nafariseo ñisaa ní ini na, ta k̄ixá'á na ká'an na x̄i'in tá'an na ndasaa koo ka'ni na taJesús.

TaJesús ñakaxin ra uxu ovi t̄aa ña kasa ndivi na chiño ra
(Mt. 10:1-4; Mr. 3:13-19)

¹² Ñii k̄ivi kee taJesús ku'a'an ndaa ra ñii x̄ik̄i ña ka'an ra x̄i'in Ndios. Niño ñoó ñika'an ra x̄i'in Ndios. ¹³ Ta ñit̄ivi ink̄a k̄ivi. Ta k̄ana ra na ndík̄on s̄at̄a ra vaxi na noq ra, ta ñakaxin ra uxu ovi t̄aa, ta s̄akunaní ra na apóstol.*

¹⁴ Ta ñii ñii ta uxu ovi apóstol yó'o ñan̄i ra si'a: ñii ra ñan̄i Simón, ta taJesús s̄akunaní ña'á ra Pedro; ink̄a ra ñan̄i Andrés, ñani taSimón kúu ra; ink̄a ra ñan̄i Jacobo; ink̄a ra ñan̄i Juan; ink̄a ra ñan̄i Felipe; ink̄a ra ñan̄i Bartolomé; ¹⁵ ink̄a ra ñan̄i Mateo; ink̄a ra ñan̄i Tomás; ink̄a ra ñan̄i Jacobo, sa'ya taAlfeo kúu ra; ink̄a ra ñan̄i Simón, t̄aa ta ndík̄on partido ñan̄i ña zelote kúu ra; ¹⁶ ink̄a ra ñan̄i Judas, sa'ya taJacobo kúu ra; ink̄a ra ñan̄i Judas Iscariote, tayó'o x̄ikuu t̄aa ta ñit̄ondaa ñis̄ikó kuí'ná taJesús nda'a na s̄aa ini x̄ini ña'á.

TaJesús sanda'a ra ku'a'á ní ñivi
(Mt. 4:23-25)

¹⁷ Ta noq yukú vaxi noo taJesús x̄i'in na ñakaxin ra kaka x̄i'in ra, ta k̄ixaa na ñii yoso. Ta ñakutá'an

* 6:13 To'on “apóstol” kóni kachí ña: Ñivi na tí'ví taká'no kasa ndivi na chiño ra.

kuḗ'a ní n̄vi na ndíkɔn s̄aṭa ra xí'in inka na k̄ixaḗ n̄oḡ ra. Sava nayó'o k̄ixi na ñoo Jerusalén xí'in kuḗ'a k̄a ñoo estado Judea, inka na k̄ixi ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón, ña ñó'o yatin yu'u takuii m̄ini. K̄ixaḗ na konj s̄o'o na t'ɔn ña k̄a'an taJesús xí'in na, ta ndúkú na ña sanda'a ra n̄vi na ndeé ndó'o ku'e. ¹⁸ Ta taJesús ṭava ra ndi'i ním̄a ndiva'a, ta sanda'a ra na ndeé ndó'o. ¹⁹ Ndi'i nayó'o kóni na tɔndaḡa na taJesús, saá chi ndeé Ndios kée ña ra, ta sánda'a ña na.

Ká'an taJesús yu kúu na náki'in ñava'a táxi Ndios nda'a na, ta nákaḡ ñasij ním̄a na

(Mt. 5:1-12)

²⁰ Ta saá xíto taJesús n̄oḡ naxika xí'in ra, ta ñika'an ra xí'in na:

—Tá kúu ndó'ó nandá'ví, na kúndaḡa ini ndí xínj ñó'ó ndó Ndios, ta xa'a ñayó'o nákaḡ ñasij ním̄a ndó, chí kúu ndó n̄vi na ndíkɔn yichí n̄oḡ xá'nda chiño Ndios.

²¹ 'Tá nándukú ndó Ndios, ndatán n̄vi na xí'j ní s̄oko nándukú na ña kuxu na, ta xa'a ñayó'o nákaḡ ñasij ním̄a ndó, chí Ndios taxi ra ña kutú ini ndó xí'in ñava'a.

'Tá kúchuchú ini ndó t̄anda xáku ndó xa'a ñoyívi yó'o, ta xa'a ñayó'o nákaḡ ñasij ním̄a ndó, chí vaxi k̄ivj Ndios sakutú k̄a ra ñasij ní ním̄a ndó.

²² 'Tá yóo n̄vi ta s̄aḡ ini na xínj na ndó'ó, ta ɔn x̄in na kutá'an va'a na xí'in ndó, ta kándiva'a na xí'in ndó ta chíkaḡ na ñatɔ'ó ndó nda n̄no chí ndíkɔn ndó yí'i, ta xa'a ñayó'o nákaḡ ñasij ním̄a ndó. ²³ K̄ivj ña k̄undeé ndó xó'vj ndó si'a, ta ná kusij ní ini ndó, chí ká'no ní ñava'a taxi Ndios nda'a ndó ñoyívi n̄no. Nan̄vi na x̄itaku x̄ina'á s̄axɔ'vj ní na naprofeta, ta ñii k̄i'va saá sa'ya ñani síkuá na saxɔ'vj na ndó'ó vitin, xa'a ña ndíkɔn ndó yí'i.

TaJesús ká'an yu kúu n̄vi xɔ'vj k̄ivj ña vaxi

²⁴ 'jNdá'ví ní ndó'ó nakuíká!, chí kusij ní ini ndó xí'in ña yóo ñoyívi yó'o.

²⁵ 'jNdá'ví ní ndó'ó na chútú t̄ixin vitin!, chí vaxi k̄ivj ña ɔn kóo k̄a ña kuxu nda'a ndó, ta k̄ivj ndó s̄oko.

'jNdá'ví ní ndó'ó na s̄ij ní xáku vitin!, chí vaxi k̄ivj ña kuchuchú ní ini ndó t̄anda kuaku ndó.

²⁶ 'jNdá'ví ní ndó'ó na va'a ní ká'an ndi'i n̄vi xa'a vitin! Saá chí x̄ina'á x̄ij síkuá ndó ñii k̄i'va saá va'a ní ñika'an na xa'a naprofeta vatá —káchí taJesús xí'in na.

N̄vi na s̄aḡ ini xínj yó, xínj ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó na

(Mt. 5:38-48; 7:12)

²⁷ Saá ñika'an k̄a taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Kónij k̄a'an k̄aj xí'in ndó'ó na xínj s̄o'o ña ká'anj: Kuki'vi ini ndó koni ndó n̄vi na s̄aḡ ini xínj ndó'ó, ta ke'é ndó ñava'a xí'in n̄vi na ɔn x̄in koni ndó'ó. ²⁸ Ndukú ndó n̄oḡ Ndios ña ke'é ra ñava'a xí'in n̄vi na s̄atavj chí'ña ndó'ó, ta k̄a'an ndó xí'in Ndios xa'a n̄vi na kándiva'a xí'in ndó. ²⁹ Tá káni n̄vi xa'nda nda'a na n̄oḡ ñii ndó, ta ɔn kani tá'an ndó xí'in na, ta va'a k̄a taxi ndó ná kani na inka tá'ví n̄oḡ ndó. Tá ñii n̄vi kíndaa na tikachí ndó, ta va'a taxi ndó ña kíndaa na nda kotó ndó. ³⁰ Tá yóo n̄vi na ndúkú ña'a n̄oḡ ndó, ta va'a taxi ndó ña ndúkú na nda'a na. Tá yóo n̄vi na kíndaa ña kómí ndó nda'a ndó, ta ɔn ndukú ndó nataxi na ña kíndaa na nda'a ndó. ³¹ Ta ñii k̄i'va ndatán kóni ndó ke'é n̄vi ñava'a xí'in ndó, saá ke'é ndó ñava'a xí'in na.

³² 'Saá chí tá k̄ivi ini ndó xínj ndó ndasaá kuiti n̄vi na k̄i'vi ini xínj ndó'ó, ta ɔn vása ká'no ñayó'o n̄oḡ Ndios, chí inka n̄vi, vará na ɔn vá'a kúu na, ta saá ni, k̄i'vi ini nayó'o xínj na n̄vi na k̄i'vi ini xínj ña'á. ³³ Tá ke'é ndó ñava'a xí'in ndasaá kuiti na ke'é ñava'a

xí'in ndó, ta on vása ká'no ñayó'o noq Ndios, chi inká ñivi, vará na on vá'a kúu na, ta saá ni, ké'é na ñava'a xí'in ñivi na ké'é ñava'a xí'in na. ³⁴ Tá sátati ndó ña kómí ndó ndasaá kuiti nda'a ñivi na ndáti ndó nataxi ña nda'a ndó, ta on vása ká'no ñayó'o noq Ndios, chi ndá ñivi na on vá'a sátati na ña kómí na nda'a natá'an na, chi xáni sijní na ñii kivi naki'in tuku na ña sátati na. ³⁵ Ta ndó'ó, xini ñó'ó kuki'vi ini ndó koni ndó ñivi na sáa ini xini ndó'ó. Ke'é ndó ñava'a xí'in na, ta satati ndó na ña kómí ndó, vará on vása ndáti ndó naki'in tuku ndó ña sátati ndó. Ta saá kuchiño naki'in ndó ñava'a taxi Ndios nda'a ndó. Chi ñava'a ke'é ndó saná'a ña ndixa kúu ndó sa'ya Ndios taKá'no. Chi Ndios ké'é ra ñava'a xí'in ñivi na on vá'a, ta xí'in ñivi na on xjin nakoni ndi'i ñava'a vaxi noq Ndios. ³⁶ Kundá'ví ini ndó koni ndó inká ñivi, saá chi Yivá yó Ndios kúu ta kundá'ví ní ini xini ndi'i ñivi.

On ka'an yó to'on ña on vá'a xa'a inká ñivi

(Mt. 7:1-5)

³⁷ Tá on ka'an ndó ña on vá'a xa'a inká ñivi, ta Ndios on ka'an ra ña on vá'a xa'a ndó'ó. Tá on sataví chi'ña ndó inká ñivi, ta Ndios on sataví chi'ña ra ndó'ó. Tá kasa ká'no ini ndó xa'a kuachi inká ñivi, ta Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó. ³⁸ Tá taxi ndó ñava'a nda'a inká ñivi, ta saá Ndios taxi ra ñava'a nda'a ndó. Ndatán yóo ki'va chútú ña sákutú ni'i na, tandá kóyo ndaa mji ña, saá koo ki'va ña taxi Ndios nda'a ndó. Ndatán yóo ki'va ña taxi ndó nda'a inká ñivi, ta mji ki'va yó'o taxi Ndios nda'a ndó —káchí tajesús xí'in na.

³⁹ Ta ndato'on tajesús ñii cuento ña saná'a ra na. Njika'an ra, káchí ra saá:

—¿An kuchiño ñii takuáá tiin ra nda'a inká takuáá ña ko'on ra

ñii yichi? On kuchiño, chi ovi ra saá koyo ta'vi. ⁴⁰ Tá yóo ñii ta sakuá'a, ta on kuchiño kuu ra ta ká'no ka noq tamaestro ra. Ta saá ni, tá ndi'i sakuá'a ní ra, ta kuchiño tondaa ra koo ra ndatán yóo tamaestro ra —káchí tajesús.

⁴¹ Ta ndato'on tajesús inká cuento ña saná'a ra, káchí ra saá xí'in na:

—Ndatán yóo ñivi na kí'in va'a kuenda ña nákaa ñii m'i lo'o nduchú noq ñani tá'an na, ta on vása kí'in na kuenda ña nákaa ñii yiton tón ká'no nduchú noq mji na, ta saá yóo ndó'ó, chi kí'in va'a ndó kuenda ña kuachi lo'o ké'é natá'an ndó, ta on vása kí'in ndó kuenda ña kuachi ká'no ké'é mji ndó. ⁴² Tá nákaa ñii yiton ká'no nduchú noq ndó, ta on vá'a ka'an ndó xí'in ñani ndó, kachí ndó saá: “Taxi ún ná tavaí m'i lo'o nákaa nduchú noq ún”, kachí ndó. Tá ké'é ndó saá, ta, jñivi na ovi yu'ú kúu ndó'ó! Chi si'na xini ñó'ó tava ndó yiton nákaa nduchú noq ndó, ta saá kuchiño va'a koto ndó ña tava ndó m'i lo'o nákaa nduchú noq ñani ndó —káchí tajesús xí'in na.

Ña ké'é ñivi saná'a yukia yóo ini na

(Mt. 7:17-20; 12:33-35)

⁴³ —Ndá ñii yiton tón va'a, on kivi koon ku'i tí on vá'a nda'a nó, ta ndá ñii yiton tón on vá'a, on kivi koon ku'i va'a nda'a nó. ⁴⁴ Tá xito ndó ku'i nda'a yiton, ta saá kúndaa ini ndó ndá yiton kúu nó. Yiton tón ñiño ta on vása kóon tíhigo ni tíuva nda'a nó. ⁴⁵ Tón yiton saná'a saá: Ñivi na kómí nímá va'a, ká'an na to'on va'a. Ta ñivi na kómí nímá on vá'a, ká'an na to'on on vá'a. Saá chi ndatán yóo nímá ñivi, saá yóo to'on ña ká'an na —káchí tajesús xí'in na.

Xini ñó'ó kasa ndivi ñivi ña ká'an tajesús xí'in na

(Mt. 7:24-27)

⁴⁶ Ta saá njika'an ka ra xí'in na:

—Ta ndó'ó, ¿ndachun ká'an ndó yí'í kúu taKá'no nọọ ndó, ta ọn xjín ndó kasa ndivi ndó ña ká'anj xí'in ndó? ⁴⁷ Ta vitin ndátọ'onj xí'in ndó ndasaá yóo nivi na xínj sọ'o tọ'onj ta kisa ndivi na ña ká'anj xí'in na. ⁴⁸ Ndatán yóo ñii taa ta ndíchí sijnj, saá yóo na. Saá chi taa ta ndíchí sijnj xáta kónó ra ta kisa va'a ra ve'e ra sata yuu chée kútu. Tá ndeé ní koon savj, ta xá'no ní yuta, ta xa'a ve'e tayó'o ndeé ní káni takuí, ta ve'e ra ọn vása ní-nakava ña, chi xa'a ve'e yó'o nákaa kútu ña sata yuu chée. ⁴⁹ Ta ndatán yóo ñii taa ta ọn vása ndíchí sijnj, ta tayó'o kisa va'a ra ve'e ra nọọ yóo yotí vitá, saá yóo nivi na xínj sọ'o tọ'on ña ká'anj, ta ọn vása kisa ndivi na ña. Tá ndeé ní koon savj, ta xá'no ní yuta, tанда xa'a ve'e tayó'o ndeé ní káni takuí, ta ọn vása ní-kundeé ña, ta nakava ña ta ndi'i xa'a ña —káchí taJesús xí'in na.

7

TaJesús sanda'a ra ñii taa ta kisa chiño nọọ ñii ta ndíso chiño xí'in natropa (Mt. 8:5-13)

¹ Tá ndi'i nika'an taJesús xí'in na, ta ndikó ra kuano'ọ ra ñoo Capernaum. ² Ta yóo ñii taño Roma ta ndíso chiño xí'in ñii ciento natropa kúu ra, ta ndeé ní ndó'o ñii ta kisa chiño nọọ ra nda yóo ña kivi ra. Ta tapatrón ra kí'vi ní ini ra xíni ña'á ra. ³ Ta xinj sọ'o ra tọ'on ña nika'an nivi xa'a taJesús, ta tị'ví ra sava naxikua'a nọọ najudío kọ'on na ndukú na nọọ taJesús kixi ra sanda'a ra ta kisa chiño nọọ ra. ⁴ Kivi nixaa naxikua'a nọọ taJesús, ta kixá'á na xáku ndá'ví na nọọ ra, ká'an na xí'in ra:

—Tata, vaxi ndj ndúkú ndj ñamanj nọọ ún sanda'a ún ta kisa chiño nọọ ta ndíso chiño xí'in natropa ñoo Roma. Taká'no yó'o kúu ñii taa ta va'a ní, ta xa'a

ñayó'o va'a chindeé ún ra. ⁵ Saá chi kí'vi ní ini ra xíni ra mji yóo nañoo Israel, ta kisa va'a ra ve'e ño'o sinagoga ñoo yóo —káchí na xí'in taJesús.

⁶ Ta saá kee taJesús kua'an ra xí'in na. Ta xa yatin xaá na ve'e nọọ kándú'u ta ndeé ndó'o, ta ta ndíso chiño xí'in natropa tị'ví ra sava natá'an ra kua'an na ká'an na xí'in taJesús si'a:

—Tata, si'a káchí tatá'an ndj, ta ndíso chiño nọọ natropa ñoo Roma: Ọn vá'a sandi'i ká ini ún ña kixi ún ve'e ra. Saá chi xáni sijnj ra yó'o kúu ta xá'no ní nọọ ra, ta ta njnọ ní kúu ra nọọ ún. Ñakán ọn vá'a kí'vi ún ini ve'e ra, ⁷ ni ọn vása kómí ra yichj kixaa ra nọọ ún, xáni sijnj ra. Ta kómí ún ndayí ña kuiti ka'nda chiño ún nọọ kue'e, ta nduva'a ta ndeé ndó'o, káchí ra. ⁸ Kúndaá ini ra xa'a ndayí, chi yóo na xá'nda chiño nọọ ra, ta kisa ndivi ra ña ká'an na xí'in ra; ta mji ra xá'nda chiño ra nọọ inká natropa, ta kisa ndivi na ña ká'an ra. Tá ká'an ra xí'in ñii tatropa ña kọ'on ra, ta saá kua'an ra. Tá kána ra inká ra, ta saá vaxi ra. Tá ká'an ra xí'in ta xíka chiño nọọ ra kasa ndivi ra ñii chiño, ta kisa ndivi ra ña, saá káchí ta ndíso chiño nọọ natropa, ta tị'ví ra ndi'i ká'an ndj tọ'on yó'o xí'in ún —káchí na xí'in taJesús.

⁹ Ta taJesús naka'nda ini ra xinj sọ'o ra tọ'on yó'o, ta nika'an ra xí'in nivi na ndóo xí'in ra:

—Ndixa ká'anj xí'in ndó, ndi'i saá ñoo Israel ta'án nakutá'anj xí'in ñii taa ta kándixa Ndios ndatán kándixa tayó'o, ta ni ọn sjiv tájudío kúu ra —káchí taJesús xí'in na.

¹⁰ Ta saá na kixi xí'in chiño ndikó na kuano'ọ na. Tá naxaa na ve'e ta ndíso chiño xí'in natropa, ta xini na xa nduva'a taa ta kisa chiño nọọ ra.

TaJesús sanatakú ra sa'ya ñii ña'a ñándá'vi

11 Tá ndi'i ñayó'o, ta k̄e taJesús kuá'an ra xí'in naxíka xí'in ra ñii ñoo naní ña Naín. Ta kuá'a ní n̄ivi kuá'an na sat̄a ra. 12 Ta n̄ixaa na yatin ñoo ñoo, ta nakutá'an na xí'in n̄ivi ñisokó na x̄at̄on ñoo nákaa ñii ta n̄ixi'i kuá'an na sandúxun na ra. Ta n̄ixi'i yó'o kúu talo'o, ñii laá ra saá kúu sa'ya si'í ra, ta n̄ixi'i ra, ta ñindoo mató'ón si'í ra, chi ñá xa n̄ixi'i yi kúu ñá. Ta kuá'a ní natá'an ñá kuá'an na xí'in ñá. 13 Ta x̄ini taJesús ñáyó'o, ta natá'ví ní ini ra x̄ini ñá'a ra, ta n̄ika'an ra xí'in ñá:

—On kuaku ún —káchí ra xí'in ñá.

14 Ta n̄ixaa yatin ra, ta ñitondaa nda'a ra x̄at̄on ñoo nákaa talo'o n̄ixi'i. Ta n̄ivi na ñisokó x̄at̄on, x̄ikuíta na, ta taJesús n̄ika'an ra xí'in talo'o n̄ixi'i, káchí ra saá:

—Talo'o, ká'an̄i xí'in ún, ñndakoo ún! —káchí taJesús xí'in ra.

15 Ta nat̄aku ra, ta ndan'i lo'o xí'in m̄ji ra, ta x̄ikoo ra, ta k̄ixá'a ra ká'an ra. Ta taJesús nat̄axi ra talo'o yó'o nda'a si'í ra. 16 Ta ndi'i n̄ivi na yíta yó'o k̄ixá'a na yí'ví na, ta ká'an na ñav̄a'a x̄a'a Ndios, káchí na saá:

—Ñii taprofeta ká'no xa k̄ixaa ra ñoo yó. Ndios xa k̄ixaa ra chindee ra ñaño ra —káchí na.

17 Ta saá n̄ixit̄a ní'nó to'on x̄a'a taJesús ndi'i saá ñoo estado Judea, xí'in ink̄a ñoo ñó'o yatin estado Judea.

TaJuan, ta sákuchu n̄ivi, ti'ví ra naxíka xí'in ra kuá'an na ndak̄a to'on na taJesús (Mt. 11:2-19)

18 Ta n̄ivi naxíka xí'in taJuan ta sákuchu n̄ivi, n̄ixa'an na koto na ra, chi nákaa ra ini ve'e k̄aa, ta n̄ika'an na xí'in ra x̄a'a ndi'i ña ké'é taJesús. Ta taJuan k̄ana ra ov̄i naxíka xí'in ra, 19 ta ti'ví ra na kuá'an na ñoo taJesús, ña ndak̄a to'on na ra si'a:

—¿Án yó'ó kúu ta ta ndáti ndi ti'ví Ndios sak̄aku ra na ñoyívi yó'ó, án kundati k̄a ndi ink̄a ra?

20 Ta saá, n̄ixaa naxíka xí'in taJuan ñoo taJesús, ta n̄ika'an na xí'in ra:

—TaJuan ta sákuchu n̄ivi, ti'ví ra ndi'i va'xi ndi ndak̄a to'on ndi yó'ó: “¿Án yó'ó kúu ta ta ndáti ndi ti'ví Ndios sak̄aku ra na ñoyívi yó'ó, án kundati k̄a ndi ink̄a ra?” —káchí na xí'in ra.

21 Ta m̄ji hora k̄ixaa nayó'o ñoo taJesús, ta sanda'a ra kuá'a ní n̄ivi na ndeé ndó'o ndi'i saá ñoo ku'e'e, ta ta'va ra ním̄a ndiva'a kómí n̄ivi, ta sanda'a ra nduch̄u ñoo nakuáá ña koto va'a na. 22 Ta ndakuijn taJesús, n̄ika'an ra xí'in naxíka xí'in taJuan:

—Ná ndikó ndó ñoo taJuan, ta ndato'on ndó xí'in ra ña x̄ini so'o ndó, ta ña x̄ini ndó yó'ó. Chi xa x̄ini ndó n̄ivi na x̄ikuu nakuáá, ta xa va'a x̄ito na vitin. Ta n̄ivi na on vása ní-kivi kaka, ta vitin xa va'a x̄ika na. Ta n̄ivi na x̄ikuu na ndeé ní ndó'o xí'in ku'e'e tá'yí naní ña lepra, ta vitin xa ndundii na. Ta n̄ivi na k̄aku só'ó, ta vitin xa va'a x̄ini so'o na. Ta n̄ivi na n̄ixi'i, nat̄aku na. Ta vitin n̄ivi nandá'ví x̄ini so'o na to'on ñav̄a'a ká'an ndoso'i. Ta ndi'i ña x̄ini so'o ndó ta x̄ito ndó kisa ndivi'i yó'o, saá kachí ndó ndato'on ndó xí'in taJuan. 23 Ta ta kándixa yi'i, tá on sandakoo ra yi'i, vará on kasa ndivi'i chiño ña ndáti ra, ta nákaa ñasij ním̄a tayó'o —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in taJuan.

24 Ta saá k̄e na kuano'o na, ta taJesús k̄ixá'a ká'an ra xí'in n̄ivi na ndóo ñoo ra, káchí ra saá:

—Ta k̄ivi n̄ixa'an ndó x̄ito ndó taJuan ñoo yuk̄u yichí, ¿yukia ndáti ndó koto ndó? ¿Án ndáti ndó koto ndó ñii tón toyóó tón kisin ní kisa ta'ch̄i? Ó'on, on s̄ivi saá. 25 ¿Án ká'an ndó koto ndó ñii ta ta va'a ní tikotó ndixin? Ó'on, chi n̄ivi na va'a ní tikotó

ndíxin ta kómí na ñakuíká, on vása ndóo na yuku yichí, nayó'o ndóo na ve'e ná'no ña livi ní. ²⁶ ¿An nixá'an ndó xito ndó ñii taprofeta? Saá va, taJuan kúu ñii taprofeta ndino'o, ta ká'no ní ka chiño kisa ndivi taJuan noo chiño kisa ndivi inká naprofeta na nika'an ndoso to'on Ndios xina'á. ²⁷ Ta kuiya nija'a ñii taprofeta nita ra to'on Ndios xa'a taJuan, to'on Ndios ña káchí saá: Tayó'o kuu ta xika chiño noo*j*, ta ti'víj ra ko'on si'na ra noo taKá'no ta ti'víj ñoyívi. Ta ndasa va'a ra yichí ña ko'on taKá'no ta ti'víj sakaku ñivi ñoyívi, saá nika'an Ndios xa'a taJuan xina'á.

²⁸ Ta nika'an tuku taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ñandixa ká'an*j* xí'in ndó, on koó inká taprofeta ká'no ka noo taJuan, ta sakuchu ñivi. Ta saá ni, ta ta nino ní ka yoo noo ndi'i inká ñivi na náki'in yichí ña xá'nda chiño Ndios, ta tayó'o kúu ta ká'no ka noo taJuan —káchí taJesús xí'in na.

²⁹ Ta ñaño yó'o xí'in na káya s'i'un xa'a nagobierno ñoo Roma xini so'o na to'on yó'o, ta xáni sini na ndí ña chitóni Ndios ñandaa kúu ña. Saá chi xa nixa'an na noo taJuan ta sakuchu ra na. ³⁰ Ta nafariseo xí'in inká namaestro na xini va'a ndayi Ndios ña nita taMoisés, ni-xiin na naki'in na ñava'a ña chitóni Ndios xa'a na, chi ni-xiin na taxi na sakuchu taJuan na. ³¹ Ta saá kixá'á ká'an taJesús xí'in ñivi:

—¿Ndasaá yoo ñivi na ndóo ñoyívi yó'o vitin? ³² Ndatán yoo naváli na sásiki noyá'vi, saá yoo na. Sava naváli ká'an na xí'in inká naváli tá'an na, káchí na saá: “Tá t*vi* ndi música livi xa'a ndó, ta ni-xiin ndó kata xá'á ndó. Tá xita ndi yaa ndá'ya ní ña xita na noo nduxun na nixi'i,

ta ni-xiin ndó kuaku ndó”, káchí naváli. ³³ Ndatán yoo naváli yó'o, saá yoo ndó, chi taJuan on vása ní-xixi va'a ra, ta nda ñii kivi on vása ní-xi'i ra vino, ta káchí ndó xa'a ra: “Tayó'o kómí ra nima ndiva'a.” ³⁴ Ta yi'i, ta ta kixi noo Ndios, kixaa*j* ñoyívi yó'o, ta xíxi va'a*j*, ta xí'i*j* vino, ta káchí ndó saá xa'a*j*: “Ta ndeé ní xixi ra, ta ku'a*j* ní xí'i ra. Ta kúsi ní ini ra xika ra xí'in na káya s'i'un xa'a nagobierno, xí'in inká ñivi na kánóo on vá'a to'on xa'a”, saá káchí ndó xa'a*j*. ³⁵ Ta ndi'i ñivi na kómí ñandichí Ndios, kúu na ké'é ñava'a, ta ñayó'o sáná'a ndí ñandichí Ndios kúu ñandaa —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús nixaq ra kuxu ra ve'e tafariseo Simón

³⁶ Ñii tafariseo nani Simón kana ra taJesús ko'on ra ve'e ra kuxu ra. Ta taJesús kee ra ku'a'an ra, ta nixaq ra ve'e tafariseo yó'o, ta xikoo ra kuxu ra. ³⁷ Ta ñii ña'a, ñáño yó'o kúu ña, ta kánóo on vá'a to'on xa'a ña, ta xini so'o ña ndí nixaq taJesús ve'e taSimón. Ta kee ña ku'a'an ña xí'in ñii yuyú ña kuva'a xí'in yuu nani alabastro, ta chútú ñayó'o xí'in nduta tá xá'an támi, tá yá'vi ní kúu rá. ³⁸ Ta nixaq ña, xikuxítí ña xa'a taJesús, ta xáku ña, ta xí'in tánno ña, kixá'á ña nákata ña xa'a ra, ta náyakón ña xa'a ra xí'in yisi sini ña. Ta chikaq ña ndi'i nduta tá xá'an támi xa'a ra, ta chito ña xa'a ra. ³⁹ Ta xito tafariseo ña ké'é ña xí'in taJesús, ta kixá'á ra xáni sini ra saá: “Tá ndixa taprofeta ndino'o kúu tayó'o, níkuu, ta kundaa ini ra ndí ña'a yó'o ña kánóo on vá'a to'on xa'a kúu ña”, xáni ini tafariseo. ⁴⁰ Ta taJesús nika'an ra saá xí'in ra:

—Tata Simón, yoo ña kóni*j* ka'an*j* xí'in ún —káchí ra.

Ta ndakuin taSimón, káchí ra saá:

—Va'a, ka'an ún xí'ini, Tata Maestro —káchí ra.

⁴¹ Ta tajesús ndato'on ra ñii cuento xí'in ra, nika'an ra káchí ra saá:

—Saá ndo'o ovi taa ta níka s'i'ún noo ñii ta satati s'i'ún. Ñii taa níka ra o'on ciento s'i'ún denario, ta inká ra níka ovi siko uxu s'i'ún denario. * ⁴² Ta nda ñii ra on vása kómí ra s'i'ún cha'vi ra ña níka ra. Ta saá ta satati s'i'ún kisa ká'no ini ra xa'a ndiovi nayó'o, on vása ka níka na. Saá ndi'i cuento lo'o —káchí tajesús.

Ta ndaká to'on ra tasesimón:

—¿Yukía xáni s'ini'ún? ¿Yukú ñii ta ovi yó'o kuki'vi ka ini ra koni ra ta satati s'i'ún ra?

⁴³ Ta ndakuijn tasesimón, káchí ra saá:

—Taa ta níka ku'a ní ka s'i'ún kúu taa ta kuki'vi ka ini koni ra ta satati s'i'ún ra —káchí ra.

Ta nika'an tajesús xí'in tasesimón:

—Ndixa ká'an ún —káchí ra.

⁴⁴ Ta ndikó koo ra xito ra noo ña'a, ta nika'an ra xí'in tasesimón:

—¿Án xito ún ñáyó'o? Chi ñáyó'o nakata ña xa'ají xí'in tánoo ñá, ta nayakón ña xa'ají xí'in yisi s'ini ñá. Ta yó'ó, tá niki'vi ve'e ún, ta on vása ní-taxi ún takuí nakatai xa'ají, ⁴⁵ ta on vása ní-chindee ún yí'í xí'in ña chíto ún noo. Ta ñáyó'o chíto ña xa'ají, nda niki'vi ve'e ún tãnda vitin on vása sãndakoo ña chíto ña xa'ají. ⁴⁶ Ta yó'ó, on vása ní-chika'ún aceite s'ini ña kasa to'ó ún yí'í. Ta ñáyó'o chika' ña nduta tá xá'an támi xa'ají. ⁴⁷ Ta vitin kóni ka'an jí xí'in ún: Vará ku'a ní kuachi xikomí ñáyó'o, ta kisa ká'no ini xa'a ndi'í ña. Kí'vi ini ña xini ña yí'í, saá chí xini ña ku'a ní kuachi ña kisa ká'no ini xa'a. Ta inká nivi, na kómí lo'o kuachi, ta kasa ká'no ini xa'a ña, nayó'o

lo'o kuiti kuki'vi ini na koni na yí'í —káchí ra xí'in tasesimón.

⁴⁸ Ta nika'an tajesús xí'in ñáyó'o:

—Xa kisa ká'no ini xa'a kuachi ún, nana —káchí ra xí'in ñá.

⁴⁹ Ta inká na ndoo noo mesa, kixá'á na ká'an tá'an na, káchí na saá:

—¿Yu kúu tayó'o, ta kisa ká'no ini ra xa'a kuachi? Chi ñii laá Ndios kómí ra yichi ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi nivi —káchí na.

⁵⁰ Ta tajesús nika'an ra xí'in ña'a:

—Xa'a ña kãndixa ún yí'í, Ndios sãkãku ra yó'ó. Ta vitin ná koo va'a ini ún ta kuano'ó ún ve'e ún —káchí ra xí'in ñá.

8

Ñáyó'o ká'an yu kúu násí'í ná chindee tajesús

¹ Ta saá kee tajesús, ku'a'an ra ku'a ní ñoo ná'no xí'in ñoo válí, ká'an ndoso ra noo nivi to'on ñava'a xa'a yichi noo xá'nda chiño Ndios. Ta xí'in ra ku'a'an uxu ovi naapóstol, ² xí'in násí'í ná ndikõn sãta ra. Sava násí'í yó'o ndeé xindo'o ná ku'e, ta tajesús sãnda'a ra ná. Ta tãva ra níma ndiva'a xikomí inká ná, ta nduva'a ná. Ñii ñãña'a yó'o naní ña María Magdalena, ta xikomí ña uxã níma ndiva'a, ta tajesús tãva ra ndi'í ña, ta nduva'a ña. ³ Inká ña naní Juana, ña kúu násí'í tãchuza, tã tã ndiso chiño xí'in ve'e ká'no tãrey Herodes. Inká ña naní Susana, ta ku'a ní ka násí'í ndikõn sãta tajesús, ta chindee ná ra xí'in ña xini ñó'ó ra nda'a ra.

Tajesús ndato'on ra cuento xa'a taa ta chí'í ndikõn trigo

(Mt. 13:1-9; Mr. 4:1-9)

⁴ Ta nakutá'an ku'a ní nivi na kee ñii ñii ñoo, ku'a'an na koni so'o na ña ka'an tajesús, ta

* 7:41 Ñii denario kúu s'i'ún ña kúu ya'vi ñii taa ta kisa chiño ñii kivi.

nɪkə'ʌn ra xí'in na ñii cuento ña saná'a ra na, ta káchí ra saá xí'in na:

⁵ —Saá ndo'o ñii ɬa ɬa chí'i ndikɪn trigo. Ta kixá'á ra xíta ní'nó ra ndikɪn trigo ña chí'i ra noo ño'o. Ta sava ña nɪkoyo yichɪ, ta nɪvi xɪndosɔ na ña, ta kɪxaʌ tísaa ta xaxi rí ña. ⁶ Sava ndikɪn nɪkoyo noo yásín ní noo ño'o sata yuu, ta ndikɪn yó'o kama ní nɪndutɔ ña, ta nɪyichɪ ña, ta ndi'i xə'a ña, chi ɔn vása yóo ko'yo noo ño'o yó'o. ⁷ Ta sava ña nɪkoyo ma'ño tón ñiño, ta nɪndutɔ ña, ta nɪ-kuchiño kua'no ña, saá chí xə'no tón ñiño yó'o, ta xə'ni ndutɔ nó ña. ⁸ Ta sava ndikɪn nɪkoyo noo ño'o va'a ña kuikon. Ta nɪndutɔ ña, ta xə'no ña, ta kuə'a ní nɪxiyo ndikɪn yita yó'o, nda sava yita ɬaxi ñii ciento ndikɪn —káchí ɬaJesús xí'in na.

Tá ndi'i cuento yó'o, ta saá xí'in ndi'i ndee ra nɪkə'ʌn ra xí'in na:

—Ndi'i ndó'ó nɪvi na yóo so'o, xínɪ ñó'ó chikaʌ so'o ndó ña ká'ʌnɪ xí'in ndó —káchí ɬaJesús xí'in na.

Ñayó'o ká'ʌn ndaɬhun ɬaJesús saná'a ra nɪvi xí'in cuento

(Mt. 13:10-17, 18-23; Mr. 4:10-12, 13-20)

⁹ Ta saá naxíka xí'in ɬaJesús nɪndaɬa to'on na ra:

—Yukíʌ kóni kachí cuento yó'o? —káchí na.

¹⁰ Ta ndakuiɪn ɬaJesús, nɪkə'ʌn ra xí'in na:

—Ta ndó'ó, Ndios ɬaxi ra ña kúndaʌ ini ndó to'on ña ñó'o se'é ña yo'vɪ ní ña ká'ʌn xə'a yichɪ noo xá'nda chiño ra. Ta inkə nɪvi kuiti xínɪ so'o na cuento ña ndátoto'onɪ xí'in na, ta ɔn vása kúndaʌ va'a ini na yukíʌ káchí ña. Ta saá kundiɪvi to'on Ndios ña káchí saá: “Vará xító na, ta ɔn vása xínɪ na ñandaʌ. Vará xínɪ so'o na, ta ɔn vása chikaʌ so'o na, ni ɔn vása kúndaʌ ini na ña ndátoto'onɪ”, káchí to'on Ndios —káchí ɬaJesús.

¹¹ Ta saá nɪkə'ʌn kə ra xí'in naxíka xí'in ra:

—Vitin ká'ʌnɪ xí'in ndó yukíʌ káchí cuento yó'o xə'a ɬa chí'i ndikɪn trigo. Ndikɪn ña chí'i ɬa ndátoto'on ña xə'a to'on Ndios. ¹² Ndikɪn ña nɪkoyo yichɪ ndátoto'on ña xə'a nɪvi na xínɪ so'o to'on Ndios, ta saá vaxi ñandiva'a ká'no, ta táva ña to'on Ndios ña xínɪ so'o na, koɬo kandixa na Ndios ta sakaku ra na. ¹³ Ta ndikɪn ña nɪkoyo noo yuu ndátoto'on ña xə'a nɪvi na xínɪ so'o to'on Ndios, ta xandikoɔn náki'in va'a na ña, ta kúsiɪ ní ini na. Ta yá'a ñii káni lo'o, tá kixá'á vaxi ña xó'vɪ na án ña xító ndoso ña'á, ta nayó'o sándakoo na yichɪ Ndios, ta ɔn xɪin kə na kandixa na, saá chí ɔn ɬá'ʌn chikaʌ va'a ini na to'on Ndios. ¹⁴ Ta ndikɪn ña nɪkoyo noo tón ñiño ndátoto'on ña xə'a nɪvi na xínɪ so'o to'on Ndios. Ta saá chiño yóo ñoyívi yó'o sándi'i ní ña ini na, ta kixá'á na kisa chiño na ña kukomí na kuə'a ní ñakuíká ñoyívi yó'o, ta chíkaʌ ní ini na kasa ndivi na ña kúsiɪ ini mɪi na, ta saá ɔn xɪin kə na kutaku na ndatán ká'ʌn to'on Ndios. ¹⁵ Ta ndikɪn ña nɪkoyo ño'o va'a ña kuikon ndátoto'on ña xə'a nɪvi na kúu na ndino'o ini náki'in to'on Ndios. Saá chí nɪvi yó'o xínɪ so'o na to'on Ndios, ta kándixa na ña. Ta nayó'o ɔn vása sándakoo na yichɪ Ndios, ta kúndeé na nduu na nɪvi na va'a ini, na ke'é kuə'a ní ñava'a noo Ndios. Ndatán yóo yita trigo ña táxi kuə'a ní ndikɪn, saá yóo nɪvi na va'a yó'o —káchí ɬaJesús xí'in naxíka xí'in ra.

ɬaJesús ndátoto'on ra cuento ña saná'a ndasaá yóo ño'o toon

(Mr. 4:21-25)

¹⁶ Ta saá nɪkə'ʌn kə ɬaJesús, káchí ra saá:

—Tá nátoon yó ñii ño'o, ta ɔn chíkaʌ se'é yó ña ɬɪxin ñii yaxɪn án ɬɪxin xító. ɔn vása ke'é yó saá, ta va'a kə chinóo yó ña noo síkon

ña va'a naye'e ña, ta ndi'i nivi na ki'vi ve'e kuchiño koto na ña. 17 Kúndaḡa ini yó ndí ndi'i ña yóo se'é vitin, ñii kivi ña va'xi nativi ndi'i ña, ña koni ndi'i nivi ña, ta kúndaḡa ini na xa'a ña.

18 "Ta xini ñó'ó kúndaḡa xí'in mji ndó ña koni so'o va'a ndó. Saá chi nivi na kúndaḡa ini ñandaḡa vitin, ta kivi ña va'xi kúndaḡa ka ini na. Ta nivi na on xijn kúndaḡa ini ñandaḡa vitin, ta kivi ña va'xi Ndios kindaa ndi'i ra ñalo'o kúndaḡa ini na.

TaJesús ká'an yu kúu si'i ra xí'in ñani ra

(Mt. 12:46-50; Mr. 3:31-35)

19 Ñii kivi kixaa si'i taJesús xí'in nañani ra, ta ni-kuchiño na tondaḡa na noḡ ra, chi chútú ní nivi ve'e yó'o. 20 Ta ñii ta ndatḡ'on ra xí'in taJesús, káchí ra saá:

—Tata, si'í ún xí'in nañani ún yíta na ke'e, ta kóni na ka'an na xí'in ún —káchí ra.

21 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Nivi na xini so'o to'on Ndios ta kisa ndivi na ña, nayó'o kúu nañani xí'in si'í —káchí ra.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús kivi sayaa ra tachí xí'in takuii mjni
(Mt. 8:23-27; Mr. 4:35-41)

22 Ñii kivi taJesús niki'vi ra ini tón barco xí'in naxíka xí'in ra, ta nika'an ra xí'in na:

—Ná ko'yo inka xiiña noḡ mjni —káchí ra.

Ta kee na ku'a'an na. 23 Ta ku'a'an tón barco noḡ takuii, ta taJesús xikandú'u ra niksijn ra. Ta kixá'á ndeé ní káni tachí na'a noḡ takuii, ta takuii kixá'á rá nákutú rá ini tón barco, ta tón yó'o kóni ketá nó ini takuii. 24 Saá natḡa naxíka xí'in taJesús sanakáxin na ini ra, ta nika'an na xí'in ra:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡Yiyo ní ka'a ndi'i yó xí'in takuii mjni! —káchí na xí'in ra.

Ta ndakoo taJesús, ta xa'nda chiño ra noḡ tachí na'a xí'in takuii mjni. Ta saá kutásin tachí na'a

xí'in takuii mjni, ñii yaḡ yaḡ kúu. 25 Ta nika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—¿Ndachun on vása kándixa ndó Ndios ndáa ra yó? —káchí ra.

Ta nayó'o yí'ví ní na, ta naka'nda ní ini na ndóo na, ta njindaḡa to'on tá'an na:

—¿Yu kúu tayó'o? Chi xa'nda chiño ra noḡ tachí na'a xí'in takuii mjni, ta xini so'o ña to'on ká'an ra —káchí na.

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús

kivi tava ra nima ndiva'a xikomí ñii ta

(Mt. 8:28-34; Mr. 5:1-20)

26 Nixaa barco inka tá'ví yu'u mjni noḡ ndóo nañoo Gadara.

27 Tá noḡ taJesús tón barco, ta nakutá'an ra xí'in ñii tañoo Gadara, ta tayó'o kómí ra nima ndiva'a. Xa ku'a'a ní ku'ya xíka yála ra, ta on xijn ra koo ra ve'e ra, ta táku ra kavua noḡ nduxun na nixi'i. 28 Tá xini ra taJesús, ta nixaa ra xikuxítí ra noḡ taJesús, ta xí'in ndi'i ndeḡ ra nika'an ra:

—¿Yukía kóni ún ke'é ún xí'in i? Chi yó'ó taJesús kúu Sa'ya Ndios taKá'no. Ta xáku ndá'ví noḡ ún ndí on saxo'ví ún y'i —káchí ra xí'in taJesús.

29 Nika'an ra si'a, saá chi taJesús xa kixá'á ra tava ra nima ndiva'a, káchí ra saá:

—¡Nima ndiva'a, kee ún ta saña ún tayó'o! —káchí taJesús.

Kivi njya'a, nima ndiva'a ku'a'a ní yichí tijn ña tayó'o. Vará inka nivi xindaa na ra, ta xí'in cadena ka ku'a'a ní yichí chikatón na nda'a ra, chikatón na xa'a ra, ta ni-kuchiño ña, ta ña nakundeé ra kama chachi cadena ka yó'o, xí'in ndeḡ ñanímā ndiva'a xikomí tayó'o. Ta ñandiva'a kisa nduxa ña xí'in ra ku'a'an ra yóo ra noḡ yuku yichí. 30 Ta saá taJesús njindaḡa to'on ra tayó'o, nika'an ra saá:

—¿Ndasaá naní ún?

Ta ndakuijn ra:

—Naní ndj Legión.

Njka'an ra saá chi kuá'a ní kúu nímá ndivá'a kómí ra. ³¹ Ta xáku ndá'ví nímá ndivá'a noq tajésús, ña on ti'ví ra ndi'i ña ko'on ña yavi ña kónó ní ña on vása ndi'i kónó. ³² Ta yatin yóo ñii yuku, xíka kuá'a ní kinj xíxa'an rí. Ta ndi'i nímá ndivá'a xáku ndá'ví ña noq tajésús, káchí ña saá:

—Ti'ví ún ndi'i ko'on ndi ki'vi ndi ini ndi'i tíkinj kaq —káchí ña.

Ta tajésús taxí ra ña ndukú nímá ndivá'a. ³³ Ta saá kee ndi'i nímá ndivá'a ña xikomí tayó'o, ta njki'vi ña ini ndi'i tíkinj. Ta ndi'i tíkinj xíno rí kuá'an rí, ta sakoyo xí'in mji rí ta'vi, noq njkoyo rí ini mjni, ta njka'a ndi'i rí ta njxi'i ndi'i rí.

³⁴ Ta njvi na ndáa kinj xini na ñayó'o, ta xíno na kuá'an na ndato'on na xí'in na ndóo ñoo xí'in na ndóo yuku, ña ndo'o kinj sana na. ³⁵ Ta saá kixaa njvi xito na yukia ndo'o tíkinj ta yukia ndo'o taq ta xikomí nímá ndivá'a. Ta kixaa njvi yó'o noq yóo tajésús, ta xini na ta xikomí kuá'a ní nímá ndivá'a, yóo ra yatin xa'a tajésús, ta xa ndixin ra tikoto, ta xa nakoo va'a sinj ra. Ta nanjvi yó'o njyi'vi ní na. ³⁶ Ta inká njvi na xini ndasaá nduva'a ta xikomí nímá ndivá'a ndato'on na xa'a ña ke'é tajésús. ³⁷ Ta ndi'i na ndóo ñoo Gadara yó'o kixá'á na xáku ndá'ví na noq tajésús ña kee ra ko'on ra inká ñoo. Saá chi yí'ví ní na. Ta ndaa tajésús ini tón barco xí'in naxíka xí'in ra ta kuá'an na. ³⁸ Ta kivi ndaa tajésús ini tón barco, ta ta xikomí nímá ndivá'a xáku ndá'ví ra noq ra:

—Taxi ún ná ko'onj xí'in ún —káchí ra.

Ta tajésús nj-xiin ra taxi ra ko'on ra, ta njka'an ra xí'in tayó'o:

³⁹ —No'ó ún ve'e ún vitin, ta ndato'on ún xí'in natá'an ún xa'a ñaká'no ní ke'é Ndios xí'in ún —káchí tajésús.

Ta saá kee tayó'o kuano'o ra, ta kixá'á ra ndato'on ra xí'in ndi'i nañoo ra yu kúu ñava'a ke'é tajésús xí'in ra.

*Tajésús sanataku ra ñii ñálo'o ñá njxi'i,
ta sanda'a ra ñii ñáña'a ñá njtondaa nda'a tikoto ra*

(Mt. 9:18-26; Mr. 5:21-43)

⁴⁰ Tá tuku ndikó tajésús xí'in tón barco, ta naxaa ra nda yu'u mjni noq kee ra kuá'an ra, ta kuá'a ní njvi kúsij ní ini na nakutá'an na xí'in ra, chi ndati na ndikó ra. ⁴¹ Ta kixaa ñii ta xá'nda chiño xí'in ve'e ño'o sinagoga, naní ra Jairo. Tá xini ra tajésús, ta xixuxítí ra noq ra, ta ndee ní xáku ndá'ví ra noq ra ña ko'on ra xí'in ra ve'e ra. ⁴² Saá chi ñii laá kuiti ñálo'o kúu sa'ya tajairo, ta kómí ñá uxu ovi kujya, ta ndee ní ndó'o ñá, xa ña yóo kivi kúu ñá. Ta kee tajésús kuá'an ra xí'in tajairo ve'e ra. Ta kuá'a ní njvi ndikon na sata ra nda ñii chinda'á na ra.

⁴³ Ta yóo ñii ña'a kuá'an ñá xí'in njvi na kuá'an sata tajésús, ta xa uxu ovi kujya ndee ní ndó'o ñá ke'e xíta nji. Ta xa njxa'an ñá noq kuá'a ní ndotor, ta sandi'i ñá si'ún ñá. Ta on vása ní-kuchiño nduva'a ñá. ⁴⁴ Ta vitin vaxi ñá sata tajésús, ta njtondaa nda'a ñá yu'u tikoto ra, ta saá xandikon njyaa xíta nji ñá, ta nda'a ñá.

⁴⁵ Ta njka'an tajésús:

—¿Yukú ndó njtondaa nda'a yi'i? —káchí ra.

Ta ndi'i njvi ká'an na:

—On sivi yi'i njtondaa nda'a yó'ó —káchí na.

Ta taPedro xí'in inká naxíka xí'in tajésús njka'an na xí'in ra:

—Tata Maestro, yóo kuá'a ní njvi ta ñii chinda'á tá'an na, ta chinda'á na yó'ó, ta ndaka to'on ún: ¿Yukú ndó njtondaa nda'a tikotoj?, káchí ún —káchí na xí'in ra.

⁴⁶ Ta ndakuijn tajésús, ká'an ra:

—Xinij ndí ñii ñivi ñitondaa yí'j, chi kúndaá iniij kee lo'o ndeej —káchí ra.

⁴⁷ Ta saá kundaa ini ñáña'a yó'o ndí on kúchiño koo se'é ka ñá, ta kixá'a yí'vi ñá nda kisin ñá, ta kixaa ñá xikuxítí ñá noo taJesús. Ta noo ndi'i ñivi, kixá'a ñá ndato'on ñá ndachun ñitondaa nda'a ñá tikoto ra, ta xandikón nduva'a ñá. ⁴⁸ Ta ñika'an taJesús xí'in ñá:

—Nana, xa nduva'a ún chi kándixa ini ún yí'j. Ta vitin no'q ún, ta ná koo va'a ini ún.

⁴⁹ Tá ká'an ka taJesús xí'in ñáyó'o, ta saá kixaa ñivi na kee ve'e taJairo, ta ñika'an na xí'in taJairo:

—Sa'ya ún xa ñixi'j ñá. ¿Ndachun sándi'i ka ún taMaestro yó'o?

⁵⁰ Ta xinij so'o taJesús ña ñika'an na, ta ñika'an ra xí'in taJairo:

—On kuyi'ví ún. Kundaa va'a ini ún yí'j, ta nduva'a sa'ya ún —káchí ra.

⁵¹ Ta ñixaa taJesús ve'e taJairo, ta ñi-xiin ra kundikón ñivi sa'ra ra, kuiti taxi ra ko'on unij naxíka xí'in ra na kúu taPedro, taJacobo, xí'in taJuan. Ta taxi ra ndayí ña kivi yivá ñálo'o xí'in si'í ñá ini ve'e xí'in ra. ⁵² Ta ndóo ku'a'a ní ñivi xáku ní na chi kúchuchú ní ini na xa'a ñálo'o ñá ñixi'j. Ta ñika'an taJesús xí'in na:

—On kuaku ndó, chi ñálo'o yó'o on vása ní-xi'j ñá, ñá kisin kuiti kúu ñá —káchí ra.

⁵³ Ta saá kusiki na taJesús ta ñixaku ndaa na ra, chi xinij na ndí ñixi'j va'a ñá. ⁵⁴ Ta taJesús tjin ra nda'a ñálo'o, ta ñika'an ra xí'in ñá:

—Ñálo'o, ká'anij xí'in ún, ñndakoo ún! —káchí ra.

⁵⁵ Ta saá natakú ñá, ta xandikón ndakoo ñá. Ta ñika'an taJesús:

—Taxi ndó ña'a ná kuxu ñá —káchí ra.

⁵⁶ Ta yivá ñá xí'in si'í ñá naka'nda ini na ndóo na, ta taJesús xa'nda chiño ra noo na, káchí ra saá:

—On ndato'on ndó xí'in nda ñii ñivi xa'a ña natakú sa'ya ndó —káchí taJesús xí'in na.

9

TaJesús t'í'vi ra uxu ovi naxíka xí'in ra

ko'on na ka'an ndoso na to'on ra
(Mt. 10:5-15; Mr. 6:7-13)

¹ Ñii kivi taJesús kana ra uxu ovi naxíka xí'in ra, ta kixaa na noo ra, ta taxi ra ndee xí'in ndayí nda'a na ña tava na níma ndiva'a ña sáxo'vi inká ñivi, ta taxi ra ndee xí'in ndayí nda'a na ña sanda'a na ndi'i noo ku'e'e. ² Ta t'í'vi ra na ko'on na ka'an ndoso na xa'a yichi ña xá'nda chiño Ndios, ta sanda'a na ñivi na ndee ndó'o. ³ Ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Tá ku'a'an ndó chiño yó'o, ta nda ñii ña'a on kuni'i ndó ko'on ndó: on kuni'i ndó yiton,* ni leká ndó, ni ña kuxu ndó, ni si'ún ndó, ni inká tikoto ndó. ⁴ Tá ñixaa ndó inká ñoo, ta ve'e noo naki'in va'a na ndó'o, kundoo ndó nda tondaa kivi kee ndó ñoo nayó'o. ⁵ Tá yóo ñii ñoo noo on xjin ñivi naki'in va'a na ndó'o, ta saá kee ndó ñoo yó'o ta ko'on ndó, ta sakisin ndó xa'a ndó ña nakoyo ya'a. Saá saná'a káxín ndó ndí nayó'o nákuiso na kuachi noo Ndios, chi on xiin na koni so'o na to'on ra —káchí taJesús xí'in na.

⁶ Ta saá kee naxíka xí'in taJesús, ta ku'a'an na ndi'i ñoo, ta ká'an na xí'in ñivi to'on ñava'a xa'a yichi Ndios, ta sanda'a na ñivi na ndee ndó'o.

Tarey Herodes xíka ini ra xa'a taJesús

(Mt. 14:1-12; Mr. 6:14-29)

⁷ Ta tarey Herodes, xinij so'o ra xa'a ndi'i ñava'a ña ke'é taJesús,

* 9:3 Yiton yó'o ñii kúu nó xí'in taton, án garrote.

ta on vása xíní ra yukíá kúu to'on ña ndixa xá'a taJesús. Saá chi sava ñivi ká'an na si'a:

—TaJesús kúu taJuan, ta sákuchu ñivi, ta ñixi'i ra ta vitin natakú ra —káchí na.

⁸ Ta inká na ká'an:

—Ta profeta Elías, ta ta ñika'an ndoso to'on Ndios xina'á, vitin kixaa tuku ra ñoyívi yó'o —káchí na.

Ta inká na ká'an:

—TaJesús kúu inká ta profeta ta xitaku xina'á, ta vitin natakú ra —káchí na.

⁹ Ta tarey Herodes ñika'an ra:

—Yi'i kúu ta xá'nda chiño ña kandoso na siqon taJuan. ¿Ta yu kúu tayó'o ta ká'an na xá'a vitin? —káchí ra.

Ta kixá'á ra ndúkú ra ndasaá kuchiño koni ra taJesús.

TaJesús taxi ra xixi o'on mil taq (Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Jn. 6:1-14)

¹⁰ Ta ndikó uxu ovi naapóstol na ti'ví taJesús, ta naxaa na noq ra, ta ndato'on na xí'in ra ndi'i ña ke'é na. Ta saá taJesús kana ra nayó'o ña ko'on na xí'in ra inká xiiña noq on koqo ñivi, ta nixaa na yatin ñoo Betsaida. ¹¹ Ta saá ñivi xini so'o na míchi kuá'an taJesús, ta kee na kuá'an na sata ra. Ta kixaa na noq ra, ta taJesús ñaki'in va'a ra na. Sána'a ra na xá'a yichi ña xá'nda chiño Ndios, ta sanda'a ra ñivi na ndeé ndó'o.

¹² Ta xa ñikuaa ní kúu ña, ta saá ñitondaa yatin na uxu ovi xika xí'in taJesús, ta ñika'an na xí'in ra:

—Tata, va'a ti'ví ún ndi'i ñivi yó'o ná ko'on na rancho án ñoo válí ña yóo yatin, ta nandukú na noq kusun na ñoo vitin, ta sata na ña kuxu na, chi noq ndóo yó vichi ní yó'o.

¹³ Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—Mii ndó taxi kuxu na —káchí ra.

Ta ñika'an na saá:

—On koqo kuá'a ñaxíxi. Yóo kuiti o'on sítá va'a ta ovi kúu tiaká. ¿Án kóni ún ko'on ndi ñoo sata ndi ña kuxu ndi'i ñivi yó'o? —káchí na xí'in ra.

¹⁴ Chi yóo kuá'a ní ñivi, nda o'on mil ta ndóo. Ta ñika'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra:

—Nata'ví ndó ñivi ñii ti'vi ñii ti'vi kundoo na, ta ovi siqo uxu ñivi kúu ñii ñii ti'vi —káchí ra.

¹⁵ Ta ñika'an na xí'in ñivi, ta xikundoo ndi'i na. ¹⁶ Ta saá ki'in taJesús o'on sítá va'a xí'in ovi tiaká, ta xito ndaa ra ñoyívi ñino, ta ñika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ña'á ún taxi ún ñaxíxi.

Ta ta'ví ra sítá va'a, ta taxi ra ña nda'a naxíka xí'in ra, ta nayó'o naxi na ña nda'a ndi'i ñivi na ndóo yó'o. Ta ta'ví ra ovi tiaká ta naxi na rí nda'a ndi'i ñivi. ¹⁷ Ta nani ña xixi ndi'i ñivi nda nixaa ini na. Tá ndi'i xixi na, ta naxíka xí'in taJesús ñaki'in na uxu ovi chikiva sítá va'a xí'in tiaká ña kindoo ndoso, chi ñi-kundeé nanivi kuxu ndi'i na ña.

TaPedro ká'an ra taJesús kúu Cristo, ta ta ti'ví Ndios sakaku ra ñivi ñoyívi yó'o

(Mt. 16:13-20; Mr. 8:27-30)

¹⁸ Ta saá ñii kivi taJesús ká'an mató'on ra xí'in Ndios, ta ndasaá kuiti naxíka xí'in ra yóo na xí'in ra. Tá ndi'i ñika'an taJesús, ta ñindaqá to'on ra na:

—¿Yukíá káchí ñivi xá'aj yu kúu i? —káchí ra.

¹⁹ Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Sava ñivi ká'an yó'o kúu ún taJuan, ta sákuchu ñivi. Sava na ká'an yó'o kúu ún ta profeta Elías, ta inká na ká'an yó'o kúu ún inká ta profeta ta xitaku xina'á.

²⁰ Ta taJesús ñindaqá to'on ra na:

—Ta mii ndó, ¿yukíá káchí ndó yu kúu i?

Ta ndakuijn taPedro, ñika'an ra:

—Yó'ó kúu Cristo, t̄a t̄a t̄i'ví Ndios sak̄aku n̄ivi ñoyívi yó'o.

²¹ Ta t̄aJesús n̄ika'an ra xí'in na:

—Ta ɔn k̄a'an ndó xí'in nd̄a ñii n̄ivi yu kúu j.

T̄aJesús ndátɔ'on ra ña ka'ni na ra

(Mt. 16:21-28; Mr. 8:31-9:1)

²² Ta t̄aJesús n̄ika'an k̄a ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra si'a:

—Yí'j, t̄a t̄a k̄ixi n̄oɔ Ndios, k̄ivj v̄axi naxíkua'a n̄oɔ najudío, xí'in na sán'a ndayí Ndios xí'in naná'no n̄oɔ nasut̄u ɔn kua'a na kandixa na yí'j ta saxo'vi ní na yí'j. Ta ka'ni na yí'j, ta k̄ivj ɔni natakuj, saá ke'é Ndios.

²³ Tá ndi'i n̄ika'an ra ñayó'o, ta n̄ika'an ra xí'in ndi'i n̄ivi na ndóo yatin:

—Ndi'i n̄ivi na kóni kundikon yí'j xínj ñó'ó sandakoo na ndi'i ña káchí ini m̄ji na, ta ñii ñii k̄ivj kusokó na tón cruz m̄ji na† ta kundikon na s̄at̄aj. ²⁴ Ndi'i n̄ivi na ndasaá kuiti ndúkú ña kutaku v̄a'a na ñoyívi yó'o, ta ɔn x̄jin na xo'vi na xa'a j, ta nayó'o ɔn kuchiño na kutaku na xí'in Ndios. Ta n̄ivi na ɔn vása ndi'i ini ndúkú kutaku v̄a'a na ñoyívi yó'o, xa'a ña kundikon na yí'j, nayó'o kúu n̄ivi na kutaku xí'in j. ²⁵ Tá kómí n̄ivi ndi'i ñakuíká ñoyívi yó'o, ta ɔn vása t̄aku ndino'o na n̄oɔ Ndios, ta nd̄a manj kúu ña.

²⁶ Ta n̄ivi na kúka'an n̄oɔ xa'a yí'j, ta kúka'an n̄oɔ na xa'a t̄o'on j n̄oɔ ink̄a n̄ivi, ta saá yí'j, t̄a t̄a k̄ixi n̄oɔ Ndios, kuka'an n̄oɔ j xa'a nayó'o n̄oɔ Ndios k̄ivj ña ndikó j ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ndeɛ ña v̄a'a ña yé'e ña kómí Yivá j Ndios xí'in naangel yí'j, na kixaɔ xí'in j.

²⁷ Ndixa k̄a'an j xí'in ndó, sava ndó'ó na ndóo vitin, kutaku k̄a ndó ña kivi koni ndó ñava'a ká'no n̄oɔ xa'nda chiño Ndios.

K̄ivj nátaxa t̄aJesús, x̄ini ɔni taxíka xí'in ra

(Mt. 17:1-8; Mr. 9:2-8)

²⁸ N̄iya'a yatin ɔn̄a k̄ivj, ta nak̄axin t̄aJesús ɔni taxíka xí'in ra, t̄aPedro, t̄aJacobó xí'in t̄aJuan, ta ku'a'an na xí'in ra ñii yukuj síkón, ña k̄a'an ra xí'in Ndios.

²⁹ Tá mií k̄a'an ra xí'in Ndios, ta nasama n̄oɔ t̄aJesús, ta nátaxa tikot̄o ra, nduyaa ní ña. ³⁰ Ta saá n̄it̄ivi t̄aMoisés xí'in t̄aElías, ndátɔ'on na xí'in t̄aJesús. ³¹ Ta ñii ká'no ña náye'e, ta x̄ino nduu ndi'i ña n̄oɔ yita na k̄a'an xí'in t̄aJesús. N̄ika'an na ndasaá koo kee ra ñoyívi yó'o, chi xa yatin t̄ond̄aa k̄ivj ña nakuita nan̄ivi ñoo Jerusalén ta ka'ni na ra. ³² Vará t̄aPedro xí'in ink̄a ɔvi natá'an ra kóni ní na kusun na, ta saá ni, kuchiño na x̄indito na, ta x̄ini na ñaká'no náye'e, ta x̄ino nduu ña t̄aJesús xí'in ɔvi t̄a na yóo xí'in ra. ³³ Tá xa yatin ko'ɔn na ɔvi yó'o, ta n̄ika'an t̄aPedro xí'in t̄aJesús:

—Tata Maestro, v̄a'a ní ndóo yó yó'o. Tá kóni ún, ta kasa v̄a'a ndi ɔni t̄i'va, ñii ña koo m̄ji ún, ñii ña koo t̄aMoisés, ta ink̄a ña koo t̄aElías.

N̄ika'an t̄aPedro saá chi ɔn vása kúndaɔ ini ra yukíá k̄a'an ra. ³⁴ Tá k̄a'an k̄a t̄aPedro, ta n̄oɔ ñii v̄iko chée nd̄a n̄oɔ ñindichi ra xí'in nataɔ yó'o, ta n̄isa'vi ndi'i na t̄ixin v̄iko, ta n̄iyi'ví ní na. ³⁵ Ta t̄ixin v̄iko yó'o k̄ixi t̄o'on ña n̄ika'an Ndios, káchí ra saá:

—T̄ayó'o kúu Sa'ya j, t̄a kí'vi ní ini j xínij. Ta konj so'o v̄a'a ndó t̄o'on ña k̄a'an ra —káchí Ndios.

³⁶ Tá x̄ini so'o na t̄o'on yó'o, ta n̄i-xini k̄a na ɔvi t̄a t̄a n̄ika'an xí'in t̄aJesús, nd̄a ñii laá kuiti t̄aJesús ñindichi n̄oɔ na. Ta naxíka xí'in t̄aJesús ɔn vása ní-ndat̄o'on yach̄i na xí'in nd̄a ñii n̄ivi xa'a ña x̄ini nayó'o.

† 9:23 T̄o'on kusokó na tón cruz m̄ji na kóni káchí ña: Xínj ñó'ó koo ti'va n̄ivi ña xo'vi na ta ndákuiti k̄ivj na xa'a ña ndik̄on na t̄aJesús.

Ñayó'o ká'an taJesus sánda'a ra
ñii talo'o ta kómí nímá ndivá'a
(Mt. 17:14-21; Mr. 9:14-29)

³⁷ Ta nĩvi inka kivi, ta ndikó taJesus vaxi noo ra yukú xí'in taPedro, taJuan, xí'in taJacobo, ta nakutá'an na xí'in kuá'a ní nivi na kixaa noo na. ³⁸ Ta ñii tatá'an nanivi yó'o, xí'in ndi'i ndee ra nika'an ra xí'in taJesus:

—Tata maestro, kundá'vi ini ún koni ún talo'o sa'ya. On koó ka inka sa'ya, ³⁹ ta kuá'a ní yichi ñanímá ndivá'a tĩn ña ra, ta ndá'yi ní ra, ta ndeé ní sákisin ña ra, tãda kée chikiño yu'u ra. Satakué'e ní ña ra, ta on xjin ña saña ña ra. ⁴⁰ Ta xa xaku ndá'vi noo naxika xí'in ún tava na nímá ndivá'a yó'o, ta on vása ní-kuchiño na —káchí ra.

⁴¹ Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra xí'in na:

—Nivi na toon ní ini kúu ndó'ó, ta on xjin ndó kandixa ndó Ndios! ¿Ndasaá ka kivi xini ñó'ó kutakuji xí'in ndó? ¿Nda ama kundeé ini xí'in ndó? —káchí ra.

Ta saá nika'an taJesus xí'in yivá talo'o ta kómí nímá ndivá'a:

—Na'a xí'in sa'ya ún —káchí ra.

⁴² Ta kixaa talo'o yatin noo taJesus, ta nímá ndivá'a tuku tjin ña ra, ta sakana ña ra noo ño'o, ta kini ní sakisin ña ra nda kée nda'a ra xí'in xa'a ra. Ta taJesus xa'nda chiño ra noo nímá ndivá'a ña kee ña. Ta ñanímá ndivá'a yó'o kee ña, ta xandikon nduvá'a talo'o, ta taJesus naxaxi ra talo'o yó'o nda'a yivá ra. ⁴³ Ta ndi'i nivi naka'nda ní ini na, chi xini na ñandee ká'no kómí Ndios.

Yichi ovi taJesus ká'an ra xa'a ña xo'vi ra ta kivi ra
(Mt. 17:22-23; Mr. 9:30-32)

Ta na ndoo yó'o naka'nda ini na xa'a ñava'a ke'é taJesus, ta nika'an ra xí'in naxika xí'in ra:

⁴⁴ —Chikaa va'a so'o ndó to'on ña ká'an xí'in ndó vitin. Nii kivi ña vaxi ñii ta naxaxi ra yi'i, ta

kúu ta ta kixi noo Ndios, nda'a nivi —káchí taJesus.

⁴⁵ Ta naxika xí'in ra on vása ní-kundaa ini na yukia káchí to'on ña nika'an ra xí'in na, saá chi on vása ní-taxi yaxi Ndios ña kundaa ini na. Ta yi'vi ní na ndaka to'on na ra yukia kóni kachí ña ká'an ra.

Naxika xí'in taJesus náa na xa'a yu kúu ta ká'no ka noo ndi'ina

(Mt. 18:1-5; Mr. 9:33-37)

⁴⁶ Nii kivi naxika xí'in taJesus kixá'a na náa na xí'in tá'an na xa'a yu kúu ta ká'no ka noo ndi'ina. ⁴⁷ Ta xini ndi' taJesus yukia xáni ini na, ta kana ra ñii talo'o, ta kixaa ra xikundichi ra sijn taJesus. ⁴⁸ Ta nika'an ra xí'in naxika xí'in ra:

—Ndi'i nivi xa'a ña kãdixa na yi'i, ta náki'in va'a na naválí, kóni kachí ña saá: ndi yi'i náki'in va'a na. Ta ndi'i nivi na náki'in va'a yi'i, káchí ña saá: ndi náki'in va'a na Ndios, ta ta ti'vi yi'i vaxi. Saá chi ta ta kúu ta njno ka noo ndó, tayó'o kúu ta ká'no ka noo ndi' ndó —káchí taJesus xí'in na.

Nivi na on vása sãq ini xini taJesus,

nayó'o kúu na yoo yu'u xí'in ra

(Mr. 9:38-40)

⁴⁹ Ta nika'an taJuan xí'in taJesus:

—Tata Maestro, xini ndi ñii ta tava ra nímá ndivá'a. Xá'nda chiño ra noo nímá ndivá'a xí'in ndayí ún, káchí ra. Ta nika'an ndi xí'in ra sandakoo ra ña ké'é ra saá, chi on sivi ta ndikon sata ún xí'in ndi kúu ra —káchí ra xí'in taJesus.

⁵⁰ Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra:

—On kasi ndó noo ra, chi yoo yu'u takán xí'in mii yó. Saá chi nivi na on vása sãq ini xini mii yó, nayó'o kúu na yoo yu'u xí'in mii yó —káchí taJesus xí'in ra.

TaJesús ká'an ra ndí taJacobó xí'in taJuan on vása xíní na mí vaxi to'on ña ká'an na

⁵¹ Ta xa vaxi kiví ndikó taJesús ko'on ra ñoyívi ñino, ta chíkaa ini ra ko'on ra ñoo Jerusalén. ⁵² Ta saá tí'ví ra sava na xíka chiño noo ra, ná ko'on na ñii ñoo estado Samaria ña kasa ndivi na ña xaá ra. ⁵³ Ta nañoó kán ñi-xiin na naki'in na taJesús, chí xíní na ndí kóni ra ko'on ra ñoo Jerusalén. † ⁵⁴ Ta ovi taa taxíka xí'in taJesús, taJacobó xí'in taJuan, xini na ndí ñi-xiin ñivi nañoó Samaria yó'o naki'in va'a na taJesús, ta ñika'an nataa yó'o xí'in taJesús:

—Tata, ¿án kóni ún ndukú ndí noo Ndios chíkaa ra ño'o ta ka'mi ña ndí'i ñivi nañoó yó'o?, chí saá kisa taprofeta Elías kuyá xina'á —káchí na xí'in taJesús.

⁵⁵ Ta ndikó koo taJesús, ñika'an ra xí'in na:

—Ndó'ó, on vása va'a ká'an ndó saá, ⁵⁶ chí on sivi xa'a ña sandí'i xa'a ñivi kúu ña kixaaí ñoyívi yó'o, ta yí'i, taa taa kixi noo Ndios, taa vaxi sakaku ñivi kúu —káchí ra.

Ta saá kee na kuá'an na inka ñoo.

Ñayó'o ká'an xa'a ñivi na kóni kundikon sata taJesús

(Mt. 8:19-22)

⁵⁷ Kuá'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra yichí, ta nakutá'an na xí'in ñii taa, ta ñika'an ra xí'in taJesús si'a:

—Tata, kundikonj sata ún, nda mí ko'on ún ta ko'onj xí'in ún —káchí ra.

⁵⁸ Ta ndakuin taJesús, ñika'an ra:

—Tiñokuii kómí rí kavua noo kisin rí, ta tísaa kómí rí taká rí nda'a yiton noo kisin rí, ta yí'i, taa taa kixi noo Ndios, on koó ve'e j noo kusunj —káchí taJesús xí'in ra.

⁵⁹ Ta saá ñika'an taJesús xí'in inka taa:

—Na'a kundikon ún sataj —káchí ra.

Ta ndakuin tayó'o, ñika'an ra:

—Va'a Tata, ta si'na taxi ún ña kundatij nda ná kiví yiváj, ta sanduxunj ra, ta saá kundikonj yichí ún —káchí ra.

⁶⁰ Ta ñika'an taJesús xí'in ra:

—Ñivi na on vása ndino'o táku noo Ndios, va'a sanduxun na natá'an na nandíj. Ta yó'ó, yóo inka chiño ña xíní ñó'ó ní ka kasa ndivi ún: Va'a ko'on ún ka'an ndoso ún to'on xa'a yichí noo xá'nda chiño Ndios —káchí taJesús xí'in ra.

⁶¹ Ta ñika'an inka taa, káchí ra saá xí'in taJesús:

—Kóni kundikonj yó'ó, Tata, ta si'na taxi ún ná ko'onj ndayij nave'e j —káchí ra.

⁶² Ta saá ndakuin taJesús, káchí ra:

—Tá yóo ñii taa tá'ví noo ño'o, ta tiin ra xa'a yata, ta ndikó koo ra nakoto ra chí sata ra, ta on vása va'a kasa chiño ra. Ndatán yóo tayó'o, saá yóo ñivi na kixá'a kuá'an yichí Ndios, ta on xjin na sandakoo na yichí yata. Ta nayó'o on vása va'a kasa chiño na yichí Ndios —káchí taJesús xí'in ra.

10

TaJesús tí'ví ra unj siko uxu taa kuá'an na ka'an na xí'in ñivi xa'a yichí Ndios

¹ Ta ndí'i ñayó'o, ta taJesús nakaxin ra unj siko uxu taa, ta tí'ví ra na, ovi ovi na kuá'an si'na na ndí'i saá ñoo, ta saá xaá mji taJesús. ² Ta ta'an ka ko'on na ta ñika'an taJesús xí'in na:

—Ndatán yóo kui'i ña xa yóo ti'va nakaya, saá yóo ñivi na xa yóo ti'va kundikon yí'i, ta on koó ñivi kasa chiño na nooj nakaya na nayó'o. Ta saá kuaku ndá'ví

† 9:53 Ñivi naSamaria on xjin na kóni na ñivi naIsrael na ndóo ñoo Jerusalén.

ndó ndukú ndó nḡ Ndios ña ti'ví ra inká n̄vi ña kasa ndivi na chiño ra ñoyívi yó'o. ³ Ta vitin kuḗ'ān ndó kasa ndivi ndó chiño xā'ā Ndios. Ta ndó'ó, ndatán yóo ndikachi válí ma'ñó t̄ndiva'yí, saá koo ndó, chi yóo kuḗ'ā ní n̄vi na ḡn vá'a ini nḡ kḡ'ḡn ndó. ⁴ Tá kuḗ'ān ndó, ta ḡn kuni'i ndó s̄i'ún, ni leká ndó, ní inká nduxan ndó. Ta ḡn kuita ndó ndatḡ'on ndó xí'in n̄vi yichí. ⁵ Tá n̄jxaḗ ndó nḡ kuḗ'ān ndó, ta ve'e nḡ xaḗ ndó, ka'ān ndó xí'in n̄vi: “Ná koo va'a ini ndó'ó na ndóo ve'e yó'o”, kachí ndó xí'in na. ⁶ Tá yóo n̄vi na va'a ini ve'e yó'o, ta ndixa ná koo va'a ini na. Tá ḡn kḡḡ n̄vi na va'a ini ve'e yó'o, ta saá ñava'a n̄jka'ān ndó xa'ā nayó'o, ḡn ndḡo ña xí'in na, ta ndikó ña xí'in m̄ji ndó. ⁷ Ta nḡ n̄aki'in va'a n̄vi ndó'ó, ta kundḡo ndó ve'e nayó'o. Ta va'a kuxu ndó ta ko'o ndó nda ndá ña taxi na nda'ā ndó. Ndó'ó kisa ndivi ndó chiño ña chindeé nayó'o, ta saá yóo ndayí xa'ā ña taxi na ña kuxu ndó. Saá chi ndi'i n̄vi na kisa chiño kómí na ndayí naki'in na ya'vi na. ⁸ Tá xaḗ ndó ñii ñoo, ta n̄vi naki'in va'a na ndó'ó, ta va'a kuxu ndó ña taxi na nda'ā ndó, ⁹ ta sanda'a ndó n̄vi na ndeé ndó'o, ta ka'ān ndó saá xí'in na: “Xa yóo yatin yichí nḡ xá'nda chiño Ndios”, kachí ndó xí'in na. ¹⁰ Tá xaḗ ndó ñii ñoo, tá ḡn vása náki'in va'a n̄vi ndó'ó, ta kee ndó kuḗ'ān ndó yichí ñoo yó'o, ta ka'ān ndó si'a: ¹¹ “Ná sakisin ndi xa'ā ndi ña nakoyo yaḗ ñoo ndó. Xí'in ñayó'o kundaa ini ndó ndí m̄ji ndó kúu na ndiso kuḗchi, chí n̄j-xiin ndó koni sḡ'o ndó tḡ'on Ndios. Ta kundaa ini ndó ndí xa yóo yatin yichí nḡ xá'nda chiño Ndios”, kachí ndó xí'in na. ¹² Ta ká'ān̄j xí'in ndó, tḡndaa ñii k̄ivi ña kasa nani Ndios xa'ā kuḗchi ndi'i n̄vi ñoyívi yó'o. Ta k̄ivi yó'o ndeé ka yḡ'vi saxḡ'vi Ndios ñaño yó'o nḡ n̄vi na ḡn vá'a na x̄indḡo ñoo Sodoma kujya

x̄ina'á —káchí taJesús xí'in na.

Ñayó'o ka'ān xa'ā ñaño na ḡn x̄iin koni sḡ'o ña ká'ān taJesús
(Mt. 11:20-24)

¹³ TaJesús ká'ān ka ra, káchí ra saá:

—¡Ndá'ví ní ndó, n̄vi ñaño Corazín! ¡Ndá'ví ní ndó, n̄vi ñaño Betsaida! Chi vaḗi ñii k̄ivi ña xḡ'vi ní ndó. Saá chi kujya x̄ina'á tá xini ví n̄vi ñaño Tiro xí'in ñaño Sidón milagro ña kéléj xí'in ndó vitin, níkuu, ta nandikó ní ka ini nayó'o, ta nakundixin na tikḡḡ ndayí nḡ, ta chikaḗ na yaḗ no'ḡ s̄ini na ña kúchuchú ní ini na xa'ā kuḗchi na. ¹⁴ Ñakán k̄ia, tá tḡndaa ñii k̄ivi ña kasa nani Ndios xa'ā kuḗchi ndi'i n̄vi ñoyívi yó'o, ¡ta k̄ivi yó'o xḡ'vi ní ndó'ó, ñaño Corazín xí'in ñaño Betsaida! Ndeé ka yḡ'vi saxḡ'vi Ndios ndó'ó nḡ n̄vi na ḡn vá'a na x̄indḡo ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón. ¹⁵ Ta ndó'ó, n̄vi ñaño Capernaum ḗan xáni s̄ini ndó kanóo va'a ní tḡ'on ndó nda ñoyívi ñino? ¡ḡn vása! Ta ndá'ví ní ndó, chí Ndios ti'ví ra ndó'ó kḡ'ḡn ndó n̄nḡ, nda ndaya —káchí taJesús xí'in na.

¹⁶ Ta saá n̄jka'ān ka taJesús xí'in un̄i s̄ikḡ uxu ḡa, káchí ra:

—Ndó'ó kómí ndó ndayíj ndatḡ'on ndó xí'in n̄vi. Ta ndi'i n̄vi na naki'in va'a tḡ'on ña ká'ān ndó, tḡ'on ȳi'j kúu ña naki'in na. Ndi'i n̄vi na ḡn x̄iin naki'in ndó'ó, ta ȳi'j kúu ḡa ḡn x̄iin na naki'in na. Ta ndi'i na ḡn x̄iin naki'in ȳi'j, Ndios kúu ḡa ḡn x̄iin na naki'in na, chí Ndios kúu ḡa ḡa t̄i'ví ȳi'j vaḗi j —káchí taJesús.

¹⁷ Ta saá n̄jxa'ān na un̄i s̄ikḡ uxu ḡa, ta n̄tḡndaa k̄ivi ndikó na, ta kúsi j ní ini na, ta k̄ixaḗ na nḡ taJesús, ta n̄jka'ān na si'a:

—Tata, nda n̄ima ndiva'a k̄isa ndivi ña ña xa'nda chiño ndi nḡo ña xí'in ndayí ún.

18 Ta ndakuijn tajesús, njka'an ra saá:

—Xinij ñandiva'a ká'no Satanás kee ña ñoyívi ñino, ta nakava ña nda ño'ó. Ndátán káa ñii taxa, saá káa ña nakava ña nda ño'ó. 19 Xa taxij ndeej nda'a ndó ña kuchiño kundoso ndó sata tikoó xí'in títisi'ma, ta kundeé ndó ñoó ndi'i ndee ñandiva'a, ta nda lo'o on kuchiño ña sataku'é ña ndó'ó. 20 Ndó'ó, kúsij ní ini ndó vitin, xa'a ña kuchiño ndó xá'nda chiño ndó ñoó nímá ndiva'a. Ta va'a ná kusij ní ka ini ndó chi Ndios xa njka'yi ra kivi ndó ñoó tutu ña yóo ñoyívi ñino —káchí tajesús xí'in na.

Tajesús kúsij ní ini ra
(Mt. 11:25-27; 13:16-17)

21 Ta mji hora yó'o, ta Nímá Ndios saktú ña nímá tajesús xí'in ñasij, ta njka'an ra xí'in Ndios si'a:

—Tata Yivá, ¡kisa ká'noj yó'ó! Yó'ó kúu Taa táká'no ta xá'nda chiño ñoó ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ña yóo ñoyívi ñino. Kisa ká'noj yó'ó, chi xa saná'a ún nayó'o, na ñino ini kúu na, ta kúndaq ini na ñava'a xa'a ún. Ta chíse'é ún ñava'a yó'o ñoó inká ñivi na naní nandíchi, xí'in na naní na ká'vi ta ti'va ní yóo ñoyívi yó'o, chi saá káchí ini ún ke'é ún xí'in ndi'i ñivi, Tata —káchí tajesús xí'in Ndios.

22 Ta njka'an ka ra saá:

—Yivá Ndios xa taxi ra ndi'i ñava'a nda'aj. Nda ñii ñivi on vása xini na ini yi'i, taa ta kúu Sa'ya Ndios, ta ñii laá mji Ndios kúu ta xini va'a ini yi'i. Ta nda ñii ñivi on vása xini na ini Yivá Ndios, ta ñii laá yi'i, taa ta kúu Sa'ya ra, kúu ta xini ini ra, ta ñivi na nakaxinj taxij konj na ini ra —káchí tajesús.

23 Ta saá njka'an ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Nákaa ñasij nímá ndó chi xito ndó ñava'a ké'éj ñoyívi yó'o.

24 Ta kujya xina'a njixyo ku'a ní naprofeťa xí'in ku'a ní narey, ta ndi'i nayó'o kutoo na koto na ña xito ndó vitin, ta ñi-kuchiño na. Ta kutoo na konj so'o na ña xini so'o ndó vitin, ta ñi-kuchiño na —káchí tajesús xí'in na.

Tajesús ndato'on ra cuento
xa'a ñii taa ta va'a tañoo Samaria

25 Ta saá kixaa ñii tamaestro ta xini va'a ndayí Ndios ña njtaa ta Moisés xina'a, ta njndaqa to'on ra tajesús, chi kóni ra koto ndoso ña'a ra, káchí ra saá:

—Tata maestro, ¿yukía ke'éj, ta taxi Ndios kooj xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi? —káchí ra.

26 Ta ndakuijn tajesús, njka'an ra:

—¿Yukía káchí ndayí Ndios ña njtaa ta Moisés xina'a? ¿Yukía ká'vi ún ñoó ndayí yó'o? —káchí ra.

27 Ta ndakuijn tayó'o, njka'an ra saá:

—Saá káchí ña: “Ná kuki'vi ini yó koni yó Yivá yó Ndios xí'in ndi'i nímá yó, xí'in ndi'i ini yó, xí'in ndi'i ndee yó, xí'in ndi'i sinj yó. Ñii kiva ndátán kí'vi ini yó xini yó xí'in mji yó, saá kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó”, káchí ndayí Ndios —káchí ra xí'in tajesús.

28 Ta ndakuijn tajesús, njka'an ra:

—Va'a ní ká'an ún. Tá kasa ndivi ún ndayí yó'o, ta Ndios taxi ra ña kutaku ún xí'in ra —káchí tajesús xí'in tayó'o.

29 Ta kóni tamaestro yó'o kasa ndaa ra xa'a mji ra ñoó tajesús, ta ñakán tuku njndaqa to'on ra tajesús, njka'an ra saá:

—¿Yu kúu natá'an yó?

30 Ta ndakuijn tajesús, ndato'on ra ñii cuento ña saná'a ña'a ra, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii taa kee ra ñoo Jerusalén, ta ku'a'an ra yichí ña ku'a'an ñoo Jericó. Tá ku'a'an noo ra, ta kana koyo sava naku'ná yichí yó'o, ta sasi na ra, kisa ku'ná

na ndi'i ña kómí ra, kɔ́ndaa na tikoto ra, kaɓi ní na ra, satakué'e ní na ra nda salo'o kivi ra. Ta sandakoo na ra, ta ku'a'an na. ³¹ Ta saá vaxi ñii sutu, ta nixaa ra noo kándú'u taa ta takué'e, ta xini kuiti ña'á ra, ta nija'a xiyo ra, ta ku'a'an ra. ³² Ta saá vaxi inká taa, tatá'an naLeví, na kúu na ndiso chiño xí'in ve'e ño'o ká'no. Kixaa ra noo kándú'u ta takué'e, ta xini kuiti ña'á ra, ta nija'a xiyo ra, ta ku'a'an ra. ³³ Ta saá vaxi inká taa taño Samaria, ta kixaa ra noo kándú'u ta takué'e. Tá xini ña'á ra, ta kundá'vi ní ini ra xini ra ta takué'e yó'o. ³⁴ Ta nixaa yatin ra noo ra, ta kixá'á ra chikaa ra aceite xí'in vino noo takué'e tayó'o ña kasa tatan ña'á ra. Ta chikatón ra tikoto ndi'i saá noo takué'e ra. Ta ndani'i ña'á ra, ta sandaa ña'á ra sata tiburro sana ra, ta ñaki'in ra ku'a'an ra xí'in ra ñii ve'e noo kisjn na xika yichj, ta saá xindaa ña'á ra. ³⁵ Tá niti'vi inká kivi, ta taxi taa taSamaria yó'o ovi si'ún denario* nda'a ta xí'in ve'e yó'o, ta nika'an ra xí'in ra: "Kundaa lo'o ún ta takué'e yó'o ná ndoo lo'o ra ve'e ún. Tá ni-nani si'ún yó'o kutátán ra, ta chinoo ún si'ún mii ún, ta saá cha'vi yó'o kivi ndikó'j", káchí ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí taJesus xí'in tamaestro ta saná'a ndayi Ndios.

³⁶ Ta nika'an taJesus xí'in ra:

—Unj taa nija'a noo kándú'u taa ta takué'e yó'o. ¿Yukú taa ke'é ñava'a ndatán ké'é tatá'an ra xí'in ra? —káchí taJesus.

³⁷ Ta ndakuijn ra, nika'an ra:

—Taa ta ke'é ñava'a xí'in ra kúu tatá'an ra —káchí ra xí'in taJesus.

Ta nika'an taJesus xí'in ra:

—Ku'a'an ún, ta ndatán ke'é ta kundá'vi ini xini ta takué'e yó'o, saá ke'é ún xí'in inká nivi —káchí taJesus xí'in ra.

TaJesus nixaa ra ve'e ñaMarta xí'in ñaMaría

³⁸ Ku'a'an taJesus xí'in naxika xí'in ra, ta nixaa na ñii ñoo lo'o. Ta ñii ña'a ñani ña Marta ñaki'in ña na, ta niki'vi na ini ve'e ña. ³⁹ Ta ñaMarta yoo ki'vi ña ñani María, ta kixaa ñaMaría xikoo ña yatin xa'a taJesus, ta xini so'o ña yukia ndato'on ra. ⁴⁰ Ta ñaMarta ndi'i ní ini ña chi yoo ku'a'a ní chiño kasa ndivi ña. Ta kixaa ña noo taJesus, ta nika'an ña xí'in ra:

—Tata, ¿án on vása ndi'i ini ún, chi ñii laá mii kisa chiño'j? Chi ki'vi sandakoo ña ndi'i chiño, ta kóni ña ka'an ún xí'in ña ná chindee ña yi'j —káchí ña xí'in taJesus.

⁴¹ Ta ndakuijn ra:

—Nana, ndi'i ní ini ún chi yoo ku'a'a ní chiño. ⁴² Ta ñii chiño kúu ña xini ño'ó ka noo ndi'i inká ña kisa ndivi ún. Ki'vi ún ñaMaría xa ñaxaxin ña kasa ndivi ña chiño ña xini ño'ó ka, chi yoo ña, xini so'o ña to'on ña ká'anj. Ta nda ñii nivi, on vá'a kindaa na chiño yó'o nda'a ña —káchí taJesus xí'in ñaMarta.

11

TaJesus saná'a ra ndasaá va'a ka'an nivi xí'in Ndios
(Mt. 6:9-15; 7:7-11)

¹ Ñii kivi nika'an taJesus xí'in Ndios, ta ñii taxika xí'in ra kixaa ra noo ra, ta nika'an ra xí'in ra:

—Tata, kóni ndi ña saná'a ún ndi'j ndasaá ka'an ndi xí'in Ndios, saá chi taJuan ta sákuchu nivi saná'a ra naxika xí'in ra ndasaá koo ka'an na xí'in Ndios.

² Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra:

—Tá ká'an ndó xí'in Ndios, saá kachi ndó:

Tata Yivá yó, ta yoo ñoyivi ñino, ná kanoo sikón ní ñato'ó ún. Ná kama kixaa kivi ka'nda chiño ún noo ndi'i nivi.

* **10:35** Ñii denario kúu si'ún ña kúu ya'vi ñii taa ta kisa chiño ñii kivi.

Ndatán yóo ñoyívi ñino kisa ndivi ndi'i na ña kóni ún, ñii kǐ'va saá ñoyívi yó'o ná kasa ndivi ndi'i ñivi ña kóni ún.

³ Ndi'i saá kǐvj taxi ún ña xínj ñó'ó kuxu ndj.

⁴ Ta kasa ká'no ini ún xa'a kuachi ndj, chi saá kisa ká'no ini mǐi ndj xa'a ñivi na ké'é ña on vá'a xí'in ndj.

Tá xó'vj ndj tondó'ó, ta chindee ún ndj'j ña on kǐ'vi ndj kuachi, ta sakaku ún ndj'j ñoq ndi'i ña on vá'a,

saá ka'an ndó xí'in Ndios —káchí tǎjesús xí'in naxíka xí'in ra.

⁵ Ta saá ndat'on ra xí'in na inkǎ cuento ña saná'a ra na, nǐka'an ra si'a:

—Ñii ma'ño ñoo, ta ñii ndó'ó ko'on ndó ve'e tamigo ndó, ta ka'an ndó xí'in ra: “Ñani, ¿án kúchiño ún taxi ún unj sǐta va'a nda'aj?, ⁶ chi ñii tamigoj xíka ra viaje, ta sakán kǐxaa ra ve'ej, ta on koó ña'a ñoqj taxi j kuxu ra”, kachí ndó. ⁷ Ta tamigo ndó yó'o on keta ra ve'e ra, ta ndakuinj ra, kachí ra saá: “On sandi'ún yǐ'j. Xa ndásj kútu yé'éj, ta xa kándú'uj xí'in sa'ya j, ñakán on kǐvi ndakooj taxi j sǐta va'a nda'á ún”, kachí ra xí'in ndó.

⁸ Vará tamigo ndó kúu ra, ta on kua'a ra ndakoo ra taxi ra ña kuxu ndó. Ta xa'a ña on xǐin ndó sandakoo ndó sandi'j ndó ra, ta ndixa ndakoo ra taxi ra ndi'i ña xínj ñó'ó nda'á ndó. ⁹ Cuento lo'o yó'o saná'a ña si'a: On sandakoo ndó ndúkú ndó ña xínj ñó'ó ndó ñoq Ndios, saá chi ndixa taxi ra ña nda'á ndó. Ta ni on sandakoo ndó nándukú ndó Ndios, saá chi ndixa naní'i ndó ra. Ta ni on sandakoo ndó kána ndó yé'é yichj Ndios, saá chi ndixa nakuiná ra ña kǐ'vi ndó yichj ra. ¹⁰ Chi ndi'j ñivi na ndúkú ñoq Ndios ña xínj ñó'ó na, ta naki'in na ña. Ta ndi'j ñivi na nándukú Ndios, naní'i na ra. Ta ndi'j ñivi na kána Ndios, ta

nakuiná ra yé'é ra ña kǐ'vi na yichj ra.

¹¹ 'Tá yóo ñii sa'ya ndó, tá ndúkú ra sǐta va'a ñoq ndó, ta on kǐvi taxi ndó yuu nda'á ra, chi sa'ya ndó kúu ra. Tá ndúkú ra ñii tiaká ñoq ndó kuxu ra, ta on kǐvi taxi ndó ñii koq nda'á ra, chi sa'ya ndó kúu ra. ¹² Tá ndúkú ra ñii ndj'j ñoq ndó, ta on kǐvi taxi ndó tǐsǐ'mǎ nda'á ra, chi sa'ya ndó kúu ra. ¹³ Vará ndó'ó kúu ndó ñivi na on vá'a, ta saá ni, táxi ndó ñava'a nda'á sa'ya ndó. Ta Yívá yó Ndios, tá yóo ñoyívi ñino, kúu ra tá va'a ní ka ñoq ñivi, ta ndixa taxi ra Nímǎ ra nda'á ndi'j ñivi na ndukú ña ñoq ra —káchí tǎjesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ñivi na nǐka'an xa'a tǎjesús kómí ra ndee ñanímǎ ndiva'a (Mt. 12:22-30; Mr. 3:19-27)

¹⁴ Inkǎ kǐvj tǎjesús táva ra ñii nímǎ ndiva'a ña kómí ñii tǎa tǎñí'í. Tá kee nímǎ ndiva'a, ta saá va'a na'ka'an ra. Ta na'ka'nda ini ñivi na xǐni ñayó'o. ¹⁵ Ta sava na nǐka'an na xa'a tǎjesús:

—Xí'in ndee ña Beelzebú,* ña kúu ñaká'no ñoq ndi'j nímǎ ndiva'a, táva tǎyó'o nímǎ ndiva'a —káchí na.

¹⁶ Ta inkǎ ñivi kóni koto ndoso na tǎjesús, ta ndúkú na ñoq ra ña ke'é ra ñii milagro ña saná'a ra ñoq na ña ndixa kómí ra ndee Ndios. ¹⁷ Ta tǎjesús xínj ra ña xáni ini na, ta nǐka'an ra xí'in na:

—Tá yóo ñii ñoo, ta on vása yóo yu'ú ñivi, ta na'tǎ'vj tá'an na, ta kǐxá'a na káni tá'an na xí'in natá'an na, ta kama ní ndi'j xa'a ñoo yó'o. Tá yóo ñii ve'e ñoq na'tǎ'vj tá'an na, ta káni tá'an na, ta ndi'j xa'a ñivi ve'e yó'o. ¹⁸ Ta ñanímǎ ndiva'a ká'no Satanás, táná tava ña ini ñivi nímǎ ndiva'a tá'an ña, níkúu, ta saá na'tǎ'vj tá'an ñandiva'a ta kani tá'an ña xí'in tá'an ña, ta yachj ní ndi'j xa'a yichj ña. Ndát'onj t'on

* 11:15 Inkǎ kǐvj naní Satanás kúu Beelzebú.

yó'o xí'in ndó, chi káchí ndó xí'in ndee ñandiva'a ká'no táva j nímá ndiva'a. ¹⁹ Ta yí'i, tá xí'in ndee ñanímá ndiva'a ká'no táva j nímá ndiva'a, ní kúu, ta ñivi na ndíkõn sata ndó, ¿michí vaxi ndee na táva na nímá ndiva'a? Na ndíkõn sata ndó káchí na õn sivi ndee nímá ndiva'a ká'no kúu ña kómí na kivi tava na nímá ndiva'a. Ta saá kixaa ñii kivi ñivi na ndíkõn sata mii ndó yó'o kuu na kasa nani xa'a kuachi ndiso ndó, chi ñavatá ká'an ndó xa'a j. ²⁰ Ta yí'i, kómí j ndee Ndios ña tava j nímá ndiva'a, ta ña ké'é j yó'o káchí ña saá: vitin kixaa kivi ña kixá'a xá'nda chiño Ndios nõõ ñivi ñoyívi yó'o.

²¹ Tá yó'o ñii taa, ta ndeé ní ndaku ra, ta kómí ra espada ná'no xí'in inká ña xini ñó'ó kundaa ra ve'e ra xí'in ndi'i ñakuiká ra, ta saá ñivi nakuí'na õn kuchiño na kivi na ini ve'e ra. ²² Tá ñii kivi kixaa inká taa ta ndaku ka nõõ taa ta xí'in ve'e yó'o, ta kundeé ra nõõ ta xí'in ve'e yó'o, ta kindaa ra ndi'i ñakuiká kómí tayó'o, ta nata'vi ra ña xí'in natá'an ra. Ndatán yóo ta ndeé ní ndaku, saá yóo ñanímá ndiva'a ká'no. Ta ndatán yóo ta ndeé ka nõõ ra, saá yóo yí' j —káchí ta Jesús xí'in na.

²³ Ta ñika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndi'i ñivi na õn vása yóo yu'ú xí'in j, nayó'o kúu na õn xjin koni na yí' j. Ta ndi'i ñivi na õn vása chindeé yí' j nakaya na ñivi xa'a ña kundikõn na yichí Ndios, nayó'o kúu na sakuítá ní'no ñivi ña õn kundikõn na yichí Ndios —káchí ta Jesús xí'in na.

Ta Jesús saná'a ra xa'a nímá ndiva'a

(Mt. 12:43-45)

²⁴ Ta ñika'an ta Jesús xí'in na:

—Tá ñii nímá ndiva'a sáña ña ñii taa, ta saá ku'aan ña yukú yichí ña nandukú ña nõõ nakindée ña. Tá õn vása nání'i ña nõõ nakindée ña, ta xáni ini

ña saá: “Ndikó yó ndi'vi yó ini taa nõõ kee yó vaxi yó”, káchí ña. ²⁵ Ta ndikó ña, náxaa ña nõõ yóo taa nõõ kee ña. Ta nákoto ña, ndatán yóo ñii ve'e ñiti'vi ta ndasa livi na, saá yóo ini tayó'o. ²⁶ Ta ndikó nímá ndiva'a ku'aan ña, ta nándukú ña inká nímá ndiva'a. Ta nání'i ña uxá nímá ña ndiva'a ní ka nõõ mii ña. Ta ndikó koo ña ta ku'aan uxá nímá ndiva'a yó'o xí'in ña ta kixaa ndi'i ña nakoo ña ini tayó'o. Ta saá xó'vi ní ka ra vitin nõõ ña si'na —káchí ta Jesús.

Ñayó'o ká'an yu kúu ñivi na kómí ñasij ini táxi Ndios

²⁷ Tá ká'an ka ra xí'in ñivi, ta ñii ña'a ña ñindichi ma'ño ndi'i ñivi, xí'in ndi'i ndee ña ñika'an ña xí'in ra saá:

—jNdachun nákaa ñasij ní ini si'ún, chi sakaku ña yó'o ta sakua'no ña yó'o! —káchí ña.

²⁸ Ta ndakuin ta Jesús, káchí ra saá:

—jTa ví'i ka ñasij nákaa ini ñivi na xini so'o to'on Ndios ta kisa ndivi na ña! —káchí ra xí'in ña.

Ñayó'o ká'an xa'a ñivi na ndúkú ñii milagro nõõ ta Jesús

(Mt. 12:38-42; Mr. 8:12)

²⁹ Tá ku'a ní ñivi nakutá'an na ta kixaa yatin na, ta ta Jesús kixá'a ra ká'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ñivi na táku ñoyívi yó'o vitin kúu na na ndiva'a ní ini. Saá chi ndúkú na ñii milagro nõõ j ña kandixa na ndi' taa ta kixi nõõ Ndios kúu j. Ta õn ke'é j inká milagro ña koto na, chi va'a ka xini ñó'ó kundaa ini na ña ñindo'o taprofeeta Jonás kuyá xina'á. ³⁰ Saá chi ñaño Nínive kundaa ini na ndasaá ñindo'o ta Jonás, ta ñandikó ini na. Ta ñii kivi saá ñivi na táku vitin koni na ña kundo'o j, ta ñivi na kundaa ini xa'a ñayó'o nandikó ini na. ³¹ Tá kixaa kivi kasa nani Ndios xa'a ñivi ñoyívi yó'o, ta ñii ñareina, ña ñixa'nda chiño nõõ ñoo ñani Sabá xina'á, chikaa ña kuachi sata

ndó'ó na táku vitin. Chi ñáreina yó'o xíká ní nixá'án ñá xíní sọ'o ñá tọ'on ña nika'án tẹrey Salomón, chi tẹ ndíchí ní sìnjì xíkoo ra. Ta yì'ì, tẹ yóo xí'in ndó vitin, kúu ñii taká'no kẹ nọọ tẹSalomón, ta ọn xìn ndó konjì sọ'o ndó ña ká'ánì. ³² Tá kixaa kivi kasa nani Ndios xá'a na ñoyívi yó'o, ta saá tuku naño Nínive chikaa na kuachi satẹ ndó'ó na táku vitin. Saá chi xínjì sọ'o na ña nika'án tẹJonás xí'in na, ta nandikó ini na ta kẹndixa na Ndios. Ta yì'ì, tẹ tẹ yóo xí'in ndó vitin, kúu ñii taká'no kẹ nọọ tẹJonás, ta ọn xìn ndó konjì sọ'o ndó tọ'on ña ká'ánì —káchí tẹJesús xí'in na.

TẹJesús saná'a ra xá'a ño'ọ yé'e ini nivi
(Mt. 5:15; 6:22-23)

³³ Ta nika'án tẹJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ta nivi, tá nátoon na ño'ọ, ta ọn vása chikaa se'é na ña, ta chinóo na ña nọọ síkón ña vá'a naye'e ña, ta ndí'i nivi na kivi ve'e kuchiño koto na. ³⁴ Ndatán yóo ño'ọ ña yé'e, saá yóo nduchụ nọọ yó. Tá vá'a yóo nduchụ nọọ ndó, ta vá'a yé'e ndi'i ini ndó, saá vá'a kúndaq ini ndó ñandaq. Tá ọn vása vá'a yóo nduchụ nọọ ndó, ta naa ní ini ndó. ³⁵ Ñakán kía xínjì ñó'ó koto vá'a xí'in mji ndó án ndixa xíka ndó nọọ yé'e. Tá xáni sìnjì ndó xíka ndó xí'in ño'ọ yé'e, ta ọn sivi ñandaq kúu ña, ta saá, jndachun naa ní ini ndó! ³⁶ Tá ndixa yé'e ño'ọ ini ndó, ta nda lo'o ọn vása naa ini ndó, ta saá ño'ọ ña yé'e ini ndó ndatán yóo ñii ño'ọ ká'no yé'e nọọ xíka ndó, saá koo ña.

TẹJesús chikaa ra kuachi satẹ nafariseo xí'in na saná'a ndayí Ndios
(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 20:45-47)

³⁷ Ta ndi'i nika'án tẹJesús xí'in na, ta ñii tafariseo kẹna ra tẹJesús kọ'on ra ve'e ra kuxu ra. Ta tẹJesús kuá'án ra xí'in tafariseo ve'e ra, ta nixaa ra, ta xikoo ra kuxu ra. ³⁸ Ta naka'nda ini tafariseo xíto ra ọn vása ní-nda'á tẹJesús, ndatán kiva yóo ndayí mji na. ³⁹ Ta tẹJesús nika'án ra xí'in ra:

—Ndó'ó nafariseo nákata ndó satẹ vaso xí'in satẹ kọ'ọ. Ta ini mji ndó chútú ní ñakuí'na xí'in ña ọn vá'a. ⁴⁰ jNdachun kivi ní ndó! ¿Án ọn vása xínjì ndó mji Ndios, tẹ tẹ kisa vá'a ña kúu satẹ yó, mji ra kúu tẹ kisa vá'a ini yó? ⁴¹ Tá ndino'o ini ndó taxi ndó ñava'a ndó ña chindee ndó nandá'ví, ta saá ndundi ini ndó.

⁴² jÑii kivi xọ'vi ní ndó'ó, nafariseo! Vará táxi ndó nda'a Ndios ñii ko'ndo ña tẹva ndó tixin ña uxu ko'ndo ña kúu ñii ñii nọọ yuku válí ña xíxi yó,† ta ọn vása kisa ndivi ndó chiño ña xínjì ñó'ó ní nọọ Ndios. Chi nọọ Ndios ña xínjì ñó'ó ní kúu ña ke'é yó ñandaq xí'in inka nivi, ta kuki'vi ini yó koni yó Ndios. Xínjì ñó'ó kasa ndivi ndó chiño ná'no yó'o nọọ Ndios, ta saá ni, ọn sandakoo ndó kasa ndivi ndó inka chiño válí nọọ ra.

⁴³ jÑii kivi xọ'vi ní ndó'ó, nafariseo! Kútoo ní ndó kundoo ndó táyi tón ná'no tón tọ'ó yóo ve'e ño'ọ sinagoga. Saá tá xíka ndó nọyá'vi, ta kóni ndó ña kasa tọ'ó ní nivi ndó'ó.

⁴⁴ jÑii kivi xọ'vi ní ndó'ó, nafariseo xí'in natá'an ndó! Saá chi ndatán yóo ño'ọ nọọ ninduxun na nixi'ì, ta ọn vása tívi ña tá'yí ñó'ó tixin ño'ọ, saá yóo ndó'ó —káchí tẹJesús xí'in na.

⁴⁵ Ta ñii tamaestro tẹ xínjì vá'a ndayí Ndios nika'án ra xí'in tẹJesús:

—Tá chikaa ún kuachi satẹ nafariseo yó'o, ta ñii kiva saá

† 11:42 Yuku válí yó'o kúu mịno castila xí'in yuku yova.

chíkaꝓ ún kuꝓchi sꝓꝓ ndj —káchí ra.

⁴⁶ Ta ndꝓkuĩn taJesús, nĩka'an ra saá:

—jÑii kĩvj xꝓ'vj ní ndó'ó, na xĩnj va'a ndayí Ndios! Chi sákuiso ndó njĩvĩ chiño veé ní, ta yꝓ'vj ní kuiso na. Ta mji ndó, ndꝓ lo'o ɔn xĩjn ndó tindaa ndó chiño veé ta yꝓ'vj ní yó'o.

⁴⁷ jÑii kĩvj xꝓ'vj ní ndó'ó, na xĩnj va'a ndayí Ndios! jNa ɔvj yu'u kúu ndó! Livi ní kisa va'a ndó ve'e nꝓ nĩnduxun naprofeta xĩna'á. Ta naxij sikuá mji ndó kúu na xa'ni naprofeta yó'o. ⁴⁸ Xĩ'in ñayó'o kúndaꝓ ini yó ñii kúu ini ndó xĩ'in ini naxij sikuá ndó. Chi naxij sikuá ndó kúu na xa'ni naprofeta xĩna'á, ta ndó'ó kúu na kisa va'a ve'e nꝓ nĩnduxun na.

⁴⁹ Ñakán kĩa Ndios nĩka'an ra tꝓ'on ndíchí xa'a ndó saá: “Ti'víj naprofeta ña ka'an ndoso na tꝓ'onj xĩ'in ñaño Israel, ta ti'víj naapóstol ña kasa ndivi na chiñoj, ta ñaño yó'o, ɔn kua'a na naki'in va'a na ndꝓ ñii na ti'víj, ta ka'ni na sava na, ta saxꝓ'vj na inkꝓ na”, kačí Ndios. ⁵⁰ Ta sꝓꝓ mji ndó njĩvĩ na tákꝓ vitin, nakava kuꝓchi xa'a ña nĩxĩta njij ndi'i naprofeta, tá ndꝓ kixá'á kĩvj nꝓ tꝓnda vitin. ⁵¹ Saá chi kixá'á ña xĩ'in ña nĩxi'j taAbel,† ta ndj'i ña xĩ'in ña nĩxi'j taZacariás. Ta naxij sikuá ndó xa'ni na taZacariás kĩvj xĩndichi ra ma'ño ña kúu yé'é ve'e ñꝓ'o ká'no xĩ'in ña kúu ñama yij nꝓ sókꝓ na ña'a nꝓ Ndios. Ta ndixa ká'anj xĩ'in ndó, sꝓꝓ mji ndó na tákꝓ vitin, nakava kuꝓchi xa'a ña nĩxĩta njij ndi'i nava'a yó'o.

⁵² jÑii kĩvj xꝓ'vj ní ndó'ó, na xĩnj va'a ndayí Ndios! Ndatán ké'é ñii taꝓ ta chíkaꝓ se'é llave, saá ké'é ndó. Saá chi sási ndó nꝓ njĩvĩ na kóni kĩ'vi yichĩ Ndios, ta ni mji ndó xĩjn ndó kĩ'vi ndó yichĩ ra —káchí taJesús xĩ'in na.

⁵³ Tá ká'an taJesús xĩ'in na, ta nafariseo xĩ'in inkꝓ na sáná'a ndayí Ndios, nĩsaa ní na, ta kixá'á na sandi'i ní na ra xĩ'in tꝓ'on, ⁵⁴ chi kóni na ña nakava ra ka'an ra tꝓ'on ña ɔn vá'a, ta saá kuchiño na taxi na kuꝓchi xa'a ra nꝓ nachiño.

12

TaJesús sáná'a ra naxĩka xĩ'in ra
ñá ɔn ke'é na ndꝓtán ké'é nafariseo na ɔvj yu'u

¹ Kuꝓ'a ní mil njĩvĩ ñakutá'an na nꝓ taJesús, ñii chútú ndꝓꝓ na tꝓnda xĩndꝓꝓ na xa'a tá'an na. Ta taJesús kixá'á ra ká'an ra xĩ'in naxĩka xĩ'in ra, káchí ra saá:

—Koto va'a ndó ɔn kꝓ'ɔn ndó yichĩ nafariseo, chi na ɔvj yu'u kúu na. Ndatán yóo levadura ña kisa chiño se'é xĩ'in yuxan, saá yóo yichĩ nafariseo. ² Ta ndꝓ ñii ña nákaꝓ se'é ɔn kivi koo se'é ña ndi'i saá kĩvj, chi ñii kĩvj natĩvi ña. Ndi'i ña ndási nꝓ njĩvĩ, ta vaꝓi kĩvj konj ndi'i na ñayó'o. ³ Ñii kĩvj ndi'i tꝓ'on ña nĩka'an se'é ndó nꝓ naa, konj sꝓ'o ndi'i njĩvĩ ñayó'o kĩvj ndivi yé'e ñꝓ'o. Ta tꝓ'on ña nĩka'an yaꝓ ndó xĩ'in natá'an ndó ini ve'e ndó, ta vaꝓi kĩvj ndaa njĩvĩ sijn ve'e na, ta ka'an ndoso na tꝓ'on yó'o ña konj sꝓ'o ndi'i inkꝓ njĩvĩ —káchí taJesús xĩ'in naxĩka xĩ'in ra.

Ñayó'o ká'an ña ɔn kuyi'ví yó njĩvĩ

(Mt. 10:28-31)

⁴ Saá nĩka'an ka taJesús:

—ɔn kuyi'ví ndó nꝓ njĩvĩ na kóni ka'ni ndó'ó, chi ɔn kuchiño na sandi'i na xa'a níma ndó. ⁵ Va'a ka kuyi'ví ndó nꝓ Ndios, chi Ndios kivi sandi'i ra xa'a yĩkĩ kꝓñu ndó, ta kómí ra ndeꝓ sakana ra ndó'ó ndꝓya. Ñakán kĩa, va'a ka kuyi'ví ndó nꝓ Ndios.

† 11:51 TaAbel xĩkuu sa'ya taAdán xĩ'in ñáEva, ta tꝓayó'o nĩxi'j ra, ke'é ñani ra taCaín.

6 Koto ndó tísaa válí: ɔvɪ sɪ'ún válí kúu ya'vi ɔ'on rí. Ta Ndios ɔn vása nándoso ra xa'a ndá ñii tísaa lo'o yó'o, ta ndáa ra ndi'i rí. 7 Ta ndó'ó, Ndios manɪ ní ka ra ndó'ó, chi xini ndi'i ra ndasaá kúu yisi sɪni ndó. Ta ndixa ndáa va'a ra ndó'ó, ñakán ɔn kuyi'ví ndó, chi ku'a ní ka ndáya'ví ndó ɔo tísaa válí —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

*Ñayó'o ká'an ña xa'a ñivi na ndakuijn xa'a taJesús
noo inká ñivi ñoyívi yó'o*

(Mt. 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

8 Ta saá ñika'an ka taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ñivi na ndakuijn xa'ai noo ñivi ñoyívi yó'o, ta yi'i, ñii ki'va saá ndakuijn xa'a na noo naángel xí'in Ndios. 9 Ta ñivi na ɔn xiin ndakuijn xa'ai, ta yi'i ɔn ndakuijn xa'a nayó'o noo naángel xí'in Ndios.

10 Ta ndi'i ñivi na ká'an to'on ndiva'a xí'in yi'i, ɞa ta kixi noo Ndios, ta Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a na. Ta ndi'i ñivi na ká'an to'on ndiva'a xí'in Níma Ndios,* ta Ndios ɔn kasa ká'no ini ra xa'a ñivi yó'o —káchí taJesús.

11 Ta ñika'an ka ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Tá tiin na ndó'ó ko'on ndó xí'in na, ta taxi na kuachi xa'a ndó noo nachíño án noo naná'no ve'e ño'o sinagoga, ta ɔn kundi'i ini ndó xa'a to'on ña ndakuijn ndó. 12 Saá chi mji kivi ña kundo'o ndó ñayó'o, Níma Ndios taxi ña to'on ña ka'an ndó —káchí taJesús.

TaJesús ndát'o'on ra ñii cuento ña saná'a ra na xa'a ñakuíka

13 Ñii ɞa ta yóo xí'in ndi'i ñivi na ndóo xini so'o ña ká'an taJesús, kixaa ra noo ra ta ñika'an ra xí'in ra saá:

—Tata maestro, ka'an ún xí'in ñaniɪ ndí xini ñó'ó nata'ví ra

ñakuíka ña kindoo kivi ni'xi'i yivá ndi, ta taxi ra lo'o ñakuíka yó'o nda'ai —káchí ra xí'in taJesús.

14 Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra saá:

—Tata, ɞndachun xáni ini ún yi'i kúu ɞachiño án juez ɞa tá'ví ñakuíka xí'in ndó? —káchí taJesús xí'in ra.

15 Ta ñika'an taJesús xí'in ndi'i ñivi na ndóo yó'o:

—Kasa kuenda xí'in mji ndó ña ɔn vása kútoo ndó koo ku'a ní ñakuíka nda'a ndó. Saá chi tá kómí ndó ví'i ní ñakuíka, ta ɔn vása chíndeé ñakuíka ndó'ó ña kutaku va'a ndó noo Ndios —káchí taJesús xí'in na.

16 Ta saá ñika'an ra ñii cuento ña saná'a ra na:

—Saá ndo'o ñii ɞa ɞakuíka, ɞa kómí ku'a ní ño'o. Ta va'a ní ke'a ra xí'in ña chi'i ra, ta chútú ve'e ra xí'in ña kuxu ra. 17 Ta kixá'a ra xáni ini ra: “ɞYukia ke'é yó vitin? ɔn vása yoo ka míchi taxi va'a yó ña kómí yó”, káchí ra. 18 Ta saá ñika'an ra: “¡Áan! Xini va yó mí taxi va'a yó ña. Sandi'i yó xa'a ve'e yata, ta kasa va'a yó inká ve'e xa'a ña ká'no ka noo kunani ko'on ndi'i ndikin trigo mji yó, xí'in ndi'i ka ña kómí yó. 19 Ta ndi'i na'koo va'a ña kómí yó, ta ka'an yó xí'in mji yó, kachí yó saá: Vitin yoo ku'a ní ña kómí yó, ta nani ñayó'o kuxu yó ku'a ní kuja. Ta va'a ní kuiti nakindeé yó, kuxu va'a yó, ko'o va'a yó, ña kusij ní ini yó chi yoo ví'i ní ña kómí yó”, xáni ini ɞakuíka yó'o. 20 Ta ñika'an Ndios xí'in ra: “¡Yó'ó kúu ɞa ɞa kí'ví!, saá chi ñoo vitin kivi ún. Ta ndi'i ña kómí ún, ñava'a inká ñivi nduu ña”, kachí Ndios xí'in ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o. 21 Ndatán ndo'o ɞakuíka yó'o, saá kundo'o ndi'i ñivi na kómí ñakuíka ñoyívi yó'o, tá ɔn vása kómí na ñakuíka

* 12:10 Ñii to'on ña ká'an ndiva'a xí'in Níma Ndios kúu ña ká'an ñivi ndí ndeɞ ña kisa ndivi chíño va'a kúu ndeɞ ña va'xi noo nima ndiva'a ká'no.

ndino'o ñoyívi ñino xí'in Ndios —káchí ra.

Ndios táxi ra ña xínj ñó'ó nda'a ndi'i sa'ya ra

(Mt. 6:25-34)

²² Ta saá ñika'an taJesús xí'in naxíka xí'in ra:

—Ta ká'anj xí'in ndó, on kundí'i ini ndó xa'a ña xínj ñó'ó kutaku ndó, ni on kundí'i ini ndó mí kixi ña kuxu ndó, ni on kundí'i ini ndó xa'a tikoto ña kundixin ndó ñoyívi yó'o. ²³ Saá chi nímá yó ndáya'ví ní ka ña ñoq ña xíxi yó. Ta yíkí koñu yó ndáya'ví ní ka ña ñoq tikoto yó. ²⁴ Koto ndó ndasaá táku títikaka, ni on vása chí'i rí, ni on vása nákaya rí ña xáxi rí, ta on koq ve'e rí ñoq táan va'a rí ña xáxi rí. Ta Ndios táxi ra ña xáxi títikaka yó'o. Ta ndó'ó, ndáya'ví ní ka ndó ñoq títikaka yó'o. ²⁵ Ta ndó'ó, on sjívi xí'in ña ndí'i ní ini ndó kúu ña kúchiño ndó sakua'no síkón ka ndó xí'in mji ndó, chi ñii laá Ndios kúu ta xá'nda chiño ndasaá kiva síkón koo ndó. ²⁶ On vása kúchiño ndó ke'é ndó ñayó'o, vará lo'o ní chiño kúu ña. Ta saá, ndachun ndí'i ní ka ini ndó xa'a inká ña'a?

²⁷ Koto ndó ndasaá livi ndáxaa yita ña yóo yuku; yita yó'o on vása kisa chiño ña, ni on vása kisa va'a ña tikoto ña. Ta ndixa ká'anj xí'in ndó, vará tarey Salomón, takuíká ní xikuu ra, ta xikomí ní ra ku'a'á ní tikoto va'a, ta yita ña yóo yuku, livi ní ka ña ñoq tikoto va'a ña xindixin tayó'o. ²⁸ Vará nda lo'o kivi táku yita válí yuku, chi ñii kivi ndáxaa ña, ta inká kivi ndá'va ña, ta saá táan na ña ini xiton koko ña, ta Ndios ndáa ra ña, ta livi ndátón sákundixin ra ña. Ñayó'o sáná'a ndí Ndios ndáa va'a ra ndó'ó, chi ndó'ó ndáya'ví ní ka ndó ñoq yita válí. ¡Ndachun lo'o ní kándixa ndó Ndios ña kundaa ra ndó'ó! ²⁹ On kundí'i ini ndó xa'a mí kixi ña kuxu ndó, án mí kixi ña ko'o ndó, án mí kixi inká ña xínj ñó'ó

ndó. ³⁰ Chi ñivi na on vása ndíkon Ndios kúu ñivi na ndí'i ní ini xa'a ñayó'o. Ta Yivá yó Ndios xínj va'a ra yu kúu ndi'i ña xínj ñó'ó ñoq ndó. ³¹ Ta mji ndó, ndino'o ini ndó ná kundikon ndó yichi ñoq xá'nda chiño Ndios, ta ndixa Ndios taxi ndi'i ra ña xínj ñó'ó nda'a ndó —káchí taJesús xí'in na.

Xínj ñó'ó kukomí yó ñakuiká ñoyívi ñino

(Mt. 6:19-21)

³² Ta ñika'an ka taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ndátán yóo ñii ti'vi ndikachi sanaj, saá yóo ndó'ó. Ta on kuyí'ví ndó, chi kúsij ini Ndios taxi ra nda'a ndó ñava'a kómí ra ñoq xá'nda chiño ra. ³³ Síkó ndó ña kómí ndó, ta taxi ndó sj'un nda'a ñivi nandá'ví. Ta saá kukomí ndó ñakuiká ndino'o ñoyívi ñino xí'in Ndios. Ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a ñakuiká yó'o, chi ñoyívi ñino on koq tikisin, ni on kux'é ña'a, ni nakuíná on kivi kasa kuíná na ñakuiká ndino'o ña yóo ñoyívi ñino. ³⁴ Saá chi ñoq ñó'o ñakuiká kómí ndó, kán yóo nímá ndó xí'in sjinj ndó.

Xínj ñó'ó koo ti'va yó ña ndikó taJesús

³⁵ Ndi'i saá kivi namozo ndíxin na tikoto ta ní'i na ño'o náye'e, saá yóo ti'va na naki'in na taká'no ñoq na. Ta ndátán ndóo ti'va namozo yó'o, saá koo ti'va ndó'ó.

³⁶ Ndáti namozo yó'o ña ndikó taká'no ñoq na, chi ku'a'an ra viko tonda'a. Ta ndátán ndáti nayó'o saá kundati ndó'ó ña ndikó j. Saá chi nda ndá hora ndikó taká'no ta kani ra yé'é, ta ndóo ti'va namozo ra ña xandikon nakuiná na yé'é ñoq ra, ta naki'in va'a na ra. ³⁷ Ta kunakaa ñasij nímá namozo tá on vása kisin na, ta yóo ti'va na nakuiná na yé'é ña kivi taká'no ñoq na. Ndixa ká'anj xí'in ndó, taká'no yó'o katón ra toalla tixin ra, ta chinóo ra ñaxíxi ñoq mesa ña kuxu namozo ra.

38 Ta kunakaꝯ ñasij níma namozo tá kundꝯo ti'va na ndꝯ ndá hora ndikó taká'no, án ma'ño ñoó, án xa vaxi tji.† 39 Ta kundꝯa vꝯ'a ini ndó ñayó'o: Tá ñii tꝯa yóo ra ve'e ra, ta xini ra ama kixaꝯ takuí'ná, ta saá koo ti'va ra ta on taxi ra kivi takuí'ná yó'o kasa kuí'ná ra ña yóo ve'e ra. 40 Saá tuku ndó'ó, xini ñó'o kundꝯo ti'va ndó, chi ndikóji ñoyívi yó'o ñii kivi ña on vása ndáti ndó —káchi tꝯjesús xí'in na.

Ñayó'o ká'an xꝯ'a ñivi na kisa chiño xí'in ndino'o ini
(Mt. 24:45-51)

41 Ta tꝯPedro ñindaꝯa tꝯ'on ra tꝯjesús, ñika'an ra saá:

—Tata, ¿án ndasaá xí'in mji ndi naxika xí'in ún ndꝯtꝯ'on cuento yó'o, án ndꝯtꝯ'on ún ña xꝯ'a ña saná'a ún inka ñivi? —káchi ra xí'in tꝯjesús.

42 Ta ndꝯkuijn tꝯjesús, ñika'an ra:

—¿Ndasaa ke'é ñii taká'no xí'in ñii tꝯa tꝯ kisa chiño xí'in ndino'o ini nꝯꝯ ra? Ta taká'no yó'o sakuiso chiño ra tꝯyó'o ña taxi tꝯyó'o kuxu ñivi na yóo ve'e ta kasa kuenda ra xí'in ve'e yó'o. 43 Ta saá kunakaꝯ ñasij níma tꝯ kisa chiño xí'in ndino'o ini kivi ndikó taká'no nꝯꝯ ra, ta koto ra vꝯ'a ní kisa ndivi ra chiño. 44 Ta ndixa ká'anj xí'in ndó, taká'no yó'o taxi ra nda'a tꝯ kisa chiño ndino'o ini, ña kuiso chiño ra xí'in ndi'i ña'a ve'e taká'no yó'o. 45 Tá yóo ñii tꝯa ta on vása kisa chiño ra xí'in ndino'o ini ra, ta xáni sijnj ra saá: “Xa na'á ní kuáchj taká'no nꝯꝯ yó, on vása xinj yó ndá kivi ndikó ra”, xáni sijnj ra. Ta saá kixá'a ra ndi'i saá kivi káni ra nataꝯa xí'in náña'a na kisa chiño xí'in ra, ta ñii kivi saá kixá'a ra ndi'i saá kivi xíxi ní ra, ta xí'i ní ra, nina taxíini kúu ra. 46 Ta ñii kivi on vása ndáti ra, ni hora ña on vása yóo ti'va ra, ta ndikó taká'no

nꝯꝯ ra. Ta taká'no nꝯꝯ ra yó'o saxꝯ'vi ní ña'á ra, ta ti'vi ña'á ra ko'on ra nꝯꝯ ndóo ñivi na on vá'a, na on vása kisa ndivi ña xá'nda chiño taká'no nꝯꝯ na.

47 Tá yóo ñii tꝯamozo, ta xa xinj ra yukia kóni taká'no nꝯꝯ ra, ta on vása ní-xiin ra kasa ndivi ra ña, ni on vása ní-xiyo ti'va ra kivi ndikó taká'no nꝯꝯ ra, ta saá ndeé ní xo'vi tꝯyó'o. 48 Ta inka tꝯamozo, vará ke'é ra ña on vá'a, chi on vása xinj ra yukia kóni taká'no nꝯꝯ ra, ta lo'o xo'vi ra. Saá chi tá Ndios taxi ra kuꝯ'a ní ñava'a nda'a ñivi, ta ndáti ra nayó'o kasa ndivi na kuꝯ'a ní chiño vꝯ'a. Tá Ndios sákuiso ví'i ní ka chiño ñivi, ta ndáti ra nayó'o kasa ndivi na kuꝯ'a ní ka chiño vꝯ'a —káchi tꝯjesús.

Ñayó'o ká'an ña nata'vi tá'an ñivi xꝯ'a tꝯjesús
(Mt. 10:34-36)

49 Ta ñika'an tꝯjesús saá:

—Ndꝯtán yóo ño'o ña xá'mi mji, saá koo chiño ña kasa ndivi ñoyívi yó'o. ¡Kónij kama ní tꝯndꝯa kivi ña kasa ndivi chiño yó'o! 50 Xini ñó'ó xo'vi níj, ta ndi'i ní inij ndꝯ kixaꝯ kivi ña xo'vi níj. 51 On kani sijnj ndó ndi ña kundꝯo vꝯ'a ndó xí'in nata'an ndó, kúu ña kixaꝯj ñoyívi yó'o, chi xꝯ'a ña nata'vi ñivi kúu ña kixaꝯj. 52 Chi ndi'i kivi ña vaxi ñii ve'e on vása koo yu'ú ndi'i na xꝯ'a. Tá ndóo o'on ñivi ñii ve'e, ta unj na kundikꝯon yij, ta ovi na on vása kándixa na yij. Tá ovi na ko'on yichij, ta unj na on vása kándixa na yij. 53 Vará nave've kúu na, on kivi koo yu'ú na: ñii tꝯa ko'on ra yichij, ta sa'ya ra tꝯalo'o ko'on ra inka yichij; ñii tꝯalo'o ko'on ra yichij, ta yivá ra ko'on ra inka yichij; ñii ña'a ko'on ña yichij, ta sa'ya ña ñálo'o ko'on ña inka yichij; ñii ñálo'o ko'on ña yichij, ta si'í ña ko'on ña inka yichij; ñii

† 12:38 Ña segunda vigilia xí'in ña tercera vigilia ñó'o ña tixin ka jin ñoó xí'in ka unj xitꝯan.

ña'a kə'on ñá yichij, ta xəno ñá kə'on inkə yichij; ñii ñá'a kə'on ñá yichij, ta siso ñá kə'on inkə yichij. Ta saá kundaa ini yó ndi ɔn vása kivi koo yu'ú nivi xa'aɟi —káchí taJesús.

Nanivi xini ñó'ó kundaa ini na ña kóni kachí ña ké'é taJesús
(Mt. 16:1-4; Mr. 8:11-13)

⁵⁴ Ta saá nika'an taJesús xí'in kuə'a ní nivi na ndóo xí'in ra:

—Tá xito ndó vaxi vikəo nɔo kuən ketá ño'o, ta xini ndó yukia koo, chí kachí ndó yaxhi ní koon savj, ta ñandaa kía. ⁵⁵ Tá xito ndó vaxi tachi chí sur, ta saá kachí ndó ñi'ni ní koo kivi vitin, ta ñandaa kía. ⁵⁶ jNivi na ɔvi yu'u kúu ndó!, chí xini ndó yukia koo tá xika tachi, ta xini ndó yukia koo tá xito ndó vaxi vikəo. jNdachun ɔn vása kúndaa ini ndó yukia kóni kachí ña xito ndó xí'in ña xini so'o ndó ké'éj vitin? —káchí taJesús xí'in na.

Kama xini ñó'ó ka'an ndó xí'in na táxi kuachi xa'a ndó ña kindoo manj ndó xí'in na
(Mt. 5:25-26)

⁵⁷ —jNdachun ɔn vása kasa nani mji ndó kuachi xí'in ñava'a ñandaa? ⁵⁸ Tá ñii nivi kóni na taxi na kuachi xa'a ndó nɔo nachifo, tá ta'an ka xaə ndó ve'e chiño, ta kama ndukú ndeé ndó kasa nani ndó kuachi xí'in na. Saá chí tá ɔn kasa nani ndó kuachi xí'in na, ta yiyo nataxi na ndó'ó nda'a tajuez. Ta tajuez nataxi ra ndó'ó nda'a tapolicía, ta kə'on ndó ve'e kaa. ⁵⁹ Ndixa ká'anj xí'in ndó, ɔn kee yaxhi ndó ve'e kaa chí ɔn tava na ndó'ó anda ná cha'vi ndó ndi'i sj'un ña níka ndó —káchí taJesús xí'in nivi.

13

Xini ñó'ó yó nandikó ini yó ta kə'on yó yichij Ndios

¹ Mji kivi yó'o, sava nivi kee na kuə'an na, ta nixaə na nɔo

taJesús. Ta saá kixá'a na ká'an na xí'in ra:

—Sava na estado Galilea na ñó'o yé'é ve'e ño'o ká'no ña nákaa ñoo Jerusalén, xa'ni na kitj tí sóko na nda'a Ndios. Ta tagobernador Pilato xa'nda chiño ra nɔo natropa ka'ni na ndi'i nivi yó'o. Ta saá ñii nivi na nixi'j yó'o xí'in ñii kitj tí xa'ni na nasaka ña —káchí na xí'in taJesús.

² Ta ndakuijn taJesús, ká'an ra xí'in na:

—jAn xani ini ndó nivi na estado Galilea yó'o xikuu nivi na ɔn vá'a ní ka nɔo inkə nivi, ñakán nixi'j na saá? ³ Ó'on, ɔn sivi na ɔn vá'a ní ka ni-xikuu na nɔo inkə nivi. Ta mji ndó, tá ɔn xjin ndó nandikó ini ndó ta sandakoo ndó ña ɔn vá'a ké'é ndó, ta saá tuku ndi'i xa'a ndó'ó. ⁴ jYukia xani sijn ndó xa'a xa'on unj nivi na nixi'j chí ñakava torre ñoo Siloé sata na? jAn xani ini ndó na nixi'j yó'o xikuu na nivi ɔn vá'a ní ka nɔo inkə nañoo Jerusalén? ⁵ Ó'on, ɔn sivi saá. Ta ndó'ó, tá ɔn xjin ndó nandikó ini ndó, ta sandakoo ndó ña ɔn vá'a ké'é ndó, ta saá tuku ndi'i xa'a ndó'ó —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús ndato'on ra cuento ña saná'a ndasaá
ke'é Ndios xí'in nivi na ɔn vása kisa ndivi to'on ra

⁶ Ta saá taJesús ndato'on ra ñii cuento xí'in na xa'a ña saná'a ra na, ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii taə xí'in yiton tón higo, tón ñindichi nɔo ño'o ra. Ñii kivi kixaə ra nándukú ra kuj'i nda'a tón yiton yó'o, ta nda ñii rí, ɔn vása ní-naní'i ra nda'a nó. ⁷ Ta saá taə tá xí'in yiton nika'an ra xí'in taə tá ndaa ño'o ra: “Xa unj kujaə vaxij nándukúj kuj'i nda'a tón yó'o, ta ɔn kəo rí. jNdachun kundichi ka nó?, chí sándi'ij xa'a ño'oj xí'in nó. Va'a ka'nda un yiton yó'o”, káchí taə tá xí'in yiton yó'o. ⁸ Ta ndakuijn ta

ndáa ño'ò ra, ñika'an ra: "Tata, taxi ún ña kundichi nó inka kuuya, ta kata tikuitaj xa'a nó, ta taanij si'vi kitij xa'a nó, ta saá koto yó án on kóo kuji'nda'a nó. ⁹ Tá on kóo kuji' koon nda'a nó, ta saá va'a ka'nda yó nó", káchí ra xí'in ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí tajesús xí'in na.

Tajesús sánda'a ra ñii ña'a ñá toso sata

¹⁰ Ñii kivi yij ña nákindée najudío, yóo tajesús ini ve'e ño'o sinagoga ta sáná'a ra ñivi. ¹¹ Ta yóo ñii ña'a, ta xa'on unij kuuya ndeé ndó'o ñá kue'e. Saá chi níma ndiva'a tíin ña'a, ta on vása táxi ña nduu ndakú sata ñá, ta xí'in ñanduxa xika toso ñá. ¹² Tá xini tajesús ñaña'a ndeé ndó'o yó'o, ta ñika'an ra xí'in ñá kixi ñá noo ra, ta káchí ra si'a:

—Nana, vitin xa nduva'a ún, on vása ndeé ndó'o ka ún —káchí ra xí'in ñá.

¹³ Ta saá chinóo ra nda'a ra sata ñá, ta xandikjon nduu ndakú sata ñá, ta kixá'a ñá kisa ká'no ñá Ndios. ¹⁴ Ta taká'no noo na ve'e ño'o sinagoga yó'o, sáa ní ini ra xa'a ña sánda'a tajesús ñayó'o, chi kivi yij ña nákindée najudío kúu ña, ta on vá'a kasa chiño ñivi kivi yó'o. Ta ñika'an ra saá:

—Yóo iño kivi kasa chiño yó ñii ñii semana. Ñakán va'a kixi ndó iño kivi yó'o nduva'a ndó, ta kivi yij ña nákindée yó on vá'a kixi ndó ña nduva'a ndó —káchí taká'no xí'in ñivi na ñó'o ini ve'e ño'o sinagoga.

¹⁵ Ta saá ndakuijn tajesús, ñika'an ra xí'in na:

—¡Na ovi yu'u kúu ndó!, chi ká'an ndó on vá'a sánda'a ñivi kivi yij ña nákindée yó. Ta mji ndó, vará kivi yij nákindée yó kúu ña, ta manij ní ndó kitij sana ndó. Chi tá yóo sindikij án burro sana ndó ta yichij ní rí takuii, ta saá ndaxin ndó rí ko'on rí ko'o rí takuii. ¹⁶ Ta ña'a yó'o,

ñii kivi va kúu ñá sa'ya ñani síkuá tajesús ndatán kúu mji yó, ta xa xa'on unij kuuya ndeé ndó'o ñá xí'in kue'e ña ké'é ñandiva'a Satanás xí'in ñá. Ta saá, zan on vá'a ndaxinij ñá, ta saña kue'e ñá, vará kivi yij ña nákindée yó kúu ña? —káchí tajesús xí'in na.

¹⁷ Tá xini so'o nayó'o ña ñika'an tajesús, ta saá kúka'an noo ndi'i na, ta ndeé ka sáa ini na xini na tajesús. Ta inka naño yó'o, kúsiij ní ini na xa'a ñava'a ña ná'no ké'é tajesús xí'in na.

Tajesús ndato'on ra ñii cuento xa'a ndikjon mostaza

(Mt. 13:31-32; Mr. 4:30-32)

¹⁸ Ta ñika'an ka tajesús xí'in ñivi, káchí ra saá:

—¿Ndasaá yóo yichij noo xá'nda chiño Ndios? ¿Ndá cuento ndato'on yó ña nandaxin yó xa'a ña? ¹⁹ Ndatán yóo ñii ndikjon lo'o mostaza, ña chi'i ñii taja ño'o ra, ta ndúta yiton ká'no, tãnda vaxi tísaa kisa va'a rí taká rí nda'a nó, saá yóo yichij noo xá'nda chiño Ndios —káchí ra xí'in na.

Tajesús ndato'on ra ñii cuento xa'a levadura

(Mt. 13:33)

²⁰ Saá tuku ñika'an ra:

—¿Ndasaá yóo yichij noo xá'nda chiño Ndios? ¿Ndá cuento ndato'on yó ña nandaxin yó xa'a ña? ²¹ Ndatán yóo levadura ña nasaka ñivi xí'in yuxan sija va'a, saá yóo yichij ña xá'nda chiño Ndios. Vará lo'o ní levadura nasaka ñivi xí'in unij ko'ndo ná'no yuxan harina, ta kúndeé ña sãñaño ña ndi'i yuxan yó'o —káchí ra xí'in na.

Yé'é ña kivi ñivi yichij Ndios kúu ye'é táño

(Mt. 7:13-14, 21-23)

²² Ta kuá'an tajesús yichij ñoo Jerusalén, ta yá'a ra ñoo válí xí'in ñoo ná'no, ta sáná'a ra ñivi na ñii ñii ñoo noo kuá'an ra. ²³ Ta saá

ñii taa n̄indaḡa t̄on ra taJesús, káchí ra si'a:

—Tata, ¿án sakaku Ndios lo'o ní n̄ivi, án kuḡ'a ní n̄ivi sakaku ra?

Ta ndakuijn taJesús, n̄ika'an ra:

²⁴ —Yé'é noḡ ki'vi n̄ivi yichí Ndios taño ní ña, ñakán xínj ñó'ó ndixa xa'a ndó ndeḡ ña ki'vi ndó. Saá chi k̄ivj ña vaḡi kuḡ'a ní n̄ivi ndukú na ki'vi na, ta on kuchiño ka ki'vi na. ²⁵ Ñii k̄ivj taká'no nakasi ra yé'é, ta on kuchiño ka ki'vi ndó. Tá kindḡo ndó ke'e k̄ivj kán, ta kani ní ndó yé'é, ta kuaku ndá'vi ndó noḡ ra ña nakuiná ra yé'é ki'vi ndó, ta saá ndakuijn ra: “On vása xínj ndó'ó, ni on vása xínj mí k̄ixi ndó”, káchí ra xí'in ndó. ²⁶ Ta saá ka'an ndó xí'in ra: “Xínj ún ndi'j, tata, chi x̄ixi ndj, ta x̄i'j ndj xí'in ún, ta n̄ixika ún ñoo ndj saná'a ún ndj”, káchí ndó xí'in ra. ²⁷ Ta ka'an ra xí'in ndó: “Xa n̄ika'anj xí'in ndó ña on vása xínj míchí k̄ixi ndó. On s̄ivj na ndíkḡon ȳi'j kúu ndó, kuta'a ndó noḡj, chi na ndiva'a kúu ndó'ó”, káchí ra xí'in ndó. ²⁸ Ta saá ko'on ndó noḡ kuaku ní ndó, noḡ ndeé ní xo'v̄j ndó, chi koni ndó taAbraham xí'in taIsaac, xí'in taJacob, xí'in ndi'i naprofeta na n̄ika'an ndoso t̄on Ndios x̄ina'á, koto ndó ndóo na noḡ yóo Ndios. Ta ndó'ó, on kivi ki'vi ndó noḡ yóo ra, ta ndḡo ndó ke'e. ²⁹ Ta kixi n̄ivi na kee ndi'i saá xiiña ñoyivi yó'o nakutá'an na kuxu na vikḡ Ndios. ³⁰ Ta kuḡ'a ní n̄ivi na kúu nasondí'í nduu na nanḡó, ta kuḡ'a ní n̄ivi na kúu nanḡó nduu na nasondí'í —káchí taJesús xí'in na.

*TaJesús xáku ra xq'a nañoo
Jerusalén*

(Mt. 23:37-39)

³¹ Ta m̄ij k̄ivj yó'o, k̄ixaa sava nafariseo noḡ taJesús, ta n̄ika'an na xí'in ra:

—Va'a ka kee ún ta ko'on ún ink̄a xiiña, chi taḡey Herodes kóni ra ka'ni ra yó'ó —káchí na.

³² Ta ndakuijn taJesús, n̄ika'an ra:

—Kuḡ'an ndó noḡ ñokuii Herodes, ta ka'an ndó xí'in ra: “K̄ivj vitin xí'in k̄ivj taḡn taḡaj n̄imḡ ndiva'a ña tiin sava n̄ivi, ta sanda'aj ink̄a na ndeé ndó'ó, taḡa k̄ivj unj sandi'ij chiñoj”, saá káchí ndó xí'in taHerodes. ³³ Xínj ñó'ó ko'onj k̄ivj vitin xí'in k̄ivj taḡn xí'in k̄ivj yisa, ta saá xaa j ñoo Jerusalén. Saá chi nda ñii naprofeta, on vá'a k̄ivj na ink̄a ñoo —káchí taJesús xí'in na.

³⁴ Saá k̄ixá'á ra ká'an ka ra:

—¡Nañoo Jerusalén, ndó'ó kúu na xá'ni naprofeta, ndó'ó kúu na kóon yuu n̄ivi na t̄i'v̄i Ndios ña chindeé na ndó'ó! ¡Kuḡ'a ní yichí káchí ini j nakaya j ndó'ó, ndatán ñii nduxú si'í nákaya rí sa'ya rí t̄ixin nd̄ixin rí, ta n̄i-xiin ndó kundaa j ndó'ó! ³⁵ Ñakán vitin Ndios sandakoo ra ve'e ño'o ndó, ta kuu vichí ña ta nduxun ña. Ta ndixa ká'anj xí'in ndó, nañoo Jerusalén, on koto ka ndó ȳi'j nda tonḡaa k̄ivj ka'an ndó t̄on yó'o: “Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in taḡó'o, taa ta k̄ixaa xí'in ndayí Ndios”, káchí ndó x̄a'aj —káchí taJesús xí'in na.

14

*TaJesús sanda'a ra ñii taa ta
ndeé ndó'o xí'in kuiño*

¹ Ñii k̄ivj ȳij ña nákindée n̄ajudío, kuḡ'an taJesús ve'e ñii taká'no noḡ nafariseo kuxu ra xí'in na. Ta ve'e yó'o ndóo ink̄a nafariseo, xito naní na taJesús.

² Saá chi yóo ñii taa ta ndeé ndó'o xí'in kuḡ'e kuiño. ³ Ta taJesús n̄indaḡa t̄on ra nafariseo xí'in sava namaestro na xínj va'a ndayí Ndios, káchí ra saá:

—¿Yukia káchí ndayí Ndios ña n̄itaa taMoisés? ¿Án káchí ña va'a sanda'a yó n̄ivi k̄ivj ȳij ña nákindée yó, án káchí ña on vá'a sanda'a yó na? —káchí ra xí'in na.

⁴ Ta on vása ní-ndakuijn na yu'v ra. Ta taJesús, chinóo ra nda'a ra sata ta ndeé ndó'o, ta sanda'a ña'a ra. Ta saá tì'ví ña'a ra kuano'o ra ve'e ra. ⁵ Ta tuku njndaka to'on taJesús nafariseo, njka'an ra saá:

—Ta ndó'ó, ¿án on ndixa kisa chiño ndó kivi yji ña nákindée yó? Saá chi tá ñii kivi yji ñii burro sana ndó, án ñii sindiki sana ndó nakava rí ini takuiñ noo kónó, ta, ¿án on kama ko'on ndó tava ndó rí? —káchí ra xí'in na.

⁶ Ta on vása ní-nani'i na to'on ña ndakuijn na.

TaJesús saná'a ra nivi ña on kasa ká'no xí'in mii na

⁷ Tá kixaaj nivi kuxu na, ta xini taJesús kútoo na koo na noo táyi tón to'ó ní ka. Ta saá ndato'on taJesús xí'in na, káchí ra saá:

⁸ —Tá ko'on ndó ñii viko tonda'a, ta on ndukú ndó koo ndó táyi tón to'ó ní, chi kivi kixaaj inká nivi na ná'no ka noo ndó'ó. ⁹ Ta saá ta ta ká'an viko tonda'a ka'an ra xí'in ndó: “Taxi ndó táyi ndó ná koo inká naná'no yó'o”, káchí ra xí'in ndó. Ta saá kuka'an noo ndó chi nduxa ko'on ndó koo ndó inká táyi tón yóo sata. ¹⁰ Ñayó'o kúu ñava'a ke'é ndó tá kua'an ndó viko tonda'a: koo ndó noo táyi tón yóo sata. Ta saá ta ta ká'an viko kixaaj ra ka'an ra xí'in ndó: “Ñani yó, na'a ndó koo ndó noo táyi tón to'ó yó'o”, káchí ra xí'in ndó. Ta saá kanóo va'a ní ñato'ó ndó noo ndi'i inká na xixi noo mesa xí'in ndó. ¹¹ Saá chi ndi'i nivi na kisa ká'no xí'in mii, ñii kivi kuka'an noo na. Ta nivi na kisa njno xí'in mii nduu na naná'no na to'ó —káchí taJesús xí'in na.

¹² Ta saá njka'an ra xí'in ta xí'in ve'e yó'o:

—Tá xákin ún ñii viko ve'e ún, ta on nakana ún natá'an ún, ni ñani ún, ni nakuiká tá'an ún, chi nayó'o nakana tuku na yó'ó, ta saá taxa'vi na yó'ó. ¹³ Tá xákin ún

viko ve'e ún, ta va'a ka kana ún nivi nandá'ví, na on koó ña kómí, xí'in nivi na on kivi kaka, xí'in nivi na njchi'ña, xí'in inká nivi nakuáá. ¹⁴ Ná ko'on nayó'o kuxu na xí'in ún, ta saá kunakaaj ñasii ini ún. Saá chi nayó'o on kuchiño na taxa'vi na yó'ó xí'in inká viko. Ta Ndios taxa'vi ra yó'ó kivi nataku na njixi'i na xikuu na va'a ini —káchí taJesús xí'in ra.

TaJesús ndato'on ra cuento ña saná'a ra yu kúu nivi na kuxu viko ká'no xí'in Ndios

(Mt. 22:1-10)

¹⁵ Tá xini so'o ñii ta ta yóo noo mesa xí'in taJesús ña njka'an ra, ta njka'an ra xí'in taJesús, káchí ra saá:

—¡Nákaa ñasii ní ini nivi na kuxu viko njno noo xá'nda chiño Ndios! —káchí ra.

¹⁶ Ta ndato'on taJesús ñii cuento ña saná'a ra na:

—Saá ndo'o ñii ta xákin ra ñii viko ká'no, ta kana ra kuaja ní nivi. ¹⁷ Tá kixaaj hora kuxu na, ta tì'ví ra ñii mozo ra ka'an ra xí'in nivi kixi na viko, chi xa kisa ndivi ndi'i ra ña kuxu na. ¹⁸ Saá kee tamozo, kuajan ra ka'an ra xí'in ñii ñii nivi ná ko'on kuxu viko yó'o. Ta nanivi yó'o kixá'á na ndúkú na noo ra ña kasa ká'no ini ra xa'a na, chi on kúchiño ko'on na viko. Ñii ra njka'an: “Sakán sataj lo'o ño'o ta nduxa ko'onj kotoj ña. Ta saá xáku ndá'víj noo ún ña kasa ká'no ini ún, on kuna'aj ko'onj xí'in ún viko”, káchí ra. ¹⁹ Ta inká ra njka'an: “Sakán sataj o'on yunta sindiki, ta kóni ko'on lo'oj koto ndosoj rí. Xáku ndá'víj noo ún ña kasa ká'no ini ún, chi on kuna'aj ko'onj xí'in ún”, káchí ra. ²⁰ Ta inká ra njka'an: “Sakán tonda'aj, ta saá on kivi ko'onj viko ve'e taká'no noo ún”, káchí ra. ²¹ Ta saá ndikó tamozo, ta naxaaj ra noo taká'no noo ra, ta ndato'on ra xí'in ra: “Nda ñii na kana ún nj-xiin

kixi”, káchí ra. Ta taká'no yó'o njsaa ní ini ra, ta xa'nda chiño ra ñoq tamozo ra: “Kua'an ún ndi'i saá yichí ná'no, ndi'i saá yichí válí ñoo yó'o, ta nakaya ún ñivi nandá'ví, na on koó ña kómí, xí'in ñivi na on kivi kaka, xí'in ñivi na ñichi'ña, xí'in ñivi nakuáá, ta kixi na xí'in ún ña kuxu na viko yó'o”, káchí taká'no xí'in tamozo ra. ²² Ta saá kee tamozo ñixa'an ra nakaya ra ñivi yó'o. Tá ndikó ra naxaa ra, ta ndato'on ra xí'in taká'no ñoq ra: “Xa ñikisa ndivi ñi'ni ña ñika'an ún xí'in ñi, ta saá ni, yoo ka ñoq kundoo ñivi na kivi kuxu viko yó'o”, káchí ra. ²³ Ta ndakuijn taká'no, ñika'an ra saá: “Tuku ko'on ún yichí ná'no xí'in yichí válí kasa nduxa ún xí'in ñivi ná kixi ndi'i na, tãda chutú ndaa na ve'e. ²⁴ Chi ndixa ká'an ñi xí'in ún, ndi'i nanoo na kana ñi kuxu ve'e, ñi-xiin na kixi na. Ta nda ñii nayó'o on vása kuxu ka na viko ñi”, káchí taká'no xí'in ra. Saá ndi'i cuento lo'o —káchí taJesus xí'in na.

TaJesus ká'an ra ndi xq'vi ní ñivi na kundikon yichí ra
(Mt. 10:37-38)

²⁵ Ñii kivi kua'an ñii ti'vi ñivi xí'in taJesus yichí, ta ñika'an ra xí'in na:

²⁶ —Ndi'i ñivi na kóni ko'on yichí xini ñó'ó kuki'vi ní ka ini na koni na yi'ni ñoq yiva na, án ñoq si'í na, án ñoq sa'ya na, án ñoq ñás'í na, án ñoq ñani na xí'in kiva na. Ta saá tuku xini ñó'ó kuki'vi ka ini na koni na yi'ni ñoq mji na. Tá on xijn na kasa ndivi na saá, ta on kuchiño na kundikon na yi'ni. ²⁷ Ndi'i ñivi na on xijn kusokó tón cruz mji na,* ta on xijn na kasa ndivi na to'on ñi, ta nayó'o on kuchiño na kundikon na sata ñi —káchí taJesus.

* 14:27 To'on kusokó na tón cruz mji na kóni kachi ña: Xini ñó'ó koo ti'va ñivi ña xq'vi na ta ndakuiti kivi na xa'ã ña ndikon na taJesus.

²⁸ Ta ndato'on ra xí'in na onvi cuento válí ña saná'a ra na, ñika'an ra saá:

—Tá ñii ndó'ó kóni ndó kasa va'a ndó ñii ve'e, ta, zan on si'na kani va'a sijn ndó án nani si'ún kua'a ña tãda xino ve'e ndó? ²⁹ Saá chi tá kixá'á ndó lo'o kuiti xa'ã ve'e, ta ndi'i si'ún ndó, ta ndi'i nanivi kuaku ndaa na ndó'ó, ta ka'an na saá xa'ã ndó: ³⁰ “Naki'vi kuu ñivi yó'o, kixá'á na kisa va'a na ve'e, ta ñi-kundeé na xino ña”, kachí na xa'ã ndó. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí taJesus xí'in na.

³¹ Ta taJesus ñika'an ra inka cuento xí'in na, káchí ra saá:

—Tá yoo ñii tarey kóni kani tá'an ra xí'in inka tarey, ta saá si'na kani va'a sijn ra án kundeé uxu mil natropa kómí ra kani tá'an na xí'in oko mil natropa kómí inka tarey. ³² Tá xani sijn ra on vása kundeé natropa kómí ra, tá xiká ka lo'o vaxi inka tarey ta kani tá'an xí'in ra, ta saá va'a ka ti'vi ra na xika chiño ñoq ra ko'on na ñoq tarey yó'o ña kasa nani na kuachi xí'in ra. Ta saá kuchiño va'a kutaku ndi'i na. Saá ndi'i cuento lo'o —káchí taJesus.

³³ Ta ñika'an ka ra:

—Ta saá ndi'i ndó'ó na kóni ko'on yichí, xini ñó'ó kani sijn ndó án kundeé ini ndó ndañó'ó ndó ndi'i ña kómí ndó xa'ã ñi. Tá xito ndó on kuchiño ndó, ta on kivi kuu ndó ñivi na ndikon yi'ni —káchí taJesus xí'in na.

Ñivi na sãdakoo yichí taJesus, tá yoo ñii ña on vása yo'va ka, saá yoo nayó'o

(Mt. 5:13; Mr. 9:50)

³⁴ Saá ndato'on taJesus inka cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Ña va'a kuu ñii yo'va. Tá yoo ñii ña on vása yo'va, ta on kuchiño ka nduva'a ña. ³⁵ Ñii ña

on vása yová ká, on vása vavá ká ña nasaká ña xí'in ño'o, ni on vása vavá nasaka yó ña xí'in abono. Ta on vása ndáya'ví ká ñii ña on vá'a yó'o, ta vavá ká ná kujitá ña. Ndi'i ndó'o ñivi na yóo so'o, xíní ñó'ó chikaa so'o ndó ña ká'anjí xí'in ndó —káchí tajesús xí'in na.

15

Cuento yó'o ndátq'on ña xq'a ñii tándikachi ndañó'ó
(Mt. 18:10-14)

¹ Ñii kivi sava taa tã káya s'ún kq'on nda'a nagobierno, ta inká ñivi na kánóo on vá'a tq'on xq'a, kixaa ndi'i na koni so'o na ña ká'anjí tajesús. ² Ta saá nafariseo xí'in sava na sáná'a ndáyí Ndios, kixá'á ká'anjí ku'e'e na xq'a tajesús, ta ñika'an na saá:

—On vá'a taa kúu tayó'o, chi náki'in vavá ra ñivi na on vá'a, tãnda xíxi ra xí'in na —káchí na.

³ Ta saá tajesús ndátq'on ra ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

⁴ —Tá ñii ndó'ó kómí ndó ñii ciento ndikachi sana ndó, ta ñii rí ndañó'ó, ta saá, ¿án on sandakoo ndó tí komi siko xq'on komi kundoo mji rí yuku, ta kq'on ndó nandukú ndó tí ndañó'ó nda mí nani'i ndó rí? ⁵ Tá nani'i ndó rí, ta kusijí ini ndó, ta tiin ndó rí chinóo ndó rí soko ndó, ta kuaj ndixi ndó xí'in rí. ⁶ Tá naxaa ndó ve'e ndó, ta nakana ndó ndi'i nave'e ndó xí'in natá'an ndó, ta ká'anjí ndó xí'in na: “Ná kusijí ni ini ndó xí'in chí ñani'i tándikachi sanají tí ndañó'ó”, káchí ndó xí'in na. ⁷ Ta ndixa ká'anjí xí'in ndó, ndatán kusijí ní ini ndó xq'a tándikachi yó'o, saá kusijí ní ini Ndios koni ra ñii taa án ñii ña'a na nandikó ndino'o ini, ta náki'in na kuaj na yichí ra. Kúsijí ká ini Ndios xíni ra ñii nayó'o noo ña kúsijí ini ra xíni ra kuaj ní inká ñivi na vavá,

na on vása xíní ñó'ó nandikó ká ini —káchí tajesús.

Cuento yó'o ndátq'on xq'a ñii s'ún ña ndañó'ó

⁸ Ta tajesús ndátq'on ra inká cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Tá yóo ñii ña'a kómí ñá uxu s'ún ñaplata,* ta ndañó'ó ñii s'ún yó'o, ta saá, ¿án on ndixa natoon ñá ño'o, ta kixá'á ñá ti'ví ñá ve'e ñá, ta nandukú vavá ñá andá nani'i ñá s'ún ña ndañó'ó? ⁹ Tá nani'i ñá s'ún, ta kana ñá natá'an ñá xí'in na ndóo yatin ve'e ñá, ta ndátq'on ñá xí'in na: “Ná kusijí ini ndó xí'in chí ñani'i s'ún ña ndañó'ó”, káchí ñá xí'in na. ¹⁰ Ndixa ká'anjí xí'in ndó, ndatán kusijí ini ñáyó'o, saá kusijí ini naángel na yóo xí'in Ndios xíni na ñivi na nandikó ndino'o ini, ta náki'in na kuaj na yichí Ndios —káchí tajesús xí'in na.

Cuento yó'o ndátq'on xq'a ndasaá ke'é ñii taa xí'in qvi sa'ya ra

¹¹ Ta tajesús saná'a ra ñivi xí'in inká cuento xq'a Ndios, káchí ra saá:

—Saá ndq'o ñii taa, kómí ra qvi sa'ya ra. ¹² Sa'ya ra tã kúu talo'o ñika'an ra xí'in yivá ra: “Tata, ñakuiká ña naki'in tá ñixi'ún, vitin taxi'ún ña nda'ají”, káchí ra xí'in yivá ra. Ta saá yivá ra tã'ví ra ndi'i ñakuiká, ta ñataxi ra ña nda'a ndiovi sa'ya ra. ¹³ Ta ñiya'a lo'o kuiti kivi, ta sa'ya ra tã kúu lo'o ñisikó ra ndi'i ña náki'in ra, ta ñakuiso ra ndi'i s'ún, ta kee ra kuaj na inká ñoo xíká. Ta ñoo kán sandi'i ndi'i ra s'ún ra, chí nda lo'o ñi-nasita xí'in mji ra, ta ke'e ra ndi'i noo ña on vá'a ña káchí níma mji ra. ¹⁴ Ta ñitondaa kivi sandi'i ndaa ra s'ún ra, ta saá kixaa kivi káni soko ndi'i ñoo kán. Ta talo'o yó'o, on vása níi ká ra ña kuxu ra. ¹⁵ Ta saá kee ra kuaj na ra, ta ñani'i ra chínoo

* 15:8 S'ún ñaplata yó'o ñani ña tq'on griego “dracma.”

noq ñii t̄a ñoo kán. Ta t̄ayó'o x̄a'nda chiño ra noq t̄alo'o yó'o kunda ra t̄ikini. ¹⁶ Ta x̄í'j ní t̄alo'o yó'o soko, nd̄a kóni ra kuxu ra ña x̄áxi t̄ikini, ta ɔn v̄ása táxi na ña nda'a ra kuxu ra. ¹⁷ Ta saá k̄ixaa ñii k̄iv̄i n̄aki'in s̄inj̄i ra ñava'a, ta x̄áni ini ra saá: “Ndi'i namozo ve'e yivá j̄ixi v̄a'a na, ta ȳi'j, ɔn k̄oó ña kuxuj, xa yatin yóo ña k̄iv̄i j̄ixi'in soko. ¹⁸ Ta vitin ndikó j̄i no'oj noq yivá j̄i, ta ka'an j̄i x̄í'in ra si'a: Tata, ñik̄i'vij̄i kuachi noq Ndios ta ñik̄i'vij̄i kuachi noq m̄ij̄i ún. ¹⁹ Ñakán ɔn v̄ása kómí ka j̄i ndayí kuu j̄i sa'ya ún, ta v̄a'a ñii k̄i'va tá ké'é ún x̄í'in namozo ún, saá ke'é ún x̄í'in j̄i vitin”, x̄áni ini t̄alo'o yó'o. ²⁰ Ta n̄aki'in ra kuano'o ra ñoo ra noq yóo yivá ra.

'Ta nd̄a noq x̄íká tívi v̄axi t̄alo'o, ta n̄akoto yivá ra, ta kundá'ví ní ini yivá ra x̄ini ña'a ra, ta k̄ee yivá ra x̄ino ra ku'a'an ra nakutá'an ra. Tá ñixaa ra, ta n̄omi ra sa'ya ra, ta ñich̄ito ra noq t̄ayó'o. ²¹ Ta saá k̄ixá'á sa'ya ra ká'an ra x̄í'in yivá ra: “Tata, ñik̄i'vij̄i kuachi noq Ndios, ta ñik̄i'vij̄i kuachi noq m̄ij̄i ún. Ñakán ɔn v̄ása kómí ka j̄i ndayí kuu j̄i sa'ya ún”, káchí ra x̄í'in yivá ra. ²² Ta yivá ra ñika'an ra x̄í'in namozo ra: “Kama ko'ɔn ndó ki'in ndó tikot̄o ña v̄a'a ní ka ña kundixin sa'ya j̄i yó'o, ta taxi ndó ndux̄an ña ko'on x̄a'a ra, ta taxi ndó se'e ña kunakaa nda'a ra. ²³ Ta ko'ɔn ndó tiin ndó ñii s̄ind̄ik̄i lo'o tí kúu tí ndu'u san̄aj̄i, ta ka'ni ndó rí ña koo v̄iko x̄a'a sa'ya j̄i t̄a nd̄ikó. ²⁴ Chi ndeé ní kúchuchú ini j̄i x̄a'a sa'ya j̄i, ndatán ñix̄iyo t̄a ñix̄i'j̄i saá ñix̄iyo ra noq j̄i, ta vitin kúsij̄i ní ini j̄i, chi táku ra nd̄ikó ra nd̄ixaa ra. T̄a t̄a nd̄añó'ó x̄ikuu ra noq j̄i, ta vitin nan̄i'ij̄i ra”, káchí yivá t̄alo'o x̄í'in namozo ra. Ta saá k̄ixá'á na ká'an na v̄iko ve'e ra, ta kúsij̄i ní ini ndi'i na.

²⁵ 'Ta ink̄a sa'ya ra t̄anoó k̄isa chiño ra yuk̄u, ta kuñ ndixi ra ve'e ra, ta k̄ixaa yatin ra sa't̄a ve'e,

ta x̄inj̄i so'o ra música ña tívi na x̄í'in ña sáká'a na, ta x̄inj̄i so'o ra ña káta xá'a na. ²⁶ Ta saá k̄ana ra ñii t̄amozo, ta ñinda'ka t̄o'on ña'a ra: “¿Yuk̄iá kúu ní?”, káchí ra. ²⁷ Ta nd̄akuijn̄ t̄amozo, ñika'an ra: “Ta ñani ún nd̄ikó nd̄ixaa, ta yivá ún x̄a'ni ñii s̄ind̄ik̄i lo'o tí ndu'u ña ka'an ra v̄iko, chi kúsij̄i ní ini ra ña nd̄ixaa v̄a'a ñani ún”, káchí ra. ²⁸ Ta saá ñjsaa ní ñani ra t̄anoó yó'o, ta ñi-xiin ra nd̄i'vi ra ve'e noq yóo v̄iko. Ta k̄eta yivá ra x̄aku ndá'ví ra noq ra nd̄i'vi ra ve'e. ²⁹ Ta nd̄akuijn̄ ra, káchí ra saá: “Xa ku'a'a ní kuyja k̄isa chiño j̄i noq ún, ta ndi'i saá k̄iv̄i k̄isa nd̄ivij̄i ña ká'an ún. Ta saá ní, nd̄a ñii t̄isú'u lo'o ɔn v̄ása ní-taxi ún nda'a j̄i ña kasa nd̄ivij̄i v̄iko x̄í'in na náta'an x̄í'in j̄i. ³⁰ Ta sa'ya ún t̄a nd̄ikó nd̄ixaa vitin, sand̄i'i ra ndi'i s̄i'ún m̄ij̄i ún x̄í'in náña'a t̄ani ra, ta x̄a'a t̄ayó'o x̄a'ni ún s̄ind̄ik̄i lo'o tí ndu'u ña yóo v̄iko”, káchí ra x̄í'in yivá ra. ³¹ Ta nd̄akuijn̄ yivá ra, ñika'an ra: “Sa'ya j̄i, ndi'i saá k̄iv̄i yóo ún x̄í'in j̄i, ta ndi'i ña kómí j̄i, ña'a m̄ij̄i ún kúu ndi'i ña. ³² Ta x̄inj̄i ñó'ó koo v̄iko ña kúsij̄i ní ini yó, chi ndatán ñix̄iyo t̄a ñix̄i'j̄i saá ñix̄iyo ñani ún noq j̄i, ta vitin ndatán yóo t̄a nataku saá yóo ra. T̄a nd̄añó'ó noq j̄i x̄ikuu ra, ta vitin nan̄i'ij̄i ra”, káchí yivá ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí t̄a Jesús x̄í'in na.

16

T̄a Jesús nd̄at̄o'on ra cuento x̄a'a ñii t̄a ndiso chiño

¹ Ta t̄a Jesús nd̄at̄o'on ra ink̄a cuento x̄í'in nax̄ika x̄í'in ra ña saná'a ña'a ra:

—Saá ndo'o ñii t̄akuiká x̄í'in t̄a ndiso chiño x̄í'in ñakuiká ra. Ta ink̄a t̄a ñixaa ra noq t̄akuiká nd̄at̄o'on ra x̄í'in ra: “Tata, t̄a ndiso chiño x̄í'in ñakuiká ún sándá'ví ra yó'ó, chi ɔn v̄a'a k̄isa chiño ra x̄í'in ñakuiká ún”, káchí ra. ² Ta saá t̄akuiká k̄ana ra

tə ndíso chiño xí'in ñakuíká ra, ta nɪndaqə tɔ'on ña'á ra: “¿Án ñandaqə kúu tɔ'on ña ndátɔ'on na xí'inj xə'á'ún? Ta vitin taxiún ndi'i tutu kuenda nda'aj, ta ɔn vása kasa chiño kə'ún xí'inj”, káchí takuíká xí'in ra. ³ Ta tə ndíso chiño yó'o kixá'á xáni ini ra saá: “¿Yukíə koo vitin? Ta taká'no nɔɔ yó ɔn xɪn kə ra kasa chiño yó xí'in ra, ta ɔn vása kúndeé yó kata yó xí'in pico, ta ná ko'yo ndaqə chi'ña yó, ta kuka'an ní nɔɔ yó. ⁴ ¡Áan! ¡Vitin kixaa sinj yó ndá chiño ke'é yó! Ke'é yó ñava'a xí'in nɪvi na níká nɔɔ tapatrón yó, ta saá nayó'o naki'in va'a na mɪi yó koo yó ve'e na”, xáni ini ra. ⁵ Ta saá kixá'á ra kána ra ñii ñii na níká nɔɔ tapatrón ra. Ta nɪndaqə tɔ'on ra tanóo: “¿Ndasaá níká ún nɔɔ tapatrónj?”, káchí ra. ⁶ Ta ndakuijn tayó'o, káchí ra saá: “Kɔmɪ mil litro aceite ña xíxi kúu ña níkáj.” Ta nɪka'an tə ndíso chiño xí'in ra: “Va'a naki'in ún tutu ña káchí kɔmɪ mil litro níká ún, ta nasama yó ndá ɔvɪ mil litro kuu ña níká ún vitin”, káchí ra.* ⁷ Ta kəna ra inkə təa, ta nɪndaqə tɔ'on ña'á ra: “¿Ndasaá níká ún nɔɔ tapatrónj?”, káchí ra. Ta ndakuijn tə níká, nɪka'an ra: “Ñii mil chikiva trigo kúu ña níkáj”, káchí ra. Ta nɪka'an tə ndíso chiño xí'in ra: “Naki'in ún tutu, ta nasama yó ña káchí tutu ndá ɔnə ciento chikiva kuníká ún”, káchí ra.† ⁸ Tá xɪnj sɔ'o takuíká yukíə ke'é tə ndíso chiño yó'o, ta nɪka'an takuíká yó'o xí'in ra: “Təa tə ndíchí ní sinj kúu ún, chí xɪnj va'a ún ndasaá kasa ndivi ún ña keta va'a xí'in mɪi ún”, káchí ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí tə Jesús.

Ta tuku nɪka'an ra:

—Cuento yó'o káchí ña ndí

nandíchí ní kúu nɪvi na ndíkɔn yichj ɔn vá'a ñoyívi yó'o, chí xɪnj va'a na ndasaá kasa ndivi na xí'in natá'an na ña keta va'a xí'in mɪi na. Ta nɪvi na ndíkɔn yichj Ndios lo'o kuiti xɪnj na ndasaá kasa ndivi na xí'in natá'an na, ña keta va'a xí'in mɪi na nɔɔ Ndios. ⁹ Ñakán ká'anj xí'in ndó, sɪ'ún ndó ña yóo ñoyívi ɔn vá'a yó'o, va'a kə chindeé ndó inkə nɪvi xí'in ña, ta nɪvi na naki'in sɪ'ún yó'o nduu na migo ndó. Ta saá, tá tɔndaqə kɪvj ña ɔn vása ndáyə'ví kə sɪ'ún ñoyívi yó'o, ta koo na naki'in va'a ndó'ó koo ndó ñoyívi nɪno.

¹⁰ 'Təa tə va'a ini, tá va'a kisa ndivi ra chiño válí, ta saá tayó'o va'a kasa ndivi ra chiño ná'no. Ta təa tə ɔn vá'a ini, tá ɔn vá'a kisa ndivi ra chiño válí, ta tayó'o ɔn vá'a kasa ndivi ra chiño ná'no. ¹¹ Ta ndó'ó, tá ɔn vá'a kisa ndivi ndó xí'in ñakuíká ñoyívi ɔn vá'a yó'o, ta saá, ¿án xáni sinj ndó taxi Ndios ñakuíká ndino'o nda'ə ndó ñoyívi nɪno? ¹² Chí ndi'i ña kómí ndó ñoyívi yó'o ɔn sɪvj ñakuíká mɪi ndó kúu ña, ta kúu ña kuiti ña sətati Ndios ndó'ó. Ta saá tá ɔn vása kúchiño vá'a kasa ndivi ndó xí'in ñakuíká sətati Ndios ndó'ó ñoyívi yó'o, ta saá, ¿án xáni sinj ndó taxi ra ñakuíká ndino'o kukomí ndó ñoyívi nɪno?

¹³ 'Ndə ñii təa ɔn kɪvj kasa chiño ra nɔɔ ɔvɪ patrón. Tá yóo ɔvɪ patrón ra, ta kivi kuki'vi ini ra koni ra ñii ra, ta kusaə ini ra koni ra tə inkə. Ta kivi kusɪj ini ra kasa chiño ra xí'in ñii ra, ta ɔn kua'a ra kasa chiño ra xí'in tə inkə. Tɔ'on yó'o káchí ña saá: Tá Ndios kúu tə xá'nda chiño nɔɔ yó, ta ɔn kɪvj taxi yó ka'nda chiño sɪ'ún nɔɔ yó —káchí tə Jesús.

¹⁴ Tá xɪnj sɔ'o nafariseo tɔ'on yó'o, ta nɪxaku ndaa na tə Jesús,

* **16:6** Kɔmɪ mil litro ndutə kúu ñii ciento barril, ta ɔvɪ mil litro kúu ɔvɪ sɪkɔ uxu barril.

† **16:7** Ñii mil chikiva trigo kúu ñii ciento medida trigo, ta ɔnə ciento chikiva kúu kɔmɪ sɪkɔ medida trigo.

chi kútoo ní na sji'ún. ¹⁵ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ndó'ó, na on vása ndino'o ini kúu ndó, chi kuiti ké'é ndó chiño ña ká'an nanivi ndí nava'a kúu ndó, ta Ndios xini va'a ra ini ndó. Yóo chiño ña xáni sijní nivi kúu ña ñava'a ní noo na, ta on sivi ñava'a kúu ña noo Ndios, ta ñakán sáa ini ra xini ra chiño yó'o —káchí taJesús xí'in na.

Tq'on yó'o ká'an xa'a ndayí Ndios ña níttaa taMoisés xina'a

¹⁶ Ta nika'an ka taJesús, káchí ra saá:

—Kivi kixaa taJuan ta sákuchu nivi, xa yóo ndayí Ndios ña níttaa taMoisés xina'a, xa yóo tq'on Ndios ña níttaa naprofeta. Ta saá kixá'a ká'an ndosoj tq'on ñava'a xa'a yichi ña xá'nda chiño Ndios, ta ndi'i nivi chikaá na ndee ña kuán kivi na yichi yó'o.

¹⁷ Vará yoví ní yóo ña ndasaá koo ndi'i xa'a ñoyívi yó'o xí'in ñoyívi njino, ta yoví ní ka yóo ña ndasaá ndi'i xa'a ña ká'an ndayí Ndios. Ta nda ñii lo'o chíin on sama ndayí Ndios, ta ndixa ndi'i ndayí yó'o kundivi ndi'i ndaa ña —káchí taJesús.

TaJesús saná'a ra ña on vá'a sandakoo va'a ta ñási'i ra

(Mt. 19:1-12; Mr. 10:1-12)

¹⁸ Ta nika'an taJesús, káchí ra saá:

—Tá ñii ta sandakoo va'a ra ñási'i ra, ta tonda'a tuku ra, tayó'o kivi ra kuachi xí'in ñási'i ra ñaovi. Ta ta tonda'a xí'in ñaña'a ña njindo, kisa yij ñá, ta tayó'o kivi ra kuachi xí'in ñá, chi ñási'i tanóo kúu ña noo Ndios —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús ndátq'on ra cuento xa'a takuíká xí'in taLázaro

¹⁹ Ñii kivi ndátq'on taJesús ñii cuento xí'in nivi ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii takuíká, ta ndixin ra tikoto ña yá'ví, tikoto

ñalino va'a color ndi'i ndixin ra, ta va'a ní xixi ra ndi'i saá kivi.

²⁰ Ta nixiyo inka ta tandá'ví naní ra Lázaro, ndee ní ndó'o ra, yóo kue'e ndi'i tá'yi yiki koñu ra, ta kándú'u ra ye'é ve'e takuíká yó'o.

²¹ Ta taLázaro kóni ra kuxu ra ña kóyo xa'a tón mesa takuíká. Tanda tí ina kixaa rí ti'vi ndaa rí noo tá'yi yiki koñu ra.

²² Saá nitondaa ñii kivi ta nixi'i taLázaro, ta naangel naki'in na ra, ta kuá'an ra xí'in na ña kutaku ra ñoyívi njino, noo yóo xii síkuá yó taAbraham. Ta saá kixaa kivi nixi'i takuíká ta njinduxun ra.

²³ Ta takuíká yó'o xó'vi ní ra noo yóo ra xí'in inka na nixi'i, ta nakoto ndaa ra, ta xini ra nda xiká yóo taAbraham, ta sijn ra yóo taLázaro.

²⁴ Ta takuíká xí'in ndi'i ndee ra nika'an ra xí'in taAbraham, káchí ra saá: “Tata yivá'i Abraham, kundá'vi ini ún koni ún yij, ta ti'vi ún taLázaro ko'on ra saketá nduku nda'a ra takuí, ta chikaá ra lo'o takuí noo yaa'i ña ná ndiko lo'o ña, chi xó'vi ní yó'o noo xixi ño'o”, káchí takuíká.

²⁵ Ta ndakuijn taAbraham, nika'an ra: “Sa'yai, naká'an ún kivi xitaku ún ñoyívi, va'a ní nixiyo ún. Nixiyo ndi'i ña káchí ini ún, ta taLázaro yó'o nina ña on vása va'a xikomí ra. Ta vitin taLázaro va'a ní yóo ra yó'o, ta yó'o xó'vi ní ún.

²⁶ Ta on kivi ya'a taLázaro ko'on ra chindeé ra yó'o, chi yóo ñii ta'vi ká'no, ta nda ñii ndi on kivi ya'a ndi xaá ndi noo yóo ndó, ni ndó'ó, on kivi ya'a ndó kixi ndó yó'o”, káchí taAbraham xí'in takuíká.

²⁷ Saá ká'an tuku takuíká: “Tata Abraham, xaku ndá'vij noo ún ka'an ún xí'in taLázaro ná ko'on ra ve'e yivá'i,

²⁸ noo ndoo o'on ñani. Saá chi kónij ña va'a ndatq'on ra xí'in ndi'i ñani ña nandikó ini na, kofo kixi na noo yooj, noo xó'vi níj”, káchí ra.

²⁹ Ta nika'an taAbraham xí'in ra:

“Ñani ún xa kómí na tɔ'on Ndios ña ñṭaa taMoisés xina'á, ta xa kómí na tɔ'on Ndios ña ñṭaa inkā naprofeta. Vā'a ná chikaā sɔ'o na tɔ'on yó'o”, káchí ra. ³⁰ “Ó'on, tata”, káchí takuiká. “Qn chikaā sɔ'o na tɔ'on ña ñṭaa nakán. Ta saá tá ñii tá ñixi'j nandikó ra ñoyívi, ta ndatɔ'on ra xí'in na, ta ndixa nandikó ini na”, káchí ra. ³¹ Ta ñika'ān taAbraham: “Ó'on, ɔn sɔ'vi saá. Tá ɔn xjin na konj sɔ'o na tɔ'on Ndios ña ñṭaa taMoisés xí'in inkā naprofeta xina'á, ta ni ɔn kandixa na ña ka'ān tá ñixi'j, táná nandikó ra ka'ān ra xí'in na”, káchí taAbraham xí'in ra. Saá ndi'i cuento lo'o yó'o —káchí taJesús xí'in na.

17

Ndá'vi ní ñivi na chinda'á inkā ñivi k'vi na kuachi

(Mt. 18:6-7, 21-22; Mr. 9:42)

¹ Ñii kivi ñika'ān taJesús xí'in naxíka xí'in ra:

—Ndi'i saá kivi kuā'a ní ña ɔn vá'a yóo ña chinda'á ñivi k'vi na kuachi. Ta, jndá'vi ní ka ñivi na chinda'á inkā ñivi k'vi na kuachi! ² Ta vā'a ka si'na inkā ñivi ná katón na ñii yuu ká'no sikon nayó'o, ta sakana ña'á na nɔo kónó vā'a ini takuii, ña ɔn chinda'á na nakuáli k'vi na kuachi. ³ Koto vā'a xí'in mji ndó ña ɔn ke'é ndó ña ɔn vá'a. Tá yóo ñii tātá'an ndó, ta ké'é ra ña ɔn vá'a xí'in ndó, ta saá ka'ān ndó xí'in ra ña ɔn ke'é ka ra ña ɔn vá'a saá xí'in ndó. Tá tayó'o nandikó ini ra, ta xini ñó'ó kasa ká'no ini ndó xa'a ra. ⁴ Tá yóo ñii taa uxā yichí ña ñii kivi ke'é ra ña ɔn vá'a xí'in ndó, ta uxā yichí saá nandikó ini ra ta xaku ndá'vi ra nɔn ndó, ta xini ñó'ó kasa ká'no ini ndó xa'a tayó'o —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Ñivi na kándixa Ndios kómí na ndee ká'no

⁵ Ta saá ñika'ān naxíka xí'in taJesús xí'in ra, káchí na saá:

—Tata, chindeé ún ndi'j ña kandixa vā'a ní ka ndi Ndios —káchí na.

⁶ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Ñii ndikjn mostaza, lo'o ní ña. Ta ndó'ó, tá kandixa ndó Ndios, vará ndā lo'o kuiti, ndatán yóo ndikjn mostaza, ta xa'a ña lo'o kuiti kandixa ndó, ñayó'o taxi ña kukomí ndó ndee ka'nda chiño ndó nɔo yitɔn ká'no tón sicómoro yó'o, ta kasa ndivi nó tɔ'on ndó. Tá ka'ān ndó xí'in yitɔn yó'o: “Kuta'a ún, ta kuā'ān ún kunakaā ún ini takuii”, ta kasa ndivi yitɔn yó'o ña ka'ān ndó —káchí taJesús xí'in na.

Xini ñó'ó kasa ndivi vā'a yóo chiño xa'a taká'no nɔo yóo

⁷ Ta ndatɔ'on taJesús inkā cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Tá yóo ñii tamozo ndó, ta kisa chiño ra ño'o ndó, án ndáa ra kitj saṇa ndó, ta vaxi ra ve'e ndó, zyukiā ka'ān ndó xí'in ra? ¿Án ka'ān ndó xí'in ra ña kuiti nakindée ra ta kuxu ra? ⁸ Qn ka'ān ndó saá, chi ndixa ka'nda chiño ndó nɔo ra ña si'na kasa vā'a ra ñaxíxi, ta taxi ra ña kuxu ndó. Tá ndi'i xixi ndó'ó, ta ka'ān ndó xí'in ra vā'a ná kuxu ra. ⁹ Ta ɔn kundati ra ka'ān ndó xí'in ra: “Táxa'vi ún”, chi kuiti kisa ndivi ra chiño nɔo mji ra. ¹⁰ Ndatán yóo tamozo yó'o, saá yóo ndó'ó nɔo Ndios. Tá kisa ndivi ndó ndi'i ña xa'nda chiño Ndios nɔo ndó, ta vā'a ka'ān ndó: “Qn sivi namozo ti'va ní kúu ndi, ta ɔn vása ní-kisa ndivi ndi ñii chiño ká'no ní, ta kuiti kisa ndivi ndi chiño ña xini ñó'ó kasa ndivi ndi”, káchí ndó —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús sánda'a ra uxu taa xí'in kue'e tá'yí nani ña lepra

¹¹ Tá kuā'ān taJesús ñoo Jerusalén, ta ñiya'a ra yichí nɔo

nákutá'an ño'ọ naSamaria xí'in ño'ọ naGalilea. ¹² Saá nìxaḗ ra yatin nọọ ñoo lo'o, ta nàkutá'an ra xí'in ụxụ taa, ta ndi'i nayó'o ndeé ní ndó'o na xí'in kue'ẹ tá'yí nḗnì ña lepra. Ta xíká lo'o yíta na. ¹³ Ta saá kixá'á na xí'in ndi'i ndeḗ na, ká'ḗn na xí'in tḗJesús:

—Tata Maestro, kundá'ví ini ún koni ún ndi'í!

¹⁴ Tá xini tḗJesús na ndeé ndó'o yó'o, ta nìkḗ'ḗn ra xí'in na:

—Kua'ḗn ndó nọọ sụṭụ ná koto ra ndó'ó án xa nìnda'a ndó —káchí ra xí'in na.

Saá kee na kua'ḗn na yichí, ta ọn vása kḗ ndeé ndó'o na, xa nduṽa'a ndi'i na. ¹⁵ Nii tḗa nḗkoto ra xa nduṽa'a ra, ta ndikó ra kuḗ'ḗn ra, ta ndeé ní kisa ká'no ra Ndios. ¹⁶ Tá nìxaḗ ra nọọ tḗJesús, ta xikuxítí ra, tḗnda nọọ ño'ọ nìtḗndaḗ tḗya'ya ra, ta nìkḗ'ḗn ra, káchí ra saá:

—Táxa'vi ún sḗnda'a ún yi'í —káchí ra.

Ta tayó'o ọn sivi tḗIsrael kúu ra, kixi ra ñoo estado Samaria. ¹⁷ Ta tḗJesús nìndaḗkḗ tḗ'on ra nivi na ndóo xí'in ra:

—¿Án ọn sivi ụxụ kúu tḗa tḗ nduṽa'a? ¿Nḗachun ñii laá tayó'o ndikó? ¿Míkíḗ yóo inka nataa tá'an tayó'o? ¹⁸ Chi ñii laá tayó'o, ta ọn sivi tḗIsrael kúu ra, ta ndikó ra ta kisa ká'no ra Ndios —káchí tḗJesús xí'in na.

¹⁹ Ta saá nìkḗ'ḗn tḗJesús xí'in tḗa tḗ nduṽa'a:

—Nakundichi ún, ta kuḗno'ọ ún. Xa nduṽa'a ún chí kḗndixa ún yi'í —káchí tḗJesús xí'in ra.

Nafariseo nìndaḗkḗ tḗ'on na tḗJesús ama tḗndaḗ kivi ña ka'nda chiño Ndios ñoyivi yó'o (Mt. 24:23-28, 36-41)

²⁰ Nii kivi nafariseo kixḗḗ na nọọ tḗJesús, ta nìndaḗkḗ tḗ'on ña'á na, káchí na saá:

—¿Ama kixḗḗ kivi kixá'á Ndios ka'nda chiño ra ñoyivi yó'o? —káchí na.

Ta ndakuiin tḗJesús, ká'ḗn ra:

—Yichí nọọ xá'nda chiño Ndios, ọn sivi ñii ña kúchiño koni yó kúu ña. ²¹ Nḗkán kía ndḗ ñii nivi ọn kivi kḗ'ḗn na: “Yó'o yóo ña”, ni ọn kivi kḗ'ḗn na: “Kaḗ yóo ña.” Saá chi yichí nọọ xá'nda chiño Ndios xa kixḗḗ ña, yóo ña ma'ñó ndó —káchí tḗJesús xí'in nafariseo.

²² Ta tḗJesús nìkḗ'ḗn ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Vaxi kivi ña kachí ní ini ndó koto ndó yi'í, tḗa tḗ kooi nọọ Ndios. Kachí ini ndó kooj xí'in ndó, vará ñii kivi, ta ọn kuchiño kḗ. ²³ Ta saá kḗ'ḗn nivi xí'in ndó: “Koto ndó! Yó'o yóo ra”, án “Kaḗ yóo ra”, kachí na, ta ọn kandixa ndó na. ²⁴ Nḗtán yóo tḗxa ña náye'e ñoyivi, kixá'á ña náye'e ña ndḗ nọọ kána ño'ọ tḗnda nọọ ndétá ño'ọ náye'e ña, saá koo kivi ndikó ñoyivi yó'o.

²⁵ Ta si'na xini ñó'ó xḗ'vi ní, ta nivi na táku ñoyivi yó'o vitin ọn kua'a na kandixa na yi'í. ²⁶ Nii kiva xitaku nivi kivi nixiyo tḗNoé, saá kutaku na kivi kuyatin ndikó ñoyivi yó'o. ²⁷ Saá chi kivi xitaku tḗNoé xina'á ndi'i nivi xixi na, xí'i na, ta tonda'a na, ta táxi na tonda'a sa'ya na, saá yóo na ndḗ nìtḗndaḗ kivi niki'vi taNoé ini tḗn barco. Ta saá kixá'á nìkoon sa'j na'á, ta tḗni ndi'i nivi ta nìkḗ'ḗn na xí'in takuií, ta nixi'í ndi'i nivi yó'o. ²⁸ Nii kiva ndḗtán xitaku nivi kivi xitaku tḗNoé, saá xitaku nivi kivi xitaku tḗLot xina'á. Saá chi xixi na, xí'i na, sáta na, síkó na, chí'i na, ta kisa va'a na ve'e na.

²⁹ Ta kivi ña kee tḗLot xí'in nave'e ra ñoo Sodoma, Ndios sḗkoyo ra ño'ọ xixi xí'in ño'ọ ká'ndi nḗnì ña azufre kixi ña ñoyivi ñino, ta ndi'i nivi ñoo yó'o nixixi na ta ndi'í xa'ḗ na. ³⁰ Nii kiva ndḗtán nixiyo nivi na xitaku xina'á xí'in tḗNoé án xí'in tḗLot, saá kutaku na kivi ndikó ñoyivi yó'o, ta kivi yó'o ndi'í nivi nakoni na ndí yi'í kúu tḗa tḗ kixi nọọ Ndios.

31 'Ta kivi ña ndikóji, tá nivi nándoso na sijní ve'e na, ta nayó'o on vá'a noo na naki'in na ña kómí na ve'e na. Tá nivi ñó'o na yuku, ta nayó'o, on vá'a ndikó ka na ve'e na naki'in na ña kómí na. 32 Naká'an ndó yukia ndo'o ñási'í ta Lot kivi kee ñá ñoo Sodomá.* 33 Ndi'i nivi na ndasaá kuiti ndúkú ña kutaku va'a na ñoyivi yó'o, ta nayó'o on kuchiño na kutaku na xí'in Ndios. Ta nivi na on vása ndi'í ní ini ndukú kutaku va'a na ñoyivi yó'o, xa'a ña kundikon na yi'i, nayó'o kúu nivi na kutaku xí'in i.

34 'Kivi ndikóji ñoyivi yó'o, ta naki'in i sava nivi ko'on na xí'in i, ta sava na ndoo. Tá ovi nivi kisin na ñii noo xito, ta naki'in i ñii na, ta inká na ndoo. 35 Tá ñii ve'e yóo ovi násí'í ndíko ná, ta naki'in i ñii ñá, ta inká ñá ndoo. 36 Tá ovi ta kisa chiño ra yuku, ta naki'in i ñii tayó'o, ta inká ra ndoo —káchí ta Jesús.

37 Ta naxíka xí'in ta Jesús nindaqa to'on ña'a na, káchí na saá:

—¿Míkía kundivi ñayó'o?, Tata —káchí na.

Ta ndakuijn ta Jesús nika'an ra:

—Tá xito ndó míkía ndáchí ku'a ní tioko chée,† ta saá kúndaqá ini ndó míchí kándú'u ñii kití tí nixi'i. Ta kivi ña ndikóji, ndi'í nivi kúndaqá ini na xa'a ñayó'o —káchí ta Jesús.

18

On sandakoo yó ká'an yó xí'in Ndios

1 Ñii kivi ndato'on ta Jesús ñii cuento xí'in naxíka xí'in ra. Xí'in cuento yó'o sáná'a ra na ña on nakava ini na ka'an na xí'in Ndios, ta xini ñó'o ka'an na xí'in Ndios ndi'í saá kivi. 2 Ta káchí ta Jesús saá:

—Saá ndo'o ñii tajuez yóo ra ñii ñoo, ta on vása kisa to'o ra Ndios, ni on vása kisa to'o ra nda ñii nivi. 3 Ta ñoo yó'o, yóo ñii ña'a, ña nixi'i yi kúu ñá, ta ñáyó'o ku'a'an ña ndi'í saá kivi noo tajuez ña kasa nani ra kuachi xa'a ñá. Nika'an ña saá xí'in ra: “Ná kasa nani ún ñandaqá xí'in i, chi yóo ñii ta, ta saá ini ra xini ra yi'i, kóni ra sandá'ví ra yi'i”, káchí ña xí'in tajuez. 4 Ta on vása xjin tajuez chindeé ra ñá. Ta nija'a ku'a ní kivi, ta saá xani ini tajuez: “Vará on vása kisa to'o i Ndios, ni on vása kisa to'o i nivi, 5 ta chindeé i ña'a yó'o, chi sándi'í ní ña yi'i, ta on vása kúndeé ka ini i, chi vaxi ña sándi'í ña yi'i ndi'í saá kivi. Ta ñakán kasa nani ñandaqá xa'a ñá”, káchí tajuez. Saá ndi'í cuento lo'o —káchí ta Jesús.

6 Ta nika'an ka ra xí'in na:

—Koní so'o va'a ndó to'on nika'an tajuez. Vará ta on vá'a kúu ra, ta kisa ndivi ra ñandaqá xí'in ñaña'a yó'o, chi ndi'í saá kivi xáku ndá'ví ña noo ra. 7 Ta Ndios kúu tava'a tandaqá. ¿Án on vása ndixa Ndios kasa nani ra ñandaqá xí'in nivi na naxaxin ra, na kúu na xáku ndá'ví noo ra ndivi ñoo? ¿Án xani sijní ndó ña na'a ní kundati na, ta saá ndakuijn Ndios yu'u na? 8 Ndixa ká'an i xí'in ndó. Ndios kama ní kasa nani ra ñandaqá xa'a na. Ta yi'i, on vása xini i, ¿án naní'ij nivi na ndixa kándixa yi'i, kivi ña ndikóji ñoyivi yó'o? —káchí ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra.

Cuento yó'o ká'an xa'a ñii tafariseo xí'in

Ñii ta ta náka ya si'un ko'on nda'a nagobierno ñoo Roma

9 Ta saá ta Jesús nika'an ra xí'in nivi na xani sijní kuiti mji na kúu navá'a, ta xani sijní na inká nivi, on vása va'a nayó'o. Ta ta Jesús

* 17:32 Nási'í ta Lot ndandikó ña nakoto ña sata ñá, ta yiki koñu ña ndu ña ñii, ta nixi'i ñá.

† 17:37 To'on griego ña káchí “tioko chée” ta tuku káchí ña “taşin yá'a.”

ndato'on ra ñii cuento ña saná'a ra nayó'o:

10 —Saá ndo'o ovi taa nixa'an ra ve'e ño'o ka'an ra xí'in Ndios. Ñii tayó'o kúu tafariseo ta inka ra kúu ta káya s'i'ún xa'a nagobierno. 11 Ta tafariseo ñindichi ra, ta ká'an ra xa'a mji ra, káchí ra saá: "Tata Ndios, táxa'vi'ún, yi'i on vása yooj ndatan yoo inka nivi, chi on sivi ta kisa kuíná kúu, ni on sivi ta on vá'a kúu, ni on sivi ta kisin xí'in inka ña'a kúu, ni on vása yooj ndatan yoo taa ta ñindichi kaa, ta káya s'i'ún xa'a nagobierno. 12 Taa ta va'a kúu chi ovi kivi ñii ñii semana yoo so'onj. Ta tá'víj uxu ko'ndo s'i'ún ña kómij. Ta ñii ko'ndo yó'o táxij nda'a ún. Saá ké'éj ndi'i saá kivi", káchí ra xí'in Ndios. 13 Ta inka taa ta káya s'i'ún xa'a nagobierno ñindichi ra xíká lo'o. Ta kisa ñino xí'in mji ra ñoo Ndios, ta ni on xjin ra koto ra ñoyivi ñino, ta kuiti xito ra ñoo ño'o. Ta kúchuchú ní ini ra nda káni ra kándiká ra, ta ñika'an ra xí'in Ndios si'a: "Tata Ndios, kundá'vi ini ún koni ún yi'i, vará ta on vá'a kúu", káchí ra. 14 Ndixa ká'anj xí'in ndó, kivi kuano'o tayó'o ve'e ra kindoo va'a ra ñoo Ndios. Ta tafariseo, on vása ní-kindoo va'a ra ñoo Ndios. Saá chi ndi'i nivi na kisa ká'no xí'in mji ñoo Ndios, ta Ndios chika'a ra nayó'o ñino. Ta nivi na kisa ñino xí'in mji ñoo Ndios, ta Ndios chinoo va'a ra ñato'ó na —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús chinoo ra nda'a ra sinj naválí

(Mt. 19:13-15; Mr. 10:13-16)

15 Ta kixa'a nivi xí'in nakuáli ñoo yoo taJesús ña chinoo ra nda'a ra sinj na, ta ndukú ra ñava'a ñoo Ndios xa'a na, ta naxíka xí'in ra ñika'an na xí'in nivi yó'o:

—On kixi ndó xí'in nakuáli yó'o —káchí na.

16 Ta taJesús kana ndi'i ra nakuáli vaxi na ñoo ra, ta ñika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—Taxi ndó nakuáli ná kixi na ñooj, nda lo'o on kasi ndó na ña kixi na, chi nivi na ndikon yichi ñoo xa'nda chiño Ndios, ndatan yoo nakuáli yó'o, saá yoo na. 17 Ndixa ká'anj xí'in ndó, tá on xjin ndó kasa ñino xí'in mji ndó ñoo Ndios ndatan ñino yoo ini nakuáli yó'o, ta on kivi kivi ndó yichi ñoo xa'nda chiño Ndios —káchí taJesús.

Ñii tachiño kuiká ní ká'an ra xí'in taJesús

(Mt. 19:16-30; Mr. 10:17-31)

18 Ñii tachiño kixa'a ra ñoo taJesús, ta ñika'an ra, káchí ra saá:

—Tata maestro, taa va'a ní ini kúu ún. ¿Ndá chiño va'a xini ño'ó ke'éj ta taxi Ndios ña kutaku j xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi?

19 Ta ndakuijn taJesús, ñika'an ra:

—¿Ndachun ká'anún yi'i kúu taa ta va'a ini? Saá chi on ko'o nda ñii nivi va'a ini, ñii laá Ndios kuiti kúu ta va'a ndino'o ini. 20 Xini ún ndayí ña xa'nda chiño Ndios kasa ndivi nivi. Káchí Ndios xí'in nivi saá: "On kivi ndó kuachi ñoyivi xí'in inka ña'a ña on sivi kúu ñásí'í ndó, ta on kivi ndó kuachi ñoyivi xí'in taa ta on sivi kúu yij ndó, on ka'ni ndó nivi, on kasa kuíná ndó ña kómij nivi, on ka'an ndó ñavatá xa'a inka nivi, ta kasa to'ó ndó yivá ndó, ta kasa to'ó ndó sí'í ndó", saá káchí ndayí Ndios —káchí taJesús xí'in ra.

21 Ta ñika'an tayó'o:

—Yi'i nda lo'oj kisa ndivij ndi'i saá ndayí yó'o —káchí ra.

22 Ta xini so'o taJesús ña ndakuijn ra, ta ñika'an tuku ra xí'in ra:

—Kumanj inka chiño kasa ndivi ún. Ku'anún siko'ún ndi'i ñakuiká kómij, ta saní'ún s'i'ún nda'a nivi nandá'vi. Ta saá kukomí'ún ñakuiká ndino'o

xí'in Ndios ñoyívi ñino. Tá ndi'i ke'é ún ñava'a yó'o, ta kixi ún kundikõn ún yí'i —káchí tãJesusú xí'in ra.

²³ Tá xini s'o tayó'o ña ñika'an tãJesusú, ta kúchuchú ní ini ra, saá chi ku'a'a ní ñakuiká kómí ra. ²⁴ Tá xini tãJesusú ña kúchuchú ní ini ra, ta ñika'an ra saá:

—¡Ndachun yó'vi ní kivi nakuiká yichí nõõ xá'nda chiño Ndios! ²⁵ Vará yó'vi ní tá kuchiño tícámello ya'a rí yavi xa'a tókú, ta yó'vi ní ka kuchiño ya'a ñii tãkuiká yé'é ña kivi ra yichí nõõ xá'nda chiño Ndios —káchí tãJesusú xí'in na.

²⁶ Ta ñivi na xini s'o to'on yó'o, ñindaqa to'on na tãJesusú:

—Tá yó'vi ní kivi nakuiká yichí Ndios, ta saá, çyu kúu ñivi kúchiño kivi na yichí Ndios, ta kundõõ na xí'in ra?

²⁷ Ta ndakuijn tãJesusú, ñika'an ra saá:

—Ñivi õn kúchiño na sakaku xí'in mji na, ñii laá Ndios kúu tã kúchiño sakaku ña'a. Ndios kúchiño kasa ndivi ra ndi'i chiño. Qn koó ña yó'vi nõõ Ndios —káchí tãJesusú.

²⁸ Ta saá ñika'an tãPedro xí'in ra:

—Ta mji ndi, xa sandakoo ndi ndi'i ñava'a ña xikomí ndi, xa'a ña ndikõn ndi satá ún.

²⁹ Ta ndakuijn tãJesusú, ñika'an ra:

—Ndixa ká'anj xí'in ndó, ndi'i ñivi na sandakoo ve'e, án yivá na, án si'í na, án ñani na, án kivi'va na, án ñási'í na, án sa'ya na, xa'a ña chíkaa ini na ko'õn na yichí nõõ xá'nda chiño Ndios, ³⁰ ta nayó'o naki'in na ku'a'a ní ka ñava'a taxi Ndios nda'a na ñoyívi yó'o. Ta ñoyívi ñino Ndios taxi ra ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

Yichí unj ká'an tãJesusú kivi ra
(Mt. 20:17-19; Mr. 10:32-34)

³¹ Ta tãJesusú, ka'na ra ndi'i saá uxu õvi naxíka xí'in ra, ta ñika'an ra xí'in na:

—Ta vitin ku'a'an yó yichí ku'an ndaa ñoo Jerusalén, ta ñoo kán kundivi ndi'i to'on Ndios ña ñtaa naprofeta xa'a yí'i, tã tã kixi nõõ Ndios. ³² Nataxi na yí'i nda'a na õn vása kúu najudío, ta kuaku ndaa na yí'i, kandiva'a na xí'inj, ta kundaa na tási yu'u na nõõj. ³³ Ta kani ní na yí'i xí'in kuártá, ta sondi'i ka'ni na yí'i. Ta kivi unj natakuj —káchí tãJesusú xí'in na.

³⁴ Ta naxíka xí'in ra ñi-kundaa ini na yukía kóni kachí to'on yó'o, chi ña xínakaa se'é nõõ na xikuu ña.

TãJesusú sanda'a ra ñii tãkuáa tã yóo ñoo Jericó

(Mt. 20:29-34; Mr. 10:46-52)

³⁵ Ñii kivi ku'a'an tãJesusú xí'in naxíka xí'in ra, ta ku'a'a ní ñivi ndikõn na ku'a'an na satá ra. Ta xa yatin xaá ra ñoo Jericó, ta ñii tãkuáa yóo ra yu'u yichí, ta ndaka chi'ña ra si'ún nõõ ñivi na yá'a yichí yó'o. ³⁶ Tá xini s'o tãkuáa yó'o ñii síso yá'a ku'a'a ní ñivi ku'a'an na yichí, ta ñindaqa to'on ra na:

—¿Yukía koo vitin?

³⁷ Ta ñika'an na xí'in ra:

—TãJesusú tãñoõ Nazaret kúu tã yá'a yó'o.

³⁸ Tá xini s'o ra ñayó'o, ta kixá'a ra xí'in ndi'i ndeõ ra ñika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Jesús, sa'ya tãDavid,* jná kundá'vi ini ún koni ún yí'í! —káchí ra.

³⁹ Ta ñivi na ku'a'an si'na yichí ñika'an na xí'in ra:

—¡Kasi ún yu'u ún! —káchí na.

Ta ñi-chíkaa s'o tãkuáa ña ñika'an na xí'in ra, ta kixá'a ra ndeé va'a ka ká'an ra:

* 18:38 "Sa'ya tãDavid" kóni kachí ña: Tã tã t'í'vi Ndios ña sakaku ra ñivi. Qn vása kóni kachí ña sa'ya mji tãrey David, ta kuiti kóni kachí ña sa'ya ñani síkuá ra.

—Tata, sa'ya taDavid, ina kundá'ví ini ún koni ún yi'j! —káchí ra.

⁴⁰ Ta xikundichi taJesús yichí yó'o, ta xa'nda chiño ra nõõ nivi ña ko'on na ki'in na takuáá ta kixi ra xí'in na nõõ ra. Tá kixaa takuáá nõõ taJesús, ta taJesús ñindaqa to'on ña'á ra, ñika'an ra saá:

⁴¹ —¿Yukia kóni ún ke'éj xi'in ún?

Ta ndakuin takuáá:

—Tata, kónij sanda'a ún nduchũ nõõj ta va'a kotoj —káchí ra.

⁴² Ta ñika'an taJesús xí'in ra:

—Va'a, xa nduva'a nduchũ nõõ ún, saá chi kándixa ún yi'j.

⁴³ Ta xandikon nda'a nduchũ nõõ ra, ta xa va'a xito ra, ta saá ñakundikon ra sata taJesús, ta kixá'á ra kisa ká'no ra Ndios. Tá xini nivi yó'o ndi taJesús sanda'a ra takuáá, ta ndi'i nivi yó'o kixá'á na kisa ká'no na Ndios.

19

Ñayó'o ká'an xa'a taJesús xi'in taZaqueo

¹ Ta ñixaa taJesús ñoo Jericó, ta kuá'an ra yichí ma'ño ñoo yó'o.

² Ta yóo ñii ta takuá'á naní ra Zaqueo, ta ta ndiso chiño xí'in nivi na káya s'i'ún xa'a nagobierno kúu ra. ³ Ta kóni ra koto ra yu kúu taJesús, ta on vása kúchiño ra, chi chútú ní nivi. Saá chi taZaqueo kúu ra ta ta kuítí ní.

⁴ Ta saá kee ra, xino ra kuá'an si'na ra, ta ñixaa ra nõõ kúmanj ya'a taJesús. Ta taZaqueo ndaa ra nda'a ñii yiton tón sicómoro ká'no, ña kúchiño koni ra taJesús.

⁵ Ta ñixaa taJesús xa'a yiton nõõ kánóo taZaqueo, ta ñakoto ndaa ra, ta xini ra taZaqueo, ta ñika'an ra xí'in ra:

—Tata, xandikon noo ún chi xinj ñó'ó kindõõj ve'e ún kivi vitin —káchí taJesús.

⁶ Ta saá xandikon nõõ taZaqueo, ta kúsi ní ini ra ñaki'in ra taJesús ve'e ra. ⁷ Tá xini nivi ñayó'o, ta kixá'á na kándiva'a na xí'in taJesús, ká'an na, káchí na saá:

—On vá'a koo taJesús ve'e taZaqueo, chi ta on vá'a kúu ra —káchí na.

⁸ Ta taZaqueo ñakundichi ra ñika'an ra xí'in taJesús:

—Koto ví, Tata, vitin ta'víj ndi'i ñakuiká kómij, ta taxi ñii sava ñayó'o nda'a nandá'ví. Tá yóo nivi na sandá'víj kindaa ña xikomí na, ta vitin taxi nda'a na komj yichí ka ñayó'o —káchí ra xí'in taJesús.

⁹ Ta ndakuin taJesús, ñika'an ra:

—Kivi vitin Ndios sakaku ra tayó'o xí'in nave'e ra, chi ñii ki'va ndatán xij síkuá yó taAbraham kándixa ra Ndios, saá kándixa taZaqueo vitin. Ta saá kúndaq ini yó taZaqueo kúu ñii sa'ya ndino'o taAbraham. ¹⁰ Yi'j, ta kúu ta kixi nõõ Ndios, vaxij nandukúj ta sakakuj nivi na ndaño'ó nõõ Ndios —káchí taJesús xí'in na.

Cuento xa'a namozo na ndiso chiño xi'in uxu s'i'ún
(Mt. 25:14-30)

¹¹ Ta nivi na kuá'an sata taJesús xinj so'o na to'on ña ká'an ra, ta xa yatin xa ra ñoo Jerusalén, ta xáni sijnj nivi vitin tondaq kivi Ndios kixá'á ra ka'nda chiño ra nõõ na ñoyivi yó'o. Ta saá taJesús ndat'on ra ñii cuento ña saná'a ra na, ¹² káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii taká'no, kóni ra ko'on ra inka ñoo xiká, ta ndikó ra, chi ñoo xiká yó'o sakuiso na chiño ra kuu ra tarey ñoo ra, ta ka'nda chiño ra nõõ ñaño ra. ¹³ Tá xa yatin tondaq kivi kee taká'no yó'o ko'on ra, ta kana ra uxu namozo ra, ta kixaa na nõõ ra. Ta taxi ra ñii s'i'ún naní mina* nda'a ñii ñii namozo, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá: “Kasa chiño

* 19:13 Ñii mina kúu s'i'ún ña kúu ya'vi ñii ta ta kisa chiño unj yõõ.

ndó sɪ'ún yó'o nda kɪvɪ ndikóɟ", káchí ra xí'in na. ¹⁴ Ta nɪvi nañoo ra ɔn xɪin na koni na ra, ñákán tɪ'ví na sava natá'an na kɔ'ɔn na ka'ʌn na xí'in mɟi tɛrey ká'no ñoo xíká, káchí na saá: "Ɔn vása kóni ndɪ tɔyó'o nduu ra tɛrey, ta ka'nda chiño ra nɔɔ ndɪ", káchí na. ¹⁵ Ta saá ni, nɪxa'ʌn ra, ta nduu ra tɛrey, ta ndɪkó ra ñoo ra. Ta nɪka'ʌn ra xí'in namozo ra: "Vitɪn kɔ'ɔn ndó kana ndó uxu tɛra tɛ tɛxiɪ sɪ'ún nda'a, ná kixi na yó'o ña kundaɔ iniɪ ndasaá sɪ'ún naɟi'in nayó'o sɛtɛ sɪ'ún ña tɛxiɪ nda'a na", káchí ra. ¹⁶ Ta tɛnɔ kɪxaɔ ra, ta kɛchí ra saá: "Tata, kɪsa chiñoɟ sɪ'ún ña tɛxi ún nda'aɟ, ta naɟi'inɪ uxu sɪ'ún sɛtɛ ña", káchí ra. ¹⁷ Ta káchí tɛrey: "Va'a, tɛmozo va'a kúu ún. Va'a ní kɪsa ndivi ún xí'in chiño ña lo'o, ta vitɪn tɛxiɪ yó'o nduu ún tɛra tɛ ka'nda chiño nɔɔ uxu ñoo", káchí tɛrey xí'in tɛmozo yó'o. ¹⁸ Ta tɛmozo ɔvɪ kɪxaɔ ra nɔɔ tɛrey, ta nɪka'ʌn ra: "Tata, kɪsa chiñoɟ sɪ'ún ña tɛxi ún nda'aɟ, ta naɟi'inɪ ɔ'ɔn sɪ'ún sɛtɛ ña", káchí ra. ¹⁹ Ta ndakuiɪn tɛrey, nɪka'ʌn ra xí'in ra: "Va'a, ta vitɪn tɛxiɪ yó'o nduu ún tɛ ka'nda chiño nɔɔ ɔ'ɔn ñoo", káchí ra. ²⁰ Ta kɪxaɔ inkɛ tɛmozo nɔɔ tɛrey, ta nɪka'ʌn ra: "Tata, yó'o yóo sɪ'ún ña tɛxi ún nda'aɟ. Tɛxi va'aɟ ña, chɪsúku ndaaɟ ña xí'in tikɔtɔ. Nɪ-xiɪ sandaño'óɟ ña, ²¹ chɪ yí'vɪ nɔɔ ún. Saá chɪ yó'o kúu ñii tɛra tɛ ndeé ní ini, chɪ kíndaa ún sɪ'ún vará ɔn vása ní-kisa chiño ún, ta nákaɟa ún ña'a nɔɔ ɔn vása ní-chi'ún", káchí tɛmozo xí'in tɛrey. ²² Ta nɪka'ʌn tɛrey xí'in ra: "ɟTɛmozo ndiva'a kúu yó'o! Ta xí'in tɔ'on ña nɪka'ʌn mɟi ún, vitɪn sanakuɪsoɟ kuɛchi yó'o. Káchí ún ndí yɪ'ɟ kúu tɛ ndeé ini, tɛra tɛ kíndaa sɪ'ún vará ɔn vása ní-kisa chiñoɟ, ta yɪ'ɟ nákaɟa ña'a nɔɔ ɔn vása ní-chi'ɟ, káchí ún. ²³ Tá ndixa ñayó'o kúu ña xáni ini ún, ta

saá, ɟndɛchun nɪ-chikaɔ va'a ún sɪ'únɟ ini ve'e nɔɔ tá'vɪ sɪ'ún?, ta kɪvɪ ndikóɟ, naki'inɪ sɪ'únɟ xí'in sɪkɪ ña, níkúu", káchí tɛrey xí'in tɛmozo ɔn va'a yó'o. ²⁴ Ta nɪka'ʌn tɛrey xí'in na ndóo xí'in ra: "Kíndaa ndó sɪ'ún nda'a tɔyó'o, ta taxi ndó ña nda'a tɛra tɛ kómɪ uxu sɪ'ún", káchí ra. ²⁵ Ta ndakuiɪn na, nɪka'ʌn na: "Tata, tɔyó'o xa kómɪ ra uxu sɪ'ún", káchí na. ²⁶ Ta nɪka'ʌn tɛrey: "Ta ndi'ɟ nɪvi na va'a xɪnɟ kukomɪ ña'a, ta nayó'o naki'in ka na ñava'a. Ta nɪvi na ɔn vása xɪnɟ ndasaá va'a kukomɪ na ña'a, tɛnda ñalo'o kómɪ na, nondaa ña nda'a nayó'o. ²⁷ Ta vitɪn tónɔɔa kɪvɪ kasa naniɟ kuɛchi xa'a nɪvi na ɔn xɪin koni yɪ'ɟ, nɪvi na ɔn xɪin taxi yɪ'ɟ kuu tɛra tɛ ka'nda chiño nɔɔ na. Va'a kɔ'ɔn ndó ki'in ndó na ta kixi na yó'o, ta saá ka'ni ndó na nɔɔɟ", káchí tɛrey xí'in na. Saá ndi'ɟ cuento lo'o yó'o —káchí tɛJesús.

Nɪkɪ'vi tɛJesús ñoo Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Jn. 12:12-19)

²⁸ Ta ndi'ɟ nɪka'ʌn tɛJesús tɔ'on yó'o, ta naɟi'in ra kuɛ'ʌn ra yichɪ ñoo Jerusalén. ²⁹ Ta nɪxaɔ ra yatɪn ñoo Betania xí'in ñoo Betfagé, ña ñó'o nɔɔ xɪkɟ tón Olivo. Ta tɛJesús nɪka'ʌn ra xí'in ɔvɪ naxɪka xí'in ra, ³⁰ káchí ra saá:

—Kuɛ'ʌn ndó ñoo ña xító ndaa ndó kaɔ. Ta nɪxaɔ ndó ñoo kaɔ, ta nani'ɟ ndó ñii burro lo'o nó'ni rí, tí ɔn tɛ'ʌn koso na kúu rí. Ta ndaxɪn ndó rí ta kixi ndó xí'in rí yó'o. ³¹ Tá yóo nɪvi na ndaka tɔ'on ndó'o: "ɟNdɛchun ndaxɪn ndó burro yó'o?", káchí na xí'in ndó, ta ndakuiɪn ndó, káchí ndó saá xí'in na: "TɛKá'no nɔɔ yó xɪnɟ ñó'o rí", káchí ndó xí'in na —káchí tɛJesús xí'in ɔvɪ naxɪka xí'in ra.

³² Ta saá kuɛ'ʌn na, ta nɪxaɔ na ñoo ta naɟi'ɟ na burro lo'o. Ñii kɪ'va ndɛtán yóo ña nɪka'ʌn tɛJesús xí'in na, saá yóo ña naɟi'ɟ

na. ³³ Tá ndáxin na burro lo'o, ta nivi xí'in sana tiyó'o, nindaqa to'on ña'á na:

—¿Ndachun ndáxin ndó rí? —káchí na.

³⁴ Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Mji taKá'no noq yó xinj ñó'ó rí —káchí na xí'in na.

³⁵ Ta saá ndikó na kixaa na noq taJesús xí'in burro lo'o, ta chínóo na tikoto na sata rí, ta nakoso taJesús ta kuá'an ra yichi. ³⁶ Tá yóso ra rí, kuá'an ra yichi, ta kuá'a ní nivi chindoo na tikoto na yichi noq yá'a ra kuá'an ra, saá kisa to'ó na ra. ³⁷ Tá kixá'á ra vaxi noo ra xiki tón Olivo, ta ndi'i nivi na ndíkon sata ra kúsiñ ní ini na, ta kixá'á na ndeé ní ká'an na, ta kisa ká'no na Ndios xá'a ña kuá'a ní milagro ke'é ra, xini na.

³⁸ Njka'an na saá:

—¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tarey yó'o, ta ta kixaa xí'in ndayí Ndios! ¡Vitin Ndios taxi ra koo va'a nivi xí'in ra ñoyivi njno! ¡Ná kanóo síkón ñato'ó Ndios! —káchí na.

³⁹ Ta sava nafariseo kuá'an na xí'in nivi yó'o, ta njka'an na xí'in taJesús:

—Tata maestro, ka'an ún xí'in na ndíkon sata ún, ña on ka'an na saá —káchí na.

⁴⁰ Ta njka'an taJesús xí'in na:

—Táná ka'anj xí'in nayó'o ndí tásijn koo yu'u na, ta saá nda yuu ndóo yó'o kixá'á ña ndeé ní kasa ká'no ña yí'i —káchí ra xí'in na.

⁴¹ Ta kixaa taJesús yatin ñoo Jerusalén. Tá xini ra ñoo yó'o, ta kixá'á ra kúchuchú ní ini ra, ta xáku ra xa'a nivi ñaño yó'o, ⁴² ta njka'an ra saá:

—¡Kóni níj vitin kundaa ini ndó yu kúu ña kivi taxi koo va'a ini ndó! Saá chi ña nákaa se'é noq ndó kúu ña vitin, ta on kivi koni ndó ña. ⁴³ Ta vaxi ñii kivi ndi'i na sáa ini xini ndó'ó kono nduu ndi'i na ñoo ndó, ta nakasi na ndi'i yichi ndó, ta on kuchiño kee ndó ñoo ndó. Ta ndi'i saá xiiña ñoo

ndó, kixá'á nivi yó'o kani tá'an na xí'in ndó. ⁴⁴ Ta sandi'i na xa'a ndi'i ve'e ndó, ta sandi'i na xa'a ndi'i ndó'ó. On ndoo ka nda ñii yuu ndiso tá'an nama ve'e ndó ña koto ndó, chi ndi'i xa'a ve'e ndó. Saá kundo'o ndó chi kivi kixaa ña sakakuñ ndó'ó, ta ni-xiin ndó nakoni ndó yí'i —káchí taJesús xí'in ñaño Jerusalén.

TaJesús tava ra ndi'i na síkó ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no

(Mt. 21:12-17; Mr. 11:15-19; Jn. 2:13-22)

⁴⁵ Ta njxaa na ñoo Jerusalén, ta taJesús njki'vi ra ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no, ta kixá'á ra táva ra ndi'i nivi na síkó xí'in nivi na sata, ña kee na ko'on na. ⁴⁶ Ta njka'an ra xí'in na:

—Saá káchí to'on Ndios ña njtaa na xina'á: “Ve'ej kuu ve'e noq ko'on nivi ña ka'an na xí'inj”, káchí to'on Ndios. Ta ndó'ó, on vása va'a ke'é ndó, chi sanduu ndó ve'e yó'o ñii kavua naku'ná —káchí taJesús xí'in na.

⁴⁷ Ndi'i saá kivi taJesús xika ra sáná'a ra nivi ini ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén yó'o, ta na sáná'a ndayí Ndios xí'in nachiño ná'no xí'in naná'no noq nasutu, ndúkú na ndasaá koo ka'ni na taJesús. ⁴⁸ Ta ni-kivi nani'i na ndasaá ka'ni na ra, chi ndi'i nivi kúsiñ ini na xini so'o na to'on ña ká'an ra.

20

Ndayí ña kómí taJesús ke'é ra chiño

(Mt. 21:23-27; Mr. 11:27-33)

¹ Nii kivi yóo taJesús ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ta sáná'a ra nivi, ká'an ra xí'in na to'on ñava'a xa'a yichi Ndios. Ta saá na sáná'a ndayí Ndios xí'in naxikuá'a noq najudío xí'in naná'no noq nasutu kixaa na noq taJesús, ² ta njka'an na xí'in ra si'a:

—Ka'an ún xí'in ndi, ¿míkíja kixi ndayí ke'é ún ñayó'o? ¿Yu kúu na

taxi ndayí nda'a ún ke'é ún chiño yó'o saá? —káchí na.

³ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ta yi'i kónij ndaka to'onj ndó'ó ñii laá to'on, ta va'a ndakuijn ndó yu'ui. ⁴ ¿Míkíā kixi ndayí taJuan sakuchu ra nivi? ¿Án taxi Ndios ndayí nda'a ra? ¿Án nivi kúu na taxi ndayí nda'a ra ña sakuchu ra nivi? —káchí taJesús xí'in na.

⁵ Ta saá kixá'a na ká'an tá'an xí'in mji na:

—¿Ndasaa koo ndakuijn yó vitin? Chi táná ka'an yó Ndios taxi ndayí nda'a taJuan, ta saá ndaka to'on taJesús mji yó: “¿Ndachun on vása ní-kandixa ndó ña nika'an ra?” ⁶ Táná ka'an yó nivi kuiti kúu na taxi ndayí nda'a taJuan, ta saá yiyo ní sasaa yó naño, ta kixá'a na tiin na yuu, ta koon na mji yó, chi ndi'i nivi yó'o kándixa na ndi taJuan xikuu ra ñii taprofeta —káchí na, ká'an tá'an na.

⁷ Ta saá ndakuijn na, káchí na si'a xí'in taJesús:

—On xinj ndi yu kúu na taxi ndayí nda'a taJuan —káchí na.

⁸ Ta saá taJesús nika'an ra xí'in na:

—Ta ni yi'i, on ka'anj xí'in ndó míkíā kixi ndayí kómij ña ké'éj chiño yó'o —káchí ra.

Cuento yó'o ndato'on xa'a nivi na on vá'a na táti ño'o noo yóo tón uva

(Mt. 21:33-44; Mr. 12:1-11)

⁹ Ta saá taJesús ndato'on ra inká cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá:

—Saá ndo'o ñii taa, nataan ra tón uva, ta saá satati ra ño'o ra xí'in tón uva inká nivi, ta kee ra ku'a'an ra koo ra inká ñoo ku'a'a ní kivi. ¹⁰ Ta kixaā yatin kivi ña ka'nda na tíuva yó'o, ta ta xí'in yiton tón uva ti'vi ra ñii tamozo ra ku'a'an ra naki'in ra sava tíuva ña kuu ya'vi ra. Ta nivi na táti ño'o

noo yóo tón uva tjin na tamozo yó'o, ta kani ní na ra, ni-xiin na taxi na rí nda'a ra, ta saá ndikó vichí ra kuano'o ra. ¹¹ Ta taa ta xí'in yiton tón uva tuku ti'vi ra inká taa ku'a'an ra naki'in ra tíuva. Ta nikandiva'a na xí'in ra, ta kani ní na ra, ta sakuka'an na noo ra, ta taxin na ra ndikó ra kuano'o ra ve'e tapatrón. ¹² Ta taa ta xí'in yiton tón uva tuku ti'vi ra inká tamozo ku'a'an ra, ta tjin na ra, ta satakué'e ní na ra, ta taxin na ra, kuano'o ra.

¹³ Ta saá taa ta xí'in yiton tón uva nika'an ra: “¿Yukíā koo ke'é yó vitin? Va'a ka ti'vi yó sa'ya yó, ta kí'vi ní ini yó xini yó. Tá nivi na táti ño'o yó nakoni na sa'ya yó yó'o, ta kasa to'ó na ra”, káchí ra. ¹⁴ Ta nivi na táti ño'o xini na kixaā talo'o sa'ya ra, ta nika'an na xí'in tá'an na, káchí na saá: “Takaā kúu sa'ya ta nataan tón uva, ta sa'ya ra yó'o kúu ta naki'in ñakuiká xí'in ño'o yó'o táná kivi yivá ra. Na'a ndó ná ko'yo ka'ni yó ra, ta kindo yó xí'in ndi'i ñakuiká ra”, káchí na. ¹⁵ Ta saá tjin na ra, ta sakana na ra nda satā nama ña xino nduu noo yóo tón uva, ta xa'ni na ra. Saá ndi'i cuento yó'o —káchí taJesús.

Ta taJesús nika'an ra xí'in nivi na xinj so'o cuento yó'o:

—¿Vitin yukíā ke'é ta xí'in yiton tón uva? ¹⁶ Ká'anj xí'in ndó, ndixa ndikó ra naxaa ra ta sandi'i ra xa'a nivi na táti ño'o ra. Ta tuku satati ra ño'o ra inká nivi —káchí taJesús xí'in na.

Ta ndakuijn nivi, nika'an na:

—¡Ná on taxi Ndios kundo'o ndi saá! —káchí na.

¹⁷ Ta taJesús xito ra noo na, ta nika'an ra xí'in na:

—¿Án on vása kúndaā ini ndó ña kóni kachí to'on Ndios ña nita na xina'a, ña káchí saá?:

Yóo yuu ña ni-xiin nivi na kisa va'a ve'e konj ño'ó na,

ta mji yuu yó'o nduu ña yuu ñanogó nákaa xá'a ve'e, káchí to'on Ndios. ¹⁸ Ndi'i nivi na kaki'i ta nakava na sata yuu yó'o ndi'i xá'a na. Ta yuu yó'o, táná nakava ña sata nivi, ta chi'ma ña na nda nduu na yaa —káchí taJesús xí'in na.

¹⁹ Ta saá naná'no noo nasutu xí'in na sáná'a ndayí Ndios xani sinj na ndúkú na ndasaá koo tiin ñá'a na, chi nayó'o kundaa ini na cuento ña nika'an taJesús ndi ká'an ña xá'a na. Ta nj-kuchiño tiin na ra, chi yí'vi na kotq saq nivi na ndóo yó'o.

Ñayó'o ká'an xá'a ña chá'vi nivi koto nda'a nagobierno

(Mt. 22:15-22; Mr. 12:13-17)

²⁰ Ta saá naná'no noo nasutu xí'in na sáná'a ndayí Ndios tí'vi na sava nivi ña koto ndoso na taJesús. Ña ká'an na ndatán ká'an nivi na ndino'o ini, saá ká'an nayó'o xí'in taJesús, chi kóni na ña sativi na ñii to'on ká'an ra, ta kuchiño na taxi na kuachi xá'a ra noo tagobernador. ²¹ Saá kixaa na noo taJesús, ta nika'an na xí'in ra:

—Tata maestro, xini ndi yó'o kúu ún taa ta sáná'a ñandaa. Ta on vása náaxin ún nivi, ta ñii ki'va ká'an ún ñandaa xí'in ndi'i na, ni on vása násama ún to'on ún, ta sáná'a ún ñandaa xá'a yichi Ndios. ²² Ta vitin kóni ndi ndaka to'on ndi yó'o, ¿án va'a cha'vi yó'o koto noo tarey César ñoo Roma? ¿Án on vá'a cha'vi yó'o ña? —káchí na xí'in ra.

²³ Ta taJesús kundaa ini ra ndi na ovi yu'u kúu na, kóni na koto ndoso na ra, ta nika'an ra xí'in na:

—¿Ndachun kóni ndó koto ndoso ndó yi'i? ²⁴ Taxi ndó ñii si'ún ná kotoj noo ña. ¿Yo na'ná, ta yo kivi kúu ña yóo noo si'ún yó'o? —káchí taJesús xí'in na.

Ta ndakuijn na:

—Si'ún yó'o kómí ña na'ná xí'in kivi tarey César —káchí na.

²⁵ Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Taxi ndó nda'a tarey César ña kúu kuenda ra, ta taxi ndó nda'a Ndios ña kúu kuenda Ndios —káchí taJesús xí'in na.

²⁶ Ta saá nj-kuchiño naní'i na to'on ña taxi na kuachi xá'a taJesús noo nachiño. Ta naka'nda ini na chi va'a ní nika'an ra, ta nj-naní'i na ña ndakuijn na.

Ñayó'o ká'an xá'a nivi nixi'i ta natakú na

(Mt. 22:23-33; Mr. 12:18-27)

²⁷ Nasaduceo kixaa na noo taJesús. Nasaduceo yó'o kúu na naná'no na sáná'a ta ká'an na ndi na nixi'i on vása natakú ka na. Ta njndaka to'on na taJesús:

²⁸ —Tata maestro, ndayí Ndios ña nita taMoisés káchí ña saá: “Tá ñii taa nixi'i ra, ta on koó sa'ya ra ní-xiyo xí'in ñásí'í ra, ta ñani ra xini ñó'ó tonda'a ra xí'in ñá njndoo yó'o, ña kivi koo sa'ya na. Ndatán koo sa'ya ta nixi'i, saá koo sa'ya nayó'o”, káchí ndayí ña nita taMoisés. ²⁹ Ta, ¿yukia káchí yó'o xá'a ñayó'o? Chi saá ndo'o taa, uxá ñani kúu ra. Tanoó tonda'a ra xí'in ñii ña'a, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya ra ní-xiyo.

³⁰ Ta ñani ra taovi tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na ní-xiyo. ³¹ Ta ñani ra tauni tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na ní-xiyo. Ta ñani ra takomi tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra taon tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra tañño tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na. Ta ñani ra tauxa tonda'a ra xí'in ñáña'a yó'o, ta nixi'i ra, ta on koó sa'ya na.

³² Ta saá nixi'i mji ñáña'a yó'o. ³³ Ta kivi natakú ndi'i na nixi'i, ¿yukú taa kuu yi' ñáña'a yó'o?, chi ndi'i taa uxá ñani nixiyo ra xí'in ñá —káchí na xí'in taJesús.

³⁴ Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—On vása kúndaq va'a ini ndó xa'a ñoyívi njino xí'in Ndios. Saá chi ñoyívi yó'o kúu noq tonda'a ta xa xí'in ña'a, ta táxi na sa'ya na tonda'a na xí'in inká na. ³⁵ Ta kivi nataku njivi na njixi'i, on vása tonda'a ka na ñoyívi njino, ni on vása taxi na sa'ya na tonda'a na xí'in inká njivi. ³⁶ Ta njivi nataku on kuchiño kivi ka na, ta ndatán yóo naángel saá koo njivi na kundqo xí'in Ndios. Sa'ya ndino'o Ndios kuu nayó'o, xa'a ña nataku na. ³⁷ Xa'a ña nataku na njixi'i, mji taMoisés njtaa ra to'on ña kisa ndaq ndí njivi na njixi'i xini ñó'o nataku na. Saá chi ñii kivi xini taMoisés yiton ñiño xixi nó, ta saá njika'an Ndios xí'in ra, káchí ra saá: “Yi'i kúu Ndios noq taAbraham, taIsaac, xí'in taJacob, ta nayó'o kisa ká'no na yi'i”, káchí Ndios xí'in taMoisés. ³⁸ Ta xí'in to'on yó'o kúndaq ini yó ndí táku ka xij sikuá yó yó'o. Ndó'o káchí ndó na njixi'i kúu na, ta noq Ndios nayó'o táku na, chi na ndixa njixi'i on kuchiño na kasa ká'no na Ndios —káchí taJesús xí'in nasa-duceo.

³⁹ Ta njika'an sava na sáná'a ndayí Ndios:

—Va'a ní ká'an ún, tata maestro —káchí na xí'in taJesús.

⁴⁰ Ta saá nasaduceo nj-xiin ka na ndaka to'on na ra ña koto ndoso na ra.

Ñayó'o ká'an Cristo kúu ta ká'no ka noq tarey David

(Mt. 22:41-46; Mr. 12:35-37)

⁴¹ Ta taJesús njndaka to'on na na ndóo xí'in ra:

—¿Ndachun káchí na ndí Cristo, ta ti'ví Ndios sakaku ra njivi, kuu ñii sa'ya ñani sikuá tarey David? ⁴² Chi mji tarey David njtaa ra noq tutu naní ña Salmos, káchí ra saá:

Ndios njika'an ra xí'in taKá'no noqij:

“Koo ún xí'in i sijn kua'á i noq táyi tón to'ó yó'o,

⁴³ tãda kivi taxi koyo ndi'i na kani tá'an xí'in ún tixin xa'a ún”, káchí Ndios, njtaa taDavid xina'á.

⁴⁴ Xí'in to'on yó'o taDavid káchí ra Cristo kúu taKá'no noq ra. Ta, ¿mí kuchiño kúu Cristo sa'ya ñani sikuá taDavid? —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús chikaq ra kuqchi sata na sáná'a ndayí Ndios

(Mt. 23:1-36; Mr. 12:38-40; Lc. 11:37-54)

⁴⁵ Tá xini so'o ndi'i njivi, ta njika'an taJesús xí'in naxika xí'in ra, káchí ra saá:

⁴⁶ —Koto va'a ndó on kundikon ndó yichi njivi na sáná'a ndayí Ndios, chi kuiti ká'vi na ndayí ta on vása kasa ndivi na ña. Kisa ká'no xí'in mji na, kúsiy ní ini na kundixin na tikoto va'a, ta kuq'an vaxi na noq njivi ña koto ña'á na. Ta xika na noyá'vi, ta kóni na ña kasa to'ó ní njivi na, ta kútoo ní na kundqo na táyi tón ná'no tón to'ó yóo ve'e ño'o sinagoga. Ta noq yóo viko xixi, ndúku na kundqo na noq táyi ná'no tón to'ó. ⁴⁷ Ta ké'é na ña on vá'a, chi kındaa na ve'e náña'a ná njixi'i yij. Ta ndi'i ké'é na saá ta xí'in ñavatá ini na, xa'an na ve'e ño'o sinagoga, ta na'á ní ká'an na xí'in Ndios. Ké'é na saá xa'a ña kóni na kani sijn njivi ndí nayó'o kúu nava'a ní noq Ndios. Ta xa'a ña on vá'a ké'é na, Ndios saxo'vi ka ra nayó'o noq inká njivi —káchí taJesús xí'in na.

21

Ñayó'o ká'an xa'a sijún ña njisoko ñii ña'a ña njixi'i yij

(Mr. 12:41-44)

¹ Ta taJesús yóo ra yé'é ve'e ño'o ká'no, ta xito ra njivi nakuíká táan na sijún ini caja ña ñó'o sijún xa'a Ndios. ² Ta xini ra ñii ña'a ñándá'vi ña njixi'i yij, táan ña ovi sijún kuálí ini caja, ta lo'o

ní ndáká s̄'ún yó'o. ³ Ta n̄k̄a'ān taJesús x̄'in naxíka x̄'in ra:

—Ndixa ká'anj̄ x̄'in ndó, ñándá'ví yó'o tax̄i ví'í k̄a ñá s̄'ún n̄o ña tax̄i nakuíká. ⁴ Chi nakuíká, vará tax̄i na kuá'a ní s̄'ún, ta k̄ind̄o ví'í ní k̄a ña nda'a m̄ji na. Ta ñándá'ví yó'o, vará lo'o ní s̄'ún ní'í ñá, ta tax̄i ndi'i ñá s̄'ún ña kómí ñá, ta saá sandakoo ñá ndi'i ña x̄inj̄ ñó'ó ñá —káchí taJesús x̄'in na.

TaJesús ká'ān ra xa'a k̄iv̄i ndi'i xa'a ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén

(Mt. 24:1-2; Mr. 13:1-2)

⁵ Ta sava naxíka x̄'in taJesús ká'ān tá'an na ndí livi ní yóo yūu ñó'o kuva'a ve'e ño'o ká'no, ta livi ní ná'a ink̄a ña san̄'i'í n̄ivi koo ini ve'e ño'o yó'o. Ta n̄k̄a'ān taJesús x̄'in na:

⁶ —Ñii k̄iv̄i ña vaxi ndi'i ñalivi ña x̄ito ndó ve'e ño'o yó'o, ndi'i xa'a ña, ta ndá ñii k̄a yūu, ɔn kóo k̄a s̄at̄a ink̄a yūu. Saá chi tani ve'e ño'o ta ndi'i xa'a ndi'i ña —káchí taJesús.

X̄inj̄ ñó'ó koo ti'va yó xa vaxi k̄iv̄i sondí'í

(Mt. 24:3-28; Mr. 13:3-23)

⁷ Ta n̄inda'k̄a t̄o'on na taJesús:

—Tata Maestro, ¿ama koo saá ña k̄achí'ún? ¿Ndá seña kuu ña koni ndi'í ña kundaa ini ndi'í ña xa yatin ndi'í xa'a ve'e ño'o ká'no yó'o? —káchí na.

⁸ Ta ndakuijn taJesús:

—Koto va'a ndó ña ɔn sandá'ví n̄ivi ndó'ó. Saá chi kuá'a ní t̄a kixaa, ta k̄iv̄i kixaa ñii ñii na, ta ká'ān na x̄'in ndó, kachí na saá: “Ȳi'í kúu Cristo, t̄a t̄a t̄i'ví Ndios sakaku n̄ivi ñoyívi yó'o, ta xa yatin t̄on'aa k̄iv̄i kixá'á ka'nda chiñoj̄ n̄o na ñoyívi yó'o”, kachí na x̄'in ndó. Ta ɔn kundik̄on ndó s̄at̄a n̄ivi na ká'ān saá x̄'in ndó. ⁹ Ta koni s̄o'o ndó yóo kuachi xá'ni tá'an na ñoo yatin, ta xá'ni tá'an na ñoo x̄iká, ta ɔn kuyi'ví

ndó. Chi x̄inj̄ ñó'ó kundivi ndi'í ñayó'o, ta saá ni, t̄a'ān k̄a kixaa k̄iv̄i sondí'í ñoyívi yó'o.

¹⁰ 'K̄iv̄i ña vaxi nakuita n̄ivi na ñoo ná'no ka'ni tá'an na x̄'in n̄ivi na ink̄a ñoo ná'no, ta ñoo n̄o yóo narey ka'ni tá'an na x̄'in ink̄a ñoo n̄o yóo ink̄a narey. ¹¹ Ta kuá'a ní x̄i'ña ndeé ní t̄a'ān n̄o ño'o, ta koo ní s̄oko, ta kuá'a ní ñoo kunakaa ndi'í n̄o ku'e, ta ñoyívi n̄ino koo seña ná'no koni na, ta ȳi'ví ní n̄ivi.

¹² 'Ta saá ni, tá t̄a'ān k̄a kixaa k̄iv̄i kundivi ñayó'o, ta x̄o'v̄i ní ndó'ó, chi sava n̄ivi tiin na ndó'ó, ta nataxi na ndó'ó nda'a naná'no ve'e ño'o sinagoga, ta taan na ndó'ó ini ve'e k̄a. Taxi na kuachi xa'a ndó n̄o nagobernador án n̄o narey chi na ndik̄on ȳi'í kúu ndó. ¹³ Tá kund̄o ndó n̄o nachíño yó'o, ta saá kukomí ndó yich̄i k̄a'ān ndó t̄o'on ñava'a xa'a j̄. ¹⁴ Ta ɔn kundivi ini ndó xa'a t̄o'on ña ndakuijn ndó n̄o nachíño, ¹⁵ chi ȳi'í tax̄i t̄o'on x̄'in ñandí'í s̄inj̄ ndó, ta saá k̄a'ān ndó x̄'in na. Ta n̄ivi na ɔn x̄i'ñ koni ndó'ó, ɔn kivi naní'í na t̄o'on ña ndakuijn na yu'u ndó. ¹⁶ Ta k̄iv̄i ña vaxi, ta yivá ndó, án si'í ndó, án ñani ndó, án ink̄a nave'e ndó, án migo ndó chika'a na kuachi s̄at̄a ndó, ta ka'ni na sava ndó'ó. ¹⁷ Ndi'í n̄ivi ñoyívi yó'o kusa'a ini na koni na ndó'ó chi na ndik̄on ȳi'í kúu ndó. ¹⁸ Ta Ndios kundaa va'a ra ndó'ó, ta ndá ñii yis̄i s̄inj̄ ndó, ɔn taxi ra ña ndi'í xa'a ña. ¹⁹ Tá ɔn vása sandakoo ndó yich̄i j̄, ta kundik̄on va'a ndó ña, ndá kixaa k̄iv̄i ndi'í ña x̄o'v̄i ndó, ta Ndios sakaku ra ndó'ó ña kutaku ndó x̄'in ra ndi'í saá k̄iv̄i ña vaxi.

²⁰ 'Tá x̄ito ndó xa x̄ino nduu natropa ñoo Jerusalén yó'o, ta saá kundaa ini ndó xa kixaa k̄iv̄i ndi'í xa'a ña. ²¹ Ta k̄iv̄i yó'o, ndi'í n̄ivi na ndóo estado Judea yó'o, x̄inj̄ ñó'ó kono na k̄o'on na n̄o yóo yuku s̄ikón. Ta ndi'í n̄ivi na ndóo ñoo Jerusalén x̄inj̄ ñó'ó kee

ndi'i na ko'on na. Ta ndi'i nivi na ndoo yuku, on va'a ndi'vi na ñoo Jerusalén. ²² Saá chi kivi yó'o Ndios xini ñó'ó saxo'vi ra nañoo Jerusalén, ta saá kundivi ndi'i to'on ra ña nita na xina'á. ²³ Ndá'vi ní náña'a ná ñó'o sa'ya, ta ndá'vi ní náña'a ná yoo sa'ya váli na chichín kivi kán!, chi ndeé ní koo ña xo'vi nivi ñoyívi, ta ndeé ní saxo'vi Ndios nañoo yó'o. ²⁴ Natropa ka'ni na sava nivi xí'in espada, ta tiin na inka nivi ko'on xí'in na ku'a ní ñoo xíká, ta kán kasa nduxá na xí'in na ña kasa chiño na. Ta nivi na on sivi najudío kúu, kuu na ka'nda chiño noo nañoo Jerusalén. Saá koo tãnda tãnda kivi ña chitoni Ndios —káchí taJesús xí'in na.

Kua'a ní koo seña ña ka'an xa yatin ndikó taJesús ñoyívi yó'o
(Mt. 24:29-35, 42-43; Mr. 13:24-37)

²⁵ Ta saá nika'an taJesús xí'in na:

—Kivi xa yatin ndikó ñoyívi yó'o koni ndó seña ñoyívi ñino: koto ndó koo seña xí'in kimi, xí'in yoo, xí'in ño'o ká'no ña yé'e. Ta ndi'i nivi ñoyívi ndi'í ní ini na, ta yi'ví ní na koni na takuú mñi, chi ndeé ní n'i rá ta nakuíta ní yaka rá noo rá. ²⁶ Sava nivi nda kivi nduú na xí'in ña yi'ví ní na, ta on vása kunda ini na yukia kundo'o ñoyívi yó'o. Saá chi ndi'í ña kómí ndeé yoo ñoyívi ñino kanda ña ta kisin ndi'í ñayó'o. ²⁷ Ta saá ndi'í nivi koni na yi'í, ta ta kixi noo Ndios, ta vaxi ma'ño viko, xí'in ndeé ká'no, xí'in ndi'í ña yé'e livi. ²⁸ Tá kixá'á xito ndó seña ña nika'an j xí'in ndó, ta va'a kusij ní ini ndó, ta koto ndaa ndó ñoyívi ñino, chi xa vaxi kuyatin kivi ndikó sakaku ndó'ó —káchí taJesús xí'in na.

²⁹ Ta saá ndato'on taJesús ñii cuento ña saná'a ra na:

—Va'a koto ndó yiton higo, án ndi'í inka yiton. ³⁰ Tá xa vaxi

nduxáa nó ta nákoo yuku yúta nda'a nó, ta saá kunda ini ndó xa nıkuyatin ní kixaa savi. ³¹ Ta kivi xito ndó xa ku'a'an kundivi ndi'í ñayó'o ña ndato'on j xí'in ndó, ta saá kunda ini ndó xa vaxi kuyatin kivi kixá'á ka'nda chiño Ndios ñoyívi yó'o.

³² 'Ta ndixa ká'an j xí'in ndó, nivi na xito kixá'á seña yó'o kutaku ka na nda ndi'í kundivi ndi'í ña ndato'on j xí'in ndó. ³³ Ña ñoyívi ñino xí'in ña ñoyívi yó'o ñii kivi vaxi ndi'í xa'a ña, ta to'on j on ndi'í xa'a ña, ta kindoo ña ndi'í saá kivi.

³⁴ 'Ta koto va'a xí'in mji ndó ña on nduu ndó nivi nasó'ó, na on vása kandixa ka Ndios. On kutaku ndó ndatán káchí nima mji ndó, ni on kuu ndó nivi na xíini, ni on kuu ndó nivi na ndi'í ní ini xa'a chiño ñoyívi yó'o. Saá chi xini ñó'ó koo ti'va ndó kundati ndó yi'í, koto naka'nda ini ndó kivi ndikó. ³⁵ Chi ndatán kama ní nákava ñono sakako'on ña kití, saá kixaa kivi ña ndikó noo nivi na ndoo ndi'í saá xiiña ñoyívi yó'o. ³⁶ Ta ndó'ó, xini ñó'ó kundo ti'va ndó ndi'í saá kivi xa'a ña ndikó. Ndi'í saá kivi ndukú ndó noo Ndios ña taxi ra ndeé ña kuchiño kundeé ndó noo ndi'í ña yo'vi vaxi, ta saá kuchiño kuita ndó noo yi'í kivi ndikó ñoyívi yó'o —káchí taJesús xí'in na.

³⁷ Ta ndi'í saá kivi taJesús saná'a ra nivi ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ta xa ku'a'an kuñoó, kée ra xá'an ra xiki tón Olivo. ³⁸ Ta ndi'í saá xitaan vaxi nivi ve'e ño'o yó'o ña koni so'o na to'on ña ká'an taJesús.

22

Ká'an tá'an na ndasaá kuchiño tiin na taJesús

(Mt. 26:1-5, 14-16; Mr. 14:1-2, 10-11; Jn. 11:45-53)

1 Xa n̄ikuyatin ní kana viko Pascua,* ta viko yó'o naIsrael xíxi na s̄ita v̄a'a ña ɔn koó levadura kómí. 2 Ta na saná'a ndayí Ndios xí'in naná'no n̄o nasut̄u ndúkú na ndasaá koo ka'ni se'é na taJesús, chi yí'ví na n̄o n̄ivi na ndik̄on s̄ata ra.

3 Ta ñandiva'a ká'no Satanás n̄ik̄i'vi ña ini taJudas Iscariote ta kúu ñii tāa ta ux̄u ɔvi x̄ika xí'in taJesús. 4 Ta saá kee ra n̄ixa'an ra n̄o naná'no n̄o nasut̄u xí'in naná'no n̄o napolicia na ndáa ve'e ño'o ká'no, ta n̄ika'an ra xí'in na ndasaá koo nataxi ra taJesús nda'a na. 5 Ta kus̄ij ní ini na x̄inj̄i s̄o'o na ña n̄ika'an taJudas xí'in na, ta nayó'o n̄ika'an na xí'in ra:

—Tá nataxi ún ra nda'a ndi, ta taxa'vi ndi yó'ó —káchí na.

6 Ta taJudas k̄ind̄o ra saá xí'in na, ta k̄ixá'á ndúkú ra ndasaá koo nataxi ra taJesús nda'a na. Ndúkú ra k̄iv̄i ña ɔn koó kūa'a ní n̄ivi xí'in taJesús.

Ñayó'o ká'an xa kūa'an kuñoó ta x̄ixi taJesús xí'in nax̄ika xí'in ra (Mt. 26:17-29; Mr. 14:12-25; Jn. 13:21-30; 1 Co. 11:23-26)

7 Saá n̄it̄ond̄aa k̄iv̄i viko n̄ajudío xíxi na s̄ita v̄a'a ña ɔn koó levadura kómí, ta ñii ñii ve'e na xá'ni na ndikachi lo'o ña náka'an na viko Pascua. 8 Ta n̄ika'an taJesús xí'in taPedro xí'in taJuan, káchí ra:

—Kūa'an ndó kasa ndivi ndó ña kuxu yó viko Pascua.

9 Ta nd̄akuijn na, n̄ika'an na: —¿Míkí̄a kóni ún kasa ndivi ndi ña?

10 Ta n̄ika'an taJesús xí'in na: —Kūa'an ndó, ta kūa'an k̄i'vi ndó ñoo Jerusalén, ta nakutá'an ndó xí'in ñii tāa ndiso k̄isi takuií, ta kundik̄on ndó ko'ɔn ndó s̄ata ra nd̄a nax̄aa tayó'o ve'e ra n̄o k̄i'vi ra, 11 ta ka'an ndó xí'in tāa ta xí'in ve'e yó'ó, káchí ndó

saá: “TaMaestro t̄i'vi ndi'j̄i v̄axi ndi nd̄aka to'on ndi yó'ó: ¿Míkí̄a yóo ñii cuarto ve'e ún n̄o kuxu ra viko Pascua xí'in ndi, nax̄ika xí'in ra?”, káchí ndó. 12 Ta saá tāa ta xí'in ve'e saná'a ra ndó'ó míkí̄a yóo ñii cuarto ve'e ra ña kánoo piso ɔvi, n̄o yóo ndi'i ña x̄inj̄i ñó'ó ndó. Ta ve'e yó'o kasa ndivi ndó ña kuxu yó viko Pascua —káchí taJesús xí'in na.

13 Ta kee na kūa'an na, ta n̄ik̄i'vi na ñoo Jerusalén, ta naní'i na ndatán yóo ña n̄ika'an taJesús xí'in na, ta k̄isa ndivi na ña kuxu na viko Pascua.

14 Ta x̄ikuaa ta xa kūa'an kuaa, k̄ixaa taJesús xí'in ux̄u ɔvi nax̄ika xí'in ra, ta x̄ikund̄o na n̄o mesa kuxu na. 15 Ta n̄ika'an taJesús xí'in na:

—Xa na'á ní kónij̄i kuxuj̄i xí'in ndó viko Pascua yó'o, k̄iv̄i si'na ka n̄o ña kixaa ña xo'v̄ij̄i. 16 Ndixa ká'an̄ij̄i xí'in ndó, ɔn kuxu kāj̄i xí'in ndó ink̄a viko Pascua nd̄a ndixa kasa ndivij̄i chiño ña kasa nd̄aa xa'a viko yó'o, tānda nakutá'an yó n̄o xá'nda chiño Ndios —káchí taJesús xí'in na.

17 Ta saá k̄i'in taJesús ñii copa ña ñó'o vino, ta n̄ika'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, taxa'vi ún chi taxi ún ndut̄a ko'o ndi yó'o —káchí ra, ta n̄ika'an ra xí'in nax̄ika xí'in ra:

—Ki'in ndó ña ñó'o vino yó'o, ta ñii ñii ndó ko'o lo'o ndó. 18 Ndixa ká'an̄ij̄i xí'in ndó, ɔn ko'o kāj̄i vino tānda k̄ixaa k̄iv̄i nakutá'an yó n̄o xá'nda chiño Ndios —káchí taJesús xí'in na.

19 Ta k̄i'in ra s̄ita v̄a'a, ta n̄ika'an ra xí'in Ndios:

—Tata Yivá yó, taxa'vi ún chi taxi ún s̄ita v̄a'a kuxu ndi —káchí ra.

Ta ta'ví ra s̄ita v̄a'a, ta taxi ra ña nda'a ñii ñii nax̄ika xí'in na kuxu na. Ta n̄ika'an ra xí'in na:

* 22:1 Pascua najudío kána ña ux̄a k̄iv̄i xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios s̄akāka ra nax̄ij̄i sikuá na n̄o ñaño Egipto kuj̄ya x̄ina'á.

—Naki'in ndó kuxu ndó sítá va'a yó'o, chi ñayó'o kúu yíki koñui ña taxií xá'a ndó. Ta ndátán tã'víi sítá va'a ña kuxu ndó vitin, saá kivi ña vaxi ta'ví ndó sítá va'a ta kuxu ndó ña xá'a ña naká'an ndó yi'i —káchí tãJesús xí'in na.

²⁰ Ta ndi'i xixi na, ta ki'in tãJesús copa ña ñó'o vino, ta ñika'an ra:

—Ndutã yó'o kúu ñiji ña kujta xá'a ndó'ó. Ta xí'in ñayó'o Ndios chindú'u ra pacto xá'a ña kã'an ndasaá kuchiño naki'in ndó ñava'a Ndios.

²¹ 'Ta vitin ñii ndó'ó na xixi xí'in i kúu tã tã sijkó ku'ná yi'i ñoo ñivi na sãa ini xini yi'i. ²² Ta yi'i, tã tã kixi ñoo Ndios, ndixa xó'vi ní ta kivi, ndátán chitóni Ndios. Ta, ñdá'vi ní tã tã sijkó yi'i ñoo ñivi na sãa ini xini yi'i! —káchí tãJesús xí'in na.

²³ Ta kixá'a naxika xí'in ra ñindaqã to'on tá'an na yukú tã nataxi tãJesús nda'a na sãa ini xini ña'á.

Naxika xí'in tãJesús náa ní na xá'a yu kúu taká'no kã

²⁴ Ta saá kixá'a na náa ní na xá'a yu kúu tã ká'no kã ñoo ndi'i na. ²⁵ Ta ñika'an tãJesús xí'in na:

—Narey na xá'nda chiño ñoo na ñoo inka xiiña, nayó'o kisa ká'no xí'in mji na, ta yá'a ní ndeé xá'nda chiño na ñoo ñivi. Ta narey yó'o sákunaní xí'in mji na: Na va'a ní ké'é chiño ña chindeé na ñivi. ²⁶ Ta mji ndó, ño vá'a kutakú ndó saá. Ño kasa ká'no xí'in mji ndó, ta va'a kã kasa ñino xí'in mji ndó. Tá ñii tã kúu taká'no ñoo ndó'ó, ta xini ñó'ó nduu ra tã kasa chiño ñoo ndó —káchí tãJesús xí'in na.

²⁷ Ta saá ñindaqã to'on tãJesús naxika xí'in ra:

—¿Yukia káchí ndó? ¿Yu kúu taká'no kã, án tã tã xixi ñoo mesa, án tã tã kisa chiño ñoo tã xixi? ¿Án ño ndixa taká'no kã kúu tã xixi ñoo mesa? Ta yi'i, vará

tãKá'no ñoo ndó kúu, ta ndátán ké'é tã kisa chiño ñoo ndó, saá ké'é xí'in ndó.

²⁸ 'Ta ndó'ó kúu na xindoo xí'in i kivi ña ñiya'a i ku'a ní tondó'ó yó'vi, ta ño vása ní-sandakoo ndó yi'i. ²⁹ Ta yi'i taxií ndayí nda'a ndó ña ka'nda chiño ndó, ndátán Yivá i Ndios xa taxi ra ndayí nda'a i ka'nda chiño i. ³⁰ Ta ñakán kuchiño kuxu ndó ta ko'o ndó xí'in i ñoo mesa ñoo xá'nda chiño yi'i, ta kundoo ndó uxu ovi táyi ná'no, ta ka'nda chiño ndó ñoo na uxu ovi ti'vi ñivi ñaño Israel —káchí tãJesús xí'in na.

TãJesús kã'an ra ndi tãPedro kã'an ra

ña ño vása xini ña'á ra

(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Jn. 13:36-38)

³¹ Ta ñika'an tãJesús xí'in tãPedro, káchí ra saá:

—Simón, Simón, ikoto ví!, chi ñandiva'a Satanás xa ndukú ña yichi ñoo Ndios ña ndeé ní koto ndoso ña ndó'ó. Ndátán ndó'o ndikin trigo kivi sáxixin na ña, saá kundo'o ndó. ³² Ta yi'i, xa xaku ndá'vi ñoo Ndios xá'ún xá'a ña ño sandakoo ún kãndixa ún yi'i. Ta yó'ó, ta ndi'i ñiya'a ñayó'o ta tuku kundikon ún yichi, ta saá chindeé ún natá'ún ña va'a kundikon na yichi xí'in ún —káchí tãJesús xí'in tãPedro.

³³ Ta ndakuiin tãPedro, ñika'an ra:

—Tata, yóo ti'va i ko'on i xí'in ún nda ve'e kã, án nda kivi xí'in ún —káchí ra xí'in tãJesús.

³⁴ Ta ndakuiin tãJesús, ñika'an ra xí'in ra:

—Ndixa kã'an i xí'in ún, tã'an kã kana nduxú chée ñoo vitin, ta xa uni yichi ñika'an ún xí'in ñivi ña ño vása xini ún yi'i —káchí tãJesús xí'in ra.

Xa yatin kixaa ña koto ndoso na ndikon sãta tãJesús

35 Ta saá nika'an ra xí'in inka naxíka xí'in ra:

—Náká'an ndó kivi ña nja'a, kivi ti'vi ndó'ó nixa'an ndó ku'a ní ñoo nika'an ndó to'on ñava'a xa'a Ndios. Vará on koó leká ní-xini'i ndó, ni on koó inka nduxan ní-xini'i ndó, ta, zan kisa manj ñii ña'a xini ñó'ó ndó? —káchí taJesús xí'in na.

Ta ndakuijn na, nika'an na xí'in ra:

—Ó'on Tata, on koó ña'a ní-kisa manj nda'a ndi kivi nixa'an ndi —káchí na.

36 Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Ta vitin yóo inka ña ndátot'onj xí'in ndó: Tá kómí ndó sj'ún, kuni'i ndó ña. Tá on koó espada ní'i ndó, ta va'a sjkó ndó tikachí ndó ta sata ndó espada kuni'i ndó. 37 Chi vitin tóndea kivi ña kundivi to'on Ndios ña ñitaa na xina'a xa'aj, káchí ña saá: “Ñii ki'va ndatán xó'vi taa ta on vá'a, saá kundo'o taa ta kixi noo Ndios”, káchí ña. Ta ndi'i to'on Ndios ña ñitaa na xa'aj xini ñó'ó kundivi ndi'i ña —káchí taJesús xí'in na.

38 Ta ndakuijn naxíka xí'in ra, nika'an na:

—Tata, yó'o yóo ovi espada —káchí na.

Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Xa va'a —káchí ra.

TaJesús nika'an ra xí'in Ndios noo naní Getsemaní

(Mt. 26:36-46; Mr. 14:32-42)

39 Saá kee taJesús ñoo Jerusalén, naki'in ra ku'a'an ra xiki tón Olivo, noo xa'an ra ku'a ní yichj tá'an ñoo. Ta naxíka xí'in ra ndikjon na satá ra. 40 Ta nixa'a na, ta nika'an ra xí'in na:

—Ndukú ndó noo Ndios ña chindeé ra ndó'ó ña kundefé ndó noo ña vaxi koto ndoso ndó'ó, ta on nakava ndó kuachi —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

41 Ta saá taJesús kee ra ku'a'an ra ñii xíká ka lo'o, ta ñii ki'va noo nakava yuu ña sákana yó xí'in nda'a yó, saá kúu ñaxíká ku'a'an

ra noo na, ta xikuxití ra ká'an ra xí'in Ndios:

42 —Tata Yivá miji, tá kóni ún, ta on taxi ún ña xo'vi níj yó'o. Ta saá ni, on kundivi ña kóni miji, ta va'a ka ná kundivi ña kóni miji ún —káchí taJesús xí'in Ndios.

43 Ta saá ñii ñaángel ña kixi noo Ndios, kixaa ña noo taJesús taxi ña ndee ra. 44 Ta kixá'a xó'vi ní taJesús xí'in ña ndi'i ní ini ra, ta xí'in ndi'i níma ra nika'an ra xí'in Ndios, ta nijino tatiin ra. Ndatán yóo ñii, saá nijiyó tatiin ra, ta nakoyo tatiin ra nda noo ño'o.

45 Ta ndi'i nika'an ra xí'in Ndios, ta nakundichi ra ndikó ra kixaa ra noo naxíka xí'in ra. Ta nayó'o ni-kuchiño kundefé na xí'in ña kúchuchú ní ini na, ta ñakan njikisin ndi'i na. 46 Ta nika'an taJesús xí'in na:

—¿Ndachun kisin ní ndó? Va'a ndakoo ndó, ta ndukú ndó noo Ndios ña chindeé ra ndó'ó ña on vása nakava ndó kuachi —káchí ra xí'in na.

Ñayó'o ká'an xa'a ndasaá tijn na taJesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Jn. 18:2-11)

47 Ta tá'an ka ndi'i ka'an taJesús xí'in na, ta kixaa ñii ti'vi ká'no nivi noo ra. Ta taJudas Iscariote ta kúu ñii ta uxu ovi xíka xí'in taJesús, vaxi si'na ra, ta kixaa ra, ta kóni ra chito ra noo taJesús ña chindeé ña'a ra. 48 Ta nika'an taJesús xí'in ra:

—Tata Judas, zan xí'in ña chito ún nooj, nataxi ún yi'i nda'a nivi na sáa ini xini yi'i? —káchí ra xí'in ra.

49 Tá naxíka xí'in taJesús xito na ñayó'o, ta njindaká to'on ña'a na:

—Tata, zan kani ndi nayó'o xí'in espada? —káchí na.

50 Ta xandikjon ñii taxíka xí'in taJesús tava ra espada, ta kandoso va'a ra so'o ku'a'a ñii taa ta kisa chiño noo taká'no noo nasutu.

51 Ta nika'an taJesús xí'in na:

—Xa va'a, on ke'é ka ndó saá —káchí ra.

Ta nítõnda nda'a ra so'o ta takue'e, ta sanda'a ra ña. ⁵² Ta saá nika'an taJesús xí'in naná'no nõ nõ nasutu, xí'in naná'no nõ napolicia na ndaa ve'e nõ'o ká'no, xí'in inka naxikua'a, na kóni tiin ña'a:

—¿Án xáni sijní ndó takuí'ná kúu? ¿Ndachun vaxi ndó nõõ ní'i ndó espada xí'in yiton ña tiin ndó yí'i? ⁵³ Ta yí'i, ndi'i saá kivi nixyoj sáná'aj nivi ve'e nõ'o ká'no, ta n-tiin ndó yí'i. Ta vitin nítõnda kivi Ndios taxi ra ña kasa ndivi ndó chiño ña kóni mji ndó, ta kivi vitin kúu ña ndeé ka xá'nda chiño ñandiva'a nõ nõyívi yó'o —káchí taJesús xí'in na.

Ta Pedro nika'an ra unj yichj on vása xini ra taJesús

(Mt. 26:57-58, 69-75; Mr. 14:53-54, 66-72; Jn. 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Ta saá tiin na taJesús, ta ku'a'an ra xí'in na, nixa'a na ve'e taká'no nõ nasutu. Ta ta Pedro ñii xiká ndikon ra ku'a'an ra sata taJesús andá nixa'a ra ve'e yó'o. ⁵⁵ Ta xa'mi na nõ'o ke'e ve'e taká'no nõ nasutu, ta nakutá'an sava nivi xindoo na yatin nõ xixi nõ'o. Ta ta Pedro xikoo ra xí'in nayó'o. ⁵⁶ Ta ñii ña'a ña kisa chiño nõ nave'e yó'o, xini ña ta Pedro yoo ra yatin nõ xixi nõ'o, ta xito káxin ña nõ ra, ta nika'an ña:

—Tayó'o kúu ñii ta nixika xí'in taJesús —káchí ña.

⁵⁷ Ta ndakuijn ta Pedro, nika'an ra:

—Nana, on vása xini ta ká'an ún xa'a —káchí ra.

⁵⁸ Ta nija'a ñii kani lo'o, ta saá ñii ta xini ra ta Pedro, ta nika'an ra xí'in ra:

—Saá tuku yó'o kúu ún ñii tatá'an taJesús —káchí ra.

Ta ndakuijn ta Pedro, nika'an ra:

—Tata, on sivi yí'i kúu ta nixika xí'in ra —káchí ra.

⁵⁹ Ta saá nija'a inka hora, ta inka ta nika'an ra:

—Ndixa tayó'o kúu ñii ta nixika xí'in taJesús, chi taño estado Galilea kúu ra —káchí ra.

⁶⁰ Ta ndakuijn ta Pedro, nika'an ra:

—On vása kúnda ini yukia ká'an ún xí'in.

Tanda ta'an ka ndi'i ka'an ta Pedro, ta kana ñii nduxú chée.

⁶¹ Ta saá ndikó koo taJesús xito káxin ra nõ ta Pedro. Ta naká'an ta Pedro to'on ña nika'an taJesús xí'in ra: “Ta'an ka kana ñii nduxú chée ta xa unj yichj nika'an ún xí'in nivi ndi on vása xini ún yí'i.” ⁶² Ta kee ta Pedro ke'e, ta kúchuchú ní ini ra, ta ndeé ní xaku ra xí'in ndino'o ini ra.

Napolicia kúsi na taJesús

(Mt. 26:67-68; Mr. 14:65)

⁶³ Ta saá napolicia na ndaa taJesús, kixá'a na xaku ndaa na ra, ta káni ní na ra. ⁶⁴ Ta nakasi na nõ ra ta káni na ra xí'in yiki nda'a na, ta káchí na saá:

—Tá taprofeta kúu ún, ta ka'an ún xí'in ndi, ¿yukú ndi kani yó'o? —káchí na xí'in ra.

⁶⁵ Ta xí'in ku'a'a ní to'on kini kándiva'a na xí'in taJesús.

Napolicia nataxi na taJesús nda'a nachiño

nani na Junta Suprema

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Jn. 18:19-24)

⁶⁶ Ta saá nitivi inka kivi, ta nakutá'an ndi'i naxikua'a nõ najudío, xí'in naná'no nõ nasutu, xí'in na sáná'andayí Ndios, nakutá'an ndi'i na ndoo na ve'e chiño. Ta ku'a'an taJesús xí'in napolicia, ta nixa'a na nõ nachiño na kúu na Junta Suprema. Ta nayó'o nika'an na xí'in taJesús:

⁶⁷ —Ka'an ún xí'in ndi, ¿án Cristo ta tiví Ndios kúu ún? Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra: —Nda manj ka'an j xí'in ndó yí'i kúu ra, chi on vása kandixa ndó yí'i. ⁶⁸ Ta nda manj ndaka to'on j

ndó'ó, chi ɔn ndakuijn ndó yu'u'i, ni ɔn kua'a ndó saña ndó yi'i. ⁶⁹ Ta ndi'i saá kivi ña vaxi, yi'i, ɬa ɬa kixi noɔ Ndios, kooi noɔ ɬayi tón yóo sijn kua'a Ndios, ɬa ɬa kómí ndi'i ndee —káchí ɬaJesús xí'in na.

⁷⁰ Ta saá nindaɬa ɬo'on na ra:

—¿Án kóni kachí ún ndí Sa'ya Ndios kúu yó'ó? —káchí na.

Ta ndakuijn ra, nika'an ra:

—Ndixa káchí mji ndó, yi'i kúu Sa'ya Ndios —káchí ra.

⁷¹ Ta saá nika'an na xí'in natá'an na:

—On vása xini ñó'ó yó inka nivi taxi na kuachi xa'a ɬayó'o, chi mji yó xini so'o yó káchí ra kúu ra Sa'ya Ndios, ta xí'in ɬo'on yó'o kándiva'a ra xí'in Ndios —káchí na.

23

Ñayó'o ká'an ña ɬaxi na kuachi xa'a ɬaJesús

noɔ ɬagobrador Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-14; Mr. 15:1-5; Jn. 18:28-38)

¹ Ta saá naɬuita ndi'i na, ta kuachan ɬaJesús xí'in ndi'i na, ɬanda nixa'a na noɔ ɬagobrador Pilato. ² Ta kixá'a na táxi na kuachi xa'a ɬaJesús noɔ ra, nika'an na, káchí na saá:

—Xini ndi ɬayó'o sáná'a ra nañoo yó ña sandakoo na yichi va'a. Ká'an ra xí'in na ña ɔn vá'a taxi na kota nda'a ɬarey César. Ta ká'an ra mji ra kúu Cristo, ña kóni kachí mji ra kúu ñii ɬarey —káchí na xí'in ɬaPilato.

³ Ta ɬaPilato nindaɬa ɬo'on na ɬaJesús, káchí ra xí'in ra:

—¿Án ndixa yó'ó kúu ún Rey noɔ najudío? —káchí ra.

Ta ndakuijn ɬaJesús:

—To'on mji ún káchí yi'i kúu ɬarey.

⁴ Ta saá nika'an ɬaPilato xí'in naná'no noɔ nasutu, ta nika'an ra xí'in nivi, káchí ra:

—Nda ñii kuachi ɬayó'o ɔn vása ní-naní'i, ɔn koó xa'a ña kivi ra —káchí ɬaPilato.

Nixa'a ɬaJesús noɔ ɬaHerodes

⁵ Ta tuku tuku ndeé ka nika'an na xí'in ɬaPilato saá:

—Xí'in ɬo'on ña sáná'a ɬayó'o sása'a ra nivi ndi'i saá ñoo estado Judea ña kani tá'an na xí'in nagobierno. Kixá'a ra ñoo estado Galilea sása'a ra nivi, ɬanda ñoo Jerusalén yó'o sása'a ra nivi xí'in ɬo'on ña ɔn vá'a ká'an ra.

⁶ Tá xini so'o ɬaPilato ñayó'o, ta nindaɬa ɬo'on ra na, nika'an ra saá:

—¿Án ɬaño estado Galilea kúu ɬayó'o? —káchí ra.

⁷ Tá kunda'a ini ɬaPilato ndi ɬaJesús kúu ñii ɬa ɬaño estado Galilea, ta nika'an ra:

—Ta ɬarey Herodes kúu ɬa ndiso chiño kasa nani kuachi yó'o —káchí ɬaPilato.

Ta saá ti'vi ɬaPilato ɬaJesús kuachan ra noɔ ɬaHerodes, chi ɬaHerodes yóo ra ñoo Jerusalén kivi yó'o. ⁸ Ta ɬaHerodes kusi ni ini ra ña xini ra ɬaJesús, chi xa na'a ní kóni ní ra koni ra ɬaJesús. Saá chi xa xini so'o ɬaHerodes kuachan ní ɬo'on ña ká'an nivi xa'a ɬaJesús, ta kóni ra ɬaJesús ke'é ra ñii milagro ñava'a noɔ ra.

⁹ Ta kuachan ní yichi ɬaHerodes nindaɬa ɬo'on ra ɬaJesús, ta nda ñii ɬo'on ni-xiin ra ndakuijn ra.

¹⁰ Ta naná'no noɔ nasutu xí'in na sáná'a ndayí Ndios, ta ndeé ní ka ká'an na, chika'a na kuachi ɬa ɬaJesús noɔ ɬaHerodes. ¹¹ Ta saá ɬaHerodes xí'in natropa ra kixá'a na ké'é na ña ɔn vá'a xa'a ña sakuka'an na noɔ ɬaJesús, ta kusiki na ra. Ta ní'i na ñii tikoto livi, ndatán yóo tikoto ndixin ɬarey, ta chinoo na ña ɬa ɬaJesús xa'a ña kuaku ndaa na ra. Ta saá tá ndi'i kusiki na ra, ta ɬaHerodes sandikó ra ɬaJesús kuachan tuku ra noɔ ɬaPilato. ¹² Ta kivi yó'o

taHerodes xí'in taPilato kixá'á ra ndúu migo tá'an ra, chi kivi xina'á tãda kivi yó'o taHerodes xí'in taPilato ni-xiin ra koni tá'an ra.

TaPilato káchí ra xíní ñó'ó kivi taJesús

(Mt. 27:15-26; Mr. 15:6-15; Jn. 18:39-19:16)

¹³ Ta taPilato kana ra ndi'i naná'no ñoo nasutu xí'in inka naná'no ñoo naIsrael xí'in ndi'i inka nivi, ¹⁴ ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó kúu nivi na taxi kuachi xa'a taJesús ñoo*i*. Nika'an ndó xí'in*i* xa'a ra ña xika ra chú'u ra nivi ña kani tá'an na xí'in nagobierno, káchí ndó. Ta xito ndoso va'a*i* ra ñoo ndi'i ndó, ta on vása ní-naní'i*i* nda ñii kuachi ña chika ndó sata ra. ¹⁵ Ta ni taHerodes ni-naní'i ra kuachi tayó'o, ñakán sandikó tuku ña'a ra vaxi ra ñoo*i*. On vása ní-naní'i kuachi ndeé sata tayó'o, ta saá on vása xíní ñó'ó kivi ra. ¹⁶ Ta va'a kuiti natropa kani na ra xí'in kuártá, ta saña*i* ra ko'on ndíka ra —káchí taPilato xí'in na.

¹⁷ Saá chi ñii ñii viko Pascua tagobernador xíní ñó'ó saña ra ñii tã tã nákaa ini ve'e kaa, ko'on ndíka ra. ¹⁸ Ta nda ñii nivi ni-xiin na saña ra taJesús, ta ñii yu'ú kúu ndi'i nivi yó'o, káchí na saá:

—¡Ná kivi tayó'o! ¡Va'a sañaún taBarrabás ko'on ndíka ra! —káchí na.

¹⁹ TaBarrabás yó'o nákaa ra ini ve'e kaa, chi kisa toon ra ta kani tá'an ra xí'in naná'no na xá'nda chiño ñoo ñaño ra, ta xa'ni ra nivi. ²⁰ Ta taPilato kóni ra saña ra taJesús, ta tuku nika'an ra xí'in nivi ndí saña ra taJesús. ²¹ Ta ndeé ní ka nika'an na:

—¡Ná kivi taJesús! ¡Katakaa ndaaún ra nda'a tón cruz! ¡Katakaa ndaaún ra nda'a tón cruz!

²² Ta yichi un*i* nika'an taPilato xí'in na:

—¿Yu kúu kuachi niki'vi ra? On vása naní'i*i* nda ñii kuachi ndeé sata ra, on vása xíní ñó'ó kivi ra. Va'a ka saxo'vi ní*i* ra, ta saña*i* ra ko'on ndíka ra —káchí taPilato xí'in na.

²³ Ta ni-xiin nivi yó'o, ta tuku ndeé ní ká'an na:

—¡Ná kivi taJesús! ¡Katakaa ndaaún ra nda'a tón cruz! —káchí na.

Naná'no ñoo nasutu xí'in inka nivi, ñii yu'ú ndi'i na, nika'an na xíní ñó'ó kivi taJesús. Ta saá kuchíño na tondaa to'on na xa'a ña kóni na. ²⁴ Ta taPilato xa'nda chiño ra ña kasa ndivi na xí'in taJesús ña kóni nivi yó'o. ²⁵ Ta saña ra tã tã ñakaxin na ko'on ndíka, vará xínakaa ra ini ve'e kaa xa'a ña kani tá'an ra xí'in nagobierno, ta xa'ni ra nivi. Ta saá taPilato nataxi ra taJesús nda'a na ña ke'é na xí'in ra ndatán yóo ña kóni m*i* na.

Katakaa ndaa na taJesús nda'a tón cruz

(Mt. 27:32-44; Mr. 15:21-32; Jn. 19:17-27)

²⁶ Ta saá kee natropa, ta ku'a'an taJesús xí'in na, ta ñakutá'an na xí'in ñii tã tã kixi ñoo Cirene, naní ra Simón, ta ndee ra yuku kuano'o ra yichi ñoo Jerusalén, ta natropa kisa nduxa na xí'in tayó'o ña kuiso ra tón cruz taJesús.

²⁷ Ta ku'a'a ní nivi ndíkon na ku'a'an na sata taJesús. Sava náña'a ná ndíkon sata ra, ndeé ní xáku ná, nda ndá'yi ná, chi kúchuchú ní ini ná xa'a ra. ²⁸ Ta ndíko koo taJesús, nika'an ra xí'in ná:

—Ndó'ó, náña'a ñoo Jerusalén, on kuaku ndó xa'a*i*, ta xa'a m*i* ndó, xí'in xa'a sa'ya ndó kuaku ndó. ²⁹ Chi vaxi kivi ña xo'vi ní ñaño Jerusalén, ta ka'an nivi saá: “Nákaa ñas*i* ním*a* náña'a nóma, ná on ko'o sa'ya, ta nákaa ñas*i* ním*a* náña'a ná on ko'o sa'ya válí na chíchín”, káchí na. ³⁰ Tá

tɔndaꝥ kɪvɪ kixá'á xɔ'vɪ ní nɪvɪ, ta ká'ꝥn na saá: “Vá'a kꝥ ná nakava yukú sata yó, ta va'a kꝥ ná sandúxun xiki mɪi yó ña ɔn xɔ'vɪ kꝥ yó”, káchɪ nɪvɪ. ³¹ Tá taxi Ndios ke'é nɪvɪ ña ɔn vá'a yó'o xí'in yɪ'ɪ, vará tꝥa tꝥ ɔn vása kómɪ kuꝥchi kúu ɪ, ta ñii kɪvɪ ña vaxɪ ndeé kꝥ xɔ'vɪ nɪvɪ na kómɪ kuꝥchi —káchɪ tꝥJesús.*

³² Ta nɪxiyo ɔvɪ tꝥa tꝥ kómɪ kuꝥchi, ta kuꝥ'ꝥn ra xí'in natropa xꝥ'ꝥ ña kɪvɪ ra xí'in tꝥJesús. ³³ Ta nɪxaꝥ na ñii xiiña naní ña Leke Sɪnɪ Ndjí, ta yó'o katakaꝥ ndaa na tꝥJesús nda'ꝥ tón cruz. Ta katakaꝥ ndaa na ɔvɪ tꝥa tꝥ kómɪ kuꝥchi, ñii tꝥyó'o tákaꝥ ndaa nda'ꝥ tón cruz tón ñíndichi sɪn kua'á tꝥJesús, ta inkꝥ ra tákaꝥ ndaa nda'ꝥ tón cruz tón ñíndichi sɪn yitin tꝥJesús. ³⁴ Ta saá nɪkꝥ'ꝥn tꝥJesús xí'in Ndios:

—Tata Yiváɪ, kasa ká'no ini ún xꝥ'ꝥ nɪvɪ na xá'ni yɪ'ɪ, chí ɔn vása kúndaꝥ ini nayó'o yukɪꝥ ké'é na —káchɪ ra.

Ta natropa nꝥta'ví na tikɔtɔ ra, chíkaꝥ na ndatɪ ña koto na yukú ñii ñii nayó'o naki'in ñii ñii lo'o tikɔtɔ tꝥJesús. ³⁵ Ta xító nɪvɪ ña ndó'o tꝥJesús, ta naná'no nɔɔ naIsrael xáku ndaa na ra, ta ká'ꝥn na:

—Tꝥyó'o sakaꝥku ra inkꝥ nɪvɪ. Ta va'a kꝥ ná sakaꝥku xí'in mɪi ra vitin, tá ndixa kúu ra Cristo, tꝥa tꝥ tɪ'ví Ndios sakaꝥku mɪi yó —káchɪ na.

³⁶ Ta natropa nɪxaꝥ yatin na xꝥ'ꝥ tón cruz nɔɔ tákaꝥ tꝥJesús, ta xáku ndaa na ra. Chíkaꝥ na ndutꝥ vino yiyá yu'u ra ña ko'o ra, ³⁷ ta nɪkꝥ'ꝥn na xí'in ra:

—Tá ndixa tꝥRey nɔɔ najudío kúu yó'ó, ta va'a sakaꝥku xí'in mɪi ún vitin —káchɪ na xí'in tꝥJesús.

³⁸ Ta chínoo kútu na ñii tón vɪtɪ lo'o sɪnɪ tón cruz. Ta nɔɔ tón vɪtɪ yó'o naka'ɪ yɪ únɪ nɔɔ tɔ'on ña kúu tɔ'on griego, latín, xí'in hebreo, ña ká'ꝥn xꝥ'ꝥ kuꝥchi ra, ta káchɪ ña saá: “Tꝥyó'o kúu tꝥRey nɔɔ najudío.”

³⁹ Ta ñii tꝥ kómɪ kuꝥchi, tákaꝥ ndaa ra nda'ꝥ tón cruz sɪn tꝥJesús, kixá'á ra kándiva'a ra xí'in ra, nɪkꝥ'ꝥn ra saá:

—Tá Cristo, tꝥa tꝥ tɪ'ví Ndios vaxɪ sakaꝥku mɪi yó kúu ún, ta vitin sakaꝥku xí'in mɪi ún ta sakaꝥku ún ndɪ'ɪ —káchɪ ra xí'in tꝥJesús.

⁴⁰ Ta inkꝥ tꝥ kómɪ kuꝥchi, tꝥ tákaꝥ ndaa nda'ꝥ tón cruz inkꝥ sɪn tꝥJesús, ndakuɪɪn ra nɪkꝥ'ꝥn ra xí'in tꝥyó'o:

—ɪOn vá'a káchɪ ún saá! ¿Án ɔn vása yí'ví ún nɔɔ Ndios?, chí vitin kɪvɪ yó. ⁴¹ Ta yó'ó xí'in yɪ'ɪ, xɔ'vɪ yó xí'in ñandaꝥ, chí ndixa nɪkɪ'vɪ yó kuꝥchi. Ta tꝥyó'o, ɔn koꝥ kuꝥchi ndíso ra —káchɪ ra xí'in inkꝥ tꝥtá'an ra.

⁴² Ta saá nɪkꝥ'ꝥn ra xí'in tꝥJesús:

—Tata, tá tɔndaꝥ kɪvɪ ka'nda chíño ún nɔɔ kixá'á kuu ún rey, ta naká'ꝥn ún xꝥ'ꝥ ɪ —káchɪ ra.

⁴³ Ta ndakuɪɪn tꝥJesús, nɪkꝥ'ꝥn ra xí'in ra:

—Kɪvɪ vitin koo ún xí'inɪ nɔɔ yóo Ndios, nɔɔ yóo ndi'i ñava'a ña livi ní —káchɪ ra.

Ñayó'o ká'ꝥn ndasaá nɪxi'ɪ tꝥJesús

(Mt. 27:45-56; Mr. 15:33-41; Jn. 19:28-30)

⁴⁴ Ta nɪtɔndaꝥ kꝥa uxu ɔvɪ ma'ño ndiví, ta kixá'á kúnaa ndi'i ñoyívɪ andꝥ kꝥa unɪ xikuaa.† ⁴⁵ Ta kúnaa ndi'i, ta ɔn vása yé'e kꝥ ñɔ'o. Ta nɪndaꝥ ma'ño tikɔtɔ tákaꝥ Cuarto Yɪ ve'e ñɔ'o ká'no.

⁴⁶ Ta saá tꝥJesús xí'in ndi'i ndeé ra nɪkꝥ'ꝥn ra xí'in Ndios:

* **23:31** Tɔ'on griego káchɪ ña saá: Tá ke'é nɪvɪ ña ɔn vá'a xí'in yitɔn tón kuɪ vitin, ta kini kꝥ ke'é na ña ɔn vá'a xí'in yitɔn yichɪ kɪvɪ ña vaxɪ. † **23:44** Kꝥa uxu ɔvɪ ndivi naní ña kꝥa jɪn nɔɔ naño Roma, ta kꝥa unɪ xikuaa naní ña kꝥa jɪn nɔɔ naño Roma, chí kꝥa nɔɔ nɔɔ naño Roma kúu kꝥa uxꝥ xitꝥꝥn.

—Tata Yivá, nda'a mji ún táxi i níma i.

Ta ndi'i nika'an ra saá, ta nixi'i ra.

⁴⁷ Ta yóo ñii taa ta ndiso chiño xí'in ñii ciento natropa, ta xini ra ndi'i ña yiyo ní nija'a, ta kisa ká'no ra Ndios, nika'an ra saá:

—Ndixa tayó'o xikuu ñii tava'a, ta on vása ndiso kuachi —káchí ra.

⁴⁸ Ta ku'a ní nivi xikuita yatin na noo yóo tón cruz, ta xito na yukia njundo'o tajesús. Ta saá ndikó na kuano'o na, ta káni na kándiká mji na ku'a na, chi kúchuchú ní ini na. ⁴⁹ Ta nda xiká yíta ku'a ní nivi na xini tá'an va'a xí'in tajesús, ta saá tuku yíta náña'a ná xindikón sata tajesús, nda kivi kee ra estado Galilea tãda kixaa ra ñoo Jerusalén, ta vitin xito ná yukia ndó'o tajesús.

Ñayó'o ká'an xa'a ña njinduxun tajesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Jn. 19:38-42)

⁵⁰ Nixiyo ñii tava'a tato'o, naní ra José, ta kúu ra tachiño tá'an najunta Suprema. Kúu ra tañoo Arimatea, ña nákaa estado Judea.

⁵¹ Ta ndáti ra kivi kixá'a ka'nda chiño Ndios ñoyivi yó'o. Vará ñii kúu ra xí'in natá'an ra najunta Suprema na ndukú kivi tajesús, ta on vása ní-xiyo yu'ú ra xí'in nayó'o.

⁵² Ta tajesús yó'o nixa'an ra noo tãpilato, ta ndukú ra yiki koñu tajesús ña sanduxun ra ña.

⁵³ Ta saá nixaa ra ta sanoo ra yiki koñu tajesús nda'a tón cruz, ta xí'in ñii tikoto va'a chisúku ndaa ra yiki koñu tajesús. Ta nixa'an ra ta chikaa va'a ra ña ini kavua ña xaá, noo nda ñii nivi on tá'an nduxun.

⁵⁴ Ta kivi viernes kúu ña, ta kivi yó'o kisa ndivi najudío ndi'i ña xini ñó'o na xa'a kivi ña nákindée na. Ta xikuaa ta xa ku'a'an kunaa, xa yatin ní tondaa hora ña kixá'a kivi ña nakindée na.

⁵⁵ Ta náña'a, ná xindikón sata tajesús nda estado Galilea tãda ñoo yó'o, ku'a'an ná sata tajesús, ta xini ná kavua noo sanduxun na tajesús, ta xito ná mikia chinoo na yiki koñu ra. ⁵⁶ Ta saá kuano'o ná ta kisa ndivi ná tatan ña xa'an támi ña chikaa ná yiki koñu tajesús. Ta nakindée ná kivi yii, chi saá kisa ndivi ná ña ká'an ndayí Ndios ña nitaa tãmoisés.

24

Ñayó'o ká'an xa'a kivi nataku tajesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Jn. 20:1-10)

¹ Ta nitivi inka kivi; ñayó'o kúu kivi noo semana ña kúu domingo, ta náña'a yó'o ní'i ná tatan ña xa'an támi kisa va'a ná, ta ku'a'an ná noo njinduxun tajesús. ² Ta nixaa yatin ná noo njinduxun ra, ta nakoto ná on vása ndási ka ye'é kavua xí'in yuu ká'no. ³ Ta niki'vi ná ini kavua, ta on koó ka yiki koñu tajesús ní-xini ná. ⁴ Ta ndi'i ní ini ná, ta xika sini ná yukia koo ke'é ná. Ta xandikón xini ná ovi taa yíta yatin ra noo ná, ndixin ra tikoto yaa ña náye'e táxa. ⁵ Ta niyi'vi ní náña'a yó'o, ta xikuxítí ná nda njondaa ta'ya ná nda noo ño'o. Ta nika'an taa ta ndixin tikoto yaa ña náye'e táxa xí'in ná:

—¿Ndachun nándukú ndó ñii tã táku noo sánduxun na na nixi'i? ⁶ On koó ka ra yó'o. ¡Xa nataku ra! Naká'an ini ndó ña nika'an ra xí'in ndó kivi nixiyo ra estado Galilea, ⁷ chi nika'an ra saá: “Xini ñó'o tiin na yi'i, taa tã kixi noo Ndios, ta nataxi na yi'i nda'a nivi na on vá'a, ta katakaa ndaa na yi'i nda'a tón cruz, ta kivi. Tá tondaa kivi uní, ta nataku,” káchí tajesús xí'in ndó —káchí naángel xí'in náña'a yó'o.

⁸ Saá naká'an ini ná to'on nika'an tajesús xí'in ná, ⁹ ta ndikó

na kuꝁ'an ná, ta ndato'on ná xí'in mji na uxu ñii nixika xí'in tajesús, ta ndato'on ná xí'in inka na xindikon satꝁ ra. ¹⁰ Náña'a yó'o naní ná: María Magdalena, Juana, xí'in inka ñáMaría, ñá kúu si'í tajacobo. Ta nixiyo inka ka náña'a xí'in ná. ¹¹ Ta nivi na xinj so'o ña ká'an náña'a yó'o, ni on vása kándixa na ña ká'an ná, chi ndátan yóo to'on ña on vása ndáya'ví, saá yóo ña noo nivi yó'o.

¹² Ta taPedro xandikon nakundichi ra, ta xino ra kuꝁ'an ra nda nixaꝁ ra noo ninduxun tajesús. Ta xikundee ra, xito ra noo xinakaꝁ yiki koñu tajesús, ta on koꝁ ka ña ní-xini ra. Nda tikoto ra kuiti ndóo noo xindú'u yiki koñu ra. Saá naka'nda ini ra, kuano'o ra, chi on vása kúndaꝁ ini ra yukia ndo'o yiki koñu tajesús.

Tajesús nakutá'an ra xí'in ovi nivi na kuꝁ'an ñoo Emaús
(Mr. 16:12-13)

¹³ Ta mji kivi yó'o ovi nivi na xindikon satꝁ tajesús, kee na kuꝁ'an na ñoo Emaús. Nda ñoo Jerusalén tãnda ñoo Emaús kómí ña uxu ñii kilómetro.* ¹⁴ Ta ndiovi na saá ká'an tá'an na xa'a ña ndo'o tajesús ñoo Jerusalén. ¹⁵ Tá ta'an ka ndi'i ka'an tá'an na kuꝁ'an na yichi, ta kixaꝁ tajesús nakutá'an ra xí'in na, ta kixá'á ra kuꝁ'an ra xí'in na. ¹⁶ Ta ni-kuchiño na nakoni na tajesús, chi Ndios ke'é ra ña on nakoni na ra. ¹⁷ Ta tajesús nindaꝁa to'on ña'á ra:

—¿Yu kúu ña ndato'on ndó xa'a, kuꝁ'an ndó yichi yó'o? Ta, ¿ndachun kúchuchú ní ini ndó? —káchí tajesús xí'in na.

¹⁸ Ta ñii nayó'o naní Cleofas, ndakuijn ra, nika'an ra xí'in tajesús:

—Ndi'i nivi na ndóo ñoo Jerusalén xinj na yu kúu ña nixiyo

kivi sakán nija'a. ¿Án yó'ó kúu sijn laá taꝁ, ta on vása ní-xinj ña nixiyo? —káchí taCleofas xí'in tajesús.

¹⁹ Ta ndakuijn tajesús:

—¿Yo xa'a ká'an ndó? ¿Yukia nixiyo? —káchí ra.

Ta ndakuijn na, nika'an na:

—Ká'an ndi xa'a tajesús tañoo Nazaret. Tayó'o xikuu ra ñii taprofeta, ta ndeé ní nixiyo ñava'a ke'é ra, ta to'on ña nika'an ra xikomí ña ndeé noo nivi ta noo Ndios. ²⁰ Ta naná'no noo nasutu xí'in inka na xá'nda chiño noo yó, tjin na ra, ta taxi na kuꝁchi xa'a ra noo nagobierno, ta ñakán xa'ni na ra nda'a tón cruz. ²¹ Ta ndi'i, xindati ndi tajesús yó'o kúu taꝁ ta vaxi sakaku nañoo mji yó naIsrael. Ta kivi vitin nixino unj kivi ña nixi'i ra. ²² Ta saá ni, sava náña'a natá'an ndi ndato'on ná xí'in ndi to'on ña taxi naka'nda ní ini ndi vitin, chi xitaꝁan ní kivi vitin nixa'an náyo'o noo ninduxun tajesús, ²³ ta ni-naní ka ná yiki koñu ra. Ta ndikó ná kuano'o ná, ta nika'an ná xí'in ndi'i, ta xí'in inka na xindikon satꝁ tajesús ndi xini ná naángel na nika'an xí'in ná xa nataku tajesús. ²⁴ Ta sava natá'an ndi nixa'an na noo ninduxun tajesús. Ndátan nika'an náña'a xí'in na, ta saá ndixa yóo ña, ta on vása ní-xini ka na tajesús —káchí nayó'o xí'in tajesús.

²⁵ Ta saá nika'an tajesús xí'in na:

—¿Án kí'ví sijní ndó? ¡Ndachun yo'vi ní kandixa ndó ndi'i to'on ña nita naprofeta, na nika'an ndoso to'on Ndios xina'á! ²⁶ ¿Án on ndixa naprofeta kachí na ndi Cristo ta ti'vi Ndios xinj ñó'ó xo'vi ní ra, ta kivi kundivi ñayo'o, ta ki'vi ra noo ka'nda chiño ra, ta kasa ká'no ní na ra? —káchí tajesús xí'in na.

* 24:13 Uxu ñii kilómetro kúu unj siko estadio, ña kúu ki'va ña xicho'on nañoo griego.

27 Ta saá kixá'á taJesús xí'in to'on Ndios ña nĵtaa taMoisés xina'á, ta saná'a ra xa'a to'on ña nĵtaa ndi'i inkā naprofeta. Ndatō'on káxín ra xí'in na yukia káchí ndi'i to'on Ndios yó'o xa'a mĵi ra.

28 Ta nĵxaa na ñoo Emaús, ta taJesús xĵto ya'a ra ko'on ra. 29 Ta xaku ndá'ví na noo ra, nĵka'an na xí'in ra:

—Kindoo ún ve'e yó'o xí'in ndi, chi xa nĵkuaa ní kúu ña —káchí na xí'in taJesús.

Ta nĵkĵ'vi ra ve'e xí'in na. 30 Ta ndóo ndi'i na noo mesa, ta taJesús kĵ'in ra sĵta va'a, ta nĵka'an ra xí'in Ndios:

—Táxa'vi ún xa'a ñayó'o kuxu yó.

Ta ta'ví ra sĵta va'a, ta taxĵi ra ña nda'a na. 31 Ta xí'in ña ke'é taJesús saá, Ndios taxĵi ra ña nakoni na taJesús kúu ra. Ta xandĵkon ndañó'ó ra noo na. 32 Ta nĵka'an na xí'in tá'an na:

—¿Án on ndixa nda kandeta mĵi níma yó vaxĵi yó kĵĵi nĵka'an ra xí'in yó yichĵi, ta ndatō'on káxín ra xí'in yó yukia kóni káchí to'on Ndios ña nĵtaa na xina'á? —káchí na.

33 Ta saá xandĵkon nakuita na, ta ndĵkó na kuā'an tuku na ñoo Jerusalén. Ta kixaa na noo ndóo uxu ñii naapóstol xí'in naxika xí'in na. 34 Ta nayó'o nĵka'an na xí'in na ovi kixaa yó'o:

—¿Ñandaa kĵa nataku taJesús taKá'no noo yó! TaSimón Pedro xa xĵini ña'á ra —káchí na.

35 Ta saá na ovi nĵvi kixaa yó'o, ndatō'on na xí'in na ndóo ndi nakutá'an na xí'in taJesús kĵĵi kuā'an na yichĵi ñoo Emaús. Ta nĵka'an na tá mĵi xĵini na tá'ví taJesús sĵta va'a ña taxi ra nda'a na kuxu na, ta saá nakoni na ra.

TaJesús nakutá'an ra xí'in naxika xí'in ra

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Jn. 20:19-23)

36 Ta ta'an ka ndi'i ndatō'on na, ta kixaa taJesús xĵkundichi ra ma'ño na, ta káchí ra saá:

—¿Ná koo ñava'a ini ndó! —káchí ra.

37 Ta nĵĵi'ví ní na xĵini na taJesús, chí kuiti ká'an na ndí níma ra kúu ña. 38 Ta saá nĵka'an taJesús xí'in na:

—¿Ndachun yí'ví ní ndó? ¿Ndachun xika ini ndó án ndixa yĵ'i kúu taJesús? 39 Koto ndó nda'aj yó'o, koto ndó xa'aj yó'o, ta saá kundaa ini ndó yĵ'i kúu taJesús. Tondaa nda'a ndó yĵ'i, ta saá kundaa ini ndó, chí níma on koó koñu ña, ní leke ña on koó; ta yĵ'i, kúchiño koto ndó lekeĵ xí'in koñu ĵ —káchí ra xí'in naxika xí'in ra.

40 Ta saá saná'a ra nda'a ra xí'in xa'a ra noo xĵiño'o clavo. 41 Vará nda kúsiĵ ní ini na, ta on kĵĵi kandixa na taJesús kúu ra, ta naka'nda ní ini na. Ta nĵka'an ra xí'in na:

—¿Án yóo lo'o ñaxíxi? —káchí ra.

42 Ta taxĵi na ñoño tíyoko xí'in ñii ñá'ño tiaká tí yatan nda'a ra.

43 Ta kĵ'in ra ña, ta xaxi ra ña noo ndi'i na. 44 Ta nĵka'an taJesús xí'in na:

—Ta kĵĵi nĵikaj xí'in ndó, ta ndatō'onĵ xí'in ndó ndí xĵini'ño'ó xo'vi níĵ, chí saá kasa ndiviĵ ndi'i to'on Ndios ña ká'an xa'aj, ña kúu ndayí ña nĵtaa taMoisés xí'in tutu ña nĵtaa inkā naprofeta, xí'in tutu naní ña Salmos. Ta ñii kĵ'va ndatán káchí to'on Ndios yó'o xa'aj, saá kĵisa ndiviĵ —káchí taJesús xí'in na.

45 Saá vivĵi ndatō'on taJesús xí'in na ña kundaa va'a ini na to'on Ndios yó'o ña nĵtaa na xina'á. 46 Ta nĵka'an ra xí'in na:

—To'on Ndios ña nĵtaa na xina'á káchí ña ndí Cristo xĵini'ño'ó kĵĵi ra, ta nataku ra kĵĵi unĵ.

47 Saá na kándixa ra kixá'á na ka'an ndoso na to'on ra noo nĵvi ñañoo Jerusalén, ta ka'an ndoso na to'on ra noo ndi'i nĵvi ñañoo

ñoyívi yó'o. Ta xí'in ndayí m̄ji ra, ndato'on na xí'in n̄jivi ndí xín̄jĩ ñó'ó ndikó ini na ta sandakoo na ña on vá'a, ta saá Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na. ⁴⁸ Ta ndó'ó kúu na xín̄jĩ va'a xa'a ndi'i ñayó'o, ta kúchiño ndó ndakuijn ndó xa'a ña. ⁴⁹ Vaxi k̄iv̄j̄i ti'v̄j̄i ñava'a ña n̄j̄ka'an Yivá̄j̄i Ndios ndixa kixaa ña noo ndó. Ta xín̄j̄i ñó'ó kundati ndó ñoo Jerusalén nda k̄iv̄j̄i naki'in ndó ndee ña kixi ñoyívi n̄jino —káchí taJesús xí'in na.

TaJesús ndaa ra kuano'o ra ñoyívi n̄jino

(Mr. 16:19-20)

⁵⁰ Ta saá kuā'an taJesús xí'in na ndíkõn s̄at̄a ra, ta n̄j̄xaa na yatin noo ñoo Betania. Ta taJesús ndan̄i'i ra nda'a ra, ta n̄j̄ka'an ra xí'in na:

—j̄Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in ndó!

⁵¹ Ta ndi'i n̄j̄ka'an ra ñayó'o, ta ndaa ra kuano'o ra ñoyívi n̄jino.

⁵² Ta saá na ndíkõn taJesús k̄isa ká'no na ra, ta ndikó na kuano'o na ñoo Jerusalén, ta kúsij̄ ní ini na. ⁵³ Ta ndi'i saá k̄iv̄j̄i ndóo na ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, k̄isa ká'no na Ndios. Saá yóo ña.

To'on ñava'a xa'a Jesucristo ña n̄taa taJuan

*To'on yó'o ká'án ña xa'a Jesu-
cristo, t̄a t̄a kúu To'on Ndios*

¹ Nd̄a t̄a'án k̄a kixá'á kuva'a ndi'i ña yóo ñoyívi, xa yóo To'on Ndios. Ta To'on Ndios xa yóo ña xí'in Ndios nd̄a si'na, ta To'on yó'o kúu m̄ji Ndios. ² To'on Ndios yó'o xa yóo ña xí'in Ndios nd̄a si'na k̄a n̄o ndi'i ña'a. ³ Xí'in To'on yó'o Ndios k̄isa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyívi n̄no xí'in ña yóo ñoyívi yó'o. Ta ndi'i ña yóo, kuva'a ña xí'in m̄ji To'on Ndios. Ta nd̄a ñii ña yóo, ɔn vása ní-kuva'a ña xí'in ink̄a ndeɛ án ink̄a to'on. ⁴ Ta To'on Ndios yó'o kúu t̄a t̄a táku ndino'o, ta ndeɛ ña táxi kutaku ndi'i n̄ivi, káku ña n̄o ra. Ta ndatán yóo ño'o ña yé'e n̄o n̄ivi ña táxi kuchiño koto na, saá yóo t̄a yó'o. ⁵ Ta ndi'i saá k̄ivi ndatán yóo ño'o ña yé'e n̄o naa ní, saá yóo ra, ta ñanaa ní yó'o, nd̄a lo'o ɔn vása kuchiño ña nda'va ña ño'o yé'e yó'o.

⁶ N̄ix̄iyo ñii t̄a t̄a t̄i'ví Ndios ña k̄a'án ndoso ra to'on Ndios n̄o n̄ivi, ta t̄ayó'o x̄inaní ra Juan. ⁷ Ta Ndios t̄i'ví ra t̄ayó'o ña ndakuijn ra xa'a t̄a t̄a yóo ndatán yóo ño'o ndino'o ña yé'e. Ta taJuan yó'o ndato'on ra xí'in n̄ivi xa'a t̄a yó'o xa'a ña kuchiño kandixa na ra. ⁸ Ta ndixa taJuan yó'o ɔn s̄ivi m̄ji ra x̄ikuu ño'o ndino'o ña yé'e, ta ndasaá kuiti k̄ixi ra ndato'on ra to'on ña ndaa xa'a t̄a t̄a kúu ño'o ndino'o. ⁹ Ta saá k̄ixaa k̄ivi k̄aku taJuan, ta lo'o kuiti n̄iya'a, ta k̄aku t̄a t̄a kúu ño'o ndino'o. Ta ño'o ndino'o yó'o yé'e n̄o ndi'i n̄ivi na táku ñoyívi xa'a ña kuchiño koto na yu kúu yich̄i va'a.

¹⁰ Ta t̄a t̄a kúu ño'o ndino'o k̄ixaa ra ñoyívi yó'o, ta x̄itaku ra xí'in n̄ivi. Vará ndi'i n̄ivi xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi kuva'a ña xí'in ndeɛ ra, ta nan̄ivi ñoyívi yó'o ní-nakoni na yu kúu ra. ¹¹ T̄ayó'o k̄ixaa ra n̄o n̄ivi na kúu naño m̄ji ra, ta nayó'o n̄i-xiin na naki'in na ra. ¹² Ta saá ni, n̄ix̄iyo sava n̄ivi na naki'in va'a ña'á, ta kandixa na ra. Ta nda'a n̄ivi yó'o na naki'in va'a ña'á, t̄axi ra ndayí nduu na sa'ya Ndios. ¹³ Ta n̄ivi na nduu sa'ya Ndios, nayó'o k̄aku xaá na, ta ɔn vása ní-kaku tuku na ñii k̄i'va ndatán si'na k̄aku na t̄ixin si'í na. Saá chí ɔn s̄ivi xa'a ña kóni yivá si'í na kúu ña tuku k̄aku xaá na. Ta xa'a ña kóni Ndios kúu ña nduu n̄ivi sa'ya m̄ji Ndios.

¹⁴ Ta To'on Ndios nduu ña ñii t̄a ndino'o, ta x̄ikomí ra ȳikí koñu n̄ivi, ta x̄itaku ra xí'in ndi' ñoyívi yó'o. Ta x̄ini ndi' ñava'a ká'no ña livi ní ña kómí ra. Ta m̄ji ñava'a ká'no ña livi ní ña kómí Ndios kúu ña kómí ra, chí ñii laá m̄ji ra kúu Sa'ya Ndios, ta t̄a t̄a ndixa ndaa ndino'o ini kúu ra, ta chútú ini ra xí'in ndi'i saá n̄o ñava'a. ¹⁵ Ta taJuan ndakuijn ra ñandaa xa'a t̄a yó'o t̄a kúu To'on Ndios, ta n̄ika'án ra, káchí ra saá:

—Vará ȳi' si'na k̄aku n̄o t̄ayó'o, ta ndixa t̄a t̄a ká'no n̄o ȳi' kúu ra, chí ɔn t̄a'án k̄a kutaku t̄ixin si'í, ta xa táku t̄ayó'o —káchí taJuan, t̄a t̄a sákuchu n̄ivi, xa'a Jesucristo, t̄a t̄a kúu To'on Ndios.

¹⁶ Ta t̄a yó'o, chútú ndaa ini ra xí'in ndi'i saá n̄o ñava'a. Ta m̄ji yó, xa náki'in yó kua'a ní ñava'a táxi ra nda'a yó ñii ñii k̄ivi.

¹⁷ K̄i'ya x̄ina'á, nda'a x̄i' s̄ikuá yó t̄aMoisés, Ndios t̄axi ra ndayí ña xa'nda chíño n̄o yó. Ta saá k̄ixaa Jesucristo ñoyívi yó'o, ta t̄axi ra ña kúndaɛ ini yó ñava'a ká'no ña yóo ini Ndios, ta t̄axi ra ña kúndaɛ ini yó ñandaa ndino'o. ¹⁸ Nd̄a ñii n̄ivi ɔn t̄a'án koni na Ndios xí'in

nduchũ nõõ mji na. Ta Jesucristo saná'a ra mji yó yu kúu Ndios ta ndasaá yóo ini Ndios, chi yóo ra xí'in Ndios ta xínj va'a ña'á ra, ta ñii laá mji ra kúu Sa'ya Ndios.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taJuan, taa ta sákuchu ñivi

(Mt. 3:11-12; Mr. 1:7-8; Lc. 3:15-17)

¹⁹ Ñii kivi yóo taJuan saná'a ra ñivi, ta naná'no nõõ najudío na táku ñoo Jerusalén tì'ví na sava nasutu xí'in sava naLeví, na kúu na ndiso chiño xí'in ve'e ño'o ká'no, kuá'an na ndaká to'on na taJuan. Ta ñixaa na nõõ tayó'o, ta ñika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¿Yu kúu yó'ó? —káchí na xí'in ra.

²⁰ Ta taJuan on vása ní-yi'ví ra ka'an ra xí'in na, ta ndakuijn ra, káchí na saá:

—On sivi yi'i kúu Cristo, taa ta ti'ví Ndios sakaku ñivi —káchí na xí'in na.

²¹ Ta tuku ñindaká to'on na ra, káchí na saá:

—¿Ta yu kúu yó'ó? ¿Án yó'ó kúu taprofeta Elías?

Ta ñika'an taJuan xí'in na:

—On sivi taElías kúu yi'i —káchí ra.

Ta ñindaká to'on ka na ra, káchí na saá:

—¿Án yó'ó kúu inká taprofeta ká'no ta ndáti ndi kixaa?

Ta ndakuijn taJuan, ñika'an ra saá:

—On sivi yi'i kúu taprofeta ndáti ndó —káchí ra.

²² Ta saá ñika'an ka na xí'in ra, káchí na saá:

—Va'a ka'an ún xí'in ndi yu kúu ún, chi xínj ñó'ó ndikó ndi ta ndato'on ndi xí'in ñivi na tì'ví ndi vaxi ndi. Ta vitin ka'an ún xí'in ndi ndixa yu kúu ún.

²³ Ta ñika'an taJuan xí'in na, káchí na saá:

—Yi'i kúu taa ta ñika'an taprofeta Isaías xa'a, chi kuyá xina'á taprofeta Isaías yó'o ñitaa

ra to'on Ndios ña káchí saá: Ñii kivi nõõ yóo yukú yichí koo ñii taa, ta ndeé ní ka'an ndoso ra nõõ ñivi, káchí ra saá: “Ndátan yóo ña ndasa ndakú ñivi yichí, ta nakuiná na yichí yó'o nõõ ña kixaa taká'no, ta ñii ki'va saá xínj ñó'ó nakuiná ndó ini ndó ña koo ti'va ndó naki'in ndó Taa taKá'no nõõ yó'”, káchí to'on Ndios ña ñitaa taIsaías kuyá xina'á —káchí taJuan xí'in na.

²⁴ Ta sava na kixaa nõõ taJuan yó'o kúu na nafariseo, ²⁵ ta nafariseo yó'o ñindaká to'on na taJuan, káchí na saá:

—Tá on sivi Cristo kúu ún, ta ni on sivi taElias kúu ún, ta ni on sivi inká taprofeta ká'no kúu ún, ta saá, ¿ndachun sákuchu ún ñivi? —káchí na xí'in ra.

²⁶ Ta ndakuijn taJuan, ñika'an ra xí'in na:

—Xí'in takuii kuiti sákuchui ñivi. Ta ndixa xa yóo ñii taa ta táku ñoo Israel xí'in ndó vitin, ta on ta'an koni ndó ra. ²⁷ Tayó'o kúu taa ta vaxi sataj. Ta taa ta ká'no ní nõõ kúu ra, ta yi'i kúu taa ta ñino ní ka nõõ ra. Yi'i kúu ta kisa chiño kuiti nõõ ra —káchí taJuan xí'in na.

²⁸ Saá ndo'o taJuan xí'in ñivi yó'o yatin ñoo Betábara* ña nákaa yu'u yuta Jordán nõõ sákuchu taJuan ñivi.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña nakutá'an taJuan xí'in tafesús

²⁹ Ta saá ñitivi inká kivi, ta taJuan nakoto ra vaxi taJesús, ta ñika'an ra xí'in ñivi, káchí ra saá:

—¡Koto ndó! Tayó'o kúu taa ta tì'ví Ndios kivi xa'a kuachi ñivi. Ndátan yóo ndikachi lo'o tí sóko ñivi nõõ Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, saá yóo tayó'o. ³⁰ Tayó'o kúu taa ta ndato'onj xí'in ndó xa'a. Ñika'anj xí'in ndó ndi vaxi ñii taa sataj, ta taa ta ká'no nõõj kúu ra, chi kivi kakuji,

* 1:28 Inká kivi ñoo Betábara kúu Betania.

xa taku ra. ³¹ Ta si'na on vása ní-kundaa ini*j* tá tayó'o kúu taa tá t*í*'ví Ndios sakaku ra m*ii* yó. Ta y*í*'i sákuchui n*ivi* x*í*'in takui*í*, chi saá kisa ndivi*í* ña kóni Ndios xa'a ña kuchiño nañoo Israel nakoni na yu kúu tayó'o —káchí taJuan x*í*'in n*ivi*.

³² Ta saá nika'an ka taJuan xa'a taJesús, káchí ra saá:

—Y*í*'i xini*j* ndasaá kixi noo Níma Ndios nda ñoyívi n*ino*, ta noo ña ndatán vaxi noo ñii tísata, ta xikanóo ña noo ñíndichi taJesús. ³³ Si'na on vása ní-kundaa ini*j* tá tayó'o kúu taa tá t*í*'ví Ndios sakaku ra m*ii* yó, ta m*ii* Ndios tá t*í*'ví y*í*'i sakuchui n*ivi*, nika'an ra x*í*'in*j*, káchí ra saá: “Ñii kivi koto ún Níma*j* ndasaá kixi noo ña nda ñoyívi n*ino*, ta kanóo ña noo ñíndichi ñii taa, ta tayó'o kúu taa tá sakuchu n*ivi* x*í*'in Níma*j*”, káchí Ndios x*í*'in*j*.

³⁴ Ta vitin xa xini*j* ñayó'o ndatán yóo ña nika'an Ndios x*í*'in*j*, ta saá ká'an*j* ñandaa x*í*'in ndó ndí taJesús yó'o kúu Sa'ya Ndios —káchí taJuan x*í*'in na.

*To'on yó'o ká'an ña xa'a ovi taa tá kixá'a xika x*í*'in taJesús*

³⁵ Ta n*it*ivi inka kivi, ta tuku yóo taJuan x*í*'in ovi naxíka x*í*'in ra. ³⁶ Ta xini taJuan n*y*a'a taJesús ku'a'an ra, ta nika'an ra x*í*'in naxíka x*í*'in ra, káchí ra saá:

—Koto ndó kaa, chi taa tá ku'a'an kaa, ndatán yóo ndikachi lo'o t*í* sóko n*ivi* noo Ndios xa'a kuachi na, saá yóo ra —káchí taJuan.

³⁷ Tá xini s*o*'o ovi taa yó'o ña ká'an taJuan, ta xandikon kixá'a na ndíkon na ku'a'an na sata taJesús. ³⁸ Ta saá taJesús nandikó koo ra ta ninda*k*a to'on ra na, káchí ra saá:

—¿Yukía ndúkú ndó?

Ta ndakui*n* na, ninda*k*a to'on na ra, káchí na saá:

—Tata Rabí, ¿míkía yóo ve'e noo kíndoo ún vitin? —káchí na x*í*'in ra. (Ta to'on Rabí kóni kachí ña Maestro.)

³⁹ Ta ndakui*n* taJesús, nika'an ra x*í*'in na, káchí ra saá:

—Na'a ndó ko'on ndó x*í*'in*j* ta koni ndó mí yóo ña —káchí ra x*í*'in na.

Ta saá ku'a'an na x*í*'in ra nda ve'e noo kíndoo ra. Tá nixaa na ve'e yó'o, ta xa n*it*ondaa kaa komi xikuaa kúu ña,† ta kíndoo na ve'e yó'o x*í*'in ra nda inka kivi.

⁴⁰ Ñii tayó'o naní Andrés, ta kúu ra taa tá xa xini s*o*'o ña nika'an taJuan, ta kixá'a ra ndíkon ra sata taJesús. Ta Andrés yó'o kómí ra ñii ñani ra, tá naní Simón Pedro. ⁴¹ Ta saá kama ní kee taAndrés yó'o ku'a'an ra nandukú ra ñani ra taSimón Pedro. Tá nixaa ra ta naní'i ña'a ra, ta nika'an ra x*í*'in ra, káchí ra saá:

—Xa nakutá'an ndi x*í*'in taa tá kundaa ini ndi kúu taMesías —káchí ra. (To'on Mesías kúu to'on hebreo ña kóni kachí Cristo to'on griego.)

⁴² Ta saá taAndrés xandikon ku'a'an ra, ta ku'a'an ñani ra x*í*'in ra, ta nixaa na noo yóo taJesús. Ta taJesús xito káxin ra noo taa tá kúu ñani taAndrés yó'o, ta nika'an ra x*í*'in ra, káchí ra saá:

—Yó'o kúu taSimón, sa'ya taJonás. Ta vitin kunanín Cefas —káchí ra. (Ta kivi Cefas kúu to'on arameo, ta kóni kachí ña Pedro to'on griego, ta ovi kivi yó'o kóni kachí ña yuu.)

*To'on yó'o ká'an ña taJesús kana ra taFelipe x*í*'in taNatanael ña kundikon na sata ra*

⁴³ Ta n*it*ivi inka kivi, ta xáni sin*j* taJesús ko'on ra ñoo estado Galilea. Ta kee ra ku'a'an ra, ta nixaa ra ñoo yó'o, ta naní'i ra taFelipe. Ta nika'an ra x*í*'in ra, káchí ra saá:

† 1:39 Kaa komi xikuaa naní ña kaa uxu noo nañoo Roma, chi kaa noo noo nañoo Roma kúu kaa uxá xitaan.

—Na'a, kundikɔn ún sataj —káchí taJesús xí'in taFelipe.

44 Ñoo Betsaida estado Galilea kúu ñoo mji taFelipe yó'o. Ta saá tuku taSimón Pedro xí'in taAndrés kúu na naño yó'o. 45 Ta saá taFelipe kee ra kua'an ra nándukú ra taNatanael. Tá naní'i ña'á ra, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Xa nakutá'an ndi xí'in ñii ta ta kúu ta ndáti yó chí kuyá xina'á taMoisés xí'in inka nprofeta nntaa na xa'a tayó'o. TaJesús sa'ya taJosé kúu ra, ta kúu ra taño Nazaret —saá nika'an taFelipe xí'in taNatanael.

46 Ta ndakuijn taNatanael, káchí ra saá:

—Ñoo Nazaret, ¿káchí ún? ¿Án ndixa kúchiño kee ñii tava'a ñoo yó'o? —káchí taNatanael xí'in taFelipe.

Ta ndakuijn taFelipe, káchí ra saá:

—Na'a ko'on ún xí'inj, ta koto ún —káchí ra. Ta kee na kua'an na.

47 Ta saá taJesús xini ra taNatanael vaxi yatin ra noo yóo ra, ta nika'an taJesús, káchí ra saá:

—Tayó'o kúu taIsrael ndino'o. Taa ta ndaa ini kúu ra, ta nda lo'o on vása sándá'vi ra nivi —káchí ra.

48 Ta ndakuijn taNatanael, káchí ra saá:

—¿Ndasá va'a xini ún yi'i, tata?

Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in ra:

—On ta'an ka xaa taFelipe kana ra yó'o, ta xa xini yó'o, yóo ún xa'a yiton tón higo —káchí ra.

49 Ta ndakuijn taNatanael, káchí ra saá:

—Tata Rabí, ndixa yó'o kúu Sa'ya Ndios, yó'o kúu ta Rey, taká'no noo naIsrael.

50 Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—¿Án kuiti kándixa ún yi'i xa'a ña nika'an xí'in ún ndi xini yó'o kivi yóo ún xa'a yiton tón higo? Ta saá ni, vaxi ñii kivi koni ka ún ñaná'no ní ka noo ñayó'o —káchí taJesús xí'in taNatanael.

51 Ta nika'an taJesús xí'in ndi'i nivi na ndikɔn sata ra, káchí ra saá:

—Ña ndixa ndaa ká'anj xí'in ndó ndi ñii kivi ña vaxi koni ndó ndasaá nona ñoyivi ñino, ta saá koni ndó kua'a ní naángel Ndios na kua'an ndaa nda ñoyivi ñino ta na vaxi noo nda ñoyivi yó'o, noo yóo yi'i, ta ta kixi noo Ndios —káchí taJesús xí'in na.

2

Tq'on yó'o ká'an ña xa'a ñii viko tonda'a ñoo Caná

1 Njtondaa kivi unj, ta kana viko tonda'a ñoo Caná ña nákaa estado Galilea. Ta ñaMaría ña kúu si'i taJesús xa yóo ña noo koo viko yó'o. 2 Ta nivi na ká'an viko yó'o xa kana na taJesús xí'in naxika xí'in ra ña koo na viko yó'o. Ta saá kee na kua'an na, ta nixaa na noo yóo viko tonda'a. 3 Tá yóo na viko yó'o, ta saá ndi'i nduta vino tá xí'i nivi, ta nda lo'o ka rá on ko'o. Ta saá ñaMaría si'i taJesús nika'an ña xí'in ra, káchí ña saá:

—Ndi'i ndaa nduta vino, ta on ko'o ka rá ko'o nivi na kixaa —káchí ña xí'in taJesús.

4 Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá xí'in si'i ra:

—¿Ndachun ndáto'on ún tondini yó'o xí'inj, nana?, chí on ta'an tonda hora ña chitonj Ndios ña kasa ndivi chiño ná'no —káchí taJesús xí'in si'i ra.

5 Ta saá nika'an ña xí'in nivi na kisa chiño noo na ká'an viko yó'o, káchí ña saá xí'in na:

—Ndi'i ña ka'nda chiño sa'yaj noo ndó, va'a kasa ndivi ndó ña —káchí si'i taJesús xí'in na kisa chiño viko yó'o.

⁶ Yatin nḡḡ yóo t̃aJesús yíta ñḡḡ k̃isi yuḡ ná'no, chí najudío x̃ini ñó'ó na takuúí tá ñó'ó ini k̃isi yó'o ña kasa ndivi na ndayí na, ña káchí ndasaá x̃ini ñó'ó nda'á na xa'a ña koo na ñivi na ndii nḡḡ Ndios. Ta ñii ñii k̃isi yuḡ yó'o kúndeé ña ko'on kom̃i s̃ikḡ litro án nda ñii ciento litro takuúí ini ña. ⁷ Ta ñik̃a'ḡn t̃aJesús x̃i'in ñivi na kisa chiño nḡḡ na ká'ḡn viko, káchí ra saá x̃i'in na:

—Sakutú ndaa ndó takuúí ini ndi'i k̃isi yó'o —káchí ra x̃i'in na.

Ta k̃ixá'á na sákutú ndaa na takuúí ini ndi'i k̃isi yó'o. ⁸ Ta ñik̃a'ḡn tuku t̃aJesús x̃i'in na, káchí ra saá:

—Vitin tava ndó lo'o rá ta tax̃i ndó rá nda'a t̃a ndiso chiño x̃i'in viko yó'o —káchí t̃aJesús.

Ta saá ke'é ñivi na kisa chiño yó'o. ⁹ Tá t̃a ndiso chiño x̃i'in viko x̃ito ndoso ra nduta yó'o, ta ḡn s̃ivi k̃a takuúí kúu rá, chí nduḡ rá vino. Ta tayó'o ḡn vása ní-xiñi ra míchí k̃ixi távino yó'o, ta ndasaá kuiti na kisa chiño nḡḡ ra x̃ini na míchí kee rá. Ta saá t̃a ndiso chiño x̃i'in viko kana ra t̃a t̃a t̃onda'a, ¹⁰ ta ñik̃a'ḡn ra x̃i'in ra, káchí ra saá:

—Ink̃a ñivi si'na táxi na vino tá va'a ní k̃a ko'o ñivi na k̃ixaa viko. Ta saá, xa kuá'a ní vino va'a yó'o x̃i'i na, ta saá t̃a t̃a sákana viko táxi ra vino tá ñinḡ ní kóni ko'o ñivi na k̃ixaa viko. Ta yó'o, ñi-ke'é ún saá, chí ch̃ikaḡ va'a ún vino tá va'a ní, t̃anda vitin tava ún rá ta tax̃i ún rá ko'o yó —káchí ra x̃i'in t̃a t̃onda'a yó'o.

¹¹ Ta seña yó'o kúu ñanoó ke'é t̃aJesús, ta ñoo Caná ña nákaa estado Galilea kúu nḡḡ ke'é ra ña. X̃i'in ñava'a yó'o t̃aJesús saná'a ra ndee ká'no ña livi ní kómí ra. Ta nax̃ika x̃i'in t̃aJesús k̃andixa na ra.

¹² Ta ndi'i ñiya'a ñayó'o, ta kee t̃aJesús kuá'ḡn ra. Ta si'í ra,

x̃i'in ñani ra, x̃i'in nax̃ika x̃i'in ra, kuá'ḡn na x̃i'in ra, ta ñixaa na ñoo Capernaum, ta x̃indḡo na ñoo yó'o lo'o kuiti k̃ivi.

Tḡ'on yó'o ká'ḡn ña xa'a t̃aJesús tava ra

na s̃ikó ke'e ye'é ve'e ñḡ'o ká'no

(Mt. 21:12-13; Mr. 11:15-18; Lc. 19:45-46)

¹³ Ta xa vaḡi yatin k̃ivi kana viko Pascua najudío* ñoo Jerusalén, ta t̃aJesús kee ra kuá'ḡn ra viko yó'o. ¹⁴ K̃ixaa ra nḡḡ yóo ke'e ye'é ve'e ñḡ'o ká'no ñoo Jerusalén, ta yó'o x̃ini ra ñivi na s̃ikó t̃is̃ind̃ik̃i, na s̃ikó t̃indikachi, x̃i'in na s̃ikó t̃is̃ata. Ta yóo ink̃a ñivi na sama s̃i'ún.† ¹⁵ Tá t̃aJesús x̃ini ra nayó'o, ta k̃i'in ra ñii t̃uchu k̃ani, ta k̃isa va'a ra ñii kuártá x̃i'in t̃uchu yó'o. Ta x̃i'in kuártá yó'o k̃ixá'á ra tava ra ndi'i ñivi na s̃ikó yó'o, ta saá kama kee ndi'i na kuá'ḡn na x̃i'in t̃indikachi ta x̃i'in t̃is̃ind̃ik̃i s̃ikó na. Ta t̃aJesús sandiva ra mesa ñivi na sama s̃i'ún, ta ñix̃ita ní'no ndi'i s̃i'ún na. ¹⁶ Ta xa'nda chiño ra nḡḡ ñivi na s̃ikó t̃is̃ata, káchí ra saá x̃i'in na:

—iTiin ndó tava ndó t̃is̃ata yó'o! ḡn vá'a sanduu ndó ve'e Yivá i ñii noyá'vi —káchí ra x̃i'in na s̃ikó t̃is̃ata.

¹⁷ Ta saá nax̃ika x̃i'in ra ñaká'án na ña káchí tḡ'on Ndios ña ñtaa na x̃ina'á xa'a ña ke'é t̃aJesús yó'o vitin, chí káchí ña saá: “Ñii ñix̃inḡ s̃aa i x̃i'in ña ká'un inij xa'a ña ḡn vá'a ke'é ñivi x̃i'in ve'e Yivá i Ndios”, káchí tḡ'on Ndios.

¹⁸ Ta najudío na x̃ini ña ke'é ra saá ñindaḡa tḡ'on na t̃aJesús, káchí na saá:

—¿Ndá milagro ke'é ún koni ndi ña saná'a ún kundaa ini ndi ña ndixa kómí ún ndayí ke'é ún saá x̃i'in ve'e ñḡ'o yó'o? —káchí na x̃i'in ra.

* **2:13** Pascua najudío kána ña ux̃a k̃ivi xa'a ña náka'án na ndasaá Ndios s̃ak̃aku ra nax̃ii síkuá na nḡḡ naño Egipto kuḡya x̃ina'á. † **2:14** Ndi'i kit̃i yó'o kúu kit̃i tí s̃okḡ ñivi nḡḡ Ndios xa'a kuachi na. Ta sama na s̃i'ún chí ndasaá kuiti s̃i'ún najudío kúu ña x̃ini ñó'ó na ña kuchiño sata na kit̃i ta s̃okḡ na rí ve'e ñḡ'o ká'no.

19 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Tána sandi'i ndó xa'a ve'e ño'o yó'o, ta saá tixin ña unj kivi kasa va'aj ña ta tuku nakundichi ña —káchí taJesús xí'in na.

20 Ta ndakuijn tuku najudío, nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Ovi siko ñño kuiya xa kisa chiño nivi xa'a ña kisa va'a na ve'e ño'o ká'no yó'o. Ta yó'o, çán xáni sijn ún ndí kúchiño ún kasa va'a ún ve'e ño'o yó'o tixin ña unj kuiti kivi?

21 Ta taJesús on sivi xa'a ve'e ño'o ká'no ña nákaa ñoo Jerusalén yó'o kúu ña ká'an ra, chi tayó'o ká'an ra xa'a yiki koñu mii ra. 22 Ta naxika xí'in taJesús on vása kúndaq ini na ñayó'o, tanda kixaa kivi ña nixi'i taJesús ta tixin ña unj kivi natakú ra, tanda saá nqaká'an na to'on yó'o, ta kandixa na to'on Ndios ña nntaa na xina'á, ta kandixa na to'on ña nika'an taJesús xini so'o na vitin.

To'on yó'o ká'an ña taJesús xini va'a ra ini ndi'i nivi

23 Ta yóo taJesús ñoo Jerusalén noo kána viko Pascua, ta ñii ñii kivi kána viko Pascua yó'o, ke'é ra ku'a ní milagro ña xini nivi, ta ku'a ní nivi yó'o kixá'a na kándixa na ra. 24 Ta taJesús on vása ndaa ini ra nivi yó'o chi xini ra ndasaá yóo ini ndi'i nivi. 25 Ni on vása ní-xini ñó'o ra inká nivi ña ndato'on na xí'in ra, chi xa xini va'a ra ndasaá yóo ini ndi'i nivi.

3

To'on yó'o ká'an ña xa'a taJesús xí'in ñii taa ta naní Nicodemo

1 Nixiyo ñii taa ta naní Nicodemo, tafariseo kúu ra, ta ñii taká'no noo najudío kúu ra, ta tatá'an nachiño naní Junta Suprema kúu ra. 2 Ta ñii ñoo, ta xa ñoo ní kúu ña, kee taNicodemo

ku'a'an ra, ta nixaa ra noo taJesús, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Tata Rabí, xini ndi yó'o kúu ñii tmaestro ta tiví Ndios, chi nda ñii nivi on vása kúchiño ke'é na milagro ndatán yóo ña ke'é ún, tá on koq Ndios yóo xí'in na —saá káchí taNicodemo xí'in taJesús.

3 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra:

—Ñandixa ká'an xí'in ún, nda ñii nivi on kivi kivi na yichi noo xá'nda chiño Ndios tá on kaku tuku na inká yichi —káchí taJesús xí'in ra.

4 Ta saá taNicodemo nindaqa to'on tuku ra taJesús, nika'an ra:

—¿Ndasaá kuchiño ke'é ñii taxiku'a ña tuku kaku ra?, chi on kuchiño ndikó tuku ra ndi'vi ra tixin si'i ra ta kaku ra inká yichi —káchí ra.

5 Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—Ñandixa ká'an xí'in ún, xini ñó'o kaku nivi xí'in takuii ta xí'in Nima Ndios. Tá on ke'é na saá, ta on kuchiño na kivi na yichi noo xá'nda chiño Ndios.

6 Ndi'i nivi na káku tixin si'i kómi na koñu xí'in nima nivi, chi nivi kúu na. Ta nivi na káku xí'in ndee Nima Ndios kúu nivi na ndixa táku Nima Ndios ini.

7 Ta saá on naka'nda ini ún xa'a to'on ña nika'an xí'in ún ndi xini ñó'o kaku tuku nivi inká yichi.

8 Ndatán yóo tachi saá yóo Nima Ndios, chi tachi xika ña yó'o ta xika ña kaa, ta on vása xini yó míchí vaxi ña, ni on vása xini yó míchí ku'a'an ña. Ndasaá kuiti xini so'o yó mí ní'j ña. Nii kiva saá yóo ña xí'in nivi na kaku xaá xí'in ndee Nima Ndios. Saá chi on kuchiño koto yó ndasaá kisa chiño Nima Ndios ini nivi yó'o —káchí taJesús xí'in taNicodemo.

9 Ta taNicodemo nindaqa to'on ra taJesús, káchí ra saá:

—¿Ndasaá kuchiño koo ña ká'an ún xa'a, tata?

¹⁰ Ta ndakuijn tajesús, nika'an ra xí'in ra:

—Yó'ó kúu tamaestro taká'no noq naño Israel. ¿Ndachun on vása kúndaq ini ún ña ká'anj xí'in ún? ¹¹ Ñandixa ká'anj xí'in ún ndí mji ndj ká'an ndj xa'a ña xini ndj, ta ndakuijn ndj xa'a ña xito ndj, ta ndó'ó on xijn ndó kandixa ndó to'on ká'an ndj xí'in ndó. ¹² Ta vitin ndát'o'onj xí'in ndó xa'a ña yóo ñoyívi yó'o, ta on vása kándixa ndó yí'i. Ta saá yo'vi ní ká kandixa ndó yí'i táná ndato'onj xí'in ndó xa'a ña yóo ñoyívi ñino noq yóo Ndios.

¹³ 'Nda kivi noq tanda kivi vitin on ta'an ndaa nda ñii ñivi ñoyívi ñino ta noo tuku na nda ñoyívi yó'o. Ta ndasaá kuiti yí'i kúu ñii laá ta ta kee ñoyívi ñino noq yóo Ndios, ta noqj kixaaq ñoyívi yó'o. ¹⁴ Kuiya xina'á kivi nxixyo taMoisés yukú yichí, ta xí'in kaa ña naní bronze kisa va'a ra ñii koq, chi saá nika'an Ndios xí'in ra ke'é ra. Ta taMoisés kani ndichi ra ñii yiton ta noq yiton yó'o, katakaa ndaa ra koq yó'o. Ta ndi'i ñivi na ndeé ndó'o, tá ndasaá kuiti xito ndaa na koq kaa yó'o, ta nduva'a ndi'i ñivi na ke'é saá. Ta ñayó'o xikuu ñii ña chindú'u Ndios ña saná'a ra ndasaá kundo'o yí'i, ta ta kixi noq Ndios, chi ñii kivi ña vaxi ñivi ñoyívi yó'o kani ndichi na ñii yiton síkón ta katakaa ndaa na yí'i noq yiton yó'o. ¹⁵ Saá kundo'oj xa'a ña ndi'i ñivi na kandixa yí'i, ndixa kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a na —káchí tajesús xí'in taNicodemo.

To'on yó'o ká'an ndí Ndios kí'vi ní ini ra xini ra ñivi

¹⁶ Ta nika'an ká tajesús xí'in taNicodemo, káchí ra saá:

—Kí'vi ní ini Ndios xini ra ñivi ñoyívi yó'o, ñakán tí'ví ra yí'i, ta kúu ñii laá Sa'ya ra noq ra, ta kixaaq ñoyívi yó'o, ta ndi'i ñivi na ndino'o kandixa yí'i, on ndi'i

xa'a nayó'o, ta ndixa kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁷ On sivi xa'a ña ko'on ñivi noq xo'vi ní na kúu xa'a ña tí'ví Ndios yí'i, ta ta kúu Sa'ya mji ra, ña kixaaq ñoyívi yó'o. Ta Ndios tí'ví ra yí'i xa'a ña kasa ndivi chiño ña kuchino sakaku ra ñivi ñoyívi yó'o noq ndeé ña on vá'a.

¹⁸ 'Saá chi ndi'i ñivi na ndino'o kándixa yí'i, on ko'on na noq xo'vi ní na. Ta ndi'i ñivi na on xijn kandixa yí'i kúu ñivi na ndiso kuachi noq Ndios, ta xini ñó'ó ko'on na noq xo'vi ní na. Saá chi ñi-xiin na kandixa na yí'i, ta ta kúu ñii laá Sa'ya Ndios. ¹⁹ Ñayó'o kúu xa'a ña Ndios ká'an ra ndí ñivi ndiso na kuachi noq ra: vará xa kixaaq ñoyívi yó'o, ta yí'i kúu Ño'q ndino'o yé'e, ta ku'a'a ní ñivi on xijn na koni na Ño'q yó'o. Nda víka, kúsiq ní ká ini na xini na ñanaa ní, chi kútoo ní na ké'é na ña on vá'a. ²⁰ Ta ndi'i ñivi na ké'é ña on vá'a, nayó'o sáq ini na xini na Ño'q ndino'o yé'e, ta ni on xijn na kuyatin na noq ña, chi yí'ví na koqo nativi ndi'i ña on vá'a ke'é na. ²¹ Ta saá ni, ñivi na ké'é ñava'a, nayó'o ndixa kúsiq ini na kuyatin na noq yóo Ño'q yé'e, chi saá nativi kaxín ndí ké'é na chiño va'a kuiti xí'in ndeé Ndios —káchí tajesús xí'in taNicodemo.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña ndakuijn tajan xa'a tajesús

²² Ta ndi'i ñiya'a ñayó'o, ta saá kee tajesús ku'a'an ra. Ta naxíka xí'in ra ku'a'an na xí'in ra nda ñoo estado Judea, ta sakán lo'o kivi ndóo na ñoo yó'o, ta sákuchu na ñivi. ²³ Ta ñii kiva saá yóo tajan sákuchu ra ñivi inka ñoo naní Enón ña nákaa yatin ñoo Salim, chi yatin ñoo yó'o yóo ku'a'a ní takuí. Ta ku'a'a ní ñivi kixaaq na noq ra, ta sákuchu ra na. ²⁴ Saá chi on ta'an kixaaq kivi tiin na tajan ko'on ra ve'e kaa.

25 Ta ñii kivi saá sava naxíka xí'in tajuán kixá'á na náa na xí'in inká najudío chi on vása yóo yu'ú na xa'a ndasaá xini ñó'ó kuchu nivi án ndasaá xini ñó'ó nda'á na xí'in takuí ña koo ndii na noo Ndios. 26 Ta saá kixaa nayó'o noo tajuán ta nika'an na xí'in ra:

—Tata Rabí, ¿án náka'án ún taa tã nixjo xí'in ún inká tá'ví yu'u yuta Jordán, taa tã ndat'on ún xa'a xí'in ndí? Ta vitin yóo ra inká xiiña sákuchu ra nivi, ta ndi'i nivi kua'an na noo yóo ra —káchí nayó'o xí'in tajuán.

27 Ta ndakuijn tajuán nika'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—Nda ñii nivi on kivi kasa ndivi na chiño va'a, tá on sivi Ndios kúu tã taxi ndayí xí'in ndee nda'a na ña ke'é na saá. 28 Xa xini so'o ndó ña nika'anj xí'in ndó: “On sivi yij kúu Cristo, taa tã tiví Ndios sakaku nivi. Ta yij ndasaá kuiti kúu tã tã tiví Ndios vaxi si'na noo Cristo ña chindeej nivi koo ti'va na xa'a ña kixa'a ra”, saá nika'anj xí'in ndó. 29 Ta vitin ndatán yóo ñii taa tã xa yóo ti'va naki'in ra ñii ña'a ña kuu ñásí'í ra, saá yóo Cristo. Ta yij ndatán yóo tamigo taa tã tonda'a yó'o, saá yóo, chi tamigo ra kúsi ní ini ra ña xini so'o ra to'on ña ká'an taa tã tonda'a yó'o. Ta ñii ki'va saá chútú ñasij ini vitin, chi xa kixaa Cristo ta xini so'o to'on ra. 30 Ta ñat'o'ó tayó'o xini ñó'ó kua'no ka ña, ta yij xini ñó'ó nduuj tã njno ní ka noo ra —káchí tajuán xí'in naxíka xí'in ra.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taa tã kixi noo Ndios

31 Ta nika'an ka tajuán, káchí ra saá:

—Taa tã kixi noo Ndios kúu ra taa taká'no noo ndi'i ña yóo. Ta nivi na kaku ñoyívi yó'o kúu na nivi ñoyívi yó'o, ta ndasaá kuiti ká'an na xa'a ña yóo ñoyívi yó'o.

Ta taa tã kixi ñoyívi njno noo yóo Ndios, kúu ra taa taká'no noo ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ñoyívi njno. 32 Tayó'o ndakuijn ra ká'an ra ña ndixa ndaa xí'in nivi xa'a ña xini so'o ra, ta xa'a ña xini ra, ta nivi on xijn na kandixa na to'on ká'an ra. 33 Ta saá ni, yóo sava nivi na kándixa ta náki'in va'a na to'on ra, ta nivi yó'o ndakuijn na ndi Ndios kúu tãndaa ndino'o. 34 Ta taa tã tiví Ndios ká'an ra ndasaá kuiti to'on Ndios, ta Ndios ndi'i saá kivi sákutú ra xí'in Níma ra ini tayó'o. 35 Kí'vi ní ini Ndios xini ra Sa'ya ra, ta saá Ndios taxi ra ndi'i ndee xí'in ndi'i ndayí nda'a ra, ta kúu ra taa taká'no noo ndi'i ña yóo. 36 Ndi'i nivi na kándixa Sa'ya Ndios kúu nivi na ndino'o táku noo Ndios ndi'i saá kivi. Ta ndi'i nivi na on xijn kandixa Sa'ya Ndios kúu nivi na on vása táku noo Ndios, ta kivi ña vaxi Ndios saxo'vi ní ra nivi yó'o —káchí tajuán.

4

To'on yó'o ká'an ña xa'a ñii ña'a ñáño estado Samaria

1 Nafariseo xini so'o na ndi kua'a ní ka nivi ndikon sata tãJesus vitin noo nivi na ndikon sata tãJuan, ta tãJesus sákuchu ra kua'a ní ka nivi noo tãJuan káchí na, ká'an na. 2 Ta on sivi mji tãJesus kúu tã sákuchu nivi, chi naxíka xí'in ra kúu na sákuchu nivi. 3 Ta kivi xini so'o tãJesus ña ká'an nivi saá xa'a ra, ta kee ra ñoo estado Judea ta kuano'o ra ñii ñoo estado Galilea.

4 Ta saá nduxa xini ñó'ó ya'a ra ma'ño estado Samaria. 5 Ta nixaa ra ñii ñoo naní Sicar, ña nákaa yatin noo yóo ño'o ña nitaxi tãJacob nda'a sa'ya ra tãJosé kuiya xina'á ní.* 6 Ta pozo ña kisa va'a tãJacob kuiya xina'á yóo ka ña ñoo yó'o. Ta xa yatin tóndaa

* 4:5 TãJacob yó'o kúu xij sikuá najudío xí'in ñaño Samaria. † 4:6 Kaa uxu qvi ndivi naní ña kaa jño noo ñaño Roma.

ma'ñó ndivi† kúu ña, ta kixaa tajesús noo yóo pozo yó'o, ta kúnaa ní ra, chí xíká ní kixi ra, ta saá xíkoo ra nakindée lo'o ra.

⁷ Ta kixaa ñii ña'a ñáño Samaria ña tava ñá takuí pozo yó'o, ta tajesús ñka'an ra xí'in ñá, káchí ra saá:

—Nana, ¿án taxi lo'oun takuí ko'o j? —káchí ra xí'in ñá.

⁸ Ta on koó naxika xí'in tajesús, chí ku'aan na ñii ñoo yatin ña sata na ña kuxu na xí'in ra. ⁹ Ta ndakuijn ñaña'a, ñka'an ñá saá xí'in tajesús:

—Yó'o kúu tajudío ta yí'j kúu ñii ña'a ñáño Samaria. ¿Ndachun ndúkúún noo yí'j taxi takuí ko'oun? —káchí ñá. (Saá chí najudío on vása náta'an va'a na xí'in naño Samaria.)

¹⁰ Ta saá ndakuijn tajesús, ñka'an ra xí'in ñá:

—Tá xinj víún ñava'a ña kóni Ndios taxi ra nda'aún, ta tá xinj víún yu kúu yí'j, ta saá ndukúún noo j takuí ko'oun, ta yí'j taxi rá nda'aún. Ta takuí tá taxi nda'aún kúu takuí tá kómí ndee ña taxi rá kutaku ndino'o ñivi —káchí tajesús xí'in ñá.

¹¹ Ta ndakuijn ñaña'a yó'o, ñka'an ñá, káchí ñá saá:

—Tata, on vása ní'ún nda ñii ña kuchiño tava ún takuí, ta kóno ní ñó'o rá pozo yó'o. Ta saá, ¿míkíá vaxi takuí tá ká'an ún xa'a?

¹² ¿An ká'no ka ndee kómíún noo ndee ña xikomí xij sikuá yó tacob?, chí tacob sandakoo ra pozo yó'o xa'a ndi, na kúu sa'ya ñani sikuá ra, chí tayó'o xí'in sa'ya ra xí'i na takuí pozo yó'o kujya xina'a, ta ñii kiva saá xí'i kití sana ndi'i na —káchí ñá xí'in tajesús.

¹³ Ta tajesús ndakuijn ra ñka'an ra xí'in ñá:

—Ndi'i ñivi na xí'i takuí pozo yó'o, ñii káni lo'o yá'a, ta tuku yichí na takuí. ¹⁴ Ta ndi'i ñivi na ko'o takuí tá taxi nda'a na,

nayó'o nda ñii kivi on yichí ka na takuí. Saá chí takuí tá taxi ko'o ñivi nduu rá ñii pozo ká'no ní ini na, ta nda ñii kivi on ndoko takuí yó'o. Ta ñivi na ko'o takuí tá taxi on kivi na, chí takuí tá taxi kómí rá ndee ña taxi rá kutaku ndino'o ñivi ndi'i saá kivi ña vaxi —káchí tajesús xí'in ñáño Samaria.

¹⁵ Ta ndakuijn ñá káchí ñá saá:

—Tata, taxi ún nda'aj takuí tá ká'an ún xa'a ná ko'o j. Ta saá on yichí ka j takuí nda ñii kivi, ta ni on kuikó ka j takuí ndi'i saá kivi —káchí ñá xí'in tajesús.

¹⁶ Ta tuku ndakuijn tajesús, ñka'an ra xí'in ñá:

—Ku'aan ún kana ún yij ún, ña kixaa ra xí'in ún yó'o —káchí ra xí'in ñá.

¹⁷ Ta ndakuijn ñá, ñka'an ñá xí'in ra:

—On koó yij kómí, tata —káchí ñá.

Ta tajesús ñka'an ra xí'in ñá:

—Ñandixa kúu ña ká'an ún ndi on koó yij ún, nana, ¹⁸ chí xa o'on taa xikuu yij ún, ta taa taa yóo xí'in ún vitin on sivi yij ún kúu ra. Ñandixa kúu ña ká'an ún ndi on koó yij ún kómí ún, nana —káchí tajesús xí'in ñá.

¹⁹ Ta ndakuijn tuku ñá ñka'an ñá:

—Tata, vitin kúnda inij ndi yó'o kúu ñii tprofeta. ²⁰ Ta vitin, tata, ¿yukíá káchí ún?, chí yuku ká'no xito yóo ka kúu xiiña noo ñivi naxij sikuá ndi kisa ká'no na Ndios, ta ndó'o najudío káchí ndó xinj ñó'o kasa ká'no yóo Ndios ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén —káchí ñá xí'in tajesús.

²¹ Ta ndakuijn tajesús, ñka'an ra xí'in ñá, káchí ra saá:

—Kandixa ún ña ndato'on j xí'in ún vitin, nana. Xa yatin vaxi kivi ña on koni ñó'o ka ko'on ñivi yuku ka, ni on koni ñó'o ka ko'on na ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén xa'a ña kasa ká'no na Ndios. ²² Vitin ndó'o, ñivi naño

Samaria, xí'in ñanaa ini ndó kása ká'no ndó Ndios, chi on ta'án kundaa ini ndó xa'a ra. Ta mji ndi najudío xini ndi yu kúu Ndios taa ta kása ká'no ndi, chi Ndios chitóni ra ndi tixin nañoo judío kixi ñii taa ta sakaku nivi. ²³ Xa yatin ní vaxi kivi, ta xa vitin kúu kivi ña nivi na kúu na ndixa kasa ká'no Yiváji Ndios, nayó'o xini ñó'o kasa ká'no na ra xí'in ña ndino'o níma na, ta xí'in ña xini na to'on ndixa xa'a ra. Saá chi Yiváji nándukú ra nivi ña kasa ká'no na ra saá. ²⁴ Ndios kúu Níma ndino'o, ta saá nivi xini ñó'o ña koo Níma Ndios ini na ña kuchiño va'a kasa ká'no na ra, ta xí'in ña ndino'o ndaa ini na xini ñó'o kasa ká'no na ra.

²⁵ Ta ndakuijn ñá, nika'an ñá, káchí ñá saá:

—Xinij ndi ñii kivi kixaa taMesías, taa ta ti'vi Ndios sakaku ra mji yó. Ta tayó'o tuku sákunaní na ra Cristo. Ta kivi kixaa tayó'o, ta saná'a ra mji yó ña nandaxin ra ndi'i ña xini ñó'o kundaa ini yó —káchí ñá xí'in taJesus.

²⁶ Ta ndakuijn taJesus nika'an ra xí'in ñá:

—Yij, taa ta ká'an xí'in ún, kúu taa ta ká'an ún xa'a —káchí ra xí'in ñá.

²⁷ Ta saá kixaa naxíka xí'in taJesus, ta naka'nda ini na xini na ña ká'an ra xí'in ñii ña'a. Ta nda ñii nayó'o ni-ka'an na xí'in ra yu kúu ña ndáká to'on ra ñá, án yu kúu ña ndátoto'on ra xí'in ñáña'a yó'o. Tásijn kuiti yíta na. ²⁸ Ta saá ñáña'a ñoo Samaria sandakoo ñá kisi ña xini ñó'o ñá xikó ñá takuí nogo yóo pozo yó'o, ta ndikó ñá kuano'o ñá ñoo ñá. Tá naxaa ñá, ta nika'an ñá xí'in nanivi ñoo ñá, káchí ñá saá xí'in na:

²⁹ —Na'a ndó koto ndó ñii taa ta nika'an xí'in i xa'a ndi'i ña ke'éj. ¿An on sivi Cristo kúu tayó'o? —káchí ñá xí'in nivi ñoo ñá.

³⁰ Ta saá kee nayó'o ña ku'a'an na nogo yóo taJesus. ³¹ Ta on ta'án ka kixaa ñáña'a yó'o xí'in

nivi nogo yóo taJesus, ta naxíka xí'in taJesus xaku ndá'vi na nogo ra, káchí na xí'in ra saá:

—Tata Rabí, na'a kuxu ún —káchí na.

³² Ta nika'an taJesus xí'in na:

—Yóo ñaxíxi kómí yij, ta ndó'o on vása xini ndó yu kúu ña —káchí ra xí'in na.

³³ Ta naxíka xí'in ra ká'an na xí'in ta'an na, káchí na saá:

—¿An xa kiji nivi taxi na xixi ra? —káchí na.

³⁴ Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ñaxíxi ndino'o kúu ña kasa ndivij ta saxinoj ña kóni Ndios, taa ta ti'vi yij kixaa. ³⁵ Yóo to'on ña ká'an saá: “Tá chí'i yó ndikin trigo, ta ndáti yó ya'a komi

yoo, ta saá nakaya yó yoko trigo ña naki'in yó ndikin ña”, káchí to'on ña xini yó. Ta saá ni, on vása xini ñó'o kundati ka yó, ta vitin ná kixá'a yó nakaya yó ña xa nijino. Saá chi vitin koto ndó ka, ku'a'a ní nivi vaxi. Ta ndatán yóo ku'a'a ní yoko trigo ña xa nijino, ta xa yóo ti'va ña nakaya yó ña, saá yóo nivi na vaxi yó'o. ³⁶ Ta ndixa Ndios cha'vi ra ndó'o na kúu na nakaya nivi yó'o ña kivi na yichi ra. Ta inká nivi si'na chí'i na to'on Ndios ini nayó'o, ta saá na chí'i yó'o kusij ní ini na xí'in ndó xa'a ña kivi nivi yichi Ndios ta kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ³⁷ Yóo inká to'on káchí saá: “Yóo nivi na chí'i, ta inká kúu nivi na nakaya ña xa nijino”, káchí to'on ña xini yó. Ta ñandaa kúu ña ká'an to'on yó'o, ³⁸ chi ndatán yóo nivi na chí'i, saá yóo nivi na si'na nika'an to'on Ndios xí'in nañoo Samaria yó'o. Ta ndó'o, ndatán yóo nivi na kixá'a nakaya ña xa nijino nogo chí'i inká nivi, saá yóo ndó'o. Saá chi inká nivi xa ndeé ní kisa chíño na xí'in nayó'o, ta ñakán kía xa yóo ti'va na vitin ña kivi na yichi Ndios. Ta ndó'o, on vása

ní-kisa chiño ndó xí'in nayó'o, ta yí'j tì'víj ndó'ó ña nakaya ndó n'jvi yó'o ña k'í'vi na yichí Ndios. Xí'ni ñó'ó kundaa ini ndó ndí inká n'jvi kúu na ndeé ní k'isa chiño, ta ndó'ó vitin naki'in ndó ya'vi xa'a chiño nayó'o —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

³⁹ Kuá'a ní n'jvi naSamaria, na kúu na táku ñoo yó'o, kándixa na taJesús chi ch'ikaá so'o na to'on ña ndato'on ñána'a ñoo m'ji na xí'in na, káchí ñá saá: “Tayó'o ndato'on káxín ra xí'inj xa'a ndi'i ña ke'éj”, káchí ñá xí'in n'jvi naño ñá. ⁴⁰ Ta saá k'ixaá naño Samaria yó'o noo taJesús, ta xaku ndá'ví na noo ra ña ná ndoo ra xí'in na ñoo na, ta taJesús n'ixiyo ra ovi kivi ñoo nayó'o. ⁴¹ Ta saá kuá'a ní ka n'jvi kándixa na taJesús chi ch'ikaá so'o na to'on ña n'ika'an ra xí'in na. ⁴² Ta n'ika'an na xí'in ña'a ñáño m'ji na yó'o, káchí na saá:

—Si'na kándixa ndi ra xa'a to'on ña ndato'on ún xa'a ra. Ta vitin kándixa va'a ndi ra chi xini so'o ndi to'on ña n'ika'an m'ji ra, ta kundaa ini ndi ndí ndixa tayó'o kúu Cristo, Ta'a tá Sakaku n'jvi ñoyívi yó'o —káchí na xí'in ñá.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña sanda'a taJesús sa'ya ñii tachiño ká'no

⁴³ Tá n'ya'a ovi kivi n'ixiyo taJesús ñoo Samaria, ta saá kee ra kuano'o ra ñoo estado Galilea. ⁴⁴ Ta taJesús xa n'ika'an ra ndi nda ñii taprofeeta on vása kisa to'ó na ra ñoo m'ji ra. ⁴⁵ Ta saá ni, kivi naxaa taJesús ñoo estado Galilea, ta nan'jvi ñoo yó'o va'a ní naki'in na ra. Kuá'a ní n'jvi na estado Galilea yó'o n'ixiyo na ñoo Jerusalén kivi kana viko Pascua, ta xa xini na ndi'i ñava'a ke'é taJesús xí'in n'jvi ñoo Jerusalén yó'o.

⁴⁶ Ta saá taJesús kee tuku ra kuá'an ra ñoo Caná ña nákaa estado Galilea, ta k'ixaá taJesús ñoo yó'o. Ta ñoo Caná yó'o kúu noo ke'é taJesús ña takuii nduu rá vino. Ta yóo ñii ta'a ta k'ixi ñoo Capernaum, ta kúu ra tachiño ká'no ta kisa chiño noo tarey, ta ndeé ní ndó'o sa'ya ra ta kándú'u nda ñoo Capernaum. ⁴⁷ Tá xini so'o tachiño ká'no yó'o ndi k'ixaá tuku taJesús ñoo Caná, chi kee ra estado Judea, ta saá kuá'an ra ta n'ixaá ra xaku ndá'ví ra noo taJesús ña ko'on tayó'o xí'in ra ña sanda'a ra talo'o sa'ya ra, ta ndeé ní ndó'o, ta xa nda yóo ña kivi talo'o yó'o. ⁴⁸ Ta ndakuijn taJesús n'ika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ndó'ó, on xini ndó kándixa ndó yí'j. Tānda ke'éj milagro koni ndó, án nda ke'éj ñava'a ña naka'nda ini ndó koni ndó, tānda saá kixá'á ndó kándixa ndó yí'j —káchí taJesús.

⁴⁹ Ta ndakuijn tachiño ká'no ta kisa chiño noo tarey, káchí ra saá:

—Tata, kama ní ko'on ún xí'inj ko'o kivi talo'o sa'ya j —káchí ra.

⁵⁰ Ta ndakuijn taJesús, n'ika'an ra xí'in ra:

—Va'a, tata, kuano'o ún vitin, chi talo'o sa'ya ún on kivi ra, kutaku ka ra —káchí taJesús xí'in taká'no yó'o.

Ta tayó'o ndixa kándixa ra to'on ña n'ika'an taJesús xí'in ra, ta kee ra kuano'o ra. ⁵¹ Tá kuá'an ra yichí noo kuano'o ra, ta nakutá'an ra xí'in sava na kisa chiño noo ra va'xi na. Ta nayó'o n'ika'an na xí'in taká'no noo na, káchí na saá:

—Tata, táku talo'o sa'ya ún, xa nduva'a ra vitin —káchí na xí'in ra.

⁵² Ta n'inda'ka to'on taká'no noo na, káchí ra saá xí'in na:

—¿Ama kixá'á saña kue'e xí'in talo'o sa'ya j? —káchí ra.

Ta ndakuijn na, n'ika'an na:

—Tá n̄it̄ondaa kaa ñii xikuaa k̄iv̄i koni† kúu ña saña kue'e ka'n̄i xí'in ra —káchí na xí'in taká'no noo na.

⁵³ Ta saá taká'no yó'o naká'an ra ndí m̄ji hora yó'o kúu ña n̄ika'an taJesús xí'in ra ndí on k̄iv̄i sa'ya ra. Ta saá tachiño ká'no yó'o xí'in ndi'i nave'e ra k̄andixa na taJesús.

⁵⁴ Ñayó'o kúu milagro ñaovi ke'é taJesús ñoo estado Galilea, ta ke'é ra ñava'a yó'o k̄iv̄i ndikó ra k̄ixaa ra, ña n̄ixa'an ra ñoo Judea.

5

To'on yó'o ká'an ña xa'a taJesús sanda'a ra

ñii t̄aa t̄a on k̄iv̄i kaka

¹ Tá ndi'i ñayó'o, ta saá kee taJesús estado Galilea, ta ku'a'an ra ñoo Jerusalén noo koo ñii viko ká'no ña sakana najudío. ² Ta ñoo Jerusalén yó'o nákaa ve'e ño'o ká'no, ta ve'e ño'o ká'no yó'o x̄ino nduu ña xí'in ñii nam̄a ká'no, ta ñii yé'é ña kómí nam̄a yó'o naní ña Yé'é Ndikachi. Ta yatin yé'é yó'o yóo ñii pozo ká'no, ta to'on hebreo naní pozo yó'o Betesda. Ta yu'u pozo yó'o x̄ino nduu ña xí'in o'on ti'a'va ña on vása ndási xa'a. ³ Ta ndi'i saá k̄iv̄i ku'a'a ní n̄vi na ndeé ndó'o ndóo na ini ti'a'va yó'o. Nayó'o kúu n̄vi nakuáá xí'in n̄vi na yo'vi ní x̄ika, xí'in n̄vi na on k̄iv̄i kanda. Ta nayó'o yóo na ndáti na kixá'a kanda takuií pozo, chi kóni na k̄'vi na ini takuií yó'o xa'a ña nduva'a na noo kue'e ndó'o na. ⁴ Saá chi nda ama ví yóo k̄iv̄i ña ñii ñaángel ña kee noo Ndios nóo ña, ta kixaa ña sákanda ña takuií pozo yó'o. Ta saá ndi'i n̄vi na ndeé ndó'o nákundeé na ña xa'a na noo yóo pozo, ta ñii n̄vi na si'na kúchiño noo nda yu'u takuií ta k̄'vi na ini takuií pozo, ta x̄andik̄on nduva'a n̄vi yó'o. ⁵ Ta ini ñii ti'a'va ña x̄ino nduu pozo yó'o, kándú'u ñii t̄aa t̄a ndeé ndó'o, chi on k̄iv̄i kanda

xa'a ra. Ta xa o'ko xa'on un̄i kuiya yóo ña on vása kúchiño kaka ra.

⁶ Ta saá kixaa taJesús, ta x̄ini ra ta kándú'u yó'o. Ta nda'to'on na xí'in taJesús ndí xa na'á ní ndeé ndó'o t̄ayó'o. Ta saá taJesús n̄inda'ka to'on ra t̄a ndeé ndó'o yó'o, káchí ra saá xí'in ra:

—¿Án kóni ún nduva'a ún noo kue'e ndó'o ún?

⁷ Ta ndakuiin t̄a kándú'u, n̄ika'an ra:

—Tata, on ko'o nda ñii n̄vi chindeé ȳi'í ña kúchiño k̄'vi'í ini takuií. Saá chi k̄iv̄i kixaa ñaángel sákanda ña takuií, ta ȳi'í ndúkú ndeé'í k̄'vi'í ini takuií, ta on t̄a'an ka xa'a, ta inka n̄vi ya'chi ka k̄'vi na ini takuií noo j̄ —káchí ra xí'in taJesús.

⁸ Ta saá n̄ika'an taJesús xí'in ra:

—Ta vitin nakundichi ún ta ná kuiso ún x̄ito ún, ta xa va'a kaka xa'á ún —káchí taJesús xí'in ra.

⁹ Ta saá x̄andik̄on nduva'a t̄ayó'o, ta nakundichi ra, ta nakusokó ra x̄ito ra, ta kixá'a ra ku'a'an xa'á ra. Ta ñii k̄iv̄i ȳi'í ña nákindée najudío kúu k̄iv̄i ña sanda'a taJesús t̄ayó'o. ¹⁰ Tá naná'no noo najudío nakutá'an na xí'in t̄aa t̄a nda'a yó'o, ta n̄ika'an na xí'in ra káchí na saá:

—Vitin kúu k̄iv̄i ȳi'í ña nákindée yó, ta n̄iya'a ndoso ún ndayí xa'a k̄iv̄i ȳi'í yó'o, chi n̄isokó ún x̄ito ún x̄ika ún —káchí na xí'in ra.

¹¹ Ta ndakuiin t̄aa t̄a nduva'a yó'o, n̄ika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Taa t̄a sanda'a ȳi'í n̄ika'an ra xí'in j̄: “Ná kuiso ún x̄ito ún ta va'a ko'on xa'á ún”, káchí ra xí'in j̄ —saá káchí ra xí'in na.

¹² Ta n̄inda'ka to'on na ra:

—¿Yu kúu t̄aa t̄a n̄ika'an xí'in ún ndí ndaní'í ún x̄ito ún ta va'a ko'on xa'á ún? —káchí na xí'in ra.

¹³ Ta t̄aa t̄a nduva'a yó'o on vása x̄ini ra yu kúu t̄aa t̄a sanda'a ña'á, chi kama ní n̄iya'a taJesús ma'ño noo chútú n̄vi, ta ku'a'an ra inka

xiiña. ¹⁴ Ta n̄iya'a lo'o, ta saá taJesús nākutá'an ra xí'in t̄a t̄a ndūva'a yó'o ini ve'e ño'o ká'no, ta n̄ika'an ra xí'in ra:

—Kotoún, vitin xa ndūva'a ún, ta saá on k̄i'vi kaún kuachi, chi kōto kixaā inkā ña ndeé ní ka kundo'o ún —káchí taJesús xí'in ra.

¹⁵ Ta saá t̄a t̄a ndūva'a yó'o kee ra kuachan ra, ta n̄ixaā ra ndāto'on ra xí'in naná'no noō najudío, káchí ra saá:

—TaJesús kúu t̄a t̄a sandúva'a yí'i —káchí ra xí'in na.

¹⁶ Ta saá naná'no noō najudío k̄ixá'á na sáa ní ini na, ta ndukú na ndi'i noō ña on vá'a ña kúchiño ke'é na xí'in taJesús, t̄andā tondaā na ña ka'ni na ra, kóni na. Saá chi k̄ivi yíi ña nákindée najudío kúu k̄ivi ña taJesús sandúva'a ra t̄ayó'o, ta káchí na ndí taJesús n̄iya'a ndoso ra ndayí chi k̄isa chiño ra k̄ivi yíi, káchí na. ¹⁷ Ta saá taJesús nākutá'an ra xí'in naná'no yó'o, ta n̄ika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndi'i saá k̄ivi k̄isa chiño Yivá̄j Ndios, ñakán ndi'i saá k̄ivi k̄isa chiñōj —káchí ra.

¹⁸ Ta saá naná'no noō najudío n̄isaā ka na, ta ndeé ka ndúkú na ka'ni na taJesús, chi xáni s̄inj na ndí n̄ik̄i'vi ra ov̄i kuachi ndeé ní. Xáni s̄inj na ndí n̄iya'a ndoso ra ndayí xa'ā k̄ivi yíi, ta inkā kuachi ra kúu ña ká'an ra ndí Ndios kúu Yivá ra, ña kóni kachí ñii kúu ra xí'in Ndios.

*To'on yó'o ká'an ña taJesús,
t̄a t̄a kúu Sa'ya Ndios, kómí ra
ndayí*

¹⁹ Ta n̄ika'an taJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Ña ndixa ndaā ká'an̄j xí'in ndó ndí on kōo ndā ñii chiño ke'é̄j xí'in ndayí m̄ij̄, chi Yivá̄j Ndios kúu t̄a t̄a táxi ndayí nda'āj ke'é̄j ndi'i chiño, ta ndasaá kuiti ke'é̄j chiño ña xínij̄ ke'é̄j Yivá̄j. Ta ñii k̄i'va ndātán ke'é̄j Yivá̄j, saá ke'é̄j

yí'i, t̄a t̄a kúu Sa'ya ra. ²⁰ Saá chi k̄i'vi ní ini Yivá̄j xíni ra yí'i, t̄a t̄a kúu Sa'ya ra, ñakán saná'a ra yí'i ke'é̄j ndi'i noō ñava'a, ndātán yóo ña ke'é̄j m̄ij̄ ra. Ta ndixa saná'a ra yí'i ke'é̄j ñava'a ná'no ka noō ñayó'o, t̄andā naka'nda ní ini ndó koni ndó ña ke'é̄j. ²¹ Saá chi ndātán Yivá̄j Ndios sanataku ra n̄ivi na n̄ixi'i, saá yí'i, t̄a t̄a kúu Sa'ya ra, taxi ña kutaku ndino'o ndi'i n̄ivi na kúu na kónij̄ ke'é̄j saá xí'in. ²² Yivá̄j Ndios on vása kisa nani ra kuachi ndā ñii n̄ivi, ta nda'ā yí'i, t̄a t̄a kúu Sa'ya ra, taxi ra ndayí ña kasa nani ndi'i kuachi n̄ivi, ²³ chi Ndios kóni ra ndí ndi'i n̄ivi ná kasa to'ó na Sa'ya ra, ndātán ñii k̄i'va kisa to'ó na m̄ij̄ ra. Ta ndi'i n̄ivi na on x̄ijn kasa to'ó yí'i, nayó'o on vása kisa to'ó na Yivá̄j Ndios, t̄a t̄a t̄i'vi yí'i k̄ixaāj.

²⁴ 'Ña ndixa ndaā ká'an̄j xí'in ndó ndí ndi'i n̄ivi na chíkaā so'o to'on ká'an̄j, ta kándixa na Yivá̄j Ndios, t̄a t̄a t̄i'vi yí'i, ta nayó'o kúu n̄ivi na ndino'o táku, ta kutaku na ndi'i saá k̄ivi ña vaxi. Saá chi n̄ivi yó'o sandakoo va'a na ña kuachan na yich̄i noō ndi'i xa'ā na, ta vitin kuachan na yich̄i Ndios noō táku ndino'o na ndi'i saá k̄ivi. ²⁵ Ña ndixa ndaā ká'an̄j xí'in ndó ndí n̄ivi na on t̄a'an kukomí Ním̄a Ndios, ndātán yóo na n̄ixi'i, saá yóo nayó'o. T̄andā k̄ivi vitin t̄andā k̄ivi vaxi n̄ivi yó'o koni so'o na to'on ña ka'an̄j yí'i, t̄a t̄a kúu Sa'ya Ndios. Ta ndi'i n̄ivi na chíkaā so'o to'on̄j, nduu na n̄ivi na kutaku ndino'o. Ta vitin xa k̄ixaā k̄ivi ña kundivi ndi'i ñayó'o saá. ²⁶ Yivá̄j Ndios kúu t̄a t̄atáku ndino'o, ta ndi'i ndeē ña táxi kutaku n̄ivi, káku ña ini Ndios. Ta ñii k̄i'va saá yí'i, t̄a t̄a kúu Sa'ya Ndios, kúu t̄a t̄atáku ndino'o, ta ndi'i ndeē ña táxi kutaku n̄ivi, káku ña inīj̄, chi saá taxi Ndios ndayí nda'āj. ²⁷ Ta saá tuku taxi Ndios ndayí

nda'aḷi ña kasa naniḷi kuachi ñivi, chi yí'i kúu ṭaa ṭa kixi ñoo ra. ²⁸ On naka'nda ini ndó ña xini so'o ndó to'on ña xa nika'anḷi xí'in ndó vitin, chi vaxi kivi ñivi na ñixiḷi ta ñinduxun na, nayó'o koni so'o na to'onḷi, ²⁹ ta nataku na, ta ndakoo na, ta sandakoo na ñáñá ñoo ñinduxun na. Ta ñivi na ñixiḷi ta nataku yó'o, tá xikuu na ñivi na ke'é ñava'a, ta nayó'o kutaku na xí'in Ndios. Ta tá xikuu na ñivi na ke'é ña on vá'a, ta nayó'o ko'on na ñoo xo'vi ní na —káchí ta Jesús xí'in na.

To'on yó'o ká'an ña ndasaá kúndaq ini yó ndi ta Jesús kómi ra ndayí Ndios

³⁰ Ta nika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—On sivi xí'in ndayí mii kasa naniḷi kuachi ñivi, ta xí'in ndayí ña ṭaxi Ndios nda'aḷi kúu ña kasa naniḷi kuachi ñivi. Nii ki'va ndatán ká'an Ndios xí'inḷi, saá kasa naniḷi kuachi ñivi. Ta xí'in ñandaq kasa naniḷi kuachi na, chi on sivi xí'in ña kóni mii kúu ña kasa naniḷi kuachi ñivi, ta kasa naniḷi xa'a kuachi na ndatán kóni Ndios, ṭaa ṭa ti'vi yi'ḷi kixaaḷi. ³¹ Tá ndasaá kuiti mii kuu ṭa ndakuijn xa'aḷi, ta saá on vása ndaya'vi ña ká'anḷi ñoo ñii tajuez, vará to'on ña ndaa kúu ña ká'anḷi. ³² Ta ndixa yóo inka ṭaa ṭa ndakuijn xa'aḷi, ta yi'ḷi xiniḷi ndi tayó'o ká'an ra ñandaq xa'aḷi. ³³ Ta ndó'ó, xa ti'vi ndó na xika chiño ñoo ndó ku'aḷan na ñoo taJuan, ṭaa ṭa sákuchu ñivi, ta ñindaqa to'on na ra xa'aḷi. Ta tayó'o ndakuijn ra, nika'an ra ñandaq xa'aḷi. ³⁴ Ta yi'ḷi, on vása xini ñó'óḷi ñivi ña ndakuijn na xa'aḷi. Ta saá ni, ká'anḷi xí'in ndó xa'a taJuan, chi kóniḷi ña kandixa ndó to'on ña ndaa nika'an ra xa'aḷi. Ta saá Ndios kuchiño sakaku ra ndó'ó. ³⁵ Ta ndatán yóo ño'ó lo'o ña ndeé ní ye'e, saá ñixiyo taJuan. Ta ñii káni lo'o kutoo ní ndó xini

ndó ño'ó ña ye'e yó'o, chi sáná'a ña ndó'ó yichi ña ndaa. ³⁶ Ta yóo inka ña ndakuijn xa'aḷi, ta ña ká'no ka ndaya'vi ñoo to'on ña nika'an taJuan kúu ñayó'o. Saá chi chiño ña sakuiso Ndios yi'ḷi ña kasa ndiviḷi, chiño yó'o kúu ña ndakuijn xa'aḷi, chi chiño ña kisa ndiviḷi sáná'a kaxín ña ñoo ndó'ó ndi Yiváḷi Ndios kúu ṭaa ṭa ti'vi yi'ḷi kasa ndiviḷi ña kóni ra. ³⁷ Ta mii Ndios ṭaa ṭa ti'vi yi'ḷi kúu inka ṭa ndakuijn xa'aḷi. Ta ndó'ó, on ṭa'an koni so'o ndó to'on ra, ta ni on vása xini ndó ndasaá káa ra, ³⁸ ta ni on vása nákaa to'on ra níma ndó. Saá chi on xii ndó kandixa ndó yi'ḷi, ṭaa ṭa ti'vi Ndios. ³⁹ Ndi'i saá kivi ndeé ní saku'á ndó ta ká'vi ndó to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, chi xáni siji ndó ndi to'on yó'o chindeé ña ndó'ó ña kutaku ndó xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta mii to'on Ndios yó'o kúu ña ndakuijn xa'aḷi, ⁴⁰ ta ndó'ó, on xii ndó kixi ndó ñoo xa'a ña taxiḷi kutaku ndino'o ndó xí'in Ndios.

⁴¹ 'On vása ndúkúḷi ña kasa ká'no ñivi yi'ḷi. ⁴² Ta xini va'aḷi ndasaá yóo ini ndó'ó, ta xini va'aḷi on vása kí'vi ini ndó xini ndó Ndios. ⁴³ Yi'ḷi kixaaḷi xí'in ndayí Yiváḷi Ndios, ta ndó'ó on xii ndó naki'in va'a ndó yi'ḷi. Táná kixaa inka ṭaa xí'in ndasaá kuiti ndayí mii ra, ta ndó'ó naki'in va'a ndó tayó'o. ⁴⁴ Tá on xii ndó ke'é ndó ña kóni Ndios, ta saá on kuchiño kandixa ndó yi'ḷi. Saá chi ndi'i mii ndó ndixa sándi'i ndó ini ndó ña ndukú ndó ndasaá va'a kuchiño kasa ká'no ndó xí'in tá'an mii ndó. Ta nda lo'o on vása sándi'i ndó ini ndó ña ndukú ndó ke'é ndó ña xini ñó'ó xa'a ña kasa ká'no Ndios ndino'o mii ndó. ⁴⁵ Ta yi'ḷi, on taxiḷi kuachi xa'a ndó ñoo Ndios. Saá chi mii taxiḷi sikuá ndó taMoisés kúu ṭaa ṭa taxi kuachi xa'a ndó ñoo Ndios. Ta ndó'ó ndaa ini ndó taMoisés ndakuijn ra ka'an ra ñava'a xa'a ndó ñoo

Ndios, ta t̄aMoisés ndixa ɔn vása ndakuijn ra saá x̄a'a ndó. ⁴⁶ Saá chi kuiya x̄ina'a t̄aMoisés n̄jtaa ra t̄o'on Ndios x̄a'ai, ta ɔn vása kándixa ndó t̄o'on yó'o. Tá ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó t̄o'on ña n̄jtaa t̄aMoisés, níkuu, ta saá kuchiño kandixa ndó yi'i. ⁴⁷ Tá ɔn vása kuchiño ndó kandixa ndó t̄o'on ña n̄jtaa t̄aMoisés, ta saá, ¿ndasaá kuchiño kandixa ndó t̄o'on ña ká'an̄i x̄i'in ndó vitin? —káchí t̄aJesús x̄i'in na.

6

T̄o'on yó'o ká'an ña t̄aJesús tax̄i ra ña x̄ixi ku'a ní n̄jvi
(Mt. 14:13-21; Mr. 6:30-44; Lc. 9:10-17)

¹ Ta nd̄i'i n̄jya'a ñayó'o, ta saá t̄aJesús ndaa ra tón barco x̄i'in naxíka x̄i'in ra, ta ku'a'an na x̄i'in ra ink̄a tá'vi yu'u m̄ini n̄ani Galilea. Yóo ink̄a k̄iv̄i m̄ini yó'o, n̄ani ña Tiberias. ² Ku'a'a ní n̄jvi ndík̄on na ku'a'an na s̄at̄a t̄aJesús chi xa x̄ini na milagro va'a ke'é ra ña s̄anda'a ra n̄jvi na ndeé ndó'o. ³ Ta n̄jxaa tón barco yu'u takuii m̄ini, ta n̄o t̄aJesús x̄i'in naxíka x̄i'in ra. Ta saá n̄aki'in ra ku'a'an ndaa ra ñii x̄ik̄i, ta naxíka x̄i'in ra ku'a'an na s̄at̄a ra. Ta saá n̄jxaa ra n̄o x̄ik̄i, ta x̄ikoo ra ta ñii saá x̄ikund̄o naxíka x̄i'in ra. ⁴ Ta k̄iv̄i yó'o kúu k̄iv̄i ña yatin kana viko Pascua najudío.* ⁵ Ta t̄aJesús ndan̄i'i ra n̄o ra, ta x̄ini ra ku'a'a ní n̄jvi vaxi, ta n̄indak̄a t̄o'on ra ñii tax̄íka x̄i'in ra, t̄a n̄ani Felipe, káchí ra saá x̄i'in ra:

—Tata Felipe, ¿mík̄ia sata yó s̄it̄a va'a kuxu n̄jvi yó'o? —káchí t̄aJesús x̄i'in ra.

⁶ Ta xa x̄inj va'a t̄aJesús yuk̄ia ke'é ra x̄a'a ña kuxu n̄jvi, ta saá ni, n̄indak̄a t̄o'on ra t̄aFelipe chi kóni ra koto ndoso ra t̄ayó'o. ⁷ Ta ndakuijn t̄aFelipe, n̄jka'an ra:

—Táná k̄o'ɔn yó x̄i'in ɔvi ciento s̄i'ún denario,† ta ɔn kunani s̄i'ún yó'o ña sata yó vará nd̄a lo'o ní ña kuxu ñii ñii n̄jvi, chi v̄i'í ní n̄jvi kúu nayó'o —káchí t̄aFelipe x̄i'in t̄aJesús.

⁸ Ta saá t̄aAndrés, t̄a kúu ñii tax̄íka x̄i'in t̄aJesús, ta ñani t̄aSimón Pedro kúu ra, ta n̄jka'an ra x̄i'in t̄aJesús, káchí ra saá:

⁹ —Ñii t̄alo'o yó'o ní'i ra ɔ'ɔn s̄it̄a va'a ña ku'va'a x̄i'in cebada, ta ní'i ra ɔvi tiak̄a válí. Ta lo'o ní kúu ña, ta ɔn kunani ña kuxu ndi'i n̄jvi —káchí t̄aAndrés x̄i'in t̄aJesús.

¹⁰ Ta n̄jka'an t̄aJesús x̄i'in nataa naxíka x̄i'in ra, káchí ra saá:

—Ka'an ndó x̄i'in n̄jvi ná kund̄o na —káchí ra.

Saá chi yóo ku'a'a ní yita síi n̄o va'a kund̄o n̄jvi yó'o. Ta saá ndi'i n̄jvi x̄ikund̄o na, ta yatin ɔ'ɔn mil kúu nina t̄a, x̄i'in ku'a'a ní ka ña'a x̄i'in naválí. ¹¹ Ta saá k̄i'in t̄aJesús ɔ'ɔn s̄it̄a va'a yó'o, ta n̄jka'an ra x̄i'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá yó Ndios, táxa'vi ún x̄a'a s̄it̄a va'a yó'o —káchí ra.

Ta saá tax̄i ra ña nda'a naxíka x̄i'in ra, ña nata'vi na ña kuxu ndi'i n̄jvi. Ta ñii káchí saá ke'é t̄aJesús x̄i'in ɔvi tiak̄a válí, ta n̄ani rí x̄ixi ndi'i n̄jvi. Ta ndi'i n̄jvi yó'o x̄ixi na nd̄a n̄jxaa ini na. ¹² Tá nd̄i'i x̄ixi nayó'o, ta n̄jka'an t̄aJesús x̄i'in naxíka x̄i'in ra, káchí ra saá:

—Nakaya ndó ndi'i ña k̄ind̄o ndoso yó'o, ña ɔn ku'it̄a nd̄a lo'o ña x̄i'in m̄i'í —káchí ra x̄i'in na.

¹³ Ta saá n̄akaya ndi'i na ña k̄ind̄o ndoso n̄o ña x̄ixi na, ña x̄ikuu ɔ'ɔn s̄it̄a va'a válí. Ta x̄i'in ñayó'o s̄akutú na ux̄u ɔvi chikiva s̄it̄a va'a. ¹⁴ Tá x̄ini n̄jvi milagro yó'o ña ke'é t̄aJesús, ta saá k̄ixá'a na ká'an na x̄i'in tá'an na, káchí na saá:

* 6:4 Pascua najudío kána ña ux̄a k̄iv̄i x̄a'a ña náká'an na ndasaá Ndios s̄ak̄aku ra nax̄ij sikuá na n̄o ñaño Egipto kuiya x̄ina'a. † 6:7 Ñii denario kúu s̄i'ún ña kúu ya'vi ñii t̄a t̄a k̄isa chiño ñii k̄iv̄i.

—Ndixa tayo'ó kúu mji taprofeta ká'no ta ndáti yó kixaa ñoyivi yó'ó —káchí na, ká'án na xí'in tá'an na.

¹⁵ Ta kúndaq ini taJesús ña xáni sinj nivi yó'ó ña kasa nduxa na xí'in ra nduu ra rey noq na, ta saá kama kee mató'ón ra kuq'án ra, ta kuq'án ndaa ra ñii xiki.

To'on yó'ó ká'án ña xq'a taJesús

xíka xá'á ra noq takuii mini
(Mt. 14:22-27; Mr. 6:45-52)

¹⁶ Tá xa kuq'án kuñoó kúu ña, ta naxíka xí'in taJesús naki'in na kuq'án na yu'u takuii mini, ¹⁷ ta ndaa na ini tón barco, ta kuq'án na ñoo Capernaum. Ta xa naa kúu ña, ta taJesús on ta'án ndikó ra kixaa ra noq na. ¹⁸ Ta saá kuq'án na xí'in tón barco noq takuii mini, ta kixá'á ndeé ní káni tachj ta sákanda ní ña takuii yó'ó. ¹⁹ Ta nayó'ó, xí'in ndi'i ndeé na síta na takuii xí'in yiton ña chinda'á tón barco kuq'án nó, ta xa kuq'án na ñii o'on án ñii iño kilómetro noq takuii,† ta saá nakoto na vaxi xá'á taJesús noq takuii mini yó'ó, ta kixá'á na yí'vi ní na. Ta xa yatin vaxi ra noq tón barco ñó'ó na, ²⁰ ta nika'án taJesús xí'in na:

—On kuyi'vi ndó, chi yi'i va kúu j —káchí ra xí'in na.

²¹ Ta saá kúsi ní ini na, ta naki'in na taJesús ndaa ra tón barco xí'in na, ta kama ní nixaa na noq kuq'án na.

To'on yó'ó ká'án ña xq'a kuq'a ní nivi nándukú na taJesús

²² Ta niti'vi inká kivi, ta inká tá'vi yu'u mini yó'ó, xa ndóo nivi ndáti na kixaa taJesús, chi xini na ñii laá barco nixiyo yu'u takuii yó'ó, ta saá kúndaq ini na ndi taJesús on vása ní-ndaa ra ini tón barco yó'ó, ta ndasaá kuiti naxíka xí'in ra ndaa na ini tón barco yó'ó,

ta xa kuq'án na xí'in nó. ²³ Ta saá xito na sava barco tón kixi ñoo Tiberias kixaa nó yu'u takuii mini yó'ó. Ta ndi'i tón barco yó'ó kixaa nó mji xiiña yatin noq xixi na síta va'a ña taxi taJesús nda'a na, kivi si'na nika'án ra taxi ra ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios. ²⁴ Ta saá kúndaq ini na on koq taJesús ní-kixaa, ni on koq naxíka xí'in ra yóo ka na yó'ó, ta saá nanivi yó'ó ndaa na ini tón barco tón kixi ñoo Tiberias, ta kuq'án na ñoo Capernaum nandukú na taJesús.

To'on yó'ó ká'án ndi taJesús kúu ra
sita va'a ndino'o ña taxi kutaku nivi

²⁵ Ta saá nanivi yó'ó nixaa na inká tá'vi yu'u takuii mini yatin ñoo Capernaum, ta naní'ni na taJesús. Ta saá nindaqá to'on na ra, káchí na xí'in ra:

—Tata Rabí, ¿ama kixaa ún yó'ó? —káchí na.

²⁶ Ta ndakuin taJesús, nika'án ra xí'in na:

—Ta ndixa ká'anj xí'in ndó on sivi xa'a ña xini ndó milagro ña ke'éj noq ndó kúu ña nándukú ndó yi'i. Ta xa'a ña taxi síta va'a xixi ndó andá nixaa ini ndó kúu ña nándukú ndó yi'i. ²⁷ On vá'a tá ndasaá kuiti sandi'i ndó ini ndó ña ndúkú ndó ña kuxu ndó, chi ñayó'ó ña yaxi ní tá'yi kúu ña. Ta va'a ka chikaa ndó ndeé ña ndúkú ndó inká noq ñaxixi ña on vása tá'yi. Ta yi'i, ta ta kixi noq Ndios, taxi ña kuxu ndó síta va'a ña kómí ndeé ña taxi kutaku ndino'o ndó, ta nda ñii kivi on ndi'í xa'a ndó. Saá chi Yivá'j Ndios xa taxi ra ndayi ra nda'a'j ña ke'éj saá —káchí taJesús xí'in na.

²⁸ Ta saá nindaqá to'on na ra, káchí na xí'in ra:

—¿Yukia xini ñó'ó ke'é ndi ña kivi kasa ndivi ndi chiño ña kóni Ndios? —káchí na xí'in taJesús.

† **6:19** O'on án iño kilómetro kúu oko o'on án oko uxu estadio, ña kúu ki'va xicho'on ñaño griego.

29 Ta taJesús ndakuijn ra, nika'an ra saá:

—Nayó'o kúu ña kóni Ndios ke'é ndó ña kasa ndivi ndó chiño ña kóni ra: xini ñó'ó kandixa ndó yi'i, ta ta t'ví ra —káchí taJesús xí'in na.

³⁰ Ta saá nindaqa to'on tuku na ra:

—¿Ndá milagro kúu ña ke'é ún noo ndi ña koni ndi, ta saá kandixa ndi ndi yó'ó kúu ún ta ta t'ví Ndios? Ta vitin, ¿yu kúu ña ke'é ún? ³¹ Chi naxij sikuá yó xixi na sítá va'a ña naní maná kivi nixiyo na yuku yichí. Ta xa'a ñayó'o káchí to'on Ndios ña nítáa na xina'á: “Taxi ra sítá va'a ña kixi ñoyivi ñino, xixi na”, káchí to'on Ndios —káchí na xí'in taJesús.

³² Ta ndakuijn taJesús nika'an ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa ká'anj xí'in ndó, on sivi taMoisés xikuu ta taxi sítá va'a ña kixi ñoyivi ñino xixi na, ta Yiváj Ndios kúu ta taxi ña xixi naxij sikuá yó. Ta vitin Ndios táxi ra nda'a ndó sítá va'a ndino'o ña kixi ñoyivi ñino. ³³ Ta sítá va'a ndino'o ña táxi Ndios kúu ta ta kixi noo Ndios ta noo ra ta kixaa ra nda ñoyivi yó'o, ta tayó'o ndixa taxi ra kutaku ndino'o ñivi —káchí taJesús xí'in na.

³⁴ Ta ndakuijn na, nika'an na xí'in ra:

—Tata, ndi'i saá kivi taxi ún sítá va'a yó'o nda'a ndi ña kuxu ndi ña —káchí na xí'in taJesús.

³⁵ Ta ndakuijn taJesús nika'an ra xí'in na:

—Yi'i kúu sítá va'a ndino'o, ta táxi ña kutaku ndino'o ñivi. Ta ñivi na ndikon yi'i nda ñii kivi on kivi ka na soko, ta ñivi na kándixa yi'i nda ñii kivi on yichí ka na takuí. ³⁶ Xa ndato'onj xí'in ndó to'on yó'o, ta tuku ká'anj xí'in ndó vitin ndi ndó'ó, vará xito ndó yi'i xí'in nduchu noo ndó, ta on xijn ndó kandixa ndó yi'i. ³⁷ Ta ñivi na chitóni Yiváj Ndios kundikon

na sataj, ndi'i nayó'o kixaa na nooj. Ta naki'in va'aj ndi'i na kixaa nooj, ta nda ñii kivi on vása taxini nda ñii nayó'o ña kuxiká na nooj. ³⁸ Chi yi'i keej noo Yiváj Ndios ta kixaa ñoyivi yó'o xa'a ña kasa ndivi ña kóni Yiváj, ta ta t'ví yi'i vaxi. Ta on sivi xa'a ña kóni miji kúu ña kixaa ñoyivi yó'o. ³⁹ Ta Yiváj, ta ta t'ví yi'i vaxi, kóni ra ña on sandaño'ó nda ñii ñivi na taxi ra nda'aj. Ta saá tá kixaa kivi sondí'í ñoyivi yó'o, ta sanatakuj ndi'i ñivi yó'o. ⁴⁰ Yiváj Ndios kóni ra ndi ñivi na xini yi'i ta kándixa na yi'i, ta ndi'i nayó'o kutaku ndino'o na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi, ta kivi sondí'í, yi'i sanatakuj ndi'i ñivi yó'o —káchí taJesús xí'in na.

⁴¹ Ta saá kixá'á najudío ká'an on vá'a na xa'a taJesús, chi nika'an ra, káchí ra saá: “Yi'i kúu sítá va'a ndino'o ña kixi noo Ndios”, káchí ra. ⁴² Ta kixá'á na ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿An on sivi tayó'o kúu taJesús sa'ya taJosé?, chi xini va'a yó yivá ra, xí'in si'i ra. Ta saá, ¿ndachun ká'an ra kee ra ñoyivi ñino noo yóo Ndios? —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

⁴³ Ta saá nika'an taJesús xí'in na:

—On ka'an kuáchí ka ndó to'on on vá'a xa'aj xí'in tá'an ndó.

⁴⁴ Saá chi tá Yiváj Ndios, ta ta t'ví yi'i vaxi, on vása chikaa ra ini ñivi ña kixaa na nooj ña kundikon na yi'i, ta nda ñii ñivi on kuchiño ke'é na saá. Ta tá kixaa kivi sondí'í, ta ndixa yi'i sanatakuj ndi'i ñivi yó'o, na kúu na ndikon yi'i. ⁴⁵ To'on Ndios ña nítáa naprofeza kuiya xina'á káchí ña saá: “Mii Ndios saná'a ra ndi'i ñivi”, káchí to'on yó'o. Ta ndi'i ñivi na chikaa so'o to'on ña saná'a Yiváj Ndios ta sakuá'á na ña, nayó'o kixaa na nooj.

⁴⁶ Ndixa nda ñii ñivi on ta'an koni na Ndios xí'in nduchu noo

na, ta ndasaá kuiti yí'j, t̄a t̄a k̄ixi n̄o r̄a kúu t̄a t̄a xa x̄ini ña'á. ⁴⁷ Ña ndixa ndaa ká'an̄i xí'in ndó: Ndi'i n̄ivi na kándixa yí'j kúu n̄ivi na ták̄u ndino'o ndi'i saá k̄iv̄i. ⁴⁸ Yí'j kúu s̄it̄a va'a ndino'o, ta kóm̄i ndee ña taxi ña kutak̄u ndino'o n̄ivi. ⁴⁹ Vará nax̄ij s̄ikuá yó x̄ina'á x̄ixi na s̄it̄a va'a ña nan̄i maná k̄iv̄i n̄ix̄ijo na yuku ȳichí, ta saá ni, n̄ix̄i'j ndi'i nayó'o. ⁵⁰ Ta yí'j kúu s̄it̄a va'a ña k̄ixi n̄o Ndios. Táná kuxu n̄ivi s̄it̄a va'a yó'o, ta saá on̄ k̄iv̄i k̄a na, ta kutak̄u ndino'o na ndi'i saá k̄iv̄i ña va'xi. ⁵¹ Yí'j kúu s̄it̄a va'a ña ták̄u, ña k̄ixi n̄o Ndios, ta n̄o ña k̄ixaa ña ñoyívi yó'o. Táná kuxu n̄ivi s̄it̄a va'a yó'o, ta ndixa on̄ ndi'i xa'a na, ta n̄ivi yó'o kutak̄u na ndi'i saá k̄iv̄i. S̄it̄a va'a ña ká'an̄i xa'a yó'o kúu koñu'j ña sok̄oj xa'a ndi'i n̄ivi ñoyívi yó'o ña kuchiño kutak̄u na ndi'i saá k̄iv̄i —káchí t̄aJesús xí'in na.

⁵² Tá najudío na ndóo yó'o x̄inj̄i s̄o'o na t̄o'on yó'o, ta saá k̄ixá'á na náa na xí'in tá'an na, chí on̄ vása kúndaq̄a ini na t̄o'on n̄ika'an̄ t̄aJesús. Ta n̄ika'an̄ na, káchí na saá:

—¿Ndasaá ke'é t̄ayó'o ña taxi ra koñu'j ra kuxu yó? —káchí na.

⁵³ Ta ndakuijn̄ t̄aJesús, n̄ika'an̄ ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa kúu t̄o'on yó'o: N̄ivi na on̄ kuxu koñu'j ni on̄ ko'o na n̄ij̄i, nayó'o ndixa on̄ kutak̄u ndino'o na. ⁵⁴ Ta ndi'i n̄ivi na x̄ixi koñu'j ta xí'i na n̄ij̄i, nayó'o kúu n̄ivi na ndixa ták̄u ndino'o, ta k̄iv̄i sondí'í, yí'j sanatak̄uj̄i nayó'o. ⁵⁵ Saá chí koñu'j kúu ñava'a ndino'o x̄ixi n̄ivi, ta n̄ij̄i kúu ñava'a ndino'o xí'i n̄ivi. ⁵⁶ Ndi'i n̄ivi na x̄ixi koñu'j ta xí'i na n̄ij̄i kúu n̄ivi na ñii yóo xí'in̄i, ta yí'j ñii yóo'j xí'in nayó'o. ⁵⁷ Ndios t̄a t̄aták̄u ndino'o, t̄i'ví ra yí'j, ta yí'j ták̄u ndino'o'j chí ták̄u Ndios. Ta ñii k̄i'va saá ndi'i n̄ivi na kuxu koñu'j, nayó'o kutak̄u

ndino'o na chí ták̄u'j. ⁵⁸ Yí'j kúu s̄it̄a va'a ndino'o ña kee ñoyívi n̄ino n̄o yóo Ndios. On̄ vása ñii kúu s̄it̄a va'a yó'o xí'in s̄it̄a va'a ña nan̄i maná ña x̄ixi nax̄ij̄i s̄ikuá yó x̄ina'á. Saá chí, vará x̄ixi na s̄it̄a va'a maná yó'o, ta saá ni, n̄ix̄i'j ndi'i na. Ta ndi'i n̄ivi na kuxu s̄it̄a va'a ndino'o ña kúu koñu'j, ta n̄ivi yó'o kutak̄u ndino'o na ndi'i saá k̄iv̄i ña va'xi —káchí t̄aJesús xí'in na.

⁵⁹ T̄aJesús n̄ika'an̄ ra t̄o'on yó'o k̄iv̄i yóo ra sáná'a ra n̄ivi ve'e ño'o sinagoga ñoo Capernaum.

T̄o'on n̄ika'an̄ t̄aJesús kóm̄i ña ndee

taxi ña kutak̄u ndino'o n̄ivi

⁶⁰ Tá x̄inj̄i s̄o'o na ndi'i t̄o'on ña n̄ika'an̄ t̄aJesús yó'o, ta kua'a ní n̄ivi na ndik̄on̄ s̄at̄a ra, k̄ixá'á na ká'an̄ tá'an na, káchí na saá:

—T̄o'on yó'o ȳo'v̄i ní ña. ¿Yu kúu n̄ivi kuchiño kandixa na t̄o'on yó'o? —káchí na xí'in tá'an na.

⁶¹ Ta kúndaq̄a ini t̄aJesús ña ká'an̄ on̄ vá'a na xa'a t̄o'on ndat̄o'on ra, ta n̄ika'an̄ ra xí'in na, káchí ra saá:

—¿An̄ t̄o'on ña ndat̄o'on̄i xí'in ndó sándi'i ña ini ndó? ⁶² Ta saá, ¿ndasaá k̄a ví naka'nda ní ini ndó táná koto ndó yí'j, t̄a t̄a k̄ixi n̄o Ndios, k̄iv̄i ndikó'j ndaa'j ñoyívi n̄ino n̄o si'na n̄ix̄ijo'j? ⁶³ Ñii laá Níma Ndios kóm̄i ña ndee ña taxi ña kutak̄u ndino'o n̄ivi, ta ndee ña kóm̄i ȳik̄i koñu'j n̄ivi on̄ vása kúndeé ña taxi ña kutak̄u ndino'o nda ñii n̄ivi. T̄o'on ña n̄ika'an̄i xí'in ndó kúu t̄o'on Níma Ndios ta kóm̄i ña ndee ña taxi ña kutak̄u ndino'o ndó. ⁶⁴ Ta saá ni, sava ndó'ó on̄ vása kándixa ndó t̄o'on ña ká'an̄i xí'in ndó —káchí t̄aJesús xí'in na.

Chí nda k̄iv̄i no'ó xa kúndaq̄a ini t̄aJesús yu kuu n̄ivi na on̄ kandixa ña'á, ta kúndaq̄a ini ra yu kuu t̄a t̄a ko'on̄ s̄ikó kú'ná ña'á nda'a n̄ivi na s̄aa ini x̄ini ña'á. ⁶⁵ Ta saá n̄ika'an̄ k̄a ra xí'in na:

—Ñakán kía xa ndato'onj xí'in ndó ndí ndá ñii nivi on kuchiño na kixaa mji na nooj ña kundikõn na yij, tá on vása chikaa Ndios ini na ke'é na saá —káchí tãjesús xí'in na.

⁶⁶ Tãnda kivi saá kuã'a ní nivi na xindikõn satã tãjesús, sandakoo na ra, ta on vása ka kuã'an na satã ra. ⁶⁷ Ta saá tãjesús njindaqã to'on ra na uxu ovj xika xí'in ra, ta njika'an ra saá xí'in na:

—Ta ndó'ó, ¿yukia káchí ini ndó? ¿Án kóni ndó sandakoo ndó yij ndatán nivi yó'o sandakoo na yij? —káchí ra xí'in na.

⁶⁸ Ta ndakuijn tãSimón Pedro njika'an ra:

—Tata, ¿yu kúu ka ví inka tãa tã kuchiño ndj kundikõn ndj?, chi ñii lãá yó'ó kúu tãa tã kã'an to'on ña kómí ndee ña taxi kutaku ndino'o nivi. ⁶⁹ Xa kãndixa va'a ndj yó'ó, ta xinj ndj yó'ó kúu Cristo, tãa tã tiví Ndios sakaku nivi ñoyivi yó'o ta kúu ún Sa'ya Ndios tatãku —káchí tãPedro xí'in tãjesús.

⁷⁰ Ta tãjesús ndakuijn ra njika'an ra, káchí ra saá:

—¿Án on ndixa mji yij kúu tãa tã nakaxin mji uxu ovj ndó'ó ña kundikõn ndó yij?, ta ini ñii ndó'ó nákaã ñanímã ndiva'a —káchí tãjesús xí'in na.

⁷¹ Káchí ra saá xã'a tãjudas sa'ya tãSimón Iscariote, chi tãjudas yó'o kúu ñii tatã'an na uxu ovj xika xí'in tãjesús, ta vaxi kivi tãjudas yó'o sjkó kuí'ná ra tãjesús nda'a na sãã ini xini ña'á.

7

Tõ'on yó'o kã'an ña nañani tãjesús on tã'an kandixa na ra

¹ Ta saá tãjesús xika ra kuã'a ní ñoo ña ñó'o estado Galilea, chi on xijn ra kaka ka ra ñoo ña ñó'o estado Judea, chi naná'no noo najudío ndúkú na ka'ni na

ra. ² Ta saá xa yatin tóndaã kivi ña sákana najudío viko kã'no, ña naní viko ve'e tia'va.* ³ Ta nañani tãjesús kixaa na noo ra, ta njika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¿Án on vá'a sandakoo ún ñoo válí yó'o ta ko'on ún ñoo ná'no ña ñó'o estado Judea?, chi ñoo kãn kuã'a ní ka nivi na ndikõn satã ún kuchiño koto na milagro ke'é ún. ⁴ Tá ndixa ke'é ún chiño ná'no, ta, ¿ndachun on vása saná'ún ña noo ndi'i nivi ña kuchiño na koni na ña ke'é ún? Chi ndá ñii tãa on tondaã ra kuu ra takã'no, tá tayó'o kisa chiño se'é ra —káchí nañani tãjesús xí'in ra.

⁵ Nañani ra njika'an na saá xí'in ra chi on tã'an kandixa na ra. ⁶ Ta ndakuijn tãjesús, njika'an ra xí'in na:

—On ko'onj viko vitin chi on tã'an tondaã kivi ña chitõnj Ndios. Ta mji ndó, ndã ndá ka kivi kúu ña va'a ko'on ndó, ⁷ chi nanivi ñoyivi yó'o on kivi kusaã ini na koni na ndó'ó. Ta yij, sãã ní ini nivi yó'o xini na yij, chi kã'an kãxinj xí'in na xã'a ña on vá'a ke'é na. ⁸ Ta va'a kuã'an ndó viko vitin, ta yij, on ko'onj xí'in ndó, chi on tã'an kixaa kivi ña chitõnj Ndios ko'onj —káchí tãjesús xí'in nañani ra.

⁹ Ta saá njndõo ra ñoo estado Galilea.

Tõ'on yó'o kã'an ña xã'a ña ndato'on tãjesús xí'in nivi na ndóo viko ve'e tia'va

¹⁰ Ta nañani tãjesús kee na kuã'an na viko ña kãna ñoo Jerusalén. Ta saá njya'a lo'o kivi, ta kee tãjesús kuã'an se'é ra viko yó'o, ña on vása koni nivi kuã'an ra. ¹¹ Ta najudío na ndóo viko yó'o nándukú na tãjesús, ta kã'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Mikia yóo tãjesús? —káchí na.

* 7:2 Viko yó'o kãna ña uxã kivi xã'a ña náka'an na ndasaã Ndios chindee ra naxij sikuá na kivi xitaku na noo ño'o yichí kujya xina'á.

12 Ta kuꝗ'a ní n̄ivi ká'an na ndátot'on na xí'in tá'an na xa'a tajesús. Sava na ká'an xa'a ra va'a ní taa kúu ra, ta inká na ká'an xa'a ra on vása va'a taa kúu ra, chí tã sándá'vi kuiti n̄ivi kúu ra, káchí na. 13 Ta ndi'i n̄ivi na ká'an yó'o, ndasaá kuiti xí'in tá'an m̄iji na ká'an na, chí on x̄iin na ña kon̄i so'o naná'no noo najudío xa'a ña ndátot'on na. Saá chí yí'ví na noo naná'no yó'o.

14 Ta tónɗaa k̄ivi ña kúu m̄iji ma'ño viko yó'o, ta tajesús n̄ixaa ra ve'e ño'o ká'no, ta k̄ixá'á ra sáná'a ra n̄ivi na ndóo yó'o. 15 Tá najudío x̄inj̄i so'o na ña ká'an tajesús sáná'a ra, ta ñaka'nda ini na xa'a ña x̄inj̄i so'o na, ta ñika'an na, káchí na saá:

—¿Ndachun va'a ní x̄inj̄i tayó'o?, ta on vása ní-ka'vi ra kuꝗ'a ní k̄uyã ve'e noo ká'vi na —káchí na.

16 Ta saá ñika'an tajesús xí'in na:

—On s̄ivi to'on m̄ijj̄i kúu ña sáná'aj, ta sáná'aj to'on Ndios, taa ta t̄i'ví ȳi'i. 17 Ta ndi'i n̄ivi na chíkaa ini ña kasa ndivi na ña kóni Ndios, n̄ivi yó'o kúu na kúchiño kundaa va'a ini ndí án ndixa xí'in ndayí Ndios sáná'aj n̄ivi, án kuiti xí'in ndayí m̄ijj̄i sáná'aj na. 18 Ta taa tã ká'an xí'in ndayí m̄iji, tayó'o ká'an ra ña kasa ká'no xí'in m̄iji ra noo n̄ivi. Ta taa tã ndúkú ña kanóo síkón ñatot'ó inká taa tã t̄i'ví ña'á, ta taa tã ndúkú ñayó'o kúu tã ká'an ña ndixa ndaa, ta on koó ñavatá ini tayó'o.

19 ¿Án on s̄ivi ñandaa kúu ña tãMoisés taxi ra ndayí Ndios nda'a nax̄ij̄i sikuá yó? Ta ndã ñii ndó'ó on vása kándixa ndó ndayí yó'o. Ta vitin, ¿ndachun kóni ndó ka'ni ndó ȳi'i?

20 Ta ndakuijn na, ñika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Yó'ó, ¿ndixa nákaa nima ndiva'a ini ún, ta sáka ní ña s̄inj̄i ún! ¿Yu kúu n̄ivi kóni ka'ni yó'ó? —káchí na xí'in ra.

21 Ta ndakuijn tajesús:

—Ñii milagro ke'éj̄i noo ndó, ta ndi'i ndó'ó ñaka'nda ní ini ndó, chí ke'éj̄i ñava'a yó'o k̄ivi ȳij̄i. 22 Ta m̄iji ndó, k̄ivi ȳij̄i ña nákindée ndó, ta saá ni, kisa chiño ndó. Saá chí tá ñii talo'o sa'ya ndó n̄ixinq̄o ra onã k̄ivi m̄iji k̄ivi ȳij̄i, ta nduxã kasa ndivi ndó costum-bre ña ñani circuncisión,† chí saá kisa ndivi ndó ña xa'nda chiño tãMoisés noo nax̄ij̄i sikuá yó. (Ta on s̄ivi tãMoisés kúu tanot'ó xa'nda chiño ña kasa ndivi n̄ivi ña ñani circuncisión yó'o, chí on tã'an kã kixaa k̄ivi kaku tãMoisés, ta nax̄ij̄i sikuá yó tãAbraham, tãIsaac, xí'in tãJacob xa kisa ndivi na ñayó'o.) 23 Ta xa'a ña on x̄iin ndó ya'a ndoso ndó noo ndayí tãMoisés, ta nduxã kasa ndivi ndó chiño lo'o ña ñani circuncisión, vará m̄iji k̄ivi ȳij̄i kúu ña. Ta saá, ¿ndachun sãã ini ndó x̄ini ndó ȳi'i xa'a ña kisa ndivi chí ña va'a, chí sanda'aj ñii tã ndeé ndó'o, vará k̄ivi ȳij̄i x̄ikuu ña? 24 Tá ndasaá kuiti x̄ito ndó ña ké'é n̄ivi, ta on vása kúchiño kasa nani ndó xa'a ña ké'é na. Saá chí x̄inj̄i ñó'ó kundaa ini ndó yu kúu ña ndixa ndaa, ta saá kúchiño kasa nani ndó xa'a n̄ivi án ndixa ndíso na kuachí —káchí tajesús xí'in na.

*Tot'on yó'o ká'an ña ndí on vása kúndaa ini n̄ivi
án ndixa tajesús kúu Cristo*

25 Ta saá sava n̄ivi na táku ñoo Jerusalén ká'an tá'an na, káchí na saá:

—¿Án on s̄ivi tayó'o kúu taa tã kóni nachiño ná'no ka'ni na? 26 Ta vitin yó'o yóo ra, ká'an ndoso ra noo yó, ta ndã ñii naná'no on vása ká'an na xí'in ra. ¿Án x̄ani s̄inj̄i

† 7:22 Costumbre najudío ña ñani "circuncisión" kúu ña xa'nda na lo'o ñii s̄inj̄i ñattee talo'o. Ké'é na saá xa'a ña taxi na ra nda'a Ndios.

nachiño ná'no yó'o ndí tayó'o kúu Cristo, ɬa ɬa ɬi'ví Ndios sakaku m̄i yó? ²⁷ Ta tayó'o ɔn kivi kuu ra Cristo, chi xáni s̄inj yó ndí nda ñii n̄ivi ɔn koni na míchí k̄ixi Cristo. Ta ɬaJesús yó'o, x̄inj yó ndá ñoo k̄ixi ra —káchí na, ká'an na x̄i'in tá'an na.

²⁸ Ta yóo ɬaJesús sáná'a ra n̄ivi ve'e ño'o ká'no, ta saá ndee ka ndan̄i'i ra ɬach̄i ra, ta n̄ika'an ra:

—¿Án ndixa x̄inj ndó ȳi'i? ¿Án ndixa x̄inj ndó mik̄ia k̄ixi? ɔn s̄ivi x̄i'in ndayí m̄ij̄i kúu ña k̄ixaaj̄i ñoyívi yó'o, ta ȳi'i k̄ixaaj̄i x̄i'in ndayí Ndios, ɬa ɬa ɬi'ví ȳi'i, ta tayó'o kúu ɬa ɬandaa ndino'o. Ta ndó'ó, ɔn vása x̄inj ndó ra. ²⁹ Ta ȳi'i, x̄inj va'a'i ra chi k̄ixi ɔn ɔn ra, ta tayó'o ɬi'ví ra ȳi'i k̄ixaaj̄i ñoyívi yó'o —káchí ɬaJesús, ká'an ra.

³⁰ Tá x̄inj s̄o'o na ña n̄ika'an ra, ta k̄ixá'a na ndúkú ndee na tiin na ra, ta nda ñii n̄ivi n̄i-kuchiño na ɬondaa na tiin na ra, chi ɔn ɬa'an ɬondaa k̄ivi ña ch̄itóni Ndios. ³¹ Ta ku'a'a ní n̄ivi k̄andixa na ra, ta ká'an na, káchí na saá:

—Ndixa tayó'o kúu Cristo, chi ɔn k̄ivi k̄ixaaj̄i ink̄a ɬa ɬa kuchiño ke'é milagro ná'no ka ɔn ña ke'é tayó'o —káchí na, ká'an na.

To'on yó'o ká'an ña nafariseo ɬi'ví na napolicia ña tiin na ɬaJesús

³² Ta nafariseo x̄inj s̄o'o na ña ndaɬo'on n̄ivi x̄a'a ɬaJesús. Ta saá nafariseo yó'o x̄i'in naná'no ɔn nasuɬu ɬi'ví na napolicia na ndaa ve'e ño'o ká'no ña ko'on na tiin na ɬaJesús. ³³ Ta n̄ika'an ɬaJesús x̄i'in n̄ivi:

—Ñii káni lo'o koo ka i x̄i'in ndó, ta saá ko'on i ndikó i ɔn yóo ɬa ɬa ɬi'ví ȳi'i k̄ixaaj̄i. ³⁴ Ta saá nandukú ndó ȳi'i, ta ɔn kuchiño ndó naní'i ndó ȳi'i, ta ni ɔn kuchiño ndó ko'on ndó ɔn koo i —káchí ra x̄i'in na.

³⁵ Ta saá naná'no ɔn najudío ká'an tá'an na, káchí na saá:

—¿Mik̄ia ko'on tayó'o? ¿Ndachun ká'an ra ko'on ra ɔn ɔn kivi naní'i yó ra? ¿Án ko'on ra ñoo x̄iká ña kúu ñoo griego ɔn táku ku'a'a ní najudío? ¿Án ko'on ra ñoo kán ña saná'a ra nagriego? ³⁶ Chi ɔn vása kúndaa ini yó yukia káchí ɬo'on ká'an ra, chi n̄ika'an ra ndí nandukú yó ra ta ɔn vása naní'i yó ra, ta ni ɔn kuchiño yó x̄a'a yó ɔn ko'on ra koo ra —káchí na, ká'an na x̄i'in tá'an na.

To'on yó'o ká'an ña x̄a'a ɔn kaku ku'a'a ní yuta x̄i'in takuii tá táku

³⁷ Ta n̄itondaa k̄ivi sondí'i viko yó'o, ta m̄ij̄i ñayó'o kúu k̄ivi ká'no ní ka. Ta saá nakundichi ɬaJesús, ta x̄i'in ndí'i ndee ra n̄ika'an ra, káchí ra saá:

—Ndí'i n̄ivi na yíchi ní takuii, va'a kixi na ɔn i, ta taxi takuii ko'o na. ³⁸ Ta n̄ivi na kandixa ȳi'i, ta ini nayó'o kaku takuii tá táku, ta nandika takuii yó'o ku'a'an rá, ta nduu rá ku'a'a ní yuta ná'no, chi saá káchí ɬo'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'a —káchí ɬaJesús x̄i'in na.

³⁹ Ku'a'a ní yuta ná'no x̄i'in takuii tá táku yó'o ká'an ña x̄a'a Níma Ndios ña naki'in n̄ivi na kandixa ɬaJesús. Ta k̄ivi n̄ika'an ra ñayó'o, ta ɔn ɬa'an ka naki'in n̄ivi Níma Ndios saá, chi ɔn ɬa'an ɬondaa k̄ivi ña ndikó ɬaJesús ñoyívi n̄ino ɔn yóo ñalivi ká'no x̄i'in Ndios.

To'on yó'o ká'an x̄a'a ña náta'vi tá'an n̄ivi x̄a'a ɬaJesús

⁴⁰ Tá x̄inj s̄o'o na ña ká'an ɬaJesús, ta sava n̄ivi n̄ika'an na, káchí na saá:

—Ñandaa k̄ia tayó'o kúu ɬaprofeta ká'no ɬa ndati ndi k̄ixaaj̄i —káchí na.

⁴¹ Ta ink̄a na ká'an, káchí na saá:

—Tayó'o kúu Cristo, ɬa ɬa ɬi'ví Ndios sakaku ra m̄ij̄i yó —káchí na. Ta sava na ká'an:

—On kivi kuu tayó'o Cristo chi Cristo on kivi kuu ra ta kixi ñoo estado Galilea. ⁴² To'on Ndios ña nĩtaa na xina'á káchí ña Cristo kuu ra ñii sa'ya ñani síkuá tarey David, ta kaku ra ñoo Belén ña nákaa estado Judea ñoo xitaku tarey David, káchí to'on Ndios —káchí na, ká'an na.

⁴³ Ta saá kixá'á na náta'vi tá'an na xa'a tajésus, chi on vása kúchiño ñii koo yu'ú na xa'a ra. ⁴⁴ Sava na kóni na tiin na ra ña ko'on ra ve'e kaa, ta nda ñii na ñi-kuchiño ña tondaa na tiin na ra.

To'on yó'o ká'an ña ndi napolicia naka'nda ini na

ña xini so'o na to'on tajésus

⁴⁵ Ta saá napolicia ndikó na kixaa na ñoo ndoo nafariseo xí'in inká naná'no ñoo nasutu. Ta nayó'o ñindaqá to'on na napolicia yó'o:

—¿Ndachun ñi-tiin ndó tajésus kixi ra yó'o xí'in ndó? —káchí na.

⁴⁶ Ta ndakuijn napolicia ñika'an na:

—Nda ñii yichi on ta'an koni so'o ndi ñii taa ká'an ra to'on ndatán ká'an tayó'o —káchí na.

⁴⁷ Ta ndakuijn nafariseo, ñika'an na, káchí na saá:

—¿An xa sandá'vi ra ndó'ó?

⁴⁸ Chi nda ñii naná'no ñoo yó'o, ta nda ñii mji ndi nafariseo on vása kándixa ndi ra. ⁴⁹ Ta ñivi na chíkaa so'o ña ká'an ra, nayó'o kuu na on vása xini va'a ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés, ta ñivi na ñitavi chí'ña kuu nayó'o —káchí nafariseo xí'in napolicia.

⁵⁰ Ta ñii tafariseo ta yóo xí'in nayó'o kuu taNicodemo, ta tayó'o kuu taa ta yachi ka ñixa'an ra ñii ñoo ñoo tajésus. Ta vitin ká'an ra xí'in nafariseo yó'o, káchí ra saá:

⁵¹ —Ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés ña kándixa yó káchí ña saá: Tá yóo ñivi taxi kuachi xa'a ñii taa, ta saá si'na nachiño xini ñó'ó koni so'o na to'on ña ka'an

mji ra ndakuijn ra xa'a ra. Ta saá nachiño kuchiño kasa naní na xa'a ra án ndiso ra kuachi. Saá káchí ndayí ña kándixa yó —káchí taNicodemo xí'in na.

⁵² Ta ndakuijn na, ñika'an na xí'in ra:

—¿An yó'ó kuu tatá'an ra? ¿An taño Galilea kuu yó'ó xí'in ra? Xini ñó'ó ka'vi va'a ún to'on Ndios ña nĩtaa na xina'á, ta saá kundaa ini ún ndi nda ñii taprofeta on ta'an kee ra ñoo estado Galilea —káchí na xí'in taNicodemo.

⁵³ Ta saá kee ndi'i na kuano'o na ve'e na.

8

To'on yó'o ká'an ña xa'a

ñii ña'a ña ñiki'vi kuachi xí'in ñii taa

¹ Ta tajésus ku'an ra, ta ku'an ndaa ra ñii xiki ña naní Xiki tón Olivo. ² Ta ñitivi xitaan inká kivi, ta ndikó tajésus, kixaa ra ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén. Ta saá kixaa ñii ti'vi ká'no ñivi ñoo ra, ta xikoo ra, ta kixá'á ra saná'a ra ñivi yó'o. ³ Ta saá sava nafariseo xí'in nataa na saná'a ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés kujya xina'á, vaxi na ñoo tajésus. Ta kixaa na ñoo ra xí'in ñii ña'a, ña tiin na, chí naní'i na ña tá'an mji kí'vi ña kuachi xí'in ñii taa ta on sivi yij ña kuu, káchí na. Ta kani ndichi na ñaña'a yó'o ma'ño ñoo ndoo ku'a ní ñivi, yatin ñoo yóo tajésus. ⁴ Ta saá nafariseo xí'in nataa na saná'a ndayí ñika'an na xí'in tajésus, káchí na saá:

—Tata maestro, naní'i ndi ñaña'a yó'o tá'an mji kí'vi ña kuachi xí'in ñii taa ta on sivi yij ña kuu. ⁵ Ta ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés xina'á xa'nda chiño ña ndi xini ñó'ó koon yó yuu ndi'i náña'a ná ké'é saá, anda kivi ná. Ta yó'o, zyukia káchí ún xa'a ñayó'o? —káchí na xí'in ra.

⁶ Saá ñindaqá to'on na tajésus chí ndúkú na ña nakava ra

kuachi, ñakán kuchiño na taxi na kuachi xa'a ra ño nachiño. Ta tajesús on vása ní-ndakuijn ra yu'u na, ta chindee ra ño ra, ta xí'in nduku nda'a ra, kixá'á ra taa ra ño ño'o. ⁷ Ta tuku tuku ndaka to'on na yu kúu ña ke'é na xí'in ñaña'a yó'o. Ta saá tajesús ndani'i ra ño ra, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yukú ndó'o na on koó nda ñii kuachi kómí, ta vitin kuu ndó nanó sakana yuu sata ñaña'a yó'o —káchí tajesús xí'in na.

⁸ Ta tuku chindee ra ño ra, ta taa ra xí'in nduku nda'a ra ño ño'o. ⁹ Ta ñivi yó'o xini so'o na ña ñika'an ra xí'in na, ta saá ñii ñii na kee na ku'a'an na. Si'na kee na xikua'a ní ka, ta saá xikundikon ndi'i inka na, ku'a'an na. Ta saá sijn laá kuiti ñaña'a yó'o ñindoo ñindichi ño tajesús. ¹⁰ Ta tajesús ndani'i ra ño ra, ta ñindaka to'on ra ñaña'a yó'o, káchí ra xí'in ña:

—Nana, ¿míchí ku'a'an ñivi na chika kuachi sata ún? ¿An on koó nda ñii nayó'o yita na ká'an na ndí xini ñó'o kivi ún? —káchí ra xí'in ña.

¹¹ Ta ndakuijn ña, ñika'an ña:

—On koó ka nda ñii ñivi na ká'an xini ñó'o kivi ún yita yó'o, Tata.

Ta ndakuijn tajesús, ñika'an ra saá:

—Ta ni yi'i, on ka'aní ndí xini ñó'o kivi ún, nana. Ta vitin kuano'o ún, ta on ki'vi ka ún kuachi —káchí tajesús xí'in ña.

To'on yó'o ká'an ña tajesús kúu ño'o ndino'o yé'e

¹² Ta saá tajesús tuku ñika'an ra xí'in ñivi na ndóo ve'e ño'o yó'o:

—Yi'i kúu ño'o ndino'o yé'e ño ñivi ñoyívi. Ta ndi'i ñivi na kundikon yi'i, on ko'on ka na yichi naa ní ña on vá'a, chí kukomí na ño'o ndino'o ña taxi kutaku ndino'o na —káchí tajesús.

¹³ Ta nafariseo ñika'an ra xí'in ra, káchí na saá:

—Ndasaá kuiti mji ún ká'an ún ndakuijn ún xa'a ún, ta on koó inka ñivi ndakuijn xa'a ún. Ta saá ña ká'an ún xa'a mji ún, on vása ndaya'ví ña ño ndí —káchí na xí'in tajesús.

¹⁴ Ta ndakuijn tajesús, ñika'an ra xí'in na:

—Vará ndakuijn xa'a mji, ta saá ni, ña ndaya'ví kúu to'on ña ká'aní, chí xini va'aj míchí kixi, ta xini va'aj míchí ko'oní. Ta ndó'o, on vása xini ndó míchí kixi, ta ni on vása xini ndó míchí ko'oní. ¹⁵ Ta ndó'o, ndasaá kuiti xí'in ñandíchi sijn ñivi kisa nani ndó xa'a kuachi inka ñivi. Ta yi'i, on vása kisa nani xa'a kuachi nda ñii ñivi vitin. ¹⁶ Ta saá ni, táná kasa nani xa'a kuachi ñivi, ta xí'in ña ndixa ndaa ke'éj saá. Chí on sivi ñii laá mji kasa nani xa'a kuachi ñivi, ta Yivá Ndios, taa ta ti'vi yi'i, ñii yóo ra xí'iní ña kasa nani ndí xa'a kuachi ñivi.

¹⁷ Yóo ndayí ña kisa ndivi ndó ña káchí ndí xini ñó'o koo ovi ñivi, tá ñii koo yu'u to'on ña ndakuijn na ovi yó'o, ta saá va'a kandixa yó ña ká'an na, chí saá kisa ndaa na xa'a kuachi, káchí ndayí ña kisa ndivi ndó. ¹⁸ Ta yi'i kúu ñii taa ta ndakuijn xa'a mji, ta Yivá, taa ta ti'vi yi'i, kúu inka ta ndakuijn xa'a —káchí tajesús xí'in na.

¹⁹ Ta saá ñindaka to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—¿Mikía yóo Yivá ún? —káchí na.

Ta ndakuijn tajesús, ñika'an ra xí'in na:

—On vása xini ndó yi'i, ni on vása xini ndó Yivá. Tá kundaq ini ndó yu kúu, ní kúu, ta saá ndixa kundaq ini ndó yu kúu Yivá —káchí tajesús xí'in na.

²⁰ Ndi'i to'on yó'o ñika'an tajesús xí'in na kivi yóo ra ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, chí yóo ra sáná'a ra ñivi na ndóo yatin ño yita caja ño tán na s'i ún ña sóko ñivi ño Ndios. Ta nda ñii ñivi ñi-tiin na ra ña nataxi

na ra nda'a nachiño, chi on ta'an tonda qivi chitoní Ndios saá ke'é na xí'in ra.

To'on yó'o ká'an ña ndí taJesus on sivi taa ta ñoyivi yó'o kúu ra

²¹ Ta saá nika'an taJesus xí'in na:

—Yachi ní kee j ko'onj, ta ndó'ó nandukú ndó yí'i, ta on kuchiño ndó naní'i ndó yí'i. Saá chi on xjin ndó ndikó ini ndó xa'a kuachi ndiso ndó, ta ndixa kivi ndó xí'in kuachi ndiso ndó. Ta saá on kivi ko'on ndó ta xaá ndó noq ko'onj —káchí ra.

²² Ta naná'no noq najudío ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—On kivi ko'on yó noq ko'on ra, káchí ra. ¿Án xani sijní ra ka'ni xí'in mji ra, ñakan nika'an ra saá? —káchí na ká'an na xí'in tá'an na.

²³ Ta nika'an taJesus xí'in na, káchí ra saá:

—Ndi'i ndó'ó kúu ndó nivi ñoyivi yó'o, ta ndasaá kuiti ndikon ndó yichí ñoyivi yó'o. Ta yí'i, taa ta kee ñoyivi njno kúu j, ta on vása ndikon j yichí ñoyivi yó'o.

²⁴ Xa ndato'onj xí'in ndó ndixa kivi ndó xí'in kuachi ndiso ndó. Saá chi tá on vása kándixa ndó to'on ña ndato'onj xa'aj xí'in ndó yu kúu yí'i, ta ndixa kivi ndó xí'in kuachi ndiso ndó —káchí taJesus xí'in na.

²⁵ Ta saá nika'an na xí'in ra:

—Ta yó'ó, ¿yu kúu ún? —káchí na xí'in ra.

Ta ndakuijn ra, nika'an ra xí'in na:

—Tanda kivi kixá'á j ká'an j xí'in ndó, xa ndato'onj xí'in ndó yu kúu j. ²⁶ Yoo ku'a ní ña kúchiño ka'an j xí'in ndó xa'a ña on vá'a ké'é ndó. Saá chi taa ta tiví yí'i vaxi kúu tanda ndino'o, ta ñii ki'va saá ndatán yoo to'on ña xini so'oj ká'an ra, saá yoo ña ká'an j xí'in nivi ñoyivi yó'o —káchí taJesus xí'in na.

²⁷ Ta nivi yó'o on vása ní-kundaq ini na ndí taJesus ká'an

ra xa'a Yivá ra Ndios. ²⁸ Ta saá nika'an ka taJesus xí'in na, káchí ra:

—Ta ñii kivi tiin ndó yí'i ta ndaní'i ndó yí'i, taa ta kixi noq Ndios, ta katakaa ndaa ndó yí'i ñii noq síkón. Ta saá kundaq ini ndó yu kúu j. Ta kivi yó'o ndixa kundaq ini ndó ndí nda ñii chiño on vása kisa ndivi mató'onj ña, ta ni on vása ká'an j to'on ña vaxi kuiti sijní mji. Ndasaa kuiti to'on ña ká'an Yivá j xí'in j, ñayó'o kúu ña ká'an j xí'in nivi. ²⁹ Taa ta tiví yí'i vaxi j, yoo ra xí'in j ndi'i saá kivi, ta nda ñii kivi on vása sándakoo mató'on ra yí'i, chi ndi'i saá kivi kisa ndivi j chiño ña kúsi j ini ra xini ra —káchí taJesus xí'in na.

³⁰ Tá xini so' o na ña nika'an ra, ta ku'a ní nivi na ndoo yó'o kándixa na ra.

To'on yó'o ká'an ña ndí ña ndixa ndaq ndino'o kúu ña saña nivi ko'on ndíka na noq ña on vá'a

³¹ Ta saá nika'an taJesus xí'in najudío na xa kándixa ña'a:

—Ta ndó'ó, tá ñii ñii kivi vaxi chikaa so' o ndó to'on j, ta kasa ndivi ndó to'on ña sáná'a j ndó'ó, ta saá kuu ndó nivi na ndino'o ini ndikon ndó yí'i. ³² Ta saá konj va'a ndó yu kúu ña ndixa ndaa ndino'o, ta ñandaq ndino'o yó'o kúu ña saña ndó ña kuchiño ko'on ndíka ndó —káchí taJesus xí'in na.

³³ Ta ndakuijn na, nika'an na, káchí na saá:

—Ndi'j kúu ndi sa'ya ñani síkuá ta Abraham, ta nda ñii kivi on vása ní-xikuu ndi namozo na on vása kómi ndayí sandakoo na chiño ña kisa chiño na noq napatrón na. ¿Ndachun ká'an ún xí'in ndi ñii kivi vaxi saña ndi ko'on ndíka ndi?

³⁴ Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa kúu to'on ká'an j xí'in ndó: Ndi'i nivi na ké'é ña on vá'a, nayó'o yoo na ndatán

yóo namozo na kisa chiño nọọ ña ọn vá'a, chi ña ọn vá'a yó'o kúu ña xá'nda chiño nọọ na. ³⁵ Nda ñii nivi na ndasaá kuiti kisa chiño nọọ taká'no, ọn vása kómí nayó'o ndayí kutaku na ve'e taká'no ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta ọta ọta kúu sa'ya mii taká'no xí'in ve'e, ndixa kómí tayó'o ndayí kutaku ra ve'e yivá ra ndi'i saá kivi. ³⁶ Ta saá ndixa tá Sa'ya mii Ọta ọtá'no kúu ọta ọta saña ndó'ó kọ'ọn ndíka ndó nọọ ña ọn vá'a, ta mii ña ndixa ndaa kọ'ọn ndíka ndó, ta ña ọn vá'a ọn kukomí ka ña ndayí ka'nda chiño ña nọọ ndó. ³⁷ Xini va'ai ndó'ó kúu ndó sa'ya ñani síkuá ọtáAbraham. Ta saá ni, kóni ndó ka'ni ndó yi'i, chi ọn xii ndó naki'in va'a ndó ọt'oni ña kutaku ña ini ndó. ³⁸ Yi'i ká'anj xí'in ndó ndasaá kuiti ña xini ta xini so'oj nọọ nixiyoj xí'in Yivá. Ta ndó'ó, ké'é ndó ndasaá kuiti ña xini so'oj ndó ká'an yivá ndó xí'in ndó —káchí ọtáJesús xí'in na.

Tọ'on yó'o ká'an yu kúu yivá nivi na ọn xii naki'in ñandaa

³⁹ Ta ndakuiin na, nika'an na xí'in ọtáJesús:

—ỌtáAbraham kúu yivá ndi —káchí na xí'in ra.

Ta nika'an ọtáJesús xí'in na:

—Tá sa'ya ndino'o ọtáAbraham kúu ndó, ta saá kọ'ọn ndó kundikon ndó yichi ra, níkuu.

⁴⁰ Ta ndó'ó, ọn vása ndikon ndó yichi ọtáAbraham, chi kóni ndó ka'ni ndó yi'i, ta yi'i kúu ọta ọta ká'an ọt'oni ña ndaa, ña kúu ọt'oni ña xini so'oj nika'an Ndios xí'in. Ta ọtáAbraham, ọn vása ní-ke'é ra ndatan ké'é ndó vitin. ⁴¹ Ta ndó'ó, ké'é ndó ndatan yóo ña ké'é mii yivá ndó —káchí ra xí'in na.

—Ọn sivi sa'ya sáká kúu ndi. Chi xini ndi ñii laá kúu yivá ndi, ọta kúu Ndios —káchí na xí'in ra.

⁴² Ta nika'an ọtáJesús xí'in na:

—Tá ndixa Ndios kúu yivá ndó, ta saá kuki'vi ini ndó koni ndó yi'i, chi yi'i keeji nọọ Ndios, ta

kixaa j yoo j yó'o vitin. Ta ọn vása ní-kixaa j xí'in ndayí mii, ta xí'in ndayí Ndios kixaa j, chi Ndios kúu ọta ọta t'ivi yi'i vaxi. ⁴³ Ọndachun ọn vása kundaa ini ndó ọt'oni ña ká'anj xí'in ndó? Ọn vása kúchiño ndó kundaa ini ndó chi ọn xii ndó chikaa so'oj ndó ọt'oni. ⁴⁴ Saá chi yivá ndó kúu ñanímá ndiva'a ká'no, ta ndó'ó kóni ndó kasa ndivi ndó ña ọn vá'a ña sakusii ndó ini yivá ndó. Ọnda kixá'a kivi nọọ ọnda vitin ñanímá ndiva'a ká'no yó'o kúu ña xá'ni nivi. Ta ñandiva'a ká'no yó'o, nda lo'o ọn vása ndikon ña yichi ndaa, saá chi nda lo'o ọn vása yóo ña ndixa ndaa ini ña. Ọt'oni ña vatá ká'an ña kúu ọt'oni ña kaku ini mii ña, chi ndixa nina ñavatá kuiti kúu ñanímá ndiva'a ká'no, ta kúu ña yivá ndi'í ñavatá. ⁴⁵ Ta yi'i, ká'anj ñandaa xí'in ndó, ta xa'a ñayó'o, ọn xii ndó kandixa ndó yi'i. ⁴⁶ Ọn yóo ñii ndó'ó na kúchiño naní'i ndó ta kasa ndaa ndó xa'a ñii ña ọn vá'a ké'é? Tá ọt'oni ña ndixa ndaa kúu ña ká'anj xí'in ndó, ta saá, ọndachun ọn xii ndó kandixa ndó ọt'oni ká'anj? ⁴⁷ Ndi'i nivi na kúu sa'ya ndino'o Ndios chikaa so'oj na ọt'oni ña ká'an ra. Ta ndó'ó, ọn sivi sa'ya Ndios kúu ndó, ñakan ọn vása chikaa so'oj ndó ọt'oni ña ká'an Ndios —káchí ọtáJesús xí'in na.

Tọ'on yó'o ká'an ña ndi ọn ọt'an ka kaku ọtáAbraham ta xa yoo ọtáJesús

⁴⁸ Ta ndakuiin sava najudío, nika'an na xí'in ọtáJesús, káchí na saá:

—Ọn sivi ndixa yó'o kúu ún ọt'oni Samaria? Ọn sivi ndixa kúu ún ọta ọta kómí ñii ñanímá ndiva'a ña sáka ní sini ún?

⁴⁹ Ta ndakuiin ọtáJesús, nika'an ra xí'in na:

—Ọn kọo níma ndiva'a kómí, ta ndixa kisa ọt'oni Yivá Ndios. Ta ndó'ó, nda lo'o ọn vása kisa ọt'oni

ndó yí'j. ⁵⁰ Ta ɔn vása ndúkú'j ña kasa ká'no n'jvi yí'j. Ta saá ni, yóo inká Ƨaa ƧaKá'no, ta Ƨayó'o kúu Ƨa ndúkú ña kasa ká'no n'jvi yí'j, ta m'ji ra kúu Ƨa kisa nani xa'á kuachi xí'in ñandaa. ⁵¹ Ña ndixa ndaa ká'an'j ndí ndi'i n'jvi na chikaa so'o to'on ña sáná'a'j, ɔn kivi nayó'o, ta kutaku na ndi'i saá kivi vaxi —káchí Ƨajesús xí'in na.

⁵² Ta saá najudío n'jka'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Vitin xini va'a ndi ndi ndixa kómí'ún nima ndiva'a, chi nina to'on sana ká'an'ún. Saá chi m'ji taxii sikuá yó ƧaAbraham xí'in ndi'i inká naprofeta na n'jka'an to'on Ndios xina'á, nayó'o n'ixi'i ndi'i na. Ta yó'o, káchí'ún ña táná chikaa so'o n'jvi to'on ña sáná'a'ún, ta nda ñii kivi ɔn kivi na. ⁵³ ¿Án xani sinj'ún kúu'ún Ƨa ká'no ka noo ƧaAbraham, xii síkuá yó? ¿Án xani sinj'ún kúu'ún Ƨa ká'no ka noo inká naprofeta? Ndi'i nayó'o, xa n'ixi'i na. ¿Yu kúu yó'o, ñakán kisa ká'no xí'in m'ji'ún? —káchí na xí'in ra.

⁵⁴ Ta ndakuijn Ƨajesús, n'jka'an ra xí'in na:

—Ta yí'j, táná kasa ká'no xí'in m'ji, ta ɔn vása ndaya'vi ña ké'éj saá. Ta Yivá'j kúu Ƨaa Ƨa kisa ká'no yí'j, ta Yivá'j yó'o kúu Ndios Ƨaa Ƨa kisa ká'no ndó, káchí ndó. ⁵⁵ Ta ndó'o, ɔn vása xini ndó Yivá'j Ndios, ta yí'j xini va'a'j ra. Chi tá yí'j ná ká'an'j ɔn vása xini'j ra, ta kuu'j ñii Ƨaa Ƨa ká'an to'on vatá kuiti, ñii k'i'va ndatán yóo m'ji ndó ká'an ndó nina to'on vatá. Ta ña ndixa ndaa kúu ña xini va'a'j Yivá'j Ndios ta chikaa so'o'j to'on ká'an ra. ⁵⁶ Kuyá xina'á taxii síkuá ndó ƧaAbraham kúsi'j ní ini ra xa'á ña n'jka'an Ndios xí'in ra ndí koto ra ña kixaa'j ñoyívi yó'o. Ta saá ndixa xini ƧaAbraham kixaa'j ñoyívi yó'o, ta kusii ní ini ra xini ra ñayó'o —káchí Ƨajesús xí'in na.

⁵⁷ Ta n'jka'an najudío xí'in Ƨajesús, káchí na saá:

—Ni ɔn Ƨa'an kukomí'ún ɔvi siko uxu kuyá, ta ká'an'ún xa xini'ún ƧaAbraham. ¿Ndasaá kuchiño kandixa ndi ña ká'an'ún? —káchí na xí'in ra.

⁵⁸ Ta ndakuijn Ƨajesús, n'jka'an ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa ká'an'j xí'in ndó ndí kivi ɔn Ƨa'an ka kaku ƧaAbraham, xa yóo'j ta xa táku'j —káchí ra.

⁵⁹ Tá ndi'i xini so'o na to'on yó'o, ta nisaá ní ka ini na xini na Ƨajesús, ta kixá'á na tiiin na yuu, ña kóni na koon na yuu ra ña ka'ni na ra. Ta Ƨajesús n'iki'vi ra ma'ño n'jvi, ta n'j-kuchiño na koni ka na ra, ta kee ra ve'e ño'o ká'no kuá'an ra.

9

To'on yó'o ká'an ña Ƨajesús sanda'a ra ñii Ƨaa Ƨakuáá

¹ Ta Ƨajesús xika ra kuá'an ra, ta nakutá'an ra xí'in ñii Ƨaa Ƨakuáá. Ta Ƨayó'o, Ƨakuáá nduchú noo kúu ra kaku ra. ² Ta naxika xí'in Ƨajesús njndaka to'on na ra, káchí na saá:

—Tata Rabí, ¿yukú na ndiso kuachi, xa'á ña kaku Ƨayó'o kuáá nduchú noo ra? ¿Án yivá ra xí'in si'í ra, án m'ji ra ndiso kuachi xa'á ña kaku kuáá ra?

³ Ta ndakuijn Ƨajesús, n'jka'an ra:

—On sivi kuachi m'ji ra kúu ña, ni ɔn sivi kuachi yivá ra xí'in si'í ra kúu ña kaku ra saá. Ƨayó'o kaku kuáá ra xa'á ña kuchiño koto n'jvi chiño va'a ña kasa ndivi Ndios xí'in ra. ⁴ Vitin kúu kivi ndivi ye'e ño'o, ta xini ñó'o yó kasa ndivi yó chiño Ndios, Ƨaa Ƨa ti'vi yí'j kixaa'j. Saá chi vaxi ña kuñoó, ta saá tá kixaa'j ñanaa ní, ta nda ñii n'jvi ɔn kivi ka kasa chiño na. ⁵ Ta ndi'i kivi ña yóo ka'j ñoyívi yó'o, yí'j kúu'j ño'o ye'e

noo ndi'i nivi ná saná'aḷ yichḷ ña ndaa —káchí tajesús xí'in na.

⁶ Ta saá tajesús, chíkaa ra tásij yu'u ra noo ño'o noo ñindichi ra, ta kisa va'a ra lo'o nda'yi xí'in tásij yu'u ra, ta chinóo ra lo'o nda'yi yó'o sata ndiovi nduchu noo takuaá yó'o, ⁷ ta nika'an ra xí'in takuaá, káchí ra saá:

—Va'a vitin ku'a'an ún pozo naní Siloé, ta nakata ún nduchu noo ún xí'in takuí pozo yó'o —káchí tajesús xí'in ra. (Ta to'on Siloé kóni káchí ña: Taa ta t'ivi na ku'a'an.)

Ta saá kee takuaá ku'a'an ra noo yóo pozo yó'o, ta nixaa ra, ta nakata ra nduchu noo ra xí'in takuí pozo. Ta saá ndikó ra kuano'o ra ve'e ra, ta xa va'a xito nduchu noo ra, chi xa nduva'a ra.

⁸ Ta nivi na táku yatin noo yóo ra, xí'in inka nivi na xini ña'a kivi xindukú chí'ña ra s'ún noo na, nayó'o nika'an na, káchí na saá:

—¿An on sivi tayó'o kúu taa ta nixiyo xindukú chí'ña s'ún noo nivi? —káchí na, ká'an na.

⁹ —Ndixa tayó'o kúu ra —káchí sava na.

Ta inka na nika'an:

—Ó'on, on sivi tayó'o kúu ra, ndasaá kuiti ná'a ra ndatán ná'a ta xindukú chí'ña —káchí na.

Ta mji ra, nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa y'i kúu taa ta xikuu takuaá ta xindukú chí'ña —káchí ra xí'in na.

¹⁰ Ta saá nindaqa to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—¿Ndasaá va'a xito nduchu noo ún vitin? —káchí na xí'in ra.

¹¹ Ta ndakuijn ra, nika'an ra:

—Taa ta naní Jesús kisa va'a ra lo'o nda'yi ta chinóo ndaa ra ña sata nduchu noo. Ta nika'an ra xí'inḷ ko'onḷ nakataḷ nooḷ xí'in takuí tá ñó'o ini pozo Siloé. Tá ndi'i kisa ndiviḷ ñayó'o, ta saá va'a tívi xitoḷ —káchí ra xí'in na.

¹² —Ta vitin, ¿mikiá yóo ta ke'é saá xí'in ún? —káchí na xí'in ra.

—On vása xiniḷ —káchí ra.

To'on yó'o ká'an ña nafariseo nindaqa to'on na taa ta xikuu takuaá

¹³ Ta nivi kóni na ndí taa ta xikuu takuaá yó'o ko'on ra xí'in na noo nafariseo, ta saá kee ra ku'a'an ra xí'in na. ¹⁴ Saá chí ñii kivi yij ña nákindée najudío kúu kivi ña tajesús kisa va'a ra nda'yi ta chinóo ra lo'o ña sata nduchu noo takuaá, ta va'a nativi xito tayó'o. ¹⁵ Ta saá nixaa ra xí'in na, ta nafariseo nindaqa to'on na taa ta xikuu takuaá yó'o, káchí na xí'in ra:

—¿Ndasaá va'a xito nduchu noo ún? —káchí na.

Ta ndakuijn ra, nika'an ra xí'in na:

—Chinóo ndaa ra lo'o nda'yi sata nduchu noo, ta saá nakataḷ nooḷ xí'in takuí, ta xí'in ña ke'éḷ saá va'a xitoḷ vitin —káchí ra.

¹⁶ Ta sava nafariseo nika'an ra xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Taa ta ke'é saá xí'in tayó'o on kivi kuu ra ñii taa ta kixi noo Ndios, chí on vása kisa to'ó ra ndayi Ndios ña káchí on vá'a kasa chiño yó kivi yij —káchí na, ká'an na.

Ta inka na ká'an, káchí na saá:

—Ndixa taa ta va'a kúu ra chí nda ñii taa ta on vá'a on kúchiño ra ke'é ra milagro va'a ndatán yóo ña ke'é tayó'o —káchí na.

Ta saá on vása kivi koo yu'u na xa'a tajesús. ¹⁷ Ta tuku nindaqa to'on nafariseo taa ta xikuu takuaá:

—Ta, ¿yukia káchí yó'o xa'a ra? Chi yó'o kúu taa ta sanda'a ra nduchu noo.

Ta ndakuijn taa ta xikuu takuaá, nika'an ra xí'in na:

—Ñii taprofeta kúu ra —káchí ra.

¹⁸ Ta naná'no noo najudío on xijn na kandixa na ndí ndixa tayó'o xikuu takuaá ta vitin nduva'a ra. Ta saá kana na yivá ra xí'in si'í ra vaxi na ña kasa ndaa

na ndi'i ñayó'o. ¹⁹ Ta saá ndaḡa to'on na yivá tayó'o xí'in si'í ra, káchí na saá:

—¿Án ña ndixa ndaḡa tayó'o kúu sa'ya ndó? Chi kaḡu ra kúu ra taḡuáá, káchí ndó, ta vitin, ¿ndaḡhun va'a xító ra?

²⁰ Ta ndaḡuijn yivá ra xí'in si'í ra, káchí na saá:

—Ndixa xíní ndí tayó'o kúu sa'ya ndí, ta xíní ndí ta kaḡu kuáá kúu ra. ²¹ Ta on vása xíní ndí ndaḡhun va'a xító ra vitin, ni on vása xíní ndí yu kúu taḡa ta sanda'a nduchú noḡ ra. Va'a ndaḡa to'on ndó mji sa'ya ndí yó'o ndasaá yóo ña nduva'a nduchú noḡ ra, chi xa taḡhée kúu mji ra vitin, ta va'a kúchiño ra ndaḡuijn ra xa'a mji ra —káchí na xí'in naná'no noḡ najudío yó'o.

²² Njika'an yivá ra xí'in si'í ra saá, chi yí'ví na koḡo naná'no noḡ najudío saxo'vi ña'á na, chi naná'no yó'o xa xa'nda chiño na ndí nda ñii nivi on ka'an na kachí na ndí taJesús kúu Cristo, taḡa ta t'í'ví Ndios. Ta ndi'i nivi na ká'an saá on kivi k'í'vi ka na ini ve'e ño'o sinagoga, ni on kivi kutá'an ka na xí'in inka najudío, káchí naná'no yó'o. ²³ Ta xa'a ña yiyo kundo'o na saá, yivá ta xikuu taḡuáá xí'in si'í ra ndaḡuijn na njika'an na: “Sa'ya ndí xa kúu ra taḡhée vitin, va'a ka ndaḡa to'on ndó mji ra”, káchí na xí'in naná'no noḡ najudío.

²⁴ Ta saá tuku kana nafariseo taḡa ta xikuu taḡuáá, ta njika'an na xí'in ra:

—Va'a kasa ká'no ún Ndios xa'a ña va'a xító nduchú noḡ ún. Saá chi mji ndí, xíní ndí ña taJesús yó'o kúu taḡa ta k'é'é ña on vá'a —káchí na xí'in ra.

²⁵ Ta ndaḡuijn ra, njika'an ra saá:

—On vása lo'o xínij tá taḡa ta k'é'é ña on vá'a kúu ra. Ta ñii laá ñandixa xínij va'a j kúu ñayó'o: taḡuáá xikuij, ta vitin va'a xító j —káchí ra.

²⁶ Ta tuku ndaḡa to'on na ra:

—¿Yukía ke'é ra xí'in ún? ¿Ndasaá yóo ña va'a xító nduchú noḡ ún vitin? —káchí na.

²⁷ Ta tuku ndaḡuijn ra, njika'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—Xa ndaḡo'on ndi'ij xí'in ndó ndasaá ke'é ra xí'in j, ta on xijn ndó kandixa ndó ña njika'an j. ¿Ndaḡhun kóni ndó tuku inka yichí ndato'on j xí'in ndó ndasaá ke'é ra xí'in j? ¿Án saá tuku mji ndó vitin kóni ndó kundikon ndó ra xí'in j? —káchí ra xí'in na.

²⁸ Tá ndi'i xínij so'o na ña njika'an tayó'o, ta kixá'á na sáa ní ini na xíini na ra, ta kándiva'a na xí'in ra, káchí na saá:

—Yó'o kúu taḡa ta ndíkon saḡa taḡa ta k'é'é ña on vá'a yó'o. Ta ndí'ij kúu na ndixa ndíkon yichí taMoisés, taxij sikuá yó. ²⁹ Chi xínij ndí ndixa Ndios njika'an ra xí'in taMoisés, ta taJesús yó'o, on vása xínij ndí míchí kixi ra —káchí na.

³⁰ Ta ndaḡuijn ra, njika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa náka'nda ini j xínij so'o j to'on ká'an ndó, chi ká'an ndó on vása xínij ndó míchí kixi ra, ta tayó'o kúu taḡa ta sanda'a nduchú noḡ j. ³¹ Ta xínij yó ndí Ndios on vása chíkaa so'o ra to'on ña ká'an nivi na k'é'é ña on vá'a. Ta Ndios ndixa chíkaa so'o ra to'on ña ká'an nivi na kisa to'o ña'á, na kúu na kisa ndivi ña kóni ra.

³² Tānda kivi noḡ kuva'a ñoyívi yó'o, tānda kivi vitin nda ñii nivi on ta'an koni so'o na xa'a ñii taḡa ta sanda'a nduchú noḡ ñii ta kaḡu kuáá, ta va'a xító ra. ³³ Tá on vása ní-kixi taḡa yó'o noḡ Ndios, ta saá on kóo ndeḡ kukomí ra ke'é ra ñava'a —káchí ra xí'in na.

³⁴ Ta ndaḡuijn na, njika'an na xí'in ra:

—jTaḡa ta kómí chi'ña kúu yó'o! jNda kivi kaḡu ún tānda vitin taḡa ta on vá'a kúu ún! ¿Án xáni sijnj ún kúu ún taḡa ta ndíchí ka, ñakan kóni ún saná'ún ndi'ij? —káchí na xí'in ra.

Ta saá t̄axin va'a na ra ve'e ño'o sinagoga, ta kuá'an ra ke'e.

T̄o'on yó'o ká'an ña ndí ñivi na on x̄iin kandixa ñandaq̄a, ndatán yóo nakuáá, saá yóo nayó'o

³⁵ Kivi x̄ini so'o t̄aJesús ña t̄axin va'a na t̄aa t̄a x̄ikuu t̄akuáá yó'o, ta on taxí ka na k̄i'vi ra ini ve'e ño'o sinagoga, ta saá t̄aJesús n̄andukú ra t̄ayó'o, ta n̄aní'i ña'a ra, ta ñika'an ra x̄i'in ra, káchí ra saá:

—¿Án kándixa ún t̄aa t̄a k̄ixi noo Ndios? —káchí ra x̄i'in ra.

³⁶ —¿Yu kúu t̄ayó'o, tata? Ka'an ún x̄i'in i, chi kóni kandixa i ra —káchí ra, ndakuijn ra.

³⁷ Ta ñika'an t̄aJesús x̄i'in ra:

—X̄i'in nduch̄u noo ún xa x̄ini ún ra, t̄aa t̄a ká'an x̄i'in ún vitin kúu ra —káchí ra.

³⁸ Ta saá ndakuijn ra, ñika'an ra x̄i'in t̄aJesús:

—Tata, t̄aKá'no noo i kúu ún, kándixa i yó'o —káchí ra, ta k̄isa ká'no ña'a ra.

³⁹ Ta t̄aJesús ñika'an ra, káchí ra saá:

—K̄ixaa i ñoyivi yó'o xa'a ña sanat̄ivi ndasaá yóo ini ñivi, án ñivi na kándixa ñandaq̄a kúu na, án ñivi na on x̄iin kandixa ñandaq̄a kúu na. Ta saá ñivi na on k̄ivi koto, chi ndixa nakuáá kúu na, sanda'a i nduch̄u noo nayó'o ña va'a koto na. Ta ñivi na va'a x̄ito, tá on x̄iin na kandixa na t̄o'on ña ndaa, ta nayó'o kuá'an na yich̄i on vá'a ña kúu noo naa, ta t̄ondaq̄a na koo na ndatán yóo ñivi nakuáá.

⁴⁰ Ta sava nafariseo yíta na yó'o, ta x̄ini so'o na ña ñika'an t̄aJesús, ta ñindaq̄a t̄o'on na ra, káchí na saá x̄i'in ra:

—¿Án kóni ún kachí ún ndí ñi' i kúu ñivi nakuáá? —káchí na x̄i'in ra.

⁴¹ Ta ndakuijn t̄aJesús, ñika'an ra:

—Tá ndixa ndó'o kúu ndó ñivi nakuáá, ní kúu, ta saá on vása ndiso ndó kuachi xa'a ña on vása

x̄ito nduch̄u noo ndó. Ta ndó'o, vará káchí ndó ndí va'a ní x̄ito nduch̄u noo ndó, ta on x̄iin ndó koto ndó ñandaq̄a, ni on x̄iin ndó kandixa ndó ña. Ta xa'a ñayó'o, ndiso ka ndó kuachi noo Ndios —káchí t̄aJesús x̄i'in na.

10

T̄o'on yó'o ká'an ña xa'a ñii t̄aa t̄a va'a ndaa t̄indikachi

¹ Ta saá t̄aJesús ndat̄o'on ra ñii cuento ña saná'a ra na, káchí ra saá x̄i'in na:

—Ña ndixa ndaa ká'an i x̄i'in ndó t̄o'on yó'o. Tá yóo ñii korra noo k̄isin t̄indikachi, ta k̄ixaa ñii t̄aa, ta t̄ayó'o ñakundeé ra k̄i'vi ra ñii x̄i'ña noo on s̄ivi yé'é kúu, ta ña ke'é ra saá táxi ña kundaq̄a ini yó ndí t̄ayó'o on s̄ivi t̄aa t̄a va'a kúu ra, ta t̄ayó'o kúu ra t̄aa t̄akuí'na. ² Tá yóo inka t̄aa t̄a k̄ixaa, ta x̄ito yó t̄ayó'o kuaj̄ k̄i'vi ra yé'é korra noo ñó'o t̄indikachi, ta saá kundaq̄a ini yó ndí ndixa t̄ayó'o kúu ra t̄aa t̄a ndaa t̄indikachi yó'o. ³ Ta inka t̄aa t̄a ndaa yé'é ña ndás̄i korra noo ñó'o t̄indikachi, tá x̄ito t̄ayó'o vaxi t̄aa t̄a ndaa ndikachi, ta nakoná ra yé'é ña k̄i'vi t̄aa t̄a ndaa t̄indikachi. Ta t̄aa t̄a ndaa t̄indikachi yó'o kána ra, ká'an ra ñii ñii k̄ivi t̄indikachi san̄a ra ña kundikon rí s̄ata ra. Ta saá ñii ñii t̄indikachi yó'o x̄ini so'o rí t̄ach̄i t̄ayó'o, ta kée rí kuá'an rí nd̄ikon rí s̄ata ra. ⁴ Tá nd̄i' i kee nd̄i' i t̄indikachi san̄a ra, ta saá kuá'an si'na ra, ta nd̄i' i t̄ayó'o nd̄ikon rí kuá'an rí s̄ata ra. Saá chi va'a x̄ini rí t̄ach̄i x̄ito'o rí. ⁵ Ta t̄indikachi yó'o on vása ko'on rí s̄ata inka t̄aa, chi on vása x̄ini rí ra. Nda víka x̄ino rí noo t̄ayó'o, chi on vása nákon rí t̄ach̄i ká'an ra —káchí t̄aJesús, ndat̄o'on ra x̄i'in na.

⁶ Ndat̄o'on ra cuento yó'o x̄i'in ñivi ña saná'a ra na, ta nayó'o on vása ní-kundaq̄a ini na yuk̄iá kóni kachí cuento yó'o.

Tò'on yó'o ká'an ña ndí tajesús yóo ra ndatán yóo ñii taa tã vã'a ndáa tndikachi

⁷ Ta saá tajesús tuku ñikã'an ra xí'in na:

—Ña ndixa ndaa ká'anj xí'in ndó: Ndatán yóo yé'é korra nõõ ndási ñó'o tndikachi, saá yóoj. Ta ñivi na ndikon yí'j, ndatán yóo ndikachi sanaj saá yóo na. ⁸ Ta õn tã'an kã kixaañ ñoyívi yó'o, kixi kuã'a ní ñivi na õn vá'a, ta nakuí'ná xikuu ndi'i na. Ta nayó'o ndukú na ña kundikon tndikachi ko'õn rí sata na, ta ñi-kuchiño na, chi tndikachi sanaj õn vása ní-chikaã sq'o rí ña ñikã'an na xí'in rí. ⁹ Ta ñii laá yé'é yóo, ta yí'j kúu yé'é yó'o. Ta ndi'i ñivi na kí'vi ñii laá yé'é yó'o, ta sakakuñ nayó'o. Ta nayó'o, ndatán yóo tndikachi tí viví ndáaj, saá yóo na, chi táxiñ ña ko'õn ndikã na ta chindeéj na ña ndixa naní'i na ña xinj ñó'o na ña vã'a kutaku na.

¹⁰ Ta ñivi nakuí'ná, ndasaá kuiti vaxi na xã'a ña kasa kuí'ná na ñivi na kúu tndikachi sanaj, án xã'a ña ka'ni ña'á na ta sandí'i na xã'a na. Ta yí'j, kixaañ xã'a ña taxiñ ña ndixa ndaa kutaku ñivi na kúu tndikachi sanaj, ta kixaañ xã'a ña ví'í ní vã'a kutaku nayó'o na kúu na ndikon yí'j. ¹¹ Ta yí'j ndatán yóo tã tã vã'a ndáa ndikachi saá yóoj. Saá chi ndixa tã tã vã'a ndáa tndikachi táxi xí'in mji ra ndã kivi ra xã'a rí. ¹² Ta tã tã õn sivi xito'o tndikachi kúu, ta ndáa ra ndikachi xã'a ña ki'in ya'vi ra s'ún, tayó'o õn vása vã'a chíkuenda ra xí'in rí. Chi tayó'o, tá xito ra vaxi tndiva'yí ña ka'ni rí tndikachi, ta saá yí'ví ra ta kama xíno ra kuã'an ra, ta sándakoo ra tndikachi yó'o. Ta saá kí'vi tndiva'yí ña satakué'ë rí, ta sakuñtã ní'nó rí ndi'i tndikachi yó'o. ¹³ Ta tã tã kisa chíno kuiti xã'a s'ún, tayó'o xíno ra

kuã'an ra, chi õn sivi sanã ra kúu tndikachi, ni õn vása kí'vi ini ra xini ra rí.

¹⁴ Ta yí'j õn vása ké'éj ndatán ké'é tayó'o, chi yí'j kúu tã tã vã'a ní ndáa tndikachi sanaj. Yí'j xinj vã'aj ndikachi sanaj, ta tndikachi sanaj xinj vã'a rí yí'j. ¹⁵ Ñii k'va saá mji Yiváñ xinj vã'a ra yí'j, ta yí'j xinj vã'aj Yiváñ. Ta ndixa kí'vi ní inij xinj tndikachi sanaj, tandã yóo ti'vaj taxi xí'in mji ña kiviñ xã'a rí. ¹⁶ Yóo inkã ndikachi sanaj ta õn koó rí ñó'o xí'in tí xa ndikon satañ vitin. Ta xinj ñó'o ko'õñ nakayañ rí ña kundikon rí satañ. Ta saá týo'o chikaã sq'o rí to'onj, ta týo'o xí'in tí xa yóo xí'inj, nduu ndi'i rí ñii laá kuiti ti'vi ndikachi sanaj, ta ñii laá yí'j kuu tã tã ndáa ndi'i tndikachi sanaj yó'o.

¹⁷ Yiváñ Ndios kí'vi ní ini ra xini ra yí'j chi yí'j taxi xí'in mji ña kiviñ xã'a tndikachi sanaj. Ta taxi xí'in mji ña kiviñ saá xã'a ña tuku naki'in xí'in mji ta natakuñ. ¹⁸ Ndã ñii ñivi õn vása kómí na ndayí kindaa na ña tákuñ. Ta yí'j xí'in ña káchí iniñ, taxi xí'in mji ña kiviñ. Saá chi kómí ndayí ña taxi xí'in mji ña kiviñ, ta kómí ndayí ña tuku naki'in xí'in mji ta natakuñ. Kómí ndayí yó'o chi saá xã'nda chíno Yiváñ nõõñ ña ké'éj saá —káchí tajesús xí'in na.

¹⁹ Tá ndi'i xinj sq'o na to'on yó'o, ta tuku ñita'vi tá'an najudío. Õn vása kúchiño koo yu'ú na xã'a tajesús. ²⁰ Kuã'a ní nayó'o ká'an na, káchí na saá:

—Tajesús yó'o kúu tã tã sãna sijn, chi kómí ra ñii níma ndiva'a. Ndã manñ konj sq'o yó ña ká'an ra —káchí na.

²¹ Ta inkã najudío yó'o ká'an na, káchí na saá:

—Õn sivi saá, chi ñii tã tã kómí níma ndiva'a õn vása kúchiño ká'an ra to'on ndatán ká'an tayó'o. ¿Án yóo ñii níma ndiva'a ña kómí ndee ña sandúva'a ña ñii

takuáa? —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

Tq'on yó'o ká'an ña xa'a naná'no nqo najudío kóni na ka'ni na tajesús

²² Ta saá n̄t̄ond̄aa yoo v̄ixin, ta kána vik̄o ká'no ñoo Jerusalén, ña kúu vik̄o xa'a ña náka'an najudío ndasaá nax̄ij̄i síkuá na tuku n̄taxi na ve'e ño'o ká'no nda'a Ndios kuj̄ya x̄ina'á. ²³ Ta tajesús x̄ika ra ñii xiña ña n̄ani Corredor t̄arey Salomón, ña nákaa nqo yóo ke'e ve'e ño'o ká'no yó'o. ²⁴ Ta naná'no nqo najudío k̄ixi ta'a na nqo ra, ta x̄ino nduu na ra, ta n̄ndak̄a tq'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—¿Ndasaa k̄a k̄iv̄i ya'a, ta saá kasa ndaa ún xa'a m̄ji ún ña kundaa ini nd̄i yu kúu ún? Tá yó'o kúu Cristo, t̄aa t̄a t̄i'v̄i Ndios sak̄aku ra m̄ji nd̄i, ta va'a ka'an káx̄in ún xí'in nd̄i vitin nd̄i sivi kúu ún —káchí na xí'in ra.

²⁵ Ta ndakuijn tajesús, n̄ika'an ra xí'in na:

—Xa n̄ika'an̄j̄i xí'in ndó ȳi'j̄i kúu ra, ta on x̄ijn ndó kandixa ndó ȳi'j̄i. Yóo kūa'á ní milagro va'a ña ké'éj̄i, ta xí'in ndaȳi Yiváj̄i Ndios ké'éj̄i ndi'í ña. Ta ndi'í ñava'a yó'o kúu ña ndakuijn xa'aj̄i ta sán'a'a ña nqo ndó'o yu kúu. ²⁶ Ta ndó'o, on x̄ijn ndó kandixa ndó ȳi'j̄i chi on vása yóo ndó ndatán yóo t̄indikachi san̄aj̄i. ²⁷ Chi ndi'í n̄ivi na yóo ndatán yóo t̄indikachi san̄aj̄i, nayó'o nákon̄i na t̄ach̄ij̄i ña ká'an̄j̄i xí'in na. Ta ȳi'j̄i, x̄inj̄i va'aj̄i ndi'í nayó'o, ta ndi'í nayó'o ndik̄on na sataj̄i. ²⁸ Ȳi'j̄i táx̄ij̄i ña ndixa kutak̄u na ndi'í saá k̄iv̄j̄i ña vāxi, ta nd̄a ñii k̄iv̄j̄i on ndi'í xa'a na. Ta nd̄a ñii n̄ivi on kuchiño na kindaa na nayó'o nda'aj̄i. ²⁹ Yiváj̄i Ndios kúu t̄aa t̄a t̄ax̄i n̄ivi yó'o nda'aj̄i. Ta Yiváj̄i kúu t̄aa t̄a ká'no va'a k̄a nqo ndi'í n̄ivi. Ta xa'a ñayó'o, nd̄a ñii n̄ivi on kuchiño na kindaa na nd̄a ñii nayó'o nda'a ra.

³⁰ Ta ȳi'j̄i xí'in Yiváj̄i Ndios, ñii laá kúu nd̄i —káchí tajesús xí'in na.

³¹ Ta saá najudío yó'o tuku n̄atiin na yuu ña koon na ra, chi kóni na ka'ni na ra. ³² Ta tajesús n̄ika'an ra xí'in na:

—Nqo ndó'o xa ke'éj̄i kua'a ní milagro va'a xí'in ndaȳi Yiváj̄i. Ta vitin, ¿nd̄a ñava'a ke'éj̄i kúu ña kóni ndó ka'ni ndó ȳi'j̄i xa'a? —káchí ra xí'in na.

³³ Ta naná'no nqo najudío yó'o ndakuijn na, káchí na saá xí'in ra:

—On s̄iv̄i xa'a ña milagro va'a ke'é ún kúu ña kóni nd̄i ka'ni nd̄i yó'o, ta xa'a tq'on ña on vá'a ká'an ún xa'a Ndios kúu ña kóni nd̄i ka'ni nd̄i yó'o, chi vará ndasaá kuiti ñii t̄aa kúu ún, ta ká'an ún xa'a m̄ji ún kúu ún Ndios —káchí na xí'in ra.

³⁴ Ta ndakuijn tajesús, n̄ika'an ra xí'in na:

—¿An on vása ndixa yóo ñii xiiña nqo ká'an tq'on Ndios ña káchí saá: “Ndatán yóo ndios válí saá yóo ndó”? káchí Ndios xí'in naná'no nqo nax̄ij̄i síkuá ndó kuj̄ya x̄ina'á. ³⁵ Ta x̄inj̄i yóo tq'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á ñandaa ndino'o kúu ña, ta nd̄a ñii k̄iv̄j̄i on vása násama ña. Ta tq'on yó'o káchí nd̄i m̄ji Ndios kúu t̄aa t̄a n̄ika'an xí'in n̄ivi na n̄aki'in tq'on ra kuj̄ya x̄ina'á, ta káchí ra saá: “Ta ndó'o, ndatán yóo ndios válí, saá yóo ndó”, káchí ra xí'in na. ³⁶ Ta ndixa m̄ji Ndios yó'o kúu t̄aa t̄a n̄ak̄ax̄in ȳi'j̄i, ta t̄i'v̄i ra ȳi'j̄i k̄ixaaj̄i ñoyivi yó'o ña kasa ndivīj̄i chiño ra. Ta saá, ¿ndachun ká'an ndó xí'in̄j̄i nd̄i ȳi'j̄i ká'an̄j̄i tq'on ña on vá'a xa'a Ndios chi ká'an̄j̄i, káchij̄i kúu j̄i Sa'ya Ndios? ³⁷ Ta ȳi'j̄i, tá on vása ké'éj̄i chiño va'a, ndatán yóo ña ké'é Yiváj̄i Ndios, ta saá on vása x̄inj̄i ñó'o kandixa ndó nd̄i tq'on ndaa ká'an̄j̄i xí'in ndó. ³⁸ Ta saá ñi, tá ndixa kisa ndivīj̄i chiño va'a ndatán yóo ña ké'é Yiváj̄i Ndios, ta saá x̄inj̄i ñó'o kandixa ndó nd̄i tq'on ndaa ká'an̄j̄i xí'in ndó. Tá on x̄ijn ndó kandixa ndó

to'on ña ká'anj, ta saá xínj ñó'ó kani sijnj ndó xa'a milagro va'a ña ké'éj. Ta saá kundaa ini ndó ndí ñandixa kúu ña ká'anj xí'in ndó, ta kandixa ndó ndí Yiváj Ndios táku ra ini j, ta yí'j táku j ini Yiváj Ndios —káchí tajesús xí'in na.

³⁹ Ta saá naná'no ñoq najudío yó'o tuku ndúkú na tiin na ra ña chikaq na ra ini ve'e qa, ta ñi-kuchiño na, chi tajesús ñikaku ra, kuq'an ndíka ra.

⁴⁰ Ta ndíko tajesús, kuq'an ra inká tá'ví yu'u yuta Jordán, ta ñixaq ra ñoq si'na tajuan ñixiyo ra, sákuchu ra ñivi, ta yu'u yuta yó'o kındoo tajesús. ⁴¹ Ta kuq'a ní ñivi ñixaq na ñoq yóo ra. Ñivi yó'o ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Tajuan on vása ní-ke'é ra nda ñii milagro, ta saá ni, ndi'i to'on ña ñika'an ra xa'a tajesús yó'o kúu to'on ña ndixa ndaa —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

⁴² Ta mji xiiña yó'o ñoq ñixaq na, kuq'a ní ñivi kandixa na tajesús.

11

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña ñixi'j taLázaro

¹ Ta ñoo Betania yóo ñii taa ñani ra Lázaro, ta ndeé ní ndó'o ra. Ta mji ñoo yó'o táku ñaMaría xí'in ñaMarta, ná kúu kiva ra. ² Ta ñaMaría ña kúu kiva taLázaro yó'o kúu ña'a ña chikaq nduta tá xa'an támi ní xa'a tajesús, ta nayakón ña xa'a ra xí'in yisi sijnj ña. ³ Ta xa'a ña ndeé ndó'o taLázaro, náki'va ra ñaMaría xí'in ñaMarta tiva ná ñii ta xika chiño ñoq ná, kuq'an ra ñoq tajesús, ña ka'an ra xí'in ra. Ta ñixaq ra, ta káchí ra saá:

—Tata, vitin ndeé ní ndó'o taa ta kúu ta kí'vi ini mji ún xini ún —káchí tayó'o xí'in tajesús.

⁴ Tá xinj so'o tajesús ñayó'o, ta ñika'an ra:

—On sivi xa'a ña kivi taLázaro kúu ña ndeé ní ndó'o ra vitin. Ta ña ndeé ní ndó'o ra kúu xa'a ña kuq'a ní ñivi chinóo síkón na ñato'ó Ndios, ta ñii kiva saá chinóo síkón na ñato'ó yí'i, taa ta kúu Sa'ya Ndios.

⁵ Ta tajesús kí'vi ní ini ra xini ra ñaMarta xí'in kiva ña ñaMaría, xí'in kiva ná taLázaro. ⁶ Ta kivi xinj so'o ra ndí ndeé ní ndó'o taLázaro, ta saá ni, kındoo ka ra ovi ka kivi ñoq yóo ra. ⁷ Tá ñiya'a ovi kivi yó'o, ta ñika'an ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Vitin kee yó ndíko tuku yó ko'on yó ñoo estado Judea —káchí ra.

⁸ Ta naxíka xí'in ra ñika'an na, káchí na saá:

—Tata Rabí, sakán lo'o kivi ñiya'a, naná'no ñoq najudío na ndóo ñoo estado Judea, salo'o kuiti, ta ka'ni na yó'o xí'in yuu, níkuu. ¿Ndachun kóni ún ndíko tuku yó ñoo yó'o? —káchí na.

⁹ Ta ndakuijn tajesús, ñika'an ra xí'in na:

—¿An on ndixa uxu ovi hora kómí ñii ndiví ña yé'e ño'o? Ta taa ta xíka ndiví, on vása káchí'i xa'a ra ña'a, chi va'a yé'e ño'o ñoq yichí xíka ra. ¹⁰ Ta taa ta xíka ñoo naa, tayó'o káchí'i xa'a ra kuq'a ní ña'a, chi on koó ño'o ye'e yichí ñoq kuq'an ra —káchí tajesús xí'in naxíka xí'in ra.

¹¹ Ta saá ñika'an ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Taa tamigo yó taLázaro kisin ra vitin, ta ko'onj ña sanakáxinj ini ra.

¹² Ta saá ndakuijn naxíka xí'in ra, ñika'an na:

—Tata, tá ta kisin kúu ra, ta saá kundaa ini yó ndí ta xa kuq'an nduva'a kúu ra —káchí na.

¹³ Nayó'o on vása kundaa ini na ña ká'an tajesús, chi kóni kachí ra ñixi'j taLázaro, ta nayó'o xáni sijnj na ndasaá kuiti kisin taLázaro. ¹⁴ Ta saá tajesús ñika'an káxin ra xí'in na, káchí ra saá:

—TaLázaro xa n̄ixi'i ra. ¹⁵ Ta kúsij̄ inij̄ ña on vása ní-xiyoj̄ xí'in taLázaro k̄ivj̄ n̄ixi'i ra, chi ña ndó'o ra saá kúu ñava'a xa'a m̄ij̄ ndó. Saá chi ñayó'o chindee ña m̄ij̄ ndó ña kándixa va'a ndó yj̄'i. Ta ko'yq̄ vitin koto yó noq̄ kándú'u ra —káchí taJesús xí'in na.

¹⁶ Ta ñii taxíka xí'in taJesús nanj̄ ra Tomás, ta kúu ta sakunaní na taKuátí, n̄ika'an ra xí'in ink̄a naxíka xí'in taJesús:

—Va'a ko'on ndi'i yó xí'in ra xa'a ña k̄ivj̄ yó xí'in ra —káchí ra.

Tq'on yó'o ká'an ña ndi'i n̄ivi na kándixa taJesús kutak̄u ndino'o na ndi'i saá k̄ivj̄

¹⁷ Tá n̄ixaa na ñoo Betania, ta x̄inj̄ so'o taJesús ña xa n̄iya'a kom̄j̄ k̄ivj̄ n̄induxun taLázaro yó'o. ¹⁸ Ta ñoo Betania yó'o nákaa yatin ña ñoo Jerusalén, ñii unj̄ kilómetro kúu ñaxíka.* ¹⁹ Ta ku'a ní na-judío xa k̄ixaa na ñoo Betania yó'o, chi nayó'o kóni na chikaa na ndee ini ñaMaría xí'in ñaMarta, chi kúchuchú ní ini náyó'o xa'a ña n̄ixi'i tak̄j̄'va náña'a yó'o. ²⁰ Tá k̄ixaa n̄ivi ndatq'on na ndi' vaxi taJesús, ta x̄inj̄ so'o ñaMarta tq'on yó'o, ta kee ña ku'a'an ña nakutá'an ña xí'in ra. Ta ñaMaría k̄indqo ña ve'e. ²¹ Ta n̄ixaa ñaMarta noq̄ taJesús, ta n̄ika'an ña xí'in ra, káchí ña saá:

—Tata, tá n̄ixiyó un xí'in ndj̄ yó'o, níkúu, ta on k̄ivj̄ tak̄j̄'vaj̄. ²² Ta saá ni, vitin kúndaq̄ inij̄ ndi' Ndios ndixa taxi ra nda'a un nda kúu ka ñava'a ndukú un noq̄ ra —káchí ñaMarta xí'in taJesús.

²³ Ta ndakuijn̄ taJesús, n̄ika'an ra xí'in ña, káchí ra saá:

—Taa tak̄j̄'va un natak̄u ra —káchí ra.

²⁴ Ta ndakuijn̄ ñaMarta:

—Xa x̄inj̄j̄ ndi' ndixa natak̄u ra, ta ñayó'o kundivi k̄ivj̄ sondí'i ñoyívi, chi k̄ivj̄ saá ndi'i n̄ivi na

n̄ixi'i natak̄u na —káchí ña xí'in ra.

²⁵ Ta ndakuijn̄ taJesús, n̄ika'an ra saá:

—Yj̄'i kúu ndee ña táxi natak̄u n̄ivi na n̄ixi'i, ta yj̄'i kúu ndee ña táxi kutak̄u ndino'o n̄ivi. Ndi'i n̄ivi na kándixa yj̄'i, vará k̄ixaa ñii k̄ivj̄ ña k̄ivj̄ na, ta nayó'o ndixa kutak̄u ndino'o na ndi'i saá k̄ivj̄ vaxi. ²⁶ Ta ndi'i n̄ivi na kúu na táku ndino'o chi kándixa na yj̄'i, nayó'o nda ñii k̄ivj̄ on ndi'i xa'a na. ¿Án kándixa un tq'on yó'o ña ká'anj̄ xí'in un? —káchí taJesús xí'in ñaMarta.

²⁷ Ta ndakuijn̄ ña, n̄ika'an ña:

—Ndixa, Tata, kándixaj̄ tq'on ká'an un, ta kándixaj̄ yó'o kúu Cristo, Sa'ya Ndios, taa ta x̄indati ndj̄ ña ti'vi Ndios, ta vitin xa k̄ixaa ra ñoyívi yó'o —káchí ñaMarta xí'in taJesús.

Tq'on yó'o ká'an ña taJesús xáku ra noq̄ n̄induxun taLázaro

²⁸ Ta saá ndj̄ko ñaMarta kuano'o ña, ta naxaa ña ve'e ña. Ta kana ña k̄j̄'vi ña ñaMaría kixi ña noq̄ ña, ta n̄ika'an se'é ña xí'in ñayó'o, káchí ña saá:

—TaMaestro k̄ixaa ra yatin noq̄ ñoo yó'o, ta kána ra yó'o ko'on un noq̄ ra —káchí ña.

²⁹ Tá x̄inj̄ so'o ñaMaría tq'on yó'o, ta kama ní n̄akundichi ña, ta kee ña ku'a'an ña noq̄ yoo taJesús. ³⁰ Ta taJesús on ta'an ka k̄j̄'vi ra ñoo Betania, ta yoo ka ra m̄ij̄ xiiña noq̄ nakutá'an ñaMarta xí'in ra. ³¹ Ta najudío na xa k̄ixaa ndóo ve'e noq̄ táku ñaMaría xí'in ñaMarta xa'a ña chikaa na ndee ini náyó'o, x̄ito na kama ní n̄akundichi ñaMaría, ta kee ña ku'a'an ña, ta saá kee na ku'a'an na sat̄a ña, chi x̄ani s̄inj̄ na: “Kua'an ña noq̄ n̄induxun taLázaro ña kaku ña xa'a ra”, saá x̄ani s̄inj̄ na.

* 11:18 Unj̄ kilómetro kúu xa'on estadio.

³² Ta n̄xaḡ ñáMaría n̄ḡ yóo t̄Jesús, ta x̄ikuxití ñá xa'á ra, ta n̄ka'an ñá xí'in ra, káchí ñá saá:

—Tata, tá n̄xiyo ún xí'in ndi yó'o, níkuu, ta ɔn kivi t̄k̄i'va'i —káchí ñá.

³³ Tá x̄ito t̄Jesús xáku ní ñáMaría, ta xáku ní natá'an ñá na k̄xaḡ xí'in ñá, ta saá ñá x̄ito ra yó'o ndá sakanda ña ini ra, ta n̄ta'vi ní ini ra. ³⁴ Ta n̄ndaḡa t̄'on ra na, káchí ra saá:

—¿Míkíḡ s̄andúxun ndó t̄ n̄xi'i'j?

Ta ndakuijn na, n̄ka'an na:

—Na'a, k̄'ɔn ún xí'in ndi ta koni ún n̄ḡ n̄nduxun ra —káchí na.

³⁵ Ta t̄Jesús k̄xá'á ra xáku ní ra. ³⁶ Ta sava najudío na ndóo yó'o, n̄ka'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Koto ndó, ndeé ní kí'vi ini ra x̄ini ra t̄a t̄a n̄xi'i'j —káchí na, ká'an na.

³⁷ Ta ink̄a na ká'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Tayó'o s̄anda'a ra nduchu n̄ḡ t̄akuáá. ¿Ndachun ɔn vása ní-xiyo ra ña chindeé ra t̄Lázaro ña ɔn kivi ra, níkuu? —káchí na.

T̄'on yó'o ká'an ña xa'á t̄Jesús s̄anatak̄u ra t̄Lázaro

³⁸ Ta tuku ndá m̄i nima t̄Jesús kánda ña xí'in ña kúchuchú ní ini ra, ta ku'a'an ra, ta n̄xaḡ ra n̄ḡ yóo kavuḡ n̄ḡ n̄nduxun t̄Lázaro. Ta x̄ini ra ñii yuḡ veé ña ká'no ní, ña va'a ndási yu'u kavuḡ yó'o. ³⁹ Ta n̄ka'an t̄Jesús xí'in n̄vi na yita yó'o, káchí ra saá:

—Tiin ndó yuḡ ña ndási yu'u kavuḡ yó'o, ta sakuta'a ndó ña —káchí ra xí'in na.

Ta n̄ka'an ñáMarta xí'in ra, káchí ñá saá:

—ɔn vá'a vitin, Tata, chi xa n̄xiḡ kom̄i kivi n̄xi'i'j ra, ta saá xa xá'an tá'yí ní ra vitin —káchí ñá.

⁴⁰ Ta n̄ka'an t̄Jesús xí'in ñá, káchí ra saá:

—¿Án ɔn vása náká'an ún ña n̄ka'an̄i xí'in ún, nana? Chi n̄ka'an̄i tá kandixa ún ȳi'i, ta saá koni ún ñava'a ká'no ña táxi ña ku'a'á ní n̄vi chinóo síkón na ñato'ó Ndios —káchí ra xí'in ñá.

⁴¹ Ta saá sakuta'a na yuḡ ña ndási yu'u kavuḡ n̄ḡ n̄nduxun t̄Lázaro. Ta t̄Jesús nakoto ndaa ra ñoyivi ñino, ta n̄ka'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá'i, táxa'vi ún chi x̄ini so'o ún xa'á ña ndúkúi n̄ḡ ún vitin. ⁴² X̄ini va'a'i ña ndi'i saá kivi x̄ini so'o ún ña ká'an̄i xí'in ún, ta vitin ká'an̄i t̄'on yó'o, saá chi kóni ña kundaḡ ini n̄vi na yita yó'o ndi yó'o kúu t̄a t̄a t̄i'vi ȳi'i k̄xaḡi —káchí t̄Jesús xí'in Ndios.

⁴³ Ta ndi'i n̄ka'an ra t̄'on yó'o xí'in Ndios, ta xí'in ndi'i ndeḡ ra n̄ka'an ra xí'in t̄Lázaro, káchí ra saá:

—Lázaro, keta ún, ta na'a ún yó'o —káchí ra.

⁴⁴ Ta saá t̄Lázaro, t̄a t̄a xa n̄xi'i'j kúu ra, ta n̄atak̄u ra vitin, ta keta ra t̄ixin kavuḡ, ta k̄xaḡ ra x̄ikundichi ra n̄ḡ n̄vi na yita yó'o. Ta yikí koñu t̄Lázaro násuku ndaa ndi'i ña xí'in tikoto ña chisúku na ra kivi n̄nduxun ra. Ta s̄ini ra xí'in n̄ḡ ra násuku ndaa ña xí'in ink̄a tikoto. Ta n̄ka'an t̄Jesús xí'in na:

—Ndaxin ndó ra n̄ḡ tikoto ña nó'ni ra, ta sañḡ ra k̄'ɔn ndíkḡ ra —káchí t̄Jesús xí'in n̄vi.

T̄'on yó'o ká'an ña naná'no n̄ḡ najudío x̄ikoo yu'ú na ndasaá koo ka'ni na t̄Jesús

(Mt. 26:1-5; Mr. 14:1-2; Lc. 22:1-2)

⁴⁵ Ta saá najudío, na ku'a'an xí'in ñáMaría n̄xaḡ na n̄ḡ yóo t̄Jesús, x̄ini na ñava'a yó'o ke'é t̄Jesús ña s̄anatak̄u ra t̄Lázaro, ta ku'a'á ní nayó'o kandixa na t̄Jesús. ⁴⁶ Ta ink̄a najudío yó'o ku'a'an na, ta n̄xaḡ na n̄ḡ n̄fariseo ta ndato'on na xí'in na yukíḡ ke'é t̄Jesús xí'in t̄Lázaro.

47 Ta nafariseo xí'in nasutu ná'no noo najudío kana na nivi na kúu nachifio ná'no, na naní Junta Suprema, ta nakutá'an na. Ta saá kixaa na, ta ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukia ke'é yó vitin? Chi tajesús yó'o ké'é ra kuá'a ní milagro. 48 Táná taxi yó ña ke'é ka ra saá, ta ndi'i nivi kixá'a na kundikon na ra. Ta saá yiyo ní sakaku ra kuachi xí'in nagobierno ñoo Roma, ta kama ní nachifio ñoo Roma ti'vi na natropa ta sandi'i na xa'a naño yó Israel, ta ñii saá sandi'i na xa'a ve'e ño'o ká'no ñoo yó —káchí na, ká'an na.

49 Ta ñii sutu tatá'an najunta Suprema yó'o, naní ra Caifás, ta kuyá yó'o xikuu ra tasutu ká'no noo ndi'i nasutu, ta nika'an ndoso ra xí'in natá'an ra najunta Suprema, káchí ra saá:

—¿Án nakí'vi kúu ndó?, ¡chi on vá'a xáni sijní ndó! 50 On vása kúndaá ini ndó ndí va'a ka kúu ña kivi ñii ta xa'a nivi ñoo yó, kotó ndi'i xa'a ndi'i yó naño Israel —káchí ra xí'in na.

51 Ta on sivi sijní mji ra kúu ña kaku to'on yó'o ña nika'an ra saá, ta to'on ña kee noo Ndios kúu ña. Saá chi chitoní Ndios tasutu ká'no kuu ta ta ka'an to'on ña káchí ndí tajesús kivi ra xa'a ndi'i naño Israel. 52 Ta on sivi ndasaá kuiti xa'a naño Israel kúu ña kivi tajesús, ta kivi ra xa'a nivi na táku ndi'i xiiña ñoyívi. Saá ke'é ra xa'a ña nakaya ra nivi na kúu sa'ya Ndios, na ndóo ndi'i saá xiiña noo ño'o, ña nduu na ñii ti'vi nivi xí'in ra. 53 Ta kivi nakutá'an najunta Suprema yó'o, ta xikoo yu'ú na, ta chikaá ini na ka'ni na tajesús.

54 Ta ñakán tajesús on vása ní-xika tívi ka ra noo nivi, ta kee ra ñoo estado Judea yó'o, ta nixaa ra ñii ñoo lo'o naní Efraín, ña nákaa yatin noo yóo yuku yichí. Ta

kindo ra yó'o xí'in naxika xí'in ra.

55 Ta saá xa yatin tóndaá kivi ña kasa ndivi najudío viko Pascua.† Ta kuá'a ní nivi kee na ñoo na, ta kuá'an na ñoo Jerusalén. Ña si'na ka ta'an kana viko Pascua yó'o, kuá'an na xa'a ña kasa ndivi na ndayí ña ntaa ta Moisés kuyá xina'á. Ndayí yó'o ká'an ña ndasaá ke'é na xí'in mji na ña koo ndii na noo Ndios xa'a viko yó'o. 56 Ta nixaa na ñoo Jerusalén, ta nandukú ní na tajesús ndinií xiiña ñoo Jerusalén yó'o. Ta nakutá'an na yita na ke'e yatin yé'é ve'e ño'o ká'no, ta ndáka to'on tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukia xáni sijní ndó? ¿Án xáni sijní ndó kixaa tajesús viko Pascua yó'o? —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

57 Ta nafariseo xí'in nasutu ná'no noo najudío xa si'na xa'nda chiño na noo nivi, káchí na saá:

—Tá yóo nivi na xini mikia yóo tajesús, ta nayó'o xini ñó'ó ndato'on na xí'in nachifio ná'no ña kuchiño tiin na ra —káchí naná'no yó'o, xa'nda chiño na.

12

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña María chikaá ña nduta xa'an támi xa'a tajesús

(Mt. 26:6-13; Mr. 14:3-9)

1 Ta iño kivi yachi ka on ta'an kixá'a viko Pascua, ta ndikó tuku tajesús kixaa ra ñoo Betania noo yóo ta Lázaro. Ta ta Lázaro yó'o kúu ta xa nixi'i, ta tajesús sanataku ña'á ra. 2 Ta nixaa tajesús ñii ve'e noo xakin na ñii viko lo'o ña kisa to'ó na tajesús. Ta ña Marta xika ña táxi ña xixi nivi na ndóo viko yó'o, ta ta Lázaro kándú'u ra noo yóo tón mesa, xixi ra xí'in tajesús. 3 Ta saá

† 11:55 Pascua najudío kána ña xa'a kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios sakaku ra naxii sikuá na noo naño Egipto kuyá xina'á.

inká ñákí'vạ tạLázaro ñaMaría, kịxaạ ñá nọọ yóo xạ'ạ tạJesus. Ní'i ñá ñii yuyụ ña sava litro* chútú ña xí'in nduta vạ'a tá xá'an támi, nani rá nardo, tá yá'vi ní kúu rá. Ta ñaMaría chikaạ ñá rá xạ'ạ tạJesus, ta yákón ñá xạ'ạ ra xí'in yisị sịni ñá. Ta siko ña xá'an támi nduta yó'o, nịxịta ní'nó ndi'i ña ini ve'e yó'o. ⁴ Ta ñii taxika xí'in tạJesus, nani ra Judas Iscariote, sạ'ya tạSimón kúu ra, ta ọn vá'a kóni tayó'o xạ'ạ ña ke'é ñaña'a yó'o saá. TạJudas yó'o kúu tạ sịkó kuí'na tạJesus nda'a nịvi na sạ ini xini ña'a. ⁵ Ta nịka'an tạJudas, káchí ra saá:

—¿Ndachun ọn vása ní-sikó ñá nduta yó'o xí'in ya'vi rá ña kúu ụni ciento sị'ún denario,† ta saní'i ñá sị'ún yó'o nda'a nịvi nandá'vi, níkúu? —káchí tạJudas xí'in na.

⁶ Ta ọn sivi xạ'ạ ña ndixa kí'vi ini ra xini ra nịvi nandá'vi kúu ña nịka'an tạJudas saá, chi tạJudas kúu tạa tạ ndiso chiño xí'in sị'ún ña xini ñó'ó tạJesus xí'in naxika xí'in ra. Ta yóo sava kivi tạJudas kisa kuí'na ra lo'o sị'ún yó'o. ⁷ Ta tạJesus ndakuin ra, nịka'an ra xí'in tạJudas, káchí ra saá:

—Ọn sandi'ún ñaña'a yó'o chi ñava'a ke'é ñá xí'in. Saá chi chikaạ vạ'a ñá nduta yó'o ña koni ñó'ó ñá rá kivi vitin xạ'ạ ña kasa ti'va ñá yiki koñui, chi xa yatin kịxaạ ña kivi ta nduxun. ⁸ Ta ndó'ó, ndi'i saá kivi yóo nandá'vi xí'in ndó, ta yi'i, salo'o ní ka kivi yóo xí'in ndó —káchí tạJesus xí'in nịvi na ndóo viko lo'o yó'o.

Tọ'on yó'o ká'an ña ndi kóni na ka'ni na tạLázaro

⁹ Kuạ'ạ ní najudío xini sọ'o na ña kịxaạ tạJesus ñoo Betania, ta kuạ'an na koto na ra, ta ñii saá kóni na koto na tạLázaro tạa tạ xikuu tạ nịxi'i, ta tạJesus sanataku ña'a ra. ¹⁰ Ta saá naná'no ọo

nasutu na kúu na xa yóo yu'ú ña ka'ni na tạJesus, ta vitin ñakoo yu'ú nayó'o ña ka'ni na tạLázaro. ¹¹ Kóni na ka'ni na tạLázaro chi kuạ'ạ ní najudío xa sandakoo na yichi nasutu yó'o, ta kịxá'a na ndikon na sạa tạJesus, chi sanataku ra tạLázaro.

Tọ'on yó'o ká'an ña xạ'ạ kivi nịki'vi tạJesus ñoo Jerusalén

(Mt. 21:1-11; Mr. 11:1-11; Lc. 19:28-40)

¹² Ta nịvi inka kivi, ta chútú ní nịvi ñoo Jerusalén chi xa kóni kịxá'a viko Pascua, ta nịvi na nákutá'an yó'o xini sọ'o na vitin kịxaạ tạJesus ñoo Jerusalén yó'o. ¹³ Ta saá kee na kuạ'an na, ta xạ'nda na nọo nda'a tón yiton ñọ, ta ní'i na kuạ'ạ ní ñọ yó'o, ta kuạ'an na nakutá'an na xí'in tạJesus yichi nọo vaxi ra. Ta xí'in ndi'i ndee na, nịka'an na, káchí na saá:

—¡Ná kasa ká'no yó Ndios! ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o, tạa tạ kịxaạ xí'in ndayí Ndios! ¡Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in tayó'o tạa tạ kúu Rey, taká'no nọo naIsrael! —káchí na, ká'an na.

¹⁴ Ta tạJesus xa nani'i ra ñii burro lo'o ta yóso ra vaxi ra. Saá kisa ndivi ra ña káchí tọ'on Ndios ña nịta na xina'a, ña káchí saá:

¹⁵ Ọn kuyi'vi ndó, ñañoo Jerusalén.

Koto ndó, yó'o vaxi tạa tạ kúu Rey nọo ndó,

vaxi ra yóso ra ñii burro lo'o, saá káchí tọ'on Ndios ña nịta na xina'a.

¹⁶ Ta naxika xí'in tạJesus ọn vása ní-kundaa ini na yukia kóni kachí ndi'i ña xito na yó'o. Ta saá ni, kivi ndi'i kundivi ña nịxi'i tạJesus ta ñataku ra ta ndikó ra ndaa ra ñoyivi nino, tанда saá ñaká'an na tọ'on Ndios ña nịta na xina'a xạ'ạ tạJesus. Ta saá

* 12:3 Sava litro nduta kúu ñii libra. † 12:5 Ñii denario kúu sị'ún ña kúu ya'vi ñii tạa tạ kisa chiño ñii kivi.

kundaꝓ ini na ndí ndi'i ña ke'é n̄vi xí'in taJesús kúu ña kisa ndivi na to'on Ndios yó'o.

¹⁷ N̄xiyo kuꝓ'a ní n̄vi na x̄ini taJesús k̄ivi sanataku ra taLázaro. Chi ta xa n̄xi'i x̄ikuu ra, ta n̄induxun ra t̄ixin kavua, ta saá k̄ixaa taJesús, ta kana ra taLázaro xí'in k̄ivi ra, ta sanataku ña'a ra. Ta n̄vi na x̄ini ñayó'o xaṭa ní'no na to'on xa'a ñava'a yó'o ke'é taJesús. ¹⁸ Ñakán k̄ia ndi'i n̄vi na x̄ini so'o to'on yó'o, kee na kuꝓ'an na ña nakutá'an na xí'in taJesús yich̄i noo vaṭi ra ña kixaa ra ñoo Jerusalén. ¹⁹ Ta xa'a ñayó'o nafariseo n̄ka'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¡Nda man̄i kúu ña ndukú yó kundeé yó noo tayó'o! ¡Koto ndó! Ndi'i saá n̄vi ñoyívi yó'o ndik̄on na s̄ata taJesús vitin —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

To'on yó'o ká'an ña n̄vi na ink̄a ñoo n̄ndukú na taJesús

²⁰ Ta sava n̄vi na k̄ixaa ñoo Jerusalén ña kasa to'ó na Ndios viko Pascua kúu na ink̄a ñoo, ta ká'an na to'on griego. ²¹ Ta sava nagriego yó'o k̄ixaa na noo ñii taṭíka xí'in taJesús ta naní Felipe, taṭa ta kee ñoo Betsaida estado Galilea kúu ra. K̄ixaa nagriego noo taFelipe yó'o, ta n̄ka'an na xí'in ra, káchí na saá:

—Tata, kóni ndi koto ndi taJesús —káchí na xí'in ra.

²² Ta taFelipe n̄xa'an ra ndato'on ra xí'in ink̄a taṭíka xí'in taJesús, ta naní Andrés, ta ndiovi na saá kee na kuꝓ'an na, ta n̄ixaa na noo taJesús ña ndato'on na xí'in ra xa'a ña kóni nagriego yó'o. ²³ Ta ndakuijn taJesús, n̄ka'an ra saá:

—Xa k̄ixaa yatin ní k̄ivi ña ȳi'i, taṭa ta k̄ixi noo Ndios, kasa ndivi ch̄iño ká'no, ta xa'a ñayó'o Ndios kasa ká'no ra ȳi'i, ta kanóo síkón ñato'ó. ²⁴ Ta ña ndixa ndaa ká'an xí'in ndó tá yóo ñii ndik̄in

trigo, ta tá on chi'i n̄vi ndik̄in yó'o, ta kindo mató'on ña. Ta saá ni, tá chi'i n̄vi ndik̄in trigo yó'o t̄ixin ño'o, ta saá ndixa ta'vi soo ña, ta nduta ña ta kua'no ña, ta nduu ña kuꝓ'a ní ndik̄in trigo. Ta ndatán yóo ndik̄in trigo ña chi'i n̄vi t̄ixin ño'o saá yóo chi x̄ini ñó'o k̄ivi, ta nduxun, ta natakuj. Ta xa'a ña kundo'o saá, kuꝓ'a ní n̄vi kutaku na xí'in Ndios. ²⁵ Ta ndatán ȳi'i táxi xí'in m̄iji ña kasa ndivi ña kóni Ndios, ñii k̄i'va saá n̄vi na ndik̄on yich̄i, x̄ini ñó'o na taxi xí'in m̄ji na ña ke'é na ña kóni Ndios. Chi ndi'i n̄vi na ndasaá kuiti kúsi ini kutaku va'a ñoyívi yó'o, nayó'o ndañó'o na noo Ndios. Ta ndi'i n̄vi na on vása ndi' ní ini xa'a ña kutaku va'a na ñoyívi yó'o, nayó'o kúu na naní'i yich̄i ndaa ña va'a kutaku na xí'in Ndios. ²⁶ Ndi'i n̄vi na kóni kasa ch̄iño noo, x̄ini ñó'o kundik̄on na yich̄i, ta saá ndatán yóo ña ke'é, saá ke'é na. Ta Yivá Ndios kasa to'ó ra ndi'i n̄vi na kúu na kisa ch̄iño noo.

To'on yó'o ká'an ña taJesús ndato'on ra xí'in n̄vi ndasaá koo ña k̄ivi ra

²⁷ Ta vitin ndi' ní ini, ta xáni ní ini yuk̄i ka'an xí'in Ndios. ¿Án ndukú noo Yivá Ndios ña sakaku ra ȳi'i noo ña xo'vi ní? Ó'on, on ka'an saá, chi xa'a ña kasa ndivi ch̄iño yo'vi ní, nda k̄ivi kúu ña k̄ixaa ñoyívi yó'o —káchí taJesús.

²⁸ Ta saá n̄ka'an taJesús xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá, vitin kasa ndivi ún ch̄iño xa'a ña kasa ká'no n̄vi yó'o ta chinóo síkón na ñato'ó ún —káchí taJesús xí'in Ndios.

Ta saá x̄ini so'o ra taṭi to'on Ndios ña k̄ixi ñoyívi n̄no ña n̄ka'an ña, káchí ña saá:

—Xa k̄isa ndivi ch̄iño ká'no ña k̄isa ká'no n̄vi ȳi'i, ta chinóo síkón na ñato'ó, ta tuku ink̄a yich̄i

ke'éj saá —káchí tɔ'on nɪkə'an ña xí'in ra.

²⁹ Ta nɪvi na ndóo xí'in taJesús xɪnj so'o na tɔchɪ yó'o, ta sava nɪvi xani sɪnj na án ndá'yi savɪ. Ta inkə na nɪkə'an, káchí na:

—Ñii ángel ña kɪxi nɔɔ Ndios nɪkə'an ña xí'in ra —káchí na, ká'an na.

³⁰ Ta taJesús nɪkə'an ra xí'in na:

—On sɪvɪ xa'a yɪ'j kúu ña nɪkə'an tɔchɪ yó'o, ta nɪkə'an tɔchɪ yó'o xa'a ña chindee ña ndó'ó ña ndixa kandixa ndó yɪ'j. ³¹ Vitin xa yatin kɪxaa kɪvɪ ña kasa nani Ndios xa'a kuachɪ nɪvi ñoyívi yó'o. Ta saá ñanímə ndiva'a ká'no, ña kúu ña xá'nda chiño nɔɔ nɪvi ñoyívi yó'o vitin, Ndios sakana ra nímə yó'o kɔ'on ña ke'e nɔɔ naa ní. ³² Ta yɪ'j, kɪvɪ ndaní'i nɪvi yɪ'j nɔɔ síkón, ta xí'in ñayó'o ke'éj ña ndi'i nɪvi kɪxaa na nɔɔj —káchí taJesús xí'in na.

³³ Nɪkə'an ra tɔ'on yó'o ña ndatɔ'on ra xí'in nɪvi ña kundaa ini na ndí kɪvɪ ra nda'a tón cruz.

³⁴ Ta ndakuijn nɪvi, nɪkə'an na, káchí na saá:

—Xa ka'vi ndɪ tɔ'on Ndios ña nɪtaa na kuyə xɪna'á ña káchí xa'a Cristo, taa ta tɪ'vi Ndios. Ta tɔ'on yó'o káchí ña ndí Cristo kutaku ra ndi'i saá kɪvɪ ña vaxi. Ta yó'ó káchí ún ndí ndaní'i na taa tɔ kɪxi nɔɔ Ndios, ta sandaa na ra nda'a tón cruz. Ta, ¿yu kúu taa tɔ ká'an ún xa'a, tɔ káchí ún kúu taa tɔ kɪxi nɔɔ Ndios? —káchí na xí'in ra.

³⁵ Ta ndakuijn taJesús, nɪkə'an ra xí'in na:

—Ndatán yóo ño'o ndino'o yé'e, saá yóoj, ta salo'o kuiti ka kɪvɪ yóoj xí'in ndó. Xɪnj ñó'ó kundikɔn ndó yichɪj ña yé'e ndino'o, kɔtɔ ñii kama naki'in yichɪ ña naa ndó'ó. Chi nɪvi na xɪka yichɪ naa on vása xɪnj nayó'o míchi kuə'an na. ³⁶ Yɪ'j kúu Ño'o ndino'o yé'e, ta vitin kɪvɪ ña yóo kaj xí'in ndó, xɪnj ñó'ó kandixa

ndó yɪ'j. Ta saá nduu ndó nɪvi na kuə'an yichɪ nɔɔ yé'e Ño'o ndino'o —káchí taJesús xí'in na.

Ta ndi'i nɪkə'an ra saá, ta kee ra kuə'an ra, ta nɪxaa ra ñii xiiña nɔɔ chise'é xí'in mɪi ra kɔtɔ naní'i nanɪvi ra.

Tɔ'on yó'o ká'an ña kuə'a ní na-judío nɪ-xiin na kandixa na taJesús

³⁷ Vará taJesús xa ke'é ra kuə'a ní milagro xɪni nɪvi, ta saá ní, nɪ-xiin na kandixa na ra. ³⁸ Ta xí'in ña on kandixa na ra, kɪsa ndivi na ña nɪkə'an tɔ'on Ndios ña nɪtaa taprofeta Isaiás kuyə xɪna'á, ña káchí saá:

Yívá yó Ndios, lo'o ní nɪvi kandixa na tɔ'on ún ña ndatɔ'onɪ xí'in na.

Ni on vása ní-kundaa ini na ndí xí'in ndee mɪi ún kúu ña kɪsa ndivi ndi'i chiño ná'no ña xɪni na,

káchí tɔ'on ña nɪtaa taIsaiás xɪna'á. ³⁹ Vitin kɪsa ndivi najudío yó'o ndatán yóo ña nɪtaa taIsaiás kuyə xɪna'á, chí nɪ-kuchiño na kandixa na taJesús. Ta inkə xiiña nɔɔ tɔ'on Ndios ña nɪtaa taIsaiás xɪna'á, káchí ña saá xa'a nɪvi yó'o:

⁴⁰ On vása ní-xiin na nakoni na ta kɔ'on na yichɪ ña kúu ñandaa,

ñakán kɪə Ndios tɔxi ra ña nduu nayó'o ndatán yóo nɪvi nakuáa,

chi on vása kúchiño na koni na ñandaa.

Ta xa'a ña nɪ-xiin na kandixa na ñandaa, Ndios tɔxi ra ña nduu toon ní ka ini na,

nduu na nɪvi na on vása kúchiño kandixa ñandaa.

Ta xa'a nɪvi yó'o, Ndios nɪkə'an ra, káchí ra saá:

“Nda lo'o nɪ-xiin na nandikó ini na,

ta nɪ-xiin na kixi na nɔɔj xa'a ña sanda'aɪ na ña va'a kutaku na yichɪ ndaa”,

káchí Ndios nɔɔ tɔ'on ra ña nɪtaa taIsaiás kuyə xɪna'á. ⁴¹ TaIsaiás yó'o xɪkuu ñii taprofeta tɔ nɪkə'an

ndoso to'on Ndios kujya xina'á, ta xini ra ndi'i ndee ña livi ká'no ña kómí tajesús ñoyívi ñino. Ta saá taIsaías njetaa ra to'on yó'o, ña ndátoto'on xá'a ña ndó'o tajesús kivi táku ra ñoyívi yó'o.

⁴² Vará sava nachiño ná'no ñoo najudío kándixa na tajesús ndí ndixa kúu ra ta ta t'ví Ndios, ta on vása ní-xiin na ka'an na saá xí'in inká ñivi chi yí'vi na ñoo nafariseo. Saá chi nafariseo xa xá'nda chiño na ndí ndi'i ñivi na kándixa ndí tajesús kúu Cristo, ta ta t'ví Ndios vaxi, nayó'o on kuchiño ka na kivi na ini ve'e ño'o sinagoga, káchí nafariseo. ⁴³ Ndi'i ñivi na kúu na yí'vi ka'an ña kándixa na tajesús, nayó'o xáni sñi na ndí ña ndáyá'ví ní ka kúu ña kanóo va'a ñatoto'o na ñoo ñivi ñoyívi yó'o, ta xáni sñi na lo'o ní ndáyá'ví ña kúu ña kanóo va'a ñatoto'o na ñoo Ndios.

To'on yó'o ká'an ña ndí to'on tajesús

kúu ña kasa nani xa'a kuachi ñivi

⁴⁴ Ta saá xí'in ndi'i ndee ra, tajesús ñika'an ra xí'in ñivi, káchí ra saá:

—Ta ñivi na kándixa yi'i, nayó'o on sivi ñii laá miji kándixa na, ta kándixa na Ndios, ta ta t'ví yi'i kixaa'i. ⁴⁵ Ta ñivi na xini yi'i, nayó'o xini na Yivá'i Ndios, ta ta t'ví yi'i kixaa'i. ⁴⁶ Yi'i kúu Ño'o ndino'o ye'e ñoyívi yó'o. Ta ndi'i ñivi na ndixa kándixa yi'i, nayó'o on ko'on ka na yichi ñoo naa. ⁴⁷ Ta ndi'i ñivi na kuiti xini so'o to'on ña ká'an, ta on xijn na kasa ndivi na ña, ta on sivi yi'i kúu ta kasa nani xa'a ña on vá'a ké'é nayó'o. Saá chi on sivi xa'a ña kasa nani xa'a kuachi ñivi kúu ña kixaa'i ñoyívi yó'o, ta xa'a ña sakaku ñivi ñoyívi yó'o kúu ña kixaa'i. ⁴⁸ Ta ñivi na on xijn koni yi'i, ta ni on xijn na

kandixa na to'on, ta ndixa xa yoo ña kasa nani xa'a kuachi nayó'o. Chi tá kixaa kivi sondí'í ñoyívi yó'o, ta mji to'on ña ñika'an xi'in nayó'o kasa nani xa'a kuachi na ña kúu ña on vása ní-xiin na chikaa so'o na to'on yó'o. ⁴⁹ Chi xí'in ndayí Yivá'i Ndios ká'an to'on ña ndátoto'on xi'in ndó. Ta on sivi ndasaá kuiti to'on mji kúu ña ká'an. Saá chi Yivá'i Ndios kúu ta ta t'ví yi'i kixaa'i, ta xa'nda chiño ra ndá to'on kúu ña ká'an xi'in ndó, ta xa'nda chiño ra yu kúu ña saná'a ndó. ⁵⁰ Ta yi'i, xini va'a ndí ña xa'nda chiño Yivá'i Ndios kúu ña táxi kutaku ndino'o ñivi ndi'i saá kivi. Ta ñii kiva ndátan yoo to'on ña xa'nda chiño ra ká'an, saá ká'an xi'in ñivi —káchí tajesús xi'in na.

13

To'on yó'o ká'an ña nakata tajesús xa'a ñii ñii naxika xi'in ra

¹ Ta on ta'an ka kixá'a kana viko Pascua,* ta tajesús xini ra ña xa yatin ní tondaa kivi ña kee ra ñoyívi yó'o, ta ndikó ra no'o ra ñoo yoo Yivá yó Ndios. Ndi'i saá kivi tajesús xa kivi ní ini ra xini ra ñivi na kándixa ña'a ñoyívi yó'o, ta vitin kixaa kivi ña saná'a ra na ndasaá ndixa ndee ní kivi ini ra xini ra na, chi nda lo'o on ndi'i ña kivi ini ra xini ra na.

² Ta xikuaa ní, xa kóni kunaa kúu ña, ta saá yoo tajesús xixi ra xí'in naxika xí'in ra. Ta ñanímā ndiva'a ká'no xa chikaa ña ini ta Judas Iscariote, sa'ya ta Simón, ña nataxi ra tajesús nda'a ñivi na sáa ini xini ña'a. ³ Ta tajesús kúndaa ini ra ndí Yivá ra Ndios xa táxi ra nda'a ra ndi'i ndayí ñoo ndi'i ña yoo, ta xini tajesús ña kixi ra ñoo Ndios ta vitin yachi ní ndikó ra no'o ra. ⁴ Ta saá nakundichi ra ta tava ra tikoto

* **13:1** Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios sakaku ra naxii sikuá na ñoo ñaño Egipto kujya xina'á.

káni ña kánóo sata tikoto ndixin ra, ta chínóo va'a ra ña ñii xiña, ta saá katon ra ñii toalla toko ra. ⁵ Chikaa ra takuii ini ñii kaa ña kónó ini, ta kixá'a ra nakata ra xa'a ñii ñii taxika xí'in ra. Ta xí'in toalla yákón ra xa'a ñii ñii tayó'o.

⁶ Tá kixaa ra noo yoo xa'a ta Simón Pedro, ta nika'an ta Pedro xí'in ra:

—Tata, yó'o kuu taa taká'no noo. ¿Án nakata ún xa'a'i?

⁷ Ta ndakuiin ta Jesús, nika'an ra:

—Vitin on vása kúndaq ini ún yukia kóni kachi ña ké'éj yó'o, ta ñii kivi vaxi kúndaq va'a ini ún xa'a ñayó'o —káchí ta Jesús xí'in ta Pedro.

⁸ —On vá'a saá, Tata —káchí ta Pedro xí'in ta Jesús —nda ñii kivi on taxi nakata ún xa'a'i —káchí ra.

Ta ndakuiin ta Jesús, nika'an ra xí'in ra:

—Tá on taxi ún nakata i xa'a ún, ta on kuchiño ka ún kuu ún taa ta ndikon yi'i —káchí ta Jesús xí'in ra.

⁹ Ta ndakuiin ta Pedro, nika'an ra:

—Tá saá yoo ña ká'an ún, Tata, ta va'a ka on nakata ún ndasaá kuiti xa'a'i, ta nakata ún nda nda'a'i tãda sinij —káchí ta Pedro xí'in ta Jesús.

¹⁰ Ta ndakuiin ta Jesús, nika'an ra:

—Ndi'i nivi na xa chichi takuii, na xa yoo ndii ndi'i sata kofu kuu nayó'o, ta ndasaá kuiti xini ñó'o ndoo xa'a na. Ta ndó'o, nanivi ndii kuu ndó, ta saá ni, on sivi ndi'i ndó kuu nivi ndii —káchí ra xí'in na.

¹¹ Nika'an ra saá xí'in na, chi xini ra yu kuu taa ta nataxi kuí'na ña'a nda'a nivi na saa ini xini ña'a.

¹² Tá ndi'i nakata ra xa'a naxika xí'in ra, ta nakundixin ra tikoto ra, ta tuku nakoo ra noo yoo ton mesa, noo xixi ra xí'in na. Ta saá

ñindaqa to'on ra na, káchí ra saá xí'in na:

—¿Án kúndaq ini ndó yukia kóni kachi ñachiño ké'éj ña nakata i xa'a ndó? ¹³ Chi ndó'o káchí ndó yi'i kuu ta Ká'no noo ndó, ta káchí ndó xí'in i kuu i ta Maestro ndó, ta ñandaq kuu ña káchí ndó saá. ¹⁴ Ta xa'a ña kuu i ta Maestro ndó, ta xa'a ña kuu i ta Ká'no noo ndó, ndixa xini ñó'o kasa ndivi ndó chiño ndatán yoo ña kisa ndivi xi'in ndó, tãda kasa ñino ka xí'in mji ndó ta saá koo ti'va ndó nakata ndó xa'a tá'an ndó. ¹⁵ Saá chi xa chindú'u i ña ké'éj yó'o ña saná'a i ndó'o, ta ñii kiva saá xini ñó'o ké'é ndó xí'in tá'an ndó. Yi'i kisa ñino xi'in mji xa'a ña chindee i ndó'o, ta ñii kiva saá xini ñó'o kasa ñino xi'in mji ndó xa'a ña chindee tá'an ndó.

¹⁶ Ña ndixa ndaq kuu to'on yó'o: Nda ñii tamozo on vása kuu ra ta ká'no ka noo ta xá'nda chiño noo ra, ta nda ñii taa ta tí'vi tapatrón ko'on chiño noo ra, on vása kuu tayó'o ta ká'no ka noo tapatrón ta tí'vi ña'a ko'on ra chiño. ¹⁷ Ta ndó'o, tá ndixa kúndaq ini ndó to'on yó'o, ta saá ná kunakaq ñasij ini ndó xa'a ña kisa ndivi ndó ña.

¹⁸ On vása ká'an i saá xa'a ndi'i ndó, chi xini va'a i ini ñii ñii ndó'o na kuu nivi na nakaxini. Ta yoo to'on Ndios ña ñitaa na kuiya xina'a, ña káchí saá: “Ñii taa ta yoo xixi sata va'a xí'in i, vitin tayó'o ndu ra ta saa ini xini yi'i”, káchí to'on Ndios. Ta ndi'i to'on Ndios yó'o xini ñó'o kundivi ña. ¹⁹ Ndátó'on i ñayó'o xí'in ndó vitin ña on ta'an ka kundivi ña. Ta saá tá kixaa kivi ña kundivi ndi'i ñayó'o, ta kandixa ndó ndi Yi'i Kuu i taa ta kixi noo Ndios. ^{† 20} Ña ndixa ndaq ká'an i xí'in ndó, ndi'i nivi na náki'in va'a nivi na tí'vi ko'on chiño noo i, ña ké'é na saá kóni kachi ña náki'in va'a na yi'i. Ta ndi'i nivi na náki'in va'a yi'i, ña

† 13:19 To'on hebreo ña káchí “Yi'i Kuu i” kuu kivi Ndios ndino'o.

ké'é na saá kóni kachí ña náki'in va'a na Ndios, ɬa ɬa ɬi'vi yi'i vaɣi'i —káchí ɬaJesús xí'in na.

Tɔ'on yó'o ká'an ña ɬaJesús ká'an ra ndí ñii ɬa sɪkó kuí'ná ña'á ra

(Mt. 26:20-25; Mr. 14:17-21; Lc. 22:21-23)

²¹ Ta saá ɬaJesús kónó ní nákaa ña ndí'i ní ini ra, nda sákisin ña nima ra, ta nika'an ra xí'in naxíka xí'in ra:

—Ña ndixa ndaa ká'anj xí'in ndó vitin ndí ñii ndó'ó kúu ɬa ɬa sɪkó kuí'ná yi'i ta nataxi ra yi'i nda'a ñivi na sáa ini xini yi'i —káchí ra xí'in na.

²² Ta naxíka xí'in ra ñakoto na ñoɔ tá'an na, ta xáni sɪni na yu kúu ɬa ɬa ká'an ɬaJesús xa'a. ²³ Ta ñii ɬaxíka xí'in ɬaJesús, ɬa kúu ɬa kí'vi ní ini ɬaJesús xini ra, yóo yatin ra sɪn ɬaJesús, ²⁴ ta ɬaSimón Pedro ñixika nda'a ra ñoɔ ɬayó'o ña ndaka ɬo'on ra ɬaJesús yu kúu ɬa ɬa ká'an ra xa'a. ²⁵ Ta saá ɬayó'o ndíko koo ra ta ñakoto ra ñoɔ ɬaJesús, ta ñindaɬa ɬo'on ña'á ra, káchí ra saá:

—¿Yu kúu ɬa ɬa ká'an ún xa'a, Tata? —káchí ra.

²⁶ Ta ndakuijn ɬaJesús, nika'an ra:

—Kúu ra ɬa ɬa ɬaxi'i nda'a sɪɬa va'a ña chindaxini yó'o —káchí ɬaJesús.

Ta chindaxin ra sɪɬa va'a ta ɬaxi ra ña nda'a ɬaJudas Iscariote ɬa kúu sa'ya ɬaSimón. ²⁷ Ta ɬaJudas ñaki'in ra sɪɬa va'a yó'o, ta xixi ra ña, ta saá xandikon ñanima ndiva'a ká'no ñani Satanás ñiki'vi ña ini ra. Ta ɬaJesús nika'an ra xí'in ra:

—Va'a kama kasa ndivi ún chiño ña chikaá ini ún ke'é ún —káchí ra xí'in ɬaJudas.

²⁸ Ta nda ñii naxíka xí'in ra na ndóo xixi ñoɔ mesa, on vása kúndaá ini na ndachun nika'an ɬaJesús saá xí'in ɬaJudas. ²⁹ Saá chí ɬaJudas kúu ɬa ndíso chiño xí'in sɪ'ún ña sáta na ña xini ñó'ó

ɬaJesús xí'in ndi'i naxíka xí'in ra, ta saá sava na xáni sɪni na ndí ɬaJesús ká'an ra xí'in ɬaJudas ña ko'on ra sata ra ña konj ñó'ó na xa'a viko Pascua, án ká'an ra xí'in ɬaJudas ña taxi ra lo'o sɪ'ún nda'a ñivi na kúu nanda'ví. ³⁰ Tá ndi'i xixi ɬaJudas sɪɬa va'a ña ɬaxi ɬaJesús nda'a ra, ta kee ra ku'a'an ra ke'e. Ta xa ñoó ní kúu ña.

Tɔ'on yó'o ká'an ña xa'a ñii ndayí xa'a, xa'nda chiño ɬaJesús ñoɔ na kándixa ña'á

³¹ Ta ndi'i kee ɬaJudas, ku'a'an ra ke'e, ta nika'an ɬaJesús xí'in na ñindɔo xí'in ra, káchí ra saá:

—Vitin kasa ndivij ñii ñava'a ká'no, ta xa'a ñayó'o ñivi kasa ká'no na yi'i ta chinóo sɪkón na ñato'ó yi'i, ɬa ɬa kixi ñoɔ Ndios. Ta ñii ki'va saá kasa ká'no na Ndios ta chinóo sɪkón na ñato'ó ra, xa'a ñava'a ká'no yó'o ña kasa ndivij. ³² Ndixa xí'in ñava'a ña kasa ndivij vitin, yi'i chinóo sɪkónj ñato'ó Ndios. Ta mji Ndios chinóo sɪkón ra ñato'ó yi'i. Ta yachi ní kasa ndivi Ndios saá. ³³ Ta ndó'ó, sa'ya mji, salo'o kuiti kivi yóo kaj xí'in ndó, ta vitin ndat'onj xí'in ndó ndatán yóo ɬo'on ña xa nika'anj xí'in naná'no ñoɔ najudío, kivi nika'anj xí'in na, kachí saá: “Nandukú ndó yi'i, ta on kuchiño ndó ko'on ndó ñoɔ ko'onj”, saá kachí xí'in na, ta ñii ki'va saá ká'anj xí'in ndó'ó vitin. ³⁴ Ta vitin ndat'onj xí'in ndó xa'nda chiñoj ñoɔ ndó ñii ndayí xa'a, ña káchí saá: Ndixa kuki'vi ní ini ndó koni tá'an ndó. Ñii ki'va ndatán kí'vi ini xini ndó'ó, saá kuki'vi ní ini ndó koni tá'an ndó. ³⁵ Tá ndixa kí'vi ini ndó xini tá'an ndó, ta xa'a ñayó'o ndi'i ñivi kúndaá ini na ndí ndó'ó kúu ñivi na kándixa yi'i ta ndikon ndó yi'i —káchí ɬaJesús xí'in na.

TaJesus ndatq'on ra ndí taPedro ka'an ra uní yichí ña on xíní ña'á ra
(Mt. 26:31-35; Mr. 14:27-31; Lc. 22:31-34)

³⁶ Ta taSimón Pedro nindaqa to'on ra taJesus, káchí ra saá:

—Tata, ¿míchí ko'on ún?

Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra:

—Vitin on kivi ko'on ún xí'in j noo ko'onj. Ta saá ni, tá ndi'i nija'a ku'a ní kivi, ta saá kuchiño ún ko'on ún noo ko'onj —káchí taJesus.

³⁷ Ta taPedro nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata, ¿ndachun on kivi ko'onj xí'in ún vitin? Chi yi'i, xa yóo ti'vaj nda kivi noo ún —káchí taPedro xí'in taJesus.

³⁸ Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra xí'in taPedro:

—¿An ndixa kía xa yóo ti'va ún kivi ún nooj? Ña ndixa ndaa ká'anj xí'in ún vitin, tá on ta'an ka kana nduxú chée ñoo vitin, ta xa uní yichí nika'an ún xí'in nivi ña on vása xíní ún yi'i —káchí taJesus xí'in taPedro.

14

To'on yó'o ká'an ñii laá Jesu-cristo kúu yichí ña xaa nivi noo yóo Ndios

¹ Nika'an taJesus xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—On kundí'i ini ndó. Ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó Ndios, ta ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó yi'i. ² Ve'e Yivá j Ndios ñoyívi ñino ká'no ní ña. Yóo ku'a ní xiiña noo va'a kutaku ndi'i ndó. Tá on sivi ñandaa kúu ña ká'anj xa'a ve'e Yivá j, ní kúu, ta nda lo'o on ndato'onj saá xí'in ndó. Ta vitin ko'onj ña kasa ndivij xiiña noo va'a kutaku ndó. ³ Tá ndi'i kisa ndivij xiiña noo va'a kutaku ndó ve'e Yivá j, ta ndikó j ñoyívi yó'o ña naki'inj ndó'o ta ko'on ndó xí'inj. Ta saá nda mji noo

táku j, ndó'o kutaku ndó xí'inj ndi'i saá kivi. ⁴ Ndó'o, xa xíní ndó yichí ña ndasaá kuchiño xaa ndó noo ko'onj —káchí taJesus xí'in naxíka xí'in ra.

⁵ Ta ñii taxíka xí'in taJesus, naní ra Tomás, nindaqa to'on ra, káchí ra saá:

—Tata, on vása xíní ndi míchí ko'on ún, ta saá, ¿ndasaá koo kuchiño koni ndi yichí?

⁶ Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra xí'in ra:

—Yi'i kúu yichí ña kuchiño xaa nivi noo Ndios, ta yi'i kúu noo káku ñandaa ndino'o, ta yi'i kúu ndee ña táxi kutaku ndino'o nivi. On ko'o inka yichí ña kuchiño xaa nivi noo Ndios: ñii laá yi'i kúu yichí ña taxi xaa nivi noo Ndios ta kutaku na xí'in ra. ⁷ Ta ndó'o, tá ndixa xíní ndó yi'i, ta saá ndixa koni ndó Yivá j Ndios. Tānda vitin tānda ndi'i kivi vaxi, xa xíní va'a ndó ra, ta xí'in nduchú noo ndó xa xini ndó ra —káchí taJesus xí'in na.

⁸ Ta inka taxíka xí'in taJesus, naní ra Felipe, nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata, saná'a ún ndi'i ndasaá kuchiño koni ndi Yivá yó Ndios, ta ñayó'o kuiti kúu ndi'i ña xíní ñó'o ndi.

⁹ Ta ndakuijn taJesus, nika'an ra xí'in ra:

—Xa ku'a ní kivi yóo j xí'in ndó, ta, ¿án on ta'an koni ún yi'i, tata? Ndi'i nivi na xini yi'i, nayó'o ñii káchí xini na Yivá j. Ta saá, ¿ndachun ká'an ún xí'inj xíní ñó'o saná'aj ndó'o ndasaá kuchiño koni ndó Yivá j? ¹⁰ ¿An on ta'an kandixa ún ndi yi'i táku j ini Yivá j ta Yivá j táku ra ini mji j? To'on ña ká'anj xí'in ndó, on sivi ndasaá kuiti to'on mji kúu ña, chi to'on Yivá j Ndios kúu ña. Saá chi Yivá j táku ra ini mji j, ta chiño mji ra kúu ña kisa ndivij. ¹¹ Va'a kandixa ndó to'on ña ká'anj xí'in ndó ndí yi'i táku j ini Yivá j ta Yivá j táku ra ini mji j. Tá on kivi

kandixa ndó yí'í xá'a tɔ'on yó'o, ta va'a kandixa ndó yí'í xá'a milagro ñava'a ke'éj nɔɔ ndó ña sáná'a yu kúuj. ¹² Ña ndixa ndaa ká'anj xí'in ndó, ndi'i ñivi na kándixa yí'í kúchiño na ke'é na ñii k'va ndatán yóo chiño ke'éj. Ta ndixa nayó'o ke'é na chiño ña ná'no ká nɔɔ chiño ke'éj, chi yí'í ndikój nɔɔ Yiváj. ¹³ Ta ndó'ó na kándixa yí'í, tá xí'in ndayí k'vijj, ndukú ndó ñava'a ña xínj ñó'ó ndó, ta yí'í kasa ndivi ndi'i ña ndukú ndó. Ta xá'a ña ke'éj saá, ñivi kasa ká'no na Yivá yó ta chinóo síkón na ñatɔ'ó ra. ¹⁴ Tuku ká'anj xí'in ndó'ó na kúu ñivi na kándixa yí'í: Tá xí'in ndayí k'vijj ndukú ndó ñava'a, ta yí'í kasa ndivi ndi'i ña ndukú ndó nɔɔj —káchí tajesús.

To'on yó'o ká'an xá'a Níma Ndios koo ña xí'in ñivi na kándixa tajesús

¹⁵ Ta tajesús ñika'an ká ra xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ta ndó'ó, tá kí'vi ini ndó xíni ndó yí'í, ta saá kasa ndivi ndó ña xá'nda chiñoj nɔɔ ndó. ¹⁶ Ta yí'í, ndukúj nɔɔ Yivá yó Ndios ta ndixa ti'ví ra Níma ña ñani “Níma ña chíkaa ndee ini ñivi”, ta kutaku ña xí'in ndó ndi'i saá k'vij ña vaXi. ¹⁷ Ta Níma yó'o saná'a ña ndó'ó ndasaá kuiti ña ndixa ndaa ndino'o. Ta ñivi na ndíkɔn yichj ɔn vá'a ñoyívi yó'o ɔn vása kúchiño na naki'in na Níma yó'o, saá chi ɔn vása kúchiño koto na ña, ni ɔn vása xínj na ña. Ta ndó'ó, ñivi na kándixa yí'í, ndixa xínj ndó Níma yó'o, chí yóo ña xí'in ndó vitin, ta k'vij ña vaXi kunakaa ña ini ñii ñii ndó'ó. ¹⁸ Ta yí'í, ɔn sandakoo mató'ónj ndó'ó, ña kutaku ndó ndatán táku naválí xindá'ví na ɔn kóo yivá si'í. Ta yí'í yachj ní ndikój ta kixaa j nɔɔ ndó. ¹⁹ Tixin ña salo'o k'vij, ñivi na ndíkɔn yichj ɔn vá'a ñoyívi yó'o, ɔn kúchiño ká na koto na yí'í. Ta

ndó'ó, ɔn kundo'o ndó saá, chi ndixa koto ká ndó yí'í. Ta xá'a ña ndixa ndino'o tákuj, ndó'ó ndixa ndino'o kutaku ndó. ²⁰ K'vij kundivi ñayó'o saá, ta ndó'ó ndixa kundaaj ini ndó ndí yí'í tákuj ini Yiváj, ta ndó'ó táku ndó ini yí'í, ta yí'í tákuj ini ndó'ó. ²¹ Ndi'i ñivi na náki'in va'a ña xá'nda chiñoj nɔɔ na, ta kisa ndivi na ña, nayó'o sáná'a na ndí ndixa kúu na ñivi na kí'vi ini xíni yí'í. Ta ndi'i ñivi na kí'vi ini xíni yí'í, ta Yiváj Ndios ndixa kuki'vi ini ra koni ra nayó'o. Ta saá tuku yí'í ndixa kuki'vi ini koni nayó'o ta taxi xí'in m'ijj nɔɔ na, ña konj va'a na yí'í —káchí tajesús xí'in na.

²² Ta saá inká taxíka xí'in tajesús, ñani ra Judas (ta ɔn sívi tajudas Iscariote kúu tayó'o), ñika'an ra xí'in tajesús, káchí ra saá:

—Tata, ¿ndachun taxi ún ndasaá kuiti m'ij ndi kuu ñivi na kúchiño konj va'a yó'ó? ¿Ndachun ɔn vása ke'é ún saá xí'in ndi'i ñivi ñoyívi yó'o ña kúchiño konj na yó'ó?

²³ Ta ndakuijn tajesús, ñika'an ra xí'in ra:

—Ndi'i ñivi na kí'vi ini xíni yí'í, ñivi yó'o kasa ndivi na tɔ'onj. Ta Yiváj Ndios kuki'vi ini ra koni ra nayó'o, ta Yiváj xí'in yí'í ndixa kixaa ndj nɔɔ nayó'o, ta kutaku ndj xí'in na. ²⁴ Ta ñivi na ɔn vása kí'vi ini xíni na yí'í, nayó'o ɔn vása kisa ndivi na tɔ'onj. Ta ɔn sívi ndasaá kuiti tɔ'on yí'í kúu ña ká'anj, ta ndixa kúu ña tɔ'on Yivá yó Ndios, ta ta ti'ví yí'í kixaa j.

²⁵ 'Ndi'i ñayó'o ndátɔ'onj xí'in ndó k'vij yóo ká j xí'in ndó vitin.

²⁶ Ta kixaa k'vij Yivá yó Ndios ti'ví ra Níma ña chíkaa ndee ini ñivi, ta xí'in ndayí k'vijj ti'ví ra Níma yó'o, ta kixaa ña kutaku ña ini ndó, ta saná'a ña ndó'ó ndi'i ña xínj ñó'ó kundaaj ini ndó, ta sanaká'an ña ndó'ó ndi'i tɔ'on ña ñika'anj xí'in ndó.

27 'Ta vitin táxi j ña kunakaa ñava'a ini ndó. Ta ñava'a yó'o kúu ña káku ini j, ta sání'i j ña ndó'ó. Ta ñava'a yó'o ña táxi j ña kunakaa ña ini ndó, on sivi ñii kúu ña xí'in ña táxi nivi na ndíkõn yich j ñoyivi yó'o nda'a ndó ña koo va'a ini ndó. Ta saá ndó'ó nivi na kándixa yí j, vitin xá'nda chiño j nõ ndó: On kundí'i ini ndó, ta ni on kuyi'vi ini ndó. 28 Xa xinj s'o' ndó ña ñika'an j xí'in ndó ndí kee j ko'on j vitin, ta kixaa ñii kivi ndikó j nõ ndó. Tá ndixa ndino'o kí'vi ini ndó xini ndó yí j, ta saá kusij ní ini ndó ña kundaaj ini ndó ku'a'an j nõ yóo Yivá yó, chi Yivá yó kúu ta ta ká'no ka nõ yí j. 29 Ta xa ndato'on j xí'in ndó ndi'i ñayó'o vitin tá on ta'an ka kundivi ña. Ta saá tá kixaa kivi kundivi ndi'i ña ndato'on j xí'in ndó, ta koni ndó ña, ta saá kandixa ka ndó yí j.

30 'On vása ku'a ní ka ndato'on j xí'in ndó vitin, chi xa vaxi ñanímaj ndiva'a ká'no ña kúu ña xá'nda chiño nõ nivi na ndíkõn yich j ñoyivi yó'o. Ta saá ni, ñanímaj ndiva'a ká'no yó'o nda lo'o on vása xá'nda chiño ña nõ yí j. 31 Ta yí j, ndasaá kuiti kisa ndivi j ña xá'nda chiño Yivá j Ndios nõ j. Ta xa'a ña kisa ndivi j saá, kundaaj ini nivi ndí ndixa kí'vi ní ini j xini j Yivá j Ndios. Ta vitin, nakuita ndó, na'a ndó ko'on ndó xí'in j —káchí ta Jesús xí'in naxíka xí'in ra.

15

Tq'on yó'o ká'an ña, ndatán yóo mji tón uva ndino'o, saá yóo ta Jesús

1 Ta saá ta Jesús ndato'on ra inka cuento ña saná'a ra naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Ta yí j, ndatán yóo mji tón uva ndino'o, saá yóo j. Ta Yivá j Ndios ndatán yóo ta ta ndaa tón uva xí'in ndi'i nda'a nó, saá yóo ra. 2 Ta xá'nda ra ndi'i nda'a

tón uva nõ on vása kóon tíuva. Ta nda'a tón uva nõ va'a kóon rí, náka'nda tuku lo'o ra nõ ña, ña taxi ña va'a ka koon tíuva. 3 Ta tq'on ña ñika'an j xí'in ndó, ndatán yóo ña sijn xá'nda, ta kindaa ña ndi'i ña on vása va'a yóo ini ndó, saá yóo tq'on yó'o. Ta vitin nivi na ndundii kúu ndó xa'a ña chikaa s'o' ndó tq'on ña ñika'an j xí'in ndó. 4 Ta saá xini ñó'ó koo ndó xí'in j ndi'i saá kivi j, ta yí j koo j xí'in ndó'ó. Saá chi táná ta'nda, ta nandoso xíka yo'õ nda'a tón uva, ta ña nandoso xíka yó'o, on vása kúchiño mji ña taxi ña nda ñii ku'i. Ñayó'o saná'a ña ndó'ó tá on vása ñii yóo ndó xí'in j, ta saá on kuchiño ndó ke'é ndó nda ñii ñava'a.

5 'Yí j, ndatán yóo mji tón uva ndino'o saá yóo j, ta ndó'ó, ndatán yóo yo'õ nda'a tón uva yó'o, saá yóo ndó'ó xí'in j. Tá ñii yóo ndó'ó xí'in j, ta yí j, ñii yóo j xí'in ndó, ta saá ndixa ké'é ndó ku'a ní chiño va'a. Ta chiño yó'o ndatán tíku'i va'a ní ña kóon nda'a tón uva saá yóo ña. Ta saá ni, tá yóo yo'õ nda'a tón uva ña ñita'nda nandoso xíka, ñayó'o on kuchiño ña taxi ña koon nda ñii ku'i nda'a ña. Ta ñii kí'va saá, tá on vása ka ñii yóo ndó xí'in j, ta nda ñii chiño va'a on kuchiño ndó ke'é ndó. 6 Ta nivi na kúxíka nõ yí j, ta on vása ñii yóo ka na xí'in j, nayó'o ndatán yóo nda'a tón uva ña ñita'nda nandoso xíka ta nijichi ña, saá yóo na nõ j. Ta nda'a nijichi yó'o, nivi nakaya na ña, ta taan na ña nõ yóo ño'õ xíxi j, ta kõko ña.

7 'Ta ndó'ó, tá ñii yóo ndó xí'in j, ta tq'on j táku ña ini ndó, ta saá va'a ndukú ndó nõ Yivá j Ndios nda ndá ka ña kóni ndó, ta ndixa taxi ra ña ndúkú ndó nda'a ndó. 8 Ta vitin ñayó'o ke'é ndó xa'a ña chinóo síkón ndó ñato'ó Ndios nõ inka nivi: Xini ñó'õ nduu ndó nivi na va'a ini, na kisa ndivi

ña kóni Ndios, ta saá saná'a ndó ndixa kúu ndó ñivi na ndíkɔn yí'í —káchí tǎJesús xí'in naxíka xí'in ra.

⁹ Ta ñikǎ'ǎn kǎ ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ñii kǐ'va ndǎtǎn kǐ'vi ini Yivá'í Ndios xíni ra yí'í, saá kǐ'vi ini xíni ndó'ó. Ta saá ñii ñii kǐ'vi ná kutakú kǎ ndó tǐxin ña kǐ'vi ní ini xíni ndó'ó, ta ɔn sandakoo ndó yí'í. ¹⁰ Tá kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño'í ɔɔ ndó, ta saá ñii ñii kǐ'vi kutakú ndó tǐxin ña kǐ'vi ní ini xíni ndó'ó. Saá chi yí'í, ñii kǐ'va saá kǐsa ndivi ña kóni Yivá'í Ndios, ta ndi'í saá kǐ'vi tǎkú'í tǐxin ña kǐ'vi ní ini ra xíni ra yí'í.

¹¹ 'Ndǎtǎ'ɔn'í ñayó'o xí'in ndó chi kóni'í ña ndixa ná kusí'í ní ini ndó'ó. Chi mǐ'í ñasí'í ña kǎku ini mǐ'í, kóni'í ndí ná kunakǎ ñasí'í yó'o ini ndó'ó, ta saá kuu ndó ñivi na kusí'í ndino'o ini.

¹² Ña xá'nda chiño'í ɔɔ ndó kúu ñayó'o: Ndixa kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó, ndǎtǎn kǐ'vi ini xíni ndó'ó. ¹³ Saá chi tǎa tǎ ndixa ká'no ní kǎ kǐ'vi ini xíni natá'an kúu tǎa tǎ táxi xí'in mǐ'í ndǎ kǐ'vi ra xǎ'ǎ nayó'o. ¹⁴ Ta ndó'ó, táná kasa ndivi ndó ña kǎ'ǎn'í xí'in ndó, ta kuu ndó ñivi na náta'an vǎ'a xí'in'í. ¹⁵ ɔn kǎ'ǎn'í kǎ'í xí'in ndó kúu ndó ndasaá kuiti na kǐsa chiño'í ɔɔ, chi ñivi na kǐsa chiño'í ɔɔ ñii tǎká'no ɔn vǎsa xíni na yu kúu ña xáni sǐni tǎká'no yó'o ke'é ra. Ta yí'í sakunaní'í ndó'ó namigo'í na náta'an vǎ'a xí'in'í, saá chi xa ndǎtǎ'ɔn'í xí'in ndó ndi'í ña saná'a Yivá'í Ndios yí'í. ¹⁶ ɔn sǐvi mǐ'í ndó kúu ñivi na ñakǎxin kundikɔn ndó yí'í, ta yí'í kúu tǎa tǎ ñakǎxin'í ndó'ó ña kundikɔn ndó yí'í, ta sakuiso chiño'í ndó'ó ña kasa ndivi ndó kuǎ'ǎ ní chiño'í vǎ'a. Ta chiño'í vǎ'a yó'o koo ña ndǎtǎn yóo kǐ'vi vǎ'a ña koo na'á ní kǐ'vi. Ta saá Yivá'í Ndios taxi ra nda'ǎ ndó ndi'í ña ndúkú ndó ɔɔ ra xí'in ndayí kǐ'vi. ¹⁷ Ñayó'o kúu ña xá'nda

chiño'í ɔɔ ndó: Kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó —káchí tǎJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Tɔ'on yó'o kǎ'ǎn'í ndí ñivi na ndíkɔn yichí ñoyí'í yó'o, sǎǎ ini na xíni na ñivi na ndíkɔn yichí tǎJesús

¹⁸ Ta ñikǎ'ǎn'í kǎ tǎJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Tá ñivi na ndíkɔn yichí ɔn vǎ'a ñoyí'í yó'o sǎǎ ini na xíni na ndó'ó, ta saá nakǎ'ǎn'í ndó ndí si'na kǎ ñii kǐ'va saá ke'é na xí'in'í. ¹⁹ Tǎná koo yu'ú ndó xí'in ñivi ñoyí'í yó'o, ta saá naní'vi ñoyí'í yó'o kuki'vi ini na koni na ndó'ó. Ta ndó'ó, ɔn sǐvi na ndíkɔn yichí ɔn vǎ'a ñoyí'í yó'o kúu ndó, chi yí'í ñakǎxin'í ndó'ó ña sandakoo ndó yichí ɔn vǎ'a yó'o xǎ'ǎ ña kundikɔn ndó yichí'í. Ñakǎn kǐǎ ñivi na ndíkɔn yichí ɔn vǎ'a ñoyí'í yó'o sǎǎ ní ini na xíni na ndó'ó. ²⁰ Nakǎ'ǎn'í ndó tɔ'on ña ñikǎ'ǎn'í xí'in ndó saá: “Ndǎ ñii tǎmozo ɔn vǎsa kúu ra tǎ ká'no kǎ ɔɔ tǎ xá'nda chiño'í ɔɔ ra”, káchí'í xí'in ndó. Ta tɔ'on yó'o kóni káchí ña ñii kǐ'va ke'é na xí'in yí'í, Tǎa tǎKá'no ɔɔ ndó, saá ke'é na xí'in ndó'ó na kǐsa chiño'í ɔɔ. Ñivi ñoyí'í yó'o saxɔ'vi na yí'í, ta saá ndixa saxɔ'vi na ndó'ó. Ta saá ni, ñixíyo ñivi na chikǎǎ sɔ'o tɔ'on'í, ta ñii kǐ'va saá koo ñivi na chikǎǎ sɔ'o tɔ'on'í ña kǎ'ǎn'í ndó xí'in na. ²¹ Saá ke'é ñivi xí'in ndó chi ndó'ó kúu na ndíkɔn yichí'í. Chi ñivi na kuǎ'ǎn'í yichí ɔn vǎ'a ñoyí'í yó'o ɔn vǎsa xíni na Ndios, tǎ kúu tǎa tǎ tǐ'vi yí'í kǐxǎǎ'í.

²² “Tá ɔn vǎsa ní-kixí'í ɔɔ na, tá ni ɔn vǎsa ní-ndǎtǎ'ɔn'í xí'in na, níkúu, ta saá ɔn vǎsa ndíso na kuǎchi ɔɔ ña ndǎtǎ'ɔn'í xí'in na. Ta vitin ɔn kǐ'vi káchí na ɔn vǎsa ndíso na kuǎchi, chi ñikǎ'ǎn'í xí'in na yu kúu ñandǎǎ, ta ñi-xíin na kasa ndivi na ña ndǎtǎ'ɔn'í xí'in na. ²³ Ndi'í ñivi na sǎǎ ini xíni yí'í kúu na sǎǎ ini xíni Yivá'í Ndios. ²⁴ Xa kǐsa ndivi'í kuǎ'ǎ ní mǐlagro ná'no, ta ndǎ ñii ñivi, ta

ni si'na ta ni vitin, on vása ní-ke'é na ñava'a ndatán yóo ñamilagro kjsa ndiviñi ñoyívi yó'o. Tá on vása ní-ke'éj saá, níkuu, ta ñivi on vása ndíso na kuachi xa'a ña ñi-xiin na kandixa na yi'i. Ta ndixa xini na milagro ke'éj, ta saá ni, saá ní ini na xini na yi'i, ta ñii ki'va saá, saá ini na xini na Yiváñ Ndios. ²⁵ Saá ké'é ñivi yó'o chi to'on Ndios xini ñó'ó kundivi ña. Ta ñii xiiña noo to'on Ndios yó'o vaxi ndayí ña ñitaa taMoisés kujya xina'a, ta káchi ña saá: "Saa ini ñivi xini na yi'i, vará nda lo'o on koó xa'a ña ké'é na saá", káchi to'on Ndios —káchi taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

²⁶ Ta ñika'an ka taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchi ra saá:

—Vaxi kivi kixaa Níma Ndios noo ndó, ta Níma yó'o kúu ña chíkaa ndee ini ñivi, ta ndát'o'on ña ndasaá kuiti ñandaa ndino'o xí'in ñivi. Níma yó'o kee ña noo Ndios ta kixaa ña noo ndó, chi yi'i ti'víj ña xí'in ndayí Yiváñ, ta Níma Ndios yó'o ka'an ña xí'in ndó ndi'i ñandaá xa'a'i. ²⁷ Ta saá ndó'ó kuu ndó ñivi na ka'an xa'a'i ndi'i ñandaá xí'in inká ñivi, saá chi nda kivi kixá'áj kisa ndiviñi chiño Yiváñ ñoyívi yó'o, ndó'ó kúu ñivi na kixá'á kisa chiño xí'inj —káchi taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

16

¹ Ta taJesús ñika'an ka ra xí'in na, káchi ra saá:

—Ndi'i to'on yó'o xa ñika'anj ña xí'in ndó xa'a ña on sandakoo ndó yichij. ² Chi vaxi kivi tá naná'no noo najudío on taxí ka na kivi ndó ini ve'e ño'o sinagoga. Ta vaxi kivi ñivi kani sijnj na ndí ñava'a ní kúu ña ke'é na ña ka'ni na ndó'ó, chi xí'in ña ké'é na saá kúu ñava'a kasa ndivi na ña kóni Ndios, saá kani sijnj mji na. ³ Saxo'vi na ndó'ó saá, chi nda ñii kivi on ta'an konj ndixa na Yivá yó Ndios, ta ni on ta'an konj ndixa na yi'i. ⁴ Ta vitin

xa ndát'o'onj xí'in ndó ñayó'o, ta saá tá kixaa kivi ña kundo'o ndó ñayó'o, ta saá naká'an ndó to'on yó'o ña ñika'anj xí'in ndó —káchi taJesús.

To'on yó'o ká'an ña xa'a chiño ña kasa ndivi Níma Ndios

Ta ñika'an ka taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchi ra saá:

—Ta kivi kixá'á ndó kisa ndivi ndó chiño xí'inj, on vása ní-ka'anj xí'in ndó ndasaá kundo'o ndó xa'a'i, chi yóo ka j xí'in ndó. ⁵ Ta vitin ndikó j no'oj noo ña ta ti'ví yi'i kixaa j, ta nda ñii ndó'ó on vása ndáka to'on ndó yi'i míchi ko'onj. ⁶ Ta saá ni, vitin kúchuchú ní ini ndó xa'a ña xini so'o ndó ña ká'anj ko'onj. ⁷ Ta ña ndixa ndaa ká'anj xí'in ndó ndí ñii ñava'a xa'a ndó kúu ña ko'onj. Saá chi tá on vása ko'onj, ta on kivi kixaa Níma ña naní Níma ña chíkaa ndee ini ñivi. Ta yi'i, táná ko'onj, ta ti'víj Níma yó'o kixaa ña noo ndó. ⁸ Tá kivi kixaa Níma Ndios yó'o, ta saná'a ña ñivi ñoyívi yó'o ña kundaá va'a ini na yu kúu na ndíso kuachi noo Ndios, ta kundaá va'a ini na yu kúu nava'a nandaá, ta kundaá va'a ini na ndixa Ndios kasa nani ra xa'a ndi'i ñivi na ndíso kuachi. ⁹ Saá chi Níma Ndios yó'o chindeé ña ñivi ña kundaá ini na ndí ndíso na kuachi xa'a ña ñi-xiin na kandixa na yi'i. ¹⁰ Ta Níma Ndios chindeé ña ñivi ña kundaá ini na ndí yi'i kúu ña va'a, ta ndaa, saá chi yi'i ndikó j no'oj noo Yiváñ Ndios, ta ndó'ó on kivi koni ka ndó yi'i ñoyívi yó'o. ¹¹ Ta Níma Ndios chindeé ña ñivi ña kundaá ini na ndixa Ndios kasa nani ra xa'a kuachi na, chi xa kisa nani ra kuachi ñanimá ndiva'a ká'no, ña kúu ña xá'nda chiño noo ñivi ñoyívi yó'o, ta ndixa xo'vi ní ñandiva'a yó'o xa'a kuachi ndíso ña —káchi taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

12 Ta n̄kaʼan ka ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yóo kuʼa ní ka tɔ'on ña kónij kaʼanj xí'in ndó, ta on kaʼanj ña xí'in ndó vitin, chi vitin on kúchiño kundeeé ndó konj so'o ndó ndi'i tɔ'on yó'o.

13 Tá kixaa Níma Ndios, nina ñandaa ndato'on ña xí'in ndó, ta saná'a káxín ña ndó'ó ndasaá va'a kundikon ndó yichí ña ndaa. Saá chi Níma Ndios yó'o on vása kaʼan ña ndasaá kuiti tɔ'on m̄ji ña, ta kaʼan ña ndatán yóo m̄ji tɔ'on ña x̄inj so'o ña n̄kaʼan Ndios, saá kaʼan ña xí'in ndó. Ta Níma Ndios yó'o ndato'on ña xí'in ndó yukia koo kivi ña vaxi.

14 Ta chinóo síkón ña ñatɔ'óij noo n̄vi, chi ndi'i ñandichí ña kómij, Níma Ndios naki'in ña ñayó'o, ta taxi ña ñandichí yó'o nda'a ndó ña kundaa ini ndó ndi'i ñandaa.

15 Ndi'i ñava'a kómí Yiváij kúu ñava'a kómij. Ñakan kía n̄kaʼanj xí'in ndó ndí Níma Ndios naki'in ña ñandichí, ta taxi ñandichí yó'o nda'a ndó ña kundaa ini ndó ndi'i ñandaa —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

Tɔ'on yó'o ká'an ña ndí vaxi yatin kivi ña naxíka xí'in taJesús kusij ní ini na

16 Ta n̄kaʼan ka taJesús xí'in naxíka xí'in ra, káchí ra saá:

—Saló'o ka kuiti kúmanj ta on koni ka ndó yij, ta saá ya'a lo'o kuiti kivi ta tuku koni ka ndó yij. Saá chi saló'o ka kivi kúmanj, ta ndikóij no'oj noo yóo Yiváij Ndios —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

17 Ta sava naxíka xí'in ra n̄kaʼan na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukia kóni kachí tɔ'on ña n̄kaʼan ra xí'in yó? Chi n̄kaʼan ra saló'o ka kuiti kúmanj ta on koni ka yó ra. Ta saá ya'a lo'o kuiti kivi ta saá tuku koni yó ra, saá chi kɔ'on ra noo yóo Yivá ra, káchí

ra. ¿Yukia kóni kachí tɔ'on yó'o ña n̄kaʼan ra xí'in yó?

18 Ta tuku ndaka tɔ'on tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukia kóni kachí tɔ'on “saló'o kuiti kúmanj”? On vása kúndaa ini yó yukia kóni kachí ra xí'in tɔ'on yó'o —káchí na, ká'an na.

19 Ta taJesús xínj ra ndí kóni na ndaka tɔ'on na ra xa'a tɔ'on ña n̄kaʼan ra xí'in na, ta saá tuku n̄kaʼan ra, káchí ra xí'in na:

—¿An kóni ndó kundaa ini ndó yukia káchí tɔ'on ña n̄kaʼanj xí'in ndó ña káchí saá: “Saló'o ka kuiti kúmanj ta on koni ka ndó yij, ta saá ya'a lo'o kuiti kivi ta tuku koni ndó yij?” 20 Ña ndixa ndaa kúu tɔ'on yó'o ndí ndó'ó kuaku ndó ta ndá'ví ní kaʼan ndó, ta m̄ji kivi yó'o nan̄vi ñoyívi yó'o va'a ní koni na, ta kusij ní ini na. Ta ndó'ó, vará lo'o kuiti kivi kuchuchú ní ini ndó, ta saá kixaa ñasij ní, ta kunakaa ña ini ndó.

21 Ndatán yo'vi ndó'o ñii ña'a ña xa kóni kaku sa'ya, saá kundo'o ndó. Ndeeé ní xo'vi ña'a yó'o tá'an m̄ji xa yatin kaku sa'ya ñá. Ta saá, tá ndi'i n̄ya'a kaaku sa'ya ñá, ta kusij ní ini ñá. Ta saá nándoso ña xa'a ndi'i ña yo'vi ní n̄xo'vi ñá, chi kusij ní ini ñá xa'a ña kaaku inká ta ñoyívi yó'o. 22 Ndatán yóo ña n̄indo'o ña'a yó'o, saá koo ña kundo'o ndó kivi vaxi, chi kuaku ní ndó ta kuchuchú ní ini ndó xa'a ña kɔ'onj. Ta saá kixaa kivi ña ndikó tuku xí'in ndó, ta kusij ní ini ndó, ta nda ñii n̄vi on kuchiño na kindaa na ñasij kunakaa ini ndó.

23 Ta kivi yó'o on vása ndaka tɔ'on ka ndó yij. Ta ña ndixa ndaa kúu tɔ'on ña ká'anj xí'in ndó vitin: Ndi'i ña ndukú ndó noo Yiváij Ndios xí'in ndayí kivi, Yiváij ndixa taxi ra nda'a ndó ndi'i ña ndúkú ndó noo ra. 24 Tānda vitin on t̄'an ndukú ndó nda ñii ñava'a noo Ndios xí'in ndayí kivi. Ta vitin va'a ndukú ndó ña kóni

ndó nõo Ndios, ta naki'in ndó ña, ta saá kunakaã ndino'o ñasij ini ndó.

*To'on yó'o ká'an ña
taJesús kündeé ra nõo ñandivá'a
ñoyívi yó'o*

²⁵ Ndá kijí xíní tá'an yó tãdã vitin ndatõ'onj xí'in ndó ta saná'aj ndó'ó xí'in to'on ña yo'vi kundaa ini ndó. Ta vitin kixaa kijí ña on ka'an kají xí'in ndó xí'in to'on yo'vi, ta ndixa ndatõ'on káxínj xí'in ndó xa'a Yivá. ²⁶ Ta kijí kundaa ini ndó to'on yó'o, ta saá mji ndó, xí'in ndayí kijí, ndukú ndó ña xíní ñó'ó ndó nõo Ndios. On vasa konj ñó'ó kuaku ndá'víj nõo Ndios xa'a ndó, ²⁷ chi ndixa mji Ndios kí'vi ní ini ra xíní ra ndó'ó. Saá chi ndó'ó kí'vi ní ini ndó xíní ndó yí'j, ta kãndixa ndó yí'j kixij nõo Ndios. ²⁸ Keej nõo Yivá Ndios ta kixaa j ñoyívi yó'o. Ta vitin keej ñoyívi yó'o ta ndikó j no'õ j nõo Yivá Ndios —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

²⁹ Ta ndakuijn naxíka xí'in ra, njka'an na, káchí na saá:

—Vitin to'on ña káxín ní kúu ña ká'an ún xí'in ndj. Vitin on vasa ká'an ún to'on ña yo'vi ní kundaa ini ndj. ³⁰ Ta vitin kũndaa ini ndj ndí ña ndixa on koó ndã ñii ña on vasa xínj ún. Tá on ta'an ka ndakã to'on njvi yó'ó, xa xíní ndi'ún ña xáni sjnj na. Ta xa'a ñayó'o kãndixa ndj yó'ó kúu ún ta ta kixi nõo Ndios —káchí na xí'in taJesús.

³¹ Ta saá taJesús njka'an ka ra xí'in na:

—¿Án ndixa kãndixa ndó yí'j vitin? ³² Ta yachí ní kixaa ña kujta ní'no ndi' ndó, ta saá ñii ñii ndó no'õ ndó ve'e mji ndó. Ta sandakoo mató'ón ndó yí'j. Ta ndixa on vasa koo mató'ónj chi Yivá Ndios yóo ra xí'inj. ³³ Ndato'onj ñayó'o xí'in ndó ña on kundí' ní ini ndó, ta ná koo ñava'a ini ndó xa'a ña ñii yóo ndó xí'inj. Vará

ndixa ndeé ní xo'vi ndó ñoyívi yó'o, ta on kuyí'ví ndó ta chikaa ndeé xí'in mji ndó, chi yí'j xa kündeéj nõo yichí on vá'a ñoyívi yó'o —káchí taJesús xí'in naxíka xí'in ra.

17

*To'on yó'o ká'an ña xa'a ña
ndukú taJesús nõo Ndios*

¹ Ta ndi' ndatõ'on ra ñayó'o xí'in naxíka xí'in ra, ta saá taJesús nakoto ndaa ra ñoyívi njno, ta njka'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Tata Yivá, xa kixaa mji kijí ká'no ní. Ta vitin yí'j, ta ta kúu Sa'ya ún, ndúkúj nõo ún ña chinóo síkón ún ñatõ'õ j nõo njvi. Ñava'a yó'o ndúkúj nõo ún xa'a ña chinóo síkónj ñatõ'õ mji ún nõo njvi. ² Yó'ó kúu ta ta taxi ndayí nda'a yí'j ña kuu j ta taká'no nõo ndi' njvi, xa'a ña taxi ndi' saá kijí kutakũ ndino'o ndi' njvi na kúu na taxi ún nda'aj. ³ Yó'ó kúu ñii laã Ndios ndino'o, ta yí'j kúu Jesucristo, ta ta ti'ví ún kixaa j ñoyívi yó'o ña sakakuj njvi. Ta saá tá tondaa njvi konj ndixa na yó'ó, ta konj ndixa na yí'j Jesucristo, ta ña ke'é na saá kúu ña táxi kutakũ ndino'o njvi ndi' saá kijí.

⁴ Ta vitin xa kisa ndivij ndi' chiño ña taxi ún nda'aj, ta xa'a ñayó'o kuã'a ní njvi kasa ká'no ní na yó'ó. ⁵ Ta vitin, Tata Yivá, chinóo síkón ún ñatõ'õ j nõo mji ún. Ñii ki'va ndatán njxiyo síkón ñatõ'õ j kijí xitakuj xí'in ún ñoyívi njno si'na tá on ta'an ka kuvã'a ñoyívi yó'o, saá ná koo ña.

⁶ Njvi na taxi ún nda'aj ña kundikõn na yí'j, ta saná'a va'aj nayó'o ña kundaa ini na xa'a ún. Njvi na nakaxín ún kúu na, ta taxi ún na nda'aj ña kundikõn na yí'j, ta ndixa chikaa so'o na to'on ún. ⁷ Ta vitin njvi yó'o kũndaa ini na ndí ndi' ña taxi ún

nda'aj kúu ña vaxi ñoq mji ún, ⁸ chi ñika'anj xí'in na ndi'i to'on ña taxí ún ña ndato'onj xí'in na. Ta ndi'i to'on yó'o ñaki'in va'a na ña, ta xa kundaa ini na ndí ndixa yí'j keej ñoq ún, ta kándixa na ndí yó'ó kúu taa tã tã'ví yí'j kixaa j ñoyívi yó'o.

⁹ 'Xa'a ñivi yó'o na ndíkõn yí'j ndúkúj ñoq ún, ta õn vása ndúkúj ñoq ún xa'a ñivi na ndíkõn yichj õn vá'a ñoyívi yó'o. Ndúkúj ñoq ún xa'a ñivi na taxí ún nda'aj, chi ñivi na ñaxaxin mji ún kúu nayó'o. ¹⁰ Chi ndi'i ñivi na ndíkõn yí'j kúu na ndíkõn yó'ó, ta ndi'i ñivi na ndíkõn yó'ó kúu na ndíkõn yí'j. Xa'a ña ké'é nayó'o kúu ña kánóo síkón ñato'ó j.

¹¹ 'Ta yí'j, õn kóo kaj ñoyívi yó'o, chi salo'o kivi kumanj ta ndikó j no'õ j ñoq mji ún ñoyívi ñino, ta ñivi na ndíkõn yí'j kundoo ka na ñoyívi yó'o. Tata Yiváj, taa tã kúu tã ndino'o yij, xáku ndá'ví j ñoq ún ña xí'in ndayí kivi ún kundaa va'a ún ñivi na taxí ún nda'aj. Kundaa va'a ún nayó'o xa'a ña ñii kuu na. Ñii kiva ndatán ñii kúu mji yó, saá ná kuu nayó'o. ¹² Ta kivi ñixijo j xí'in ñivi na ndíkõn sataj ñoyívi yó'o, ta ndi'i saá kivi xindaa j nayó'o na kúu na taxí ún nda'aj. Ta xí'in ndayí kivi ún xindaa j na, ta saá nda ñii nayó'o ñi-ndaño'ó na ñoq j. Ndasá kuiti tã tã ndíkõn yichj ñandiva'a kúu tã tã ndaño'ó ñoq j. Saá ñixijo xa'a ña kundivi to'on mji ún ña ñitaa na xina'á xa'a tayó'o.

¹³ 'Vitin ndikó j xaaj ñoq ún, Tata Yiváj. Ta ña yóo kaj ñoyívi yó'o, ká'anj to'on yó'o ña konj so'o ñivi na ndíkõn yí'j ña kusij ini na. Ndatán ñii kiva chútú ini j xí'in ñasij, saá ná kutú ñasij ini nayó'o. ¹⁴ Xa ndato'onj to'on ún xí'in nayó'o na kúu na ndíkõn yí'j. Ta ñivi na ndíkõn yichj ñoyívi yó'o sáa ini na xini na nayó'o,

saá chi ñivi na ndíkõn yí'j õn vása ñii yóo yu'ú na xí'in ñivi na ndíkõn yichj õn vá'a ñoyívi yó'o. Ta ñii kiva saá yí'j, õn vása ñii yóo yu'ú j xí'in ñivi na ndíkõn yichj õn vá'a ñoyívi yó'o. ¹⁵ Ta õn vása ndúkúj ñoq ún ña tava ún ñivi na ndíkõn yí'j ña sandakoo na ñoyívi yó'o, ta ndixa ndúkúj ñoq ún ña kundaa va'a ún ñivi yó'o ñoq ña õn vá'a ndi'i kivi táku ka na ñoyívi yó'o. ¹⁶ Ñivi na ndíkõn yí'j õn vása ndíkõn na yichj õn vá'a ñoyívi yó'o, chi yí'j õn vása ndíkõn yichj õn vá'a yó'o. ¹⁷ Tata Yiváj, chindeé ún nayó'o ña chikaq so'o na to'on mji ún ña kúu ña ndixa ndaa, ta xí'in ñayó'o, ndasa ndii ún ini na. ¹⁸ Ndatán yóo ña tã'ví ún yí'j kasa ndivi j chiño ña kóni ún ñoyívi yó'o, saá yóo ña ti'ví j ñivi na ndíkõn yí'j ña kasa ndivi na chiño ña kóni ún ñoyívi yó'o. ¹⁹ Ta táxi ndino'o xí'in mji j kasa ndivi j ña kóni ún. Ta xa'a ña ké'é j saá, na ndíkõn yí'j nduu na ñivi na nataxi ndino'o xí'in mji ña kasa ndivi na ña kóni ún.

²⁰ 'On sivi ndasaá kuiti xa'a ñivi na ndíkõn yí'j vitin kúu ña xáku ndá'ví j ñoq ún, ta xáku ndá'ví j ñoq ún xa'a ñivi na kundikõn yí'j kivi ña vaxi, chi nayó'o kúu na kandixa to'on ña ndato'on na ndíkõn yí'j vitin. ²¹ Xáku ndá'ví j ñoq ún xa'a ndi'i ñivi na kundikõn yí'j ña chindeé ún na ña ñii kuu ndi'i na. Ndatán yó'ó táku ún ini mji j, ta yí'j táku j ini mji ún, ñii kiva saá kónij ndí ñivi yó'o kutaku na ini mji yó. Saá ná koo ña xa'a ña kundaa ini ñivi ñoyívi yó'o ndí ndixa yó'ó kúu tã tã tã'ví yí'j kixaa j ñoyívi yó'o. ²² Mji ñava'a ká'no ña taxí ún nda'aj kúu ñava'a ká'no táxi j nda'a ñivi na ndíkõn yí'j xa'a ña ñii kuu ndi'i na, ñii kiva ndatán ñii kúu mji yó. ²³ Chi yí'j kutaku j ini ñivi yó'o, ndatán yó'ó táku ún ini mji j. Ta

saá ñii nduu ini ndi'i yó, ta xa'a ñayó'o ñivi ñoyívi yó'o kundaa ini na ndí yó'ó kúu ta ta ti'vi yi'i kixaa ñoyívi yó'o, ta kundaa ini na ndí ndixa ñii ki'va ndatán ki'vi ini ún xini ún yi'i, saá ki'vi ini ún xini ún ñivi na ndikón yi'i.

²⁴ Tata Yivá, ndúkú ñoo ún xa'a ndi'i ñivi na taxi ún nda'a, chi kónij ña xaá nayó'o kutaku na xí'ini ñoyívi ñino. Ndixa kónij ña koto na ñava'a ká'no ña livi yé'e ña kómij chi taxi ún ñava'a yó'o nda'a. Saá ke'é ún xí'ini, chi si'na tá on ta'an kuv'a ñoyívi, ta xa ki'vi ini ún xini ún yi'i. ²⁵ Tata Yivá, yó'ó kúu ta ta ndino'o ndaa. Vará ñivi na ndikón yichi on vá'a ñoyívi yó'o on vása xini na yó'ó, ta yi'i xini va'a yó'ó, ta ñivi na ndikón sata xini na ña ti'vi ún yi'i kixaa ñoyívi yó'o. ²⁶ Xa saná'a ñayó'o ndi'i ña kúu ña xini ñó'ó kundaa ini na xa'a ún, ta on vása sandakooi ña saná'a na ndi'i ña xini ñó'ó kundaa ini na xa'a ún. Ta xa'a ñayó'o ndatán ñii ki'va ki'vi ini ún xini ún yi'i, ñii ki'va saá kuki'vi ini na koni tá'an na. Ta saá tuku yi'i kutaku ini na —káchí taJesús xí'in Ndios.

18

Tq'on yó'o ká'an ña xa'a ña tjin na taJesús

(Mt. 26:47-56; Mr. 14:43-50; Lc. 22:47-53)

¹ Tá ndi'i ñika'an taJesús xí'in Ndios, ta kee ra kua'an ra, ta naxíka xí'in ra kee na ndikón na kua'an na sata ra. Njya'a na ñii yivi naní ña Cedrón. Ta inka tá'vi yu'u yivi yó'o yóo ñii jardín, ta kixaa taJesús xí'in naxíka xí'in ra, ta ñiki'vi na jardín yó'o. ² Ta taJudas, ta kúu ta ñisikó ku'ná taJesús nda'a na sáa ini xini ña'a, xa xini ra ñoo yóo jardín yó'o, chi yó'o kúu xiiña ñoo kua'a ní yichi xixa'an taJesús xí'in naxíka xí'in

ra. ³ Ta saá taJudas kixaa ra yó'o, ta ñii ti'vi natropa xí'in napolicia na ndaa ve'e ño'ó ká'no kixaa na xí'in ra. Sava nafariseo xí'in sava naná'no ñoo nasutu ti'vi na napolicia yó'o ña tiin na taJesús. Sava nayó'o ní'i na candil ñoo xixi ño'ó, sava na ní'i na yiton ñoo kánoo ño'ó ña xixi, ta sava na ní'i espada. ⁴ Ta taJesús xa kundaa ndi'i ini ra yukia xini ñó'ó kundo'o ra, ta ñakundichi ra kua'an ra nakutá'an ra xí'in na kixaa yó'o, ta ñindaqa to'on ra na, káchí ra saá xí'in na:

—¿Yukú ta ndúkú ndó? —káchí ra xí'in na.

⁵ Ta ndakuijn na:

—Ndúkú ndi taJesús, taño Nazaret —káchí na.

—Yi'i Kúu j —káchí taJesús xí'in na.*

Ta taJudas, ta kúu ta ñisikó ku'ná taJesús, ñindichi ra xí'in na. ⁶ Tá xini so'o na to'on ñika'an taJesús: “Yi'i kúu j”, káchí ra, ta kama kixá'a na kua'an síma na chí sata, ta ndiva na ñikoyo na ñoo ño'ó. ⁷ Ta saá tuku ñindaqa to'on taJesús na, káchí ra saá xí'in na:

—¿Yukú ta ndúkú ndó? —káchí ra.

Ta tuku ndakuijn na, káchí na saá:

—Ndi'i ndúkú ndi taJesús, taño Nazaret —káchí na.

⁸ —Xa ñika'an xí'in ndó yi'i kúu ra —káchí taJesús xí'in na. —Tá yi'i kúu ta ta ndúkú ndó, ta saá taxi ndó ndí ñivi na yóo xí'in ná ko'on ndíka na —káchí taJesús xí'in na.

⁹ Xí'in to'on yó'o kundivi to'on ña sakán ñika'an taJesús xí'in Ndios, chi ñika'an ra, káchí ra saá: “Tata Yivá, nda ñii ñivi na taxi ún nda'a, on vása ní-sandaño'ó j na”, káchí taJesús xí'in Ndios.

¹⁰ Ta taSimón Pedro tava ra espada, ta kandososo va'a ra so'o kua'a ñii ta ta naní Malco, ta kúu ta ta kisa chiño ñoo taká'no ñoo

* 18:5 Tq'on hebreo ña káchí “Yi'i Kúu j” kúu kivi Ndios ndino'o.

nasutü. ¹¹ Ta saá taJesús xa'nda chiño ra noq taPedro, nika'an ra xí'in ra:

—Chikaa va'a ún espada ún, saá chi Ndios chitóni ra ña yo'vi xo'vij, ta ndixa kasa ndivij ndi'i ña yo'vi yó'o —káchí taJesús xí'in taPedro.

To'on yó'o ká'an ña nixaa taJesús noq tasutü ká'no

(Mt. 26:57-58; Mr. 14:53-54; Lc. 22:54)

¹² Ta saá natropa xí'in ta ndiso chiño xí'in na, ta xí'in napolicia na ndaa ve'e ño'o ká'no, tjin na taJesús, ta katón na ra. ¹³ Ta saá nixa'an ra xí'in na noq ñii tasutü ká'no ta naní Anás, ta kúu siso taCaifás. Ta kuyä yó'o taCaifás kúu taká'no noq ndi'i nasutü ñoo Israel. ¹⁴ Ta mji taCaifás yó'o kúu taq ta xa si'na ndaṭo'on xí'in najudío ndí va'a ka xíní ñó'ó ñii laá taq kivi xa'a nivi naño Israel, koṭo ndi'i na ndi'i xa'a.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taPedro

ñindichi ra ke'e ve'e taAnás

(Mt. 26:69-70; Mr. 14:66-68; Lc. 22:55-57)

¹⁵ Qvi taq taxíka xí'in taJesús ndíkon na satä ra kua'an na, ta nixaa na ve'e tasutü ká'no taAnás. Ñii tayó'o kúu taSimón Pedro, ta inkä ra kúu taq ta xíní tá'an xí'in tasutü ká'no yó'o, ñakán taxi na niki'vi tayó'o xí'in taJesús ke'e ve'e tasutü yó'o. ¹⁶ Ta taPedro nindōo ra ñindichi ra yatin yé'é. Ta saá tatá'an ra yó'o, taxíka xí'in taJesús, ta kúu ta xíní tá'an xí'in tasutü, keṭa ra ta nika'an ra xí'in ñaña'a ñá ndaa yé'é. Ta saá taxi ñá niki'vi taPedro. ¹⁷ Ta ñaña'a ñá ndaa yé'é yó'o nindaṭaṭo'on ñá taPedro, káchí ñá saá xí'in ra:

—¿An on sivi yó'o kúu ún ñii taxíka xí'in taq ta ñindichi kaq? —káchí ñá.

Ta ndakuijn taPedro:

—¡On vása! On sivi yi'i kúu ra —káchí ra.

¹⁸ Ta ndeé ní vixin ñoo yó'o, ta na kisa chiño noq nave'e sutü yó'o xí'in inkä napolicia na ndaa ve'e ño'o ká'no, xá'mi na ño'o, ta yíta na yatin noq xixi ño'o ña nasaa na. Ta taPedro ñindichi ra xí'in na násaq ra.

To'on yó'o ká'an ndí tasutü ká'no xito ndoso ra taJesús

(Mt. 26:59-66; Mr. 14:55-64; Lc. 22:66-71)

¹⁹ Ta tasutü ká'no kixá'á ra ndákä to'on ra taJesús xa'a nivi naxíka xí'in ra, ta ndákä to'on ñá'a ra xa'a to'on ña saná'a ra nivi. ²⁰ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra, káchí ra saá:

—Kivi saná'aj nivi, ta on vása ní-saná'a se'éj na, chi saná'aj na ve'e ño'o válí sinagoga xí'in ve'e ño'o ká'no noq nákutá'an ndi'i najudío, ta nda ñii to'on se'é ni-ka'anj xí'in na. ²¹ ¿Ndaṭhun ndákä to'on ún yi'i ndá to'on kúu ña saná'aj nivi? Va'a ka ná ndaṭaṭo'on ún nivi na xinj so'o ña saná'aj, chi nayó'o xíní na yu kúu ña nika'anj xí'in na —káchí taJesús xí'in tasutü ká'no.

²² Tá ndi'i xinj so'o ra ñayó'o, ta ñii tapolicia ta ndaa ve'e ño'o ká'no, ta kúu ta ñindichi yatin sijn taJesús, kani ra noq taJesús xí'in xa'nda nda'a ra, ta nika'an ra xí'in ra:

—¿Ndaṭhun ndakuijn ún saá yu'u tasutü ká'no? —káchí ra.

²³ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra xí'in tayó'o:

—Tá on vá'a nika'anj, ta vitin yó'o ka'an ún xínij yu kúu to'on on vá'a nika'anj. Ta tá to'on va'a nika'anj, ta, ¿ndaṭhun kani ún yi'i? —káchí ra xí'in ra.

²⁴ Ta saá tasutü Anás ti'vi ra taJesús, nó'ni ka ra, kua'an ra xí'in na noq taCaifás, ta kúu tasutü ká'no noq ndi'i inkä nasutü noq najudío.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taPedro

nika'an tuku ra on vása xini ra taJesús

(Mt. 26:71-75; Mr. 14:69-72; Lc. 22:58-62)

²⁵ Ta yoo taSimón Pedro noo ke'e ve'e taAnás, ñindichi ra násaá ra yatin noo xixi ño'o. Ta ñii ta nindaqa to'on ra taPedro, káchí ra saá:

—¿An on sivi yó'o kúu ñii taxíka xí'in tayó'o? —káchí ra xí'in taPedro.

Ta ndakuin taPedro:

—¡On vása! On sivi yi'i kúu ra —káchí ra.

²⁶ Ta ñindichi yatin ñii ta kisa chiño noo tasutu ká'no, ta tayó'o kúu ñii tave'e ta xa'nda taPedro so'o. Ta ta kisa chiño yó'o nindaqa to'on ra taPedro, káchí ra saá:

—¿An on ndixa yó'o kúu ñii ta xini xí'in taJesús noo yoo jardín? —káchí ra xí'in taPedro.

²⁷ Ta ndakuin taPedro, káchí ra saá:

—On sivi yi'i kúu ra —káchí ra. Ta xandikon mií saá kana nduxú chee.

To'on yó'o ká'an ña xa'a taJesús nixaá ra noo tagobernador Pilato

(Mt. 27:1-2, 11-31; Mr. 15:1-20; Lc. 23:1-5, 13-25)

²⁸ Ta xitaan ní kúu ña, ta napolicia xí'in taJesús, kee na ve'e taCaifás ta kuá'an na ve'e ká'no noo yoo taPilato, ta taño Roma kúu ra, ta kúu ra tagobernador ta xa'nda chiño noo najudío. Ta najudío na chikaá kuachi sata taJesús, ndikon na kuá'an na xí'in napolicia yó'o, ta nixaá na ke'e ve'e ká'no yó'o. Ta najudío yó'o ni-xiin na ki'vi na ini ve'e yó'o, ta yita na ke'e. Saá chi yoo ndayí najudío ña káchí ndí on ki'vi ki'vi na ve'e ni'vi na on vása kúu najudío. Chi tá ya'a ndoso na ndayí yó'o, ta nduu na ni'vi yakuá

noo Ndios, ta on kuchiño na kuxu na viko Pascua.[†] ²⁹ Ta saá taPilato kee ra ve'e ra ta kixaá ra nda ke'e noo yita najudío yó'o, ta nindaqa to'on ra na xa'a taJesús, káchí ra saá xí'in na:

—¿Ndá kuachi kúu ña sakuiso ndó tayó'o? —káchí taPilato xí'in na.

³⁰ Ta ndakuin na, káchí na saá: —Tá on sivi ñii ta kómi kuachi kúu ra, ta on vása kixi ndi nataxi ndi ra nda'a ún, níkúu —káchí na xí'in taPilato.

³¹ Ta ndakuin taPilato, nika'an ra saá:

—Va'a ka naki'in ndó ra ko'on ra xí'in ndó ña kasa nani mii ndó xa'a kuachi ra, ndatan yoo ndayí mii ndó najudío —káchí ra xí'in na.

Ta ndakuin najudío, nika'an na:

—TaJesús yó'o xini ñó'o kivi ra, ta mii ndi najudío, on vása kómi ndi ndayí taxi ndi kivi ni'vi na kómi kuachi, chi ndasaá kuiti nachiño ñoo Roma kúu na kómi ndayí taxi ña kivi ni'vi na kómi kuachi —káchí na xí'in taPilato.

³² Xí'in ña nika'an na to'on yó'o, kundivi to'on ña nika'an taJesús ndasaá koo kivi ra. Saá chi tá nachiño ñoo Roma káchí na ndi ni'vi ndiso na kuachi ña taxi kivi na, ta saá katakaá ndaa na ni'vi yó'o nda'a tón cruz nda kivi na. ³³ Ta saá taPilato ndikó ra niki'vi ra ini ve'e ra, ta xa'nda chiño ra ná kixi taJesús noo ra. Ta saá kixaá taJesús noo ra, ta nindaqa to'on ña'a ra, káchí ra saá:

—¿An ndixa yó'o kúu ún Rey noo najudío? —káchí ra xí'in ra.

³⁴ Ta ndakuin taJesús:

—¿An kaku to'on yó'o sini mii ún ña ká'an ún xí'in i saá? ¿An kaku to'on yó'o sini inka ni'vi, ta xini so'o ún ña, ta saá ká'an ún xí'in i? —káchí taJesús xí'in ra.

[†] 18:28 Pascua najudío kána ña xa'a kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios sakaaku ra naxii sikuá na noo naño Egipto kujya xina'a.

³⁵ Ta ndakuijn taPilato, káchí ra saá:

—¿Án xáni sijní ún tajudío kúu ij? Ta yó'ó, tajudío kúu mji ún, ta nivi naño mji ún xí'in nasutu ná'no ve'e ño'o ñoo ún kúu na táxi kuachi xa'a ún noo i vitin. ¿Ndá kuachi kúu ña niki'vi ún? —káchí taPilato xí'in taJesús.

³⁶ Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—On sivi ñoyívi yó'o kúu noo xá'nda chiño i. Tá ñoyívi yó'o kúu noo xá'nda chiño i, níkuu, ta saá nivi na ndikon yi'i kani tá'an na xa'ai, ña on taxi na yi'i nda'a nivi na sáa ini xini yi'i. Ta ndixa ñoo ká'no noo xá'nda chiño i on vása ndá'vi ndaa ña ñoyívi yó'o —káchí taJesús xí'in taPilato.

³⁷ Ta tuku nika'an taPilato xí'in ra:

—¿Án kóni kachí to'on yó'o ndí ndixa ñii tarey kúu yó'ó? —káchí ra xí'in taJesús.

Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra saá:

—To'on mji ún káchí yi'i kúu tarey. Ta yi'i ndakuijn i xa'ai, ká'an i ndí kixaa i ñoyívi yó'o ta kaku i xa'a ña saná'ai yu kúu ñanda'a. Ta ndí'i nivi na ñii yu'ú yóo xí'in ñanda'a chikaa so'o na to'on ña ká'an i xí'in na —káchí taJesús xí'in taPilato.

³⁸ Ta ndakuijn taPilato, káchí ra saá:

—¿Yu kúu mji ñanda'a? —káchí ra.

Ta saá tuku keta taPilato, ta nika'an ra xí'in najudío, káchí ra saá:

—Ndá ñii kuachi tayó'o ni-kuchiño naní'ij xa'a ña kivi ra.

³⁹ Ta vitin kixaa viko Pascua, ta ndí'i saá viko yó'o sáñai ñii ta ta nákaa ini ve'e kaa ña kee ra ko'on ndíka ra. ¿Án kóni ndó ña saña i tayó'o, ta kúu Rey noo ndó'ó najudío? —káchí taPilato xí'in na.

⁴⁰ Ta ndakuijn na, ta xí'in ndí'i ndee na, nika'an na, káchí na saá:

—Ó'on, on saña ún tayó'o. Va'a ka saña ún taBarrabás ná ko'on ndíka ra —káchí na xí'in taPilato.

Ta taBarrabás yó'o xikuu ñii ta taaku'ná.

19

¹ Ta saá taPilato xa'nda chiño ra noo natropa kani na taJesús xí'in kuártá ña nó'ni kaa sijn noo.

² Ta saá natropa kisa va'a na ñii corona ñiño chinoo na sijn ra. Ta sakundixin na ra xí'in ñii tikoto ndí'í toón, ndátan yóo tikoto capa ndixin tarey. Ta ke'é na saá xa'a ña kuaku ndaa na ra ta xa'a ña kusiki na taJesús. ³ Ta natropa yó'o nika'an na xí'in ra, káchí na saá ña kusiki na ra:

—¡Ná koo va'a taRey noo naño judío! —káchí na, kusiki na taJesús.

Ta natropa yó'o tuku tuku ká'an na xí'in ra kusiki na ra saá, ta xí'in xa'nda nda'a na kani na noo ra.

⁴ Ta tuku keta taPilato nika'an ra xí'in najudío, káchí ra saá:

—Koto ndó yó'o, vaxi ra xí'in i. Ta saá kuchiño kunda'a ini ndó ndí nda ñii kuachi on vása ní-naní'ij kómí ra —káchí ra xí'in na.

⁵ Ta kixaa taJesús ndixin ra tikoto capa ndí'í toón, ta kánoo corona ñiño sijn ra, ta ñíndichi ra noo nivi yó'o. Ta nika'an ka taPilato, káchí ra saá:

—Koto ndó, yó'o yóo ra —káchí ra xí'in na.

⁶ Tá nasutu ná'no xí'in na ndaa ve'e ño'o xito na ñíndichi taJesús, ta xí'in ndí'i ndee na, nika'an na, káchí na saá:

—¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na, ká'an na xí'in ndí'i ndee na.

Ta ndakuijn taPilato, nika'an ra xí'in na:

—Ndó'ó, ná ki'in mji ndó ra, ta ná ko'on ra xí'in ndó, ta katakaa ndaa ndó ra nda'a tón cruz. Saá chi yi'i, ndá ñii kuachi ni-kuchiño naní'ij kómí ra —káchí ra xí'in na.

7 Ta ñii toon ká'an najudío, káchí na saá:

—Kómí ndí ndayí ña káchí xíní ñó'ó kivi ra, chi ká'an ra ndí mji ra kúu Sa'ya Ndios —káchí na xí'in taPilato.

8 Tá xini so'o taPilato to'on yó'o ña nika'an na, ta nji'ví ní ra. 9 Ta saá tuku ndikó taPilato njndi'vi ra ini ve'e ra, ta kana ra taJesús ta kixaa ra noo ra, ta njndaqa to'on ña'a ra, káchí ra xí'in ra saá:

—¿Míchí kee ún? —káchí ra.

Ta taJesús, nda lo'o on vása ní-ndakuijn ra.

10 Ta tuku njndaqa to'on taPilato ra:

—¿Án on xjin ún ndakuijn ún yu'ují? ¿Án on vása xini ún yi'í kómij ndayí ña saña yó'ó ko'on ndika ún, ta kómij ndayí ka'nij yó'ó nda'a tón cruz? —káchí ra xí'in taJesús.

11 Ta saá ndakuijn taJesús nika'an ra xí'in taPilato:

—Tá on koó ndayí ña taxi Ndios nda'a ún, ta on kivi ka'nda chiño ún noo. Ta saá ta ta nataxi yi'í nda'a ún kúu ta ta ndiso kuachi ndeé ní ka noo kuachi ña ndiso yó'ó —káchí taJesús xí'in taPilato.

12 Tá xini so'o taPilato ñayó'o, ta saá ndukú ra ndasaá koo kuchiño saña ra taJesús ko'on ndika ra. Ta najudío tuku tuku ká'an na xí'in ndi'í ndeé na, káchí na saá:

—Tána saña ún tayó'o, ta saá on sivi ka tamigo tarey César kúu ún, chi ndi'í nivi na ndása rey xí'in mji, ndatán ke'é tayó'o, kúu na nivi na sáa ini xini tarey César —káchí najudío xí'in taPilato.

13 Tá xini so'o taPilato ñayó'o, ta saá tava ra taJesús nda ke'e noo nivi ña kuchiño koto na ra. Ta saá xikoo taPilato noo ñii táyi tón to'ó, tón ñindichi ñii xiiña ña naní Yosq Ndika,* ta tuku naní ña Gabata to'on hebreo. 14 Ta xa

yatin ma'ño ndivi† kúu ña, ta kivi yó'o xa yatin kixá'a viko Pascua. Ta saá taPilato nika'an ra xí'in najudío, káchí ra saá:

—Yó'o yóo taRey taká'no noo ndó —káchí ra xí'in na.

15 Ta ndakuijn na xí'in ndi'í ndeé na, nika'an na, káchí na saá:

—¡Ná kivi ra! ¡Ná kivi ra! ¡Katakaa ndaa ún ra nda'a tón cruz! —káchí na.

Ta taPilato njndaqa to'on ra na, káchí ra saá:

—¿Án kóni ndó yi'í katakaa ndaa taRey noo ndó nda'a tón cruz? —káchí ra xí'in na.

Ta ndakuijn nasutu ná'no, káchí na saá:

—Ñii laá rey noo ndi kúu tarey César —káchí na.

16 Ta saá, taPilato nataxi ra taJesús nda'a natropa ña katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ña katakaa ndaa na taJesús nda'a tón cruz ta nixi'í ra

(Mt. 27:32-50; Mr. 15:21-37; Lc. 23:26-49)

17 Ta saá tiin na taJesús, ta sakuiso na ra yiton tón cruz ña ku'aan ra xí'in na noo kivi ra. Ta nixaa ra ñii xiiña noo naní Leke Sini Ndií, ta to'on hebreo naní ña Gólgota. 18 Ta yó'o kúu noo katakaa ndaa na taJesús nda'a tón cruz. Ta saá tuku nixiyo ka ovi ta, ta ñii tayó'o, katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz tón ñindichi sijn kua'a taJesús, ta inka tayó'o katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz tón ñindichi sijn yitin taJesús. 19 Ta taPilato xa'nda chiño ra ña chinoo ndaa na ñii viti sini tón cruz noo tákaa ndaa taJesús. Ta káchí letra ña nika'yi noo tón viti saá: “Tayó'o kúu taJesús, taño Nazaret, taRey noo najudío”, káchí ña. 20 Ku'a ní najudío ká'vi na letra yó'o, chi yatin ní ñoo Jerusalén kúu noo katakaa

* 19:13 Yosq yó'o ku'a'a ña xí'in yuu ña tán nivi noo ña. † 19:14 Kaa uxu ovi ndivi naní ña kaa jño noo naño Roma.

ndaa na taJesús nda'a tón cruz. Unj nqo to'on kúu ña nika'yi nqo tón viti yó'o, ña kúu to'on hebreo, to'on latín, xí'in to'on griego, ta ñii káchí ká'an to'on yó'o. ²¹ Ta saá nasutu ná'no nqo najudío ku'a'an na ka'an kuachi na nqo taPilato. Tá nixaa na, ta nika'an na, káchí na saá xí'in ra:

—On vása va'a ká'an letra ña káchí taJesús yó'o kúu taRey nqo ndi najudío. Va'a ka ka'yi ún inka letra ña kachi: “Tayó'o káchí ra mji ra kúu Rey” —káchí na, ká'an na xí'in taPilato.

²² Ta ndakuijn taPilato nika'an ra xí'in na:

—To'on ña xa nika'yi yó'o, saá koo ña, on nasama ka i ña —káchí taPilato xí'in na.

²³ Tá ndi katakaa ndaa na taJesús nda'a tón cruz, ta saá komj natropa yó'o nata'ví na tikoto ra, ta ñii ñii na naki'in lo'o ña. Ta kindoo ñii tikoto káni taJesús, ta ni-xiin na ndata na ña, chi kúu ña ñii ní ká'no tikoto, ña on vása ní-kuku na. ²⁴ Ta natropa nika'an tá'an na, káchí na saá:

—On ndata yó tikoto yó'o. Va'a ka chikaa yó ndati, ta ka'nda chiño ña yukú yó naki'in tikoto yó'o —káchí na.

Saá nijiyó ña ke'é na, ta kundivi ña ká'an to'on Ndios, ña nntaa na xina'á, ña káchí saá: “Nata'ví na tikotoj, ta chikaa na ndati xa'a tikoto ní ká'no ña xinoo sata tikoto xindixinj”, káchí to'on Ndios, ña nntaa na xina'á, ta ndatan ká'an to'on yó'o saá ke'é natropa xí'in tikoto taJesús.

²⁵ Yatin xa'a tón cruz nqo tákaa ndaa taJesús, yita sava nási'í. Ñii ña kúu ñaMaría, si'í taJesús, inka ña kúu kivi'í ñaMaría yó'o, inka ña kúu nási'í taCleofas, naní ña María, ta inka ña naní María Magdalena. ²⁶ Tá taJesús xini ra si'í ra ñindichi ña yó'o ta xini ra ñii taxíka xí'in ra, ta kúu ta ta kí'vi ní ini ra xini ra. Ta saá taJesús

nika'an ra xí'in si'í ra, káchí ra saá:

—Nana, tayó'o kuu sa'ya ún —káchí ra xí'in ña.

²⁷ Ta saá nika'an ra xí'in taxíka xí'in ra:

—Tata, ñayó'o kuu si'í ún —káchí ra xí'in ra.

Tanda kivi yó'o nduu ñaMaría si'í ra, tanda kivi saá kixá'á ña táku ña ve'e tayó'o.

²⁸ Tá ndi nija'a ñayó'o, ta taJesús kúndaq ini ra ndi xa kisa ndivi ra ndi'í chiño ña taxí Ndios nda'a ra kasa ndivi ra, ta saá nika'an ra to'on xa'a ña kundivi to'on Ndios ña nntaa na xina'á, káchí ra saá:

—Yichi ní takui —káchí ra.

²⁹ Yoo ñii kisi ña ñó'o vino yiyá, ta saá sachii na ñii tikoto kuikon xí'in vino yiyá ta katón na ña nqo ñii yiton káni, naní nó hisopo, ta ndani'í na nó, ta chikaa na ña yu'u taJesús, ta xito ndoso ña'á ra. ³⁰ Tá ndi'í xi'i ra lo'o vino yiyá yó'o, ta saá nika'an taJesús:

—Nixinq chiño i —káchí ra.

Ta saá nakuiko sijn ra ta nixi'i ra.

To'on yó'o ká'an ña tivi na tón lanza sijn kándiká taJesús

³¹ Kivi yó'o kisa ndivi najudío ña kana viko Pascua inka kivi ña kúu ñayij ní. Ta xa'a ñayó'o najudío ni-xiin na kindoo yiki koñu ndi nivi na nixi'i ña kutakaa ndaa ka ña nda'a tón cruz. Ta saá nixa'an na nduku na nqo taPilato ña ka'nda chiño ra nqo natropa ña ko'on na ka'no na yiki xa'a natqa na tákaa ndaa ka nda'a tón cruz, ña kama ní kivi na. Ta saá kuchiño sanoo na yiki koñu nayó'o ña on ta'an ka kixá'á kivi yij. ³² Ta saá natropa naki'in na ndayí ta kixaa na, ta kixá'á na xa'no na yiki xa'a ñii ñii ta ta tákaa ndaa ka sijn taJesús. ³³ Ta kixaa na kóni na ka'no na yiki xa'a taJesús, ta nakoto na xa nixi'i ra,

ta saá on vása ní-xa'no na yíkí xá'a ra.

³⁴ Ta ñii tãtropa yó'o tìvi ra tón lanza sijn kándiká yíkí koñu taJesús. Ta ña ke'é ra saá, kee kuá'a ní ñii xí'in takuii noo tìvi ra tón lanza yó'o. ³⁵ Ta yí'i, tãa tã ndátò'on to'on yó'o xí'in ndó, ñixiyoj xiniñ ndi'i ñayó'o, ta ña ndixa ndaa kúu to'on ña ká'anj xí'in ndó. Ta xini va'a i ndí ñandixa kúu to'on yó'o, ta ndátò'onj ña xí'in ndó xá'a ña kandixa ndó ndí taJesús kúu tãa tã tì'vi Ndios sakaku ra mji yó. ³⁶ On vása ní-xa'no na yíkí xá'a taJesús chi xini ñó'ó kundivi to'on Ndios, ña ñitaa na xina'á, káchí ña saá: “Nda ñii yíkí ra, ñi-xa'no na”, káchí ña. ³⁷ Ta inkã xiiña noo to'on Ndios káchí saá: “Koto ndaa na tãa tã tìvi na tón lanza sijn kándiká”, saá káchí to'on Ndios.

To'on yó'o ká'an ña xá'a ña ñinduxun taJesús

(Mt. 27:57-61; Mr. 15:42-47; Lc. 23:50-56)

³⁸ Tá ndi'i ñiya'a ñayó'o, ta ñii tãa ñani ra José, tañoo Arimatea kúu ra, ñixaa ra ñika'an ra xí'in taPilato, ndukú ra noo ra ña taxi ra yíkí koñu taJesús xá'a ña sanduxun ra ña. Ta taJosé yó'o, vará kúu ra tãa tã kándixa taJesús, ta tayó'o ñi-taxi ra ña kundaa ini ñivi ña kándixa ra taJesús, chi yí'vi ra noo naná'no noo najudío. Ta saá taxi taPilato ndayí nda'a taJosé, ta ñaki'in ra yíkí koñu taJesús, ta kuá'an ña xí'in ra ña sanduxun ra ña. ³⁹ Ta saá tuku kixaa taNicodemo noo yóo taJosé. TaNicodemo yó'o kúu ra tãa tã ñii ñoo naa ñixaa'an ra noo taJesús ña ñindakã to'on ña'a ra. Ta vitin taNicodemo yó'o ní'i ra oko uxu kilo ña xá'an támi, ña ñani mirra xí'in inkã ña ñani áloe.† ⁴⁰ Ta saá taNicodemo xí'in taJosé ñaki'in na yíkí koñu

taJesús, ta chisúku ndaa na ña xí'in tikoto va'a ña ñani lino. Ta tikoto yó'o, si'na sakuchu na ña xí'in ña xá'an támi ña ní'i taNicodemo, chi saá kisa ndivi najudío xí'in yíkí koñu na ñixi'i xá'a ña sanduxun na ña. ⁴¹ Ta yatin noo xitakaã ndaa taJesús nda'a tón cruz ñixiyo ñii jardín noo ñixiyo ñii kavua noo va'a nduxun ñivi. Ta kavua yó'o kúu ña xáa, chi nda ñii ñivi on ta'an nduxun na ini ña. ⁴² Ta ini kavua xáa yó'o sanduxun na yíkí koñu taJesús, chi nákaã kavua yó'o yatin noo yíta tón cruz. Ta kama ní ke'é na saá, chi salo'o ní kumanj ta kixá'a kivi yii viko Pascua, ta kivi nákindée najudío kúu ñayó'o.

20

To'on yó'o ká'an ña xá'a ña ñataku taJesús

(Mt. 28:1-10; Mr. 16:1-8; Lc. 24:1-12)

¹ Ta xitaan kivi noo semana, ña kúu domingo, tá'an naa kã kúu ña, ta ñaMaría Magdalena ñixaa ña noo yóo kavua noo ñinduxun taJesús. Ta ñakoto ña on koó kã yuu ña xindasi yé'é kavua yó'o, xa kuta'a ña. ² Ta saá ndikó ña, xino ña kuano'o ña ndato'on ña xí'in taSimón Pedro xí'in inkã tãa tã ñixika xí'in taJesús. Ta tayó'o kúu tãa tã kí'vi ní ini taJesús xini ra. Ta ñika'an ñaMaría Magdalena xí'in ovi na saá:

—Ñivi xa ñitava na yíkí koñu Tãa taKá'no noo yó, on koó kã ña yóo noo ñinduxun ra. Ta on vása xini ndi míchí ñixaa'an na chinoo na ña —káchí ña xí'in ovi tayó'o.

³ Ta saá taPedro xí'in inkã tã ñixika xí'in taJesús kama kee na kuá'an na koto na noo ñinduxun taJesús. ⁴ Ovi na saá xino ní na kuá'an na, ta ñii ra ndeé kã xino kuá'an, ta tayó'o kúu tã ñixaa si'na kã noo taPedro. ⁵ Ta tã

† 19:39 Oko uxu kilo kúu ñii ciento libra.

si'na ka nixaa yó'o, xikundee ra xito ra tixin kavua noo ninduxun yiki koñu taJesus, ta xini ra tikoto ñalino va'a ña chisuku ndaa na yiki koñu taJesus, ñayó'o kuiti xini ra, ta saá ni, ni-ki'vi ra ini kavua yó'o. ⁶ Ta saá nixaa taPedro, ta niki'vi ra ini kavua, ta saá tuku xini ra tikoto ña chisuku ndaa na yiki koñu taJesus. ⁷ Ta saá tuku xini ra tikoto ña chisuku ndaa na sikon ra tãda sijn taJesus. Ta tikoto yó'o, vivii nita'no va'a ña, kándú'u sijn ña ñii xiiña. ⁸ Ta saá, ta ta si'na nixaa noo nákaa kavua, niki'vi ra tixin kavua yó'o. Tá xini ra tikoto kándú'u sijn ña ñii xiiña yó'o, ta saá kãndixa ra ña ndixa nataku taJesus. ⁹ Ta kivi yó'o nataa na nixika xí'in taJesus on ta'an kundaa ini na to'on Ndios ña nita na xina'á ña káchí ndí xini ñó'ó kivi taJesus, ta saá nataku ra, káchí to'on yó'o. ¹⁰ Ta saá ndikó taPedro xí'in inka ta nixika xí'in taJesus, kuano'o na ve'e na.

To'on yó'o ká'an ñaMaría Magdalena xini ña taJesus

(Mr. 16:9-11)

¹¹ Ta ñaMaría Magdalena nindo ña yé'é kavua, ta xaku ña chi kúchuchú ní ini ña xa'a taJesus. Ta saá xikundee ña xito ña tixin kavua, ¹² ta xini ña ovi naángel ndixin na tikoto yaa ní, ta ndóo na noo xindoso yiki koñu taJesus. Ñii ñaángel yóo ña chi noo nixiyo xa'a taJesus, ta inka ñaángel yóo ña chi noo nixiyo sijn ra. ¹³ Ta nika'an naángel xí'in ñaMaría Magdalena, káchí na saá:

—Nana, ¿ndachun xaku ún?
—káchí na xí'in ñá.

Ta ndakuijn ñá, nika'an ñá:

—Nivi naki'in na yiki koñu Ta taKá'no noo, ta on vása xini michi nixa'an na chinoo na ña —káchí ñá.

¹⁴ Ta saá nandikó koo ñá, nakoto ña chí sata ñá, ta xini ña

ñindichi taJesus yó'o, ta on vása ní-nakoni ñá taJesus kúu ra. ¹⁵ Ta nika'an ra xí'in ñá, káchí ra saá:

—Nana, ¿ndachun xaku ún?
¿Yu kúu na nãndukú ún? —káchí ra xí'in ñá.

Ta xani sijn ñá tayó'o kúu ta ndaa jardín, ta nika'an ñá xí'in ra:

—Tata, ¿án yó'ó kúu ta ta naki'in yiki koñu ta ninduxun yó'o?, ta ka'an ún xí'in michi nixa'an ún chinoo ún ña, ta ko'on naki'in ña ta sanduxun ña —káchí ñá xí'in ra.

¹⁶ Ta saá nika'an taJesus kivi ñá:

—¡María! —káchí ra xí'in ñá.

Ta tuku nakoto ña noo ra, ta nakoni ña ndí taJesus kúu ra, ta nika'an ñá xí'in ra:

—¡Tata Raboni! —káchí ñá xí'in ra. (To'on “Raboni” kúu to'on hebreo ña kóni kachí Maestro.)

¹⁷ Ta nika'an taJesus xí'in ñá, káchí ra:

—On tiin ún yi'i vitin, chi on ta'an ndikó noo yoo Yivá. Va'a ko'on ún ndato'on ún xí'in inka na ndikon yi'i ndí xa yatin ní ndikó ko'on nakutá'an xí'in Yivá. Ta Yivá kúu Yivá ndó'ó, ta mji ra kúu Ndios mji, ta kúu ra Ndios mji ndó, saá kachí ún xí'in na —káchí taJesus xí'in ñaMaría Magdalena.

¹⁸ Ta saá ñaMaría Magdalena ndikó ña kuano'o ña ndato'on ñá xí'in na nixika xí'in taJesus. Tá nixaa ña noo na, ta nika'an ñá xí'in na, káchí ñá saá:

—¡Xini taJesus Ta taKá'no noo yó! —káchí ñá, ta ndato'on ñá xí'in na ndi'i to'on ña nika'an taJesus xí'in ñá.

To'on yó'o ká'an ña na nixika xí'in taJesus xini na ra

(Mt. 28:16-20; Mr. 16:14-18; Lc. 24:36-49)

¹⁹ Ta mji kivi yó'o, ña kúu kivi domingo, xa ku'an kunaa kúu ña, ta na nixika xí'in taJesus, nakutá'an na ini ñii ve'e, ta nakasi kútu na yé'é ve'e yó'o, chi yi'vi na

nɔɔ naná'no nɔɔ najudío. Ta saá xati'va kɔxaɔ taJesús xikundichi ra ma'ño na, ta chindeé ra na, káchí ra saá xí'in na:

—¡Ná koo ñava'a ini ndó! —káchí ra.

²⁰ Ta saá taJesús saná'a ra nda'a ra, ta saná'a ra siin kándiká ra nɔɔ takué'e ra. Ta kúsij ní ini na ña xini na ra, taɔ ta kúu taKá'no nɔɔ na. ²¹ Ta tuku ñika'an taJesús xí'in na:

—¡Ná koo ñava'a ini ndó! Ndatán ti'ví Yivá'i yi'i, saá ti'ví ndó'ó kɔ'on ndó kasa ndivi ndó chiño nɔɔi.

²² Ta saá taJesús tivi ra taɕhi yu'u ra nɔɔ yita na, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Naki'in ndó Níma Ndios ini ndó. ²³ Ta saá tá kisa ká'no ini ndó xa'a kuachi ñivi, ta saá on koo ka kuachi kuiso na. Tá on vása kisa ká'no ini ndó xa'a kuachi ñivi, ta saá nayó'o ndiso ka na kuachi na —káchí taJesús xí'in na ñixika xí'in ra.

To'on yó'o ká'an xa'a taTomás on vása kándixa ra tá ndixa táku taJesús

²⁴ Ta ñii tatá'an na uxu ovi taɔ na ñixika xí'in taJesús naní ra Tomás, ta saá tuku sakunaní na ra taKuátí, ta tayó'o on koó ra ní-xiyo xí'in natá'an ra kivi kixi taJesús nɔɔ na. ²⁵ Ta natá'an ra yó'o ñika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¡Xa xini ndi mji Taɔ taKá'no nɔɔ yó! —káchí na xí'in ra.

Ta taTomás ndakuijn ra, káchí ra saá:

—Nda ki'va konij yavi nɔɔ xinakaɔ clavo nda'a ra, tanda ki'va saki'vi nduku nda'ai yavi yó'o, ta saki'vi nduku nda'ai nɔɔ yóo yavi siin kándiká ra, tanda saá kándixaj ña ká'an ndó xí'in —káchí taTomás xí'in na.

²⁶ Ta saá ñiya'a onɔ kivi, ta tuku nakutá'an na ñixika xí'in taJesús

mji ve'e nɔɔ si'na nitivi ra nɔɔ na kivi nataku ra. Ta vitin yoo taTomás xí'in na. Ta tuku ndási kútu yé'é ve'e nɔɔ nakutá'an na, ta saá tuku xati'va kɔxaɔ taJesús nɔɔ na, ta chindeé ra na, káchí ra saá xí'in ra:

—¡Ná koo ñava'a ini ndó!

²⁷ Ta saá ñika'an ra xí'in taTomás, káchí ra:

—Na'a kixi ún, ta chikaɔ ún nduku nda'a ún yó'o, nɔɔ yoo yavi nda'ai, ta koto ún ña. Ta chikaɔ ún nduku nda'a ún nɔɔ yoo yavi siin kándiká. Ta saá on kuu ka ún taɔ ta on vása kándixa, ta va'a kuu ún taɔ ta kándixa ñandaɔ —káchí taJesús xí'in taTomás.

²⁸ Ta saá ndakuijn taTomás, ñika'an ra, káchí ra saá:

—¡Yó'ó kúu Taɔ taKá'no nɔɔ! ¡Yó'ó kúu Ndios mji, ta ndikonj! —káchí ra xí'in taJesús.

²⁹ Ta ñika'an taJesús xí'in ra:

—Xa'a ña xini ún yi'i, vitin kándixa ún yi'i. Ta nákaa ñasij ini ñivi na on ta'an koni yi'i, ta saá ni, kándixa na yi'i —káchí taJesús xí'in taTomás.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ndachun nitaa taJuan tutu yó'o

³⁰ Ta taJesús ke'é ra kuɔ'a ní ka milagro, xini ñivi na ndikon sata ra, ta on vása ni-taa j nɔɔ tutu yó'o xa'a ndi'i ñava'a ke'é ra. ³¹ Ta ndi'i to'on ña vaxi nɔɔ tutu yó'o, nitaa j ña xa'a ña kundaɔ ini ndó'ó ndí taJesús kúu Cristo, ta kúu ra Sa'ya Ndios. Táná ndixa kándixa ndó ra, ta saá ndeɔ ra xí'in ndayí ña kómí kivi ra taxi ña kutaku ndino'o ndó'ó.

21

To'on yó'o ká'an kɔxaɔ taJesús nɔɔ uxɔ na ñixika xí'in ra

¹ Tá ndi'i ñiya'a ñayó'o, ta inkɔ yichj kɔxaɔ taJesús nɔɔ na ñixika xí'in ra yu'u mjni ña naní

* 21:1 Mjni Tiberias, inkɔ kivi ña kúu mjni Galilea.

Tiberias.* Si'a n̄ixiyo k̄ivi k̄ixaa ra n̄o na: ² Nākutá'an sava na n̄ixika xí'in tāJesús yu'u m̄ini yó'o, ndóo na. Nayó'o kúu tāSimón Pedro, xí'in tāTomás tā sakunaní na tāKuátí, xí'in tāNatanael, tā kúu tāñoo Caná estado Galilea, xí'in ovi sa'ya tāZebedeo, xí'in inka ovi tāa tā kúu tā n̄ixika xí'in tāJesús. ³ Ta n̄ika'an tāSimón Pedro xí'in na, káchí ra saá:

—Ko'on̄i tavāi tiaká xí'in ñono —káchí ra.

Ta ndakuijn na, n̄ika'an na xí'in ra:

—Ko'on̄i ndi xí'in ún —káchí na.

Ta saá ndaa na tón barco, ta kua'an na n̄o takuii m̄ini. Ta ñii ní ñoó ndúkú na tava na tiaká xí'in ñono, ta nda ñii rí n̄i-kuchiño na tava na.

⁴ Ta xa kua'an kixá'a t̄ivi xitaan kúu ña, ta saá ñindichi tāJesús yu'u takuii m̄ini, ta na n̄ixika xí'in ra yó'o on vása ní-kuchiño na nakoni na ndí tāJesús kúu ra. ⁵ Ta nda xiká ka n̄o ñindichi tāJesús, n̄ika'an ra xí'in na:

—Nañani yó, ¿án kómí ndó tiaká kuxu yó? —káchí ra xí'in na.

Ta ndakuijn na:

—O'on, nda ñii tiaká n̄i-kuchiño ndi tava ndi, tata —káchí na.

⁶ Ta saá n̄ika'an tuku tāJesús xí'in na, káchí ra:

—Sakana ni'ni ndó ñono ini takuii, chí sijn kua'a tón barco, ta saá tava ndó tiaká —káchí ra xí'in na.

Tá ke'é na saá, ndatán n̄ika'an ra xí'in na, ta kua'a ní tiaká chútú ini ñono, ta on vása ní-kundeé na tava na ñono, chí kua'a ní tiaká ñó'o ini ña. ⁷ Ta ñii tā n̄ixika xí'in tāJesús, tā kúu tā kí'vi ní ini tāJesús xíini ra, n̄ika'an ra xí'in tāSimón Pedro, káchí ra:

—iM̄ij Tāa tāKá'no n̄o yó kúu ra! —káchí ra.

Tá x̄ini so'o tāSimón Pedro ñayó'o, ta saá kama nākundixin ra tikoto ra, ña kúu ña tava ra

xa'a ña k̄isa chiño ra, ta sakana xí'in m̄ij ra n̄o takuii ña kama ko'on ra ta xa'a ra n̄o ñindichi tāJesús. ⁸ Ta inka n̄ivi na ñó'o ini tón barco, síta na ñono n̄o chútú tiaká, ta kua'an na xí'in tón barco sāta tāPedro. Saá chí yatin yu'u takuii yó'o x̄indichi tón barco: ñaxiká x̄indichi nó x̄ikuu ñii ciento metro.† ⁹ Tá k̄ixaa na xí'in tón barco yu'u takuii, ta n̄o na tón barco yó'o, ta x̄ini na ñii ño'o x̄ixi n̄o kánóo ñii tiaká yatan rí, ta saá tuku x̄ini na s̄ita va'a. ¹⁰ Ta n̄ika'an tāJesús xí'in na, káchí ra saá:

—Taxi ndó lo'o tiaká tí sakán tava ndó xí'in ñono ña kuxu yó —káchí ra xí'in na.

¹¹ Ta tāSimón Pedro, ndaa tuku ra tón barco, ta nāsita ra ñono n̄o ñó'o tiaká, nāsita ra ña nda yu'u takuii n̄o yóo ño'o ȳichí. Ta kua'a ní tiaká, ta nina tí ná'no ñó'o ini ñono, ta kúu rí nda ñii ciento ovi s̄iko uxu un̄i tiaká ná'no. Vará kua'a ní tiaká ñó'o, ta veé ní, ta on vása ní-ta'nda ñono yó'o. ¹² Ta tāJesús n̄ika'an ra, káchí ra xí'in na:

—Na'a ndó kuxu yó —káchí ra.

Ta nda ñii na n̄ixika xí'in ra n̄i-ndaka to'on na ra yu kúu ra, chí xa nakoni na tāJesús, Tāa tāKá'no n̄o na kúu ra. ¹³ Ta saá tāJesús t̄ijn ra s̄ita va'a, ta taxi ra lo'o ña nda'a ñii ñii na n̄ixika xí'in ra. Ta saá ta'ví ra tiaká, ta taxi ra lo'o rí nda'a ñii ñii na.

¹⁴ Nda k̄ivi nataku tāJesús t̄anda vitin, ñayó'o kúu yich̄i un̄i ña k̄ixaa ra n̄o na n̄ixika xí'in ra.

To'on yó'o ká'an xa'a ña un̄i yich̄i tāJesús n̄indaqa to'on ra tāPedro

¹⁵ Tá ndi'i x̄ixi na, ta tāJesús n̄indaqa to'on ra tāSimón Pedro, káchí ra saá:

—Yó'o tāSimón, sa'ya tāJonás, ¿án kí'vi ka ini ún x̄ini ún ȳi n̄o

† 21:8 Ñii metro ñii kúu ña xí'in ovi codo, ña kúu k̄i'va x̄icho'on naño Israel. Ta saá ñii ciento metro kúu ovi ciento codo.

ña kí'vi ini nayó'o xíni na yí'í?
—káchí ra.

Ta ndakuijn taSimón Pedro,
káchí ra saá:

—Oon, Tata, Taa taKá'no noojí
kúu ún, xíní ún ndí kí'vi ini xíní
yó'ó —káchí ra xí'in taJesús.

Ta ndakuijn taJesús, nika'an ra
xí'in ra:

—Taxi ún ñava'a ña xíní ñó'ó
ña kixá'an tándikachi válí sanaí
—káchí ra xí'in taSimón Pedro.

¹⁶ Ta tuku yichí taJesús nindaqa
to'on ña'á ra, káchí ra saá:

—Yó'ó taSimón, sa'ya taJonás,
¿án kí'vi ini ún xíni ún yí'í?
—káchí ra.

Ta tuku ndakuijn taPedro,
nika'an ra, káchí ra saá:

—Oon, Tata, Taa taKá'no noojí
kúu ún, xíní ún ndí kí'vi ní ini
xíní yó'ó —káchí ra.

Ta saá taJesús ndakuijn ra:

—Vivíi kundaá ún tándikachi
sanaí —káchí ra.

¹⁷ Ta ña yichí uní taJesús
nindaqa to'on ra taSimón Pedro,
káchí ra saá:

—Yó'ó taSimón, sa'ya taJonás,
¿án kí'vi ini ún xíni ún yí'í?
—káchí ra.

Ta taPedro kúchuchú ní ini
ra, chí uní yichí taJesús nindaqa
to'on ña'á ra, káchí ra: “¿Án
ndixa kí'vi ini ún xíni ún yí'í?” Ta
saá ndakuijn ra, nika'an ra xí'in
taJesús, káchí ra saá:

—Tata, Taa taKá'no noojí
kúu ún, yó'ó kúu taa ta xíní ndí'i
ña yóo ini nivi, ta xíní ún ña ndixa
kí'vi ini xíní yó'ó —káchí ra.

Ta tuku nika'an taJesús xí'in ra:

—Taxi ún ñava'a ña xíní ñó'ó
kixá'an tándikachi sanaí —káchí
ra.

¹⁸ Ta nika'an ka ra xí'in taPedro,
káchí ra saá:

—Nandaá ká'aní xí'in ún, tá
kivi xikuu ún talo'o, ta xa'nda
chiño ún ndá tikoto xikoni mji ún
xindixin ún, ta ñii kí'va saá xa'nda
chiño ún ndá mí kóni mji ún
ko'on ún xixa'an ún. Ta kivi
kúu ún taa ta xikuá'a ní, ta inka

nivi kuu na ka'nda chiño noo ún
xa'a ña nandika ún nda'a ún, ta
nivi yó'ó sakundixin na yó'ó
tikoto, ta xí'in ñanduxa ko'on ún
xí'in nayó'o noo on vása kóni ún
ko'on ún —káchí taJesús xí'in
taPedro.

¹⁹ Ta xí'in to'on yó'ó taJesús
sana'a ña'á ra ndasaá koo kivi
taPedro, ta xa'a ña kivi ra yó'ó
chinóo síkón ra ñato'ó Ndios.
Ta saá tuku nika'an taJesús xí'in
taPedro, káchí ra saá:

—Na'a, kundikon ún sataí
—káchí ra.

*To'on yó'ó ká'an xa'a taJuan,
taa ta nitaá tutu yó'ó*

²⁰ Ta taPedro ndikó koo ra
nakoto ra sata ra, ta xini ra
ndí ndikon ñii taa ta kúu inka
ta nixika xí'in taJesús, taa ta
kí'vi ní ini taJesús xíni ra kúu
tayó'o. Ta tayó'o kúu taa ta
sakan lo'o kivi niva'a xinoo sini
ra mji kándiká taJesús, ta nindaqa
to'on ra taJesús, káchí ra: “¿Yu
kúu taa ta síkó kuí'na yó'ó noo
nivi?”, káchí ra xí'in taJesús. ²¹ Ta
taPedro xini ra tayó'o vaxi ra, ta
nindaqa to'on ra taJesús, káchí ra
saá:

—Tata, taKá'no noojí, ¿yukía
kundo'o tayó'o? —káchí ra.

²² Ta ndakuijn taJesús:

—Tá kóni ña kutaku ra nda
kivi ndikó ñoyivi yó'ó, ¿yukía
ndó'o ún ndini ún xa'a tayó'o? Ta
yó'ó, xíní ñó'ó kundikon ún yí'í
—káchí ra xí'in taPedro.

²³ Ñakan kía nixita ní'no to'on
xa'a tayó'o ña on kivi ra, chí saá
nda to'on xí'in tá'an inka na nixika
xí'in taJesús. Ta taJesús on vása
ní-ka'an ra ña on kivi tayó'o. Saá
chí nika'an ra: “Tá kóni ña ku-
taku tayó'o nda kivi ndikó ñoyivi
yó'ó, ta, ¿yukía ndó'o ún ndini ún
xa'a tayó'o?”, káchí taJesús.

²⁴ Ta yí'í kúu tayó'o, taa ta
nixika xí'in taJesús, ta ndakuijn
xa'a ndi'i ñayó'o, ta yí'í kúu taa ta

n̄ṭaa t̄o'on yó'o, ta x̄in̄i yó ndi'i ña ndakuij̄in̄i x̄a'a kúu ñandaa.

²⁵ Yoo kūa'a ní ink̄a chiño k̄isa ndivi ta Jesús ñoyívi yó'o, ta ɔn vása ní-taāi ndi'i ña k̄isa ndivi ra. Saá chi táná taāi ndi'i ñayó'o, ní kúu, ta x̄in̄i ñó'ó kuu ña kūa'a ní tutu, ta x̄áni s̄in̄i ndí ɔn vása kunani ñoyívi yó'o ña kutú tutu yó'o. Saá ná koo ña.

Tutu yó'o ká'an xa'a chiño ña kisa ndivi naapóstol na sakuiso chiño Jesucristo

*To'on yó'o ká'an
ndí taJesús kındoo ra xí'in nivi na
kándixa ña'á
ña ndixa kixaa Níma Ndios kutaku
ña ini na*

¹ Ñayó'o kúu tutu ñaogvi tí'víi xaá nda'a ún, tata Teófilo. Tutu ñanóo n̄taai ndato'onj xa'a ndi'i ña ke'é taJesús, ta xí'in ndi'i ña saná'a ra, nda kivi kixaa ra ñoyívi yó'o ² tãda kivi ndaa ra kuano'o ra ñoyívi n̄ino. Ta saá kivi on ta'an ndaa ra ñoyívi n̄ino, ta xí'in ndee Níma Ndios, taJesús n̄ika'an ra xa'nda chiño ra noo nataa na n̄akaxin ra kuu naapóstol ña kasa chiño na noo ra.* ³ Tá ndi'i ña n̄ixó'vi ní taJesús ta n̄ixi'í ra ta n̄atakū ra, ta saá ovi s̄ikō k̄a kivi n̄ixiyo ra ñoyívi yó'o, ta n̄it̄ivi ra kuá'a ní yich̄i noo naapóstol yó'o, ta xí'in m̄ji ra saná'a káxin ra noo na ndí ña ndaa n̄atakū ra, ta ndixa kúu ra t̄a t̄akū, ta ndato'on ra xí'in na xa'a yich̄i noo xá'nda chiño Ndios.

⁴ Nii kivi ña nakutá'an taJesús xí'in naapóstol yó'o, ta xa'nda chiño ra noo na, n̄ika'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—On kee ndó ñoo Jerusalén yó'o vitin, ta kundati ndó nda ná kixaa m̄ji ñava'a ña kındoo Ndios xí'in ndó tí'ví ra kixaa ña noo ndó. M̄ji ñava'a yó'o kúu ña xa ndato'onj xí'in ndó xa'a. ⁵ Xíni ndó ndí sakán lo'o kuȳa n̄iya'a, taJuan n̄ixiyo ra sakuchu ra n̄ivi xí'in takuú, ta t̄ixin ña lo'o ní

kivi v̄axi, ta ndó'ó kuchu ndó xí'in Níma Ndios —káchí taJesús xí'in na.

*To'on yó'o ká'an xa'a taJesús
ndaa ra kuano'o ra ñoyívi n̄ino*

⁶ Nii kivi nakutá'an taJesús xí'in naapóstol, ta n̄indaq̄a to'on na ra, káchí na saá xí'in ra:

—Tata, ¿án vitin xa n̄itondaa kivi kindaa ún ndee nda'a ñaño Roma, ta kixá'a m̄ji ún ka'nda chiño ún noo ñaño yó nalsrael? Ta saá ñoo m̄ji yó tuku kukomí ña ndee ña ka'nda chiño ña noo m̄ji yó.

⁷ Ta ndakuijn taJesús, n̄ika'an ra xí'in na:

—Ndios on taxi ra ña kundaa ini ndó ama kasa ndivi ra chiño ra. Nii laá m̄ji Ndios kómí ra ndayí ka'nda chiño ra ndá kivi ta ndá hora kundivi ña ch̄itóni ra kasa ndivi ra xí'in n̄ivi ñoyívi yó'o.

⁸ Ta ndó'ó, kivi ña kixaa Níma Ndios ña kutaku ña ini ndó, ta saá naki'in ndó ndee Ndios, ta kuu ndó n̄ivi na ndakuijn xa'a'i. Si'na kixá'a ndó ndato'on ndó xa'a'i xí'in n̄ivi na t̄akū ñoo Jerusalén, ta saá k̄o'on ndó ndi'i ñoo ña yóo estado Judea, ta saá k̄o'on ndó ndi'i ñoo ña yóo estado Samaria, ta saá k̄o'on ndó ndi'i ñoo ña yóo ndi'i xiiña ñoyívi yó'o. Ta ndi'i ñoo yó'o ndato'on ndó xí'in n̄ivi xa'a'i —káchí taJesús xí'in na.

⁹ Ta ndi'i n̄ika'an ra, ta saá Ndios sandaa ra taJesús ku'an no'o ra ñoyívi n̄ino. Ta naapóstol na n̄yita xí'in ra yó'o, x̄ito na kuá'an ndaa ra nda n̄ino, tãda n̄ixaa ra nda noo kánóo v̄ikō yaa. Ta saá n̄i-taxi k̄a v̄ikō yó'o koto na ra. ¹⁰ Tá yita na x̄ito ndaa k̄a na ñoyívi n̄ino, ta xati'va n̄akoto na yita ovi t̄a xí'in na, ndixin nataa yó'o tikotō yaa ní, ¹¹ ta ovi nataa yó'o n̄ika'an na xí'in na, káchí na saá:

* 1:2 To'on "apóstol" kóni kachí ña: N̄ivi na tí'ví taká'no kasa ndivi na chiño ra.

—Ndó'ó, nat̄aa nañoo estado Galilea, ¿ndachun yita ndó xito ndaa ndó ñoyívi ñino? Chi Ndios xa ñaki'in tuku ra taJesús, kuano'o ra ñoyívi ñino vitin. Ta ndatán ndaa ra kuano'o ra ñoyívi ñino vitin, ñii k̄i'va saá ñii k̄iv̄i vaxi tuku ndikó ra kixi ra ñoyívi yó'o —káchí ov̄i nataa yó'o xí'in naapóstol na yita yó'o.

To'on yó'o ká'an yu kúu t̄aa ta nakuiso chiño noq taJudas

¹² Ta saá naapóstol yó'o noq na noq x̄ik̄i tón Olivo ta kuano'o na nda ñoo Jerusalén. X̄ik̄i tón Olivo yó'o yatin yóo ña ñoo Jerusalén: ñaxiká yóo ña kúu ñii kilómetro.† ¹³ Tá ñik̄i'vi na ñoo Jerusalén, ta saá ñaxaa na ñii ve'e, ta ndaa na ñii cuarto ña kánoo noq yóo piso ov̄i noq ndóo na. Ta naapóstol na ndóo yó'o kúu taPedro, taJacobo, taJuan, taAndrés, taFelipe, taTomás, taBartolomé, taMateo, taJacobo ta kúu sa'ya taAlfeo, xí'in taSimón ta kúu tatá'an napartido zelote, xí'in taJudas ta kúu sa'ya ink̄a ta ñaní Jacobo. ¹⁴ Ndi'i nataa yó'o nákutá'an na xí'in nañani taJesús xí'in si'í ra ñaMaría xí'in ink̄a násí'í ná x̄indik̄on sata taJesús. Ta ndi'i ñivi yó'o, nákutá'an na ndi'i saá k̄iv̄i, ta ñii yu'u yóo na ká'an na xí'in Ndios.

¹⁵ Ta k̄ixaa ñii k̄iv̄i ña ñakutá'an ñii ciento ok̄o ñivi na kándixa taJesús, ta yóo na ká'an na xí'in Ndios. Ta saá ñakundichi taPedro, ta ñik̄a'an ra, káchí ra xí'in na saá:

¹⁶ —Natá'an yó, x̄in̄i ñó'ó kundivi ndatán káchí to'on Ndios ña ñitaa tarey David kuj̄ya x̄ina'á, chi Níma Ndios tax̄i ña to'on ña ñitaa ra ña ká'an xa'á taJudas Iscariote, ta x̄ikuu ta x̄ini'i yich̄i ñivi na t̄iin taJesús. ¹⁷ Ta taJudas x̄ikuu ra ñii tatá'an m̄ii nd̄i, na kúu t̄aa na ñixika xí'in taJesús, ta ñii káchí

k̄isa chiño ra xí'in nd̄i. ¹⁸ Ta saá ni, ñisikó ra taJesús, ta k̄i'in ra s̄i'ún xa'á ña ke'é ra ña on vá'a yó'o, ta xí'in s̄i'ún yó'o sata ra ñii ño'o. Ta saá ñixaa ra noq yóo ño'o sata ra yó'o, ta xa'ni xí'in m̄ii ra, ta ñakava ra noq ño'o yó'o. Tá ñakava ra, ta s̄in̄i ra k̄ani ña noq ño'o, ta ñindaṭa t̄ixin ra nda kee xiti ra. ¹⁹ Ta ndi'i ñivi nañoo Jerusalén x̄in̄i so'o na ña ndo'o taJudas ñixi'í ra. Ñakan sakunaní na ño'o ña sata ra Acéldama, ta k̄iv̄i yó'o kóni káchí ña: Ño'o noq ñixita ñii. ²⁰ Xí'in ñayó'o kundivi ña káchí to'on Ndios ña ñitaa na kuj̄ya x̄ina'á, saá chi ñii xiiña noq tutu ña ñaní Salmos, káchí ña saá: Va'a k̄a ná koo v̄ich̄i ve'e ra, nda ñii ñivi ná on kutak̄u k̄a na ini ve'e ra,

káchí to'on Ndios. Ta ink̄a xiiña noq to'on Ndios káchí ña saá:

X̄in̄i ñó'ó ink̄a t̄aa nakuiso chiño noq ra, káchí to'on Ndios —káchí taPedro ká'an ra.

²¹ Ta tuku ñik̄a'an taPedro, káchí ra saá:

—Ta vitin x̄in̄i ñó'ó nakaxin yó ñii t̄aa ta nakuiso chiño noq taJudas. Ta t̄aa yó'o x̄in̄i ñó'ó kuu ra ñii t̄aa ta ñii káchí ñixika xí'in yó k̄iv̄i x̄indik̄on yó sata taJesús, ²² nda k̄iv̄i taJuan sakuchu ra taJesús, t̄anda k̄iv̄i ndaa taJesús ñoyívi ñino. Saá chi t̄aa ta nakaxin yó x̄in̄i ñó'ó kuu ra ñii t̄aa ta ñii káchí kuchiño ndakuiñ x̄i'in yó noq ñivi, ña ndato'on ra ndí ndixa ñatak̄u taJesús —káchí taPedro, ká'an ra.

²³ Ta saá ñik̄a'an na k̄iv̄i ov̄i t̄aa ta kuchiño nakuiso chiño noq taJudas. Ta ñii ra ñaní Matías, ink̄a ra ñaní José. Ta taJosé yó'o yóo ink̄a k̄iv̄i ra ña kúu Barsabás; ta ink̄a k̄iv̄i sakunaní na ra kúu Justo. ²⁴ Ta saá ndi'i ñivi na ñakutá'an yó'o ñik̄a'an na xí'in Ndios, káchí na saá:

† 1:12 Ñii kilómetro kúu ñakáni ña kivi kaka ñivi k̄iv̄i ȳii ña nákindée na, káchí ndaȳi najudío.

—Tata Ndios, yó'ó kúu Taa tãKá'no nqo ndi, ta xini ún níma ndi'í nivi, ñakán ndúkú ndi nqo ún saná'a ún nqo ndi, yukú ñii tã ovi yó'o nãkaxin ún ²⁵ kuu ñii taapóstol tã nakuiso chiño nqo tãJudas, chi xa'a ña on vá'a ke'é tãJudas sandakoo ra chiño ña sakuiso chiño ún ra, ta nixi'í ra, ta saá kuá'an ra ñii xiiña nqo xini ñó'ó kq'on ra —káchí na, ká'an na xí'in Ndios.

²⁶ Ta saá chikaá na suerte ña kundaá ini na yu kuu tã tã nakuiso chiño nqo tãJudas. Ta saá tã tã keta nakuiso chiño kúu tãMatías. Ta saá nduu ra ñii tãtá'an naapóstol. Ta saá tuku nduu na uxu ovi naapóstol.

2

Tq'on yó'o ká'an xa'a kivi kixaa Níma Ndios ñoyívi yó'o

¹ Xa nija'a uxá semana natakú tãJesús, ta kixaa kivi ña kána viko ña ñani Pentecostés.* Ta ndi'í nivi na kándixa tãJesús nãkutá'an na ndóo na ini ñii ve'e. ² Ta xati'va xini sq'o na ña ní'í, vaxi noo ña ñoyívi ñino. Ta ndatán ní'í tãchi ndeé ní, saá ní'í ña. Tá kixaa ña, ta sakutú ña xí'in ña ní'í yó'o ini ve'e nqo ndóo nivi yó'o. ³ Ta saá xini na ndatán yóo yáá ño'q xixi, saá yóo ña xito na. Ta nita'vi yáá ño'q yó'o, xikundoso ña ñino yatin sijní ñii ñii nivi na ndóo yó'o. ⁴ Ta saá Níma Ndios, niki'vi ña ta sakutú ña ini ñii ñii nivi yó'o, ta kixá'á na ká'an na kuá'a ní nqo tq'on ña ká'an nivi inka ñoo xiká, tq'on ña on vása ní-sakuá'á na ká'an na, chi Níma Ndios taxí ña ká'an na tq'on yó'o.

⁵ Ta mji kivi yó'o, ñoo Jerusalén nãkutá'an kuá'a ní nivi najudío na kúu na ndíkqon Ndios xí'in ña ndino'o ní ini na. Nivi yó'o kixi na ndi'í saá ñoo ña ndá'vi ndaa ñoo

Roma, ta kuá'a ní nqo tq'on ká'an na. ⁶ Tá nayó'o xini sq'o na ña ndeé ní ní'í ini ve'e nqo nãkutá'an nivi na xindikqon sata tãJesús, ta saá nãkutá'an kuá'a ní nivi yó'o, ta kuá'an na koto na yu kúu ña ndeé ní ní'í, chi on vása kúndaá ini na ndachun ní'í ña saá. Ta náka'nda ní ini ndi'í nayó'o nqo tq'on ña xini sq'o na, saá chi ñii ñii nivi yó'o xini sq'o na tq'on ña ká'an mji naño na. ⁷ Ndixa náka'nda ini na nqo ña xini sq'o na, ta ká'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Ndachun va'a ní ká'an nayó'o tq'on mji yó? ¿Án on ndixa kúu nayó'o nivi naño estado Galilea? ⁸ ¿Ndasaa va'a kúchiño ká'an nayó'o kuá'a ní nqo tq'on ña kúu tq'on ñii ñii ñoo nqo kixi yó? ⁹ Saá chi kixi yó kuá'a ní ñoo ña ñó'o kuá'a ní xiiña, ña ñani: Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadocia, Ponto, Asia, ¹⁰ Frigia, Panflia, xí'in Egipto. Ta inka yó kixi ñii xiiña ña ñani Libia, kee yó ñoo ña nákaá yatin ñoo Cirene. Ta inka yó kúu nivi na kixi ñoo Roma. Sava yó kúu nivi najudío, ta inka yó kúu nivi na xindikqon inka yichí, ta chikaá ini yó ndíkqon yó yichí najudío, ta ñii kiva ndatán yóo ña kisa tq'ó najudío Ndios, saá ké'é yó vitin. ¹¹ Sava yó kixi ñoo ña ñani isla Creta,† ta sava yó kixi yó ñii xiiña ña xiká ñani Arabia. Vará nivi na kixi kuá'a ní ñoo xiká kúu yó, ta saá ni, vitin ñii ñii mji yó va'a xini sq'o yó tq'on ña ká'an naño mji yó, ta kúndaá ini yó tq'on ña ká'an nivi yó'o xa'a ñava'a ká'no ña livi xa ke'é Ndios —saá káchí nivi na kixi ndi'í saá ñoo ña yóo ndi'í xiiña ña ndá'vi ndaa ñoo Roma.

¹² Tá nãka'nda ini na ndóo na, ta ká'an na ndákã tq'on xí'in tá'an

* **2:1** Viko yó'o sákana najudío ñii ñii kujya xa'a ña taxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ña nãkaya na nqo ña chi'í na. † **2:11** Tq'on “isla” kóni kachí ña xa'a ño'q yichí, ta takuií mjni xino nduu ndi'í rá ña.

na, káchí na saá:

—¿Yukía kóni kachí ñayó'o?, chi on kóó ñayó'o ní-xiyo —káchí na.

¹³ Ta saá ni, sava ñivi yó'o xáku ndaa na, xíto na ñivi na ká'an kuá'a ní ñoq to'on, ta tuku ká'an na, káchí na saá:

—Nayó'o va xí'i ní na, ñakán xiini ní na vitin —káchí na.

To'on yó'o ká'an ndí taPedro ñika'an ndoso ra

to'on xa'a taJesús ñoq kuá'a ní ñivi

¹⁴ Ta saá taPedro ñakundichi ra xí'in inká uxu ñii naapóstol, ta kixá'a ra ndeé ní ká'an ndoso ra ñoq ndi'i ñivi na ndóo yó'o, ta káchí ra saá:

—Natá'an yó, ndó'o na kúu na- judío, ta inká ndó'o na kee inká xiiña ta kixaa ndó ñoo Jerusalén yó'o, vitin konj so'o ndó ña ndato'onj xí'in ndó, ¹⁵ chi sava ndó'o xáni sijnj ndó ndí naxiini kúu ndj, ta on sivi ñandaa kúu ña xáni sijnj ndó saá, chi xitaan ní kúu ña, ni on ta'an tondaa kaa jin xitaan kúu ña.† ¹⁶ Ta ña xíto ndó yó'o kúu ña kundivi to'on Ndios ña ñitaa taprofeta Joel, ña ta ñika'an ndoso to'on Ndios kuíya xina'á. Ñitaa taJoel, káchí ra saá:

¹⁷ Saá ká'an Ndios:

Tá xa yatin vaxi kivi ñasondí'i ñoyívi yó'o,

ta saá ti'víj Níma j kō'on ña koo ña xí'in ñivi ndi'i saá xiiña ñoyívi.

Ta yi'i taxi j ña ka'an ñivi to'on ña káku Níma j,

ta ka'an ndoso na to'on yó'o ñoq inká ñivi.

Án sa'ya ndó ña'a kúu ná, án sa'ya ndó ña kúu na,

ta yi'i Ndios taxi j ndee ña ka'an ndoso na to'onj ñoq inká ñivi.

Ta ndó'o na kúu ñivi nakuáchí, ta taxi j ña tvi ñoq ndó koto ndó ña kóni j kunda j ini ndó.

Ta ndó'o na kúu ñivi naxikua'a, ta taxi j ña xani ndó ña saná'aj ndó'o ña kóni j kunda j ini ndó.

¹⁸ Ta kivi saá ti'víj Níma j kō'on ña koo ña xí'in ndi'i ñivi na kúu na kisa chiño ñoq j,

ta saá ka'an ndoso na ñoq inká ñivi to'on ña káku Níma j.

¹⁹ Ta ke'éj ñaná'no ñoyívi ñino ña koto ñivi,

ta on vása kunda j ini na yukía kóni kachí ña,

ta naka'nda ní ini ñivi koto na ña. Ta ke'éj inká ñaná'no ñoyívi ño'o ña koto ñivi xa'a ña saná'aj ndee j ñoq na.

Saá chi koto na kuá'a ní ñi kujta ñoq ño'o,

ta koto na ndeé ní xixi ño'o, ta koto na kuá'a ní ñi'ma koo.

²⁰ Ta ño'o ká'no ña yé'e ndivi kunaan ñoq ña.

Ta yoo tí yé'e ñoo naa kukuá'a ñoq rí,

ta ndatán yóo ñi kuá'a, saá kuá'a koo ñoq rí.

Tá ndi'i kundivi ndi'i ñayó'o, ta saá kixaa mji kivi ká'no ña kasa nani j xa'a kuachi ndi'i ñivi, káchí Ndios.

²¹ Ta kivi saá ndi'i ñivi na ka'an ndukú ñoq Ndios ña chin-deé ra na,

ta Ndios konj so'o ra ña ka'an na, ta sakaku ra ñivi yó'o,

káchí to'on Ndios ña ñitaa taprofeta Joel kuíya xina'á.

²² 'Natá'an yó ñañooj Israel, chikaa so'o ndó to'on yó'o ña ka'anj xí'in ndó xa'a taJesús ta xitaku ñoo Nazaret. Mji Ndios ti'ví ra taJesús, ta taxi ra ndee nda'a ra ña ke'é ra kuá'a ní chiño ná'no, ke'é ra ñava'a ña chindeé ra ñivi, ta naka'nda ini ñivi xito na ñava'a yó'o, ta ke'é ra ñava'a ña kisa ndaa ñoq ñivi ndixa kómí ra ndayí Ndios ke'é ra saá. ²³ Ndios xa xini ra yukía kundo'o taJesús ñoyívi yó'o, ta ndatán chitóni

† 2:15 Kaa jin xitaan naní ña kaa unj ñoq ñaño Roma, chi kaa noq ñoq ñaño Roma kúu kaa uxá xitaan.

Ndios, saá kundivi ña. Ta sava ndó'ó, na kúu nañooj najudío tjin ndó ra, ta nixax'an ndó, ta naxaxi ndó ra ndaxa nivi na sáa ini xini ña'á. Ta ñii yu'ú nixiyo ndó xí'in nivi na on vá'a yó'o ña xax'ni na ra xí'in ña kaxakaa ndaa na ra ndaxa tón cruz. ²⁴ Ta Ndios ni-taxi ra ña kindoo tãJesús kuu ra tãndij ndi'i saá kivi, ta saá Ndios sanatakũ ña'á ra. Ndee ña xax'ni nivi ni-kuchiño kundee ña noo tãJesús, saá chi lo'o kuiti kivi xikuu ra tãa tã nixi'i, ta saá natakũ ra. ²⁵ Ñayó'o yóo yu'ú ña xí'in to'on ña nixax'an tãrey David kuiya xina'á xax'a tãJesús, chi kaxhi ra saá:

Ndi'i saá kivi xitoj Tãa tãKá'no nooj,

yóo ra xí'ini, ta xa yóo ti'va ra chindeé ra yi'i.

Vaxa ndaa ra yi'i ña on nakavaj ke'éj ña on vá'a.

²⁶ Ta saá kusi ni ini ta kax'an to'on sij ni.

Vará ñii kivi kivi ndatán ndi'i nivi kivi na,

yóo vaxa ini, ta on vása kúchuchú ini.

Saá chi ndaa ini yó'ó, Tata Ndios.

²⁷ Ña on vása taxi ún koo níma ndi'i saá kivi noo ndoo nivi na nixi'i,

ni on taxi ún ña tãyi yiki koñu tixin ñañá.

Chi tãa tã naxaxin ún kasa chiño noo ún kuu, ta tãa tayi kuu.

²⁸ Yó'ó Tata Ndios, xa saná'a ún yi'i yichi vaxa noo kusi ini ún kutaku.

Ta sakutú ún ini xí'in ñasij mii ún, chi ndi'i saá kivi yoo ún xí'in,

saá kaxhi to'on ña nita tãDavid kuiya xina'á —kaxhi tãPedro xí'in nivi na nakutá'an yó'o.

²⁹ Ta saá nixax'an ka tãPedro xí'in na ña saná'a ra na yukia kóni kaxhi to'on yó'o:

—Natá'an yó, najudío, ndato'on kaxini xí'in ndó xax'a tãDavid chi xii sikuá yó kuu ra. Xini yó ñandaa kuu ña nixi'i tãDavid ta ninduxun ra. Tãda kivi vitin yatin ní nákaa ño'o noo ninduxun ra, ta ndixa xa nita'yi koñu ra tixin ñañá. Ñakán kia kundaa ini yó ndi on sivi xax'a tãDavid kuu ña kax'an to'on ña kaxhi on tãyi yiki koñu ra. Saá chi xí'in to'on yó'o nixax'an tãDavid xax'a tãJesús.

³⁰ TãDavid xikuu tãprofeta, tãa tã nixax'an to'on ña tãxi Níma Ndios ndaxa ra kax'an ra. Ta tãDavid xini ra ndi ndixa ñii kivi kundivi to'on ña kindoo Ndios xí'in ra, chi to'on ña chiná'a mii Ndios kasa ndivi ra kuu ña. Nixax'an Ndios xí'in tãDavid, kaxhi ra saá: “Ndixa kia ñii kivi ke'éj ña ñii saxa ñani sikuá ún kuu ra tãRey ñoo Israel, ndatán yoo ún vitin saá koo ra”, kaxhi Ndios xí'in tãDavid xina'á.

³¹ Ta Ndios saná'a ra saá noo tãDavid ña kundaa ini ra ndasaá kundo'o Cristo, tãa tã ti'vi Ndios sakaku ra nivi ñii kivi vaxi. Saá nita tãDavid to'on ña kaxhi saá: Ndios on vása taxi ra ña ndi'i saá kivi koo níma ra noo ndoo nivi na nixi'i, ni on taxi ra ña tãyi yiki koñu ra tixin ñañá yó'o, kaxhi tãrey David. ³² Ta vitin xa kundivi to'on ña nita tãDavid xina'á, chi Ndios xa sanatakũ ra tãJesús, ta mii tãJesús yó'o kuu tãa tã nita tãDavid xax'a. Ta ndixa xa natakũ tãJesús, saá chi mii ndi, na nixika xí'in ra ndakuiin ndi xax'a ña xini ndi nixi'i ra ta natakũ ra, ta xini ndi ra takũ ra. ³³ Ta xini ndi tãJesús kax'an ndaa ra ta kuano'o ra ñoyivi ñino, ta xikoo ra tón táyi ká'no, tón ñindichi sijn kua'á Ndios. Ta saá naxi'in ra Níma Ndios ña tãxi Yivá yó Ndios ndaxa ra, ta tãJesús ti'vi ra Níma Ndios yó'o kixaa ña koo ña xí'in ndi'i, nivi na kãndixa ña'á, ndatán yoo ña kindoo ra xí'in ndi. Ta vitin ña xini ndó xí'in ña xini so'o ndó

yó'o kúu ña kisa ndivi ra tɔ'on ña kɪndɔo ra xí'in ndi. ³⁴ Ta xini yó ndí ɔn sivi tɔDavid xí'in yiki koŋu ra kúu tɔa tɔ ndaɔ ñoyivi nino. Saá chi nɪtaa tɔrey David tɔ'on Ndios ña ká'an xa'a tɔa tɔ ti'vi Ndios sakaku ra mji yó, ta kachí tɔDavid saá:

Ndios nɪka'an ra xí'in tɔKá'no nooɔ, kachí ra saá:

“Koo ún táyi ká'no yó'o, tón ñíndichi sijn kua'áɔ,

³⁵ tɔnda tɔnda kivi sakoyoi tixin xa'a ún ndi'i na káni tá'an xí'in ún”, saá kachí Ndios, nɪtaa tɔDavid kujya xina'á.

³⁶ 'Ta saá ndi'i ndó'o ñañoɔɔ naIsrael, vará sava ndó'o xa'ni ndó tɔJesús, chi katakaa ndaa ndó ra nda'a tón cruz, ta vitin xini ñó'o kundaa va'a ini ndó ndi Ndios xa tɔxi ra ndayí nda'a mji tɔJesús yó'o ña kúu ra Tɔa tɔKá'no noo ndi'i yó, ta kúu ra Cristo, tɔa tɔ xindati yó ti'vi Ndios ña sakaku ra mji yó —kachí tɔPedro, ká'an ra xí'in na.

³⁷ Tá nivi na xini sɔ'o ña ká'an tɔPedro yó'o, kixá'á na ndi'i ní ini na, tɔnda nɪta'vi sava nima na xa'a ña xini sɔ'o na ká'an ra xí'in na. Ta saá nɪndakɔ tɔ'on na tɔPedro xí'in inka naapóstol tá'an ra, kachí na saá:

—Natá'an yó, ka'an ndó xí'in ndi, ɔyukiɔ kasa ndivi ndi vitin? —kachí na.

³⁸ Ta ndakuijn tɔPedro:

—Xini ñó'o nandikó ini ndó ta sandakoo ndó kuachi ndó ta kivi ndó yichi noo xá'nda chiño Ndios. Ta saá kivi ndó kuchu ndó xí'in ndayí kivi tɔJesús tɔa tɔ kúu Cristo. Ta saá Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó ta naki'in ndó Nima ra kutaku ña ini ndó, ³⁹ chi saá kɪndɔo Ndios ke'é ra xí'in ndó ta xí'in sa'ya ndó ta xí'in nivi na ndóo ku'a ní ñoo xiká. Ndixa Ndios taxi ra Nima ra kutaku ña ini ndi'i nivi na kúu na kana Ndios ña kundikɔn na yichi ra —kachí tɔPedro xí'in na.

⁴⁰ Si'a ndaɔ'on tɔPedro, ta ká'an ka ra xí'in na, ndúkú ra noo na ña chikaa sɔ'o na tɔ'on ña ká'an ra. Ta kachí ra saá:

—Taxi ndó ña sakaku Ndios ndó'o kɔtɔ ñii kachí xo'vi ndó xí'in nivi na toon ní ini, na kúu na táku yichi ɔn vá'a —kachí tɔPedro xí'in na.

⁴¹ Ta saá mji kivi ndaɔ'on tɔPedro saá xí'in na, ta ñii unɪ mil nivi kɔndixa na tɔ'on ña nɪka'an ra xí'in na. Ta saá chichi na xí'in takuii chi kɔndixa na tɔJesús, ta chikaa ini na kundikɔn na yichi ra. Ta xí'in nivi yó'o, nduu ku'a ní ka nivi na kɔndixa tɔJesús.

⁴² Ta saá ñii ñii kivi ndikɔn ka na saku'á'á na ta kisa ndivi na ña sáná'a naapóstol, ta táxi xí'in mji na ña vivii kutaku xí'in tá'an na, ta ku'a ní yichi nákutá'an na xixi na, ta tá'vi na sɪta va'a xixi na ña náká'an na tɔJesús ndasaá nixi'i ra xa'a na, ta táxi xí'in mji na nakutá'an na ña ka'an na xí'in Ndios.

Tɔ'on yó'o ká'an ndasaá xitaku ndi'i nivi nanɔɔ kɔndixa tɔJesús

⁴³ Ta ndi'i nivi naka'nda ini na xito na ñava'a ná'no ke'é naapóstol noo na, chi xí'in ndee Ndios naapóstol ke'é na ku'a ní chiño va'a xito na. ⁴⁴ Ta ndi'i nivi na kɔndixa tɔJesús ñii yu'u yóo ndi'i nayó'o. Ta ñii ñii na tɔxi na ña xikomí na xa'a ña konɪ ñó'o ndi'i natá'an na, ta ɔn vása sí'nda nixiyo ini na. ⁴⁵ Tá xito na ndí yóo natá'an na na kɔndixa tɔJesús, ta yóo ní ña kúmanɪ noo nayó'o, ta saá síkó na ña kómí na, ta náki'in na sɪ'ún, ta náta'vi na sɪ'ún nda'a nivi na xini ñó'o ña. Ta táxi na nda'a nivi yó'o ñii kivi ndatán yóo ña kúmanɪ kuiti nda'a ñii ñii na. ⁴⁶ Ta saá ndi'i saá kivi nákutá'an na ve'e ño'o ká'no ña yóo ñoo Jerusalén noo kisa ká'no na Ndios. Ta saá tuku nákutá'an na sava ve'e natá'an na, ta tá'vi na sɪta va'a xixi na xa'a ña náká'an

na ndasaá n̄ixi'i t̄aJesús x̄a'a na. Ta x̄i'in n̄asij ní ini na, ta x̄i'in n̄a ndino'o ní ini na nákutá'an na ta x̄ixi na x̄i'in tá'an na. ⁴⁷ N̄ii n̄ii k̄iv̄i nákutá'an na k̄isa ká'no na Ndios, ta kánóo v̄a'a ní n̄at̄o'ó na n̄oq̄ inka n̄ivi. Ta n̄ii n̄ii k̄iv̄i Ndios sákaku ra n̄ivi na kúu na k̄ana ra n̄a kandixa na t̄aJesús ta kundik̄on na yich̄i ra. Ta saá kūa'a k̄a nduu n̄ivi na kándixa t̄aJesús.

3

T̄o'on yó'o ká'an ndasaá nd̄a'a n̄ii t̄a t̄a on k̄iv̄i kanda x̄a'a

¹ N̄ii k̄iv̄i k̄a un̄i xikuaa kúu n̄a,* ta t̄aPedro x̄i'in t̄aJuan kūa'an na ve'e n̄o'o ká'no n̄oo Jerusalén, chí hora yó'o kúu n̄a nákutá'an najudio ndi'i saá k̄iv̄i x̄a'a n̄a ká'an na x̄i'in Ndios. ² Ta saá n̄ixaa na n̄ii yé'é n̄a n̄an̄i Yé'é Livi n̄oq̄ kí'vi n̄ivi yos̄o ndík̄a n̄a yóo k̄e'e ve'e n̄o'o ká'no. Ta x̄ini na n̄ii t̄a t̄a on k̄iv̄i kanda x̄a'a, chí saá k̄aku ra. Ta t̄ayó'o kándú'u ra yé'é yó'o, saá chí ndi'i saá k̄iv̄i natá'an ra ndíso na ra, k̄ixaa na chíndú'u na ra yó'o x̄a'a n̄a nd̄aka chí'na ra s̄i'un n̄oq̄ n̄ivi na yá'a yé'é yó'o. ³ Ta saá t̄a t̄a on k̄iv̄i kanda x̄a'a yó'o, x̄ini ra t̄aPedro x̄i'in t̄aJuan kūa'an k̄iv̄i na yé'é yó'o, ta saá n̄ind̄aka chí'na ra s̄i'un n̄oq̄ na. ⁴ Ta t̄aPedro x̄i'in t̄aJuan x̄ito káxín na nduch̄u n̄oq̄ t̄a t̄a on k̄iv̄i kanda x̄a'a yó'o, ta n̄ik̄a'an t̄aPedro x̄i'in ra, káchí ra saá:

—Tata, koto káxín ún n̄oq̄ ndi —káchí ra.

⁵ Ta saá t̄a yó'o x̄ito káxín ra n̄oq̄ na, chí x̄ani s̄inj̄i ra ndí taxi na s̄i'un nda'a ra. ⁶ Ta t̄aPedro n̄ik̄a'an ra x̄i'in ra:

—On k̄oq̄ s̄i'un ní'ij taxi nda'a ún, ta saá ní, yóo n̄a kómij̄i n̄a taxi nda'a ún vitin. X̄i'in nd̄ayí k̄iv̄i Jesucristo t̄año Nazaret, xá'nda chíñoj̄i n̄oq̄ ún

nakundichi ún, ta kixá'á ún k̄o'on xá'á ún vitin —káchí t̄aPedro x̄i'in ra.

⁷ Ta t̄aPedro t̄ijn ra nda'a kua'á t̄a yó'o, ta kixá'á ra ndáni'i n̄a'á ra, tá mií saá x̄andik̄on n̄ako'on ndee x̄a'a ra, ta n̄ako'on ndee s̄ik̄on x̄a'a ra, ta n̄akundichi ra, ⁸ ta kama ní kixá'á ra x̄ika ra. Ta n̄aki'in ra kūa'an ra x̄i'in t̄aPedro, ta x̄i'in t̄aJuan, n̄oq̄ yos̄o ndík̄a n̄a yóo k̄e'e yé'é ve'e n̄o'o ká'no. Ta nakutú n̄asij ini ra, ta kixá'á ra kándeta ni'ni ra x̄i'in n̄a kúsij ní ini ra, ta x̄ika ra kisa ká'no ra Ndios. ⁹ Ta saá n̄ivi na ndóo n̄oq̄ yóo yos̄o ndík̄a k̄e'e ve'e n̄o'o ká'no yó'o, x̄ito na t̄ayó'o, ta v̄a'a x̄ika xá'á ra, ta kisa ká'no ra Ndios. ¹⁰ Ta x̄i'in n̄a x̄ito n̄ivi nduv̄a'a t̄a yó'o, ta ndixa n̄aka'nda ini na, t̄and̄a yí'vi na ndóo na, chí n̄akoni na t̄ayó'o x̄ikuu t̄a t̄a on vása ní-kivi kanda x̄a'a, ta x̄indú'u ra yé'é n̄a n̄an̄i Yé'é Livi, n̄a x̄ind̄aka chí'na ra s̄i'un n̄oq̄ n̄ivi.

T̄o'on yó'o ká'an x̄a'a n̄a nd̄at̄o'on t̄aPedro x̄i'in n̄ivi na nákutá'an Corredor t̄aSalomón

¹¹ Ta t̄a t̄a nduv̄a'a yó'o t̄ijn ra nda'a t̄aPedro x̄i'in nda'a t̄aJuan, ta n̄i-xiin ra saña n̄a'á ra. Ta ndi'i n̄ivi náka'nda ini na x̄inj̄i s̄o'o na n̄a nduv̄a'a t̄ayó'o, ta x̄ino na v̄axi na koto na n̄oq̄ yóo ra x̄i'in t̄aPedro ta x̄i'in t̄aJuan, n̄ii x̄iina corredor, n̄a n̄an̄i Corredor t̄aSalomón. Ta corredor yó'o x̄ino nduu n̄a yos̄o ndík̄a k̄e'e ve'e n̄o'o ká'no. ¹² Tá x̄ito t̄aPedro nákutá'an n̄ivi yó'o, ta n̄ik̄a'an ra x̄i'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó naIsrael, ¿nd̄achun náka'nda ini ndó x̄ito ndó n̄a nduv̄a'a t̄ayó'o? ¿Nd̄achun x̄ito ndó n̄oq̄ ndi? ¿Án x̄ani s̄inj̄i ndó x̄i'in ndee m̄ij̄i ndi kúu n̄a s̄anda'a ndi t̄ayó'o, chí v̄a'a ní n̄ivi kúu ndi? On vása

* 3:1 K̄a un̄i xikuaa n̄an̄i n̄a k̄a j̄in n̄oq̄ naño Roma.

saá, chi xí'in ndee taJesús nduva'a tayó'o. ¹³ Ta mji Ndios taa ta kisa to'ó naxii síkuá yó, na kúu taAbraham, taIsaac xí'in taJacob, mji Ndios yó'o kúu taa ta chínóo síkón ñato'ó Sa'ya ra taJesús, taa ta kisa ndivi chiño ña ndáya'ví ní. Ta saá ni, sava ndó'ó kúu nivi na nataxi taJesús yó'o nda'a nachiño ñoo Roma ña ka'ni na ra. Ta kivi nixaa ra noo tagobernador Pilato, ta nika'an ndó ña on vá'a xa'a ra. Vará nika'an taPilato ndí kóni ra saña ra taJesús ko'on ndíka ra, ta ndó'ó ni-xiin ndó ke'é ra saá. ¹⁴ On vása ní-xiin ndó naki'in va'a ndó taJesús, taa ta kúu taNdaa, ta kúu taYii, ta nda víka ndukú ndó noo taPilato ña saña ra inká taa, ta kúu ta xá'ni nivi. ¹⁵ Ta saá xa'ni ndó taa ta kúu ñii laá kuiti ta kúchiño sakutaku ndino'o mji yó ndi'i saá kivi. TaJesús yó'o, vará nixi'i ra, ta Ndios sanatakú ña'a ra, ta mji ndi kúu nivi na xini ña nataku ra, ta ndákuiin ndi xa'a ra ña ndixa nataku ra. ¹⁶ Ta xa'a ña kándixa ndi taJesús ta ndáa ini ndi ndayí kivi ra, ta xa'a ñayó'o nduva'a tayó'o, taa ta xikuu ta on kivi kanda xa'a. Ndixa xa'a ña ndáa ini ndi taJesús, sanda'a ndino'o ra tayó'o, taa ta xito ndó ñindichi ra noo ndó yó'o.

¹⁷ Natá'an yó, xini ndi ndó'ó, ta xí'in naná'no noo ndó, on vása ní-kundaa ini ndó yu kúu taJesús, ñakán xa'ni ndó ra. ¹⁸ Ta saá ni, ndi'i ña nixo'vi taJesús kúu ña kundivi to'on Ndios ña ntaa naprofeta xina'a, chi ñii káchí ntaa ndi'i naprofeta na nika'an ndoso to'on Ndios xina'a, ntaa ña káchí na ndi xini ñó'ó xo'vi ní Cristo, taa ta ti'ví Ndios sakaku ra mji yó, káchí naprofeta xina'a. ¹⁹ Ta vitin ndó'ó, xini ñó'ó nandikó ini ndó, ta sandakoo ndó kuachi ndó, ta kivi ndó yichi Ndios. Ta saá kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó. Ta saá ndixa kixaa kivi ña Ndios taxi

ra ña nakindée ndó. ²⁰ Ta ñii kivi Ndios ti'ví tuku ra taJesús, ndikó ra ñoyívi yó'o. Saá chi nda si'na Ndios chindú'u ra taJesús kuu ra Cristo, taa ta sakaku nivi noo ña on vá'a. ²¹ Ñakán xini ñó'ó kundati ka taJesús, taa ta kúu Cristo, ñoyívi ñino nda kixaa kivi ña Ndios ndasa xaá ra ndi'i ña kuva'a yóo ñoyívi. Ndatán nixiyo kivi xina'a tá on ta'an ka kivi nivi kuachi saá koo ña. Saá chi xí'in ñayó'o kundivi to'on Ndios ña nika'an ndoso naprofeta kujya xina'a. ²² Ñii taprofeta ta ntaa to'on Ndios xina'a xikuu taMoisés, ta tayó'o ntaa ra xa'a Cristo, káchí ra saá: “Ñii kivi ña vaxi Ndios ti'ví ra ñii taprofeta ndatán yóo yi'i. Ta tayó'o kixi ra ñoo yó Israel, ta ka'an ndoso ra to'on Ndios noo nivi ñii kiva ndatán yi'i nika'an ndoso to'on Ndios noo ndó. Ta saá xini ñó'ó chikaa so'o va'a ndó ndi'i ña ka'an ra xí'in ndó. ²³ Táná koo nivi na on kua'a chikaa so'o to'on ka'an ra, ta tava yó nivi yó'o ña on kuu ka na nivi naño Ndios”, saá ntaa taMoisés xina'a.

²⁴ Ta taprofeta Samuel, ta xí'in ndi'i saá naprofeta na kixi sata ra, ndi'i nayó'o nika'an ndoso na to'on Ndios ña káchí xa'a ndasaá koo kivi ña táku yó vitin. ²⁵ Ta ndó'ó kúu sa'ya ñani síkuá naprofeta yó'o, ta saá vitin ndó'ó kúchiño naki'in ndó ñava'a ña kúu ña kindoo Ndios xí'in naxii síkuá yó ña kasa ndivi ra xí'in na. Saá chi kujya xina'a Ndios nika'an ra xí'in taxii síkuá yó taAbraham, káchí ra saá: “Xa'a ña ke'é taa tasa'ya ñani síkuá ún, yi'i ndixa ke'é ña ndi'i nivi ñoyívi naki'in na ñava'a”, káchí Ndios xí'in ra. Ta vitin mji yó kúu nivi na xa naki'in ñava'a ní nda'a Ndios, ndatán yóo ña kindoo ra xí'in taAbraham. ²⁶ Kivi Ndios ti'ví ra Sa'ya ra taJesús kixaa ra ñoyívi yó'o, ta saá si'na kixaa ra

noḡ m̄ij yó najudío x̄a'a ña ke'é ra ñava'a xí'in yó. Saá chi k̄ixaa ra x̄a'a ña chindeé ra m̄ij yó ña nandikó ini yó ta sandakoo yó ña on vá'a, ta kundikõn yó yichj Ndios —káchí t̄aPedro xí'in n̄ivi na naḡutá'an yó'o.

4

Tõ'on yó'o ká'an x̄a'a t̄aPedro xí'in t̄aJuan yíta na noḡ nachiño najunta Suprema

¹ Tá m̄ii yóo k̄a t̄aPedro xí'in t̄aJuan, ká'an ndoso na tõ'on Ndios noḡ n̄ivi, ta k̄ixaa sava nasut̄u xí'in taká'no noḡ napolícía na kúu na ndáa ve'e ñõ'o ká'no, ta k̄ixaa ink̄a naná'no na kúu nasa-duceo. ² Sáa ní ini na k̄ixaa na, chi t̄aPedro xí'in t̄aJuan ndátõ'on na sáná'a na n̄ivi ndí ndixa n̄atak̄u t̄ajesús, ta káchí na ká'an na ndí ndi'i n̄ivi na kándixa t̄ajesús, n̄ivi yó'o, ndátan xa n̄atak̄u t̄ajesús saá natak̄u na k̄ivj ña vaxi. ³ Ta saá napolícía t̄iin na t̄aPedro xí'in t̄aJuan, ta t̄aan ña'á na ini ve'e k̄aa, noḡ x̄iño'o na nd̄a ink̄a k̄ivj, saá chi xa n̄ikuaa ní kúu ña, ta on vása ní-kuna'a k̄a kasa nani na kuachi x̄a'a nayó'o. ⁴ Ta saá ni, xa ku'a ní n̄ivi kúu na x̄inj sõ'o tõ'on ña n̄ika'an t̄aPedro, ta n̄ivi yó'o k̄ixá'á na kándixa na t̄ajesús. Ta saá x̄a'no ti'vi n̄ivi na kándixa t̄ajesús, ta n̄itõndaḡa õ'on m̄il kúu nataa na xa kándixa.

⁵ Ta n̄it̄ivi ink̄a k̄ivj, ta naḡutá'an naná'no noḡ n̄israel xí'in nax̄ikua'a ta xí'in namaestro na sáná'a ndayí Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés, naḡutá'an na ña koo junta ñoo Jerusalén. ⁶ Ta taká'no noḡ ndi'i nasut̄u, naní ra Anás yóo ra xí'in na. Ta ndóo nave'e ra na kúu t̄aCaifás, t̄aJuan, t̄aAlejandro xí'in sava k̄a ink̄a nave'e t̄asut̄u ká'no yó'o. ⁷ Ta saá t̄i'vi na napolícía kõ'on na tava na t̄aPedro xí'in t̄aJuan ve'e k̄aa. Ta n̄ix̄a'an napolícía ta naḡi'in na na

ñõ'o ve'e k̄aa, ta ndikó napolícía, ta vaxi t̄aPedro xí'in t̄aJuan xí'in na, ta k̄ixaa na noḡ yóo nachiño. Ta saá nachiño k̄ixá'á na nd̄aka tõ'on na t̄aPedro xí'in t̄aJuan, káchí na saá:

—¿Ndasaá ke'é ndó sanda'a ndó tayó'o, t̄aa t̄a on k̄ivj kanda x̄a'a x̄ikuu ra? ¿Yu kúu na t̄axi ndee án ndayí nda'a ndó ke'é ndó saá? —káchí nachiño xí'in t̄aPedro ta xí'in t̄aJuan.

⁸ Ta t̄aPedro, chútú ini ra xí'in Ním̄a Ndios, ta nd̄akuijn ra n̄ika'an ra, káchí ra saá:

—Nachiño xí'in nax̄ikua'a ñoo yó Israel, ká'anj xí'in ndó vitin. ⁹ ¿Án ndixa táxi ndó kuachi x̄a'a ndj chi ke'é ndj ñava'a xí'in ñii t̄aa t̄a x̄ikuu t̄a on k̄ivj kanda x̄a'a? ¿Án ndixa kóni ndó kundaa ini ndó ndasaá nduva'a x̄a'a ra? ¹⁰ Ta saá vitin ká'an ndj ndátõ'on káxin ndj xí'in ndó'ó ña kundaa ini m̄ji ndó ta kundaa ini ndi'i nañoo yó n̄israel ndí xí'in ndee t̄ajesús t̄añoo Nazaret nduva'a tayó'o. M̄ji t̄ajesús yó'o kúu t̄aa t̄a k̄atak̄aa ndaa ndó nda'a tón cruz, ta n̄ix̄i'j ra, ta Ndios sanatak̄u ña'á ra. ¹¹ Ta x̄a'a t̄ajesús yó'o káchí tõ'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'a, káchí ña saá: “Yóo ñii yu ña n̄i-xiin n̄ivi na kisa va'a ve'e konj ñõ'ó na, ta vitin m̄ji yu yó'o ndu ña yu ká'no ní k̄a, chi nákaa ña x̄a'a ve'e ta ndiso ña ve'e”, káchí tõ'on Ndios. Ta ndátan yóo yu yó'o, saá yóo t̄ajesús vitin. ¹² Ta ñii laá t̄ajesús kúchiño sak̄aku ra m̄ji yó, chi nda'a ñii laá t̄ajesús Ndios t̄axi ra ndee ña sak̄aku ra n̄ivi. Ta ndixa on k̄õ k̄a nd̄a ñii n̄ivi, ni nd̄a ñii ink̄a ña yóo ñoyivi kómí ndee Ndios ña kúchiño sak̄aku ña m̄ji yó —saá n̄ika'an t̄aPedro xí'in nachiño.

¹³ Ta ndi'i nachiño yó'o, naḡa'nda ini na ndóo na, x̄inj sõ'o na tõ'on ká'an t̄aPedro xí'in tõ'on ká'an t̄aJuan. Saá chi on vása yí'vi õvj t̄aa yó'o, ta xí'in ña

ndino'o ní ini na n̄ka'ʼan ndoso na to'on n̄o nachiño ná'no yó'o. Ta nachiño yó'o kúndaʼa ini na ndí t̄aPedro xí'in t̄aJuan lo'o ní ka'vi na escuela, ta saá ni, va'a ní ká'ʼan na. Ta saá nachiño yó'o n̄aká'ʼan na ndí t̄aPedro xí'in t̄aJuan x̄ikuu nataʼa na n̄ixika xí'in t̄aJesús. ¹⁴ Ta nachiño yó'o xito na ña ñíndichi t̄a t̄a x̄ikuu t̄a ʼon k̄iví kanda x̄a'a, ta vitin nduva'a ra. Ta saá ʼon vása ní-ní'i na to'on ña ndakuijn na, ta ndá tásijn kuiti ndoo na. ¹⁵ Ta saá x̄a'nda chiño na n̄o t̄aPedro xí'in t̄aJuan kee na ko'on na ke'e ña kuchiño ka'ʼan tá'an m̄ji nachiño yó'o na kúu naJunta Suprema. ¹⁶ Ta n̄ka'ʼan tá'an na, káchí na saá:

—¿Yukíʼa ke'é yó xí'in ʼovi t̄a yó'o vitin? Chi ndi'i n̄ivi na táku ñoo Jerusalén yó'o x̄inj na ña ke'é na ʼovi t̄a yó'o ñii ñava'a ká'no ní. Ta m̄ji yó ʼon k̄iví ka'ʼan yó kachí yó ndí ʼon s̄iví ñandaʼa kúu ña ke'é na ñava'a yó'o. ¹⁷ ¿Yukíʼa kuchiño yó ke'é yó ña ʼon kujt̄a ní'no to'on ndi'i saá x̄iíña x̄a'a t̄a t̄a nduva'a yó'o? Va'a ka ná ka'ʼan yó xí'in na ʼovi t̄a yó'o ña sandakoo na ká'ʼan ka na x̄a'a t̄aJesús xí'in n̄ivi, chí tá ʼon x̄ijn na chikaʼa so'o na ña xá'nda chiño yó n̄o na, ta saá saxo'vi yó na —káchí nachiño, ká'ʼan na.

¹⁸ Ta k̄ana na t̄aPedro xí'in t̄aJuan ña ndikó nayó'o. Ta saá k̄ixaʼa na, ta nachiño x̄a'nda chiño na n̄o nayó'o, káchí na saá:

—Nda ñii ka k̄iví ʼon ka'ʼan ka ndó nda ñii to'on x̄a'a t̄aJesús, ta nda ñii ka n̄ivi ʼon saná'a ka ndó na xí'in ndayí k̄iví t̄aJesús —káchí nachiño ná'no xí'in t̄aPedro ta xí'in t̄aJuan.

¹⁹ Ta saá t̄aPedro xí'in t̄aJuan ndakuijn na, káchí na saá:

—Kani s̄inj ndó ta ndakuijn ndó, ¿yu kúu ña ndaʼa ka n̄o Ndios? ¿An va'a ka k̄asa ndivi ndí ña kóni ndó'o, án va'a ka k̄asa ndivi ndí ña kóni Ndios? ²⁰ Saá

chi ndi'i, ʼon kuchiño sandakoo ndi ká'ʼan ndi xí'in n̄ivi x̄a'a ña x̄inj ndi, ta x̄a'a ña x̄inj so'o ndi —káchí na xí'in nachiño ná'no yó'o.

²¹ Ta ndakuijn nachiño n̄ka'ʼan na, káchí na saá:

—Tána ka'ʼan ka ndó x̄a'a t̄aJesús, ta ndixa saxo'vi ní ndi ndó'o —káchí na.

Ta saá saña na t̄aPedro xí'in t̄aJuan kua'ʼan ndiká nayó'o. Saá chi nachiño n̄i-ní'i na yichí ndasaá kuchiño saxo'vi ña'a na, chí ndi'i ink̄a n̄ivi kúsij ní ini na ña nduva'a t̄a t̄a x̄ikuu t̄a ʼon k̄iví kanda x̄a'a. Ta x̄a'a ñava'a ká'no yó'o, n̄ivi k̄isa ká'no ní na Ndios. ²² Saá chí t̄a t̄a x̄ikuu t̄a ʼon k̄iví kanda x̄a'a ta nduva'a ra, yá'a ʼovi s̄ik̄o kuiya kómí ra.

To'on yó'o ká'ʼan ña ndí n̄ivi na kándixa t̄aJesús ndúkú na ñava'a n̄o Ndios

²³ Tá nachiño saña na t̄aPedro xí'in t̄aJuan, ta kee na kua'ʼan na, ta n̄ixaʼa na ñii ve'e n̄o nákutá'an natá'an na na kúu n̄ivi na kándixa t̄aJesús. Ta saá t̄aPedro xí'in t̄aJuan ndato'on na xí'in na ndí nachiño ná'no xí'in nasut̄u ná'no ndeé ní x̄a'nda chiño na n̄o na ña ʼon vása ka'ʼan ka na to'on x̄a'a t̄aJesús. ²⁴ Tá ndi'i x̄inj so'o na to'on yó'o, ta saá ndi'i n̄ivi na nákutá'an yó'o k̄ixá'a na ká'ʼan na xí'in Ndios, káchí na saá:

—Tata Yivá yó Ndios, yó'o kúu T̄a t̄aKá'no n̄o ndi, ta yó'o kúu t̄a t̄a k̄isa va'a ñoyívi n̄ino xí'in ñoyívi yó'o, ta k̄isa va'a ún takuií m̄ini. Ta yó'o kúu t̄a t̄a k̄isa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o, xí'in ndi'i ña yóo ini takuií. ²⁵ Ta x̄ij síkuá ndi t̄aDavid x̄ikuu ñii t̄a t̄a k̄isa chiño n̄o yó'o, ta Nimá ún n̄ka'ʼan ña ini ra, ta n̄itaa ra to'on yó'o:

Ña mañi kúu ña s̄aʼa ini n̄ivi na ñoo x̄íyo x̄ini na Ndios,

ta ña mañi kúu ña xáni sɨni nɨvi ndasaá koo ña kundedé na nɔɔ ra.

²⁶ Narey xí'in inká naná'no na xá'nda chiño nɔɔ nɨvi ñoyívi yó'o ñakutá'an na,

ta ñakoo yu'ú na xa'á ña kani tá'an na xí'in Ndios.

Ta ñakoo yu'ú na xa'á ña kani tá'an na xí'in taá ta sakuiso chiño Ndios kuu ra Cristo, taá ta sakaku nɨvi, káchí taDavid xina'á.

²⁷ Ta xa kundivi ña ñika'an taDavid, chi ñoo Jerusalén yó'o ñakutá'an tarey Herodes xí'in tagobernador Pilato xí'in inká nɨvi na ñoo xíyo, ta xí'in sava naño yó nalsrael, ta ndi'i nayó'o ñakoo yu'ú na ña ka'ni na Sa'yaún tayi taJesus, taá ta ñakaxin ún ta sakuiso chiño ún ra ña sakaku ra nɨvi. ²⁸ Ta saá nachiño ná'no xí'in inká naná'no yó'o kisa ndivi na ndatán yóo ña ndá xa si'na chitóni ún kundivi, Tata Yivá yó Ndios. Ta xí'in ndayíún kundivi ndi'i ña ñixoví ní taJesus. ²⁹ Ta vitin ndúkú ndi nɔɔ ún ña koni so'oun ndá to'on kúu ña ká'an nachiño xa'á ndi, chi káchí na ndi saxoví ní na ndi'í xa'á ña ndato'on ndi to'on xa'á taJesus. Ta xa'á ñayó'o, vitin ndúkú ndi nɔɔ ún ña chikaá ún ndee ún ini ndi ña on kuyi'ví ndi ka'an ndoso ndi to'on ún nɔɔ nɨvi. ³⁰ Ta ndúkú ndi nɔɔ ún ña saná'a ún ndee ún nɔɔ nɨvi xí'in ña sanda'a ún kuá'a ní nɨvi na ndee ndó'o. Ta taxi ún nda'a ndi ndee taJesus, ta kúu Sa'yaún tayi, xa'á ña ke'é ndi milagro xí'in inká ñava'a ná'no ña taxi naka'nda ini nɨvi —káchí na, ndúkú na nɔɔ Ndios.

³¹ Tá ndi'í ñika'an na xí'in Ndios, ta kixá'á táan ní nɔɔ yóo ve'e nákutá'an na. Ta Ndios sakutú ra xí'in Níma ra ini ndi'í nɨvi na ñakutá'an yó'o. Ta saá chutú Níma Ndios ini na, ta ndá lo'o on vása yí'ví na, ta kixá'á na

ká'an ndoso na to'on Ndios nɔɔ nɨvi.

To'on yó'o ká'an ndi nɨvi na kándixa taJesus ñii káchí xini ñó'o na ndi'í ñava'a kómí na

³² Ndi'í nɨvi na kándixa taJesus, ñii yu'ú ta ñii níma xikuu na, ta ndá ñii nɨvi yó'o ni-ka'an na káchí na ndi ndi'í ñava'a kómí na ña koni ñó'o mji na kuiti kúu ña. Ndá víka, taxi na ndi'í ñava'a kómí na, ña koni ñó'o ndi'í nata'an na. ³³ Ta xí'in ndee Ndios, ndi'í naapóstol on vása sándakoo na ña ndáto'on na xí'in nɨvi ña ndixa ñatakú taJesus. Ta Ndios ke'é ra kuá'a ní ñava'a xí'in nɨvi na kándixa taJesus. ³⁴ Ta saá ndá ñii nɨvi na kándixa taJesus on vása ní-kisa mañi ka ña xini ñó'o nɔɔ na. Saá chi nɨvi na xikomí ve'e, án nɨvi na xikomí ño'o, nayó'o ñisikó na ña xikomí na, ta ñaki'in na ndi'í s'ún, ³⁵ ta taxi na ña nda'a naapóstol xa'á ña nata'ví na s'ún yó'o. Ta naapóstol yó'o taxi na ña nda'a nɨvi, ñii ki'va ndatán yóo ña xini ñó'o ñii ñii na. ³⁶ Nixiyo ñii taá ñani ra José, ta kúu ra sa'ya ñani síkuá taLeví. Kee ra ñoo isla Chipre, ta naapóstol sakunaní na ra Bernabé, chi kivi Bernabé kóni káchí ña: Taá ta sánduva'a ini nɨvi. ³⁷ Ta taBernabé yó'o ñisikó ra ñii ño'o ra, ta taxi ra ndi'í s'ún nda'a naapóstol ña nata'ví na ña ta taxi na ña nda'a nɨvi na xini ñó'o s'ún yó'o.

5

To'on yó'o ká'an ndi taAnanías xí'in ñaSafira ñika'an na to'on vata

¹ Ta ñii taá ñani ra Ananías xí'in ñasí'í ra ñani ña Safira ñisikó na ñii ño'o na. ² Ta s'ún ña ñaki'in na xa'á ño'o ñisikó na, ñii tá'ví s'ún yó'o chikaá va'a na. Ta inká tá'ví s'ún, taAnanías taxi ra ña nda'a naapóstol xa'á ña koni ñó'o nɨvi nandá'ví. Ta saá taAnanías

kixaa ra taxi ra si'ún yó'o nda'a taPedro, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ñayó'o kúu ndi'i si'ún naki'in ndi xa'a ño'o nisikó ndi —káchí ra.

Ta ñási'í ra ña Safira nixiyo yu'ú ña xí'in ra ña ke'é ra saá.

³ Ta nika'an taPedro xí'in taAnanías:

—Tata, ¿ndachun taxi'ún ña niki'vi nima ndiva'a ká'no Satanás ini'ún ña xá'nda chiño ña noo ún ña ka'an ún to'on vatá xí'in Níma Ndios? Chi káchí ún ñayó'o kúu ndi'i si'ún ña naki'in ún xa'a ño'o nisikó ún, ta on sivi ñandaa kúu ña nika'an ún, chi kindoo ñii tá'ví si'ún nda'a ún. ⁴ Tá on ta'an ka sikó ún ño'o ún, ¿án on ndixa xikomí ún ndayí sikó ún ña án on sikó ún ña?, chi ño'o mji ún xikuu ña. Ta vitin xa nisikó ún ña ta naki'in ún si'ún xa'a ña, ta, ¿án on sivi si'ún mji ún kúu ndi'i ña naki'in ún? Ta xikomí ún ndayí ke'é ún xí'in si'ún yó'o ñii ki'va ndatan kóni ún. Ta saá, ¿ndachun nika'an ún to'on vatá xí'in ndi? Ta on sivi ndasaá kuiti ndi'í kúu na nika'an ún to'on vatá xí'in, ta xí'in mji Ndios nika'an ún to'on vatá —káchí taPedro xí'in taAnanías.

⁵ Tá ndi'í xini so'o taAnanías to'on yó'o, ta nixi'í ra, ta nakava yiki koñu ra nda noo ño'o. Ta ndi'í nivi na xini so'o ña ndo'o taAnanías nyi'ví ní na. ⁶ Ta saá nakuita sava ña kuáchí, ta chitivi na yiki koñu taAnanías xí'in tikoto, ta ku'a'an na sanduxun na ña.

⁷ Sakán nyia'a unj hora nixi'í taAnanías, ta kixaa ñási'í ra, ta ñayó'o, on ta'an konj ña yukia ndo'o yij ña. ⁸ Ta taPedro ndaaka to'on ña'a ra, káchí ra saá xí'in ña:

—¿Án ñandaa si'ún yó'o kúu ndi'í ña naki'in ndó xa'a ño'o nisikó ndó? —káchí taPedro xí'in ña Safira.

Ta ndakuijn ña, nika'an ña:

—Ñandaa va ñayó'o kúu ndi'í si'ún naki'in ndi, tata —káchí ña.

⁹ Ta nika'an taPedro xí'in ña:

—¿Ndachun yó'o xí'in yij ún nixiyo yu'ú ndó ña koto ndoso ndó Níma Ndios? Ta vitin nataa kuáchí na nixa'an sanduxun yiki koñu yij ún xa ndikó na kixaa na ta yita na yé'é. Ta saá tuku nataa kuáchí yó'o yita ti'va na naki'in na yiki koñu mji ún ko'on ña xí'in na ña sanduxun na ña —káchí taPedro xí'in ña.

¹⁰ Ta xandikon nixi'í ña, ta nakava yiki koñu ña nda noo ño'o. Ta tuku niki'vi nataa kuáchí, ta xito na ña ndixa nixi'í ña, ta saá naki'in na yiki koñu ña, ta ku'a'an na sanduxun na ña ñii xiiña sijn noo njnduxun yiki koñu yij ña. ¹¹ Ta ndi'í nivi na kándixa taJesús, ta xí'in inká nivi na xini so'o ndasaá nixiyo ña nixi'í taAnanías xí'in ñási'í ra, ta nyi'ví ní ndi'í nivi yó'o.

To'on yó'o ká'an xa'a ñava'a ná'no ke'é naapóstol

¹² Ta saá xí'in ndee Ndios, naapóstol kixá'a na ké'é na ku'a'a ní milagro xí'in inká ñava'a ná'no ña náka'nda ini nivi xito na. Ta ñii ñii kivi ndi'í nivi na kándixa taJesús nakutá'an na Corredor taSalomón ña kúu ñii tá'ví corredor ña xino nduu yoso ndika ke'e ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén. ¹³ Ta inká nivi yí'ví na nakutá'an na xí'in nayó'o. Ta saá ni, kánoo síkón ní ñato'ó nivi na kándixa taJesús. ¹⁴ Ta ñii ñii kivi nduu ku'a'a ní ka nataa xí'in náña'a na kúu na kándixa taJesús, ta njtondaa kúu na ñii ti'vi ká'no ní nivi. ¹⁵ Ta saá ku'a'a ní nivi ñava na ndi'í nave'e na na kúu na ndee ndó'o, ta ndiso ña'a na, ta ku'a'an na, ta chindoo na nivi na ndee ndó'o yó'o noo xito án noo yivi, ña yoo na ndati na yu'ú yichi noo ya'a naapóstol. Chi xáni ini na vará nda kundati taPedro ná ya'a

saṭa n̄ivi na ndeé ndó'o yó'o, ta saá nduva'a na. ¹⁶ Kuṭa'á ní n̄ivi na kee ndi'i saá ñoo ña yóo yatin ñoo Jerusalén, vaṭi na ndíso na nave'e na, na kúu na ndeé ndó'o, án kúu na na xó'v̄i x̄a'á ña ké'é ñaním̄a ndiv̄a'a xí'in na, ta k̄ixaṭa na n̄oṭ yóo naapóstol, ta nduva'a ndi'i nayó'o.

T̄o'on yó'o ká'ṭn ndí nachiño saxo'v̄i ní na naapóstol

¹⁷ Ta ṭaṭa ṭaká'no n̄oṭ ndi'i nasuṭy, ta xí'in nataṭa nasaduceo,* na kúu nax̄íka xí'in ra, naṭuṭú ini na xí'in ña kuín̄i na x̄ín̄i na naapóstol. ¹⁸ Ta saá nachiño yó'o x̄a'nda chiño na n̄oṭ napolícía, ta nayó'o ṭ̄in na naapóstol ta ṭaṭn ña'á na ini ve'e k̄aṭ. ¹⁹ Ta saá tá xa ñoo kúu ña, ta Ndios ṭ̄i'v̄i ra ñii ñaángel ña nakoná ña ye'é ve'e k̄aṭ, ña kee naapóstol ko'on ndíka na. Ta kee na kuṭa'ṭn na xí'in ñaángel, ta n̄ika'ṭn ñaángel xí'in na, káchí ña saá:

²⁰ —Ko'on ndó ve'e ño'o ká'no, ta k̄a'ṭn ndoso ndó to'on va'a n̄oṭ n̄ivi na naṭuṭá'an n̄oṭ yóo yoso ndíka ke'e ve'e ño'o yó'o, ta ndato'on ndó xí'in na ndasaá kuchiño kutaku ndino'o na n̄oṭ Ndios ndi'i saá k̄iv̄i —káchí ñaángel xí'in naapóstol.

²¹ Tá n̄it̄ivi ink̄a k̄iv̄i, ta kuṭa'ṭn naapóstol n̄oṭ yóo yoso ndíka ke'e ve'e ño'o ká'no, ta k̄ixá'á na sáná'a na ndi'i n̄ivi, ñii k̄i'va ndatán n̄ika'ṭn ñaángel xí'in na.

Ta saá k̄ixaṭa ṭaká'no n̄oṭ nasuṭy xí'in ndi'i natá'an ra, ñii x̄iñ̄a n̄oṭ k̄ind̄o na nakutá'an na. Ta k̄ana na ink̄a nax̄ikuṭa'á na kúu naJunta Suprema ña k̄ixaṭa na nakutá'an na xí'in na. Tá naṭuṭá'an nayó'o, ta saá ṭ̄i'v̄i na napolícía na ndáa ve'e ño'o ká'no ña ko'on na tava na naapóstol ta k̄ixaṭa na n̄oṭ naJunta Suprema yó'o. Saá chi nachiño yó'o x̄áni s̄in̄i na ndí naapóstol ñó'o k̄a na ini ve'e

k̄aṭ. ²² Tá napolícía n̄ixaṭa na n̄oṭ yóo ve'e k̄aṭ, ta on koṭ k̄a naapóstol ní-naní'i na. Ta saá kama ní ndíko na k̄ixaṭa na n̄oṭ naJunta Suprema, ta ndato'on na xí'in nayó'o, ²³ káchí na saá:

—N̄ixa'ṭn ndi n̄oṭ yóo ve'e k̄aṭ, ta ndási kúṭu ye'é ve'e k̄aṭ yó'o, ta x̄ini ndi natropa yíta na ndáa na ye'é. Ta saá naṭoná ndi ye'é, ta on koṭ k̄a n̄ivi ñó'o ini ve'e k̄aṭ yó'o —káchí na, ndato'on na xí'in naJunta Suprema.

²⁴ Tá ṭaká'no n̄oṭ nasuṭy xí'in natá'an ra, ta xí'in ṭaká'no n̄oṭ napolícía x̄in̄i so'o na ña ndato'on napolícía yó'o, ta naṭa'nda ní ini na. Ta x̄áni s̄in̄i na yuk̄iṭa koo yó'o vitin, ta ká'ṭn na ndák̄a to'on tá'an na, káchí na ndasaá keta ñayó'o vitin. ²⁵ Tá mií saá k̄ixaṭa ñii ṭaṭa n̄oṭ yóo naJunta Suprema, ta ndato'on ra xí'in na, káchí ra saá:

—Koto ndó ví, m̄i nataṭa na ṭaṭn ndó ini ve'e k̄aṭ, vitin yíta na n̄oṭ yóo yoso ndíka ke'e ve'e ño'o ká'no, ta sáná'a na n̄ivi —káchí ra xí'in na.

²⁶ Ta saá napolícía na ndáa ve'e ño'o xí'in ṭaká'no n̄oṭ napolícía yó'o, kee na kuṭa'ṭn na n̄oṭ yóo yoso yó'o, n̄oṭ yíta naapóstol sáná'a na n̄ivi. Ta saá napolícía xí'in ñato'ó k̄isa ndivi na chiño ña ṭ̄in na naapóstol, saá chi yí'v̄i na koṭo sasaṭa na n̄ivi na x̄ito ña ké'é na, chi táná saṭ n̄ivi yó'o, ta koon na yuṭ saṭa napolícía.

²⁷ Ta saá naapóstol kuṭa'ṭn na xí'in napolícía yó'o, ta k̄ixaṭa na n̄oṭ naJunta Suprema. Ta ṭaká'no n̄oṭ nasuṭy n̄ika'ṭn ra xí'in na, káchí ra saá:

²⁸ —Xa x̄a'nda chiño ndi n̄oṭ ndó ña on k̄a'ṭn k̄a ndó xí'in ndayí k̄iv̄i ṭaJesús. Ta, ¿ndachun só'ó ní ndó ña on x̄in ndó kasa ndivi ndó to'on ña n̄ika'ṭn ndi? Ta vitin n̄ivi na ndóo ndi'i saá x̄iñ̄a ñoo

* 5:17 Sava nasaduceo xí'in sava nafariseo kúu naJunta Suprema n̄oṭ najudío.

Jerusalén xa x̄inj̄i s̄o'ona to'on ña sáná'a ndó xa'á t̄ajesús. Ta ndó'ó ndúkú ndó sakuiso ndó kuächi sata nd̄i ña xa'ni nd̄i t̄ajesús yó'o —káchí t̄aká'no n̄oq nasutu x̄i'in naapóstol.

²⁹ Ta ndakuijn̄i t̄aPedro x̄i'in inka naapóstol, ta ñika'an̄i na, káchí na saá:

—Ña x̄inj̄i ñó'ó ní ka k̄iá kasa ndivi nd̄i ña kóni Ndios n̄oq ña kasa ndivi nd̄i ña kóni ñivi. ³⁰ M̄ji Ndios, t̄a t̄a k̄isa to'ó nax̄ij̄i s̄ikuá yó kuȳya x̄ina'á, kúu t̄a t̄a sanataku t̄ajesús, t̄a t̄a x̄ikuu t̄a ñixi'i' chi ndó'ó k̄atakaa ndaa ndó ra nda'á tón cruz, ta ñixi'i' ra. ³¹ Tá nd̄i'i n̄ataku t̄ajesús ta ndaa ra ñoyivi ñino, ta Ndios t̄axi ra x̄ikoo t̄ajesús n̄oq táyi tón to'ó, tón ñindichi n̄oq yóo nda'á kua'á Ndios ñoyivi ñino, ta t̄axi ra ndayí nda'á t̄ajesús ña kúu ra T̄a t̄aká'no n̄oq nd̄i'i ñivi ñoyivi yó'o. M̄ji Ndios t̄axi ra ndayí nda'á t̄ajesús kúu ra T̄a t̄a Sákaku ñivi n̄oq ña on vá'a. Ta t̄ajesús ke'é ra saá chi kóni ra nd̄i naño yó naIsrael nandikó ini na ta sandakoo na kuächi na, ta saá kasa ká'no ini ra xa'á kuächi na. ³² Ta m̄ji nd̄i kúu ñivi na ndakuijn̄i ká'an̄i nd̄i ñandixa xa'á t̄ajesús. Ta Nima Ndios kúu ña ñii káchí ndakuijn̄i x̄i'in nd̄i ká'an̄i ña ñandaa xa'á t̄ajesús. Ta m̄ji Nima Ndios yó'o kúu ña xa t̄axi Ndios ña táku ini nd̄i'i ñivi na k̄isa ndivi ña kóni Ndios —káchí t̄aPedro x̄i'in nachiño Junta Suprema.

³³ Tá naJunta Suprema yó'o x̄inj̄i s̄o'ona ña ñika'an̄i t̄aPedro x̄i'in na, ta ñisaá ní ini na, t̄anda kóni na ka'ni na nd̄i'i naapóstol yó'o. ³⁴ Ta saá yóo ñii t̄afariseo nan̄i ra Gamaliel, t̄a t̄atá'an̄i naJunta Suprema kúu ra, ta kúu ra t̄a t̄a sáná'a ndayí Ndios ña ñitaa t̄aMoisés x̄ina'á, ta nd̄i'i ñivi k̄isa to'ó na ra. T̄aGamaliel yó'o ñakundichi ra, ta xa'nda chiño ra ña kee naapóstol k̄o'on na ke'e

ñii káni lo'o, ³⁵ ta saá ñika'an̄i ra x̄i'in nd̄i'i ñivi na kúu naJunta Suprema, káchí ra saá:

—Natá'an̄i yó, nataa ñoo Israel, va'a vivíi ná kani s̄inj̄i ndó yu kúu ña x̄inj̄i ñó'ó ke'é ndó x̄i'in nataa yó'o. ³⁶ Náká'an̄i ndó sakán lo'o kuȳya ñiya'a ñixiyo ñii t̄a x̄inaní ra Teudas, ta ñika'an̄i ra x̄ikuu ra ñii t̄a t̄a ká'no ní, káchí ra xa'á m̄ji ra. Ta sanakutá'an̄i ra kua'á ní ñivi, t̄anda ñitondaa na x̄ikuu na kom̄i ciento t̄a na kúu na x̄indik̄on sata ra. Ta k̄ixaa ñii k̄ivi, ta xa'ni na t̄aTeudas yó'o, ta saá nd̄i'i nataa na x̄indik̄on sata ra ñixit̄a ní'no na ta kua'an̄i na inka ñoo. Ta saá nda ñii ñivi on vása ní-ka'an̄i ka na xa'á t̄aTeudas, ta ña man̄i x̄ikuu nd̄i'i ña ke'é ra. ³⁷ Ta saá ñiya'a lo'o kuȳya, ta saá ñitondaa kuȳya ña ndan̄i'i na censo, ta ñixiyo inka t̄a x̄inaní ra Judas. T̄ayó'o kee ra ñoo estado Galilea, ta x̄ikuu ra ñii t̄aká'no, ta kua'á ní ñivi x̄indik̄on na sata ra. Ta saá k̄ixaa ñii k̄ivi, ta xa'ni na t̄aJudas yó'o, ta saá tuku nd̄i'i nataa na x̄indik̄on sata ra, ñixit̄a ní'no nd̄i'i na. ³⁸ Ta xa'á ña kúndaa ini yó ña ñindo'o nataa yó'o, ndát̄o'on̄i x̄i'in ndó vitin nd̄i va'a ka ná saña ndó nataa yó'o k̄o'on nd̄i'ka na, ta on sandi'i ka ndó na. Saá chi, tá ndasaá kuiti to'on t̄a kúu ña sáná'a na n̄oq ñivi, ta saá ña ké'é nataa yó'o on kúndee ña, ta kama ní nd̄i'i xa'á ña. ³⁹ Ta saá ni, tá to'on Ndios kúu ña sáná'a na, ta ndó'ó on kuchiño kúndee ndó n̄oq ña, ta ña man̄i kúu ña ndukú ndee ndó kasi ndó n̄oq nataa yó'o, chi k̄oto yóo ndó saá káni tá'an̄i ndó x̄i'in m̄ji Ndios —káchí t̄aGamaliel x̄i'in naJunta Suprema.

⁴⁰ Ta saá naJunta Suprema ch̄ikaa s̄o'ona ña ndát̄o'on t̄aGamaliel x̄i'in na. Ta xa'nda chiño na n̄oq napolicia na ndaa ve'e ño'o ká'no ña tuku kana na naapóstol ña kixaa na n̄oq nachiño yó'o. Ta saá nachiño

xá'nda chiño na naapóstol yó'o xí'in kuártá. Ta saá xá'nda chiño na naapóstol ña on ka'an ka na nda ñii to'on xa'a taJesús, ta saña ña'á na ña ko'on ndíka na. ⁴¹ Ta saá naapóstol, xí'in ñasijí ní ini na, kee na ku'a'an na. Saá chi xáni sijní na ndí ká'no ní ñato'ó taxi Ndios nda'a na, ña taxi ra ña ñixo'vi na xa'a ña ndato'on na naapóstol to'on va'a xa'a taJesús. ⁴² Ta ndi'i saá kivi xika naapóstol sáná'a na ñivi na kúu na nakutá'an naapóstol yó'o yoso ndíka ke'e ve'e ño'o ká'no. Ta ndi'i kivi kée na ku'a'an na ku'a'a ní ve'e naapóstol nakutá'an ñivi ña koni so'o na to'on xa'a taJesús. Ta nda lo'o on vása sándakoo na ká'an ndoso na to'on va'a ña káchí ndí taJesús kúu ra Cristo, ña ña ti'vi Ndios sakaku ra ñivi.

6

To'on yó'o ká'an ndasaá naapóstol na uxá ña na chindeé ñivi nandá'ví na kúu na kándixa taJesús

¹ Ta kivi saá, tá vaxi kua'no ku'a'a ní ka ñivi na ndíkon yichí taJesús, ta saá kixá'á kaku ñii kuachi chi sava ñivi najudío na kándixa taJesús kúu ñivi na ká'an to'on hebreo, ta inka sava na ká'an na to'on griego. Ta ñivi na ká'an to'on griego ká'an kuáchí na xa'a ñivi na ká'an to'on hebreo, ta ñika'an na xí'in naapóstol, káchí na saá:

—Ñii ñii kivi ña náta'ví na ñaxixi nda'a náña'a ndá'ví ná ñixi'j yij, ta on sivi ñandaa kúu ña ké'e na, chi ku'a'a ka ñaxixi táxi na nda'a náña'a ndá'ví ná kúu náta'an mji na, ná ká'an to'on hebreo, ta lo'o ní kuiti ñaxixi táxi na nda'a náña'a ndá'ví ná kúu náta'an mji ndí ná ká'an to'on griego —saá ká'an na, ndato'on kuáchí na xí'in naapóstol.

² Ta saá ndi'i na uxu ovi naapóstol nakana na ndi'i ñivi na

kándixa taJesús vaxi na nakutá'an na, ta saá kixaa na. Ta naapóstol ñika'an na xí'in na, káchí na saá:

—Chiño ña sakuiso chiño Ndios ndi'j kúu ña ka'an ndoso ndi to'on Ndios naapóstol ñivi. Ta saá on vá'a sandakoo ndi chiño yó'o xa'a ña kasa ndivi ndi inka chiño ña kúu ña náta'ví ndi ña xixi ñivi ta táxi ndi ña nda'a nandá'ví. ³ Ta vitin, ñayó'o kúu ña ndato'on ndi xí'in ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa taJesús. Nandukú ndó uxá ña, na kúu nataa na kánoo va'a ñato'ó xa'a, ta kúu nataa na ndíchi sijní, ta kúu nataa na chútú ini xí'in Níma Ndios. Tá naapóstol ndó uxá ña yó'o, ta mji ndi naapóstol sakuiso chiño ndi naapóstol ña kasa ndivi na chiño ña kúu ña náta'ví na ñaxixi, ta taxi na ña nda'a ñivi nandá'ví. ⁴ Ta saá mji ndi ndi'i saá kivi nataxi xí'in mji ndi ña ka'an ndi xí'in Ndios, ta ka'an ndoso ndi naapóstol to'on Ndios —káchí naapóstol xí'in ñivi na nakutá'an yó'o.

⁵ Ta ndi'i ñivi na nakutá'an yó'o kúu ini na xa'a ña xinj so'o na to'on ñika'an naapóstol, ta naapóstol yu'ú na ke'e na saá. Ta saá naapóstol na uxá ña ña kasa ndivi na chiño ña náta'ví na ñaxixi ta taxi na ña nda'a nandá'ví. Ta ña ñaxixi naapóstol na ñani ra Esteban, ña ña chútú ní Níma Ndios ini, ta kúu ra ña ña xí'in ndino'o ní ini kándixa Ndios. Inka ña ña naapóstol na ñani ra Felipe, inka ra ñani Prócoro, inka ra ñani Nicanor, inka ra ñani Timón, inka ra ñani Parmenas, inka ra ñani Nicolás. Ta Nicolás yó'o kúu ña Antioquía, ta on vása kúu ra najudío, ta ña ña chikaa ini ra xa'a ña ndíkon ra yichí najudío, ta saá kándixa ra to'on xa'a taJesús ta vitin ndíkon ra yichí ra. ⁶ Tá ndi'i naapóstol na uxá ña yó'o, ta saá kee na ku'a'an na, ta ku'a'an na uxá ña yó'o xí'in na, ta kixaa na naapóstol. Ta naapóstol yó'o chiso na nda'a na sijní na uxá ña

yó'o, ta *nika'an* na ndukú na *noo* Ndios xa'a na.

⁷ Ta saá *nixita* ní'no *to'on* Ndios, ta *ku'a* ní *ka* *nivi* naño Jerusalén *nandikó* ini na, ta *kandixa* na *tajesus*, ta saá *tuku* *ku'a* ní *nasutu* *judío* *kandixa* na *tajesus* ta *niki'vi* na *yichi* ra.

To'on yó'o ká'an xa'a ña tjin na taEsteban ku'a'an ra xí'in na noo nafunta Suprema

⁸ Ta *tajesteban* kúu *ñii* *taja* *taj* *kómí* *nde* Ndios, ta Ndios *taxi* ra *ñava'a* *nda'a* ra *ña* *kúchiño* *ke'é* ra *ku'a* ní *milagro* *ná'no* *xí'in* *inka* *ñava'a* *ña* *taxi* *naka'nda* ní *ini* *nivi*. ⁹ Ta saá *ni*, *ñii* *ti'vi* *nivi* na kúu na *ve'e* *ño'o* *sina-goga* *ña* *nani* *Ve'e* *Ño'o* *Esclavos* *Libertados*, *nayó'o* *on* *vása* *yóo* *yu'ú* na *xí'in* *ña* *ká'an* *tajesteban*, ta *kixá'a* na *náa* na *xí'in* ra. *Vará* *najudío* *kúu* *ndi'i* *nayó'o*, ta *si'na* *sava* *nayó'o* *xitaku* na *ñoo* *Cirene*, *inka* na *xitaku* *ñoo* *Alejandría*, *inka* na *xitaku* *estado* *Cilicia*, *inka* na *xitaku* *estado* *Asia*, ta *vitin* *nakutá'an* *ndi'i* na *ñoo* *Jerusalén*. ¹⁰ Ta *Níma* *Ndios* *yóo* *ña* *ini* *tajesteban*, ta *nina* *to'on* *ndichí* *Ndios* *ká'an* ra *xí'in* *nivi* *yó'o* na *náa* *xí'in* ra, ta *ni-kuchiño* na *nani'i* na *to'on* *ña* *ndakuijn* na *yu'u* ra. ¹¹ Ta saá *cha'vi* *se'é* na *inka* *nivi* *ña* *ka'an* na *ndakuijn* na *to'on* *vatá* *xa'a* *tajesteban*. Ta *nika'an* na *to'on* *vatá*, *káchí* na *saá*:

—*Xinj* *so'o* *ndi* *tajesteban* *kandiva'a* ra *xa'a* *to'on* *ña* *saná'a* *xij* *sikuá* *yó* *tajmoisés*, ta *kandiva'a* ra *xa'a* *mji* *Ndios* —*káchí* *nivi*, *ká'an* na *to'on* *vatá*.

¹² Ta *xí'in* *to'on* *yó'o* *sasa* na *ini* *namaestro* na *saná'a* *ndayí* *ña* *njtaa* *tajmoisés*, ta *sasa* na *ini* *naxiku'a* *naná'no* *noo* *najudío*, ta *sasa* na *ini* *ku'a* ní *inka* *nivi*. Ta saá *tjin* na *tajesteban* ta *ku'a'an* ra *xí'in* na *noo* *nafunta* *Suprema*, na *kúu* *nachiño* *ná'no* *noo* *najudío*. ¹³ Ta saá *ti'vi* na *nivi* na *vatá*,

ku'a'an na ta *kixa* na *noo* *nafunta* *Suprema*, ta *ndakuijn* na, *nika'an* na *to'on* *vatá*, *káchí* na *saá*:

—*Ndi'i* *saá* *kivi* *tajesteban* *yó'o* *nda* *lo'o* *on* *vása* *sandakoo* ra *ká'an* ra *to'on* *ndiva'a* *xa'a* *ve'e* *ño'o* *ká'no* *yij*, ta *ñii* *kiva* *saá* *on* *vása* *sandakoo* ra *ká'an* ra *to'on* *ndiva'a* *xa'a* *ndayí* *Ndios* *ña* *njtaa* *tajmoisés* *xina'a*. ¹⁴ Ta *xinj* *so'o* *ndi* *ña* *nika'an* ra *káchí* ra *ndi* *tajesus* *taño* *Nazaret* *sandi'i* ra *xa'a* *ve'e* *ño'o* *ká'no* *ño* *Jerusalén* *yó'o*, ta *nasama* *ndi'i* ra *yichi* *ña* *ndikon* *mji* *yó* *najudío*, ta *yichi* *yó'o* *kúu* *ña* *saná'a* *taxij* *sikuá* *yó* *tajmoisés* —*káchí* *nivi* na *vatá* *xí'in* *nachiño* *Junta* *Suprema*.

¹⁵ Ta *ndi'i* *nachiño* *yó'o* *nakoto* *kaxin* na *noo* *tajesteban*, ta *xini* na *noo* ra *ndatan* *káa* *noo* *ñii* *ñaangel* *saá* *káa* *noo* ra.

7

To'on yó'o ká'an ndasaá ndakuijn tajesteban noo nafunta Suprema, ta xa'ni na ra

¹ Ta saá *taká'no* *noo* *nasutu* *nindaqa* *to'on* ra *tajesteban*, *káchí* ra *saá*:

—*Tata*, *¿án* *ndixa* *kia* *ká'an* *nayó'o* *ndakuijn* na *táxi* na *kuachi* *xa'a* *ún*?

² Ta *ndakuijn* *tajesteban*, *káchí* ra *saá*:

—*Ndó'ó*, *nañani* *yó* ta *naxiku'a* *ná'no* *yivá* *ño* *yó*, *vivi* *konj* *so'o* *ndó* *ña* *ka'anj* *xí'in* *ndó* *vitin*. *Xinj* *yó* *ndi* *mji* *Ndios*, *taja* *taj* *kúu* *taká'no* *ndino'o*, *nijivi* ra *noo* *xij* *sikuá* *yó* *tajabraham* *kivi* *xitaku* *tayó'o* *ño* *estado* *Mesopotamia*, ta *on* *tá'an* *ka* *kee* ra *ko'on* ra *kutaku* ra *ño* *Harán*, ³ ta *nika'an* *Ndios* *xí'in* ra, *káchí* ra *saá*: “*Ta* *vitin* *kee* *ún* *ño* *ún*, *sandakoo* *ún* *natá'an* *ún*, ta *ko'on* *ún* *kutaku* *ún* *inka* *xiiña* *ña* *saná'aj* *noo* *ún*”, *káchí* *Ndios* *xí'in* *tajabraham*. ⁴ Ta *kee* *tajabraham* *ño* ra *ña* *nani* *Caldea* ta *ku'a'an* ra *ña* *kutaku* ra *ñii* *ño* *ña* *nani* *Harán*. *Ta*

saá n̄ixi'i yivá ra, ta Ndios t̄i'ví ra ta Abraham kee ra ñoo Harán yó'o ta k̄ixaá ra ñoo noq táku yó vitin. ⁵ Ta Ndios on vása ní-taxi ra ndá lo'o ño'o nda'á ta Abraham ña kuu ña ño'o m̄i ra, ta saá ni, n̄ika'an ra x̄i'in ra, k̄achí ra saá: “Ñii k̄ivi ndi'i saá ño'o ña kúu ño'o Canaán nduu ña ño'o m̄i nasa'ya ñani síkuá ún”, k̄achí Ndios x̄i'in ta Abraham x̄ina'á. Ta k̄ivi n̄ika'an Ndios saá, ta ta Abraham on koq ndá ñii sa'ya ra kómí ra. ⁶ Ta n̄ika'an Ndios inká yichí x̄i'in ta Abraham, k̄achí ra saá: “Nasa'ya ñani síkuá ún kutaku na inká ñoo x̄iyo, ta kom̄i ciento kujya x̄o'vi na ñoo yó'o. Saá chi nduu na esclavo ña kasa chiño na noq napatrón na, ta on vása kukomí na ndayí ña sandakoo na chiño yó'o. ⁷ Tá ndi'i ya'a kom̄i ciento kujya, ta ȳi'i Ndios saxo'vi n̄ivi na ñoo x̄iyo yó'o, na kúu na saxo'vi nasa'ya ñani síkuá ún. Ta saá taxi i ña kee nasa'ya ñani síkuá ún ña ko'on ndíka na, ta k̄ixaá na noq ñoo yó'o x̄a'á ña kasa ká'no na ȳi'i”, k̄achí Ndios x̄i'in ta Abraham. ⁸ Ta saá Ndios x̄a'nda chiño ra noq ta Abraham ña kasa ndivi ra costumbre ña naní circuncisión.* Ta ñacircuncisión yó'o kúu ñii seña ña kóni kachí ndí ta Abraham x̄i'in nasa'ya ra ta x̄i'in ndi'i nasa'ya ñani síkuá ra kuu na n̄ivi naño Ndios. Ta saá tá sa'ya ra ta Isaac n̄ixino ra oná k̄ivi ra, ta ta Abraham k̄isa ndivi ra costumbre circuncisión x̄i'in ra. Ta ñii k̄i'va saá k̄isa ndivi ta Isaac costumbre circuncisión x̄i'in sa'ya ra ta Jacob, ta ta Jacob k̄isa ndivi ra costumbre circuncisión x̄i'in na ux̄u ov̄i ta sa'ya ra, ta nayó'o kúu nax̄i síkuá yó na ux̄u ov̄i ti'vi na Israel.

⁹ Ta n̄iya'a lo'o kujya, ta saá sava nasa'ya ta Jacob k̄isa kuini ini na x̄ini na ñani na ta José, t̄anda

n̄itonda na n̄isikó na ra nda'á n̄ivi naño Egipto ña ko'on ra kuu ra esclavo ta on vása kukomí ra ndayí ña sandakoo ra chiño t̄apatrón ra ta Egipto. Ta saá ni, Ndios n̄ixiyo ra x̄i'in ta José, ¹⁰ ta sakaku ra ta José noq ndi'i ñayo'vi n̄ixo'vi ra. Ta Ndios ke'é ra ñaya'a x̄i'in ta José, chi taxi ra ñandichí s̄ini ta José, ta taxi ra ña tarey Faraón k̄usi ini ra x̄ini ra ta José yó'o. Ta x̄a'á ñayo'vi tarey yó'o sakuiso chiño ra ta José ña x̄a'nda chiño ra noq ndi'i n̄ivi na x̄itaku ndi'i ñoo ña nda'vi ndaa Egipto, ta tuku sakuiso chiño ra ta José ña x̄ikuu ra taká'no noq ndi'i n̄ivi na kisa chiño ve'e tarey Faraón.

¹¹ Ta saá k̄ixaá k̄ivi ña n̄ivi naño Egipto x̄i'in n̄ivi na táku noq ño'o Canaán, ndeé ní n̄ixo'vi na soko, chi on vása yóo k̄a ña kuxu na. Ta ñii k̄i'va saá n̄ixo'vi na soko nax̄i síkuá yó ta Jacob x̄i'in nave'e ra chi k̄ivi saá x̄itaku na noq ño'o Canaán. ¹² Ta k̄ivi x̄ini so'o ta Jacob yóo ña x̄ixi n̄ivi ñoo Egipto, ta t̄i'ví ra nasa'ya ra ko'on na ñoo Egipto x̄a'á ña sata na ña kuxu na. Nayó'o x̄ikuu yichí noq n̄ixa'an na ñoo Egipto. ¹³ Ta yichí ov̄i n̄ixa'an nañani ta José, ta n̄ixaá na ñoo Egipto ña sata na ña kuxu na noq ta José, ta n̄ika'an ta José x̄i'in na, k̄achí ra saá: “Ȳi'i kúu ñani ndó ta José”, k̄achí ra x̄i'in na. Ta saá inká n̄ivi na x̄ini so'o ñayo'vi ku'a'an na ta n̄ixaá na noq tarey Faraón, ta ndat'on na x̄i'in ra ndi nat̄a na k̄ixaá ñoo Egipto yó'o kúu nañani ta José. ¹⁴ Ta saá ta José kana ra yivá ra ta Jacob, ña kixi ra kutaku ra ñoo Egipto x̄i'in ndi'i nave'e ra. Ta ndi'i nave'e ra x̄ikuu na un̄i s̄iko x̄a'on n̄ivi. ¹⁵ Ta saá ta Jacob x̄i'in ndi'i nave'e ra sandakoo na ñoo na, ta k̄ixaá na kutaku na ñoo Egipto. Ta sa'ya ta Jacob x̄i'in sa'ya ñani síkuá ra x̄ikuu nax̄i síkuá

* **7:8** Costumbre najudio ña naní “circuncisión” kúu ña x̄a'nda na lo'o ñii s̄ini ñat̄e talo'o.

yó naIsrael. Ta n̄iya'a kuḗ'a ní kuyja, ta n̄ixi'i taJacob, ta saá tuku n̄iya'a kuḗ'a ní kuyja, ta n̄ixi'i nasa'ya ra na k̄ixaḗ xí'in ra ñoo Egipto. ¹⁶ Ta saá sandúxun na yikí koñu taJacob, ta sandúxun na yikí koñu sa'ya ra na ñoo ño'o ña xa s̄ata taAbraham xí'in s̄i'ún cha'vi ra ñoo sa'ya taHamor x̄ina'á. Ta ño'o ñoo n̄induxun yikí koñu nayó'o yóo ña ñoo Siquem ña ndá'vi ndaa ñoo m̄ji yó naIsrael vitin.

¹⁷ Tá xa yatin tónḗa k̄ivi ña Ndios kasa ndivi ra t̄o'on ña k̄indoo ra xí'in x̄ijí sikuá yó taAbraham, ta xa n̄ixina ní n̄ivi naIsrael na táku ñoo Egipto, ta xa kuḗ'a ní n̄ivi kúu na. ¹⁸ Ta saá k̄ixa'á xá'nda chiño ñii t̄arey ñoo Egipto, ta t̄arey yó'o on vása ní-xin̄i so'o ra t̄o'on xa'a ñava'a ke'é taJosé kuyja x̄ina'á. ¹⁹ Ta xí'in ñandichí s̄injí ra, t̄arey yó'o sandá'ví ra ndi'i n̄ivi naño Israel, nax̄ijí sikuá yó, ta k̄isa ndux̄a ra xí'in na ña tiin na naválí chichín sa'ya na, ta ko'on na xí'in na ña sandakoo m̄ji na naválí yó'o nda ñii ñoo x̄iká xa'a ña k̄ivi na. ²⁰ Ta m̄ji kuyja saá k̄aku taMoisés, ta Ndios kúsijí ini ra x̄ini ra t̄alo'o yó'o. Ta nave'e t̄alo'o Moisés yó'o x̄indaa na ra un̄i yoq̄ kuiti, ²¹ ta saá xa'a ña kasa ndivi na ndayí t̄arey, tiin na ra ña n̄ixa'an na ñii x̄iña ñoo sandakoo na ra. Ta ñii ña'a ñá kúu sa'ya t̄arey Faraón, naní'i ñá taMoisés lo'o yó'o, ta na'ki'in ñá ra, ta kuano'o ra xí'in ñá ve'e ñá, ta ndatán yóo sa'ya m̄ji ñá saá ndu'u ra. ²² Ta saá naEgipto saná'a va'a na ra ndi'i ñandichí m̄ji na, ta taMoisés sakuá'á ra ndi'i ña saná'a na ra. Ta saá taMoisés n̄itondaa ra x̄ikuu ra ñii t̄a t̄aká'no ní, ta ndichí ní ra ta ti'va ní ra ka'an ra xí'in n̄ivi, ta ñii k̄i'va saá ti'va ní ra kasa ndivi ra ndi'i ñoo chiño.

²³ Tá n̄ixino taMoisés ovi s̄iko kuyja, ta ch̄ikaḗ ini ra ko'on ra koto ra naño ra naIsrael. ²⁴ Ta

saá kee ra ta n̄ixaḗ ra ñoo k̄isa chiño naño ra ñoo naEgipto. Ta x̄ini ra ñii taEgipto káni ní ra ñii taIsrael. Ta saá taMoisés n̄iki'vi ra ña ch̄indeé ra taIsrael, ta xa'ni ra taEgipto yó'o. ²⁵ Ta x̄ani s̄injí taMoisés ndi' n̄ivi naIsrael va'a kuchiño kundaa ini na ndi' Ndios t̄i'vi ña'á ra va'xi ra saka'ku ra na ñoo naEgipto. Saá x̄ani s̄injí taMoisés, ta n̄ivi naIsrael on vása ní-kundaa ini na ñayó'o. ²⁶ Tá n̄it̄ivi ink̄a k̄ivi, ta kuḗ'an taMoisés, koto ra naño ra naIsrael, ta n̄ixaḗ ra, ta x̄ini ra ovi naIsrael káni tá'an na, ta n̄ika'an ra xí'in na: "Koto ndó ví. Ndó'ó, nataa Israel, ndatán yóo ñani m̄ji ndó saá yóo ndó xí'in tá'an ndó. Ta saá, ¿ndachun káni tá'an ndó? ¿Ndachun kóni ndó satakué'e ndó tá'an ndó?", kachí taMoisés xí'in na. ²⁷ Ta ndakuijn t̄a ta k̄ani ní t̄atá'an ra, n̄ika'an kue'e ra xí'in taMoisés, kachí ra saá: "¿Yu kúu na t̄axi ndee nda'a ún ña kuu ún t̄a t̄aká'no t̄a xá'nda chiño ñoo ndi? ¿Yu kúu na t̄axi ndayí nda'a ún ña kuu ún t̄ajuez ña kasa nani ún xa'a kuachi ndi? ²⁸ ¿Án vitin kóni ún ka'ni ún yí'i ndatán xa'ni ún taEgipto k̄ivi kóni?", kachí ra xí'in taMoisés. ²⁹ Tá x̄injí so'o taMoisés ña n̄ika'an t̄ayó'o, ta n̄iyí'vi ra, ta kama kee ra kuḗ'an x̄iká ra ñii x̄iña ña naní Madián, ña nákaḗ ñoo x̄iyo. Ta yó'o n̄ixiyo ra, x̄itaku ra, ta saá tondaa ra xí'in ñii ña'a, ta k̄aku ovi sa'ya na.

³⁰ Ta saá n̄iya'a ovi s̄iko kuyja, ta ñii k̄ivi yóo taMoisés ñoo ño'o ȳichí ña nákaḗ yatin ñoo yóo yuk̄u ña naní Sinaí. Ta ñoo ño'o ȳichí yó'o ñindichi ñii tón ñiño ndixin ní nó xí'in ña kuḗ'a yaa ño'o ña x̄ixi, ta ma'ño ño'o yó'o n̄it̄ivi ñii ñaángel ñoo taMoisés. ³¹ Ta n̄aka'nda ní ini ra x̄ito ra ñayó'o. Ta n̄itondaa yatin k̄a ra ña koto va'a ra ña x̄ixi yó'o, ta x̄injí so'o ra t̄o'on Ndios ña k̄ixi m̄ji

noo xixi ño'o. ³² Ta ñika'an ña, kachí ña saá: "Yi'í kúu'í Ndios, ta naxii síkuá ún taAbraham, taIsaac xí'in taJacob kisa to'ó na yi'í", kachí Ndios xí'in taMoisés. Ta ñiyi'ví ní taMoisés, tãnda kixá'á ra kisin njno mji ra, ñíndichi ra, ta ñi-xiin ra koto ka ra noo yóo ño'o xixi. ³³ Ta saá ñika'an Ndios xí'in ra: "Tava ún nduxan ún ña ño'o xa'a ún, chi ño'o noo ñíndichi ún ño'o yii kúu ña. ³⁴ Ndixa ñandaqa kía xa xitoj ña ndasaá ndeé ní xó'vi ñivi naIsrael, na kúu nañooj, na táku ñoo Egipto, ta xa xinj so'o'j ña ndeé ní tána na ta ndá'yi na xí'in ña yo'vi ní xó'vi na, ñakán kixajj ña sakakuj na noo ñivi na saxo'vi ña'a. Ta vitin kixi yatin ún nooj, ta ti'vi'j yó'o no'o ún ñoo Egipto", kachí Ndios xí'in taMoisés.

³⁵ 'Tá ndikó taMoisés naxaa ra ñoo Egipto, ta naxii síkuá yóo ñi-xiin na naki'in va'a na ra, ta ñika'an na xí'in ra, kachí na saá: "¿Yu kúu na taxí ndayí nda'a ún kuu ún taká'no ta ka'nda chiño noo ndj? Ta, ¿yu kúu na taxí ndayí nda'a ún kuu ún tajuez ña kasa nani ún xa'a kuachí ndj?", kachí na xí'in ra. Ta taMoisés yó'o kúu tãa ta ti'vi Ndios ña kuu ra ta ka'nda chiño noo naxii síkuá yóo naño Israel ta sakaku ra na noo naño Egipto. Ta mji Ndios sakuiso chiño ra taMoisés ke'é ra saá, kivi ñitivi ñaángel noo ra noo ñíndichi tón ñiño xixi. ³⁶ Ta taMoisés tava ra ñivi naño Israel tixin ñoo Egipto, ta kee na ku'a'an na xí'in ra. Ta saá tá on ta'an ka kee na, ta Ndios taxi ra ndeé nda'a taMoisés ña ke'é ra ku'a'á ní milagro ña saná'a ra noo naEgipto ndí tãndeé ní kúu Ndios. Ta kivi njxaa naño Israel yatin noo yóo yu'u takuii mñi, ña ñani Mar Rojo, ta Ndios ke'é ra inka milagro xa'a ña kuchiño ya'a naIsrael, ta xaã na ndã inka xiiña yu'u mñi. Ta saá kivi xitaku naño Israel ovi siko kujya noo

yóo ño'o yichí, ta Ndios taxi ra ndeé nda'a taMoisés ña ke'é ra ví'í ní ka milagro xa'a ña chindeé ra naño Israel. ³⁷ Ta taMoisés yó'o ñika'an ra xí'in naxii síkuá yóo, kachí ra saá: "Ñii kivi ña vaxi Ndios ke'é ra ña ñii taIsrael, kuu ra ñii taprofeta, ndatán yóo yi'í", kachí taMoisés xí'in na. ³⁸ Ta mji taMoisés yó'o kúu tãa ta xitaku xí'in naxii síkuá yóo ovi siko kujya noo ño'o yichí. Ta ñii ñaángel Ndios ñika'an ña xí'in taMoisés noo yuku ña ñani Sinaí, ta taxi ña to'on Ndios nda'a ra, ta to'on yó'o njtaa ra, ta taxi ra ña nda'a naxii síkuá yóo, ña nayó'o taxi na ña nda'a nasa'ya na, ta saá ndã vitin nayivá mji yóo taxi na to'on Ndios yó'o nda'a yóo. Ta to'on Ndios yó'o kúu ña táxi ndino'o kutaku yóo ndatán kóni Ndios.

³⁹ 'Ta naxii síkuá yóo on vása ní-xiin na kasa ndivi na to'on ña ñika'an taMoisés xí'in na, ndã víka kisa toon ní ini na noo ra, tãnda kutoo ní na ndikó na ñoo Egipto, chi nima na xa ndikó ña ñoo kán. ⁴⁰ Ta saá ñika'an na xí'in taAarón, tãa ta kúu ñani taMoisés, kachí na saá: "Kasa va'a ún idolo ña kuu ndios válí xa'a ña ko'on si'na ña noo yóo ña kuni'i ña yichí yóo noo ko'on yóo xí'in ña, saá chi on vása xini ndi yukia ndo'o taMoisés tãa ta tãva yóo kee yóo ñoo Egipto ta kixaa yóo yó'o vitin", kachí na xí'in taAarón. ⁴¹ Ta saá kisa va'a na ñii ña'ná sindiki ña xikuu ndios ña kisa to'ó na. Ta saá xa'ni na kití tí kúu tí njsoqo na noo ña'ná sindiki yó'o. Ta saá sakana na ñii viko ká'no ña kisa to'ó na ña'ná sindiki, ta kúsiñ ní ini na xini na ñandios vatá yó'o ña kúu ña kisa va'a mji na. ⁴² Xa'a ñayó'o Ndios saña ra na ke'é na ña kóni na, ta taxi ra ña kasa ká'no na ndi'i ña kisa va'a Ndios ña chindú'u ra koo ñoyivi kaã. Ta saá kisa ká'no na kimi xí'in yoq ta xí'in ño'o ña yé'e ndivi.

Kuiya xina'á taprofeta Amós nītaa ra to'on Ndios xa'a'ā ña ke'é na, ta to'on Ndios yó'o káchí ña saá:

Ndios ká'an ra xí'in nīvi naño Israel, káchí ra saá:

“Ña ovi siko kuiya xitaku ndó noo ño'o yichí,

¿án ndixa noo yí'i nisoqo ndó kiti sana ndó xí'in inka ña kómí ndó?

⁴³ On sivi saá, chi ve'e ño'o tia'va ñaidolo Moloc, ña kúu ndios vatá, kúu ña xindiso ndó nixika ndó noo ño'o yichí.

Ta saá tuku xindiso ndó inka ñaidolo naní ña Renfán, ña kúu na'ná kimi.

Ta ñaidolo Moloc xí'in ñaidolo Renfán yó'o kúu ñandios vatá ña kisa va'a mji ndó xa'a'ā ña kasa to'ó ndó ña.

Ñakán kía saxo'viji ndó'ó, naño Israel, chi taxi ndayi nda'a na ñoo xiká ña kundeé na noo ndó, ta tiin na ndó'ó, ta xí'in ñanduxa ko'on ndó xí'in na inka ño'o xiyo, ña nákaa nda xiká ka noo ñoo Babilonia.

Saá ke'éj xí'in ndó ña saxo'viji ndó'ó”, káchí Ndios xí'in naIsrael,

káchí to'on ña nītaa taprofeta xina'á —káchí taEsteban ká'an ra xí'in na.

⁴⁴ Ta saá nika'an ka taEsteban xí'in na, káchí ra saá:

—Kuiya xitaku naxii síkuá yó noo ño'o yichí, ta nixiyo ve'e ño'o mandiado xí'in na. Ta ve'e ño'o yó'o xikuu seña ña sán'a ndí Ndios yóo ra xí'in na. Ta mji Ndios xikuu ta saná'a taMoisés ndasaá koo ña kasa va'a ra ve'e ño'o mandiado yó'o, ta nīvi naIsrael kisa va'a na ña ñii kiva ndatán Ndios saná'a ra na. ⁴⁵ Ta saá, tá on koó ka taMoisés táku ra xí'in na, ta taJosué kúu ta ñakuiso chiño xí'in na, ta naxii síkuá yó ñakuiso na ve'e ño'o mandiado,

ta ku'a'an ña xí'in na, ta saá nixaa na noo ño'o Canaán. Ta nixiyo ve'e ño'o mandiado yó'o xí'in na kivi kani tá'an na xí'in nīvi na xitaku noo ño'o Canaán yó'o. Ta Ndios chindeé ra naxii síkuá yó, ta kundeé na noo nīvi naCanaán ta naki'in na ño'o na ña kutaku na. Ta ve'e ño'o mandiado yó'o kindoo ña xí'in naxii síkuá yó tanda kivi xá'nda chiño tarey David noo naIsrael. ⁴⁶ Ndios kúsij ní ini ra xini ra taDavid, ta taDavid ndukú ra ñava'a noo Ndios ña taxi ra kasa va'a ra inka ve'e ño'o Ndios ña na'á ní kundichi. Ta ve'e ño'o yó'o kuu noo nīvi naIsrael† kasa to'ó na Ndios ndino'o. ⁴⁷ Ta on sivi tarey David xikuu ta ta kisa va'a ve'e ño'o ká'no yó'o xa'a Ndios, chi taSalomón sa'ya tarey David xikuu ta ta kisa va'a ña. ⁴⁸ Ta saá ni, Ndios on vása xini ñó'ó ra ñii ve'e ño'o ña kisa va'a nīvi ña kutaku ra ini ña, chi Ndios yóo ra ndi'i saá xiiña ñoyivi. Saá nītaa ñii taprofeta kuiya xina'á to'on ña káchí Ndios saá:

⁴⁹ Ndatán yóo táyi tón to'ó ká'no, saá yóo ñoyivi ñino,

chi nda ñoyivi ñino kúu noo xá'nda chiño i noo ndi'i nīvi xí'in ndi'i inka ña yóo.

Ta ndatán yóo ñii xiiña noo nákindée xa'a'i, saá yóo ñoyivi noo ño'o noo táku nīvi.

Ta, ¿ndasaá ví kuchiño koo ñii ve'e ño'o ña kisa va'a nīvi ña taxi na kutaku i?

Ta, ¿ndasaá ví kuchiño nīvi kasa va'a na ñii ve'e noo koo i nakindée i?

⁵⁰ Saá chi yí'i kúu ta ta kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyivi ñino xí'in ndi'i ña yóo ñoyivi noo ño'o”,

káchí Ndios, nītaa ñii taprofeta xina'á.

† 7:46 Inka kivi naní taJacob kúu Israel.

51 Ta saá nika'an ka taEsteban xí'in nachicho Junta Suprema, káchí ra saá xí'in na:

—¡Ndachun só'ó ní ndó!, ta xíká ní yóo ini ndó noo Ndios, chi on xjin ndó konj so'o ndó to'on ra. Ta ndatán ke'é naxji síkuá yó xina'á, ñii kji'va saá ké'é ndó vitin, chi kisa toon ndó noo Ndios. Ndi'i saá yichi on xjin ndó chikaá so'o ndó to'on ña ká'an Nima Ndios xí'in ndó. 52 Ta kuyya xina'á naxji síkuá yó saxo'vi na ndi'i naprofeta na nika'an ndoso to'on Ndios, tanda xa'ni na ndi'i nivi na ndato'on xí'in na ndí ñii kivi Ndios ti'vi ra ñii taá ta kúu taNdaa ña kixi ra ñoyívi yó'o ña sakaku ra nivi. Ta kivi kixi taá taNdaa yó'o, ta mji ndó kisa kuinj ini ndó xini ndó ra ta ntaxi ndó ra nda'a nachicho, ta xa'ni na ra. 53 Vará mji naángel na kixi noo Ndios xikuu na taxi to'on Ndios nda'a naxji síkuá yó, ta vitin on xjin ndó chikaá so'o ndó to'on yó'o —káchí taEsteban xí'in nachicho Junta Suprema.

54 Tá xini so'o nayó'o ña ká'an taEsteban xí'in na, ta kixá'á na sáa ní ka ini na xini na ra, tanda náxaxi na noo no'o na xí'in ñasáa na. 55 Ta chutú ini taEsteban xí'in Nima Ndios, ta nakoto ndaa ra ñoyívi njno, ta xini ra mji ña livi ní ká'no ña ye'e noo yóo Ndios, ta xini ra taJesus ñindichi ra noo yóo nda'a kua'á Ndios, 56 ta nika'an taEsteban xí'in nachicho, káchí ra saá:

—¡Koto ndó ví! Nanona ñoyívi njno, ta xito ndaa, ta xini taJesus, taá ta kixi noo Ndios, ñindichi ra noo yóo nda'a kua'á Ndios —káchí taEsteban.

57 Tá xini so'o na to'on ña ká'an taEsteban, ta xí'in nda'a na nakasi na so'o na chi on xjin na konj so'o ka na to'on ña ká'an ra xí'in na. Ta xí'in ña sáa ini na, ndeé ní njnda'yi na, ta ñii nakuita ndi'i na, ta tjin na ra. 58 Ta ñoo na taEsteban kua'an ra xí'in na,

ta kee na ñoo yó'o, nda njxaa ra xí'in na ñii xiiña noo on koó njvi, ta kixá'á na koon na yuu taEsteban ña ka'ni na ra. Tanda taava na tikoto na, tanda ndasaá kuiti tikoto maá na ndixin na, ña va'a ka kuchiño koon na yuu taEsteban. Ta tikoto ña taava na, chindoo na ña noo yóo xa'a ñii taá ta naní Saulo, ta tayó'o ndaa ra tikoto na. 59 Tá'an ndeé koon ka na yuu taEsteban, ta nika'an ra, káchí ra saá:

—Tata Jesús, yó'ó kúu Taá taKá'no noo, ta vitin ndúkúj noo ún ña naki'in ún níma —káchí taEsteban xí'in taJesus.

60 Ta saá xikuxíti ra ta xí'in ndi'i ndeé ra nika'an ra:

—Tata Jesús, vitin ná kasa ká'no ini ún xa'a ña on va'a yó'o ña ké'é na xí'in —káchí ra.

Tá ndi'i nika'an ra to'on yó'o, ta saá njxi'í ra.

8

To'on yó'o ká'an ndí taSaulo saxo'vi ní ra nivi na kándixa taJesus

1 Tá taSaulo xini ra ña xa'ni na taEsteban, ta yóo yu'u ra xí'in nivi na xa'ni tayó'o.

Ta mji kivi ña xa'ni na taEsteban, ta ñoo Jerusalén kua'a ní nivi kixá'á na ndeé ní saxo'vi na nivi na ndikon yichi taJesus. Ñakán kía njxita ní'no na, ta sava na kua'an na kutaku na inká ñoo ña ñó'o estado Judea, ta sava na kua'an na kutaku na inká ñoo ña ñó'o estado Samaria. Ta ndákuiti naapóstol kúu na njndoqo ñoo Jerusalén. 2 Ta sava nataa na kúu na ndino'o ini kisa to'ó Ndios, njxa'an na ta naki'in na yiki koñu taEsteban ta sandúxun na ña, ta saá ndeé ní xáku na xa'a ña njxi'í ra. 3 Ta taSaulo kixá'á ra ndeé ní saxo'vi ra nivi na ndikon yichi taJesus. Kí'vi ra ñii ñii ve'e noo táku nivi yó'o, án taá kúu na, án ña'a kúu ná, ta táva ra na ve'e na,

ta yò'vì ñoo ra na, ta táan ra na ini ve'e kaq.

Tò'on yó'o ká'qan ndí nìvi na kándixa taJesús

nìka'qan ndoso na tò'on xá'q ra ñoo nìvi nañoo Samaria

⁴ Ta nìvi na kándixa taJesús na kúu na nìxita ní'no, tá kuq'an nayó'o inká xiiña, ta kixá'á na ká'qan ndoso na tò'on va'a xa'q taJesús ñoo nìvi na táku ñoo ñoo kuq'an na. ⁵ Ta saá tuku taFelipe kee ra ñoo Jerusalén ta kuq'an ra ta nìxaq ra ñoo Samaria. Ta saá kixá'á ra ká'qan ndoso ra tò'on va'a ñoo nìvi ñoo yó'o, káchí ra ndí taJesús kúu Cristo taa ta tì'ví Ndios kixaa ra sakaku ra nìvi. ⁶ Ta kuq'a ní nìvi nakutá'an na, ta xí'in ña ndino'o ini na xini sò'o na tò'on ña ká'qan taFelipe xí'in na, saá chi xa xini na kuq'a ní milagro ke'é taFelipe ñoo na xí'in ndee Ndios. ⁷ TaFelipe tava ra nima ndiva'a kuq'a ní nìvi, ta kivi kée ñanímá ndiva'a ña xikomí nìvi, ta ndá'yi ní ña kée ña. Ta saá tuku taFelipe sanda'a ra kuq'a ní nìvi, ta sava nayó'o xikuu nìvi na on kivi kanda, ta sava na xikuu nìvi na on kivi kaka xá'á. ⁸ Ta xa'q ña kuq'a ní ñava'a ké'é taFelipe, kúsii ní ini nìvi ñoo yó'o.

⁹ Ta ñoo yó'o táku ñii taa naní ra Simón, taa ta kisa chiño xí'in magia kúu ra, ta xa'q ñaná'no ña ke'é ra ñoo nìvi nañoo Samaria, naka'nda ini na xini na ña. Ta xí'in ñayó'o sandá'ví ra nìvi, chi xani siji nìvi yó'o ndí taSimón yó'o kúu ñii taa ta ká'no ní. ¹⁰ Ndi'i nìvi nañoo yó'o, án nakuíká kúu na, án nandá'ví kúu na, ta xí'in ña ndino'o ini na xini sò'o na ña ndato'on taSimón yó'o xí'in na. Ta nìvi yó'o nda nìtondaa na nìka'qan na, káchí na saá:

—TaSimón yó'o ndixa kómí ra ndee ká'no Ndios —káchí na.

¹¹ Ta xa kuq'a ní kuuya nìvi yó'o kándixa na tò'on ña ká'qan

taSimón chi naka'nda ini ndi'i na xini na ñaná'no ke'é ra ña kúu ña sandá'ví ra na. ¹² Ta kivi kixaa taFelipe ñoo yó'o, ta kixá'á ra ká'qan ndoso ra tò'on va'a xa'q yichi ñoo xá'nda chiño Ndios, ta ndato'on ra xí'in nìvi xa'q Jesucristo. Ta saá kuq'a ní nataq, ta kuq'a ní náña'a, kándixa na tò'on ña nìka'qan taFelipe xí'in na, ta saá sakuchu ra ndi'i nìvi yó'o. ¹³ Tanda mji taSimón kándixa ra tò'on xa'q Jesucristo, ta taFelipe sakuchu ra tayó'o. Ta saá taSimón nda mí xiiña kuq'an taFelipe, ta saá ndikon ra kuq'an ra xí'in ra, ta náka'nda ní ini ra xini ra milagro ná'no ké'é taFelipe xí'in ndee Ndios.

¹⁴ Tá naapóstol na ndoo ñoo Jerusalén xini sò'o na ndí xa naki'in va'a nìvi nañoo Samaria tò'on Ndios, ta saá tì'ví na taPedro xí'in taJuan, ta kuq'an nayó'o ñoo Samaria. ¹⁵ Tá nìxaq taPedro xí'in taJuan ñoo yó'o, ta nìka'qan ovi nataq yó'o xí'in Ndios, ndukú na ñoo ra ña ti'ví ra Nima ra kixaa ña kutaku ña ini nìvi na nakutá'an yó'o. ¹⁶ Saá chi nìvi yó'o on ta'an naki'in na Nima Ndios, ta ndasaá kuiti chichi na xí'in ndayí kivi taJesús. ¹⁷ TaPedro xí'in taJuan chiso ra nda'a ra siji ñii ñii nìvi yó'o na kándixa taJesús, ta saá naki'in na Nima Ndios kutaku ña ini ñii ñii na.

¹⁸ Ta taSimón xini ra ña chiso naapóstol nda'a na siji ñii ñii nìvi yó'o, ta saá Ndios taxi ra Nima ra kutaku ña ini na. ¹⁹ Ta xa'q ñayó'o, nìka'qan taSimón xí'in naapóstol, káchí ra saá:

—Vitin ní'ij s'i'un ña cha'vij ndó'o, tá taxi ndó ndee nda'aj ña ñii k'i'va saá chiso j nda'aj siji nìvi ta saá nìvi yó'o naki'in na Nima Ndios —káchí ra xí'in naapóstol.

²⁰ Ta ndakuin taPedro nìka'qan ra xí'in ra:

—Ta, jva'a ka Ndios ná sandi'i ra xa'q s'i'un mji ún! Ta, jná sandi'i ra xa'q mji ún xí'in s'i'un!

Saá chi ñii ña on vá'a ká'no kúu ña xáni ini ún ña kúchiño ún sata ún Níma Ndios xí'in s'i'ún, chi Níma Ndios on s'ivi ñakía'vi kúu ña, ta ña sání'i Ndios kuiti kúu ña. ²¹ Ta yó'ó, nda lo'o on vása kómí'ún ndayí ña kasa chiño ún xí'in ndi noo Ndios, chi on vá'a yóo níma ún noo Ndios. ²² Ta vitin nandikó ini ún, ta sandakoo ún ña on vá'a ké'é ún, ta xí'in ña ndino'o ini ún kuaku ndá'ví'ún noo Ndios, ta saá ndásana kuiti kuchiño Ndios kasa ká'no ini ra xa'a ña on vá'a ní xani ini ún. ²³ Chi xító'i noo ún ndí kónó ní nákaa ña sáa ini ún, ta nákaa ña kuíni ini ún, ta ña on vá'a kúu ña xá'nda chiño noo ún, ta nda lo'o on vása yóo ndeē mji'ún ña sandakoo ún ké'é ún ña on vá'a —káchí taPedro xí'in taSimón yó'o.

²⁴ Ta ndakuijn taSimón, káchí ra saá:

—Vitin ndúkú'i noo ndó ña kuaku ndá'ví' ndó noo Ndios xa'aj ña kasa ká'no ini ra xa'aj koto kundivi to'on ña nika'an ndó xa'aj —káchí taSimón xí'in naapóstol.

²⁵ Ta saá naapóstol yó'o ndato'on ka na to'on ña ndakuijn ñandaā xa'a taJesús, ta kúu Cristo, ta nika'an ndoso na to'on Ndios yó'o noo nivi nañoo Samaria yó'o. Ta kee naapóstol kuā'an na kuā'a ní ñoo válí ña ñó'o yatin ñoo Samaria, ta ñii k'i'va saá kisa ndivi na chiño ña ndato'on na ñava'a xa'a taJesús noo nivi. Ta ndi'i kisa ndivi na chiño yó'o, ta naapóstol tuku ndikó na kuā'an no'o na ñoo Jerusalén.

To'on yó'o ká'an xa'a taFelipe ña nixaā ra nakutá'an ra xí'in ñii ta taEtiopía

²⁶ Ñii kivi ñii ñaángel ña kixi noo Ndios nixaā ña, nika'an ña xí'in taFelipe, káchí ña saá:

—Nakundichi ún, ta ko'on ún chí sur, ta ko'on ún yichi ña yá'a noo ño'o yichi, ña kúu yichi ña

kée ñoo Jerusalén ta kuā'an ña nda ñoo Gaza —káchí ñaángel xí'in taFelipe.

²⁷ Ta saá nakundichi taFelipe, ta kee ra kuā'an ra. Ta mji yichi noo kuā'an ra yó'o, nakutá'an ra xí'in ñii ta kixi ñii xiiña ña naní Etiopía. Tayó'o kúu ra ñii taká'no, chi ndiso chiño ra xí'in ndi'i s'i'ún ñareina ña naní Candace, ña xá'nda chiño noo ndi'i nivi na táku ndi'i ñoo ña yóo Etiopía yó'o. Ta ta taká'no yó'o xa nixa'an ra ñoo Jerusalén ña kisa ká'no ra Ndios, ²⁸ ta vitin ndikó ra kuā'an no'o ra ñoo ra. Ta yóo ra ini ñii tón carreta, tón síta kuáyí kuā'an rí. Ta ta taEtiopía yó'o ká'vi ra ñii tutu ña kúu to'on Ndios, ta mji noo ká'vi ra kúu to'on ña nitaā taprofeta Isaías xina'á. ²⁹ Ta saá nika'an Níma Ndios xí'in taFelipe, káchí ña saá:

—Vitin kuā'an ún, ta ná kutá'an yatin ún xí'in tón carreta kaā —káchí ña.

³⁰ Ta taFelipe xíno ra kuā'an ra, ta nixaā ra nakutá'an ra xí'in tón carreta, ta xini so'o ra to'on Ndios ña nitaā taprofeta Isaías ña ká'vi taEtiopía yó'o. Ta taFelipe njindaā to'on ra ta ká'vi yó'o, káchí ra saá xí'in ra:

—¿Án kúndaā va'a ini ún yu kúu ña kóni kachí to'on ña ká'vi ún, tata? —káchí ra.

³¹ Ta ndakuijn taEtiopía, nika'an ra:

—¿Ndasaá kuchiño'i kúndaā va'a ini ña ká'vi?, tata, chí on vása nání'ij nda ñii nivi na kuchiño nandaxin to'on yó'o noo —káchí taEtiopía xí'in taFelipe.

Ta saá nika'an ra xí'in taFelipe ña ná ndaa ra tón carreta, ta ko'on ra xí'in ra.

³² Ta mji xiiña noo to'on Ndios ña ká'vi taEtiopía kúu ña káchí saá:

Ndatán kuā'an ñii ndikachi xí'in xito'o rí noo ka'ni na rí, saá kuā'an ra.

Ta ndatán tásín yóo ñii ndikachi kivi xatá na yisi rí, saá yóo ra,

chi nda ñii to'on on vása ní-ka'an ra.

³³ Ta sakuka'an na noo ra, ta nda lo'o on vása ní-kisa ndivi na ñandaa xí'in ra.

On koo sa'ya ra ní-xiyo, saá chi yachí ní xa'ni na ra

ta on vása ní-xitaku ka ra ñoyívi noo ño'o,

káchí to'on Ndios ña nítaa taprofeta Isaías kuiya xina'á, ña kúu ña ká'vi taEtiopía yó'o.

³⁴ Ta ñindaqa to'on ra taFelipe, káchí ra saá:

—Vitin ka'an ún xí'in i, ¿yo xa'a ká'an taprofeta Isaías yó'o?, ¿án ká'an ra xa'a mji ra?, ¿án xa'a inka nivi ká'an ra? —káchí ra, ñindaqa to'on ra taFelipe.

³⁵ Ta saá taFelipe kixá'á ra sáná'a ra taEtiopía yó'o, ña nandaxin ra yukia kóni káchí to'on ña nítaa taprofeta Isaías ña kúu ña ká'vi ra yó'o, ta sáná'a ra ña nandaxin ra yukia kóni káchí ku'a ní inka to'on Ndios ña nítaa na xina'á, tанда ñixaá ra ndato'on ra to'on va'a xa'a taJesús. ³⁶ Ta saá ku'a'an ka na yichí xí'in tón carreta, ta ñixaá na ñii xiiña noo ñó'o takuí. Ta ñika'an taEtiopía, káchí ra saá:

—Yó'o ñó'o takuí. ¿Án yóo ka inka chiño kumaní kasa ndivi, ta saá va'a kuchiño kuchu i vitin? —káchí ra xí'in taFelipe.

³⁷ Ta ñika'an taFelipe:

—Tá ndixa xí'in ña ndino'o ini ún kándixa ún Jesucristo, taa ta ndato'on i xí'in ún xa'a, ta saá va'a kuchu ún vitin —káchí taFelipe xí'in ra.

Ta ndakuijn ra ñika'an ra:

—Ndixa xí'in ña ndino'o ini kándixa i ndí Jesucristo kúu Sa'ya Ndios —káchí taEtiopía.

³⁸ Ta saá ñika'an ra xí'in taa ta xá'nda chiño noo kuáyí ña nakundichi tón carreta. Ta saá xikuin tón carreta, ta noo taFelipe

xí'in taEtiopía, ta ñiki'vi na ini takuí. Ta saá taFelipe sakuchu ra tayó'o. ³⁹ Tá ndi'i kundivi ñayó'o, ta kee na ini takuí, ta xandikon saá Nima Ndios ñaki'in ña taFelipe ku'a'an ra xí'in ña inka xiiña.

Ta taEtiopía yó'o ni-xini ka ra taFelipe, ta saá ñaki'in ra ku'a'an no'o ra, ta chútú ñasii ini ra. ⁴⁰ Ta saá ñitivi taFelipe ñii ñoo naní Azoto. Ta kixá'á ra ndato'on ra to'on va'a xa'a taJesús noo ndi'i nivi ñoo yó'o, ta ñii kivi saá ndato'on ra xí'in nivi ndi'i saá ñoo noo yá'a ra, ku'a'an ra, tанда ñixaá ra nda ñoo Cesarea.

9

To'on yó'o ká'an ndasaá nqsama ini taSaulo ta kixá'á ra kándixa ra taJesús ta ndikon ra yichí ra

(Hch. 22:6-16; 26:12-18)

¹ Ta taSaulo xí'in ña saa ini ra xika ra ká'an ra ña yo'vi saxo'vi ra nivi na ndikon yichí taJesús, ta ká'an ra ndí xini ñó'o kivi ndi' na. Ta saá ñixa'an ra noo taká'no noo nasutu, ² ta ndukú ra tutu ña taxi ndayi nda'a ra ko'on ra ve'e ño'o sinagoga ñoo Damasco, ta tiin ra ndi'i nataa xí'in ndi' náña'a na kúu na ndikon yichí taJesús. Ta saá ndikó na xí'in ra ñoo Jerusalén, noo taan ra ndi' na ini ve'e kaa. ³ Ta saá taSaulo kee ra ku'a'an ra. Tá xa yatin xaá ra ñoo Damasco, ta ñii kama kee ño'o ñoyívi ñino, ta ndeé ní náye'e ña ra, ta xino nduu ña noo ñíndichi ra. ⁴ Ta taSaulo nakava ra nda noo ño'o, ta xini so'o ra to'on ña ñika'an xí'in ra, káchí ña saá:

—Saulo, Saulo, ¿ndachun ndikon ún ña saxo'vi ún yi'i? —káchí to'on xí'in ra.

⁵ Ta ndakuijn taSaulo, ñindaqa to'on ña'a ra:

—¿Yu kúu yó'o, Tata? —káchí ra.

Ta ñika'an to'on yó'o:

—Yí'j kúuj Jesús, taa ta ndíkõn ún sáxo'vj ún. Ta xí'in ña kisa toon ún nõj, kuiti sátakué'e xí'in mji ún —káchí ra.*

⁶ Ta saá taSaulo ñii kisiin njno ra, ta yí'ví ní ra, ta njndaqa to'on ra, káchí ra saá:

—Tata, zuyukía kóni ún ke'éj vitin? —káchí ra.

Ta ndakuijn taJesús, káchí ra saá:

—Ta vitin nakundichi ún ta ko'on ún kí'vi ún ñoo Damasco, ta saá ti'ví ñii taa xaá ra ndato'on ra xí'in ún xa'a ña xini ñó'ó ke'é ún —káchí taJesús xí'in taSaulo.

⁷ Ta natá'an taSaulo na ku'a'an xí'in ra, ñii naka'nda ini na yoo na, chi xini so' na to'on ña ká'an ta on vása ní-kundaa ini na yukia káchí ña, ni on koó nda ñii njvi ní-xini na. ⁸ Ta taSaulo nakundichi ra ta nakuiná ra nduchuj nõj ra, ta on vása kivi ka koto ra, chi kukuáá nduchuj nõj ra. Ta saá nataa tá'an ra tijn na nda'a ra ta ku'a'an ra xí'in na nda ñoo Damasco. ⁹ Ta unj kivi nj-kivi koto ra ta nda lo'o nj-xixi ra, ni nda lo'o nduta nj-xi'i ra.

¹⁰ Ta ñoo Damasco yó'o táku ñii taa, ta ndíkõn yichí taJesús kúu ra, ta naní ra Ananías. Ta njtjvi taJesús nõj ra ta njka'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—jTata Ananías!

Ta ndakuijn taAnanías, njka'an ra:

—Yó'o yooj, Tata —káchí ra.

¹¹ Ta njka'an taJesús xí'in ra:

—Kua'an ún yichí ña naní Yichí Ndaquí ta xaá ún ve'e ñii taa ta naní Judas, ta ve'e yó'o ndaqa to'on ún njvi án xini na mí yoo ñii taa ta naní Saulo, ta tañoõ Tarso kúu ra. Saá chi taSaulo yó'o yoo ra ve'e taJudas, ta vitin xa ká'an ra xí'inj. ¹² Ta xa taxij ña njtjvi nõj ra ñii taa ta naní Ananías ña kixaa ra nõj ra, ta chiso ra nda'a ra sijn

ra ña kivi nakoto nduchuj nõj ra —káchí taJesús xí'in taAnanías.

¹³ Ta taAnanías njka'an ra xí'in taJesús, káchí ra saá:

—Tata, xa ku'a'a ní njvi ndato'on na xí'inj ndí taSaulo yó'o xa ke'é ra ku'a'a ní ña on vá'a xí'in njvi nañoõ Jerusalén, na kúu na ndíkõn yichí ún. ¹⁴ Ta vitin kixaa ra ñoo yó'o, ta kómí ra ndayi ña taxi naná'no nõj nasutu nda'a ra xa'a ña tiin ra ndí'i njvi na ndíkõn yichí ún na táku ñoo Damasco yó'o, ta taan ra na ini ve'e kaa —káchí taAnanías xí'in taJesús.

¹⁵ Ta njka'an taJesús xí'in ra:

—Kua'an ún koto ún taSaulo, chi tayó'o kúu taa ta nakaxinj ña konj ñó'ój ña ko'on ra ka'an ndoso ra to'on xa'aj nõj njvi na on vása kúu najudío, ta ko'on ra nõj njvi na kúu narey ñoo xiyo, ta ko'on ra nõj najudío[†] ña ndato'on ra xí'in na xa'aj. ¹⁶ Ta yij saná'a ndí'ij ra xa'a ña ku'a'a ní yo'vj xini ñó'ó xo'vj ra xa'aj —káchí taJesús xí'in taAnanías.

¹⁷ Ta saá kee taAnanías ku'a'an ra ta njxaa ra ve'e nõj yoo taSaulo, ta njkí'vi ra ini ve'e yó'o. Tá xini ra taSaulo, ta chiso ra nda'a ra sijn ra, ta njka'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ñanij Saulo, taJesús, Taa taKá'no nõj yó, kúu taa ta nakutá'an xí'in ún yichí, ta mji taJesús yó'o tjí'ví ra yij vaxij xa'a ña va'a nakoto tuku nduchuj nõj ún, ta tjí'ví ra yij xa'a ña sakutu ra ini ún xí'in Nima Ndios —káchí taAnanías xí'in taSaulo.

¹⁸ Ta xati'va ndatán yoo nduchuj sata tiaká saá yoo ña kee nduchuj nõj taSaulo, ta njkoyo ña nda nõj ño'o, ta saá va'a nakoto tuku nduchuj nõj ra. Ta nakundichi ra, ta taAnanías sakuchu ña'a ra chi xa kandixa ra taJesús. ¹⁹ Ta saá

* **9:5** TaJesús kóni kachí ra ndí taSaulo ke'é ra ndatán ke'é ñii tisingikj tí toon ini, ta kaxá'a ri mji nõj sijn kaa ña nákaa nõj yata kisa chiño ri, ta saá sátakué'e xí'in mji ri. **† 9:15** To'on "najudío" kóni kachí ña: Sa'ya ñani síkuá taIsrael.

taSaulo xixi ra, ta naki'in ra ndee ra. Ta nixiyo taSaulo xí'in nivi na ndikõn yichì taJesús ñoo Damasco lo'o ka kivi.

Tõ'on yó'o ká'an ndí taSaulo ndátõ'on ra
tõ'on va'a xa'a taJesús xí'in nivi nañoo Damasco

²⁰ Ta saá taSaulo kama ní kixá'á ra kuá'an ra ñii ñii ve'e ño'o sinagoga ñoo Damasco yó'o, ta ká'an ndoso ra tõi'on va'a xa'a taJesús nõõ nivi. Ndátõ'on ra xí'in na ndí ndíxa ñandaa taJesús kúu Sa'ya Ndios. ²¹ Ta ndí'i nivi na xini sõi'o ña ká'an taSaulo, ñaka'nda ini nayó'o, ta ká'an na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Án õn sivi tayó'o kúu ãa ta xíka sáxo'vi ní nivi ñoo Jerusalén na kúu na ndikõn yichì taJesús? ¿Án õn sivi tayó'o kúu ãa ta kixaa ñoo Damasco yó'o chi kóni ra tiin ra nivi na ndikõn yichì taJesús xa'a ña ko'on na xí'in ra ña taxi ra kuachi xa'a na nõõ nasutu ná'no ñoo Jerusalén? —saá káchí na, ká'an na xa'a taSaulo.

²² Vará saá ká'an na xa'a ra, ta ñii ñii kivi Níma Ndios táxi ka ndee, ta táxi ka ñandichí nda'a taSaulo, xa'a ña va'a ní ndátõ'on ra xí'in nivi xa'a taJesús. Ta najudío na táku ñoo Damasco, na kúu na xini sõi'o ña ká'an ra, õn vása nání'i na tõi'on ndasaá ndakuiin na yu'u ra. Saá chi tõi'on ndátõ'on ra káxin ní ñandaxin ña ndí taJesús kúu Cristo, ãa ta tì'vi Ndios sakaku nivi.

Tõ'on yó'o ká'an ña ndasaá ñikaku taSaulo nõõ najudío

²³ Ta nija'a kuá'a ní kivi, ta najudío ñakutá'an na ta chikaa ini na ka'ni na taSaulo. ²⁴ Yóo yé'é ná'no ñama yuu ña xino nduu ñoo Damasco, ta ndiví ñoo nivi na kóni ka'ni taSaulo yóo na, ndaa na yé'é ná'no yó'o, chi ndátí na ya'a taSaulo ñii yé'é yó'o ña kee ra ko'on ra, ta saá kuchiño tiin

na ra ta ka'ni na ra. Ta saá ni, inka nivi ndátõ'on na xí'in taSaulo ña chikaa ini najudío yó'o ke'é na xí'in ra. ²⁵ Ta saá ñii ñoo nataa na sakuá'á nõõ taSaulo, chindeé na ra ña ñiki'vi ra ini ñii chikiva ká'no, ta chiko'ni na ña, ta sanoo na chikiva yó'o satã ñama yuu, ta nixaa ña ndã nõõ ño'o, ta ñikaku ra kuá'an ra.

Tõ'on yó'o ká'an xa'a taSaulo ndikó ra kixaa ra ñoo Jerusalén

²⁶ Ta saá naki'in taSaulo ndikó ra kuá'an ra ndã ñoo Jerusalén, ta ndukú ra nakutá'an ra xí'in nivi na ndikõn yichì taJesús ñoo kán, ta nivi yó'o yí'vi ní na nõõ ra. Ta ñi-taxi na kivi ra nakutá'an ra xí'in na, chi õn vása kándixa na ndí taSaulo xí'in ña ndino'o ini ra ndikõn ra yichì taJesús vitin. ²⁷ Ta saá taBernabé chindeé ra taSaulo ña kuchiño nakutá'an ra xí'in naapóstol. Saá chi taBernabé yó'o kana ra taSaulo ko'on ra xí'in ra nõõ naapóstol ña koni na ra. Ta saá taBernabé ndátõ'on ra xí'in naapóstol xa'a ña ndõ'o taSaulo yichì kivi kuá'an ra ñoo Damasco, ta káchí taBernabé saá:

—Kivi kuá'an taSaulo yó'o yichì ña kuá'an ñoo Damasco, ta nõõ ra ñitivi taJesús Tãa taKá'no nõõ yó, ta ñiká'an taJesús xí'in ra. Ta xa'a ñayó'o, taSaulo ñasama ini ra ta xandikõn nduu ra ñii ãa ta ñii káchí kándixa taJesús xí'in yó. Ta saá kivi nixiyo ka taSaulo ñoo Damasco, ta õn vása ní-yí'vi ra ndátõ'on ra xí'in nivi tõi'on va'a xa'a taJesús —káchí taBernabé, ndátõ'on ra xí'in naapóstol.

²⁸ Tá xini sõi'o naapóstol ña ndátõ'on taBernabé, ta saá va'a taxi na ña ñiki'vi taSaulo nakutá'an ra xí'in na ndikõn yichì taJesús na táku ñoo Jerusalén yó'o. Ta saá taSaulo kixá'á ra xíka ra xí'in naapóstol, ta kuá'an ra ndí'i saá xiiña ñoo Jerusalén, ²⁹ ta õn vása yí'vi ra ndátõ'on ra tõi'on va'a xa'a taJesús nõõ nivi. Ta

ká'án ra xa'a taJesús xí'in najudío na kúu na ká'án to'on griego, ta nayó'o kixá'á na sáa ní ini na xíni na ra, taṅṅa kóni na ka'ni na ra. ³⁰ Ta saá xini so'o naapóstol ndí kóni nivi ka'ni na taSaulo, ta njika'án na xí'in ra ña va'a ka ná kee ra ko'on ra xí'in na nda inka ñoo ña naní Cesarea. Tá njixaá ra xí'in na ñoo yó'o ta tuku ti'vi na ra ña no'o ra nda ñoo ra ña naní Tarso, noo kaku ra.

³¹ Ta saá, niya'a ku'a ní kivi ña va'a xindoo nivi na ndikon yichi taJesús, na kúu na táku ñoo ña ñó'o estado Judea xí'in estado Galilea ta xí'in estado Samaria. Saá chi on ko'o nivi na saxo'vi ña'á, ta Níma Ndios chindee ña ndi'í nivi na kándixa taJesús ña ñii ñii kivi viví ka ta ndino'o ka ini na ku'a'án na yichi ra. Ta ku'a ní ka nivi kándixa na taJesús. Ta saá nivi na kándixa taJesús nduu na ñii ti'vi ká'no ní ka.

To'on yó'o ká'án ña xa'a ña ndasaá nduva'a taEneas

³² Ta taapóstol Pedro kee ra ku'a'án ra ta xaá ra ñii ñii ñoo ña xito ra nivi na kándixa taJesús. Ta saá njixaá ra ñii ñoo ña naní Lida ña koto ra nivi na ndikon yichi taJesús. ³³ Ta ñoo yó'o njixaá ra noo kándú'u ñii ta ta naní Eneas, ta tayó'o kúu ñii ta ta on kivi kanda, ta xa on kujya kúu ña on kivi kaka xá'á ra, ta kuiti kándú'u ra noo xito ra. ³⁴ Ta njika'án taPedro xí'in taEneas yó'o, káchí ra saá:

—Tata Eneas, vitin Jesucristo sánda'a ra yó'ó. Nakundichi ún, ta ndasa vii ún xito ún —káchí taPedro xí'in ra.

Ta saá xandikon nakundichi ra. ³⁵ Ta ndi'í nivi na táku ñoo Lida xí'in ndi'í nivi na táku ñii xiña yatin, ña naní Sarón, na kúu na xini ndasaá nduva'a taEneas, ndi'í nivi yó'o ndikó ini na ta kándixa na taJesús.

To'on yó'o ká'án ña njixi'í ñáTabita ta nataku ñá

³⁶ Ta ñoo Jope táku ñii ña'a ña ndikon yichi taJesús, ta naní ñá Tabita (ta kivi Tabita to'on griego kúu Dorcas). Ndi'í saá kivi ñáyó'o táxi xí'in mji ñá ké'é ñá chiño va'a, ta chindee ñá nivi na kúu nandá'ví. ³⁷ Ta saá ñii kivi kixá'á ndeé ní ndó'o ñá ta njixi'í ñá. Ta nivi na kúu natá'an ñá sakuchu na yiki koñu ndi'í ña ta nachinoo na ña noo xito tón ñindichi piso ovi ve'e ñá. ³⁸ Yatin ñoo Jope yó'o nákaa ñoo Lida, noo yóo taPedro. Tá xini so'o nivi na ndikon yichi taJesús ndi yatin yóo taPedro, ta saá ti'vi na ovi ta ku'a'án na ña ka'án na xí'in taPedro. Ta saá njixaá na noo yóo ra, ta xaku ndá'ví na noo ra, káchí na saá xí'in ra:

—Kama ní kixi ún xí'in ndi ñoo Jope —káchí na.

³⁹ Ta saá kee taPedro ku'a'án ra xí'in na, ta njixaá na ve'e ñáTabita, ta njika'án na xí'in taPedro, káchí na saá:

—Ndaa ún xí'in ndi piso ovi —káchí na.

Ta saá njixaá na noo kándú'u yiki koñu ñáTabita ñá njixi'í. Ta ku'a ní náña'a ndá'ví ná njixi'í yii kixaá ná noo taPedro, ta xaku ní ná xa'a ñá njixi'í yó'o, ta saná'a ná noo taPedro ku'a ní tikoto ña kisa va'a ñáTabita kivi xitaku ñá, ta saní'í ñá ná tikoto yó'o. ⁴⁰ Ta saá taPedro xa'nda chiño ra noo ndi'í nivi na yita yó'o ña kee na ko'on na ke'e. Ta kındoo taPedro mató'ón mji ra xí'in yiki koñu ndi'í ñá njixi'í yó'o. Ta saá xikuxítí ra ta njika'án ra xí'in Ndios. Ta ndi'í njika'án ra xí'in Ndios, saá ndikó koo ra nakoto ra noo yóo yiki koñu ñá njixi'í yó'o, ta njika'án ra, káchí ra saá:

—Nana Tabita, vitin nakundichi ún —káchí ra.

Ta saá nakoná ñá nduchú noo ñá, ta xini ñá taPedro, ta ndani'í lo'o xí'in mji ñá, ta xikoo ñá.

41 Ta t̄ijn ta Pedro nda'a ñáyó'o ña ch̄indee ra ña ñakundichi ñá. Ta saá k̄ana ra ndi'i ñivi na yita ke'e, na kúu na ndik̄on yichi ta Jesús, ta xí'in náña'a nándá'ví ná ñixi'j̄ yij̄, ta ndukú ra ñoo na ña k̄i'vi na ini ve'e, ta ñika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yó'o yóo ñá Tabita, táku ñá vitin.

42 Ta saá ñixita ní'no to'on ndi'i xiiña ñoo Jope xa'a ña ndo'o ñá Tabita, chi ñixi'j̄ ñá ta xí'in ndee ta Jesús, ta Pedro sanatakú ra ñá. Ta xa'a ña x̄inj̄ so'o na to'on yó'o, ku'a'a ní ñivi k̄andixa na ta Jesús. 43 Ta saá ku'a'a ní k̄a k̄ivi ñixiyo ta Pedro ve'e ta Simón ñoo Jope. Ta chiño ta Simón yó'o kúu ña ndása va'a ra ñiij̄ kit̄i.

10

To'on yó'o ká'an xa'a ta Pedro xí'in ta Cornelio

1 Ta ñoo Cesarea táku ñiij̄ ta naní ra Cornelio, ta ta xá'nda chiño ñoo ñiij̄ ciento natropa kúu ra. Ta ñiij̄ ciento natropa yó'o kúu ñiij̄ tá'ví ña ñiij̄ ti'vi ká'no natropa, ña naní Batallón Italiano. 2 Ta ta Cornelio xí'in ña ndino'o ini ra k̄andixa ra Ndios ta kisa ká'no ña'a ra. Ta ñiij̄ káchí ndi'i nave'e ra k̄andixa na Ndios ta kisa ká'no ña'a na. Ta Cornelio on s̄iví ta ta s̄í'nda kúu ra, ta táxi ní ra s̄i'ún nda'a ñivi na kúu nándá'ví xa'a ña ch̄indee ra na ña sata na ña x̄inj̄ ñó'ó ñoo na. Ta ndi'i saá k̄ivi ká'an ní ra xí'in Ndios, saá táku ra. 3 Ta saá ñiij̄ k̄ivi xa xikuaa ta k̄aa un̄j̄ kúu ña,* ta ñiij̄ ñaángel ña k̄ixi ñoo Ndios ñit̄ivi ña ñoo ra, ta x̄inj̄ ra ña ñik̄i'vi ña ini cuarto ñoo yóo ra, ta ñika'an ña xí'in ra, káchí ña saá:

—¡Tata Cornelio! —káchí ña xí'in ra.

4 Ta xí'in ña yí'ví ní ini ra ñakoto káxin ra ñoo ñaángel, ta ñika'an ra xí'in ña, káchí ra saá:

—Tata, ¿yukia kóni un kasa ndiviij̄? —káchí ra xí'in ña.

Ta ndakuijn ñaángel, ñika'an ña káchí ña saá:

—Ndi'i saá k̄ivi Ndios xa x̄inj̄ so'o ra to'on ña ñika'an un xí'in ra, ta x̄ito ra ndi'i ñava'a ña ke'é un xí'in nándá'ví. 5 Ta vitin ti'vi un sava nataa ko'on na ñoo Jope ña naní na ñiij̄ ta ta naní Simón Pedro, ta ná kixi ra xí'in na nda ve'e un yó'o. 6 Ta yóo ra ve'e ñiij̄ ta ta ndása va'a ñiij̄ kit̄i, ta yó'o naní ra Simón, ta ve'e ra yóo ña yatin yu'u takuii m̄ini —káchí ñaángel xí'in ta Cornelio.

7 Tá ndi'i ñika'an ñaángel to'on yó'o, ta ndikó ña ku'a'an no'o ña ñoyivi ñino. Ta saá ta Cornelio kama k̄ana ra ovi nataa mozo ra xí'in ñiij̄ ta tropa ta kúu ta kisa to'ó Ndios, ta k̄ixaa na ñoo ra. 8 Ta nda to'on ndi'i ta Cornelio xí'in na yukia ñika'an ñaángel xí'in ra, k̄ivi ñit̄ivi ña ñoo ra. Ta saá ti'vi ra nataa yó'o ku'a'an na ñoo Jope ñoo yóo ta Pedro.

9 Ta inka k̄ivi xa ma'ño ndivi kúu ña,† ta xa yatin xa nataa yó'o ñoo Jope, ta saá ta Pedro ndaa ra s̄inj̄ ve'e ñoo yóo ra, ta k̄ixá'a ra ká'an ra xí'in Ndios. 10 Ta ñiya'a ñiij̄ kán̄i lo'o, ta k̄ixá'a x̄ij̄ ní ra soko, ta yóo k̄a ra ndáti ra ña kasa va'a na ña kuxu ra, ta saá ñit̄ivi ñoo ra ña ti'vi Ndios koni ra. 11 Ta saá ta Pedro x̄inj̄ ra ndasaá ñixona lo'o ñoyivi ñino, ta x̄ito ra ñoo ñiij̄ ña ndatán káa manta, saá káa ña. Yóo kom̄i t̄iton manta yó'o, ta va'a vivíi ndika ñoo ña, chi yóo ña ndatán yóo ña t̄in na ñiij̄ ñiij̄ t̄iton ña, saá káa ña, va'xi ñoo ña nda ñoo ño'o. 12 Ta ku'a'a ní ñoo kit̄i nándoso rí ñoo manta yó'o. Tiyó'o kúu kit̄i tí yóo kom̄i xa'a, ta xí'in kit̄i tí ñoo t̄ixin xika ñoo ño'o, ta xí'in kit̄i tí ndáchí ñoyivi kaa. 13 Ta saá x̄inj̄ so'o ta Pedro to'on ña ñika'an xí'in ra, káchí ña saá:

* 10:3 K̄aa un̄j̄ xikuaa naní ña k̄aa jin ñoo ñaño Roma. † 10:9 K̄aa uxu ovi ndivi naní ña k̄aa jin ñoo ñaño Roma.

—Tata Pedro, nakundichi ún, ta koto ún ndi'i kití yó'o, ta tiin ún ñii rí, ka'ni ún rí, ta kasa va'a ún rí, ta kuxu ún rí —káchí to'on ña nika'an xí'in taPedro.

¹⁴ Ta ndakuijn taPedro, nika'an ra:

—Tata, on kivi ke'éj saá ña kuxuj kití yó'o, chi nda kivi vitin nda lo'o on vasa ní-xixij koñu kití tí ká'an ndayí ña nita taMoisés ndí kúu rí kití tí kini noo Ndios —káchí taPedro.

¹⁵ Ta ndakuijn to'on, nika'an tuku ña xí'in ra saá:

—Ta vitin Ndios xa ndasa ndii ra ndi'i kití. Ta saá, on vá'a ka ka'an ún ndí yóo kití kini noo Ndios —káchí to'on xí'in taPedro.

¹⁶ Ta ovj ka yichj ñii kiva saá nítivi ñayó'o noo taPedro, ta nika'an to'on xí'in ra. Ta saá ña nítivi noo taPedro ña kúu ña káa ndatán yóo manta xí'in kití saá káa ña, ta xandikon ndaa ña ñoyivi ñino. ¹⁷ Ta saá ñii náka'nda ini taPedro, xáni sjn ra:

—¿Yukia kóni kachí ña nítivi noo yó yó'o?

Tá mií saá na unj ta na tiví taCornelio nixa na ñoo Jope, ta njndaká to'on na mikia yóo ve'e taSimón, ta ta kisa chiño ndasa va'a ñij kití. Tá kundaa ini nataa yó'o míchí yóo ve'e ra, ta ku'a'an na, ta nixa na, ¹⁸ ta xikuita na yé'é ve'e ra, ta njndaká to'on na, káchí na saá:

—¿Án ve'e yó'o yóo ñii ta na nani Simón Pedro? —káchí na.

¹⁹ Ta taPedro yóo ka ra xáni ini ra yukia kóni kachí ña nítivi noo ra. Ta Nima Ndios nika'an ña xí'in ra, káchí ña saá:

—¡Tata, koto ví! Vitin kixa unj nataa ta nándukú na yó'o.

²⁰ Nakundichi ún ta noo ún nakutá'an ún xí'in na, ta nda lo'o on kuyiví ún ko'on ún xí'in na, chí yí'j tivíj na vaxi na noo ún —káchí Nima Ndios xí'in taPedro.

²¹ Ta saá noo taPedro ta nakutá'an ra xí'in na, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Yí'j kúu ta ta nándukú ndó. ¿Ndá chiño kúu ña vaxi ndó noo, tata? —káchí taPedro xí'in na.

²² Ta nika'an na xí'in ra:

—Taká'no noo ndi ta nani Cornelio, tiví ra ndi'j vaxi ndi noo ún. TaCornelio yó'o kúu ta xá'nda chiño noo ñii ciento natropa, ta ta ta va'a ní ini kúu ra, ta xí'in ndino'o ini ra kándixa ra Ndios, ta kánóo va'a ní ñato'ó ra noo ndi'j nivi najudío. Ta ñii ñaángel ña kixi noo Ndios nítivi ña noo ra, ta nika'an ña xí'in ra ndí xini ñó'ó kana ra yó'ó ña ko'on ún ve'e ra xa'a ña konj so'o ra to'on ña ndato'on ún xí'in ra —káchí na xí'in taPedro.

²³ Ta saá taPedro nika'an ra xí'in na ña kivi na ve'e, ta saá kindoo na ini ve'e yó'o tанда inká kivi kee na ku'a'an na. Ta taPedro xí'in inká nataa ñoo Jope na kúu na kándixa taJesús, kee na ku'a'an na xí'in unj nataa yó'o.

²⁴ Ta inká kivi nixa na ñoo Cesarea noo yóo taCornelio ndati ra kixa na. Ta tayó'o xa yóo tivá na naki'in ra taPedro, chí xa nakana ra ndi'i nave'e ra xí'in nivi na náta'an yatin xí'in ra, ta xa nakutá'an ndi'i nayó'o ve'e ra ña konj so'o na to'on ña ndato'on taPedro xí'in na. ²⁵ Tá kixa taPedro ve'e taCornelio, ta saá keta taCornelio naki'in ra taPedro, ta xikuxití ra noo tayó'o ña kisa to'ó ña'a ra. ²⁶ Ta taPedro tijn ra nda'a taCornelio ña nakundichi ra, ta nika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Nakundichi ún, tata, on kasa ká'no ún yí'j, chí on sjvi ñii ndios kúu, kuiti nivi va kúu, ndatán yóo mii ún, saá yooj —káchí taPedro xí'in taCornelio.

²⁷ Tá taPedro xí'in taCornelio ká'an tá'an na saá, ta niki'vi na ini ve'e, noo chutú ní nivi na kúu na

naḱaya taCornelio. ²⁸ Ta nika'an taPedro xí'in na:

—Xini va'a ndó yóo ndayi ña kisa ndivi ndi najudio ña kachi saá: On vá'a nakutá'an nivi najudio xí'in inká nivi na on vása kúu najudio, kachi ndayi yó'o. Ta vitin Ndios saná'a ra noo i, ndi nda ñii nivi on vása kúu na nakini noo ra, ta saá on vá'a kani sinji ndi nivi na on vása kúu najudio kúu nivi na kini. ²⁹ Nakán kía, tata Cornelio, kivi tiví ún nataa ña kana na yi'í vaxi'í xí'in na, ta on vása ní-ndaká to'on ní'í yu kuu ña ke'éj, ta xandikon vaxi'í xí'in na. Ta vitin kóni'í kundaa ini, tata, ¿ndachun kana ún yi'í? —kachi taPedro xí'in taCornelio.

³⁰ Ta ndakuijn taCornelio, nika'an ra:

—Xa yóo komi kivi kúu ña, tá mji hora yó'o kúu ña, ña kúu kaá unj xikuaa,† ta yooj ini ve'ej ká'anj xí'in Ndios. Ta xati'va niti'vi ñii ñaángel nooj ndixin ña tikotoj yé'e ní. ³¹ Ta nika'an ña xí'inj, kachi ña saá: “Tata Cornelio, Ndios xini so'o ra to'on ña nika'an ún xí'in ra, ta xito ra ndi'í ñava'a ña ke'é ún xa'a ña chindee ún ndi'í nivi nandá'ví. ³² Ta vitin tiví ún sava nataa ña ko'on na ñoo Jope ña naní na ñii taá ta naní Simón Pedro. Tayó'o yóo ra ve'e ñii taá ta ndása va'a ñii kitj, ta tayó'o naní ra Simón, ta ve'e ra yóo ña yatin yu'u takuii mjni. Ta nataa na tiví ún xini ñó'ó ka'an na xí'in taPedro ta kixi ra xí'in na ve'e ún”, kachi ñaángel xí'inj. ³³ Nakán yaxi'í ní tiví'í nataa yó'o ko'on na nandukú na yó'ó. Ta táxa'vi ña'á ún xa'a ña kixaá ún, tata. Ta vitin nakutá'an ndi'í yó yó'o, ta Ndios yóo ra xí'in yó. Xa ndóo ti'va ndi, chi kóni ndi konj so'o ndi ndi'í to'on ña xa'nda chiño Ndios noo ún

ña ndato'on ún xí'in ndi —kachi taCornelio xí'in taPedro.

³⁴ Ta saá taPedro kixá'á ra ká'an ra, kachi ra saá xí'in na:

—Vitin kundaa va'a ini'í ndi Ndios on vása náka'in ra nivi, ta ñii kachi kivi ini ra xini ra ndi'í saá nivi. ³⁵ Ta nivi na ndi'í saá ñoo na kúu na kisa to'ó Ndios ta táku na kisa ndivi na ñandaa, ta Ndios náki'in va'a ra nivi yó'o. ³⁶ Ndios si'na tiví ra nivi ña ka'an ndoso na to'on ra noo nivi na kúu sa'ya ñani síkuá taIsrael. Ta to'on va'a ra yó'o kachi ña ndi xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, taá ta kúu taKá'no noo ndi'í ña yóo, ndi'í nivi kuchiño nakutá'an va'a na xí'in Ndios, saá chi Jesucristo nixi'í ra nda'a tón cruz xa'a kuachi ndi'í nivi. ³⁷ Ta ndó'ó xa xini so'o ndó yu kúu ña kixá'á ñoo estado Galilea sakan lo'o kuja nja'a, ta saá to'on yó'o nixita ní'no ña ndi'í ñoo válí xí'in ndi'í ñoo ná'no ña ndá'vi ndaa estado Judea. Saá chi si'na taJuan nika'an ndoso ra noo nivi ña xini ñó'ó nandiko ini na xa'a ña on vá'a ké'é na, ta kandixa na Ndios ta saá kuchu na. ³⁸ Ta nja'a lo'o, ta Ndios saktú ra Nima ra ini taJesús, taá ta kúu taño Nazaret, ta xí'in ñayó'o, Ndios taxi ra ndee ra nda'a taJesús ta sakuiso chiño ña'á ra ña kasa ndivi ra chiño ra. Ta saá taJesús nixika ra ku'a ní ñoo noo ké'é ra ku'a ní chiño va'a, ta sanda'a ra nivi na nixovi ní xa'a ña on vá'a ke'é ñanimá ndiva'a xí'in na. TaJesús ke'é ra ndi'í ñava'a yó'o saá, chi Ndios yóo ra xí'in ra. ³⁹ Ta mji ndi, xí'in nduchú noo ndi xini ndi taJesús, ta ndakuijn ndi xa'a ndi'í ñava'a ke'é ra ñoo Jerusalén xí'in ndi'í inká ñoo ña ñó'o noo ñó'o estado Judea. Ta xini ndi ña xa'ni na taJesús xí'in ña katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz. ⁴⁰ Ta saá nitondaa kivi unj nixi'í taJesús, ta

† 10:30 Kaá unj xikuaa naní ña kaá jin noo naño Roma.

Ndios sanataku ña'á ra, ta Ndios taxí ra ña ñitivi ra ñoq ndi. ⁴¹ On sivi ndi'í saá ñoq ñivi kúu ña ñitivi taJesús, ta ndasaá kuiti ñivi na ñakaxin Ndios ña ndakuijn na xa'a ra kúu ñivi na ñitivi ra ñoq. Tá ndi'í ñixi'í ra ta ñatakú ra, ta mji ndi xini ndi ra, ta xixi ndi xí'in ra, ñakán ndakuijn ndi xa'a ra ndí ndixa táku ra. ⁴² Tá ñixiyo ka ra lo'o kivi ñoyívi yó'o xí'in ndi, ta taJesús xa'nda chiño ra ñoq ndi ko'on ndi ndi'í ñoo ña ka'an ndoso ndi to'on va'a xa'a ra ñoq ñivi. Ta xa'nda chiño ra ñoq ndi ña ndato'on ndi xí'in ñivi ndí Ndios sakuiso chiño ra taJesús ña kúu ra tajuez ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'í ñivi na kúu na táku, án na xa ñixi'í kúu na. ⁴³ Ta xa'a taJesús yó'o ñitaa ndi'í naprofeza na ñika'an ndoso to'on Ndios xina'á. Ñika'an na kachi na ndí ndi'í ñivi na kandixa taJesús, ta ta ñixi'í xa'a kuachi na, ta Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi ñivi yó'o —kachi taPedro xí'in na.

⁴⁴ Tá on ta'an ka ndi'í ka'an taPedro xí'in na, ta kixaa Nima Ndios, ta sakuatú ña ini ndi'í ñivi na xini so'o to'on ña ka'an taPedro. ⁴⁵ Ta ñivi na kee ñoo Jope xí'in taPedro kúu najudío na ndikon yichi taJesús, ta ñaka'nda ini na ndoo na yó'o, chi Ndios ke'é ra ñava'a ña san'í ra Nima ra ña kutaku ña ini ñivi na on sivi najudío kúu. ⁴⁶ Saá chi xini so'o na ndí ñivi na ñakutá'an ve'e taCornelio yó'o, kixá'a na ka'an na inka ñoq to'on ña on vása ní-sakuá'a na, ta xí'in to'on yó'o kisa ká'no ní na Ndios. ⁴⁷ Ta ñika'an taPedro xí'in najudío tá'an ra, na kixaa xí'in ra yó'o:

—Ñivi yó'o na on sivi najudío kúu, xa ñaki'in na Nima Ndios kutaku ña ini na ñii ki'va ndatan mji yó najudío ñaki'in yó ña. Ta saá vitin, on koq xa'a ña nda ñii ñivi kuchiño kasi na ñoq nayó'o ña kuchu na —kachi taPedro.

⁴⁸ Ta saá xa'nda chiño ra kuchu ndi'í ñivi yó'o xí'in ndayí kivi taJesús. Ta ndi'í chichi na saá, ta ñivi yó'o xaku ndá'ví na ñoq taPedro ta xaku ndá'ví na ñoq nataa tá'an ra ña kundoo ka na xí'in na lo'o ka kivi.

11

TaPedro ndato'on ra xa'a ñava'a ke'é Ndios xí'in ñivi na on vása kúu najudío

¹ Ta saá naapóstol xí'in inka na ndikon yichi taJesús na táku ñoo estado Judea xini so'o na ndí ñivi na on sivi najudío kúu, xa va'a ñaki'in na to'on Ndios. ² Ta saá ndikó taPedro xí'in nataa na ñixa'an xí'in ra, ta ñaxaa na ñoo Jerusalén. Ta najudío na ndikon yichi taJesús na táku ñoo yó'o, kixá'a na ka'an kuachi na xí'in taPedro, ³ ta kachi na saá:

—¿Ndachun ke'é ún ña on vá'a ña ñixa'an ún ñiki'vi ún ve'e ñivi na on vása kúu najudío, tанда xixi ndó xí'in na? Saá chi ña ke'é ún saá kúu ña ñiya'a ndoso ún ndayí ña xa'nda chiño Ndios ñoq xii sikuá yó taMoisés —kachi na, ka'an kuachi na xí'in taPedro.

⁴ Ta saá taPedro kixá'a ra ndato'on ndi'í ra ña ke'é Ndios xí'in ra, ta ndato'on ra yu kúu ña ke'é Ndios xí'in ñivi na on sivi najudío kúu, kachi taPedro saá:

⁵ —Ñii kivi yooj ñoo Jope ta ka'anj xí'in Ndios, ta saá ñitivi ñooj ñii ña ndatan kaa manta saá kaa ña, ta yoo komi titon manta yó'o, ta va'a viví ndíka ñoq ña, chi yoo ña ndatan yoo ña tiin na ñii ñii titon ña, saá kaa ña, ta ñoo ña, nda yatin ñoo yooj.

⁶ Ta ñakoto va'aj ñoo ña, ta xini ku'a ní ñoq kitj nandoso rí ñoq manta yó'o. Kitj yó'o kúu tí yoo komi xa'a, ta xí'in kitj tiyukú, ta xí'in kitj tí ñoo tixin xika ñoq ño'o, ta xí'in kitj tí ndáchi ñoyívi kaa. ⁷ Ta saá xini so'oj ñii to'on

ña nika'an xí'inj, kachí ña: "Tata Pedro, nakundichi ún ta koto ún ndi'i kitj yó'o, ta tün ún ñii rí, ka'ni ún rí, ta kasa va'a ún rí, ta kuxu ún rí." ⁸ Ta yij ndakuijn, kachij saá: "Tata, on kivi ke'éj saá ña kuxuj kitj yó'o, chi nda lo'o on vása ní-xixij koñu kitj tí ká'an ndayí ña nítta tãMoisés ña kúu rí kitj tí kini noo Ndios", kachij nika'anj. ⁹ Ta nika'an tuku to'on ña kixi ñoyívi njno xí'inj, kachí ña saá: "On vá'a ka ka'an ún ndí kitj kini kúu rí, chí Ndios xa ndasa ndii ra ndi'i kitj", kachí to'on xí'inj. ¹⁰ Ta ovj ka yichj ñii kiva saá njtjivi ñayó'o nooj. Ta ndi'i xinj ña, ta ndikó ndi'i ña njtjivi nooj yó'o ku'a'an ndaa ña ñoyívi njno. ¹¹ Tá mií saá ta unj nataa na kee ñoo Cesarea vaxi na nándukú na yij, ta kixaa na ve'e noo yóoj. ¹² Ta nika'an Níma Ndios xí'inj: "Nda lo'o on kuyiví ún ko'on ún xí'in nataa yó'o", kachí Níma Ndios xí'inj. Ta ñño nataa ñaño Jope na kúu na ndikon yichj taJesús, nixa'an na xí'inj ñoo Cesarea ve'e ñii taa tã nani Cornelio. ¹³ Ta tayó'o ndato'on ra xí'in ndi njtjivi ñii ñaángel noo ra, ta nika'an ña xí'in ra, kachí ña saá: "Tiví ún nataa ña ko'on na ñoo Jope ña naní'i na ñii taa tã nani Simón, ta inkã kivi tayó'o kúu Pedro. ¹⁴ Ta tayó'o ndato'on ra xí'in ún ta xí'in nave'e ún to'on ña ká'an ndasaá kuchiño sakaku Ndios ndi'i ndó", kachí ñaángel xí'in ra. ¹⁵ Ta saá tá kixaa ndj ve'e tayó'o ñoo Cesarea, ta kixá'á ká'anj xí'in njvi yó'o, ta kixaa Níma Ndios noo ndi'i na. Ñii kiva ndatán kixaa Níma Ndios noo mji yó ña kutaku ña ini yó, saá kixaa ña noo nakán. ¹⁶ Ta saá naká'anj to'on ña nika'an taJesús kivi kachí ra saá: "Ndixa taJuan sakuchu ra njvi xí'in takuí, ta ñii kivi ña vaxi ndó'ó kuchu ndó xí'in Níma Ndios", kachí taJesús. ¹⁷ Ta saá kundaa inj ñii kiva ndatán

saní'i Ndios Níma ra ña kutaku ña ini yó chí kandixa yó Jesucristo, Taa tãKá'no noo yó, saá saní'i ra Níma ra njvi kán chí kandixa na Jesucristo. Ta on koó ndayí kómij ña kasi noo ña kóni Ndios ke'é ra —kachí tãPedro xí'in na.

¹⁸ Kivi ndi'i xinj so'o na to'on ña ndato'on tãPedro xí'in na, ta saá njyaa yu'u na, ta on vása ká'an kuáchí ka na xí'in ra. Nda vika, kixá'á na kisa ká'no na Ndios, kachí na saá:

—Vitin Ndios taxi ra ndayí nda'a njvi na on sjivi najudío kúu ña kuchiño ndikó ini na ta kivi na yichj ra. Ta saá Ndios sakaku ra na ña kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi —kachí nayó'o, na kúu na kándixa taJesús, na táku ñoo Jerusalén.

To'on yó'o ká'an ndi to'on va'a xa'a taJesús nixaa ña nda ñoo Antioquia

¹⁹ Ta ndi'i njixij tãEsteban, ta najudío ñaño Jerusalén kixá'á na sáxo'vi ní na njvi na ndikon yichj taJesús. Ta saá njvi yó'o na kándixa taJesús, kee na ku'a'an na, njixta ní'no na ña táku na inkã ñoo. Ta sava na nixaa na táku na ku'a'a ní ñoo ña ñó'o estado Fenicia, sava na nixaa na táku na isla ña nani Chipre, ta sava na nixaa na táku na ñoo Antioquia. Ta ñii ñii ñoo noo nixaa na, ta nika'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús, ta ndato'on na to'on yó'o ndasaá kuiti xí'in najudío natá'an na, ta on vása ní-ka'an na ña xí'in inkã njvi na on sjivi najudío kúu. ²⁰ Ta saá ni, sava njvi na kándixa taJesús na táku isla Chipre xí'in inkã na táku ñoo Cirene, nayó'o kee na ku'a'an na nda ñoo Antioquia. Tá nixaa na ñoo yó'o, ta kixá'á na ká'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús noo njvi na on vása kúu najudío. ²¹ Ta Ndios taxi ra ndee ra nda'a njvi yó'o ña va'a ka'an ndoso na to'on ra noo njvi ñoo yó'o, ta saá ku'a'a ní njvi

sandakoo na yichí yatá xíka na, ta nandikó ini na ta kándixa na taJesús.

²² Ta nivi na ndíkõn yichí taJesús na táku ñoo Jerusalén, kivi xini so'o nayó'o ndí xa ku'a ní nivi na õn sivi najudío kúu, kándixa na taJesús, ta saá t'í'ví na taBernabé ku'a'an ra nda ñoo Antioquía. ²³ Tá kixaa taBernabé ñoo yó'o, ta xini ra ndí'i ñava'a xa ke'é Ndios xí'in nivi na kándixa taJesús ñoo yó'o, ta kúsiy ní ini ra xini ra ñayó'o. Ta nika'an ra xí'in nayó'o, káchí ra saá:

—Ndino'o ini ndó kundikõn ndó ko'on ndó yichí taJesús, Taa taKá'no nõõ yó, ta õn sandakoo ndó yichí ra, ta ñii ñii kivi vivii ka kundikõn ndó yichí ra —káchí ra xí'in na.

²⁴ Ta ñii taa ta va'a ní kúu taBernabé, ndino'o ní ndaa ini ra Ndios, ta chutú ní Nima Ndios ini ra. Ta saá ku'a ní nivi xini so'o na to'on ña nika'an ra, ta nandikó ini na, ta kándixa na taJesús.

²⁵ Ta saá kee taBernabé ku'a'an ra nda ñoo Tarso ña nandukú ra taSaulo. Tá nixaa ra ñoo yó'o ta naní'i ra taSaulo, ta ndikó ovi na saá, kixaa na ñoo Antioquía.

²⁶ Ta ñii kuyá nixiyo taBernabé xí'in taSaulo ñoo Antioquía yó'o, ta nákutá'an na xí'in nivi na kándixa taJesús, ta ovi na saá sáná'a na ku'a ní nivi xa'a yichí taJesús. Ta ñoo Antioquía yó'o kúu ñoo nõõ kixá'á nivi sakunani na cristiano, nivi na ndíkõn yichí taJesús.

²⁷ Tá taBernabé xí'in taSaulo yóo ka na ñoo Antioquía, ta sava nataa na kúu naprofeta, kee na ñoo Jerusalén ña ku'a'an na ñoo Antioquía. Ta saá kixaa na ñoo yó'o. ²⁸ Ñii taprofeta yó'o naní ra Agabo, ta Nima Ndios nika'an ña xí'in ra, ta saá tayó'o nakundichi

ra ta nika'an ndoso ra to'on Ndios ña naki'in ra, ta káchí ra saá xí'in nivi:

—Vaxi kivi ña ndee ní kunakaa soko ndí'i saá ñoo válí xí'in ndí'i saá ñoo ná'no ña ndá'vi ndaa ñoo Roma —káchí taAgabo xí'in na.

Ta ndixa saá kundivi, chi ndee ní xinakaa soko kuyá xa'nda chiño tarey César Claudio nõõ ndí'i ñoo ña ndá'vi ndaa ñoo Roma.

²⁹ Kivi xini so'o na to'on Ndios yó'o ña nika'an taAgabo, ta nivi na ndíkõn yichí taJesús nakoo yu'ú na ta chikaa ini na ña ti'ví na si'un ko'on nda'a nivi na ndíkõn yichí taJesús na táku ñoo estado Judea ña chindee ña'á na. Ta ñii ñii nivi taxi na si'un yó'o ndatán yóo ña kómí na. ³⁰ Ta saá taxi na si'un ña xa nakaya na nda'a taBernabé xí'in taSaulo, ta t'í'ví na ovi nataa yó'o ku'a'an na xí'in si'un nda ñoo Jerusalén, ña taxi na ña nda'a nataa naxikua'a na kúu na ndiso chiño xí'in nivi na ndíkõn yichí taJesús na táku ñoo yó'o.

12

To'on yó'o ká'an ndí xa'ni na taJacobo ta chikaa na taPedro ini ve'e kaa

¹ Ta mii kuyá saá tarey Herodes Agripa kixá'á ra saxo'vi ní ra sava nivi na ndíkõn yichí taJesús. ² Ta xa'nda chiño ra ndí xí'in espada ka'ni na taJacobo, taa ta xikuu ñii ta uxu ovi ta nixika xí'in taJesús, ta xikuu ra ñani taapóstol Juan.

³ Tá tarey Herodes kunda'a ini ra ndí najudío na táku ñoo Jerusalén kúsiy ní ini na xa'a ña nixi'í taJacobo, ta saá xa'nda chiño ra ña tiin na taPedro ta chikaa na ra ini ve'e kaa. Ñayó'o ke'é na tá xa nitondaa yatin kivi ña sákana najudío viko Pascua,* ta ñii semana viko yó'o najudío xíxi na

* **12:3** Pascua najudío kána ña uxá kivi xa'a ña náka'an na ndasaá Ndios saka'ka ra naxii sikuá na nõõ nañoõ Egipto kuyá xina'á.

sita va'a ña on koó levadura kómí.
 4 Ta saá tarey Herodes xa'nda chiño ra nõõ komi ti'vi natropa ña kundaa va'a na taPedro ini ve'e kaa. Komi natropa kúu ñii ti'vi, ta ñii ti'vi nayó'o yóo na ndáa na taPedro iño hora, ta saá ndikõn vaxi inkã ti'vi, ta ñii ñii ti'vi natropa yó'o ndáa na ra iño hora, ta saá xinq ñii kivi. Xani sinj tarey Herodes táná ndi'viko Pascua, ta saá tava ra taPedro ve'e kaa, ta kasa nani ra xa'a kuachi ra nõõ nivi. 5 Ta taPedro yóo ra nákaa ra ini ve'e kaa, ta nivi na ndikõn yichj tãjesús xí'in ña ndino'o ní ini na ká'an na, xáku ndá'ví na nõõ Ndios ña chindee ra taPedro.

Tõ'on yó'o ká'an ndasaá kee taPedro ini ve'e kaa

6 Ta nitõndaã ñoó, ta tarey Herodes xa chitõni ra inkã kivi tava ra taPedro ini ve'e kaa, ña ko'on ra kundichi ra nõõ nivi, ta kasa nani tarey yó'o xa'a kuachi ra. Ta mji ñoó yó'o yóo taPedro kisin ra ma'ñoõ ovi natropa, chi nó'ni sikon nda'a kua'á ra xí'in cadena ña nó'ni sikon nda'a ñii tãropa xí'in ra, ta nó'ni sikon nda'a yitin ra xí'in inkã cadena ña nó'ni sikon nda'a inkã tãropa xí'in ra, ta inkã ovi natropa yóo na ndáa na yé'é ve'e kaa yó'o. 7 Ta xati'va nitivi ñii ñaángel ña kixi nõõ Ndios, ta náye'e tivi ini ve'e kaa. Ta ñaángel xí'in nda'a ña sakanda lo'o ña sijn taPedro, ta sanakáxin ña ini ra. Ta njka'an ñaángel xí'in ra, káchí ña saá:

—¡Kama ún! ¡Nakundichi ún vitin!

Ta saá xandikõn nakoyo cadena ña xino'ni sikon nda'a taPedro. 8 Ta njka'an ñaángel xí'in ra:

—Nakundixin ún tikõto ún, ta nataan ún nduxan xa'a ún.

Tá ke'é taPedro saá, ta tuku njka'an ñaángel xí'in ra:

—Nakundixin ún capa ún, ta na'a, kixi ún sataj —káchí ñaángel xí'in taPedro.

9 Ta saá xindikõn taPedro sata ñaángel, keta ra ve'e kaa. Ta on vása ní-kundaa ini taPedro an ña ndixa kúu ña ndí ñii ñaángel kixaa ña nõõ ra ta chindee ña ra, chi kuiti xáni sinj ra ndí ñii ña nitivi nõõ ra kúu ña. 10 Ta ñaángel xí'in taPedro ku'a'an na, ta njya'a na nõõ yóo tãropa tãnoó, ta saá njya'a na nõõ yóo tãropa taõvi, ta saá yá'a na ku'a'an na nõõ yóo yé'é ve'e kaa, ta saá naxõnã mji yé'é kaa ña ká'no yó'o, ta kee na ku'a'an ndikã na yichj ñoo yó'o. Tá ku'a'an lo'o na, ta ñaángel sandakoo mató'ón ña taPedro. 11 Ta saá nakáxin ini taPedro, ta kundaa va'a ini ra yu kúu ña ndõ'o ra. Ta njka'an ra xí'in mji ra, káchí ra saá:

—Vitin kundaã va'a ini yó ndí Ndios ndixa ti'vi ra ñii ñaángel ña kixi ña sakaku ña mji yon nõõ ndee taHerodes, ta nõõ ña on vá'a ña kóni ke'é najudío xí'in yó —káchí taPedro, ká'an ra xí'in mji ra.

12 Tá ndi'viko kundaa ini ra ñayó'o, ta saá naki'in ra yichj ta njxaa ra ve'e ñaMaría, ña kúu si'í taJuan Marcos. Ve'e ñayó'o nakutá'an ku'a'a ní nivi na ndikõn yichj taJesús, ta yóo na ká'an na ndúkú na nõõ Ndios xa'a taPedro. 13 Ta kixaa taPedro ve'e yó'o, ta kãna ra nivi na ve'e yó'o, ta kixi ñii ña'a ña namí Rode, ña kisa chiño nõõ nave'e yó'o kúu ña. Kixi ña koto ña yu kúu na kãna. 14 Ta nakoni ña tõ'on taPedro kúu ña, ta nãdoso ña nakuiná ña yé'é, saá chi kúsiñ ní ini ña xa'a ña kixaa taPedro. Ta kama ndikó ña ku'a'an ña ndatõ'on ña xí'in na ndóo ini ve'e ndí ñindichi taPedro yé'é.

15 Ta nivi na yóo yó'o on vása kãndixa na tõ'on ña ká'an ña, ta njka'an na xí'in ña, káchí na saá:

—Ñá sána sɨnɨ kúu yó'ó —káchí na xí'in ñá.

Ta ndakuijn ñá, nɨkə'an ñá:

—Mji ña ndixa ndaa kúu ña ká'anɨ xí'in ndó ndí tɔPedro kúu tɔ ñíndichi yé'é.

Ta tuku ndakuijn na, ká'an na xí'in ñá:

—On sɨví tɔPedro kúu ra. Ndá kuiti níma tɔPedro kúu ña —káchí na xí'in ñá.

¹⁶ Tá mií ká'an kə na, ta tɔPedro ñíndichi yé'é, ta on vása sándakoo ra kána ra nɨvi ve'e yó'o. Ta saá nɨxə'an na nəkóná na yé'é. Tá xɨni na ndí ndixa tɔPedro kúu ra, ta naka'nda ní ini na xito na nɔɔ ra. ¹⁷ Tá nɨxika nda'a tɔPedro nɔɔ na ña on kə'an kə na ndə ñii tɔ'on. Ta saá nəkuiiná na yé'é, ta nɨkɨ'vi ra ini ve'e, ta kɨxá'á ra ndátɔ'on ra xí'in na ndasaá ke'é Ndios ñava'a xí'in ra ña kuchiño kee ndíkə ra ve'e kəa. Tá ndí'i ndátɔ'on tɔPedro tɔ'on yó'o, ta nɨkə'an kə ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ta xí'in tɔSantiago† ta xí'in inkə nañani yó ta xí'in náki'va yó na kándixa tɔJesús, ndátɔ'on ndó ndí'i ña ndo'oj —káchí tɔPedro xí'in na.

Tá ndí'i ñayó'o, ta kəe tɔPedro, kuə'an ra inkə xiiña.

¹⁸ Nɨtɨvi inkə kɨvi, ta ndí'i natropa na ndaa ve'e kəa, naka'nda ní ini na chi on kɔó kə tɔPedro ini ve'e kəa, ta ñii síso na ndákə tɔ'on tá'an na ndasaá kúu kəta ra ve'e kəa yó'o. ¹⁹ Ta tɔrey Herodes xə'nda chiño ra nɔɔ inkə natropa ña kɔ'on na nandukú na tɔPedro. Ta nɨxə'an na, ta nɨ-kuchiño naní'i na ra. Ta saá tɔrey Herodes kəna ra natropa na xɨkuu na xɨndaa tɔPedro, vaɨi na nɔɔ ra. Tá kɨxaə na nɔɔ ra, ta nɨndakə tɔ'on va'a ra na ndasaá kuchiño kəta təa tə xɨnakaə ini ve'e kəa. Ta ndí'i nɨkə'an ra xí'in natropa yó'o, ta saá xə'nda chiño ra ña kɨvi ndí'i nayó'o na xɨkuu

na xɨndaa tɔPedro ini ve'e kəa, chi xáni sɨnɨ ra ndí nayó'o kúu na tɔxi kəta tɔPedro. Ta nɨya'a lo'o kɨvi, ta saá tɔrey Herodes kəe ra ñoo estado Judea ta kuə'an ra ndə ñoo Cesarea kutakɨ ra.

Tɔ'on yó'o ká'an ndasaá nɨxi'i tɔrey Herodes

²⁰ Ta tɔrey Herodes sáə ní ini ra xíini ra nɨvi naño Tiro xí'in naño Sidón. Ta saá naño yó'o nəkutá'an na, ta nɨkə'an tá'an na ndasaá koo ke'é na ña tuku nakutá'an va'a na xí'in tɔrey yó'o. Ta nɨxiyo ñii taká'no, təa tə ndiso chiño xí'in kuə'a ní chiño tɔrey Herodes kúu ra, ta tɔyó'o naní ra Blasto. Ta nɨvi naño Tiro xí'in naño Sidón nɨxaə na nɔɔ tɔBlasto, ta nɨkə'an na xí'in ra ndúkú na nɔɔ ra ña chindeé ra na ña kuchiño nakutá'an va'a na xí'in tɔrey. Saá chi kuə'a ní ña xɨnɨ ñó'ó nɨvi naño Tiro xí'in naño Sidón kúu ña sáta na nɔɔ nɨvi na tákɨ ñoo nɔɔ xá'nda chiño tɔrey Herodes. ²¹ Ta saá tɔrey Herodes ñii kɨvi nəkoo yu'ú ra ña nakutá'an ra xí'in nɨvi naño Tiro xí'in naño Sidón, ta nəkundixin ra tikotɔ va'a ña livi ndixin mji narey, ta xɨkoo ra táyi ká'no tón tɔ'ó ta nɨkə'an ra xí'in nɨvi na nəkutá'an yó'o. ²² Tá xɨnɨ sɔ'o na tɔ'on ká'an ra, ta xí'in ndí'i ndee na nɨkə'an na, káchí na saá:

—On sɨví taa ñoyívi yó'o kúu təa tə ká'an yó'o, chi ñii ndios kúu ña ká'an yó'o —káchí na, ká'an na xa'a tɔrey Herodes.

²³ Tá mií xandikɔn saá ñii ñaángel satakue'e ña xí'in kue'e tikusú tɔHerodes yó'o, ta nɨxi'i ra. Saá nɨndo'o ra chi kóni ra naki'in ra ñatɔ'ó ña kúu ñatɔ'ó Ndios.

²⁴ Ta tɔ'on va'a Ndios ña ká'an xa'a Jesucristo nɨxɨtə ní'nó kə ña, ta kuə'a ní kə nɨvi kəndixa na ña.

²⁵ Tá tɔBernabé xí'in tɔSaulo sandi'i na chiño ke'é na ñoo Jerusalén, ta kəe na kuəno'o na

† 12:17 TɔSantiago, inkə kɨvi ra kúu Jacobo.

ño Antioquía, ta kuá'an taJuan xí'in na, ta inka kivi taJuan yó'o kúu Marcos.

13

Tq'on yó'o ká'an ndi taSaulo xí'in taBernabé kee na kuá'an na kuá'a ní ñoo ña ndato'on na xí'in nivi tq'on va'a xa'a taJesus

1 Ñoo Antioquía nixiyo kuá'a ní nivi na ndikõn yichi taJesus ta nákutá'an na xa'a ña kisa ká'no na Ndios. Sava nivi yó'o kúu naprofeta, ta kúu na namaestro na sáná'a nivi tq'on Ndios. Ta saá taBernabé, taSaulo, taSimón (inka kivi ká'an na xí'in taSimón kúu taToón), taLucio taño Cirene kúu ra, ta taManaén (ta ta ñii káchí xa'no xí'in tarey Herodes Antipas kúu ra),* ndi'i nataa yó'o kúu na naprofeta ta kúu na namaestro na kisa ndivi chiño nõ nivi na kándixa taJesus na nákutá'an ñoo Antioquía yó'o. 2 Ta nitõnda ñii kivi nivi na kándixa taJesus na táku ñoo Antioquía nákutá'an na xa'a ña kisa ká'no na Ndios, ta yóo so'on na ká'an na xí'in Ndios, ta saá nika'an Nímã Ndios xí'in na, káchí ña:

—Xa kanaj taBernabé xí'in taSaulo ña kasa ndivi na chiño ña xini ñó'ó ní nõõj. Ta vitin ndó'ó, va'a sakuiso chiño ndó na ña ko'on na kasa ndivi na chiño yó'o —káchí Nímã Ndios xí'in nivi na ndikõn yichi taJesus na nákutá'an ñoo Antioquía.

3 Ta saá yóo so'on ka na, ta ká'an na ndúkú na nõõ Ndios xa'a taBernabé xí'in taSaulo. Ta ndi'i ke'é na saá, ta chiso na nda'a na sijn taSaulo xí'in sijn taBernabé, ta tvi'vi ña'á na ña ko'on na kasa ndivi na chiño ña xa kana Ndios na ke'é na.

Tq'on yó'o ká'an ndi naapóstol ká'an ndoso na tq'on Ndios nõõ nivi isla Chipre

4 Ta Nímã Ndios kúu ña ní'i yichi na ña kuá'an na kasa ndivi na chiño Ndios. Ta saá taSaulo xí'in taBernabé kee na kuá'an na ta nixa na ñoo Seleucia, ta ndaa na ñii tón barco, ta kuá'an na ta nixa na ñoo ña naní Salamina. Ñoo yó'o nákaa ña nõõ ño'õ ña kúu isla Chipre. 5 Ta nixa na ñoo yó'o, ta nixa'an na ñii ñii ve'e ño'õ sinagoga najudío, ta nika'an ndoso na tq'on Ndios nõõ nivi na nákutá'an yó'o. Ta ndikõn tuku taJuan Marcos kuá'an ra xí'in taSaulo ta xí'in taBernabé ña chindee ña'á ra. 6 Ta saá naki'in na kuá'an na ta nija'a na ñii ñii ñoo nda nixa na ñoo Pafos, ña nákaa inka tá'vi isla Chipre. Ta ñoo yó'o nákutá'an na xí'in ñii tajudío, ta ta kisa chiño xí'in magia kúu ra, ta kúu ra ñii taprofeta vatá ta sándá'vi nivi, ta naní ra Barjesús. 7 Ta tayó'o kúu ra ta ta yóo va'a xí'in tagobernador Sergio Paulo, ta tagobernador yó'o kúu ra ta ta ndichí ní sijn. Ta saá tagobernador yó'o kana ra taBernabé xí'in taSaulo ña kixi na nõõ ra chi kóni ra konj so'o ra tq'on Ndios. Tá kixa na nõõ tagobernador yó'o, 8 ta yóo tamago Barjesús xí'in ra. (Ta inka kivi Barjesús tq'on griego kúu Elimas.) Ta tamago yó'o chikaa ra ndee ña kasi ra ña õn kandixa tagobernador tq'on Ndios ña ndato'on naapóstol xí'in ra, chi taElimas yó'o õn xijn ra taxi ra ña tagobernador kivi ra yichi taJesus. 9 Ta taSaulo (ta inka kivi ra kúu Pablo), chútú ní ini ra xí'in Nímã Ndios, ta saá nakoto kaxín ra nõõ taElimas ta nika'an ra xí'in ra, 10 káchí ra saá:

—¡Yó'ó kúu ta ta ndikõn yichi ñanima ndiva'a ká'no! Yó'ó kúu

* 13:1 Mji taHerodes Antipas yó'o kúu ra ta ta xa'ni taJuan ta ta sakuchu nivi xina'á.

taa ta kisa toon noo ndi'i ñandaa. Taa ta sándá'vi ñivi kúu ún, taa ta vatá kúu ún. ¿Ndachun on xini ún sandakoo ún ña sándá'vi ún ñivi?, chi ndi'i saá kivi ndúkú ndeé ún ndasaá sativi ún yichi Ndios ña kúu ñandaa, ta kóni ún sanduu ún ña yichi on vá'a. ¹¹ Ta xa'a ñayó'o, vitin Ndios saxo'vi ra yó'o, ta kukuáá nduchu noo ún ña on kivi ka koto ún ndasaá ye'e ño'o ndivi, ta saá koo ún nda kixaa kivi ña chitóni Ndios sandúva'a ra nduchú noo ún —káchí taPablo xí'in taElimas.

Ta xandikon saá kixaa ña kúnaa noo taElimas, chi kukuáá nduchu noo ra. Saá chi nda lo'o ka on vása tívi xito ra, tãnda xika kuáá nda'a ra, ndúkú ra ñivi ña tiin na nda'a ra ta kuni'i na yichi ra ko'on ra. ¹² Tá xini tagobernador ña ndo'o taElimas, ta saá ñandikó ini ra, ta kãdixa ra taJesús ta kixá'a ra ndikon ra yichi ra. Ta xí'in ñasii ini ra ta xí'in ña ñaka'nda ini ra, xini so'o ra to'on ña saná'a taPablo xa'a taJesús xí'in ra.

To'on yó'o ká'an xa'a taPablo ta xí'in taBernabé ña ñixaa na ñoo Antioquia ña nákaa estado Pisidia

¹³ Ta saá taPablo kee ra ñoo Pafos kuá'an ra xí'in natá'an ra, ta ndaa na ñii tón barco, ta kuá'an na nda ñoo Perge, ña nákaa estado Panfilia. Ta ñoo yó'o taJuan Marcos sandakoo ra naapóstol, ta ñandikó ra kuano'o ra ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta saá ñaki'in taPablo kuá'an ra xí'in natá'an ra nda ñoo Antioquia ña nákaa estado Pisidia. Tá ñitõnda kivi yii ña nákindée najudío, ta saá kuá'an naapóstol yó'o ve'e ño'o sinagoga ña nákaa ñoo yó'o, ta ñixaa na ta xikundoo na. ¹⁵ Ta saá ñii taa ñakundichi ra ta ka'vi ra lo'o to'on Ndios ña ñitaa taMoisés, ta ka'vi ra lo'o to'on Ndios ña ñitaa inkã taprofeta xina'a ña xini so'o ñivi na ndoo yó'o. Ta ndi'i

ka'vi tayó'o, ta naná'no ve'e ño'o sinagoga yó'o ñika'an na xí'in naapóstol, káchí na saá xí'in na:

—Tata natá'an yó, tá yóo ka to'on ña ka'an ndó ña chikaa ndó ndeé ini ndi, ta saá vitin ndúkú ndi noo ndó ña ka'an ndó ndato'on ndó xí'in ndi —káchí naná'no ve'e ño'o sinagoga xí'in taPablo ta xí'in taBernabé.

¹⁶ Ta saá taPablo ñakundichi ra ta ñixika nda'a ra noo ñivi na ñakutá'an yó'o ña tásii koo yu'u na. Ta saá kixá'a ra ka'an ra, ndato'on ra xí'in na:

—Tata natá'an yó, ndó'o na kúu ñivi sa'ya ñani sikuá taIsrael, ta xí'in ndó'o, ñivi na kisa to'o Ndios, vará on vása kúu ndó ñivi ñaño Israel, ndúkú noo ndi'i ndó ña koni so'o ndó to'on ña ka'an ndato'on xí'in ndó vitin.

¹⁷ Ndato'on xí'in ndó ndasaá ke'e Ndios kuyã xina'a xí'in naxii sikuá mii yó ñivi naIsrael. Saá chi Ndios ñakaxin ra naIsrael ña kuu na ñivi na ndikon ña'a. Ta kivi xitaku na ñoo Egipto, ta Ndios ke'e ra ñava'a xí'in na ña kuni na, ta nduu na kuá'a ní ñivi. Ta saá xikuu na naesclavo, na on vása xikomí ndayí ña sandakoo na ña yo'vi kisa chiño na noo napatrón na, ta ñixo'vi ní na. Ta saá xí'in ndeé ra, Ndios tava ra ndi'i naIsrael ña kee na ñoo Egipto, ta kuá'an ndika na. ¹⁸ Ta saá ovi siko kuyã kundeé ini Ndios noo ña on vá'a ke'e na kivi ñixika na yukú yichi. Ta saá ni, xinda ra na ta kisa maní ra na. ¹⁹ Ta saá kixaa na noo ño'o ña ñani Canaán, ta Ndios chindeé ra naIsrael ña sandi'i na xa'a ñivi na kúu uxã ti'vi ná'no na xitaku noo ño'o Canaán yó'o, ta taxi ra ño'o Canaán yó'o nduu ña ño'o ñivi naIsrael na xikuu xii sikuá yó. ²⁰ Ta saá, komi ciento ovi siko uxu kuyã, najuez xikuu ñivi naná'no noo naIsrael, ta xa'nda chiño na noo na. Ta saá taprofeta Samuel xikuu ra tachiño ká'no noo naIsrael. ²¹ Ta saá

naIsrael nakuuta na, ta ñii toon ndukú na nõõ tãSamuel ña taxi ra ñii tãa kuu ra tãrey nõõ na. Ñakán Ndios taxi ra ndayí nda'ã tãSaúl ña xikuu ra tãrey ta xã'nda chiño ra nõõ na. Ta tãSaúl yó'o xikuu ra sa'ya tãCis, ta kúu ra tãtã'an ñii ti'vi ñivi naIsrael, ña naní tribu Benjamín. Ta tãrey Saúl xã'nda chiño ra nõõ naIsrael õvi siko kujya. ²² Ta saá Ndios kindaa ra ndayí nda'ã tãSaúl, ta taxi ra ndayí yó'o nda'ã tãDavid, ta xikuu ra tãrey ta xã'nda chiño nõõ naIsrael. Ta ñika'an Ndios xa'ã tãDavid, kachí ra saá: “Ndátán yóo ini, saá yóo ini tãDavid, tã kúu sa'ya tãIsaí, ta kúsii ní ini xini ra, ta ndixa kasa ndivi ndi' ra ña kónij”, kachí Ndios xa'ã tãrey David. ²³ Tãrey David yó'o xikuu xii síkuá tãJesús, tã tã ti'vi Ndios ña sakaku ra ñivi naIsrael. Ta xí'in ña ke'é ra saá, Ndios kisa ndivi ra ña kindoo ra xí'in naxii síkuá yó. ²⁴ Tá õn tã'an ka kixaa tãJesús ña kasa ndivi ra chiño ña taxi Ndios nda'ã ra, ta kixi si'na tãJuan, ta ñika'an ndoso ra tã'on Ndios nõõ ñivi nañoõ Israel. Ñika'an ra xí'in na ndí xini ñó'ó nandikó ini na, ta sandakoo na yichí ña õn vá'a xika na, ta saá kixi na kuchu na. ²⁵ Tá xa yatin ñitõndaã kivi ña ndi' chiño tãJuan, ta saá ñindaã tã'on ra ñivi, kachí ra saá xí'in na: “¿Yukía xani sijní ndó xa'ã? ¿Yu kúu, kachí ndó? Chi õn sivi yi'j kúu tã tã ti'vi Ndios vaxi sakaku ñivi ñoyívi yó'o. Saá chi tã tã ti'vi Ndios vaxi sakaku mji yó vaxi ra sãtã. Tã tã kã'no ní ka nõõ kúu ra, ta yi'j kúu tã tã ñinõ ní ka nõõ ra. Yi'j kúu tã tã kisa chiño kuiti nõõ ra”, kachí tãJuan xí'in na.

²⁶ 'Ndó'ó, nañoõ, najudío na kúu sa'ya ñani síkuá tãAbraham, ta ndó'ó ñivi na kisa tã'ó Ndios, ta õn sivi najudío kúu ndó, vitin kã'an ndoso nõõ ndi' ndó ndí Ndios xa ti'vi ra tã'on ra kixaa

ña nõõ yó, ta tã'on yó'o kã'an ña ndasaá tãJesús kuchiño sakaku ra ndi' yó. ²⁷ Ta saá ni, ñivi nañoõ Jerusalén ta xí'in nachiño ná'no nõõ na, ñi-kundaã ini na yu kúu tãJesús, ni õn vása ní-kundaã ini na yukia kachí tã'on Ndios ña ñitaa na xina'ã xa'ã tã tã ti'vi Ndios sakaku ra mji yó. Vará mji tã'on Ndios yó'o kã'vi najudío ve'e ñõ'o sinagoga ñii ñii kivi yii ña nákindée na, ta õn vása ní-kundaã ini na ndí tãJesús kúu tã tã kã'an tã'on Ndios xa'ã. Ñakán ñika'an na ndí xini ñó'ó kivi tãJesús. Ta xí'in ña ke'é na saá, kisa ndivi na tã'on Ndios ña ñitaa naprofeta xina'ã. ²⁸ Vará õn vása ní-naní na kuachi tãJesús ña taxi ka'ni na ra, ta ndukú na nõõ tãgobrador Pilato taxi ra ndayí nda'ã na ña ka'ni na tãJesús. ²⁹ Ta saá, tá ndi' kundivi ndi' tã'on Ndios ña kã'an xa'ã ña kundo'o tãJesús, ta saá ñixi'j ra, ta sanoo na yiki koõu ra nda'ã tón cruz ta sanduxun na ña tixin kavua. ³⁰ Tá ñiya'a lo'o kivi, ta Ndios sanatakú ra tãJesús. ³¹ Tá ndi' natakú ra, ta kua'ã kivi ñixiyo ra ñoyívi yó'o, ta kua'ã yichí ñitivi ra nõõ ñivi na kúu na xa ñixika xí'in ra estado Galilea tãnda ñoo Jerusalén kivi tá õn tã'an kivi ra nda'ã tón cruz. Ta vitin ñivi yó'o kúu na ndakuijn ndí ndixa natakú ra, ta ndátõ'on na xa'ã ra nõõ ndi' nañoõ Israel.

³² 'Ta vitin ndátõ'on ndi xí'in ndó tã'on va'ã ndí Ndios xa kisa ndivi ra ña kindoo ra xina'ã xí'in naxii síkuá mji yó na kúu naIsrael. ³³ Saá chi sanatakú ra tãJesús, ta xí'in ñayó'o sán'a ra ndí tãJesús kúu tã tã ñakaxin ra sakaku ñivi. Ñii kiva saá sán'a ñii xiiña nõõ tã'on Ndios ña kúu Salmo õvi, nõõ ñitaa na tã'on ña ñika'an Ndios xí'in tã tã ñakaxin ra. Tã'on Ndios yó'o kachí ña saá: “Yó'ó kúu Sa'ya, ta chitónij ndí

kivj vitin xí'in ndi'i kivj ña vaxi kúu j Yivá ún", kachí Ndios, ñitaa na xina'á. ³⁴ Ndios sanataku ra ta Jesús, ta nda ñii kivj ña vaxi on kivj ka ra ni on ta'yi yiki koñu ra. Ta xí'in ña sanataku ra ta Jesús saá, Ndios kisa ndivi ra to'on ra ña ñitaa na xina'á, kachí ra saá: "Ndixa xa'a mji ndó kasa ndivi ñava'a ña kúu ña kindooj xí'in tarey David", kachí Ndios. ³⁵ Ta inká xiiña noo to'on Ndios ña naní Salmos, vaxi to'on ña kachí saá: "Tata Ndios, tá kixaa kivj ña kivj ta tayji ta kisa chiño noo ún, ta nduxun ra, ta ndixa on taxi ún ña ta'yi yiki koñu ra", kachí ña. ³⁶ Ta kundaq ini yó ndí to'on yó'o on vása ká'an ña xa'a tarey David. Saá chi tá ndi'i kisa ndivi tarey David ña chitóni Ndios, ta saá ñixi'i ra, ta sanduxun na yiki koñu ra, ta ñita'yi yiki koñu ra. ³⁷ Ta ta Jesús, vará ñixi'i ra, ta on vása ní-ta'yi yiki koñu ra, chi Ndios sanataku ña'á ra. ³⁸ Natá'an yó, xini ñó'ó kundaq ini ndó to'on yó'o: Ndixa ta Jesús ñixi'i ra xa'a kuachi yó, ta xa'a ña ke'é ra saá, Ndios kuchiño kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó. ³⁹ Saá chi tá kandixa yó ta Jesús, Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó ta sanduu ra yó ñivi na ndii noo ra. Ta xa'a ñayó'o kundaq ini yó ndí ta Jesús xa kisa ndivi ra chiño ña on vása kuchiño kasa ndivi ndayí Ndios ña kúu ña ñitaa ta Moisés xina'á. ⁴⁰ Vitin kuenda ní koo ndó kotq on kua'a ndó kandixa ndó to'on yó'o, ta saá kundivi xí'in ndó ña ñika'an Ndios xa'a ñivi na toon ní ini, chi naprofeta ñitaa na to'on Ndios ña kachí saá:

⁴¹ Ndó'ó, tá kúu ndó ñivi na xáku ndaa yi'i, ta ta kúu Ndios,

vitin kuyi'ví ndó ta naka'nda ini ndó.

Ta va'a kono ndó kotq on xiká ndó kotq yo'vi ní xo'vi ndó ña vaxi.

Saá chi yi'i ke'é j ñii chiño ká'no ní kivj táku ka ndó ñoyivi noo ño'o.

Chiño yó'o ká'no ní ña, ta saá, táná koo ñivi na ndato'on xí'in ndó xa'a chiño yó'o,

ta on vása kuchiño ndó kandixa ndó ña ndato'on na, kachí Ndios, ñitaa ñii taprofeta xina'á —kachí ta Pablo, ndato'on ra xí'in ñivi na nakutá'an ve'e ño'o sinagoga yó'o.

⁴² Ta saá ta Pablo xí'in ta Bernabé kixá'á na kée na ve'e ño'o yó'o. Ta ñivi na on sivi najudío kúu, xaku ndá'ví na noo na ña kixi tuku na inká yichi ña kúu kivj yji ña nakutá'an nayó'o. Saá chi kóni na ña naapóstol yó'o nandaxin ka na to'on ña kixá'á na saná'a na noo ñivi yó'o. ⁴³ Ta saá tá kee ta Bernabé xí'in ta Pablo ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta ku'a ní ñivi kee na ndíkon na sata naapóstol yó'o noo ku'a'an nayó'o. Sava ñivi na ku'a'an sata na kúu najudío, ta sava na kúu ñivi na ndíkon yichi najudío ta ñii kachí kisa to'o na Ndios xí'in na, vará on sivi najudío kúu na. Ta Pablo xí'in ta Bernabé ndato'on na xí'in ñivi na ndíkon sata na yó'o, kachí na saá:

—Nda ñii kivj on sandakoo ndó yichi ta Jesús noo ndixa Ndios sání'i ra ndó'ó ku'a ní ñava'a —kachí naapóstol xí'in ñivi yó'o.

⁴⁴ Ta saá ñiya'a uxá kivj, ta ñitondaq inká kivj yji ña nákindée najudío. Ta saá ta Pablo xí'in ta Bernabé kixaa tuku na ve'e ño'o sinagoga noo xa nakutá'an ku'a ní ñivi. Saá chi ndi'i ñivi ñoo yó'o kixaa na ña konj so'o na to'on Ndios. ⁴⁵ Ta naná'no noo najudío, kivj xini nayó'o ndí ku'a ní ñivi nakutá'an na xa'a ña konj so'o na to'on ña saná'a naapóstol, ta chutú ní ini naná'no yó'o xí'in ñakuini. Ta saá kixá'á na kandi'va'a na xí'in ta Pablo, ta ñika'an na xí'in ra ndí on

siví ñandaa kúu to'on saná'a ra.
 46 Ta saá ndakuijn taPablo xí'in
 taBernabé, nika'an na, káchí na:

—Ndixa chiño noo ndi kúu ña
 si'na ndato'on ndi to'on Ndios
 xí'in ndó'ó na kúu natá'an yó
 najudío. Ta saá ni, vitin ndó'ó
 on xiin ndó kandixa ndó to'on
 yó'ó. Saá chi ndó'ó xáni sijn ndó
 ndí on vása ndáya'vi ndó naki'in
 ndó ñava'a saní'i Ndios ndó'ó, ña
 kúu ña kutaku ndó xí'in ra ndi'i
 saá kivi. Ñakán kía sandakoo ndi
 ndó'ó ta ko'on ndi inká xiiña noo
 táku nivi na on siví najudío kúu,
 ta ndato'on ndi to'on Ndios xí'in
 nayó'ó. 47 Chi ña ke'é ndi saá kúu
 ña xa'nda chiño Ndios noo ndi,
 kivi kachí ra:

Taxi ña nduu ndó ndatán yóo
 ño'q ña ye'e,

saá koo ndó noo nivi na on siví
 najudío kúu, na táku inká
 xiiña.

Ndatán yóo ño'q ña ye'e, ña
 kuchiño koto na yichí va'a,
 saá koo ndó'ó,

chi saná'a ndó nivi na táku inká
 xiiña ña kuni'i ndó yichí ña
 kuchiño kixaa na noo, ta
 sakakuj na,

kachí Ndios xí'in ndi —káchí
 taPablo, ndát'o'on ra xí'in nayó'ó.

48 Tá nivi na on vása kúu na-
 judío xini so'o na to'on yó'ó, ta
 kúsij ní ini na, ta kixá'a na ká'an
 na, káchí na ndí ña va'a ní kúu
 to'on Ndios. Ta ndi'i nivi na
 kúu na naqaxin Ndios xa'a ña
 kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi
 ña vaxi, nivi yó'ó kandixa na to'on
 Ndios ña xini so'o na ndato'on
 taPablo, ta kixá'a na ndikon na
 yichí Ndios. 49 Ta saá to'on Ndios
 nijita ní'no ña ndi'i saá ñoo ña
 ñó'ó estado Pisidia yó'ó. 50 Ta
 ñoo yó'ó yóo náña'a ná kúu ná
 kisa to'ó Ndios, ta kánóo to'on
 va'a xa'a ná noo nivi. Ta saá
 tuku yóo nataa naná'no na kúu
 nachíño ñoo yó'ó. Ta saá sava
 naná'no noo najudío kixaa na noo
 náña'a xí'in nataa yó'ó, ta xí'in

to'on vatá ká'an na xa'a taPablo
 ta xí'in taBernabé, chu'u ña'a na,
 ta sasaa na ndi'i nayó'ó. Ta saá
 xí'in ña sáa ní ini na, taxin na
 taPablo xí'in taBernabé ña kee na
 ñoo yó'ó ta ko'on na inká xiiña.
 51 Ta saá taPablo xí'in taBernabé
 tava na nduxan ñó'ó xa'a na, ta
 sakisin na ña, ña koyo yaa ña
 kómí ña. Ta ña ke'é na saá kóni
 kachí ña ndí nivi naño yó'ó kúu
 na ndiso kuachi chi ni-xiin na
 koni so'o na to'on Ndios. Ta saá
 taPablo xí'in taBernabé kee na ta
 ku'a'an na nda ñoo Iconio. 52 Ta
 nivi na kándixa taJesús na táku
 ñoo Antioquia nindoo na ñoo na,
 ta kúsij ní ini na, chi chútú ini na
 xí'in Níma Ndios.

14

*To'on yó'ó ká'an ndí taPablo
 xí'in taBernabé ndát'o'on na to'on
 Ndios noo nivi ñoo Iconio*

1 Tá nijaa taPablo xí'in
 taBernabé ñoo Iconio, ta ku'a'an
 na ta niki'vi na ini ve'e ño'o
 sinagoga, ta noo nivi yó'ó va'a
 ní ndato'on na to'on Ndios xa'a
 taJesús. Ta saá ku'a'a ní najudío
 xí'in inká nivi na on vása kúu
 najudío kandixa na to'on yó'ó, ta
 niki'vi na yichí taJesús. 2 Sava

najudío na ni-xiin kandixa to'on
 xa'a taJesús, nika'an na to'on ña
 sasaa na sava nivi na on vása
 kúu najudío, ta nayó'ó nisaa ini
 na xini na nivi na ndikon yichí
 taJesús. 3 Ta saá ni, taPablo xí'in
 taBernabé kindoo ka na ku'a'a ní
 kivi ñoo Iconio yó'ó, ta on vása
 ní-yi'vi na, ta nika'an ndoso na
 to'on Ndios noo nivi ñoo yó'ó,
 ndát'o'on na ndí Ndios kúu ta
 ta ká'no ini, ta kúu ra ta kí'vi ini
 xini ra nivi. Ta nda'a taPablo xí'in
 taBernabé, Ndios taxi ra ndee ra
 xa'a ña ke'é na ku'a'a ní ñava'a
 ná'no ña taxi ña naka'nda ní
 ini nivi xini na. Xí'in ña ke'é
 na saá, Ndios saná'a káxin na noo
 noo nivi ndí to'on ña ndato'on

na xá'a ra kúu ñandaa. ⁴ Ta saá ni, ñivi nañoo yó'o ñita'vi tá'an na: sava na xikundikõn na taPablo xí'in taBernabé, ta sava na xikundikõn na najudío na ñi-xiin kandixa to'on xá'a taJesús. ⁵ Ta saá sava najudío, xí'in inka sava na õn vása kúu najudío, xí'in inka naná'no nõõ nañoo yó'o, ñakoo yu'ú na, ta ndúkú na ndasaá koo satakué'e na taPablo xí'in taBernabé ña koon na yuu nayó'o ta ka'ni ña'á na. ⁶ Tá xini so'o taPablo xí'in taBernabé yukía chikaá ini ñivi yó'o ke'é na, ta kee na kuá'an na nda inka ñoo ña ñani Listra xí'in ñoo ña ñani Derbe ña ñó'o estado Licaonia, ta kuá'an na ñii ñii ñoo yatin yó'o. ⁷ Ta ndi'i saá ñoo nõõ xáa na, ta ká'an ndoso na to'on va'a xa'a taJesús nõõ ñivi na táku ñoo yó'o.

To'on yó'o ká'an xa'a ñivi nañoo Listra ndasaá koon na yuu taPablo

⁸ Ta ñoo Listra táku ñii taa, ta õn kivi kaka xá'á kúu ra, tãda kivi kaku ra tãda vitin õn kivi kaka xá'á ra. ⁹ Ta taa yó'o yóo ra xini so'o ra to'on ká'an taPablo, ta saá taPablo xito káxin ra nduchũ nõõ ta õn kivi kaka xá'á yó'o, ta kũndaá ini ra ndi tayó'o kãndixa ra ndi Ndios kúchiño ra sandúva'a ña'á ra. ¹⁰ Ta taPablo, xí'in ndi'i ndee ra, ñika'an ra xí'in taa ta õn kivi kaka xá'á yó'o, káchí ra saá:

—Nakundichi ún ta kaka xá'á ún —káchí taPablo xí'in ra.

Ta saá ñii ndee kandeta ra nda ñino, ta kixá'á ra xika xá'á ra. ¹¹ Tá xini ñivi ña ke'é taPablo xí'in taa ta õn kivi kaka xá'á yó'o, ta saá xí'in ndi'i ndee na, kixá'á na ká'an na, káchí na saá:

—¡Koto ndó vitin! Xa kixaa õvi ndios nõõ yó. Ndátan ná'a ñivi saá ná'a na —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na xí'in to'on licaonio, ña kúu to'on mji na.

¹² Njivi yó'o xáni sijní na taBernabé kúu ñii ndios ña ñani Júpiter, ta taPablo kúu inka ndios ña ñani Mercurio. Saá xáni sijní na chi taPablo kúu ta ñika'an ndoso to'on nõõ na. ¹³ Ta yóo ñii ve'e ño'o Júpiter yatin ye'é nõõ kí'vi ñivi ñoo yó'o. Ta ve'e ño'o yó'o keta ñii sutu, taa ta kisa chiño nõõ Júpiter kúu ra. Vaxi ra, ta õvi sindiki vaxi rí xí'in ra, ta ní'i ra kuá'a ní yita livi ña chi'i yikõn na kúu ña. Saá chi tasutu xí'in ñivi na ndikõn sata ra, vaxi na ña soko na ndi'i ñayó'o nõõ taPablo xí'in taBernabé. ¹⁴ Ta kũndaá ini taPablo xí'in taBernabé yu kúu ña kóni ñivi ke'é na, chi xáni sijní ñivi ndi õvi ndios kúu naapóstol yó'o, ta saá ña xáni sijní ñivi yó'o kisa kini ña ini naapóstol yó'o, ñakãn tjin na tikoto ña ndixin na, ta ndata na ña. Ta taPablo xí'in taBernabé kama ñiki'vi na ma'ño ndi'i ñivi yó'o, ta xí'in ndi'i ndee na ñika'an na, káchí na saá:

¹⁵ —Ndi'i ndó'ó ñivi na nákutá'an yó'o, ¿ndachun ke'é ndó saá? Chi mji ndi, õn sivi ndios kúu ndi, ndasaá kuiti ñivi kúu ndi. Ndátan yóo mji ndó, saá yóo ndi, ta kixaa ndi nõõ ndó ña ndato'on ndi to'on va'a xa'a Ndios ndino'o xí'in ndó, xa'a ña sandakoo ndó ña kisa to'ó ndó inka ndios, ña õn vása ndáyá'ví. Ta ndúkú ndi nõõ ndó ña nandikó ini ndó ta kixá'á ndó kasa to'ó ndó ñii laá Ndios tatáku, ta kúu ta kisa va'a ndi'i ña yóo. Ndios tatáku yó'o kisa va'a ra ñoyivi ñino, kisa va'a ra takuii mjni, ta kisa va'a ra ñoyivi yó'o. Saá tuku kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyivi yó'o, ta kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyivi ñino, ta kisa va'a ra ndi'i ña ñó'o ini takuii mjni. ¹⁶ Kujya xina'á Ndios taxi ra ndi ñivi ko'on na yichi mji na. ¹⁷ Ta vará kuá'an yó yichi mji yó, ta Ndios õn vása ní-sandakoo ra sáná'a ra yó xa'a yu kúu ra, ta ndixa xini yó kuá'a ní ñava'a ké'é

Ndios xí'in yó. Saá chi Ndios kúu taa tã táxi ña va'a kóon savi nõõ ño'õ xa'a ña kuina ndi'i nõõ ña xixi yó. Ta xí'in ña ke'é ra saá, Ndios táxi ra nda'a yó ña xixi yó, ta táxi ra ña taku yó xí'in ñasii ini yó —káchí tãPablo, ká'an ra xí'in na.

¹⁸ Ta xí'in to'on yó'o tãPablo ká'an ra ndúkú ra nõõ nivi yó'o ná õn sokõ na kitj xí'in yita livi vaxi xí'in na. Ta yo'vi ní nixiyo nõõ nivi yó'o ña õn ke'é na saá, ta nj-sokõ ka na ñayó'o nõõ tãPablo xí'in tãBernabé.

¹⁹ Ta saá kee sava najudío ñoo Antioquia, ta kee inkã sava najudío ñoo Iconio, ta kixaa na nõõ yóo tãPablo xí'in tãBernabé, ta kixá'a na chú'u na nivi xí'in to'on vatã ña sasaã na ini nivi yó'o. Ta xí'in ña sãã ini na xíni na tãPablo, ta kixá'a na kóon ní na yuu ra, tãnda xani sinj na xa xa'ni na ra. Ta saá tjin na yiki koñu tãPablo, ta ñoo na ña ku'a'an ña xí'in na ndã satã namã ña xino nduu nõõ yó'o. Ta saá sandakoo na yiki koñu tãPablo chi xani sinj na ndixa nixi'i ra. ²⁰ Ta saá nivi na ndikõn yichj tãJesús kixaa na, ta xino nduu na nõõ kándú'u yiki koñu tãPablo. Ta tá mií yita na xito na, ta nakanda tãPablo, ta nakundichi ra, ta ndikó ra nijki'vi tuku ra xí'in na ñoo Listra. Tá njtjivi inkã kivi, ta tãPablo xí'in tãBernabé kee na ku'a'an na inkã ñoo Derbe.

²¹ Tá nixaa na ñoo yó'o, ta njka'an ndoso na to'on va'a xa'a tãJesús nõõ nivi, ta ku'a'a ní nivi nãndikó ini na ta kãndixa na tãJesús. Ta saá tãPablo xí'in tãBernabé kee na ku'a'an na, ta ndikó na nixaa tuku na ñoo Listra xí'in ñoo Iconio, ta saá nixaa tuku na ndã ñoo Antioquia, ña nákaa estado Pisidia. ²² Ta ñii ñii nõõ nõõ nixa'an tãPablo xí'in tãBernabé, nakutá'an na xí'in nivi na kãndixa tãJesús, ta njka'an na to'on ña chikaa na ndee ini

nivi yó'o, ta ndãto'on na xí'in na ña õn sandakoo na yichj tãJesús. Njka'an ka na, káchí na saá:

—Xini ño'õ xo'vi ní yó ta saá xaa yó kutaku yó nõõ xá'nda chiño Ndios —káchí na.

²³ Ñii ñii nõõ nõõ nakutá'an nivi na kãndixa tãJesús xa'a ña kisa ká'no na Ndios, tãPablo xí'in tãBernabé nãkaxin na sava nataã naxikua'a xa'a ña kuu na na ndiso chiño xí'in nivi yó'o. Ta saá naapóstol xí'in nivi ñii ñii nõõ yó'o na kãndixa tãJesús, nixiyo so'on na ta njka'an na xí'in Ndios xa'a nataã xikua'a na ndiso chiño xí'in nayó'o, ta taxi ña'a na nda'a tãJesús, ta ndukú na nõõ ra ña kundaa va'a ra na ndiso chiño xí'in nivi yó'o, chi vitin kãndixa na ra, ta ndãã ini na ra.

To'on yó'o ká'an ndi tãPablo xí'in tãBernabé ndikó tuku na ñoo Antioquia ña nákaa estado Siria

²⁴ Ta saá kee tãBernabé xí'in tãPablo ñoo Antioquia ña nákaa estado Pisidia, ta njya'a na nõõ ño'õ estado Pisidia, ta nixaa na ñoo Perge, ña nákaa estado Panfilia. ²⁵ Ta saá njka'an ndoso na to'on Ndios nõõ nivi nañoõ Perge yó'o. Ta saá naki'in na ku'a'an na ta nixaa na ñoo Atalia, ña nákaa yatin yu'u takuii mjni, ²⁶ ta ndãã na tón barco ku'a'an no'õ na ñoo Antioquia ña nákaa estado Siria. Ñoo Antioquia yó'o kúu nõõ nõõ si'na nivi na kãndixa tãJesús njka'an na xí'in Ndios xa'a tãPablo xí'in tãBernabé, ta ndukú na nõõ ra ña kundaa va'a ra naapóstol yó'o ta ke'é ra ñava'a xí'in na kivi ko'on na ku'a'a ní nõõ ña kasa ndivi na chiño ra. Ta vitin tãPablo xí'in tãBernabé xa kisa ndivi na chiño yó'o, ñakán ndikó na naxaa tuku na ñoo yó'o. ²⁷ Tá naxaa na ñoo Antioquia yó'o, ta saá kana na nivi na kúu na ndikõn yichj tãJesús ña nakutá'an na xí'in na. Ta saá kixá'a tãPablo

xí'in tǎBernabé ndǎtǎ'on na xǎ'a ndi'i chiño vǎ'a ña ke'é Ndios xí'in na ñii ñii ñoo nõõ nǎxǎ'an na. Ta ndǎtǎ'on na xí'in ñivi na nǎkutǎ'an yó'o ndí Ndios vitin xa nǎkoná ra yichí ña ñivi na õn sǎví najudío kúu, kúchiño kandixa na tǎJesús, ta kǎ'vi na yichí ra. ²⁸ Ta saá na'á ní nǎxǎyo tǎPablo xí'in tǎBernabé ñoo yó'o, xí'in ñivi na ndíkon yichí tǎJesús.

15

To'on yó'o kǎ'an ndí ñoo Jerusalén nǎkutǎ'an ñivi naná'no na ndíso chiño nõõ ñivi na kándixa tǎJesús

¹ Ta saá sava nataa najudío na kándixa tǎJesús kee na estado Judea, ta kuǎ'an na ndǎ ñoo Antioquía, ta kǎxǎ'á na ndǎtǎ'on na xí'in ñivi na kándixa tǎJesús na õn sǎví najudío kúu, ta ñikǎ'an na, káchí na saá:

—Tá õn kasa ndivi ndó costumbre ña nǎní circuncisión, ndǎtǎn yóo ña xǎ'nda chiño xǎi sikuá ndí tǎMoisés xǎnǎ'á, ta Ndios õn sakǎku ra ndó'ó kutakú ndó xí'in ra ndi'i saá kǎvi —káchí na xí'in nayó'o.

² Ta tǎPablo xí'in tǎBernabé kǎxǎ'á na náa na xí'in nataa yó'o na kee estado Judea, chi xǎni sǎni na ndí õn sǎví ñandǎa kúu ña sǎnǎ'a nataa na kee estado Judea yó'o. Ta tǎPablo xí'in tǎBernabé õn vása ní-kivi koo yu'ú na xí'in nataa yó'o. Ta saá ñivi na kándixa tǎJesús na táku ñoo Antioquía yó'o chǎkaõ ini na ti'vi na tǎPablo xí'in tǎBernabé ta xí'in inkǎ nataa kǎ'õn na ndǎ ñoo Jerusalén ña nakutǎ'an na xí'in inkǎ naapóstol, ta xí'in nǎxǎkuǎ'a na ndíso chiño, chi kóni na ndí nayó'o kasa ndǎa na xǎ'a kuǎchi yó'o.

³ Ta saá ñivi na kándixa tǎJesús ñoo Antioquía ti'vi na nataa yó'o ña kǎ'õn na ñoo Jerusalén. Ta saá kee na kuǎ'an na, ta ñiya'a

na ma'ño ño'õ estado Fenicia, ta ñiya'a na ma'ño ño'õ estado Samaria. Ta ñii ñii ñoo nõõ ñiya'a na, nǎkutǎ'an na xí'in ñivi na kándixa tǎJesús. Ta kúsii ní ini ñivi yó'o ña xǎni sǎ'õ na ña ñikǎ'an naapóstol xí'in na, chi naapóstol yó'o ndǎtǎ'on na ndasaá kuǎ'a ní ñivi na õn vása kúu najudío xa nǎndikó ini na ta vitin kándixa na tǎJesús ta ndíkon na yichí ra.

⁴ Ta saá tǎPablo xí'in tǎBernabé xí'in nataa na kuǎ'an xí'in na nǎxǎa na ñoo Jerusalén, ta ndi'i naapóstol xí'in nǎxǎkuǎ'a na ndíso chiño ta xí'in inkǎ ñivi na kándixa tǎJesús ñoo yó'o, nǎki'in vǎ'a na ndi'i nayó'o, na kúu na kǎxǎa nõõ na. Ta saá nǎkutǎ'an ndi'i na, ta ndǎtǎ'on tǎPablo xí'in na xǎ'a kuǎ'a ní ñava'a ke'é Ndios kǎvi nǎxǎ'an na ñii ñii ñoo ñikǎ'an ndoso na tǎ'on vǎ'a xǎ'a tǎJesús nõõ ñivi. ⁵ Ta ndóo sava nafariseo, na kúu na kándixa tǎJesús, ta nǎkuita na ta ñikǎ'an na, káchí na saá:

—Ñivi na kándixa tǎJesús, tá na õn sǎví najudío kúu, ta nayó'o, xǎni ñó'ó kasa ndivi na costumbre ña nǎní circuncisión, ta xǎni ñó'ó kasa ndivi ndi'i na inkǎ ndǎyi ña xǎ'nda chiño tǎMoisés xǎnǎ'á. Tá õn kasa ndivi na ñayó'o, ta Ndios õn naki'in vǎ'a ra na —káchí nafariseo ñikǎ'an na.

⁶ Ta saá nǎkutǎ'an naapóstol xí'in nǎxǎkuǎ'a, na kúu na ndíso chiño xí'in ñivi na kándixa tǎJesús ñoo Jerusalén, ña kǎ'an tá'an na yu kúu ñava'a xǎni ñó'ó ke'é na xǎ'a kuǎchi yó'o. ⁷ Ta na'á ní kǎ'an tá'an na, ta saá nǎkundichi tǎPedro ta ñikǎ'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Nañani yó, xǎni ndó ndí xa kuǎ'a kuyǎ ñiya'a, Ndios nǎkǎxin ra yi'í ña kǎ'an ndosoj tǎ'on ra nõõ ñivi na õn vása kúu najudío, ña kuchiño na kandixa na tǎ'on ñava'a xǎ'a tǎJesús. ⁸ Ta Ndios,

taa ta xini va'a ini ndi'i nivi, saná'a káxín ra ñoq ndi ña ñaki'in va'a ra nivi na on vása kúu najudío, na kúu na kándixa taJesús. Saá chi ñii kiva ndatán Ndios taxa ra Níma ra ña kutaku ña ini mji yó, nivi na kúu najudío, saá taxa ra Níma ra ña kutaku ña ini nivi yó'o na on vása kúu najudío. ⁹ Saá chi ndi'i nivi na kándixa taJesús, ta Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi na ta ndása ndii ra ini nayó'o. Ta ñii kiva ndatán ké'é ra xí'in mji yó najudío, saá ké'é ra xí'in nivi na on vása kúu najudío. ¹⁰ Ta vitin, ¿ndachun ké'é ndó ña sasaá ini Ndios?, chi on xiiin ndó naki'in va'a ndó ndi'i nivi na kándixa taJesús, ñii kiva ndatán Ndios náki'in va'a ra na. Nda víka, xá'nda chiño ndó ndi'ndi'i nivi na kándixa taJesús xini ñó'ó kasa ndivi na ndi'i ndayí ña ñitaa taMoisés xina'á. Ta ña kasa ndivi na saá, yóo ña ndatán yóo ñii ñaveé ní kuiso na. Ta ni mji yó, ta ni naxii síkuá yó, on vása ní-kundeé yó kuiso yó ñaveé yó'o. Ta saá, ¿ndachun kóni ndó sakuiso ndó ñaveé yó'o sata nivi na on vása kúu najudío? ¹¹ Ndi'i mji yó na kándixa taJesús, ndixa kundaá ini yó ndi'ndios ké'é ra ñava'a xí'in yó ña sakaku ra mji yó chi taa ta ká'no ini kúu Ndios, ta on sivi xa'a chiño va'a ké'é yó kúu ña sakaku ra yó. Ta ñii kiva ndatán sákaku Ndios mji yó najudío, saá sákaku ra nivi na on vása kúu najudío —káchí taPedro xí'in na.

¹² Ta ndá tásjin ndóo ndi'i nivi ña xini sq'o na. Ta taPablo xí'in taBernabé ñakuita na, ta kixá'á na ká'an na, ndato'on na xí'in na xa'a ñava'a ké'é Ndios xí'in nivi na on vása kúu najudío. Saá chi Ndios taxa ra ndeé ra nda'a taPablo xí'in taBernabé ña ké'é na ku'a ní milagro xí'in ñava'a ná'no ñoq nivi yó'o. ¹³ Tá ndi'i

ñika'an na, ta taSantiago* kixá'á ra ká'an ra xí'in nivi na nákutá'an yó'o, ta káchí ra saá:

—Nañani yó, ¡koni sq'o va'a ndó ña ka'anj xí'in ndó! ¹⁴ Xa xini ndó to'on ñika'an taSimón Pedro xí'in yó ña ndasaá kixá'á Ndios ké'é ra ñava'a xí'in nivi na on vása kúu najudío, chi ñakaxin ra ku'a ní nayó'o ña kundikon na ra ta nduu na ñaño ra. ¹⁵ Ta ña ké'é Ndios saá, ñii yóo yu'ú ña xí'in to'on ñika'an Ndios ña ñitaa naprofeta kujya xina'á, káchí Ndios saá:

¹⁶ Ñii kivi vaxi ndikóji ñoo ñoq xa'nda chiño tarey David xina'á,

ta ñoq ndi'i xa'a ve'e taDavid, kasa va'aj ñaxáá,

ta mji xiiña ñoq ndi'i xa'a ve'e yatá, ndasa xa'aj ve'e.

¹⁷ Saá ké'éj chi kónij ndi'ndi' ña nivi na on vása kúu naIsrael ná nandukú na yij ta kixaa na ñoqj.

Saá chi ku'a ní nivi yó'o kúu na ñakaxinj kuu na nave'ej,

¹⁸ káchí Ndios, ta kúu taa ta nda kujya xina'á taxa ña kundaá ini nivi to'on yó'o

—káchí taSantiago xí'in nivi na nákutá'an yó'o.

¹⁹ Ta ká'an ka taSantiago xí'in na, káchí ra saá:

—Ta xa'a ña kundaá inj ña kóni kachí to'on Ndios yó'o, xani sijnj ndi'ndi' ñava'a ké'é yó vitin kúu ñayó'o: On vá'a sandi'i ka yó ini nivi na kándixa taJesús, na on vása kúu najudío, ²⁰ chi on vása xini ñó'ó kasa ndivi na ndi'ndayí na ñitaa taMoisés xina'á. Ta kuiti xini ñó'ó kasa ndivi na ña káchí saá: On vá'a kuxu na ña ñisoko nivi ñoq ñaidolo án ñaimagen, chi ndios vatá kúu ndi'ndi' ña. Ta ni on vá'a nda ñii taa kivi ra kuachi xí'in ñii ña'a ña on sivi ñási'í ra kúu, ta ni on vá'a nda ñii ña'a kivi ña kuachi xí'in ñii taa ta on

* 15:13 TaSantiago, inká kivi ra kúu Jacobo.

siví yijí ñá kúu. Ta on vá'a kuxu na kití tǐ sakuá'na na xa'ni na, chi nǐndoo nǐjǐ rǐ koñu rǐ, ta on vá'a kuxu na nǐjǐ. To'on yó'o kúu ña xǐnǐ ñó'ó taa yó noo tutu ña ko'on nda'a nǐvi na kándixa taJesús na on vása kúu najudío. ²¹ Saá ka'an yó xǐ'in na, chi xa kuá'a ní kujya ñii ñii kǐvi yijí ña nákindée mǐjǐ yó najudío, ini ve'e ño'o sinagoga xǐnǐ so'o nǐvi ña ká'an ndayí ña nǐtaa taMoisés xǐna'a —káchǐ taSantiago xǐ'in nǐvi na nakutá'an yó'o.

²² Ta saá naapóstol xǐ'in naxikua'a ta xǐ'in ndǐ'i nǐvi na kándixa taJesús na nákutá'an yó'o nǐxǐyo yu'ú na, ta chikaa ini na ña tǐ'ví na sava natá'an na ko'on na xǐ'in taPablo ta xǐ'in taBernabé ña kuni'i na tutu taxi na nda'a nǐvi na kándixa taJesús na on vása kúu najudío, na kúu na táku ñoo Antioquía ña ndá'vi ndaa estado Siria. Ta saá nakaxin na ovǐ taa naná'no noo nǐvi na kándixa taJesús, ta tǐ'ví na nayó'o ña ko'on na xǐ'in taPablo ta xǐ'in taBernabé. Ta ñii taa yó'o nanǐ ra Judas, ta inká kǐvi ra kúu Barsabás. Ta inká taa ta tǐ'ví na ko'on nanǐ ra Silas. ²³ Ta tutu ña kuni'i na ko'on nda'a nǐvi káchǐ ña saá:

“Nañani yó xǐ'in náki'va yó, mǐjǐ ndǐ kúu naapóstol xǐ'in naxikua'a na ndíso chiño xǐ'in nǐvi na kándixa taJesús ñoo Jerusalén. Ta nǐtaa ndǐ tutu yó'o ña ko'on nda'a ndó'ó, na kúu nǐvi na kándixa taJesús na táku ñoo Antioquía, xǐ'in na táku kuá'a ka ñoo ña ndá'vi ndaa estado Siria, xǐ'in na táku kuá'a ñoo ña ndá'vi ndaa estado Cilicia. ¡Tǐ'ví ndǐ to'on ña chindeé ndǐ ndó'ó! ²⁴ Xǐnǐ so'o ndǐ ndǐ sava nǐvi na kee ñoo Jerusalén yó'o, ta nǐxaa na noo ndó ta nǐka'an na to'on ña sandǐ'i na ini ndó'ó. Ta mǐjǐ ndǐ on vása ní-taxi ndǐ ndayí nda'a nayó'o ña ka'an na saá, ta to'on nǐka'an na kuiti

sǐnǐ mǐjǐ na kaku ña. ²⁵ Ta xa'a ñayó'o nakutá'an ndǐ ta nǐka'an tá'an ndǐ ndasaá koo ke'é ndǐ. Ta saá nǐxǐyo yu'ú ndǐ, ta nakaxin ndǐ sava nataa tá'an ndǐ ña xa'a na xǐ'in nañani yó taPablo ta xǐ'in taBernabé koto na ndó'ó. Nañani yó taPablo xǐ'in taBernabé kúu na kǐ'vi ní ini ndǐ xǐni ndǐ, ²⁶ ta ndixa nañani yó yó'o xa taxi xǐ'in mǐjǐ na ña kasa chiño na noo Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, tǐnda táxi xǐ'in mǐjǐ na ña kǐvi na xa'a ra. ²⁷ Ta xǐ'in nañani yó yó'o tǐ'ví ndǐ nañani yó taJudas xǐ'in taSilas ña xa'a na noo ndó ta kasa ndaa na ña ká'an tutu ña tǐ'ví ndǐ xa'a nda'a ndó. ²⁸ Mǐjǐ Níma Ndios taxi ra ña yóo yu'ú ndǐ xa'a ña ke'é ndǐ. On vá'a sakuiso ndǐ ndó'ó kuá'a ní ñayovǐ, ta saá on vása xǐnǐ ñó'ó kasa ndivi ndó inká ndayí, ta vitin ndasaá kuiti xǐnǐ ñó'ó kasa ndivi ndó to'on ña káchǐ saá: ²⁹ On vá'a kuxu ndó ña nǐsoqo nǐvi nda'a ñaídolo án ñaimagen, chi ndios vatá kúu ndǐ'i ñayó'o. On vá'a kuxu ndó nǐjǐ kitǐ, ta on vá'a kuxu ndó kitǐ tǐ sakuá'na na xa'ni na. Ta ñii ñii taa, on vá'a kǐ'vi ra kuachi xǐ'in ña'a ña on sǐvi ñásǐ'í ra kúu. Ta ñii ñii ña'a, on vá'a kǐ'vi ña kuachi xǐ'in taa ta on sǐvi yijí ñá kúu. Tá kasa ndivi ndó ndayí yó'o, saá va'a ke'é ndó, ta on koó ka inká to'on ña ka'an ndǐ xǐ'in ndó vitin. Ta saá ná koo Ndios xǐ'in ndó ta taxi ra ña va'a koo ini ndó”, káchǐ tutu ña xa'a nda'a nǐvi na kándixa taJesús, na on vása najudío kúu.

³⁰ Ta saá nǐvi na kándixa taJesús na táku ñoo Jerusalén tǐ'ví na nataa na xa nakaxin na ko'on xǐ'in tutu yó'o, ta kee na kuá'an na, ña taxi na ña nda'a inká nǐvi na on vása kúu najudío. Tá nǐxaa nataa yó'o ñoo Antioquía, ta saá kana na nǐvi na kúu na kándixa taJesús ña nakutá'an na konǐ so'o na ña ndát'o'on tutu yó'o. ³¹ Tá ndǐ'i xǐnǐ so'o na ña ká'an tutu yó'o, ta kǐsǐj

ní ini na chi tɔ'on ña ndaɔ'on tutu yó'o xí'in na, chɪkaa ká ña ndeɛ ini na. ³² Ta taJudas xí'in taSilas, naprofeta kúu na, ta nataa yó'o nɪka'an na ku'a ní tɔ'on ña ndasa va'a ini nɪvi ta chɪkaa ká ña ndeɛ ini nɪvi yó'o. ³³ Ta saá kindoo na lo'o ká kɪvi ñoo Antioquía, ta saá nɪvi na kándixa taJesús ñoo yó'o ndukú na noo Ndios ña ke'é ra ñava'a xí'in nɪvi na kɪxaa noo na xí'in tutu, ta nɪndayi na nataa yó'o. Ta saá naki'in na ku'a'an no'o na, ta naɣaa na noo nɪvi na tɪ'ví ña'á. ³⁴ Ta taSilas kindoo ra ñoo Antioquía chi saá chɪkaa ini ra. ³⁵ Ta taPablo xí'in taBernabé kindoo ká na ñoo Antioquía. Ta naapóstol yó'o xí'in ku'a ní ká nɪvi na kándixa taJesús, sáná'a na tɔ'on Ndios, ta ká'an ndoso na tɔ'on va'a xa'a taJesús noo nɪvi ñoo yó'o.

*Tɔ'on yó'o ká'an xa'a
ña nɪta'vi tá'an taPablo xí'in
taBernabé*

³⁶ Ta saá nɪya'a lo'o kɪvi, ta nɪka'an taPablo xí'in taBernabé, káchí ra saá:

—Vitin ná ndikó yó kɔ'on yó ñii ñii ñoo noo xa nɪya'a yó nɪka'an ndoso yó tɔ'on Ndios noo nɪvi. Ta saá kundaɛ ini yó án va'a yóo nɪvi na kándixa taJesús —káchí taPablo xí'in taBernabé.

³⁷ Ta taBernabé kóni ra ña kɔ'on tuku taJuan Marcos xí'in na. ³⁸ Ta taPablo nɪ-xiin ra kɔ'on tuku tayó'o, saá chi yichɪ noo nɪxa'an na nɪka'an ndoso na tɔ'on Ndios noo nɪvi ku'a ní ñoo, ta kɪvi nɪxaa na ñoo estado Panfilia, taJuan Marcos sandakoo ra na ta ndikó ra kuano'o ra. ³⁹ Ta saá taPablo xí'in taBernabé kɪxa'á na náa na xa'a taJuan Marcos, ta nɪ-kuchiño koo yu'ú na ña kɔ'on án on kɔ'on taJuan Marcos xí'in na. Ta saá chɪkaa ini taBernabé xí'in taPablo ña ta'vi tá'an na. Ta saá xí'in taBernabé ku'a'an taJuan

Marcos. Ta ndaa na ñii tón barco ta ku'a'an na nda ñoo isla Chipre. ⁴⁰ Ta taPablo naɣaxin ra taSilas kɔ'on ra xí'in ra. Tá on ta'an ká kee na kɔ'on na, ta nɪvi na kándixa taJesús naɣutá'an na, ta nɪka'an na xí'in Ndios xa'a ña taxi na taPablo xí'in taSilas nda'a Ndios ña chindee ra nayó'o noo ku'a'an na. ⁴¹ Ta saá kee na ku'a'an na, ta ku'a'an na ku'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Siria, ta ku'a'an na ku'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Cilicia. Ta ñii ñii ñoo noo ku'a'an na, ndaɔ'on na xí'in nɪvi na kándixa taJesús, ta nɪka'an na tɔ'on ña chɪkaa ndeɛ ini nɪvi yó'o ña ndino'o ká ini na kándixa na taJesús, ta vivii ká kundikɔn na yichɪ ra.

16

*Tɔ'on yó'o ká'an ndi taTimoteo
ku'a'an ra xí'in taPablo ta xí'in
taSilas*

¹ Ta saá nɪxaa taPablo xí'in taSilas ñoo Derbe, ta kee na ku'a'an na nda ñoo Listra. Ta ñoo yó'o táku ñii ta nani ra Timoteo, ta kándixa taJesús kúu ra. Ta si'i taTimoteo yó'o kúu ñii ñajudía, ñá kándixa taJesús kúu ñá, ta yivá ra xɪkuu ñii taɣriego. ² Kánoo va'a ní tɔ'on xa'a taTimoteo noo ndi'i nɪvi na kándixa taJesús na táku ñoo Listra xí'in ñoo Iconio. ³ Ta taPablo kóni ra ndi taTimoteo kɔ'on ra xí'in na ñoo noo kɔ'on na. Ta taPablo xini na ndi ku'a ní najudío táku na noo kóni na kɔ'on na, ta saá xani sinɪ ra ndi taTimoteo xini ñó'ó kasa ndivi ra costumbre ña nani circuncisión. Saá chi najudío yó'o xini na ndi yivá taTimoteo xɪkuu ra ñii taɣriego. Tá ndi'i kɪsa ndivi taTimoteo ñayó'o, ta kee ra ku'a'an ra xí'in na. ⁴ Ta ñii ñii ñoo noo yá'a na ku'a'an na, ndaɔ'on na xí'in nɪvi na kándixa taJesús, ká'an na xí'in

na ndasaá naapóstol xí'in inka naxikua'a ñoo Jerusalén kindoo yu'ú na xa'a ña xini ñó'ó kasa ndivi ñivi na on vása kúu najudío, tá kúu na ñivi na kándixa taJesús. ⁵ Ta saá ñii ñii ñoo ñoo yá'a na ku'a'an na, taPablo, taSilas ta xí'in taTimoteo, ká'an na to'on ña chika'a na ndee ini ñivi ña ndino'o ka ini na kandixa na taJesús, ña on sandakoo na yichi ra. Ta saá ñii ñii kivi ku'a'a ka ñivi kixá'a na kándixa na taJesús.

Ñayó'o ndát'on xa'a ña ñitivi ñoo taPablo

⁶ Ta saá taPablo xí'in na náta'an xí'in ra kee na ku'a'an na, ta ñiya'a na ñoo ño'o estado Frigia, ta ñiya'a na ñoo ño'o estado Galacia, saá chi Níma Ndios on vása ní-taxi ña ko'on na ka'an ndoso na to'on Ndios ñoo ñivi na táku estado Asia. ⁷ Ta saá ñixaa na ñii xiiña ñoo nákutá'an ño'o ña estado Misia xí'in ño'o ña estado Bitinia, ta saá kóni na kivi na ñoo estado Bitinia. Ta tuku ñi-xiin Níma Ndios taxi ña kivi na estado yó'o. ⁸ Ta saá ñiya'a na ñoo ño'o estado Misia ta ku'a'an na nda ñoo ña ñani Troas, ña nákaa yatin yu'u takuii ñini. ⁹ Ta saá tá kuñoó kúu ña, ta ñitivi ñoo taPablo ñii ta, ta estado Macedonia kúu ra, ta ñindichi ra xáku ndá'vi ra ñoo taPablo, káchí ra saá xí'in ra: “Ya'a ún ta kixaa ún ñoo ndi Macedonia, ta kasa ndivi ún chiño ña chindee ún ndi'í”, káchí ra xí'in taPablo. ¹⁰ Ta saá xandik'on kixá'a ndi kisa ndivi ndi ña kama kee ndi ko'on ndi estado Macedonia, chi kunda'a ini ndi ndi ña ñitivi ñoo taPablo kúu ña kóni káchí ndi Ndios tí'vi ra ndi'í ko'on ndi estado Macedonia ña ka'an ndoso ndi to'on va'a xa'a taJesús ñoo ñivi na táku estado yó'o.

To'on yó'o ká'an ndi ñoo Filipos taan na taPablo xí'in taSilas ini ve'e ka

¹¹ Ta saá ndaa ndi tón barco, tón ku'a'an ñoo Samotracia, ta inka kivi ku'a'an ndi xí'in nó, ta ñixaa ndi ñoo Neápolis. ¹² Ta saá kee ndi ku'a'an xá'a ndi nda ñoo Filipos. Ñoo Filipos yó'o kúu ñii ñoo ká'no ní, ta ndaya'ví ní ka ña ñoo inka ñoo ña ño'o estado Macedonia. Ta ñoo Filipos yó'o ndá'vi ndaa ña ñoo Roma. Ta ñixiyo ndi ñoo yó'o lo'o kuiti kivi. ¹³ Ta saá ñitonda'a kivi yii ña nákindée najudío, ta kee ndi ñoo yó'o ta ku'a'an lo'o ndi ta ñixaa ndi ñii xiiña ñoo nákaa ñii yuta, chi yu'u yuta yó'o nákutá'an najudío xa'a ña ka'an na xí'in Ndios. Ta xa nákutá'an sava náña'a, ta ñixaa ndi ta xikundoo ndi, ta kixá'a ndi ká'an ndi xí'in náña'a yó'o. ¹⁴ Ta ñii náña'a yó'o ñani ña Lidia, ña kee ñoo Tiatira kúu ña, ta chiño ké'é ña kúu ña síkó ña tikoto va'a, ña color ndi'í kúu ña. Nálidia yó'o kúu ña'a ña kisa ká'no Ndios, ta Ndios chindee ra ñayó'o ña va'a kunda'a ini ña ndi'í to'on ña ndato'on taPablo xí'in na xa'a taJesús, ta ñaki'in va'a ña to'on yó'o, ta kandixa ña taJesús. ¹⁵ Ta saá ñaLidia xí'in ndi'í ñivi na kúu na táku ve'e ña kixá'a na kivi na ini takuii yuta, ña chichi na, chi vitin kúu na ñivi na kándixa taJesús. Ta saá ñaLidia ndukú ña ñoo ndi ña ko'on ndi xí'in ña ve'e ña, káchí ña saá:

—Tá xáni ñini ndó ndi ndixa ndino'o ini kándixa taJesús vitin, ta saá na'a ndó kivi ndó ta kindoo ndó ve'e j —káchí ña xí'in ndi.

Ta ñii toon xindichi ña ñika'an ña xí'in ndi ña kindoo ndi ve'e ña, ta saá chika'a ini ndi, ta ku'a'an ndi xí'in ña ve'e ña.

¹⁶ Ta ñii kivi ku'a'an tuku ndi ñoo nákutá'an ñivi ña ka'an na xí'in Ndios, tá mií ku'a'an ndi yichi saá, nákutá'an ndi xí'in ñii ñalo'o, ñaesclava kúu ña, ta on kuchiño sandakoo ña chiño ña kisa ndivi ña ñoo napatrón ña. Nalo'o

yó'o kómí ñá ñii níma ndivá'a ña ndaku, ta níma yó'o táxi ña ndee ña ká'an ñá xí'in nivi yukía kóni na kundaa ini na, ta ví'í ní s'j'ún táva napatrón ñá xá'a chiño kísa ndivi ñá xí'in nivi. ¹⁷ Ta ñálo'o yó'o kixá'á ñá ndíkõn ñá satã tãPablo xí'in ndi'i, na kúu na náta'an xí'in ra, ta tuku tuku ndá'yi ñá ká'an ñá, káchí ñá saá:

—Natãa yó'o kúu na xíka chiño nõõ Ndios, tãa tã kúu tãKá'no kã nõõ ndi'i ña yoo. Natãa yó'o ndátõ'on na xí'in ndó yu kúu yichí vã'a xíní ñó'ó kundikõn ndó ña sakãku Ndios ndó'ó —káchí ñá, ndá'yi ñá.

¹⁸ Ta ñii ñii kivi ñii ki'va ké'é ñá saá, ta ndíkõn ñá satã ndi. Ta saá tãPablo, õn vá'a ñakõni ini ra, ta ndíkó koo ra ta ñikã'an ra xí'in níma ndivá'a ña kómí ñálo'o ndá'yi yó'o, káchí ra saá:

—Xí'in ndayí kivi Jesucristo ká'aní xí'in ún, kee ún ini ñálo'o yó'o —káchí tãPablo xí'in ñaníma ndivá'a.

Ta saá xandikõn keta ñaníma ndivá'a ini ñálo'o yó'o.

¹⁹ Ta saá nivi napatrón ñálo'o yó'o kundaa ini na ndí õn vása kúchiño tava kã na s'j'ún xá'a chiño ke'é ñáyó'o, ta ñisaa ní ini na. Ta tjin na tãPablo xí'in tãSilas, ta ñoo ñá'á na, ña kuã'an nayó'o xí'in na nõõ nachiño na ndóo yosõ yé'é ve'e chiño nõõ nákutá'an kuã'a ní nivi. ²⁰ Tá ñixaa na, ta kixá'á na táxi na kuãchi xá'a tãPablo xí'in tãSilas nõõ nachiño yó'o, káchí na saá:

—Natãa yó'o kúu najudío, ta sakaku na kuãchi ká'no xí'in nivi ñoo yó'o. ²¹ Saá chí sáná'a na nivi ña kundikõn na inkã yichí ña õn vása yoo yu'ú xí'in yichí mji yó ñaño Roma. Ta õn vá'a kasa ndivi yó yichí ña sáná'a nataa yó'o, chí ña yá'a ndoso nõõ ndayí mji yó ñaño Roma kúu ña —káchí na, ká'an na xí'in nachiño.

²² Ta saá ñii toon yíta nivi táxi na kuãchi xá'a tãPablo xí'in tãSilas. Ta nachiño xá'nda chiño na ña tava na tikotõ tãSilas xí'in tãPablo ta kani ñá'á na xí'in nduku. ²³ Ta ndi'i ña kani ní ñá'á na, ta tjin ñá'á na, ta tãan na õvi na saá ini ve'e kãa. Ta ñikã'an nachiño xí'in tãa tã ndíso chiño xí'in ve'e kãa ña vivii kundaa ra na ña õn kuchiño kee na kãku na. ²⁴ Ta saá tã ndíso chiño xí'in ve'e kãa yó'o tãan ra õvi naapõstol yó'o ndã mãá ini ve'e kãa, ta tãan ra ñii ñii xá'a na ini ñii ñii yavi yitõn tón ve'e ña õn kivi kanda na.

²⁵ Ta saá tá tondaa mã'ño ñoo, tãPablo xí'in tãSilas yoo na ká'an na xí'in Ndios ta xíta na yaa ña kísa ká'no na ra. Ta inkã nivi na ñó'o ini ve'e kãa yó'o, xíní sõ'o na ña xíta tãPablo xí'in tãSilas. ²⁶ Ta saá ñii kama ndee ní kixá'á táan, ñii kánda ñino xá'a ñama ve'e kãa. Ta xí'in ña táan yó'o, ñanõnã mji yé'é ve'e kãa, ta ñindaxin ndi'i kãa ña nó'ni ñii ñii nivi na ñó'o ini ve'e kãa yó'o. ²⁷ Ta saá ñakáxin ini tã ndíso chiño xí'in ve'e kãa, ta ñakoto ra ndí ñanõnã ndi'i tón yé'é ve'e kãa, ta xani sijní ra ndí kuã'an ndíkã ndi'i napreso na ñó'o ini ve'e kãa. Ta kundaa ini ra ndí taká'no nõõ ra saxõ'vi ní ñá'á ra xá'a ña ñikãku ndi'i na ñó'o ini ve'e kãa, ta saá kixá'á ra yí'ví ní ra nõõ ña xõ'vi ra. Ta saá tãva ra espada ra ña ka'ni xí'in mji ra. ²⁸ Ta tãPablo xí'in ndi'i ndee ra, ñikã'an ra xí'in tã ndíso chiño xí'in ve'e kãa, káchí ra saá:

—Õn satakué'e xí'in mji ún chí ndi'i ndi'í ñó'o kã ndi'í ini ve'e kãa yó'o. Ndã ñii ndi'í õn vása ní-kee kuã'an ndíkã ndi'í —káchí tãPablo xí'in ra.

²⁹ Ta saá tã ndíso chiño xí'in ve'e kãa ñikã'an ra ndukú ra ño'o yé'é ña tõõn ña koto ra, ta xí'in ño'o yó'o xino ra ñikí'vi ra ini ve'e kãa. Ta saá ñii kisin ra, chí yí'ví ní ra, ta xikuxití ra na ñitõndaa tã'ya ra yatin nõõ yoo xá'a tãPablo xí'in

tạSilas. ³⁰ Ta saá nạkundichi ra, ta tava ra tạPablo xí'in tạSilas, ta kuạ'an na xí'in ra ke'e, ta nịka'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó tata, ka'an ndó xí'in i, zyú kúu ña xini ñó'ó ke'é i xa'a ña sakaku Ndios yí'i?

³¹ Ta ndakuijn tạPablo nịka'an ra, káchí ra saá:

—Kandixa ún Jesucristo, Taa tạKá'no nõ yó, ta saá sakaku Ndios yó'ó, ta sakaku ra ndi'i nave'e ún —káchí ra xí'in ra.

³² Ta saá tạPablo xí'in tạSilas nịka'an na tọ'on Ndios xí'in tạ ndiso chiño xí'in ve'e kaa, ta xí'in ndi'i nivi na tákú ve'e ra. ³³ Ta mii ñoo saá tạ ndiso chiño xí'in ve'e kaa, ndúkú ra nịka'an ra xí'in tạPablo ta xí'in tạSilas, ña kọ'on na xí'in ra nõ yóo takuii ña nakata ra nõ takué'e na. Ta ndi'i ke'é ra saá, ta taa tạ ndiso chiño xí'in ve'e kaa, ta xí'in ndi'i nivi na tákú ve'e ra, chichi na chi vitin kandixa na Ndios. ³⁴ Ta saá tạ ndiso chiño xí'in ve'e kaa ndúkú ra nõ tạPablo xí'in tạSilas ña ndikó na kọ'on na xí'in ra ve'e ra. Tá kịxaạ na, ta taxi ra ña kuxu na. Ta kúsi i ní ini tayó'ó, ta kúsi i ní ini ndi'i nivi na tákú ve'e ra, chi vitin xa kandixa na Ndios.

³⁵ Ta nịtvi inka kivi, ta nachiño tvi'vi na sava napolicia ña ka'an na xí'in taa tạ ndiso chiño xí'in ve'e kaa xa'a ña saña ra tạPablo xí'in tạSilas kọ'on ndika na. ³⁶ Ta saá tạ ndiso chiño xí'in ve'e kaa yó'ó nịka'an ra xí'in tạPablo, káchí ra saá:

—Nachiño nịka'an na xí'in i ndi xini ñó'ó saña i ndó'ó vitin ña kọ'on ndika ndó. Ta vitin va'a kee ndó kọ'on ndika ndó, ta ná taxi Ndios ña koo ñava'a ini ndó —káchí tayó'ó xí'in naapóstol.

³⁷ Ta ndakuijn tạPablo nịka'an ra, káchí ra saá:

—On kivi kee ndi saá kuiti, chi on kọo ñandaa ní-ke'é nachiño xí'in ndi, saá chi ñaño Roma kúu ndi. Ta nachiño ñoo yó'ó nịya'a ndoso na ndayí ña káchí

on kivi saxo'vi na nivi na kúu ñaño Roma, tá on tọ'an kọ'on na nõ tajuez ña kasa ndaa ra xa'a kuachi na. Ta nachiño yó'ó on vása ní-kisa tọ'ó na ndayí yó'ó, chi kama ní si'na kani na ndi'i nõ xini kuạ'a ní nivi, ta taa na ndi'i ini ve'e kaa. Ta vitin kóni na saña se'é na ndi'i, ta on vá'a ke'é na saá, chi nị-kisa ndivi na ñandaa xí'in ndi. Ta vitin kundati ndi nda ná kịxaạ mii nachiño ña saña na ndi'i kọ'on ndika ndi —káchí tạPablo xí'in taa tạ ndiso chiño xí'in ve'e kaa.

³⁸ Ta saá napolicia ndikó na kuạ'an na nda'ọ'on na tọ'on tạPablo xí'in nachiño. Ta kivi kúndaa ini nachiño yó'ó ndi tạPablo xí'in tạSilas kúu na ñaño Roma, ta nịyí'vi ní na. ³⁹ Ta saá nạkuita nachiño kuạ'an na, ta nịxaạ na nõ yóo naapóstol, ta xaku ndá'vi na nõ nayó'ó, ta ndúkú na ña kasa ká'no ini na xa'a ña nịxo'vi na. Ta saá nachiño tava na tạPablo xí'in tạSilas ve'e kaa, ta xaku ndá'vi na nõ na ña kee na sandakoo na ñoo yó'ó. ⁴⁰ Ta saá kee tạPablo xí'in tạSilas ve'e kaa, ta kuạ'an na, ta nịxaạ na ve'e ñáLidia ña nákaa mii ñoo yó'ó. Ta ve'e yó'ó nạkutá'an na xí'in inka nivi na kándixa tạJesús, ta tạPablo xí'in tạSilas nịka'an na tọ'on ña chịkaạ na ndee ini nayó'ó. Ta saá kee naapóstol yó'ó kuạ'an na inka xiiña.

17

Ñayó'ó ká'an xa'a yu kúu ña ndo'ó tạPablo xí'in tạSilas ñoo Tesalónica

¹ Ta saá tạPablo xí'in tạSilas nịya'a na ñoo Anfípolis ta nịya'a na ñoo Apolonia, ta saá nịxaạ na ñoo Tesalónica nõ yóo ñii ve'e ño'ó sinagoga nõ nákutá'an najudío ña saku'á na tọ'on Ndios.

² Ta ndatán ké'é tạPablo ndi'i saá kivi yii ña nákindée najudío, nịxa'an ra nịkivi ra ini ve'e ño'ó sinagoga. Ta saá ñii ñii

kiví yíi ña uní semana, taPablo ñikí'vi ra ndato'on ra xí'in ñivi na ñakutá'an ve'e ño'o yó'o, saná'a káxín ra na xa'a to'on Ndios ña ñitaa na xina'á. ³ TaPablo ñandaxin ra to'on Ndios yó'o ño'o na, káchí ra saá:

—To'on Ndios ña ñitaa naprofeta xina'á, káchí ña xa'a ña kúu Cristo, ña ta ti'ví Ndios ña sakaku ra ñivi. Ta naprofeta yó'o ká'an káxín na ndí ña ta kúu Cristo xini ño'ó kiví ra, ta saá nataku ra. Ta vitin yí'i ká'an ndoso ño'o ndó ndí taJesús, ña ta ndato'on xí'in ndó xa'a, ndixa kúu ra Cristo, ña ta xindati yó ña ti'ví Ndios kixaa ra ñoyívi —káchí taPablo xí'in ñivi yó'o na kúu na ñakutá'an ve'e ño'o sinagoga.

⁴ Ta sava najudío na xini so'o yó'o, kandixa na to'on ña ndato'on taPablo xí'in na xa'a taJesús, ta kixá'a na ndíkõn na yichí taJesús ñii káchí xí'in taPablo ta xí'in taSilas. Ta ku'a ní nagriego na xa kisa to'ó Ndios, kandixa na to'on ña ñika'an taPablo xa'a taJesús, ta kixá'a na ndíkõn na yichí ra. Ta ku'a ní ñaña'a ná kúu ná ndiso chiño xí'in chiño ná'no ñoo yó'o, kandixa ná taJesús ta kixá'a ná ndíkõn ná yichí ra. ⁵ Ta sava najudío na ñi-xiin kandixa taJesús, kixá'a na kisa kuíni na xini na taPablo xí'in taSilas. Najudío yó'o ñakaya na sava nataa na kúu navago na õn vá'a, ta chu'u na nayó'o ña sasaã na ini ñivi xa'a ña sakaku na kuachi ká'no ñoo yó'o. Ta ñii síso ndá'yi nataa yó'o kixaa na ve'e taJasón ñandukú na taPablo xí'in taSilas, chi kóni na tiin ña'á na ta tava ña'á na ña kuño na naapóstol yó'o ño'o ñivi na kúu na sã ini xini ña'á. ⁶ Ta ñi-naní'i na taPablo ni taSilas, ta saá tiin na taJasón xí'in inka ñivi na kándixa taJesús, ta tava na nayó'o, ta ñoo ña'á na ño'o nachiño ñoo yó'o. Ta saá nataa õn

vá'a yó'o ñika'an na xí'in nachiño, káchí na saá:

—Nayó'o kúu na xa sakaku kuachi ndi'i saá ñoo ñoyívi yó'o. Ta vitin kixaa na ñoo yó'o. ⁷ Ta taJasón yó'o va'a ñaki'in ra na, ta taxí ra ña kíndõõ na ve'e ra. Ta taJasón xí'in ndi'i na nata'an xí'in ra ndiso na kuachi chi yá'a ndoso na ño'o ndayí tarey César, taká'no ño'o yó, chi nayó'o káchí na ndí yóo inka rey ta kúu taJesús, ña taká'no ño'o na —káchí nataa õn vá'a yó'o, táxi na kuachi xa'a taJasón ta xa'a na nata'an xí'in ra.

⁸ Ta saá, xa'a ña xini so'o na to'on yó'o, kixá'a ndi'i ní ini nachiño ta ñii kiva saá ndi'i ní ini ñivi ñoo yó'o. ⁹ Ta saá nachiño xa'nda chiño na ño'o taJasón ta ño'o na nata'an xí'in ra, ña cha'vi na si'ún xa'a ña ko'on ndíka na. Ta ndi'i cha'vi na si'ún yó'o, ta saá ku'a'an ndíka na.

To'on yó'o ká'an ña taPablo xí'in taSilas ñika'an ndoso na to'on Ndios ño'o ñivi ñoo Berea

¹⁰ Ta saá ta xa ñoo kúu ña, ta ñivi na kándixa taJesús ti'ví na taPablo xí'in taSilas ku'a'an na ñoo Berea. Tá ñixaa na ñoo yó'o, ta ñikí'vi na ini ve'e ño'o sinagoga ño'o ñakutá'an najudío. ¹¹ Ta ñivi ñañoõ Berea yó'o kúu ñivi na to'ó ní ka ini ño'o ñivi ñañoõ Tesalónica. Saá chi kúsij ní ini na xini so'o na to'on ña ndato'on taPablo xí'in na. Ta ndi'i saá kiví sakuá'a na to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ta viví ká'vi na to'on Ndios yó'o xa'a ña kundaã ini na án ñandaã kúu ña ndato'on taPablo xí'in na. ¹² Ta saá ku'a ní najudío xí'in nagriego kandixa na taJesús, ta ñikí'vi na yichí ra. Sava nagriego yó'o kúu ñaña'a ná kómí chiño ná'no ñoo yó'o, ta saá tuku ku'a ní nataa griego kandixa na taJesús ta ñikí'vi na yichí ra. ¹³ Ta sava najudío na táku ñoo Tesalónica

xini so'o na ndi taPablo yoo ra ñoo Berea sáná'a ra to'on Ndios. Ta saá kee na kuá'an na, ta nixaá na ñoo Berea yó'o, ta kixá'á na sásaá na ini nivi, xa'a ña sakaku na kuachi ká'no. ¹⁴ Ta saá ni, nivi na kándixa taJesus kama ti'vi na taPablo kuá'an ra yu'u takuii mjni. Ta nindoo taSilas xii'in taTimoteo ñoo Berea. ¹⁵ Ta nivi na kuá'an xii'in taPablo, nixaá na xii'in ra ñoo Atenas. Ta saá taPablo nika'an ra xii'in nayó'o, káchí ra saá:

—Yachi ní ti'vi ndó taSilas xii'in taTimoteo kixaá na noo i —káchí ra xii'in na.

Ta saá nivi yó'o sandakoo na taPablo ñoo Atenas, ta ndikó na kuano'o na.

To'on yó'o ká'an xa'a ña ke'é taPablo ñoo Atenas

¹⁶ Tá ndati ka taPablo ña kixaá taSilas xii'in taTimoteo noo yoo ra ñoo Atenas, ta saá kee ra kuá'an xá'á ra, xito nda'yá ra ndasaá yoo ñoo Atenas yó'o, ta kúchuchú ní ini ra, chi xini ra kuá'a ní xiiña yita ñaidolo, ña kúu ndios vatá ña kisa to'ó nivi ñoo yó'o. ¹⁷ Ta saá taPablo kuá'an ra, ta niki'vi ra ini ve'e ño'o sinagoga, ta ká'an ra xii'in nivi nakutá'an yó'o, na kúu najudío xii'in inka nivi na kisa to'ó Ndios vará on sivi najudío kúu na. Ta ñii ñii kivi xá'an taPablo ñii yoso ndika noo yoo ñakia'vi, chi yó'o nákutá'an kuá'a ní nivi, ta taPablo ndato'on ra xii'in nivi yó'o, ká'an ra xii'in na xa'a taJesus. ¹⁸ Sava nivi na nakutá'an yó'o ndikon na yichi ña sáná'a naepicúreos, ta sava nivi na nakutá'an yó'o ndikon na inka yichi ña sáná'a naestoicos.* Ta nivi na ndikon ñii ñii yichi yó'o xini so'o na to'on taPablo, ta nika'an na xa'a ra, káchí na saá:

—¿Yu kúu ña kóni kachí tayó'o? Kuá'a ní to'on vichi kuiti ká'an ra —káchí na, ká'an na xa'a taPablo.

Ta inka na nika'an na, káchí na saá:

—Tayó'o ká'an ra xa'a inka nandios na ñoo xiiyo —káchí na, ká'an na.

Saá chi xini so'o na taPablo ká'an ra xa'a taJesus, ta ká'an ra xa'a ña nataku nivi na nixii'i. ¹⁹ Ta saá nika'an na xii'in taPablo ko'on ra xii'in na ñii xiiña noo naní Areópago noo nakutá'an ndi'nachiño ñoo yó'o. Ta saá kuá'an ra xii'in na, ta nixaá na. Ta nika'an nachiño xii'in taPablo, káchí na saá:

—Kóni ndi kundaa ini ndi yo xa'a ká'an ña ndato'on ún sáná'a ún noo ndi. ²⁰ Saá chi sava to'on ña ká'an ún ndatan yoo to'on xaá ña yo'vi ní kundaa ini ndi, saá yoo ña noo ndi. Ta vitin ndúkú ndi noo ún, ña kasa ndaa ún xa'a to'on ká'an ún —káchí nachiño xii'in taPablo.

²¹ (Káchí na saá, chi ndi'nivi na táku ñoo Atenas yó'o kúsií ní ini na xini so'o na xa'a ndi'i ña xaá, ta ñii ñii kivi ndato'on xii'in tá'an na ndasaá kuiti xa'a ña xaá xini so'o na.)

²² Ta saá nakundichi taPablo noo nivi yó'o, ta ká'an ra xii'in na, káchí ra saá:

—Ndó'o nataa na táku ñoo Atenas, kundaa ini ndi nivi na to'ó ini kúu ndó'o, chi xini kuá'a ní ndios ña kisa to'ó ndó. ²³ Saá chi kivi kee i nixa'an i xito nda'yá i ña yoo ñoo yó'o, ta saá xini kuá'a ní xiiña noo kisa to'ó ndó kuá'a ní ndios mji ndó. Ta xini ñii nama yii noo nika'yi to'on ña káchí saá: “Ñayó'o yoo ña xa'a ña kisa to'ó yó ñii Ndios ña on vása xini yó”, káchí to'on ña nika'yi noo nama yii yó'o. Ta vitin ndato'on i xii'in ndó xa'a mji Ndios yó'o, ta ta

* **17:18** Ta ovi yichi yó'o sáná'a ña ndi on koó ñii laa Ndios ndino'o, ta ta xá'nda chiño noo noyivi.

kísa tɔ'ó ndó, vará ɔn vása xíní ndó ra.

²⁴ 'Ndios yó'o kúu ɬa ɬa kisa va'a ñoyívi yó'o ta kisa va'a ra ndi'i nivi xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o. Ta mji ra kúu ɬa xá'nda chiño noo ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi nino, ta ɔn vása kuiti táku ra ini ve'e ño'o ña kisa va'a nivi. ²⁵ Ta Ndios yó'o ndá lo'o ɔn vása xíní ñó'ó ra ña taxi nivi nda'a ra, chi ñii laá mji ra kúu ɬa ɬa kisa va'a ndi'i ña yóo. Ta mji ra táxi ndeɛ ña kutaku yó, ta táxi ra ɬachi ña násita yó táku yó, ta táxi ra ndi'i inká ña xíní ñó'ó yó nda'a yó.

²⁶ 'Mji Ndios yó'o kisa va'a ra ɬa ɬa kúu ɬa noo ta saá kisa va'a ra ñásí'í tayó'o, ta saá xikoo sa'ya na, ta njya'a kuá'a ní kuja, ta saá njxina ndi'i saá noo nivi ñoyívi yó'o. Ta saá kúndaɛ ini yó ndí ndi'i nivi kómí na ñii laá yivá si'í. Ta Ndios chítóni ra ña kutaku nivi ndi'i saá xiiña ñoyívi yó'o, ta chítóni ra ama kutaku ñii ñii nivi, ta chítóni ra ndá xiiña kutaku na, ta chítóni ra ndá mí xaá ñii ñii xá'ño noo ño'o ñoo na. ²⁷ Saá ke'é Ndios xa'a ña kóni ra ndí nivi nandukú na ra, vará ndátan yó'v'i ní ndó'o ñii ɬa ɬakuáá naní'i ra ña xíní ñó'ó ra, saá yó'v'i ní kundeé nivi naní'i na Ndios. Vará yó'v'i ní naní'i yó Ndios, ta Ndios yatin ní yóo ra xí'in yó. ²⁸ Saá chi ɬixin ndeɛ Ndios táku yó, ta ɬixin ndeɛ Ndios xika yó, ta ɬixin ndeɛ Ndios yóo yó. Ta sava natá'an mji ndó, na kúu nivi na ndíchi sñi, njtaa na tɔ'on ña yóo yu'ú xí'in tɔ'on yó'o, saá chi tɔ'on njtaa na káchí ña saá: "Ndi'i nivi kúu sa'ya Ndios", káchí na. ²⁹ Ta ndixa Ndios kúu Yivá ndi'i nivi. Ta xa'a ñayó'o kúndaɛ ini yó ndí Ndios ɔn vása yóo ra ndátan yóo ñii ñaimagen án ñaídolo ña kisa va'a nivi xí'in kaá án xí'in yiton án

xí'in yuu. ³⁰ Kuja xina'á Ndios kúndeé ini ra noo ñanaa njxiyo ini nivi, chi ɔn vása kúndaɛ ini na ñandaɛ xa'a ra. Ta vitin xá'nda chiño ra noo ndi'i nivi na táku ndi'i saá xiiña ñoyívi yó'o ña ná nandikó ini na ta sandakoo na yichí ɔn vá'a ta kivi na kɔ'ɔn na yichí ña ndaɛ. ³¹ Saá chi Ndios xa naɬaxin ra Sa'ya ra ɬa Jesús ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nivi xí'in ñandaɛ. Ta Ndios xa kisa ndaɛ ra noo yó ndí ndixa kundivi ñayó'o, chi xa sanataku ra ɬa Jesús, ɬa ɬa xikuu ɬa njxi'i —káchí ɬa Pablo, ndátɔ'on ra xí'in na.

³² Tá xini so'o na tɔ'on njka'an ɬa Pablo xa'a ñii ɬa ɬa njxi'i ta natakú ra, ta sava na xáku ndaa na ɬa Pablo, ta inká na ká'an na, káchí na saá:

—Xa va'a, saá ná koo ña vitin, ta inká kivi kixi ún ndatɔ'on ún xí'in ndí —káchí na xí'in ɬa Pablo.

³³ Ta saá kee ɬa Pablo noo nachiño yó'o ta kuá'an ra. ³⁴ Ta sava nivi na ndóo xí'in nachiño yó'o na kuita na kuá'an na ɬa ɬa Pablo, ta nayó'o nduu na nivi na kándixa ɬa Jesús. Ñii tayó'o ɬa kándixa ɬa Jesús naní ra Dionisio, ta tayó'o kúu ɬatá'an nachiño ñoo Atenas yó'o.† Ta saá tuku ñii ña'a naní ña Damaris, xí'in inká nivi nañoo yó'o kándixa na ɬa Jesús.

18

Tɔ'on yó'o ká'an ña yu kúu ña ke'é ɬa Pablo ñoo Corinto

¹ Ta ndi'i njya'a ñayó'o, ta saá kee ɬa Pablo ñoo Atenas, ta kuá'an ra ta njxaa na ñoo Corinto. ² Ta saá na kutá'an ra xí'in ñii ɬa ɬa kándixa Jesucristo, ɬa judío kúu ra, ta naní ra Aquila. ɬa ɬa kaku ñoo Ponto kúu ra, ta sakán kee ra ñoo Roma xí'in ñásí'í ra ña Priscila ta kixaa na ñoo Corinto. Saá chi ɬarey César Claudio xa xa'nda

† 17:34 Ta nivi na kúu nachiño ñoo Atenas naní na Areópago, saá chi xiiña noo ná kutá'an nachiño yó'o naní ña Areópago.

chiño ra ña kee ndi'i najudío na táku ñoo Roma. ³ Ta saá nixa'an taPablo ve'e taAquila xí'in ñási'í ra ñáPriscila, ta nixiyo yu'ú ra xí'in na ña kindoo ra ve'e na, chi mji chiño kisa ndivi na kúu chiño ña xini taPablo ke'é ra. Ta chiño yó'o kúu ña kisa va'a na ve'e mandiado. Ta saá ñii káchí kisa chiño na, ta xí'in chiño yó'o táva na lo'o s'ín ña xini ñó'ó xíxi na. ⁴ Ta saá ndi'i kivi yí ña nákindée najudío, taPablo xá'an ra ve'e ño'o sinagoga, ta ndát'on ra xí'in najudío ta xí'in nagriego, ta kisa ndaa ra to'on va'a xa'a taJesús noo na, ta chika'a ra ndee ña noo ini na, ta kandixa na taJesús.

⁵ Ta saá taSilas xí'in taTimoteo kee na ñoo estado Macedonia ta ku'a'an na ta nixa'a na noo taPablo ñoo Corinto. Ta saá taPablo sandakoo ra chiño ña kisa va'a ra ve'e mandiado, ta taxi xí'in mji ra ña ká'an ndoso ra to'on Ndios noo nivi. Ta saá ñii ñii kivi ku'a'an ra ká'an ra xí'in najudío, ndát'on ra ndí taJesús kúu Cristo, ta ta xindati na ña ti'ví Ndios kixa'a ra sakaku ra na. ⁶ Ta nivi yó'o, tá xini so'o na ña ndát'on taPablo xí'in na, ta kixá'a na sasa'a na ini mji na, ta nakuita na ká'an ndiva'a na xí'in ra. Ta saá taPablo táva ra capa ra, ta sakisín ra ña koyo yáka ña, ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ta vitin, xa'a ña ni-xiin ndó koni so'o ndó to'on ña ndát'on xi'in ndó, ndó'ó kúu nivi na ndíso kuachi noo Ndios. Ta yi'í on vása ndíso ka'i kuachi xa'a ña saxo'vi Ndios ndó'ó kivi vaxi. Ta vitin tãnda ndi'i kivi vaxi, ko'on i ka'an ndoso i to'on Ndios noo nivi na on vása kúu najudío —káchí taPablo xí'in na.

⁷ Ta saá kee taPablo ve'e ño'o sinagoga ta ku'a'an ra ve'e ñii ta ta naní Justo, ña yóo yatin siin ve'e ño'o sinagoga yó'o. Ta taJusto yó'o kúu ra ñii tagriego, ta ta'a ta

kisa to'ó Ndios kúu ra. ⁸ Yóo inka ta'a ta xa'nda chiño noo na ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta tayó'o naní ra Crispo. Ta taCrispo yó'o xí'in ndi'i nave'e ra xini so'o na to'on ña nika'an taPablo ta kandixa ndi'i na taJesús. Ta ñii ki'va saá ku'a'a ní ka nivi nañoo Corinto yó'o xini so'o na ña ndát'on taPablo, ta kandixa na taJesús, ta saá chichi na. ⁹ Ta saá niya'a lo'o, ta ñii ñoo tá kisin taPablo, ta nitivi taJesús noo ra, ta nika'an ra xí'in taPablo, káchí ra saá:

—On kuyi'ví ún, ta on sandakoo ún ká'an ndoso ún to'on i noo nivi. ¹⁰ Saá chi yi'í yóo i xí'in ún. Nda ñii nivi on sataku'e'e na yó'ó, chi yóo ku'a'a ní nivi na ndíkon yi'í ñoo yó'o —káchí taJesús xí'in taPablo kivi nitivi ra noo ra.

¹¹ Ta saá nindoo taPablo ñoo Corinto ñii kuyi'a sava, ta sán'a ra nivi ñoo yó'o to'on Ndios.

¹² Ta ñoo Corinto yó'o kúu ñoo ká'no ña ndá'vi ndaa estado Acaya. Ta kivi ñii ta'a ta naní Galión kúu tagobernador ta xa'nda chiño ra noo nivi na táku ñoo estado Acaya yó'o, ta ñii kivi nakutá'an sava najudío, ta tjin na taPablo, ta ku'a'an ra xí'in na ve'e chiño ká'no noo yóo tagobernador. ¹³ Ta noo tagobernador Galión yó'o, taxi na kuachi xa'a taPablo, nika'an na, káchí na saá:

—Tayó'o kúu ta'a ta chú'u nivi ña ya'a ndoso na ndayí ndi, chi káchí ra ndí on vása va'a kasa to'ó nivi Ndios ñii ki'va ndátan yóo ña xa'nda chiño naxii síkuá ndi xina'á —káchí na xí'in tagobernador.

¹⁴ Ta taPablo kóni ra ndakuiin ra ka'an ra, ta ni-kuchiño, chi kama ndakuiin tagobernador Galión, nika'an ra xí'in najudío, káchí ra saá xí'in na:

—Ta ndó'ó, táná taxi ndó ñii kuachi ndee ní xa'a ra, án kuachi ká'no ní kúu ña, ta saá ndixa koni

so'oj ña ka'an ndó, ta kasa naniꝝ xa'a kuachi ra. ¹⁵ Ta ñayó'o on sivi kuachi xa'a gobierno Roma kúu ña, chi kuiti náa ndó xa'a to'on, ta xa'a kivi nivi, ta xa'a ndayi mji ndó najudío. Ta yi'i on kivi kasa naniꝝ xa'a kuachi yó'o, saá chi kuachi mji ndó kúu ña, ta mji ndó xini ñó'ó kasa nani ndó ña —káchí taGalión xí'in najudío.

¹⁶ Ta saá taGalión xa'nda chiño ra ña tava na ndi'i nivi yó'o nda ke'e. ¹⁷ Ta saá kee na ku'a'an na ke'e ve'e chiño ká'no, ta xandikon tjin na ñii tajudío naní ra Sóstenes, ta xa'nda chiño noo na ve'e ño'o sinagoga kúu ra, ta kixá'á na káni ní na ra. Ta tagobernador xini ra ndi'i ña ké'é nayó'o, ta nda lo'o ni-ndi'i ini ra xa'a ña ké'é na.

¹⁸ Ta saá taPablo kindoo ra, nijiyoo ra ku'a'a ní ka kivi ñoo Corinto yó'o xí'in nivi na kándixa taJesus. Ta saá kixaa ñii kivi, ta nundayi ra nayó'o, chi kóni ra ko'on ra estado Siria. Ta ñáPriscila xí'in taAquila, nayó'o ko'on na xí'in ra nda ñoo estado Siria. Ta si'na ka, tá on ta'an ko'on na, ta nijiyoo taPablo ñoo Cencrea, ta ñoo yó'o taPablo nijaxá'ta ra yisi sinj ra, chi saá ké'é najudío kivi sandi'i na kisa ndivi na ñii chiño ña kindoo na xí'in Ndios. ¹⁹ Ta saá ndaa na tón barco, ta ku'a'an na ta nijaa na ñoo Éfeso, ta ñoo yó'o nita'vi tá'an na, chi ñoo yó'o kindoo ñáPriscila xí'in taAquila. Ta saá taPablo naki'in ra ku'a'an ra ta nijivi ra ini ve'e ño'o sinagoga ñoo Éfeso yó'o, ta ká'an tá'an ra xí'in najudío. Ta taPablo ndato'on kaxín ra xí'in na xa'a taJesus. ²⁰ Ta nayó'o ndukú na noo ra ña kindoo na'á ka ra xí'in na, ta ni-xiin ra kindoo ka ra, ²¹ ta nundayi ra na, káchí ra saá xí'in na:

—Xini ñó'ó ko'onj ñoo Jerusalén ña kooj vikó ká'no ña vaxi. Ta saá ni, tá kóni Ndios,

ta inka kivi ndikój kotoj ndó'ó —káchí ra xí'in na.

Ta saá ndaa ra tón barco ñoo Éfeso, ta kee ra ku'a'an ra xí'in barco nda ñoo Cesarea.

To'on yó'o ká'an ndi taPablo kixaa ra ñoo Antioquia

²² Tá nijaa ra, ta kee ra nijaa'an ra nda ñoo Jerusalén xa'a ña chindee ra nivi na kándixa taJesus na táku ñoo yó'o. Ta saá kee ra ku'a'an ra nda ñoo Antioquia, ña ndá'vi ndaa estado Siria, ta nijiyoo ra ñoo yó'o lo'o kuiti kivi. ²³ Ta saá kee ra ku'a'an ra, ta nijaa ra ku'a'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Galacia ta ku'a'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Frigia. Ta ñii ñii ñoo noo xaa ra, ta ká'an ra to'on ña chikaa ndee ini nivi na kándixa taJesus, ña vivii ka kundikon na yichj taJesus.

To'on yó'o ká'an xa'a ñii ta ta naní Apolos ká'an ndoso ra to'on va'a xa'a taJesus noo nivi naño Éfeso

²⁴ Tá xika taPablo ñoo ña ñó'ó inka xiiña, ta ñoo Éfeso yó'o kixaa ñii ta naní Apolos, ta tajudío kúu ra, ta kaku ra ñii ñoo ña naní Alejandría. Ta ñii ta ta ti'va ní ndato'on xí'in nivi kúu ra, ta xa ká'vi ní ra to'on Ndios ña nita na xina'á. ²⁵ Ta taApolos yó'o xa sakuá'á va'a ra ña saná'a nivi noo ra xa'a yichj taJesus, ta xí'in ña ndino'o ní ini ra ndato'on ra xí'in nivi. Vará ndasaá kuiti xini ra to'on Ndios ña saná'a taJuan ta xikuu ta ta sakuchu nivi, ta taApolos yó'o saná'a kaxín ra nivi to'on ña ndaa xa'a taJesus. ²⁶ Ta nda lo'o on vása yí'vi taApolos ká'an ndoso ra to'on Ndios noo nivi na nákutá'an ve'e ño'o sinagoga. Ta ñáPriscila xí'in taAquila xini so'o na to'on ña ká'an taApolos saná'a ra nivi, ta saá kana na taApolos, ta nijaa'an ra xí'in na noo on ko'o nivi, ta ndato'on kaxín na xí'in ra ña

kundaꝯ va'a ka ini ra xa'a yichi Ndios. ²⁷ Ta saá taApolos chikaa ini ra ko'on ra ña kasa ndivi ra chiño Ndios ñoo estado Acaya, ta nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Éfeso chikaa na ndee ini ra ko'on ra kasa ndivi ra chiño yó'o. Ta saá nita na ñii tutu ña kuni'i ra ko'on ra. Ta xí'in tutu yó'o ká'an na xáku ndá'ví na ñoo nivi na kándixa taJesús na táku ñoo estado Acaya ña vivii naki'in na taApolos yó'o. Ta saá kee taApolos, ku'a'an ra ta nixaꝯ ra ñoo estado Acaya, ta kisa ndivi ra chiño ña va'a ní chindee nivi na xa kándixa taJesús. Ta nivi yó'o xa kándixa na taJesús, chi Ndios xí'in ñava'a ini ra taxí ra ña kándixa na to'on ñava'a xa'a taJesús. ²⁸ Ta ndato'on taApolos, nika'an káxin ra xí'in najudío ndí to'on Ndios ña nita na xina'á kisa ndaa ña ndí taJesús kúu Cristo, ta ta ti'ví Ndios sakaku ra nivi. Vará sava najudío on vása yóo yu'ú na xí'in ra, ta káxin ní ndato'on taApolos to'on ndaa xa'a taJesús xí'in na, ta najudío yó'o on vása ní-nani'i na to'on ña ndakuijn na yu'u ra.

19

To'on yó'o ká'an xa'a ña ke'é taPablo ñoo Éfeso

¹ Kivi yóo ka taApolos ñoo Corinto, ta saá taPablo xika ra ku'a'an ra yichi ña ya'a ñoo yóo ku'a'a ní yuku, ta saá nixaꝯ ra ñoo Éfeso, ñoo nakutá'an ra xí'in sava nivi na ndíkon yichi taJesús. ² Ta saá taPablo nindaꝯa to'on ra na, káchí ra saá:

—¿An naki'in ndó Níma Ndios kivi kándixa ndó taJesús?

Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Ni on ta'an koni so'o ndí ta yóo Níma Ndios —káchí na.

³ Ta taPablo nika'an ra xí'in na:

—Ta saá, ¿yo ndayí kúu ña chichi ndó? —káchí ra.

Ta ndakuijn na, káchí na saá:

—Ndátan yóo ña saná'a taJuan, saá chichi ndí —káchí na xí'in taPablo.

⁴ Ta nika'an taPablo xí'in na, káchí ra saá:

—Ndixa taJuan sakuchu ra nivi xa'a ña nandikó ini na ta sandakoo na ña on vá'a ké'é na. Ta saá ni, taJuan ndato'on ra ndí ndi'i nivi xini ñó'ó kándixa na ñii ta ta vaxí sata ra. Ta ta ta ká'an taJuan xa'a kúu taJesús, chí tayó'o kúu Cristo, ta ta ti'ví Ndios sakaku nivi.

⁵ Tá nivi yó'o xini so'o na to'on ña nika'an taPablo, ta saá tuku chichi na xí'in ndayí kivi taJesús.

⁶ Ta saá chiso taPablo nda'a ra sini ñii ñii nivi yó'o na kándixa taJesús, ta Níma Ndios kixaꝯ ña kutaku ña ini ñii ñii nivi yó'o. Ta saá xí'in ndee Níma Ndios, kixá'a na ká'an na inka ñoo to'on ña on vása ní-sakuá'a na, ta ká'an ndoso na to'on Ndios. ⁷ Ta va yóo yatin uxu ovi kúu nataa na naki'in Níma Ndios kivi yó'o.

⁸ Ta saá uní yoꝯ nixiyo taPablo ñoo yó'o, ta xixa'an ra ve'e ño'o sinagoga, ta xika'an ndoso ra to'on Ndios ñoo nivi na nakutá'an yó'o. Ta on vása ní-yi'ví ini ra ndátoto'on ra xí'in nivi to'on ndaa xa'a yichi ñoo xá'nda chiño Ndios. Ta xí'in ña kisa ndaa ra to'on yó'o ñoo nivi, ta saá ku'a'a ní nivi ñoo ini na, ta kándixa na to'on yó'o. ⁹ Ta sava nivi na ñó'o ini ve'e ño'o sinagoga yó'o on vása ní-xiin na kándixa na ña ndátoto'on taPablo xí'in na. Ta nda víka, nivi yó'o kisa só'ó xí'in mji na, ta ñoo nakutá'an ku'a'a ní nivi xini so'o na, nivi yó'o kixá'a na kándiva'a na xa'a yichi taJesús. Ta saá taPablo kee ra ve'e ño'o sinagoga yó'o, ta kana ra nivi na kándixa taJesús, ta kee na ku'a'an na xí'in ra, ta nixaꝯ ndi'i na ñii ve'e ñoo sakuá'a nivi. Ta ta ta ndíso chiño xí'in ve'e yó'o kúu ñii

taa tã naní Tiranno. Ta saá ñii ñii kivi tãPablo ta xí'in nivi na kándixa tãJesus nákutá'an na ini ve'e yó'o, ta tãPablo sáná'a kã ra na tɔ'on Ndios. ¹⁰ Ta saá ovi kuiya kã nixiyo tãPablo ñoo yó'o sáná'a ra nivi. Ta xí'in ña ke'é ra saá, ndi'i najudio xí'in ndi'i nagriego na kúu na táku ñoo estado Asia xini sɔ'o na tɔ'on va'a xa'a Jesucristo. ¹¹ Ndios taxí ra ndee ra nda'a tãPablo ña ke'é ra kuã'a ní milagro va'a xí'in nivi. ¹² Saá chi sava nivi xaa na noo tãPablo, ta náki'in na ñii tikoto lo'o ña kúu ña xino'ni sinj tãPablo, an náki'in na ñii tikoto lo'o ña kúu ña xino'ni toko ra kivi kisa chiño ra, ta ní'i na tikoto yó'o, ta kuano'o na, ta xaa na chinoo ndaa na ñii tikoto tãPablo yó'o noo yiki koñu nivi na ndee ndó'o, ta nivi yó'o nduva'a ndi'i na. Ta ñii kiva saá, tá chinoo ndaa na ñii tikoto yó'o noo yiki koñu nivi na kómí nima ndiva'a, ta xandikon kee nima ndiva'a ini nivi yó'o, ta nduva'a na.

¹³ Ta nixiyo sava nivi najudio na kúu na nákuati xa'a ña tava na nima ndiva'a. Vará na nákuati yó'o on vása kándixa na tãJesus, ta kã'an na tava na nima ndiva'a xí'in kivi tãJesus. Kã'an na xí'in nima ndiva'a, káchí na saá:

—Xí'in ndee kivi tãJesus, taa tã kã'an tãPablo xa'a, xá'nda chiño ndi noo ndó ña kee ndó ini nivi yó'o —káchí na xí'in nima ndiva'a.

¹⁴ Ta sava nataa na nákuati yó'o kúu uxã sa'ya ñii taa tã naní Esceva, taa tãjudío kúu ra, ta kúu ra ñii tasutu kã'no. ¹⁵ Ta ñii kivi nataa sa'ya tãEsceva yó'o nixaa na noo yoo ñii taa tã kómí nima ndiva'a, ta xa'nda chiño na noo nima ndiva'a yó'o xí'in kivi tãJesus, ta ndakuijn nima ndiva'a, káchí ña xí'in nayó'o saá:

—Xini ndi tãJesus, ta xini ndi yu kúu tãPablo, ta ndó'o, yu kúu

ndó'o? —káchí nima ndiva'a xí'in nayó'o.

¹⁶ Ta saá taa tã kómí nima ndiva'a kani ní ra ndi'i nasaya tãEsceva yó'o, ta kündeé ra noo na, ta sãtakué'e ní ra na. Ta saá ndi'i na uxã taa yó'o xino na kee na yálá ndi'i na, kuã'an na, ta tãkué'e ní yiki koñu na. ¹⁷ Ta saá ndi'i nivi na táku ñoo Éfeso, na kúu najudio xí'in nagriego, tá xini sɔ'o na ña ndo'o uxã nataa yó'o, ta nivi'ví ní na, ta kisa tɔ'ó ní na ndayi kivi tãJesus.

¹⁸ Ta saá kuã'a ní nivi na kándixa tãJesus kixaa na noo yoo tãPablo xí'in natá'an ra, ta nivi na kixaa yó'o na'ma na xa'a kuachi na, ndatɔ'on na xa'a ndi'i ña on vá'a ke'é na xina'a. ¹⁹ Saá chi tá on tã'an kã kándixa na tãJesus, ta kuã'a ní nivi naño Éfeso yó'o xikuu nivi na nákuati tásín, ta xikomí na kuã'a ní tutu ña sáná'a xa'a ndee ñatásín, an xa'a ndi'i noo ña nákuati. Ta saá nakaya na ndi'i tutu yó'o ta ní na ña kixaa na, ta saá xa'mi na ndi'i tutu yó'o noo nakutá'an kuã'a ní nivi, chi xí'in ña ke'é na saá, saná'a na ndi sandakoo na yichi yatá ta vitin ndikon na yichi tãJesus. Ndi'i tutu yó'o ña xa'mi na, yá'ví ní ña, ndatán yoo si'un ña koo ya'vi ovi siko uxu taa, na kisa chiño ñii mil kivi, saá kúu ya'vi ndi'i tutu yó'o. ²⁰ Ta saá xita ní'no ní kã tɔ'on Ndios ñii ñii noo, ta kuã'a ní nivi kándixa na tɔ'on yó'o, ta kundaã ini na ndi kã'no ní ndee kómí tɔ'on Ndios.

²¹ Tá ndi'i njya'a ñayó'o, ta saá tãPablo chikaa ini ra ko'on tuku ra koto ra nivi na kándixa tãJesus na táku ñoo estado Macedonia xí'in ñoo estado Acaya, ta saá ko'on ra ta xaã ra ndã ñoo Jerusalén. Ta xani kã sinj ra, káchí ra saá:

—Tá ndi'i nixiyo yó'o ñoo Jerusalén, ta saá kee yó ko'on yó ñoo Roma —xani sinj ra.

22 Ta saá t̄aPablo t̄i'ví ra t̄aTimoteo xí'in inka t̄a kándixa t̄aJesús n̄anı ra Erasto ña ko'õn si'na nayó'o ñoo estado Macedonia. Ovi nataa yó'o kúu na chíndeé t̄aPablo xí'in chiño ra. Tá kee nayó'o kuá'an na, ta t̄aPablo k̄ındo ra lo'o ka k̄iv̄i ñoo estado Asia.

T̄o'on yó'o ká'an ña xa'q̄a ña n̄is̄is̄o n̄ında'yi kuá'a ní n̄ivi ñoo Éfeso

23 Ñii k̄iv̄i ña k̄ındo ka t̄aPablo ñoo Éfeso, ta k̄aku ñii kuachi ká'no, ña kúu ña ñii n̄is̄is̄o, n̄ında'yi kuá'a ní n̄ivi chi n̄is̄is̄o ní ini na xini na yich̄i t̄aJesús. 24 Saá chi ñoo Éfeso n̄ix̄iyo ñii ve'e ño'o ká'no, ñoo ñíndichi ñii n̄a'ná n̄anı ña Diana, ña kúu ndios ña kisa t̄o'ó kuá'a ní n̄ivi ñoo yó'o. Ta ñoo Éfeso yó'o t̄aku ñii t̄a n̄anı ra Demetrio, ta ti'va ní ra kasa va'a ra n̄a'ná ñaplata, ta kisa va'a ra kuá'a ní n̄a'ná válí m̄ji ve'e ño'o ñoo ñíndichi ñaDiana. Ta kuá'a ní n̄ivi s̄ata na n̄a'ná yó'o, ta ví'í ní s̄i'ún t̄ava t̄aDemetrio xí'in chiño yó'o, ta ví'í ní s̄i'ún t̄ava natá'an ra na kisa chiño xí'in ra. 25 Ta saá t̄aDemetrio kana ra ndi'i na kisa chiño xí'in ra ta xí'in inka n̄ivi na ké'é chiño ndatán yóo ña ké'é ra. Tá n̄akutá'an ndi'i nayó'o, ta t̄aDemetrio n̄ika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó, kúndaq̄a ini ndó ndí chiño yó kúu ña táxi kuá'a ní ñakuíká kómí yó. 26 Ta ndó'ó, xa x̄inj̄i so'o ndó xa'q̄a t̄aPablo t̄a kúu t̄a t̄a xa sanoo ini kuá'a ní n̄ivi na t̄aku ñoo Éfeso yó'o, xí'in n̄ivi na t̄aku ndi'i saá ñoo ña ndá'vi ndaa estado Asia. S̄andá'ví ra na, ndát̄o'on ra xí'in na ndí ndi'i ndios ña k̄isa va'a n̄ivi õn s̄iv̄i ndios ndino'o kúu ñayó'o, káchí ra xí'in na, ta sanoo ra ini kuá'a ní n̄ivi xí'in t̄o'on yó'o. 27 Ta saá ȳiyo ní õn kasa t̄o'ó ka n̄ivi chiño ña ké'é yó, ta ȳiyo ní chikaa n̄inj̄o

na ñat̄o'ó ve'e ño'o ñoo ñíndichi ñandios ká'no Diana, chí kani s̄inj̄i na ndí ña õn vása ndáya'ví ka kúu ña. Ta saá chikaa n̄inj̄o na ñat̄o'ó ká'no ñaDiana, vará kúu ñandios ña kisa ká'no n̄ivi na t̄aku ndi'i ñoo estado Asia yó'o, t̄anda n̄ivi na t̄aku ndi'i ñoo ñoyívi yó'o kisa ká'no na ñaDiana yó'o —káchí t̄aDemetrio xí'in nataa na n̄akutá'an xí'in ra.

28 Tá x̄inj̄i so'o na t̄o'on yó'o, ta k̄ixá'á na n̄is̄is̄o ní ini na, ta xí'in ndi'i ndee na, n̄is̄is̄o na, ndá'yi na, káchí na saá:

—ñNaká'no ní kúu ñaDiana, ña kúu ndios m̄ji yó ñaño Éfeso! —káchí na, n̄is̄is̄o na, n̄ında'yi na.

29 Ta x̄and̄ik̄õn ndi'i n̄ivi ñaño yó'o n̄akundik̄õn na xí'in nayó'o, ta ñii s̄is̄o na ká'an na, ndá'yi na. Ta sava n̄ivi yó'o kama n̄ix̄aa na, ta xí'in ña s̄aa ini na, t̄jin na ovi tatá'an t̄aPablo, ta ñoo ña'á na ña kuá'an nayó'o xí'in na ñii xiiña ña n̄anı teatro, ña kúu ñoo ndík̄a ká'no ñoo n̄akutá'an n̄ivi. Ta ovi tatá'an t̄aPablo yó'o, ñii ra n̄anı Gayo, ta inka ra n̄anı Aristarco, ta nayó'o kúu na ñaño estado Macedonia. 30 Ta t̄aPablo kóni ra k̄i'vi ra ñoo chútú n̄ivi na n̄akutá'an yó'o, chí kóni ra ka'an ra xí'in na, ta n̄ivi na ndík̄õn yich̄i t̄aJesús n̄i-taxi na k̄i'vi t̄aPablo ñoo n̄ivi na s̄aa ní ini n̄akutá'an yó'o. 31 Ta saá tuku sava nachiño ná'no ñoo ñaño estado Asia, kúu na n̄ivi na va'a náta'an xí'in t̄aPablo. Ta nachiño yó'o t̄i'ví na ñii t̄a ko'õn ra ñoo t̄aPablo ña kuaku ndá'ví ra ñoo ra ña õn k̄i'vi ra ñoo chútú ní n̄ivi na n̄akutá'an yó'o. 32 Ta ndi'i n̄ivi yó'o ñii s̄is̄o na ndá'yi na, ká'an na. Xa s̄ín ká'an sava na, ta xa s̄ín ka ká'an inka na. Ta ñii násaka na ña ká'an na ta ndá'yi na, ta kuá'a ní n̄ivi yó'o õn vása kúndaq̄a ini na nd̄achun n̄akutá'an na yó'o. 33 Ta sava n̄ivi najudío yó'o k̄isa ndux̄a na xí'in

ñii t̄a taño na, t̄a n̄anı Alejandro, x̄a'a ña kundichi ra k̄a'an ra nõõ ch̄utú ní n̄ivi na nakutá'an yó'o. Ta saá t̄aAlejandro nd̄anı'i ra nda'a ra ta sakanda ra ña ña ndúkú ra nõõ n̄ivi ña sayaa na, õn nd̄a'yi k̄a na, chi kóni ra k̄a'an ra t̄o'on ña ndakuijn ra x̄a'a najudío ndí õn s̄iví najudío kúu na ndíso kuachi x̄a'a ña ndá'yi ní n̄ivi yó'o. ³⁴ Ta saá k̄ixá'á k̄a'an t̄aAlejandro yó'o, ta kúndaã ini n̄ivi yó'o ndí ñii tajudío kúu ra, ta n̄i-xiin na konj so'o na t̄o'on k̄a'an ra, ta ndeé k̄a s̄isõ ndá'yi na k̄a'an na, káchí na saá:

—¡Ñaká'no kúu ñaDiana ndios m̄ji yó nañoo Éfeso! —káchí na, ndá'yi na, ta õv̄i hora ví n̄inda'yi na n̄ika'an na saá.

³⁵ Ta saá ñii t̄achiño t̄a kúu secretario ñoo yó'o, k̄undeé ra nõõ ña õn ndá'yi k̄a n̄ivi yó'o, ta saá sayaa na. Ta n̄ika'an ra x̄i'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó nañoo Éfeso, ndi'i saá n̄ivi ñoyivi kúndaã ini na ndí ndi'i m̄ji yó va'a ní ndíso chiño yó x̄i'in ve'e ñõ'o ñaDiana ñaká'no, ña kúu ndios m̄ji yó, ta va'a ní ndíso chiño yó x̄i'in m̄ji n̄a'ná ñaDiana ña kúu ña t̄i'v̄i ndios Júpiter, ta kee ña ñoyivi n̄ino ta k̄ixaa ña nd̄a nõõ ñõ'o yó'o. ³⁶ Ta kúndaã ini yó ndí õn k̄oõ n̄ivi na kúchiño k̄a'an, káchí na ndí õn s̄iví ñandaã kúu t̄o'on yó'o. Ta saá va'a sayaa ndó, õn nda'yi k̄a ndó. Ta x̄a'a ña õn ke'é ndó ña õn vá'a, si'na x̄in̄i ñó'ó kani s̄inj ndó x̄a'a ndá yu kúu ña kóni ndó ke'é ndó. ³⁷ Saá chi ndó'ó, xa t̄ijn ndó nat̄aa yó'o k̄ixaa na x̄i'in ndó, vará nat̄aa yó'o õn vása ní-kisa ku'íná na nd̄a ñii ña yóo ini ve'e ñõ'o yó, ni õn vása ní-ka'an na t̄o'on ndi'va'a x̄a'a ndios m̄ji yó ñaDiana. ³⁸ Ta saá tá t̄aDemetrio x̄i'in na náta'an x̄i'in ra kóni na taxi na kuachi x̄a'a nat̄aa yó'o, ta va'a ná k̄o'on na ve'e chiño ñoo yó, chi yó'o

yóo nachiño na kúchiño kasa nani x̄a'a kuachi n̄ivi. Saá chi nõõ nachiño yó'o ñii ñii n̄ivi kómí na nd̄ayí ña ndakuijn na x̄a'a m̄ji na. ³⁹ Tá yóo ink̄a kuachi ña kóni ndó k̄a'an ndó x̄a'a, ta x̄in̄i ñó'ó k̄o'on ndó nõõ nachiño ñoo yó, ta ndukú ndó nõõ na ña kasa nani na x̄a'a kuachi yó'o. ⁴⁰ Saá chi vitin ȳiyo ní k̄oõ nachiño ná'no ñoo Roma chikaa na kuachi s̄ata yó, chi kani s̄inj na ndí m̄ji yó sayaa yó n̄ivi ña nakuita na nd̄a'yi na t̄and̄a x̄aa na kani tá'an na x̄i'in nagobierno. Táná taxi nachiño kuachi x̄a'a yó, ta õn kuchiño nd̄i ndakuijn nd̄i, chi õn k̄oõ x̄a'a ña nakuita ndó ta s̄isõ ndó ndá'yi ndó k̄iv̄i vitin —káchí t̄asecretario x̄i'in n̄ivi na nákutá'an yó'o.

⁴¹ Tá nd̄i'i n̄ika'an t̄asecretario t̄o'on yó'o, ta saá n̄ika'an ra n̄inda'yi ra na, káchí ra saá x̄i'in na:

—Vitin va'a ku'a'an no'o ndó ve'e ndó —káchí ra x̄i'in na.

20

T̄o'on yó'o k̄a'an ndí t̄aPablo ku'a'an ra ñoo estado Macedonia x̄i'in ñoo estado Grecia

¹ Ta nd̄i'i n̄iya'a ñayó'o ñoo Éfeso, ta t̄aPablo nakana ra ndi'i n̄ivi na kándixa t̄aJesús, ta n̄ika'an ra x̄i'in na t̄o'on ña ch̄ikaa ndeë ini na. Ta saá n̄inda'yi ra nayó'o, ta kee ra ku'a'an ra, ta n̄ixaa ra estado Macedonia. ² Ta saá ku'a'an ra ta n̄ixaa ra ku'a'a ní ñoo ña ndá'vi ndaa estado Macedonia yó'o, ta ñii ñii ñoo nõõ n̄ixaa ra n̄ika'an ra x̄i'in n̄ivi na kándixa t̄aJesús t̄o'on ña ch̄ikaa ndeë ini nayó'o. Ta saá t̄aPablo kee ra ku'a'an ra, ta n̄ixaa ra ñii ñoo ña nákaa estado Grecia. ³ Ta n̄ixiyo ra Grecia yó'o un̄i yõõ. Ta xa kuyatin k̄iv̄i kee ra ña ndaa ra tón barco tón ku'a'an ñoo estado Siria, ta x̄inj so'o ra ndí sava najudío x̄ikoo yu'ú na

ña ka'ni na ra. Ta saá taPablo ñasama ra yichí ra, ta ndikó ra kuá'an ra yá'a ra estado Macedonia. ⁴ Nataa na kuá'an xí'in taPablo kúu nayó'o: ñii ra naní Sópater, tañoo Berea kúu ra, ta taAristarco xí'in taSegundo, nataa nañoo Tesalónica kúu nayó'o; ta taGayo, tañoo Derbe kúu ra; ta taTíquico xí'in taTrófimo, nataa na estado Asia kúu nayó'o, ta saá tuku taTímoteo kuá'an ra xí'in taPablo ta xí'in ndi'i nataa yó'o. ⁵ Ndi'i nayó'o kuá'an na xí'in taPablo nda nixaa na ñoo Filipos. Ta saá natá'an taPablo kuá'an si'na na ta nixaa na ñoo Troas, ñoo ndáti na xaa taPablo xí'in mji ndi ña nakutá'an ndi xí'in na. ⁶ Ta taPablo xí'in ndi'i xindoo ndi ñoo Filipos anda ndi'i viko najudío ña naní viko sija va'a ña on koó levadura kómí.* Ta saá ndaa ndi tón barco ta kuá'an ndi ta kivi o'on nixaa ndi ñoo Troas, ta nakutá'an ndi xí'in natá'an ndi, ta xindoo ndi uxá kivi ñoo yó'o.

Tq'on yó'o ká'an taPablo nindayi ra nivi na kándixa taJesús na táku ñoo Troas

⁷ Ta kivi domingo nakutá'an ndi'i ndi, na kúu nivi na kándixa taJesús, ñii ve'e ñoo Troas yó'o. Ta nakutá'an ndi xa'a ña ta'vi ndi sija va'a ta xixi ndi ña xa'a ña náká'an ndi ndasaá nixi'i Jesucristo xa'a kuachi ndi. TaPablo nika'an ndoso ra tq'on Ndios ñoo ndi'i ndi na ndóo yó'o, ta na'a va'a ní nixiyo ra nika'an ra. Saá chi xitaan ní inka kivi xini ñó'o kee ra ko'on ra. Ta xa ntondaa hora ma'ño ñoo kúu ña, ta ká'an ka ra xí'in ndi. ⁸ Ta piso uní ñoo nakutá'an ndi ndóo ndi tákaa kuá'a ní ño'o tóon. ⁹ Ta ñii ta, talo'o kúu ra, naní ra Eutico yóo ra ñoo nama ventana piso uní ñoo nakutá'an ndi yó'o. Ta saá kani

ma'ná taEutico yó'o, ta nikisin ra kánoo ra ventana, ta xa'a ñayó'o nakava ra nda ñoo ño'o. Ta saá kama ñoo nivi, tá mií kóni na ndaní'i na ra, ta xini na xa ta nixi'i va'a kúu ra. ¹⁰ Ta taPablo ñoo ra, xino ra nixaa ra, ta xikundee ra ñoo kándú'u taEutico, ta nómi ra yiki koñu ra, ta nika'an ra xí'in nivi na yita yó'o, káchí ra saá:

—On kundi'i ini ndó, chi táku ra —káchí taPablo xí'in na.

¹¹ Ta taPablo ndikó ra ndaa ra ñoo yóo ra sáná'a ra. Ta saá ta'vi ra sija va'a xixi ra xí'in na, chi saá ké'é na xa'a ña náká'an na taJesús, ta ta nixi'i xa'a kuachi na. Ta ndi'i ñayó'o, ta taPablo tuku kixá'a ra ká'an ka ra, ndato'on ra xí'in nivi nda nivi inka kivi. Ta saá kee taPablo kuá'an ra. ¹² Ta saá sava nivi yó'o chindee na taEutico yó'o kuano'o ra ve'e ra, ta kúsi ní ini ndi'i na chi táku ra.

Tq'on yó'o ká'an ndi taPablo kee ra ñoo Troas ta kuá'an ra ñoo Mileto

¹³ Ta mji ndi, kuá'an si'na ndi xí'in tón barco, kee ndi ñoo Troas, ta nixaa ndi ñoo Asón, chi saá kindoo taPablo xí'in ndi. Ta taPablo kuá'an xa'a ra ta nixaa ra nakutá'an ra xí'in ndi ñoo Asón yó'o. ¹⁴ Ta saá ndaa ra tón barco ñoo ñó'o ndi, ta kuá'an ndi xí'in tón barco ta nixaa ndi ñoo Mitilene. ¹⁵ Ta nivi inka kivi, ta kee tuku ndi xí'in tón barco ta kuá'an ndi, ta nija'a yatin ndi ñii isla ña naní Quío, ta kuá'an ka ndi, ta saá nda inka kivi nixaa ndi nda ñoo Samos, ña nákaa ñii xiiña ñoo inka isla. Ta saá kee tuku ndi xí'in tón barco ta nixaa ndi nda ñoo Trogilio, ta inka kivi kee ndi ta kuá'an ndi xí'in tón barco ta nixaa ndi ñoo Mileto. ¹⁶ Xa chikaa ini ndi ko'on ndakú ndi nda ñoo Mileto, chi taPablo ni-xiin ra ya'a

* **20:6** Viko yó'o kána ña uxá kivi xa'a ña náká'an na ndasaá Ndios sakaaku na raxijí síkuá na ñoo nañoo Egipto kuyá xina'a.

ra chí ñoo Éfeso, saá chi nómi ní xínì ñó'ó xaá ra ñoo Jerusalén xa'a ña koo ra ñoo yó'o yachì kà kìvì ña kana vikò Pentecostés.

Tò'on yó'o ká'an ndí tãPablo ñindayi ra

na ndiso chiño xí'in ñivi na kándixa tafesús ñoo Éfeso

¹⁷ Kìvì kixaa tãPablo ñoo Mileto, ta tì'ví ra chiño ña kàna ra naxìkuá'a na ndiso chiño xí'in ñivi na kándixa tafesús na táku ñoo Éfeso ña kixaa na ñoo ra. ¹⁸ Ta saá kixaa nayó'o, ta ñiká'an tãPablo xí'in na, káchì ra saá:

—Nañani yó, mji ndó xínì va'a ndó ndasaá xitaku j xí'in ndó nda kìvì ñanó kixaa j ñoo ndó estado Asia yó'o tãnda vitin. ¹⁹ Ndi'i saá kìvì ñixiyoj xí'in ndó, ta nda lo'o on vása ní-ndukú j ña kasa ká'no ñivi yì'j, ta kisa ñino xí'in mji xa'a ña vivii kisa ndivi chiño Ndios ñoo ndó, ta xí'in ña ndino'o ní ini ke'éj saá anda xaku j xa'a ndó. Ta kuá'a ní yichì kündeéj ñoo ña yo'vì xito ndoso yì'j, chi sava nañoo j najudío kóni na ka'ni na yì'j. ²⁰ Ta mji ndó xínì va'a ndó ndí nda lo'o on vása ní-sandakoo j ña ñiká'an j xí'in ndó tò'on va'a ña xínì ñó'ó chindeé ndó'ó, ta nda ñii tò'on va'a ñi-chise'éj ñoo ndó. Saá chi kuá'a ní yichì ñixá'an j ñoo ñakutá'an kuá'a ní ñivi ñoo ndó, ta saá tuku ñixá'an j kuá'a ní ve'e ñoo ñakutá'an lo'o ñivi, ta ñoo ndi'ì ñivi ñiká'an ndoso j tò'on va'a yó'o. ²¹ Ta ñii káchì ká'an tò'on ña ndát'on j xí'in najudío ta xí'in ñivi na on vása kúu najudío: ñiká'an j xí'in na ndí xínì ñó'ó nandikó ini na xa'a kuachi na, ta ndukú na ñoo Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, ta xínì ñó'ó kándixa na Jesucristo, Tã tãKá'no ñoo yó. ²² Ta vitin kò'on j ñoo Jerusalén, chi saá xa'nda chiño Níma Ndios ñoo j, vará on vása xínì yukia kundo'o j ñoo kán. ²³ Ta ñii ñii ñoo ñoo ñixá'an j, Níma Ndios ñiká'an ña

xí'in j ndí xò'vì ní j ta chikaa na yì'j ini ve'e kaa. ²⁴ Ta yì'j, táná kivi j xa'a yichì tafesús, ta nda lo'o on vása ndi'ì ini j, chi ñii laá ña ndáya'ví ní ñoo kúu ña vivii kasa ndivi j ndi'ì chiño ña sakuiso chiño tafesús yì'j. Ta chiño yó'o kúu ña ká'an ndoso j tò'on ñava'a xa'a Jesucristo ñoo ñivi, ta ká'an j xí'in na ndí Ndios kúu tã tã ká'no ini, ta kí'vi ní ini ra xini ra ñivi.

²⁵ "Ta vitin kúnda j ini j ña on nda ñii kà kivi on ndikó j ñoo ndó ña koto kà ndó yì'j. Na'á ñixiyoj xí'in ndó ta saná'a ndi'ì j ndó'ó xa'a yichì ñoo xá'nda chiño Ndios. ²⁶ Ta xa'a ña ke'éj saá, on vása ndiso kà j kuachi xa'a ndó. ²⁷ Saá chi on vása ní-yi'ví ña ká'an ndoso j ñoo ndó ndasaá yóo ña chikaa ini Ndios kasa ndivi ra xí'in ñivi ta xí'in ñoyívi yó'o, ta on vása ní-chise'éj ñoo ndó nda ñii ña kóni Ndios kasa ndivi ra xí'in ñivi. ²⁸ Níma Ndios ñakaxin ña ndó'ó ña kuiso chiño ndó xí'in ñivi na kándixa tafesús na táku ñoo ndó. Ta ndátan yóo nataa na vivii ndaa tündikachi sana na, saá ndó'ó xínì ñó'ó vivii kundaa ndó ta chindeé ndó natá'an ndó na kándixa tafesús. Saá kasa ndivi ndó chi na ndáya'ví ní ñoo Ndios kúu ñii ñii ñivi yó'o, chi Ndios sata ra na xí'in ñii tafesús ña ñixitã nda'a tón cruz. ²⁹ Koto va'a ndó, chi xínì va'a j ndí kivi ña vaxi kixaa ñivi na on vá'a ini ña sandá'ví na natá'an ndó na kándixa tafesús. Ta na on vá'a ini yó'o ke'é ndátan ke'é ndiva'yì xí'in tündikachi. ³⁰ Kivi ña vaxi sava natá'an ndó na vitin ndikon yichì tafesús xí'in ndó, nayó'o nakuita na ta ká'an na sativi na ñanda, ta chu'u na ñivi na kándixa tafesús xa'a ña kundikon na yichì vatá saná'a na. ³¹ Ñakán xínì ñó'ó koto va'a ndó ña on taxi ndó ña ñivi yó'o sandá'ví na ndó'ó, ni inka natá'an ndó na kándixa tafesús. Naká'an ndó ndí un j kujya ñixiyoj xí'in

ndó, ta ndiví ñoo nda xí'in ña xáku i, ñika'an i ndato'on i xí'in ñii ñii ndó'ó ndasaá kundikõn va'a ndó yichí ta Jesús.

³² Ta vitin, nañani yó, nátaxi i ndó'ó nda'a Ndios ña vivii kundaa ra ndó'ó. Ta nátaxi i ndó'ó ña chikaá s'o ndó to'on Ndios ña ká'an xa'a ñava'a ní ké'é ra xí'in ndi'i nivi. Saá chí to'on Ndios yó'o kómí ña ndee ña chindeé ña ndó'ó kua'no ka ña kándixa ndó Ndios. Ta ndixa nivi na kúu na ñakaxin Ndios ña kundikõn na ra, nayó'o ndixa naki'in na ndi'i ñava'a ña kindõo Ndios xí'in na. ³³ Ta kivi ñixjyo i xí'in ndó on vása ní-ndukú i s'ún nõo ndó, ni on vása ní-ndukú i tikõto nõo ndó, ni on vása ní-kutoo i kukomí i ñava'a kómí nda ñii ndó'ó. ³⁴ Nda víka, xini ndó ndasaá chikaá i ndee xí'in mii i kisa chiño i xa'a ña kukomí i s'ún ña sata i ña xini ñó'ó nõo mii, tanda ña xini ñó'ó nõo natá'an i. ³⁵ Xí'in ña xitaku i saá, saná'a i ndó'ó ndasaá xini ñó'ó chikaá ndó ndee kasa chiño ndó ña kukomí ndó s'ún ña chindeé ndó natá'an ndó, na kúu nandá'vi. Naká'an ndó to'on ña ñika'an ta Jesús, kachí ra saá: “Nivi na táxi ñava'a nda'a inká nivi, nákaa ñasii ní ka ini nayó'o nõo nivi na ñaki'in ñava'a”, kachí ta Jesús —káchí ta Pablo xí'in naxikua'a na ndiso chiño xí'in na kándixa ta Jesús na táku ñoo Éfeso.

³⁶ Ta ndi'i ñika'an ta Pablo to'on yó'o, ta saá xikuxití ra, ta ñika'an ra xí'in Ndios. Ta ñii k'va saá naxikua'a yó'o ñika'an na xí'in Ndios. ³⁷ Ta saá ndi'i naxikua'a xáku ní na xí'in ta Pablo, ta nómi na ra, ta chíto na nõo ra ndáyi na ra. ³⁸ Kúchuchú ní ini ndi'i nayó'o chí káchí ta Pablo on ndikó ka ra nõo na. Ta saá kee na kua'an na xí'in ta Pablo, ta ñixaa ra ta ndaa ra tón barco, ta kua'an ra.

To'on yó'o ká'an ña ta Pablo kee ra kua'an ra nda ñoo Jerusalén

¹ Ta ndi'i ñindayi ndi naxikua'a na kúu na ndiso chiño xí'in nivi na kándixa ta Jesús ñoo Éfeso, ta saá ndaa ndi tón barco ta kua'an ndi, ta ñixaa ndi isla ña ñaní Cos. Ta saá inká kivi kee ndi kua'an ndi xí'in tón barco ta ñixaa ndi inká isla ña ñaní Rodas. Ta saá kee tuku ndi kua'an ndi xí'in tón barco ta ñixaa ndi ñoo ña ñaní Pátara. ² Ta ñoo yó'o ñaní i ndi ñii tón barco, tón kua'an nda ñoo estado Fenicia, ta saá ndaa ndi tón barco yó'o, ta kua'an ndi.

³ Ta saá ñiya'a yatin ndi isla ñaní Chipre, ña kindõo chí sijn yitin tón barco nõo ñó'o ndi kua'an ndi. Ta saá kua'an ndi, ta ñixaa ndi ñoo Tiro ña ndá'vi ndaa estado Siria. Ta nõo ndi tón barco, ta xini ñó'ó kundati ndi ñoo yó'o xa'a ña sanoo na ñakía'vi ndiso tón barco. ⁴ Tá mií sanoo na ña ndiso tón barco, ta kua'an ndi ñiki'vi ndi ñoo Tiro, ta ñakutá'an ndi xí'in nivi na kándixa ta Jesús na táku ñoo yó'o. Ta ñika'an na xí'in ndi ña kindõo ndi xí'in na, ta saá kindõo ndi xí'in nayó'o uxá kivi. Ta Níma Ndios ñika'an ña xí'in nivi na kándixa ta Jesús ñoo yó'o ña ndato'on na xí'in ta Pablo ndi on ko'on ra ñoo Jerusalén. ⁵ Ta saá ni, ta Pablo on vása ní-ndikó ini ra. Ta saá tá ñixino uxá kivi, ta ndi'i nivi na kándixa ta Jesús na táku ñoo Tiro yó'o, na kúu natáa xí'in náña'a, ta xí'in nakuálí, ndi'i nayó'o ñixaa'an na xí'in ndi nda yu'u takuí mni. Ta saá xikuxití na xí'in ndi nõo yotí yu'u takuí yó'o, ta ñika'an ndi'i ndi xí'in Ndios. ⁶ Ta saá ñindayi ndi ndi'i nivi na kándixa ta Jesús yó'o, ta ndikó na kuano'o na ve'e na. Ta mii ndi ndaa tuku ndi tón barco ta kua'an ndi.

⁷ Ta saá kua'an ndi xí'in tón barco ta ñixaa ndi ñoo Tolemaida. Ta nõo ndi tón barco yó'o, ta ñixaa'an ndi ñakutá'an ndi xí'in

n̄ivi na kándixa t̄aJesús ñoo yó'o, ta k̄indo ndi n̄ixiyo ndi xí'in na ñii k̄ivi. ⁸ Ta n̄it̄ivi inka k̄ivi, ta kee tuku ndi kuá'an ndi xí'in tón barco, ta n̄ixaa ndi ñoo Cesarea. Ta saá n̄ixá'an ndi ve'e t̄aFelipe, t̄a kúu t̄a t̄a ká'an ndoso t̄o'on va'a xa'a t̄aJesús noo kuá'a ní n̄ivi, ta k̄indo ndi ve'e ra xí'in ra. T̄aFelipe yó'o kúu ñii t̄atá'an na ux̄a t̄a na kisa ndivi chiño xa'a ña chindeé na naapóstol, chi sakán lo'o kuiya n̄iya'a, n̄ivi na kándixa t̄aJesús na táku ñoo Jerusalén sakuiso chiño ña'á na ña ke'é na saá. ⁹ Ta yóo kom̄i náña'a sa'ya t̄aFelipe yó'o, ta nda ñii náña'a yó'o on t̄a'an tonda'a ná, ta ndi'i náyo'o kúu ná náprofeta. ¹⁰ Ta xa ovi án un̄i k̄ivi ndóo ndi ve'e t̄aFelipe, ta saá k̄ixaa ñii t̄a n̄ani ra Agabo, ta kee ñoo estado Judea kúu ra, t̄aprofeta kúu ra. Tá k̄ixaa ra noo ndi, ¹¹ ta t̄iin ra tikoto káni lo'o ña x̄ino'ni toko t̄aPablo, ta katón ra nda'a m̄ji ra xí'in ña, ta katón ra sikon xa'a m̄ji ra xí'in ña. Ta saá n̄ika'an ra xí'in ndi, káchí ra:

—Ñii k̄i'va ndatán katóni nda'aj̄i ta katóni xa'aj̄i xí'in tikoto yó'o, saá Ním̄a Ndios n̄ika'an ña xí'in̄i ndi najudío naná'no noo nañoo Jerusalén katón na t̄a t̄a xí'in tikoto káni yó'o, ta taxi na ra nda'a n̄ivi na on s̄ivi najudío kúu. Saá ke'é na xí'in ra k̄ivi xa'a ra ñoo Jerusalén, káchí Ním̄a Ndios xí'in̄i —káchí t̄aAgabo, ndato'on ra xí'in ndi.

¹² Tá x̄ini so'o ndi ña ndato'on t̄aAgabo yó'o, ta saá m̄ji ndi na kúu na kuá'an xí'in t̄aPablo ta xí'in ndi'i inka n̄ivi na kándixa t̄aJesús ñoo yó'o, xa'ku ndá'ví ndi noo t̄aPablo ña ndukú ndi noo ra ña on ko'on ra ñoo Jerusalén. ¹³ Ta ndakuijn̄i t̄aPablo, káchí ra saá:

—¿Ndachun xáku ní ndó?, chi ña x̄itoj̄i xáku ndó saá, kúchuchú

ní inīi. Ta ȳi'i, xa yóo ti'vaj̄i ña chiko'ni na ȳi'i, t̄anda ka'ni na ȳi'i ñoo Jerusalén, saá chi ndixa xa yóo ti'vaj̄i k̄ivi xa'a t̄aJesús, T̄a t̄aKá'no noo yó —káchí t̄aPablo xí'in ndi.

¹⁴ Tá kúnda'a ini ndi ndi n̄i-kuchiño ndi sanoo ndi ini ra ña on ko'on ra, ta saá on vása ní-ka'an ka ndi xí'in ra xa'a ña. Ta ndá n̄ika'an ndi, káchí ndi:

—Va'a ná kundivi ndatán kóni Ndios —saá káchí ndi.

¹⁵ Ta n̄iya'a lo'o k̄ivi, tá xa k̄isa ndivi ndi ña x̄ini ñó'ó ndi ko'on ndi, ta saá kee ndi kuá'an ndi, ta n̄ixaa ndi ñoo Jerusalén.

¹⁶ Ta sava n̄ivi na kándixa t̄aJesús na táku ñoo Cesarea xa kee na kuá'an na xí'in ndi nda ñoo Jerusalén. Ta n̄ivi yó'o n̄ika'an na k̄ana na ndi'i ña ko'on ndi xí'in na ña k̄indo ndi ve'e ñii t̄a t̄a n̄ani Mnason. Ta t̄aMnason yó'o ka'ku ra ñoo isla Chipre, ta kúu ra t̄a t̄a xa kuá'a ní kuiya kándixa t̄aJesús.

T̄o'on yó'o ká'an ña ndi t̄iin na t̄aPablo ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén

¹⁷ Tá n̄ixaa ndi ñoo Jerusalén, ta n̄ivi na kándixa t̄aJesús na táku ñoo yó'o n̄aki'in va'a ní na ndi'i xí'in ñas̄i ní ini na. ¹⁸ Ta saá inka k̄ivi n̄ixá'an t̄aPablo xí'in ndi ña koto ndi t̄aSantiago,* t̄a t̄a kúu t̄aká'no noo n̄ivi na kándixa t̄aJesús na táku ñoo Jerusalén yó'o. Ta n̄ixaa ndi ta x̄ini ndi t̄aSantiago xí'in ndi'i nax̄ikuá'a na kúu n̄ivi na ndiso chiño xí'in na kándixa t̄aJesús ñoo yó'o. ¹⁹ Ta saá ndi'i m̄ji ndi chindeé ndi naná'no yó'o, ta t̄aPablo k̄ixá'á ra ndato'on ra xí'in na xa'a ndi'i ñava'a ke'é Ndios xí'in n̄ivi na on vása kúu najudío, saá chi Ndios taxi ra ndee ra nda'a t̄aPablo ña kisa ndivi ra chiño va'a yó'o. ²⁰ Tá ndi'i na ndóo yó'o x̄ini so'o na t̄o'on ña n̄ika'an t̄aPablo xí'in na,

* 21:18 T̄aSantiago, inka k̄ivi ra kúu Jacobo.

ta kúsijí ní ini na, ta kǐsa ká'no ní na Ndios. Ta saá nǐkǎ'ǎn naxǐkua'ǎ yó'o xí'in tǎPablo, káchí na saá:

—Ñani yó, xa xíni ún ndí kua'ǎ ní mil najudío xa kǎndixa na tǎJesús vitin. Vará ndíkon na yichí tǎJesús, ta chíkaa ní na ndee ña kǐsa ndivi na ndayí Ndios ña nǐtaa tǎMoisés kujyǎ xǐna'á, chí ña ndáya'ví ní noo na kúu ndayí yó'o. ²¹ Ta najudío yó'o xa xǐni so'o na to'on xa'ǎ ún, chí sava nǐvi káchí na ndí yó'ó sáná'a ún ndátoto'on ún xí'in najudío na táku ñoo xíyo ña on kasa ndivi kǎ na ndayí ña nǐtaa tǎMoisés xǐna'á, ta sáná'a ún na ña on kasa ndivi kǎ na costumbre ña naní circuncisión xí'in natǎa sa'ya na, ta sáná'a ún na ña sandakoo va'a na ndi'i costumbre ña kǐsa ndivi mǐi yó najudío, saá ndátoto'on ún, káchí nǐvi yó'o xa'ǎ ún. ²² Ta vitin, zyukía koo ke'é yó?, chí nǐvi konǐ so'o na ndí xa kǐxaa ún ñoo Jerusalén yó'o. ²³ Ta saá va'a ke'é ún ña kǎ'ǎn ndí xí'in ún vitin, chí yóo ña xǐni ñó'ó ke'é ún xa'ǎ ña kundaa ini nǐvi ndí on sǐví tǎa tǎ on vása kǐsa to'ó ndayí Ndios ña nǐtaa tǎMoisés kúu ún. Yó'o yóo komǐ tǎa natá'an ndí, ta nayó'o xa kǐndoo na xí'in Ndios ña kasa ndivi na ñii chíño va'a. ²⁴ Ta saá va'a ná ko'on na komǐ tǎa yó'o xí'in ún, ta ndi'i ndó ná kasa ndivi ndó ña xa'nda chíño Ndios noo ndayí ña nǐtaa tǎMoisés xa'ǎ ña nduu ndó nandii noo Ndios. Ta saá cha'vi ún xa'ǎ ña xatá na yǐsjǐ sǐnjǐ natǎa yó'o. Tá ndi'i kǐsa ndivi ún chíño yó'o, ta saá ndi'i nǐvi kundaa ini na ndí ñavata kúu to'on ña xǐni so'o na kǎ'ǎn nǐvi xa'ǎ ún, chí ndixa yó'ó kúu tǎa tǎ kǐsa to'ó ndayí Ndios ña nǐtaa tǎMoisés. ²⁵ Ta nǐvi na on vása kúu najudío, na kúu na kǎndixa tǎJesús, xa kúndaa ini na yu kúu ña xǐni ñó'ó ke'é na, saá chí xa nǐtaa ndí ñii tutu ña tǐ'ví ndí

nǐxaa nda'ǎ na. Ta noo tutu yó'o ndátoto'on ndí xí'in na ndí ndasaá kuiti ndayí yó'o xǐni ñó'ó kasa ndivi na: “On vá'a kuxu na ña'a ña nǐsoko nǐvi noo ndios vatá ña kúu ñaídolo án ñaimagen, ni on vá'a kuxu na nǐi kitǐ, ni on vá'a kuxu na kitǐ tí sǎkuá'na na xa'ni na, ni on vá'a kusun tǎa xí'in ña'a ña on sǐví ñásí'í ra kúu, ni on vá'a kusun ña'a xí'in tǎa tǎ on sǐví yǐi ñá kúu”, saá nǐkǎ'ǎn ndí, xa'nda chíño ndí noo nǐvi na on vása kúu najudío, na kǎndixa tǎJesús —káchí naxǐkua'ǎ xí'in tǎPablo.

²⁶ Ta saá tǎPablo chíkaa ini ra ña kasa ndivi ra ña kóni naxǐkua'ǎ yó'o. Tá kǐxaa inka kǐvi, ta na komǐ tǎa najudío yó'o kua'ǎn na xí'in ra, ta nǐxaa na noo kǐsa ndivi na ndayí ña nǐtaa tǎMoisés xǐna'á xa'ǎ ña nduu na nandii noo Ndios. Ta ndi'i ke'é na saá, ta tǎPablo nǐkǐ'vi ra ini ve'e ño'o ká'no ña ndátoto'on ra xí'in tasutǐ ndá kǐvi kuu ña tondaa kǐvi onǎ ña taxi na ña xǐni ñó'ó soko na noo Ndios, chí xí'in ña ke'é na saá saxino na ña kǐndoo na xí'in Ndios.

²⁷ Tá xa nǐtondaa kǐvi uxǎ ña xa yatin kasa ndivi na chíño ña saxino na ña kǐndoo na xí'in Ndios, ta saá kǐxaa sava najudío na kee ñoo estado Asia, ta xǐni na tǎPablo ve'e ño'o ká'no yó'o. Ta kǐxá'á na sásaǎ na ini nǐvi na nákutá'an yó'o, xa'ǎ ña sísso na, ndá'yi na. Ta najudío na kǐxaa yó'o kua'ǎn na sǎta tǎPablo ña kani na ra. ²⁸ Ta ñii ndeé sísso na ndá'yi na, káchí na saá:

—Na'a ndó, natá'an yó nañoo Israel, chindeé ndó ndi'í ña ná tiin yó tǎa yó'o, chí tǎa tǎ on vása va'a kúu ra. Saá chí kúu ra tǎa tǎ xǐka ndi'i xiiña ta kǎndiva'a ra xa'ǎ nañoo yó, ta sáná'a ra ndi'i nǐvi ndí ña on vá'a kúu ña kǐsa to'ó kǎ na ndayí Ndios ña nǐtaa tǎMoisés. Kǎndiva'a ra xa'ǎ ve'e ño'o ká'no yó'o, ta vitin kǐxaa ra kǐsa kini ra ini ve'e ño'o yó'o, chí tǎxi ra nǐkǐ'vi nǐvi na on vása

kúu najudío ini ve'e ño'o yij yó'o —káchí nayó'o, sásaꝝ na ini ñivi.

²⁹ Saá ká'an na chíkaꝝ na kuꝝchi sata taPablo, chí sákán xini na ra kuꝝ'an ra yichí ñoo Jerusalén xí'in ñii tagriego ta naní Trófimo, taa ta kee ñoo Éfeso kúu ra. Ta xáni sijní na ndí taTrófimo yó'o ñikí'vi ra ini ve'e ño'o xí'in taPablo.

³⁰ Ta ndí'i ñivi ñoo yó'o ñii síso na ndá'yi na xí'in ña sáꝝ ní ini na. Ta xíno na ñixa'an na tiin na taPablo, ta ñoo na ra ñoo ño'o, tava na ra ndá sata nama ña xino nduu ve'e ño'o yó'o, ta kama ní nakasi na ye'é nama yó'o.

³¹ Ta kuꝝ'a ní ñivi yó'o káni ní na taPablo xa'a ña ka'ni na ra. Ta saá taa taká'no ñoo ndí'i natropa na ndáa ñoo yó'o xijni so'o ra ndí ndí'i ñivi ñaño Jerusalén yó'o ñii síso na ndá'yi na káni tá'an na.

³² Ta saá xandikon kana ra natropa xí'in na ndíso chíno xí'in na, ña ko'on na xí'in ra ñoo nákutá'an ñivi na síso káni tá'an. Ta ñivi yó'o xini na vaxi natropa, ta saá sandakoo na, on vása káni ka na taPablo. ³³ Ta taa taká'no ñoo ndí'i natropa ñixaꝝ ra ñoo nákutá'an ñivi yó'o, ta xa'nda chíno ra ñoo natropa ña tiin na taPablo ta katón na ndá'a ra xí'in ovi cadena. Ta saá ñindakꝝ to'on ra ñivi na nákutá'an yó'o, káchí ra saá xí'in na:

—¿Yu kúu tayó'o?, ta, ¿yu kúu ña on vá'a ke'é ra? —káchí taká'no xí'in ñivi.

³⁴ Ta saá ñii síso ndakuijn na ndá'yi na, xa síin síin ñoo kuꝝchi ká'an ñivi yó'o ña sákuiso na sata taPablo. Ta taa taká'no ñoo natropa ñi-kuchiño kundaa ini ra yo xa'a kúu ña sáꝝ ini ñivi yó'o ña síso na ndá'yi na. Ta saá taká'no yó'o xa'nda chíno ra ña ko'on taPablo xí'in natropa nda cuartel ñoo kundasj ndaa ra. ³⁵ Ta taPablo kuꝝ'an ra xí'in natropa ta ñixaꝝ ra xí'in na ñoo yóo escalera ña kuꝝ'an ndaa ñoo kí'vi na ye'é

cuartel. Ta natropa xini ño'ó na kuiso na taPablo ña kuchiño ndaa ra xí'in na, saá chí kuꝝ'a ní ñivi na sáꝝ ini, ndikon na sata taPablo xa'a ña ka'ni na ra. ³⁶ Ta ñivi yó'o xí'in ndí'i ndee na síso na, ndá'yi na, káchí na saá:

—¿Ñii yichí ná kivi ra! ¡Ná kivi ra! —káchí na, ndá'yi na.

TaPablo ndakuijn ra to'on xa'a mji ra ñoo ñivi ñaño Jerusalén

³⁷ Ta natropa kuꝝ'an ndaa na escalera, ndíso na taPablo, ta xa yatin xaꝝ na ña chíkaꝝ na ra ini cuartel, ta saá taPablo ñixa'an ra to'on griego xí'in mji taa taká'no ñoo natropa, káchí ra saá xí'in ra:

—¿An taxiún ña ka'an lo'oj xí'in ún? —káchí ra xí'in tayó'o.

Ta ndakuijn taká'no yó'o, káchí ra saá:

—¿An ká'an ún to'on griego va?

³⁸ ¿An on sivi yó'ó kúu ñii taño Egipto, taa ta sákán lo'o kuyja ñiya'a sákaku kuꝝchi xí'in ña kisa toon ra ñoo nagobierno? Chí tayó'o kana ra ta sanakutá'an ra komi mil taa na xikoo yu'ú xí'in ra, ta ñixa'an na xí'in ra nda yuku yichí, ñoo kee na ña kani tá'an na xí'in nagobierno —káchí ra xí'in taPablo.

³⁹ Ta ndakuijn taPablo ñixa'an ra:

—On sivi yí'i kúu ta ká'an ún xa'a. Yí'i kúuj ñii tajudío, ta kakuj ñoo Tarso ña ndá'vi ndaa estado Cilicia, ta ñoo Tarso yó'o kúu ñoo ká'no ña ndáya'ví ní. Ta vitin ndúkúj ñoo ún ña taxiún ndáyí ka'anj xí'in ñivi na nákutá'an yó'o —káchí taPablo xí'in taká'no ñoo natropa.

⁴⁰ Ta taká'no yó'o taxi ra ndáyí ña ka'an taPablo xí'in ñivi.

Ta saá taPablo xikundichi ra ñoo escalera yó'o, ta sákanda ra nda'a ra ñoo ñivi ña sayaa na, on ndá'yi ka na. Ta saá sayaa ndí'i na, ta taPablo kixá'á ra ká'an ra

xí'in na tɔ'on hebreo ña kúu tɔ'on mji na, ta káchí ra saá xí'in na:

22

¹ —Natá'an yó, natɔa xikua'a xí'in ndi'i natɔa ñoo yó, ndúkúj nɔo ndó ña konj sɔ'o ndó tɔ'on ña ka'anj ndakuijnj xa'aj vitin —káchí taPablo xí'in na.

² Tá xinj sɔ'o nayó'o ndí taPablo ká'an ra tɔ'on mji na ña kúu tɔ'on hebreo, ta saá ñii yaɔ yaɔ kúu na.

³ Ta nika'an taPablo xí'in na, káchí ra saá:

—Yí'j kúuj ñii tajudío, ta kaku'j ñoo Tarso, ña ndá'vi ndaa estado Cilicia, ta xa'noj ñoo Jerusalén yó'o. Ta mji taGamaliel, tɔmaestro ká'no, kúu ta ndino'o saná'a ra yí'j. Ta saá ndeé ní sakuá'áj ndasaá xínj ñó'ó kundikɔnj yichj naxij síkuá yó, ta va'a ní kjsa ndivi'j ndi'i ndayí yó'o. Ndi'i saá kivi'j taxí xí'in mji'j ña viví kisa ndivi'j ndi'i chiño ña xani sijnj sakusijj ini Ndios, ñii k'va ndatán vitin taxí xí'in mji ndó kisa ndivi'j ndó chiño ña xani sijnj ndó sakusijj ndó ini Ndios. ⁴ Ta kivi'j saá xani sijnj ndí yichj tajesús kúu ña ɔn vása va'a, ta nixikaj ñii ñii ñoo xa'a ña nandukúj njvi na kúu na ndikɔnj yichj yó'o ña saxɔ'vij nayó'o nda tɔndɔa ña kivi'j ndi'i na, saá kusijj ini kundo'o na. Ta xa'a ñayó'o, ndi'i kivi'j tá naní'ij natɔa án náña'a na ndikɔnj yichj tajesús, ta tijnj nayó'o ta tɔanj na ini ve'e kaa. ⁵ Ta tɔa tɔsɔtu ká'no nɔo mji yó najudío xí'in naxikua'a na ndíso chiño xí'in yó, nayó'o xínj va'a na ndí tɔ'on ña ká'anj xí'in ndó vitin kúu ñandaa, chí naná'no yó'o kúu na nɔtaa tutu ña taxí na ndayí nda'aj xa'a ña tiinj ndi'i njvi na ndikɔnj yichj tajesús na kúu na táku ñoo Damasco, ta tutu yó'o nika'an ña kómij ndayí ña tiinj na, ta katónj na ña kixi na xí'inj ñoo Jerusalén yó'o xa'a ña xɔ'vj na.

Tɔ'on yó'o ká'an ña xa'a taPablo ndatɔ'on ra ndasaá nakutá'an ra xí'in tajesús (Hch. 9:1-19; 26:12-18)

⁶ Ta saá tá kuajanj ñoo Damasco ta xa yatin nɔtɔndɔa ma'ño ndivi'j kúu ña, ta ñii kama kee ño'o ñoyívi ñino, ta ndeé ní naye'e ña yí'j, ta xino nduu ña nɔo ñíndichij.

⁷ Ta saá nakavaj nda nɔo ño'o. Ta xandikɔnj xinj sɔ'o'j tɔ'on, ta nika'an ña xí'inj, káchí ña saá: “Saulo, Saulo, ¿ndachun ndikɔnj ún saxɔ'vj ún yí'j?”

⁸ Ta ndakuijnj, nika'anj: “¿Yu kúu yó'ó, Tata?”, káchíj. Ta nika'an ra xí'inj: “Yí'j kúuj Jesús, tɔño Nazaret, tɔa ta ndikɔnj ún saxɔ'vj ún”, káchí ra xí'inj. ⁹ Ta natɔa tá'anj na kuajanj xí'inj xini na ña nɔtɔvi yé'e ño'o yó'o, ta njyí'ví ní na, ta ɔn vása ní-xinj sɔ'o na tɔ'on ña xinj sɔ'o'j. ¹⁰ Ta nɔndaka tɔ'onj tɔa ta ká'an xí'inj, káchíj xí'in ra saá: “¿Vitin yukía kóni ún ke'éj, Tata?”, káchíj xí'in ra.

Ta tɔa yó'o ndakuijn ra, káchí ra saá: “Nakundichí ún, ta naki'in ún yichj, ta kɔ'ɔn ún kivi'j ún ñoo Damasco, chí ñoo yó'o xa xa'nda chiñoj nɔo ñii tɔa ña ka'an ra xí'in ún ña chitónij kasa ndivi'j ún xa'aj”, káchí ra xí'inj. ¹¹ Ta saá nakí'in ndí yichj ta kuajanj ndi, ta natɔa tá'anj na kuajanj xí'inj, tijn na nda'aj, ta ní'j na yichj kuajanj ndi, chí ño'o yé'e ña nɔtɔvi nɔoj sandakoo kuáá ña nduchuj nɔoj. Ta saá nixaaj ndi ñoo Damasco, ¹² nɔo táku ñii tɔa tá naní Ananías. Ta táAnanías yó'o kúu ñii tɔa tá viví kisa ndivi ndayí Ndios ña nɔtaa taxij síkuá yó taMoisés xina'á, ta va'a ní kánóo ñatɔ'ó ra nɔo ndi'i najudío na táku ñoo Damasco. ¹³ Ta táAnanías yó'o kixaaj ra nɔoj, ta xindichij yatin ra nɔo yóoj, ta nika'an ra xí'inj, káchí ra saá: “Ñanij Saulo, vitin va'a nakoto nduchuj nɔo ún”, káchí ra. Ta saá xandikɔnj va'a naɔivi nakotoj xí'in

nduchũ ñooj, ta va'a xitoj ñoo taAnanías yó'o. ¹⁴ Ta saá ñika'an ra xí'inj, kachí ra: "Mji Ndios, ta síkón ní ñato'ó chinóo naxij síkuá yó xina'á, ñakaxin ra yó'ó ña kundaa ini ún yu kúu ña kóni ra kasa ndivi ún. Ta ñakaxin ra yó'ó xa'a ña ñakutá'an ún xí'in tajesús taa ta kúu taNdaa. Ta ñakaxin ra yó'ó xa'a ña xini so'ón t'on ña kee mji yu'u tayó'o. ¹⁵ Ndios ke'é ra saá xí'in ún chi yó'ó kuu ún taa ta ndakuijn xa'a tajesús, ta ndato'on ún xí'in ndi'i ñivi yu kúu ña xini ún, ta yu kúu ña xini so'ón. ¹⁶ Ta vitin on kundati ka ún, ta kama nakundichi ún ta kuchu ún xí'in ndayí kivi tajesús, ta ndukú ún ñoo ra ña kasa ká'no ini ra xa'a ndi'i kuachi ún", kachí taAnanías xí'inj.

Ndios ti'ví ra taPablo ña ka'an ra to'on ñava'a xa'a tajesús xí'in ñivi na on vása kúu najudío

¹⁷ Ta taPablo ndato'on ka ra xí'in na, kachí ra saá:

—Tá ndikó j ñoo Jerusalén, ta ñii kivi tá ká'anj xí'in Ndios, ta yooj ke'e ye'é ve'e ño'o ká'no, ta saá kixaa ñii ña ñitivi ñooj. ¹⁸ Ta ñayó'o kúu ña xini tajesús, ta ñika'an ra xí'inj, kachí ra saá: "Kama ní kee ún ñoo Jerusalén yó'o, chi ñivi ñoo yó'o on kandixa na to'on ña ndato'on ún xí'in na xa'a j", kachí tajesús xí'inj, ña ñitivi ra ñooj. ¹⁹ Ta saá ndakuijn j ñika'anj xí'in ra, kachíj: "Tata, ñivi ñoo yó'o ndixa xini na ndi yí'j kúu taa ta xindikon saxo'vi ní j ndi'i ñivi na kándixa yó'ó. Saá chi yí'j ñixa'anj ñii ñii ve'e ño'o sinagoga, ta tiinj ñayó'o ta tãanj na ini ve'e kaa. ²⁰ Ta kivi xa'ni na taEsteban, taa ta ndakuijn to'on va'a xa'a ún ñoo ñivi, ta yí'j, ñixijo yu'új xí'in ñivi na ke'é saá, tãnda xindaa j tikoto ñivi ña koon na yuu taEsteban ta xa'ni na ra", kachíj xí'in tajesús. ²¹ Ta ndakuijn ra, kachí ra saá

xí'inj: "Vitin ko'on ún, chi yí'j ti'ví yó'ó ko'on ún ku'a ní ñoo xiká ña ndato'on ún to'onj xí'in ñivi na on vása kúu najudío", kachí ra xí'inj —kachí taPablo xí'in najudío na nákutá'an yó'o.

To'on yó'o ká'an xa'a yu kúu ña ke'é taa taká'no ñoo natropa xí'in taPablo

²² Tá ñivi na ñakutá'an yó'o xini so'ón na to'on yó'o ña ñika'an taPablo xa'a ñivi na on vása kúu najudío, ta on vása ní-xiin ka na konj so'ón na to'on ká'an ra, ta kixá'á na sã ní ini na. Ta ñii síso na ndá'yi na, kachí na saá:

—jNá kivi tayó'o! jOn vása va'a ña kutaku ka ra ñoyívi yó'o! —kachí na, ndá'yi na.

²³ Ta on vása sándakoo na ndá'yi na ta ká'an na ña on vá'a xa'a taPablo. Ta tava na tikoto ña kánóo sãta tikoto ndixin na, ta kisin na tikoto yó'o, ta tiin na ño'o ta sãkana na ña chí ñno, chi ña ke'é na saá kóni kachí ña ndi nda lo'o on xini na naki'in na to'on ña ká'an taPablo. ²⁴ Ta saá taa taká'no xa'nda chiño ra ñoo natropa ña tiin na taPablo ta chikaa na ra ini cuartel. Ta xa'nda chiño ra ñoo natropa ña kani na taPablo xí'in kuártá xa'a ña na'ma ra ndachun sã ní ini ñivi xini na ra. ²⁵ Tá on ta'an ka kani na ra, ta si'na katón na ra. Ta saá ñika'an taPablo xí'in ñii taa ta ndiso chiño xí'in sava natropa yó'o, kachí ra saá:

—¿Án ndixa kachí ndayí ndi va'a kani ndó ñii taa ta kúu taño Roma tá si'na on ta'an ko'on ra ñoo tajuez ña kasa nani ra xa'a kuachi tayó'o? —kachí taPablo xí'in ñii taa ta ndiso chiño xí'in sava natropa.

²⁶ Tá tayó'o xini so'ón ra ña ñika'an taPablo, ta kama ñixa'an ra ndato'on ra xí'in mji taa taká'no ñoo ra, ta kachí ra saá:

—Ta vitin, ¿yu kúu ña ke'é ún?, chi taa ta xá'nda chiño ún kani ndi xí'in kuártá, tayó'o kúu ra ñii taño Roma —káchí ra xí'in taa taká'no noo natropa.

²⁷ Ta saá taa taká'no yó'o kuá'an ra, ta nixaa ra noo taPablo, ta nindaká to'on ña'á ra, káchí ra saá xí'in ra:

—¿Án ndixa yó'ó kúu ñii taa taño Roma? —káchí ra.

Ta ndakuijn taPablo:

—Ndixa yi'i kúu taño Roma —káchí ra.

²⁸ Ta saá nika'an taa taká'no yó'o xí'in ra, káchí ra:

—Yi'i cha'vi j kuá'a ní sj'ún, ta saá nak'i'ini tutu ña káchí kúu taño Roma —káchí ra xí'in taPablo.

Ta ndakuijn taPablo, káchí ra saá:

—Yi'i on vása ní-ke'é j saá, chi nda kivi kakuj kúu taño Roma —káchí ra xí'in taa taká'no noo natropa yó'o.

²⁹ Ta natropa na xa yóo ti'va ña kani na taPablo, xini so'o na to'on yó'o, ta kama ní kee na ta kuá'an na. Ta taká'no noo natropa nyi'vi ní ini ra chi xa xá'nda chiño ra ña katón na taPablo, taa ta kúu taño Roma, ta xí'in ñayó'o nyi'a' a ndoso ra ndayí naño Roma.

To'on yó'o ká'an xa'a taPablo ñindichi ra noo najunta Suprema najudío

³⁰ Ta taa taká'no noo natropa kóni ra kundaa va'a ka ini ra xa'a kuachi táxi najudío xa'a taPablo. Ta saá tá niti'vi inká kivi, ta xá'nda chiño ra noo najunta Suprema najudío, na kúu nasutu ná'no xí'in nataa naxikuá'a ña nakutá'an nayó'o noo ra. Ta saá tuku xá'nda chiño ra noo natropa ña ndaxin na taPablo, ña kee ra cuartel, ta kixaa ra kundichi ra noo ndi'i nayó'o.

23

¹ Tá kixaa taPablo, ta ñindichi ra noo najunta Suprema, ta saá xito ra noo na ta nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Ndó'ó, tata natá'an yó, kóni ña kundaa ini ndó ndi'ni saá kivi ña takuj ndino'o ní ini kisa ndivi ñava'a noo Ndios, ta ñakán on koó nda lo'o ña sándi'i ini yóo noo —káchí taPablo xí'in na.

² Tá xini so'o tasutu ká'no ta naní Ananias to'on yó'o ña nika'an taPablo, ta xá'nda chiño ra noo nivi na yita yatin sijn taPablo ña xí'in nda'a na kani na yu'u ra. ³ Ta ndakuijn taPablo, káchí ra saá xí'in tasutu ká'no yó'o:

—Ñii kivi vaxi Ndios kani ra yó'ó chi yó'ó kúu taa ta on yu'u. Yó'ó ndiso chiño ún ña kasa nani ún xa'a j xí'in ñandaa ñii kiva ndatán káchí ndayí Ndios ña nitaa taMoisés. Ta on vása ke'é ún saá, chi mii ún yá'a ndoso ún ndayí Ndios, xí'in ña xá'nda chiño ún noo nivi ña kani na yi'i —káchí taPablo xí'in tasutu ká'no yó'o.

⁴ Ta nivi na yita yatin xí'in taPablo, nika'an na xí'in ra, káchí na saá:

—¿Án taa on koó ñato'ó kómí kúu ún?, chi kándiva'a ún xí'in tasutu ká'no, taa ta kisa chiño noo Ndios.

⁵ Ta ndakuijn taPablo, káchí ra saá:

—Natá'an yó, kasa ká'no ini ndó xa'a j chi on vása ní-xini tá tayó'o kúu tasutu ká'no, saá chi xini ñó'ó kasa ndivi yó to'on Ndios ña nitaa taMoisés xina'á, káchí ña saá: “On vá'a kándiva'a yó xí'in taa taká'no noo ñoo yó”, —káchí taPablo xí'in na.

⁶ Ta taPablo kundaa ini ra ndi sava najunta Suprema yó'o kúu na nafariseo, ta sava na kúu na nasaduceo, ta saá nika'an ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó, yí'í kúu'í tafariseo, ñii k'í'va ndatán yivá'í xíkoo ra tafariseo. Ta kuächi ña sákuiso na yí'í kúu xá'a ña ndáa ini'í ndí ndixa natakú ñivi na ñixi'í —káchí taPablo xí'in na.

⁷ Tá ndí'i na ndóo yó'o xinjí so'ó na to'on yó'o, ta nafariseo xí'in nasaduceo kixá'á na náa na xí'in tá'an na, ta ñita'vi tá'an nafariseo xí'in nasaduceo. ⁸ On vása yóo ñii yu'ú ka na, chí nasaduceo kándixa na ndí ñivi na ñixi'í on natakú ka nayó'o, ta kándixa na ndí on koó nímá kómí ñivi, ni on koó naángel, ni on koó inká noo nímá. Ta nafariseo kándixa na ndí yóo nímá ñivi, ta yóo naángel, ta yóo inká noo nímá, ta kándixa na ndí ñivi na ñixi'í natakú nayó'o. ⁹ Ta xa'a to'on ña ñika'an taPablo xí'in na, nafariseo xí'in nasaduceo, kixá'á na náa ní na, ta ñii síso na ñó'o na. Ta sava nafariseo na kúu namaestro na sáná'a ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á, nakuita na ta ñika'an na, káchí na saá:

—Ndixa on koó nda ñii kuächi ndíso tayó'o, chí on vása nání'i ndí nda ñii ña on vá'a ke'é ra. Ndá sana ñii nímá án ñii ñaángel ñika'an ña xí'in ra —káchí nafariseo.

¹⁰ Ta saá kixá'á ñivi ndeé ní ndá'yi na, ta ndeé ní síso na. Ta yí'ví ní taká'no noo natropa koqo yiyo ní xí'in ñasáa na, sakuáchi na yíki koñu taPablo. Ta saá taká'no yó'o xa'nda chiño ra noo natropa ña naki'in na taPablo ña ko'on ra xí'in na kundasi tuku ra ini cuartel.

¹¹ Ta saá tá kixaa kuñoó, ta ñitivi taJesús noo taPablo, ta ñika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—On kuyí'ví ún, chí yóo'í xí'in ún. Ta ñii k'í'va ndatán ñika'an ún to'on ña ndakuin ún xa'ají ñoo Jerusalén yó'o, saá xíní ñó'ó ndakuin ún xa'ají ñoo Roma —káchí taJesús xí'in taPablo, ña ñitivi ra noo ra.

To'on yó'o ká'an ndí xíkoo yu'ú ñivi ña ka'ni na taPablo

¹² Ta saá ñitivi inká kivi, ta nakutá'an sava najudío, ta xíkoo yu'ú na ña ka'ni na taPablo, ta káchí na saá:

—Nda lo'o on kuxu ka yó ni on ko'o ka yó nda ná ka'ni yó ra. Ta ná kuu yó ñivi na natavi chí'ña tá ñi-xa'ni yó ra —káchí na, kindoo yu'ú na.

¹³ Ta yá'a ovi siko kúu nataa yó'o na xíkoo yu'ú xa'a ña ka'ni na taPablo. ¹⁴ Ta saá nataa yó'o ñixa'an na noo nakutá'an nasutu ná'no yóo na xí'in naxikua'a noo naño judío, ta ñika'an na xí'in na, káchí na saá:

—Mii ndí xa kindoo ndí xí'in natá'an ndí ña on kuxu ka ndí, ni on ko'o ka ndí nda ná ka'ni ndí taPablo. ¹⁵ Ta saá ndó'ó xí'in natá'an ndó na kúu najunta Suprema, xíní ñó'ó ndukú ndó noo taká'no noo natropa ña ti'ví ra taPablo kixaa ra noo ndó. Ka'an ndó xí'in taká'no noo natropa yó'o ndí yóo ka ña xíní ñó'ó ndaka to'on ndó taPablo ña kundaa ini ndó xa'a kuächi ra. Ta mii ndí, xa koo se'é ndí yu'u yichi, ña xa yóo ti'va ndí ka'ni ndí ra ña on kixaa ra noo ndó —káchí na xí'in nasutu ta xí'in naxikua'a noo najudío na nakutá'an yó'o.

¹⁶ Ta ñii talo'o xaxin taPablo ta kúu sa'ya k'í'va ra, xinjí so'ó ra xa'a ña xíkoo yu'ú nataa yó'o ke'é na, ta saá talo'o yó'o kee ra ku'an ra, ta ñixaa ra nda cuartel noo yóo sito ra taPablo, ta ndato'on ra xí'in ra xa'a ña xinjí so'ó ra. ¹⁷ Kivi ndí'i xinjí so'ó taPablo ña ndato'on talo'o xaxin ra xí'in ra, ta kana ra ñii ta ndíso chiño noo ñii ciento natropa, ta ñika'an ra xí'in ra, káchí ra saá:

—Ná ko'on talo'o yó'o xí'in ún noo taká'no noo ndí'i natropa, chí yóo to'on ña xíní ñó'ó ní ndato'on talo'o yó'o xí'in ra —káchí taPablo xí'in ta ndíso chiño.

18 Ta saá kee tã ndíso chiño yó'o kuã'an ra, ta kuã'an tãlo'o yó'o xí'in ra, ta nixaa na noo taa taká'no tã xá'nda chiño noo ndi'i natropa. Ta saá tã ndíso chiño noo ñii ciento natropa nika'an ra xí'in tã taká'no noo ra, káchí ra saá:

—TãPablo tã nákaa ndási ní'nó, tĩ'ví ra yĩ'í vaxij xí'in tãlo'o yó'o nooún, chi yóo ñii ña kóni ra ndato'on ra xí'inún —káchí ra xí'in taká'no noo ndi'i natropa.

19 Ta saá taká'no yó'o tjin ra nda'a tãlo'o yó'o ña ko'on ra xí'in ra ñii xiiña noo on koó nivi na kuchiño koni so'o to'on ña ká'an na. Ta saá kixá'á ra ndákã to'on ra tãlo'o yó'o, káchí ra xí'in ra:

—¿Ndá to'on kúu ña kóniún ndato'onún xí'inĩ? —káchí ra xí'in tãlo'o.

20 Ta ndakuijn tãlo'o, nika'an ra, káchí ra saá:

—Sava najudío xikoo yu'ú na ña ndasaá ndukú na nooún ña taxiún ko'on tãPablo ña xaã ra noo najunta Suprema kivi taan. Saá chi káchí na xí'inún ndí kóni na ndákã to'on ka na ra ña va'a ka kundaa ini na xa'a kuachi ra, saá káchí na xí'inún. 21 Ta on kandixaún to'on ña ka'an nayó'o xí'inún, chi ñavatá kuu ña. Saá chi yu'ú yichí koo se'é kuã'a ní nataã xa'a ña ka'ni na tãPablo. Yá'a ovi siko kúu nataã na koo se'é kundati ña'á, ta ndi'i nataã yó'o kindoo yu'ú na on kuxu ka na ni on ko'o ka na ndã ná ka'ni na tãPablo. Ta káchí na saá xí'in mji na: “Ná kuu yó nivi na nĩtãvi chi'ña tá nĩ-xa'ni yó ra”, káchí na. Ta vitin xa yóo ti'va na ka'ni na ra, ta ndákuiti ndáti na ña taxiún kee tãPablo ña ko'on ra noo najunta Suprema —káchí tãlo'o ndato'on ra xí'in taká'no noo ndi'i natropa yó'o.

22 Ta saá taká'no noo ndi'i natropa nika'an ra xí'in tãlo'o, káchí ra saá:

—Ndã ñii nivi on ka'anún xí'in ña kixiún noo ndato'onún xí'inĩ —káchí ra xí'in tãlo'o yó'o, ta tĩ'ví ña'á ra kuano'o ra.

To'on yó'o ká'an ndí tĩ'ví na tãPablo ko'on ra noo tagobrador Félix

23 Ta saá taká'no noo ndi'i natropa kana ra ovi natropa, ta ñii ñii nayó'o kúu na xá'nda chiño noo ñii ciento natropa, ta taká'no noo na ovi yó'o nika'an ra xí'in na, káchí ra:

—Ná kasa ndivi ndó xí'in ovi ciento natropa xa'a ña kee na kãã jin ñoo kivi vitin,* ta ko'on xá'á na ndã ñoo Cesarea. Saá tuku ka'nda chiño ndó noo unĩ siko uxu natropa na kúu na yóso kuáyí xí'in ovi ciento natropa na ní'i kãã nãni ta sijn noo ña, ta ndi'i natropa yó'o xini ñó'ó koo ti'va na ña kee na kãã jin ñoo kivi vitin, ta ko'on na ñoo Cesarea. 24 Ta taxi ndó sava tíkuáyí ña koso tãPablo xí'in natá'an ra, ta koto va'a ndó ña on kóo ña on va'a kundo'o tãPablo yichí ña va'a xaã ra noo tagobrador Félix ñoo Cesarea.

25 Ta saá taká'no noo ndi'i natropa nĩtaa ra ñii tutu ña ní'i natropa kuã'an na ña taxi na ña nda'a tagobrador Félix. Ta ña nĩtaa ra noo tutu yó'o káchí ña saá:

26 “Yĩ'í kúuĩ tãClaudio Lisias, ta tĩ'ví to'on chindeéĩ yó'ó, tata gobernador, tã kúu tã kánóo sikon ní ñato'ó noo ndi. 27 Kóni ndato'onĩ xí'inún ndachun tĩ'ví tãyó'o xaã ra nooún. Sava najudío tjin na ra, ta xa yatin ní ka'ni na ra, níkuu. Ta xini so'oj ndí tãyó'o kúu ra ñii tãã tãño Roma, ta saá kama ní keeĩ nixã'anĩ xí'in natropa, ta sakaku ndi ra noo najudío yó'o. 28 Ta yĩ'í ndukúĩ ña kundaa ini ndá

* 23:23 Kãã jin ñoo nãni ña kãã unĩ ñoo noo naño Roma.

kuachi kúu ña táxi na xa'a ra, ta saá xa'nda chiño i noo ra ña ko'on ra xí'ini noo najunta Suprema najudío ña ná ndaká to'on na ra. ²⁹ Ta saá kundaa ini ndí táxi na kuachi xa'a ra chí káchí na ndí on vása va'a kisa ndivi ra ndayí mji najudío yó'o, ta ñayó'o on sivi kuachi ndeé kúu ña noo mji yó naño Roma. Ta saá nda lo'o on ko'o xa'a ña chikaa ndi ra ini ve'e kaa ni ña ka'ni ndi ra. ³⁰ Ta saá ni, xini so'oi ndí sava najudío xikoo yu'ú na ña ka'ni na ra, ta xa'a ñayó'o kama ní tí'vivi ra xa'a ra noo ún vitin. Ta nika'aní xí'in najudío na táxi kuachi xa'a ra ndí xini ñó'ó xa'a na noo ún ña kasa nani ún xa'a kuachi yó'o. Ta to'on yó'o kúu ndi'i ña ndát'o'oni xí'in ún vitin, tata. Ta va'a ná koo ún", káchí to'on ña nítáa ta Claudio Lisias noo tutu ña ku'a'an nda'a tagobernador.

³¹ Ta saá natropa yó'o kisa ndivi na ña xa'nda chiño taká'no noo na, ta naki'in na ta Pablo xí'in natá'an ra. Ta tá kixaa kuñoó yó'o, ta kee na ku'a'an na, ta nixaa ndi'i na ñii ñoo ña naní Antípatris. ³² Ta saá nitivi inka kivi, ta ndikó natropa na xika xá'a, kuano'o na. Ta ta Pablo xí'in natá'an ra ku'a'an na xí'in natropa na yóso kuáyí nda ñoo Cesarea. ³³ Tá nixaa na ñoo Cesarea, ta natropa nataxi na ta Pablo nda'a tagobernador, ta taxi na nda'a ra tutu ña nítáa ta Claudio Lisias xa'a ta Pablo. ³⁴ Ta ndi'i ka'vi tagobernador tutu yó'o, ta ndaká to'on ra ta Pablo ndá ñoo kixi ra. Ta ndakuijn ta Pablo, káchí ra saá:

—Kixij ñoo ña nákaa estado Cilicia —káchí ra.

³⁵ Ta saá nika'an tagobernador xí'in ta Pablo, káchí ra saá:

—Kundatij nda ná kixaa nivi na táxi kuachi xa'a ún, ta saá kasa nani xa'a kuachi ún —káchí ra.

Ta saá xa'nda chiño ra noo natropa ña kundaa na ta Pablo ini ve'e kaa ña nákaa ñii xiiña ini ve'e ká'no ña kisa va'a tarey Herodes ñoo Cesarea yó'o.

24

Ta Pablo ndakuijn ra xa'a mji ra noo tagobernador Félix

¹ Tá niya'a o'on kivi, ta kixaa tasutu ká'no ta Ananías xí'in sava naxiku'a'a ná'no noo najudío, ta xí'in tabogado mji najudío yó'o, ta tayó'o naní ra Tértulo. Najudío yó'o kixaa na ña taxi na kuachi xa'a ta Pablo noo tagobernador Félix. ² Ta saá tagobernador yó'o xa'nda chiño ra noo na kisa chiño noo ra ña ko'on na ki'in na ta Pablo kixaa ra noo ra. Ta saá kixaa ta Pablo, ta ta Tértulo kixá'a ra ká'an ra táxi ra kuachi xa'a ta Pablo yó'o, ta káchí ra saá:

—Tata gobernador, ta kánoo síkón ní ñato'ó noo ndi, táxa'vi ña'á ní ún chí xí'in ña ndíchi ní sivi ún, ta xí'in ñava'a ní ini ún, va'a ní xa'nda chiño ún noo mji ndi naño Israel, ta xa ku'a'a ní kuyva va'a ní táku ndi, chí nda ñii ñoo on vása káni tá'an xí'in ndi. Ta yóo ku'a'a ní chiño ná'no xa kisa ndivi ún xa'a ña chindee ún ndi'i. ³ Xa'a ñayó'o ndi'i saá kivi, ta ndi'i saá xiiña kúsi ní ini ndi naki'in ndi ñava'a taxi ún nda'a ndi, ta vitin kóni ndi ka'an ndi xí'in ún saá: "Táxa'vi ní ún, tata, xa'a ndi'i ñava'a yó'o." ⁴ Ta vitin on vása kóni ndi sandi'i ka ndi yó'o ña na'á ní ka'an ndi xí'in ún. Ta ndasaá kuiti xáku ndá'vi ndi noo ún ña koni so'oi lo'ó ún ña ndát'o'oni xí'in ún xa'a ta Pablo ta ñíndichi yó'o. ⁵ Saá chí xini káxin ndi tayó'o kúu ra ñii ta ta on vá'a, ta ndátan yóo ñii kue'e xíkón saá yóo ra, chí ñii ñii ñoo noo táku najudío, tayó'o xaa ra ta ndát'o'oni ra xí'in nivi ña sasa ra ini na xa'a ña nakuita na kani tá'an na xí'in nagobierno.

Ta tayó'o kúu ra ñii t̄a taká'no noo ñivi na kúu na ndíkõn yichì vatá ña nanì yichì nanazareno. ⁶ Ta ñii kivi ñoo Jerusalén xini ndi tayó'o, yóo ra ini ve'e ño'o ká'no, ta ké'é ra ña on vá'a ña kúu ña kisa kini ñayii ve'e ño'o. Ta xa'a ñayó'o, tiin ndi ra xa'a ña kasa nani ndi kuachi xa'a ra, ⁷ ta ni-kuchiño ndi, chi nixaa t̄aLisias t̄a taká'no noo ku'a ní natropa, ta xí'in ndee ndi' natropa, k̄inda ra t̄aPablo yó'o nda'a ndi. ⁸ Ta saá t̄aLisias xa'nda chiño ra noo ndi ña taxi ndi kuachi xa'a t̄aPablo noo yó'ó, tata gobernador. Ta vitin táná ndak̄a t̄on m̄i ún tayó'o, ta saá kundaa ini ún ndi ñandaa kúu t̄on ká'an ndi xa'a ra xí'in ún —káchì t̄aTértulo xí'in tagobernador Félix.

⁹ Ta ndi' najudío na ndóo yó'o ñii yóo yu'ú na xí'in t̄on ña ká'an t̄aTértulo, ta ndakuijn na, n̄ka'an na, káchì na saá:

—Ndixa ñandaa kúu ndi' t̄on n̄ka'an t̄aTértulo yó'o —káchì na.

¹⁰ Ta saá tagobernador ndani' ra nda'a ra noo t̄aPablo ña ndakuijn ra ka'an ra. Ta saá ndakuijn t̄aPablo, n̄ka'an ra t̄on yó'o:

—Tata gobernador, xa ku'a ní kuyja yó'ó kúu tajuez, ta kisa nani ún xa'a kuachi ñivi ñoo ndi najudío. Ta saá kúsij ní ini ña ndakuijn lo'oj ka'anj xa'aj noo ún. ¹¹ Sakán uxu ovi kivi kúu ña kixaañ ñoo Jerusalén xa'a ña kasa ká'noj Ndios ve'e ño'o ká'no. Táná ndak̄a t̄on ún xa'a ñayó'o, ta on vása yó'v̄i kundaa ini ún ndi ñandixa kúu ña ká'anj. ¹² Ta on sivi ñandaa kúu t̄on ña ká'an nayó'o, táxi na kuachi xa'aj. Saá chi kivi xini na yi' yóoj yoso ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, on vása yóoj náaj xí'in nda ñii ñivi, ni on vása yóoj sasaaj ini ñivi. Nda lo'o on vása ní-ke'éj saá ve'e ño'o ká'no, ni ni-ke'éj saá ve'e ño'o

sinagoga, ni nda ñii xiiña ñoo Jerusalén ni-ke'éj saá. ¹³ Ta nataa na táxi kuachi xa'aj nda lo'o on kuchiño na kasa ndaa na xa'a kuachi ña káchì na sákuiso na yi'. ¹⁴ Ta t̄on ña ndaa kúu ñayó'o: yi' kúu ñii t̄a t̄a ndíkõn yichì t̄aJesús, ta nataa yó'o xáni s̄ini na ndi yichì vatá kúu ña. Ta yi' kisa ká'noj Ndios ndatán kisa ká'no naxii síkuu ndi ra xina'á. Ta ñii k̄i'va ndatán k̄andixa na, saá k̄andixaj t̄on Ndios ña ñitaa t̄aMoisés xí'in ndi' t̄on Ndios ña ñitaa ink̄a naprofeta xina'á. ¹⁵ Ta yi' ta xí'in nataa yó'o na táxi kuachi xa'aj, ñii k̄i'va k̄andixa ndi ndi ñii kivi Ndios sanatak̄u ra ñivi na nixi'j, án ñivi na va'a x̄ikuu na, án ñivi na on vá'a x̄ikuu na, ta kuita na noo Ndios ña kasa nani ra xa'a kuachi na. ¹⁶ Ta xa'a ña k̄andixaj ñayó'o, ta ndi' saá kivi chikaañ ndee ke'éj ñava'a ña kóni Ndios xa'a ña on kóo nda lo'o ña sandi' ini noo Ndios ta noo ñivi.

¹⁷ 'Xa yóo ovi án unj kuyja on vása xa'anj ñoo Jerusalén, ta saá n̄ixa'anj ñoo yó'o, chi ní'ij s̄i'ún ña xa n̄akayañ xa'a ñivi nandá'vi na táku ñoo Jerusalén, ta kónij taxij ña nda'a na. Ta saá tuku m̄ij kónij sokoj lo'o ñava'a noo Ndios ve'e ño'o ká'no. ¹⁸ Ta xa'a ña kuchiño k̄i'vij ini ve'e ño'o yó'o, xini ñó'ó kasa ndivij ndayí ña ká'an xa'a ndasaá nduuj t̄a t̄a ndii. Tá ndi' kisa ndivij ndi' ñayó'o, ta n̄ixiyoj yoso ke'e yé'é ve'e ño'o ká'no yó'o, ta sava najudío na kee ñoo estado Asia n̄akut'an na xí'inj. Ta on vása ní-xiyo ku'a ní ñivi xí'inj, ni on vása ní-sasaaj ini ñivi ña s̄iso na nda'yi na kani tá'an na. ¹⁹ Tá najudío na kee ñoo estado Asia káchì na xini na yi' ké'éj ña on vá'a, ta m̄i nayó'o xini ñó'ó kixaa na noo ún ña chikaa na kuachi s̄ataj. ²⁰ Táná ka'an najudío estado Asia on xiin na kixi na, ta va'a ñivi na yóo yó'o vitin na

ka'an na ndato'on na xí'in ún ndá kuachi kúu ña ñikí'vi. Saá chi najunta Suprema najudío xa xito ndoso na yí'i, ta ñivi na yóo yó'o xa kúndaq ini na ña ñika'an na Junta Suprema xa'aj. Ta vitin ná ndato'on na xí'in ún ndá kuachi kúu ña ñaní'i na ndísoj. ²¹ Chi yí'i kúndaq ini ndí ñii laá kuachi kuchiño sakuiso na sataj kúu ña ñika'aní noo nachíño, káchí saá: "Yí'i kúu taa tã kándixa ndí ndixa natakú ñivi na ñixi'i. Ta xa'a ña kándixaj saá, táxi na kuachi xa'aj", saá ñika'aní xí'in na fariseo ta xí'in nasaduceo na kúu najunta Suprema najudío —káchí tãPablo xí'in tagobernador.

²² Ta tagobernador Félix, taa tã xini va'a xa'a yichí tãJesús, ñika'an ra, káchí ra saá:

—Va'a on kunani kuachi yó'o vitin, ta ná kundati yó nda kixaa tãLisias taa taká'no noo ndí'i natropa, ta saá kasa nanij xa'a kuachi yó'o —káchí ra xí'in na.

²³ Ta saá tãFélix xa'nda chiño ra noo mji tã ndiso chiño xí'in ñii ciento natropa ña chikaa tuku na tãPablo ini ve'e kaa, ta tãxi ra ndayí ña kaka ndikã tãPablo ini ve'e kaa, ta tãxi ra ndayí ña kivi natá'an tãPablo ini ve'e kaa xa'a ña koto na ra ta xa'a ña taxi na ña xini ñó'ó nda'a ra.

²⁴ Ta saá ñiya'a lo'o kivi, ta tãFélix xí'in ñásí'i ra, ñá ñani Drusila, ñajudía kúu ñá, kixaa na ve'e chiño. Ta saá tãFélix xa'nda chiño ra noo natropa ndí tava na tãPablo ini ve'e kaa ña kixaa ra xí'in na noo tãFélix ta noo ñásí'i ra. Ta saá kixaa tãPablo noo na, ta tagobernador Félix yó'o xini so'o va'a ra to'on ñika'an tãPablo, ña ndato'on ra xí'in tagobernador ndasaá kuchiño kandixa ra Jesucristo ta kundikon ra yichí ra. ²⁵ Ta tãPablo, ñika'an ka ra nándaxin ra to'on, káchí ra saá xí'in na:

—Ñivi na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kutaku na xí'in ñandaq,

ta xini ñó'ó nasita xí'in mji na noo ña on va'a. Saá chi vaxi kivi Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndí'i ñivi —káchí tãPablo xí'in na.

Tá xini so'o tãFélix to'on yó'o, ta ñivi'vi ní ra, ta ñika'an ra xí'in tãPablo, káchí ra saá:

—Xa va'a vitin, on ndato'on ka ún xí'in. Ta saá ñii kivi táná nona lo'o noo, ta saá kanaj yó'ó kixaa ún noo ña ndato'on ka ún xí'in —káchí ra xí'in tãPablo.

²⁶ Tagobernador Félix yó'o ndati ra ña tãPablo taxi se'é ra lo'o si'un nda'a ra xa'a ña saña ña'a ra ko'on ndikã ra. Ta xa'a ña ndati ra naki'in ra si'un, ku'a ní yichí kana ra tãPablo kixi ra noo ra ña ndato'on ra xí'in ra. ²⁷ Ta saá ñiya'a ovi kuja, ta tãFélix on vása kúu ka ra gobernador, ta ñikí'vi inkã tagobernador tã ñaní Porcio Festo. Ta xa'a ña kóni tãFélix kindoo va'a ra noo najudío, ñi-xiin ra saña ra tãPablo ko'on ndikã ra. Ta saá nákaa ka tãPablo ini ve'e kaa kivi ñikí'vi tãPorcio Festo kuu ra tagobernador ñoo yó'o.

25

To'on yó'o ká'an ña tãPablo ndúkú ra ndí tarey César kasa nani xa'a kuachi ra

¹ Ta saá kixaa tãFesto ñoo Cesarea ña nakuiso chiño ra kuu ra tagobernador. Tá kundivi ñayó'o, ta ñiya'a uní kivi, ta kee ra ku'a'an ra nda ñoo Jerusalén. ² Ta saá nasutu ná'no xí'in inkã naná'no noo najudío kixaa na noo ra, ta kixá'a na ká'an na sakuiso na kuachi sata tãPablo. ³ Ta ndúkú na ñava'a noo tagobernador Festo ña ka'nda chiño ra ndí ná ndikó tãPablo ñoo Jerusalén ña kasa nani na xa'a kuachi ra. Saá chi xa yóo yu'ú na ka'ni na tãPablo tá ku'a'an ra yichí ña ku'a'an ñoo Jerusalén. ⁴ Ta ndakuin tãFesto káchí ra saá xí'in na:

—Vitin nákaa t̄Pablo ini ve'e kaa ñoo Cesarea. Ta yi'i yachi ní ndikóji no'oji ñoo yó'o. ⁵ Ta va'a sava ndó'ó naná'no ñoo najudío k̄'on ndó xí'inji ñoo Cesarea. Ta saá tá ndixa yóo kuachi ndiso t̄Pablo, ta taxi ndó kuachi xa'a ra ñooji ñoo kán —káchí t̄Festo xí'in najudío yó'o.

⁶ Ta t̄Festo kindoo ka ra ona án uxu kivi ñoo Jerusalén, ta saá ndikó ra kuano'ó ra ñoo Cesarea, ta tuku ku'a'an sava naná'no ñoo najudío xí'in ra, ta nixaá na. T̄anda ink̄a kivi, ta yóo t̄Festo ñoo táyi to'ó ve'e chiño ñoo kisa nani ra xa'a kuachi ñivi. Tá kixaá naná'no ñoo najudío ñoo ra, ta saá xa'nda chiño ra ñoo natropa ña tava na t̄Pablo ini ve'e kaa ña kixaá ra xí'in na ñoo ra. ⁷ Tá kixaá t̄Pablo ñoo tagobernador yó'o, ta saá naná'no ñoo najudío na kee ñoo Jerusalén kixá'á na táxi na kuachi xa'a t̄Pablo ñoo tagobernador. Ká'an na sákuiso na ku'a'a ní kuachi ndeé sat̄a ra, ta on vása kúchiño na kasa ndaa na xa'a kuachi ña sákuiso na ra. ⁸ Ta saá kixá'á t̄Pablo ká'an ra ndákuijn ra xa'a m̄ji ra, ta káchí ra saá:

—On koó kuachi ndeé ndisoji, ta on sivi ñandaa kúu ña ká'an nayó'o, sákuiso na kuachi sat̄aji. Nda lo'o on vása ní-ya'a ndosoji ñoo ndayí najudío, ni on vása ní-ke'éji ña on vá'a ña chikaa ñino ñayji ve'e ñoo ká'no ñoo Jerusalén, ni on vása ní-ya'a ndosoji ñoo ña xá'nda chiño t̄rey César —káchí t̄Pablo, ndákuijn ra xa'a m̄ji ra ñoo tagobernador Festo.

⁹ Ta t̄Festo, xa'a ña kóni ra kindoo va'a ra ñoo najudío, ñindaqa to'on ra t̄Pablo, káchí ra saá:

—¿Yukia káchí ini m̄ji ún? ¿Án kóni ún k̄'on ún ñoo Jerusalén ña kasa nani xa'a kuachi ún ñoo kán? —káchí t̄Festo xí'in t̄Pablo.

¹⁰ Ta ndákuijn t̄Pablo káchí ra saá:

—On vá'a saá, chi ve'e chiño yó'o kómí ña ndayí t̄rey César, ta saá xini ñó'ó kasa nani ún kuachi xa'a ve'e chiño yó'o. Saá chi xini va'a ún ndí on vása ní-ke'éji nda ñii ña on vá'a xí'in najudío. ¹¹ Tá ndixa ndisoji kuachi ndeé ña táxi nda kivi, níkuu, ta saá on ndukúji ñoo ún ña on taxi ún kivi. Ta saá ni, tá on koó kuachi ndeé ndisoji, ta nda ñii ñivi on vása kómí na ndayí nataxi na yi'i nda'a naná'no ñoo najudío yó'o. Ta vitin ndukúji ñoo ún, tata gobernador, ña ti'ví ún yi'i k̄'oni ñoo m̄ji t̄rey César ña kasa nani ra kuachij —káchí t̄Pablo xí'in tagobernador Festo yó'o.

¹² Ta saá t̄Festo ñika'an tá'an ra xí'in nachiño na kúu na kisa chiño yatin xí'in ra, ta saá ñika'an ra xí'in t̄Pablo, káchí ra:

—Va'a, xa ndukú ún ña k̄'on ún ñoo t̄rey César ñoo Roma ña kasa nani ra xa'a kuachi ún, ta vitin va'a k̄'on ún ñoo ra —káchí t̄Festo xí'in t̄Pablo.

To'on yó'o ká'an ndí t̄Pablo kixaá ra ñoo t̄rey Agripa ta ñoo kiva t̄yó'o ña Berenice

¹³ Ta ñiya'a lo'o kivi, ta t̄rey t̄a naní Agripa xí'in kiva ra ña Berenice kixaá na ñoo Cesarea xa'a ña koto na tagobernador Festo. ¹⁴ Ta ku'a'a ní kivi kindoo na ve'e t̄Festo, ta saá ndato'on ra xí'in t̄rey Agripa xa'a kuachi ña táxi najudío xa'a t̄Pablo, ta káchí t̄Festo saá xí'in ra:

—Yóo ñii t̄a naní ra Pablo, nákaa ra ini ve'e kaa ñoo yó'o, chi t̄Félix sandakoo ña'á ra xa'a ña kasa nani yi'i xa'a kuachi ra. ¹⁵ Ta kivi nixa'anji ñoo Jerusalén, ta naná'no ñoo najudío, na kúu nasutu ná'no xí'in naxiku'a'a, nayó'o taxi na kuachi ñooji xa'a t̄yó'o. Ñika'an na xí'inji ndí ndiso ra kuachi ndeé, ta

ndukú na nõõj ña ka'nda chiñoj ña kivi ra. ¹⁶ Ta ndakuijn kachij saá xí'in na: “Ndayí mji ndi naño Roma on vása táxi ña ndí ñii njivi kivi na tá si'na on ta'an ko'on na nõõ tajuez ña kasa nani ra xa'a kuachi na. Saá chi nayó'o kómí na ndayí ndakuijn na ka'an na to'on xa'a mji na nõõ njivi na táxi kuachi xa'a na”, saá kachij xí'in na. ¹⁷ Ta saá inka kivi, ta kixaa naná'no nõõ najudío nõõj, ta xa'nda chiñoj nõõ natropa ña ko'on na ki'in na taPablo nõõ nákaa ra ini ve'e kaa ña kixaa ra nõõj. ¹⁸ Tá kixaa ra nõõj, ta najudío yó'o kixá'a na táxi na kuachi xa'a ra. Ta kuachi ña táxi na on sivi kuachi ndátij konj so'oj ka'an na xa'a kúu ña, ¹⁹ chi kuachi ña chikaa na sata taPablo kúu kuachi xa'a yichi mji najudío ña ndasaá ndikon na Ndios ta kisa to'ó na, chi ka'an najudío yó'o ndi taPablo sán'a ra inka yichi ña on vása yóo yu'ú xí'in yichi ña ndikon najudío. Saá chi taPablo sán'a ra kachí ra xa'a ñii taa ta naní Jesús, ta tayó'o nixi'i ra ta natakú ra ta takú ra vitin, saá ka'an taPablo, sán'a ra, kachí na. ²⁰ Ta yi'i on vása xini va'ai ndasaá kasa nani kuachi xa'a yichi ña ndikon najudío, ta saá njindaká to'onj taPablo an va'a ko'on ra ñoo Jerusalén xa'a ña kunani kuachi ra. ²¹ Ta ni-xiin ra ko'on ra ñoo Jerusalén, ta kachí ra ndí va'a ka ko'on ra ñoo Roma xa'a ña kasa nani tarey César kuachi ra. Ta saá xa'nda chiñoj nõõ natropa ña tuku chikaa na ra ini ve'e kaa tанда xino kasa ndivi ndi'i chiño xa'a ña kuchiño ti'vij ra ko'on ra nõõ tarey César ñoo Roma —kachí taFesto, ndato'on ra xí'in tarey Agripa.

²² Ta saá ndakuijn taAgripa, kachí ra saá:

—Yi'i, kóni níj konj so'oj to'on ña ka'an taPablo yó'o —kachí ra.

Ta ndakuijn taFesto, kachí ra saá:

—Va'a, mji kivi taan konj so'oun to'on ña ka'an taPablo yó'o —kachí ra xí'in taAgripa.

²³ Ta kixaa inka kivi, ta tarey Agripa xí'in ki'va ra ñaBerenice kixaa na ve'e chiño ká'no, ta kua'an na niki'vi na xí'in ndi'i ñato'ó na, ta nayó'o ndixin na tikoto va'a ña livi ní. Saá tuku nataa na ndiso chiño xí'in natropa, ta xí'in nataa na ndiso chiño xí'in chiño ná'no ñoo yó'o ndikon na kua'an na sata nayó'o xí'in ñato'ó ní, ta saá kixaa na nõõ taFesto ve'e chiño ká'no. Ta saá xa'nda chiño taFesto nõõ natropa ña tava na taPablo ña kixaa ra nõõ ndi'i njivi na nakutá'an yó'o. ²⁴ Tá kixaa taPablo nõõ na, ta taFesto njika'an ndoso ra nõõ ndi'i njivi yó'o, kachí ra saá:

—Tata, tarey Agripa, ta ndó'o natá'an yó, vitin kuchiño koto ndó taa yó'o ta ñindichi nõõ ndó. Ta sata tayó'o ndi'i najudío sakuiso kuachi na ra nda vitin. Tá kivi njixa'anj ñoo Jerusalén ta saá tuku kivi ndikój ndixaañ ñoo Cesarea yó'o, ta najudío ñii kachí ka'an na ndúkú na nõõj ña ka'nda chiñoj ña kivi taPablo yó'o xa'a kuachi ndiso ra. ²⁵ Ta yi'i, njindaká to'on va'ai ra, ta on vása ní-nani'i kuachi xa'a ña kivi ra. Ta mji ra ka'an ra ndúkú ra ko'on ra nõõ tarey César xa'a ña kasa nani ra xa'a kuachi ra. Ta saá chikaa ini ti'vij ra ko'on ra ñoo Roma. ²⁶ Ta vitin on vása kúndaa va'a ini ndá kuachi kúu ña ndato'onj xa'a ña taa nõõ tutu ña ti'vij ko'on nda'a tarey César. Ta xa'a ñayó'o kanañ ndi'i ndó ña nakutá'an yó konj so'oj yó to'on ña ka'an taPablo yó'o. Ta vitin nõõ mji yó'ó tarey Agripa, ndúkúj ña chindeé ún yi'i. Ta vitin ndaká to'on ún taPablo, ta konj so'oun ña ndakuijn ra xa'a ra, ta saá kuchiño ún ndato'on ún xí'inj ndá to'on kúu ña va'a taa xa'a ra. ²⁷ Chi xáni sijnj ndí ñii chiño kí'vi

ní kúu ña ti'víj ñii tãpresu ko'on ra ñoo Roma tá on koó tutu ña ká'an yu kúu kuachi táxi ñivi xa'a ra —káchí tãFesto xí'in ñivi na nákutá'an yó'o.

26

Tõ'on yó'o ká'an

tãPablo ndákuijn ra xa'a mji ra nõõ tãAgripa

¹ Ta saá ñika'an tãrey Agripa xí'in tãPablo, káchí ra saá:

—Vitin va'a ka'an ún ndakuijn ún xa'a mji ún nõõ kuachi ña sákuiso na sãtã ún —káchí ra xí'in tãPablo.

Ta saá tãPablo ndan'i ra nda'a ra nõõ na, ta kixá'a ra ká'an ra, káchí ra saá:

² —Kúsij ní inij ndí nõõ yó'ó, tata rey Agripa, kúchiñoj ka'anij tõ'on ña ndakuijnij xa'aj nõõ kuachi ña naná'no nõõ najudío sákuiso sãtãj. ³ Saá chi yó'ó kúu tãa tã xínij va'a xa'a yichij ña ndíkõn mji ndi najudío, ta kúndaã va'a ini ún yu kúu ña náa ndi xa'a. Ta xa'a ñayó'o xáku ndá'víj nõõ ún ña xí'in ña ká'no ini ún konj so'ón tõ'on ña ndatõ'onij xí'in ún vitin.

TãPablo ndátõ'on ra xa'a ña ndasaá xitakuji kivi si'na on tã'an nakutá'an ra xí'in Jesucristo

⁴ Ta ñika'an tãPablo, káchí ra saá:

—Ndi'i najudío ná'no kúndaã va'a ini na ndasaá xitakuji kivi xikuuji talo'o, chi ndã kivi kakuji xitakuji xí'in najudío nañoõj, ta ñixã'anij ñixiyõj xa'noj ñoo Jerusalén. ⁵ Ta najudío yó'o kúndaã káxín ini na ndí yíj xikuuji ñii tãfariseo, ta xikuuji tãa tã xindikõn ndino'o ní yichij nafariseo, vará yichij yó'o kúu ña yõ'vj ní ka nõõ ndi'i yichij najudío. Ta tá kóni ví najudío yó'o, ta kivi ndakuijn na kasa ndãã na ndí ndixa xitakuji saá. ⁶ Ta vitin nayó'o chíkaã na kuachi

sãtãj chi ndátij ta ndáa inij ndí Ndios ndixa kasa ndivi ra ñavã'a ña kındõõ ra xí'in naxij síkuá ndi xina'á. ⁷ Tãnda kuiyã xina'á tãnda vitin na uxu õvi ti'vi ñivi na kúu sa'ya ñani síkuá taxij síkuá ndi tãIsrael, ndivi ñoo kisa chíño na nõõ Ndios, ta ndáti na ta ndáa ini na ndí kasa ndivi Ndios ñavã'a yó'o ña kındõõ ra xí'in naxij síkuá na. Tata tãrey Agripa, vitin najudío yó'o chíkaã na kuachi sãtãj chi ñii káchí xí'in nayó'o, yíj ndátij ta ndáa inij ndí Ndios ndixa kasa ndivi ra ña kındõõ ra xí'in ñivi. ⁸ Ta ndó'ó, ndi'i ñivi na nákutá'an yó'o, ¿ndãchun xáni sijnj ndó ndí Ndios on vása kómí ra ndee ña sanatakũ ra ñivi na ñixi'ij? —káchí tãPablo xí'in tãrey Agripa ta xí'in na náta'an xí'in tãrey yó'o.

TãPablo ndátõ'on ra ndí kuiyã ñiya'a xikuu ra tã xindikõn saxõ'vj ní ñivi na kãndixa tãJesús

⁹ Ta saá ká'an ka tãPablo xa'a mji ra, káchí ra saá:

—Kuiyã ñiya'a, xani sijnij ndí yichij tãJesús tãñoõ Nazaret kúu ña yichij vatá, ñakán chíkaã ní ndee ña sandi'ij xa'a ñivi na ndíkõn yichij yó'o. ¹⁰ Ta saá xí'in ndayí ña taxij nasutũ ná'no nda'ãj, ñitiinj kuã'a ní ñivi na ndíkõn yichij tãJesús na táku ñoo Jerusalén ta tãanij nayó'o ini ve'e kaã. Ta ñixiyõ yu'új xí'in ñivi na xa'ni sava ñivi yó'o. ¹¹ Ta ñikj'vij ini kuã'a ní ve'e ñõ'o sinagoga ña nandukúj ñivi na ndíkõn yichij tãJesús, ta saxõ'vj níj na, ña kónij ndí ka'an na tõ'on ndivã'a xa'a tãJesús ta sandakoo na ña kãndixa na ra. Ta ñisãã ní inij xijnij ndi'i ñivi na ndíkõn yichij tãJesús, ñakán xixã'anij kuã'a ñoo xiyõ nãndukúj na xa'a ña saxõ'vij na.

TaPablo ndátò'on ra ndasaá naktú'an ra xí'in tajesús ta kandixa ña'a ra
(Hch. 9:1-19; 22:6-16)

¹² Ta saá ñii kivi kuá'anj ndá ñoo Damasco, ta ní'ij tutu ña taxí nasutu ná'no nda'aj, ña taxí na ndayí nda'aj tiini ndi'i ñivi na ndíkõn yichí tajesús na kúu na táku ñoo Damasco. ¹³ Ta saá tá xa tónḁaa ma'ño ndivi kúu ña, ta xini ñii ño'o ye'e ña kixi ndá ñoyívi ñno, ta ye'e tá'yá ní ña, ta ndeé ka ye'e ña ñoo ño'o ká'no ña ye'e ndivi, ñiye'e ña ñooj ta ñoo nataa na kuá'an xí'inj. ¹⁴ Ta saá ndíva ndi'i ndj, ta ñakoyo ndj ndá ñoo ño'o. Ta xini so'o'ij ñii to'on ña kúu to'on hebreo, ta kachí ña saá xí'inj: "Saulo, Saulo, ¿ndachun ndíkõn ún sáxo'vi ún yí'ij? Chi xí'in ña kisa toon ún ñooj, kuiti sátake'e xí'in mji ún", kachí to'on xí'inj."* ¹⁵ Ta saá ndakuijn, ñika'anj: "¿Yu kúu yó'ó, Tata?", kachí xí'in ra. Ta ndakuijn ra, kachí ra saá: "Yí'ij kúu Jesús, taa tá ndíkõn ún sáxo'vi ún. ¹⁶ Ta vitin nakundichí ún, saá chi xa'a ña sakuisoj chiño ká'no sata ún kúu ña ñitívi ñoo ún. Yí'ij ñakaxinj yó'ó kuu ún ñii taa tá kasa chiño ñooj, ta kuu ún taa tá ndakuijn xa'aj. Xini ñó'ó ndato'on ún xí'in ñivi xa'a ña xini ún kivi vitin, ta xini ñó'ó ndato'on ún xí'in na xa'a ña saná'aj yó'ó kivi ña vaxi. ¹⁷ Ta yí'ij ndixa sakakuj yó'ó ñoo najudío ñaño mji ún, ta ndixa sakakuj yó'ó ñoo ñivi na õn vása kúu najudío, chi vitin tí'víj yó'ó kõ'on ún ndato'on ún xí'in ñivi na õn vása kúu najudío. ¹⁸ Saá chi kónij ña chindee ún ñivi yó'ó ña kundaa káxin ini na yu kúu ñandaa, xa'a ña sandakoo na yichí õn vá'a ña naa ní ndíkõn na, ta kundikõn na yichí va'a ñoo yóo ño'o ye'e ndino'o. Ta saá õn taxi ka na

ndayí nda'a ñanímá ndiva'a ká'no Satanás ka'nda chiño ña ñoo na, ta taxi xí'in mji na nda'a Ndios ña ka'nda chiño ra ñoo na. Ta xa'a ña kandixa na yí'ij, Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, ta saá ndixa naki'in na ndi'i ñava'a ña taxi Ndios nda'a ñivi na kúu sa'ya ra", kachí tajesús xí'inj.

Tò'on yó'o ká'an ña ndí taPablo kisa ndivi ra ña xa'nda chiño tajesús kivi ñitívi ra ñoo ra

¹⁹ Ta taPablo ndátò'on ka ra, kachí ra saá xí'in tarey Agripa:

—Ta saá yí'ij, tata rey Agripa, ndá lo'o õn vása ní-kisa só'õj ñoo ña xa'nda chiño tajesús kivi ñitívi ra ñooj. ²⁰ Ndá víka, si'na kixá'aj ñika'an ndosoj ñoo ñivi ñaño Damasco to'on xa'a tajesús. Ta saá ñixa'anj ñoo Jerusalén xí'in kuá'a ní ka ñoo ña ndá'vi ndaa estado Judea ña ndato'onj xa'a tajesús. Ta saá ñixa'anj kuá'a ní ñoo ñoo táku ñivi na õn vása kúu najudío ña ndato'onj xí'in na. Ta ñii ñii ñoo ñoo ñixa'anj, ndato'onj xí'in ñivi xa'a ña xini ñó'ó nandikó ini na, ta sandakoo na yichí õn vá'a, ta kivi na yichí Ndios. Ta saá xini ñó'ó ke'e na ñava'a ña saná'a ndí ndixa xa nandikó ini na ta ndíkõn na yichí Ndios. ²¹ To'on yó'o kúu ña ñika'an ndosoj ñoo ndi'i ñivi, ta xa'a ñayó'o sava najudío tiin na yí'ij kivi ñixiyoj ke'e ye'e ve'e ño'o ká'no ñoo Jerusalén, ta ndukú na ka'ni na yí'ij. ²² Ta Ndios ndixa chindee ra yí'ij, ta saá ndá kivi vitin táku kaj, ta ká'an ndosoj to'on va'a xa'a tajesús ñoo ndi'i ñivi. An nakuíka kúu na, an nandá'vi kúu na, ta kuiti ká'anj xí'in na to'on va'a ña ñii yóo yu'ú xí'in to'on Ndios ña ñitaa taMoisés xí'in inká napro-feta kujya xina'á. ²³ To'on ña

* **26:14** Tajesús kóni kachí ra ndí taSaulo ke'é ra ndatán ke'é ñii tísindjikí tí toon ini, ta kaxá'a rí mji ñoo sijn ka ña nákaa ñoo ya'ta kisa chiño rí, ta saá sátake'e xí'in mji rí.

n̄ɪtaa nayó'o káchí ña ndí Cristo t̄a kúu t̄a t̄a ti'vi Ndios sakaku ra n̄ivi, t̄ayó'o x̄inj̄ ñó'ó x̄o'vi ra, ta kivi ra. Ta saá kuu ra t̄añoó natakū n̄oó ndi'i n̄ivi na n̄ixi'i. Ndátán yóo ño'o yé'e n̄oó n̄ivi na kúu najudío ta n̄oó n̄ivi na ɔn vása kúu najudío, saá koo Cristo, káchí t̄o'on Ndios ña n̄ɪtaa na x̄ina'á —káchí t̄aPablo x̄i'in t̄arey Agripa ta x̄i'in n̄ivi na náta'an x̄i'in ra na nákutá'an yó'o.

T̄o'on yó'o ká'q̄n ndasaá ndakuijn t̄aAgripa n̄oó t̄o'on ña ndat̄o'on t̄aPablo x̄i'in ra

²⁴ Ta saá ndakuijn t̄aFesto, x̄i'in ndi'i ndee ra n̄ika'q̄n ra x̄i'in t̄aPablo, káchí ra saá:

—Tata Pablo, ¡t̄a t̄a sána kúu yó'ó! Ndixa x̄a'a ña ku'a'a ní ka'vi ún, ñayó'o sásána ña s̄inj̄ ún vitin —káchí t̄aFesto x̄i'in t̄aPablo.

²⁵ Ta ndakuijn t̄aPablo, káchí ra saá:

—Tata Festo, t̄a t̄a kánóo s̄ikón ní ñat̄o'ó n̄oó yó kúu ún, ta ndakuijn̄i x̄a'aj̄ ndí ɔn s̄ivi t̄a t̄a sána kúu. Ñandaq̄ va kúu t̄o'on ña ká'q̄n̄i x̄i'in ndó. ²⁶ Ta t̄arey Agripa x̄inj̄ va'a ra x̄a'a ndi'i ña ndat̄o'on̄i x̄i'in ndó. Saá chí ɔn s̄ivi ña yóo se'é kúu ndi'i ña n̄indo'o t̄ajesús. Ta x̄a'a ña kúndaq̄ va'a ini ra x̄a'a t̄ajesús, ká'q̄n̄i n̄oó t̄arey Agripa yó'o x̄i'in ña ndino'o ní inīi —káchí t̄aPablo x̄i'in t̄aFesto.

²⁷ Ta saá n̄indaq̄a t̄o'on t̄aPablo t̄arey Agripa, káchí ra x̄i'in ra:

—Tata rey Agripa, ¿án kándixa ún t̄o'on ña n̄ɪtaa napro-feta kuȳa x̄ina'á? Ndixa x̄inj̄i ndí kándixa ún t̄o'on ña n̄ɪtaa na —káchí t̄aPablo x̄i'in t̄arey Agripa.

²⁸ Ta ndakuijn t̄aAgripa, káchí ra saá x̄i'in t̄aPablo:

—¿Án x̄áni s̄inj̄i ún ndí x̄i'in lo'o t̄o'on ña ndat̄o'on ún x̄i'in̄i kúchiño ún sanoo ún inīi ña k̄i'vīi yich̄i t̄ajesús? —káchí ra x̄i'in t̄aPablo.

²⁹ Ta ndakuijn t̄aPablo, káchí ra saá:

—Án x̄i'in lo'o t̄o'on án x̄i'in ku'a'a ní t̄o'on ña ndat̄o'on̄i x̄i'in ún, ndúkú̄i n̄oó Ndios ndí yó'ó, tata, x̄i'in ndi'i n̄ivi na nákutá'an yó'o, nduu ndó n̄ivi na kándixa t̄aJesús ñii k̄i'va ndátán ȳīi kúūi t̄a t̄a kándixa t̄aJesús. Ta ndixa ɔn x̄iin̄i ña kuu ndó n̄ivi na nó'ni x̄i'in cadena, ndátán nó'ni ȳīi —káchí t̄aPablo x̄i'in na.

³⁰ Ta saá t̄arey Agripa, x̄i'in ñák̄i'va ra ñáBerenice, x̄i'in t̄agobernador Festo, ta x̄i'in ink̄a n̄ivi na nákutá'an yó'o, nákuita ndi'i na, ta k̄ee na n̄oó x̄indo'o na, ³¹ ta ku'a'an na n̄oó kúchiño na ka'q̄n na x̄i'in tá'an na. Ta n̄oó ku'a'an na yó'o, n̄ika'q̄n tá'an na, káchí na saá:

—T̄aPablo yó'o ɔn vása ní-ki'vi ra kuachi ndee x̄a'a ña taxi kivi ra, ni x̄a'a ña x̄o'vi ra ini ve'e kaq̄ —káchí na, ká'q̄n na x̄i'in tá'an na.

³² Ta saá n̄ika'q̄n t̄arey Agripa x̄i'in t̄agobernador Festo, káchí ra:

—Tá ɔn vása ní-ndukú t̄ayó'o k̄o'ɔn ra n̄oó t̄arey César ña kasa nani ra x̄a'a kuachi ra, níkuu, ta kuchiño saña yó ra k̄o'ɔn ndíka ra vitin —káchí t̄arey Agripa x̄i'in t̄aFesto.

27

T̄o'on yó'o ká'q̄n ña t̄agobernador Festo ti'vi ra t̄aPablo ku'a'q̄n ra ñoo Roma

¹ Ta saá k̄ixaa kivi ña chíkaa ini t̄agobernador Festo ña kee ndi k̄o'ɔn ndi x̄i'in tón barco ndá estado Italia n̄oó nákaa ñoo Roma. Ta natropa na ndaa ve'e kaq̄ nat̄axi na t̄aPablo ta x̄i'in ink̄a nataa na x̄iño'o ini ve'e kaq̄ yó'o, nat̄axi na nayó'o nda'a ñii t̄a t̄a naní Julio. T̄aJulio yó'o kúu t̄a ndiso chíño x̄i'in ñii ciento natropa, ta kúu ra ñii tatá'an ñii ti'vi natropa na naní Compañía Augusta, ta natropa yó'o kúu na

kísa chiño nọọ ɬarey César. ² Ta ndaa ndi ñii tón barco tón kixi ñoo Adramítio. Ta tón barco yó'o xa yóo ti'va nó kee nó kọ'on nó ñii yichị nọọ ya'a nó kuạ'a ní ñoo estado Asia, ta kukuiin nó lo'o kuiti ñii ñii ñoo yó'o. Ta saá kee ndi kuạ'an ndi xí'in tón barco yó'o. Ta ñii tatá'an ndi ɬa nani Aristarco kuạ'an ra xí'in ndi. Ta ɬa Aristarco yó'o kúu ra ɬa ɬañoo Tesalónica ña ndá'vi ndaa estado Macedonia. ³ Ta nịtivi inkạ kivi ta nịxaa ndi ñoo Sidón. Ta ɬa Julio, ɬa ɬa ndiso chiño xí'in natropa, ke'é ra ñava'a xí'in ɬa Pablo ɬaxi ra ña noo ra tón barco ña kọ'on ra nakutá'an ra xí'in namigo ra na táku ñoo yó'o. Ta nayó'o chindee na ra, ɬaxi na ña xini ñó'o nda'a ɬa Pablo. ⁴ Ta saá ndaa tuku ndi tón barco ta kee ndi kuạ'an ndi. Ta mịi chí xiiña nọọ kuạ'an ndi, ndeé ní vaxi ɬachị ña káni tón barco, ta xa'a ña káni ní ɬachị yó'o ña chinda'a ña tón barco nandikó nó chí saɬa, yọ'vi ní táxi ña kọ'on ndi chí nọọ. Ta xa'a ñayó'o chikaa ini ndi nasama ndi yichị nọọ kọ'on ndi. Ta saá naki'in ndi kuạ'an ndi ta nịya'a ndi ñii tá'vi ñoo isla Chipre nọọ ɔn vása ndeé ní káni ɬachị. ⁵ Ta saá kee ndi kuạ'an ndi, ta nịya'a ndi yatin ñoo estado Cilicia xí'in ñoo estado Panfilia, ña ñó'o yu'ụ takuii, ta saá nịxaa ndi ñoo Mira ña ndá'vi ndaa estado Licia.

⁶ Ta ñoo Mira yó'o ɬa Julio, ɬa ɬa ndiso chiño, nani'i ra ñii barco tón kixi ñoo Alejandría ta kuạ'an nó nda ñoo estado Italia. Ta ɬa Julio xa'nda chiño ra nọ ndi ña ndaa ndi tón barco yó'o. Tá ndi'i ndaa ndi nó, ta kee ndi kuạ'an ndi. ⁷ Ta xa kuạ'a ní kivi kúu ña ñó'o ndi kuạ'an ndi, chí kuee ní kuạ'an tón barco, saá chí yọ'vi ní kuạ'an tón yó'o xa'a ña ndeé ní káni ɬachị ña vaxi chí nọọ kuạ'an ndi. Ta nịya'a ndi yatin ñoo Gnido, ta ɔn vása ní-kivi xaá ndi ñoo yó'o, chí ndeé ní káni ɬachị. Ta saá tuku

nasama ndi yichị ta kuạ'an ndi chí sur; ta kuạ'an ndi yá'a ndi yatin ñoo isla Creta, ñii tá'vi nọọ ɔn vása ndeé ní káni ɬachị, ta nịya'a ndi ñii xiiña isla yó'o, ña nani Salmón. ⁸ Ta kuee ní kuạ'an tón barco xí'in ndi nọọ takuii, ta kánóo nó kuạ'an nó yatin nọọ yóo ño'o yichị. Ta saá yọ'vi ní nịxaa ndi ñii xiiña ña nani Buenos Puertos, ña yóo yatin xí'in ñii ñoo ña nani Lasea ña nákaa isla Creta.

⁹ Xa kuạ'a ní kivi kúu ña kee ndi ñoo Cesarea, chí tón barco kuee ní kuạ'an nó, ta vitin xa yatin ní tonda ña kixaa unị yọọ ña vixin, saá chí xa ndi'i vikọ najudío ña kúu ña yóo so'on na. Ta unị yọọ vixin yó'o kúu ña yiyo ní kaka tón barco nọọ takuii mịni. ¹⁰ Ta xa'a ña yiyo ní yó'o, ndatọ'on ɬa Pablo xí'in nataa na ndiso chiño xí'in tón barco, káchí ra saá xí'in na:

—Nataa tá'an yó, táná kee yó vitin ña kọ'on yó xí'in tón barco nọọ takuii, ta xini ndi kundo'o yó ña ɔn vá'a. Saá chí yiyo ní ndi'i xa'a ñakía'vi ña ñó'o ini tón barco ndiso nó, ta saá tuku yiyo ní ndi'i xa'a mịi yó xí'in tón barco nọọ takuii —káchí ɬa Pablo xí'in na.

¹¹ Ta ɬa Julio nị-xiin ra chikaa so'o ra tọ'on yó'o ña ndatọ'on ɬa Pablo xí'in na, ta va'a ka chikaa so'o ra tọ'on ña nịka'an ɬa ɬa káva tón barco, ta chikaa so'o ra tọ'on ña nịka'an ɬa ɬa xí'in yiton tón barco. ¹² Ta na ọvi ɬa yó'o xí'in kuạ'a ní nataa na kisa chiño nọọ na, yóo yu'ú na ndi ɔn vá'a Buenos Puertos yó'o xa'a ña kindọo na unị yọọ vixin. Ta nịka'an na ndi va'a chikaa na ndeé xí'in mịi na ña kọ'on na xí'in tón barco nda ñoo Fenice, ña nákaa inkạ tá'vi isla Creta, ta va'a ka ná kindọo tón barco kundichi nó ñoo yó'o ndi'i yọọ vixin ní, chí ñoo Fenice yó'o tivi xito ndaa ña chí noreste ta tivi xito ndaa ña chí sureste.

To'on yó'o ká'an xá'a ña ndee ní káni tächì tón barco kivi kuá'an nó nọo takuí mĩni

¹³ Ta ñii kivi vạ'a ní livi xika tächì ña kixi chí sur, ta saá ñivi na kisa chiño ini tón barco, ñika'an na, káchì na saá:

—Vạ'a vitin, chi tächì ña xika yó'o kivi chindeé ña tón barco xaá nó ndạ ñoo Fenice —káchì na.

Ta saá ndaa ndi'i ndì tón barco, ta na kisa chiño ini tón barco ñasita na ndi'i yo'ó ña nó'ni kạ ná'no ña veé ní, ña ñó'o ini takuí, ña kúu ña ọn vása táxi kọ'ọn tón barco ndạ ñii xiiña. Tá ndi'i ña tava na ñaveé yó'o, ta ñisaña tón barco, ta kee nó kuá'an nó xí'in ndì, ta kánóo nó, kuá'an nó yu'u takuí mĩni, yatin nọo yóo ño'ọ yichí isla Creta. ¹⁴ Ta saá ñii kama kixá'a ndee ní káni tächì na'á ña ñanı Euroclidón. Ta tächì yó'o vaxi ña chí ma'ño nọo keta ño'ọ xí'in chí norte, ta ndee ní káni tächì yó'o tón barco. ¹⁵ Ta saá ñi-kuchiño kọ'ọn kạ ndì chí nọo kóni ndì kọ'ọn ndì. Ñakán saña ndì ña káva ndì tón barco nọo kóni ndì kọ'ọn nó xí'in ndì, ta vạ'a kạ sandakoo ndì ndi ña tächì ná ka'nda chiño ña míchì kọ'ọn nó. ¹⁶ Ta saá ñixaa ndì yatin nọo nákaa isla lo'o ña ñanı Clauda, ta kuá'an ndì ñii tá'ví nọo ọn vása ndee ní xika tächì. Ta tón barco ká'no nọo ñó'o ndì kuá'an ndì, ñóo nó ñii tón barco lo'o, kuá'an nó, ta saá xí'in ñayọ'vi ní ñasita ndì tón lo'o yó'o, xa'a ña kọto chinda'á tächì nó, ta kani nó tón barco ká'no. Ta saá chikaa vạ'a ndì tón lo'o yó'o ini tón barco ká'no. ¹⁷ Ta saá xí'in kuá'a ní yo'ọ, nataa na kisa chiño xí'in tón barco ká'no, chisúku ndaa na kuá'a xiiña nó ña katón kútụ na nó, xa'a ña chindeé ña nó ña ọn ndạta nó. Saá chi yí'ví ní na kọto tächì ña ndee ní káni, chinda'á ña tón barco ña kọ'ọn nó ndạ Sirte, ña kúu ñii xiiña nọo ọn vása kóno takuí mĩni, ta yí'ví na kọto kani

ndaa tón barco nọo yọti ña yóo ini takuí, ta tani nó. Ta xa'a ña yiyọ yó'o, saáo na tikọto ndika ña nó'ni nọo yiton tón ñındichi sạta tón barco, ta sandakoo na tón barco kọ'ọn nó chí nọo chinda'á tächì nó. ¹⁸ Ta ñivi inka kivi, ta ndạ lo'o ọn xiin tächì yaa ña, ta ndee ní káni kạ ña tón barco nọo ñó'o ndì. Ta saá ñivi na kisa chiño ini tón barco tava na ñaveé ndiso nó ña kúu ñakía'vi ñó'o ini nó, ta sakana na ndi'i ñakía'vi yó'o ini takuí mĩni xa'a ña ndukama tón barco yó'o. ¹⁹ Saá kúu, ta kixaa kivi unj, ta ndạ lo'o ọn vása yaa tächì, ni ọn vása ní-xikuiin kóon savi, ta ndi'i ndì ñó'o ini tón barco, tava ndì ndi'nda'a chiño váli, ta sakana ndì ña ini takuí xa'a ña ndukama kạ nó. ²⁰ Ta ndivi ñoo ndee ní káni tächì, ta ndee ní kóon savi. Ta saá ñiya'a kuá'a ní kivi, ta ọn vása ní-xini ndì kimi, ni ọn vása ní-xini ndì ño'ọ ña ye'e ndivi. Ta ọn vása ní-ka'an kạ ndì ña kuchiño kutaku ndì, saá xáni sinj ndì.

²¹ Ta saá ñiya'a kuá'a ní kivi, ta ndi'i ndì na ñó'o ini tón barco ndạ lo'o ñi-xixi ndì. Ta saá tạPablo ñakundichi ra ma'ño nọo nákutá'an ndi'i nataa na kisa chiño ini tón barco, ta ñika'an ra xí'in na, káchì ra saá:

—Ndó'ó tata, xa ñika'anj xí'in ndó ndì ọn vása vạ'a sandakoo yó isla Creta. Tá ní chikaa so'ọ ndó to'on ña ñika'anj xí'in ndó, níkúu, ta saá ọn koo ña yo'vi xó'vi yó vitin, ni ọn vása ní-ndaño'ó kuá'a ní ñakuíká xí'in ñakía'vi ña xiño'o ini tón barco yó'o, níkúu. ²² Ta saá ni, ọn kundi'i ini ndó, ta vạ'a kạ chikaa ndó ndee ini mii ndó, chi ndạ ñii yó ñó'o yó'o ọn kivi yó, ndasaá kuiti tón barco yó'o ndi'i xa'a. ²³ Saá chi ñoo ndive'e ñivi nọo ñii ñaángel ña kee nọo Ndios, Taa tạKá'no nọo, ta kúu ra taa ta kisa chiño ño. ²⁴ Ta ñika'an ñaángel yó'o xí'inj, káchì ña saá: “Ọn kuyi'ví ún,

Pablo, chi ndixa xaá ún nq̄ t̄arey César ña kasa nani ra kuachi xa'a ún. Ta ink̄a ñava'a ke'é Ndios xí'in ún kuu ña sakaku ra ndi'i n̄vi na ñó'o ini tón barco xí'in ún, ta nd̄a ñii ndó'ó ɔn kiv̄i ndó', kachí ñaángel xí'in i. ²⁵ Ta saá va'a chikaa ndó ndee ini ndó, chi kundaá ini ndi Ndios kuu t̄a t̄andaá, ta ndixa kasa ndivi ra ndi'i t̄o'on ña n̄ka'an ra xí'in i. ²⁶ Ta vará ɔn takue'e nd̄a ñii m̄ji yó, ta tón barco yó'o ndi'i xa'a nó tá xaá nó yatin ño'q̄ yichí ñii isla —káchí t̄aPablo xí'in nataa na kisa chiño xí'in tón barco yó'o.

²⁷ Ta saá n̄ixinq̄ uxu kom̄i kiv̄i, ta kánóo tón barco nq̄ takuii ñii xiiña ña n̄ani Mar Adriático. Ta xa n̄itondaá ma'ño ñoo kuu ña, ta nataa na kisa chiño xí'in tón barco xani s̄inj̄ na ndi xa n̄ixaa nd̄i yatin nq̄ yóo ño'q̄ yichí. ²⁸ Ta saá s̄anoo na ñii yo'q̄ ña nó'ni nq̄ xí'in ñaveé lo'o, ña kuu ña xinj̄ ñó'ó na cho'on k̄i'va na ñakónó takuii. Ta saá tá s̄anoo na ñayó'o ini takuii, ta kundaá ini na ndi ɔk̄o xa'on ñii metro kuu ñakónó ini takuii yó'o. Ta saá ink̄a xiká ka lo'o ku'a'an tón barco, ta tuku s̄anoo na yo'q̄ ini takuii ña cho'on k̄i'va na ndasaá kónó takuii. Ta saá kundaá ini na ndi ɔk̄o ux̄a metro kuu ñakónó takuii vitin. ²⁹ Ta saá k̄ixá'á yí'vi na k̄o'to kani t̄ixin tón barco yu'u ná'no ña ñó'o ini takuii nq̄ xa yatin yóo ño'q̄ yichí. Ta tuku t̄xin na kom̄i ñaveé ná'no ña nó'ni ndaa tón barco ta s̄anoo na ña ini takuii xa'a ña chindee ña kundichi tón barco nq̄ takuii, ña ɔn k̄o'on nó nq̄ yóo yu'u. Ta saá ndukú na nq̄ Ndios ña yachí ní kixaa ña t̄ivi ink̄a kiv̄i. ³⁰ Ta sava nataa na kisa chiño xí'in tón barco xani s̄inj̄ na ndi va'a ka ná sakaku xí'in m̄ji na. Ta saá k̄ixá'á na s̄anoo se'é na tón barco lo'o xa'a ña kanóo nó nq̄ takuii. Ta ndákuiti ña sákuu na kuu ña s̄anoo na ñaveé ná'no, chi nataa yó'o chikaa ini na k̄o'on

se'é na xí'in tón barco lo'o yó'o nd̄a nq̄ yóo ño'q̄ yichí ña kaku na. ³¹ Ta t̄aPablo kundaá ini ra yu kuu ña kóni nataa yó'o ke'é na, ta saá kee ra ku'a'an ra nq̄ yóo t̄a t̄a ndiso chiño ta nq̄ yóo natropa ra xí'in ra. Ta n̄ixaa ra, ta n̄ka'an ra, káchí ra saá xí'in na:

—Ndi'i m̄ji yó xinj̄ ñó'ó kindoo ka yó ini tón barco ká'no yó'o, ta saá va'a kaku ndi'i yó. Táná sava yó kee yó k̄o'on yó ta sandakoo yó tón barco yó'o, ta saá ɔn kuchiño kaku ndi'i yó —káchí t̄aPablo xí'in na.

³² Ta natropa chikaa so'o na t̄o'on yó'o, ta xa'nda na yo'q̄ ña nó'ni tón barco lo'o, ta n̄isaña nó, ku'a'an m̄ji nó nq̄ takuii m̄jni.

³³ Ta xa yatin ní ña t̄ivi ink̄a kiv̄i kuu ña, ta t̄aPablo n̄ka'an ra ndukú ra nq̄ ndi'i n̄vi na ñó'o ini tón barco xí'in ra, káchí ra saá:

—Ta vitin xa n̄iya'a uxu kom̄i kiv̄i ta nd̄a lo'o ɔn vása xixi ndó. ³⁴ Ta vitin xaku ndá'vij̄ nq̄ ndó ña kuxu ndó lo'o xa'a ña kukomí ndó ndee, saá chi kundaá ini ndi nd̄a lo'o ɔn takue'e nd̄a ñii m̄ji yó —káchí t̄aPablo xí'in na.

³⁵ Ta saá k̄i'in t̄aPablo s̄ita va'a ta n̄ka'an ra xí'in Ndios, káchí ra saá:

—Táxa'vi ña'á ún, Tata Yivá yó Ndios, chi táxi ún ña xinj̄ ñó'ó kuxu nd̄i —káchí t̄aPablo xí'in Ndios.

Ta saá s̄akuáchi ra s̄ita va'a yó'o, ta k̄ixá'á ra xixi ra lo'o ña. ³⁶ Ta xí'in ña ké'é t̄aPablo saá, chikaa ra ndee ini nataa yó'o, ta k̄ixá'á na xixi na. ³⁷ Ta ndi'i m̄ji nd̄i na ñó'o ini tón barco yó'o kuu nd̄i ɔvi ciento un̄i s̄iko xa'on ñii n̄vi. ³⁸ Tá nd̄i'i xixi ndi'i nataa na kisa chiño xí'in tón barco, ta s̄akana na ndi'i ñaveé ña kuu ndik̄in trigo xí'in ndik̄in cebada ta xí'in ink̄a ña ndiso tón barco, s̄akana na ndi'i ñayó'o ini takuii xa'a ña ndukama ka tón barco.

To'on yó'o ká'qan ndasaá ndi'i xa'q tón barco

³⁹ Ta n̄t̄ivi ink̄a kivi, ta ɔn vása ní-kuchiño kundaa ini na m̄ji ndá'vi ndaa ño'o yichí ña xito na nákaa yatin. Ta saá xito na ñii xiiña ña kúu nina yotí yu'u m̄jini, ta xáni s̄inj̄i na saá: V̄a'a ná chikaa yó ndee ña ko'on yó xí'in tón barco, ta xaá yó nda xiiña kaa ñoo yóo yotí, saá chikaa ini na. ⁴⁰ Ñakán xa'nda na yo'o ña nó'ni kaa ná'no ña veé ní, ña ñó'o ini takuií, ta ndaxin na yo'o ña nó'ni tón yiton tón xini ñó'ó na káva na tón barco. Ta saá nakani ndichi na saṭa tón barco ñii yiton káni, ta chiko'ni na ñii tikot̄o lo'o ñoo nó, xa'a ña chinda'á t̄ach̄i tón barco ko'on nó ñoo yóo yotí.

⁴¹ Ta saá kuá'an tón barco, ta ɔn ta'an ka xaá nó yu'u takuií, ta kani ndaa t̄ixin nó ñoo yotí, ñoo ɔn vása kónó ka takuií m̄jini. Ta saá n̄i-kuchiño nó ko'on ka nó, chi t̄ixin nó kani ndaa ña ñoo yotí. Ta xí'in ña ndeé ní kani ndaa takuií tón barco yó'o taṇṇa kixá'á nó chachi nó. ⁴² Ta xáni s̄inj̄i natropa ña ka'ni na ndi'i napreso, chi yí'ví na kot̄o ndava ni'ni nayó'o ñoo takuií ta kaku na ko'on ndika na, saá xáni s̄inj̄i natropa yó'o. ⁴³ Ta taṭa ṭa ndíso chiño xí'in natropa n̄i-xiin ra ña ka'ni na taPablo, ta saá xa'nda chiño ra ñoo natropa ndí ɔn ka'ni na nda ñii napreso. Ta xa'nda chiño ra ñoo ndi'i n̄ivi na ñó'o ini tón barco, káchí ra saá xí'in na:

—Si'na ndi'i ndó na v̄a'a kuchiño kunoo ko'on mató'ón ñoo takuií, vitin kee ndó ko'on ndó, ta xaá ndó nda ñoo yóo ño'o yichí kaa. ⁴⁴ Ta ndó'ó na ɔn vása kuchiño kunoo ko'on mató'ón ñoo takuií, ñii ñii ndó xini ñó'ó tiin ndó yiton tón barco yó'o, tón kúu tón chachi, ña kuchiño kundoso ndó saṭa nó, ta xaá ndó nda ñoo yóo ño'o yichí kaa —káchí ṭa ndíso chiño yó'o.

Ta saá k̄isa ndivi ndi to'on ña n̄ika'an ra xí'in ndi, ta v̄a'a n̄ixaa ndi'i ndi ñoo yóo ño'o yichí yu'u takuií m̄jini, ta nda lo'o ɔn vása ní-takue'e nda ñii ndi.

28

To'on yó'o ká'qan xa'q ña n̄indo'o taPablo ñoo isla ña naní Malta

¹ Tá n̄ixaa ndi'i ndi ñoo ño'o yichí ña nákaa yu'u takuií m̄jini yó'o, ta saá x̄inj̄i so'o ndi ndí ño'o yó'o naní ña isla Malta. ² Ta n̄ivi na táku yó'o, v̄a'a ní n̄aki'in na ndi'j̄i. Ta kama xa'mi na ñii ño'o xa'a ña nasaá lo'o ndi, chi kóon ní savi, ta v̄ixin ní. ³ Ta taPablo n̄ixa'an ra k̄aya ra ñii nomi titon, ta taan ra titon yó'o ñoo ño'o xixi. Ta xa'a ña ñi'ní ní ño'o xixi yó'o, ta ñii t̄ikoo t̄ixat̄i k̄eta rí t̄ixin titon yó'o, ta t̄jin rí nda'a taPablo, ta tákaa ndaa rí nda'a ra. ⁴ Tá x̄inj̄i n̄ivi ña t̄jin t̄ikoo xat̄i yó'o nda'a taPablo, ta n̄ika'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ndixa tayó'o kúu ra ñii taṭa ta ɔn vá'a ta xa'ni n̄ivi, ta xa'a ñayó'o ndios ña k̄isa to'ó yó ña naní “ñandaa” ɔn taxi ka ña kutaku tayó'o. Vará kuchiño ra n̄ikaku ra ñoo takuií m̄jini, ta vitin ndios m̄ji yó yó'o chitóni ña kivi ra —káchí na, ká'an na xí'in tá'an na.

⁵ Ta taPablo s̄akis̄in ra nda'a ra ñoo tákaa ndaa t̄ikoo xat̄i ñoo ño'o xixi, ta t̄ikoo yó'o nakava rí ñoo ño'o, ta nda lo'o ɔn ko'ó ña ní-ndo'o taPablo. ⁶ Ta saá n̄ivi n̄akutá'an yó'o xito na yu kúu ña kundo'o taPablo, chi ndati na ama kixá'á kaa kuiño ndi'i ȳiki koñu ra, án ñii kama nakava ra kivi ra. Ta saá na'á ní x̄indati na, ta nda lo'o ɔn ko'ó ña ɔn vá'a ní-ndo'o taPablo. Ta saá nasama na ña xáni s̄inj̄i na, ta n̄ika'an xí'in tá'an na, káchí na saá:

—Ñii ndios kúu tayó'o, ñakán ɔn ko'ó ña ní-ndo'o ra —káchí na, ká'an na.

7 Ta yatin noo n̄ixaa nd̄i noo ño'o yichí yó'o, yóo ve'e ñii t̄aa taká'no noo ndi'i n̄ivi na tákū ñoo yó'o, ta naní ra Publio. Ta tayó'o va'a ní n̄aki'in ra nd̄i'j, ta k̄ana ra nd̄i'j ko'on nd̄i xí'in ra ve'e ra. Ta n̄ixaa nd̄i ta kindoo nd̄i xí'in ra ve'e ra un̄i k̄iv̄i. 8 Ta yivá taPublio yó'o ndeé ní ndó'o ra, kómí ra ku'e'e ka'ni, ta kóon ní ini ra n̄i. Ta saá n̄ixa'an taPablo noo kándú'u ta ndeé ndó'o yó'o, ta ch̄iso ra nda'a ra s̄inj̄i tayó'o, ta ndukú ra noo Ndios xa'a ra, ta saá nduva'a ra. 9 Ta saá ndi'i n̄ivi na ndeé ndó'o, na tákū ñoo isla Malta yó'o, k̄ixaa na noo taPablo, ta xí'in nde'e Ndios sandúva'a ndi'i ra na. 10 Ta xa'a ñayó'o, n̄ivi nañoo yó'o k̄isa to'ó ní na nd̄i'j, ta tax̄i na ña x̄inj̄i ñó'ó nda'a nd̄i. Tá xa yatin k̄ixaa k̄iv̄i ña kee nd̄i ñoo yó'o, ta san̄i'í na nd̄i'j ku'a'a ní ña x̄inj̄i ñó'ó noo nd̄i ko'on xí'in nd̄i ñoo Roma.

Tq'on yó'o ká'an xa'a taPablo n̄ixaa ra ñoo Roma

11 X̄indoo nd̄i ñoo isla Malta un̄i yoo, ta saá ndaa nd̄i ink̄a tón barco, tón x̄indichi ñoo isla Malta ndi'i yoo v̄ixin. Tón barco yó'o kee nó ñoo Alejandría, ta noo nó, yíta ov̄i na'ná nandios vatá na kisa to'ó n̄ivi na kúu nagriego, ta nandios yó'o naní Cástor xí'in Pólux. 12 Ta ndaa nd̄i tón barco yó'o, ta ku'a'an nd̄i ñoo Siracusa xí'in nó. Tá n̄ixaa nd̄i ñoo yó'o, ta kindoo nd̄i un̄i k̄iv̄i. 13 Ta saá kee tuku nd̄i ta ku'a'an nd̄i xí'in tón barco, ta n̄ixaa nd̄i nda' ñoo Regio. Tá n̄it̄ivi ink̄a k̄iv̄i, k̄ixá'á x̄ika lo'o t̄ach̄i ña k̄ixi chí sur, t̄ach̄i va'a x̄ikuu ña, chí ch̄indeé ña nd̄i'j ña kama ka ku'a'an tón barco xí'in nd̄i. Ta saá ink̄a k̄iv̄i n̄ixaa nd̄i ñoo Puteoli. 14 Ta ñoo yó'o nakutá'an nd̄i xí'in sava n̄ivi na kándixa taJesús, na tákū ñoo yó'o. Ta nayó'o ndukú na noo nd̄i ña kindoo nd̄i xí'in na ux̄a k̄iv̄i. Ta kindoo nd̄i xí'in na, ta saá n̄iya'a ux̄a k̄iv̄i, ta kee nd̄i,

ta ku'a'an xá'á nd̄i ta n̄ixaa nd̄i nda' ñoo Roma. 15 Ta sava n̄ivi na kándixa taJesús na tákū ñoo Roma, xa x̄inj̄i so'o nayó'o ña va'xi nd̄i yich̄i. Ta saá kee na ñoo Roma, ta ku'a'an na ña nakutá'an na xí'in nd̄i yich̄i. Ta sava n̄ivi na kándixa taJesús yó'o nakutá'an na xí'in nd̄i ñoo ña naní Foro de Apio, ta ink̄a sava nayó'o nakutá'an na xí'in nd̄i ñii x̄iina ña naní Tres Tabernas. Tá nakutá'an taPablo xí'in ndi'i nayó'o, ta n̄ika'an ra xí'in Ndios, tax̄i ra ña táxa'vi ña'á, ta n̄aki'in ini ra nde'e. 16 Tá n̄ixaa nd̄i ñoo Roma, ta saá t̄aa ta ndiso chíño xí'in natropa nat̄axi ra ndi'i napreso nda'a ñii taká'no noo natropa ñoo Roma. Ta nachíño ñoo Roma tax̄i na ndayí nda'a taPablo ña kutakū ra ñii ve'e, vará ndiví ñoo x̄inj̄i ñó'ó koo ñii t̄atropa xí'in ra xa'a ña kundaa ña'á ra.

TaPablo n̄ika'an ndoso ra to'on va'a xa'a taJesús noo najudío na tákū ñoo Roma

17 Ta saá n̄iya'a un̄i k̄iv̄i, ta taPablo k̄ana ra nat̄aa na kúu naná'no noo najudío na tákū ñoo Roma xa'a ña k̄ixaa na noo ra. Tá k̄ixaa na nakutá'an na ve'e noo yóo taPablo, ta saá k̄ixá'á ra ndátq'on ra xí'in na, káchí ra saá:

—Natá'an yó, kónij ña kundaa ini ndó ndi ȳi'j on vása ní-ke'éj nda' ñii ña on vá'a xí'in nañoo yó najudío, ni nda' lo'o on vása ní-chikaa j̄i n̄ino yich̄i ña x̄indikon nax̄i s̄ikuá yó x̄ina'á. Ta vará on ko'ó ña on vá'a ní-ke'éj xí'in nañoo yó, ta sava naná'no noo najudío na tákū ñoo Jerusalén t̄iin na ȳi'j, ta tax̄i na ȳi'j nda'a nachíño ñoo Roma. 18 Ta nachíño yó'o, ku'a'a ní ña n̄inda'ka to'on na ȳi'j, ta n̄i-naní'i na nda' ñii kuachi ndiso j̄i xa'a ña x̄inj̄i ñó'ó k̄iv̄i. Ta nachíño yó'o káchí ini na saña na ȳi'j ña ko'on ndíka j̄i. 19 Ta saá ni, naná'no noo najudío on vása ní-xiin na ña saña j̄i ko'on ndíka j̄i.

Ta saá on vása ní-xiyo inká ña kuchiño ke'éj, ta va'a ka ndukúj kō'onj nōq t̄arey César xa'a ña kasa nani ra kuachi. Saá ke'éj, vará yij on kōq kuachi chikaaj sat̄a ñaño yó najudío. ²⁰ Ta saá kanaj ndó'ó vitin nakutá'an ndó yó'o xa'a ña ka'an tá'an yó, chi kónij ña kundaaj ini ndó ndachun nó'nij xí'in cadena yó'o vitin. Saá chi yij kúuj ñii tapreso xa'a ña kándixaj ndí xa kixaā t̄aa ta x̄indati naxij sikuá yó. Ta t̄aa yó'o kúu t̄aa t̄a k̄indqo Ndios ti'ví ra ña sakaku ra m̄ij yó —káchí t̄aPablo xí'in najudío na ñakutá'an yó'o.

²¹ Ta ndakuijn na, káchí na saá xí'in ra:

—On t̄a'an naki'in ndj nd̄a ñii tutu ña kee ñoo estado Judea ña ká'an xa'a ún, ta natá'an yó najudío na kúu na kee ñoo Jerusalén ta kixaā na nōq ndj, nd̄a ñii nayó'o on vása ní-ka'an na ña on vá'a xa'a ún xí'in ndj. ²² Ta vitin m̄ij ndj kóni ndj konj sō'o ndj ña ndato'on ún xí'in ndj xa'a ña kándixa ún. Saá chi x̄inj sō'o ndj ku'a ní ñivi ndi'i saá xiiña kándiva'a na xa'a yichj ña ndíkon ún, chi ká'an na káchí na ndi yichj vatá kúu ña —káchí najudío ñakutá'an yó'o xí'in t̄aPablo.

²³ Ta saá k̄indqo na ndá k̄ivj kuu ña nakutá'an na xa'a ña konj sō'o na tō'on ña ndato'on t̄aPablo xí'in na. Tá kixaā k̄ivj yó'o, ta ku'a ní ñivi ñakutá'an na ve'e t̄aPablo. T̄and̄a xitaan t̄and̄a ñoo, ndato'on t̄aPablo xí'in ñivi yó'o. T̄aPablo ñika'an ra saná'a káxín ra na xa'a yichj nōq xá'nda chiño Ndios, ta ndato'on ra xí'in na, chi kóni ra kundaaj ini na ndí tō'on Ndios ña ñitaa t̄aMoisés xí'in inká naprofeta kujya x̄ina'á, ñii yu'ú ká'an ña ndí t̄aJesús kúu Cristo, t̄aa t̄a k̄indqo Ndios ti'ví ra xa'a ña sakaku ra ñivi. ²⁴ Ta sava ñivi na ñakutá'an yó'o kándixa na tō'on ña ndato'on t̄aPablo xí'in na, ta sava na on vása ní-xiin na kandixa na tō'on yó'o. ²⁵ Ta xa'a

ña on vása ní-kuchiño koo yu'ú na, kixá'á na náa na xí'in tá'an na xa'a tō'on ña ndato'on t̄aPablo xí'in na. Ta saá tá on t̄a'an ka kee na no'o na ve'e na, ta ñika'an t̄aPablo xí'in na, káchí ra saá:

—Tō'on ña ndaa kúu ña ñika'an Ním̄a Ndios xí'in taprofeta Isaías kujya x̄ina'á, ta ñitaa ra tō'on yó'o xa'a ña ndasaá ke'e naxij sikuá yó. Ta vitin ndó'ó ñii k̄i'va saá kisa ndivi ndó tō'on yó'o. Ta tō'on Ndios yó'o ña ñitaa t̄aIsaías kujya x̄ina'á, káchí ña saá:

²⁶ Káchí Ndios xí'in yij, t̄aIsaías, ña kō'onj nōq ñañoj naIsrael, ta ndato'onj xí'in na, káchij saá:

“Vará x̄inj sō'o ní ndó, ta nd̄a ñii k̄ivj on vása kundaaj ini ndó ña x̄inj sō'o ndó.

Vará x̄ito ní ndó, ta nd̄a ñii k̄ivj on vása kundaaj ini ndó yu kúu ña x̄ito ndó.

²⁷ Saá chi ním̄a ndó xa kutá'yá yuú ña.

Ta sō'o ndó, ñakasi kútu ndó ña, ta nduchy nōq ndó, ñakasi ndó ña,

chi on x̄ijn ndó koto ndó, ni on x̄ijn ndó konj sō'o ndó.

Ña ké'é ndó saá kúu ña on x̄ijn ndó kundaaj ini ndó ñandaa,

ni on x̄ijn ndó ndikó ndó kixi ndó nōqj ña sanda'aj ndó'ó”,

káchí Ndios xí'in naxij sikuá yó naIsrael, saá ñitaa taprofeta Isaías kujya x̄ina'á. ²⁸ Ta saá, ndó'ó natá'an yó najudío, kónij ña kundaaj va'a ini ndó ndí vitin Ndios táxi ra ña ñivi na on vása kúu najudío kuchiño kuu na ñivi na sakaku Ndios nōq ña on vá'a. Ta ku'a ní ñivi na on vása kúu najudío naki'in na ñava'a yó'o, chi ndixa chikaaj sō'o na tō'on Ndios —káchí t̄aPablo xí'in na.

²⁹ Ta saá kee najudío yó'o ve'e t̄aPablo, ta ku'a'an na, ta náa ní na xí'in tá'an na nōq ku'a'an na yichj.

³⁰ Ta t̄aPablo ñixijo ra ovi ka kujya ve'e nōq chá'vi ra kutakj ra

ño Roma. Ta ini ve'e yó'o v̄a'a
n̄aki'in ra ndi'i n̄ivi na k̄ixāa n̄o
ra, ³¹ ta nda lo'o ɔn v̄asa ní-yi'ví
ini ra, ta n̄ika'an ndoso ra n̄o
ndi'i n̄ivi x̄a'a yich̄i n̄o x̄á'nda
chiño Ndios, ta saná'a ra n̄ivi x̄a'a
Jesucristo, Taa t̄aKá'no n̄o yó. Ta
nda ñii n̄ivi n̄i-sasi na n̄o ra ña
n̄ika'an ra ndat̄o'on ra t̄o'on yó'o.

Tutu ña n̄taa taPablo ña t̄'ví ra kuá'an ña nda'a ñaño Roma

*Xí'in to'on yó'o taPablo chindee
ra
ñivi ñaño Roma na kándixa Jesu-
cristo*

¹ Yí'i, taPablo, ta kúu ta kisa chiño ño Jesucristo, táai tutu yó'o ña xaá ña nda'a ndó. Ndios kana ra yí'i ta sakuiso chiño ra yí'i ña kuu taapóstol, ta t̄'ví ra yí'i ka'an ndosoj to'on xa'a Jesucristo ño ñivi.

² Saá chi kujya xina'á Ndios kindoo ra xí'in naprofeta ña ndixa kasa ndivi ra to'on ra ña n̄ka'an ra xí'in na xa'a Jesucristo. Ta naprofeta yó'o n̄taa na to'on yó'o ño tutu ña naní To'on Yíi Ndios. ³ Ta To'on Ndios yó'o ká'an ña xa'a Sa'ya Ndios, ta kúu Jesucristo, Ta taKá'no ño yó. Ta saá tuku xikuu ra sa'ya ñani síkuá tarey David, chi ñii k̄'va ndatán káku ndi'i ñivi, saá kaku ra t̄xin ñii ña'a ñá kúu sa'ya ñani síkuá tarey David.

⁴ Ta saá ni, xa'a ña n̄xi'i ra, ta xa'a ña Ndios sanatakú ña'á ra xí'in ndee Nima ra, Jesucristo saná'a ra ndi ndixa Sa'ya Ndios kúu ra, ta kómí ra ndi'i ndee ká'no. ⁵ Ta m̄ji Jesucristo taxi ra ñato'ó ká'no nda'a ña kuu taapóstol, ta t̄'ví ra yí'i xa'a ña chindee ñivi na on vása kúu najudío ña kandixa na ra, ta kasa ndivi na to'on ra, chi kuki'vi ní ini na koni na ra. ⁶ Ta ndó'ó kúu sava nayó'o, chi Ndios kana ra ndó'ó ña kandixa ndó Jesucristo ta kundikon ndó yichí ra.

⁷ Ñakán táai tutu yó'o ña xaá ña nda'a ndó'ó, ñañani yó xí'in náki'va yó, na táku ñoo Roma, ta kúu ndó ñivi na kí'vi ní ini Ndios xini ra. Ta Ndios kana ra ndó'ó

ña kuu ndó ñivi nayí ta kutaku ndii ndó ño ra. Kóni ndi Yivá yó Ndios xí'in Sa'ya ra Jesucristo, Ta taKá'no ño yó, ina ke'é ra ñava'a xí'in ndó! ¡Ná taxi ra ñava'a koo ña ini ndó!

*To'on yó'o ká'an ndi taPablo
kóni ra ko'on ra
ño Roma ña koto ra nanivi na
kándixa Jesucristo*

⁸ Si'na kóni ka'anj xí'in ndó to'on yó'o: Xí'in ndayí Jesucristo, ká'anj xí'in Ndios, ta táxi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ndó'ó. Saá chi xa'a ña va'a ní kándixa ndó Jesucristo, ta xita ní'no to'on va'a xa'a ndó ndi saá ñoo. ⁹ Ta xí'in ndi'i nima kisa chiño ño Ndios, ña ká'an ndosoj ño ñivi to'on va'a xa'a Sa'ya ra Jesucristo. Ta Ndios xini ra ta ndákuin ra xa'aj ndi ndixa on vása sándakooj ña ká'anj ndúkú ñava'a ñoo ra xa'a ndó'ó, ¹⁰ ta xáku ndá'vi ño Ndios, káchí xí'in ra saá: “Tá kóni m̄jín saá, ta taxi ún yichí nda'aj ña ko'onj kotoj ñivi na kándixa Jesucristo, na táku ñoo Roma”, saá káchí ká'anj xí'in Ndios. ¹¹ Saá chi yí'i kóni kotoj ndó'ó ña ndato'onj xí'in ndó xa'a ña naki'in ndó ndee va'a ña k̄xi ño Ndios, ña chindee ña ndó'ó ña va'a ka kandixa ndó Jesucristo. ¹² Ta saá, ndó'ó xí'in yí'i chindee tá'an yó, chi ndino'o ní ini yó kándixa yó Jesucristo.

¹³ Nañani yó xí'in náki'va yó, kóni ña kundaa ini ndó ndi kuá'a ní yichí ndúkú ndasa'a kuchiñoj xaaj kotoj ndó'ó, ta on vása ní-kuchiño xaaj, chi ñii ñii yichí k̄vi xani s̄ni xaaj, ta ñi-kuchiño kundivi ña saá, chi ñixiyo ña sasi ñoj. Ña ndixa kóni kúu ña ka'an ndosoj to'on Ndios ño ñivi na táku ñoo ndó, chi kóni ña kuá'a ní ñivi yó'o chikaá so'o na to'on Ndios ta kandixa na Jesucristo, ñii k̄'va ndatán kuá'a ní ñivi na on vása kúu najudío

na kúu na táku kuá'a ní xiiña, xa chikaá so'o na to'on Ndios ña ndato'oní xí'in na ta kándixa na Jesucristo. ¹⁴ Xá'a ñava'a ke'é Jesucristo xí'iní, ta saá xáni sijní ndí xíní ñó'ó chikaáí ndee ña ka'an ndosoí to'on xa'a Jesucristo noo ndi'i nivi: án nayó'o kúu na nivi na ká'an to'on griego, án on vása ká'an na to'on griego, án kúu na nivi na ndíchí ní sijní, án kúu na nivi na on vása xíní ka'vi. ¹⁵ Ta ñii kiva saá kónij ka'an ndosoí to'on va'a xa'a Jesucristo noo ndó'ó na táku ñoo Roma.

Ta Pablo ká'an ra ndí to'on va'a xa'a Jesucristo kómí ña ndee

¹⁶ Yij on vása kúka'an nooí xa'a ña kándixaí to'on va'a xa'a Jesucristo, chi to'on yó'o kómí ña ndee Ndios ña sakaku ña ndi'i nivi na kándixa ña ká'an to'on yó'o. Si'na najudío xinj so'o na to'on va'a yó'o xa'a Jesucristo, ta saá nivi na on vása kúu najudío* xinj so'o na to'on va'a yó'o. Ta Ndios sákaku ra ndi'i nivi na kándixa ña ká'an to'on va'a yó'o. ¹⁷ To'on va'a yó'o sáná'a ña ndí xa'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi yó, ta sánduu ra yó nivi na ndii, na on koó kuachi ndiso noo ra, ta va'a yóo yó xí'in ra. Ta ndixa on koó inká xa'a ña kuchiño nduu yó nivi na on koó kuachi ndiso noo Ndios. Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á káchí ña saá: "Nivi na kúu na on koó kuachi ndiso noo Ndios xa'a ña kándixa na ra, nivi yó'o, ndixa kutaku na", káchí to'on Ndios.

To'on yó'o ká'an ña ndi'i nivi ndiso na kuachi noo Ndios

¹⁸ Ndios ta yóo ñoyívi njno, sáná'a ra mji yó ña ndixa sáá ní ini ra xini ra ndi'i ña on vá'a ké'é nivi chi on xjin na kándixa ña'á na, ni on xjin na koni tá'an

va'a na xí'in inká nivi. Ta ña on vá'a ké'é nivi yó'o on vása táxi ña kundaa ini na yu kúu ña ndixa ndaa. ¹⁹ Nivi yó'o xa xíní na ndi'i ña táxi kundaa ini na xa'a Ndios, chi va'a xito na ndi'i ña kisa va'a Ndios ñoyívi yó'o. Ta xí'in ñayó'o, Ndios xa saná'a káxín ra noo nivi xa'a mji ra. ²⁰ Nda ñii nivi on vása kúchiño koni na Ndios xí'in nduchy noo na, ta saá ni, nda kivi si'na ñoyívi yó'o ndi'i nivi kúchiño na koto na ndi'i ña kisa va'a Ndios. Ta saá kúchiño na kundaa ini na ndí mji ra kúu Ndios ndino'o, ta kúchiño na kundaa ini na ndí kómí ra ndee ká'no, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a ndee ra. Ta xa'a ñayó'o, nda ñii nivi on kivi ka'an na, kachí na saá: "On vása ndiso ndi kuachi, chi ni-kuchiño kundaa ini ndi xa'a Ndios ndino'o, tatáku", kachí na. ²¹ Vará xa xíní nivi ndí yóo Ndios, ta nda lo'o on vása ní-xiin na kasa to'ó na ra, ta ni on vása ní-xiin na taxi na ña táxa'vi ña'á nda'a ra. Ta saá nda víka nduu na nivi na xáni sijní ndasaá kuiti xa'a ndi'i ña on vása ndáya'ví noo Ndios. Ta nduu na nivi na ñitívi ini, chi ndasaá kuiti kúsií ní ini na ké'é na ndi'i noo ña on vá'a. ²² Nivi yó'o xáni sijní na ndí mji na kúu na ndíchí ní sijní, ta on ndixa kúu ñayó'o, chi on vása ndíchí sijní na, chi ndasaá kuiti nduu na nivi na kí'ví sijní. ²³ Saá ndo'o nivi yó'o, chi ni-xiin na kasa to'ó na mji Ndios ndino'o, tatáku, ta kúu taká'no ní, ta ta kómí ndi'í ndee. Ta nda víka kúsií ka ini na ña kisa to'ó na ndi'i noo ñaídolo, án ñaimagen ña káchí ini mji na. Ta sava ñaídolo án ñaimagen ña kisa to'ó na kúu na'ná nivi, án na'ná kití tí ndáchí, án na'ná kití tí xika xí'in komi xa'a, án na'ná kití tí ñoo tixin ku'an noo ño'o.

²⁴ Ñakán kía Ndios saña ra nivi yó'o ña ke'é na ndi'i noo ña on vá'a ña káchí ini mji na, ta saña

* 1:16 Sava nivi na on vása kúu najudío kúu nagriego.

ra na ña kɪ'vi na kuachi kini xí'in inka ña'a án xí'in inka ɬaa. Ta ndi'i ñakini ña on vá'a ke'é nɪvi yó'o kúu ña kɪsa kini xí'in mɪi na, ta ña ke'é na saá nda lo'o on vása kɪsa to'ó na yíkí koñu na. ²⁵ Nɪvi yó'o nɪ-xiin na kandixa na ñandaa xa'a Ndios, ta nda víka chikaa ka ini na kandixa na ñavatá. Nɪvi yó'o kɪsa to'ó na, ta kɪsa ká'no na ndi'i noo ña kɪsa va'a Ndios, ta nda lo'o on xɪin na kasa to'ó na mɪi Ndios ɬaa ɬa kɪsa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ña yóo ñoyívi nɪno. ¡Ta mɪi Ndios yó'o kúu ɬa ñii laá kuiti ndáya'ví ní kasa ká'no yó ndi'i saá kɪvi! Saá ná koo ña.

²⁶ Xa'a ña nɪ-xiin nɪvi kasa to'ó na Ndios ndino'o, ta Ndios saña ra na ña kasa ndivi na ndi'i ña on vá'a ña káchí ini mɪi na ke'é na. Ta kɪxá'á na ke'é na ndi'i saá noo ñakini. Ta saá náña'a on vása ní-kusɪj ka ini ná kusun ná xí'in ɬaa, ta kɪxá'á ná kútoo ná kɪ'vi ná kuachi xí'in inka náña'a. ²⁷ Ta ñii kɪ'va saá, nataa on vása ní-kusɪj ka ini na kusun na xí'in náña'a, ta saá kɪxá'á na kútoo na kɪ'vi na kuachi xí'in inka nataa. Ta xa'a ña kini ní ke'é nataa yó'o xí'in inka nataa, Ndios táxi ra ña xo'vi ní yíkí koñu mɪi na.

²⁸ Xa'a ña nɪ-xiin nɪvi nakoni na Ndios, ni nɪ-xiin na kundaa ini na xa'a ra, ta Ndios saña ra nɪvi yó'o ña kani sɪni na xa'a ndi'i noo ñakini, ta saña ra na ña kasa ndivi na ndi'i saá noo ña on vá'a ña kusɪj ini mɪi na. ²⁹ Ta chútú ní ini nɪvi yó'o xí'in ndi'i saá noo ña on vá'a, ña nda lo'o on vása kúu ñandaa. Nataa kɪ'vi na kuachi xí'in náña'a, ná on sɪví násí'í na kúu, ta náña'a kɪ'vi ná kuachi xí'in nataa, na on sɪví yɪj ná kúu. Kútoo ní nɪvi yó'o ke'é na ndi'i saá noo ña on vá'a xí'in inka nɪvi. Ni on vása xaa ini na xini na ñakuiká kómí na, ta kútoo ní na kukomí na ku'a ní ka ñakuiká. Chútú ní ini na xí'in ndi'i saá noo ña on vá'a. Nɪvi na kuñi ini kúu na, na xá'ni nɪvi kúu na, na sákaku kuachi ta

káni tá'an xí'in inka nɪvi kúu na, na sándá'ví inka nɪvi kúu na. Ta ndi'i saá kɪvi ká'an na ñavatá xa'a inka nɪvi. ³⁰ Ta ká'an na kuachi sɪkí xa'a inka nɪvi. Nda lo'o on xɪin na koni na Ndios, ni on vása kɪsa to'ó na inka nɪvi. Nɪvi na ña'a ní ini kúu na, kɪsa ká'no ní xí'in mɪi na, nda lo'o on vása chikaa so'o na to'on ña ká'an yivá sí'í na xí'in na, ta ndasaá kuiti xáni sɪni na ndasaá kuchiño ke'é na ndi'i saá noo ña on vá'a. ³¹ Nɪvi yó'o on xɪin na chikaa so'o na to'on va'a, ni on vása kɪsa ndivi na to'on na ña kɪndoo na xí'in inka nɪvi, ni on vása kɪ'vi ini na xini na nda ñii nɪvi, ni on xɪin na nda lo'o chindeé na inka nɪvi na xo'vi. ³² Nɪvi na ke'é ña on vá'a yó'o, xini va'a na ndi yóo ndayí Ndios ña káchí saá: “Ndi'i nɪvi na ke'é ña on vá'a xini ñó'ó kɪvi na”, káchí ndayí Ndios. Ta saá ni, on vása xɪin na sandakoo na ke'é na ndi'i saá noo ña on vá'a, ta nda víka kúsɪj ní ka ini na xini na nɪvi na ñii káchí ke'é ña on vá'a yó'o.

2

To'on yó'o ká'an ndi Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nɪvi xí'in ñandaa

¹ Ta ndó'ó, on vása va'a ká'an ndó ndi ndasaá kuiti inka nɪvi kúu na on vá'a, ta ndiso na kuachi noo Ndios. Tá ká'an ndó to'on on vá'a yó'o xa'a inka nɪvi, ta ñii kɪ'va saá sákuiso ndó kuachi sata mɪi ndó, chi mɪi ndó ñii kɪ'va saá ke'é ndó ña on vá'a ndatán ke'é nɪvi yó'o.

² Ta xini yó ndi xí'in ñandaa Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nɪvi na ke'é ña on vá'a. ³ Ta sava ndó'ó kúu nɪvi na ñii kɪ'va saá ke'é ña on vá'a ndatán ke'é nɪvi na ká'an ndó xa'a ndiso ní kuachi noo Ndios. Ta saá, ¿ndachun xáni sɪni ndó ndi Ndios on vása kasa nani ra xa'a kuachi mɪi ndó? ⁴ Xa kúndaa ini ndó ndi Ndios kúu ɬaa ɬa va'a ini, ɬa ká'no ini kúu ra xí'in ndó. Ta xa'a ña kúu Ndios ɬaa ɬa

vạ'a ní ini, ǵán xáni sɨnɨ ndó ndí Ndios ndasaá kuiti kundeeé ini ra xí'in ndi'i ña ɔn vạ'a ké'é ndó? ǵÁn xáni sɨnɨ ndó ndí ɔn saxo'vɨ ra ndó'ó xạ'ạ ña ɔn vạ'a yó'o? ǵÁn ɔn vása kúndaạ ini ndó ndí Ndios kóni ra ña sandakoo ndó ña ɔn vạ'a ké'é ndó, ta nandikó ini ndó, ta kundikɔn ndó kɔ'ɔn ndó yichɨ ra? Ta xạ'ạ ña ndátɨ ra ña ndikó ini ndó saá, Ndios ké'é ra kuạ'ạ ní ñavạ'a xí'in ndó vitin. ⁵ Ta nɨvi nasó'ó ní kúu sava ndó'ó, ta ɔn vása xɨin ndó nandikó ini ndó ta kasa ndivi ndó ña kóni Ndios. Ñakán kía ndi'i saá kɨvɨ vaxi kua'no kạ kuạchi ndó nɔɔ Ndios. Ta saá kixạạ ñii kɨvɨ, ta Ndios sanạ'a ra ña ndixa sạạ ini ra xini ra ndi'i ña ɔn vạ'a ké'é nɨvi, ta xí'in ñandạạ kasa nani ra xạ'ạ kuạchi ndi'i nɨvi. ⁶ Ta kɨvɨ saá Ndios xí'in ñandạạ cha'vi ra ñii ñii nɨvi ndatán yóo chiño ke'é na. ⁷ Ta kɨvɨ saá Ndios ke'é ra ñavạ'a xí'in nɨvi na ke'é ñavạ'a, chi taxi ra kutakụ nayó'o xí'in ra ndi'i saá kɨvɨ ña vaxi. Nayó'o kúu nɨvi na ɔn vása sándakoo kisa ndivi ñavạ'a, chi ndúkú na ña Ndios kasa ká'no ra na, ta taxi ra ñato'ó nda'ạ na, ta ndúkú na ña kutakụ na xí'in Ndios ndi'i saá kɨvɨ ña vaxi. ⁸ Ta saá ni, yóo inkạ nɨvi na kisa toon ini nɔɔ Ndios, ta ɔn vása xɨin na kasa ndivi na ñandạạ, ta nayó'o nina kuiti kisa ndivi na ña ɔn vạ'a. Ta Ndios xí'in ña sạạ ini ra xini ra ña ɔn vạ'a, saxo'vɨ ní ra nɨvi yó'o, kɨvɨ kixạạ ña kasa nani ra xạ'ạ kuạchi ndi'i nɨvi. ⁹ Ndeeé ní yɔ'vɨ xɔ'vɨ ndi'i nɨvi na ké'é ña ɔn vạ'a, ta ndeeé ní kuyɨ'vɨ ini ndi'i nayó'o kɨvɨ saá. Ta si'na xɔ'vɨ nɨvi na kúu najudío, ta saá xɔ'vɨ nɨvi na ɔn vása kúu najudío.* ¹⁰ Ta Ndios kasa ká'no ra ndi'i nɨvi na kisa ndivi ñavạ'a, ta taxi ra ñato'ó nda'ạ nayó'o, ta taxi ra ña koo ñavạ'a ini na. Ndios si'na ke'é ra ñavạ'a yó'o xí'in nɨvi na kúu

najudío, ta saá ke'é ra ñavạ'a xí'in nɨvi na ɔn vása kúu najudío.

¹¹ Saá chi Ndios ɔn vása nákaxin ra nɨvi, ta ñandạạ ké'é ra xí'in ndi'i nɨvi, án najudío kúu na, án ɔn sɨvɨ najudío kúu na. ¹² Sava nɨvi na ɔn vása kúu najudío ɔn vása xini na ndayí Ndios ña nɨtaa tạMoisés kujyạ xina'á. Ta saá Ndios ɔn konɨ ñó'ó ra ndayí yó'o kɨvɨ kasa nani ra xạ'ạ kuạchi nɨvi yó'o. Ta saá ni, ndi'i nɨvi yó'o na ké'é ña ɔn vạ'a, ta Ndios saxo'vɨ ra na. Ta nɨvi najudío, xini na ndayí Ndios ña nɨtaa tạMoisés, chi xɨi síkuá na xɨkuu nɨvi na naki'in ndayí yó'o. Ta saá nɨvi na kúu najudío na kúu na ké'é ña ɔn vạ'a, ta Ndios konɨ ñó'ó ra ndayí ra ña nɨtaa tạMoisés ña kasa nani ra xạ'ạ kuạchi na. ¹³ ɔn sɨvɨ nɨvi na ndasaá kuiti xini sɔ'o ndayí Ndios kúu nɨvi na ndii, na ɔn kɔɔ kuạchi ndiso nɔɔ ra, ta nɨvi na kisa ndivi ndayí Ndios kúu na ɔn kɔɔ kuạchi ndiso nɔɔ ra. ¹⁴ Vará nɨvi na ɔn vása kúu najudío ɔn vása xini na ndayí Ndios ña nɨtaa tạMoisés, ta saá ni, sava nɨvi yó'o kisa ndivi na ndayí yó'o, chi chíkaạ ini mɨi na ke'é na ñavạ'a ña kóni Ndios. Ña ké'é na saá sánạ'a ña ndí xini vạ'a mɨi na yu kúu ñavạ'a, ta yu kúu ña ɔn vạ'a. ¹⁵ Vará ɔn vása ní-ka'vi na tutu nɔɔ yóo ndayí Ndios ña nɨtaa tạMoisés, Ndios chíkaạ ra ndayí ra ini mɨi na. Saá chi tá xáni sɨnɨ nayó'o ke'é na ñii chiño, ta ñandíchí ña yóo ini mɨi na táxi ña kúndaạ ini na án ñavạ'a kúu ña, án ña ɔn vạ'a kúu ña. Ta saá, tá kixạạ kɨvɨ ña kuita na nɔɔ Ndios, ta ñandíchí yó'o ña yóo ini mɨi na, ndakuɨin ña tɔ'on ña ndạạ xạ'ạ na, chi kạ'ạn ña ndí ke'é na ñavạ'a, án kạ'ạn ña tɔ'on ña chíkaạ ña kuạchi sạạ na. ¹⁶ Ta kɨvɨ saá, Ndios taxi ra nda'ạ Jesucristo ña kasa nani ra xạ'ạ ndi'i kuạchi nɨvi, ndạ kuạchi ña ñó'o se'é ke'é nɨvi kunani ña.

* 2:9 Sava nɨvi na ɔn vása kúu najudío kúu nagriegoo.

Ña ke'é Ndios saá, ñii yu'ú yóo ña xí'in to'on ña ká'an ndosoꝓ nqo ndi'i nivi.

Qn sivi xq'a ña kómí najudío ndayí Ndios

ña nĩtaa taMoisés kúu ña va'a yóo na xí'in Ndios

¹⁷ Ta sava ndó'ó, nivi na kúu najudío ndáa ini ndó ndí yóo va'a ndó xí'in Ndios chi kómí ndó ndayí ra ña nĩtaa taMoisés xina'á. Ta kisa ká'no xí'in mji ndó, chi xáni sijní ndó kúu ndó naño Ndios, ta kúsij ní ini ra xíni ra ndó'ó, saá xáni sijní sava ndó. ¹⁸ Xa xíni ndó yukíá kóni Ndios, saá chi xa sakuá'á ndó ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés. Ta ndayí yó'o sáná'a ña ndó'ó yu kúu ñava'a, ta yu kúu ña on vá'a.

¹⁹ Ta saá xáni sijní ndó ndí va'a ní ti'va ndó saná'a ndó inká nivi na naa ini, na on vása kúndaꝓ ini ñandaꝓ. Ta xáni sijní ndó ndí nivi na on vása xíni ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés, nayó'o yóo na ndatán yóo nivi nakuáá nduchu nqo, án nivi na xika kuá'an nqo naa ní, nqo on ko'ó ño'o yé'e, saá yóo na. Ñakán xáni sijní ndó ndí ndatán yóo ño'o yé'e nqo nivi yó'o, saá yóo ndó'ó, na kúu najudío. ²⁰ Ta xáni sijní ndó va'a ní ti'va ndó saná'a ndó nivi na naa ini to'on Ndios, ta ñii ki'va saá va'a ní ti'va ndó saná'a ndó nivi na sakán lo'o kuiti kúndaꝓ ini ñandaꝓ. Saá chi xíni ndó ndayí Ndios, ña kúu ña ndixa ndaa, ta kúu ña ñandíchi ndino'o. ²¹ Ta sava ndó'ó, na kúu nivi najudío, na sáná'a inká nivi xa'a yichi Ndios, ¿ndachun on vása chíkaꝓ so'o mji ndó ña sáná'a ndó? Chi ká'an ndó, káchí ndó saá: “On vá'a kasa kuí'ná nivi ña kómí inká nivi”, káchí ndó. Ta sava mji ndó, ¿án on vása kisa kuí'ná ndó? ²² Ta tuku ká'an ndó, káchí ndó saá: “On vá'a kusun tã xí'in inká ña'a ña on sivi ñásí'í ra kúu. Ta on vá'a kusun ña'a xí'in tã tã on sivi yí

ñá kúu”, káchí ndó. Ta sava mji ndó, ¿án on vása kí'vi ndó kuachi yó'o? Ta mji ndó, kúu ndó nivi na sáꝓ ini xíni ndi'i nqo ñaidolo án ndi'i nqo ñaimagen, ña kúu ndios vatá ña kisa to'ó inká nivi. Ta saá ni, sava mji ndó, ¿án on vása kisa kuí'ná ndó ñakuíká ña ñó'o ini ve'e ño'o ndios vatá yó'o? ²³ Ta sava ndó'ó, kisa ká'no ní xí'in mji ndó chi xíni ndó ndayí Ndios. Ta saá ni, ¿án on ndixa chíkaꝓ ninqo ndó ñato'ó Ndios, ña yá'a ndoso ndó ndayí ra? ²⁴ Chi saá káchí to'on Ndios ña nĩtaa na xina'á: “Najudío ké'é na ña on vá'a, ta xa'a ña on vá'a yó'o, nivi na on vása kúu najudío ká'an na ña on vá'a xa'a Ndios”, káchí to'on Ndios.

²⁵ Ta nivi na kúu najudío, ña ndaya'ví ní nqo na kúu ña kisa ndivi na costumbre ña naní circuncisión, ña kúu ña xá'nda na lo'o ñii sijní ñate tãlo'o sa'ya na. Saá chi ñayó'o kúu seña ña kóni kachí ndí najudío kúu nivi na ndíkõn Ndios, ta táxi na sa'ya na nda'a ra. Ta saá, tá ya'a ndoso na inká ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés, ta ña maní kúu ña kisa ndivi na costumbre circuncisión.

²⁶ Ta saá ni, tá yóo nivi na on vása kúu najudío, tá nayó'o kisa ndivi na ña xá'nda chíno ndayí Ndios, vará on vása kisa ndivi na costumbre ña naní circuncisión, ta saá Ndios va'a yóo ra xí'in nivi yó'o. ²⁷ Ta saá nivi na kisa ndivi ndayí Ndios, vará on vása kisa ndivi na costumbre circuncisión yó'o, nivi yó'o chíkaꝓ na kuachi sa'tã sava nivi na kúu najudío. Saá chi ndasaá kuiti kisa ndivi na costumbre ña naní circuncisión, ta on vása chíkaꝓ so'o na kasa ndivi na ndi'i ndayí Ndios. ²⁸ Ndi'i nataa najudío kómí na ñii marca lo'o, chi nĩta'nda lo'o koñu na xa'a ña kisa ndivi na costumbre circuncisión. Ta saá ni, on sivi xa'a ña kisa ndivi na ndasaá kuiti costumbre yó'o kúu xa'a ña kúu

na n̄ivi najudío ndino'o noq Ndios. Saá chi ɔn s̄iví x̄a'á marca ña kómí koñu na kúu ña sáná'a ndí ndixa kúu na n̄ivi na ndíkɔn Ndios, ta va'a yóo na xí'in ra. ²⁹ Saá chi yóo n̄ivi na káchí kúu na najudío, ta ɔn s̄iví najudío ndino'o kúu na. Nayó'o kúu najudío na ndasaá kuiti n̄ita'nda lo'o noq koñu x̄a'á ña k̄isa ndivi na ña xá'nda chiño to'on ña n̄itaa na x̄ina'á, ta ɔn vása ndino'o ini na ndíkɔn na Ndios. Ta n̄ivi na kúu najudío ndino'o kúu n̄ivi na táxi xí'in m̄ji nda'á Ndios, ta ndúkú na ña sakusij na ini ra. Ta ním̄a najudío ndino'o yó'o ndatán yóo ña kómí marca Ndios, saá yóo ña, chi xí'in ñasij ini na ndíkɔn na Ndios. Ta ndixa Ndios kúsij ini ra xini ra n̄ivi yó'o na kúu najudío ndino'o, vará ink̄a n̄ivi ñoyívi yó'o ɔn vása kúsij ini na xini na nayó'o.

3

¹ Ta sava m̄ji yó, n̄ivi na kúu najudío, ¿án ndáya'ví ní ña kúu yó najudío, án ɔn vása ndáya'ví ní ña? ¿Án ña ndáya'ví ní kúu ña k̄isa ndivi yó costumbre ña nan̄i circuncisión, án ña ɔn vása ndáya'ví kúu ña? ² Ndixa ña ndáya'ví ní kúu ña kúu yó n̄ivi najudío. Saá chi xa yóo ku'á ní ñava'a ke'é Ndios xí'in n̄ivi na kúu najudío. Ñii ñava'a yó'o ña xini ñó'ó ní kúu ña ndí Ndios n̄ataxi ra to'on ra nda'á najudío, na x̄ikuu x̄ij síkuá yó. ³ Ta saá ni, sava nayó'o ɔn vása ní-xiin na chikaa so'o na to'on yó'o, ni n̄i-kisa ndivi na ña kóni Ndios. Ta saá, ¿yukía kasa ndivi Ndios x̄a'á ña ɔn vá'a ke'é n̄ivi yó'o? ¿Án ndatán ɔn vá'a ke'é n̄ivi yó'o, ñii k̄i'va saá kasa ndivi Ndios, ta ɔn kasa ndivi ra to'on ña k̄indoo ra xí'in na? ⁴ | ɔn vása ke'é Ndios saá! Chi ndi'i saá k̄iví Ndios kúu ra ɞa ɞa ndino'o ndaa, ta ndixa k̄isa ndivi ra to'on ká'an ra. Vará ndi'i n̄ivi kúchiño na ká'an na ñavatá, ta Ndios nda

lo'o ɔn vása ká'an ra ñavatá. Saá chi to'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á káchí ña saá:

Ndi'i n̄ivi kúchiño na kundaa ini na ndí Ndios kúu ɞandaa, chi ndi'i to'on ña ká'an ra kúu ña ndixa ndaa.

Ta xí'in ñandaa Ndios kúndeé ra noq ndi'i n̄ivi na sákuiso ku'achi s̄ata ra,

káchí to'on Ndios, ña n̄itaa na x̄ina'á.

⁵ Ta saá ni, ndásava yóo n̄ivi na xani s̄inj, ta káchí na saá: “Ña ɔn vá'a ke'é yó chindeé ña ink̄a n̄ivi ña kundaa va'a ini na ndí Ndios kúu ɞa ɞa ndaa ní ka noq m̄ji yó. Ta saá, tá ña ɔn vá'a ke'é yó kúu x̄a'á ña Ndios naki'in ka ra ñato'ó, ta, ¿ndachun saxo'v̄i Ndios m̄ji yó x̄a'á ña ke'é yó saá? ɔn s̄iví ɞa ɞandaa kúu Ndios táná saxo'v̄i ra yó”, saá xani s̄inj sava n̄ivi. ⁶ Ta to'on ña vatá kúu ña xani s̄inj n̄ivi yó'o. Saá chi Ndios kúu ɞa ɞandaa ndino'o, ta ndi'i saá k̄iví ke'é ra ñandaa. Tá ɔn s̄iví Ndios kúu ɞandaa, níkuu, ta saá ɔn kúchiño ra kasa nani ra xí'in ñandaa x̄a'á ku'achi ndi'i n̄ivi ñoyívi yó'o.

⁷ Ta saá ni, yóo n̄ivi na káchí saá: “Va'a ka ká'an yó to'on vatá, chi to'on vatá yó'o chindeé ña ink̄a n̄ivi ña kundaa ini na ndí Ndios kúu ɞa ɞandaa ndino'o. Ñakán ndi'i ñavatá ká'an yó, chindeé ñayó'o ña kanóo síkón ní ka ñato'ó Ndios. Ta saá, tá x̄a'á ñavatá ká'an yó, Ndios naki'in ka ra ñato'ó, ta, ¿ndachun saxo'v̄i Ndios m̄ji yó x̄a'á ña ɔn vá'a yó'o?”, káchí n̄ivi yó'o, na kúu na ká'an to'on vatá. ⁸ Ta m̄ji ndi, n̄ivi na sáná'a to'on Jesucristo, tá ñii k̄i'va xani s̄inj ndi ndatán xani s̄inj n̄ivi na ɔn vá'a yó'o, níkuu, ta ká'an ndi, káchí ndi saá: “Va'a ka ná ke'é ka yó ña ɔn vá'a, x̄a'á ña Ndios naki'in ka ra ñato'ó”, káchí ndi. Ta saá ni, nda lo'o ɔn vása xani s̄inj ndi saá. Ta saá ni, yóo n̄ivi na chikaa ku'achi vatá s̄ata ndi, káchí na ndí m̄ji ndi chú'u

ndi nivi ña ke'é na ña on vá'a, xa'a ña naki'in ka Ndios ñava'a. Ta to'on ña ka'an na saá, ñavata kúu ña, chi mji ndi, nda ñii kivi on vása ní-saná'a ndi saá. Ta ñandaa kúu ña Ndios cha'vi ra nivi yó'o ndatán yóo mji ña on vá'a ka'an na.

To'on yó'o ka'an ndi'i nivi ndiso na kuachi noo Ndios

⁹ Ta saá, ζυκία xáni sijní ndó? ¿An mji yó najudío kúu nivi na va'a ka noo nivi na on vása kúu najudío? ¡On vása!, chi yij'j xa ndato'on kaxinjí xí'in ndó'o ndi ndi'i nivi, an najudío kúu na, an on sivi najudío kúu na, ndi'i nivi ndiso na kuachi noo Ndios, chi ndi'i nivi kisa ndivi na ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a noo na. ¹⁰ Ñii ki'va ndatán ka'an to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, saá yóo ña, chi to'on Ndios yó'o kachi ña saá:

Nda ñii nivi on sivi nandii na on koó kuachi ndiso kúu na noo Ndios.

¹¹ Nda ñii nivi on vása kúnda ini na yu kúu ña ndixa ndaa.

Nda ñii nivi on xijn na nandukú na Ndios.

¹² Ndi'i nivi sandakoo na yichi va'a, ta ku'a'an na yichi ña on vá'a,

ta ndi'i nivi sativi na mji na, ta nda ñii laa nivi on vása ke'é na ñava'a ndino'o,

ndixa nda ñii laa nivi on vása ke'é na ñandaa noo Ndios.

¹³ Ndatán yóo yavi ña nóna noo tívi nó'o yiki koñu tá'yí nivi na ñixi'j, saá yóo yu'u nivi yó'o.

Chi ndasaá kuiti nina to'on vatá kée yu'u na xa'a ña sandá'vi na inká nivi.

Ndatán yóo ñaxatj tíkoq, saá yóo to'on kée yu'u na.

¹⁴ Nina to'on ndiva'a ña sátavi chi'ña inká nivi kée yu'u na, ta ka'an na to'on xí'in ña saá ini na.

¹⁵ Kama ní xino na ku'a'an na xa'a ña sataku'e'e na inká nivi, tãda ka'ni ña'á na.

¹⁶ Ta ndi'i yichi noo yá'a na ku'a'an na, sativi na ndi'i ñava'a;

ke'é na ña on vá'a xí'in ku'a'a ní nivi, ta nda lo'o on vása chínde'e na nivi yó'o noo ña xó'vi ní na.

¹⁷ Nda lo'o on vása xini nivi on vá'a yó'o vivii kutaku na xí'in inká nivi.

¹⁸ Ni nda lo'o on vása xini na kasa to'ó na Ndios, saá kachi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á.

¹⁹ Mji yó xini yó ndi ndayí Ndios ña ñitaa na xina'á kúu ña xá'nda chiño noo ndi'i nivi na kindoo kasa ndivi ña. Ta Ndios taxí ra ndayí yó'o nda'a naxijí síkuá najudío xa'a ña ndi'i nivi kúnda ini na ndi na ndiso kuachi kúu na noo Ndios. Saá chi ndi'i mji yó najudío xí'in nivi na on sivi najudío kúu, ñii kachi on vása kisa ndivi yó ndi'i ndayí Ndios. Ta saá nda ñii nivi on kúchiño ka'an na kachi na ndi on vása ndiso na kuachi noo Ndios. ²⁰ Ta nda ñii nivi on kúchiño ka'an na xí'in Ndios ndi ndixa kisa ndivi na ndi'i ndayí ra, ta xa'a ñayó'o nduu na nandii na on koó kuachi ndiso noo ra. Saá chi ndayí Ndios táxi ña ndi'i nivi nakoni na ndi ndiso na kuachi noo Ndios, chi ndi'i nivi yá'a ndoso na ndayí ra.

To'on yó'o ka'an ndi Ndios sakaku ra nivi xa'a ña kánda na Jesucristo

²¹ Ta vitin Ndios sán'a ra mji yó ndasaá táxi ra ña nduu yó nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra, ta on sivi xa'a ña kisa ndivi yó ndayí ra kúu ña. Ta saá ni, ña sán'a Ndios mji yó vitin ñii yóo yu'u ña xí'in to'on ra ña ñitaa ta Moisés, ta ñii yóo yu'u ña xí'in to'on Ndios ña ñitaa naproleta kuiya xina'á. ²² Ta ña sán'a Ndios noo mji yó vitin kúu

ñayó'o: án najudío kúu yó, án ñivi na ñn vása najudío kúu yó, ta xá'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios sánduu ra yó ñivi na ndii na ñn kóó kuachi ndiso ñoq ra. Ndios ñn vása nákaixin ra ñivi, ²³ chi ndi'i ñivi ké'é na ña ñn vá'a ta ndiso na kuachi ñoq Ndios, ta xá'a ñayó'o xa kuxiká na ñoq ra, ñoq yóo ndi'i ña livi ye'e xí'in ñava'a ká'no. ²⁴ Ta mji Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ñivi ña kuchiño nduu na ñivi na ndii na ñn kóó kuachi ndiso ñoq ra. Chi xá'a ñava'a ní ini Ndios, kúu ña saní'i ra ñivi ñava'a ká'no yó'o, ta nda ñii ñivi, nda lo'o ñn vása ní-cha'vi na xá'a ña Ndios sánduu ra na ñivi na ñn kóó kuachi ndiso ñoq ra. Saá chi ñii laá Jesucristo kúu ta ta cha'vi xá'a kuachi ñivi xí'in ña ñixi'i ra nda'a tón cruz. Ta xá'a ña kisa ndivi ra saá, ndi'i ñivi kuchiño kó'ñ ndiká na ñoq ña ñn vá'a ña xixa'nda chiño ñoq na. ²⁵ Ndios taxí ra Jesucristo ña ñisoko xí'in mji ra xá'a kuachi ndi'i ñivi. Ta saá Jesucristo ñixita ñi ra ta ñixi'i ra nda'a tón cruz xá'a kuachi ñivi. Ta ndi'i ñivi na kándixa ña ñixi'i Jesucristo xá'a kuachi mji na, ta Ndios kisa ká'no ini ra xá'a kuachi nayó'o. Ndi'i ñava'a yó'o ña ké'é Ndios xá'a ñivi saná'a ña ndí ta tandaa kúu Ndios. Ta saá ni, ñn vása kama ñi-saxo'vi ra ñivi xá'a ña ñn vá'a ké'é na kuixa xina'a, ta xá'a ña kúu Ndios ta ta ká'no ini, kündeé ini ra xí'in ña ñn vá'a ké'é ñivi yó'o. ²⁶ Ta ke'é Ndios saá, chi vitin kóni ra saná'a ra ñoq ndi'i ñivi ndí ndixa ké'é ra ñandaa xí'in na. Saá chi ndi'i ñivi na kúu na kándixa Jesucristo, Ndios sánduu ra ñivi yó'o na ñn kóó kuachi ndiso ñoq ra, ta va'a yóo ra xí'in nayó'o.

²⁷ Ta saá, ¿án yóo ví ñava'a kisa ndivi yó xá'a ña kuchiño kasa ká'no xí'in mji yó ñoq Ndios? ¡Nda lo'o, ñn kóó xá'a ña ké'é yó saá!, chi ñn sivi xá'a ña va'a kisa ndivi yó ndayí Ndios kúu xá'a

ña kúu yó ñivi na ñn kóó kuachi ndiso ñoq ra. Ta xá'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios sánduu ra yó ñivi na ndii na ñn kóó kuachi ndiso ñoq ra. ²⁸ Ta ndi'i ña sakán ndato'on i xí'in ndó taxi ña kundaá ini yó to'on ña káchí saá: Ñii laá kuiti ña xini ñó'ó ke'é yó, ta taxi ña nduu yó ñivi na ndii na ñn kóó kuachi ndiso ñoq Ndios kúu ña kandixa yó Jesucristo. Saá chi ñn sivi xá'a ña kisa ndivi yó ndayí Ndios kúu ña nduu yó ñivi na ndii na ñn kóó kuachi ndiso ñoq ra.

²⁹ ¿Án xáni sijní ndó Ndios ndasaá kuiti kúu ra ta ta taká'no ñoq ñivi na kúu najudío? ¿Án ñn vása kundaá ini ndó ndí ñii kiva kúu ra ta ta taká'no ñoq ñivi na ñn vása kúu najudío? Ndixa Ndios kúu taká'no ñoq ndi'i ñivi ñoyívi. ³⁰ Chi ñii laá kúu Ndios ndino'o, ta Ndios ñii kiva ké'é ra xí'in ndi'i ñivi ña nduu na nandii na ñn kóó kuachi ndiso ñoq ra, án najudío kúu na, án ñivi na ñn sivi najudío kúu na. Ta xá'a ña kándixa ñivi Jesucristo, Ndios kisa ká'no ini ra xá'a kuachi na, ta sánduu ra na ñivi na ndii ñoq ra. ³¹ Ta saá, ¿án kóni kachí ña ñn vása ndaya'ví ka ndayí Ndios? ¡Nda lo'o, ñn vása kóni kachí saá! Saá chi tá kándixa yó Jesucristo, ta ña ké'é yó saá kúu ña ndino'o kisa ndivi yó ndayí Ndios ña ñitaa na xina'a.

4

T'o'on yó'o ká'an ndí ta Abraham nduu ra ta ta ndii ñoq Ndios chi kándixa ra Ndios

¹ Vitin va'a kani sijní yó xá'a ña ká'an to'on Ndios xá'a ta Abraham, ta ta kúu xijí síkuá ndi'i ñivi najudío. ² Ta to'on Ndios yó'o, ¿án ká'an ña ndí ndasaá kuiti xá'a ñava'a ké'é ta Abraham kúu ña nduu ra ta ta ndii ta ñn kóó kuachi ndiso ñoq Ndios, ta va'a yóo ra xí'in Ndios? Ñn vása ká'an to'on yó'o saá. Chi tá ndasaá kuiti

xá'a ñava'a ke'é taAbraham kúu ña nduu ra taá ta ndii nõõ Ndios, níkuu, ta saá kukomí ra xá'a ña kasa ká'no xí'in mji ra. Ta saá ni, nõõ Ndios, nda lo'o õn koó ña taxi ña kuchiño taAbraham kasa ká'no xí'in mji ra. ³ Saá chi to'on Ndios ña nĩtaa na xĩna'á káchí ña saá: "TaAbraham kãndixa ra Ndios, ta xá'a ñayó'o Ndios nĩka'an ra taAbraham kúu taá ta ndii ta õn koó kuachi ndiso nõõ ra", káchí to'on Ndios. ⁴ Ta xĩni yó tá nĩvi kisa chiño na, ta tapatrón chá'vi ra na xá'a chiño ke'é na. Ta saá sji'un ña náki'in na, õn sji'vi ña sání'i tapatrón nda'a na kúu ña, chi sji'un ña kúu ya'vi chiño ke'é na kúu ña. ⁵ Ta Ndios õn vása yóo ra ndatán yóo tapatrón yó'o, chi ñava'a ke'é ra xí'in yó, õn sji'vi ya'vi ña chá'vi Ndios mji yó xá'a chiño va'a kisa ndivi yó kúu ña. Vará nĩvi na ndiso kuachi kúu yó, Ndios ke'é ra ñava'a xí'in yó ña sanduu ra yó nĩvi na ndii na õn koó kuachi ndiso nõõ ra. Ta ndasaá kuiti xá'a ña kãndixa yó Jesucristo, kúu ña Ndios ke'é ra ñava'a yó'o xí'in yó. ⁶ Kuyã xĩna'á tarey David nĩka'an ra ndí nákaa ñasij ini nĩvi na kúu na ndii nõõ Ndios. Ta õn sji'vi xá'a chiño va'a kisa ndivi na kúu ña Ndios sanduu ra nĩvi na ndii nõõ ra, chi to'on ña nĩtaa taDavid xĩna'á, káchí ña saá:

⁷ Nákaa ñasij ní ini nĩvi, na õn koó kuachi ndiso, chi Ndios xa kisa ká'no ini ra xá'a kuachi na.

⁸ Nákaa ñasij ní ini ñii ñii nĩvi tá Ndios õn vása sãkuiso ra kuachi sãta na,

káchí to'on Ndios ña nĩtaa tarey David xĩna'á.

⁹ Ta, zyú kúu nĩvi na kómí ñasij ini, na kúu na ká'an taDavid yó'o xá'a? ¿Án ndasaá kuiti nĩvi na kisa ndivi costumbre ña naní circuncisión kúu na ká'an ra xá'a? ¿Án õn ndixa ñii kji'va saá ká'an ra xá'a nĩvi na õn vása ní-kisa ndivi

costumbre yó'o? Saá chi to'on ña sakán nĩka'an ndi xí'in ndó ká'an ña ndí taAbraham kãndixa ra Ndios, ta xá'a ña ke'é ra saá, Ndios kachi ra ndí taAbraham nduu ra tandii ta õn koó kuachi ndiso nõõ ra. ¹⁰ ¿Áma xĩkuu ña kachi Ndios taAbraham kúu ra tandii nõõ ra? ¿Án kiji'vi si'na ña xa kisa ndivi taAbraham circuncisión xĩkuu ña? ¿Án kiji'vi õn ta'an ka kasa ndivi taAbraham costumbre yó'o xĩkuu ña? Kúndaã ini yó ndí kiji'vi õn ta'an ka taAbraham kasa ndivi ra ñacircuncisión yó'o, Ndios nĩka'an ra taAbraham nduu ra tandii ta õn koó kuachi ndiso nõõ ra. ¹¹ Saá chi si'na taAbraham kãndixa ra Ndios, ta xá'a ñayó'o Ndios nĩka'an ra ndí taAbraham nduu ra tandii nõõ ra ta va'a yóo xí'in ra. Ta kiji'vi xa nduu taAbraham tandii nõõ Ndios, ta saá kisa ndivi ra ñacircuncisión yó'o. Ta ndi'i kisa ndivi ra ñayó'o, taAbraham xĩkomí ra ñii marca lo'o nõõ koõu ra, ña xĩkuu ña ñii seña ña saná'a ndí Ndios sanduu ra taAbraham taá ta ndii ta õn koó kuachi ndiso nõõ ra xá'a ña kãndixa ña'á ra. Ta saá taAbraham yó'o nduu ra ndatán yóo yivá ndi'i nĩvi na ndino'o ini kãndixa Ndios, vará sava nĩvi yó'o õn vása ní-kisa ndivi na circuncisión. Saá chi xá'a ña nĩvi yó'o kãndixa na Ndios ñii kji'va ndatán taAbraham kãndixa ña'á ra, Ndios sanduu ra na nĩvi na ndii, na õn koó kuachi ndiso nõõ ra, ta va'a yóo ra xí'in na vitin. ¹² Ta sava mji yó kúu najudío, ta nĩvi na kisa ndivi circuncisión kúu yó, ta kúu yó nĩvi nasa'ya ñani síkuá taAbraham. Ta saá, xĩni ñó'ó ñii kji'va saá kãndixa yó Ndios, ndatán taAbraham kãndixa ña'á ra. Tá õn vása kãndixa yó Ndios saá, ta õn vása kómí yó ndayí ña káchí yó ndí taAbraham kúu yivá yó.

To'on yó'o ká'an ndí Ndios

ndixa kisa ndivi ra

tɔ'on ra xí'in nivi na kándixa ña'á

¹³ Ndios xí'in tɔ'on ra kɔndoo ra xí'in tɔAbraham, ña káchí ndí tɔAbraham xí'in sɔ'ya ñani síkuá ra kuu nivi na naki'in ndi'i ño'ò ñoyívi yó'o, chi ñii kivi ña vaxi Ndios taxi ra ña nda'a na. Ta xini yó ndí tɔAbraham xitaku ra ku'a'a ní kuɔya si'na ka nɔo tɔMoisés, ɔa tɔ naki'in ndayí ña tɔxi Ndios nda'a ra. Ta xa'a ñayó'o kúndaɔ ini yó ndí ɔn sivi xa'a ña kisa ndivi tɔAbraham ndayí yó'o kúu ña Ndios kɔndoo ra ke'é ra ñava'a saá xí'in ra. Ta xa'a ña ndino'o ní ini ra kándixa ra Ndios, tɔAbraham nduu ra tɔndii nɔo Ndios, ta Ndios kɔndoo ra xí'in tɔAbraham taxi ra ñava'a nda'a ra. ¹⁴ Ta saá kúndaɔ ini yó ndí xa'a ña kándixa nivi Ndios kúu ña naki'in na ñava'a ña kɔndoo ra taxi ra nda'a na. Ta ɔn sivi xa'a ña kisa ndivi nivi ndayí Ndios kúu ña naki'in na ñava'a nda'a Ndios. Saá chi tá ndixa xa'a ña kisa ndivi yó ndayí Ndios kúu xa'a ña Ndios táxi ra ñava'a nda'a yó, níkúu, ta saá ña maɔni kúu ña kándixa yó Ndios, ta ñii ki'va saá, ni ɔn vása ndáya'ví tɔ'on ña kɔndoo Ndios xí'in nivi na kándixa ña'á. ¹⁵ Chi ndayí Ndios káchí ña ndí xini ñó'ò xo'vi nivi na yá'a ndoso ndayí ra. Tá ɔn kɔo ndayí Ndios ña saná'a kuachi nivi, níkúu, ta ɔn kóo kuachi ndiso nayó'o.

¹⁶ Ta saá, ña xini ñó'ò ní ka kúu ña ndino'o ini yó kándixa yó Ndios, chi xa'a ñayó'o naki'in yó ñava'a kɔndoo Ndios taxi ra nda'a sɔ'ya ñani síkuá tɔAbraham. Ndios kúu ɔa tɔ va'a ní ini, ta xa'a ñayó'o saní'í ra ñava'a ndi'i nivi na kúu na kándixa ña'á, ndatán tɔAbraham kándixa ra Ndios kuɔya xina'á. Ta nivi yó'o, án kúu na nivi na xini ndayí ña nɔta tɔMoisés, án kúu na nivi na ɔn vása xini ndayí yó'o, ta ndi'i saá nivi na ndino'o ini kándixa Ndios, nduu na ndatán yóo sɔ'ya

tɔAbraham. Saá chi tɔAbraham kúu yivá ndi'i nivi na ndino'o ini kándixa Ndios. ¹⁷ Ta tɔ'on Ndios ña nɔta na xina'á káchí ña saá: “Yí'í, Ndios, taxi ndí yó'ò tɔAbraham nduu ún yivá ku'a'a ní ti'vi nivi na kutaku ku'a'a ní ñoo ndi'i saá xiiña nɔo ño'ò ñoyívi”, káchí Ndios xí'in tɔAbraham. Ta Ndios, ɔa tɔ kɔndoo saá xí'in tɔAbraham, kúu ñii laá Ndios, ɔa tɔ kómí ndee sanataku nivi na xa nixi'í, ta kómí ra ndee ña kasa va'a ra ña ɔn tɔ'án kuv'a.

¹⁸ Vará nda lo'o ɔn kɔo ka xa'a ña kundati tɔAbraham ña kukomí ra sɔ'ya ra, ta kándixa ra tɔ'on ña kɔndoo Ndios xí'in ra, ta xindati ra Ndios ña ndixa kasa ndivi ra tɔ'on ra yó'o. Ta saá tɔAbraham nduu ra yivá ku'a'a ní nivi na táku ndi'i saá xiiña nɔo ño'ò ñoyívi yó'o. Chi Ndios kɔndoo ra xí'in tɔAbraham ndí sɔ'ya ñani síkuá ra ku'a'a ní kuɔna na, ta ñii ki'va ndatán tɔ'on ña nika'an Ndios xí'in tɔAbraham, saá kundivi ña. ¹⁹ TɔAbraham xa yatin kukomí ra ñii ciento kuɔya, ta xini ra ɔn kɔo ka ndee kómí yiki kɔnu ra ña kuchiño kukomí ra sɔ'ya ra, ta ñii ki'va saá xini ra ndí ñási'í ra ña Sara, ña'a ña ɔn kivi koo sɔ'ya kúu ña. Vará tɔAbraham xani sɔni ra xa'a yiki kɔnu ra xa yóo ña ndatán yóo ña nixi'í chi ɔn kɔo ka ndee kómí ña, ta saá ni, tɔAbraham nda lo'o ɔn vása ní-sandakoo ra kándixa ra ña ndixa Ndios kasa ndivi ra tɔ'on ña kɔndoo ra xí'in ra. ²⁰ Ta ɔn vása ní-xika ini ra án ndixa án ɔn ndixa kasa ndivi Ndios tɔ'on ra. Nda vika, ndee ka chika ini ra kándixa ra Ndios, ta ndino'o xindaa ini ra ndí Ndios kasa ndivi ra tɔ'on ra. Ta xa'a ñayó'o, kisa ká'no ra Ndios. ²¹ Saá chi tɔAbraham ndino'o ní ini ra kándixa ra ndí Ndios kómí ra ndee kasa ndivi ra ndi'i tɔ'on ña nika'an ra xí'in ra. ²² Xa'a ña tɔAbraham ndixa xindaa ini ra Ndios saá, Ndios nika'an ra

taAbraham kúu tãndii ta òn koó kuachi ndiso nõõ ra, ta va'a yóo ra xí'in ra.

²³ Ta to'on Ndios ña nĩtaa na xĩna'á, ká'an ña ndí taAbraham kúu ra tãndii nõõ Ndios chi kãndixa ña'á ra, ta to'on yó'o òn vása ndasaá kuiti ká'an ña xa'a taAbraham, ²⁴ ta ñii kĩ'va ká'an ña xa'a mji yó, na kúu ñivi na ndixa kãndixa Ndios, ta kúu tãa ta sanatakũ Jesucristo taKá'no nõõ yó. Ta xa'a ña kãndixa yó ra, Ndios ka'an ra ndí mji yó kúu ñivi na ndii na òn koó kuachi ndiso nõõ ra, ta va'a yóo yó xí'in ra. ²⁵ Xa'a ña cha'vi ra xa'a kuachi yó, Ndios taxi ra Jesucristo ñixi'i ra, ta xa'a ña kuchiño nduu yó ñivi na ndii nõõ ra, Ndios sanatakũ ra Jesucristo.

5

To'on yó'o ká'an ña ndí nákutá'an va'a yó xí'in Ndios chi sanduu ra yó ñivi na ndii nõõ ra

¹ Xa'a ña kãndixa yó Jesucristo, Tãa taKá'no nõõ yó, Ndios sanduu ra mji yó ñivi na ndii na òn koó kuachi ndiso nõõ ra. Ta xa'a ña kĩa ndivi Jesucristo, chi ñixi'i ra nda'a tón cruz, vitin vivíi nákutá'an yó xí'in Ndios. ² Saá chi Jesucristo kĩa ndivi ra chiño ña táxi ña va'a nakutá'an yó xí'in Ndios. Ta vitin xa'a ña kãndixa yó Jesucristo, táku yó yichi nõõ Ndios ké'é ra kua'a ní ñava'a xí'in yó, ta kúsij ní ini yó chi ndáa ini yó ndí kivi ña vaxi kutaku yó xí'in Ndios ñoyívi ñino nõõ yóo ndi'i ñalivi ná'no ña yé'e. ³ Ta òn sivi ndasaá kuiti xa'a ñava'a yó'o kúu xa'a ña kúsij ini yó, ta xa'a ña xó'vi yó vitin kúu ña kúsij ini yó. Saá chi kũndaã ini yó ndí ña xó'vi yó chíndeé ña mji yó ña nduu yó ñivi na kúchiño kũndeé ini xí'in ndi'i ña yo'vi xó'vi na, ta ndeé ka kundikõn na yichi Ndios. ⁴ Saá chi

ña xó'vi yó kúu ña xito ndoso mji yó án ndino'o ini yó ndikõn yó Ndios. Ta ña kũndeé ini yó xí'in ña xó'vi yó yó'o, táxi ña ndí kusij ka ini Ndios koni ra mji yó. Ta xa'a ña kũndeé ini yó nõõ ña xito ndoso yó saá, ndeé ka ndáa ini yó ña ndixa Ndios kasa ndivi ra ndi'i to'on ña ñika'an ra xí'in yó. ⁵ Ta nda lo'o òn sivi ña manj kuiti kúu ña ndáa ini yó kasa ndivi Ndios ña ñika'an ra xí'in yó, chi Ndios saní'i ra Nĩmã ra ña táku ña ini yó, ta Nĩmã ra yó'o xa sakutú ña ini yó xí'in ña kí'vi ní ini Ndios xini ra mji yó.

⁶ Ta mji yó, vará xikuu yó ñivi na xĩndiso ní kuachi nõõ Ndios, ta òn koó ndeé xikomí yó ña kuchiño sakaku yó xí'in mji yó nõõ ndeé ña òn vá'a ña xa'nda chiño nõõ yó, ta saá ta ñitõndaã kivi ña chitõni Ndios, ta Jesucristo ñixi'i ra nõõ yó xa'a kuachi yó. ⁷ Ña yo'vi ní kúu ña nanjivi taxi xí'in mji na ña kivi na xa'a inkã ñivi na kúu nandaã. Ta saá ni, ndásana va yóo ñivi na ndino'o ini kuchiño taxi xí'in mji na kivi na xa'a inkã ñivi, na kúu nava'a ní. ⁸ Ta Ndios sáná'a ra ndasaá ndeé ní kónó nákaã ña kí'vi ní ini ra xini ra mji yó, chi mji kivi ña xika ka yó kuã'an yó yichi ña òn vá'a, ta Jesucristo taxi xí'in mji ra ñixi'i ra xa'a yó. ⁹ Ta xí'in ñij ra ña kee yikí koñu Jesucristo kivi ñixi'i ra xa'a kuachi yó nda'a tón cruz, Ndios sanduu ra yó ñivi na ndii na òn koó kuachi ndiso nõõ ra vitin. Ta xa'a ñayó'o ña kĩa ndivi Jesucristo xa'a yó, ndixa Ndios òn saxo'vi ra mji yó, kivi kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i ñivi ñoyívi yó'o. ¹⁰ Ta kivi òn ta'an kãndixa yó Jesucristo, ta mji kivi ña xika ka yó kĩa toon yó nõõ Ndios, ta Ndios ke'é ra ñava'a ní xí'in yó, chi Sa'ya ra Jesucristo ñixi'i ra xa'a kuachi yó. Ta ña ñixi'i Jesucristo kómí ña ndeé ká'no, chi taxi ña nákutá'an va'a yó xí'in

Ndios. Ta saá x̄a'a ña ñataku Jesucristo ta táku ra ndi'i saá kivi, kundaḡa ini yó ndí ndixa sakaku ra m̄ji yó, ta kutaku yó x̄i'in ra ndi'i saá kivi. ¹¹ Ta ɔn s̄jivi ndasaá kuiti ñayó'o kúu ña táxi kusij ini yó. Ta kúsij ini yó ta kisa ká'no yó Ndios chi Jesucristo, Taḡa taKá'no nɔɔ yó, xa kisa ndivi ra chiño ña taxi va'a nákutá'an yó x̄i'in Ndios, ta vitin vivii yóo yó x̄i'in ra.

Tɔ'on yó'o ká'an x̄a'a taAdán, ta ká'an ña x̄a'a Jesucristo

¹² Ñanɔó ɔn kɔó ña ɔn vá'a ní-xiyó ñoyívi yó'o. Ta taAdán, taḡa taḡoó kisa va'a Ndios, taḡyó'o kúu taḡoó ke'é ña ɔn vá'a, ta saá k̄ixaḡa ña ɔn vá'a ñoyívi yó'o. Ta saá ndi'i n̄jivi k̄ixá'a na ke'é na ña ɔn vá'a, ta x̄a'a ña ɔn vá'a ke'é n̄jivi, x̄inj̄i ñó'ó kivi ndi'i na. ¹³ Tá ɔn ta'an k̄a taxi Ndios ndayí ra nda'a taMoisés, ta ku'a ní ña ɔn vá'a ke'é n̄jivi ñoyívi yó'o saá. Ta saá ni, Ndios ɔn vása ní-sakuiso ra kuachi sat̄a n̄jivi yó'o, chi ɔn vása ní-xikomí na ndayí ra. ¹⁴ Ta saá ni, ndi'i n̄jivi na x̄itaku ñoyívi yó'o, nda kivi x̄itaku taAdán taḡa kivi x̄itaku taMoisés, n̄jixi'i ndi'i nayó'o, chi ndi'i nayó'o ke'é na ña ɔn vá'a. Ta n̄jivi na x̄itaku kuiya ña ɔn ta'an k̄a Ndios taxi ra ndayí ra nda'a taMoisés, n̄jivi yó'o ke'é na ku'a ní ña ɔn vá'a, vará ɔn vása ní-kundaḡa ini na ndí ña ɔn vá'a ke'é na kúu ña n̄jya'a ndoso na ña x̄a'nda chiño Ndios. Ta saá ña ɔn vá'a ke'é n̄jivi yó'o ɔn s̄jivi ñii kúu ña x̄i'in ña ɔn vá'a ke'é taAdán. Saá chi taAdán, vará kundaḡa ini ra ña x̄a'nda chiño Ndios nɔɔ ra, ta n̄j-xiin ra chikaḡa sɔ'o ra ña n̄jka'an Ndios x̄i'in ra. Ta taAdán yó'o x̄ikuu ra taḡoó nɔɔ yich̄i ɔn vá'a m̄ji ra, ta ku'a ní n̄jivi ndikɔn na yich̄i ra. Ta k̄ixaḡa ink̄a taḡa kúu taḡoó nɔɔ yich̄i va'a m̄ji ra, ta taḡyó'o kúu Jesucristo, ta ku'a ní n̄jivi ndikɔn na yich̄i ra.

¹⁵ Ta nda lo'o ɔn vása náta'an ña ɔn vá'a ña ke'é taAdán x̄i'in ñava'a kisa ndivi Jesucristo. Saá chi x̄a'a ña ɔn vá'a ke'é taAdán, ndi'i n̄jivi x̄inj̄i ñó'ó kivi na. Ta x̄a'a ñava'a kisa ndivi Jesucristo, Ndios saní'i ra ñava'a ku'a ní n̄jivi, chi táxi ra kutaku na x̄i'in ra ndi'i saá kivi ña vaḡi. ¹⁶ Ta ndixa ɔn vása náta'an ña ɔn vá'a ke'é taAdán x̄i'in ñava'a saní'i Ndios n̄jivi. Saá chi x̄a'a ñii ña ɔn vá'a ña ke'é taAdán, taxi ña k̄ixaḡa ña ɔn vá'a ñoyívi yó'o, ta saá ndi'i n̄jivi k̄ixá'a na ke'é na ña ɔn vá'a, ta x̄inj̄i ñó'ó kivi na x̄a'a ña ɔn vá'a ke'é na. Ta saá ni, ñava'a saní'i Ndios n̄jivi kúu ña s̄andu ra na n̄jivi na ndii na ɔn kɔó kuachi ndiso nɔɔ ra, ta táxi ra ña kutaku na x̄i'in ra ndi'i saá kivi ña vaḡi. Vará n̄jivi na ke'é ku'a ní ña ɔn vá'a kúu na, Ndios kuchiño ra sanduu ra na n̄jivi na ndii nɔɔ ra, chi Jesucristo n̄jixi'i ra x̄a'a kuachi na. ¹⁷ Kuachi ñii laá taḡa taḡoó taAdán x̄ikomí ña ndee ña táxi ña ndi'i n̄jivi kivi na. Ta saá ni, ñava'a ke'é ñii laá Jesucristo kómí ní k̄a ña ndee nɔɔ kuachi taḡoó yó'o, chi x̄a'a ñava'a ke'é Jesucristo, n̄jivi kuchiño kutaku ndino'o na ta ka'nda chiño na x̄i'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaḡi. N̄jivi yó'o kúu n̄jivi na xa n̄aki'in ñava'a ní saní'i Ndios na, chi Ndios sakaku ra na, ta sanduu ra na n̄jivi na ndii na ɔn kɔó kuachi ndiso nɔɔ ra x̄a'a ña k̄andixa na Jesucristo.

¹⁸ Ta saá kundaḡa ini yó ndí x̄a'a kuachi ñii laá taḡoó, ndi'i n̄jivi ke'é na ña ɔn vá'a, ta ndiso na kuachi nɔɔ Ndios. Ta x̄a'a ñayó'o ndi'i n̄jivi x̄inj̄i ñó'ó kivi na. Ta saá ni, x̄a'a ñava'a ñandaḡa kisa ndivi ñii laá Jesucristo, Ndios kuchiño sanduu ra ndi'i n̄jivi na ndii nɔɔ ra, ña kuchiño kutaku na x̄i'in ra ndi'i saá kivi ña vaḡi. ¹⁹ X̄a'a ña ɔn vá'a ke'é ñii taḡa, ña n̄j-xiin ra chikaḡa sɔ'o ra tɔ'on ña n̄jka'an Ndios x̄i'in ra, ndi'i n̄jivi k̄ixá'a na ku'a'an na yich̄i ɔn vá'a taḡyó'o, ta ndiso na kuachi. Ta

xá'a ñava'a ñandaa kisa ndivi ñii laá Jesucristo, chí chikaá so'o ra to'on Ndios, kuá'a ní ñivi kixá'á na ndíkõn na yichí ra, ta Ndios sanduu ra nayó'o ñivi na ndii na on koó kuachi ndiso ñoo ra.

²⁰ Ndios taxi ra ndayí ra nda'a ñivi xá'a ña kundaa ini na ndí kuá'a ní ña on vá'a ké'é na, ta ndiso ní na kuachi ñoo Ndios. Vará yoo kuá'a ní ña on vá'a ké'é ñivi, ta ví'í ní ká kuká'no ñava'a ndino'o ké'é Ndios xí'in na. ²¹ Ta on ta'an ká kixaa Jesucristo, ta ndee ña on vá'a xikuu ña xa'nda chiño ñoo ñivi, ta ndi'i ñivi xinjí ñó'ó kivi na xa'a ña on vá'a ké'é na. Ta vitin ñava'a ndino'o Ndios kuu ña xa'nda chiño ñoo ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó. Saá chi Ndios sanduu ra nayó'o ñivi na ndii ñoo ra, ta taxi ra ña kutaku ndino'o na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

6

*To'on yó'o ká'an ndí ñivi na kándixa Jesucristo
on vása ká xinjí ñó'ó kasa ndivi na ña kóni ndee ña on vá'a*

¹ Ta saá, ¿yu kuu ña ká'an yó vitin xá'a ña xinjí ñó'ó kutaku yó? ¿Án va'a kundikõn yó ké'é ká yó kuá'a ní ká ña on vá'a, chí saá Ndios ké'é ra kuá'a ní ká ñava'a xí'in yó? Chí ndixa Ndios kasa ká'no ini ra xá'a ndi'i ña on vá'a ké'é yó. ² ¡Nda lo'o on vása va'a ké'é ká yó saá! Chí mji yó ñivi na kándixa Jesucristo, xina'á xitaku yó kisa ndivi yó ña xa'nda chiño ña on vá'a ñoo yó. Ta vitin ndatán yoo ñivi na ñixi'i, saá yoo yó ñoo ña on vá'a, ta xá'a ñayó'o on vása chikaá ká so'o yó ña xa'nda chiño ña on vá'a. ³ ¿Án on vása kundaa ini ndó yu kuu ña kóni kachí ña xa chichi yó ñii kiva ndatán chichi Jesucristo? Saá chí ña chichi yó saá kóni kachí ña ndí ñii nduu yó xí'in Jesucristo, ta

tuku kóni kachí ña ñixi'i yó xí'in ra. ⁴ Saá chí Jesucristo ñixi'i ra ta ñinduxun ra. Ta ña chichi yó ndatán chichi mji ra kóni kachí ña ñixi'i yó ta ñinduxun yó ñii kachí xí'in Jesucristo. Ta ndixa ndatán Ndios sanatakú ra Jesucristo xí'in ndee ká'no ra, saá yoo ña ké'é ra xí'in mji yó. Saá chí xá'a ña ñixi'i yó ñii kachí xí'in Jesucristo, Ndios taxi ra ña kaku tuku yó ta nduu yó ñivi xaá na kúchiño vivii kutaku ñoo ra.

⁵ Kúndaa ini yó ndí ña chichi yó sán'a'a ña ndí ñii nduu yó xí'in Jesucristo, ta ñii kachí ñixi'i yó xí'in ra. Ta xá'a ñayó'o kúndaa ini yó ndí ñii kiva ndatán natakú Jesucristo, saá natakú mji yó kivi ña vaxi. ⁶ Ta vitin kúndaa ini yó kivi ñixi'i Jesucristo nda'a tón cruz, ta ndatán ñixi'i mji yó, ñivi na xitaku tixin ndee ña on vá'a, saá ñixijo ña. Saá chí kivi tá on ta'an kándixa yó Jesucristo, ta saá ndee ña on vá'a xixa'nda chiño ñoo yó. Ta vitin mji yó on vása xinjí ñó'ó táku ká yó kisa ndivi yó ña xa'nda chiño ndee ña on vá'a yó'o ñoo yó. ⁷ Chí xá'a ña ñixi'i yó xí'in Jesucristo, yoo yó ndatán yoo ñivi na ñixi'i ñoo ndee ña on vá'a yó'o, ta ndee on vá'a yó'o on vása kómí ká ña ndayí ka'nda chiño ña ñoo mji yó. ⁸ Ta saá xá'a ña ñixi'i yó xí'in Jesucristo, ndixa ndaa ini yó ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ⁹ Ta kúndaa va'a ini yó ndí ñixi'i Jesucristo ta natakú ra, ta nda ñii kivi on kivi ká ra. Saá chí ndee ña xá'ni ñivi on vása ká kúchiño kúndee ña ñoo Jesucristo. ¹⁰ Jesucristo ñii laá yichí ñixi'i ra xá'a kuachi ñivi, ta xí'in ña ñixi'i ra sandi'i ra xá'a ndee ña on vá'a. Ta vitin táku ra xá'a ña chinoo síkón ra ñato'ó Ndios. ¹¹ Ta saá ndó'ó, xá'a ña ñii nduu ndó xí'in Jesucristo, va'a kani sijní ndó ndí kuu ndó ñivi na ñixi'i ñoo ndee ña on vá'a. Ta ñii kachí ndatán táku Jesucristo,

saá kutaku ndó ke'é ndó ñava'a ña chinóo síkón ndó ñato'ó Ndios.

¹² On taxi ndó ña ka'nda chiño ndee ña on vá'a nqo yíkí koñu ndó, ni on vása kasa ndivi ndó ndi'i nqo ña on vá'a ña kútoo ní yíkí koñu ndó. ¹³ Ta nda lo'o on taxi xí'in mji ndó kasa ndivi ndó ña on vá'a, ta on taxi ndó ná konj ñó'ó ñandiva'a nda ñii xiiña yíkí koñu ndó. Nda víka, taxi ndi'i xí'in mji ndó nda'a Ndios ña konj ñó'ó ra ndi'i xiiña yíkí koñu ndó xa'a ña kasa ndivi ndó ñava'a ñandaa nqo ra. Saá va'a ke'é ndó chi vitin kúu ndó ñvi na táku ndino'o nqo Ndios, vará xina'a xikuu ndó ñvi na ñixi'i nqo ra. ¹⁴ Ta vitin ndee ña on vá'a on kúchiño ka ka'nda chiño ña nqo ndó. Chi vitin ndayi ña ñitaa taMoisés xina'a on sivi ka ña xá'nda chiño nqo yó kúu ña, ta vitin táku yó ku'a'an yó yichí xaá, ta ñava'a ini Ndios kúu ña xá'nda chiño nqo yó.

Tq'on yó'o ká'an ña ndí xini ñó'ó kasa ndivi yó ñandaa ña kóni Ndios

¹⁵ Ta saá, ¿yukía xini ñó'ó ke'é ka yó vitin? Saá chi ndayi ña ñitaa taMoisés xina'a on sivi ka ña xá'nda chiño nqo yó kúu ña, ta vitin táku yó ku'a'an yó yichí xaá, ta ñava'a ini Ndios kúu ña xá'nda chiño nqo yó. Ta xa'a ñayó'o, ¿án va'a ke'é ka yó ku'a'a ní ña on vá'a? ¡Nda lo'o on vása va'a ke'é yó saá! ¹⁶ ¿Án on vása kúndaa ini ndó táná taxi xí'in mji ndó ña kasa ndivi ndó ndi'i ña ndúkú ñii ta nqo ndó, ta saá tondaa ndó nduu ndó ñii esclavo ta yó'o, ta on kuchiño ka ndó ka'nda chiño ndó xa'a mji ndó? Ta ñayó'o sáná'a ña táná taxi xí'in mji yó ña kasa ndivi yó ndi'i ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a nqo yó, ta saá tondaa yó nduu yó esclavo, ñvi na ndasaá kuiti kasa ndivi ña kóni ndee ña on vá'a nqo na, ta saá ku'a'an yó yichí nqo sandi'i yó

xa'a mji yó nqo Ndios. Ta saá ni, táná taxi xí'in mji yó ña kasa ndivi yó ña kóni Ndios, ta saá tondaa yó nduu yó esclavo Ndios, ñvi na ndasaá kuiti kasa ndivi ña kóni ra, ta saá va'a ku'a'an yó yichí nqo vivíi táku yó xí'in Ndios, saá chi sanduu ra yó ñvi na ndii na on koó kuachi ndiso nqo ra. ¹⁷ ¡Ta yi'i ndixa táxi ña táxa'vi ña'á ní Ndios! Saá chi vará xina'a xikuu ndó esclavo ñandee on vá'a, ta xitaku ndó kisa ndivi ndó ña xá'nda chiño ñandee on vá'a yó'o nqo ndó, ta vitin xí'in ña ndino'o ini ndó chíkaa sq'o ndó ta kisa ndivi ndó tq'on ña sáná'a ndasaá vivíi xini ñó'ó kutaku ñvi na kándixa Jesucristo. ¹⁸ Ndios xa sakaku ra ndó'ó, ta ku'a'an ndíka ndó nqo ndee ña on vá'a, ta vitin ndó'ó kisa ndivi ndó ñava'a ñandaa ña kóni Ndios. ¹⁹ Xí'in tq'on ña on vása yó'vi ní kúndaa ini ñvi kúu ña ndato'on j xí'in ndó vitin, chi ñvi na lo'o ní kúndaa ini kúu ndó. Náká'an ndó tá kví si'na ta on ta'an kandixa ndó Jesucristo, ndó'ó taxi xí'in mji ndó nda'a ndee ña on vá'a ña kisa ndivi ndó ndi'i nqo ñakini xí'in ndi'i nqo ñandiva'a. Ta vitin xini ñó'ó taxi xí'in mji ndó nda'a Ndios ña kasa ndivi ndó ñava'a ñandaa ña kóni ra. Ta xí'in ña ke'é ndó saá nduu ndó ñvi na ndii na on koó kuachi ndiso nqo ra.

²⁰ Kví si'na ta on ta'an ka kandixa ndó Jesucristo, xikuu ndó ñvi esclavo na ndasaá kuiti kisa ndivi ndi'i ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a nqo na, ta xiká ní xitaku ndó nqo ñava'a, chi nda lo'o on vása ñi-ndi'i ini ndó ndukú ndó ñava'a ñandaa ña kóni Ndios. ²¹ Ta, ¿yu kúu ñava'a ñaki'in ndó xa'a ña kisa ndivi ndó ndi'i nqo ña on vá'a, xí'in ndi'i nqo ñakini ña sákuka'an nqo ndó vitin? Ndixa on koó nda ñii ñava'a ñaki'in ndó xa'a ña on vá'a ke'é ndó saá, chi yichí ña on vá'a ñixá'an ndó kúu ña yichí nqo ku'a'an ndó ndi'i xa'a ndó nqo Ndios. ²² Ta Ndios xa

sakaku ra ndó'ó noo ndee ña on vá'a, ta on vása ka xá'nda chiño ña noo ndó. Ta vitin ndino'o ini ndó xa taxí xí'in mji ndó nda'a Ndios ña kasa ndivi ndó ña kóni ra. Ta xa'a ñayó'o ndixa naki'in ndó ñava'a ní nda'a Ndios, chi taxi ra kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ²³ Ta nivi na kisa ndivi ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a noo na, ndixa naki'in na ya'vi ña cha'vi ndee ña on vá'a yó'o noo na. Ta ya'vi ña chá'vi ña kúu ña kivi ndi'i na. Ta mji yó, ñii nduu yó xí'in Jesucristo chi kándixa yó ra, ta saá Ndios saní'i ra ñava'a mji yó, ña kúu ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

7

Tq'on yó'o ká'an ña ndí vitin Jesucristo kúu
taa tá xá'nda chiño noo nivi na kándixa ña'a

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu nivi na xini va'a ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés. Ta saá xini ndó ndí ndayí yó'o ndasaá kuiti kómí ña ndee ña xá'nda chiño ña noo nivi tá táku na. ² Ta ndayí yó'o ká'an ña ndí tá yóo ñásí'í ñii taa, ta ñáyó'o kúu ñásí'í taa yó'o ndi'i saá kivi táku ra. Ta saá ni, tá nixi'i yii ñaña'a yó'o, ta saá kindoo ndíka ña noo ndayí ña ká'an ndí kúu ña ñásí'í ra. ³ Ta saá ni, tá táku ka yii ña, ta ñaña'a yó'o sándakoo ña yii ña xa'a ña naki'in ña inká taa, ta xa'a ña ké'é ña saá, ndíso ña kuachi chi yá'a ndoso ña ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés ña káchí on vása va'a naki'in ñaña'a inká taa tá táku ka yii ña. Tá xa nixi'i yii ña, ta saá ñaña'a yó'o kindoo ndíka ña noo ndayí yó'o, ta va'a kuchiño ña tondá'a ña xí'in inká taa, ta on kóo kuachi kuiso ña xa'a ña ké'é ña saá, chi ta nixi'i kúu yii ña.

⁴ Cuento yó'o sáná'a ña mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, ndí vitin kindoo ndíka yó noo ndayí

ña ñitaa taMoisés xina'a. Saá chi xa'a ña ñii kúu yó xí'in Jesucristo, ñii káchí nixi'i yó xí'in ra, ta vitin yóo yó ndatán yóo nivi na nixi'i noo ndayí yó'o, ta xini yó ndí ndayí on vása xá'nda chiño ka ña noo nivi na nixi'i. Ta xa'a ñayó'o kindoo ndíka yó ña kuchiño taxi xí'in mji yó nda'a Jesucristo, taa ta nixi'i, ta natakú ra. Ta xa'a ña ñii kúu yó xí'in Jesucristo vitin, kuchiño ké'é yó ku'a ní ñava'a ña sakusij yó ini Ndios. ⁵ Kivi on ta'an ka kándixa yó Jesucristo, ta xika yó yichi noo ña on vá'a xá'nda chiño ña noo yó. Ta kivi saá ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés kúu ña sanakáxin ini ndi'i ña on vá'a ña kútoo ní yiki koñu ké'é ña. Ta ñii laa ña naki'in yó xa'a ña ké'é yó ña on vá'a yó'o kúu ña sándi'i yó xa'a mji yó noo Ndios. ⁶ Ta vitin mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo nivi na nixi'i, saá yóo yó noo yichi yatá xindikon yó, ta kindoo ndíka yó noo ña. Ta ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés xina'a on kómí ka ndee ña ka'nda chiño ña noo mji yó. Saá chi vitin Níma Ndios ña táku ini yó kúu ña xá'nda chiño noo yó, ta ndíkon yó yichi xaá noo kisa ndivi yó ña kóni Níma Ndios.

Tq'on yó'o ká'an ndayí Ndios táxi
ña kundaa ini yó yu kúu ña on vá'a

⁷ Ta saá, ¿yukíá xini ñó'ó ka'an yó vitin? ¿An ka'a yó ndí ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés kúu ña on vá'a? ¡Ndá lo'o on vá'a ka'an yó saá! Ta ndixa ndayí kúu ña sáná'a mji yó yu kúu ña on vá'a. Saá chi yóo ñii ndayí ña káchí saá: "On vá'a kútoo ní ini yó kukomí yó ña kómí inká nivi", káchí ndayí. Tá on koó ndayí ña káchí saá, níkuu, ta yí'i on vása kundaa ini ndí ña on vá'a kúu ña kútoo ní ini kukomí ña kómí inká nivi. ⁸ Ta ndayí kúu ña sáná'a yí'i xa'a

ña kundaa inij yu kúu ña on vá'a. Ta saá ndayí yó'o kúu ña sanakáxín ña on vá'a ña táku inij, ta kixá'áj kútoo ní inij xinií ndi'í noo ña kómí inká nivi. Tá on vása yóo ndayí ña ká'an yu kúu ña on vá'a, ní kúu, ta ña on vá'a ña táku inij on kukomí ña ndee chinda'á ña yi'í ya'a ndosoí ndayí yó'o. ⁹ Kivi on ta'an ka kundaa inij yu kúu ña xá'nda chiño ndayí Ndios, ta saá xani sinij ndí va'a ní táku i. Ta saá ni, tá kixaá kivi ña kundaa inij yu kúu ña xá'nda chiño ndayí yó'o, ta saá kundaa inij ndí ta ta ndiso ní kuachi kúu i, ta xa'a ña on vá'a yó'o, kúu i ta ta nixi'í noo Ndios. ¹⁰ Kujya xina'á Ndios taxi ra ndayí ra nda'a ta Moisés xa'a ña chindee ña nivi ña va'a kutaku na xí'in ra. Ta saá ni, ndayí yó'o káchí ndí ta ndiso ní kuachi kúu i, ta ta ta nixi'í noo Ndios kúu i, chi njya'a ndosoí ndayí Ndios. ¹¹ Ta ndee ña on vá'a ña táku inij kúu ña chinda'á yi'í ké'éj ña on vá'a ña yá'a ndosoí ndayí Ndios, ta ndisoí kuachi noo Ndios. Ta xí'in ñayó'o kundaa inij ndí ndee ña on vá'a kúu ña sandá'ví yi'í, chi xinií ñó'ó kivi i xa'a kuachi ndiso i, káchí ndayí Ndios.

¹² Ta saá ni, ndixa ndayí Ndios ña njtaa ta Moisés kúu ñayij, ta ndi'í ña xá'nda chiño Ndios noo yó kúu to'on ñandaa, ñava'a, ñayij. ¹³ Ta saá, ¿án kóni kachij ndí vará ndayí Ndios kúu ñava'a ní, ta ñava'a yó'o kúu ña ke'é ña kivi i? ¡Nda lo'o, on vása saá! Saá chi ndee ña on vá'a ña táku inij kúu ña taxi ña nixi'í noo Ndios. Chi ndee ña on vá'a yó'o kúu ña chinda'á yi'í ña ya'a ndosoí ndayí Ndios ña kúu ñava'a ní. Ta xa'a ñayó'o kundaa ini yó ndí ndee ña on vá'a ña táku ini yó ndixa ña ndiva'a ní kúu ña.

¹⁴ Xini yó ndí ndayí Ndios ka ku ña ini Níma Ndios, ta ñava'a ní kúu ndayí yó'o. Ta yi'í, nivi kuiti va kúu i, ta on vása yóo ndika i

noo ña on vá'a, chi táku i kisa ndivij ña xá'nda chiño ña on vá'a noo i. ¹⁵ Ta ña ké'éj, on vása kundaa inij ndachun ké'éj ña. Chi on vása ké'éj ñava'a ña ndixa kóni ké'éj, ta ndasaá kuiti kisa ndivij ña on vá'a, ña kúkini inij xini i. Ta nda lo'o on vása káchí inij ké'éj saá. ¹⁶ Nákonij ndí ña ké'éj kúu ña on vá'a, ta ña nákonij saá, sáná'a ña ndí kundaa inij ndí ndayí Ndios kúu ñava'a ña ndixa ndaa, chi ká'an ña ndí ña ké'éj kúu ña on vá'a, ta yóo yu'új xí'in ña ká'an ña. ¹⁷ Ta ñayó'o sáná'a ndí on sivi yi'í kúu ta ké'é ña on vá'a, saá chi ña on vá'a ña táku inij kúu ña xá'nda chiño noo yiki koñu i ña ké'éj ña on vá'a. ¹⁸ Xini va'a i ndí nda lo'o on koó ñava'a táku inij. Saá chi xí'in ña ndino'o inij kóni níj ké'éj ña kúu ñava'a, ta saá ni, ña on vá'a ña táku inij, sási ña yi'í, ta on vása kúchiño i kasa ndivij ñava'a ña kónij ké'éj. ¹⁹ Ta saá on vása kisa ndivij ñava'a ña kóni ké'éj, ta nda víka kisa ndivij ña on vá'a, vará ndixa xí'in ña ndino'o inij on vása kónij ké'éj saá. ²⁰ Tá kisa ndivij ña on vá'a ña on vása kónij kasa ndivij, ta ñayó'o kóni kachí ña ndí on sivi yi'í kúu ta ta ké'é saá. Saá chi ña on vá'a ña táku inij kúu ña ké'é ña on vá'a yó'o.

²¹ Ta kundaa inij ndí ndixa ndó'o i saá: Vará kónij kasa ndivij ñava'a, ta yatin ní yóo ña on vá'a xí'in i ña sási noo i ña on ké'éj ñava'a. ²² Xí'in ña ndino'o inij kúsi i inij xini i ndayí Ndios, ²³ ta nákonij ndí táku inká ndee ña on vá'a ña yóo inij, ta ndee on vá'a yó'o káni tá'an ña xí'in ñava'a ña xani sinij ké'éj. Ta ndee ña on vá'a yó'o kúndeé ña noo i, ta náka va i nda'a ña. Ta saá kisa ndivij ña xá'nda chiño ndee ña on vá'a yó'o noo i.

²⁴ ¡Ndeé ní ndá'ví yi'í! ¿Yu kúu nivi kúchiño sakaku yi'í noo ndee ña on vá'a ña xá'nda chiño noo yiki koñu i? ²⁵ ¡Vitin táxi i ña

táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, Ta taKá'no noo yó!, chi ñii laá tayó'o kúu ta ta kúchiño sakaku mji yó noo ndeë ña on vá'a. Tuku ndato'onj ndasaá ndó'o: Xáni sijnj ndi ñava'a kúu ña kasa ndivi ndayí Ndios, ta xí'in ndino'o ini kónij kasa chiñoj noo Ndios. Ta saá ni, ndeë ña on vá'a ña táku ini kúu ña chinda'á yiki koñuj ña kisa ndivi ña on vá'a.

8

Tq'on yó'o ká'qn ndí Nímā Ndios táxi ña kutaku ndino'o yó

¹ Ta vitin xa'a ña ñii ndu yó xí'in Jesucristo, on vása ndiso ka yó kuachi noo Ndios, ta on vása ndáti ka yó xo'vi yó xa'a kuachi xindiso yó. Saá chi vitin kúu yó nivi na on vása ndíkõn ka yichj noo kuiti kisa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo yiki koñu yó, ta ndixa ndíkõn yó yichj noo kisa ndivi yó ñava'a ña kóni Nímā Ndios. ² Chi ndeë Nímā Ndios ña táku ini yó kúu ña xá'nda chiño noo yó vitin. Ta Nímā Ndios yó'o táxi ña táku ndino'o yó, chi sakaku ña mji yó noo ndeë ndayí Ndios ña nĩtaa taMoisés xina'á, chi ndayí yó'o káchí ña ndí xini ñó'ó kivi nivi na yá'a ndoso ña'á. ³ Ndayí yó'o on vása ní-kuchiño ña sakaku ña nivi noo ndeë ña on vá'a, chi ndayí yó'o on vása kúchiño kundee ña noo ña kútoo ní nivi ke'é na ña on vá'a. Ta saá Ndios kisa ndivi ra ña ní-kuchiño kasa ndivi ndayí ra ña nĩtaa taMoisés, chi Ndios tĩ'ví ra Sa'ya ra kixaa ra ñoyívi yó'o, ña soqo xí'in mji ra xa'a kuachi nivi. Ta Sa'ya Ndios yó'o xikuu ra nivi ndino'o, ta nijyo yiki koñu ra ñii kiva ndatán yóo yiki koñu nivi ñoyívi yó'o. Ta Ndios sakuiso ra kuachi ndi'i nivi sata Sa'ya ra Jesucristo, ta xí'in ña nixoví ra ta nixi'j ra nda'a tón cruz, Jesucristo cha'vi ra xa'a kuachi ndi'i nivi.

⁴ Ta mji yó na kúu nivi na kándixa Jesucristo, on koó inka ña kúmanj cha'vi yó xa'a ña nija'a ndoso yó ndayí Ndios. Saá chi Jesucristo nixi'j ra noo yó ña cha'vi ra xa'a kuachi yó. Ta vitin kúu yó nivi na on vása ndíkõn ka yichj noo kisa ndivi yó ndasaá kuiti ña on vá'a ña kútoo yiki koñu yó, ta ndixa ndíkõn yó yichj noo kisa ndivi yó ñava'a ña kóni Nímā Ndios.

⁵ Nivi na táku kisa ndivi ña kóni yiki koñu na, ndasaá kuiti xáni sijnj na xa'a ña kasa ndivi na ña kútoo ní yiki koñu na. Ta nivi na táku kisa ndivi ña kóni Nímā Ndios, ndasaá kuiti xáni sijnj na xa'a ña kasa ndivi na ña kóni Nímā Ndios. ⁶ Ta saá tá ndasaá kuiti táku yó xí'in ña xáni sijnj yó xa'a ña kasa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo ní yiki koñu yó, ta ña ké'é yó saá ní'i ña yó ku'añ yó yichj on vá'a noo kivi yó noo Ndios. Ta saá ni, tá ndasaá kuiti táku yó kisa ndivi yó ñava'a ña sakusij yó ini Nímā Ndios, ta ña ké'é yó saá ní'i ña yó ku'añ yó yichj noo táku ndino'o yó noo Ndios ta nákaa ñava'a ini yó. ⁷ Nivi na ndasaá kuiti táku xáni sijnj xa'a ña on vá'a ña kútoo ní yiki koñu na ke'é ña, ta nivi yó'o kúu nivi na on xjin koni na Ndios, chi on xjin na kasa ndivi na ndayí ra, ni on vása kómí na ndeë ña kasa ndivi na ña. ⁸ Saá chi nivi na táku kisa ndivi ña on vá'a ña kóni yiki koñu mji na, nivi yó'o nda lo'o on kúchiño na sakusij na ini Ndios.

⁹ Ta ndó'ó, on vása táku ka ndó kisa ndivi ndó ndasaá kuiti ña kóni yiki koñu ndó. Ta nda víka, tá ndixa Nímā Ndios táku ña ini ndó, ta saá táku ndó kisa ndivi ndó ña kóni Nímā Ndios. Ta nivi na on vása táku Nímā Jesucristo ini, ta nivi yó'o on vása ñii yóo na xí'in Jesucristo, chi on vása ndino'o ini na kándixa na ra. ¹⁰ Ta saá ni, tá Jesucristo táku ini yó,

ta saá táku ndino'o níma yó, chi Ndios sanduu ra yó ñvi na ndii na on koó kuachi ndiso ñoq ra. Vará ñii kivi ña vaxi kixaa ña kivi yiki koñu yó, xa'a ña on vá'a ke'é yó, ta níma yó táku ndino'o ña ndi'i saá kivi. ¹¹ Ndios kúu ta ta sanataku Jesucristo, ta vitin mji Níma Ndios táku ña ini yó. Ta xa'a ña táku Níma ra ini yó, mji Ndios, ta ta sanataku Jesucristo, saá tuku sanataku ra yiki koñu yó kivi vaxi.

¹² Ñakán, nañani yó xí'in náki'va yó, yóo yichi va'a ña xini ñó'ó kundikon yó, ta on vása ka xini ñó'ó kundikon yó yichi ñoq kisa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo ní yó. ¹³ Saá chi tá táku yó kisa ndivi yó ña on vá'a ña kútoo yiki koñu yó, ta saá ku'añ yó yichi ñoq ndixa kivi yó. Ta saá ni, tá xí'in ndee Níma Ndios sandi'i yó xa'a ña kasa ndivi yó ña on vá'a ña kóni yiki koñu yó, ta saá ndixa ndino'o kutaku yó xí'in Ndios ndi'i saá kivi.

¹⁴ Saá chi ndi'i ñvi na chíkaa so'o ña sáná'a Níma Ndios ñoq na, nayó'o kúu nasa'ya Ndios. ¹⁵ Ta Níma Ndios ña náki'in yó ta táku ña ini yó on sivi níma ña ké'é ña kuyi'vi yó ñoq Ndios koq saxo'vi ra mji yó kúu ña. Chi yichi Níma Ndios ña ndikon yó vitin, on vása yóo ña ndatán yóo yichi yatá ña xindikon yó ñoq xiyi'vi ní yó ña saxo'vi Ndios mji yó. Saá chi Níma Ndios ña táku ini yó vitin sanduu ña mji yó sa'ya Ndios. Ta saá táxi ña ká'añ yó xí'in Ndios, káchi yó saá: “Tata Yivá mji”, káchi yó xí'in ra. ¹⁶ Ta Níma Ndios ndát'o'on ña xí'in níma mji yó ndi ndixa kúu yó sa'ya Ndios, ta xa'a ñayó'o ndixa ndáa ini yó saá yóo ña. ¹⁷ Ta xa'a ña kúu yó sa'ya Ndios, ndixa naki'in yó ndi'i ñava'a ña kúu ña xa chitóni Yivá yó Ndios taxi ra nda'a ndi'i sa'ya ra. Ta ndi'i ñakuíka xí'in ndi'i

ñava'a taxi Ndios nda'a Sa'ya ra Jesucristo, mji yó ñvi na kándixa ra, ñii káchi saá naki'in yó ña xí'in Jesucristo ñoyivi ñino. Saá chi xa'a ña xó'vi yó ñoyivi yó'o ndatán ñixo'vi Jesucristo, ta saá ñoyivi ñino ndixa ñii káchi xí'in Jesucristo kutaku yó ta naki'in yó ndi'i ñava'a ná'no taxi Ndios nda'a yó.

¹⁸ Yi' xini káxiní ndi ña yo'vi xó'vi yó ñoyivi yó'o vitin, lo'o ní kuiti kúu ñayó'o ñoq ñava'a ká'no ña taxi Ndios nda'a mji yó kivi ña vaxi. ¹⁹ Saá chi vitin ndi'i ña kisa va'a Ndios ndáti ña, ta kóni ní ña ndi kama ní tondaa kivi ña Ndios saná'a ra ndi ndixa mji yó kúu yó sa'ya ra. ²⁰ Ndi'i ña kisa va'a Ndios ñi-kuchiño tondaa ña koo ña ndatán ñanoó chitóni Ndios. Ta ña kisa va'a Ndios on vása ní-nakaxin ña sativi xí'in mji ña, ta kuiti nakuiso ña chi'ña xa'a ña on vá'a ke'é ta Adán si'na, saá chi Ndios xa'nda chiño ra ndi ndi'i ña kisa va'a ra xini ñó'ó xó'vi ña xa'a kuachi ñvi. Ta saá ni, ña kisa va'a Ndios ndáa ini ña ndáti ña vitin, ²¹ chi ñii kivi ña vaxi Ndios taxi ra ña saña ña ñoq chi'ña ndiso ña. Ta saá ndatán mji yó na kúu sa'ya Ndios, kíndoo ndíka yó ñoq ndi'i ña on vá'a, chi Ndios ke'é ra ñava'a ndino'o ká'no xí'in yó, ta vaxi kivi ñii ki'va saá ndi'i ña kisa va'a Ndios kíndoo ndíka ña ñoq ña sativi ña'a. ²² Ta vitin xini yó ndi'i ña kisa va'a Ndios ndá'yi ña ta tána ña, chi xó'vi ña ndatán xó'vi ñii ña'a ña xa vaxi kaku sa'ya. Saá chi ndi'i ña kisa va'a Ndios xó'vi ña vitin tondaa kixaa kivi Ndios ndasa ndivi xa'a ra ndi'i ña. ²³ Ta on sivi ndasaá kuiti ña kisa va'a Ndios kúu ña xó'vi saá vitin, ta mji yó ñvi na kándixa Jesucristo, ñii ki'va saá xó'vi yó ñoyivi yó'o. Saá chi tá táku ka yó ñoyivi yó'o, ta ndáti yó xí'in ña xáku ini yó ña kama kixaa kivi ña Ndios ndasa xa'a ndino'o

ra yíkí koñu yó. Ta Nímā Ndios ña taku ini yó, kúu ñanqó si'na saní'i Ndios mji yó, ta ña kómí yó Nímā Ndios yó'o kúu ña táxi kundaa ini yó ndí ndixa naki'in yó ndi'i ñava'a ña ñika'an Ndios taxi ra nda'a yó. ²⁴ Kivi Ndios sakaku ra mji yó chi kandixa yó Jesucristo, ta kixá'á yó ndaa ini yó ndati yó ña kasa ndivi Ndios ndi'i ñava'a ñika'an ra xí'in yó, vará on ta'an kundivi ndi'i ña. Ta tá mji yó xí'in nduchü noq yó xito yó ndí Ndios xa kisa ndivi ra ndi'i ña chitóni ra, níkuu, ta saá on vása kundati ka yó ña kundivi ña. Saá chi on koqo nivi na ndati ka naki'in na ñava'a ña xa naki'in na. ²⁵ Ta mji yó ndati yó ta ndaa ini yó ñii kivi naki'in yó ñava'a ñika'an Ndios taxi ra nda'a yó, vará vitin on vása xito yó xí'in nduchü noq yó ñava'a yó'o. Ta vará xí'in ña xó'vi yó ndati yó, ta va'a kúndeé ini yó, ta on vása sándakoo yó ña kándixa yó Jesucristo.

²⁶ Ta Nímā Ndios ndixa chindeé ña mji yó chi lo'o ndee kómí yó ña vivii ku'a'an yó yichi Ndios ta kasa ndivi yó ña kóni ra, ni on vása xini yó ndasaá va'a ka'an yó xí'in Ndios. Ta Nímā Ndios xáku ndá'vi ña, tandá tána ña xa'a yó, chi on koqo to'on kómí nivi ña kuchiño ka'an xa'a ña xáku ini Nímā Ndios. ²⁷ Ta Ndios, ta ta xito ndoso nímā nivi ta xini ra ndasaá yóo nímā ndi'i nivi, xini ra yu kúu ña ndúkú Nímā Ndios xa'a mji yó. Saá chi Nímā Ndios ndixa ndúkú ña ñava'a ndatán kóni mji Ndios xa'a nivi na kándixa Jesucristo.

To'on yó'o ká'an on koqo ña kuchiño kindaa ña kí'vi ini Ndios xini ra mji yó

²⁸ Mji yó nivi na kí'vi ini xini Ndios, xini yó ndí ndixa ké'é Ndios ñava'a xa'a yó. Saá chi án va'xi ñava'a noq yó, án va'xi ñayó'vi xo'vi yó, ta Ndios koni ñó'ó ndi'i

ñayó'o xa'a ñava'a mji yó, na kúu nivi na chitóni ra kana ra ña kundikon yó ra. ²⁹ Ndá ñanqó Ndios xini ra yu kúu nivi kúu sa'ya ra, chi ndá ñanqó saá Ndios xa chitóni ra nivi yó'o ña nduu na ndatán yóo Sa'ya ra Jesucristo. Ké'é Ndios saá, ñakán Jesucristo kúu Sa'ya Ndios tanqó, ta saá kúu ra tanqó noq ndi'i nañani ra xí'in náki'va ra na kúu sa'ya Ndios. ³⁰ Ta nivi yó'o kúu na chitóni Ndios ña nduu na nivi na kandixa ña'á, ta Ndios kana ra na ña kundikon na ra. Ta saá Ndios sanduu ra nivi yó'o nandii na on koqo kuachi ndiso noq ra, ta taxi ra nda'a na ña kutaku na xí'in ra noq yóo ñava'a ká'no ña livi yé'e.

³¹ Ta xa'a ñava'a yó'o ña ké'é Ndios xí'in yó, ¿ndá to'on ka kuchiño ka'an yó? Saá chi tá Ndios yóo ra xí'in yó, ta Ndios ndakuiin ra xa'a yó, ta saá, ¿yu kúu na kúndeé kuchiño noq yó? ³² Chi Ndios ta ta va'a ní ini kúu ra, ta saá taxi ra Sa'ya ra, ta ta kúu ñii laá noq ra, ña ñixi'i ra xa'a kuachi ndi'i yó. Tá ndá lo'o on vása ní-sasi Ndios ña ñixó'vi ní Sa'ya ra xa'a yó, chi kí'vi ní ini ra xini ra mji yó, ta saá, ¿án on ndixa taxi ra ndi'i inká ñava'a kómí ra nda'a yó? ³³ ¿Án koo nivi na kuchiño sakuiso kuachi mji yó na kúu nivi na naqaxin Ndios? Ndixa ndá ñii nivi on vása kómí na ndayí sakuiso na kuachi sa'a yó, chi mji Ndios kúu ta ta xa kindaa ndi'i kuachi ndiso yó, ta sanduu ra yó nivi na ndii noq ra. ³⁴ Ta saá, ¿án koo nivi na kómí ndayí kachí na ndí xini ñó'ó kivi yó xa'a kuachi ndiso yó? Ndixa ndá ñii nivi on vása kómí na ndayí ka'an na saá, chi Jesucristo kúu ta ta ñixi'i xa'a kuachi yó, ta nataku ra, ta vitin yóo ra sijn kua'á Ndios, ta yóo ra xáku ndá'vi ra noq Ndios xa'a yó. ³⁵ Ta, ¿mí kixi ña kómí ndee ña kasa xiká yó noq ña ká'no ní

kí'vi ini Jesucristo xíni ra m̄ji yó? ;On koó nd̄a ñii ña kuchiño ke'é saá xí'in yó! Tá koo ña yo'v̄i ní xo'v̄i yó, tá koo ña kū'a ní tondíni noo yó, tá saxo'v̄i na m̄ji yó xa'a ña kándixa yó Jesucristo, tá koo tam̄a ña ka'ni ní soko yó, tá on kóo tikoto kundixin yó, tá koo kū'a ní ña yiyo kivi yó, tá kini ní ka'ni na yó, ta nd̄a ñii ñayó'o, nd̄a lo'o on kuchiño ña kasa xíká ña yó noo ña ká'no ní kí'vi ini Jesucristo xíni ra m̄ji yó. ³⁶ Saá chi to'on Ndios ña n̄taa na x̄ina'á ká'an ña xa'a ña yo'v̄i ndó'o yó vitin, ta káchí ña saá:

Xa'a ña kándixa yó Ndios, ndi'i saá kivi ink̄a n̄ivi kóni na ka'ni na m̄ji yó.

Ké'é na xí'in yó ndatán ké'é na xí'in ndikachi tí kū'an noo ka'ni na rí,

káchí to'on Ndios. ³⁷ Vará yo'v̄i ní ndó'o yó xí'in ña xo'v̄i yó, ta ndixa va'a kúndeé yó noo ndi'i ña xo'v̄i yó, chi Jesucristo, ta ta kí'vi ini xíni ra m̄ji yó, táxi ra ndee nda'a yó ña kúndeé yó noo ndi'i ña xo'v̄i yó. ³⁸ Xíni káxín̄i ña ndixa ndaa kúu ña ndí on koó nd̄a ñii n̄ivi, ni on koó nd̄a ñii ndee ña kúndeé kasa xíká m̄ji yó noo ña kí'vi ní ini Ndios xíni ra m̄ji yó. Ni ndee ña xa'ni yó, ni ndee ña táxi táku ka yó ñoyivi yó'o, ni ndee ña kómí naángel, ni ndee ña kómí níma ndiva'a ná'no, nd̄a ñii ndee yó'o on kuchiño ña kasa xíká ña m̄ji yó noo ña kí'vi ní ini Ndios xíni ra m̄ji yó. Ni ndi'i ñayo'v̄i yóo noo yó vitin, ta ni ndi'i ñayo'v̄i kixaa noo yó kivi ña vaxi, ³⁹ ni ndee ña yóo síkón ní, ni ndee ña yóo noo kónó ní n̄ino, ni nd̄a ñii ña kuva'a, on kuchiño ña kasa xíká ña m̄ji yó noo ña kí'vi ní ini Ndios xíni ra m̄ji yó. Saá chi Jesucristo, Tāa taKá'no noo yó, n̄ixi'j̄i ra xa'a kūachi yó ta n̄atak̄u ra. Ta xí'in ña ke'é ra saá Ndios saná'a ra m̄ji yó ña ká'no ní

kí'vi ini ra xíni ra yó.

9

To'on yó'o ká'an ndi Ndios n̄akaxin ra n̄ivi naIsrael ña kundik̄on na ra

¹ Yi'j̄i kúu ta ta kándixa Jesucristo, ta to'on ña ká'an̄i xí'in ndó kúu ñandaa ndino'o. Ta Níma Ndios ña táku ini, ndakuijn ña ndi to'on ña ká'an̄i xí'in ndó kúu ña ndixa ndaa, ta xí'in ña ndino'o ní ini ká'an̄i, káchí saá: ² Kúchuchú ní ini, ta ndi'i saá kivi tá'vi ní ini xa'a n̄ivi nañooj̄i naIsrael. ³ Saá chi xí'in ña ndino'o ini kóni ní ña nañooj̄i naIsrael kandixa na Jesucristo, ta saá va'a kutaku na xí'in Ndios. Ndixa xáni s̄inj̄i tá xí'in ña taxi xí'in m̄ji ña kuxíká j̄i noo Jesucristo kuchiño chindeé j̄i n̄ivi nañooj̄i naIsrael ña kuyatin na noo ra, ta xa yóo ti'vaj̄i ke'é j̄i saá, chi kí'vi ní ini xini nañooj̄i naIsrael. ⁴ Nañooj̄i naIsrael yó'o kúu sa'ya ñani síkuá ta taIsrael,* ta Ndios n̄akaxin ra nayó'o ña kuu na sa'ya ra. Ta yóo Ndios xí'in naIsrael ndi'i saá kivi, ta xa saná'a ra noo na ndasaá yóo ñava'a ká'no ña livi yé'e kómí ra. Ta xí'in to'on ra, Ndios kindoo ra xí'in taAbraham, ta kúu tax̄ij̄i síkuá ndi'i n̄ivi nañooj̄i naIsrael, ta Ndios n̄ika'an ra ndi ndixa ke'é ra ñava'a xí'in tayó'o, ta ke'é ra ñava'a xí'in sa'ya ñani síkuá ra. Ta nda'a nañooj̄i Israel, Ndios taxi ra ndayí ra ña saná'a ra na ndasaá va'a kutaku na noo ra, ta ndasaá va'a kasa ká'no na ra. Ta Ndios n̄ika'an ra kindoo ra ke'é ra kū'a ní ñava'a xí'in na, n̄ika'an ra ña ndixa kasa ndivi ra ndi'i to'on ra ña kindoo ra. ⁵ TaAbraham, taIsaac xí'in taJacob, nayó'o kúu x̄ij̄i síkuá ndi'i n̄ivi na kúu nañooj̄i naIsrael, ta saá tuku nataa yó'o kúu nax̄ij̄i síkuá Jesucristo, chi si'í ra kúu ña'a ñaño Israel. Ta m̄ji Jesucristo yó'o kúu ra Ndios

* 9:4 Ink̄a kivi taIsrael yó'o kúu Jacob.

ndino'o, ɬa ɬaká'no ɲoɔ ndi'i saá ña kuva'a. Ta ndi'i saá kivi ña vaxi va'a ná kanoo sikón ñato'ó ra. Saá ná koo ña.

⁶ Vará nda vitin lo'o ní ñivi nañoɔj naIsrael kúu na kándixa Jesucristo, ta nda lo'o ɔn vása ní-ndi'i xa'a to'on ña kindoo Ndios kivi ñika'an ra xí'in naxii sikuá na xina'á. Ta nda víka, vitin ndaya'vi ka to'on yó'o ña kindoo Ndios ñika'an ra xí'in taAbraham xa'a ñava'a ke'é ra xí'in sa'ya ñani sikuá ra. Ta saá ni, ɔn sivi ndi'i nasa'ya ñani sikuá taIsrael kúu ñivi nañoɔ ndino'o Ndios. ⁷ Ni ɔn sivi ndi'i saá nasa'ya ñani sikuá taAbraham kúu nasa'ya ñani sikuá ndino'o ra. Saá chi sava ñivi yó'o ɔn vása kómí na ndayí naki'in na ñava'a ndatán yóo to'on ña kindoo Ndios kuyya xina'á, chi Ndios ñika'an ra xí'in taAbraham, kachi ra saá: “Kuiti sa'ya ñani sikuá taIsaac kuu sa'ya ñani sikuá ndino'oun”, kachi Ndios xí'in taAbraham. ⁸ To'on yó'o kóni kachi ña ndí ɔn sivi ndi'i sa'ya ñani sikuá taAbraham kuu nasa'ya Ndios. Ta kuiti ñivi na kúu sa'ya ñani sikuá taIsaac kúu nave'e ndino'o taAbraham, chi ñayó'o kúu ña kindoo Ndios, ñika'an ra xí'in taAbraham. ⁹ Saá chi kuyya xina'á Ndios ñixaa ra ñika'an ra xí'in taAbraham, kachi ra saá: “Tá ya'a ñii kuyya, ta ndikóji, ta ñási'íun ña Sara xa yóo sa'ya ña, ñii ɬalo'o”, kachi Ndios, saá kindoo ra xí'in taAbraham.

¹⁰ Ta saá ni, ña kaku taIsaac ɔn vása sáná'a kaxín ña mii yó yukú ñivi kukomí ndayí naki'in ñava'a ndatán yóo to'on ña ñika'an Ndios, kindoo ra xí'in taAbraham. Saá chi xini yó yu kúu ña ke'é Ndios xí'in ñaRebeca, ña kuu ñási'í taIsaac. ¹¹ Kivi ñó'o ka sa'ya ña, na kúu nakuátí, ta ɔn ta'an ka kaku ɔvi nakuátí yó'o, ta ni ɔn ta'an ke'é na nda ñii ñava'a, ni nda ñii ña ɔn vá'a, ta Ndios ñakaxin ra yukú ñii nakuátí yó'o

kuu ɬa ɬa kundikón ña'á. Ta xí'in ña ke'é Ndios saá, saná'a ra ɲoɔ yó ndí ɔn sivi xa'a ñava'a ke'é ñivi kúu ña Ndios nákaixin ra ñivi, ta xa'a ña chikaá ini mii Ndios kana ra ñivi yó'o kúu ña nákaixin ra na. ¹² Saá chi mii kivi ñó'o ka nakuátí ɬixin si'í na, Ndios ñika'an ra xí'in ñaRebeca, kachi ra saá: “Sa'ya ún ɬaɲoɔ kasa chiño ra ɲoɔ sa'ya ún ɬaɲoɔ”, kachi Ndios xí'in ña xa'a sa'ya ña na ñó'o ɬixin ña. ¹³ Ta yóo inka to'on Ndios ña yóo yu'ú xí'in ña ñika'an ra yó'o, kachi Ndios saá: “Kí'vi ní ka ini xini taJacob, ɲoɔ ña kí'vi ini xini taEsaú”, kachi Ndios xa'a ɔvi sa'ya taIsaac xí'in ñaRebeca.

¹⁴ ¿Yukia xani sivi yó xa'a ña ke'é Ndios saá? ¿An xani sivi yó ndí Ndios ɔn vása kúu ra ɬandaa xí'in ñivi? ¿On vása saá! ¹⁵ Saá chi kuyya xina'á Ndios ñika'an ra xí'in taMoisés, kachi ra saá: “Kasa ká'no ini xa'a ñivi na kúu na kóni kasa ká'no ini xa'a, ta kundá'vi ini kóni ñivi, na kúu na ñakaxini ke'éj saá xí'in”, kachi Ndios xí'in taMoisés. ¹⁶ To'on yó'o sáná'a ña mii yó ndí ɔn sivi xa'a chiño va'a ña kisa ndivi ñivi, ni ɔn sivi xa'a ña kóni ñivi kúu ña Ndios nákaixin ra ñivi ña nduu na sa'ya ndino'o ra. Ta xa'a ña Ndios kundá'vi ini ra xini ra ñivi, kúu ña nákaixin ra na saá. ¹⁷ Ñii xiiña ɲoɔ to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, yóo to'on Ndios ña ñika'an ra xí'in ɬarey Faraón ñoo Egipto, kachi Ndios saá xí'in ra: “Yi'i, Ndios, ɬaxi ndayí ña kuu ún ɬarey xa'a ña kóni ñó'óji yó'ó ña kuchiño saná'aji ndeeji ɲoɔ ñivi ta kuita ní'no to'on xa'aji ndi'i saá ñoo ñoyívi”, kachi Ndios xí'in taFaraón. ¹⁸ Historia yó'o sáná'a ña mii yó ndí Ndios kúu ɬa ɬaká'no ɲoɔ ndi'i ñivi, ta kundá'vi ini ra xini ra ñivi na kúu na ñakaxin ra ke'é ra saá xí'in. Ta táxi ra ña kusó'ó va'a ñivi na kóni ra ke'é ra saá xí'in.

¹⁹ Ta ndásana sava ndó'ó xáni sɪnɪ ndó, ta ndak̄a tɔ'on ndó yì'ì, kachí ndó saá: “Tá Ndios ké'é ra ña kóni ra xí'in ndi'ì nɪvi saá, ɷndachun sákuiso Ndios kuachi sata yó xa'a ña ɔn vá'a ké'é yó?, saá chi ɷán ndá yóo nɪvi na kuchiño kúndeé nɔɔ ña chítóni Ndios?”, saá kachí ndó xí'in j. ²⁰ Ta yì'ì ndakuijɪ, kachí j saá xí'in ndó: Ta ndó'ó, ɷyu kúu ndó'ó? ɷÁn xáni sɪnɪ ndó ndí kúu ndó naná'no nɔɔ Ndios, ta saá kómí ndó ndayí ndukú ndó nɔɔ Ndios ña taxi ra ña kundaɷa va'a ini ndó ndachun chítóni ra saá ke'é ra xí'in nɪvi? ɔn vása kómí yó ndayí ka'an yó saá xí'in Ndios, chi ndatán yóo kisi ño'o ña kuva'a, saá yóo ndi'ì nɪvi. Ta ñii kisi ɔn vása kómí ña ndayí ka'an ña xí'in taɷa ta kisa va'a ña'á, kachí ña saá: “ɷNdachun kisa va'a ún yì'ì ndatán ndasaá yóo j vitin?”, kachí kisi ño'o yó'o xí'in taɷa ta kisa va'a ña'á. ²¹ Saá chi taɷa ta kisa va'a kisi kómí ra ndayí kasa va'a ra xí'in ño'o kisín ndatán kachí ini mji ra ke'é ra. Kómí ra ndayí ke'é ra ñii kisi ña xínì ñó'ó ní xa'a chiño ká'no ñatɔ'ó, ta kómí ra ndayí ke'é ra ink̄a kisi ña xínì ñó'ó xa'a chiño ña kundivi ñii ñii kivi.

²² Ta Ndios kóni ra saná'a ra nɔɔ yó ña sáɷ ini ra xínì ra ña ɔn vá'a, ta kóni ra saná'a ra nɔɔ yó ndí taɷa tandeé ní kúu ra. Ñákán kíɷ kuɷa ní yichí Ndios kúndeé ini ra xínì ra kuɷa ní ña ɔn vá'a ké'é nɪvi na yóo ndatán yóo kisi ño'o ña kuva'a xa'a ña ta'vi ña. Vará Ndios xínì ra ndí nɪvi yó'o kuɷan na yichí ɔn vá'a nɔɔ ndi'ì xa'a na, ta saá ni, xí'in ña ká'no ini ra ndáti ra ña nandikó ini nɪvi yó'o. ²³ Ta nɔɔ mji yó, nɪvi na ndíkɔn ña'á, Ndios kóni ra saná'a ra ndí kúu ra taɷa ta va'a ká'no ini, chi kundá'ví ini ra xínì ra mji yó ta kisa ká'no ini ra xa'a kuachi yó.

Saá chi nda ñanɔɔ Ndios naɷaxin ra mji yó ña kutaku yó xí'in ra nɔɔ yóo ñava'a ná'no ña livi. ²⁴ Ndios k̄ana ra mji yó ña kundikɔn yó ra, ta sava yó kúu najudío ta ink̄a yó ɔn vása kúu yó najudío. ²⁵ Xa'a ñayó'o ká'an tɔ'on ña nika'an Ndios ña nɪtaa taprofeta Oseas xina'á, kachí Ndios saá:

Kivi ña vaxi kana j nɪvi na ɔn sivi nañoɔ j kúu,

ta ka'an j xí'in na, kachí j saá:

“Ndó'ó nduu nɪvi nañoɔ j, nɪvi na kundikɔn yì'ì.

Ta nɪvi na si'na na ɔn vása ní-ki'vi ini j xini j,

ta nayó'o nduu na nɪvi na kuki'vi ní ini j koni j.”

²⁶ Ta mji xiiña nɔɔ nika'an j kuia j xina'á, kachí j saá:

“Ndó'ó, nɪvi nañoɔ Israel, ɔn sivi nañoɔ j kúu ndó”, kachí j,

“ta kixaa kivi ta yì'ì, taɷa ta kúu Ndios tatáku, saku-nani j ndó'ó sa'ya j”,

kachí Ndios, kachí tɔ'on ña nɪtaa taprofeta Oseas xina'á. ²⁷ Ta ink̄a xiiña nɔɔ tɔ'on Ndios ña nɪtaa taIsaias xina'á, kachí ña saá:

“Vará naIsrael kúu kuɷa ní nɪvi, ndatán yóo kuɷa ní yotí yu'u takuii mɪni, ta ñii ti'vi kuiti nɪvi yó'o kuu na sakaku Ndios. ²⁸ Chi kama kixaa kivi ña Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'ì nɪvi ñoyívi”, kachí tɔ'on Ndios, ña nɪtaa taIsaias xina'á. ²⁹ Ta tuku nɪtaa taIsaias tɔ'on Ndios ña kachí saá:

Ndios kúu taɷa taká'no ndino'o, ta kómí ra ndi'ì ndeɷ.

Tá ɔn vása ní-taxi ra ña kutaku ka sava nasa'ya ñani síkuá taIsrael, níkuu,

ta nda ñii mji yó ɔn vása táku ka yó vitin, níkuu,

chi kundo'o yó ndatán ndo'o nɪvi na nixi'ì ndi'ì,

† 9:29 Nɪvi nañoɔ Sodoma xí'in nañoɔ Gomorra xikuu na na ndiva'a ní ini, nda lo'o nɪ-kisa tɔ'ó na Ndios, ñákán ti'vi ra ño'o xa'mi ña'á.

kijiví Ndios sandi'i ra xá'a ñivi na xikuu ñaño Sodoma xí'in ñaño Gomorra† xina'á. Tá ñindo'o yó saá, níkuu, ta on kóo ka nda ñii yó ñaño Israel táku vitin, káchí to'on Ndios, ña ñitaa taIsaias.

To'on yó'o ká'an ndí Ndios sánduu ra ñivi na ndii ñoo ra xá'a ña kándixa na Jesucristo

³⁰ Ta saá, ¿yu kúu ña kúndaq ini yó vitin? Kúndaq ini yó ndí ñivi na on vása kúu naIsrael, vará ñivi yó'o xina'á on vása ní-chikaa na ndee xá'a ña kuu na ñivi na ndii na on vása ndiso kuachi ñoo Ndios, ta vitin, xá'a ña kándixa na Jesucristo, Ndios sánduu ra nayó'o ñivi na ndii ñoo ra, ta va'a yóo na xí'in ra. ³¹ Ta ñivi naIsrael, vará chikaa na ndee ña kasa ndivi na ndayí Ndios xá'a ña nduu na ñivi na ndii ñoo Ndios, ta ñi-kuchiño na nduu na ñivi na ndii na on koó kuachi ndiso ñoo Ndios. ³² ¿Ndachun on vása ní-kuchiño naIsrael nduu na ñivi na ndii ñoo Ndios?, chi naIsrael yó'o, on vása ní-xiin na kandixa na Jesucristo, ta ndasaá kuiti kóni na nduu na ñivi na ndii ñoo Ndios xá'a ña kisa ndivi na ndayí ra. On vása ní-xiin na kandixa na Jesucristo, chi ndatán yóo yuu ña káko'on xá'a ñivi, saá yóo Jesucristo ñoo naIsrael. ³³ To'on Ndios ña ñitaa taIsaias xina'á, ndato'on ña xá'a ñayó'o. Káchí Ndios saá: Koto ndó ví, xiki Sion ñoo nákaa ñoo Jerusalén ti'ví ñii taq xaa ra.

Ta ndatán yóo yuu ña káko'on xá'a ñivi, saá koo ra, ta xá'a yuu yó'o koyo ñivi, ta yo'ví ní ñani na.

Ta ndi'i ñivi na kandixa taq ta ti'ví xaa ñoyívi, on vása kúka'an ñoo ñivi yó'o, saá káchí Ndios, ñitaa ta profeta xina'á.

10

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndino'o ní ini kónij ndí Ndios sakaku ra ñivi ñaño ñaIsrael. Ta xáku ndá'ví ní ñoo Ndios xá'a nayó'o. ² Yi'i ndixa ndakuiñi xá'a ñaño ñaIsrael ndí xí'in ña ndino'o ini na chikaa na ndee ña kasa chiño na ñoo Ndios, ta on vása kúndaq ini na ndasaá xini ñó'o ke'é na ña sakusiñ na ini Ndios. ³ Saá chi on vása kúndaq ini na ndí ñii laá Ndios kúu taq ta kuchiño sánduu ra ñivi na ndii na on koó kuachi ndiso ñoo ra, ta ñivi naIsrael kóni na ndasa ndii xí'in mji na xá'a chiño va'a kisa ndivi na. Ta saá on xijin na taxi xí'in mji na ña kasa ndivi na ña chindú'u Ndios ña ndasaá kuchiño nduu na ñivi na ndii ñoo ra ta va'a koo na xí'in ra. ⁴ Ndi'i ndayí ña xá'nda chiño Ndios ñoo naIsrael xina'á, xa kundivi ña xí'in ña ke'é Jesucristo kijiví ñixi'i ra ta nataku ra. Ta saá ndi'i ñivi na kúu na kándixa Jesucristo, Ndios sánduu ra ñivi yó'o nandii na on koó kuachi ndiso ñoo ra.

⁵ Kujya xina'á ta Moisés ñitaa ra to'on xá'a ndayí Ndios, ña káchí saá: “Ñivi na kúndeé kisa ndivi ndi'i ña xá'nda chiño ndayí Ndios, ñivi yó'o kuu nandii ñoo Ndios ta kutaku ndino'o na”, káchí to'on Ndios ña ñitaa ta Moisés. ⁶ Ta vitin kúndaq ini yó ndí xá'a ña kándixa yó Jesucristo, Ndios sánduu ra yó ñivi na ndii ñoo ra ta kúndaq ini yó ndí Jesucristo yóo ra xí'in yó. Ta xá'a ñayó'o, on vása xini ñó'o ndaa yó ñoyívi ñino ña kana yó Jesucristo kixi ra xí'in yó ñoyívi yó'o. ⁷ Ni on vása xini ñó'o noo yó nda ñoo kóno ñino, ña kana yó Jesucristo ndaa ra xí'in yó ñoyívi yó'o. ⁸ Saá chi to'on Ndios káchí ña saá: “Yatin ní yóo to'on Ndios xí'in ñivi, chi yóo ña yu'u na, ta yóo ña ini na”, káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'á. Ta to'on Ndios yó'o kúu to'on ña ká'an ndoso ndi ñoo ndó vitin, ña ká'an xá'a

ndasaá kándixa yó Jesucristo ta ndíkɔn yó yichí ra. ⁹ Ta saá ña xíní ñó'ó ke'é yó ña sakaku Ndios mji yó kúu ñayó'o: Xíní ñó'ó ndakuijn yó, ka'an yó to'on ña káchí ndí Jesucristo kúu Taa taKá'no ta xá'nda chiño nɔɔ mji yó, ta nɔɔ ndi'i ña yóo. Ta saá tuku xí'in ña ndino'o ini yó xíní ñó'ó kandixa yó ndí Ndios sanataku ra Jesucristo yó'o, ta táku ra vitin. Ta xa'a ña ndixa kándixa yó saá, Ndios sakaku ra mji yó ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi. ¹⁰ Saá chi tá xí'in ndino'o nima yó kandixa yó Jesucristo, ta saá Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó, ta sanduu ra yó nivi na ndii na on koó kuachi ndiso nɔɔ ra. Ta tá ndino'o ini yó ka'an yó to'on ña káchí ndí kándixa yó Jesucristo, ta xa'a ñayó'o Ndios sakaku ra mji yó ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi.

¹¹ Chi to'on Ndios ña nɔta na xina'a káchí ña saá: "Ndi'i nivi na ndaa ini Ndios, nda ñii kivi on kuka'an nɔɔ nivi yó'o", káchí to'on Ndios. ¹² Saá chi ñii káchí va'a náki'in Ndios nivi na kúu najudío xí'in nivi na on vása kúu najudío,* chi ñii laá kúu Ndios ndino'o, ta kúu ra Taa taKá'no nɔɔ ndi'i nivi, ta ké'é ra ñava'a xí'in ndi'i nivi na ndúkú ñava'a nɔɔ ra. ¹³ Chi to'on Ndios káchí ña saá: "Ndi'i nivi na ká'an kána kivi Ndios chi kándixa na ndí ñii laá ra kúu Ndios ndino'o nɔɔ mji na, ta ndixa Ndios sakaku ra nivi yó'o", saá káchí to'on Ndios. ¹⁴ Ta saá ni, tá on ta'an kandixa nivi Ndios ndino'o, ta, ¿ndasaá kuchiño kana na ra ña sakaku ra na? Tá on ta'an koni so'o nivi to'on xa'a Ndios, ta, ¿ndasaá kuchiño nivi kandixa na ra? Ta, ¿ndasaá koo koni so'o nivi yó'o to'on xa'a Ndios, tá on koó nivi na ndato'on xí'in na xa'a ra? ¹⁵ Ta, ¿ndasaá kuchiño ko'on nivi ndato'on na to'on Ndios nɔɔ inká

nivi, tá on koó nivi na ti'vi ña'a ko'on na ke'é na saá? Saá chi to'on Ndios ña nɔta na xina'a káchí ña saá: "¡Livi ka ví kaa ña kixaa nivi na ndato'on to'on va'a xí'in yó!", káchí ña.

¹⁶ Ta saá ni, sava nivi na xini so'o to'on Ndios, on vása ní-xiin na chikaa so'o na ña ká'an to'on va'a yó'o. Ta kuiya xina'a nivi naIsrael ñii kiva saá on vása ní-xiin na kandixa na ña nika'an ndoso taprofeta Isaías xí'in na. Ta xa'a nivi yó'o, taprofeta Isaías nika'an ra xí'in Ndios, kachi ra saá: "Tata Ndios, ¿mikia yoo nivi na kándixa to'on ña ká'an yó xí'in na?", kachi taIsaías xí'in Ndios. ¹⁷ Ta saá kundaá ini yó ndí si'na xini ñó'ó koni so'o nivi to'on Ndios ña ká'an xa'a Jesucristo, saá chi ña xini so'o na to'on yó'o táxi ña kuchiño kandixa na ra.

¹⁸ Ta vitin ndaka to'on xí'in miji, ta káchí saá: ¿An on ta'an koni so'o nivi naIsrael to'on Ndios? ¡On sivi saá!, chi ndixa nivi yó'o xa xini so'o na to'on Ndios. Saá chi ñii xiiña to'on Ndios ña nɔta na xina'a káchí ña saá:

Xa nixita ní'no to'on Ndios nɔɔ ndi'i nivi ñoyivi,

ta nixaa to'on yó'o ndi'i xiiña ñoyivi,

káchí to'on Ndios. ¹⁹ Ta saá tuku ndaka to'on xí'in miji, káchí saá: ¿An on vása ní-kundaá ini naIsrael ña ká'an to'on Ndios? Chi kuiya xina'a taMoisés xikuu ra ta si'na nɔta to'on Ndios ña ká'an xa'a naIsrael, ta nika'an ra ndí on sivi ndi'i naIsrael kuu na chikaa so'o to'on Ndios. Ta xí'in nivi yó'o na ni-xiin chikaa so'o to'on ra, kachi Ndios saá:

Taxi ña ndó'ó, nivi nañooj naIsrael, koo kuini ini ndó xa'a ña koni ndó ña ke'ej ñava'a xí'in inká nivi, na on vása kúu nañooj.

* **10:12** Sava nivi na on vása kúu najudío kúu nagriego.

Taxij ña kusaq ní ini ndó xaq'a ña ke'éj ñava'a xí'in ñivi na inká ñoo,

vará kani sjinj ndó ndí ñivi yó'o kúu na on vása kundaq ini ñandaq,

kachí Ndios xí'in naIsrael. ²⁰ Ta tuku ñitaa taprofeta Isaías inká to'on ña ñika'an Ndios, kachí ra saá:

Ñivi na on vása ní-nandukú yí'i, nayó'o ñani'i na yí'i.

Ñivi na on vása ní-ndaka to'on xaq'aj, ta yí'i, taxij ña kundaq ini ñivi yó'o yu kúu j,

kachí Ndios. ²¹ Ta ñika'an Ndios xaq'a naIsrael, kachí ra saá: "Ndivi ndaa ñixijo ti'va j ña va'a naki'in j naIsrael, ta ñi-xiin na kixi na noq j, chi ñivi nasó'ó kúu na", kachí to'on Ndios ña ñitaa taIsaías xina'á.

11

To'on yó'o ká'an

ñii ti'vi kuiti ñivi naIsrael kúu na ndíkõn Ndios

¹ Ta saá tuku ndáka to'on xí'in mji j, kachí j saá: Ndixa Ndios ñakaxin ra ñivi ñañoõ j Israel nduu na ñañoõ ra, ta vitin, ¿án xa ndjko ini Ndios? ¿Án on xjin ka ra koni ra noq ñivi naIsrael yó'o? ¿On vása saá yóo ña! Ndixa mji yí'i, ñii taIsrael kúu j, chi kaku j tixin nasa'ya ñani sikuá taAbraham. Ta kúu j tatá'an ñii ti'vi ñivi naIsrael, ña ñani tribu Benjamín. ² Ndaq ñanoó, Ndios ñakaxin ra ñivi naIsrael ña nduu na ñivi ñañoõ ra, ta vitin Ndios nda lo'o on vása ká'an ra ndí on xjin ka ra koni ra noq ñivi yó'o. ¿Án on vása náka'án ndó to'on Ndios ña ñitaa na xina'á xaq'a taprofeta Elías? Tayó'o ndato'on ra xí'in Ndios ña chikaq ra kuachi sata naIsrael, kachí ra saá: ³ "Tata Ndios, ñañoõ j naIsrael yó'o xa xá'ni na kuq'a ní naprofeta, na xikuu na ndato'on to'on mji ún

xí'in na, ta ñivi naIsrael yó'o xani na ndi'i ñama yji noq ñisoko ndi kitj xaq'a ña kisa to'ó ndí yó'ó. Ta sjín laá yí'i kúu ta kindõo táku ka, ta vitin ñivi yó'o ndúk na ndasaá ka'ni na yí'i", kachí taElías xí'in Ndios. ⁴ Ta Ndios ndakuijn ra, kachí ra saá: "Yóo uxá mil taq na kúu na ñakaxin j, ta ndixa ndíkõn na yí'i, ta nayó'o nda ñii kivi on vása ní-kisa to'ó na ndios vatá ña ñani Baal", kachí Ndios xí'in taElías kujya xina'á. ⁵ Ta kivi vitin ñii ki'va saá yóo ñii ti'vi ñivi ñañoõ j naIsrael na kúu na ñakaxin Ndios ña kundikõn na ra. Ke'é Ndios ñava'a yó'o xí'in na, chi taq ta va'a ní ini kúu ra. ⁶ Ndixa ndasaá kuiti xaq'a ñava'a ní ini Ndios kúu ña ké'é ra ñava'a xí'in nayó'o, ta nda lo'o on sjívi xaq'a ña ñii chiño va'a kisa ndivi nayó'o kúu ña ké'é Ndios ñava'a xí'in na. Tá xaq'a chiño va'a kisa ndivi ñivi kúu ña Ndios ké'é ra ñava'a xí'in na, ní kúu, ta saá ñava'a ké'é Ndios xí'in ñivi kúu ña cha'vi ra na xaq'a chiño na, ta ña kisa ndivi Jesucristo xaq'a ña sakaku ra ñivi on vása ndáya'vi ña, ní kúu.

⁷ Ta saá, ¿yukia kóni kachí to'on yó'o ña sakán ñitaa j? Kóni kachí ña ndí on sjívi ndi'i naIsrael kúu ñivi na xa ñani'i ña ndúk na, so ñii ti'vi kuiti naIsrael kúu ñivi na xa ñani'i ña ndúk na. Saá chi ñii ti'vi ñivi yó'o kúu na ñakaxin Ndios ña kundikõn na ra. Ta inká tá'vi ñivi ñañoõ Israel nduu na ñivi nasó'ó noq to'on Ndios. ⁸ Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á kachí ña saá: "Ndios taxí ra ndí ñivi yó'o nduu na ñivi na yóo ndatán yóo ñivi na on vása táku. Ta saá, vará yóo nduchu noq na, ta on vása kúchiño koto na yu kúu ñandaq. Ta vará yóo sq'o na, ta on vása kúchiño konj sq'o na to'on Ndios. Ta saá yóo ñivi yó'o nda kivi vitin", kachí to'on Ndios xaq'a naIsrael. ⁹ Ta inká xiiña noq to'on Ndios ña ñitaa na xina'á,

yóo tɔ'on ña nɪkɑ'ɑn tɑrey David xɑ'a nɑIsrael na kúu na ɔn xɪin chikɑɑ sɔ'o tɔ'on Ndios, kɑchí ra saá:

Vikɔ ña sákana nɪvi yó'o, vɑ'a kɑ ná nduu vikɔ yó'o, ndɑtán ñii yavɪ kónó nɔɔ nakava nɪvi yó'o.

Ta ñii kɪ'va ndɑtán yóo ñonɔ se'é ña xa ndátí nakava tikitɪ ini ña, ta xɔ'vɪ ní rí, saá koo vikɔ ña sákana nɪvi yó'o.

Chi Ndios ndixa saxɔ'vɪ ra nɪvi yó'o xɑ'a ña ɔn xɪin na kundikɔn na ra.

¹⁰ Ta vɑ'a kɑ ná koo kuáá nduchɔ nɔɔ nɪvi yó'o, ña ɔn kuchíño koto na yu kúu ñandaɑ.

Ta vɑ'a kɑ ndeé ní ná xɔ'vɪ nɪvi yó'o, tɑndɑ ná kutoso sɑtɑ nɪvi yó'o ndi'i saá kɪvɪ,

káchí tɔ'on Ndios ña nɪtaa tɑDavid xɪnɑ'á xɑ'a nɪvi nɑIsrael, na ɔn xɪin chikɑɑ sɔ'o tɔ'on Ndios.

Tɔ'on yó'o ká'ɑn ndí Ndios sakɑku ra kuɑ'a ní nɪvi na ɔn vása kúu najudío

¹¹ Ta tuku ndákɑ tɔ'on xɪ'in mɪiɪ, káchíɪ saá: ¿Yu kúu ña kundo'o najudío, na nɪ-xiin chikɑɑ sɔ'o tɔ'on Ndios? ¿Án ndixa ndɑ ñii kɪvɪ ɔn vása kuchíño nduu na nɪvi na vɑ'a kutakɔ xɪ'in Ndios? ¿ɔn ndixa koo ña saá! Saá chi vará kuɑ'a ní najudío ɔn vása ní-chikɑɑ sɔ'o na tɔ'on Ndios xɑ'a Jesucristo, ta xɑ'a ña ke'é na saá tɑxi ña ndí Ndios sakɑku ra kuɑ'a ní inkɑ nɪvi na ɔn vása kúu najudío. Saá ke'é Ndios, chi kóni ra ndí najudío nduu na nɪvi na kuínɪ ini koni inkɑ nɪvi na ɔn sɪvɪ najudío kúu, xɑ'a ñavɑ'a ke'é Ndios xɪ'in nayó'o. ¹² Saá chi vitin xɑ'a ña nɪ-xiin najudío chikɑɑ sɔ'o na tɔ'on Ndios, inkɑ nɪvi ñoyívi na ɔn vása kúu najudío, nayó'o naki'in na ñavɑ'a saní'i Ndios na. Ta saá, tá kixɑɑ kɪvɪ ndi'i nɪvi na kúu

najudío nandikó ini na ta vɑ'a koo na xɪ'in Ndios, ta xɑ'a ña ke'é na saá, ¿ndixa ví'í kɑ koo ñavɑ'a naki'in ndi'i nɪvi ñoyívi yó'o!

¹³ Vitin ká'ɑnɪ xɪ'in ndó'ó, nɪvi na ɔn vása kúu najudío, chi yɪ'ɪ kúu ñii tɑpɔstol tɑ tɪ'vɪ Ndios kasa chiño nɔɔ nɪvi na ɔn vása kúu najudío. Ta yɪ'ɪ ndixa chínóo sɪkónɪ chiño yó'o, chi chiño ña ndáyɑ'ví ní kúu ña. ¹⁴ Saá chi, xɑ'a chiño ña kɪsa ndiviɪ, kóniɪ ndí nɪvi najudío ná kukuínɪ ini na koni na inkɑ nɪvi na ɔn vása kúu najudío xɑ'a ñavɑ'a ña naki'in nayó'o nda'a Ndios. Ta saá najudío yó'o ndukú na ndasaá kuchíño vɑ'a naki'in na ñavɑ'a yó'o, tɑndɑ nandikó ini na, ta saá Ndios ke'é ra ñavɑ'a xɪ'in na ña sakɑku ra na. ¹⁵ Ta vitin xɑ'a ña kuxíkɑ najudío nɔɔ Ndios, ñayó'o tɑxi ña ndí nɪvi na ɔn vása kúu najudío vɑ'a nakutá'an na xɪ'in Ndios. Ta saá táná kixɑɑ kɪvɪ ña Ndios vɑ'a naki'in ra ndi'i najudío, ta, ¿yu kúu ña koo saá?

Ndixa ña koo saá kúu ña nɪvi najudío kutakɔ ndino'o na nɔɔ Ndios. Saá ndɑtán nɪxɪyo nɪvi na xa nɪxi'ɪ, ta nɑtakɔ na, saá koo nayó'o kɪvɪ Ndios vɑ'a naki'in ra na, ta vɑ'a nakutá'an na xɪ'in ra. ¹⁶ Vitin ndatɔ'onɪ xɪ'in ndó inkɑ tɔ'on ña sáná'a, ta tɔ'on yó'o káchí ña saá: Tá yóo ñii yuxɑn ká'no, ta nɪvi tá'vɪ na yuxɑn yó'o, ta ñii ñá'ño lo'o kúu ñayɪɪ chi sókɔ na ña nɔɔ Ndios, ta saá ndixa kúndaɑ ini yó ndí ñayɪɪ kúu ndi'i yuxɑn ña kíndɔɔ. Ta ñii kɪ'va saá kúndaɑ ini yó tá tio'o yitɔn kúu ñayɪɪ, chi yitɔn tón nɑkaxin Ndios kúu nó, ta saá tuku kúndaɑ ini yó ndí ndi'i nda'a yitɔn yó'o kúu tón yɪɪ.

¹⁷ Ta ndɑtán yóo yitɔn tón olivo tón tɑtɑ, saá yóo nɪvi ñañoɔɪ najudío. Ta Ndios xɑ'nda ra sava nda'a yitɔn yó'o, ta nɔɔ nɪtɑ'ndɑ yó'o, chɪkɔ'ni ndoso ndaa ra inkɑ nda'a yitɔn, tón kúu tón olivo

yukú ña kua'no ndaa nó nqo nda'a tón olivo tón t̄at̄a yó'o. Saá kua'no nda'a ña ch̄iko'ni ndoso ndaa na yó'o, chi naki'in ña s̄uku ña v̄axi nda nqo tio'o tón olivo tón t̄at̄a, ta saá v̄a'a kutaku nda'a ña x̄ikuu nda'a tón olivo yukú. Ta ndatán yóo nda'a yiton tón olivo tón yukú yó'o, saá yóo ndó'ó, n̄ivi na qn v̄asa kúu najudío. ¹⁸ Ta x̄a'a ñayó'o, nda lo'o qn v̄asa v̄a'a kasa ká'no x̄i'in m̄ji ndó, ta ni qn v̄a'a kani s̄inj ndó ndí ndó'ó kúu n̄ivi na v̄a'a k̄a nqo najudío. Tá x̄ani s̄inj ndó saá, ta x̄inj ñó'ó naká'án ndó ndí qn s̄iví nda'a tón yiton kúu ña táxi s̄uku ña v̄a'a kutaku tio'o tón yiton, ta ndixa nda'a tón yiton kúu ña náki'in s̄uku ña v̄a'a kutaku ña, chi tio'o tón yiton kúu ña táxi s̄uku yó'o nda'a tón yiton.

¹⁹ Va k̄iv̄i saá ndakuijn ndó'ó n̄ivi na qn v̄asa kúu najudío, k̄a'q̄n ndó x̄i'in̄i, kachí ndó saá: “X̄a'a ña kóni Ndios chiko'ni ndoso ndaa ra nda'a yiton tón olivo yukú, tón kúu m̄ji nd̄i, kúu ña x̄a'nda ra nda'a tón olivo tón t̄at̄a ta s̄akana ra nda'a yó'o”, kachí ndó x̄i'in̄i. ²⁰ Ta saá ȳi'j̄, ndakuijn̄i k̄a'an̄i x̄i'in ndó, kachí j̄i saá: X̄inj ñó'ó naká'án ndó ndí x̄a'a ña qn v̄asa ní-xiin najudío kandixa na Jesucristo kúu ña Ndios x̄a'nda ra nda'a yiton tón t̄at̄a, tón kúu najudío yó'o. Ta ndó'ó, na kúu nda'a yiton tón olivo yukú, v̄a'a t̄aku ndó x̄i'in Ndios vitin x̄a'a ña ndasaá kuiti kándixa ndó Jesucristo. Ñakán nda lo'o qn v̄asa yóo x̄a'a ña kasa ká'no x̄i'in m̄ji ndó, ta v̄a'a k̄a kuyi'ví ini ndó k̄ot̄o kuxiká ndó nqo Ndios. ²¹ Saá chi vará najudío kúu nda'a ndino'o m̄ji yiton tón olivo tón t̄at̄a, ta Ndios qn v̄asa ní-kisa ká'no ini ra x̄a'a ña qn v̄asa ní-xiin na kandixa na Jesucristo. Ta ndó'ó, na qn s̄iví najudío kúu, táná sandakoo ndó ña kándixa ndó Jesucristo, ta Ndios ñii k̄i'va saá qn kasa ká'no

ini ra x̄a'a ndó'ó, na kúu nda'a yiton tón olivo yukú. ²² X̄inj ñó'ó kundaa v̄a'a ini ndó ñayó'o: Ndios kúu t̄a t̄a táxi ña x̄o'v̄i n̄ivi na qn x̄iin chikaa s̄o'o t̄o'on ra, ta saá tuku Ndios kúu t̄a t̄a ká'no ini, ta ké'é ra kūa'a ní ñava'a x̄i'in ndó'ó, na kúu n̄ivi na v̄a'a yóo x̄i'in ra. Ta saá ni, ña x̄inj ñó'ó ní kúu ña qn sandakoo ndó ña kándixa ndó Jesucristo, chi táná ké'é ndó saá, ta Ndios ka'nda ra nda'a yiton yukú tón kúu ndó'ó, ta qn kuu k̄a ndó nda'a yiton tón t̄at̄a. ²³ Ta najudío, táná ndikó ini na ta kandixa na Jesucristo, ta Ndios kasa ká'no ini ra x̄a'a ndi'i kūachi na, ta tuku v̄a'a naki'in ra na. Vará najudío yó'o x̄ikuu na nda'a yiton tón n̄ita'nda, ta Ndios nachiko'ni ndoso tuku ra na nqo si'na x̄indoso na x̄ikuu na nda'a yiton tón t̄at̄a. Saá koo ña, chi Ndios kómí ra ndeē ké'é ra ndi'i ñayó'o. ²⁴ Saá chi nqo Ndios qn v̄asa ȳo'v̄i n̄ixiyo ña sanduu ra nda'a tón olivo yukú ña nduu ñayó'o nda'a tón olivo tón t̄at̄a. Ta víka ví nda lo'o qn v̄asa ȳo'v̄i koo nqo Ndios ña sanduu tuku ra nda'a tón olivo tón t̄at̄a ña ndikó ña nduu ña nda'a m̄ji nó.

*To'on yó'o ká'q̄n
ñii k̄iv̄i najudío qn kutaku x̄iká k̄a
na nqo Ndios*

²⁵ Nañani yó x̄i'in náki'v̄a yó, na qn v̄asa kúu najudío, nda lo'o qn v̄a'a ña kani s̄inj ndó ndí ndó'ó kúu na ndáya'ví ní k̄a nqo najudío x̄a'a ña Ndios naki'in ra ndó'ó. Saá chi vitin ña n̄i-xiin najudío chikaa s̄o'o na t̄o'on Ndios kúu ña kundivi ña ch̄itóni Ndios. Vará ña ch̄itóni Ndios yó'o x̄inakaā se'é ña nqo yó, ta vitin Ndios táxi ra ña kúndaā ini yó x̄a'a ña. Chi Ndios ch̄itóni ra saá: Sava najudío nduu na n̄ivi nasó'ó ní ta kutaku x̄iká na nqo Ndios kūa'a ní k̄iv̄i. Saá chi kūa'a ní k̄a n̄ivi na qn v̄asa kúu najudío x̄inj ñó'ó k̄i'vi na yich̄i Ndios, ta Ndios ndáti ra ña ndi'i

kí'vi nayó'o, ²⁶ ta saá Ndios sakaku ra ndi'i nivi na kúu najudío. Saá chi xina'á nítáa na tɔ'on Ndios ña káchí saá:

Ñii kivi ña vaxi, kixaa ñii taa ta kixi ñoo Jerusalén ña nákaa ñoo xikj Sion,

ta kuu ra taa ta taxi kɔ'on ndika nivi ñoo ndee ña on vá'a.

Ta tayó'o kindaa ra ndi'i nivi na kúu sa'ya ñani síkuá tɔ'Jacob nda'a ndee ña on vá'a,

ta kindaa ra ndi'i kuachi ndiso na.

²⁷ Chi ñayó'o kúu ña chindú'uji kasa ndivi xi'in nivi yó'o,

kivi kasa ká'no ini xaa ndi'i kuachi na,

káchí tɔ'on Ndios ña nítáa na xina'á.

²⁸ Vitin najudío kúu nivi na saa ini xini Ndios xaa tɔ'on va'a ña ndatɔ'on xaa Jesucristo, chi on xjin na kandixa na tɔ'on yó'o. Ta xi'in ña ké'é najudío saá, Ndios taxi ra nda'a ndó'o, nivi na on vása kúu najudío, ña kuchiño kandixa ndó Jesucristo ta kundikon ndó ra. Ta saá ni, Ndios kí'vi ka ini ra xini ra najudío nda kivi vitin, chi nakaxin ra najudío kuu na naño ra, chi saá kindoo ra nika'an ra xi'in xji síkuá na tɔ'Abraham, tɔ'Isaac ta xi'in tɔ'Jacob. ²⁹ Saá yóo ña, chi Ndios nda lo'o on vása násama ra tɔ'on nika'an ra. Tá Ndios xa chítóni ra saní'i ra ñava'a nivi, ta nda ñii kivi on vása kindaa ra ña nda'a na. Tá Ndios xa kana ra nivi kundikon na ra, ta ña kana ra yó'o ndi'i saá kivi ndáya'ví ña.

³⁰ Ta ndó'o nivi na on vása kúu najudío, xina'á on vása ni-xiin ndó chikaa sɔ'o ndó tɔ'on Ndios, ta vitin najudío kúu na on xjin chikaa sɔ'o tɔ'on ra. Ta xaa ña ké'é najudío saá, Ndios kundá'ví ini ra xini ra ndó'o, ta kisa ká'no ini ra xaa kuachi ndó, ta va'a naki'in ra ndó'o. ³¹ Ta nivi na kúu najudío on xjin na chikaa sɔ'o na tɔ'on ra vitin. Ta saá ni, ñii kivi ña

vaxi nayó'o nandikó ini na. Ta saá ñii kiva ndatán Ndios kundá'ví ini ra xini ra ndó'o, ta kisa ká'no ini ra xaa kuachi ndó, saá ké'é Ndios xi'in najudío yó'o, ta tuku va'a naki'in ra na. ³² Chi Ndios taxi ra ña ndi'i nivi on chikaa sɔ'o na tɔ'on ra, xaa ña kuchiño kundá'ví ini ra koni ra ndi'i nivi yó'o, ta kasa ká'no ini ra xaa kuachi na.

³³ jNda lo'o on vása kundaaji ini yó ndasaá ví kónó ní yóo ñava'a ní ini Ndios! jNdíhí ní sijn ra, ta xini va'a ndi'i ra ña yóo! Ta mji yó, on vása kuchiño kundaaji ini yó ña chítóni Ndios kundo'o nivi ñoyívi yó'o, ni on vása kuchiño kundaaji ini yó ndasaá kisa ndivi Ndios chiiño ña kóni mji ra. ³⁴ Saá káchí tɔ'on Ndios ña nítáa na xina'á: “¿Án nda yóo ví nivi na kuchiño kundaaji ini ña xani sijn Ndios? ¿Án nda yóo ví nivi na kuchiño ndatɔ'on xi'in Ndios xaa ña xini ñó'o ké'é ra?” ³⁵ On vá'a chikaa ini nivi, káchí na saá: “Si'na taxi yó ñava'a nda'a Ndios, ta saá xini ñó'o ra sandikó ra inka ñava'a ña kóni mji yó”, káchí na. ³⁶ Nda lo'o on vá'a chikaa ini nivi saá, chi Ndios kúu taa ta kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xi'in ndi'i ña yóo ñoyívi ñino. Saá chi xi'in ndee Ndios xikoo ndi'i ña, ta ndi'i ña kuvá'a yóo ña xaa ña kundivi ña kóni Ndios. jNá kanóo síkón ñatɔ'o Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi! Saá ná koo.

12

Tɔ'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'o kutaku nivi na kandixa Jesucristo

¹ Nañani yó xi'in náki'va yó, xa kua'a ní ñava'a ké'é Ndios xi'in yó chi kundá'ví ní ini ra xini ra mji yó. Ta xaa ñayó'o, yi'j xaku ndá'ví ñoo ndó ña ndino'o ini ndó sɔkɔ xi'in mji ndó ñoo Ndios ña va'a kutaku ndii ndó ñoo ra, ta kasa ndivi ndó ndi'i ña kóni

ra. Saá sakusij ndó ini Ndios, chi xí'in ña kutaku ndó saá ndixa kisa ká'no ndó ra. ² On kundikõn ka ndó yichí ña on vá'a ñoyívi yó'o, ta taxi xí'in mji ndó nda'a Ndios ña ndasa xaá ra ndi'i ña xáni sijní ndó, ñakán va'a kutaku ndó yichí Ndios. Ta saá kuchíño ndó kundaa va'a ini ndó yu kúu ñava'a kóni Ndios, chi ñayó'o kúu ñava'a ndino'o, ta sákusij ña ini Ndios.

³ Ndios kúu ta ta va'a ini, ta xa'a ñayó'o sakuiso ra chíño yí'í kúu'í taapóstol ta kisa chíño nõõ Jesucristo. Ta saá ká'anj xí'in ndó'ó vitin, káchij saá: On vá'a kani sijní yó ndí ndasaá mji yó kúu nivi na ndáya'ví ní ka nõõ inka nivi, ta va'a ka vivíi kani sijní yó xa'a mji yó. Saá chi nda'a ñii ñii mji yó, nivi na kúu na kándixa Jesucristo, Ndios xa taxi ra ndee ña va'a nda'a yó ña kúchiño yó chindeé tá'an yó, ta va'a kasa ndivi yó chíño ra. Ta saá tá va'a kúndaa ini yó yu kúu ndee va'a kómí yó ña taxi Ndios nda'a yó, ta saá kúchiño yó vivíi kani sijní yó xa'a mji yó. ⁴ Vará ñii ní kúu yíkí koñu ñii nivi, ta yíkí koñu yó'o kómí ña ku'a'a ní xiiña, ta ñii ñii xiiña xa yóo nõõ kisa chíño mji ña. Saá chi xa síin síin chíño kisa ndivi ñii ñii ña. ⁵ Ta ndatán yóo ku'a'a ní xiiña ñii yíkí koñu nivi saá yóo ndi'i mji yó, nivi na kándixa Jesucristo. Saá chi ku'a'a ní nivi kúu yó, ta ndi'i mji yó ñii náta'an yó kúu yó ndatán yóo ñii ní yíkí koñu nivi.

⁶ Ta on sivi ñii laá kuiti nõõ kúu ndee ña va'a ña saní'i Ndios ñii ñii yó, ta táxi ra ndee va'a nda'a ñii ñii yó, ndatán yóo ña káchí ini mji ra. Ta xa'a ñayó'o sava yó kómí yó ndee ña ndatõ'on yó xí'in inka nivi tõ'on ña káku Nímã Ndios, ta saá xíní ñó'ó ndatõ'on yó tõ'on Ndios yó'o xí'in nivi. Ta tõ'on ña ndatõ'on yó xíní ñó'ó koo yu'u ña

xí'in inka tõ'on Ndios ña kándixa ndi'i yó na kúu na ndino'o ndíõõn Jesucristo. ⁷ Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño yó kasa ndivi yó chíño ña va'a chindeé inka nivi, ta saá xí'in ña ndino'o ini yó ná kasa ndivi yó chíño yó'o. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña saná'a yó tõ'on ra inka nivi, ta saá va'a xí'in ña ndino'o ini yó saná'a yó na. ⁸ Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña chikaã yó ndee ini inka nivi, ta saá va'a xí'in ña ndino'o ini yó ke'é yó saá. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño chindeé yó inka nivi xí'in ña ndáya'ví kómí yó, ta saá on vá'a kuu yó nivi na sí'nda, ta nda víka ná taxi yó ña xíní ñó'ó nda'a nivi. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño kuiso chíño yó xí'in inka nivi, ta saá xí'in ña vivíi ta xí'in ña ndino'o ini yó va'a kasa ndivi yó chíño yó'o. Ta yóo sava yó na ñaki'in ndee va'a nda'a Ndios ña kúchiño ke'é yó ñava'a xí'in nivi xa'a ña kúndá'ví ini yó xíní yó nivi yó'o, ta saá xí'in ñasij ini yó xíní ñó'ó ke'é yó ñava'a xí'in na.

⁹ Xíní ñó'ó xí'in ña ndino'o ini yó kuki'vi ini yó koni yó inka nivi. Ta xíní ñó'ó ndixa kusaa ini yó koni yó ña on vá'a, ta ndixa kundikõn yó yichí va'a. ¹⁰ Ta ndatán kí'vi ini yó xíní yó nañani yó xí'in náki'va yó, na kúu nave'e mji yó, ñii kí'va saá xíní ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó ndi'i nivi na kándixa Jesucristo. Kasa tõ'ó tá'an yó, ta chikaã ní ka ini yó ke'é yó ña chindeé natá'an yó na kándixa Jesucristo, ta on vása kundí'í ní ini yó xa'a ña chindeé xí'in mji yó.

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, on vá'a kuu yó nivi na xúxán ní, ta xí'in ña ndino'o ini yó chikaã yó ndee xí'in mji yó ña kasa chíño

yó ñoq Jesucristo, Taa taKá'no ñoq yó.

¹² Vạ'a ná kusij ini yó chi ndixa ndáa ini yó Ndios ña kasa ndivi ra ndi'i to'on ra. Tá xo'vị yó, ta vạ'a ká'no ná koo ini yó ña kundee ini yó xí'in ñayọ'vị yó'o, ta ndạ ñii kịvị ọn vása sandakoo yó ká'an yó xí'in Ndios.

¹³ Ta xí'in ña kómí yó, vạ'a taxi yó ña xínị ñó'ó nda'a nañani yó xí'in náki'vạ yó na kándixa Jesucristo na ọn kọq ña kómí. Ta ndi'i ñivi na kixaa ve'e yó, vivii naki'ni yó na, ta nda'a ñivi yó'o taxi yó ña kuxu na, ta taxi yó ñoq nakindée na.

¹⁴ Tá yóo ñivi na sáxo'vị mịi yó xa'a ña ndíkọn yó Jesucristo, ta vạ'a kạ ndukú yó ñoq Ndios ña ke'é ra ñava'a xí'in ñivi yó'o na sáxo'vị mịi yó. Ta ndạ lo'o, ọn vạ'a satavị chí'ña yó ñivi na ké'é ña ọn vạ'a xí'in yó. Ta ndạ víkạ, vạ'a kạ'an yó xí'in ñivi yó'o, kachí yó saá: “Ná koo ñava'a xí'in ndó”, kachí yó xí'in na.

¹⁵ Tá yóo ñivi na kúsij ní ini, ta saá mịi yó vạ'a ná kusij ini yó xí'in ñivi yó'o. Tá yóo ñivi na kúchuchú ní ini ta xáku ní na, ta saá mịi yó vạ'a ná kuaku yó xí'in ñivi yó'o.

¹⁶ Ọn vạ'a kani tá'an yó xí'in ñivi, ta vạ'a kạ vivii ná kutakụ yó xí'in ndi'i ñivi. Ọn vạ'a kasa ká'no ní xí'in mịi yó, ta vạ'a kạ ná koo yó ndatán yóo ñivi na ñiño ini. Ọn vạ'a kani sịni yó ndí ndasaá kuiti mịi yó kúu ñivi na ndíchí ní sịni.

¹⁷ Tá ñivi ké'é na ña ọn vạ'a xí'in yó, ta ọn vạ'a cha'vi mịi yó ñivi yó'o xí'in ña ọn vạ'a. Ndạ víkạ, chikaạ kạ yó ndee ña ke'é yó ñava'a ñoq ndi'i ñivi. ¹⁸ Ta ndixa xínị ñó'ó taxi xí'in mịi yó ndạ ñoq xaạ ndee yó, ña vivii kutakụ yó xí'in ndi'i ñivi. ¹⁹ Nañani yó xí'in náki'vạ yó, ọn ndạ lo'o ọn vạ'a sandikó yó ña ọn vạ'a xí'in ñivi na ké'é ña ọn vạ'a xí'in yó. Ta

vạ'a kạ ná sandakoo yó ña ọn vạ'a yó'o nda'a Ndios ña cha'vi ra ñivi yó'o xa'a ña ke'é na. Saá chi yóo to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, káchí ña saá: “Yị'ị, Ndios, kúu taa tạ kasa nani xa'a kuachi, ta yị'ị kúu tạ cha'vi ndi'i ñivi xa'a ña ke'é na”, káchí Ndios. ²⁰ Ta inka xiiña ñoq to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, káchí ña saá: “Tá yóo ñivi na sáa ini xini na ndó'ó, ta ñivi yó'o xí'ị ní na sọko, ta saá vạ'a taxi ndó nda'a ña ña kuxu na. Tá yóo ñivi na sáa ní ini xini na ndó'ó, ta ñivi yó'o yichị ní na takuií, ta vạ'a taxi ndó takuií ná ko'o na. Ña ke'é ndó saá xí'in ñivi yó'o kúu ña sakuka'an ndó ñoq na, tandaş xịno sáa ñii ñoq na xa'a ña kuka'an ñoq ñivi yó'o. Ta ndatán yóo ña ndị ñi'ni ñoq yatin ní xixị ñi'o", saá koo ña ndịi ní sịni ñivi yó'o", káchí to'on Ndios. ²¹ Ta saá ọn vạ'a taxi yó ndí ña ọn vạ'a kundee ña ñoq mịi yó. Ndạ víkạ, ndixa xínị ñó'ó ke'é yó ñava'a, ta saá kundee yó ñoq ña ọn vạ'a.

13

¹ Ndi'i mịi yó xínị ñó'ó kasa ndivi yó ña ká'an nachiño na kúu na xá'nda chiño ñoq yó. Saá chi ndi'i ndayí ña kómí nachiño xí'in inka naná'no na ndiso chiño xí'in yó, kúu ndayí ña kixi ñoq Ndios. Ta ndi'i ndayí ña kómí ñivi kúu ña chindú'ụ Ndios. ² Ta saá ndi'i ñivi na ọn xịin kasa ndivi ña xá'nda chiño nachiño ñoq na, ta xí'in ña ké'é na saá, kúu na ñivi na toon ini ñoq ña xá'nda chiño Ndios ñoq na, chí Ndios kúu taa tạ táxi ndayí nda'a nachiño. Ta yóo ñivi na ọn xịin kasa ndivi ña xá'nda chiño nachiño ñoq na, ta ndixa nachiño saxo'vị na ñivi yó'o xa'a ña kisa toon ini na. ³ Saá chí ọn sịvị xa'a ña kuyi'vị ñivi na ké'é ñava'a, kúu nachiño na kómí ndayí. Ta ñivi na ké'é ña ọn vạ'a, ta vạ'a kạ ñivi yó'o ná kuyi'vị na ñoq nachiño. ¿Án kóni ndó kuu ndó

n̄ivi na ɔn vása yí'ví n̄oɔ nachiño? Ta saá x̄in̄i ñó'ó kasa ndivi ndó chiño v̄a'a, ta x̄i'in̄ ña ké'é ndó saá, nachiño k̄a'ɔn na ñava'a x̄a'a ndó. ⁴ Saá chi nachiño na xá'nda chiño n̄oɔ yó kúu na n̄ivi na kisa chiño n̄oɔ Ndios x̄a'a ña chindeé na m̄ji yó ña koo ñava'a x̄i'in̄ yó. Ta saá ni, tá ndó'ó ké'é ndó ña ɔn v̄a'a, ta v̄a'a ná kuyi'vi ini ndó, chi ɔn s̄ivi ña m̄ɔn̄i kúu ña ní'i nachiño espada s̄ijn̄. Nachiño yó'o kúu na kisa chiño n̄oɔ Ndios, ta kómí na ndayí Ndios ña saxo'vi na n̄ivi na ké'é ña ɔn v̄a'a. ⁵ Ta ndixa x̄in̄i ñó'ó kasa ndivi yó ña xá'nda chiño nachiño n̄oɔ yó, ta ɔn s̄ivi ndasaá kuiti x̄a'a ña yí'vi yó saxo'vi na m̄ji yó kúu ña ké'é yó ñava'a saá. Chi kúndaɔ ini yó ndí x̄a'a ña sakusij yó ini Ndios kúu ña vivíi kasa ndivi yó chiño ña xá'nda chiño nachiño n̄oɔ yó, ta saá ɔn k̄oó x̄a'a ña sakuiso yó kuachi s̄ata m̄ji yó. ⁶ Ta x̄a'a ñayó'o, x̄in̄i ñó'ó cha'vi yó cuota nda'a nachiño na xá'nda chiño n̄oɔ yó. Chi nachiño yó'o kúu na kisa chiño n̄oɔ Ndios, ta táxi x̄i'in̄ m̄ji na ña v̄a'a kasa ndivi na chiño ña ndiso na.

⁷ Ñakán v̄a'a taxi yó nda'a ñii ñii n̄ivi ña x̄in̄i ñó'ó taxi yó nda'a na. Tá x̄in̄i ñó'ó cha'vi yó x̄i'in̄ s̄i'ún n̄oɔ nachiño x̄a'a ño'o ña kómí yó án x̄a'a ink̄a ñakuiká kómí yó, ta saá v̄a'a cha'vi yó nda'a na. Tá yóo n̄ivi na x̄in̄i ñó'ó naki'in̄ ñato'ó, ta saá v̄a'a ná taxi yó ñato'ó nda'a na. Tá yóo n̄ivi na x̄in̄i ñó'ó naki'in̄ ña kasa ká'no yó na, ta saá v̄a'a ná kasa ká'no yó n̄ivi yó'o. ⁸ V̄a'a ná ɔn kuníká yó n̄oɔ nda ñii n̄ivi. Ta ñii laá kuiti ña v̄a'a kuníká yó n̄oɔ ink̄a n̄ivi kúu ña x̄in̄i ñó'ó kuki'vi ní ini yó koni yó na. Tá ndixa kí'vi ini yó x̄ini yó n̄ivi, ta x̄i'in̄ ñayó'o kisa ndivi yó ndi'i ña xá'nda chiño ndayí Ndios. ⁹ Saá chi ndayí Ndios káchí ña saá: “ɔn v̄a'a kí'vi t̄a kuachi x̄i'in̄ ña a

ñá ɔn s̄ivi ñásí'í ra kúu; ta ñii kí'va saá ɔn v̄a'a kí'vi ña'a kuachi x̄i'in̄ t̄a t̄a ɔn s̄ivi ȳi ñá kúu; ɔn v̄a'a ka'ni yó n̄ivi; ɔn v̄a'a kasa kuí'ná yó; ɔn v̄a'a kutoo yó kukomí yó ña kómí ink̄a n̄ivi”, saá káchí ndayí Ndios. Ta ndi'i ndayí yó'o k̄aku ña n̄oɔ ndayí ká'no ña káchí saá: “Ñii kí'va ndatán yóo ña kí'vi ini yó x̄ini yó x̄i'in̄ m̄ji yó, saá x̄in̄i ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó”, káchí ña. ¹⁰ Tá ndixa kí'vi ini yó x̄ini yó natá'an yó, ta saá ɔn ke'é yó ña ɔn v̄a'a x̄i'in̄ na. Tá ndino'o kí'vi ini yó x̄ini yó natá'an yó, ta ndixa x̄i'in̄ ña ké'é yó saá, kisa ndivi yó ndi'i ndayí Ndios.

¹¹ Kúndaɔ v̄a'a ini yó ndí k̄ivi vitin kúu k̄ivi ña x̄in̄i ñó'ó ní, ta x̄a'a ñayó'o ɔn v̄a'a kutaku k̄a yó ndatán t̄aku n̄ivi na k̄is̄in̄. Ta x̄in̄i ñó'ó kundito v̄a'a yó, chi xa yatin ní v̄axi k̄ivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o ña sakaku ra m̄ji yó. Ñii ñii k̄ivi ña yá'a t̄aku yó, ta táxi ña kuyatin k̄a k̄ivi ña ndikó Jesucristo. Ta saá k̄ivi ña ndikó ra yóo yatin k̄a ña x̄i'in̄ k̄ivi vitin n̄oɔ k̄ivi ña k̄ixá'á yó kándixa yó ra. ¹² K̄ivi vitin ndatán yóo ña xa kuá'ɔn ndi'i ñoó ta xa yatin ní kóni t̄ivi, saá yóo ña. Ta saá x̄a'a ña xa yatin kóni t̄ivi, v̄a'a k̄a ná sandakoo yó ndi'i ña ɔn v̄a'a ña kúu ña ké'é n̄ivi na x̄ika ñoó naa, ta ndixa x̄in̄i ñó'ó kasa ndivi yó chiño v̄a'a, ndatán yóo chiño ña ké'é n̄ivi na x̄ika ndivi. Ta ndatán yóo natropa na ndíxin tikot̄o k̄a x̄a'a ña ndáa ña ȳikí k̄oñu na, saá x̄in̄i ñó'ó kundixin m̄ji yó x̄i'in̄ ndeɛ Jesucristo, t̄a t̄a kúu ño'o ndino'o yé'e. ¹³ X̄i'in̄ ñato'ó ta x̄i'in̄ ñandaɔ x̄in̄i ñó'ó kutaku yó ta kasa ndivi yó chiño v̄a'a, chi saá ké'é n̄ivi na x̄ika ndivi. Ta x̄in̄i ñó'ó nasita x̄i'in̄ m̄ji yó k̄ivi kuá'ɔn yó n̄oɔ yóo vik̄o ña ɔn kuxu ná'ná ní yó, ta ndá lo'o ɔn v̄a'a x̄ini ní yó x̄i'in̄ ndut̄a tá s̄ax̄iini n̄ivi.

On vá'a kǐ'vi ɬa kuachi xí'in inká ña'a ñá on sǐví ñásí'í ra kúu, ta ni ña'a on vá'a kǐ'vi ñá kuachi xí'in inká ɬa ɬa on sǐví yǐ ñá kúu, ni ndá lo'o on vá'a kǐ'vi nǐvi ndá ñii nɔɔ kuachi kini. On vása va'a kani tá'an yó, ni on vása va'a kasa kuínǐ ini yó koni yó inká nǐvi. ¹⁴ Ta ndá víka, ndatán ndíxin natropa tikotó kaá ña ndáa yǐkǐ koñu na, saá xínǐ ñó'ó kundixin yó xí'in ndee Jesucristo ɬa ɬa ndixa ndáa mǐi yó. Ta saá ndá lo'o on ndukú yó ña kutú ini yó xí'in ndi'i ña on vá'a ña kútoo ní yǐkǐ koñu yó.

14

Tɔ'on yó'o ká'an xa'a nǐvi na sakán lo'o vaʒi kua'no ña ndáa ini na Jesucristo

¹ Tá yóo nǐvi na sakán lo'o vaʒi kua'no ña ndáa ini na Jesucristo, ta xínǐ ñó'ó va'a naki'in ndó nǐvi yó'o. Vará on vása yóo yu'ú ndó xí'in nayó'o xa'a ndi'i ña ká'an na, ta on vá'a kani tá'an ndó xí'in nayó'o. ² Saá chi yóo sava nǐvi na kándixa Jesucristo na xáni sǐnǐ ndí va'a kuxu na ndi'i saá nɔɔ ña xíxi nǐvi. Ta yóo inká nǐvi na sakán lo'o vaʒi kua'no ña ndáa ini na Jesucristo, ta nǐvi yó'o xáni sǐnǐ na ndí ndá lo'o on vá'a kuxu na koñu. ³ Nǐvi na kándixa Jesucristo na kúu na xíxi ndi'i nɔɔ ña xíxi nǐvi ñoyívi, on vá'a ka'an kuáchí na xa'a inká nǐvi na kándixa Jesucristo na on xǐin ndá lo'o kuxu koñu. Ta nǐvi yó'o na on xǐin kuxu koñu, ndá lo'o on vá'a ka'an kuáchí na xa'a nǐvi na xíxi ndi'i nɔɔ ña xíxi nǐvi ñoyívi. Ta xínǐ ñó'ó naki'in tá'an va'a ñii ñii nayó'o, saá chi Ndios xa naki'in va'a ra ñii ñii nǐvi yó'o. ⁴ ¿Ndachun xáni sǐnǐ ndó ndí kómí ndó ndayí ña ka'an kuáchí ndó xa'a nǐvi na kisa chiño nɔɔ ɬaká'no nɔɔ mǐi na? Chi ndasaá kuiti Jesucristo, ɬa ɬa kúu ɬaká'no nɔɔ nǐvi yó'o, ta kúu ra ɬaká'no

nɔɔ mǐi yó, kúu ɬa ɬa kómí ndayí ka'an ra án va'a, án on vása va'a ké'é nayó'o. Ta ndixa ndáa ini yó ndí Jesucristo ká'an ra ñava'a xa'a mǐi yó, na kúu nǐvi na ndino'o ini kisa chiño nɔɔ ra. Saá chi mǐi Jesucristo kúu ɬa ɬa kómí ndi'i ndee, ta ndixa chindeé ra mǐi yó ña va'a kundikon yó yichǐ ra.

⁵ Yóo nǐvi na kándixa Jesucristo na xáni sǐnǐ ndí yóo kǐvi ná'no ka nɔɔ inká kǐvi. Ta inká nǐvi na kándixa Jesucristo xáni sǐnǐ na ndí ñii kúu ndi'i kǐvi. Ñii ñii nǐvi xínǐ ñó'ó va'a kani sǐnǐ na xa'a yu kúu ñava'a ké'é mǐi na, ta saá xí'in ña ndino'o ini na, xínǐ ñó'ó ké'é na ñava'a yó'o. ⁶ Saá chi nǐvi na kándixa Jesucristo, na kúu na xáni sǐnǐ ndí yóo kǐvi ña kúu ña ná'no ka nɔɔ inká kǐvi, nayó'o kisa ɬó'o na kǐvi ná'no yó'o xa'a ña chinóo síkón na ñato'ó Ndios. Ta nǐvi na kándixa Jesucristo na xíxi koñu kúu nǐvi na kisa ɬó'o Ndios xí'in ña xíxi na, chi táxi na ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios xa'a koñu xíxi na. Ta nǐvi na kándixa Jesucristo, na on xǐin kuxu koñu, kúu nǐvi na kisa ɬó'o Ndios, chi xáni sǐnǐ na ndí ña on vása xíxi na koñu kúu ñava'a nɔɔ Ndios, ta nayó'o táxi na ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios xa'a ña xíxi mǐi na.

⁷ On sǐví xa'a ñii laá mǐi yó kúu xa'a ña kutaku yó; ni on sǐví xa'a ñii laá mǐi yó kúu xa'a ña kǐvi yó. ⁸ Saá chi tá taku yó, ta taku yó xa'a ña chinóo síkón yó ñato'ó Jesucristo, ɬa ɬaKá'no nɔɔ yó. Ta tá kǐvi yó, ta kǐvi yó xa'a ña chinóo síkón yó ñato'ó Jesucristo, ɬa ɬaKá'no nɔɔ yó. Ta saá tá taku yó án tá kǐvi yó, nǐvi na ndíkon Jesucristo kúu yó. ⁹ Jesucristo nǐxi'ǐ ra ta natakú ra xa'a ña nduu ra ɬa ɬaKá'no ɬa xa'nda chiño nɔɔ ndi'i nǐvi, án nǐvi na taku ñoyívi yó'o kúu na, án nǐvi na xa nǐxi'ǐ kúu na.

¹⁰ Ta sava ndó'ó, ¿ndachun ká'an kuáchí ndó xa'a nañani

ndó án xá'a náki'va ndó? Ta, ɓndachun xáni sɓni ndó ndí mji ndó kúu na ndáya'ví ka nqo nayó'o? Chi ñii kivi ña vaxi ndi'i mji yó xini ñó'ó xaá yó kuita yó nqo Ndios, ta Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ñii ñii yó. ¹¹ Chi to'on Ndios ña nɓtaa na xina'á káchí ña saá:

“Ndixa yi'i kúuɓ taa ta táku”,
káchí Ndios,

“ta ñii kivi vaxi ndixa ndi'i nivi kuxítí na nqoɓ,

ta ndi'i nivi kasa ká'no na yi'i, taa
ta kúu Ndios”, káchí Ndios,

káchí to'on ra nɓtaa na xina'á.

¹² Ta kivi ña kundivi to'on yó'o, ñii ñii mji yó koni ñó'ó yó nataxi yó kuenda nqo Ndios xa'a ña ke'é mji yó.

¹³ Ta saá on vá'a ka'an kuáchí yó xa'a natá'an yó, na kándixa Jesucristo, ta va'a ka xini ñó'ó chikaá ini yó ña on nda lo'o chindú'u yó ña kaki'i xa'a nañani yó án xa'a náki'va yó, ña koyo nayó'o kuachi. Ta nda lo'o on ke'é yó ña chinda'á natá'an yó ña sandakoo na yichi Jesucristo.

¹⁴ Yi'i xí'in ndino'o ini kándixa Jesucristo, ta kúndaá ini ndí nda ñii ña xixi nivi kúu ña on vá'a án ñakini nqo Ndios. Ta saá ni, yóo sava nivi na xáni sɓni ndí ña on vá'a án ñakini nqo Ndios kúu sava nqo ña xixi nivi. Ta saá mji nivi yó'o na kúu na xáni sɓni ndí ñakini nqo Ndios kúu ña, ta va'a ka ná on kuxu na ña.

¹⁵ Tá ndasaá kuiti xa'a ña xixi yó kúu ña sákuchuchú yó ini nañani yó án náki'va yó, ta va'a on vása kuxu yó ñayó'o nqo na. Saá chi táná ke'é yó ña sakuchuchú ini nañani yó án náki'va yó, ñayó'o saná'a ndí on vása ndino'o ini yó kí'vi ini yó xini yó nayó'o. Ta nda lo'o on vá'a taxi yó ndaño'ó nañani yó án náki'va yó nqo Ndios xa'a ña xixi yó. Saá chi nayó'o kúu nivi na nixi'i Jesucristo xa'a.

¹⁶ Vará mji yó nivi na kándixa

Jesucristo kómí yó yichi ña kuxu yó ndi'i nqo ña xixi nivi, ta on vá'a chindú'u yó ña kaki'i xa'a nañani yó án xa'a náki'va yó ña koyo na kuachi. Saá chi on vá'a ke'é yó ña taxi ka'an nivi ña on vá'a xa'a yichi Jesucristo. ¹⁷ Xini ñó'ó kúndaá ini yó ndí on sivi xa'a ña xixi yó, ni on sivi xa'a ña xí'i yó kúu ña ndáya'ví chindeé yó ña va'a kundikɓn yó yichi ña xá'nda chiño Ndios. Ta ña ndáya'ví ní ka kúu ña kasa ndivi yó ñandaá, ta ña kutaku yó xí'in ñava'a ini yó, ta ña kutaku yó xí'in ñasij ña chikaá Nímá Ndios ini yó. ¹⁸ Tá xí'in ña ndáya'ví ní yó'o táku yó ta kisa chiño yó nqo Jesucristo, ta saá ndixa sakusij yó ini Ndios, ta sakusij yó ini nivi.

¹⁹ Ta saá va'a ná chikaá yó ndeé ña vivii kutaku yó xí'in natá'an yó na kándixa Jesucristo, ta ñii ki'va saá chikaá yó ndeé ña chindeé tá'an yó ña va'a ka kua'no yó xí'in ña kándixa yó Jesucristo. ²⁰ Yóo chiño va'a ña kisa ndivi Ndios xí'in ñii ñii mji yó na kándixa Jesucristo. Ta saá nda lo'o on vá'a kani tá'an yó xa'a ña xixi yó, chi yiyo sandi'i yó xa'a chiño va'a yó'o. Ndixa ndi'i saá nqo ña'a ña xixi nivi kúu ñandii nqo Ndios. Ta saá ni, tá xí'in sava ña xixi yó taxi yó ña kaki'i xa'a nañani yó án xa'a náki'va yó ña koyo na kuachi, ta saá va'a ka ná on kuxu yó ñayó'o. ²¹ Ña xini ñó'ó ní ka kúu ña kutaku to'o yó xí'in nañani yó ta xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo, ta nda lo'o on vá'a ke'é yó ña chinda'á yó nayó'o ña ki'vi na kuachi. Ndixa tá ña xixi yó koñu án ña xí'i yó nduta vino kúu ña chinda'á nayó'o ña ki'vi na kuachi, ta saá va'a ka on kuxu yó koñu, ni on ko'o yó nduta vino, ni on ke'é yó nda ñii inka ña taxi ña kaki'i xa'a nañani yó án náki'va yó ña koyo na kuachi, ta saá yiyo

sandakoo na yichij Jesucristo. ²² Tá ndino'o ini ndó xa kándixa ndó yu kúu ña vạ'a ko'o ndó án yu kúu ña vạ'a kuxu ndó, ta vạ'a ndasaá kuiti Ndios xí'in mji ndó kuu na xínij yu kúu ña chikaa ini ndó ke'é ndó, ta ọn ndatọ'on ndó ñayó'o xí'in inka nivi. Ta saá ndixa kunakaa ñasij ní ini ndó, chi ọn kani sijn ndó ndiso ndó kuachi nọ Ndios xa'a ña xí'i ndó án xa'a ña xíxi ndó. ²³ Tá yóo nañani yó án náki'vạ yó, na ọn vása ndino'o ini kándixa án ñavạ'a án ña ọn vạ'a nọ Ndios kúu sava ña xíxi na, ta saá ni, xíxi na sava ñayó'o, ta xí'in ña ké'é na saá, nákuiso na kuachi nọ Ndios. Saá chi ña ké'é nayó'o ọn vása yóo yu'ú ña xí'in ña ndino'o ini na kándixa na kúu ñavạ'a nọ Ndios. Ta ndi'i saá nọ ña ké'é yó, tá ọn vása ñii yóo yu'ú ña xí'in ña ndino'o ini yó kándixa yó kúu ñavạ'a nọ Ndios, ta ña ké'é yó saá kúu ña ọn vạ'a ña nákuiso yó kuachi nọ Ndios.

15

¹ Mji yó, tá kúu yó nivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo ta kúndaaj ini yó ndasaá vạ'a ndikọn yó yichij ra, ta saá xínij ñó'ó ká'no koo ini yó ta chikaa yó ndee ña chindeé yó nivi na sakán lo'o vaxi kua'no ña ndáa ini na Jesucristo. Xínij ñó'ó chindeé yó nayó'o, ta ọn vása kuiti kund'i ini yó xa'a ña sakusij yó ini mji yó. ² Ñii ñii mji yó xínij ñó'ó ndukú yó ndasaá vạ'a sakusij yó ini natá'an yó, ta xínij ñó'ó sakua'no tá'an yó xí'in ña sakuá'á yó ña kandixa ka yó Jesucristo. ³ Saá chi ni mji Jesucristo, nda lo'o ọn vása ní-ndukú ra ndasaá kuiti sakusij ra ini mji ra. Ta tọ'on Ndios ña nịtaa na xina'á, ká'an ña xa'a ña ndo'o ra, ta káchí ña saá: "Mji tọ'on ña ọn vạ'a ña ká'an nivi kándivạ'a na xí'in Ndios kúu tọ'on ña kándivạ'a na xí'in j", káchí tọ'on Ndios xa'a Jesucristo. ⁴ Ta ndi'i tọ'on Ndios

ña nịtaa na xina'á kúu ña tọ'on ña nịtaa na xa'a ña saná'a ña mji yó. Ta nịtaa na tọ'on Ndios yó'o xa'a ña chikaa ña ndee ini yó ña kúndeé yó kundikọn yó yichij Ndios. Ta saá ndáti yó ta ndáa ini yó ndi keta vạ'a ña xí'in yó, chi Ndios ndixa kasa ndivi ra ndi'i tọ'on ra. ⁵ Ndios kúu ta ta chikaa ndee ini yó ña vạ'a kúndeé yó kundikọn yó yichij ra. Ta saá xí'in ña ndino'o ini kónij ndi Ndios chindeé ra ndó'ó ña vạ'a sij kutakú ndó xí'in natá'an ndó, ñii kị'va ndatán xitakú Jesucristo xí'in natá'an ra ñoyivi yó'o. ⁶ Ta saá ñii yu'ú nakoo ndi'i ndó ña vạ'a kasa ká'no ndó Ndios, ta ta kúu Yivá Jesucristo, Ta ta Ká'no nọ yó.

Tọ'on vạ'a xa'a Jesucristo kúu tọ'on ña xínij ñó'ó ndi'i nivi

⁷ Ta saá xínij ñó'ó vạ'a naki'in tá'an ndó, ndatán vạ'a naki'in Jesucristo ñii ñii ndó'ó. Ta xa'a ña ké'é ndó saá, kanóo síkón ñatọ'ó Ndios. ⁸ Ndátọ'onj xí'in ndó ndi Jesucristo kixaa ra ñoyivi yó'o xa'a ña kasa chiño ra nọ najudio, chi saá kasa ndivi ra tọ'on ña kindọo Ndios xí'in naxij sikuá na xina'á. Ta ña ké'é Jesucristo saá kúu xa'a ña kúndaaj ini najudio ndi Ndios kúu ta ndaaj, ta ndixa kisa ndivi ra tọ'on ra. ⁹ Ta saá kixaa Jesucristo ñoyivi yó'o ña kasa ndivi ra chiño ña táxi nivi na ọn vása kúu najudio kasa ká'no na Ndios xa'a ña kúnda'ví ní ini ra xini ra na. Ta saá kundivi ña ká'an tọ'on Ndios ña nịtaa ñii ta kujya xina'á, káchí tọ'on yó'o saá: Xa'a ñavạ'a ké'é ún, yi'j kasa ká'noj yó'ó, Tata Ndios.

Ta ñoo nọ takú nivi na ọn vása kúu najudio kúu nọ kasa ká'noj yó'ó, Tata Ndios.

Ta sij kataj yaa ña kasa ká'noj kivi ún, Tata Ndios, káchí tọ'on ña nịtaa ñii ta kujya xina'á. ¹⁰ Ta inka xiiña nọ tọ'on

Ndios ña n̄taa na kuiya x̄ina'á, káchí ña saá:

Va'a ná kusij̄ ini n̄ivi na on vása kúu najudío, ta ñii káchí saá ná kusij̄ ini n̄ivi na kúu najudío,

káchí to'on Ndios ña n̄taa na kuiya x̄ina'á. ¹¹ Ta saá tuku ink̄a xiiña noo to'on Ndios ña n̄taa na x̄ina'á, káchí ña saá:

¡Ndi'i saá na ñoo ná'no xí'in ndi'i saá na ñoo válí, va'a ná kasa ká'no na Ndios!

káchí ña. ¹² Saá tuku kuiya x̄ina'á n̄taa taprofeta Isaías to'on Ndios ña káchí saá:

Ñii k̄iv̄i nana ndaa ñii yiton xaá noo ñii tio'o tón yiton yatá, ta tio'o yiton yatá yó'o ká'an xa'a n̄ivi nave'e taIsaí.

Ta yiton xaá nana ndaa yó'o kúu ña ká'an xa'a ta ta tí'ví Ndios ña sakaku ra n̄ivi;

chi ñii t̄asa'ya ñani síkuá taIsaí yó'o kuu ra,

ta kuu ra ñii ta taká'no, ta ta ka'nda chiño noo n̄ivi na on vása kúu najudío.

Ta n̄ivi yó'o xí'in ña ndino'o ini na kundati na ña sakaku ra na, káchí to'on Ndios ña n̄taa taIsaías x̄ina'á.

¹³ Ta vitin yij̄i ká'an̄i xí'in Ndios, ta ta chíkaa ndee ini yó ña kundati yó ñava'a ke'é ra xí'in yó, ta ndúkuj̄ noo ra ndí va'a ná sakusij̄ ra ini ndi'i ndó'ó, n̄ivi na kándixa ña'á, ta va'a ná taxi ra ña kunakaa ñava'a ini ndó. Ta saá tuku ndúkuj̄ noo Ndios ndí sakutú ra ini ndó xí'in ndee Níma ra, xa'a ña va'a kundati ndó chí ndáa ini ndó ndí ndixa Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ndó ndatán yóo to'on ra ña k̄indoo ra.

¹⁴ Nañani yó xí'in náki'va yó, kúndaq̄a ini ndí ndó'ó kúu n̄ivi na va'a ní ini, ta ndi'i ndó xini va'a ndó ñandaq̄a, ta saá ñakán va'a kúchiño ndó saná'a tá'an ndó. ¹⁵ Noo tutu yó'o, ña tí'ví xaá nda'a ndó, xa n̄itaaj̄ to'on ña ndátotoon káxín̄i xí'in ndó xa'a

ñandaq̄a, chi kóni ña naká'án ndó to'on ña ndaa yó'o, ta nda lo'o on vása nandoso ndó ña. Kómij̄ ndayí ña ka'an̄i xí'in ndó saá, chi Ndios ke'é ra ñava'a xí'in̄i ña sakuiso chiño ra yij̄i ¹⁶ ña chindeéj̄ n̄ivi na on vása kúu najudío. Saá chi Ndios nakaxin ra yij̄i ña ka'an̄i ndosoj̄ to'on va'a xa'a Jesucristo noo n̄ivi na on vása kúu najudío xa'a ña kandixa na ra. Ta saá ndatán yóo ñava'a ñayij̄i sóko n̄ivi noo Ndios, saá koo n̄ivi yó'o, na kúu na táxi nda'a Ndios. Ta Ndios kusij̄ ní ini ra ña naki'in ra n̄ivi yó'o, chi Níma Ndios ndasa ndii ña ini ndi'i nayó'o.

¹⁷ Ta yij̄i, yóo ní xa'a ña chinoo síkóni ñato'ó Jesucristo, chi taxi ra ndee ra nda'aj̄ ña va'a kasa chiñoj̄ noo Ndios. ¹⁸ Ta ndixa, nda lo'o on vása ká'an̄i xa'a ñava'a k̄isa ndivi m̄ij̄i, ta kuiti ká'an̄i xa'a ndee Jesucristo ña taxi ra nda'aj̄ ña va'a chindeéj̄ n̄ivi na on vása kúu najudío. Saá chí xí'in to'on ndatotoon̄i xí'in na, ta xí'in chiño va'a k̄isa ndivi noo na, chindeéj̄ n̄ivi yó'o ña chíkaa so'o na to'on Ndios ta kasa ndivi na ña kóni ra. ¹⁹ Ta xí'in ndee m̄ij̄i Níma Ndios ña taxi ña nda'aj̄, xa ke'éj̄ kua'a ní milagro xí'in ink̄a ñava'a ña chindeé n̄ivi. Saá k̄isa chiñoj̄ ñoo Jerusalén tand̄a kua'a ní ñoo ndi'i saá xiiña, anda k̄ixaaj̄ ñii xiiña noo ñani Ilírico. Ta ndi'i saá xiiña yó'o n̄ika'an̄i ndosoj̄ to'on ñava'a xa'a Jesucristo. ²⁰ Ndi'i saá k̄iv̄i chíkaaj̄ ndee ña ka'an̄i ndosoj̄ to'on ñava'a yó'o noo n̄ivi na on ta'an̄i konj̄ so'o to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta on x̄in̄i ke'éj̄ ndatán ke'é ñii ta ta k̄isa va'a ve'e, ta ñaki'in ra ndík̄on ra k̄isa chiño ra noo xa chíkaa ink̄a n̄ivi ñii xa'a ve'e. ²¹ Nda víka, yij̄i kóni kuu j̄i tanoo ka'an̄i ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo noo n̄ivi na on ta'an̄i konj̄ so'o to'on xa'a ra. Ta saá kundivi ñii xiiña to'on Ndios ña n̄taa na x̄ina'á, ña káchí saá: N̄ivi na on ta'an̄i konj̄ so'o to'on

xa'a ɬa ɬa ti'vi Ndios sakaku ra na,
 ta vaxi nii kivi koni na ra, ta koni
 so'o na to'on ñava'a xa'a ra.
 Ta nivi yó'o ndixa kundaa ini na
 to'on yó'o,
 saá káchí to'on Ndios ña nita na
 xina'a.

*To'on yó'o ká'an ndi taPablo
 kóni ra kq'on ra ñoo Roma*

²² Ta saá, nañani yó xí'in náki'va yó na ndóo ñoo Roma, vará kua'a ní yichi chikaa ini kq'onj kotoj ndó'ó, ta xa'a ña kua'a ní chiño kisa ndivi kua'a ní xiiña, ni-taxi ña kúchiñoj kq'onj kotoj ndó'ó. ²³ Ta vitin xa niñing chiño ña sakuiso chiño Ndios yi'j kasa ndivi ndi'i saá xiiña noq niñaxani, ta ndixa xa kua'a ní kujya kúu ña kónij xaaj kotoj ndó'ó. ²⁴ Ta saá vitin ndátij ña yaxi ní xaaj kotoj ndó'ó, chi kivi kq'onj España, saá ya'aj ñoo Roma noq táku ndó. Ta saá koo ñasij ní ini yó kivi nakutá'an yó, vará nda lo'o kuiti kivi koo yó xí'in tá'an yó. Ta saá ndátij ndó'ó ña chindeé ndó yi'j taxi ndó ña xini ñó'ó noqj ña kq'onj España. ²⁵ Ta vitin kua'an ndikój ñoo Jerusalén, chi ní'ij s'ún ña xa nakayaj xa'a ña chindeé ña nivi nandá'ví na ndíkqon Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. ²⁶ Saá chi inká nivi na ndíkqon Jesucristo na kúu na táku estado Macedonia xí'in na táku inká estado Acaya, nivi yó'o xí'in ña kúsij ní ini na, taxí na s'ún xa'a ña chindeé na nivi nandá'ví na ndíkqon Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. ²⁷ Nivi yó'o na táku estado Macedonia xí'in na táku estado Acaya na on vása kúu najudío xáni sijn na ndi chiño noq na kúu ña taxi na s'ún ña chindeé na najudío na kándixa Jesucristo, na kúu nandá'ví, chi xa'a ñava'a kinqo Ndios xí'in najudío, kua'a ní ñava'a xa naki'in nivi na on vása kúu najudío yó'o. ²⁸ Ta yi'j, tá ndi'i nataxij s'ún nda'a nivi na

kúu najudío na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén, ta saá kee j kq'onj España, ta si'na ya'aj kotoj ndó'ó, nivi na táku ñoo Roma. ²⁹ Ta ndixa ndáa ini ndi kivi xaaj noq ndó, ta xí'in ndi'i ñava'a ña taxí Jesucristo nda'a yó, kuchiño chindeé tá'an yó ña va'a ka kundikqon yó yichi ra.

³⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, nii káchí kándixa yó Jesucristo, ta ñii káchí naki'in yó ndee ña taxí Nima Ndios nda'a yó ña kúchiño yó kuki'vi ní ini yó koni tá'an yó. Ta xa'a ñayó'o, xaku ndá'vij noq ndó ña chindeé ndó yi'j xí'in ña ndukú ndó noq Ndios xa'aj. ³¹ Ndukú ndó noq Ndios ña sakaku ra yi'j noq nivi na táku ñoo estado Judea, na kúu na on xjin chikaa so'o to'on va'a xa'a Jesucristo. Saá tuku ndukú ndó noq Ndios xa'a nañani yó xí'in náki'va yó na ndíkqon Jesucristo na táku ñoo Jerusalén, ña kusij ini na ña naki'in na s'ún ña ní'ij nataxij nda'a na. ³² Ta saá, tá kóni Ndios, ta xaaj kotoj ndó'ó, ta xí'in ndi'i ñasij ní ini nakutá'anj xí'in ndó. Ta kivi nakutá'an yó saá, nakindee lo'o jí xí'in ndó, ta chikaa yó ndee ini tá'an yó. ³³ Ta Ndios, ɬa ɬa táxi koo ñava'a ini mji yó, ná koo ra xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo ña.

16

*Xi'in to'on yó'o taPablo chindeé
 ra kua'a ní nivi na ndíkqon Jesu-
 cristo na táku ñoo Roma*

¹ Xí'in tutu yó'o ndátq'onj xí'in ndó ta ndúkuj noq ndó ñava'a ná naki'in ndó ñáki'va yó ñáFebe kivi xaaj ña noq ndó. ÑáFebe yó'o kúu ña ndiso chiño chindeé nivi na táku ñoo Cencrea, na kúu nivi na kándixa Jesucristo na nakutá'an kisa ká'no na Ndios. ² Xa'a Jesucristo, ɬa taKá'no noq yó, va'a viví naki'in ndó ñáki'va yó yó'o, ndatán va'a viví náki'in yó ndi'i nivi na taxi xí'in mji ña

va'a kisa chiño na ño Jesucristo. Chindeé ndó ñákí'va yó yó'o, taxi ndó ndi'i ña xíní ñó'ó ña nda'a ñá, saá chi ndixa ñáyó'o xa chindeé ñá ku'a ní ñivi, tãnda yí'í kúu ñii ñivi yó'o.

³ Saá tuku tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj ñákí'va yó ñáPriscila xí'in tañani yó taAquila. Nayó'o kúu na ñii káchí kisa chiño xí'inj ñoꝓ Jesucristo. ⁴ Ta xa'a ña sakaku na yí'í ñoꝓ ñivi na kóni ka'ni yí'í, ñáPriscila xí'in taAquila taxi xí'in mji na nda ña kivi na ñoꝓj, níkúu. Ñákán kía táxi j ña táxa'vi ña'á ní nda'a nayó'o. Ta on sivi ñii la'a yí'í, ta ndi'i ñivi na ndikõn Jesucristo, na on vása kúu najudío ñii káchí táxi na ña táxa'vi ña'á nda'a nayó'o xa'a ñava'a ke'é na xí'inj. ⁵ Ta saá tuku tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo ta nákutá'an na ve'e ñáPriscila xí'in taAquila xa'a ña kisa ká'no na Ndios. Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj tañani yó taEpeneto, ta kúu ta kí'vi ní ini xínij. Tayó'o kee ra ñii ñoo ña nákaa estado Acaya, ta kúu ra taño kándixa Jesucristo ñoo ra. ⁶ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj ñákí'va yó ñáMaria, ña kúu ñá ndeé ní kisa chiño xa'a ña chindeé ñá ndó'ó. ⁷ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj tañani yó taAndrónico xí'in ñákí'va yó ñáJunias.* Saá chi nayó'o ñii káchí xí'ño'o na xí'inj ini ve'e ka, ta nayó'o kúu naapóstol na tí'ví Jesucristo kasa chiño na ñoꝓ ra, ta va'a ní kánóo tɔ'on xa'a na ñoꝓ ndi'i ñivi. Nayó'o kúu naño judío xí'inj, ta kúu na na si'na ka kándixa Jesucristo ñoꝓ yí'í.

⁸ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj tañani yó taAmplias, ta ta kí'vi ní ini xínij, chi ta ndikõn Jesucristo kúu tayó'o xí'inj. ⁹ Ta

tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj tañani yó taUrbano, ta ta ñii káchí kisa chiño xí'in yó ñoꝓ Jesucristo kúu ra. Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj tañani yó taEstaquis, ta kúu ta kí'vi ní ini xínij. ¹⁰ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj tañani yó taApeles, ta ta kúu ta kúndeé ñoꝓ ndi'i ña yó'vi ní xito ndoso ña'á, ta xí'in ñáyó'o sán'a ra ña ndino'o ní ini ra kándixa ra Jesucristo. Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na kúu ñivi nave'e taAristóbulo. ¹¹ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj taHerodión, ta ta kúu taño judío xí'inj. Ta saá tuku tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj nave'e taNarciso na kúu na kándixa Jesucristo. ¹² Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj náki'va yó ñáTrifena xí'in ñáTrifosa. Nási'í yó'o kúu ná ndeé ní kisa chiño ñoꝓ Jesucristo. Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj ñákí'va yó ñáPérsida ña kúu ñá kí'vi ní ini yó xíni yó. Ñáyó'o ndeé ní kisa chiño ña ñoꝓ Jesucristo. ¹³ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj tañani yó taRufo, ta ta va'a kándixa Jesucristo, chi mji Jesucristo naqaxin ña'á. Ta chindeé ndó ñoꝓj ñákí'va yó si'í tañani yó taRufo yó'o, chi ñáyó'o ndatán yóo si'í mji saá yóo ñá xí'inj. ¹⁴ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj nataa nañani yó taAsíncrito, taFlegonte, taHermas, taPatrobas, taHermes xí'in inka ñivi na ndikõn Jesucristo na nákutá'an xí'in nayó'o. ¹⁵ Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj tañani yó taFilólogo xí'in ñákí'va yó ñáJulia, ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj tañani yó taNereo xí'in ñákí'va ra. Ta tí'víj tɔ'on ña chindeé ndó ñoꝓj tañani yó taOlimpas xí'in ndi'i inka nañani yó xí'in náki'va yó na ndikõn Jesucristo na kúu na

* **16:7** On vása kúndaq va'a ini yó án ká'an ña xa'a ñii ña'a ñá naní Junias án xa'a ñii ta ta naní Junias.

nakutá'an xí'in ndi'i nayó'o.

¹⁶ Ta ndi'i ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, chindeé tá'an ndó ta xí'in ñatò'ó ní ini ndó chito ndó nqo tá'an ndó. Ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo ta nakutá'an na kuá'a ní ñoo, nayó'o tí'ví na tɔ'on ña chindeé na ndó'ó.

¹⁷ Nañani yó xí'in náki'va yó, xáku ndá'ví nqo ndó ña vivii koto ndó yu kúu ñivi kóni nata'vi tá'an xí'in ndó'ó. Ta ñivi yó'o on vása yóo yu'ú na xí'in tɔ'on va'a ña ndaa ña sakuá'á ndó xa'a Jesucristo, ta kóni na chindú'u na ña kasi nqo ndó ña on kandixa ka ndó tɔ'on va'a yó'o. Ta saá va'a kuxiká ndó nqo ñivi na on vá'a yó'o. ¹⁸ Saá chi ñivi yó'o on vása kisa chiño na nqo Jesucristo, Taa taKá'no nqo yó. Nda víka, nayó'o ndasaá kuiti kisa ndivi na ña kóni yiki koñu mji na. Ta ñivi yó'o, xí'in tɔ'on ña livi ní ta visi ní, sándá'vi na ñivi na sakan lo'o kuiti kúndaq ini ñandaq. ¹⁹ Ndi'i ñivi xa xini na ndi ndó'ó va'a chikaq so'o ndó ta va'a kisa ndivi ndó ña kóni Ndios. Ta kúsij ini xá'a ña ké'é ndó saá. Ta yi' ndúkú'j nqo ndó ndi ndíchi ní koo sijní ndó ké'é ka ndó ñava'a, ta nda lo'o on kasa ndíchi ndó sijní ndó ña ké'é ndó ña on vá'a. ²⁰ Ta Ndios, taa ta taxi nákaq ñava'a ini yó, ndixa yachí ní sandi'i ra xa'a ñandiva'a ká'no naní Satanás, ta chikaq ra ñandiva'a yó'o tixin xa'a ndó ña kundoso ndó sata ña. Ta Jesucristo, Taa taKá'no nqo yó, ná ké'é ra kuá'a ní ñava'a xí'in ndó.

²¹ Ta ñani yó taTimoteo, taa ta kisa chiño xí'in, tí'ví ra tɔ'on xaq ña nqo ndó ña chindeé ra ndó'ó vitin. Ta nañani yó taLucio, taJasón xí'in taSosípater kúu naño judío xí'in, ta nayó'o tí'ví na tɔ'on ña chindeé na ndó'ó.

²² Ta ñani yó taTercio kúu taa ta xini ñó'ó'j ña ñitaa ra tɔ'on yó'o ña ndatɔ'on yi'i, taPablo,

xí'in ndó nqo tutu yó'o, ta vitin tayó'o tí'ví ra tɔ'on xaq ña nda'a ndó ña chindeé ra ndó'ó, chi ñii káchi kándixa yó ta ndikɔn yó Jesucristo.

²³ Ta ñani yó taGayo tí'ví ra tɔ'on ña chindeé ra ndó'ó. Ve'e taGayo yó'o kúu ve'e nqo táku yi' taPablo vitin, ta mji ve'e yó'o kúu nqo nakutá'an xí'in ndi'i nañani yó ta xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo na kúu na táku ñoo yó'o. Ta ñani yó taErasto, ta kúu taa ta ndiso chiño xí'in sijní ña nákaq nachiño ñoo yó'o, tayó'o tí'ví ra tɔ'on ña chindeé ra ndó'ó. Ta inká ñani yó taCuarto tí'ví ra tɔ'on ña chindeé ra ndó'ó.

²⁴ Ta Jesucristo, Taa taKá'no nqo yó, ná ké'é ra ñava'a xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo.

Xí'in tɔ'on yó'o taPablo kisa ká'no ra Ndios

²⁵ ¡Ná kasa ká'no yó Ndios! Chi Ndios kómí ndeɛ ña chikaq ra ndeɛ ini ndó'ó ña va'a kuchiño ndino'o ini ndó kasa ndivi ndó tɔ'on ra. Ta tɔ'on ra yó'o kúu ña ká'an ndoso'j ta sáná'a'j ndó'ó xa'a Jesucristo. Vará tɔ'on va'a yó'o xikuu ña xinakaq se'é kuá'a ní kuyá xina'á, ²⁶ ta vitin Ndios xa taxi ra ña kúndaq ini ñivi tɔ'on ra ña ñitaa naprofeta kuyá xina'á. Saá chi Ndios, taa ta táku ndi'i saá kivi, xa'nda chiño ra ña kujta ní'no tɔ'on yó'o nqo ndi'i ñivi na táku ndi'i saá ñoo ñoyivi, ñakan ndi'i ñivi kuchiño na kandixa na tɔ'on ra ta kasa ndivi na ña kóni ra.

²⁷ Ñii laá kuiti kúu Ndios, ta ñii laá ra saá kúu taa ta ndíchi ndino'o sijní. Ta xa'a ñava'a ké'é Jesucristo, ¡ná kanóo síkón ní ñatò'ó Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi! Saá ná koo ña.

**Tutu ñango ña n̄taa
taPablo
ña t̄'ví ra kua'an
nda'a n̄vi
na táku ñoo Corinto**

*TaPablo t̄'ví ra to'on ña chin-
deé ra
n̄vi na kándixa Jesucristo na táku
ñoo Corinto*

¹ Yi'i, taPablo, kúu t̄a
taapóstol ta kisa chiño ñoo
Jesucristo, chi saá Ndios kana ra
yi'i ta sakuiso chiño ra yi'i. Ta t̄a i
tutu yó'o xí'in ñani yó taSóstenes,
² ta t̄'ví ndi ña xaá ña nda'a
ndó'ó, n̄vi na kándixa Jesucristo
na táku ñoo Corinto. Ndó'ó kúu
ndó n̄vi na ndii ñoo Ndios chi ñii
yóo ndó xí'in Jesucristo, ta Ndios
kana ra ndó'ó ña sandakoo ndó
ña on vá'a ta taxi xí'in m̄i ndó
ña kutaku ndii ndó ñoo ra. Ta
ñii k̄'va saá xa kana Ndios inka
n̄vi na kándixa Jesucristo, na
k̄xi ndi'i saá xiiña, ña sandakoo
na ña on vá'a ta kutaku ndii na
ñoo ra. N̄vi yó'o kúu n̄vi na xa
ndukú ñoo Jesucristo ña sakaku ra
na, ta Jesucristo kúu T̄a taKá'no
ñoo nayó'o ta ñii k̄'va saá kúu
ra T̄a taKá'no ñoo m̄i yó. ³ Ta
Ndios Yivá yó xí'in Jesucristo T̄a
taKá'no ñoo yó, iná taxi ra ña koo
ñava'a ini ndó! Ta, iná ke'é ra
ñava'a xí'in ndó!

*To'on yó'o ká'an ndi n̄vi na
kándixa Jesucristo na táku ñoo
Corinto xa nak̄i'in na kua'a ní ndee
va'a ña san̄'i Ndios na*

⁴ Ndi'i saá k̄vi táxi ña táxa'vi
ña'a nda'a Ndios xa'a ndó. Saá
chi Ndios, xa'a ña kúu ra t̄a ta
va'a ní ini, xa san̄'i ra kua'a ní
ñava'a nda'a ndó'ó, chi ndó'ó kúu
n̄vi na kándixa Jesucristo ta táku
ndó ini ra. ⁵ Ta xa'a ña táku ndó
ini Jesucristo, Ndios san̄'i ra kua'a

ní ndee va'a nda'a ndó xa'a ña
kúchiño ndó ndato'on ndó to'on
ra xí'in n̄vi, ta san̄'i ra ñandíchi
ra kunakaá ña s̄ini ndó xa'a ña
va'a kundaá ini ndó ñandaá. ⁶ Saá
chi ndixa ndino'o kándixa ndó
to'on va'a ña ndato'on ndi xí'in
ndó xa'a Jesucristo. ⁷ Ta xa'a
ñayó'o, on vása kúman̄i ñoo ndó
nda ñii ndee va'a ña káku ñoo
Níma Ndios, chi Ndios xa san̄'i
ra ndó'ó ndi'i ñoo ndee va'a yó'o.
Ta vitin táku ndó ndati ndó ña
nat̄ivi Jesucristo ñoo yó k̄vi ndikó
ra ñoyívi yó'o. ⁸ Ndixa ñii ñii
k̄vi Ndios taxi ra ndee nda'a ndó
xa'a ña kútu kundik̄on ndó yichi
Jesucristo, ta nda ñii k̄vi on san-
dakoo ndó yichi ra. Ta chindeé ra
ndó'ó ña kutaku ndó saá, t̄anda
ña t̄onda k̄vi sondí'i, k̄vi ndikó
Jesucristo ñoyívi yó'o. Ta saá k̄vi
yó'o kuita ndii ndó ñoo ra. ⁹ Ndixa
Ndios ke'é ra saá, chi t̄a t̄anda
kúu Ndios, ta kisa ndivi ra ndi'i
to'on ña k̄ndoo ra xí'in n̄vi. Ta
m̄i Ndios yó'o kúu t̄a t̄a kana
ndó'ó ña ñii koo ndó xí'in Sa'ya
ra Jesucristo T̄a taKá'no ñoo yó.

*To'on yó'o ká'an ña
ndi on vá'a ta'vi tá'an n̄vi na
kándixa Jesucristo*

¹⁰ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in
nák̄i'va yó, xáku ndá'vi ñoo ndó
xí'in ndaȳi k̄vi Jesucristo, T̄a
taKá'no ñoo yó, ña ñii yu'ú koo
ndó ta on ta'vi tá'an ndó. Ñii
va'a koo ndi'i ndó xí'in tá'an ndó,
ndat̄an yóo ñii n̄vi xí'in m̄i ña.
Ta va'a ñii koo ña xani s̄ini ndó
xa'a ñandaá, ta ñii koo níma ndi'i
ndó. ¹¹ Nañani yó xí'in nák̄i'va yó,
ndato'on̄i saá xí'in ndó'ó, chi sava
n̄vi na k̄xi ve'e náCloé, k̄ixaá na
ñoo, ta ndato'on na xí'in̄i ndi on
vása va'a náta'an ndó, chi náa ní
ndó xí'in tá'an ndó. ¹² Sava ndó'ó
káchi ndó saá: "Ndi'i ndik̄on ndi
taPablo." Ta inka ndó'ó káchi ndó
saá: "Ndi'i ndik̄on ndi taApolos",
ta inka ka ndó'ó káchi ndó saá:
"Ndi'i ndik̄on ndi taPedro", ta

inkā ká ndó'ó káchí ndó saá: “Ndí'í ndíkōn ndí Cristo.”* Saá ká'ān ndó, káchí n̄vi xá'a ndó ta ndátō'on na xí'in̄. ¹³ Ta vitin̄ yí'í ndákā tō'on̄ ndó'ó, káchí'í saá: ¿Án nātā'vī tá'an Cristo? ¿Án yí'í t̄Pablo kúu t̄a t̄ n̄xi'í nda'a tón cruz xá'a ndó? ¿Án xí'in ndayí k̄vī yí'í t̄Pablo ch̄ichi ndó'ó? Ó'on, ɔn s̄iví saá. ¹⁴ Táxi'í ña táxa'vī ña'á nda'a Ndios chí yí'í ɔn vása ní-sakuchuj̄ nd̄ ñii ndó'ó, ta ndasaá kuiti t̄Crispo xí'in t̄Gayo kúu na sakuchuj̄. ¹⁵ Saá va yóo, ɔn kōó n̄vi kúchiño ká'ān na ndí sakuchuj̄ na xí'in ndayí k̄vī m̄ij̄. ¹⁶ Saá tuku náká'ān̄ ndí sakuchuj̄ nave'e t̄Estéfan̄as, ta ɔn vása ká náká'ān̄ tá yóo ká n̄vī sakuchuj̄. ¹⁷ Saá chí ɔn s̄iví xá'a ña sakuchuj̄ n̄vi kúu xá'a ña t̄'vī Cristo yí'í, ta xá'a ña ká'ān ndoso'í tō'on v̄'a xá'a ra kúu ña t̄'vī ra yí'í. Ta ɔn s̄iví tō'on ña ndíchí ña káku s̄inj̄ n̄vi kúu tō'on ña ndátō'on̄ xí'in n̄vi xá'a ra. ɔn vása chíkaa'í ndee ña sanoo'í in̄ n̄vi xí'in tō'on ña ndíchí s̄inj̄ n̄vi, chí tá yí'í ke'é'í saá, níkúu, ta chíkaa'í n̄j̄o ndee ña n̄xi'í'í Cristo nda'a tón cruz xá'a kuachi n̄vi.

Jesucristo xí'in ña k̄isa ndivi m̄ij̄ ra saná'a ra n̄o yó ndi'i ndee Ndios, ta saná'a ra ndi'i ñandíchí Ndios

¹⁸ N̄vi na kuá'ān yich̄i n̄o ndi'i xá'a na, nayó'o xáni s̄inj̄ na ndí tō'on sána kúu tō'on ña ndátō'on xá'a Jesucristo ndí n̄xi'í'í ra nda'a tón cruz xá'a kuachi ndi'i n̄vi. Ta m̄ij̄ yó, na kúu n̄vi na sákaku Ndios ña ɔn ndi'i xá'a yó, ndixa kúnda'ā ini yó ndí tō'on yó'o ña ká'ān xá'a Jesucristo, kómí ña ndee Ndios. ¹⁹ Ñayó'o yóo yu'ú ña xí'in tō'on Ndios ña ñitaa na x̄ina'á n̄o káchí Ndios saá: K̄vī ña v̄axi, saná'a'í ndí ɔn vása ndáya'vī ña kúu ñandíchí s̄inj̄ n̄vi ñoyívi.

Ta chíkaa'í n̄j̄o'í ña x̄inj̄ tóni n̄vi na kúu na káchí ndí ndíchí ní s̄inj̄ m̄ij̄ na, saá káchí Ndios x̄ina'á.

²⁰ Saá kúnda'ā ini yó ndí ñandíchí n̄vi ñoyívi ɔn s̄iví ñii kúu ña xí'in ñandíchí ndino'o Ndios. Ta saá, ¿m̄ik̄ia yóo n̄vi na ndíchí ní ñoyívi yó'o?, ta, ¿m̄ik̄ia yóo n̄vi na t̄'va ní saná'a?, ta, ¿m̄ik̄ia yóo n̄vi na ndíchí ní ká'ān tō'on livi ña sanoo na ini inkā n̄vi? Saá chí Ndios káchí ra ndí ñandíchí ñoyívi yó'o kúu ñakí'vī kuiti n̄o ra. ²¹ Chí Ndios, t̄a kúu t̄a t̄ ndíchí ndino'o, ch̄indú'ū ra ndí n̄vi na ndíkōn yich̄i ñoyívi yó'o ɔn kúchiño kon̄i v̄'a na ra xí'in ñandíchí m̄ij̄ na. Ta saá xá'a ñava'a ní ini Ndios, kúsij̄ ini ra x̄inj̄ ñó'ó ra tō'on ra ña ká'ān ndoso ndi n̄o n̄vi, xá'a ña sakaku ra n̄vi na chíkaa'í s̄o'ó tō'on yó'o ta kándixa na Jesucristo. Saá ké'é Ndios, vará kuá'a ní n̄vi xáni s̄inj̄ na ndí tō'on kí'vī kúu tō'on yó'o xá'a Jesucristo.

²² Ta najudío, tá ɔn kōó seña ná'no ña naka'nda ini na koto na, ta ɔn x̄ijn̄ na kandixa na tō'on ña ndátō'on ndi. Ta nagriego, tá ɔn kon̄i s̄o'ó na tō'on ña xáni s̄inj̄ na kúu tō'on ndíchí ní, ta ɔn x̄ijn̄ na kandixa na tō'on ña ndátō'on ndi. ²³ Ta m̄ij̄ ndi, ká'ān ndoso ndi n̄o n̄vi ndí Jesucristo n̄xi'í'í ra nda'a tón cruz xá'a kuachi na. Ta tō'on ndátō'on ndi yó'o xá'a Jesucristo, ndátān̄ yóo yū n̄o káchí'í xá'a najudío, saá yóo ña. Ta n̄vi nagriego xáni s̄inj̄ na ndí tō'on ká'ān ndi yó'o xá'a Jesucristo kúu tō'on kí'vī. ²⁴ Ta saá ni, ndi'i n̄vi na kúu na n̄kaxin̄ Ndios kundikōn na ra, án n̄vi najudío kúu, án n̄vi na ɔn s̄iví najudío kúu, ndi'i nayó'o kúnda'ā ini na ndí Jesucristo kúu ra ndee Ndios, ta kúu ra ñandíchí ndino'o Ndios. ²⁵ Saá chí ña xáni s̄inj̄ n̄vi xá'a, káchí na kúu ñakí'vī ní ké'é Ndios, m̄ij̄ ñayó'o kúu ña

* 1:12 Tō'on “Cristo” kóni káchí ña: T̄a t̄a t̄'vī Ndios ña sakaku ra n̄vi.

ndíchí ní kà nọọ ñandíchí ñivi. Ta ña xáni sịni ñivi xà'a, káchí na kúu ña sáná'a ndí Ndios kúu ịa ịa vitá ní, mji ñavitá ní yó'o kúu ña ndeé ní kà nọọ ndeé ndi'i ñivi.

²⁶ Ndó'ó nañani yó xí'in náki'va yó, va'a naká'an ndó ndasaá ñixiyo ndó kivi nakana Ndios ndó'ó ña kundikon ndó yichi Jesucristo, chi lo'o ní ndó'ó xikuu ñivi na kánóo to'on xà'a ndí xikuu ndó ñivi na ndíchí sịni. Ta lo'o ní ndó'ó xikuu ñivi na xikomí ndeé ña xixa'nda chiño ndó nọọ kuá'a ní inkà ñivi, ta lo'o ní ndó'ó xikuu nave'e ñivi nakuiká ní. ²⁷ Ta Ndios nakaxin ra ndó'ó ta nakaxin ra ndi'i, vará ñivi ñoyivi yó'o xáni sịni na ndí kúu yó ñivi na kí'ví sịni kuiti. Ta Ndios ke'é ra saá xí'in yó xà'a ña sakuka'an ra nọọ ñivi na kúu na kómí ñandíchí ñoyivi yó'o. Ta Ndios nakaxin ra mji yó, vará ñivi ñoyivi yó'o xáni sịni na ndí kúu yó ñivi na on koó ndeé kómí ka'nda chiño. Ta Ndios ke'é ra saá xà'a ña sakuka'an ra nọọ ñivi na kómí ní ndeé ta xá'nda chiño na ñoyivi yó'o. ²⁸ Ta Ndios nakaxin ra mji yó, na ká'an ñivi xà'a ndí kúu yó ñivi ñino ní, na ndá lo'o on vása ndáya'ví. Ndios ke'é ra saá xà'a ña chikaa ñino ra ñivi na ká'an xà'a mji, ndí kúu na ñivi ná'no ní na ndáya'ví ní ñoyivi yó'o. Saá chi ña ndáya'ví ní nọọ ñivi ñoyivi yó'o, on sivi ña ndáya'ví ní nọọ Ndios kúu ña. ²⁹ Ñakán kía on koó ndá ñii ñivi na kúchiño kasa ká'no xí'in mji nọọ Ndios. ³⁰ Mji Ndios ke'é ra ñii ndu ndó xí'in Jesucristo ta táku ndó ini ra. Ta xà'a ñayó'o, Jesucristo kúu nọọ káku ñandíchí mji yó. Ta xà'a ña kisa ndivi Jesucristo, Ndios sanduu ra yó ñivi na ndii nọọ ra. Ta xà'a ña kándixa yó ra kúu yó ñivi nayi, na kisa chiño nọọ Ndios. Ta xà'a ña ñixi'i Jesucristo, Ndios sakaku ra mji yó nọọ ña ndi'i xà'a yó. ³¹ To'on yó'o ñii yóo yu'ú ña xí'in

to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ña káchí saá: "On vá'a kasa ká'no ñivi xí'in mji na. Ta va'a kasa ká'no ñivi Ndios xà'a ñava'a ké'é ra xí'in na", saá káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'á.

2

Ta Pablo ká'an ndoso ra xà'a ña ñixi'i Jesucristo nda'a tón cruz

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, kivi nọọ ñixaa ño ndó xà'a ña ká'an ndoso ño to'on Ndios nọọ ndó, ta on vása ní-ka'an ño to'on ña yo'vi ní kundaa ini ndó, ni on vása ní-ka'an ño to'on ña kómí ñandíchí sịni ñivi ñoyivi. ² Chi kivi ñixiyo ño xí'in ndó, ta chikaa ini ndí ñii laá kuu ña kani sịni xà'a ta ká'an ndoso ño ndó, ta ñii laá ñayó'o kúu Jesucristo, ịa ịa ñixi'i nda'a tón cruz. ³ Ta kivi ñixaa ño nakutá'an ndó ta xini so'ó ndó to'on ña ñika'an ndoso ño ndó, ta ndatán yóo ñii ịa ịa on vása kómí ndeé, saá ñixiyo, ịa ịa ñikisin ní xí'in ña ñyi'ví ini. ⁴ Ta on vása ní-chikaa ño ndeé ña sanoo ño ini ndó xí'in to'on ña kómí ñandíchí sịni ñivi kuiti. Saá chi kivi ñika'an ndoso ño to'on Ndios nọọ ndó, ta saná'a ndó'ó xí'in ndeé Níma Ndios, ta xí'in ñayó'o kundaa ini ndó ndí to'on ña ñika'an xí'in ndó kúu ñandaa. ⁵ Ta xà'a ñayó'o, ndó'ó kundaa ini ndó ndí ndeé Ndios kúu ña taxi ña kándixa ndó Jesucristo, ta on sivi xà'a to'on ndíchí sịni ñivi kúu ña kándixa ndó ra.

Níma Ndios sanativi ña ña chitóni Ndios kasa ndivi ra xà'a ñivi

⁶ Ta saá ni, ká'an ndi to'on ndíchí xí'in ñivi na xa ñitondaa xà'no yichi Jesucristo. Ta to'on ndíchí ña ká'an ndi xí'in nayó'o on sivi to'on ndíchí ñivi na ndikon yichi ñoyivi yó'o kúu ña, ni on sivi to'on ndíchí ñivi nachiño na xá'nda chiño nọọ ñivi ñoyivi yó'o kúu ña. Chi ñii kivi, ndi'i xà'a

ndee ñivi yó'o. ⁷ Ta mji ndj, ká'an ndj xa'a ñava'a chítónj Ndios, ña kúu ña kaku ñoq ñandichí mji ra kivi tá on ta'an ka kasa va'a ra ñoyívi, ta xikuu ñayó'o ña ñixiyo se'é ñoq ñivi ku'a ní kujya. Ta Ndios chítónj ra ñayó'o saá xa'a ña kutaku yó xí'in ra ñoq yóo ndi'i ñalivi ná'no ña yé'e. ⁸ Ta nda ñii ñivi na kúu nachíño na xá'nda chíño ñoq ñivi ñoyívi yó'o, on vása ní-kundaq ini na yu kúu ña chítónj Ndios. Saá chi tá ní kundaq ini na ñava'a chítónj Ndios, níkúu, ta saá on vása ní-katakaa ndaa na Taa taKá'no ñoq yó nda'a tón cruz, níkúu. Ta Taa taKá'no ñoq yó yó'o kúu Jesucristo, taa ta kómí ndi'i ndee va'a ña ná'no. ⁹ Ta to'on Ndios ña ñitaa na xina'a ñii yóo yu'ú ña xí'in ñayó'o, chi káchí ña saá:

Ndios kasa ndivi ra ñava'a ná'no xa'a ñivi na kí'vi ini xini ña'a.

Ta nda ñii ñivi on ta'an koto na ñava'a yó'o xí'in nduchú ñoq na,

ta nda ñii ñivi on ta'an konj so'o na xa'a ndi'i ñava'a yó'o.

Ta nda ñii ñivi on ta'an kani sinj na xa'a ñava'a ná'no yó'o,

saá káchí to'on Ndios. ¹⁰ Ta Ndios, xí'in Níma ra sanatívi ra ñava'a ná'no yó'o ñoq mji yó. Saá chi Níma Ndios ndixa xinj va'a ña ndi'i ña ñó'o ini Ndios, tãnda ña ñó'o se'é ní ka, Níma Ndios xinj va'a ña ndi'i ñayó'o.

¹¹ Nda ñii ñivi on vása kúchiño konj na ña xáni sinj inká ñivi. Ndasaa kuiti níma mji ñivi kúu ña xinj yu kúu ña xáni sinj na. Ta saá on koq nda ñii ñivi kúchiño konj na ña xáni sinj Ndios, chi ndasaa kuiti Níma Ndios xinj ña yu kúu ña xáni sinj Ndios. ¹² Ta vitin mji yó kúu ñivi na xa ñaki'in Níma Ndios, ta Níma Ndios yó'o on sivi níma ña xá'nda chíño ñoq yichí ñoyívi yó'o kúu ña. Ta xa'a ña táku Níma Ndios ini yó, kúchiño yó kundaq ini yó ñava'a

ña xa saní'i Ndios mji yó. ¹³ Kivi ndato'on ndi xí'in ñivi xa'a ñava'a yó'o, ta ká'an ndi to'on ña kaku ñoq Níma Ndios, ta on sivi kuiti to'on ndichí ña kaku sinj ñivi kúu ña ká'an ndi. Ta saá xí'in to'on ña kaku ñoq Níma Ndios ká'an ndi nándaxin ndi ñoq ñivi ñandaq xa'a yichí Ndios.

¹⁴ Nivi na on vása táku Níma Ndios ini, nayó'o on xjin na kandixa na to'on ña kaku ñoq Níma Ndios, chi xáni sinj na ndi ndasaa kuiti to'on kí'vi kúu ña. On vása kúchiño na kundaq ini na to'on ndaq xa'a yichí Ndios, chi ndasaa kuiti ñivi na táku Níma Ndios ini, nayó'o kúu na kúchiño kundaq ini to'on Ndios. ¹⁵ Ta mji yó ñivi na táku Níma Ndios ini, va'a kúchiño yó kundaq ini yó yu kúu ñava'a ñandaq. Ta ñivi na on vása táku Níma Ndios ini, nayó'o on vása kúchiño na kundaq ini na xa'a mji yó, ta on vása kúchiño na kasa nani na xí'in ñandaq xa'a chíño ké'é mji yó, ñivi na táku Níma Ndios ini. ¹⁶ Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'a káchí ña saá: "On koq nda ñii ñivi na kúchiño kundaq ini ña xáni sinj Ndios. Ni on koq nda ñii ñivi na ndichí sinj kúchiño na sana'a na Ndios", saá káchí to'on Ndios. Ta mji yó, xa'a ña táku Níma Ndios ini yó, kúu yó ñivi na xáni sinj ndatán xáni sinj Jesucristo.

3

To'on yó'o ká'an ña ndi taPablo xí'in taApolos kúu nataa na kisa ndivi chíño ña sakuiso chíño Ndios na

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ñivi na kándixa Jesucristo, kivi tá ñixiyoj xí'in ndó, on vása ní-kúchiño ndato'onj xí'in ndó ndatán ndato'onj xí'in ñivi na xa va'a xa'no yichí Jesucristo. Ta nda víka, xinj ñó'ój ña ndato'onj xí'in ndó ndatán ndato'onj xí'in ñivi na ndikon ka yichí ñoq ña on vá'a xá'nda chíño ñoq na.

Saá chi ndó'ó, ndatán yóo naváli na on ta'an kundaꝓ ini ndasaá kundikɔn na yichɪ Jesucristo, saá yóo ndó. ² Ta xa'a ñayó'o, xini ñó'ó ke'éj xí'in ndó ndatán ké'é ñii ña'a ñá kúu sí'í xí'in sa'ya ñá pá'á lo'o. Chi ñaña'a yó'o xini ñó'ó taxi ñá chichín sa'ya ñá, ta táxi ñá ñavitá kuxu sa'ya ñá, chi on ta'an kuchiño pá'á sa'ya ñá kuxu ña ña xixi nivi ná'no. Ta ndatán yóo ñapá'á lo'o yó'o saá yóo ndó'ó, chi nda vitin on ta'an kua'no ndó yichɪ Jesucristo. ³ Saá chi nda vitin ké'é ndó ndatán ké'é nivi na ndikɔn yichɪ noꝓ xá'nda chiño ña on vá'a. Ta saá kuíni ini ndó xini tá'an ndó, ta náa ndó xí'in tá'an ndó, ta on xini ndó va'a kutaku ndó xí'in tá'an ndó. Ta xí'in ña ké'é ndó saá, ké'é ndó ndatán ké'é nivi na ndikɔn yichɪ on vá'a ñoyívi, ta on vása táku ndó ndatán táku nivi na táku Níma Ndios ini. ⁴ Kivi sava ndó'ó ká'an ndó, káchí ndó saá: “Ndi'i ndikɔn ndi taPablo”, ta inka sava ndó'ó ká'an ndó, káchí ndó saá: “Ndi'i ndikɔn ndi taApolos”, ta to'on ká'an ndó yó'o, yóo ña ñii ki'va ndatán yóo to'on kuáchí ña ká'an nivi na on vása táku Níma Ndios ini.

⁵ Vivíi kani sijnɪ ndó, ¿yu kúu yi'i, taPablo? Ta vivíi kani sijnɪ ndó, ¿yu kúu taApolos? Chi taApolos xí'in yi'i, ndasaá kuiti nataa na kisa chiño noꝓ Ndios kúu ndi. Ta Ndios taxi ra ndee nda'a ovi ndi saá xa'a ña chindeé ndi ndó'ó ña kandixa ndó Jesucristo. Ta ñii ñii ndi kisa ndivi ndi chiño ndatán yóo ña sakuiso chiño Ndios ndi'i. ⁶ Ta yi'i, ndatán yóo ta ta ch'i'i ndikɪn ta ta noꝓ ño'o, saá ke'éj xí'in ndó, chi kúu i ta ta si'na ndato'on to'on va'a xa'a Jesucristo xí'in ndó. Ta taApolos, ndatán yóo ta ta xikosɔ ña xa ch'i'i, saá ke'é ra xí'in ndó, chi kúu ra ta ta va'a saná'a ndó'ó xa'a yichɪ Jesucristo. Ta

ñii laá Ndios kúu ta ta táxi ña kua'no ñata ta ch'i'i nivi noꝓ ño'o. ⁷ Ta xa'a ñayó'o, on vása ndáya'ví yu kúu ta ta ch'i'i ñata ta, ta ni on vása ndáya'ví yu kúu ta ta ta kósɔ ñayó'o. Saá chi ta ta ndixa ndáya'ví ní ka kúu ta ta táxi kua'no ña ch'i'i nivi. Ta saá ñii laá Ndios kúu ta ta ndixa ndáya'ví, chi mji Ndios kúu ra ta ta sákua'no nivi yichɪ Jesucristo. ⁸ Ta ta ta ch'i'i xí'in ta ta kósɔ, ñii káchí ndáya'ví ovi ta yó'o. Ta ñii ñii tayó'o naki'in ra ya'vi ra ndatán yóo chiño ña kisa chiño ra. ⁹ Ta taApolos xí'in yi'i kúu ndi nataa na kisa chiño noꝓ Ndios. Ta ndó'ó, ndatán yóo ño'o Ndios ña xa ch'i'i ndi noꝓ, saá yóo ndó.

Ta saá tuku ndó'ó, ndatán yóo ve'e Ndios, saá yóo ndó. ¹⁰ Ta xa'a ñava'a ini Ndios, taxi ra ndee ra nda'a j ña kúu j ndatán yóo ta ta ti'va kasa va'a ve'e yó'o. Ta saá va'a xa taanɪ yuu ña kukútu xa'a ve'e ra. Ta saá ndikɔn inka nataa chíso ka na yuu sata nama xa'a ve'e yó'o ña sakua'no na ve'e. Ta ñii ñii nivi na kisa chiño xa'a ña kuvá'a ve'e Ndios yó'o xini ñó'ó vivíi koto na ndasaá kisa chiño na xa'a ña vivíi kuvá'a ve'e ra. ¹¹ Ta xini ñó'ó kundaꝓ ini yó ndi nda ñii nivi on kúchiño na nasama na xa'a ve'e Ndios ña xa nákaa kútu va'a, chi ndatán yóo xa'a ve'e Ndios saá yóo Jesucristo. ¹² Ta noꝓ yuu xa'a ve'e Ndios ña xa nákaa, ñii ñii nivi na ndikɔn kisa va'a ve'e yó'o xini ñó'ó vivíi nakaxin na yukú ña konj ñó'ó na ña kasa va'a na ve'e yó'o: án ka oro, án ka plata, án yuu livi ña yá'ví ní, án yiton, án yita yichí, án tón toyóo kuu ña konj ñó'ó na ña saxino na ve'e yó'o. ¹³ Saá chi, tá kixaa kivi sondí'í ñoyívi, ta xí'in ño'o ña xixi, Ndios koto ndoso ra chiño ñii ñii nivi na kisa va'a ve'e ra, ta saá nativi káxin ndasaá yóo chiño ña kisa ndivi na, án ñava'a kúu ña, án ña on vá'a

kúu ña. ¹⁴ Ta ñivi na kisa va'a ve'e ña kúu ña kúndeé ño ño'ó xixi ta on ndi'i xa'a ña, ta ñivi yó'o naki'in na ñava'a taxi Ndios nda'a na. ¹⁵ Ta ñivi na kisa va'a ve'e ña kúu ña on kúndeé, ta ndi'i xa'a ña ño ño'ó xixi, ta ñivi yó'o, vará ndi'i xa'a chiño ña kisa ndivi na, ta ndá mji na kuiti kuu na kaku, vará ndá salo'o ní kuiti tá koku na, ní kúu.

¹⁶ ¿An on vása kúndaá ini ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, ndí ndátán yóo ve'e Ndios saá yóo ndó?, chi Níma Ndios yóo ña táku ña ini ndó'ó. ¹⁷ Ta saá táná koo ñivi na sandi'i xa'a ve'e Ndios, ta Ndios sandi'i ra xa'a ñivi na ke'é saá. Chi ve'e Ndios kúu ñayij, ta mji ve'e Ndios yó'o kúu ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo.

¹⁸ On sandá'ví xí'in mji ndó, ta ndá víka, va'a ndukú ndó ñandíchi ndino'o Ndios. Tá yóo sava ndó'ó na xáni sijní ndí nandíchi ní kúu ndó, chi kómí ndó kuá'a ní ñandíchi ñoyivi yó'o, ta xíní ñó'ó kasa ñño xí'in mji ndó ña tondaá ndó kúndaá ini ndó ndí kúmanj ño ndó ñandíchi ndino'o Ndios. Tá ke'é ndó saá, ta Ndios taxi ra ñandíchi ndino'o ra nda'a ndó. ¹⁹ Chi ñandíchi ñivi ñoyivi yó'o kúu ñaki'ví, saá xáni sijní Ndios xa'a ña. Ta to'on Ndios ña ñitaa na xina'á káchí ña saá: "Ndios konj ñó'ó ra ñandíchi ñivi ñoyivi yó'o, xa'a ña sakoyo ra na ño ñandíchi mji na", saá káchí to'on Ndios. ²⁰ Saá tuku inká xiiña ño to'on Ndios ña ñitaa na xina'á káchí ña saá: "Ndios xíní ra ña xáni sijní ñivi na ndíchi ñoyivi yó'o, ta xíní ra ndí ña on vása ndáya'ví kúu ña", káchí to'on Ndios. ²¹ Ñakán kíá on vá'a kasa ká'no ñivi xí'in mji na xa'a ña xáni sijní na ndí taa ta ndíso xí'in na kúu ta ndíchi ka ño inká ñivi. Saá chi ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, ñii káchí xí'in ra xa kómí ndó ndi'i saá ño ñava'a Ndios. ²² Ta xa'a ña ñii

yóo ndó xí'in Jesucristo, ñii káchí xí'in ra kómí ndó ndi'i ña yóo ñoyivi. Ta saá yi'i ta Pablo, ta ñani yó ta Apolos, ta ñani yó ta Pedro, xa yóo ndí nda'a ndó. Ta saá tuku ñoyivi yó'o, ta ña táku ndó, ta ña kivi ndó, ta kivi vitin, ta kivi ña va'xi, ndi'i ñayó'o xa yóo ña nda'a ndó. ²³ Ta ndó'ó, yóo ndó nda'a Jesucristo, ta Jesucristo yóo ra nda'a Ndios.

4

To'on yó'o ká'an ndí naapóstol kúu ñivi na kisa chiño ño Jesucristo

¹ Ta saá kivi tá xáni sijní ndó xa'a yi'i ta xa'a ta Apolos, ta xíní ñó'ó kani sijní ndó ndí ndasaá kuiti kúu ndí nataa na kisa chiño ño Jesucristo, ta kúu ndí nataa na ndíso chiño xí'in ña nándaxin ndí ño ñivi ña ñixjyo se'é, ña kúu ña chitóni Ndios ndasaá sakaku ra ñivi ño ña on vá'a. ² Ta kúndaá ini yó ndí ñii ñii ñivi na ndíso chiño xí'in ña sakuiso chiño Ndios na, xíní ñó'ó kuu na ñivi nandaá na ndixa viví kisa ndivi chiño ña nataxi Ndios nda'a na. ³ Ta saá yi'i, ndá lo'o on vása ndí'i ini án ndó'ó án inká ñivi kasa nani ndó xa'a chiño kisa ndivi. Ta ni yi'i, on vása kasa nani xí'in mji xa'a chiño ña kisa ndivi. ⁴ Ta xáni sijní ndí xa va'a kisa ndivi chiño ña sakuiso chiño Jesucristo yi'i, ta vitin on vása yóo xa'a ña sandi'i ini. Ta saá ni, on vása kúndaá ini án ndixa on kóo ndá ñii kuachi ndíso ño Ndios, chi ñii laá Ndios kúu taa ta kómí ndáyí kasa nani ra xa'á jí xí'in ñandaá. ⁵ Ta saá ndó'ó, tá on ta'án kixaá kivi ña ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, ta on vá'a kasa nani ndó xa'a chiño ña ke'é ndá ñii ñivi. Saá chi kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, sanatívi ra ndi'i ña ñixjyo se'é, ta sanatívi ra ndi'i ña ñó'o se'é níma ñivi, ta sanatívi ra ndi'i ña xáni sijní na.

Ta saá Ndios kasa ká'no ra ñii ñii ñivi ndátan yoo chiño va'a kisa ndivi na.

⁶ Nañani yó xí'in náki'va yó, to'on yó'o kúu ña ndato'on i xí'in ndó xa'a ta Apolos ta xa'a yi'i, chi kóni i ña sakuá'a ndó ndasaá táku ndi. Ta saá kundaa ini ndó yu kúu ña kóni kachi to'on ndíchi ña káchí saá: "On chinóo yó noo to'on Ndios ña ñitaa na xina'a", káchí ña. Ta saá nda ñii ndó'o on kuña'a ní ini ndó xí'in ña kani sijní ndó ndí ñii ta ta ndiso chiño xí'in ndó kúu ta ndaya'ví ka noo inka ta ta ndiso chiño xí'in ndó. ⁷ ¿Ndachun xáni sijní ndó xa'a mji ndó ndí kúu ndó ñivi na va'a kundaa ini yu kúu ñivi na ndaya'ví ka noo inka ñivi? ¿An nda yóo ñii ñava'a kómí ndó tá on sivi Ndios kúu ta ta nataxi ña nda'a ndó? Nda lo'o, on vása saá. Chi ndi'i ña kómí ndó kúu ña san'i Ndios ndó'o. Ta saá, ¿ndachun kuña'a ní ini ndó ndátan kuña'a ini ñivi na xáni sijní ndí xa'a chiño ña kisa ndivi mji na kúu ña naki'in na ñava'a kómí na?

⁸ Chi ndó'o xáni sijní ndó ndí xa kómí ndó ndi'i ña kúsi ini ndó xini ndó, ta xáni sijní ndó ndí nakuíka ní kúu ndó chi kómí ndó ndi'i ndee va'a ña san'i Ndios nda'a ndó. Ta xáni sijní ndó ndí xa ndyu ndó ndátan yoo narey na xá'nda chiño, ta on vása xini ñó'o ka ña chindee ndi ndó'o, xáni sijní ndó. Ta saá ni, tá ndixa kuu ndó narey, ta ñava'a ní ví kuu ñayó'o noo ndi. Chi saá ñii káchí mji ndi ka'nda chiño ndi xí'in ndó vitin, níkuu. ⁹ Ta xáni sijní ndí Ndios taxi ra ndí mji ndi naapótol kúu ndi ñivi na ñino ní ka noo ndi'i ñivi. Saá chi ndátan yóo ñivi na ndaño'o noo na káni tá'an xí'in na, ta xini ñó'o kivi na, saá yóo ndi. Ta ku'a ní ñivi ta ku'a ní naangel, xito na ña xó'vi ndi saá.

¹⁰ Ta xa'a ña ndino'o ini ndi kisa chiño ndi noo Jesucristo, ñivi na ndíkõn yichí ñoyívi xáni sijní na

ndí ñivi na kí'vi sijní kúu ndi. Ta ndó'o, vará Jesucristo kúu ta ta taxi ku'a ndee va'a nda'a ndó, ta xáni sijní ndó ndí mji ndó kúu ndó ñivi na ndíchi ní sijní, ñivi na xini va'a ní. Ta xáni sijní ndó ndí mji ndó kúu ñivi na ná'no ní ndee kómí, vará mji ndi kúu ñivi na lo'o ní ndee kómí. Ta vará ku'a ní ñivi kisa to'o na ndó'o, ta ñivi yó'o xaa noo na xini na ndi'i. ¹¹ Ta mji ndi, nda vitin xí'i ní ndi soko, yichí ní ndi takuii, ta kumani ní tikoto kundixin ndi. Ta ku'a ní yichí ñivi saxo'vi ní na ndi'i nda káni na ndi'i, ta ni on koó ve'e ndi noo kutaku ndi. ¹² Ta saá ni, ndee ní xí'in nda'a ndi kisa chiño ndi, tãnda kúnaa ní ndi noo chiño yó'o. Ta tá yóo ñivi na sãtãvi chi'ña ndi'i, ta ndakuijn ndi kã'an ndi xí'in nayó'o, káchí ndi saá: "Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in ndó." Ta tá saxo'vi ní ñivi mji ndi xa'a ña ndíkõn ndi Jesucristo, ta xí'in ña kã'no ini ndi kúndeé ndi xí'in ndi'i ña on vá'a yó'o. ¹³ Tá kã'an ñivi to'on on vá'a xa'a ndi, ta mji ndi, xí'in to'on to'o kã'an ndi xí'in nayó'o. Ta saá ni, ndátan ke'é ñivi xí'in mji'i ña nda lo'o on vása ndaya'ví, saá ke'é ñivi ñoyívi xí'in ndi nda kivi vitin.

¹⁴ On sivi xa'a ña sakuka'an i noo ndó kúu ña ñitaa i to'on yó'o. Ta ndátan ndato'on ñii ta xí'in sa'ya ra na kí'vi ní ini ra xini ra, saá ndato'on i xí'in ndó vitin. ¹⁵ Saá chi yi'i, yoo i ndátan yóo yivá ndó'o, ñivi na kãndixa Jesucristo, chi xikuu i tãnoo ñika'an ndoso to'on ñava'a xa'a Jesucristo xí'in ndó. Ta vará nda ná koo uxu mil ñivi na va'a sãná'a ndó'o to'on xa'a yichí Jesucristo, ta ndixa ñii laa yi'i yoo i ndátan yóo yivá ndó. ¹⁶ Ta xa'a ñayó'o, xaku ndá'ví noo ndó ndí ná kutaku ndó ndátan táku i yichí Jesucristo.

¹⁷ Ta xa'a ña chindee ra ndó'o ña ke'é ndó saá, xa tã'ví ñani yó ta Timoteo xa'a ra noo ndó. Ta ndátan yóo sa'ya i ta kí'vi ini i

xínij, saá yóo tãTimoteo yó'o. Ta kúu ra tãa tã ndã lo'o on vása sándakoo vivíi ndíkõn yichij Jesucristo ñii káchí xí'in yij. Ta tãTimoteo yó'o ndatõ'on ra xí'in ndó ña sanaká'án ra ndó'ó ndasaá ndíkõnij yichij Jesucristo, ta saná'a ra ndó'ó mji to'on ña saná'aj ndi'i nivi na kándixa Jesucristo, na nákutá'an ñii ñoo. ¹⁸ Ta sava ndó'ó xa kúñã'a ní ini ndó, chi xáni sjinj ndó ndí ndasaá mji ndó xa kixá'á ndó xá'nda chiño ndó, ta ndã ñii kijvi on xaã kaj kotoj ndó'ó, saá xáni sjinj ndó. ¹⁹ Ta saá ni, tá kóni Ndios, ta yachij ní xaãj kotoj ndó'ó. Tá kijvi xaãj noo ndó, ta va'a saá kotoj yu kúu sava ndó'ó na kúu na kúñã'a ní ini. Ta kijvi saá kundãã ini án ndixa nivi yó'o kómí na ndee Ndios, án ndasaá kuiti ká'an na to'on vichij ña káku sjinj mji na. ²⁰ Chi ña táku nivi xí'in ndee Ndios, ñayó'o kúu ña kisa ndãã ndí ndíkõn na yichij noo xá'nda chiño Ndios. Ta tá ndasaá kuiti ká'an na to'on livi, ta ñayó'o on vása kisa ndãã ña án ndixa kúu na nivi na ndíkõn yichij noo xá'nda chiño Ndios. ²¹ Ta vitin, ¿yukia kóni ndó ke'éj xí'in ndó? ¿Án xaãj noo ndó xa'a ña saxo'vij ndó'ó? ¿Án xaãj noo ndó xí'in ña kí'vi ini xínij ndó'ó, ta xí'in ña ká'no ini?

5

TãPablo ká'ãn ra xa'a ña kini ní ké'é ñii tãa tã kándixa Jesucristo

¹ Ndi'i nivi xa xínij na xa'a ña kini ní ké'é ñii tãa tã nákutá'an xí'in ndó'ó na kándixa Jesucristo. Ña kini ké'é ra yó'o kúu ña yóo ra kí'vi ra xí'in ñási'í yivá ra. Ña on vá'a ká'no ní kúu ñayó'o, tãndã nivi na on vása kisa to'ó Ndios on vása ké'é na saá. ² Ta vará xínij ndó yóo ñii ña on vá'a yó'o, ¿ndãchun ndó'ó kúu ndó nivi na kúñã'a ini? Ta, ¿ndãchun on vása kúchuchú ini ndó xínij ndó ña on vá'a ké'é tãa yó'o? ¿Ndãchun on

vása tava ndó ra ko'on ra ke'e ña on kutá'an ka ra xí'in ndó? ³ Vará on koó yij yóoj xí'in ndó vitin, ta saá ni, ñó'o ní ini xã'a ndó ndi'i saá kijvi. Ta saá ndatán tãa tã yóo xí'in ndó, saá yóoj, ta xa kisa nani xã'a kuachi ña njiki'vi tayó'o. ⁴ Ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, kijvi nákutá'an ndó xí'in ndayí kijvi Jesucristo, ta yij ndatán yóo tãa tã ñíndichi xí'in ndó saá yóoj, chi yóo níma j xí'in ndó. Ta ndee Jesucristo yóo ña xí'in ndó noo nákutá'an ndó. ⁵ Ta kijvi nákutá'an ndi'i ndó saá ña kasa nani ndó xa'a tãa tã njiki'vi kuachi ká'no yó'o, ta xínij ñó'ó taxi ndó ra nda'a níma ndiva'a ká'no Satanás xa'a ña saxo'vij ña'a ra. Ta saá vará xo'vij yiki koñu ra, ta níma ra ka ku ña kijvi Jesucristo ndikó ra ñoyivi yó'o.

⁶ Ta vitin on koó xa'a ña kúu ndó nivi na ñã'a ní ini. ¿Án on vása kundãã ini ndó xa'a to'on ndichij ña xa xínij yó, ña káchí saá?: “Vará lo'o kuiti kúu levadura yiyá, ta kómí ña ndee kasa chiño ña xí'in ñii ko'ndo ká'no yuxã ña sanaño ña'a ña”, saá káchí to'on ña xa xínij yó. ⁷ Ta ndatán yóo levadura yiyá ña yatá, saá yóo ña on vá'a ké'é ndó. Ta ndó'ó xínij ñó'ó tava ndó ndi'i ña on vá'a yóo xí'in ndó. Ta saá nduu ndó ndatán yóo yuxã xaã ña va'a ní, ña on vása kómí ndã lo'o levadura yiyá. Saá chi Jesucristo xa njiko xí'in mji ra ña njixij ra xa'a kuachi yó. Ta ndatán yóo tándikachi tí sóko mji yó na kúu najudío noo viko Pascua xa'a ña náká'án yó ndasaá Ndios sakaku ra naxij síkuá yó, saá yóo Jesucristo tãa tã njiko xí'in mji xa'a ña sakaku ra ndi'i mji yó noo ña on vá'a. ⁸ Saá vivíi ná sakana yó viko Pascua ña náká'án yó xa'a ña njixij Jesucristo, ta viko yó'o ná kuxu yó sija va'a ña on koó levadura yiyá

kómí. Chi ñalevadura yiyá ña yata sáná'a ña xa'á ndi'i noo ña on vá'a ña ñixyo ini yó. Ta xini ñó'ó sandakoo yó ndi'i ña on vá'a yó'o, ta saá nduu yó ñivi na ndaa, na ndino'o ini.

⁹ Kivi ñya'a xa ñitaa ñii tutu ña ti'vii ñixaa nda'a ndó. Ta noo tutu yó'o ndato'onj xi'in ndó ndi on vá'a kutá'an ndó xi'in nataa na kí'vi kuachi xi'in náña'a ná on sivi nási'i na kúu, ni on vá'a kutá'an ndó xi'in náña'a ná kí'vi kuachi xi'in nataa na on sivi yij ná kúu. ¹⁰ Ta to'on yó'o ña xa ñitaa ñixaa nda'a ndó, on vása ní-ka'anj xi'in ndó ña kuxiká va'a ndó noo ñivi na on vása kándixa Jesucristo, na kúu ñivi na ndikon yichj ña on vá'a ñoyivi yó'o. Chi ku'á ní ñivi yó'o xíka na kí'vi na kuachi xi'in náña'a án xi'in nataa, ta ku'á ní ñivi yó'o kútoo ní na nakaya na ví'i ní ñakuiká, ku'á ní ñivi yó'o kúu nakuí'ná, ta ku'á ní ñivi yó'o kisa to'ó na ñaidolo án ñaimagen, ña kúu ndios vatá. Ta on vása kóni kachij ndi nda lo'o on kutá'an ndó xi'in ñivi on vá'a ñoyivi yó'o. Saá chi xa'á ña on kutá'an ndó xi'in ñivi yó'o, konj ñó'ó ña kee ndó ñoyivi yó'o, ní kúu. ¹¹ Ta xi'in tutu ña ñitaa ta ti'vii ñixaa ña nda'a ndó, ndato'onj xi'in ndó ndi on vá'a kutá'an ndó xi'in ñivi na káchí xa'á mji, ndi kúu na ñivi na ndikon yichj Jesucristo, ta saá ni, táku na kí'vi na kuachi xi'in náña'a ná on sivi nási'i na kúu, án kí'vi na kuachi xi'in nataa na on sivi yij ná kúu. Ta ñii ki'va saá on vá'a kutá'an ndó xi'in ñivi na káchí ndi kándixa na Jesucristo, ta kútoo ní na nakaya na ku'á ní ñakuiká, án ñivi na kisa to'ó ñaidolo án ñaimagen ña kúu ndios vatá, án ñivi na ká'an to'on vatá xa'á inká ñivi, án ñivi na xí'i ní, án kúu na ñivi na kisa kuí'ná. Ndó'ó, xini ñó'ó ndó kuxiká ndó noo ñivi na táku ké'é ña on vá'a yó'o, vará káchí na kúu na ñivi

na kándixa Jesucristo. Ta ni on kuxu ndó xi'in ñivi yó'o. ¹² On sivi chiño noo yij kúu ña kasa nani xa'á kuachi ñivi na ndikon yichj ñoyivi yó'o, tá on ta'an kándixa na Jesucristo. Ta saá ni, ndó'ó na kúu ñivi na xa kándixa Jesucristo, chiño noo ndó kúu ña kasa nani ndó xa'á kuachi ñivi na nákutá'an xi'in ndó. ¹³ Mji Ndios kúu ta kasa nani xa'á kuachi ñivi na on vása kándixa Jesucristo. Ta ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, chiño noo ndó'ó kúu ña tava ndó ta ta ké'é ñakini, chi kí'vi ra xi'in ñási'i yivá ra, ta on taxi ndó ña nakutá'an ka ra xi'in ndó.

6

Ñivi na kándixa Jesucristo on vá'a taxi na kuachi xa'á tá'an na noo nachiño na on vása kándixa Jesucristo

¹ Ta ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo, tá yóo ñii ndó'ó kómí ndó ñii kuachi yo'vi xi'in inká tá'an ndó, ¿án va'a ko'on ndó taxi ndó kuachi yó'o nda'a nachiño na on vása kándixa Jesucristo xa'á ña kasa nani na kuachi ndó? On vá'a saá, chi va'a ka ko'on ndó noo ñivi na kándixa Jesucristo ña kasa nani na xa'á kuachi ndó. ² ¿Án on vása kúnda'á ini ndó ndi ñii kivi ña vaxi ndi'i mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo kasa nani yó xa'á ndi'i ñivi ñoyivi yó'o? Ta saá, ¿ndachun xáni sinj ndó ndi on vása kúchiño ndó kasa nani ndó xa'á kuachi válí ña yóo xi'in mji ndó vitin? ³ ¿Án on vása kúnda'á ini ndó ndi ñii kivi ña vaxi kasa nani ndó xa'á naángel ñoyivi ñino? Tá kasa nani ndó xa'á naángel kivi saá, ta ndixa kúchiño ndó kasa nani ndó xa'á kuachi ñivi ñoyivi yó'o. ⁴ Ta saá vitin, ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo, tá yóo kuachi xi'in tá'an ndó, ta, ¿ndachun táxi ndó kuachi yó'o nda'a najuez na kúu ñivi na

on vása kánóo va'a to'on xa'a noo ndó'ó na kándixa Jesucristo? ⁵ Ká'anj saá xí'in ndó xa'a ña sakuka'anj noo ndó. ¿An on koó nda ñii ndó'ó na kándixa Jesucristo, na kómí ñandíchi sijní ña taxi Ndios nda'a ndó, ña kúchiño ndó kasa nani ndó xa'a kuachi ña yóo xí'in ndó? ⁶ On vása va'a ké'é ndó, chí sava ndó'ó káni tá'an ndó xí'in tá'an ndó, ta taxi ndó kuachi xa'a tá'an ndó noo najuez na kúu njivi na on vása kándixa Jesucristo.

⁷ Ta ña káni tá'an ndó xí'in tá'an ndó, kuachi yó'o sáná'a ña ndi kúu ndó njivi na on ta'an tondaa kua'no yichí Jesucristo. Tá yóo natá'an ndó na ké'é ña on vá'a xí'in ndó, ta ndó'ó va'a ná kundedé ini ndó noo njivi na ké'é saá, ta on ko'on ndó taxi ndó kuachi xa'a na noo nachíño ñoyívi yó'o. Tá natá'an ndó sándá'ví na ndó'ó, ta va'a ná kundedé ini ndó noo ñayó'o, ta on ko'on ndó taxi ndó kuachi xa'a njivi yó'o. ⁸ Ta ndó'ó on vása ké'é ndó saá. Ta nda víka, mji ndó kúu na ké'é ña on vá'a xí'in natá'an ndó ta sándá'ví ndó na, vará kúu na nañani yó xí'in náki'va yó, na ñii káchí kándixa Jesucristo xí'in ndó.

⁹ ¿An on vása kúndaq ini ndó ndí Ndios on taxi ra ndí njivi na on vá'a kivi na ñoyívi njino ña ka'nda chiño na xí'in ra? Ta nda lo'o on sandá'ví xí'in mji ndó, chí njivi na táku ké'é ña on vá'a, nayó'o on vása kivi na ñoyívi njino ña ka'nda chiño na xí'in Ndios. Njivi on vá'a yó'o kúu nataa na kivi kuachi xí'in náña'a ná on sivi nási'í na kúu, ta náña'a ná kivi kuachi xí'in nataa na on sivi yij ná kúu, ta njivi na kisa to'ó ñaidolo án ñaimagen, ña kúu ndios vatá, ta nataa na kivi kuachi xí'in inká nataa, ta náña'a ná kivi kuachi xí'in inká náña'a, ¹⁰ ta njivi na kisa ku'ná ña kómí inká njivi, ta njivi na kútoo ní nakaya ku'a ní ñakuíká, ta njivi na xí'í ní, ta njivi

na ká'an to'on vatá xa'a inká njivi, ta njivi na sándá'ví inká njivi. Ndi'í njivi na táku ké'é ña on vá'a yó'o, nayó'o on kivi na ka'nda chiño na xí'in Ndios ñoyívi njino. ¹¹ Tá'an si'na ña on ta'an kándixa ndó Jesucristo, sava ndó'ó xikuu ndó njivi xitaku ke'é ña on vá'a yó'o. Ta vitin njivi na ndii kúu ndó noo Ndios, chí Jesucristo xa nakata ra kuachi ndó, ta xí'in ndee Jesucristo Ta taKá'no noo yó, ta xí'in ndee Nima Ndios, nduu ndó njivi na ndii, ta va'a nákutá'an ndó xí'in Ndios vitin.

To'on yó'o ká'an

va'a ná kasa ká'no yó Ndios xí'in ndi'í nima yó

¹² Sava ndó'ó káchí ndó saá: "Xa'a ña táku ndíka yó yichí Jesucristo vitin, kómí yó ndayí ke'é yó ndi'í saá noo ña káchí ini yó", saá káchí ndó. Ta xini ñó'ó kúndaq ini ndó ndí on sivi ndi'í ña káchí ini ndó ke'é ndó kúu ña chindeé mji ndó. Tá ndixa Jesucristo kúu ta ta xa'nda chiño noo ndó, ta saá on taxi ndó inká ña ka'nda chiño noo ndó. ¹³ Ta saá ni, sava ndó'ó ndakuijn ndó, kachí ndó saá: "Ndios kisa va'a ra ñaxixi xa'a ña kuxu yó ña nda xaa ini yó, ta tixin yó kuvá'a ña xa'a ña ko'on ña xixi yó", saá ndakuijn ndó. Vará ñandixa ndato'on to'on yó'o, ta ndó'ó xini ñó'ó kúndaq ini ndó ndí on kundedé ña xixi yó ni on kundedé tixin yó koo ña ndi'í saá kivi, chí yóo kivi ña chitóni Ndios sandi'í ra xa'a ndiovi ñayó'o. Ta vitin xini ñó'ó kúndaq ini ndó ndí on sivi xa'a ña kivi yó kuachi xí'in inká náña'a án xí'in inká nataa kúu ña kisa va'a Ndios yiki koñu yó. Nda víka, Ndios kisa va'a ra yiki koñu yó xa'a ña kasa chiño yó noo Jesucristo. Ta Jesucristo kúu ta taKá'no noo yiki koñu yó ta ndini ra xini ra ña. ¹⁴ Ta ndátan Ndios xí'in ndee ra sanataku ra Jesucristo, saá xí'in

ndeę ra sanatakũ ra mji yó ñii kivi
ña vaxi.

15 ¿Án ọn vása kúndaę ini ndó ndí ñii ñii ndó'ó kúu ndó ñii xiiña yiki koñu Jesucristo? Ta xą'a ñayó'o, ¿án xáni sijnj ndó ndí ñava'a kúu ña taxi ndó yiki koñu ndó ña nakutá'an ña xí'in yiki koñu ñii ña'a ña síkó xí'in mji nda'a nataa? Nda lo'o ọn vá'a saá, chi yiki koñu ñii ñii yó kúu ña ñii xiiña yiki koñu Jesucristo. 16 ¿Án ọn vása kúndaę ini ndó táná nakutá'an yiki koñu ndó xí'in yiki koñu ñii ña'a ña síkó xí'in mji, ta ña nakutá'an ọvi ndó saá nduu ndó ñii yiki koñu kuiti? Chi to'on Ndios ña nıtaa na xına'á káchí ña saá xą'a ąa xí'in ñásí'í ra: “Na ọvi nıvi yó'o nduu ñii nıvi”, saá káchí to'on Ndios. 17 Ta saá ni, mji yó nıvi na kándixa Jesucristo, ñii yóo yó táku yó ini ra, ta mji ra yóo ra táku ra ini yó.

18 Ta ndó'ó, xini ñó'ó kuxiká ndó ọọ yóo ña chında'á ndó'ó nakava ndó kivi ndó kuąchi xí'in náña'a ná ọn sivi násí'í ndó kúu, án xí'in nataa na ọn sivi yij ndó kúu, chi ña ké'é ndó saá kúu ña ké'é ndó ña ọn vá'a xí'in yiki koñu mji ndó. Ta ndi'i ọọ inka ña ọn vá'a ké'é nıvi, ọn vása ké'é na ñayó'o xí'in yiki koñu mji na. 19 ¿Án ọn vása kúndaę ini ndó ndí yiki koñu ndó kúu ve'e ño'o ọọ táku Nímą Ndios?, chi Ndios ąaxi ra Nímą ra ña táku ña ini ndó. Ta vitin yiki koñu ndó ọn sivi ndasaá kuiti kuenda mji ndó kúu ña, 20 chi yá'ví ní ąa'vi Ndios xą'a ndó'ó, chi xí'in nji Jesucristo ąa'vi ra xą'a ndó'ó. Ta saá kuenda mji Ndios kúu yiki koñu ndó, ta ñii kiva saá kuenda ra kúu nímą ndó. Ta xą'a ñayó'o, ndi'i ña kisa ndivi ndó xí'in yiki koñu ndó, ta ndi'i ña xáni ini ndó xí'in nímą ndó, xí'in ndi'i ñayó'o xini ñó'ó kasa to'ó ndó Ndios.

7

To'on yó'o ká'an
taPablo ndátọ'on ra xí'in nıvi na xa
tonda'a

1 Xa kixaa tutu ña nıtaa ndó ta tı'vi ndó ọọ, ta vitin ndakuijnı, ndato'onı xí'in ndó xą'a ndi'i ña ndáka to'on ndó yij ọọ tutu yó'o. Ta saá ndakuijnı káchij ndí ñava'a ní kúu ña ndí nataa ọn tonda'a na xí'in náña'a. 2 Ta saá ni, xini ndí kuą'a ní nataa na yóo xí'in ndó kivi na kuąchi xí'in náña'a ná ọn sivi násí'í na kúu, ta kuą'a ní náña'a kivi ná kuąchi xí'in nataa na ọn sivi yij ná kúu, ta xą'a ña yóo ña chında'á ndó'ó kivi ndó kuąchi yó'o, va'a ñii ñii ąa ná kukomı ra ñásí'í mji ra, ta va'a ñii ñii ña'a ná kukomı ña yij mji ñá. 3 Ta ąa ąa tonda'a xini ñó'ó kasa ndivi ra chiño ọọ ra ña kúu ña taxi xí'in mji ra nda'a ñásí'í ra, ta ñii kiva saá, ña'a ña tonda'a xini ñó'ó kasa ndivi ña chiño ọọ ñá, ña kúu ña taxi xí'in mji ña nda'a yij ñá. 4 Nda ñii nıvi na tonda'a ọn vása kómı na ndayı ña xá'nda chiño mató'ón mji na ọọ yiki koñu mji na. Saá chi ñásí'í ąa xa ąaxi ña ndayı nda'a yij ña ña xá'nda chiño ra ọọ yiki koñu ñá. Ta ñii kiva saá yij ña'a xa ąaxi ra ndayı nda'a ñásí'í ra ña xá'nda chiño ña ọọ yiki koñu ra. 5 Ta saá ọn vá'a ąa nakasi xí'in mji ra ña ọn taxi ra yiki koñu ra nda'a ñásí'í ra. Ta ñii kiva saá, ọn vá'a ña'a nakasi xí'in mji ñá ña ọn taxi ña yiki koñu ña nda'a yij ñá. Ta saá ni, yóo ndayı ña nakasi xí'in mji na lo'o kuiti kivi xą'a ña taxi xí'in mji na ña ka'an na xí'in Ndios. Ta ąa xí'in ñásí'í ra xini ñó'ó si'na koo yu'ú na xą'a ña ké'é na saá. Ta ọn vá'a nakasi xí'in mji na kuą'a ní kivi, chi yıyo ní ọn kuchiño na nasita xí'in mji na, ta nímą ndiva'a ká'no chında'á ña na kivi na kuąchi xí'in inka ąa án xí'in inka ña'a.

6 Tɔ'on yó'o kúu kuiti tɔ'on ña ndátɔ'on yí'j xí'in ndó, ta ɔn sɔví tɔ'on ña xá'nda chiño ɔn ɔn kúu ña. 7 Kunakaɔ ní ka ñasɔj inɔj tá ndi'i nataɔa kukomí na ndee ña ka'nda chiño na ɔn yíkí koñu na ña ɔn tonda'a na, ta kindoɔ na kuu na nɔvi na kutaku mató'ón, ndatán táku yí'j. Ta ndixa ɔn vása kúchiño ndi'i nɔvi kutaku na saá, chi ɔn sɔví ñii ɔn ɔn ndee ña va'a saní'i Ndios nda'a nɔvi. Sava nɔvi kómí na ñii ɔn ndee, ta inka nɔvi kómí na inka ɔn ndee ña saní'i Ndios na.

8 Vitin ndátɔ'onɔj xí'in ndó'ó, nɔvi na kúu nakuáan na ɔn ta'an tonda'a, ta xí'in ndó'ó, naña'a ná nɔxi'j yí. Xáni sɔnɔj ndí va'a ɔn tonda'a ndó, ta va'a ka ná kindoɔ mató'ón ndó ndatán yóo yí'j. 9 Ta saá ni, tá xito ndó ndí ɔn kúchiño ndó nasita xí'in mɔj ndó, ta saá va'a ka ná tonda'a ndó. Va'a ka ná tonda'a ta ɔn ndee ní kútoo ra kóni ra ña'a, ta ñii kɔ'va saá va'a ka ná tonda'a ña'a ɔn ndee ní kútoo ña kóni ña ta.

10 Ta ndó'ó, nɔvi na kúu na xa tonda'a, ndátɔ'onɔj xí'in ndó tɔ'on ña xá'nda chiño Ndios, ña káchí saá: "Nda ñii ña'a ɔn vása va'a sandakoo ña yí ña." 11 Ta saá ni, tá yóo ñii ña'a ña sandakoo yí, ta ña'a yó'o xini ñó'ó kindoɔ ña kutaku mató'ón ña. Tá ɔn vása kúchiño ña kutaku mató'ón ña, ta saá xini ñó'ó tuku nakutá'an va'a ña xí'in yí ña. Ta ñii kɔ'va saá, nda ñii ta ɔn va'a sandakoo ra ñasí'í ra.

12 Ta vitin yóo inka tɔ'on ndátɔ'onɔj xí'in ndó'ó, nɔvi na kúu na xa tonda'a xí'in nɔvi na ɔn vása kándixa Jesucristo. Ta tɔ'on yó'o kúu ña káku sɔnɔj mɔj, ta ɔn sɔví ña xá'nda chiño Ndios kúu ña. Ta yí'j, xáni sɔnɔj tá yóo ñii ta ta kándixa Jesucristo, ta ñasí'í ra ɔn vása kándixa ña, ta saá ni, tá ñasí'í ra kóni ña kutaku ña xí'in ra, ta saá tayó'o ɔn vása va'a sandakoo ra ñasí'í ra. 13 Ta ñii kɔ'va

saá, tá yóo ñii ña'a ña kándixa Jesucristo, ta yí ñáyó'o ɔn vása kándixa ra, ta saá ni, tá yí ñáyó'o kóni ra kutaku ra xí'in ña, ta saá ñáyó'o ɔn vása va'a sandakoo ña yí ña. 14 Saá koo, chi xa'a ña kándixa ña'a Jesucristo, ta tayí ñáyó'o, kúu ra ta ta nataxi ña nda'a Ndios. Ta xa'a ña kándixa ta Jesucristo, ta ñasí'í ra kúu ña'a ña nataxi ra nda'a Ndios. Tá ɔn sɔví ñandaɔ kúu ñáyó'o, níkuu, ta nasa'ya nɔvi yó'o kuu na nɔvi na ɔn va'a ɔn Ndios, níkuu. Ta vitin nasa'ya nɔvi yó'o kúu nɔvi na xa nataxi na nda'a Ndios. 15 Ta saá, tá yóo ñii ta, ta ɔn vása kándixa ra Jesucristo, ta ñasí'í ra kúu ñii ña'a ña kándixa, ta tayó'o ɔn xini ka ra kutaku ra xí'in ña, ta saá ñasí'í ra yó'o va'a taxi ña ná ko'ɔn ndíka tayó'o. Ta ñii kɔ'va saá, tá yóo ñii ña'a ña ɔn vása kándixa Jesucristo, ta yí ñáyó'o kúu ta ta kándixa, ta ña'a yó'o ɔn xini ka ña kutaku ña xí'in ra, ta saá va'a tayí ñáyó'o ná taxi ra ko'ɔn ndíka ña. Saá chi nɔvi na kándixa Jesucristo ɔn vása xini ñó'ó nayó'o kasa nduxa na xí'in yí ná án xí'in ñasí'í na ña kutaku ka nayó'o xí'in na. Saá chi Ndios kóni ra ña viví kutaku ñii ñii nɔvi xí'in tá'an na.

16 Ndó'ó náki'va yó, ná kómí yí, ta yí ndó yó'o ɔn vása kándixa na Jesucristo, ta xini ñó'ó kundaɔ ini ndó ndí tá xí'in ña viví táku ndó xí'in yí ndó, kivi chindeé ndó nayó'o kándixa na Jesucristo, ta saá Ndios sakaku ra na. Ta ñii kɔ'va saá ndó'ó, nañani yó na kómí nási'í, ta nási'í ndó yó'o ɔn vása kándixa ná Jesucristo, ta xini ñó'ó kundaɔ ini ndó ndí tá xí'in ña viví táku ndó xí'in nási'í ndó, kivi chindeé ndó náyó'o kándixa ná Jesucristo, ta saá Ndios sakaku ra náyó'o.

17 Ta va'a ñii ñii ndó'ó ná kindoɔ ndó ndatán xa taxi Ndios nɔxiyo ndó kɔ'va ɔn ta'an kana

Ndios ndó'ó. Tò'on yó'o kúu ña ndátò'onj xí'in ndi'i n̄vi na kándixa Jesucristo na nákutá'an xa'a ña kisa ká'no na ra. ¹⁸ Ta tò'on yó'o kóni kachí ndí ndó'ó n̄vi na xa kisa ndivi costum-bre circuncisión* k̄ivj ɔn t̄á'an kandixa ndó Jesucristo, ta va'a kindɔo ndó saá, ta ɔn ndukú ndó ña kindaa ndó marca circuncisión ña xa kómí ndó. Ta ndó'ó, n̄vi na ɔn t̄á'an kasa ndivi costum-bre circuncisión k̄ivj kandixa ndó Jesucristo, ta va'a kindɔo ndó kutakú ndó saá, ta ɔn ndukú ndó kasa ndivi ndó costum-bre circuncisión yó'o. ¹⁹ Saá chí ɔn vása ndáya'ví ní ka, táná kasa ndivi yó costum-bre circuncisión, án ɔn vása kasa ndivi yó ña, chí ña ndáya'ví ní ka kúu ña kisa ndivi yó ña xá'nda chiño Ndios nɔɔ yó. ²⁰ Tuku ká'anj xí'in ndó ndí ñii ñii ndó'ó xinj ñó'ó kindɔo ndó ndatán n̄ixiyo ndó k̄ivj ɔn t̄á'an kana Ndios ndó'ó. ²¹ Tá k̄ivj Ndios kana ra ndó'ó kundikon ndó yichj Jesucristo, x̄ikuu ndó n̄vi naesclavo,† ta saá ɔn kundí'i ini ndó xa'a ñayó'o. Ta saá ni, tá naní'i ndó yichj ña nduu ndó n̄vi na táku ndík̄a nɔɔ napatrón ndó, ta va'a sandakoo ndó ña kúu ndó esclavo. ²² Saá chí sava ndó'ó, na x̄ikuu esclavo k̄ivj Ndios kana ra ndó'ó, va'a naká'án ndó ndí vitin kúu ndó n̄vi na táku ndík̄a yichj Jesucristo. Ta sava ndó'ó, na ɔn s̄iví naesclavo x̄ikuu k̄ivj Ndios kana ra ndó'ó, ta va'a kundaa ini ndó ndí vitin kúu ndó naesclavo na kisa chiño nɔɔ Jesucristo. ²³ Yá'ví ní cha'vi Ndios xa'a ndó'ó ña nduu ndó naesclavo Jesucristo, ta saá ɔn taxi ka xí'in m̄ji ndó nduu ndó naesclavo nda ñii n̄vi ñoyívi yó'o. ²⁴ Nañani yó xí'in náki'va yó, n̄vi na kándixa Jesucristo, tuku ndátò'onj xí'in ndó saá: Ndatán n̄ixiyo ndó k̄ivj

ɔn t̄á'an kana Ndios ndó'ó, saá kindɔo ndó koo ndó vitin.

²⁵ Ta vitin ndátò'onj xí'in ndó náña'a kuáchí ná kúu nákuáan ná ɔn t̄á'an tonda'a. Vará anda vitin Ndios ɔn t̄á'an ka'nda chiño ra xa'a ña xinj ñó'ó ke'é ndó, ta Ndios, t̄a t̄a kí'vi ní ini xini ra yj̄i, taxi ra ñandíchi s̄inj̄i. Ta xa'a ñayó'o, va'a kandixa ndó tò'on ña ndátò'onj xí'in ndó. ²⁶ Xinj yó ndí yo'vi ní yóo k̄ivj ña táku yó vitin. Ta xa'a ñayó'o, xáni s̄inj̄i ndí va'a ní ka ná kindɔo ndó koo ndó ndatán yóo ndó, án n̄vi na xa tonda'a, án na ɔn t̄á'an tonda'a kúu ndó. ²⁷ Tá nataa na yóo násí'í kúu ndó, ta ɔn sandakoo ndó násí'í ndó. Tá nataa na ɔn koó násí'í kúu ndó, ta ɔn ndukú ndó koo násí'í ndó. ²⁸ Ta saá ni, tá nataa na yóo kuáan na ɔn t̄á'an tonda'a kúu ndó, ɔn s̄iví ña ɔn vá'a nɔɔ Ndios kuu ña táná koo násí'í ndó. Ta ñii k̄i'va saá, tá náña'a ná yóo kuáan ná ɔn t̄á'an tonda'a kúu ndó, ta ɔn s̄iví ña ɔn vá'a nɔɔ Ndios kuu ña táná koo yij̄i ndó. Ta yj̄i, kúndaq̄a ini ndí táná tonda'a ndó vitin, ta kukomí ndó ku'a ní tondíni, ta yj̄i ña kónij̄i kúu ña ɔn kundo'o ndó saá.

²⁹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndátò'on káxinj xí'in ndó'ó ndí salo'o ní kúu k̄ivj ña taxi Ndios kutakú ka yó ñoyívi yó'o. Ta xa'a ñayó'o ká'anj xí'in ndó saá: Ndó'ó nataa na yóo násí'í, ɔn kutakú ndó ndatán násí'í ndó kúu nánóó ní ka xinj ñó'ó nɔɔ ndó. ³⁰ Ta ndó'ó n̄vi na kúchuchú ní ini ta xáku ní ndó, ta ɔn vá'a nataxi xí'in m̄ji ndó kutakú ndó saá kuiti. Ta ndó'ó n̄vi na kúsij̄i ní ini, ɔn vá'a chikaa ini ndó ndí ndasaá kuiti ñasij̄i kúu ndi'i ña. Ta ndó'ó, n̄vi na sáta ku'a ní ñakuiká, ɔn kani s̄inj̄i ndó ndí kukomí ndó ñakuiká yó'o ndi'i saá k̄ivj va'xi. ³¹ Ta ndó'ó, n̄vi na va'a

* 7:18 Costumbre najudío ña naní "circuncisión" kúu ña xá'nda na lo'o ñij̄i s̄inj̄i ñat̄eɛ t̄alo'o.

† 7:21 Naesclavo kúu n̄vi na ɔn vása kómí ndayí sandakoo na chiño kisa ndivi na nɔɔ napatrón na.

kúsiy ini xini ndi'i ña yoo ñoyivi yó'o, on kutaku ndó ndatán ña yoo ñoyivi kúu ñanóó ní ka xini ñó'ó nqo ndó. Saá chi xa yatin ní vaxi kivi ña on koo ka ñoyivi yó'o, ta saá vitin ñanóó ní ka xini ñó'ó nqo ndó kúu ña kisa ndivi ndó ña kóni Ndios.

³² Ndátó'onj ñayó'o xí'in ndó chi kónij ña on kundí'i ní ini ndó xa'a ña táku ndó ñoyivi yó'o. Chi ñii taa ta kúu takuáan, ta on ta'an tonda'a, tayó'o kúchiño ra taxi ndino'o xí'in mji ra ña kasa ndivi ra chiño Ndios, ta ndasaá kuiti chikaá ra ndee ra ña sakusij ra ini Ndios. ³³ Ta taa ta yoo ñásí'í, xini ñó'ó kani sijnj ra xa'a chiño yoo nqo ra ñoyivi yó'o, ta kani sijnj ra ndasaá kúchiño sakusij ra ini ñásí'í ra. ³⁴ Ta ñaña'a ñakuáan, ñá on koo yij, ñáyó'o kúchiño taxi ndino'o xí'in mji ñá ña kasa ndivi ñá chiño Ndios, saá chi kóni ñá nduu ñaña'a ñá koo ndii nima ta koo ndii yiki koñu ñá nqo Ndios. Ta ña'a ñá yoo yij xini ñó'ó kani sijnj ñá xa'a chiño yoo nqo ñá ñoyivi yó'o, ta kani sijnj ñá ndasaá kúchiño sakusij ñá ini yij ñá.

³⁵ Ta ndasaá kuiti xa'a ñava'a mji ndó kúu ña ndátó'onj xí'in ndó, ta on sivi xa'a ña kasiy nqo ndó kúu ña ndátó'onj to'on yó'o xí'in ndó. Chi kónij chindeéj ndó'ó ndí xí'in ña yivi ta xí'in ñandaá kundikon ndó Jesucristo, ta nda lo'o on koo ña kasi nqo ndó ña on taxi kuyatin ndó nqo Ndios.

³⁶ Ta saá ni, tá yoo ñii tañani yó ta kúu yivá, ta xani sijnj ra va'a ka tonda'a sa'ya ra ñakuáan, chi ñáyó'o ñá xa njya'a kuyja tonda'a kúu ñá, ta xani sijnj ra on va'a kasi ra ñá nqo ña tonda'a ñá, ta saá va'a taxi ra ndayí tonda'a ñá. Ta on sivi kuachi nqo Ndios kúu ña tonda'a ñá. ³⁷ Ta saá ni, tá yoo taa ta kúu yivá, ta on koo ña kisa nduxa xí'in ra tonda'a sa'ya ra ñakuáan, ta tá kómí ra ndayí ña nakaxin ra yu kúu ña va'a ke'é ra,

ta tayó'o tá chikaá ini ra ña on taxi ra tonda'a sa'ya ra, ta saá va'a ná kindoo ñá koo kuáan ñá. ³⁸ Ta saá taa ta taxi ndayí tonda'a sa'ya ra va'a ke'é tayó'o, ta taa ta on vása táxi ndayí tonda'a sa'ya ra, va'a ka ke'é tayó'o.

³⁹ Vitin ndátó'onj xa'a ñaña'a ná yoo yij, ta káchij saá: Ndi'i kivi tá táku yij náyó'o, ta ndatán yoo ná nó'ni, saá yoo ñaña'a yó'o xí'in yij ná. Ta saá ni, tá nixij yij ñaña'a yó'o, ta saá kindoo ndíka ná, ta kómí ná ndayí ña tonda'a tuku ná xí'in taa, ta taa yó'o xini ñó'ó kuu ra taa ta kándixa Jesucristo. ⁴⁰ Ta saá ni, tá ñaña'a ná nixij yij yó'o chikaá ini ná ña on tonda'a ka ná, ta xani sijnj ndí sijnj ka kutaku náyó'o nqo ñaña'a ná tuku tonda'a. Saá xani sijnj, ta tuku xani sijnj ndí Nima Ndios kúu ña táxi ñandíchi sijnj xa'a ñayó'o.

8

To'on yó'o káan án va'a kuxu nivi na kándixa Jesucristo koñu ña nisoko inká nivi nqo ñaidolo

¹ Sava ndó'ó nindaqa to'on ndó yij, káchí ndó saá: “¿An va'a kuxu yó koñu nisoko inká nivi nqo ñaidolo ña kúu ndios vatá?”, káchí ndó. Ta vitin ndakuinj, káchij saá xí'in ndó: Ndixa mji yó kúu yó nivi na xini va'a ñandaá Ndios. Ta saá xini ñó'ó koto va'a xí'in mji yó, chi yijo ní kotjo nduu yó nivi na ña'a ní ini xa'a ña ku'a xini yó. Ta xini ñó'ó kundaá ini yó ndí ña ndaya'ví ka nqo ña xini yó kúu ña ndixa kí'vi ini yó xini tá'an yó. Saá chi ña kí'vi ini yó xini tá'an yó kúu ña chindeé tá'an yó ña va'a vaxi kua'no yó yichí Jesucristo. ² Tá ñii mji yó xani sijnj yó ndí xa ntondaa yó kúu yó nivi na ku'a ní xini, ta ña xani sijnj yó saá sáná'a ña ndí on ta'an tondaá yó kuu yó nivi na ndixa xini va'a.

³ Ta saá ni, tá yóo n̄ivi na ndixa kí'vi ini x̄ini na Ndios, ta Ndios nákoní ra n̄ivi yó'o kúu na kuenda ra, ta va'a yóo ra x̄i'in na.

⁴ Ta saá, t̄'on yó'o kúu ña ndát'o'n̄i x̄i'in ndó xa'a koñu ña n̄isoko n̄ivi noo ñaídolo. X̄in̄i yó ndí ndi'i ñaídolo kúu ndios vatá, ta nda lo'o on vása ndáya'ví ña ñoyívi yó'o. Saá chi x̄in̄i yó ndí ñii laá kúu Ndios ndino'o. ⁵ Ta saá ni, yóo kuá'a ní noo ndios vatá, ña káchí n̄ivi kúu ndios m̄ji na, ta káchí na ndí yóo kuá'a ndios yó'o ñoyívi yó'o ta yóo kuá'a ña ñoyívi n̄ino. Ta ndixa n̄ivi kisa t̄'o na kuá'a ní ndios vatá ta táxi na ñandios vatá kúu ñaná'no noo na. ⁶ Ta noo m̄ji yó, yóo ñii laá Ndios ndino'o kuiti, ta Ndios yó'o Yivá yó kúu ra. Ta Ndios yó'o kúu ta ta kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o x̄i'in ña yóo ñoyívi n̄ino, ta táku yó xa'a ña kasa ká'no yó ra. Ta ñii k̄i'va saá noo m̄ji yó, yóo ñii laá Ta taKá'no noo yó, ta Jesucristo kúu ra. Ta x̄i'in Jesucristo Ndios kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o, ta kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyívi n̄ino, ta Jesucristo táxi ra ndee ña táku ndino'o yó noo Ndios vitin.

⁷ Ta saá ni, on s̄ivi ndi'i nañani yó x̄i'in náki'va yó kúu na kúndaq̄ ini ñandaq̄ yó'o. Chi k̄ivi on ta'án ka kandixa na Jesucristo, sava n̄ivi yó'o x̄itaku na kisa ká'no na ñaídolo x̄i'in ña x̄ixi na koñu ña n̄isoko na noo ndios vatá yó'o. Ta saá t̄anda vitin tá x̄ixi na koñu ña n̄isoko inka n̄ivi noo ñaídolo, ta ndi'i ini na ta xó'vi ini na, chi sakán lo'o kúndaq̄ ini na, ta xáni s̄in̄i na ndí ña x̄ixi na koñu yó'o kúu ña on vá'a noo Ndios ndino'o. ⁸ Ta ña x̄ixi yó on vása kómí ña ndee taxi ña ndí koo va'a ka yó x̄i'in Ndios. Ta saá táná kuxu yó koñu, ta on vása kómí ña ndee taxi ña kuu yó n̄ivi na va'a ka yóo noo Ndios. Ta táná on kuxu yó

koñu, ta ña ké'é yó saá on vása kómí ña ndee taxi ña kuu yó n̄ivi na on vá'a ka ví yóo noo Ndios. ⁹ M̄ji yó kúu n̄ivi na táku ndíka yich̄i Jesucristo, ta ndixa kómí yó ndayí ña chikaa ini yó án va'a kuxu yó án on vá'a kuxu yó koñu. Ta saá ni, si'na x̄in̄i ñó'ó kani va'a s̄in̄i yó yu kúu ña va'a ke'é yó xa'a ña chindeé yó nañani yó x̄i'in náki'va yó, na sakán lo'o kúndaq̄ ini xa'a yu kúu ñava'a noo Ndios, ta on vá'a chinda'a yó nayó'o ña ke'é na ña xáni s̄in̄i na kúu ña on vá'a noo Ndios. ¹⁰ Saá chi tá sava ndó'ó yóo ndó noo mesa yatin ve'e ño'o ñaídolo, ta x̄ixi ndó koñu ña n̄isoko n̄ivi noo ñaídolo yó'o, ta ñii tañani yó ta ta sakán lo'o kúndaq̄ ini xa'a yu kúu ñava'a noo Ndios, x̄ito ra x̄ixi ndó'ó, ta saá, zan on ndixa ña ké'é ndó saá kúu ña chinda'a tañani yó yó'o kuxu ra koñu ñii k̄i'va ndatán x̄ixi ndó? ¹¹ Ta vará xáni s̄in̄i tañani yó yó'o ndí ña x̄ixi ra koñu yó'o kúu ña on vá'a noo Ndios, ta x̄ixi ra ña, chi ndatán ké'é ndó'ó saá ké'é ra. Ta saá ndó'ó, xa'a ña x̄in̄i va'a ndó ndí ña kuxu ndó koñu yó'o on s̄ivi ñii kuachi noo Ndios kúu ña, ta x̄i'in ña x̄ixi ndó koñu yó'o noo tañani yó yó'o chinda'a ndó ra kuxiká ra ta ndaño'ó ra noo Ndios. Ta on vá'a ke'é ndó saá, chi Jesucristo n̄ixi'i ra xa'a t̄ayó'o. ¹² Tá ké'é yó ña sátakué'e ini nañani yó án náki'va yó, na kúu n̄ivi na on ta'án kúndaq̄ va'a ini xa'a yu kúu ñava'a noo Ndios, ta ña sátakué'e yó ini nayó'o saá kúu ña ké'é yó ña on vá'a x̄i'in m̄ji Jesucristo. ¹³ Ñakán kía, xáni s̄in̄i saá: Tá ña x̄ixi kúu ña chinda'a inka nañani yó án náki'va yó na kándixa Jesucristo nakava na ke'é na ña xáni s̄in̄i na kúu ña on vá'a, ta saá va'a ka ná on kuxu kaj koñu, chi nda lo'o on vá'a chinda'ái nayó'o ña nakava na kuachi.

9

To'on yó'o ká'an xa'a ndayí kómí tãPablo xa'a ña kúu ra taapóstol

1 ¿Án on ndixa yi'i kúu ñii taapóstol? ¿Án on ndixa táku ndíkaj yichí Jesucristo? ¿Án on ndixa kúu ña ndí xí'in mji nduchu noo xi'ni Jesucristo Tãa tãKá'no noo yó? ¿Án on ndixa xa'a chiño Jesucristo ña kisa ndivi xí'in ndó, vitin ndó'ó kúu nivi na xa kándixa ra? 2 Vará inkã nivi xáni sijní na ndí on sivi taapóstol kúu, ta ndó'ó xini ñó'ó kundaa ini ndó ndí yi'i kúu ñii taapóstol ndino'o. Saá chi ña kándixa ndó Jesucristo ta ñii táku ndó xí'in ra kúu ña kisa ndaa ndí ndixa yi'i kúu taapóstol.

3 Ta noo nivi na on xjin kandixa ndí kómij ndayí ñii kiva ndatán yóo ndayí ña kómí inkã naapóstol, ta ndákuijn miji xa'a, káchij saá: 4 Ndixa tãBernabé xí'in yi'i kómí ndi ndayí ña naki'in manj ndi ña kuxu ndi xí'in ña ko'o ndi nda'a ndó'ó, na kúu nivi na kándixa Jesucristo. Saá chi kisa ndivi ndi chiño Jesucristo ña chindeé ndi ndó'ó. 5 Ta ndixa tãBernabé xí'in yi'i kómí ndi ndayí ña tonda'a ndi, ta ñii ñii ndi kukomí ndi ñási'í mji ndi, ña kúu ña'a ña kándixa Jesucristo, ta saá ko'on nási'í ndi xí'in ndi ñii ñii ñoo noo kisa ndivi ndi chiño Jesucristo, níkuu. Saá chi tãPedro xí'in inkã naapóstol ta xí'in nataa na kúu nañani Jesucristo, ñii ñii nayó'o kómí na ñási'í mji na, ta naña'a yó'o xí'ka ná xí'in yi'i ná. 6 Ta, ¿án xáni sijní ndó ndí ndasaá kuiti tãBernabé xí'in yi'i kúu naapóstol na xini ñó'ó kasa chiño xa'a si'un ña sata ndi ña xini ñó'ó ndi? 7 On vá'a saá, chi tá yóo ñii tãropa tã kisa ndivi chiño noo gobierno, ta tãropa yó'o on vása xini ñó'ó cha'vi ra xa'a ña xini ñó'ó ra. Ta saá tuku tá yóo

tãa tã nátaan tón uva noo ño'o, ta ndixa kómí tayó'o ndayí kaxi ra tíuva tí kóon nda'a yiton yó'o. Ta tá yóo tãa tã ndaa títisú'u, ta ndixa kómí tayó'o ndayí ko'o ra leche títisú'u yó'o.

8 To'on yó'o ña ndátionj xí'in ndó on sivi ndasaá kuiti to'on ndíchí ña káku sijní miji kúu ña, chi ñii xiiña noo ndayí Ndios ña njtaa tãMoisés xina'a káchí ña saá: 9 "On vá'a chikaa ndó ñonon yu'u tísindiki sana ndó kivi kisa chiño rí ndása ndii rí trigo", káchí to'on Ndios. Ta on sivi ndasaá kuiti xa'a tísindiki kúu ña xáni sijní Ndios kivi xa'nda chiño ra ñayó'o, 10 chi xí'in to'on yó'o, Ndios kóni ra saná'a ra mji yó. Saá chi to'on yó'o kóni kachí ña ndí ñii kiva nivi na tá'ví noo ño'o xí'in nivi na ndása ndii trigo ndati na naki'in na lo'o ndikjn trigo kuxu na. 11 Ndatán yóo nataa na xa chi'i ndikjn trigo, saá yóo mji ndi naapóstol na kisa chiño noo ndó. Saá chi ndatán yóo ndikjn trigo ña xa chi'i nataa noo ño'o, saá yóo to'on ña taxi Níma Ndios nda'a ndi, ña xa ndato'on ndi xí'in ndó. Ta saá xa'a chiño va'a yó'o ña kisa ndivi ndi noo ndó, on sivi ví'í ní kúu ña noo ndó ña taxi ndó nda'a ndi lo'o ña xini ñó'ó kutaku ndi. 12 Yóo inkã nañani yó na xa kisa ndivi chiño Ndios noo ndó, ta nayó'o xa naki'in na nda'a ndó ña xini ñó'ó na kutaku na. Ta saá mji ndi, ndixa kómí ní ka ndi ndayí ña naki'in ndi ña xini ñó'ó ndi nda'a ndó.

Vará yóo ndayí yó'o ña kómí ndi naki'in ndi ña xini ñó'ó ndi nda'a ndó, ta on vása ní-ndukú ndi naki'in ndi ña. Nda vika, ndixa kündeé ini ndi xí'in ndi'i ñayo'vi njxo'vi ndi, ta on vása ní-ndukú ndi noo ndó ña taxi ndó ña xini ñó'ó noo ndi. Saá ke'é ndi xí'in ndó, chi nda lo'o ni-xiin ndi chindú'u ndi ña kasi noo ndó ña on chikaa so'o ndó to'on va'a xa'a

Jesucristo. ¹³ Ta saá ni, ndó'ó xíní vạ'a ndó ndí nịvi na kisa ndivi chiño ve'e ño'ó ká'no ña nákaa ñoo Jerusalén, nayó'o náki'in na ñii xiiña án ñii ko'ndo ñoo ñii ñii ñava'a ña sóko nịvi nda'a Ndios, ta saá xí'in ñayó'o náki'in na ña xíní ñó'ó kutaku na. Ta nasutu na kisa ndivi chiño ñoo ñama yịi ve'e ño'ó ká'no yó'o, ñoo sóko nịvi kitị án inka ñava'a ñoo Ndios, nasutu yó'o kómí na ndayí kuxu na ñii xiiña án ñii ko'ndo ñoo ñii ñii ña sóko nịvi ñoo Ndios. ¹⁴ Ta ñii kị'va saá Jesucristo xạ'nda chiño ra ndí ndi'i nịvi na ndiso chiño xí'in ña ká'ạn ndoso na tọ'on vạ'a xạ'a ra, nayó'o kómí na ndayí kutaku na xí'in ña náki'in na nda'a nịvi na kándixa tọ'on yó'o. ¹⁵ Ta yị'i, nda ñii kịvi ọn vása ní-taxi ña cha'vi nịvi yị'i xạ'a chiño Jesucristo ña kisa ndivi ñoo na. Ni ọn sivi xạ'a ña kóni ña cha'vi ndó yị'i kúu ña ndátọ'onj tọ'on yó'o xí'in ndó. ịTa vạ'a kạ ná kivi ñoo ña naki'inj sị'ún ña cha'vi nịvi yị'i! Saá chi ndixa kúsij ní ini ndí nda ñii nịvi ọn vása chá'vi na yị'i xạ'a chiño Jesucristo ña kisa ndivi ñoo na.

¹⁶ Ta saá ni, tá ká'ạn ndosoj tọ'on vạ'a xạ'a Jesucristo ñoo nịvi, ta ọn kuchiño kasa ká'no xí'in mịjị xạ'a ña kisa ndivi chiño yó'o. Saá chi ñii chiño ña xa ñịta'nda ñooj kasa ndivi kúu ñayó'o. Ta saá, ịndá'ví ní yị'i, tá ọn vása kạ'ạn ndosoj tọ'on vạ'a xạ'a Jesucristo ñoo nịvi! ¹⁷ Tá ndasaá kuiti xạ'a ña kúsij ini j kúu ña ká'ạn ndosoj tọ'on vạ'a xạ'a Jesucristo, ní kúu, ta vạ'a cha'vi nịvi yị'i xạ'a chiño ña kisa ndivi. Ta nda lo'o ọn sivi saá, chi mị Ndios kúu ịta ịta sạkuiso chiño yị'i ña kạ'ạn ndosoj tọ'on vạ'a xạ'a Jesucristo, ta saá ọn kivi sandakooj kisa ndivi chiño yó'o. ¹⁸ Ta saá, ịyu kúu ñava'a naki'inj xạ'a chiño Ndios ña kisa ndivi? Ñava'a náki'inj kúu ndasaá kuiti

ñasij ña chútú ini j xạ'a ña ká'ạn ndoso sịj tọ'on vạ'a xạ'a Jesucristo ñoo nịvi. Vará kómij ndayí naki'inj ya'vi xạ'a chiño yó'o, ta ọn vása xjini naki'inj ña.

¹⁹ Vará kúu ñii ịta ịta kómí ndayí nakaxinj chiño mịjị chi ọn sivi taesclavo kúu, ta kisa ñino xí'in mịjị ña nduuj ndátan yoo taesclavo ịta kisa chiño ñoo ndi'i nịvi. Saá ké'éj ña chindeej ví'í ní kạ nịvi xạ'a ña kandixa na Jesucristo. ²⁰ Ta xạ'a ñayó'o, kivi tákuj xí'in nịvi ñañooj najudío, ta tákuj ndátan táku nayó'o xạ'a ña chindeej na ña kandixa na Jesucristo. Najudío kúu nịvi na táku ịxin ndayí Ndios ña ñịta ịta Moisés xịna'á, ta saá kivi tákuj xí'in najudío yó'o, ñii kị'va ndátan kisa ndivi na ndayí yó'o, saá kisa ndivi ña. Vará ndayí yó'o ọn sivi kạ ña xá'nda chiño ñoo yị'i kúu ña, ta saá ni, ñii káchí kisa ndivi ña xí'in najudío, chi kóni chindeej ñañooj yó'o xạ'a ña kandixa na Jesucristo. ²¹ Ta nịvi na ọn vása kúu najudío ọn vása táku na ịxin ndayí Ndios ña ñịta ịta Moisés xịna'á, ta saá kivi tákuj xí'in nịvi yó'o, ta ndátan táku ñii ịta ta ọn sivi tajudío kúu, saá tákuj xí'in nịvi yó'o. Saá chi kóni chindeej ñayó'o xạ'a ña kandixa na Jesucristo. Ta saá ni, ịnda vitin ọn vása sándakooj ña kisa ndivi ña xá'nda chiño Ndios, chi ndayí Jesucristo kúu ña xá'nda chiño ñoo. ²² Tá tákuj xí'in nịvi na sạkan lo'o kuiti kúndaq ini xạ'a yichị Jesucristo, ta kisa ñino xí'in mịjị ña nduuj ndátan yoo nịvi yó'o, ña chindeej na xạ'a ña vạ'a kạ kundikọn na yichị Jesucristo. Ta saá kivi tákuj xí'in ñii ñii nịvi, chikaaj ndee ña nduuj ndátan yoo nịvi yó'o. Saá chi nda ñoo xaa ndeej, kóni ña chindeej nịvi xạ'a ña sava nayó'o kandixa na Jesucristo ta saá sạkaku ra na. ²³ Ta saá ndikọnj kisa ndivi chiño yó'o xạ'a ña kuita ní'no tọ'on vạ'a xạ'a

Jesucristo. Ta saá yí'i xí'in n̄ivi na kándixa t̄'on yó'o ta ndík̄on na yichí Jesucristo, ndi'i m̄ji ndi náki'in ndi ñava'a nda'a Ndios.

²⁴ Xa xín̄i ndó ndí n̄ivi na kuá'an kono n̄o xíno n̄ivi na ké'é tá'an, nayó'o chíkaa ní na ndeé xa'a ña kundeé na n̄o ndi'i n̄ivi na xíno xí'in na. Vará ndi'i n̄ivi yó'o kúu n̄ivi na xíno, ta ñii laá n̄ivi yó'o kundeé n̄o ndi'i ink̄a na, ta n̄ivi kundeé yó'o naki'in ñava'a. Ta ndatán yóo n̄ivi na xíno yó'o, saá yóo m̄ji yóo n̄ivi na ndík̄on yichí Jesucristo. Ta xín̄i ñó'ó chíkaa ní yó ndeé xa'a ña kundeé yó ta naki'in yó ñava'a nda'a Ndios. ²⁵ Ndi'i n̄ivi na chíkaa ini ña kundeé na n̄o ña xíno na ké'é tá'an na xa'a ña naki'in na ñava'a, n̄ivi yó'o chíkaa ní na ndeé ña viví ndáa ndi'i xí'in m̄ji na, ta násita xí'in m̄ji na n̄o ndi'i ña kivi satakué'ē yíkí koñu na. Ta saá ni, ñava'a náki'in n̄ivi na xíno tá kundeé na n̄o natá'an na, ñava'a yó'o ñii k̄iv̄i ndi'i xa'a ña. Ta m̄ji yó, n̄ivi na kándixa Jesucristo, va'a ná chíkaa ní yó ndeé xa'a ña naki'in yó ñava'a ní ka, ta ñava'a ní ka yó'o ña taxi Ndios nda'a yó nda ñii k̄iv̄i on ndi'i xa'a ña. ²⁶ Ta yí'i, on vása xíno i ndatán xíno ñii t̄a takuáá nduch̄u n̄o, t̄a kúu t̄a t̄a on vása xín̄i m̄k̄ia xa'a ra. Ni on vása ké'é i ndatán ké'é t̄a t̄a kóon yíkí n̄o t̄ach̄i kuiti, chí nda lo'o on vása ndáya'vi táná ké'é saá. ²⁷ Ta nda víka, násita xí'in m̄ji, ta xá'nda chíno i n̄o yíkí koñu i ña sakuá'á ña kasa ndivi ña ña kóni. Saá chíkaa i ndeé xí'in m̄ji, ko to on t̄on daa i naki'in i ñava'a nda'a Ndios ñoyívi n̄ino, vará yí'i kúu t̄a t̄a n̄ika'an ndoso t̄'on va'a xa'a Jesucristo n̄o kuá'a ní n̄ivi.

10

Xí'in t̄'on yó'o t̄a Pablo ndát̄'on ra xí'in n̄ivi na kándixa Jesucristo ña on ké'é na ndatán ké'é n̄ivi na Israel xina'a

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, on x̄iin̄i ña nandoso ndó xa'a ña n̄indo'o nax̄ii síkuá yó naIsrael kujya xina'a. Ndi'i nayó'o kuá'an na n̄o yóo yuk̄u yichí, ta x̄ika xá'a na kuá'an na t̄ixin v̄iko ña ní'i yichí na; ta k̄iv̄i n̄ixaa na yu'u takuú m̄ni, ta Ndios n̄akuiná ra takuú m̄ni yó'o, ta n̄it̄ivi ño'o yichí n̄o n̄iya'a na kuá'an xá'a na. ² Ta xí'in ñayó'o, ndatán yóo ña chíchi naIsrael xí'in v̄iko ta xí'in takuú, ta ndu na n̄ivi na ndík̄on t̄a Moisés, saá n̄ix̄iyo ña. ³ Ta ndi'i nax̄ii síkuá yó yó'o ñii káchí x̄ixi na ñii n̄o ñava'a ña t̄axi Ndios nda'a na. ⁴ Ta ndi'i nax̄ii síkuá yó yó'o ñii káchí x̄i'i na ñii n̄o takuú tá t̄axi Ndios nda'a na. Ta takuú yó'o kéé rá kándíká yuú ká'no ña kuá'an xí'in na, ta yuú ká'no yó'o ká'an ña xa'a Jesucristo, t̄a t̄a n̄ix̄iyo xí'in na k̄iv̄i n̄ixika na yuk̄u yichí. ⁵ Vará Ndios ké'é ra kuá'a ní ñava'a ná'no xí'in naIsrael yó'o k̄iv̄i n̄ixika na yuk̄u yichí, ta on vása ní-kus̄i ini ra x̄ini ra ña on vá'a ké'é kuá'a ní n̄ivi yó'o. Ta saá Ndios t̄axi ra ña n̄ix̄i'j na, ta n̄ix̄it̄a ní'no yíkí koñu na n̄o ño'o yuk̄u yichí.

⁶ Ña n̄indo'o naIsrael yó'o kujya xina'a, kúu ña sán'a m̄ji yó xa'a ña on kutoo ní yó ké'é yó ña on vá'a, ndatán yóo ña n̄ikutoo ní nayó'o ké'é na. ⁷ Ta ña n̄indo'o nayó'o sán'a ña m̄ji yó xa'a ña on kasa ká'no yó ñaídolo án ink̄a ndios vatá, ndatán yóo ña ké'é kuá'a ní nax̄ii síkuá yó xina'a. Chi nayó'o sákana na v̄iko xa'a ña kisa ká'no na ndios vatá, ta t̄'on Ndios ña n̄it̄aa na xina'a ká'an ña xa'a ña ké'é na v̄iko yó'o, káchí ña saá: “N̄ivi yó'o x̄ixi ní na, ta x̄i'j ní na, ta saá n̄akuita na, ta k̄ini sas̄iki na xa'a ña kisa ká'no na ndios vatá”, káchí t̄'on Ndios xa'a nax̄ii síkuá yó naIsrael. ⁸ Ta m̄ji yó, on vá'a k̄i'vi yó kuáchi ndatán ké'é kuá'a ní nayó'o, chí k̄iv̄i saá nataa

nɪkɪ'vi na kuachi xí'in náña'a ná ɔn sɪví násí'í na kúu, ta náña'a nɪkɪ'vi ná kuachi xí'in nataa na ɔn sɪví yɪ ná kúu. Ta xɑ'a ɲa ɔn vá'a ke'é nayó'o, ɔkɔ ɔnɪ mɪl nɪvi yó'o nɪxi'j, ta ɲii laá kɪvɪ xɪkuu ɲa nɪxi'j ndi'i nayó'o. ⁹ Ta saá ɔn vá'a koto ndoso yó Jesucristo án ndixa saxo'vi ra mɪi yó xɑ'a ɲa ɔn vá'a ke'é yó. Saá chi kuɑ'a ní naxɪi síkuá yó xɪto ndoso na Ndios xɪna'á, ta nɪxi'j kuɑ'a ní na ke'é saá, chi tɪkɔɔ xatɪ xaxɪ rí na ta nɪxi'j na. ¹⁰ Ta ɔn ka'an kuáchí yó xí'in Ndios, ndatán kujya xɪna'á kuɑ'a ní naxɪi síkuá yó nɪka'an kuáchí na, nɪka'an na ndí ɔn vá'a ke'é Ndios xí'in na. Ta saá ɲii ɲaángel ɲa kúu ɲa xá'ni nɪvi, kɪxaɑ ɲa, ta xɑ'ni ɲa nɪvi yó'o na nɪka'an kuáchí xí'in Ndios.

¹¹ Nɔɔ tɔ'on Ndios ɲa ɲɪtaa na xɪna'á ká'an ɲa xɑ'a ɲa ɔn vá'a ke'é naxɪi síkuá yó yó'o, chi saá ndátɔ'on ɲa xí'in mɪi yó, nɪvi na táku vitin, ɲa ɔn ke'é yó ndatán ke'é naxɪi síkuá yó xɪna'á. Saá chi kɪvɪ vitin vaxi kuyatin kɪvɪ sondí'í ɲoyívi. ¹² Ta saá, tá ndó'o kúu nɪvi na xáni sɪnɪ ndí kútu ní yíta ndó yichɪ Jesucristo, ta xɪnɪ ɲó'o kundaa xí'in mɪi ndó kɔtɔ ɲii kama nakava ndó ke'é ndó ɲa ɔn vá'a. ¹³ Ta ɲii ɲii ɲa chɪnda'á ndó ke'é ndó ɲa ɔn vá'a, ɔn sɪví ɲii ɲa xɑá kúu ɲayó'o, chi ɲii kɪ'va saá xa chɪnda'á ɲa kuɑ'a ní nɪvi xɪna'á ke'é na ɲa ɔn vá'a. Ta Ndios kúu ɲa ɲandaɑ, ta ndixa chindeé ra mɪi ndó. Tá vaxi ɲa chɪnda'á ndó'o ke'é ndó ɲa ɔn vá'a, tá mɪi saá Ndios taxi ra ndeɛ nda'a ndó, ta saná'a ra ndó'o ndasaá kundee ndó nɔɔ ɲayó'o.

¹⁴ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'o kúu nɪvi na kí'vi ní inɪ xɪnɪ. Ta saá ndátɔ'onɪ xí'in ndó ndí ndɑ lo'o ɔn kasa ká'no ndó ɲaídolo án ɲaimagen án ndi'i saá inkɑ ndios vatá. ¹⁵ Ndó'o kúu nɪvi na ndíchí sɪnɪ, ɲakán kúchiño ndó kundaa ini ndó án ɲandaɑ án ɔn sɪví ɲandaɑ kúu tɔ'on yó'o ɲa

ká'anɪ xí'in ndó vitin. ¹⁶ Ta mɪi yó, nɪvi na kándixa Jesucristo, kɪvɪ nákutá'an yó ta xí'i yó vino ta xɪxi yó sɪta va'a xɑ'a ɲa náká'an yó ndí Jesucristo nɪxi'j ra xɑ'a kuachi yó, ta saá tɪin yó copa vino ta táxi yó ɲa táxa'vi ɲa'á nda'a Ndios xɑ'a nduta xí'i yó. Ta ndixa ɲa ke'é yó saá kúu ɲa sáná'a ndí ɲii yóo yó xí'in Jesucristo, ɲa ɲa nɪxɪta ɲii nda'a tón cruz. Ta ɲii kɪ'va saá, tá xɪxi yó sɪta va'a ɲa tá'ví yó, ta ndixa ɲa ke'é yó saá kúu ɲa sáná'a ndí ɲii yóo yó xí'in Jesucristo, ɲa ɲa ɲɪta'nda kɔɲu nda'a tón cruz. ¹⁷ Vará mɪi yó nɪvi na kándixa Jesucristo kuɑ'a ní kúu yó, ta ɲii laá sɪta va'a kúu ɲa xɪxi ndi'i yó. ɲayó'o sáná'a ndí ndi'i mɪi yó ɲii laá yɪkɪ kɔɲu Jesucristo kúu yó.

¹⁸ Va'a kani sɪnɪ ndó xɑ'a nañoo Israel. Nayó'o xɪxixi na ɲii xiiña kɔɲu ɲa ɲɪsɔkɔ na nɔɔ Ndios nɔɔ nɑmɑ yɪ. Ta ndixa ɲa xɪxi na kɔɲu yó'o sáná'a ɲa ndí ɲii yóo na xí'in Ndios ɲa ɲa ɲaki'in ɲa ɲɪsɔkɔ na, ta ɲii yóo na kɪ'in natá'an na na xɪxi xí'in na kɔɲu ɲa ɲɪsɔkɔ na nɔɔ Ndios. ¹⁹ Ta saá, ɔyukɪɑ kónɪj kachɪj xí'in tɔ'on yó'o? ɔn vása xɪinɪ kachɪj ndí ndɑ ɲii ɲaídolo kúu ɲa ndáya'ví. Ni ɔn vása xɪinɪ kachɪj ndí ndɑ ɲii ɲa sókɔ nɪvi nɔɔ ɲaídolo kúu ɲa ndáya'ví. ²⁰ Ta saá ni, kónɪj ɲa kundaa ini ndó ndí ɲa sókɔ nɪvi nɔɔ ɲaídolo, ta ɲayó'o, ɔn sɪví ɲa sókɔ na nɔɔ Ndios kúu ɲa. Ta ɲa sókɔ nɪvi nɔɔ ɲaídolo, ndatán yóo ɲa sókɔ na nɔɔ ɲanímɑ ndiva'a xɑ'a ɲa ɲii koo na xí'in nímɑ yó'o, saá yóo ɲa. Ta ndɑ lo'o ɔn xɪnɪ ɲa ɲii koo ndó xí'in ɲanímɑ ndiva'a. ²¹ Ta saá tá xí'i ndó vino xɑ'a ɲa ɲii koo ndó xí'in Jesucristo, tá mɪi saá tuku ɔn vá'a ko'o ndó vino xɑ'a ɲa ɲii koo ndó xí'in ɲanímɑ ndiva'a. Ta ɲii kɪ'va saá, tá xɪxi ndó nɔɔ mesa Jesucristo, ta saá tuku ɔn vá'a kuxu ndó nɔɔ mesa ɲanímɑ ndiva'a. ²² ɔn vá'a ke'é yó saá, kɔtɔ sasaɑ yó ini

Jesucristo. ¿An ndá xáni sɪnɪ yó kúu yó nɪvi na ndeé ká nɔɔ ra? Ó'on, ndá lo'o ɔn sɪví saá.

Tɔ'on yó'o ká'an ndí ndi'i saá ña kisa ndivi yó xínɪ ñó'ó kuu ña xá'a ña kanóo síkón ñatɔ'ó Ndios

²³ Ta sava ndó'ó káchí ndó saá: “Mji yó nɪvi na kándixa Jesucristo táku ndíká yó. Ta xá'a ñayó'o kómí yó ndayí kasa ndivi yó ndi'i ña kóni yó”, saá káchí ndó. Ta xínɪ ñó'ó kundaa ini ndó ndi'i ña kúchiño yó ke'é yó ɔn sɪví xá'a ñava'a mji yó kúu ña. Ndixa táku ndíká yó yichɪ Jesucristo, ta saá ni, ndi'i ña kúchiño yó ke'é yó ɔn sɪví ña taxi chindeé tá'an yó ña va'a ká kua'no yó yichɪ Jesucristo kúu ndi'i ña. ²⁴ Ta ñii ñii mji yó, ɔn vása va'a kuiti kundi'i ini yó ndukú yó ndasaá va'a koo mji yó, ta xínɪ ñó'ó si'na kundi'i ini yó ndukú yó ña va'a koo inká nɪvi.

²⁵ Ta saá va'a kuxu ndó ndi'i saá nɔɔ koñu ña síkó nɪvi nɔyá'vi, ta ɔn kundi'i ini ndó án va'a kuxu ndó ña, án ɔn vá'a kuxu ndó ña. ²⁶ Saá chí Ndios kúu taa tá kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o, ta ndi'i ña yóo kuva'a, kuenda mji Ndios kúu ña.

²⁷ Ta saá tá nɪvi na ɔn vása kándixa Jesucristo kána na ndó'ó kuxu ndó xí'in na, ta va'a kuxu ndó ndá ndá ña taxi na kuxu ndó. Tá taxi na koñu kuxu ndó, ta ɔn ndaká tɔ'on ndó mí kee koñu yó'o. ²⁸ Ta saá ni, tá nɪvi yó'o ká'an na xí'in ndó, káchí na saá: “Koñu yó'o kúu ña nɪsɔkɔ nɪvi nɔɔ ñaídolo”, káchí na xí'in ndó, ta saá ɔn kuxu ndó koñu yó'o, chi ɔn vá'a ke'é ndó ña xáni sɪnɪ nɪvi yó'o kúu ña ɔn vá'a. ²⁹ Saá chí nɪvi yó'o, vará kána na ndó'ó ña kuxu ndó koñu xí'in na, mji na xáni sɪnɪ na ndi' ña ɔn vá'a nɔɔ Ndios kúu ña kuxu ndó koñu ña nɪsɔkɔ nɪvi nɔɔ ñaídolo.

Ta saá ni, sava ndó'ó ndaká tɔ'on ndó yí'ɪ, káchí ndó saá: “Tá

ndixa kúu yó nɪvi na táku ndíká yichɪ Jesucristo, ta, ¿ndachun taxi yó ndayí nda'a inká nɪvi ña ka'nda chiño na nɔɔ yó án va'a kuxu yó án ɔn vá'a kuxu yó koñu ña nɪsɔkɔ nɪvi nɔɔ ñaídolo? ³⁰ Tá taxi yó ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xá'a ña kuxu yó, ta saá ¿án yóo ká ndayí kómí inká nɪvi ña kandiva'a na xí'in yó xá'a ña xixi yó?”, saá káchí ndó ndaká tɔ'on ndó yí'ɪ. ³¹ Ta yí'ɪ ndakuijnɪ ká'anɪ xí'in ndó ndi' ña xínɪ ñó'ó ní ká ke'é yó kúu ñayó'o: tá xí'ɪ yó án xixi yó án ndá yu kúu inká ña ke'é yó, ta xínɪ ñó'ó kasa ndivi yó ndi' ñayó'o xá'a ña kanóo síkón ní ñatɔ'ó Ndios. ³² Ta ɔn vá'a koo yó ndatán yóo yuu ña káchí'ɪ xá'a nɪvi ta nákava na, án nɪvi najudío, án nɪvi na ɔn sɪví najudío, án nɪvi na kándixa Jesucristo kúu nayó'o. ³³ Ñayó'o kúu ña ke'éɪ, chí chíkaa ní ndeé xá'a ña ke'éɪ ña sakusij ini ndi' nɪvi. Saá chí ɔn vása kuiti ndi'ɪ iniɪ ndukúɪ ña chindeé xí'in mjiɪ, ta yí'ɪ ndixa si'na ndi'ɪ iniɪ ndukúɪ ña chindeéɪ kuá'a ní inká nɪvi xá'a ña kandixa na Jesucristo ta saá sakaku ra na.

11

¹ Ta ndó'ó, va'a ná kundikɔn ndó yichɪɪ, ndatán yí'ɪ va'a ndíkɔnɪ yichɪ Jesucristo.

Tɔ'on yó'o ká'an ndi kivi ña nákutá'an yó ña kisa ká'no yó Ndios, ta xí'in ñatɔ'ó ní, xínɪ ñó'ó ke'é yó saá

² Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin kisa ká'noj ndó'ó, chí ndi'ɪ saá kivi náka'án ndó xá'aɪ, ta ɔn vása ni-sandakoo ndó kisa ndivi ndó tɔ'on ña xa saná'aɪ ndó'ó xá'a yichɪ Jesucristo. ³ Ta vitin va'a ná kundaa ini ndó tɔ'on yó'o: Ndátán yóo sɪnɪ nɪvi xí'in yíkí koñu na, saá yóo Jesucristo xí'in ñii ñii mji yó, nataa na kándixa ra. Ta ñii ñii taa, ndatán yóo sɪnɪ ñási'ɪ ra, saá yóo ra xí'in ña. Ta Ndios,

ndatán yóo sijn̄ Jesucristo saá yóo ra. ⁴ Ta k̄iv̄i ká'an̄ t̄a xí'in̄ Ndios, án ká'an̄ ndoso ra n̄o n̄ivi t̄o'on̄ ña káku n̄o Ním̄a Ndios, tá mií saá, ɔn̄ vá'a koo ña kund̄as̄i sijn̄ ra. Saá chi tá yóo ña ndás̄i sijn̄ ra, ta ñayó'o sáná'a ña ndí ɔn̄ vása kisa t̄o'ó ra sijn̄ ra. ⁵ Ta k̄iv̄i ká'an̄ ña'a xí'in̄ Ndios, án ká'an̄ ndoso ña n̄o n̄ivi t̄o'on̄ ña káku n̄o Ním̄a Ndios, tá mií saá, tá ɔn̄ vása yóo ña ndás̄i sijn̄ ñá, ta ñayó'o sáná'a ña ndí ɔn̄ vása kisa t̄o'ó ñá sijn̄ ñá. Saá chi ñii k̄i'va ndatán kúka'an̄ n̄o ñá xí'in̄ ña xátá yálá ñá yis̄i sijn̄ ñá, saá yóo ña. ⁶ Ta saá, tá ɔn̄ vása yóo ña ndás̄i sijn̄ ña'a k̄iv̄i ká'an̄ ñá xí'in̄ Ndios, án k̄iv̄i ká'an̄ ndoso ña n̄o n̄ivi t̄o'on̄ ña káku n̄o Ním̄a Ndios, ta, i'v̄a'a k̄a ná ka'nda ndi'i ñá yis̄i sijn̄ ñá! Ta saá ni, ña n̄ita'nda yis̄i sijn̄ ña'a, án ña n̄ixatá yálá ñá yis̄i sijn̄ ñá, kúu ña táxi kuka'an̄ n̄o ñá. Ta saá v̄a'a ná koo ña kund̄as̄i sijn̄ ñá. ⁷ Ta k̄iv̄i ká'an̄ t̄a xí'in̄ Ndios, án ká'an̄ ndoso ra t̄o'on̄ ña káku n̄o Ním̄a Ndios, ta ɔn̄ vá'a koo ña kund̄as̄i sijn̄ ra. Saá chi, Ndios k̄isa v̄a'a ra t̄a t̄aɔó, ta ndi'i nataa sáná'a na ndasaá yóo Ndios, chi sáná'a na sava ñalivi ká'no ña kúu m̄i Ndios. Ta Ndios x̄inj̄ ñó'ó ra yik̄i kándiká t̄aɔó x̄a'a ña k̄isa v̄a'a ra ña'a ñánóó. Ta saá ndi'i náña'a sáná'a ná sava ñalivi ká'no ña kúu m̄i t̄a. ⁸ Saá chi t̄a t̄aɔó ñoyivi yó'o ɔn̄ vása ní-kixi ra t̄ixin̄ yik̄i k̄oñu ñii ña'a. Ta ña'a ñánóó ñoyivi yó'o kuv̄a'a ñá xí'in̄ yik̄i k̄oñu t̄a t̄aɔó. ⁹ Ta ɔn̄ s̄ivi x̄a'a ña'a kúu ña k̄isa v̄a'a Ndios t̄a, ta x̄a'a t̄a kúu ña k̄isa v̄a'a Ndios ña'a. ¹⁰ Ta x̄a'a ña k̄e'é Ndios saá, ta x̄a'a ña yóo naángel x̄ito na, v̄a'a ná koo ña kund̄as̄i sijn̄ náña'a x̄a'a ña saná'a ndí náña'a yó'o kómí ná ndayí ña k̄a'an̄ ná xí'in̄ Ndios ta k̄a'an̄ ndoso ná n̄o n̄ivi t̄o'on̄ ña káku n̄o Ním̄a Ndios. ¹¹ Ta saá ni, nataa ta náña'a, na kándixa Jesucristo, x̄inj̄ ñó'ó tá'an̄ nayó'o.

Saá chi tá ɔn̄ k̄oó ña'a ní-kuv̄a'a, ta ɔn̄ kivi koo t̄a, níkuu. Ta tá ɔn̄ k̄oó t̄a ní-kuv̄a'a, ta ɔn̄ kivi koo ña'a, níkuu. ¹² Vará Ndios k̄isa v̄a'a ra ña'a ñánóó ñoyivi yó'o xí'in̄ yik̄i kándiká t̄a t̄aɔó ñoyivi yó'o, ta saá t̄a t̄aɔv̄i xí'in̄ ndi'i ink̄a nataa k̄aku na t̄ixin̄ ña'a. Ta saá ni, ndi'i nataa xí'in̄ ndi'i náña'a xí'in̄ ndi'i ña yóo ñoyivi yó'o kúu ña k̄isa v̄a'a Ndios.

¹³ Ta m̄i ndó, ¿yuk̄iá x̄ani sijn̄ ndó? ¿Yu kuu ña v̄a'a k̄e'é ña'a k̄iv̄i ká'an̄ ñá xí'in̄ Ndios n̄o nákutá'an̄ n̄ivi x̄a'a ña kisa ká'no na Ndios? Tá ɔn̄ vása yóo ña ndás̄i sijn̄ ña'a, ¿án x̄ani sijn̄ ndó ndí ñav̄a'a kuu ña ká'an̄ ñá xí'in̄ Ndios saá? ¹⁴ Ta, ¿án ɔn̄ ndixa yóo ña nákaa ini m̄i yó ña táxi kani sijn̄ yó ndí ña sákuka'an̄ n̄o t̄a kúu ña nán̄i ní yis̄i sijn̄ ra? ¹⁵ Ta, ¿án ɔn̄ ndixa yóo ña nákaa ini m̄i yó ña táxi kani sijn̄ yó ndí ña nán̄i yis̄i sijn̄ ña'a kúu ñii ñav̄a'a livi ña táxi ñat̄o'ó ná? Saá chi Ndios san̄i'i ra yis̄i sijn̄ ña'a x̄a'a ña nakasi ña sijn̄ ñá. ¹⁶ Ta saá ni, tá yóo sava ndó'ó na ɔn̄ vása yóo yu'ú xí'in̄ t̄o'on̄ yó'o, ta saá ȳi'j̄i ndákuiñ̄i yu'ú ndó, káchij̄i saá, ndí ndi'i ñoo n̄o x̄a'an̄i, n̄o nákutá'an̄ n̄ivi na kándixa Jesucristo ña kisa ká'no na Ndios, ta ndi'i náña'a xí'in̄ nataa, k̄e'é na xí'in̄ sijn̄ na ñii k̄i'va ndatán yóo ña sakán̄ ndat̄o'on̄i xí'in̄ ndó'ó.

T̄o'on̄ yó'o ká'an̄ ña x̄a'a ña ɔn̄ vá'a k̄e'é n̄ivi na kándixa Jesucristo k̄iv̄i nákutá'an̄ na

¹⁷ Ta vitin̄ x̄a'a sava ña k̄e'é ndó'ó, ɔn̄ vása kúchiñōi kasa ká'noj̄i ndó'ó. Saá chi k̄iv̄i nákutá'an̄ ndó x̄a'a ña kisa ká'no ndó Ndios, ta sava ña k̄e'é ndó ɔn̄ vása chindee ña ndó'ó ña v̄a'a k̄a kua'no ndó yich̄i Jesucristo. Ta nd̄a víka, sava ña k̄e'é ndó yó'o kúu ña s̄atakué'e ini xí'in̄ tá'an̄ ndó. ¹⁸ Saá chi xa x̄inj̄ s̄o'oj̄i ndí k̄iv̄i nákutá'an̄ ndó x̄a'a ña kisa ká'no ndó Ndios, ta nat̄av̄i tá'an̄

ndó, ta náa ndó xí'in tá'an ndó. Ta xáni sijnj ndí sava tq'on yó'o ña ká'an kuáchí nivi xa'a ndó kúu tq'on ndixa. ¹⁹ ¿Án xáni sijnj ndó ndí ñavá'a kúu ña nata'vi tá'an ndó? ¿Án xáni sijnj ndó ndí xínj ñó'ó koo kuá'a ti'vi ndó, chi xí'in ñayó'o saná'a káxín ndó noo nivi ndá ti'vi ndó'ó kúu ña kúsij ini Ndios xíni ra? ¿On sivi saá! ²⁰ Saá chi xa'a ña on vása ñii yóo ndó xí'in natá'an ndó, saná'a ndó ndí on sivi xí'in ña ndino'o ini ndó kúu ña xíxi ndó sija va'a ta xí'i ndó vino xa'a ña náká'án ndó ndí Jesucristo nixi'i ra xa'a kuachi ndó. ²¹ Saá chi kivi nákutá'an ndó, ta sava ndó'ó kama ní kixá'a ndó xíxi ndó ndí'i ña ndiso ndó, ta on vása ndátí ndó xa'a ña nata'vi ndó ña ndiso ndó ña kuchiño kuxu inká nivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an xí'in ndó. Ta saá, sava ndó'ó ndeé ní xíxi ndó ta kuá'a ní xí'i ndó tandá xíni ndó, vará sava nañani yó xí'in náki'va yó, lo'o ní ñaxíxi ndiso na, ta kindoo na xí'in ña xí'i ká na soko. ²² ¿On vá'a ké'é ndó saá! ¿Án on ndixa yóo ve'e mji ndó noo kuchiño kindoo ndó kuxu ndó ta ko'o ndó? Saá chi xí'in ña on vása va'a ké'é ndó vitin, chíkaa ninoo ndó ñatq'ó nivi na kándixa Jesucristo, ta sákuka'an ndó noo nañani yó xí'in náki'va yó na on vása kómí ña kuxu na. ¿Ndá tq'on ká kúu ña kivi ká'anj xí'in ndó'ó, nivi na ké'é ña on vá'a yó'o saá? ¿Án va'a kasa ká'noj ndó'ó xa'a ñayó'o? Ó'on, on vása kuchiño ke'éj saá.

Tq'on yó'o ká'an ndasaá va'a ná ke'é nivi kivi xíxi na sija va'a ta xí'i na vino xa'a ña náká'án na ña nixi'i Jesucristo xa'a kuachi na

(Mt. 26:26-29; Mr. 14:22-25; Lc. 22:14-20)

²³ Tq'on ña naki'inj nda'a taJesús, Ta taKá'no noo yó, kúu ña xa ndatq'onj xí'in ndó, káchij

saá: Si'na ká ña taJudas ntaxi ra taJesús nda'a nivi na sáa ini xíni ña'á, ta mji ñoo yó'o saá taJesús tjin ra sija va'a, ²⁴ ta taxí ra ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios, ta ta'vi ra sija va'a yó'o, ta nika'an ra xí'in nataa naxíka xí'in ra, káchí ra saá: “Naki'in ndó sija va'a yó'o, ta kuxu ndó ña. Sija va'a yó'o kúu yíki koñu ña taxij xa'a ndó. Ñayó'o kuxu ndó xa'a ña naká'án ndó yí'j”, káchí taJesús xí'in na. ²⁵ Tá ndí'i xíxi na sija va'a yó'o, ta taJesús tjin ra copa ña ñó'o nduta vino, ta nika'an ra, káchí ra saá: “Nduta vino yó'o kúu niji, ta xí'in nduta yó'o Ndios chindú'u ra ñaxáá kindoo ra xí'in nivi. Ta ndí'i saá yichí ña ko'o ndó nduta vino yó'o, ke'é ndó saá xa'a ña naká'án ndó yí'j”, káchí taJesús xí'in na. ²⁶ Ñakán kía ndí'i saá yichí ña xíxi yó sija va'a ta xí'i yó vino, ta ña ké'é yó saá kúu ña ká'an ndoso yó ndí nixi'i Jesucristo xa'a kuachi yó. Ta ke'é yó saá tandá kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o.

Tq'on yó'o ká'an ña ndí xí'in ñatq'ó ta xí'in ña ndino'o ini yó xínj ñó'ó kuxu yó sija va'a ta ko'o yó vino ña náká'án yó Jesucristo

²⁷ Ñakán kía nda yu kúu nivi na xíxi sija va'a ta xí'i na vino xa'a ña náká'án na Jesucristo, tá on sivi xí'in ña ndino'o tq'ó ini na ké'é na saá, ta nivi yó'o nákuiso na kuachi. Saá chi xí'in ña on vása kisa tq'ó na ña nixi'i Jesucristo nda'a tón cruz, nayó'o chíkaa ninoo na yíki koñu ra ta chíkaa ninoo na nji ra. ²⁸ Ta saá tá kivi nákutá'an yó xa'a ña kuxu yó sija va'a ta xa'a ña ko'o yó vino xa'a ña náká'án yó ndí Jesucristo nixi'i ra xa'a kuachi yó, ta ñii ñii mji yó xínj ñó'ó koto ndoso xí'in mji yó án ndixa yóo va'a yó xí'in

Ndios. ²⁹ Saá chi nda yu kúu n̄vi na x̄ixi s̄it̄a v̄a'a ta x̄i'i na vino, tá ɔn v̄asa nákon̄i na ndí ñayó'o ká'an ña x̄a'a ȳik̄i koñu Jesucristo, ta n̄vi yó'o naki'in na ña x̄o'v̄i na x̄a'a ña ké'é na saá. ³⁰ Ñakán k̄iá yóo kuá'a ní ndó'ó na xa ndeé ní ndó'o x̄i'in kué'e, án vitá ní kóni ndó, t̄and̄a sava natá'an ndó xa n̄ixi'j̄ na. ³¹ Ta saá ni, tá x̄i'in ña ndino'o ini yó koto ndoso x̄i'in m̄ji yó án ndixa yóo v̄a'a yó x̄i'in Ndios, ta saá ɔn koñi ñó'ó Ndios saxo'v̄i ra m̄ji yó. ³² Ta saá ni, tá k̄iv̄i Ndios s̄axo'v̄i ra m̄ji yó, ta kúu ña x̄a'a ña sakuá'á yó sandakoo yó ña ɔn v̄a'a ta x̄a'a ña sakuá'á yó ké'é yó ñava'a, koṭo ñii k̄i'va ndi'i x̄a'a yó x̄i'in n̄vi na ndíkɔn yich̄i ɔn v̄a'a ñoyivi yó'o.

³³ Ta saá, nañani yó x̄i'in náki'v̄a yó, ñayó'o kúu ña ndát̄o'on̄i x̄i'in ndó: Tá k̄iv̄i nákutá'an ndó ta x̄ixi ndó x̄a'a ña náká'an ndó Jesucristo, ta kundati tá'an ndó, ta saá ñii kách̄i kuxu ndó x̄i'in tá'an ndó. ³⁴ Tá yóo ndó'ó na x̄i'j̄ ní s̄oko, ta ɔn kúchiño ndó kundati ndó, ta v̄a'a si'na kuxu lo'o ndó ve'e m̄ji ndó. Ta saá tá nákutá'an ndó x̄a'a ña kuxu ndó x̄i'in natá'an ndó x̄a'a ña náká'an ndó Jesucristo, ta x̄i'in ñato'ó ké'é ndó saá. Ta saá ɔn nakuiso ndó kuach̄i x̄a'a ña Ndios saxo'v̄i ra ndó'ó. Ta ink̄a k̄a tondini ña táku ndó, ndato'oni x̄i'in ndó x̄a'a ndi'i ñayó'o k̄iv̄i xaāi kotōi ndó'ó.

12

To'on yó'o ká'an ña x̄a'a ndee v̄a'a ña s̄aní'i Níma Ndios n̄vi na kándixa Jesucristo

¹ Nañani yó x̄i'in náki'v̄a yó, kóni ña kundaā ini ndó x̄a'a ndee v̄a'a ña s̄aní'i Níma Ndios m̄ji yó n̄vi na kándixa Jesucristo.

² X̄in̄i ndó ndí k̄iv̄i ɔn t̄a'an kandixa ndó Jesucristo, ta ñandiva'a ch̄u'u ña ndó'ó ña k̄isa

to'ó ndó kuá'a ní ñaídolo ña kúu ndios vatá, ña ɔn v̄asa kúchiño ka'an nda ñii to'on. ³ Ta saá kóni ña kundaā ini ndó ndí nda ñii n̄vi na ká'an x̄i'in ndee Níma Ndios ɔn kúchiño na ka'an na, kach̄i na saá: “¡Ná kuu Jesucristo t̄a t̄a ndiso chi'ña!” Ta n̄vi na ɔn v̄asa kómí Níma Ndios, ta nda ñii nayó'o ɔn kúchiño na kach̄i na x̄i'in ña ndino'o ini na: “Jesucristo kúu T̄a t̄aKá'no noṭ ȳi'j̄ ta noṭ ndi'i ña yóo”, kach̄i na.

⁴ Ta kóni ña kundaā ini ndó ndí yóo kuá'a ní noṭ ndee v̄a'a ña s̄aní'i Níma Ndios n̄vi na kándixa Jesucristo, vará ndi'i ndee yó'o káku ña noṭ ñii laá Níma Ndios kuiti. ⁵ Vará yóo kuá'a ní noṭ chiño kisa ndivi yó ña kisa chiño yó noṭ Jesucristo, ta saá ni, ñii laá m̄ji Jesucristo, T̄a t̄aKá'no noṭ yó, kúu t̄a t̄a kisa chiño yó noṭ.

⁶ Ta yóo kuá'a ní noṭ chiño ña ké'é Ndios x̄i'in yó, ta ñii laá Ndios kúu t̄a t̄a kisa ndivi chiño ra ini ñii ñii yó. ⁷ Ta nda'a ñii ñii m̄ji yó n̄vi na kándixa Jesucristo, Níma Ndios s̄aní'i ña ndee v̄a'a ta ndi'i ndee v̄a'a yó'o kúu x̄a'a ña chindeé tá'an yó. ⁸ Ta Níma Ndios s̄aní'i ña nda'a sava yó ndee ña kúchiño yó ka'an yó to'on ndich̄i ña káku noṭ Níma Ndios. Ta s̄aní'i ña nda'a sava yó ndee ña kúchiño yó kónó kundaā ini yó ñandaā Ndios. ⁹ Ta s̄aní'i ña nda'a sava yó ndee v̄a'a ña ndaa ní ini yó Ndios. Ta s̄aní'i ña nda'a sava yó ndee ña kúchiño yó sandúv̄a'a yó n̄vi na kómí ndi'i noṭ kué'e.

¹⁰ Ta s̄aní'i ña nda'a sava yó ndee ña ké'é yó ñava'a ná'no ña táxi naka'nda ní ini n̄vi. Ta s̄aní'i ña nda'a sava yó ndee ña ká'an ndoso yó to'on ña káku noṭ Níma Ndios. Ta s̄aní'i ña nda'a sava yó ndee ña nákon̄i yó án ndixa to'on ña ká'an n̄vi káku ña noṭ Níma Ndios, án káku ña noṭ ink̄a n̄im̄a. Ta s̄aní'i ña nda'a sava yó ndee ña kúchiño yó ka'an yó ink̄a noṭ

tɔ'on ña on vása ní-sakuá'á yó. Ta sání'i ña nda'a sava yó ndee ña nándaxin yó yu kúu ña kóni kachí inká nɔɔ tɔ'on yó'o. ¹¹ Ta ñii laá Níma Ndios kúu nɔɔ káku ndi'i ndee va'a yó'o. Ta ñii k'i'va ndatán yóo ña chíkaa ini mji Níma Ndios saní'i ña, saá yóo ndee va'a sání'i ña ñii ñii mji yó, nivi na kándixa Jesucristo.

¹² Yóo ku'a ní xiiña kómí yiki koñu ñii nivi. Ta ndatán yóo ku'a ní xiiña ña kómí yiki koñu ñii nivi, saá yóo mji yó nivi na kándixa Jesucristo. Vará ku'a ní nivi kúu yó, ta ndatán yóo ñii laá yiki koñu Jesucristo, saá yóo yó xí'in ra. ¹³ Saá chi sava yó kúu najudío, ta sava yó on sivi najudío kúu, sava yó kúu naesclavo, ta sava yó on sivi naesclavo kúu, ta ndi'i mji yó nivi na kándixa Jesucristo chíchi yó xí'in ñii laá Níma Ndios, ta ndu yó ñii yiki koñu Jesucristo kuiti, chi Ndios taxi ra ñii laá Níma ra ña táku ña ini ñii ñii yó.

¹⁴ Ta on sivi ñii laá xiiña kómí yiki koñu yó, ta ku'a ní xiiña kómí ña. ¹⁵ Ta ñii xiiña yiki koñu yó ña kúu xa'a yó, tá ñayó'o ná kachí ña saá: “Yi'i on sivi nda'a nivi kúu, ñakán on vása kúu ñii xiiña yiki koñu nivi”, kachí xa'a yó, ta tɔ'on ña ka'an xa'a yó saá, on taxi ña ña sandakoo xa'a yó kúu ña ñii xiiña yiki koñu yó. ¹⁶ Ta ñii k'i'va saá, tá ña kúu sɔ'o yó ná kachí ña saá: “On sivi nduchu nɔɔ nivi kúu, ñakán on vása kúu ñii xiiña yiki koñu nivi”, kachí sɔ'o yó, ta tɔ'on ña ka'an sɔ'o yó saá, on taxi ña ña sandakoo sɔ'o yó kúu ña ñii xiiña yiki koñu yó. ¹⁷ Saá chi tá ndi'i yiki koñu yó kuu ña nina nduchu nɔɔ kuiti, níkuu, ta on kuchiño koni sɔ'o yó. Tá ndi'i yiki koñu yó kuu ña nina sɔ'o kuiti, níkuu, ta on kuchiño ta'mi yó. ¹⁸ Ta Ndios chinóo ra nda mí koo ñii ñii xiiña

yiki koñu yó, ta ndatán yóo ña chíkaa ini ra ña va'a koo ñii ñii xiiña, saá yóo ña. ¹⁹ Chi tá ndi'i yiki koñu yó ní xikuu ña ñii laá nɔɔ xiiña kuiti, níkuu, ta saá on sivi ndino'o yiki koñu nivi kuu ña. ²⁰ Xí'in tɔ'on yó'o kúnda'a ini yó ndí vará yóo ku'a ní xiiña kómí yiki koñu yó, ta ñii laá kúu yiki koñu yó.

²¹ Ta saá nduchu nɔɔ yó on vása kuchiño ka'an ña xí'in nda'a yó, kachí ña saá: “On vása xini ñó'ó yó'ó, nda'a”, kachí ña. Ni sivi yó on vása kuchiño ka'an ña xí'in xa'a yó, kachí ña saá: “On vása xini ñó'ó yó'ó, xa'a”, kachí ña. ²² Nda vika, yóo sava xiiña yiki koñu yó ña xáni sivi yó kúu ña vitá ní, ta saá ni, ña xini ñó'ó ní ka nɔɔ yó kúu ña. ²³ Ta yóo sava xiiña yiki koñu yó ña xáni sivi yó ndí lo'o ní ñatɔ'ó ndiso ña, ta saá ni, vivii ní sákundixin yó xiiña yó'o. Ta xiiña yiki koñu yó ña kúu ña on va'a koto nivi, taxi yó ñatɔ'ó ní nda'a ñayó'o, chi vivii nákasi yó ña xí'in tikɔɔ. ²⁴ Ta inká xiiña yiki koñu yó ña kúu ña taxi yó koto nivi, ta on vása ndi'i ní ini yó kundaa yó ña. Saá yóo ña, chi chinú'u Ndios ndí xiiña yiki koñu yó ña on va'a koto nivi, ñayó'o náki'in ka ña ñatɔ'ó nɔɔ inká xiiña yiki koñu yó. ²⁵ Saá ke'é Ndios xí'in yó xa'a ña ndi'i xiiña yiki koñu yó on nata'vi tá'an ña, ta ñii yiki koñu kuu ña. Ta Ndios kóni ra ndí ñii ñii xiiña yiki koñu yó kundi'i ini ña xa'a tá'an ña. ²⁶ Ta saá tá xó'vi ñii xiiña yiki koñu yó, ta ndi'i inká xiiña yiki koñu yó ñii káchí xó'vi ña xí'in ñayó'o. Tá ñii xiiña yiki koñu yó náki'in ña ñatɔ'ó, ta saá ndi'i xiiña yiki koñu yó ñii káchí kúsii ini ña xí'in ñayó'o.

²⁷ Tɔ'on yó'o sáná'a ña ndatán yóo mji yó nivi na kándixa Jesucristo, chi ndatán yóo yiki koñu Jesucristo, saá yóo yó xí'in ra, chi ñii

ñii yó ndatán yóo ñii ñii xiiña yiki koñu ra, saá yóo yó. ²⁸ Ta Ndios sakuiso chiño ra ñii ñii mji yó nivi na kándixa Jesucristo chiño ña xini ñó'ó kasa ndivi yó. Chiño noqo ña sakuiso chiño ra kúu ndi sava yó kúu yó naapóstol. Chiño ovi ña sakuiso chiño ra kúu ndi sava yó kúu yó naprofeta na ká'an ndoso noqo nivi to'on ña kaku noqo Nima Ndios. Chiño unj ña sakuiso chiño ra kúu ndi sava yó kúu yó namaestro na sán'a to'on ra nivi. Ta saá tuku Ndios san'i ra ndee va'a nda'a sava yó ña kúchiño yó ke'é yó ñava'a ná'no ña táxi naka'nda ní ini nivi koto na. Ta san'i ra ndee va'a nda'a sava yó ña kúchiño yó sandúva'a yó nivi na ndee ní ndó'o x'in kue'e. Ta san'i ra ndee va'a nda'a sava yó ña viví chindeé yó nata'an yó. Ta san'i ra ndee va'a nda'a sava yó ña kúchiño yó viví kuiso chiño yó x'in nivi. Ta san'i ra ndee va'a nda'a sava yó ña kúchiño yó ka'an yó inka noqo to'on ña on vása ní-sakuá'á yó. ²⁹ Ta saá on sivi ndi'i mji yó kúu naapóstol, ta ni on sivi ndi'i mji yó kúu naprofeta, ta ni on sivi ndi'i mji yó kúu namaestro, ta ni on sivi ndi'i mji yó kúu na kómí ndee Ndios ña kúchiño yó ke'é yó ñava'a ná'no ña táxi naka'nda ní ini nivi koto na. ³⁰ Ta on sivi ndi'i mji yó kómí yó ndee Ndios ña kúchiño yó sandúva'a yó nivi na ndee ndó'o, ni on sivi ndi'i mji yó kúu na kómí ndee ña kúchiño yó ka'an yó inka noqo to'on ña on vása ní-sakuá'á yó, ni on sivi ndi'i mji yó kúu nivi na kómí ndee ña kúchiño yó nandaxin yó ña kóni kachí inka noqo to'on yó'o. ³¹ Ta saá va'a ndukú ndó noqo Ndios ña taxi ra naki'in ndó kua'a ndee ña va'a ní ka. Ta vitin yi'i san'a'aj ndó'ó yichí ña xini ñó'ó kundikon ndó, chi ña va'a ní ka noqo ndi'i yichí kúu yichí yó'o.

13

*Ña kí'vi ini yó xini yó nivi kúu yichí ña va'a ní ka
noqo ndi'i yichí ña kúchiño kundikon nivi*

¹ Ta vará kúchiño ka'an ndi'i noqo to'on ña ká'an nivi án to'on ña ká'an naángel, ta saá ni, tá on vása kí'vi ini xini nivi, ta saá ndatán yóo ñii ka tá'yá ña on vása livi ndusu kómí, án ndatán yóo ñii ka ña laxan ní ká'a yu'u, saá yóo. ² Ta vará kukomí ndee va'a ña san'i Nima Ndios yi'i ña ká'an ndoso noqo nivi to'on ña kaku noqo Nima Ndios, án vará kukomí ndee va'a ña kúndaa ini ndi'i ña chitóni Ndios ña nixiyo se'é si'na noqo nivi, án vará kukomí ndee va'a ña kóno kúndaa ini ndi'i ñandaa, án vará kunaka'aj ini ña ndee ní ndaa ini Ndios, andá kúchiño sakanda'aj yuku ko'on ña inka xiiña, ta saá ni, tá on vása kí'vi ini xini nivi, ta nda lo'o on vása ndáya'vi. ³ Ta vará san'i ndi'i ña kómí nda'a nivi nandá'vi, án vará taxi x'in mji ña ka'mi na yiki koñu x'in ño'ó xixi, ta saá ni, ta on vása kí'vi ini xini nivi, ta on vása ndáya'vi ña ke'é saá.

⁴ Nivi na kí'vi ini xini inka nivi, nivi yó'o kúu na va'a ká'no ini, ta ké'é na ñava'a ña chindeé inka nivi. Ta on koqo ñakuini yóo ini na, ta nda lo'o on sivi na ña ini kúu na, ta ni nda lo'o on vása kisa ká'no x'in mji na. ⁵ Nivi na ndino'o kí'vi ini xini inka nivi, nayó'o kúu nivi na kómí ñatq'ó, ta on sivi nivi na ndasaá kuiti ndi'i ini xa'a mji kúu na, ni on sivi nivi na kama ní sasa'aj ini mji kúu na, ta ni on sivi nivi na on xjin sandakoo ña sa'aj ini xini inka nivi kúu na. ⁶ Ni on vása kúsi'ini ini na xini na ña on vá'a ké'é inka nivi x'in tá'an na, ta ndixa kúsi'ini ini na xini na ndi'i nivi na ké'é ñandaa. ⁷ Nivi na kí'vi ini xini inka nivi, saá yóo na: Kúndeé ini na xini na

inkā n̄ivi, ta kándixa na t̄o'on ña ká'an natá'an na xí'in na, ta ndátí na ta ndáa ini na ndí inkā n̄ivi ke'é na ñava'a, ta ɔn vása sándakoo na ña kí'vi ini na xíni na inkā n̄ivi, vará xín̄i ñó'ó kundeé ini na xí'in ña ɔn vá'a ké'é nayó'o.

⁸ Ña kí'vi ini yó xíni yó n̄ivi nda ñii k̄iv̄i ɔn ndi'i xa'a ñayó'o. Ta saá ñi, yóo sava ndeɛ va'a ña ñii k̄iv̄i ña vaɣi ɔn vása kon̄i ñó'ó ka ña, ta ya'a ndi'i ña. Ta saá ñii k̄iv̄i ña vaɣi ɔn kon̄i ñó'ó ka ndeɛ va'a ña ká'an ndoso yó n̄oɔ n̄ivi t̄o'on ña káku n̄oɔ Níma Ndios. Ta ñii k̄iv̄i ña vaɣi ɔn kon̄i ñó'ó ka ndeɛ va'a ña ká'an yó inkā n̄oɔ t̄o'on ña ɔn vása ní-sakuá'á yó. Ta saá tuku ñii k̄iv̄i ña vaɣi ɔn kon̄i ñó'ó ka ndeɛ va'a ña kónó kúndaɛ ini yó ñandaɛ ña n̄ix̄iyo se'é. ⁹ Saá chi vitin ɔn vása kónó kúndaɛ ini yó ñandaɛ Ndios, ta ndasaá kuiti lo'o kúu ña xín̄i yó vitin. T̄anda vitin t̄o'on ña káku n̄oɔ Níma Ndios ña ká'an ndoso yó n̄oɔ n̄ivi, kúman̄i ka ña x̄ino ní ndi'i ña ch̄itón̄i Ndios taxi ra nda'a yó. ¹⁰ Ta ñii k̄iv̄i vaɣi tá kixaa ña x̄ino ndi'i ña ndixa ndino'o, ta k̄iv̄i yó'o ɔn vása kon̄i ñó'ó ka yó ña ɔn ta'an x̄ino ndino'o.

¹¹ Saá chi ndatán yóo ña vaɣi kua'no ñii t̄alo'o, ta ñii k̄iv̄i t̄ondaɛ ra nduu ra t̄a t̄aká'no, saá yóo m̄i yó n̄ivi na kándixa Jesucristo. Ta k̄iv̄i x̄ikuūi t̄alo'o, ta saá x̄ika'an̄i ndatán ká'an t̄alo'o, ta x̄ixani s̄in̄i ndatán xáni s̄in̄i t̄alo'o. Ta saá tá n̄it̄ondaɛ̄i nduūi ñii t̄a t̄aká'no, ta s̄andakoōi ké'é̄i ndatán ké'é̄i ñii t̄alo'o. ¹² Ta yóo inkā t̄o'on ña ndat̄o'on̄i xí'in ndó xa'a ña saná'āi ndó'ó ndasaá koo ña k̄iv̄i vaɣi. Vitin ɔn vása kúchiño yó kúndaɛ va'a ini yó xa'a ndi'i ñava'a ña ch̄itón̄i Ndios, chi ndatán yóo n̄ivi na x̄ito n̄oɔ m̄i n̄oɔ yutátá ta xa kuá'an kuxána káa, saá yóo m̄i yó vitin. Ta ndixa kixaa ñii k̄iv̄i ña nakutá'an yó xí'in Ndios ta

koni káxín yó n̄oɔ ra. Ta k̄iv̄i saá t̄ondaɛ yó kon̄i ndino'o yó Ndios, ñii k̄i'va ndatán Ndios xa xín̄i ndino'o ra m̄i yó. ¹³ Yóo un̄i kúu ñava'a ña yóo xí'in yó ndi'i saá k̄iv̄i. Yóo ña ndáa ndino'o ini yó Ndios, yóo ña ndátí yó ndáa ini yó ndí Ndios kasa ndivi ra ña k̄indɔo ra xí'in yó, ta yóo ña kí'vi ini yó xíni yó n̄ivi. Ta ña ndáya'ví ní ka n̄oɔ ña un̄i ñava'a yó'o saá, kúu ña kí'vi ini yó xíni yó n̄ivi.

14

T̄o'on yó'o ká'an ndí ndeɛ va'a ña ká'an ndoso yó t̄o'on ña káku n̄oɔ Níma Ndios kúu ña xín̄i ñó'ó ní

¹ Va'a ná chikaa ndó ndeɛ ña kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó. Ta va'a xí'in ña ndino'o ini ndó ná ndukú ndó n̄oɔ Níma Ndios ña saní'i ña ndó'ó ndi'i n̄oɔ ndeɛ va'a ña káku n̄oɔ ña. Ta ndeɛ va'a ña xín̄i ñó'ó ní ka ndukú ndó kúu ndeɛ ña ka'an ndoso ndó n̄oɔ n̄ivi t̄o'on ña káku n̄oɔ Níma Ndios. ² Saá chi tá kómí ndó ndeɛ va'a ña saní'i Níma Ndios ndó'ó ña kúchiño ka'an ndó inkā n̄oɔ t̄o'on ña ɔn vása ní-sakuá'á ndó, ta kuiti xí'in Ndios ká'an ndó t̄o'on yó'o, ta n̄ivi ɔn vása kúndaɛ ini na t̄o'on ká'an ndó. Saá chi Níma Ndios táxi ña ndí ká'an ndó t̄o'on ña ñó'o se'é n̄oɔ n̄ivi. ³ Ta tá kómí ndó ndeɛ va'a ña saní'i Níma Ndios ña ká'an ndoso ndó n̄oɔ n̄ivi t̄o'on ña káku n̄oɔ Níma Ndios, ta xí'in ña ká'an ndoso ndó t̄o'on yó'o, chindeé ndó n̄ivi xa'a ña vivíi kua'no na yich̄i Jesucristo, ta chíkaa ndó ndeɛ ini n̄ivi yó'o ña kútu kundik̄on na yich̄i yó'o, ta ndása s̄ii ndó ini n̄ivi yó'o n̄oɔ ña ȳo'v̄i xó'v̄i na. ⁴ Tá kómí ndó ndeɛ va'a ña saní'i Níma Ndios ndó'ó ña ká'an ndó inkā n̄oɔ t̄o'on ña ɔn vása ní-sakuá'á ndó, ta saá ña ká'an ndó t̄o'on yó'o ndasaá kuiti chindeé xí'in m̄i ndó ña vivíi ka kua'no ndó yich̄i Jesucristo. Ta

saá ni, tá kómí ndó ndee va'a ña saní'i Níma Ndios ndó'ó ña ká'an ndoso ndó nọọ ñivi to'on ña káku nọọ Níma Ndios, ta saá ña ká'an ndó to'on yó'o chindeé ña nañani yó xí'in náki'va yó ña kua'no ka na yichí Jesucristo.

⁵ Yi'j kónij ña ñii ñii ndó'ó kukomí ndó ndee va'a ña saní'i Níma Ndios ndó'ó ña kuchiño ka'an ndó inká nọọ to'on ña on vása ní-sakuá'á ndó, ta ña ndixa kóni ní kaj kúu ña kukomí ndó ndee va'a ña kuchiño ka'an ndoso ndó nọọ ñivi to'on ña káku nọọ Níma Ndios. Saá chi ndee va'a yó'o kúu ña ndáya'ví ní ka xa'a ña chindeé ña nañani yó xí'in náki'va yó ña va'a kua'no na yichí Jesucristo. Saá chi tá ká'an yó inká nọọ to'on ña on vása ní-sakuá'á yó, ta tá on koó ñivi na kómí ndee va'a ña nandaxin na yukia kóni kachí to'on yó'o, ta to'on yó'o ña ká'an yó on chindeé ña inká ñivi na kándixa Jesucristo. ⁶ Ta saá, nañani yó xí'in náki'va yó, tá xaaj nọọ ndó tá ka'anj xí'in ndó inká nọọ to'on ña on vása kúndaaj ini ndó, ta ndá lo'o on vása ndáya'ví to'on yó'o nọọ ndó. Ta ña ndáya'ví ka nọọ ndó'ó kúu ña nandaxinj nọọ ndó to'on ña sanatívi Níma Ndios nọọj, án ka'anj xí'in ndó'ó xa'a ña kónó kúndaaj ini ndó ñandaaj Ndios, án ndato'onj xí'in ndó'ó to'on ña káku nọọ Níma Ndios, án ndato'onj xí'in ndó to'on ña va'a sáná'a xa'a yichí Jesucristo.

⁷ Saá chi kúndaaj ini yó ndí tá yóo ñivi na on vása káxín tívi tilalí, án on vása káxín sáká'a na arpa, ta ñivi na xínj so'o ñayó'o on vása kúndaaj ini na ndá yaa kúu ña xínj so'o na. ⁸ Ta ñii kiva saá, tá on vása ndá'yi káxín tón trompeta tón kána ñivi ná kani tá'an nọọ yóo kuachi, ta saá on kuchiño kúndaaj ini ñivi ndí xínj ñó'ó kee na ko'on na nakut'an na xa'a ña kani tá'an na nọọ yóo

kuachi. ⁹ To'on yó'o sáná'a ña mji yó xa'a ndee va'a ña kómí sava yó ña ká'an yó to'on ña on vása ní-sakuá'á yó. Saá chi tá ká'an yó inká nọọ to'on ña on vása kúndaaj ini ñivi na xínj so'o to'on yó'o, ta ndátan yóo to'on ña ká'an yó ndasaá kuiti nọọ tachi, saá yóo ña.

¹⁰ Ndixa yóo ku'a ní nọọ to'on ñoyívi yó'o, ta ndi'i saá nọọ to'on yó'o ñii ñii ña ndato'on káxín xí'in ñivi na kúndaaj ini ña'á. ¹¹ Ta saá ni, tá on vása kúndaaj ini to'on ña ká'an ñivi, ta saá ndátan yóo ñii ta ta ñoo xíká ta ká'an inká nọọ to'on saá yóoj xí'in ñivi yó'o, ta ñivi yó'o ndátan yóo ñivi na ñoo xíká saá yóo na xí'inj. ¹² Ta saá ndó'ó, ñivi na kóni kukomí ku'a ndee va'a ña saní'i Níma Ndios, va'a chika ndó ndee ndukú ndó nọọ Níma Ndios ña saní'i ña ndó'ó ndee va'a ña chindeé ña nañani yó xí'in náki'va yó ña va'a ka kua'no na yichí Jesucristo.

¹³ Ta saá ndi'i ñivi na kómí ndee va'a ña ká'an na inká nọọ to'on ña on vása ní-sakuá'á na, ñivi yó'o xínj ñó'ó tuku ndukú na nọọ Níma Ndios ña saní'i ña ndee va'a nda'a na ña kuchiño nandaxin na to'on yó'o. ¹⁴ Ta yi'j, tá ka'anj xí'in Ndios inká nọọ to'on ña on vása ní-sakuá'áj, ta ndixa xí'in ndasaá kuiti nímaaj ká'anj xí'in ra, ta vará on vása kúndaaj ini to'on ña ká'anj. ¹⁵ Ta saá, ¿yu kúu ñava'a ke'éj? Tá ka'anj xí'in Ndios, ta va'a ná ka'an nímaaj to'on ña on vása ní-sakuá'áj, ni on vása kúndaaj ini. Ta saá tuku va'a ná ka'anj xí'in Ndios to'on ña kúu ña kúndaaj ini. Ta ñii kiva saá, tá xitaj yaa ña kisa ka'noj Ndios, ta va'a ná kata nímaaj yaa yó'o xí'in to'on ña on vása ní-sakuá'áj, ni on vása kúndaaj ini. Ta saá tuku va'a ná kataj yaa xí'in to'on ña kúu ña kúndaaj ini. ¹⁶ Ta ñii kiva saá mji ndó, tá kisa ká'no ndó Ndios xí'in to'on ña ndasaá kuiti níma ndó ká'an xí'in ra, ta ñivi na on vása

kúndaꝓ ini tɔ'on ña ká'an ndó, ñivi yó'o on kúchiño ñii káchí xí'in ndó kasa ká'no na Ndios, kivi ká'an ndó táxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a ra. ¹⁷ Vará tɔ'on yó'o ña ká'an ndó ña on vása ní-sakuá'á ndó kúu tɔ'on va'a ña ndixa táxi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios, ta tɔ'on yó'o on vása chindeé ña ñivi ña kua'no ka na yichí Jesucristo, chi on vása kúndaꝓ ini na tɔ'on ña ndasaá kuiti nímꝓ ndó ká'an xí'in Ndios. ¹⁸ Ta yi'j, táxi ña táxa'vi nda'a Ndios chi san'i ra yi'j ndee va'a ña ká'an tɔ'on ña on vása ní-sakuá'á, ta kuꝓ ní ka yichí noo ndi'i ndó'ó ká'an tɔ'on yó'o xí'in Ndios. ¹⁹ Ta saá ni, tá kivi nákutá'an xí'in ñivi na kándixa Jesucristo xa'a ña kisa ká'no ndí Ndios, ta kusij ní ka ini ña ka'an vará o'on tɔ'on ña kúchiño kúndaꝓ ini ñivi na xini so'o ña, noo ña ka'an uxu mil tɔ'on ña nda lo'o on vása kúndaꝓ ini ñivi xini so'o na.

²⁰ Ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo, va'a ná koo ndó ndatán yóo naválí na on ta'an sakuá'á ke'é kuꝓ ní ña on vá'a, ta saá ni, on kani sijní ka ndó ndatán xáni sijní naválí yó'o. Saá chi xini ñó'ó kani sijní ndó ndatán xáni sijní ñivi ná'no na xa viví xa'no yichí Jesucristo. ²¹ Noo ñii xiña tɔ'on Ndios ña ñitaa na xina'á, Ndios kachí ra saá: “Ñii kivi ña vaxi, xí'in inkꝓ noo tɔ'on ña ká'an ñivi na ñoo xiká ka'an xí'in ñivi nañooj, ta konj ñó'ój yu'u ñivi na táku ñoo xiká xa'a ña ka'an xí'in nañooj. Ta saá ni, nañooj on kua'a na chikaꝓ so'o na tɔ'on ña ka'an xí'in na”, saá kachí Ndios. ²² Ta saá kúndaꝓ ini yó ndí tá kómí yó ndee va'a ña ká'an yó inkꝓ noo tɔ'on ña on vása ní-sakuá'á yó, ta ñayó'o on sivi seña ña sáná'a noo ñivi na kándixa Jesucristo kúu ña, ta ndee va'a yó'o kúu seña ña sáná'a noo ñivi na on xijn kándixa Jesucristo ndí taa tandeé ní kúu Ndios. Ta ndee va'a ña

kúchiño ka'an ndoso yó noo ñivi tɔ'on ña káku noo Nímꝓ Ndios, ñayó'o kúu xa'a ña chindeé ña ñivi na kándixa Jesucristo, ta on sivi xa'a ña chindeé ña ñivi na on vása kándixa Jesucristo kúu ña. ²³ Ta saá ni, ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, kivi nákutá'an ndó ña kisa ká'no ndó Ndios, tá kixaꝓ ñivi na on ta'an kúndaꝓ ini xa'a yichí Jesucristo, án kixaꝓ ñivi na on vása kándixa Jesucristo, ta nayó'o xini so'o na tɔ'on ña xa sín sín noo ká'an ñii ñii ndó, ta nayó'o on vása kúndaꝓ ini na tɔ'on yó'o, çán on ndixa xáni sijní ñivi yó'o ndí nasána kúu ndi'i ndó'ó? ²⁴ Ta saá ni, kivi nákutá'an ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, ña kisa ká'no ndó Ndios, ta ká'an ndoso ndó tɔ'on ña káku noo Nímꝓ Ndios, ta saá tá kixaꝓ ñivi na on ta'an kúndaꝓ ini xa'a yichí Jesucristo, án ñivi na on vása kándixa ra, ta saá tɔ'on Ndios yó'o xito ndoso ña nímꝓ ñivi yó'o, ta chindeé ña na xa'a ña kúndaꝓ ini na ndí na ndiso kuꝓ kúu na. ²⁵ Tá xini so'o na tɔ'on Ndios ña ká'an ndó xí'in na, ta saá Ndios sanatívi ra noo na ndi'i ña ñó'o se'é nímꝓ na. Ta saá kuxíti na xa'a ña kasa tɔ'ó na Ndios, ta ka'an na xí'in ndó, kachí na saá: “Ndixa Ndios yóo ra xí'in ndó'ó”, kachí na xí'in ndó.

Tɔ'on yó'o ká'an ña ndasaá va'a kasa ká'no yó Ndios kivi nákutá'an yó

²⁶ Nañani yó xí'in náki'va yó, kivi nákutá'an ndó ña kisa ká'no ndó Ndios, saá va'a ke'é ndó: Lo'o ndó'ó kata ndó yaa ña kasa ká'no ndó Ndios, ta lo'o ndó'ó saná'a ndó xa'a yichí Jesucristo, ta lo'o ndó'ó ndatɔ'on ndó xa'a ña sanatívi Ndios noo ndó, ta lo'o ndó'ó ka'an ndó inkꝓ noo tɔ'on ña on vása ní-sakuá'á ndó, ta lo'o ndó'ó nandaxin ndó ña kóni kachí tɔ'on yó'o. Ta ndi'i ña ke'é ndó saá xini ñó'ó kuu ña ña chindeé ñivi na kándixa Jesucristo

ña kua'no ka na yichí ra. ²⁷ Ta xa'a ñayó'o, tá kómí ndó ndee va'a ña saní'i Níma Ndios ndó'ó ña táxi ka'an ndó inká to'on ña on vása ní-sakuá'á ndó, ta saá ñii ñii ndó ka'an, ta ndasaá kuiti nda ovi ndó anda unj ndó ka'an. Ta xini ñó'ó koo nivi na kómí ndee va'a ña nandaxin na yukia kóni kachí to'on ña ka'an ndó. ²⁸ Tá on koó nivi na kúchiño nandaxin yu kúu ña kóni kachí to'on ña ka'an ndó, ta saá va'a ka ná on ka'an ndó to'on yó'o noo nivi kivi nákutá'an ndó xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios, ta ndasaá kuiti ka'an ndó to'on yó'o xí'in Ndios noo on koó nivi.

²⁹ Ta ndó'ó naprofeta, na kómí ndee va'a ña ka'an ndoso ndó to'on ña káku noo Níma Ndios, va'a ndasaá kuiti nda ovi anda unj ndó'ó ka'an ndoso ndó to'on Ndios yó'o noo nivi kivi nákutá'an ndó ña kisa ká'no ndó Ndios. Ta ndó'ó, nivi na xini so'o to'on ña ka'an naprofeta, xini ñó'ó kani va'a sinj ndó xa'a to'on yó'o, án ndixa to'on Ndios kúu ña, án on sivi to'on Ndios kúu ña. ³⁰ Tá ñindichi ñii ndó'ó ka'an ndoso ndó to'on ña káku noo Níma Ndios, tá mií saá inká ndó'ó náki'in ndó to'on ña sanatjivi Ndios noo ndó, ta saá, va'a ná on ka'an ka tá ñindichi, ta ná taxi ra ña konj so'o ndi'i nivi to'on ña sakan sanatjivi Ndios. ³¹ Ta ndó'ó na kómí ndee va'a ña ka'an ndoso ndó noo nivi to'on ña káku noo Níma Ndios, ta va'a ñii ñii ndó ya'a ndó ka'an ndó. Ta saá ndi'i nivi na nákutá'an ña kisa ká'no na Ndios, sakuá'á na to'on Ndios yó'o ta chikaá ña ndee ini na. ³² Ndó'ó na kúu naprofeta na kómí ndee va'a ña ka'an ndoso ndó noo nivi to'on ña káku noo Níma Ndios, ndó'ó kúchiño ndó ka'nda chiño ndó noo yu'u ndó ña chikaá ini ndó ama va'a ndato'on ndó to'on yó'o noo nivi. ³³ Saá chi kivi ña nákutá'an yó ña kisa ká'no yó Ndios, on vása kúsij ini

Ndios ña ñii síso ka'an ndi'i yó, ta nda ñii nivi on vása kúndaá ini na ña xini so'o na. Ta nda víka, Ndios kúsij ini ra ndi nákutá'an yó xí'in ñato'ó ní ini yó ta vivii kisa ká'no yó ra.

Ta xa'a ñayó'o, ndi'i mji yó nivi na kándixa Jesucristo, tá kivi nákutá'an yó ñii ñii ñoo xa'a ña kisa ká'no yó Ndios, ³⁴ ta naña'a ná nákutá'an yó'o, xini ñó'ó tásijín koo yu'u ná. Saá chi naña'a xini ñó'ó kasa njno xí'in mji ná, ñii kiva ndatán yóo ña xa'nda chiño ndayí ña kisa to'ó yó. ³⁵ Tá yóo ña kóni naña'a sakuá'á ná, ta va'a kundati ná tandá naxaa ná ve'e ná, ta saá va'a ndaka to'on ná yij ná. Saá chi ña sákuka'an xí'in mji ná kúu ña ka'an naña'a yó'o noo nivi na nákutá'an xa'a ña kisa ká'no na Ndios.

³⁶ Ta ndó'ó, on vá'a kuña'a ini ndó, chi xini ñó'ó naká'an ndó ndi on sivi ndó'ó kúu nanóo náki'in to'on Ndios, ni on sivi ndasaá kuiti ndó'ó kúu na táxi Ndios to'on ra nda'a. ³⁷ Ta ndó'ó na xani sinj ndi Níma Ndios saní'i ña ndee va'a nda'a ndó ña kúchiño ndó ka'an ndoso ndó noo nivi to'on ña káku noo Níma Ndios, ¿án xani sinj ndó ndi chutú ní ini ndó xí'in Níma Ndios?, ta saá xini ñó'ó nakoni ndó ndi to'on ña ndato'onj xí'in ndó kúu to'on ña xa'nda chiño mji Jesucristo, Taa taKá'no noo yó. ³⁸ Tá yóo sava ndó'ó na on xij chikaá so'o to'on yó'o ña ndato'onj xí'in ndó, ta inká ndó'ó, va'a ná on chikaá so'o ndó to'on nivi na on xij chikaá so'o to'onj.

³⁹ Ta saá, nañani yó xí'in náki'va yó, na kándixa Jesucristo, va'a ná chikaá ndó ndee ña ndukú ndó noo Níma Ndios ña saní'i ña ndó'ó ndee va'a ña ka'an ndoso ndó noo inká nivi to'on ña káku noo Níma Ndios. Ta, tá yóo sava ndó'ó na kómí ndee va'a ña ka'an ndó inká noo to'on ña on vása ní-sakuá'á ndó, ta inká sava ndó'ó on ka'nda chiño ndó noo nayó'o

ña on vá'a ka'an na to'on yó'o.
 40 Ta saá, tá kivi ña nakutá'an ndó xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios, ta ña xini ñó'ó ní kúu ña viví ta xí'in ñato'ó ní kasa ká'no ndó ra.

15

T'o'on yó'o ká'an ndi ndixa Jesucristo nixi'i ra ta nataku ra

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin va'a naká'an ndó'ó to'on va'a xa'a Jesucristo ña xa nika'an ndosoj noo ndó. To'on ña xa kandixa ndó kúu ña, tanda vitin yóo kútu ndó kándixa ndó to'on va'a yó'o. ² Ta xa'a ña ndino'o ini ndó kándixa ndó to'on va'a xa'a Jesucristo ña nika'an ndosoj noo ndó, tá on sandakoo ndó kándixa ndó to'on yó'o, ta ndixa Ndios sakaku ra ndó'ó kivi ña vaxi. Tá on sivi ñandaá kúu ñayó'o, níkúu, ta saá ña manj kúu ña kandixa ndó Jesucristo.

³ Ta yi'i, xa saná'ai ndó'ó mji to'on ña xini ñó'ó ní ka xa'a Jesucristo, ña kúu to'on ña naki'inj noo ra. To'on yó'o káchí ña saá: Ñii ki'va ndatán yóo ña káchí to'on Ndios ña nita na xina'a, Jesucristo nixi'i ra xa'a kuachi yó, ⁴ ta sanduxun na yiki koñu ra, ta tixin ña unj kivi, nataku ra. Ndi'i ñayó'o kisa ndivi ña ña káchí to'on Ndios ña nita na xina'a. ⁵ Tá ndi'i nataku Jesucristo, ta nativi ra noo taPedro, ta saá tuku nativi ra noo nakutá'an ndi'i nata na xikuu na uxu ovi nixika xí'in ra. ⁶ Ta saá nativi ra noo nakutá'an o'on ciento nivi na xindikon satá ra. Tanda vitin ku'a ní nayó'o táku ka na, vará lo'o na xa nixi'i. ⁷ Ta saá nativi Jesucristo noo taSantiago,* ta tuku nativi ra noo nakutá'an ndi'i naapóstol.

⁸ Ta ndi'i kundivi ñayó'o, ta saá nija'a ku'a ní kivi, ta nativi ra noo yi'i. Ta saá ndatán yóo

ñii ta ta kaku kivi tá on vása ndáti nivi, saá yóo i, saá chi nduuj taapóstol kivi ña on vása ndáti nivi. ⁹ Ta saá ta ta nino ní ka kúuj noo ndi'i naapóstol. Ta on vása kómij ndayí ña sakanani na yi'i "apóstol", chi xina'a nixikaj saxo'vi níj nivi na kúu nave'e ndino'o Ndios chi kándixa na Jesucristo. ¹⁰ Ta saá ni, Ndios ke'é ra ká'no ní ñava'a xí'inj, chi nakaxin ra yi'i kuuuj taapóstol. Ta on sivi ña manj kúu ña Ndios ke'é ra ñava'a yó'o xí'inj. Saá chi nda kivi kixá'áj kisa chiñoj tanda vitin, ndeé ní ka kisa chiñoj noo ña kisa chiño inká naapóstol. Ta ndixa on sivi xí'in ndeé mji kúu ña kisa ndivi chiño, ta Ndios saní'i ra yi'i ndeé va'a ra, ta xí'in ndeé yó'o kisa ndivi chiño ra. ¹¹ Ta saá ni, án yi'i kúu ta ta ká'an ndoso noo ndó to'on va'a xa'a Jesucristo, án inká naapóstol kúu na ká'an ndoso to'on yó'o noo ndó, ta ñii kúu to'on ña ká'an ndoso ndi noo ndó, ta to'on yó'o kúu ña xa kandixa ndó.

¹² Ta to'on ña ká'an ndoso ndi noo ndó káchí ña ndi ndixa Jesucristo nixi'i ra ta nataku ra. Ta saá, ndachun sava ndó'ó ká'an ndó, káchí ndó saá: "Tána kixaa ña kivi nivi, ta nda ñii kivi on nataku ka na"? káchí ndó. ¹³ Ta on sivi ñandaá kúu to'on yó'o ña ká'an sava ndó'ó. Saá chi tá nda ñii nivi on vása nataku na, ta ni Jesucristo on vása ní-nataku ra, níkúu. ¹⁴ Tá on sivi ñandaá kúu ña nataku Jesucristo, níkúu, ta nda lo'o on vása ndaya'ví to'on ña ká'an ndoso ndi noo ndó, ni on vása ndaya'ví ña kandixa ndó ra. ¹⁵ Tá ndixa on vása ní-nataku Jesucristo, níkúu, ta nivi na vatá kúu ndi, chi nika'an ndi Ndios sanataku ra Jesucristo. Tá on sivi ñandaá kúu ña ndixa nataku nivi na nixi'i, ta ñayó'o sán'a ndi Ndios on vása ní-sanataku ra Jesu-

* 15:7 TaSantiago, inká kivi ra kúu Jacobo.

cristo, níkúu. ¹⁶ Tuku ká'anjí saá: Tá on ndixa natakú ñivi na ñixi'í, ta ñayó'o kóni kachí ña ndí on vása ní-natakú Jesucristo, níkúu. ¹⁷ Tá on vása ní-natakú Jesucristo, níkúu, ta saá ña mañi kúu ña kándixa ndó ra, tãnda vitin ndiso ka ndó kuachi noo Ndios. ¹⁸ Tá on vása ní-natakú Jesucristo, níkúu, ta ñayó'o kóni kachí ña ndí ñivi na kándixa ra tá ñixi'í nayó'o, ta ndá ñii kivi on natakú na, ta ndi'í xa'a nayó'o, níkúu. ¹⁹ Ta mji yó, tá ndáa ini yó ndí ña kándixa yó Jesucristo kúu ña ndáya'ví ndasaá kuiti ñoyívi yó'o, ta ndá lo'o on vása ndáti yó natakú yó ta kutakú yó xí'in Ndios ñoyívi ñino, ta saá ñndixa ñivi na ndá'ví ní ka kuu yó noo ndi'í ñivi ñoyívi yó'o!

²⁰ Ta on sivi saá, chi ña ndixa ndino'o kúu ña ñixi'í Jesucristo, ta Ndios sanatakú ña'á ra. Ta saá Jesucristo yóo ra ndatán yóo ñanóo ña sákee ñivi noo ndi'í ña ñichi'í na, chi kúu ra tãa tãnoo natakú noo ndi'í ñivi na ñixi'í. ²¹ Ta xa'a ña on vá'a ke'é ñii laá tãa kuyã xina'á, ndeë ña xá'ni ñivi kixaa ña ñoyívi yó'o, ta saá ndi'í ñivi xini ñó'o kivi na. Ta saá, xa'a ñava'a ke'é ñii laá tãa, ta kúu tãa ta ñixi'í ta natakú ra, ndi'í ñivi na ñixi'í natakú na ñii kivi ña vaxi. ²² Ta xa'a ña ndi'í ñivi kúu nasá'ya ñani sikuá tãa tãnoo Adán, ta saá ndi'í ñivi ñii kúu na xí'in ra, ta saá xini ñó'o kivi ndi'í na. Ta saá ni, ndi'í ñivi na ñii yóo xí'in Jesucristo, ndixa sanatakú ra na ña ndino'o kutakú na xí'in ra. ²³ Ta viví, ndatán chitóni Ndios, saá koo ña natakú ñii ñii ñivi. Saá chi Jesucristo xikuu tãa tãnoo natakú noo na ñixi'í. Ta saá, tá kixaa kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta sanatakú ra ndi'í ñivi na kándixa ra ña kutakú na xí'in ra ndi'í saá kivi. ²⁴ Tá ndi'í sanatakú ra ndi'í ñivi yó'o, ta kixaa kivi sondí'í ñoyívi, ta Jesucristo sandi'í ra xa'a ndi'í saá noo ndeë ná'no

ña on vá'a, ta sandi'í ra xa'a ndi'í inká na xá'nda chiño, na kúu na on vása kisa to'o Ndios. Ta saá Jesucristo taxi ra ndayí nda'a Yivá yó Ndios ña ka'nda chiño ra. ²⁵ Saá koo, chi Jesucristo xini ñó'o ka'nda chiño ra noo ndi'í ñivi ta noo ndi'í ña kupa'a, ta saá kundivi tãnda kundeé ra noo ndi'í ndeë ña sáa ini xini ña'á, tãnda chikaa ñino ra ndi'í ñayó'o tixin xa'a ra. ²⁶ Tá kixaa kivi ña xa kundeé Jesucristo noo ndi'í ñayó'o, ta ndeë ña sondí'í sandi'í ra xa'a kúu ndeë ña xá'ni ñivi. ²⁷ Saá chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, káchí ña saá: "Ndios chikaa ñino ra ndi'í ña yóo ñoyívi tixin xa'a tãa yó'o", káchí to'on Ndios. Ta mji yó kúndaq ini yó ndí to'on yó'o on vása kóni kachí ña ndí mji Ndios chikaa ñino xí'in mji ra tixin xa'a Jesucristo. Chi mji Ndios kúu tãa tã chikaa ñino ndi'í ña yóo kupa'a tixin xa'a tayó'o. ²⁸ Ta saá kixaa kivi tá Jesucristo naki'in ra ndi'í ndayí noo ndi'í ña yóo, ta mji Jesucristo kasa ñino xí'in mji ra noo Ndios, xa'a ña Ndios nduu ra tãa taká'no ndino'o, tãa tã xá'nda chiño noo ndi'í ña yóo ndi'í saá ñoyívi.

²⁹ Sava ndó'o na kándixa Jesucristo kúu ñivi na xa chichi tuku xa'a ñivi na xa ñixi'í, chi xani sivi ndó ndí saá chindeé ndó nayó'o. Ta saá ni, tá on vása kándixa ndó ndí natakú ñivi na ñixi'í, ta, ñndachun chichi ndó xa'a ñivi yó'o?

³⁰ Ta mji ndi, tá on sivi ña ndixa kúu ña natakú ñivi na ñixi'í, níkúu, ta saá ña mañi kúu ña ñii ñii kivi táxi xí'in mji ndi noo ña yiyo ní andá ña kivi ndi. ³¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ña ndixa kúu ña ndí ñii ñii kivi táku jí xí'in ña yiyo ní kivi jí. Ta saá tuku ña ndixa kúu ña chútú ñasii ini jí chi xa'a chiño ña kisa ndivi jí noo ndó, kándixa ndó Jesucristo vitin. ³² Ta xa ñixoví ní ñoo Éfeso yó'o, ta

ndaṭán yóo ña kaṇi tá'anḽ xí'in kiṭi t́iyukú, saá ṇṇdo'oḽ. Ta saá, tá ʊn sḽiví ñandaḽ kúu ña natakḽ ṇḽiví na ṇḽixi'ḽ, ta, ḽndasaá ndáya'vḽ ña yo'vḽ ṇḽixʊ'vḽ yó'o? Tá ñandaḽ kúu ña ʊn natakḽ yó, níkúu, ta va'a ka ke'é yó ndaṭán ké'é ṇḽiví ñoyívi yó'o na ʊn vása kándixa Jesucristo, chi nayó'o ká'ḽn na, káchí na saá: “Vitín ná kuxu yó ta ná ko'o yó, chi taḽn kivḽ yó”, saá ká'ḽn ṇḽiví yó'o.

³³ ʊn taxi ndó ña sandá'vḽ na ndó'ó, ta naká'án ndó ña kóni kachí ñii tʊ'on ndíchí ña káchí saá: “Tá náta'an va'a ní yó xí'in ṇḽiví na kúu na ʊn vá'a ini, ta yḽyo ní sanoo na ini mḽi yó ke'é yó ña ʊn vá'a ndaṭán yóo ña ké'é na”, saá káchí ñii tʊ'on ndíchí ña xínḽ yó. ³⁴ Ta vitín si'na vivíi kani sḽḽḽ ndó, ta nandikó ʊn ndó, ta ʊn ke'é ka ndó ña ʊn vá'a, ta tuku kundikʊn ndó yichḽ va'a. Yóo sava ndó'ó na ʊn ta'án kundaḽ va'a ini xa'a Ndios, ta xa'a ña lo'o ní xínḽ ndó Ndios, va'a ná kuka'an ṇḽḽ ndó.

Tʊ'on yó'o ká'ḽn ña ndasaá nduu yḽkí koṇu ṇḽiví kivḽ natakḽ na

³⁵ Yóo sava ndó'ó na ndaka tʊ'on ndi'ḽ, kachí ndó saá: “ḽNdasaá natakḽ ṇḽiví na ṇḽixi'ḽ? ḽNdasaá koo yḽkí koṇu na?”, kachí ndó, ndaka tʊ'on ndó ndi'ḽ. ³⁶ ḽTa tʊ'on ña kí'vḽ kúu ñayó'o! Chi kani sḽḽḽ ndó ndasaá yó'o ndikḽn trigo. Tá chí'i yó ndikḽn yó'o, ta tḽxin ño'o xínḽ ñó'ó ta'yḽ ña, ta saá kuchiño taxi ña nduṭa inkḽ trigo xaá. ³⁷ Ta ndikḽn trigo ña chí'i yó ʊn vása ñii kúu ña xí'in trigo xaá ña nduṭa. Ta nda yukú ña chí'i yó, án ndikḽn trigo kúu ña, án inkḽ ṇḽḽ ña chí'i yó kúu ña, ta ña nduṭa ṇḽḽ ña chí'i yó ʊn vása ka ñii kúu ña xí'in ña chí'i yó. ³⁸ Saá chi Ndios chḽndú'u ra ndí ñii ñii ṇḽḽ ña chí'i yó nduṭa ñayó'o, ta ñii ñii ṇḽḽ ña nduṭa yó'o, sḽín ná'a ña.

³⁹ Ta ndaṭán yóo kuḽ'a ní ṇḽḽ ña chí'i yó, saá yóo kuḽ'a ní ṇḽḽ yḽkí koṇu, ta xa sḽín sḽín yóo ñii ñii ña. Saá chí xa sḽín yóo ña kúu yḽkí koṇu ṇḽiví, ta xa sḽín yóo ña kúu yḽkí koṇu kiṭi, ta xa sḽín yóo ña kúu yḽkí koṇu t́isaa, ta xa sḽín yóo yḽkí koṇu tiḽká. ⁴⁰ Ta saá tuku xa sḽín yóo yḽkí koṇu ña kómí ṇḽiví na táku ñoyívi yó'o, ta xa sḽín yóo ña kómí ndi'i ña táku ñoyívi ṇḽḽ. Saá chí yóo ñava'a livi ká'no ña kómí yḽkí koṇu ṇḽiví na táku ñoyívi yó'o, ta yóo inkḽ ṇḽḽ ñava'a livi ká'no kómí ndi'i ña táku ñoyívi ṇḽḽ. ⁴¹ Ta yóo ñava'a livi ká'no kómí ṇḽḽ ña yé'e ndiví, ta yóo ñava'a livi ká'no kómí yḽḽ ña yé'e ñoo, ta yóo inkḽ ñava'a livi ná'no kómí kḽimi. Ta ʊn sḽiví ñii kúu ñava'a livi ná'no ña kómí ndi'i kḽimi, chí xa sḽín xa sḽín kúu ñava'a kómí ñii ñii kḽimi. ⁴² Ñayó'o sáná'a ña mḽi yó ndasaá nduu yḽkí koṇu yó kḽivḽ natakḽ yó ṇḽḽ ña ṇḽixi'ḽ yó. Chí tá kixaa ña kivḽ yó, ta yḽkí koṇu yó nduxḽn ña tḽxin ño'o, ta ndaṭán yóo ña tá'yḽ ndikḽn ña chí'i ṇḽiví tḽxin ño'o, saá ta'yḽ yḽkí koṇu yó. Ta kḽivḽ natakḽ yó, ta inkḽ ñaxaa nduu yḽkí koṇu yó, ta ñaxaa yó'o nda ñii kḽivḽ ʊn ndi'i xa'a ña. Ta nda víka, ndixa kutaku ndino'o ña ndi'i saá kḽivḽ. ⁴³ Tá kixaa ña kivḽ yó ta sandúxḽn na yḽkí koṇu yó, ta yḽkí koṇu yó'o ña ʊn vása táku ka, ʊn sḽiví ña livi kuu ña. Ta saá ni, kḽivḽ natakḽ yó, ta yḽkí koṇu naki'in ñii ñii yó ndixa ña kukomí ñava'a livi ká'no kuu ña. Saá chí yḽkí koṇu yó ña nduxḽn, ña vitá kuu ñayó'o, ta yḽkí koṇu yó xaá naki'in yó, ña kukomí ndee ndino'o kuu ña. ⁴⁴ Ta kḽivḽ táku yó ñoyívi yó'o ndasaá kuiti yḽkí koṇu ṇḽiví kúu ña kómí yó. Ta, tá kixaa ña kivḽ yó, ta yḽkí koṇu yó yó'o nduxḽn ña tḽxin ño'o. Ta tá kixaa ña natakḽ yó, ta saá naki'in yó inkḽ ṇḽḽ yḽkí koṇu ña kuu kuenda ñoyívi ṇḽḽ, ta nda

ñii kivi on ndi'i ka xa'a yiki koñu yó yó'o. Saá chi ñii noo kúu yiki koñu kómí yó ñoyívi yó'o vitin, ta inká noo kuu yiki koñu naki'in yó kivi natakú yó.

45 Ñii xiiña noo to'on Ndios ña nĩtaa na xina'á káchí ña saá: “Ndios kisa va'a ra taq tañoó ta kúu taAdán, ta taxi ra ña nduu ra ñivi táku”, káchí to'on Ndios. Ta Jesucristo, taq ta ságunaní yó “taAdán sondí'í”,† tayó'o nduu mji níma ndino'o táku, ta táxi ña ndí kutaku ndino'o ñivi. 46 Ta saá kúndaq ini yó ndí si'na kómí yó yiki koñu ña xini ñó'ó yó kutaku yó ñoyívi yó'o, ta saá kivi yó. Ta saá kixaa kivi natakú yó ta naki'in yó yiki koñu ña taxi Ndios nda'a yó ña kúu kuenda ñoyívi ñino, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a yiki koñu yó'o. 47 Kuyá xina'á ní Ndios tjin ra yaq noo ño'o, ta xí'in yaq yó'o kisa va'a ra taq tañoó. Ta inká noo taq, ta kúu Jesucristo, tayó'o kee ra ñoyívi ñino ta kixaa ra noo ño'o yó'o. 48 Ta saá ndi'i ñivi na táku ñoyívi yó'o kómí na yiki koñu na ndatán nixiyo yiki koñu taq tañoó, ta kúu taq ta kupa'a xí'in yaq noo ño'o. Ta ndi'i ñivi na kutaku ñoyívi ñino kukomí na inká noo yiki koñu na, chi ndatán yóo yiki koñu Jesucristo kivi natakú ra, saá koo yiki koñu nayó'o. 49 Ta ndatán nixiyo taq tañoó ta kupa'a xí'in yaq noo ño'o, saá yóo ndi'i mji yó vitin. Ta ñii kivi vaxi ndatán yóo Jesucristo, taq ta kee ñoyívi ñino, saá koo ndi'i yó, ñivi na kándixa Jesucristo.

50 Nañani yó xí'in náki'va yó, kóni ña kúndaq ini ndó ndí yiki koñu ña kómí yó vitin ñoyívi yó'o, on kivi kivi ña kutaku ña ñoyívi ñino noo xá'nda chiño Ndios. Saá chi yiki koñu ña kómí yó ñoyívi yó'o, ñii kivi kutá'yi ña ta ndi'i xa'a ña, ta on kuchiño kundee

ñi kutaku ña xí'in yó ñoyívi ñino noo on kivi koo nda ñii ña tá'yi ta nda ñii ña ndi'i xa'a. 51 Vitin ndato'onj xí'in ndó xa'a ñii ña chitóni Ndios ta si'na chikaa se'é ra ña noo ñivi, ta vitin taxi ra ña kúndaq ini yó ndí ndi'i mji yó ñivi na kándixa Jesucristo on kivi ndi'i yó ñii kivi ña vaxi. Ta saá ni, ndi'i saá yiki koñu mji yó ndixa nasama ña, chi ñii ñii yó naki'in yó yiki koñu xa'a. 52 Ta ñii kama xandikon nasama ña saá. Saá chi kivi sondí'í ñoyívi yó'o tá mji konj so'o ñivi ña ndá'yi tón trompeta, ta ñii kama kuiti, ndatán yóo ña ñii nákuáni yó ta nákoto yó, saá kama natakú ñivi na kándixa Jesucristo na nixi'i, ta naki'in na yiki koñu xa'a, ña nda ñii kivi on ndi'i xa'a. Ta saá ñivi na kándixa Jesucristo na táku ka ñoyívi yó'o kivi saá, ñii kama nasama na, chi nduu na ñivi na naki'in yiki koñu xa'a ña nda ñii kivi on ndi'i xa'a. 53 Saá chi yiki koñu ña kómí yó ñoyívi yó'o kúu ña ta'yi kivi kivi yó, ta on vása koo ña ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta xini ñó'ó naki'in yó yiki koñu yó ña xa'a ña nda ñii kivi on vása ta'yi ta kutaku ña xí'in yó ndi'i saá kivi. 54 Tá kixaa kivi ña xa naki'in yó yiki koñu yó ña xa'a ña nda ñii kivi on vása ta'yi, ta xa nduu yó ñivi na kutaku ndi'i saá kivi ña vaxi, ta xí'in ñayó'o kundivi to'on Ndios ña nĩtaa na xina'á, ña káchí saá: “Xa ndi'i xa'a ndee ña xá'ni ñivi, chi Ndios kundee ra noo ndee yó'o. 55 Ta saá, ¿mí kuchiño ka ndee ña xá'ni ñivi satakué'e ña na? Ta, ¿mí kuchiño ka ndee ña xá'ni?, chi on koq ka ndee kukomí ña noo ñivi”, saá káchí to'on Ndios. 56 Xini yó ndí ndee ña xá'ni ñivi xikomí ña ndayí satakué'e ña mji yó xa'a ña on vá'a ké'é yó, chi ya'vi ña on vá'a ké'é yó kúu ña xini ñó'ó kivi

† 15:45 “TaAdán sondí'í” kúu to'on ña ká'an xa'a Cristo, taq ta naqaxin Ndios sakaku ra ñivi.

yó. Ta xa'a ña ndátò'on ndayí Ndios, kúndaḡa ini yó yu kúu ña on vá'a, ta kúndaḡa ini yó ndí kivi yó xa'a kuachi ña ndíso yó nõ Ndios. ⁵⁷ Ta saá ni, táxi yó ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios, chi xa'a ña kándixa yó Jesucristo, ta ñii yóo yó xí'in ra, Ndios táxi ra ña kundeé yó nõ ndee ña xá'ni, ta ndixa kutaku yó xí'in Ndios ndi'i saá kivi.

⁵⁸ Ñákán kía, nañani yó xí'in náki'va yó, ndino'o kandixa ndó Jesucristo ta kútu kundikõn ndó yichi ra. On taxi ndó ña inká nivi nasama na ini ndó, ta ndi'i saá kivi taxi xí'in mji ndó ña kasa ndivi ndó chiño Jesucristo, Taa tãKá'no nõ yó. Saá chi xini yó ndí nda ñii chiño ña kisa ndivi yó nõ ra, on sivi chiño ña manj kúu ña.

16

Tò'on yó'o ká'qn ndasaá va'a nakaya na s'ún

xa'a inká nivi na kándixa Jesucristo na kúu ndá'ví

¹ Ta vitin kóni ndatò'onj xí'in ndó xa'a s'ún ña nákaya ndi xa'a ña chindeé ña nivi ndá'ví na kándixa Jesucristo, na táku ñoo Jerusalén. Ta kónij ña vitin kasa ndivi ndó ñii ki'va ndatán xa xa'nda chiñoj nõ nivi na kándixa Jesucristo, na táku ku'a ñoo estado Galacia, na kúu na nákutá'an xa'a ña kisa ká'no na Ndios. ² Ta saá kivi nõ ñii ñii semana, ñii ñii ndó'ó xini ñó'ó tava sún ndó s'ún ña chindeé ndó nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. Ñii ki'va ndatán yóo s'ún náki'in ñii ñii ndó xa'a chiño ké'é ndó, saá tava sún ndó lo'o nõ s'ún yó'o. Ta saá kivi xaaj nõ ndó, xa koo ti'va ndi'i s'ún, ta on vása ñii kama nakaya ndó ndi'i ña mji kivi saá.

³ Ta va'a nakaxin ndó sava nañani yó, ña kuiso na s'ún ña nakaya ndó, ta kò'on na ñoo Jerusalén, ta

nataxi na s'ún yó'o nda'a nivi na kándixa Jesucristo ñoo yó'o. Ta yi'i, kivi xaaj nõ ndó, ta taaj tutu ña kò'on xí'in nañani yó yó'o ña ndakuijn xa'a na. ⁴ Tá yóo xa'a ña kò'onj xí'in nañani yó yó'o ñoo Jerusalén, ta va'a kò'onj xí'in na.

Tò'on yó'o ká'qn ndí tãPablo xáni sinj ra kò'on ra koto ra nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto

⁵ Ta yi'i, si'na xini ñó'ó ya'aj ku'a ñoo estado Macedonia, ta saá xaaj kotoj ndó'ó ñoo Corinto. ⁶ Ta kivi xaaj nõ ndó, ta va ñii ku'a kivi kooj xí'in ndó, ta ndásana kooj xí'in ndó ndi'i saá yõ vixin. Ta saá kónij ña kuchiño chindeé ndó yi'i xí'in ña xini ñó'ó nõj ña kò'onj inká xiiña nõ xini ñó'ó kò'onj. ⁷ Ta kivi xaaj kooj xí'in ndó, ta on xijn ña ñii kama keej kò'onj inká xiiña. Saá chi kónij na'á kooj xí'in ndó, tá taxi Ndios ke'éj saá. ⁸ Ta vitin kindõj ñoo Éfeso yó'o anda kixaaj kivi kana viko Pentecostés. ⁹ Saá chi vitin Ndios taxi ra nõj ña kasa ndivij ku'a ní chiño va'a xa'a Jesucristo ñoo yó'o. Tá mi saá yóo ku'a ní nivi na sáa ini xini na yi'i, ta nayó'o on xijn na ña kasa ndivij chiño va'a yó'o.

¹⁰ Ta xáku ndá'víj nõ ndó ndí táná xaaj ñani yó tãTimoteo nõ ndó, ta va'a naki'in ndó ra xa'a ña ná kusij ini ra koo ra xí'in ndó. Saá chi tãTimoteo ndixa kisa ndivi ra chiño Jesucristo ñii ki'va ndatán yóo chiño ña kisa ndivij.

¹¹ Ñákán kía nda ñii ndó'ó on kani sinj ndó ndí tãTimoteo yó'o kuu ra tã tã on vása ndáya'ví. Ta nda víka, va'a chindeé ndó ra ña kuchiño ndikó ra nõj, chi yi'i xí'in ndi'i inká nañani yó na yóo xí'inj ndátí ndi ndí kixaaj ra nõ ndi.

¹² Ta ñani yó tãApolos, xa nixaku ndá'ví níj nõ ra ña kò'on ra xí'in nañani yó ña xaaj ra xí'in

na nḡḡ ndó, ta nḡ-xiin ra kḡ'ḡn ra xí'in na vitin. Ta saá ni, ñii kivi ña kuna'a ra, ta kee ra kḡ'ḡn ra koto ra ndó'ó.

Tḡ'on yó'o kúu ñasondí'i nḡḡ tutu yó'o ña tḡ'ví tḡPablo nda'a nḡvi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto

¹³ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, koto va'a xí'in mḡi ndó ña ḡn taxi ndó ndí nda ñii ña ḡn va'a chinda'á ña ndó'ó ña sandakoo ndó yichḡ Jesucristo. Ta xini ñó'ó ndixa kútu kundikḡn ndó yichḡ ra, ta nda lo'o ḡn kuyi'ví ini ndó, ta chikaḡ ní ndó ndee ña kutaku ndó ndatán kóni Jesucristo. ¹⁴ Ta ndi'i chiño ké'é ndó xa'a nañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo Corinto xí'in ndó, ná kasa ndivi ndó ña xí'in ña ndixa kivi ini ndó xini ndó na.

¹⁵ Nañani yó xí'in náki'va yó, xa xini ndó ndí nave'e tḡEstéfanos xikuu nanḡḡ ñoo estado Acaya na kándixa Jesucristo ta ndikḡn na yichḡ ra. Ta nayó'o ndixa táxi xí'in mḡi na ña kisa ndivi na chiño ña chindee na nḡvi na kándixa Jesucristo. ¹⁶ Ta saá xáku ndá'víj nḡḡ ndó'ó ña kasa ndivi ndó ña ndúkú tḡEstéfanos yó'o xí'in nave'e ra nḡḡ ndó. Ta ñii kḡ'va saá kasa ndivi ndó ña ndúkú ndi'i nḡvi na ñii kḡ'va kisa chiño nḡḡ Ndios ndatán tḡEstéfanos xí'in nave'e ra kisa chiño na. ¹⁷ Yi'j kúsi ní ini, chi xa kixaḡ tḡEstéfanos, tḡFortunato ta xí'in tḡAcaico nḡḡ vitin. Nataḡa yó'o kisa ndivi na chiño ña chindee na yi'j, ndatán yóo chiño ña kóni ndó kasa ndivi ndó nḡḡ. Ta ndó'ó ḡn kivi ke'é ndó saá chi xiká ní táku ndó nḡḡ. ¹⁸ Ta nañani yó yó'o chikaḡ na ndee ini, ta chikaḡ na ndee ini ndó'ó. Ta saá xini ñó'ó ndó naki'in va'a ndó nataḡa yó'o xí'in ñatḡ'ó, ta ñii kḡ'va saá xini ñó'ó naki'in va'a ndó ndi'i nḡvi na va'a kisa ndivi chiño Ndios ndatán kisa ndivi nataḡa yó'o.

¹⁹ Ta ndi'i nḡvi na kándixa Jesucristo, na táku ku'a ní ñoo estado Asia yó'o, nayó'o tí'ví na tḡ'on ña chindee na ndó'ó. Ta ñani yó tḡAquila xí'in kḡ'va yó ña Priscila xí'in ndi'i inka nḡvi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ve'e nayó'o xa'a ña kisa ká'no na Ndios, nḡvi yó'o tí'ví na tḡ'on ña chindee na ndó'ó, chi nayó'o xí'in ndó'ó ñii yóo ndó xí'in Jesucristo xa'a ña kándixa ndó ra. ²⁰ Ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo yó'o tí'ví na tḡ'on ña chindee na ndó'ó. Ta va'a ndi'i ndó'ó chindee tá'an ndó, ta xí'in ñatḡ'ó ní ini ndó chḡto ndó nḡḡ tá'an ndó.

²¹ Ta yi'j, tḡPablo, tí'ví tḡ'on ña chindee j ndó'ó vitin. Ta tḡ'on yó'o táa j ña xí'in nda'a mḡi.

²² Tá yóo nḡvi na ḡn vása kivi ini xini na Jesucristo, ta, jva'a nayó'o kuiso na chi'ña nḡḡ Ndios! Ta ndúkú nḡḡ Jesucristo, Tḡa tḡKá'no nḡḡ yó, káchij saá: “jYachḡ ní ndikó ún kixaḡ tuku ún ñoyivi yó'o, Tata!”, káchij xí'in ra.

²³ jNá ke'é Jesucristo ku'a ní ñava'a xí'in ndó'ó! ²⁴ Ta kivi ní ini xini ndi'i ndó, chi kúu yó nḡvi na kándixa Jesucristo, ta ñii yóo yó xí'in ra. Saá ná koo ña.

Tutu ñaoví ña nítāa taPablo ña tí'ví ra kuá'an nda'a niví na táku ñoo Corinto

*TaPablo tí'ví ra to'on ña chin-
deé ra
niví na kándixa Jesucristo na táku
ñoo Corinto*

¹ Yí'i, taPablo, kúu j ñii taapóstol
ta kása chiño ñoo Jesucristo, chi
saá kóni Ndios, ta sakuiso chiño
ra yí'i. Ta táaj tutu yó'o xí'in
ñani yó taTimoteo, ta tí'ví ndi ña
xaá ña ñoo ndó'ó, niví na kúu
nave'e Ndios xa'a ña kándixa ndó
Jesucristo, ta kúu ndó niví na táku
ñoo Corinto, án kúu ndó niví na
táku kuá'a ka ñoo ña ñó'o estado
Acaya. ² Ta Ndios Yivá yó xí'in
Jesucristo Taá taKá'no ñoo yó, jná
taxi ra ña koo ñava'a ini ndó! Ta,
jné ké'é ra ñava'a xí'in ndó!

*Xí'in to'on yó'o taPablo
ndát'o on ra
ndí yoo kuá'a ní ñayoví xa xó'ví
ra*

³ jNa kasa ká'no yó Ndios, taá
ta kúu Yivá Jesucristo, Taá taKá'no
ñoo yó! Ta Yivá yó Ndios ndeé ní
kúndá'ví ini ra xíni ra mji yó, ta
ndi'i saá kivi chíkaa ra ndeé ini
yó. ⁴ Ta saá, tá yoo tondíni, án
tá yoo ñayoví xó'ví yó, ta Ndios
chikaa ra ndeé ini mji yó. Ta
Ndios ké'é ra saá xí'in yó xa'a ña
kuchiño yó chikaa yó ndeé ini niví
tá kómí na tondíni, án tá yoo inká
ña xó'ví na. Saá chi mji ndeé
ña chíkaa Ndios ini yó, kúu ña
kuchiño yó chíkaa yó ini niví na
xó'ví. ⁵ Vará ndeé ní xó'ví yó xa'a
ña ñii yoo yó xí'in Jesucristo, ta
saá tuku náki'in yó kuá'a ní ndeé
va'a ini yó xa'a ña ñii yoo yó xí'in
ra. ⁶ Ta saá mji ndi, tá xó'ví ndi,
ta xa'a ñava'a mji ndó kúu ña.

Saá chi ña yoví xó'ví ndi kúu xa'a
ña Ndios chíkaa ra ndeé ini ndó
ta chindeé ra ndó'ó kaku ndó ñoo
ña yoví xó'ví ndó. Ta tá Ndios
chikaa ra ndeé ini ndi, ta xa'a
ñava'a mji ndó kúu ña, chi Ndios
ké'é ra saá xí'in mji ndi xa'a ña
ñii kivi saá chíkaa ndi ndeé ini
ndó'ó. Ta saá tá xó'ví ndó ñii kivi
nda'tán xó'ví mji ndi, ta kuchiño
ndó va'a vivíi kúndeé ini ndó xí'in
ñayó'o. ⁷ Ndixa ndaa ini ndi ndó'ó
ña kútu ndíkõn ndó yichí Jesu-
cristo ta õn sandakoo ndó yichí ra.
Saá chi kúndaá ini ndi ñayó'o: tá
yoví xó'ví ndó ndátán yoví xó'ví
ndi, ta saá Ndios chíkaa ra ndeé
ini ndó ndátán chíkaa ra ndeé ini
ndi.

⁸ Nañani yó xí'in náki'va yó,
kóni ndi ña kúndaá ini ndó
xa'a ña ndeé ní ñixoví ndi kivi
ñixiyo ndi ñoo estado Asia. Yoví
ní ñixiyo ña ñixoví ndi, tañda
ñitõndaá ndi ña õn kúndeé ka
ndi, níkúu, saá ví ñixoví ndi. Ta
õn vása ní-xani ka sijní ndi ña
kutaku ndi ñoo ña ñixoví ndi.
⁹ Xa nda kúndaá ini ndi ña ndixa
kivi ndi, níkúu. Saá ñixoví ndi
xa'a ña sakuá'a ndi ña nda lo'o
õn kúndaá ini ndi ndí xí'in ndeé
mji ndi kuchiño sakaku xí'in mji
ndi, ta nda víka, sakuá'a ndi ña
va'a ndaa ini ndi Ndios, taá ta
sánataku niví na ñixi'i. ¹⁰ Ndixa
Ndios xa sakaku ra mji ndi ñoo
ña yiyo ñixiyo kivi ndi, níkúu, ta
vitin ndíkõn ra sákaku tuku ra
ndi'i. Ta ndaa ini ndi ña sakaku
ra ndi'i ñii ñii kivi ña vaxi. ¹¹ Ta
ndó'ó, tá ndíkõn ka ndó ndúkú
ndó ñoo Ndios ña chindeé ra ndi'i,
ta saá ñii ñii kivi ña vaxi Ndios
sakaku ra ndi'i ñoo ña yiyo kivi
ndi. Tá kuá'a ní ndó'ó ná koo ndó
ndukú ndó ñoo Ndios xa'a ndi'i,
ta saá koo kuá'a ní niví taxi na
ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios xa'a
ñava'a ké'é ra xí'in ndi.

*TaPablo ndát'o on ra ndachun
on vása ní-xa'an ra
kivi kachí ra kõ'on ra koto ra niví*

na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto

¹² Ta ña sákutú ini ndi xí'in ñasiji kúu ña xíni ndi vivíi xítaku ndi xí'in ñivi na ndikõn yichí ñoyívi, ta ndixa vivíi ka xítaku ndi xí'in ndó'ó, ñivi na ndikõn yichí Jesucristo. Ta õn sivi ñandíchi siní ñivi kúu ña taxí xítaku ndi saá, ta ñavá'a ña saní'i Ndios nda'a ndi kúu ña taxí vivíi xítaku ndi ñoo ndó'ó ta ñoo ndi'i ñivi. ¹³ Ta xa'a ñayó'o, ñoo ndi'i tutu ña táa ndi ta tí'vi ndi xaá ña nda'a ndó, ta õn vása táa ndi to'on ña õn kúchiño ndó ka'vi ndó, ni õn kúchiño ndó kundaa ini ndó. Ta vará, vitin kúmaní lo'o ña kundaa ini ndó, ta ndátí ndi kivi ña vaxi tondaa ndó ña kundaa va'a ini ndó ndi ndixa kúu ndi ñivi na ndaa ta na ndino'o ini. ¹⁴ Ta saá kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta ndó'ó xa tondaa ndó ña ndixa kundaa va'a ini ndó ndi yóo xa'a ña kanóo síkón ñató'ó ndó ñoo ndi'i, ta ñii kiva saá yóo xa'a ña kanóo síkón ñató'ó ndi ñoo ndó'ó.

¹⁵ Ta yi'i, xa'a ña ndáa ini ndi ndixa saá ná kundivi ndi'i ñayó'o, ña ndixa xani siníi kúu ña ko'õni kotoi ndó'ó õvi yichí, níkúu. Ta saá nda õvi yichí naki'in ndó ñava'a nda'a Ndios xa'a ña ndato'õni to'on ra xí'in ndó, níkúu. ¹⁶ Saá chi ñanóo xani siníi ndi kivi kee j ko'õni nda ñoo estado Macedonia, ta ko'õni chí yichí ña yá'a ñoo Corinto xa'a ña xaaji kotoi ndó'ó ta kindõoi lo'o kivi xí'in ndó. Ta saá kivi kee j ñoo Macedonia ta ndikóí, ta saá ya'a tukuí chí ñoo Corinto xa'a ña koto tukuí ndó'ó, níkúu. Chi xani siníi ndi ndó'ó kuchiño ndó chin-deé ndó yi'i xa'a ña ndikóí no'õni estado Judea, níkúu. Saá xani siníi ke'éj, ta õn vása ní-kuchiño kasa ndivi ña. ¹⁷ Ta saá ni, çán xani siníi ndó ndi õn sivi ña ndino'o ini kúu ña xani siníi xaaji ñoo ndó kotoi ndó'ó? ÇAn

xani siníi ndó ndi ndatán yóo ñii ta ta õvi yu'u, ta ndikõn yichí ñoyívi yó'o, saá yóo j ñoo ndó? Chí ta õvi yu'u yó'o ká'an ra: "Ndixa ke'éj saá", ta yá'a ñii kani lo'o ta kama násama ini ra, ta tuku ká'an ra: "Ó'on, õn ke'éj saá", ta ta yó'o õn sivi ta tondaa kúu ra chí õn vása kisa ndivi ra to'on ña ká'an ra. ¹⁸ Ndixa Ndios kúu ta tondaa, ta mji Ndios yó'o ndakuiin ra xa'a ndi ndi õn sivi ñivi na õvi yu'u kúu ndi. Ta nda víka, ndixa kúu ndi ñivi nandaa na kisa ndivi to'on ká'an. ¹⁹ Saá chí nañani yó ta Timoteo xí'in ta Silvano ta xí'in yi'i ñika'an ndoso ndi ñoo ndó xa'a Jesucristo, ta ta kúu Sa'ya Ndios. Ta õn sivi ta ta õvi yu'u kúu Jesucristo. Ta ndi'i saá kivi ká'an ra ñandaa, ta ndixa kisa ndivi ra to'on ña ká'an ra. ²⁰ Ta xí'in ña ke'é Jesucristo, xa kundivi ndi'i saá to'on ña kindõo Ndios xí'in ñivi kuiya xina'á. Ta vitin xa'a ña táku ndi ini Jesucristo, ndixa yóo yu'u ndi xí'in Ndios, ta xa'a ñayó'o chinóo síkón ndi ñató'ó Ndios. ²¹ Ta Ndios taxí ra ndi ndó'ó xí'in mji ndi ñii yóo yó xí'in Jesucristo ta kútu ndikõn ndi'i yó yichí ra. Ta Ndios xí'in Níma ra sakuiso chiño ra mji yó ña kasa ndivi yó chiño ra. ²² Ta ndatán yóo toní ña kómí kití, ña sáná'a kaxín ñoo ñivi yu kúu xito'o rí, saá yóo Níma Ndios xí'in yó. Saá chí ña táku Níma Ndios ini yó kúu ña sáná'a kaxín ndi mji yó kúu yó sa'ya Ndios. Ta ña táku Níma Ndios ini yó kúu ña kisa ndaa ndi ndixa naki'in yó ndi'i ñava'a ña kindõo Ndios taxi ra nda'a sa'ya ra.

²³ Ta ndúkú j ñoo Ndios ña ndakuiin ra xa'aj ndi ndixa kúu to'on ña káchí saá: xa'a ña kí'vi ní ini xíni ndó'ó kúu xa'a ña õn vása ní-xaaji kotoi ndó'ó ñoo Corinto kivi saá. Saá chí ndixa ñi-xiiní ka'aní to'on ña sataku'é'e ini ndó. ²⁴ Ta mji ndi, õn vása

yóo ini ndi kuu ndi nivi na ndasaá kuiti ka'nda chiño nogo ndó ndasaá xini ñó'ó kasa ndivi ndó ñii ñii chiño xa'a Jesucristo. Ta nda víka, ñii káchí ndikón ndi kisa chiño ndi xí'in ndó xa'a ña ná koo ñasii ini ndó. Saá chi xa'a ña ndino'o ini ndó kándixa ndó Jesucristo kúu ña kútu ndikón ndó yichí ra, ta on sandakoo ndó ña.

2

¹ Ta saá xa'a ña ni-xiini sakuchuchú ini ndó'ó xí'in to'on kue'e, kúu ña chikaa ini ndi on xaaj kotoi ndó'ó. ² Chi táná níxaaj nogo ndó ta ndato'oni xí'in ndó to'on ña sakuchuchú ini ndó'ó, níkúu, ta, zyú kúu nivi kuchiño ndasa sii ini, níkúu? Ta ndixa on koó inká nivi kuchiño ke'é saá. ³ Ta saá on vása ní-xaaj nogo ndó, ta xani sinii ndi va'a ka taa nogo tutu ña tiví va'a níxaaj ña nda'a ndó. Ta tá va'a chikaa so'o ndó to'on ña ndato'oni xí'in ndó nogo tutu, ta saá kivi xaaj nogo ndó, ta on kóo ka xa'a ña kuchuchú ini koni ndó'ó kivi saá, ta va'a kunaka ka ñasii ini koni ndó'ó. Ta ndixa ndaa ini ndi ñii káchí ndó'ó kusii ini ndó xí'in. ⁴ Tá mií nixiyo nietaa tutu yó'o ña xa naki'in ndó, ta nindi'í ní ini xa'a ndó, ta neta'vi níma, ta xaku xí'in ña nixita ku'a ní tánogí xa'a ndó. Ta on sivi xa'a ña sakuchuchú ini ndó kúu ña nietaa ña, ta xa'a ña kóni kundaa ini ndó ndi ndeé ní kí'vi ini xini ndó'ó kúu ña nietaa ña.

TaPablo ndato'on ra xí'in nivi na kándixa Jesucristo ña kasa ká'no ini na xa'a ñii ta ta ke'é ña on vá'a

⁵ Ta yóo ñii tata'an ndó ta xa ke'é ña on vá'a, ta xa'a ñayó'o sakuchuchú ra ini, ta on sivi kuiti yi'í kúu ta sakuchuchú ra ini, ta saá tuku sakuchuchú ra ini ndi'í ndó'ó. (Xí'in to'on yó'o ña ká'an xa'a ra, on sivi to'on ña saya'a mii ká'an kúu ña.) ⁶ Ta saá

vitin xa va'a, ta on saxo'vi ka ndó ra. Saá chi ku'a ní ndó'ó xa saxo'vi ndó ra xa'a ña on vá'a ke'é ra. ⁷ Ta vitin ndixa xini ñó'ó kasa ká'no ini ndó xa'a tayó'o nogo ña on vá'a ke'é ra, ta ka'an ndó xí'in ra ña ndasa va'a ndó ini ra, koto ña kuchuchú ní ini ra, ñayó'o tondaa ña kúndeé ña nogo ra. ⁸ Ta saá xaku nda'vi nogo ndó ña tuku saná'a káxin ndó nogo ra ña ndixa kí'vi ini ndó xini ndó ra. ⁹ Tutu ña nietaa ña nietaa nogo ndó ña naki'in ndó, xikuu xa'a ña xito ndosoj ndó'ó ña kundaa ini an ndixa va'a chikaa so'o ndó ña ndúkú nogo ndó ta kasa ndivi ndó ndi'í ña. ¹⁰ Ta tá yóo nivi na kisa ká'no ini ndó'ó xa'a, ta yi'í, ñii ki'va saá kisa ká'no ini xa'a nivi yó'o. Vará on vása xini an ndixa nivi yó'o ke'é na ña on vá'a xí'in, ta saá ni, xa kisa ká'no ini xa'a na, ta mii Jesucristo xini ra ndi ndixa xa ke'é saá. Ta xa'a ña chindee mii ndó kúu ña ke'é saá, ¹¹ chi ni-xiini taxi ndi ñanima ndiva'a ká'no Satanás sanda'vi ña mii yó. Chi kúndaa ini yó ndi níma ndiva'a yó'o kúto ní ña ke'é ña ndi'í nogo ña on vá'a xí'in mii yó.

To'on yó'o ká'an ndi ndi'í ní ini taPablo chi on koó taTito yóo ñoo Troas

¹² Tá níxaaj ñoo Troas xa'a ña ka'an ndosoj to'on va'a xa'a Jesucristo nogo nivi, ta xa kundaa ini ndi Jesucristo xa nakoná ra yichí nogo xa'a ña kuchiño ke'é saá. ¹³ Ta saá ni, ndi'í ní ini, chi ni-nani'í ñani yó taTito ñoo yó'o. Ta saá nindayi nivi na kándixa Jesucristo ñoo Troas, ta kee ndikó, ta kixaa ñoo estado Macedonia yó'o.

Xí'in to'on yó'o taPablo ká'an ra to'on

ña taxi ña taxa'vi ña'á nda'a Ndios
¹⁴ Vitin taxi ndi ña taxa'vi ña'á nda'a Ndios! Saá chi taxi ra ña ñii yóo ndi xí'in Jesucristo, ta ndatan

yóo n̄ivi na kuá'án ndíkòn satā t̄aa taká'no t̄a xa kundeē n̄o n̄ivi na k̄ani tá'an xí'in ra, saá yóo m̄ji nd̄i, ta kuá'án nd̄i satā ra n̄o x̄ito kuá'a ní n̄ivi kuá'án nd̄i. Ta ña sákuīta ní'nó nd̄i t̄o'on va'a xa'a Jesucristo, ndatán yóo sikō ña támi ní xá'an, ta x̄ita ní'nó ña nd̄i'i saá xiiña, saá yóo ña. ¹⁵ Ta n̄o Ndios, yóo nd̄i ndatán yóo sikō t̄o'on va'a xa'a Jesucristo ña támi ní xá'an. Ta sikō yó'o x̄ita ní'nó ña n̄o nd̄i'i n̄ivi, án n̄ivi na kuá'án yich̄i n̄o sákaku Ndios kúu na, án n̄ivi na kuá'án yich̄i n̄o nd̄i'i xa'a na kúu na. ¹⁶ Ta n̄o n̄ivi na kuá'án yich̄i n̄o nd̄i'i xa'a na, sikō yó'o ndatán yóo tach̄i ña xá'an tá'yí ta xá'ni ña, saá yóo ña. Ta n̄o n̄ivi na kuá'án yich̄i n̄o sákaku Ndios na, ta sikō yó'o ndatán yóo tach̄i ña xá'an támi ta táxi ña kutaku ndino'o na, saá yóo ña. ¡Ta ndixa on̄ k̄oó n̄ivi na ndasaá kuiti xí'in ndeē m̄ji na kúchiño kasa ndivi na chiño ña ka'án ndoso na t̄o'on Ndios n̄o n̄ivi, chi chiño yó'v̄i ní kúu ña! ¹⁷ Ta yóo sava n̄ivi na on̄ vása xí'in ña ndino'o ini na ká'án ndoso na t̄o'on Ndios, ta kuiti xa'a ña kóni na ki'in ya'vi na kúu ña ká'án ndoso na t̄o'on Ndios. Ta m̄ji nd̄i, on̄ vása ké'é nd̄i ndatán ké'é n̄ivi yó'o. Nd̄a víka, Ndios x̄in̄i ra nd̄i xí'in ña ndino'o ini nd̄i ká'án ndoso nd̄i t̄o'on ra. Saá chi m̄ji Ndios t̄i'v̄i ra nd̄i'i kasa ndivi nd̄i chiño ra, ta m̄ji nd̄i ñii yóo nd̄i táku nd̄i xí'in Jesucristo.

3

T̄o'on yó'o ká'án ña xa'a

t̄o'on xa'a ña k̄ind̄o Ndios xí'in n̄ivi

¹ ¡Án x̄ani s̄in̄i ndó nd̄i xí'in t̄o'on yó'o tuku k̄ixá'á nd̄i k̄isa ká'no xí'in m̄ji nd̄i? ¡On̄ vása saá! Vará yóo sava n̄ivi na x̄in̄i ñó'ó tutu ña ndákuīn xa'a na, ta ndó'ó x̄in̄i káx̄in ndó nd̄i'i, ta on̄ vása x̄in̄i ñó'ó nd̄i tutu ña taa ndó'ó án ña taa ink̄a n̄ivi, ña ndákuīn ña

xa'a nd̄i. ² Saá chi m̄ji ndó ndatán yóo tutu ña n̄ika'ȳi n̄o níma nd̄i, saá yóo ndó. Ta on̄ s̄iv̄i ña se'é n̄o n̄ivi kúu ña ká'án t̄o'on tutu yó'o, chi ndatán yóo tutu ña x̄ito nd̄i'i n̄ivi ta ká'vi na ña, saá yóo ña táku ndó n̄o n̄ivi. ³ Ta ndó'ó, xa'a chiño ña xa k̄isa ndivi nd̄i n̄o ndó, xa nd̄u ndó n̄ivi na kándixa Jesucristo ta ndíkòn ndó yich̄i ra. Ta ndatán yóo tutu ña ndákuīn xa'a chiño ña k̄isa ndivi nd̄i xí'in ndó, saá yóo ña ndasaá táku ndó yich̄i Jesucristo vitin. Ta tutu yó'o kúu ña n̄itaa m̄ji Jesucristo, ta on̄ vása ní-taa ra xí'in tinta, chi Níma m̄ji Ndios, t̄aa t̄a ndino'o táku, kúu ña ka'yi ña'á. Ta on̄ vása ní-ka'ȳi ña n̄o yuu, chi n̄ika'ȳi ña n̄o níma m̄ji n̄ivi.

⁴ Ta xa'a ña ñii yóo nd̄i xí'in Jesucristo, Ndios táxi ra nd̄i ndáa ini nd̄i nd̄i ñandixa kúu ñayó'o. ⁵ Ta kuiti m̄ji nd̄i on̄ vása kómí nd̄i ndeē kasa ndivi nd̄i chiño Ndios, ta m̄ji Ndios táxi ra ndeē ra ña kúchiño kasa ndivi nd̄i chiño yó'o. ⁶ Ta xa'a ña Ndios xa táxi ra ndeē ra xí'in ñandich̄i ra nda'a nd̄i, vitin xa ti'va nd̄i ña va'a k̄isa chiño nd̄i n̄o ra, chi vitin k̄isa chiño nd̄i ndatán káchí t̄o'on ñaxaá ña k̄ind̄o Ndios xí'in n̄ivi, ña káchí ndasaá kúchiño n̄ivi kutá'an va'a na xí'in Ndios. Ta ñaxaá yó'o on̄ s̄iv̄i ndayí ña n̄ika'ȳi n̄o yuu x̄ina'á kúu ña, chi ndayí yó'o káchí ña nd̄i nd̄i'i n̄ivi x̄in̄i ñó'ó kivi na xa'a ña on̄ vá'a ké'é na. Ta ñaxaá ña k̄ind̄o Ndios xí'in n̄ivi ká'án ña nd̄i Níma Ndios ña táku ini n̄ivi na kándixa Jesucristo kúu Níma ña táxi kutaku ndino'o na nd̄i'i saá k̄iv̄i.

⁷ Kuj̄ya x̄ina'á t̄a Moisés n̄aki'in ra ndayí Ndios ta ñayó'o n̄ika'ȳi ña n̄o yuu. Ta ndayí yó'o xá'nda chiño ña nd̄i x̄in̄i ñó'ó kivi nd̄i'i n̄ivi na on̄ vása k̄isa ndivi nd̄i'i ña. Ta saá ni, xí'in ndeē ká'no ña liv̄i yé'e ña káku n̄o Ndios

kixaa ndayí yó'o nqo yuku nqo nixiyo taMoisés. Ta ña ndeé nyje'e yó'o taxí ña ndí ndi'i mji nqo taMoisés nyje'e ní ña, ta xa'a ña kindoo ña ye'e yó'o nqo ra, naIsrael on vása ní-kuchiño na koto kaxín na nqo taMoisés. Ta saá ni, ña ye'e ña nixiyo nqo ra kuee kuee njnda'va ndi'i ña. Vará ña ká'no ní ta livi ní ye'e kúu ndeé ña kixaa xí'in ndayí Ndios ña naki'in taMoisés kuyi'a xina'á, 8 ta ña ká'no ní ka kúu ndeé ña livi ní ña kixaa xí'in to'on ñaxaa ña kindoo Ndios xí'in nivi, ña ká'an ndasaá kúchiño nivi naki'in na Níma Ndios kutaku ña ini na. 9 Ndeé ní ká'no ñava'a livi xikuu to'on ña naki'in taMoisés xina'á, vará káchí ña ndí ndi'i nivi xinjí ñó'ó kivi na xa'a kuachi na. Ta ña ndeé ní ká'no ta va'a ní ka kúu to'on xa'a, ña káchí ndasaá Ndios sánduu ra yó nivi na ndii, na on koó kuachi ndiso nqo ra. 10 Ndeé ní ká'no ñava'a livi xikuu to'on Ndios ña naki'in taMoisés xina'á, ta vitin ndeé ní ka ká'no livi kúu to'on va'a xa'a ña kindoo Ndios xí'in nivi. 11 Vará ña ndeé ní va'a ká'no livi xikuu ndayí Ndios ña naki'in taMoisés xina'á, ta ndeé ndayí yó'o on vása ní-kundeé ña koo ña ndi'i saá kivi. Ta saá ndixa ña ndeé ní ka va'a ká'no livi kúu ñaxaa ña kindoo Ndios xí'in nivi, chi ñayó'o kundeé ña koo ña ndi'i saá kivi ña vaxi.

12 Ta xa'a ña ndaa ini ndi ndi nda ñii kivi on ndi'i xa'a ñaxaa yó'o ña kindoo Ndios xí'in nivi, on vása yí'vi ndi, ta ká'an ndoso kaxín ndi to'on Ndios nqo nivi. 13 On vása ké'é ndi ndatán ke'é taMoisés, chi tayó'o xindasi nqo ra xí'in tikoto, ña ni-taxi koto naIsrael ña ye'e nqo ra, ta ña ye'e yó'o lo'o lo'o ndi'i xa'a ña. 14 Ta ndatán yóo tikoto ña xindasi nqo taMoisés, saá yóo ña sási nqo naIsrael, ña on vása táxi ña kundaá ini na ñandaá Ndios. Ta saá nda kivi vitin, tá ká'vi na

to'on ña kindoo Ndios xí'in naIsrael xina'á, ta on vása kúchiño kundaá ini na yukia kóni kachi ña ká'vi na, chi ndasaá kuiti Jesucristo kúu ta ta kúchiño kindaa ña sási nqo ña kundaá ini naIsrael ñandaá Ndios. 15 Tanda kivi vitin, tá ká'vi naIsrael to'on Ndios ña ñataa taMoisés xina'á, ta ndatán yóo tikoto ña ndási, saá yóo ña sási ini na, ta on vása táxi ña kandixa na ñandaá. 16 Ta saá tá nivi naIsrael kándixa na Jesucristo, ta ndixa mji ra kindaa ra ña sási ini nivi yó'o. 17 Saá chi Jesucristo Ta xa'a ká'no nqo yó ñii kúu ra xí'in Níma Ndios. Ta xa'a ña táku Níma Ndios ini nivi na kándixa Jesucristo, on vása táku ka na tixin ndeé ña on vá'a, ta kómí na ndeé ña táku ndíka na yichi ra. 18 Ta saá ndi'i mji yó nivi na ndíkon Jesucristo, on vása yóo ka yó ndatán yóo nivi na táku xí'in ña ndási nqo na. Ta nda vika, ndatán yóo ñii yutátá ña ye'e xí'in ndeé ká'no ña livi Ndios, saá yóo mji yó. Ta Níma Ndios ñii ñii kivi ndasa va'a ka ña mji yó, ta náki'in ka yó ndeé ñava'a ká'no livi Ndios xa'a ña tondaá yó nduu yó ndatán yóo Jesucristo.

4

1 Xa'a ña ká'no ini Ndios, ke'é ra ñava'a xí'in mji ndi, ña kúu ña sakuiso chiño ra ndi'i kasa ndivi ndi chiño nqo ra. Ñakan kía on vása nákava ini ndi. 2 Ta xa chikaa ini ndi ña nda lo'o on ke'é ndi ña on vá'a ña sakuka'an nqo ndi, ni on vása ké'é se'é ndi ña on vá'a, ni on vása sándá'vi ndi nivi xí'in to'on vatá, ta nda lo'o on vása násaka ndi to'on Ndios xí'in to'on vatá. Ta nda vika, mji Ndios ndákuijn ra xa'a ndi ña kuiti ká'an ndi to'on ndaa. Ta xa'a ñayó'o ndi'i nivi kúchiño kandixa na to'on ña ká'an ndi, chi xinjí na ndi nivi nandaá kúu ndi. 3 Ta sava nivi on vása kúndaá ini na to'on Ndios ña ká'an ndoso

ndi noo na, chi yoo ña sási ini na, ta nayó'o kúu ñivi na ndikon kuá'añ yichí noo ndi'i xa'a na. ⁴ Ta ñivi yó'o na on xjin kandixa to'on Ndios, yoo na ndatán yoo ñivi nakuáá nduchü noo. Saá chi Satanás ña xá'nda chiño noo yichí on vá'a ñoyívi yó'o, sási ña ini na. Ta xa'a ñayó'o on vása kúchiño na kundaa ini na to'on va'a xa'a Jesucristo, vará to'on yó'o ndatán yoo ño'o livi ña ye'e noo naa ñoo, saá yoo ña. Ta to'on yó'o ká'añ ña xa'a Jesucristo, ña ta kómí ndi'i ndee ká'no ña livi ye'e, chi ñii kúu ra xí'in Ndios. ⁵ Ta saá, kivi ká'añ ndoso ndi to'on noo ndó, ta to'on ña ká'añ ndi on sivi xa'a ña kasa ká'no xí'in mji ndi kúu ña, ta kuiti ká'añ ndi xa'a ña kasa ká'no ndi Jesucristo, ta ndátó'on ndi ndi Jesucristo kúu Taa taKá'no noo ndi'i ña yoo ñoyívi. Ta ndátó'on ndi xí'in ndó ndi kúu ndi ñivi na kisa chiño noo ndó, ta ké'é ndi saá xa'a ña kí'vi ní ini ndi xini ndi Jesucristo. ⁶ Kuiya xina'a ní Ndios xa'nda chiño ra, kachí ra saá: "Noo naa ní, ná koo ña ye'e", saá kachí ra. Ta vitin mji Ndios yó'o kúu ña ta sánaye'e nima yó, ta ña ye'e yó'o táxi ña xini yó ndee ká'no ña livi ye'e ña kaku noo Ndios. Saá chi xini yó Jesucristo, ña ta kómí mji ndee ká'no ña livi ye'e Ndios.

To'on yó'o ká'añ ndi Ndios kúu ña ta táxi ndee nda'a ñivi ña viví kutaku na yichí Jesucristo

⁷ To'on va'a xa'a Jesucristo ndatán yoo ñakuiká, saá yoo ña. Ta ndi'i mji yó na kándixa to'on yó'o, ndatán yoo kisi ño'o noo ño'o ñakuiká yó'o, saá yoo yó. Ta saá sáná'a káxín yó ndi ndee va'a ña kómí yó on sivi ndee mji yó kúu ña, ta ndee ña táxi Ndios nda'a yó kúu ña. ⁸ Ta saá mji ndi, vará yoo kuá'a ní tondó'ó xó'vi ndi, ta kúndeé ndi noo ña. Vará yoo kuá'a ní tondini noo

ndi, ña on vása kúndaá ini ndi ndasaá kaku ndi noo ñayó'o, ta saá ni, on vása sándakoo ndi ndátí ndi ndi Ndios chindeé ra ndi'i. ⁹ Vará ñivi sáxo'vi ní na mji ndi xa'a ña ká'añ ndoso ndi to'on xa'a Jesucristo, ta ndixa on vása yoo mató'ón ndi, chi Ndios nda ñii kivi on vása sándakoo ra mji ndi. Vará ñivi sákoyo na ndi'i nda noo ño'o, ta saá ni, on ta'án sandi'i na xa'a ndi. ¹⁰ Ta ndi'i saá xiiña noo kuá'añ ndi xa'a ña kisa ndivi ndi chiño Jesucristo, yoo ña yo'vi xó'vi yiki koñu ndi, ta ñayó'o táxi ña kúndaá ini ndi ndi ñii yoo ndi xí'in Jesucristo, ña ta ñixó'vi ní ta ñixi'i ra xa'a kuachi ndi. Ta vitin xí'in ña xó'vi ndi sáná'a ndi ndi Jesucristo ndixa táku ra ini ndi, chi ndee ña kómí yiki koñu ndi kúu ña kaku noo ra. ¹¹ Ta mji ndi, vará táku ka ndi ñoyívi yó'o, ta ndi'i saá kivi táxi xí'in mji ndi ña kivi ndi xa'a Jesucristo. Ta saá sáná'a káxín ndi noo ñivi ndi Jesucristo ndixa táku ra ini ndi, ta ndee ña kómí yiki koñu ndi kúu ña kaku noo ra. ¹² Ta saá kúndaá ini ndi ndi xa'a ña kisa ndivi ndi chiño ña sákuiso Ndios ndi'i kúu xa'a ña xó'vi ní ndi nda xa yoo ña kivi ndi. Ta saá ni, xa'a ña xó'vi ndi saá, ndó'ó kándixa ndó to'on va'a xa'a Jesucristo, ta vitin táku ndino'o ndó noo Ndios chi Jesucristo táku ra ini ndó.

¹³ Ñii xiiña noo to'on Ndios ña ñitaa na xina'a, ñii ña ñika'añ ra, kachí ra saá: "Kándixa i Ndios, ñakán kía ñika'añ i to'on xa'a ra", kachí ra. Ta ñii ki'va saá mji ndi kándixa ndi Ndios, ta saá ká'añ ndoso ndi to'on ra noo ñivi. ¹⁴ Saá chi xini ndi ndi Ndios, ña ta sanataku Jesucristo, ñii ki'va saá kivi ña vaxi sanataku ra ndi'i noo ña ñixi'i ndi. Ta saá naki'in ra mji ndi xí'in ndó'ó ña ko'on yó xí'in ra ta kutaku yó noo ra ndi'i saá kivi. ¹⁵ Ta vitin ndi'i ña xó'vi ndi kúu xa'a ña kí'vi ini ndi xini ndi ndó'ó. Saá chi ñava'a ña

ké'é Ndios xa'a ña sakaku ra ñivi, ñayó'o xita ní'no ña ño ku'a'a ní ñivi, ta náki'in na ña. Ta saá ví'í ní ñivi taxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ñava'a náki'in na, ta chinóo síkón ní na ñatō'ó Ndios.

¹⁶ Ñakán kía ñon vása nákava ini ndi. Vará yíki koñu ndi ñii ñii kivi kuee kuee ku'a'an ndi'i xa'a ña, ta ñii ñii kivi Ndios ndása xa'a ra ndee níma ndi. ¹⁷ Ta kúnda'a ini ndi ndí ña xó'vi ndi xa'a Jesucristo ñoyívi yó'o ña válí kuiti kúu ña, ta kama ya'a ña. Ta ña xó'vi ndi nda lo'o ñon vása kútá'an ñayó'o xí'in ña livi va'a ña ná'no ña yóo ñoyívi ñino ño kutaku ndi ndi'i saá kivi ña vaxi, ta nda ñii kivi ñon ndi'i xa'a ñava'a yó'o. Ta ñava'a ñoyívi ñino kuu ña ná'no ní ka ño ndi'i ña ñon vá'a xó'vi ndi ñoyívi yó'o. ¹⁸ Ñakán kía ñon vása ndíni ndi xini ndi ña kúu kuenda ñoyívi yó'o, ña kúu ña xito ndi xí'in nduchū ño ndi, chí ñii kivi ndi'i xa'a ñayó'o. Ta ndixa ndíni ndi xini ndi ña kúu kuenda ñoyívi ñino, ña kúu ña ñon vása xito ndi xí'in nduchū ño ndi, chí ñayó'o nda ñii kivi ñon ndi'i xa'a ña.

5

¹ Ta ndatán yóo ve'e mandiado ño táku yó lo'o kivi, saá yóo yíki koñu yó kivi táku yó ñoyívi yó'o. Ta xini yó ndí ñii kivi vaxi ndi'i xa'a yíki koñu yó yó'o. Ta saá ñoyívi ñino naki'in yó yíki koñu yó xa'a ña kúnde'e koo ndi'i saá kivi. Ndios kúu ta'a ta kasa va'a yíki koñu yó ña xa'a yó'o, ta ñon sivi ñivi kúu na kasa va'a ña. ² Ta kivi táku ka yó ñoyívi yó'o, ta xikan ini yó, chí kútoo ní yó ña nasama yó ña kutaku yó xí'in yíki koñu yó ña xa'a ñoyívi ñino. ³ Ta ndatán yóo ña sandakoo yó tikoto yatá ta kundixin yó tikoto xa'a, saá koo kivi naki'in yó yíki koñu yó xa'a ña kutaku yó ñoyívi ñino. Ta xa'a ña naki'in yó yíki koñu yó xa'a, níma yó ñon kutaku yalá ña ñoyívi ñino.

⁴ Ta ñoyívi yó'o yíki koñu yó, yóo ña ndatán yóo ve'e mandiado ño táku yó. Ta vará tána yó xí'in ña yo'vi xó'vi yó ñoyívi yó'o, ta saá ni, ñon xjin yó kivi yó ta sandakoo yó yíki koñu yó ñoyívi yó'o ña kindoo vichí níma yó. Ta ndixa ña kóni yó kúu ña kundixin yó yíki koñu xa'a ña naki'in yó ñoyívi ñino. Ta kivi saá ñon kukomí ka yó yíki koñu ña xini ñó'ó kivi, ta ndi'i saá kivi kutaku ndino'o yó xí'in yíki koñu xa'a ña nda ñii kivi ñon ndi'i xa'a. ⁵ Ta xa'a ña kutaku xa'a yó saá, kúu xa'a ña Ndios kisa va'a ra mji yó, ta xa taxi ra Níma ra kutaku ña ini yó. Ña táku Níma Ndios ini yó vitin kúu ña kisa ndaa ndí ndixa naki'in yó ndi'i ña kindoo Ndios taxi ra nda'a yó.

⁶ Ta saá ndi'i saá kivi ndaa ini yó Ndios, ta xini yó ndí ndi'i kivi táku ka yó xí'in yíki koñu yó ñoyívi yó'o, ta ñon ta'an tondaa yó kutaku yó ñoyívi ñino xí'in Ndios. ⁷ Ta kivi táku ka yó ñoyívi yó'o, vará ñon kúchiño koto yó Jesucristo xí'in nduchū ño yó, ta xí'in ña ndaa ini yó ra, táku yó ndíkon yó yichí ra. ⁸ Ta xa'a ña ndaa ini yó Jesucristo, xani sivi yó ndí va'a ka ná sandakoo yó yíki koñu yó ñoyívi yó'o, ta ko'ñon yó kutaku yó xí'in ra ñoyívi ñino. ⁹ Ta saá, ndixa ña xini ñó'ó ní ka ño yó kúu ña ké'é yó ña sákusiñ ini Ndios, án kivi táku ka yó ñoyívi yó'o, án kivi táku yó ñoyívi ñino. ¹⁰ Chí ñii kivi ndi'i yó koni ñó'ó kuita yó ño Jesucristo ña kasa nani ra xa'a kuachi yó, ta kivi saá ñii ñii yó naki'in yó ndasaá yóo ña kisa ndivi yó kivi xitaku yó xí'in yíki koñu yó ñoyívi yó'o, án ñava'a xikuu ña, án ña ñon vá'a xikuu ña kisa ndivi yó.

Ñivi na kándixa Jesucristo ndíso chíno na xí'in

ña chindeé na n̄ivi ña nakutá'an va'a na xí'in Ndios

¹¹ Xa'a ña kúndaq̄ ini nd̄i nd̄i nd̄i n̄ivi x̄ini ñó'ó taxi na ñato'ó ní nda'a Ndios x̄i'in ña ndino'o ini na, ta m̄ji nd̄i chíkaq̄ nd̄i ndeē ña chindeé nd̄i n̄ivi kandixa na ra. Ndios x̄ini va'a ra n̄ima m̄ji nd̄i, ta kóni nd̄i ña ñii káchí ndó'ó kundaq̄ va'a ini ndó nd̄i n̄ivi na ndino'o ini kúu nd̄i. ¹² On vása ká'an nd̄i to'on yó'o xa'a ña kasa ká'no x̄i'in m̄ji nd̄i noq̄ ndó. Ta nd̄a víka, chíkaq̄ ní nd̄i ndeē ña kasa nd̄ivi nd̄i chiño va'a xa'a ña kusij ini ndó kóni ndó nd̄i'i. Ta saá kuchiño ndó ndakuijn ndó xa'a nd̄i noq̄ n̄ivi na kúu na ña'a ní ini chí va'a ní ná'a chíno ke'é na, vará on s̄iví n̄ivi na ndino'o ini kúu na. ¹³ Ta m̄ji nd̄i, sava n̄ivi xáni s̄inj na nd̄i n̄ivi na sána kúu nd̄i. Tá nd̄ixa yóo nd̄i ndatán yóo n̄ivi na sána, ta yóo nd̄i saá xa'a ña chíkaq̄ nd̄i ndeē vivii kisa chiño nd̄i noq̄ Ndios. Ta saá ni, tá on s̄iví n̄ivi na sána kúu nd̄i, ta kúu nd̄i n̄ivi na va'a ini xa'a ña vivii kisa chiño nd̄i noq̄ ndó'ó. ¹⁴ Ta ña kí'vi ini Jesucristo x̄ini ra m̄ji nd̄i kúu ña chinda'á nd̄i'i ña va'a kisa nd̄ivi nd̄i chiño ña saquiso ra nd̄i'i. Saá chí kúndaq̄ ini nd̄i nd̄i ñii laá Jesucristo n̄ixi'i xa'a kuachi nd̄i'i n̄ivi. Ta saá nd̄i'i n̄ivi ndatán yóo ña n̄ixi'i na, saá yóo ña. ¹⁵ Ta Jesucristo n̄ixi'i ra xa'a nd̄i'i n̄ivi. Ta saá nd̄i'i n̄ivi na kándixa ña'á on vása x̄ini ñó'ó ka kutaku na kuiti xa'a ña sakusij na ini m̄ji na, ta nd̄a víka, kúchiño kutaku na xa'a ña sakusij na ini Jesucristo, ta ta n̄ixi'i xa'a na, ta n̄ataku ra xa'a ña kúchiño taxi ra nataku na.

¹⁶ Ñakán kía k̄iví vitin t̄anda nd̄i'i saá k̄iví va'xi, xa sandakoo nd̄i ña xáni s̄inj nd̄i xa'a ink̄a n̄ivi ndatán yóo ña x̄ixani s̄inj nd̄i k̄iví x̄indik̄on nd̄i yich̄i ñoyívi yó'o. Vará si'na tá on ta'án kandixa nd̄i Jesucristo, x̄ixani s̄inj nd̄i xa'a ra ndatán xáni s̄inj n̄ivi na nd̄ik̄on yich̄i ñoyívi yó'o, ta on vása ka

xáni s̄inj nd̄i saá. ¹⁷ Saá chí nd̄i'i n̄ivi na kándixa Jesucristo ta táku na ini ra, ta n̄ivi yó'o kúu na n̄ivi xaá. Ndi'i ñayatá n̄ixiyo ini na xa n̄iya'a nd̄i'i ña, ta vitin Ndios ndasa xaá ra ini na.

¹⁸ Ndi'i ñayó'o kúu chiño ña kisa nd̄ivi Ndios. Saá chí xa'a ña n̄ixi'i Jesucristo xa'a kuachi yó, Ndios sanakutá'an ra m̄ji yó x̄i'in ra. Ta saá saquiso chiño ra m̄ji nd̄i ña chindeé nd̄i n̄ivi ña nakutá'an vá'a na x̄i'in Ndios. ¹⁹ Ta to'on ña ndato'on ndasaá kúchiño nakutá'an va'a n̄ivi x̄i'in Ndios kúu ña káchí saá: X̄i'in ña n̄ixi'i Jesucristo nda'a tón cruz xa'a kuachi n̄ivi, Ndios n̄ixiyo ra kisa chiño ra ña sanakutá'an va'a ra n̄ivi x̄i'in m̄ji ra, ta k̄inda ra kuachi s̄ata n̄ivi na kándixa Jesucristo, chí nayó'o ñii yóo na x̄i'in ra. Ta Ndios saquiso chiño ra m̄ji nd̄i ña ká'an ndoso nd̄i noq̄ n̄ivi to'on yó'o. ²⁰ Ta saá ndatán yóo nataq̄ na ñakuiso chiño ña ko'on na ink̄a ñoo x̄i'in ndayí ta taká'no noq̄ na ña kasa nd̄ivi na chiño tayó'o, saá yóo m̄ji nd̄i vitin. Saá chí Jesucristo saquiso chiño ra m̄ji nd̄i ña ko'on nd̄i ink̄a ñoo x̄i'in ndayí ra ña chindeé nd̄i n̄ivi ña nakutá'an va'a na x̄i'in Ndios. Ta to'on ña ndato'on nd̄i x̄i'in n̄ivi, ndatán yóo to'on ña xáku ndá'vi m̄ji Ndios noq̄ na, saá yóo ña. Ta saá vitin x̄i'in ndayí Jesucristo, xáku ndá'vi nd̄i noq̄ ndó'ó ña kasa nd̄ivi ndó ña x̄ini ñó'ó xa'a ña nakutá'an va'a ndó x̄i'in Ndios. ²¹ Vará Jesucristo nd̄a ñii ña on vá'a on vása ní-ke'é ra, ta xa'a kuachi nd̄i'i n̄ivi, Ndios sanduu ra Jesucristo ta ta ñakuiso nd̄i'i kuachi n̄ivi ñoyívi. Ta saá xa'a ña n̄ixi'i Jesucristo nda'a tón cruz xa'a kuachi n̄ivi, nd̄i'i m̄ji yó na kándixa ña'á, nd̄u yó n̄ivi na nd̄ii noq̄ Ndios ta on vása nd̄iso ka yó kuachi noq̄ ra.

6

¹ Ta saá, xa'a ña ñii káchí ndó'ó

ta ndi'i kisa chiño yó ñoq Ndios, xáku ndá'ví ndi ñoq ndó ña on taxi ndó ndí ña mañi kuu ñava'a ke'é Ndios xí'in ndó, chi xa'a ñava'a ní ini Ndios, sakaku ra ndó'ó. ² Chi ñoq to'on Ndios ña nĩtaa na xina'á, Ndios kachí ra saá:

Kivi chikaa inii ña ke'éj ñava'a xí'in ndó, chikaa so'oi ña ndukú ndó ñoqj;

ta mji kivi yó'o sakakuj ndó'ó, ta chindeej ndó'ó,

kachí Ndios, kachí to'on ra ña nĩtaa na xina'á. Ta vitin xa kundivi to'on yó'o, chi xa kixaa kivi ña nika'an Ndios xa'a. Saá chi kivi vitin kuu kivi ña Ndios kóni ra ke'é ra ñava'a xí'in nivi, ña kuu ña sakaku ra na ñoq ña on vá'a.

³ Ta mji ndi chikaa ní ndi ndee ña vivii ndikon ndi yichi Jesucristo. Ta xí'in ña va'a táku ndi saá ñoq nivi, on vása taxi ndi ña koo ña ndatan yóo ña sákachi'i xa'a nivi na xito ña ke'é ndi. Ta xí'in ña vivii táku ndi saá, on naní'i nivi ña on vá'a ka'an na xa'a chiño ña kisa ndivi ndi. ⁴ Nda vika, xa'a ña kuu ndi natqa na kisa chiño ñoq Ndios, xí'in ndi'i ña ke'é ndi saná'a ndi ñoq nivi ndasaá va'a kutaku na ña sakusij na ini Ndios. Ta saá kúndeé ini ndi xí'in ndi'i tondó'ó táku ndi, ta kúndeé ini ndi xí'in tondíni kómí ndi ta kúndeé ini ndi xí'in ndi'i ñoq ña xó'vi ndi. ⁵ Kua'a ní yichi njkani ní na ndi'i xí'in kuártá, tjin na ndi'i, ta tan na ndi'i ini ve'e kaa. Nixiyo kua'a ní nivi na sáa ini xini na ndi'i, kua'a ní yichi njsisq na ninda'yi ndaa na ndi'i. Ndeé ní njkisa chiño ndi, ta kua'a ní ñoó on vása ní-kisjn ndi, ta kua'a ní kivi nj-xixi ndi. ⁶ Ta saá ni, ndi'i saá kivi xí'in ñandaaj ini ndi vivii xitaku ndi. Ta ndixa xini ndi ñandaaj Ndios, ta kisa ká'no ini ndi xa'a nivi, ta ndi'i yichi ke'é ndi ñava'a xí'in na. Táku Nima Ndios ini ndi, ta ndino'o ini ndi kí'vi ini ndi xini ndi nivi. ⁷ Ká'an ndi to'on ndaa, ta xí'in ndee Ndios

ká'an ndoso ndi to'on yó'o ñoq nivi. Ta ñii ñii kivi xí'in to'on ña ndaa ta xí'in ña vivii táku ndi, chikaa ní ndi ndee ña kúndeé ndi ñoq ña on vá'a. ⁸ Xa'a ña kuu ndi nivi na kisa chiño ñoq Ndios, sava yichi nivi kisa to'ó na ndi'i, ta sava yichi nivi xaa noo na xini na ndi'i. Sava yichi ká'an na to'on va'a xa'a ndi, ta sava yichi ká'an na to'on on va'a xa'a ndi. Vará nivi na ndaa ta na ndino'o ini kuu ndi, ta sava nivi ká'an na xa'a ndi kuu ndi nivi na vatá na sándá'ví ña'a. ⁹ Vará xini na yu kuu ndi, ta ndatan ké'é na xí'in nivi na on vása xini na, saá ke'é na xí'in ndi. Vará ñii ñii kivi yatin ní yóo ña xa kivi ndi, ta saá ni, táku ka ndi vitin. Sáxo'vi ní na ndi'i, tãnda vitin, on vása kuu ndi nivi na nixi'i. ¹⁰ Xani sijn nivi ndi kuu ndi nivi na kúchuchú ini, ta on vása saá, chi ndixa ndi'i saá kivi nákaa ñasij ní ini ndi. Xani sijn nivi ndi kuu ndi nivi nandá'ví ní, ta on vása saá, chi ndixa xa nataxi ndi ñakuiká Ndios ndaa kua'a ní nivi. Xani sijn nivi ndi nda ñii ñakuiká on vása kómí ndi, ta on vása saá, chi ndixa kómí ndi ndi'i ñakuiká ndino'o Ndios.

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, na táku ñoo Corinto, ndino'o ní ini ndi nika'an ndi xí'in ndó, ta nakoná ndi nima ndi ñoq ndó. ¹² Ta ndi'i, ndixa kí'vi ini ndi xini ndi ndó'ó, ta ndó'ó, lo'o ní kí'vi ini ndó xini ndó ndi'i. ¹³ Ndatan xáku ndá'vi yivá naváli ñoq sa'ya ra, saá xáku ndá'vi ndi ñoq ndó'ó ña ñii kí'va ndatan kí'vi ini ndi xini ndi ndó'ó, saá kuki'vi ini ndó koni ndó ndi'i.

To'on yó'o ká'an, ndatan yóo ve'e Ndios, saá yóo mji yó nivi na kándixa Jesucristo

¹⁴ Ta xini yó ndi on vá'a kunoo ñii yoko sijn ñii tísindiki ta xí'in sijn ñii tiburro, chi on vása ñii kachí sija ovi rí saá ña ko'on rí. Ta ñii kí'va saá mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, on vá'a kindoo

yó ña ñii káchí kasa ndivi yó ndi'í chiño xí'in ñivi na on vása kándixa Jesucristo. Saá chi ñivi na ké'é ñandaa on kúchiño koo yu'ú na xí'in ñivi na on vása ké'é ñandaa. Ta ni on kúchiño ño'ó yé'e ñii kutá'an ña xí'in ñanaa. ¹⁵ Ta ni on kúchiño koo yu'ú Jesucristo xí'in ñaníma ndivá'a ká'no Satanás.* Ta ni on kúchiño ñii koo yu'ú ñivi na kándixa Jesucristo xí'in ñivi na on vása kándixa ra. ¹⁶ Ta ve'e ño'ó ñaidolo on kúchiño ñii koo ña xí'in ve'e ño'ó Ndios ndino'o. Ta mji yó ndatán yóo ve'e ño'ó Ndios tātáku, saá yóo yó, chi táku Níma Ndios ini yó. Ta ñii xiiña noo to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, Ndios ñika'an ra xa'a ñivi na ñakaxin ra kuu naño ra, kachí ra saá: Yí'í kooj xí'in na ta kutakuji xí'in na;

ta kuuji Ndios mji na,
ta ñivi yó'o kuu na naño mji,
saá kachí Ndios. ¹⁷ Ta xa'a ñayó'o inká xiiña noo to'on ra, ñika'an Ndios, kachí ra saá:
Kee ndó noo ñivi na on vá'a yó'o,
ta kuxiká ndó noo ña on
vá'a ké'é na;
ta on tondaa nda'a ndó noo nda
ñii ña kúu ña on vá'a noo.
Ta saá va'a naki'iní ndó'o noo.

¹⁸ Ta yí'í kuuji Yivá ndó,
ta sa'yaí taa, ta sa'yaí ña'a kuu
ndó'o,
kachí Ndios, taa taa kúu taaKá'no
noo yó, ta Taa taa kómí ndi'í
ndee kúu ra.

7

¹ Ta saá, nañani yó xí'in náki'va yó, xa'a ña Ndios kindoo ra xí'in yó ña sanduu ra yó sa'ya ra, va'a ná ndasa ndii xí'in mji yó. Ta saá xini ñó'o sandakoo yó ké'é yó ña on vá'a, ta kuxiká yó noo ndi'í ña táxi kukini yiki koñu yó ta noo ndi'í ña táxi kukini níma yó. Ta xa'a ña kisa to'ó yó Ndios, ñii ñii

kivi va'a ná chikaa yó ndee ña kutaku ndii yó noo ra.

Ta Pablo kúsij ini ra chi ñandikó ini ñivi naño Corinto ta vitin ké'é na ñava'a

² Xáku ndá'víj noo ndó ña kuki'vi ini ndó koni ndó ndí'í. Ndixa on vása ní-ke'é ndi ña on vá'a xí'in nda ñii ndó'o, ni nda lo'o on vása ní-sandá'ví ndi nda ñii ñivi. ³ On sivi xa'a ña ka'an kuachi xí'in ndó kúu ña ká'an to'on yó'o. Saá chi xa ñika'aní xí'in ndó ndi ndixa kí'vi ní ini ndi xini ndi ndó'o. Ta saá, án táku ka ndi ñoyívi yó'o, án xa kama kixaa ña kivi ndi, ta nda ñii kivi on ndi'í xa'a ña kí'vi ini ndi xini ndi ndó'o. ⁴ Ndáa ini ndi kúchiño ndato'oní xí'in ndó xí'in ña ndino'o ini, ta kúsij ní ini xini ndó'o. Vará yo'vi ní xo'vi ndi, ta saá ni, nákaa ñava'a ní ini ta yóo ña kúsij ní ini.

⁵ Nda kivi kixaa ndi ñoo estado Macedonia yó'o, on vása ní-kuchiño ndi nakindée ndi, chi ñixiyo ku'a ní tondó'o noo ndi. Saá chi ñixiyo ñivi na kani tá'an xí'in ndi, ta ñixiyo ku'a ní tondíni ña sayí'ví ní ini ndi. ⁶ Ta Ndios, ta kúu taa ta chikaa ndee ini ñivi na kúu na ñakava ini, chikaa ra ndee ini ndi xí'in ña kixaa taTito noo ndi. ⁷ Ta saá tuku kúsij ní ini ndi xa'a ña ndato'on ra xí'in ndi ndi ndó'o chikaa ndó ndee ini ra. Ta taTito yó'o ndato'on ka ra xí'in ndi ndi ndee ní kóni ndó kixi ndó koto ndó yí'í, ta ndato'on ra xí'in ndi ña ñikuchuchú ní ini ndó xa'a kuachi ndó, ta vitin ndi'í ini ndó xa'aí. Ta saá ña xini so'oj to'on yó'o ña ndato'on taTito xí'iní ndixa sakusij ní ka ña ini.

⁸ Vará tutu ña ñitaaí ta ti'víj ñixaa noo ndó, ñayó'o taxí ña ñikuchuchú ní ini ndó'o, ta vitin yí'í on vása ñandikó ini xa'a ña ñitaaí noo tutu yó'o ña ñixaa noo ndó. Ta saá ni, tá si'na

* 6:15 Inká kivi Satanás kúu Belial.

ndixa njixiyo ña nandikó ini j xa'a ña njitaa j noo tutu yó'o, chi kundaa ini ndí to'on ña njitaa j sakuchuchú ní ña ini ndó'ó, vará kuiti ñii káni lo'o ndo'o ndó saá. ⁹ Ta vitin yóo ña kúsi j ní ini j. Ta on sivi xa'a ña njikuchuchú ini ndó'ó kúu ña kúsi j ní ini j vitin, ta kúsi j ini j xa'a ña kundaa ini ndó ña on vá'a ke'é ndó, ta nandikó ini ndó ta kuyatin ndó noo Ndios. Ta ña njixiyo ña kúchuchú ini ndó saá xikuu ñava'a ña xikoni Ndios, chi taxi ña ña nandikó ini ndó xa'a kuachi xindiso ndó. Ta saá vará to'on yo'vi xikuu ña njitaa ndi njixaa ña noo ndó, ta to'on yo' nda lo'o on vása ní-satakué'e ña ndó'ó. ¹⁰ Saá chi ña kúchuchú ini taxi Ndios xó'vi njivi, ñayó'o chindee ña njivi yo'ó ña nandikó ini na, ta ka'an na ndukú na noo Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, ta sakaku ra na. Ta saá ña kúchuchú ini njivi ña taxi Ndios xó'vi na kúu ñii ñava'a xa'a mji na. Ta yóo inká noo ña kúchuchú ini njivi na kúu na ndikon yichi ñoyivi yo'ó. Ta ña kúchuchú ini nayó'o on sivi ñava'a kúu ña, chi chinda'á ña njivi yo'ó ña ko'on na yichi noo kivi na noo Ndios. ¹¹ Ta ndó'ó, ña kúchuchú njixiyo ini ndó xikuu ña taxi Ndios njixiyo ndó. Ta saá, ña kúchuchú njixiyo ini ndó yo'ó chikaa ña ndee ini ndó xa'a ña ke'é ndó ñava'a. Saá chi ña kúchuchú njixiyo ini ndó kúu ña kisa ndaa ndi on vása ní-xiyo yu'ú ndó xí'in ña on vá'a ke'é ta tatá'an ndó. Ta kivi njitondaa ndó kundaa ini ndó ñandaa, ta njisaa ini ndó xini ndó ña on vá'a, ta njivi'vi ini ndó noo Ndios ko'ko saxo'vi ra ndó'ó. Ta saá vitin kóni ní ndó koto ndó yi'i, ta chikaa ní ndó ndee ña kisa ndivi ndó ñandaa xí'in ta tatá'an ndó ta ke'é ña on vá'a. Ta xí'in ndi'i ñayó'o, xa saná'a ndó noo ndi ndi njivi na ndii kúu ndó chi ke'é ndó ñandaa xí'in tayó'o. ¹² Kivi njitaa j

tutu ña njixaa noo ndó, ta on sivi xa'a ña kuiti ndi'i ini j xa'a ta ta ke'é ña on vá'a xikuu ña, ni on sivi xa'a ña kuiti ndi'i ini j xa'a njivi na njixo'vi xí'in ña on vá'a ke'é tayó'o xikuu ña. Ta xa'a ña kuchiño saná'a ndó noo Ndios ndi ndixa kí'vi ní ini ndó xini ndó ndi'i xikuu xa'a ña njitaa j ña.

¹³ Ñakán kiá vitin xa ndyva'a ní ini ndi. Saá tuku kúsi j ní ini ndi xito ndi ña yóo ña kúsi j ní ini taTito, chi ndó'ó xa chikaa ndó ndee ini ra. ¹⁴ Xa kisa ká'no j ndó'ó noo taTito, ta ndó'ó on vása ní-sakuka'an ndó noo j, chi ndixa va'a ní kisa ndivi ndó xí'in ra. Ta xí'in ñayó'o saná'a ndó ndi ñandaa kúu ndi'i to'on va'a njika'an ndi xa'a ndó xí'in ra. Ta ñii ki'va saá to'on ndaa kúu ndi'i saá to'on ña ndato'on ndi xí'in ndó'ó. ¹⁵ TaTito kí'vi ní ka ini ra xini ra ndó'ó kivi náka'an ra ndasaá va'a ní chikaa so'o ndó to'on ña ndato'on ra xí'in ndó, ta kisa ndivi ndó ndi'i ña ndukú ra noo ndó. Ta xí'in ñatq'ó ní ta xí'in ña yi'vi ini ndó, ñaki'in ndó ra kivi njixaa ra noo ndó. ¹⁶ Ta vitin kúsi j ní ini j chi ndi'i ñayó'o kisa ndaa ña noo j ndi ndixa yóo xa'a ña ndaa ini j ndó'ó.

8

To'on yo'ó ká'an ndi njivi na táku ku'a q ní ñoo taxi na vi'i ní si'un xq'a ña chindee na njivi nandá'vi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén

¹ Nañani yo' xí'in náki'va yo, vitin kóni ndi ndato'on ndi xí'in ndó xa'a ñava'a ña ka'ku ini Ndios ña taxi ra yóo ña ini njivi na kándixa Jesucristo na táku ku'a q ñoo estado Macedonia yo'ó. ² Vará njivi yo'ó ná'no ní ñayó'vi xó'vi na, ta yóo ñasii ní ini na. Ta vará njivi nandá'vi ní kúu na, ta on sivi nasi'nda kúu na, ta taxi na ku'a q ní si'un ña chindee njivi nandá'vi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. ³ Ta yi'i ndakuii j xa'a

nayó'o ndí ndatán yóo ña kómí ñii ñii na, saá yóo ña taxi na, tanda saxo'vi xí'in mji na xa'a ña taxi na ña xini ñó'ó nda'a nandá'vi. Ta on sivi xí'in ñanduxa kúu ña taxi na ña, ta xí'in ñasiji ní ini na taxi na ku'a ní s'i'ún. ⁴ Tanda xaku ndá'vi ní na noo ndi ña ná ke'é ndi ñava'a xí'in na ña taxi ndi ña saní'i na s'i'ún mji na noo s'i'ún ña xa nakaya ndi ña chindeé nivi na kándixa Jesucristo na kúu nandá'vi na táku ñoo Jerusalén. ⁵ Ta ña va'a ní ka ke'é na noo ña ndati ndi ke'é na. Saá chi si'na taxi xí'in mji na nda'a Ndios, ta saá tuku naxi xí'in mji na nda'a mji ndi. Ta ña ke'é na saá kúu ña kóni Ndios. ⁶ Ta Tito kúu ta xa kixá'á nakaya s'i'ún ña taxi siji ndó xa'a ña chindeé ndó nivi nandá'vi yó'o. Ta xa'a ñayó'o, xaku ndá'vi ndi noo ra ña saxino ra chiño yó'o. ⁷ Va'a ní kisa ndivi ndó ndi' chiño ña ke'é ndó xa'a Jesucristo. Saá chi ndino'o ní ini ndó ndaa ini ndó Ndios, ta vivii xini ndó ndato'on ndó to'on ra xí'in nivi, ta xini va'a ndó ñandaa Ndios, ta chikaá ní ndó ndee ña kisa chiño ndó noo Jesucristo, ta kí'vi ní ini ndó xini ndó ndi'i. Ta vitin ndúkú ndi noo ndó ña va'a ní kasa ndivi ndó chiño ña taxi ndó s'i'ún xa'a ña chindeé ndó nivi nandá'vi na kándixa Jesucristo ñoo Jerusalén.

⁸ On sivi ña xá'nda chiño i noo ndó kúu to'on ña vitin ká'an i xí'in ndó, ta kuiti ndato'on i xí'in ndó xa'a ña kundaá ini ndó ndi nivi na kándixa Jesucristo na táku inka ñoo, nayó'o xa chikaá ní na ndee, ta xa nakaya na ku'a ní s'i'ún xa'a ña chindeé na nivi nandá'vi ñoo Jerusalén. Ta vitin kúchiño saná'a ndó án ñii kí'va ndino'o ini ndó kí'vi ini ndó xini ndó nivi nandá'vi yó'o. ⁹ Xa xini ndó ndi Jesucristo kúu ra ta xa ká'no ini, ta ná'no ní ñava'a ke'é ra xí'in yó. Saá chi ta xa kómí ndi' ñakuiká kúu ra, ta kisa ndá'vi xí'in mji ra xa'a yó. Ta xa'a ña kisa ndá'vi

xí'in mji ra, vitin mji yó nivi na kándixa ra kómí yó ndi' ñakuiká Ndios.

¹⁰ Vitin ndato'on i xí'in ndó ndasaá xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño yó'o. Chi kujya yava ndó'ó xikuu nivi nanó kixá'á nakaya s'i'ún xa'a ña chindeé ndó nivi nandá'vi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. Ta saá tuku ndó'ó xikuu nivi nanó kutoo ní taxi s'i'ún nda'a nandá'vi yó'o. ¹¹ Ta vitin xini ñó'ó saxino ndó chiño ña kixá'á ndó kisa ndivi ndó. Ta ndatán kixá'á ndó kisa ndivi ndó chiño yó'o xí'in ñasiji ní ini ndó, ñii kí'va saá saxino ndó chiño yó'o. Ta va'a ñii ñii ndó taxi ndó ndatán yóo ña kómí ndó. ¹² Saá chi tá ndino'o ini yó kóni yó taxi yó ña kómí yó nda'a Ndios, ta saá taxi yó ndatán yóo ña kómí yó, ta ndixa Ndios náki'in va'a ra ña táxi yó nda'a ra. Ta on vása ndúkú Ndios noo yó ña taxi yó nda'a ra ña on koó kómí yó.

¹³ On xini ndi ña taxi ndó ndi' ña kómí ndó, ta koo ña kumanj noo ndó, tá mií saá nivi na naki'in ña taxi ndó nda'a na, nayó'o kukomí na nda ku'a ní ka ña xini ñó'ó noo na. On xini ndi ña koo saá, ¹⁴ ta ña kóni ndi kúu ña ñii ñii yó kukomí yó ña xini ñó'ó yó. Vitin xí'in ña ví'i kómí ndó kúchiño chindeé ndó nivi na kumanj ña xini ñó'ó noo. Ta saá nda kixaa kivi ña koo ña kumanj noo ndó'ó, ta nivi na naki'in ñava'a nda'a ndó, kuchiño na chindeé na ndó'ó kivi saá. Ta saá ñii ñii yó kukomí yó ña xini ñó'ó yó nda'a yó. ¹⁵ Saá chi to'on Ndios ña nita na xina'á káchí ña saá: "Nivi na nakaya ku'a ní ñava'a, kómí na ñava'a xini ñó'ó na, ta on vása ní-ndoo ndoso ka ña nda'a na. Ta nivi na nakaya lo'o ñava'a, ta on vása ní-kumanj ka ña nda'a na", káchí to'on Ndios.

¹⁶ Ta yi'j táxi i ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios, chi chikaá ra ini ñani

yó tãTito ña yóo ña ndí'i ini ra xa'a ndó, ñii kiva ndatán yi'i ndí'i ini j xa'a ndó'ó. ¹⁷ Ta tãTito xí'in ñasij ní ini ra, ñika'an ra ndí ndixa kasa ndivi ra chiño ña sakuiso j ra, chi ñó'o ní ini ra xa'a ndó, ta ndino'o ní ini ra kóni ní ra xa'a ra koto ra ndó'ó.

¹⁸ Ta xí'in tãTito yó'o, ti'ví ndi inkã tañani yó, tã kúu tãa tã kánóo va'a to'on xa'a ñoo ndí'i saá ñivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ku'a ní ñoo. Saá chi tayó'o va'a ní kisa chiño ra xí'in ña sakuítã ní'nó ra to'on va'a xa'a Jesucristo. ¹⁹ Ta ndí'i ñivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ku'a ní ñoo, ñivi yó'o ñakaxin na tañani yó yó'o ña ko'on ra xí'in ndi ndã ñoo Jerusalén xa'a ña nataxi ndi s'ún nda'a ñivi nandá'ví na kándixa Jesucristo. Ta mji ndi kisa ndivi ndi chiño yó'o xa'a ña taxi ndi ñato'ó nda'a Ndios, ta saá tuku kisa ndivi ndi chiño yó'o xa'a ña saná'a ndi ña kúsi j ní ini ndi chindeé ndi ñivi yó'o. ²⁰ Ta viví kisa ndivi ndi chiño yó'o, chi ví'í ní s'ún kúu ña nákaya ndi ñoo ku'a ní ñoo, ta ndã lo'o on xjin ndi taxi ndi ña ka'an kuáchí ñivi xa'a ndi. ²¹ Ñakán chikaa ní ndi ndee xa'a ña viví kasa ndivi ndi chiño yó'o xí'in ñanda'a ñoo Ndios, ta xí'in ñanda'a ñoo ñivi.

²² Ta saá ti'ví ndi inkã ka tañani yó ña ko'on ra xí'in ovi ñañani yó yó'o. Tayó'o ku'a ní yichí xa saná'a ra ndí on sivi tãa tã xúxán kúu ra, ta tãa tã va'a ní chiño kúu ra, ta kúsi j ní ini ra chindeé ra ñivi. Ta vitin xa'a ña ndixa ndaa ní ini ra ndó'ó, xa chikaa ini ra chindeé ra ndó'ó xí'in chiño yó'o. ²³ Ta ñani yó tãTito, ndixa ndakuijn j xa'a ra ndí ñii káchí kisa chiño ra xí'in j xa'a ña chindeé ndi ndó'ó. Ta ñañani yó na ko'on xí'in ra, ndakuijn j xa'a nayó'o ndí kúu na natãa na xika chiño ñoo ndí'i ñivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ku'a ní

ñoo, ta ndixa kánóo síkón ñato'ó Jesucristo xa'a chiño ña kisa ndivi ñañani yó yó'o. ²⁴ Ta ndó'ó, va'a kasa ndaa ndó ñoo ñañani yó yó'o ndí ndixa kí'vi ini ndó xini ndó na. Tá ke'é ndó ñava'a saá xí'in nayó'o, ta saá ñivi na kándixa Jesucristo na ti'ví ñañani yó yó'o, kundaa ini na ndí on sivi ña man j kúu xa'a ña kúsi j ní ini ndi xini ndi ndó'ó.

9

¹ On vása xini ñó'ó kuaku ndá'ví j ñoo ndó ña chindeé ndó ñivi nandá'ví na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén, ² chi xini va'aj ndí ndino'o kúsi j ini ndó chindeé ndó ñivi yó'o. Ta xa ku'a ní yichí ñika'an j ñava'a xa'a ndó ñoo ñivi na táku ñoo estado Macedonia yó'o. Ñika'an j xí'in na ndí xa kuyiã yava, ndó'ó na kándixa Jesucristo na táku ñoo estado Acaya, xa yóo ti'va ndó taxi ndó s'ún ña chindeé ndó nandá'ví na kándixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén. Kivi xini so'o ñaño Macedonia ndí ndó'ó ñaño Acaya xa chikaa ní ndó ndee ini mji ndó ña chindeé ndó nandá'ví ñaño Jerusalén, ta saá ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo estado Macedonia chikaa na ndee ña nákaya na s'ún xa'a ña chindeé na nandá'ví yó'o. ³ Ta saá ni, vitin ti'ví tãTito xí'in ovi ka ñañani yó ña xa'a na ñoo ndó ña chindeé na ndó'ó ña viví nakaya ndó s'ún yó'o. Ta saá on sivi ña man j kuu ña ñika'an va'aj xa'a ndó, chi ñika'an j ndí ndó'ó xa yóo ti'va ndó taxi ndó s'ún ña xa ñakaya ndó. ⁴ Saá chi inkã ñañani yó ñaño Macedonia yó'o, tánã xa'a na xí'in j ñoo ndó, ta on ta'an saxino ndó nákaya ndó s'ún, ta saá kuka'an ní ñoo ndi, chi ndaa ini ndi ndó'ó ña xa yóo ti'va ndó xí'in s'ún ñakaya ndó. Ta ñii kiva saá ndó'ó, tá on ta'an koo ti'va ndó xí'in s'ún kivi xa'a ndi

noo ndó, ta saá ndó'ó kuka'an ní noo ndó. ⁵ Ñakán kía chikaá ini ti'víi tãTito xí'in ovi nañani yó ña xaá si'na na noo ndó ña chindeé na ndó'ó nakaya ndó s'i'ún ndatán kindoo ndó kasa ndivi ndó. Ta saá kivi xaá ndi noo ndó, ta xa koo ti'va ndi'í s'i'ún ña kóni ndó taxi ndó xa'a ña chindeé ndó nandá'ví. Ta xí'in ña ke'é ndó saá, saná'a ndó ndí ndino'o ini ndó kúsi'i ini ndó taxi ndó s'i'ún yó'o, ta on sivi xí'in ñanduxa kuu ña taxi ndó ña kivi saá.

⁶ Naká'an ndó to'on ndíchi ña káchí saá: "Njivi na lo'o ní chí'i, ta lo'o ní naki'in na. Ta njivi na ku'a ní chí'i, ta ku'a ní naki'in na", saá ká'an to'on ndíchi. ⁷ Ta saá ñii ñii ndó'ó xini ñó'ó taxi ndó ndatán yóo ña chikaá ini ndó, ta on vá'a xí'in ña chuchú ini ndó taxi ndó s'i'ún, ta ni on vá'a xí'in ñanduxa taxi ndó ña. Chi Ndios kí'vi ní ini ra xini ra njivi na xí'in ñasii ini táxi na s'i'ún nda'a ra. ⁸ Ta Ndios kómí ra ndee ke'é ra ñava'a xí'in ndó ña naki'in ndó ku'a ní ka ñava'a noo ña xini ñó'ó ndó. Ta saá ndi'í saá kivi kukomí ndó ndi'í ña koni ñó'ó ndó, tãnda ndoo ka ña noo ña koni ñó'ó ndó. Ta saá kuchiño ndó saní'i ndó ña xa'a ña chindeé ndó njivi na kisa ndivi ku'a ní noo chiño va'a. ⁹ Chi to'on Ndios ña ñtaa na xina'a káchí ña saá xa'a ñii tãa va'a:

On sivi tãa tã sí'nda kúu ra,
ta ví'í ní ñava'a xa saní'i ra njivi ndá'ví.

Ta on ndi'í xa'a chiño va'a kisa ndivi tãa tãnda yó'o,

ta kundeé ña koo ña ndi'í saá kivi ña va'i,

saá káchí to'on Ndios xa'a tãa va'a yó'o. ¹⁰ Ta Ndios kúu tãa tã táxi ndikn tãtã nda'a njivi na chí'i, ta táxi ra ñaxixi nda'a ndi'í njivi ña kuxu na. Ta mii Ndios yó'o ndixa taxi ra ndi'í ñava'a xini ñó'ó nda'a ndó, ta sakujna ra ñava'a kómí ndó, xa'a ña kuchiño taxi ndó ku'a ní ñava'a ña chindeé ndó inkã njivi. ¹¹ Ta Ndios ke'é

ra ña ndi'í ndó'ó kukuiká ndó xí'in ndi'í saá noo ñava'a. Ta saá ndi'í saá yichi kuchiño taxi ndó ku'a ní ña xini ñó'ó nda'a njivi na on koó ña kómí. Ta vitin xa'a ña taxi ndó s'i'ún nda'a ndi ña nataxi ndi ña nda'a nandá'ví, ta saá ku'a ní njivi na naki'in ñava'a yó'o taxi na ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios. ¹² Saá chi xa'a ña chindeé ndó vitin nañani yó xí'in náki'va yó nandá'ví, nayó'o naki'in na ña xini ñó'ó na. Ta saá tuku xa'a ña chindeé ndó njivi yó'o, taxi ndó ndi koo ku'a ní njivi na taxi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios. ¹³ Ta xí'in chiño va'a yó'o ña chindeé ndó njivi na kãndixa Jesucristo na táku ñoo Jerusalén, saná'a káxin ndó ndí ndino'o ní ini ndó kisa ndivi ndó ña xá'nda chiño to'on Jesucristo, ña kúu ña kãndixa ndó. Ta saá ku'a ní njivi kasa kã'no ní na Ndios xa'a ña va'a ndikon ndó yichi Jesucristo, ta kasa kã'no ní na ra xa'a ña ví'í ní ñava'a taxi ndó nda'a njivi na on koó ña kómí. ¹⁴ Ta saá njivi yó'o ka'an na ndukú na ñava'a noo Ndios xa'a ndó'ó, chi kí'vi ní ini na xini na ndó'ó. Saá chi kusii ní ini na xa'a ña kúu ndó njivi na va'a ini, chi ñava'a ña kãku ini Ndios yóo ña ini ndó. ¹⁵ ¡Ná taxi yó ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ña kã'no ní ñava'a saní'i ra mii yó! Ta ña kã'no ní ñava'a kúu ñayó'o, tãnda on koó to'on naní'i yó ndato'on yó xa'a ña.

10

Xí'in to'on yó'o tãPablo ká'an ra ndákuiin ra xa'a mii ra noo njivi na ká'an ndi on sivi tãapóstol ndino'o Jesucristo kúu ra

¹ Vitin xaku ndá'vii noo ndó, chi ñii ki'va ndatán yóo Jesucristo tãa tã ndá'ví ini, ta tãa tã va'a ini saá yóo yi'i. Ta saá ni, sava ndó'ó ká'an ndó káchí ndó xa'a j ndi kivi yóo j xí'in ndó, kúu j ñii tãa tã yi'vi

ini xító ndó, ta saá ni, tá xíká ní yóo j nọọ ndó, ta ndatán yóo taa ta kútee ní, saá yóo j, chí táa j tọ'on kue'e nọọ tutu ña tí'ví j xaá nda'a ndó, saá káchí ndó xa'a j. ² Ta vitin xáku ndá'ví j nọọ ndó ndí ọn kuu ndó n̄vi na tá'yá ini. Ta saá ọn vása konj ñó'ó j ka'an j tọ'on kue'e xí'in ndó k̄v̄j xaá j nọọ ndó. Ta saá ni, xáni sinj ndí ndixa konj ñó'ó j ka'an j tọ'on kue'e xí'in sava ndó'ó, na kúu n̄vi na xáni sinj xa'a m̄j ndj ndí táku ndj ké'é ndj ndatán yóo ña kóni ña ọn vá'a ña xá'nda chiño ñoyívi yó'o. Ta tọ'on vatá kúu ña xáni sinj ndó saá xa'a ndj. ³ Vará ndixa táku ka ndj xí'in ykí kọnu ndj ñoyívi yó'o, ta ọn s̄v̄j xí'in ndee n̄vi ñoyívi yó'o kúu ña káni tá'an ndj xí'in ndee ña ọn vá'a ña xá'nda chiño ñoyívi yó'o. ⁴ Saá chí ndee ña yóo nda'a ndj ña kúu ña xínj ñó'ó ndj xa'a ña kani tá'an ndj xí'in ña ọn vá'a, ọn s̄v̄j ndee ña xínj ñó'ó n̄vi ñoyívi yó'o kúu ña. Chí ndee Ndios kúu ña xínj ñó'ó m̄j ndj, ta ndee yó'o kúchiño ña sandi'i ña xa'a ndi'i ndee ọn vá'a, vará ña kútụ ní ñó'o kúu ña. ⁵ Ta saá xí'in ndee Ndios sándi'i ndj xa'a ñavatá ña yóo ini n̄vi ña táxi kuña'a ní ini na, ta sási ña nọọ na ña ọn kuchiño na konj va'a na Ndios. Ta sáná'a ndj n̄vi yó'o ña taxi na ndí'i ña xáni sinj m̄j na nda'a Jesucristo, xa'a ña nasama ra ña t̄nda kani sinj na ndatán kóni m̄j ra. ⁶ Ta ndó'ó, k̄v̄j t̄nda ndó kuu ndó n̄vi na xa va'a kisa ndivi ña kóni Jesucristo, ta saá m̄j ndj xa yóo tí'va ndj saxo'v̄j ndj inka ndó'ó na ọn x̄in kasa ndivi ña kóni ra.

⁷ Ta ndó'ó, ndasaá kuiti káa ña xító ndó, saá kisa nani ndó xa'a ña. Ta saá ni, ndó'ó n̄vi na ndáa ini ña ndixa ñii yóo ndó xí'in Jesucristo, ta va'a ná kundaa ini ndó ndí ñii k̄'va saá m̄j ndj ñii yóo ndj xí'in Jesucristo. ⁸ Vará ká'no ní ñasij yóo ini j xa'a ndayí ña kómí j xá'nda chiño j nọọ ndó'ó, ta ọn vása kúka'an nọọ j xa'a ndayí

yó'o. Saá chí Jesucristo kúu taa ta taxi ndayí yó'o nda'a j xa'a ña chindeé j ndó'ó ña va'a kua'no ndó yichj ra, ta ọn s̄v̄j ña sandi'ij xa'a ndó'ó kúu ña taxi ra ndayí yó'o nda'a j. ⁹ Ta ọn x̄in j ña kani sinj ndó ndí xa'a ña sayí'v̄j ndó'ó kúu ña n̄taaj tutu ña tí'ví j n̄xaaj nọọ ndó. ¹⁰ Chí sava ndó'ó ká'an kuáchí ndó xa'a j, káchí ndó saá: “Tutu ña n̄taa taPablo kue'e ní ká'an ña xí'in yó, ta saá ni, tá yóo ra ñíndichi m̄j ra xí'in yó, ta vitá ní ná'a ra nọọ yó, ta káa ra ndatán káa ñii taa ta ọn vása kúchiño va'a ka'an nọọ n̄vi”, saá káchí sava ndó'ó xa'a j. ¹¹ Ta ndó'ó, n̄vi na káchí saá, xínj ñó'ó kundaa ini ndó ndí ndatán ká'an tutu ña táa j k̄v̄j yóo xíká j nọọ ndó, ñii k̄'va saá koo ña ke'é j xí'in ndó k̄v̄j xaá j nọọ ndó.

¹² Nda lo'o ọn x̄in ndj ñii ke'é ndj ndatán ké'é n̄vi na ña'a ní ini ta ndása ná'no xí'in m̄j na. Nayó'o ndasaá kuiti xí'in ñandíchi sinj m̄j na kisa nani na xa'a m̄j na, án va'a ké'é na, án ọn vá'a ké'é na. Ta n̄vi na kisa nani saá xa'a m̄j ọn s̄v̄j n̄vi na ndino'o ndíchi sinj kúu na. ¹³ Vará kúsij ini ndj xínj ndj chiño ña kisa ndivi ndj, ta ọn vása kúña'a ini ndj xa'a chiño yó'o. Saá chí Ndios kúu taa ta sakuiso chiño ndj'j ta xa'nda chiño ra nọọ ndj ndá ñoo kuu ña kọ'ọn ndj kasa chiño ndj, ta Ndios taxi ra ndayí nda'a ndj ña kisa chiño ndj nda ñoo m̄j ndó vitin. ¹⁴ Ta m̄j ndj x̄ikuu n̄vi nanó ndatọ'on xí'in ndó tọ'on va'a xa'a Jesucristo. Ta xí'in chiño ña kisa ndivi ndj nọọ ndó, nda lo'o ọn vása ní-ya'a ndoso ndj nọọ ña taxi Ndios ndayí nda'a ndj ña kisa chiño ndj. ¹⁵ Ta nda lo'o ọn vása ní-kisa ká'no xí'in m̄j ndj xa'a chiño ña inka n̄vi kisa ndivi na. Ta nda víka, ña kóni ndj ta ndáti ndj kúu ña ñii ñii k̄v̄j kua'no ka ña ndáa ini ndó Jesucristo, ta saá kuchiño ndj kasa ndivi ndj chiño nọọ kua'a ní ka n̄vi na táku ñoo

yatin nḡo táku ndó, vará ndá ñii kivi ɔn kasa ndivi ndi chiño ña ɔn ta'án sakuiso Ndios ndi'j. ¹⁶ Ta saá tuku ndáti ndi ta kóni ndi kɔ'ɔn ndi ka'an ndoso ndi tɔ'on va'a xa'a Jesucristo nḡo nivi na táku ñoo xiká ní nḡo táku ndó, nḡo ɔn ta'án koni sɔ'o nivi tɔ'on yó'o. Saá chi ɔn xii ndi kasa ká'no xí'in mii ndi xa'a chiño ña xa kisa ndivi inká nivi.

¹⁷ Chi tɔ'on Ndios ña nita na xina'á káchí ña saá: “ɔn vá'a kasa ká'no nivi xí'in mii na xa'a ñava'a kisa ndivi na, ta va'a ka nayó'o ná kasa ká'no ní na ñava'a kisa ndivi Ndios”, káchí tɔ'on Ndios. ¹⁸ Chi ɔn sivi nivi na kisa ká'no xí'in mii kúu nivi na kánóo va'a ñatɔ'ó xa'a nḡo Ndios, ta nivi na Ndios ká'an ra tɔ'on va'a xa'a, nayó'o kúu nivi na kánóo va'a ñatɔ'ó xa'a nḡo ra.

11

¹ Xáku ndá'vii nḡo ndó vitin ña kasa ká'no ini ndó ta kundee ka ini ndó xí'in ña ka'an lo'oi xa'a mii xí'in ndó, vará xáni sijnj ndi ndatán ká'an ñii ta ta sana, saá yóo ña ká'anj ku'a'a ní tɔ'on xa'a mii. ² Ndios taxi ra ña ndi'í ní ini xa'a ndó'ó kɔto sandakoo ndó ña vivii ndikɔn ndó yichj Jesucristo. Ta yij, ndatán yóo ñii yivá xí'in ñii ña'a lo'o sa'ya ra, ta xa kindo ra taxi ra ñálo'o yó'o ña tonda'a ña xí'in ñii ta, saá yóoi xí'in ndó. Saá chi xa kindo j taxi ndó'ó nda'a Jesucristo ña kutaku ndó xí'in ra, ta ndatán koo ñii laá yij ña'a saá koo ra xí'in ndó. Ta kónij ña ndatán yóo ñii ñálo'o ñándii ndino'o ña ɔn ta'án tonda nda ñii ta, saá kónij koo ndó kivi kixa'a ña taxi ndó'ó nda'a ra. ³ Ta ndixa ndi'í ní ini xa'a ndó kɔto nivi na vatá sandá'ví na ndó'ó, ndatán nixiyo xina'á kivi tikoo sandá'ví rí ñáEva. Ta saá nivi vatá yó'o sativi na sijnj ndó xa'a ña sandakoo ndó yichj va'a Jesucristo ña kúu ña ndikɔn ndó vitin xí'in ña ndino'o ní ini ndó. ⁴ Ndixa

ndi'í ní ini xa'a ndó, chi tá kixa'a nivi nḡo ndó ta ká'an na xí'in ndó xa'a inká Jesucristo ta ɔn sivi ní-ka'an ndi xí'in ndó xa'a kúu ra, ta xí'in ñasij ini ndó náki'in ndó tɔ'on ña vatá ña ká'an nivi yó'o. Ta saá xí'in ñasij ní ini ndó náki'in ndó inká nima ña ɔn sivi Nima Ndios ndino'o ña xa náki'in ndó kúu. Ta ñii kiva saá, tá kixa'a nivi nḡo ndó ta ká'an ndoso na inká tɔ'on xa'a Jesucristo, ta tɔ'on yó'o ɔn sivi ñii yu'ú yóo ña xí'in tɔ'on va'a ña ndaa ña xa kandixa ndó, ta saá xí'in ñasij ní ini ndó náki'in ndó tɔ'on vatá ña ká'an nivi yó'o. ⁵ Ta yij, ɔn vása xáni sijnj kúu ñii ta ta ñino ka nḡo nataa na sákunaní ndó “naapóstol ná'no.” ⁶ Vará yij ɔn sivi ñii ta ta ti'va ní ka'an nḡo nivi kúu j, ta ndixa kúu j ñii ta ta xini va'a tɔ'on ña ndaa Ndios. Ta ndi'í saá kivi xí'in ndi'í ña ké'éj ta xí'in ndi'í ña ká'anj, sáná'a káxinj nḡo ndó ndi ndixa xini va'aj tɔ'on ña ndaa yó'o.

⁷ ¿An xáni sijnj ndó ndi ñii ña ɔn vá'a ké'éj xí'in ndó?, chi kisa ñino xí'in mii xa'a ña kisa tɔ'oi ndó'ó xí'in ña nika'an ndoso sijnj tɔ'on Ndios nḡo ndó, chi ɔn vása ní-naki'inj s'ún nda'a ndó xa'a chiño yó'o. ⁸ Ta xa'a ña kuchiño kasa ndivij chiño yó'o xa'a ña chindeej ndó'ó, inká nivi na kándixa Jesucristo na táku inká ñoo, nayó'o taxi na lo'o ña xini ñó'oi nda'aj. Ta xa'a ña náki'inj s'ún nda'a nayó'o, ndatán yóo ta ta kisa ku'ná ñava'a inká nivi, saá nixiyo j. ⁹ Ta kivi nixiyo j kisa chiño j nḡo ndó'ó ñoo Corinto, ta ɔn vása ní-sandi'ij ndó'ó ña taxi ndó nda lo'o ña xini ñó'oi nda'aj. Ta nañani yó na táku ñoo estado Macedonia, kixi na ta taxi na ña xini ñó'oi nda'aj. Saá chi nda lo'o ni-xiinj koo j ndatán yóo ñii ña yɔ'vi ní ta veé ní nḡo ndó. Ta ñii ñii kivi vaxi ñii kiva saá ɔn taxi ña kundí'í ini ndó xa'aj ña taxi ndó ña xini ñó'oi nda'aj. ¹⁰ Ndixa kúndaaj ini ndi tɔ'on ña ndaa

xə'a Jesucristo táku ña ini, ta ñii kɪ'va saá kúndaɔ ini ndí ñandaɔ kúu tɔ'on ña káchí saá: nda ñii ndó'ó ta nda ñii inkə nɪvi na táku ndi'i saá ñoo estado Acaya noo táku ndó, ɔn kuchiño ndó kasi ndó noo i ña kə'an ndoso sɪi tɔ'on va'a xə'a Jesucristo, chi ña chíkaɔ ña kúsiɪ ní ini kúu ña ké'éj saá, ta nda lo'o ɔn vása náki'in sɪ'ún nda'a ndó. ¹¹ Ta, ¿ndachun ké'éj saá xí'in ndó? ¿An xáni sɪni ndó ndí ké'éj saá, chi ɔn vása kí'vi ini xini ndó'ó? Ó'on, ɔn sɪví saá. Chí Ndios xini va'a ra ndí xí'in ña ndino'o ini kí'vi ini xini ndó'ó.

¹² Tada kɪvi vitin ɔn vása ní-taxi ña nda ñii ndó'ó cha'vi ndó yɪj xə'a chíño Jesucristo ña kisa ndivi noo ndó. Ta ndi'i kɪvi vaxi nda lo'o ɔn nasama ña ké'éj saá xí'in ndó. Ta saá nataa na kúu naapóstol vatá, na kúu na náki'in sɪ'ún nda'a ndó, ɔn nani'i na xə'a ña kasa ká'no xí'in mɪi na, vará nayó'o káchí na ndí ñii kúu na xí'in mɪi ndi, na kúu naapóstol ndino'o. ¹³ Ta ndixa nataa yó'o ɔn sɪví naapóstol ndino'o kúu na, ta sándá'ví na nɪvi chi káchí na ndí naapóstol na sakuiso chíño Jesucristo kúu mɪi na. Ta sava chíño ké'é na, ndatán ná'a chíño ké'é naapóstol ndino'o saá ná'a ña. Ta saá ni, naapóstol vatá yó'o ɔn vása xí'in ña ndino'o ini na kisa chíño na noo Jesucristo. ¹⁴ Ta ɔn vása náka'nda ini ndi xini ndi ña ké'é nayó'o saá, chi mɪi ñanímə ndiva'a ká'no Satanás ná'a ña ndatán livi yé'e ná'a ñii ñaángel Ndios. ¹⁵ Ta saá ɔn vása náka'nda ini ndi tá nɪvi na kisa chíño noo ñanímə ndiva'a ká'no Satanás sándá'ví na kuə'a ní nɪvi, chi ké'é na sava chíño ña ná'a ndatán ná'a chíño ña ndaa. Ta saá ni, nɪvi na vatá yó'o, tá kixaa kɪvi sondí'í, ta Ndios cha'vi ra na ndatán yoo ña ké'é na.

TaPablo ndátɔ'on ra ndí nɪxo'vi ní ra xə'a chíño ña kisa ndivi ra chi

kúu ra taapóstol

¹⁶ Tuku ká'an ñayó'o xí'in ndó: ɔn xini ña nda ñii ndó'ó kani sɪni ndó ndí kúu ñii ta ta sána sɪni. Ta saá ni, tá xáni sɪni ndó ndí kúu ta ta sána sɪni, ta ndúkú noo ndó ña kúndeé ini ndó noo ña kə'an xí'in ndó ñii kɪ'va ndatán kúndeé ini ndó noo tɔ'on ña ká'an nɪvi na sána sɪni noo ndó. Saá chi vitin kə'an lo'o i tɔ'on ña kasa ká'no xí'in mɪi. ¹⁷ Ta tɔ'on ña kə'an vitin ɔn sɪví xí'in ndayí Jesucristo kuu ña, saá chi kə'an ndatán ká'an ñii tasána, chi tɔ'on ña kasa ká'no xí'in mɪi kuu ña. ¹⁸ Yoo kuə'a ní nɪvi na ká'an tɔ'on ña kisa ká'no xí'in mɪi na, chi yoo ña kisa ndivi na ñoyívi yó'o, ta saá vitin yɪj kə'an tɔ'on ña kasa ká'no xí'in mɪi. ¹⁹ Ta ndó'ó, xáni sɪni ndó ndí nɪvi na ndíchi ní sɪni kúu ndó. Ta xə'a ñayó'o, xí'in ñasɪi ní ini ndó ndixa kúndeé ini ndó xini sɔ'o ndó nɪvi na ká'an tɔ'on sána. ²⁰ Ta ñii kɪ'va saá kúndeé ini ndó xí'in nɪvi na kúsiɪ ini xá'nda chíño noo ndó ña kasa ndivi ndó ndi'i ña kóni na, ta kúndeé ini ndó xí'in nɪvi na sándá'ví ndó'ó, ta kúndeé ini ndó xí'in nɪvi na xaa noo xini ndó'ó, ta kúndeé ini ndó xí'in nɪvi na xí'in nda'a na, káni na noo ndó. ²¹ Ta yɪj, ¿ndá'ví ní ta kúu!, chi ɔn koo lo'o ví ndee kómij xə'a ña ké'éj ña ɔn vá'a yó'o xí'in ndó. Saá chi ta ta yá'a ní vitá kúu, ta kúka'an ní noo xə'a ñayó'o.

Yoo inkə nɪvi na ɔn vása kúka'an noo ká'an tɔ'on ña kisa ká'no xí'in mɪi na, ta ñii kɪ'va saá yɪj vitin kə'an tɔ'on ña kasa ká'no xí'in mɪi, vará ndatán yoo tɔ'on ña ká'an ta ta sána saá koo tɔ'on ña kə'an xí'in ndó vitin. ²² Ta nɪvi yó'o, ¿án kisa ká'no xí'in mɪi na xə'a ña kúu na nɪvi nahebreo ndino'o? Ta saá tuku yɪj kúu ñii ta ta kúu tahebreo ndino'o. ¿An nayó'o kisa ká'no xí'in mɪi na xə'a ña kúu na nɪvi naño Israel? Saá tuku yɪj kúu

taa tañoo Israel. ¿Án nayó'o kisa ká'no xí'in mji na xa'a ña kúu na sa'ya ñani síkuá taAbraham? Saá tuku yi'i kúu ñii sa'ya ñani síkuá taAbraham. ²³ ¿Án nayó'o kisa ká'no xí'in mji na xa'a ña kúu na ñvi na kisa chiño ñoo Jesucristo? Ta yi'i, ví'í ní ka chiño xa kisa ndivi ñoo chiño ña kisa ndivi nayó'o. (Xí'in to'on yó'o kisa ká'no xí'in mji, vará ndatán yóo ñii taa ta sana sijn, saá yóo xí'in to'on ña ká'anj vitin.) Ta yi'i, xinakaaj ve'e kaa ku'a ní ka yichj ñoo nayó'o; ta ñvi ku'a ní ka yichj kani ní na yi'i ñoo ña kani na nayó'o; ta ku'a ní yichj ñixiyo yatin ní ña kivi, níkuu. ²⁴ Ta o'on yichj tjin najudio yi'i, ta kani na yi'i xí'in kuártá, ta ñii ñii yichj yó'o oko xa'on komj yichj suku na kuártá yi'i. ²⁵ Ta unj yichj tjin ñvi yi'i, ta kani ní na yi'i xí'in nduku, ta ñii yichj ñii ti'vi ñvi kyon ní na yuu yi'i. Ta unj yichj tón barco ñoo xinakaaj níketá nó ini takuí mjni. Ta ñii ní ñoo ta ñii ní ndívi xinoo ñoo takuí mjni nda ñixaaj ñvi sakaku na yi'i. ²⁶ Ta ku'a ní kivi ñixikaj ku'a ní ñoo, ta ñya'aj takuí yuta ná'no ní ñoo yatin ní ñixiyo ña tani ñoo takuí ku'a yó'o. Ta ñya'aj yichj ñoo yiyo ní kani naku'ná yi'i, ta ñixikaj yichj ñoo ñixiyo ña yiyo ní ka'ni ñvi yi'i, na kúu najudio án ñvi na on sivi najudio kúu. Ta ñixikaj yukú ta ñixikaj ñoo ná'no ñoo ñixiyo ña yiyo ní ka'ni na yi'i. Ta xí'in tón barco ñixikaj ñoo takuí mjni, ta ñixiyo ña yiyo ní kivi tixin takuí yó'o. Ta ñixikaj ñoo táku ñvi na ká'an kúu nañani yó, ta nayó'o kúu na ñvi vatá, ta ñixiyo ña yiyo ní ke'e nayó'o ña on vá'a xí'inj. ²⁷ Ñii ñii kivi ndeé ní kisa chiñoj, ta ku'a ní ñayo'vi ñindo'oj. Ku'a ní ñoo on vá'a ní-kuchiño kusunj; ku'a ní yichj ñixi'í níj soko; ku'a ní yichj ñyichj níj takuí; ku'a

ní yichj on vá'a ní-xixij; ku'a ní yichj ñixi'í níj kaxin; ta ku'a ní yichj on vá'a ní-xiyo tikotó ña kundixinj.

²⁸ Ndi'í ñayo'ó kúu ña ñixov'ij, ta saá tuku ndi'í saá kivi ñii káchí yóo ña sándi'í inij xa'a ndi'í ñvi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ku'a ní ñoo. ²⁹ Saá chi tá yóo ñvi na kándixa Jesucristo, ta ndeé ní ndó'o na ñii kue'e, ta saá yi'i ndatán yóo ñii taa ta ñii káchí ndeé ní ndó'o ñii kue'e xí'in ñvi yó'o, saá yóoj, xa'a ña kí'vi ní inij xínij nayó'o. Ta tá yóo inká ñvi na chinda'á ñvi na kándixa Jesucristo ña kivi nayó'o kuachi, ta yi'i saá inij xínij ñvi na chinda'á yó'o. ³⁰ Tá xínj ñó'ó ka'anj to'on xa'a ña kasa ká'no xí'in mji, ta saá va'a ná kasa ká'no xí'in mji chi yóo ku'a ña sáná'a ñoo ndó ndí taa ta vitá kúu. ³¹ Ta Ndios, taa ta kúu Yivá Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó, va'a ná kasa ká'no yó ra ndi'í saá kivi. Ta mji Ndios yó'o kúu taa ta ndakuijn xa'aj ndí on sivi ñavatá kúu to'on ña ndát'onj xí'in ndó. ³² Ñii kivi tá ñixiyo j ñoo Damasco, ta ñixiyo ñii tagobernador, taa ta kisa chiño ñoo tarey Aretas xikuu ra. Ta tagobernador yó'o xa'nda chiño ra ñoo natropa ña kundaa na yé'é ñoo Damasco yó'o, ña ndáti na ketaj yé'é ñoo yó'o xa'a ña tiin na yi'i ta chikaa na yi'i ini ve'e kaa. ³³ Ta saá ni, ñvi na xínj tá'an xí'inj chikaa na yi'i ini ñii chikiva ká'no, ta katón na ña xí'in yo'o, ta katakaaj ndaa na chikiva yó'o ñoo nákaa, ñoo ventana chí ke'e, ta sano na chikiva yó'o sata namá ña xino nduu ñoo Damasco yó'o, ta ñooj nda ñoo ñoo. Saá ñikaku.

12

TaPablo ndát'on ra xa'a mji ra ñixa'an ra ñoyivi ñino nda mí ñoo síkón ndino'o

¹ Vará ña on vása ndáyá'ví kúu ña ká'anj tɔ'on ña kisa ká'no xí'in m̄ij, ta saá ni, ndato'onj xá'a ña sanat̄ivi Jesucristo noo, ta ndato'onj xá'a ña saná'a ra noo. ² Ta xa yóo uxu komi kuiya kúu ña, ta Ndios ke'é ra xí'in yí'i, ɽa ɽa kándixa Jesucristo, ndí n̄ixá'anj nda ñoyívi ñino nda mí noo síkón ndino'o. (Ta on vása xínij án n̄ixá'anj xí'in yíkí koñuj, án ndasaá kuiti nímaj kúu ña n̄ixá'anj. Ta Ndios kúu ɽa ɽa ndixa xínij ndasaá n̄ixijo ñayó'o.) ³ Vará on vása xínij án xí'in yíkí koñuj n̄ixá'anj, án ndasaá kuiti nímaj kúu ña n̄ixá'anj, ⁴ ta ndixa kúndaaj ini ndí n̄ixá'anj ñoyívi ñino nda mí noo síkón ndino'o noo yóo Ndios. Ta ñoyívi ñino yó'o x̄inj so'oj tɔ'on ña on vása kúchiño ká'anj xá'a, chi Ndios on vása táxi ra ndayí nda'a nda ñii ñivi ká'anj na xá'a tɔ'on yó'o. ⁵ Ta xá'a ña Ndios naɽaxin ra yí'i n̄ixá'anj x̄itoj ñoyívi ñino, yóo xá'a ña kivi ká'anj tɔ'on ña kasa ká'no xí'in m̄ij. Ta saá ni, on ká'anj saá, chi ndasaá kuiti kasa ká'no xí'in m̄ij chi yóo kuá'a ña saná'a ndí ɽa ɽa vitá ní kúuj. ⁶ Ta saá ni, tá yí'i kónij ká'anj tɔ'on xá'a ña kasa ká'no xí'in m̄ij, níkuu, ta saá on s̄ivi ɽa ɽa ká'anj tɔ'on kí'vi kuiti kuuj táná ká'anj saá, chi nina tɔ'on ndixa ndaaj kuu ña ká'anj. Ta saá ni, on x̄inj ká'anj tɔ'on ña kasa ká'no xí'in m̄ij, chi on x̄inj ndí kuiti xí'in tɔ'on ña ká'anj xá'a m̄ij kuu ña sanooj ini ndó ndí ɽa ɽandaaj kúuj. Ta va'a ka ná koto káxin m̄ij ndó ndasaá ké'éj, ta konj so'ó ndó tɔ'on ña ndátɔ'onj, ta saá ndixa kúndaaj ini ndó ndasaá yóoj.

⁷ Ta Ndios on vása ní-xiin ra ña koo ña kuñá'a ní ini xá'a ñava'a ká'no ña saná'a ra noo k̄ivj sandaa ra yí'i ñoyívi ñino. Ta saá Ndios ɽaxi ra ndayí nda'a ñii ña xíka chiño noo ñanimá ndiva'a ká'no Satanás xá'a ña satakué'e ña yí'i. Ta ndatán yóo ñiño ña

n̄ikí'vi yíkí koñuj, ta sándi'i ní ña yí'i, saá yóo ña sáxo'vi ní yí'i. ⁸ Ta xa unj yichj xaku ndá'vív noo Ndios ña kindaa ra ña sáxo'vi ní yí'i yó'o. ⁹ Ta Ndios n̄ika'anj ra xí'inj, káchí ra saá: “Ndeej ña va'a ña saní'ij táku ini ún kúu kuiti ña xínj ñó'ó ún. Saá chi tá vitá ní kóni ún, ta xá'a ñayó'o va'a koto ñivi ndí ndee ña kómi ún kúu ndee ña kaku noo yí'i”, káchí Ndios xí'inj. Ta saá kúsi ní ini xá'a ña kúuj ɽa ɽa vitá ní, chi xá'a ñayó'o, Jesucristo kúchiño taxi ra ndee ká'no ra ña koo ña xí'inj. ¹⁰ Xá'a ña kí'vi ní ini xínij Jesucristo, ñakán kíá kúsi ní ini k̄ivj xítoj ña ká'anj ñivi ndi'i tɔ'on ndiva'a xí'inj, ta kúsi ní ini xá'a ña kómij kuá'a ní tondini, ta kúsi ní ini k̄ivj ndíkɔn ñivi sáxo'vi na yí'i xá'a ña kándixaj Jesucristo, ta kúsi ní ini xá'a ndi'i inká tondó'ó ña yóo noo. Saá yóo ña, chi k̄ivj tá vitá ní kónij, ta ká'no ka ndee Ndios yóo ña xí'inj.

¹¹ Ndatán ká'anj ñii ɽasána, saá n̄ika'anj tɔ'on va'a ña kisa ká'no xí'in m̄ij. Ta saá ni, ndó'ó kúu ñivi na ch̄inda'á yí'i ña ndakuijnj xá'aj saá. Chi vará yóo xá'a ña ndó'ó ká'anj ndó tɔ'on va'a xá'a yí'i, ta saá ni, xáa noo ndó xini ndó yí'i. Vará on s̄ivi ɽa ɽa ndáyá'ví ní kúuj, ta on s̄ivi ɽa ɽa lo'o ní ka ví ndáyá'ví noo nataa na sákanani ndó “naapóstol ná'no” kúuj. ¹² Ñii ñii k̄ivj n̄ixijoj xí'in ndó, ta on vása ní-sandakooj ké'éj kuá'a ní ñava'a ña saná'a noo ndó ndee Ndios, ta ñii k̄ivj saá xí'in ndee Ndios ké'éj kuá'a ní milagro xí'in inká ñava'a ná'no ña ɽaxi ña naɽa'nda ini ñivi x̄ini na ña. Ta ndi'i ñava'a yó'o ña ké'éj noo ndó kúu ña kisa ndaaj xá'aj ndí ndixa kúuj ɽapóstol ndino'o. ¹³ ¿Án xáni s̄inj ndó ndí ch̄ikaaj ñinoj ndó'ó noo inká ñivi na kándixa Jesucristo na táku inká ñoo? Ndixa on s̄ivi ñii káchí ké'éj xí'in nayó'o kúu ña

ké'éj xí'in ndó'ó, chi naki'in i s'i'ún nda'a nivi na kándixa Jesucristo na táku inká ñoo, ta nda lo'o on vása ní-sandi'i'ij ndó'ó ña taxi ndó ña xini ñó'ó nda'a'aj. ¿An xani s'ini ndó ña on vá'a kúu ña on vása ní-sandi'i'ij ndó'ó saá? Ta saá vitin, jxáku ndá'víj noo ndó ña kasa ká'no ini ndó xá'a ña on vá'a yó'o ké'éj xí'in ndó!

TaPablo ndáto'on ra xí'in na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto ña xa yoo ti'va ra ko'on ra yichi unj koto ra na

¹⁴ Ta vitin xa yoo ti'vaj ko'on i yichi unj koto i ndó'ó. Ta nda lo'o on sandi'i'ij ndó'ó ña taxi ndó lo'o ña xini ñó'ó'ij nda'a'aj. Chi on vása x'ini ña taxi ndó s'i'ún ndó nda'a'aj, ta ña kóni ndino'o'ij kúu ña nataxi xí'in mji ndó nda'a Jesucristo. Saá chi ndatán yoo sa'ya'aj, saá yoo ndó noo'ij. Ta chiño noo nivi na kúu yivá si'í naválí kúu ña nakaya na s'i'ún xá'a ña chindeé na sa'ya na, ta on s'ivi chiño noo naválí kúu ña nakaya na s'i'ún xá'a ña chindeé na yivá si'í na. ¹⁵ Ta saá y'i'ij, xí'in ñasij ní ini'ij xa yoo ti'vaj taxi ndi'í ña kómij xá'a ña chindeé'ij ndó'ó, tãda taxi ndi'í xí'in mji xá'a ña chindeé'ij ndó'ó. Ta ñii ñii k'ivi vaxi kua'no ka ña kí'vi ní ini'ij xini'ij ndó'ó, ta ndó'ó, çán ñii ñii k'ivi ku'a'an noo ka ña kí'vi ini ndó xini ndó y'i'ij?

¹⁶ Ndó'ó kúnda'aj va'a ini ndó ndi nda ñii k'ivi on vása ní-sandi'i'ij ndó'ó taxi ndó s'i'ún nda'a'aj. Ta saá ni, sava ndó'ó xani s'ini ndó ndi y'i'ij xa sandá'víj ndó'ó xí'in ñandí'í s'ini'ij. Ta nda lo'o on vása saá. ¹⁷ ¿An xani s'ini ndó ndi sandá'víj ndó'ó xí'in ña ké'é nañani yó na ti'víj nixaa na noo ndó? Nda lo'o on vása saá. ¹⁸ Ñani yó taTito xí'in inká tañani yó, nayó'o kúu nataa na ti'víj nixaa noo ndó. Ta ndixa kúnda'aj ini ndó ndi nañani yó yó'o on vása ní-sandá'ví na ndó'ó. Ta, çán on s'ivi ñanda'aj kúu ña taTito xí'in y'i'ij

ñii k'iva vivii nixiyo ini ndi xí'in ndó, ta ñii k'iva vivii k'isa ndivi ndi xí'in ndó?

¹⁹ ¿An xani s'ini ndó ndi ndixa ndiso ndi kuachi ña sákuiso ndó ndi'ij, ta saá táa ndi tutu yó'o ña ndakuijn ndi xá'a ndi? Nda lo'o on s'ivi saá. Ta nda víka, ndi'í mji yó kúu nivi na kándixa Jesucristo, ta noo Ndios ká'an ndi ndi'í to'on ña ndáto'on ndi xí'in ndó. Ta ndixa ndi'í ña k'isa ndivi ndi kúu xá'a ña vivii kua'no ka ndó yichi Jesucristo, chi ndó'ó kúu nañani yó xí'in náki'va yó, na kí'vi ini ndi xini ndi. ²⁰ Ta yí'vi ini'ij ndi k'ivi xaa'ij noo ndó, ta on naní'ij ndó'ó yoo ndó ndatán yoo ña kónij, ta ndó'ó, on naní'í ndó y'i'ij yoo'ij ndatán yoo ña kóni ndó'ó. Saá chi ndi'í ní ini'ij ko'oj nda sava ndó náa ní ndó xí'in tá'an ndó, ta sava ndó k'isa kuini ini ndó xini tá'an ndó, ta sava ndó yoo ña sáa ini ndó xini tá'an ndó, ta sava ndó xa nata'vi tá'an ndó, ta sava ndó yoo to'on ká'an ndó ta sáakué'ej ña ini tá'an ndó, ta sava ndó yoo to'on ká'an kuachí ndó xá'a xí'in tá'an ndó, ta sava ndó'ó xa ndu ndó nivi na ña'a ní ini, ta sava ndó'ó xa ndu ndó nivi na sáa ini ta ndá'yi ndó ta on vása vivii táku ndó xí'in tá'an ndó. ²¹ Ta saá tuku ndi'í ní ini'ij ndi k'ivi xaa'ij noo ndó ndi Ndios taxi ra ña kuka'an noo'ij xá'a ña on vá'a táku ndó. Saá chi tá xaa'ij noo ndó, ta naní'ij ndó'ó ndi on ta'an nandikó ini ndó, ni on ta'an sandakoo ndó ndi'í ña on vá'a ké'é ndó, ta saá kuchuchú ní ini'ij konij ndó'ó, tãda kuaku níj xá'a ña on vá'a ké'é ndó. Saá chi xina'á sava ndó xiki'vi ndó kuachi xí'in naña'a ná on s'ivi násí'í ndó kúu, án xiki'vi ndó kuachi xí'in nataa na on s'ivi yij ndó kúu, án xiki'vi ndó ndi'í saá noo kuachi kini. Ta ndi'í ní ini'ij ndi sava ndó'ó na ké'é ña on vá'a saá, on ta'an nandikó ini ndó, ta ni on ta'an sandakoo ndó ña ké'é ndó ña on vá'a yó'o.

13

¹ Xa yatin kixaā kivī ña ko'onj̄i kotoj̄i ndó'ó, ta ñayó'o kuu yich̄i unj̄i ña xaaj̄i kotoj̄i ndó'ó. Saá chi ndayí Ndios ña ñitaa na xina'á káchí ña ndí xa'ā ña kuchiño ñivi kasa nani na kuachi xí'in ñandaā, xinī ñó'ó ovī án unj̄i ñivi ña ndakuijn na kasa ndaā na xa'ā kuachi, káchí ndayí Ndios. ² Kivī tá ñix̄iyoj̄i xí'in ndó yich̄i ovī, ta ndat̄o'onj̄i to'on yov̄i xí'in ndó'ó na kúu na on x̄ijn sandakoo ké'é ña on vá'a. Ta vitin vará on vása ñíndichij̄i xí'in ndó, ta tuku ká'anj̄i xí'in ndí'í ndó ndí xinī ñó'ó sandakoo ndó ké'é ndó ña on vá'a. Tá on x̄ijn ndó kasa ndivi ndó saá, ta kivī xaaj̄i ñoo ndó, ta yov̄i sando'oj̄i ndó'ó. ³ Saá ké'éj̄i xí'in ndó, chi ndó'ó ndúkú ndó ña saná'a kaxinī ñoo ndó ndí ndixa Jesucristo tax̄i ra ndayí nda'aj̄i ña ndat̄o'onj̄i to'on ra xí'in ndó. Ta Jesucristo on vása ké'é ra xí'in ndó ndatán ké'é ñii t̄a t̄a on vása kómí ndee, ta ña ké'é Jesucristo xí'in ndó saná'a ña ndí ndixa kúu ra t̄a t̄andee ní. ⁴ Vará Jesucristo ñix̄iyo ra ndatán ñii t̄a t̄a on vása kómí ndee kivī katakaā ndaa na ra nda'ā tón cruz, ta ñix̄i'j̄i ra, ta vitin xí'in ndee ká'no Ndios táku ra. Saá tuku m̄iji ndj̄i, vará ñii káchí xí'in Jesucristo kúu ndj̄i nataa na on koó ndee kómí, ta ñii káchí xí'in ra táku ndj̄i xí'in ndee Ndios xa'ā ña kasa chiño ndj̄i ñoo ndó'ó.

⁵ Ta ndó'ó xinī ñó'ó koto va'a xí'in m̄iji ndó, xa'ā ña va'a kundaā ini ndó án ndino'o ini ndó kándixa ndó Jesucristo. Ta saá va'a ná koto ndoso xí'in m̄iji ndó án ndixa kándixa ndó ra. Tá keta va'a ndó ñoo ña koto ndoso xí'in m̄iji ndó saá, ta saá kundaā ini ndó ndí Jesucristo táku ra ini ndó. Tá on vása keta va'a ndó saá, ta on sivī ñivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo kúu ndó. ⁶ Ta m̄iji ndj̄i, kundaā ini ndj̄i ndí ndó'ó nákoní ndó ndí xa keta va'a ndj̄i ñoo ña x̄ito ndoso xí'in m̄iji

ndj̄i saá, chi kúu ndj̄i nataa na ndixa ndino'o kándixa Jesucristo, ta táku ra ini ndj̄i. ⁷ Ta ndúkú ndj̄i ñoo Ndios ña chindeé ra ndó'ó, ña on ke'é ndó ndā ñii ña on vá'a. Saá chi ña ndaya'ví ní ka ñoo ndj̄i kúu ña ké'é ndó ñava'a ndatán kóni Ndios. Ta lo'o kuiti ndaya'ví ñoo ndj̄i tá sava ndó'ó xáni s̄inj̄i ndó ndí on vása kómí ndj̄i ndayí Jesucristo ña kisa chiño ndj̄i ñoo ndó, chi xáni s̄inj̄i ndó ndí on vása ní-keta va'a ndj̄i ñoo ña x̄ito ndoso xí'in m̄iji ndj̄i. ¡Ta on vása saá! ⁸ Chi m̄iji ndj̄i, on vása kúchiño ké'é ndj̄i ndā ñii chiño ña on vása yóo yu'ú xí'in ñandaā. Ta kuiti kúchiño kasa ndivi ndj̄i chiño ña yóo yu'ú xí'in ñandaā. ⁹ Ta xa'ā ñayó'o, ká'no ñasij̄i nákaā ini ndj̄i kivī kúu ndj̄i nataa na on koó ndee kómí, ta kúsīj̄i ini ndj̄i kivī x̄ito ndj̄i ndí ndó'ó kúu ñivi nandee, ta va'a ndik̄on ndó yich̄i Jesucristo. Ta saá ndúkú ndj̄i ñoo Ndios ña chindeé ra ndó'ó ña ñii ñii kivī vivii ka kua'no ndó yich̄i Jesucristo, t̄and̄a t̄ond̄aa ndó nduu ndó ñivi na ñix̄iño ndino'o ndatán yóo m̄iji ra. ¹⁰ Ñakán k̄iã vitin kivī on vása ñíndichij̄i ñoo ndó, ta táaj̄i to'on kue'e xa'ā ña nandikó ini ndó ta sandakoo ndó ké'é ndó ña on vá'a. Ta saá kivī xaaj̄i ñoo ndó, ta on konj̄i ñó'ój̄i to'on kue'e ka'anj̄i xí'in ndó. Saá chi Jesucristo tax̄i ra ndayí ra nda'aj̄i xa'ā ña chindeéj̄i ndó'ó ña vivii ka kua'no ndó yich̄i ra, ta on sivī xa'ā ña sandi'ij̄i xa'ā ndó'ó kúu ña tax̄i ra ndayí ra nda'aj̄i.

Ta Pablo ndayi ra ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Corinto

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin táaj̄i to'on ña ndayij̄i ndó'ó. Ndúkúj̄i ñoo ndó ndí ná kunakaā ñasij̄i ini ndó, ta chikaā ndó ndee ña kua'no ndó yich̄i Jesucristo, t̄and̄a t̄ond̄aa ndó nduu ndó ñivi na ñix̄iño ndino'o ndatán yóo m̄iji ra. Ta chikaā ndó ndee ini tá'an ndó, ta koo yu'ú ndó xí'in tá'an

ndó, ta vivíi kutakü ndó xí'in tá'an ndó. Ta saá ndíxa Ndios koo ra xí'in ndó, chi Ndios kí'vi ní ini ra xíni ra mji yó, ta táxi ra ña koo ñava'a ini yó. ¹² Ta ndó'ó, kivi chindeé tá'an ndó, ta xí'in ñato'ó ní ini ndó chito ndó noo tá'an ndó. ¹³ Ndi'i nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo yó'o, tí'ví na to'on ña chindeé na ndó'ó.

¹⁴ Ta Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, ¡ná ke'é ra ñava'a ní xí'in ndó! ¡Ná saná'a Ndios noo ndó ndí ndíxa kí'vi ini ra xíni ra ndó'ó! Ta, ¡ñii yu'ú ná koo ñii ñii ndó xí'in Níma Ndios, chi táku ña ini ndó! Saá ná koo ña.

Tutu ña tì'ví taPablo kua'an nda'a ñivi na kándixa Jesucristo na táku kua'a ní ño estado Galacia

Xí'in tọ'on yó'o taPablo chindeé ra ñivi na kándixa Jesucristo na táku kua'a ní ñoo estado Galacia

¹ Yì'i, taPablo, ƿa ƿa kúu ñii ƿapóstol, ƿaa ñi tutu yó'o. Ta ƿn sivi ñivi kúu na sakuiso chiño yì'i kuu ÿ ƿapóstol, chi mji Jesucristo xí'in Yivá yó Ndios, ƿa ƿa sanatakü Jesucristo, sakuiso chiño ra yì'i kuu ÿ ƿapóstol, ta tì'ví ra yì'i ña ka'an ndoso ÿ tọ'on va'a xa'a Jesucristo ñoo ñivi. ² Ta ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo, na yóo xí'in ñoo yó'o, tí'ví na tọ'on ña chindeé na ndó'ó. Ta tí'ví ndi tutu yó'o xa'a ña nda'a ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo, na nákutá'an kua'a ñoo estado Galacia xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios. ³ Ta ndúkú ÿ Yivá yó Ndios ta ñoo Jesucristo, ƿa ƿa Ká'no ñoo yó, ná ke'é ra ñava'a xí'in ndó, ta taxi ra ña koo ñava'a ini ndó. ⁴ Ta Jesucristo kúu ƿa ƿa taxi xí'in mji, ña ñixi' ÿ xa'a kuachi yó, chi saá chitóni Yivá yó Ndios ke'é ra xa'a ña sakaku ra mji yó ña kuchiño yó kutaku ndíka yó ñoo ndee ƿn va'a ña kúu ña xá'nda chiño ñoo yichí ñoyívi yó'o. ⁵ Ta, ÿva'a ná naki'in Ndios kua'a ní ñato'ó ná'no! Ta, ÿná kanóo sikón ñato'ó ra ndi'i saá kivi ña va'xi! Saá ná koo ña.

Tọ'on yó'o ká'an xa'a ñivi na kama ní sandakoo tọ'on va'a ña ndaa xa'a Jesucristo

⁶ Ndó'ó, natá'an yó na kándixa Jesucristo, ndixa náka'nda ini xa'a ndó'ó, chi kama ní xa kuxíka ndó ñoo Ndios. Ta Ndios, xa'a ña ká'no ní ini ra, ka'na ra ndó'ó kundikon ndó Jesucristo, ƿa ƿa sakaku ndó'ó ñoo ndee ña ƿn va'a. Ta vitin mji ndó xa sandakoo ndó tọ'on va'a ña ndaa xa'a Jesucristo, ta kixá'a ndó ndíkon ndó inka tọ'on ña xáni sivi ndó kúu tọ'on va'a ka. ⁷ Ta ndixa ƿn koo ka inka tọ'on va'a xa'a Jesucristo, chi tọ'on ña ndatọ'on ndi xí'in ndó kúu ña ndixa ndaa ña káchí ndasaá kuchiño nákutá'an va'a yó xí'in Ndios. Ta saá ñi, yóo ñivi na nása ka sivi ndó xí'in tọ'on na, ta kóni na nasama na tọ'on va'a ña ndaa xa'a Jesucristo ña xa kándixa ndó. ⁸ Ta ndá yu kúu ñivi na ká'an ndoso inka tọ'on ña ƿn vása yóo yu'ú xí'in tọ'on va'a ña xa ndatọ'on ndi xí'in ndó xa'a Jesucristo, ta saá nayó'o va'a ná kuiso na chi'ña. Ta yì'i, ƿn vása ndi'i ini xini yu kúu nayó'o, án ñii mji ndi kúu na, án ñii ñaángel ña kixi ñoyívi ñino kúu ña, tá nayó'o nasama na tọ'on xa'a Jesucristo, ta va'a ná kuiso na chi'ña. ⁹ Xa ndatọ'on ndi xí'in ndó saá, ta vitin tuku ká'an xí'in ndó, káchí saá: Tá yóo ñivi na ká'an ndoso tọ'on ña ƿn vása yóo yu'ú xí'in tọ'on va'a ña xa naki'in ndó kivi ñika'an ndoso ndi ña ñoo ndó, ta va'a ñivi yó'o ná naki'in na chi'ña.

¹⁰ Ta saá vitin, ÿyukía xáni sivi ndó xa'a tọ'on yó'o ña sakán ñika'an? ¿Án xáni sivi ndó ndi xí'in tọ'on yó'o ndúkú ña va'a ka'an ñivi xa'a? ¿Án xáni sivi ndó ndi ndasaá kuiti ndúkú sakusii ini ñivi? Ndá lo'o ƿn sivi saá, chi ña ndixa xini ñó'ó ñoo kúu ña ndúkú sakusii ini Ndios. Ta yì'i, tá ndasaá kuiti ndúkú kasa ndivi chiño ña sakusii ini ñivi, ní kúu, ta saá ƿn sivi ñii ƿa ƿa ndixa kisa chiño ñoo Jesucristo

kúu j.

To'on yó'o ká'an ña ndasaá nduu taPablo taapóstol, taa ta kisa chiño noo Jesucristo

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, kóni j ña kundaa ini ndó ndí to'on va'a nika'an ndoso j noo ndó xa'a Jesucristo on sivi to'on ña kaku siji nivi kúu ña. ¹² Ni on sivi nivi kúu na saná'a yi'i, ta mji Jesucristo kúu taa ta saná'a yi'i to'on ña ká'an ndoso j.

¹³ Ta ndó'ó, xa xini so'o ndó ndasaá xitaku j kivi nixika j kisa ndivi j ndi'i ña xá'nda chiño yichi najudío. Xini ndó ndí ndeé ní njsaa ini j xini j nivi na kúu nave'e Ndios xa'a ña kándixa na Jesucristo. Saxo'vi ní nivi yó'o, ta chikaa ní ndee xa'a ña sandi'i j xa'a nayó'o. ¹⁴ Ta xa'a ña ndeé ní kisa ndivi j ndi'i ña xá'nda chiño yichi najudío, yi'i xikuu j ñii tanoó, taa ta ndeé ka nixika noo ndi'i najudío na ñii káchí kuyja xí'ini. Saá chi chikaa ní kaj ndee ña kasa ndivi j ndi'i saá ña xá'nda chiño yichi naxii síkuá j najudío.

¹⁵ Ta saá ni, kivi tá on ta'an kaku j, tá mií nákaa kaj tixin si'i j, ta Ndios, taa ta ká'no ini, ke'é ra ñava'a ní xí'ini ña nakaxin ra yi'i xa'a ña kandixa j Jesucristo, ta xa'a ña kuu j taapóstol ña ka'an ndoso j to'on ra noo nivi. ¹⁶ Ta saá tá nitondaa kivi ña chitóni Ndios, ta sanativi ra noo j Sa'ya ra Jesucristo, chi Ndios sakuiso chiño ra yi'i ña ka'an ndoso j to'on va'a xa'a Jesucristo noo nivi na on vása kúu najudío. Ta kivi nakutá'an j xí'in Jesucristo, ta saá on vása xandikon ni-xa'an j nandukú j ñandichí siji nda ñii nivi na táku yatin, ¹⁷ ni on vása ní-xa'an j noo Jerusalén nandukú j ñandichí siji nivi na xa kúu naapóstol si'na ka noo j. Ta noo ño'o yichí estado Arabia kúu

xiiña noo nixa'an j nixijo j, ta saá ndikó j noo Damasco.

¹⁸ Tá nija'a un j kuyja, ta tuku kee j noo Damasco, ta nixa'an j noo Jerusalén xa'a ña nakutá'an j xí'in taPedro. Tá kixaaj noo Jerusalén yó'o, ta kindoo j xí'in ra xa'on kivi. ¹⁹ Ta on koó inka naapóstol ní-xini j, ta ñii laá taSantiago* ta kúu ñani Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, kúu taapóstol ta xini j kivi nixijo j noo Jerusalén yó'o. ²⁰ Mji Ndios kúu taa ta ndakuijn xa'aj ndí to'on ña táaj yó'o vitin kúu ña ndixa ndaa.

²¹ Ta ndi'i nixijo j noo Jerusalén yó'o, ta saá kee j kua'an j ta nixaaj kua'a noo estado Siria ta xí'in estado Cilicia. ²² Ta xa'a ña nixika j inka xiiña, nda ñii nañani yó ni náki'va yó na kándixa Jesucristo na táku noo estado Judea, on ta'an koni nayó'o yi'i xí'in nduchú noo na kivi saá, ²³ ta ndasaá kuiti xini so'o na to'on xa'aj ña ndato'on inka nivi na kándixa Jesucristo xí'in na. Nayó'o ndato'on na, káchí na saá: "Taa ta si'na chikaa ní ndee ña saxo'vi ra mji yó, vitin nduu ra taa ta ká'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo, Taa taKá'no noo yó", saá káchí nivi ndato'on na xa'aj. ²⁴ Ta saá nivi na xini so'o to'on yó'o kisa ká'no na Ndios xa'a ña sandikó ra ini j ta nduu j taa ta kándixa Jesucristo.

2

¹ Ta nija'a uxu komi kuyja, ta saá ndikó j nixa'an j noo Jerusalén xí'in ñani yó taBernabé, ta saá kanaj ñani yó taTito ta nixa'an ra xí'in ndi. ² Nixa'an j noo Jerusalén, chi ña ke'é j saá kúu ña kisa ndivi j ña saná'a Ndios noo j. Tá nixaaj noo Jerusalén yó'o ta nakutá'an j xí'in ndasaá kuiti nañani yó na kánóo to'on xa'a ndí kúu na nivi na ndíso

* 1:19 TaSantiago, inka kivi ra kúu Jacobo.

chiño xí'in n̄ivi na kándixa Jesucristo ñoo yó'o. Ta saá ndato'on káxín̄i xí'in nataa yó'o yu kúu to'on va'a xa'á Jesucristo ká'an ndosoj n̄oo n̄ivi na on vása kúu najudío. Saá kuchiño kundaa ini nayó'o ndí on vása ní-nasamaj to'on va'a ña ndaa xa'á Jesucristo. Saá chi tá nayó'o on vása ní-xiyo yu'ú na xí'in to'on va'a ña ká'an ndosoj, ta saá ña mañi kuu ndi'í chiño ña xa kisa ndivi'j nda kivi vitin, níkuu. ³ Ta na ndiso chiño yó'o ñii ñakoo yu'ú na xí'in̄i ndi n̄ivi na kándixa Jesucristo, na on vása kúu najudío, nayó'o on vása xín̄i ñó'ó kasa ndivi na ndi'í ndayí yich̄i najudío. Ta saá na ndiso chiño yó'o nda lo'o on vása ní-xa'nda chiño na n̄oo ñani yó tãTito ndí xín̄i ñó'ó kasa ndivi ra costumbre circuncisión,* vará kúu ra tagriego. ⁴ Ta saá ni, sava n̄ivi na vatá, na káchí xa kándixa na Jesucristo, nayó'o xa n̄iki'vi se'é na ñakutá'an na xí'in m̄ii ndi, n̄ivi na ndixa kándixa Jesucristo, chi navatá yó'o kóni na koto naní na ndasaá táku ndikã ndi yich̄i Jesucristo, ta on vása táku ka ndi t̄ixin ndee ndayí ña n̄itaa tãMoisés. Ta n̄ivi yó'o on vása kúsij ini na ña táku ndikã ndi yich̄i Jesucristo, ta kóni na kasa nduxã na xí'in ndi ña ndikó ndi kutaku ndi t̄ixin ndayí yó'o, xa'á ña ndasaá kuiti nduu ndi ndatán yoo naesclavo na xín̄i ñó'ó kasa ndivi ndi'í ña xá'nda chiño ndayí n̄oo na. ⁵ Ta nda ñii kán̄i lo'o on vása ní-chikaa sq'o ndi to'on ña n̄ika'an n̄ivi na vatá yó'o. Saá chi ña ndixa kóni ndi kúu ña nda ñii ndó'ó on naki'in ndó inkã to'on vatá ña on vása yoo yu'ú xí'in to'on ña ndaa ña xa kándixa ndó xa'á Jesucristo. Ta ña ndixa kóni ndi kúu ña ndi ndi'í saá kivi ná kindoo to'on ña ndaa yó'o kutaku ña n̄imã ndó.

⁶ Ta nañani yó na kánoo to'on xa'á ndí kúu na na ndiso chiño xí'in n̄ivi na kándixa Jesucristo na ñakutá'an ñoo Jerusalén, nayó'o nda lo'o on vása ní-ka'an na xí'in̄i ndí yoo ka to'on ña kúman̄i án ña kánoo ka n̄oo to'on va'a ña ndaa ña ká'an ndosoj xa'á Jesucristo. Ta vará nañani yó yó'o kúu n̄ivi na kánoo síkón to'on xa'á, ta ñayó'o on vása ndáya'ví ña n̄ooj, chi Ndios on vása nákañin ra n̄ivi, ta ñii ndáya'ví ndi'í n̄ivi n̄oo ra. ⁷ Ta nañani yó yó'o ñakoni na ndí Ndios kúu tã tã sakuiso chiño yí'j ña ka'an ndosoj to'on va'a xa'á Jesucristo n̄oo n̄ivi na on vása kúu najudío, ta ñii k̄i'va saá ñakoni na ndí Ndios sakuiso chiño ra tãPedro ña ka'an ndoso ra to'on va'a yó'o n̄oo n̄ivi najudío. ⁸ Chi m̄ii Ndios kúu tã tã t̄i'ví tãPedro ña va'a kasa chiño ra n̄oo najudío. Ta m̄ii Ndios yó'o kúu tã tã t̄i'ví yí'j ña va'a kasa chiñoj n̄oo n̄ivi na on vása kúu najudío.

⁹ Ta nañani yó tãSantiago xí'in tãPedro ta xí'in tãJuan, kúu na ndiso chiño xí'in n̄ivi na kándixa Jesucristo na ñakutá'an ñoo Jerusalén. Ta un̄i saá nañani yó yó'o ñakoni na ndí Ndios xa ke'é ra ñava'a ká'no xí'in̄i ña sakuiso chiño ra yí'j ña kasa ndivi'j chiño n̄oo n̄ivi na on vása kúu najudío. Ta saá nañani yó yó'o va'a ñaki'in na tãBernabé ta xí'in yí'j, ta saná'a káxín na ndí ñii yoo na xí'in ndi, chi kúsij ini na xa'á ña ñii káchí kisa chiño na xí'in ndi n̄oo Jesucristo. Ta k̄indoo yu'ú nañani yó yó'o ndí tãBernabé xí'in yí'j ko'on ndi ka'an ndoso ndi to'on va'a xa'á Jesucristo n̄oo n̄ivi na on vása kúu najudío, ta saá m̄ii nañani yó yó'o kasa ndivi na chiño Jesucristo n̄oo n̄ivi na kúu najudío. ¹⁰ Ta ñii laá ña xáku ndá'ví nañani yó yó'o n̄oo ndi kúu

* 2:3 Costumbre najudío ña ñani "circuncisión" kúu ña xá'nda na lo'o ñii s̄inj̄i ñat̄ee t̄alo'o. Ké'é na saá xa'á ña taxi na ra nda'ã Ndios.

ña on sandakoo ndi ña chindeé ndi nivi nandá'ví. Ta chiño yó'o kúu ña chíkaa j ndee kasa ndivi ndi'í saá kivi.

Tq'on yó'o ká'an ña xq'a taPablo ndatq'on ra xí'in taPedro ndí yóo ña on vá'a ké'é ra

¹¹ Ta saá kivi kixaa taPedro ñoo Antioquía, nakutá'an ra xí'in ndi, ta yí'j nika'an j xí'in ra ndí yóo ña on vá'a ké'é ra. ¹² Saá chi tá si'na ka ña on ta'an kixaa sava nataa na kixi noq taSantiago ñoo Jerusalén, ta ndi'í saá kivi taPedro xixixi ra xí'in nivi na kándixa Jesucristo na on sivi najudío kúu. Ta taPedro, kivi xini ra kixaa nataa na kixi noq taSantiago, ta sandakoo ra xixi ra xí'in nañani yó na on vása kúu najudío, ta kuxiká ra noq nayó'o. Ke'é ra saá chi nivi'ví ra kotq nataa na kixi noq taSantiago ka'an kuáchi na xí'in ra, chi nataa yó'o xá'nda chiño na ndí ndi'í nivi na kándixa Jesucristo xini ñó'o kasa ndivi na costumbre ña naní circuncisión. ¹³ Ta xí'in ña sandakoo taPedro xixi ra xí'in nivi na on sivi najudío kúu, ke'é ra ndatán ké'é taq ta qvi yu'u. Ta saá inka najudío na kándixa Jesucristo kixá'a na ndikon na ké'é na ñii káchí ndatán ké'é taPedro, ta kuxiká nayó'o noq nañani yó na on vása kúu najudío. Tanda mji taBernabé nakava ra ke'é ra ndatán ké'é ñii taq ta qvi yu'u, chi ñii káchí ke'é ra xí'in taPedro. ¹⁴ Tá xini j ña ké'é nañani yó yó'o ndí on vása yóo yu'u ña xí'in tq'on va'a ña saná'a Jesucristo, ta saá nandukú j taPedro, ta nixaaj noq ra, ta noq ndi'í nivi na kándixa Jesucristo na nakutá'an yó'o, ta nika'an j xí'in taPedro, kachij saá: “Yó'o kúu ñii tajudío, ta saá ni, táku ún ndatán táku nivi na on vása kúu najudío, chi on vása kisa ndivi ka ún ndi'í yichí najudío. Ta saá, ¿ndachun kóni ún kasa nduxa ún xí'in nivi na on vása kúu najudío ña kutaku

na ndatán táku najudío ta kasa ndivi na ndi'í yichí najudío?”, saá kachij xí'in taPedro.

¹⁵ Ta mji yó nivi na kúu najudío, chi najudío kúu yivá si'í yó, xa xini so'o yó ñii tq'on ña káchí naño yó ña káchí saá: “Mji yó najudío on sivi nivi na ndiso kuá'a ní kuáchi kúu yó ndatán yóo nivi na on vása kúu najudío”, káchí na. ¹⁶ Ta saá ni, kúndaq ini yó ndí on sivi xa'a ña kisa ndivi nivi ndayí kúu ña ndúndii na noq Ndios, ta xa'a ña kándixa na Jesucristo kúu ña kisa ká'no ini Ndios xa'a kuáchi na, ta ndúu na nivi na ndii noq Ndios. Ta saá mji yó xa'a ña kándixa yó Jesucristo, nduu yó nivi na ndii, na on koó kuáchi ndiso noq Ndios. Tuku ká'an j: Nda ñii nivi on sivi xa'a ña kisa ndivi na ndayí kúu ña ndúndii na noq Ndios.

¹⁷ Ta saá ni, tá xa'a ña kándixa yó Jesucristo ndúkú yó ña nduu yó nivi na ndii noq Ndios, ta saá kixá'a yó nákoní yó ndí mji yó kúu nivi na ndiso kuáchi, ta ña nákoní yó saá, nda lo'o on vása kóni kachí ña ndí Jesucristo chinda'a ra mji yó ña ke'é yó ña on vá'a. ¹⁸ Ta yí'j, táná nandikó inij ta sandakoo j tq'on va'a ña ndaa ña kándixa j, ta tuku kixá'a j saná'a j ndí xini ñó'o ndi'í nivi kasa ndivi na ndi'í ndayí najudío, ta xí'in ña ke'é j saá ya'a ndoso j noq ñandaq ña kándixa j. ¹⁹ Tá'an mji ña nixika kaj chíkaa ní ndee ña kisa ndivi ndayí najudío, ta saá kixá'a j nakonij ndí ndayí yó'o on vása kómí ña ndee taxi ña kutaku ndino'oj. Ta saá sandakoo j kisa ndivi ndi'í ndayí najudío, ta vitin yoo j ndatán yóo taq ta nixi'j noq ndayí yó'o, chi on vása xá'nda chiño ka ña noq j. Yí'j nixi'j noq ndayí yó'o xa'a ña kuchiño va'a kutaku j noq Ndios, ta vitin táku j xa'a ña sakusij ini Ndios. ²⁰ Saá chi ñii káchí nixi'j xí'in Jesucristo nda'a tón cruz, ta nataku j xí'in

ra. Ta vitin kúuj ñii t̄a t̄a t̄aku xí'in níma x̄a chi Jesucristo yóo ra t̄aku ra ini. Ta vitin ña t̄aku j̄ xí'in yíkí koñu j̄ ñoyívi yó'o, ta t̄aku j̄ ña xí'in ndee Jesucristo, t̄a t̄a kúu Sa'ya Ndios. Saá t̄aku j̄ vitin chi kándixa j̄ Jesucristo ta ndáa ini j̄ ra, ta Jesucristo kí'vi ini ra xíni ra yí'j̄, ta taxí xí'in m̄i ra n̄ixi'j̄ ra x̄a'a kuachi. ²¹ Ta vitin on vása chíkaa n̄ino j̄ ñava'a ña ke'é Ndios x̄a'aj̄, chí sanduu ra yí'j̄ t̄a t̄a ndii noo ra x̄a'a ña kándixa j̄ Jesucristo. Ta tá m̄i yó kuchiño sanduu xí'in m̄i yó n̄ivi na ndii noo Ndios x̄a'a ña k̄isa ndivi yó ndayí ra, níkúu, ta saá ña man̄j̄ kuu ña n̄ixi'j̄ Jesucristo x̄a'a kuachi yó.

3

T̄o'on yó'o ká'an ndí x̄a'a ña k̄andixa yó Jesucristo kúu ña na'ki'in yó Níma Ndios t̄aku ña ini yó

¹ Ndó'ó, n̄ivi nañoo Galacia, ñd̄achun n̄ivi na kí'vi s̄inj̄ kúu ndó'ó! ¿Yu kúu n̄ivi na chíkaa ña s̄aka na ini ndó vitin va? Saá chí kama ní kuxíká ndó noo t̄o'on ña ndaa ña saná'a ndi ndó'ó x̄a'a Jesucristo, chí xa nd̄at̄o'on káxín ndi xí'in ndó'ó ndí Jesucristo n̄ixi'j̄ ra nda'a tón cruz x̄a'a ndi'j̄ kuachi yó. ² Ta vitin x̄inj̄ ñó'ó ndaka t̄o'on j̄ ndó'ó ñayó'o: ¿Yo x̄a'a kúu ña na'ki'in ndó Níma Ndios ña yóo t̄aku ini ndó? ¿Án x̄a'a ña k̄isa ndivi ndó ndi'j̄ ndayí Ndios ña n̄itaa t̄aMoisés kúu ña na'ki'in ndó Níma Ndios? On s̄ivi saá, chí x̄a'a ña k̄andixa ndó t̄o'on ndaa ña x̄inj̄ so'o ndó x̄a'a Jesucristo kúu ña na'ki'in ndó Níma Ndios t̄aku ña ini ndó. ³ Ta saá vitin, ñd̄achun x̄áni s̄inj̄ ndó ndatán x̄áni s̄inj̄ n̄ivi na kúu na kí'vi s̄inj̄? Chí k̄iv̄j̄ k̄ixá'á ndó kándixa ndó Jesucristo, t̄and̄a k̄iv̄j̄ saá k̄ixá'á ndó ndáa ini ndó Níma Ndios ña taxí ña ndee ña nda'a ndó x̄a'a ña va'a kundik̄on ndó yichí

Jesucristo. Ta vitin, ñd̄achun x̄áni s̄inj̄ ndó ndí on vása x̄inj̄ ñó'ó k̄a ndó ndee Níma Ndios?, chí vitin x̄áni s̄inj̄ ndó ndí ndasaa kuiti xí'in ndee yíkí koñu m̄i ndó kúchiño ndó va'a kundik̄on ndó yichí Jesucristo. ⁴ ¿Án ña man̄j̄ kuiti x̄ikuu ndi'j̄ ña yo'v̄j̄ n̄ixo'v̄j̄ ndó x̄a'a ña kúu ndó n̄ivi na kándixa Jesucristo? Ta yí'j̄ ndati j̄ ndí on s̄ivi ña man̄j̄ ní-xikuu ñayó'o. ⁵ Saá chí Ndios xa taxí ra Níma ra t̄aku ña ini ndó, ta ke'é ra kuá'a ní milagro ña x̄inj̄ ndi xí'in ndó. Ta, ¿yo x̄a'a kúu ña Ndios ke'é ra ñava'a yó'o x̄inj̄ ndó? ¿Án x̄a'a ña k̄isa ndivi ndó ndayí ña n̄itaa t̄aMoisés kúu ña? N̄dixa on s̄ivi saá!, chí x̄a'a ña kándixa ndó t̄o'on va'a ña x̄inj̄ so'o ndó x̄a'a Jesucristo kúu x̄a'a ña Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ndó.

Ndios n̄ika'an ra ndí t̄aAbraham kúu ra t̄andii noo ra x̄a'a ña k̄andixa ra Ndios

⁶ Va'a ná kani s̄inj̄ ndó x̄a'a t̄aAbraham, t̄a t̄a kúu x̄inj̄ síkuá m̄i yó na kúu najudío. T̄aAbraham k̄andixa ra Ndios, ta x̄a'a ñayó'o Ndios n̄ika'an ra ndí t̄aAbraham kúu ra t̄a t̄a ndii t̄a on koó kuachi ndiso noo ra. ⁷ Ta saá, va'a ná kundaa ini ndó ñayó'o ndí n̄ivi na ndáa ini Ndios ñii k̄i'va ndatán t̄aAbraham x̄indaa ini ra Ndios, ndi'j̄ n̄ivi yó'o yóo na ndatán yóo sa'ya ñani síkuá ndino'o t̄aAbraham. ⁸ T̄o'on Ndios ña n̄itaa na x̄inj̄'á ká'an ña x̄a'a k̄iv̄j̄ ña va'xi Ndios sanduu ra n̄ivi na on vása kúu najudío n̄ivi na ndii noo ra x̄a'a ña kundaa ini na ra. Saá chí noo t̄o'on Ndios yó'o va'xi t̄o'on ña ndat̄o'on Ndios xí'in t̄aAbraham, k̄achí ra saá: “X̄a'a m̄i ún, n̄ivi na ndi'j̄ saá ñoo ñoyívi naki'in na ñava'a ke'é j̄ xí'in na”, saá k̄achí Ndios xí'in t̄aAbraham. ⁹ T̄o'on yó'o kóni kachí ña ndí ndatán Ndios ke'é ra ñava'a xí'in t̄aAbraham, chí x̄ikuu ra t̄a t̄a k̄andixa Ndios, saá ké'é

Ndios ñava'a xí'in ndi'i ñivi na kúu na kándixa Jesucristo.

¹⁰ Ta ndi'i ñivi na xáni sijní ndí xá'a ña kisa ndivi na ndayí ña ñtaa taMoisés, nduu na ñivi na ndii na on koó kuachi kuiso ñoo Ndios, ta ndi'i ñivi na xáni sijní saá kúu ñivi na ndiso chi'ña. Saá chi to'on Ndios ña ñtaa taMoisés xina'á káchí ña saá: "Ñivi na ndiso chi'ña kúu ñivi na ñi-kuchiño tondaa kasa ndivi ndi'i saá ndayí Ndios", káchí to'on Ndios. ¹¹ Xí'in to'on yó'o kúndaq ini yó ndí on sivi xá'a ña kisa ndivi ñivi ndayí Ndios ña ñtaa taMoisés kúu ña nduu na ñivi na ndii na on koó kuachi kuiso ñoo Ndios. Saá chi inká xiiña ñoo to'on Ndios ña ñtaa na xina'á, káchí ña saá: "Ñivi na kúu nandii ñoo Ndios xá'a ña kándixa na ra, ñivi yó'o, ndixa kutaku na", káchí to'on Ndios ña ñtaa na xina'á. ¹² Ta saá kúndaq ini yó ndí ndasaá kuiti xá'a ña kándixa yó Jesucristo kúu ña nduu yó ñivi na ndii ñoo Ndios ta táku ndino'o yó ñoo ra. Ta saá ni, yichi ña xá'nda chiño ndayí on vása ká'an ña saá, chi káchí ña ndí xíní ñó'ó kasa ndivi yó ndi'i ña xá'nda chiño ndayí ñoo yó, ta saá kuchiño nduu yó ñivi na ndii ñoo Ndios ta kutaku ndino'o yó ñoo ra.

¹³ Ta Jesucristo kúu ta saakaku mji yó ñoo ña xikuu yó ñivi na xindiso chi'ña xá'a ña on vása ní-kuchiño yó tondaa yó kasa ndivi yó ndi'i saá ndayí Ndios. Saá chi mji Jesucristo sakuiso xí'in mji ra chi'ña ña xindiso yó ta yo'vi ní ñixo'vi ra xá'a kuachi yó. Chi yóo to'on Ndios ña ñtaa na xina'á ña káchí saá: "Na ndiso chi'ña kúu ndi'i ñivi na tákaa nda'a tón yiton", káchí to'on Ndios. ¹⁴ Ta xá'a ña kisa ndivi Jesucristo saá, ñivi na on vása kúu najudío na kándixa ña'á, nayó'o ñii káchí kuchiño na naki'in na ñava'a nda'a Ndios,

nda'tán yóo ña kindoo ra xí'in taAbraham taxi ra nda'a sa'ya ñani síkuá ndino'o ra. Ta saá vitin ndi'i ñivi, án najudío kúu na, án on sivi najudío kúu na, ta xá'a ña kándixa na Jesucristo, Ndios táxi ra Níma ra ña kutaku ña ini na.

¹⁵ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin ndáto'onj xí'in ndó ñii ña xa xíní va'a yó xá'a. Chi xíní yó tá yóo ñii tutu ña ká'an xá'a ña kindoo ñivi xí'in tá'an na, ta tutu yó'o kómí ña sello xí'in firma ñii ta'a, ta saá tutu yó'o kómí ña ndayí ña xíní ñó'ó kasa ndivi ñivi ña kindoo na xá'a. Ta nda ñii ñivi on kuchiño sandi'i na xá'a ndayí tutu yó'o, ni on kuchiño na nasama na ña. ¹⁶ Nda'tán yóo tutu ña kómí sello Ndios, saá yóo to'on ña kindoo Ndios xí'in taAbraham xina'á, chi Ndios ñika'an ra ndixa ke'e ra ñava'a xí'in taAbraham ta xí'in sa'ya ñani síkuá ra. Ta to'on yó'o ña ká'an xá'a sa'ya ñani síkuá taAbraham on vása kóni kachi ña xá'a ku'a ní sa'ya ñani síkuá taAbraham, ta to'on yó'o kóni kachi ña xá'a ñii la'a ta kúu sa'ya ñani síkuá taAbraham, ta tayó'o kúu Jesucristo. ¹⁷ Ta xí'in to'on yó'o kóni kachij ndí si'na xikuu ña to'on ña kindoo Ndios xí'in taAbraham xina'á. Ta nja'a komi ciento oko uxu kujya, ta saá Ndios taxi ra ndayí ra nda'a taMoisés. Ta saá ndayí yó'o on kuchiño sandi'i ña xá'a to'on ña si'na ña kindoo Ndios xí'in taAbraham, ni on kuchiño nasama ña'á ña, chi nda'tán yóo tutu ña kómí sello Ndios, saá yóo to'on ña si'na kindoo Ndios xí'in taAbraham. ¹⁸ Ta on sivi xá'a ña kisa ndivi yó ndayí Ndios ña ñtaa taMoisés kúu ña naki'in yó ñava'a nda'a Ndios. Ta ndixa xá'a ña Ndios kisa ndivi ra to'on ña kindoo ra xí'in taAbraham kúu ña naki'in yó ñava'a nda'a Ndios.

To'on yó'o ká'an

ndachun xini ñó'ó ndayí Ndios ña nítáa táMoisés

¹⁹ Ta saá, ¿ndachun xini ñó'ó ndayí ña taxi Ndios nda'a táMoisés xina'a? Ndios taxi ra ndayí ra xa'a ña saná'a ra nivi ña kundaa ini na ndí ké'é na ña on vá'a ta ndiso na kuachi noo Ndios. Ta chitóni Ndios ndí ndayí ra ka'nda chiño ña noo nivi nda tondaa kivi kixaa Jesucristo. Saá chi Ndios kindoo ra xí'in táAbraham, kachí ra saá: "Xí'in ñii sa'ya ñani sikuá ún ke'é j ñava'a xí'in ndi'i nivi ñoyívi", kachí Ndios. Ta kivi Ndios taxi ra ndayí ra nda'a naIsrael, ta si'na taxi ra ña nda'a naángel, ta nayó'o taxi na ña nda'a táMoisés. Ta táMoisés yó'o xikuu tá nixikanoo noo Ndios ta noo naIsrael. ²⁰ Saá chi tá yoo ovi nivi, ta yoo kuachi xí'in na, ta ñayó'o náta'ví ña na. Ta saá xa'a ña kuchiño koo yu'ú na, xini ñó'ó ñii nivi ña kakanoo noo ovi nivi yó'o. Ta saá ni, tá yoo ñii laá ta, ta on vása xini ñó'ó tayó'o inka nivi na kakanoo noo ra. Ta Ndios ñii laá kuu ra, ta mató'on mji ra chindú'u ra to'on ña kindoo ra xí'in táAbraham.

²¹ ¿An kóni kachí to'on yó'o ndí ndayí Ndios ña nítáa táMoisés on vása yoo yu'ú ña xí'in to'on ña kindoo Ndios xí'in táAbraham? ¡Nda lo'o on sivi saá! Chi tá ndayí kuu ña kómí ndee taxi ña kutaku ndino'o nivi noo Ndios, níkuu, ta saá ña kisa ndivi nivi ndayí yó'o kuu ña sánduu ña nivi na ndii noo Ndios, níkuu. ²² Ta to'on Ndios ña nítáa na xina'a kachí ña ndí ndatán yoo nivi na ñó'o preso, saá yoo ndi'i nivi, chi ndee ña on vá'a xa'nda chiño noo na, ta yoo na nó'ni na xí'in ndee ña on vá'a yó'o. Ta ndi'i nivi na kándixa Jesucristo, Ndios kindoo ra sakaku ra nayó'o noo ndee ña on vá'a,

xa'a ña kutaku ndino'o ndíka na.

²³ Ta si'na ka ña on tá'an kixaa Jesucristo ñoyívi yó'o, ta ndatán yoo ve'e ka noo xino'o yó, saá nixiyo ndayí ña xixa'nda chiño noo yó, chi ndayí xindaa ña mji yó koto ke'é yó ña on vá'a. Saá xitaku yó, nda kixaa kivi Ndios saná'a ra yó ndí xa'a ña kándixa yó Jesucristo kuu ña nduu yó nivi na ndii na on koó kuachi ndiso noo ra. ²⁴ Ta saá tuku ndayí Ndios ña nítáa táMoisés, yoo ña ndatán yoo ñii ta ta ndiso chiño xí'in naválí xa'a ña ndaa ra na, ta saná'a ra na ña viví vaxi kua'no na, tandra tondaa na nduu na nivi ná'no. Ñii kiva saá ndayí xikuu ña xindiso chiño xí'in yó ta xini'i ña yichi yó nda nitondaa yó ña kándixa yó Jesucristo ta niki'vi yó yichi ra. Chi xa'a ña kándixa yó Jesucristo kuu ña Ndios sanduu ra mji yó nivi na ndii na va'a yoo xí'in ra. ²⁵ Ta xa'a ña kándixa yó Jesucristo, ta vitin tayó'o kuu tá ndiso chiño xí'in yó, ta ndixa on sivi ka ndayí kuu ña ndiso chiño xí'in yó.

²⁶ Ta xa'a ña kándixa yó Jesucristo, ndi'i yó kuu yó sa'ya ndino'o Ndios vitin. ²⁷ Saá chi ndi'i mji yó nivi na kándixa Jesucristo, ña chichi yó kuu ña saná'a ndí ñii yoo yó xí'in ra, ta mji Jesucristo yoo ra xí'in yó. Ta xa'a ña táku Jesucristo ini yó, ndasa xaá ra ini yó, ta táku xaá yó xí'in ra vitin. ²⁸ Ta vitin, noo Ndios ñii ndaya'ví ndi'i nivi na kándixa Jesucristo; an najudío kuu na, an on sivi najudío kuu na, an naesclavo kuu na,* an nivi na on sivi naesclavo kuu na, an nataa kuu na, an náña'a kuu ná, ta noo Ndios ñii ndaya'ví ndi'i nivi na kándixa Jesucristo chi ñii yoo na xí'in ra. ²⁹ Ta xa'a ña ñii yoo yó xí'in Jesucristo, ndi'i yó

* **3:28** Naesclavo kuu nivi na on vása kómí ndayí sandakoo na chiño kisa ndivi na noo napatrón na.

kúu yó sa'ya ñani síkuá ndino'o t̄Abraham, ta saá ndixa naki'in yó ñava'a ña k̄nd̄o Ndios taxi ra nda'a t̄Abraham ta nda'a sa'ya ñani síkuá ndino'o ra.

4

¹ Ta vitin ndát̄on̄j̄ xí'in ndó ink̄a t̄on̄ ña saná'āj̄ x̄a'ā ndó'ó, ñivi na kúu sa'ya ndino'o Ndios, ta káchí ña saá: Tá yóo ñii t̄aa t̄a kúu yivá ñii t̄alo'o ní, ta t̄aa yó'o ñixi'j̄ ra, ta saá sa'ya ra t̄alo'o ní yó'o kúu t̄aa t̄a kómí ndi'i ñakuíká ña x̄ikomí yivá ra. Ta saá ni, ña on̄ t̄án̄ t̄on̄daa ra kuu ra ñii t̄aa taká'no, ta t̄alo'o ní yó'o yóo ra ndát̄án̄ yóo t̄aesclavo, ² chi x̄in̄i ñó'ó kasa ndivi ra ña x̄á'nda chiño ñivi na ndiso chiño xí'in ra. Saá t̄ák̄u t̄alo'o ní yó'o xí'in ñivi na ndiso chiño xí'in ra ña ndáa na ra, nd̄a t̄on̄daa k̄iv̄j̄ ña ch̄indú'u yivá ra nakuiso chiño ra xí'in ndi'i ñakuíká yivá ra. ³ Ta m̄ji yó ñivi na kándixa Jesucristo ndát̄án̄ yóo t̄alo'o ní yó'o saá ñixiyo yó k̄iv̄j̄ tá on̄ t̄án̄ kándixa yó Jesucristo, chi k̄iv̄j̄ saá ndayí kúu ña x̄ixa'nda chiño ñoq̄ yó ta x̄inda ña m̄ji yó ñoq̄ ña on̄ vá'a ñoyívi yó'o. ⁴ Saá ñixiyo, ta ñ̄t̄on̄daa k̄iv̄j̄ ña ch̄itón̄j̄ Ndios, ta saá t̄i'ví ra Sa'ya ra k̄ixi ra ñoyívi yó'o. Ta Sa'ya ra yó'o k̄aku ra t̄ixin̄ ñii ña'a, ta k̄aku ra ta x̄a'no ra t̄ixin̄ ndeē ndayí Ndios ña ñ̄taa t̄aMoisés. ⁵ Saá k̄isa ndivi Jesucristo x̄a'ā ña kúchiño sak̄aku ra m̄ji yó, ñivi na x̄it̄ak̄u t̄ixin̄ ndeē ndayí, ta saá t̄ák̄u ndík̄a yó ñoq̄ ndayí vitin. Ta Jesucristo k̄e'é ra ñava'a yó'o xí'in yó x̄a'ā ña naki'in Ndios m̄ji yó nduu yó sa'ya ndino'o ra.

⁶ Ta x̄a'ā ña kúu yó sa'ya Ndios, ta saá t̄i'ví ra Ním̄a Sa'ya ra kutak̄u ña ini yó. Ta Ním̄a Sa'ya ra yó'o kúu Ním̄a Ndios ña t̄ák̄u ini yó vitin, ta chínda'á ña ñii ñii m̄ji yó ña káchí yó xí'in Ndios saá: "¡Tata Yivá m̄ji!" káchí yó xí'in Ndios. ⁷ Ta saá vitin on̄ vása yóo

k̄a yó ndát̄án̄ yóo naesclavo na kisa chiño ñoq̄ t̄apatrón na xí'in ñandux̄a, chi vitin ndixa sa'ya ndino'o Ndios kúu yó. Ta x̄a'ā ña kúu yó sa'ya Ndios chi kándixa yó Jesucristo, ndi'i ñakuíká Ndios kúu ñakuíká m̄ji yó vitin, chi saá k̄ind̄o Ndios xí'in yó.

T̄on̄ yó'o ká'qn̄ ña t̄aPablo ndi'i ní ini ra k̄ot̄o ñivi nañoo Galacia tuku nandikó na kundik̄on na yich̄i yatá

⁸ Kuiya tá on̄ t̄án̄ kon̄j̄ ndó Ndios, ta saá x̄ikuu ndó naesclavo na kisa chiño ñoq̄ kūa'ā ñandios vatá, ña on̄ s̄iv̄i Ndios ndino'o kúu. ⁹ Ta vitin ndixa ndó'ó x̄a x̄in̄i va'a ndó Ndios, ta ña káxín k̄a kúu ña ná k̄a'anj̄ xí'in ndó ndí m̄ji Ndios xa x̄in̄i va'a ra ndó'ó. Ta saá, ¿nd̄achun kóni ndó nandikó ndó ña tuku nduu ndó naesclavo, na kasa chiño ñoq̄ ndeē ña x̄á'nda chiño ñoq̄ yich̄i yatá ña x̄indik̄on ndó?, chi ndeē yó'o kúu ndeē ña vitá ní ña on̄ vása ndáya'ví ñoq̄ ndó vitin. ¹⁰ Ndát̄on̄j̄ t̄on̄ yó'o xí'in ndó chi nd̄a vitin ndó'ó yóo ndó ndát̄án̄ yóo naesclavo na kisa ndivi ña x̄á'nda chiño yich̄i yatá ñoq̄ ndó. Saá chi yich̄i yatá yó'o ch̄indú'u ña ndá k̄iv̄j̄, ndá yoo, án ndá kuiya x̄in̄i ñó'ó sakana ndó ñii ñii vik̄o. ¿Án nd̄a vitin x̄áni s̄in̄j̄ ndó ndí Ndios x̄in̄i ñó'ó ra vik̄o yó'o x̄a'ā ña kusij̄ ini ra kon̄j̄ ra ndó'ó? ¡On̄ s̄iv̄i saá! ¹¹ Ta x̄a'ā ña on̄ t̄án̄ kundaa va'a ini ndó x̄a'ā yich̄i Jesucristo, ndixa ȳi'j̄ ȳi'ví k̄ot̄o ña man̄j̄ x̄ikuu ndi'i chiño ña k̄isa ndivi x̄a'ā ndó'ó.

¹² Nañani yó xí'in náki'va yó, x̄aku ndá'víj̄ ñoq̄ ndó ndí kutak̄u ndík̄a ndó ñii k̄i'va ndát̄án̄ ȳi'j̄ t̄ák̄u ndík̄a yich̄i Jesucristo vitin. Saá chi ȳi'j̄ xa nduuj̄ ndát̄án̄ yóo ndó'ó, ñivi na on̄ vása kúu na-judío, chi m̄ji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, on̄ vása x̄in̄i ñó'ó kutak̄u k̄a yó t̄ixin̄ ndeē ndayí na-judío. Ta kónij̄ ña kundaa ini

ndó ndí ɔn vása ní-ke'é ndó ña ɔn vása xí'iní. ¹³ Saá chí kǐvǐ nɔ́ ɔn xáaǐ nɔ́ ndó, saá nǐxǐyo ñii kue'e xí'iní ña ndeé ní ndó'oǐ, ta ndó'ó vǎ'a chíndeé ndó yǐ'í. Náka'án ndó ndí ña yó'vǐ nǐndo'oǐ saá, kúu ña tǎxi nǐndo'oǐ kua'a ní kǐvǐ xí'in ndó, ta kuchiño nǐka'án ndosoǐ tɔ'on vǎ'a xǎ'a Jesucristo xí'in ndó. ¹⁴ Vará kue'e ña saxo'vǐ yǐ'í xǐkuu ña ñii tondó'ó ká'no ní nɔ́ ndó, ta ndǎ lo'o ɔn vása ní-sandakoo ndó yǐ'í, ni ɔn vása ní-xaa noo ndó yǐ'í. Ta ndǎ víka, ndó'ó vǎ'a nǎkǐ'in ndó yǐ'í ndátán nǎkǐ'in ndó ñii ñaángel Ndios án ndátán nǎkǐ'in ndó mǐi Jesucristo, saá nǎkǐ'in ndó yǐ'í. ¹⁵ Ta, ¿ndachun nasama ini ndó vitin? Tá'an si'na nǐxǐyoǐ xí'in ndó, ta ndixa ndó'ó kǐ'vǐ ní nǐxǐyo ini ndó xǐni ndó yǐ'í, ta kǐvǐ saá ndǎ nǐtɔnda ndó xǐkuu ndó nǐvi na kóni chíndeé yǐ'í xí'in ña ndino'o sǐi ini ndó, tǎnda nǐxǐyo ti'va ndó tava ndó nduchú nɔ́ ndó xǎ'a ña taxi ndó ña nda'aǐ, níkuu. ¹⁶ Ta vitin, ¿án nduu ndó nǐvi na sǎa ini xǐni ndó yǐ'í xǎ'a ña ndatɔ'oní ñandaǎ xí'in ndó?

¹⁷ Ta nǐvi na kóni nasama ini ndó xǎ'a ña kasa ndivi ndó ndí'i ndayí najudío, vará vivíí ké'é na xí'in ndó, ta ɔn sǐvǐ nǐvi na ndino'o ini kúu na. Chí nayó'o chíkaǎ ní na ndeé xí'in ndó ña kuxíká ndó nɔ́ ndí'í ta kuiti chíkaǎ sɔ'o ndó tɔ'on ña sáná'a mǐi na. ¹⁸ Ta mǐi yó, vará ña vǎ'a ní kúu ña vivíí ke'é yó xí'in nǐvi, ta xǐní ñó'ó ke'é yó saá xí'in ña ndino'o ini yó. Ta ndó'ó, saá xǐní ñó'ó ke'é ndó xí'in ndí'i nǐvi ndí'i saá kǐvǐ, án kǐvǐ yóoǐ xítóǐ ña ké'é ndó kúu ña, án kǐvǐ ɔn kóoǐ kúu ña. ¹⁹ Nañani yó xí'in náki'vǎ yó, ndátán yóo sǎ'ya mǐi, saá yóo ndó. Ta yǐ'í, ndátán yó'vǐ ndó'o ñii ña'a ñá kǐ'vǐ ní tǐxin xǎ'a ña xa kóni kaku sǎ'ya ñá, saá ndó'oǐ xǎ'a ndó. Saá chí ndátǐj ña vǎxi kua'no ndó ta tɔndaǎ kǐvǐ

ñá xǐnɔ ndó nduu ndó ndátán yóo Jesucristo. ²⁰ Ta xí'in ña ndino'o ní ví iniǐ kúu ña kútooǐ kooǐ xí'in ndó xǎ'a ña vivíí ndatɔ'on yó xí'in tá'an yó. Ta saá ɔn vása kóni ñó'óǐ taaǐ tɔ'on yó'vǐ yó'o xǎa ña nɔ́ ndó, níkuu. Ta vitin ɔn vása nání'í tɔ'on ña vǎ'a ndatɔ'oní xí'in ndó.

Tɔ'on yó'o ká'án ña xǎ'a sǎ'ya ñáSara xí'in sǎ'ya ñáAgar

²¹ Ndó'ó, nǐvi na kúu na kóni tuku ndíkó kutaku tǐxin ndayí ña nǐtaa tǎMoisés, ¿án ɔn vása ní-xǐni sɔ'o ndó ña káchí ndayí yó'o? ²² Chí ndayí yó'o ká'án ña tǎAbraham xǐkomí ra ɔvǐ sǎ'ya ra. Ñii sǎ'ya ra kǎku tǐxin ñii ña'a ñá kúu esclava. Ta inka sǎ'ya ra kǎku tǐxin ñii ña'a ñá táku ndíkǎ, ñá xǐkuu ñásí'í ndino'o tǎAbraham. ²³ Ta sǎ'ya ñaesclava kǎku ra chí yivá sí'í ra chíkaǎ ini na kukomí na sǎ'ya na. Ta sǎ'ya ña'a ñá táku ndíkǎ kǎku ra xǎ'a ña kundivi tɔ'on ña kǐndo Ndios xí'in tǎAbraham. ²⁴ Ta xí'in ɔvǐ náña'a yó'o tɔ'on Ndios sáná'a ndasaá yóo ɔvǐ ña kǐndo Ndios xí'in nǐvi. Tɔ'on ña ká'án xǎ'a ñaesclava Agar sáná'a ña xǎ'a ña kǐndo Ndios xí'in nǐvi naIsrael yukú Sinaí, chí nɔ́ yukú yó'o Ndios tǎxi ra ndayí ra nda'a tǎMoisés. Ta ndí'i nǐvi na ndíkɔn yichǐ nɔ́ xá'nda chíño ndayí, ndátán yóo sǎ'ya ñaesclava Agar saá yóo na, chí táku kǎ na tǐxin ndeé ndayí yó'o. ²⁵ Ta saá tuku tɔ'on ña ká'án xǎ'a ñaesclava Agar yó'o sáná'a ña xǎ'a yukú Sinaí ña ñíndichi nɔ́ ño'ɔ ña nǎní Arabia, chí nɔ́ yukú yó'o tǎMoisés nǎkǐ'in ra ndayí Ndios. Saá tuku tɔ'on ña ká'án xǎ'a ñaesclava Agar sáná'a ña xǎ'a ñoo Jerusalén kǐvǐ vitin, chí nǐvi nañoo Jerusalén xí'in ndí'i nǐvi najudío na ndíkɔn yichǐ nɔ́ xá'nda chíño ndayí, ndátán yóo naesclavo saá yóo na. ²⁶ Ta tɔ'on ña ká'án xǎ'a ñáSara, ña'a ñá

xítaku ndíka, sáná'a ña xa'a inka ñoo Jerusalén ña yoo ñoyívi ñino, ta mji yó ñivi na kándixa Jesucristo, kúu yó ñivi naño yó'o. Ta ndi'i mji yó na kúu naño Jerusalén ña yoo ñoyívi ñino, kúu yó ñivi na táku ndíka, ta ndatán yoo sa'ya ñáSara ñá xítaku ndíka, saá yoo yó. ²⁷ Saá ká'an to'on Ndios ña ñitaa na xina'á xa'a ñáSara ta xa'a ñivi na yoo ndatán yoo sa'ya ñá, ta to'on yó'o káchí ña saá:

Yó'ó, ñá kúu ña'a ñánóma, ñá on kivi koo sa'ya, ¡va'a ná kusij ini ún vitin!

¡Va'a ná nda'yi ún xa'a ña ká'no ní ñasij yoo ini ún!

Saá chi ñii kivi ña vaxi, ñáña'a mató'ón, chi yij ñá sandakoo ra ñá,

ñáyó'o kukomí ñá ku'a'a ní ka sa'ya ñá noo nasá'ya ña'a ñá yoo yij,

saá káchí to'on Ndios ña ñitaa na xina'á.

²⁸ Ta saá vitin, xa'a ña ku'a'a ní kúu mji yó ñivi na kándixa Jesucristo, Ndios xa kisa ndivi ra to'on yó'o ña kindoo ra xí'in taAbraham, chi ñii kiva xí'in taIsaac ndi'i mji yó kúu yó sa'ya ndino'o taAbraham. ²⁹ Ta inka sa'ya taAbraham, ta kúu taIsmael, ta ta kaku chi yivá si'í ra kuiti chika'a ini na kukomí na sa'ya na, taIsmael yó'o saxo'vi ra taIsaac, ta ta kaku chi saá kundivi ña kóni Níma Ndios. Ta vitin ñii kiva saá ñivi na sáná'a ndí xini ñó'ó kasa ndivi yó ndi'in ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés, ñivi yó'o kúu na ndíkon saxo'vi mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo. ³⁰ Ta to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, káchí ña saá: "Xini ñó'ó tava ún ñaesclava, ta ti'vi ún ñáyó'o xí'in sa'ya ñá, ña ná ko'on na ta kuxíka na noo ún. Chi ta sa'ya ñaesclava yó'o on kuchiño naki'in ra ñava'a ña kindoo Ndios taxi ra nda'a sa'ya mji ña'a ñá xítaku ndíka",

káchí to'on Ndios. ³¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, mji yó na kándixa Jesucristo on vása yoo ka yó ndatán yoo sa'ya ñaesclava. Saá chi mji yó yoo yó ndatán yoo sa'ya ña'a ñá xítaku ndíka.

5

Xí'in to'on yó'o taPablo ndúkú ra noo ñivi na kándixa Jesucristo ña on sandakoo na yichi noo táku ndíka na

¹ Ndixa Jesucristo sakaku ra mji yó noo ndayí xa'a ña kuchiño kutaku ndíka yó. Ta saá ndó'ó, xini ñó'ó kutaku ndíka ndó yichi ra, ta on ndikó ndó ña tuku nduu ndó ñivi naesclavo na táku tixin ndee ndayí ña ñitaa taMoisés.

² Chika'a so'o va'a ndó to'on ña ndato'onj xí'in ndó vitin: Ta ndó'ó, tá taxi ndó ña kasa ndivi ndó costumbre circuncisión, chi xani sijní ndó ndí xí'in chiño yó'o kuchiño ndó kutá'an va'a ndó xí'in Ndios, ta xí'in ña ke'é ndó saá, saná'a ndó ndí nda lo'o on vása ndáya'ví noo ndó ña kisa ndivi Jesucristo xa'a ña kuchiño yó kutá'an va'a yó xí'in Ndios.

³ Yij, tuku ká'anj xí'in ndó ndí nda yu kúu ñivi na kisa ndivi ndayí ña xá'nda chiño xa'a circuncisión, chi xani sijní na saá kuchiño kutá'an va'a na xí'in Ndios, níkuu, ta va'a kundaa ini ñivi yó'o ndí táku ka na tixin ndee ndayí, ta xini ñó'ó kasa ndivi na ndi'i saá ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés. ⁴ Ndó'ó, ñivi na xani sijní ndí xa'a ña kisa ndivi ndó ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés nduu ndó ñivi na ndii na on koó kuachi kuiso noo Ndios, ta ndó'ó, xí'in ñayó'o sáná'a ndó ndí xa ñita'vi tá'an ndó xí'in Jesucristo, chi sakana ndó ñava'a saní'i Ndios ndó'ó. ⁵ Ta mji yó, ñivi na ndino'o táku chi Níma Ndios táku ña ini yó, ndáti yó ta ndaa ini yó ndí ndixa kúu yó ñivi na ndii noo

Ndios xá'a ña kándixa yó Jesucristo. ⁶ Ta mji yó ñivi na táku ini Jesucristo, ta ñii yóo yó xí'in ra, ta ñoq yó ñon vása ndáya'ví ka, án kúu yó ñivi na kisa ndivi circuncisión, án kúu yó ñivi na ñon vása ní-kisa ndivi ña. Chi ñii láa ña ndáya'ví ní ñoq yó kúu ña kándixa yó Jesucristo, ta xí'in ña kí'vi ini yó xini tá'an yó sáná'a yó ndí ndino'o kándixa yó ra.

⁷ Ta ndó'o, va'a ní kixá'a ndó ndíkõn ndó yichí ña ndaa, ta, zyú kúu ñivi sasi ñoq ndó xá'a ña ñon xjin ndó kundikõn ka ndó yichí ña ndaa yó'o? ⁸ Qn sivi t'on ña káku ñoq Ndios kúu ña ká'an ñivi na chú'u ndó'o ke'é ndó saá. Chi Ndios kúu ta ta kana ndó'o kundikõn ndó yichí ña ndaa. ⁹ Ta ñivi yó'o na sáná'a ndí ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo xini ñó'o na kasa ndivi na costumbre circuncisión, t'on vatá yó'o ña sáná'a na, ndatán yóo levadura saá yóo ña. Ta va'a naká'an ndó t'on ndichí ña xini yó ña káchí saá: "Vará lo'o kuiti kúu levadura, ta kómí ña ndeë kasa chiño ña xí'in ñii ko'ndo ká'no yuxan ña sanaño ña'a ña", saá káchí t'on yó'o. ¹⁰ Yi'i ndaa ini ndí Ndios chindeé ra ndó'o ña ñon kandixa ndó t'on ña káku sijn ñivi vatá yó'o ña kúu t'on ña sáka sijn ndó xá'a ña ñon kundaa ini ndó yu kúu ñandaa xini ñó'o ke'é ndó. Ta saá va'a Ndios ná saxo'vi ra ñivi yó'o, nda yu kúu na.

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, tá ndixa yi'i ká'an ndosoj ndí ñivi xini ñó'o kasa ndivi na costumbre circuncisión xá'a ña kutá'an va'a na xí'in Ndios, níkúu, ta saá najudío sandakoo na ña ndíkõn na saxo'vi na yi'i, níkúu. Ta yi'i ñon vása ká'an saá, chi ndixa ká'an ndosoj ñoq ñivi ndí ndasaá kuiti xá'a ña ñixi'i Jesucristo nda'a tón cruz xá'a kuachi yó, kúchiño nduu yó ñivi na ndii ñoq Ndios. Táná sandakooj ña ká'an ndosoj

t'on yó'o, níkúu, ta saá ñon kusaq ka ini ñivi koni na yi'i. ¹² Ta ñivi vatá na sáná'a ndó'o ña ka'nda lo'o ndó koñu ndó xá'a ña xini ñó'o kasa ndivi ndó costumbre circuncisión, ta yi'i, ká'an saá xá'a ñivi yó'o ndí xiiña ñoq kóni na ka'nda lo'o na, va'a ka ñii yichí ná ka'nda ndi'i xí'in mji na!

¹³ Ta mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, Ndios kana ra yó ña kutakú ndíkã yó. Ta ñon sivi xá'a ña kasa ndivi yó ña ñon vá'a ña kútoo ní yiki koñu yó kúu ña kutakú ndíkã yó. Nda víka, va'a kutakú ndíkã yó xá'a ña kasa ndivi yó chiño ña chindeé tá'an yó xí'in ña kí'vi ini yó xini tá'an yó. ¹⁴ Saá chi ndi'i ndayí Ndios ña ñitaa ta Moisés, kundivi ndi'i ña xí'in ndayí ña káchí saá: "Kuki'vi ini yó koni tá'an yó ñii ki'va ndatán kí'vi ini yó xini yó mji yó." ¹⁵ Ta, ikoto va'a ndó xí'in mji ndó! Tá ñon vása kí'vi ini ndó xini tá'an ndó, ta káni tá'an ndó xí'in t'on ña sátakué'e ndó ini tá'an ndó, ta yiyo ní saá, koqo kundeé ndó sandi'i ndó xá'a natá'an ndó, ta natá'an ndó sandi'i na xá'a ndó'o.

T'on yó'o ká'an ndí ña ñon vá'a ña kútoo yiki koñu ñivi ñon vása yóo yu'u ña xí'in ña kóni Nima Ndios

¹⁶ Ta ndát'onj xí'in ndó, káchij saá: Kutakú ndó kasa ndivi ndó ña kóni Nima Ndios, ta saá ñon vása kutakú ndó kasa ndivi ndó ña ñon vá'a ña kútoo yiki koñu ndó. ¹⁷ Nima Ndios ña táku ini mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, kóni ña ndí kasa ndivi yó ñava'a. Ta ña kútoo ní yiki koñu yó kúu ña ke'é yó ña ñon vá'a. Ta saá ña kóni Nima Ndios ke'é yó kúu ña káni tá'an xí'in ña kútoo ní yiki koñu yó ke'é ña. Ta xá'a ña káni tá'an ovi ñayó'o saá, ñon vása táxi ña kasa ndivi yó ñava'a ndatán yóo ña kóni yó ke'é yó. ¹⁸ Ta saá ni, tá ndíkõn yó yichí ñoq

xá'nda chiño Nímā Ndios nọọ yó, ta saá ọn vása xínì ñó'ó kundikọn yó yichì nọọ xá'nda chiño ndayì Ndios ña n̄taa taMoisés nọọ yó.

¹⁹ Ọn vása yọ'vì nakonì yó yu kúu ña ọn vá'a ña ké'é n̄vì na kisa ndivì ña kútoo ní yíkí kọñu na. Saá chí n̄vì yó'o kútoo ní na k̄'vì na kuàchì, ta nat̄aa kí'vì na kuàchì xí'in náña'a ná ọn s̄ivì n̄sílí na kúu, ta náña'a k̄'vì ná kuàchì xí'in nat̄aa na ọn s̄ivì ȳì ná kúu, ta n̄vì yó'o ké'é na ndi'ì saá nọọ ñakini, ²⁰ ta kisa tọ'ó na kuà'a ní nọọ ndios vatá, ta xí'in ña nákuati na chíkaa na ñatásín ink̄a n̄vì, ta s̄áa ní ini na xínì tá'an na, ta táxi na kuàchì x̄a'a natá'an na nọọ nachíño, ta chútú ini na xí'in ña kuínì na xínì na n̄vì, ta kama sákaku na kuàchì xí'in n̄vì, ta nina tọ'on kuè'è ká'an na ta kání tá'an na xí'in tá'an na, ta sáná'a na tọ'on ña s̄at̄ivì ñandaa x̄a'a Jesucristo. ²¹ Ta n̄vì yó'o kisa kuínì na ta chíkaa n̄nọ na ink̄a n̄vì, ta xá'ni na n̄vì, ta xí'ì ní na ndut̄a tá s̄ax̄iini n̄vì, ta kúsìjì ní ini na koo na vikọ nọọ ké'é n̄vì ndi'ì saá nọọ ña ọn vá'a ñakini, ta n̄vì yó'o táku na ké'é na kuà'a ní k̄a ink̄a nọọ ña ọn vá'a. Ta ȳì'jì, xa ndat̄o'onjì xí'in ndó, ta vitin tuku ká'anjì xí'in ndó, káchí'jì saá: N̄vì na táku ké'é ndi'ì ña ọn vá'a ña s̄akán ndat̄o'onjì x̄a'a, n̄vì yó'o ọn kutak̄u na xí'in Ndios nọọ xá'nda chiño ra.

²² Ta m̄jì yó, n̄vì na táku Nímā Ndios ini, ọn vása táku yó ké'é k̄a yó ña ọn vá'a ndat̄án ké'é n̄vì yó'o. Chí Nímā Ndios táxi ña ndee ña ini yó ña nduu yó n̄vì na v̄a'a kí'vì ini xínì tá'an, ta nákaa ñasìjì ini yó, ta yóo ñava'a ini yó, ta kómí yó ña ká'no ini yó xínì yó n̄vì, ta ké'é yó ñava'a xí'in n̄vì, ta kúu yó n̄vì na v̄a'a ini, ta kúu yó n̄vì nandaa na ọn vása s̄andakoo yichì Ndios. ²³ Ta ọn s̄ivì n̄vì na kisa ká'no xí'in m̄jì kúu yó, ta nd̄a vík̄a, n̄vì na kisa n̄nọ xí'in m̄jì kúu yó. Ta n̄vì na násita

xí'in m̄jì nọọ ña ọn vá'a kúu yó. Saá táku m̄jì yó, na kúu n̄vì na táku Nímā Ndios ini, ta ọn kọó nd̄a ñii ndayì ka'nda chiño nọọ yó ña ọn kasa ndivì yó ndi'ì ñava'a yó'o. ²⁴ Ta x̄a'a ña ñii yóo yó táku yó xí'in Jesucristo, ta xí'in ña n̄xì'jì Jesucristo nda'a tón cruz, ñii káchí xí'in ra n̄xì'jì ña kútoo yíkí kọñu yó ké'é ña, ña kúu ña ọn vá'a. Ta saá ọn vása k̄a ndikọn yó yichì yatá nọọ x̄ixa'nda chiño ña ọn vá'a nọọ yó. ²⁵ Ta vitin Nímā Ndios kúu ña táku ini yó ta ndikọn yó yichì nọọ xá'nda chiño Nímā Ndios nọọ yó. Ta saá xínì ñó'ó kutak̄u yó xí'in ña kisa ndivì yó ña kóni Nímā Ndios.

²⁶ Ọn vá'a kuu yó n̄vì na ña'a ní ini, ta ọn vá'a kuu yó n̄vì na s̄asāa ini natá'an, ta ọn vá'a kuu yó n̄vì na kuínì ini xínì natá'an.

6

¹ Nañani yó xí'in náki'v̄a yó, tá yóo ñii n̄vì na kándixa Jesucristo ta ñakava na ke'é na ña ọn vá'a, ta ndó'ó, n̄vì na v̄a'a táku ndat̄án kóni Nímā Ndios, xínì ñó'ó chindee ndó tañani yó án ñákì'v̄a yó yó'o x̄a'a ña tuku v̄a'a naki'in na kundikọn na yichì ña ndaa. Ta k̄vìjì k̄a'an ndó xí'in na, ta xí'in tọ'on ña tọ'ó ta xí'in ña n̄nọ ini ndó k̄a'an ndó xí'in na. Ta ndixa koto v̄a'a xí'in m̄jì ndó koto ñii k̄vìjì ñii k̄'va saá ña ọn vá'a koto ndoso ña ndó'ó ta ñakava ndó ke'é ndó ña ọn vá'a. ² Saá chí tá yóo ñii tondó'ó án tondínì táku yó, ta ndat̄án yóo ñavee ní ndiso yó, saá yóo ña, ta xínì ñó'ó chindee tá'an yó nọọ ñavee ndiso natá'an yó. Ta xí'in ña chindee tá'an yó saá, kisa ndivì yó ndayì ña x̄a'nda chiño Jesucristo nọọ yó.

³ Tá yóo n̄vì na kándixa Jesucristo, ta kúu na n̄vì na ña'a ní ini, ta kúu na n̄vì na s̄andá'vì xí'in m̄jì, chí ọn s̄ivì na ná'no k̄a nọọ ink̄a n̄vì kúu nayó'o. ⁴ Ñii ñii m̄jì yó n̄vì na kándixa Jesucristo,

xínj ñó'ó ka'vi va'a sijnj yó xa'á ña ké'é yó, ña kundaa ini yó án ndixa ñava'a, án ña on vá'a kúu ña ké'é yó. Tá ndixa viví kisa ndivi yó chiño va'a, ta saá va'a ná kusij ini yó xa'á ña ké'é mji yó. Ta on vá'a kundi'i ini yó xa'á ña ké'é inka njvi, án va'a ka án ña on vása va'a ka kúu chiño nayó'o noo chiño ña ké'é mji yó. ⁵ Saá chi ñii ñii njvi xínj ñó'ó kuiso chiño na xí'in ña sakuiso Ndios mji na.

⁶ Ta njvi na xínj so'o to'on Ndios ña sáná'a namaestro noo na, njvi yó'o ndiso na chiño ña taxi na lo'o ñava'a kómí na nda'a namaestro na sáná'a ña'á.

⁷ Tá xáni sijnj ndó ndí Ndios on cha'vi ra njvi ndatán yóo chiño kisa ndivi na, ta xí'in ña xáni sijnj ndó saá, sándá'ví xí'in mji ndó. Saá chi tá chi'i njvi ñava'a, ta ñava'a nakaya na. Tá chi'i njvi ña on vá'a, ta ña on vá'a nakaya na.

⁸ Ta saá njvi na táku kisa ndivi ña on vá'a ña kútoo ní yikí koñu na, nayó'o yóo na ndatán yóo njvi na chi'i ña on vá'a, ta ña nakaya njvi yó'o kúu ña sandi'i xa'á na noo Ndios. Ta njvi na táku kisa ndivi ña kóni Níma Ndios, njvi yó'o yóo na ndatán yóo njvi na chi'i ñava'a, ta ña nakaya njvi yó'o kúu ña kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi. ⁹ Ta saá ñii ñii kivi xínj ñó'ó kutaku yó kasa ndivi yó ñava'a, ta nda lo'o on sandakoo yó ké'é yó saá. Tá ñii ñii kivi chika ka yó ndee ké'é yó ñava'a, ta saá tondaa kivi ña chitónj Ndios, ta ndixa naki'in yó ñava'a taxi Ndios nda'a yó. ¹⁰ Ta xa'á ñayó'o, ndi'i saá yichj tá kuchiño ké'é yó ñava'a xí'in njvi, ta saá va'a ná ké'é yó ña. Ta ña xínj ñó'ó ní ka kúu ña ké'é yó ñava'a xí'in nañani yó ta xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo.

Xí'in to'on yó'o taPablo kisa ká'no ra ña kisa ndivi Jesucristo nda'a tón cruz

¹¹ Koto ndó ví, vitin xí'in nda'a mjii táaj letra ná'no yó'o noo ñasondí'í tutu yó'o. ¹² Ndátónj xí'in ndó saá, ndí njvi na kóni kasa nduxa xí'in ndó ña kasa ndivi ndó costumbre circuncisión, njvi yó'o on sivi njvi na va'a ndino'o ini kúu na. Saá chi ña kuiti kóni na kúu ña va'a koo na xí'in inka najudío, ta yí'vi na kojo najudío yó'o saxo'vi ña'á na, táná ka'an na ndí ndasaá kuiti xa'á ña kisa ndivi Jesucristo kivi njixi'i ra nda'a tón cruz kúu ña kuchiño Ndios sakaku ra njvi noo kuachi na. ¹³ Ta najudío yó'o, na kúu na ka'an xí'in ndó ndí xínj ñó'ó kasa ndivi ndó costumbre circuncisión, ta mji nayó'o on vása kisa ndivi na ndi'i ña xá'nda chiño ndayí Ndios ña njtaa taMoisés. Ta ndasaá kuiti ña kóni na kúu ña kasa ndivi ndó costumbre circuncisión, xa'á ña kuchiño kasa ká'no xí'in mji na noo inka njvi ña sanoo na ini ndó ña kundikon ndó yichj mji na. ¹⁴ Ta yí'i, ñii laá xa'á ña kisa ká'no xí'in mji kúu ña kándixa ndí Jesucristo njixi'i ra nda'a tón cruz xa'á kuachij. Ta xa'á ña ñii yooj xí'in Jesucristo, ndatán yóo ña ñii káchí njixi'i xí'in ra, saá yóo ña. Ta saá ña on vá'a ñoyívi yó'o on vása kómí ka ña ndee ka'nda chiño ña noo j, chi ndatán yóo ta ta njixi'i, saá yooj noo ña on vá'a yó'o. Ta ndi'i ña yóo ñoyívi ndatán yóo ña njixi'i noo j, saá yóo ña, chi nda lo'o on vása ndaya'vi ka ña noo j. ¹⁵ Ta mji yó njvi na kándixa Jesucristo ta ñii yóo yó táku yó xí'in ra, ta vitin ndixa on vása ndaya'vi noo yó án kúu yó njvi na kisa ndivi circuncisión, án kúu yó njvi na on vása kisa ndivi circuncisión. Ñii laá ña ndaya'vi ní noo yó vitin kúu ña Ndios ndasa ra ña ndu yó njvi xa'a. ¹⁶ Ta ndi'i njvi na kándixa to'on yó'o ta táku na saá, jva'a ná koo ñava'a ini na! Ta, jva'a ná kundá'vi ini Ndios koni ra na! Chi vitin ndu na nave'e

Ndios.

¹⁷ Tãnda kivi vitin tãnda ndi'i kivi ña vaxi, on xini ña nda ñii ñivi sakaku na kuachi xini xa'a to'on ña sãna'aj xa'a Jesucristo. Saá chi noo yiki koñui kómii ku'a ní yãnda ña sãna'a ndi yi'i kúu ta xa nixoví ní xa'a chiño ña kisa ndivi noo Jesucristo, Tãa taKá'no noo yó.

Xi'in to'on yó'o taPablo ndáyi ra ñivi nañoo estado Galacia

¹⁸ Ta nañani yó xi'in náki'va yó, ndúkui noo Jesucristo, Tãa taKá'no noo yó, ná ke'é ra ñava'a ra xi'in ndó. Saá ná koo ña.

**Tutu ña n̄taa
taPablo
ña t̄'ví ra kū'añ
nda'a
n̄ivi na kándixa
Jesucristo
na táku ñoo Éfeso**

*Xí'in t̄'on yó'o taPablo ch̄indeé
ra n̄ivi
na kándixa Jesucristo na táku ñoo
Éfeso*

¹ Yi'i kúuj taPablo, ƚa ƚa naƚaxin Ndios ña kúuj ƚaapóstol, ƚa ƚa t̄'ví ra kasa ndivi chiño nõõ Jesucristo. Ta ƚaāj tutu yó'o xāa ña nda'a ndó'ó, n̄ivi na táku ñoo Éfeso, na kúu nañoõ Ndios chi kándixa ndó Jesucristo ta vivii ndíkõn ndó yich̄i ra. ² Ta Yivá yó Ndios x̄i'in Jesucristo ƚaa ƚaKá'no nõõ yó, ná taxi ra ña koo ñava'a ini ndó, ta ná ke'é ra ñava'a x̄i'in ndó.

*Xí'in t̄'on yó'o taPablo k̄isa
ká'no ra Ndios
xa'a ñava'a ké'é ra x̄i'in n̄ivi na
kándixa Jesucristo*

³ ¡Ná kasa ká'no ní yó Ndios, ƚa kúu Yivá Jesucristo, ƚaa ƚaKá'no nõõ yó! Saá chi xa'a ña táku yó ini Jesucristo, nda ñoyívi ñino Ndios xa saní'i ra m̄ji yó ndi'i saá nõõ ñava'a ña káku Níma ra. ⁴ Kiv̄i õn ƚa'án kasa va'a Ndios ñoyívi yó'o, xa naƚaxin ra m̄ji yó ña nduu yó n̄ivi nayij, na õn koõ kuachi kuiso nõõ ra xa'a ña kutaku yó ini Jesucristo. ⁵ Ndios kí'vi ní ini ra x̄ini ra m̄ji yó, ta xa'a ñayó'o, ch̄itóni ra naki'in ra m̄ji yó ña nduu yó sa'ya ra. Ta ña kuchiño ke'é ra saá, Jesucristo n̄ixi'i ra xa'a kuachi yó. Ta x̄i'in ñasij ndino'o ini ra, Ndios n̄aki'in ra m̄ji yó ña nduu yó sa'ya ra. ⁶ Va'a ná

kasa ká'no ní yó Ndios, chi xa'a ñava'a ini ra kúu ña n̄aki'in va'a ra m̄ji yó, na kúu n̄ivi na táku ini Jesucristo, ƚaa ƚa kí'vi ní ini Ndios x̄ini ra. ⁷ Ta ña kuchiño ñii kutaku yó x̄i'in ra, Jesucristo ch̄a'vi ra xa'a yó x̄i'in n̄ij ra ña n̄ixita kiv̄i n̄ixi'i ra nda'a tón cruz. Ta xa'a ñayó'o Ndios k̄isa ká'no ini ra xa'a kuachi yó, ta ndee ña õn vá'a õn vása k̄a xá'nda chiño ña nõõ yó. Ndios ké'é ra ñava'a yó'o x̄i'in yó chi ká'no ní ñava'a yóo ini ra. ⁸ Ta ñii ñii kiv̄i Ndios sání'i ra m̄ji yó ku'a ní ñandíchi, ta saá tuku táxi ra ña kundaã ini yó ñandaã. ⁹ Vará si'na n̄ixiyo se'é ña ch̄itóni Ndios kasa ndivi Jesucristo, ta vitin Ndios xa saná'a káxin ra ña m̄ji yó, chi saá ch̄ikaã ini Ndios kasa ndivi ra. ¹⁰ Saá chi ña ch̄itóni Ndios kúu ñayó'o: Tá kixaa kiv̄i ña ch̄indú'u ra, ta saá kiv̄i yó'o Ndios taxi ra ndayí nda'a Jesucristo ña ka'nda chiño ra nõõ ndi'i ña yóo ñoyívi ñino ta ka'nda chiño ra nõõ ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o.

¹¹ Nda ñanó Ndios xa naƚaxin ra m̄ji yó ña kuu yó sa'ya ra. Ta xa'a ña ñii yóo yó táku yó x̄i'in Jesucristo, ndixa naki'in yó ndi'i ñava'a ña n̄ika'an Ndios k̄indõõ ra x̄i'in yó. Saá chi ñii ki'va ndat̄an ch̄itóni Ndios kasa ndivi ra, saá ké'é ra. ¹² Ta Ndios kóni ra ña m̄ji ndj najudío, na kúu n̄ivi nanó k̄andixa Jesucristo, ná kasa ká'no ní ndi Ndios xa'a ndee va'a ña livi kómi ra. ¹³ Ta vitin ndó'ó, n̄ivi na õn vása kúu najudío xa x̄ini so'o ndó t̄'on va'a ña ndaa ña káchí ndi Ndios sákaaku ra n̄ivi na kándixa Jesucristo. Ta saá xa'a ña k̄andixa ndó Jesucristo, Ndios taxi ra Níma ra yóo ña táku ña ini ndó, ta k̄isa ndaa ña ndi kúu ndó sa'ya ndino'o Ndios vitin. Ta Níma Ndios yó'o kúu ña x̄ina'á n̄ika'an Ndios k̄indõõ ra x̄i'in naIsrael ndi t̄'ví ra ña ñoyívi yó'o. ¹⁴ Ta Níma Ndios yó'o ña táku ini yó kúu ña

kísa ndaa ndí ndixa Ndios taxi ra ndi'í ñava'a chindú'u ra naki'in yó nqo ra ñoyivi ñino, chi kúu yó sa'ya ndino'o Ndios. Saá ke'é Ndios xí'in yó xa'a ña kasa ká'no yó ra chi kómí ra ndi'í ndee ná'no va'a ña livi.

Xí'in tq'on yó'o taPablo ndúkú ra nqo Ndios xa'a ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Éfeso

¹⁵ Ta saá xa'a ña xinj so'oj ña ndí va'a ndaa ini ndó Jesucristo, ta xa'a ña xinj so'oj ndí kí'vi ní ini ndó xini ndó ndi'í nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa ña'a, ¹⁶ ta on vása sándakooj ká'anj xí'in Ndios xa'a ndó, ká'anj káchij xí'in ra saá: “Tata Yivá yó, táxa'viún xa'a ñivi na kándixa Jesucristo na kúu na táku ñoo Éfeso”, káchij xí'in Ndios. ¹⁷ Ta ndi'í saá kivi ndúkúj xa'a ndó nqo Yivá yó Ndios, ta kúu ra ta ta naki'in ñato'ó nda'a Jesucristo kivi ñixika ra ñoyivi yó'o. Ta nqo Ndios yó'o ndúkúj ña taxi ra ñandichí Níma ra koo ña sijn ndó, ta ndúkúj nqo ra ndí Níma ra saná'a ña ndó'ó ndi'í ñandaa. Ta xí'in ñayó'o, chindee ña ndó'ó ña kundaa va'a ka ini ndó xa'a Ndios. ¹⁸ Ta ká'anj ndúkúj nqo Ndios ña sanaye'e ra ñandichí sijn ndó ña kundaa ndino'o ini ndó xa'a yu kúu ñava'a ká'no ndáti ndó, chi ndó'ó kúu ñivi na kana Ndios ña nduu ndó sa'ya ra ña kutaku ndó xí'in ra ndi'í saá kivi. Ta ká'anj ndúkúj nqo Ndios ña chindee ra ndó'ó ña kundaa va'a ini ndó ndí ku'a ní ñava'a livi ná'no taxi Ndios nda'a ndi'í ñivi na kúu sa'ya ra. ¹⁹ Ta saá tuku ká'anj ndúkúj nqo Ndios ña saná'a ra nqo ndó'ó ndí ndee ña kómí ra ñiya'a ní ká'no ña xa'a ña chindee ra mji yó na kúu ñivi na kándixa ña'a. ²⁰ Xí'in mji ndee yó'o, Ndios sanataku ra Jesucristo, ta taxi ra ña yóo Jesucristo nqo táyi tón

tq'ó tón ñindichi sijn kua'a Ndios ñoyivi ñino. ²¹ Ta xí'in ña ke'é ra saá, Ndios taxi ra ndí Jesucristo kúu ta ta ká'no ní ka nqo ndi'í naná'no, ta kúu ra ta ta ká'no ní ka nqo ndi'í na xá'nda chiño, ta kúu ra ta ta ká'no ní ka nqo ndi'í ñivi án níma ña kómí ndayí ñoyivi yó'o án ñoyivi ñino. Ta Jesucristo kúu ra ta ta ká'no ní ka nqo ndi'í ña yóo án ña táku ñoyivi vitin, ta ñii ki'va saá kúu ra ta ta ká'no ní ka nqo ndi'í ña koo án ña kutaku ndi'í saá kivi ña vaxi. ²² Ta Ndios xa saqoyo ra ndi'í ndee on vá'a tixin xa'a Jesucristo, ta taxi ra ña Jesucristo kúu ra ta ta taká'no ní ka, chi ndatán yóo sijn ñivi nqo yiki koñu na, saá yóo Jesucristo xí'in ñivi na kándixa ña'a. ²³ Ta ndatán yóo yiki koñu Jesucristo saá yóo ndi'í ñivi na kándixa ña'a. Ta xí'in mji ra sákutú ndaa ra ini ndi'í ñivi na kándixa ña'a. Ta saá tuku Jesucristo xí'in mji ra sákutú ndaa ra ndi'í ña kuv'a ñoyivi yó'o xí'in ndi'í ña kuv'a ñoyivi ñino.

2

Tq'on yó'o ká'an ndí Ndios sákaku ra ñivi xa'a ñava'a ká'no ini ra

¹ Ta ndó'ó, ña yachi ka tá on ta'an kandixa ndó Jesucristo, ta ñixika ndó yichi ña on vá'a ta xindiso ní ndó kuachi, ta kivi saá xikuu ndó ndatán yóo ñivi na ñixi'j nqo Ndios. ² Saá ñixiyo ndó xina'a chi xindikon ndó yichi on vá'a ñii káchí xí'in inka ñivi ñoyivi yó'o, ta chika sa'o ndó ña ndato'on níma ndiva'a ká'no xí'in ndó saá. Ta níma ndiva'a ká'no yó'o kúu ña xá'nda chiño nqo ndi'í níma ndiva'a, ta saá tuku kúu ña níma ña kisa chiño ini ñivi na toon ní ini, na on vása xjin chika sa'o ña ká'an Ndios. ³ Ta xina'a ñii ki'va ndatán táku ñivi na toon ní ini yó'o, saá xitaku mji yó, chi xindikon yó yichi nqo

kísa ndivi yó ña ɔn vá'a ña kútoo ní yíkí koñu yó, ta kisa ndivi yó ña ɔn vá'a ña káchí ini yó. Ta ñii káchí xí'in n̄vi na toon ini, x̄a'nda chiño ña ɔn vá'a n̄o yó. Ta x̄a'á ñayó'o, Ndios x̄ikomí ra ndayí saxo'v̄i ní ra m̄i yó, ní kúu, xí'in ña s̄aa ní ini ra ñii káchí xí'in n̄vi na ɔn vá'a. ⁴ Ta saá ni, Ndios, t̄a kúu t̄a t̄a ká'no ní ini, ndixa kí'vi ní ini ra x̄ini ra m̄i yó, ⁵ ta ñii káchí xí'in Jesucristo, t̄axi ra ña kutaku ndino'o yó n̄o ra. Ñayó'o ke'é Ndios xí'in yó k̄iv̄i x̄ikuu k̄a yó n̄vi na n̄ixi'j̄ n̄o ra x̄a'á ña x̄indiso yó kūa'á ní kūachi n̄o ra. Ta ndixa ndasaá kuiti x̄a'á ñava'a ká'no ini m̄i Ndios kúu ña s̄akaku ra m̄i yó n̄o ndeē ña ɔn vá'a. ⁶ Ta x̄a'á ña ñii yóo yó t̄aku yó xí'in Jesucristo vitin, yóo ña ndatán yóo ña Ndios ñii káchí xa sanataku ra yó xí'in Jesucristo, ta t̄axi ra ña ñii káchí xí'in Jesucristo ndóo yó n̄o táyi ná'no tón to'ó ñoyívi n̄ino n̄o x̄a'nda chiño yó xí'in ra. ⁷ Saá ke'é Ndios ñava'a yó'o xí'in ndi'i m̄i yó, chí kóni ra saná'a ra n̄o n̄vi na kutaku kujȳa v̄axi, ndí kūa'á ní ñava'a ké'é ra xí'in yó chí kúu ra t̄a t̄a v̄a'a ká'no ini, ta kí'vi ní ini ra x̄ini ra m̄i yó, n̄vi na ñii yóo xí'in Jesucristo chí kándixa yó ra. ⁸ Saá chí ña s̄akaku Ndios m̄i yó n̄o ña ɔn vá'a ña sandi'i x̄a'á yó kúu ñii ñava'a ká'no saní'i Ndios m̄i yó, chí t̄a t̄a v̄a'a ní ká'no ini kúu ra. Ta ɔn s̄iv̄i x̄a'á ña chiño v̄a'a k̄isa ndivi yó n̄o Ndios kúu ña s̄akaku ra m̄i yó. Ta x̄a'á ña k̄andixa yó Jesucristo, Ndios saní'i ra yó ñava'a ña s̄akaku ra m̄i yó. ⁹ Ndixa ɔn s̄iv̄i x̄a'á chiño v̄a'a ña k̄isa ndivi yó kúu ña Ndios s̄akaku ra m̄i yó. Ta ñayó'o sáná'a ndi nd̄a ñii yó ɔn kúchiño kasa ká'no xí'in m̄i yó n̄o Ndios. ¹⁰ Ndios k̄isa v̄a'a ra m̄i yó, ta kúu yó

n̄vi na kūv̄a'a x̄a'á ña ñii koo yó kutaku yó xí'in Jesucristo ta x̄a'á ña kasa ndivi yó kūa'á ní chiño v̄a'a ña nd̄a xa si'na ch̄itóni Ndios kasa ndivi yó.

To'on yó'o ká'an ndi ndi'i n̄vi na kándixa Jesucristo ñii yóo na ndatán ñii n̄vi

¹¹ Ndó'ó, n̄vi na ɔn s̄iv̄i najudío kúu, v̄a'a naká'an ndó ndí x̄ina'á ndó'ó ɔn s̄iv̄i n̄vi na v̄a'a x̄inata'an xí'in Ndios x̄ikuu ndó. Ta m̄i ndi n̄vi najudío ch̄inóo ndi k̄iv̄i ndó, naní ndó “n̄vi na ɔn v̄asa kisa ndivi costumbre circuncisión.” Ta m̄i ndi najudío s̄akunaní xí'in m̄i ndi “n̄vi na kisa ndivi costumbre circuncisión”,* ta x̄ani s̄inj̄i ndi ndí x̄a'á ña kisa ndivi ndi costumbre yó'o xí'in yíkí koñu ndi, kúu ndi n̄vi na v̄a'a náta'an xí'in Ndios, ta ɔn s̄iv̄i saá, chí ɔn v̄asa ní-nasama níma ndi ña xí'in ña ndino'o ini ndi kundik̄on ndi Ndios. ¹² Ta ndó'ó na ɔn s̄iv̄i najudío kúu, v̄a'a naká'an ndó ndasaá n̄ixiyo ndó x̄ina'á tá ɔn t̄a'an kándixa ndó Jesucristo. Xíká ní x̄itaku ndó n̄o ra, ta x̄a'á ña ɔn s̄iv̄i nañoo ra naIsrael kúu ndó, ɔn v̄asa ní-xiyo ndayí nda'á ndó ña naki'in ndó ñava'a k̄indoo Ndios taxi ra nda'á naIsrael. Ndá'ví ní x̄itaku ndó si'na, chí ɔn v̄asa ní-kundaa ini ndó yu kúu Ndios ndino'o, ta nd̄a lo'o ɔn v̄asa ní-xindati ndó naki'in ndó ñava'a nda'á ra. Saá ndá'ví x̄itaku ndó x̄ina'á. ¹³ Ta vitin x̄a'á ña kándixa ndó Jesucristo, v̄a'a náta'an ndó xí'in Ndios. Vará x̄ina'á x̄ikuu ndó n̄vi na x̄itaku xíká ní n̄o Ndios, ta ñii Jesucristo, ña n̄ixit̄a nda'á tón cruz k̄iv̄i n̄ixi'j̄ ra, t̄axi ña k̄ixaa ndó kuyatin ndó n̄o Ndios vitin. ¹⁴ Ta m̄i Jesucristo kúu t̄a t̄a v̄a'a sanakutá'an m̄i ndi, n̄vi najudío xí'in ndó'ó, n̄vi na ɔn s̄iv̄i najudío kúu, chí ke'é ra chiño ña t̄axi ndí v̄a'a

* 2:11 Costumbre najudío ña naní “circuncisión” kúu ña x̄a'nda na lo'o ñii s̄inj̄i ñat̄e t̄alo'o.

náta'an ovi noo nivi yó'o vitin. Ta xina'á mji yó na kúu ovi noo nivi yó'o nisaá ini yó xini tá'an yó, ta ndatán nixiyo ñii nama kútu ña xinakaá ma'ño, ta nata'vi ña ndi'i najudío noo ndó'ó na on sivi najudío kúu, saá nixiyo ña. Ta ndatán yóo taá ta sandi'i xa'a nama kútu yó'o, saá yóo Jesucristo. Saá chi xa'a ña ke'é Jesucristo, on koó ka ña nákaa náta'vi tá'an mji yó nivi na kándixa Jesucristo, án najudío kúu yó, án nivi na on sivi najudío kúu yó. ¹⁵ Xí'in ña nixi'i ra nda'a tón cruz, Jesucristo kındaa ra ndeé ndayí ña ntaa ta Moisés, ta ndayí yó'o on sivi ka ña xá'nda chiño noo nivi na kándixa Jesucristo kúu ña. Ta saá ndayí yó'o on vása náta'vi tá'an ka ña mji ndi najudío noo ndó'ó na on vása kúu najudío. Saá chi xa'a ña kándixa yó Jesucristo, tayó'o sanduu ra ovi noo nivi na xikuu mji yó ña nduu yó ñii noo nivi xaá vitin. Ta saá ñii va'a nákutá'an ndi'i mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, án najudío kúu yó, án on sivi najudío kúu yó, chi ñii yóo yó xí'in ra vitin. ¹⁶ Saá chi xí'in ña nixi'i Jesucristo nda'a tón cruz, sandi'i ra xa'a ña saá nixiyo ini mji ndi najudío xini ndi nivi na on sivi najudío kúu. Ta ñii ki'va saá sandi'i ra xa'a ña saá nixiyo ini ndó'ó nivi na on vása kúu najudío xini ndó ndi'i najudío. Saá chi ndi'i mji yó na kándixa Jesucristo ñii nduu yó xí'in ra, ta nákutá'an va'a yó xí'in Ndios vitin.

¹⁷ Ta kivi kixi Jesucristo ñoyívi yó'o, ta nika'an ndoso ra to'on va'a noo ndi'i nivi, nika'an ra xí'in na ndasaá kuchiño kutá'an va'a na xí'in Ndios. Ta ndato'on ra to'on va'a yó'o xí'in ndó'ó, nivi na xitaku xiká noo Ndios, ta ñii ki'va saá ndato'on ra xí'in mji ndi najudío na xitaku yatin noo Ndios. ¹⁸ Ta vitin ndi'i mji yó na

kándixa Jesucristo, án nivi na on sivi najudío kúu, án nivi najudío kúu, ta ñii laá Níma Ndios kúu ña yóo táku ini ñii ñii yó, ta xa'a ñayó'o, kómí yó ndayí ña kixaa yatin yó noo Ndios. ¹⁹ Ta saá ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, vará on sivi najudío kúu ndó, ta vitin on vása ka táku xiká ndó noo Ndios, ta ni on vása ka kúu ndó nivi na ñoo xiyo noo ra. Ta nda víka, vitin kúu ndó nivi naño Ndios, ta kúu ndó nave'e mji ra. ²⁰ Ndatán yóo ñii laá ve'e ña kisa va'a Ndios saá yóo ndi'i yó, nivi na kándixa Jesucristo. Ta ndatán yóo xa'a ve'e yó'o saá yóo to'on Ndios ña saná'a naapóstol xí'in naprofe. Ta ndatán yóo mji yuu ña ká'no ní ña nákaa xa'a titon ve'e, ndiso ña ve'e yó'o, saá yóo Jesucristo. ²¹ Saá chi xa'a ña va'a kundichi ve'e, ndi'i inka yuu ña kuva'a ve'e yó'o xini ñó'ó ña yuu ká'no ña nákaa titon xa'a ve'e. Saá ndi'i mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, xini ñó'ó ní yó ra, chi tayó'o sanakutá'an ra mji yó ña ñii nduu yó xí'in ra, ta xí'in ndeé ra vaxi kua'no yó ta tondaa yó nduu yó nivi na koo ndatán kóni ra. Ta saá ndatán yóo ve'e ño'o yii noo yóo Ndios, saá yóo mji yó nivi na kándixa Jesucristo. ²² Saá ndó'ó, xa'a ña kándixa ndó Jesucristo, ndatán yóo ve'e ño'o noo yóo Ndios, saá yóo ndó vitin, chi Níma Ndios táku ña ini ndó.

3

To'on yó'o ká'an ndi taPablo kisa chiño ra noo nivi na on vása kúu najudío

¹ Ta yi'i, taPablo, vitin nákaa i ini ve'e ka xa'a ña nika'an ndoso i to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta ña xó'vi yó'o vitin kúu xa'a ña naki'in ndó ñava'a ña chindeé ndó'ó, nivi na on sivi najudío kúu.

² Ndixa xa xini so'o ndó ndí Ndios xa sakuiso chiño ra yi'i ndato'on i

xí'in ndó'ó, ñivi na ɔn sɪví najudío kúu, yu kúu ñava'a chítóni Ndios ke'é ra xí'in ndó. Chi Ndios, xa'a ñava'a ní ini ra, chítóni ra sakaku ra ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo. ³ Vará ña chítóni ra yó'o kúu ña na'á ní ñixiyo se'é nɔɔ ñivi, ta Ndios saná'a ra nɔɔj xa'a ña kundaa ini ña. Ta xa xini ndó xa'a ñayó'o chi sakan nita lo'oj tɔ'on ña ndato'onj xí'in ndó xa'a ñayó'o. ⁴ Tá ka'vi ndó tɔ'on ña xa nitaaj nɔɔ tutu yó'o, ta saá kundaa ini ndó yu kúu ña xa xini vitin xa'a ña chítóni Ndios, ña kúu ña xa kisa ndivi Jesucristo xa'a ñivi. ⁵ Vará xina'á ña chítóni Ndios ñixiyo se'é ña nɔɔ ñivi, ta vitin Nima Ndios sanativi ña ñayó'o ini naapóstol xí'in naprofeta ña kundaa ini na xa'a ña. ⁶ Ta vitin ndátɔ'onj xí'in ndó ndí ña chítóni Ndios kúu ñayó'o: Ñii káchí najudío ta xí'in ñivi na ɔn sɪví najudío kúu, kúchiño na naki'in na ñava'a ña kɪndɔ Ndios taxi ra nda'a ndi'i ñivi na kúu sa'ya ndino'o ra. Ta ndi'i ñivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo, nayó'o kúu nasá'ya Ndios, ta ndátan yóo kua'a xiña ñii laa yiki koñu ñivi saá yóo ndi'i ñivi yó'o, saá chi ñivi yó'o yóo na ndátan yóo yiki koñu Jesucristo.

⁷ Ta yi'j, xa'a ñava'a saní'i Ndios yi'j chi ta'a ta va'a ká'no ini kúu ra, ta xa'a ña kómí ra ndi'i ndee, Ndios sakuiso chiño ra yi'j ña ka'an ndosoj tɔ'on va'a xa'a Jesucristo. ⁸ Vará yi'j kúuj ñii ta'a ta ndaya'ví lo'o ní ka nɔɔ ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo, ta saá ni, Ndios ke'é ra ñava'a ní xí'inj, chi taxi ra nda'aj ñatɔ'ó ká'no, ña kúu ña sakuiso chiño ra yi'j ña ka'an ndosoj tɔ'on va'a xa'a Jesucristo nɔɔ ñivi na ɔn sɪví najudío kúu. Ta ndátɔ'onj xí'in na ndí ñivi na kándixa Jesucristo naki'in na kua'a ní ñava'a nda'a ra, tãnda ni ɔn kúchiño na ka'vi na ndasaá kua'a ní kúu ña. ⁹ Vará

Ndios chise'é ra nɔɔ ñivi ña kúu ña chítóni ra nda ñanɔó, ta vitin sakuiso chiño ra yi'j ña ndato'onj xí'in ñivi ña kundaa ini na yu kúu ña chítóni Ndios, ta'a ta kisa va'a ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ña yóo ñoyívi ñino. ¹⁰ Saá ke'é Ndios chi kóni ra ndí vitin, xí'in ñava'a ke'é ñivi na kándixa Jesucristo, ndi'i naangel ná'no ta xí'in ndi'i inka nima ña kómí ndayí ñoyívi ñino, kundaa ini ndi'i na ndí ndixa Ndios kúu ta'a ta kómí ndi'i nɔɔ ñandichí ndino'o. ¹¹ Ñayó'o kúu ña chítóni Ndios nda kivi nɔó, ta xí'in ña ke'é Jesucristo, Ta'a taKá'no nɔɔ yó, Ndios kisa ndivi ra ña chítóni ra ñii ki'va ndátan yóo ña kóni ra. ¹² Ta xa'a ña kándixa yó Jesucristo ta ñii yóo yó táku yó xí'in ra, kómí yó ndayí ña va'a nata'an yó xí'in Ndios vitin, ta ɔn vasa yi'ví yó xa'a yatin yó nɔɔ Ndios ña ka'an yó xí'in ra. ¹³ Ta xa'a ñayó'o, ndúkúj nɔɔ ndó ña ɔn kuchuchú ini ndó xa'a ña xó'vij vitin. Nda víka, va'a ná kani sinj ndó ndí ña xó'vij vitin kúu ña táxi ñatɔ'ó nda'a ndó.

Tɔ'on yó'o ká'an ndí ɔn kúchiño kundaa ini yó ndasaá ká'no ní yóo ña kí'vi ini Jesucristo xini ra mji yó

¹⁴ Ta xa'a ndi'i ñava'a ke'é ra xí'in yó, ñii ñii kivi kúxítij nɔɔ Yivá yó Ndios, ta kúu Yivá Jesucristo Ta'a taKá'no nɔɔ yó, ¹⁵ ta kúu ra ta'a ta sákananí yó “Yivá yó”, chi kisa va'a ra ndi'i mji yó, ñivi na táku ñoyívi yó'o, ta kisa va'a ra ndi'i na táku ñoyívi ñino. ¹⁶ Ta xa'a ña kómí ra ndi'i saá nɔɔ ñava'a ndino'o, ndúkúj nɔɔ ra ña Nima ra ná chikaá ña ndee ini ndó xa'a ña kútu kuita ndó yichí Jesucristo. ¹⁷ Ta saá xa'a ña ndaa ini ndó Jesucristo, ndixa kutaku ra ini ndó ndi'i saá kivi. Ta ndúkúj nɔɔ Ndios ña chindee ra ndó'ó ña nduu ndó ñivi na ndixa kí'vi ini xini na Ndios ta ñii ki'va saá

kuki'vi ní ini ndó koni tá'an ndó, chi ñayó'o kúu ña ndáya'ví ní ka ño ño ndi'i chiño va'a kisa ndivi yó. ¹⁸ Ta saá ndó'ó ta xí'in ndi'i ñivi na ndikõn Ndios tondaa ndó ño ña kundaã ini ndó ndasaá ví kónó ní nákaã ña ndixa kí'vi ini Ndios xíni ra ndó'ó; ta ndasaá ví síkón ní xáã ña kí'vi ini Ndios xíni ra ndó'ó, ta ndasaá ví ká'no ní ndikã xáã ña va'a kí'vi ini ra xíni ra ndó'ó, ta ndasaá ví yá'a ní káñi xíká xáã ña kí'vi ini Ndios xíni ra ndó'ó. ¹⁹ Ta ndã ñii xiña õn vása ndi'i ña kí'vi ní ini Jesucristo xíni ra ndó'ó. Ta vará õn vása kúchiño kundaã ini ndó ndasaá kí'vi ní ini Jesucristo xíni ra ndó'ó, ta saá ni, xáku ndá'ví ño Ndios ña chindeé ra ndó'ó ña kundaã ini ndó ñayó'o. Ta saá kuchiño naki'in ndó ndi'i ñava'a ña káku ini Ndios, ta ñayó'o sakutú ña ini ndó ña tondaa ndó kuu ndó ñivi na ñixiño ndino'o.

²⁰ Ta vitin ná kasa ká'no yó Ndios chi ndeë ra ña táku ini yó, xa yóo ti'va ña kasa ndivi ña ná'no ní ka chiño va'a ño ña xáni sijní yó, chi Ndios kúchiño ra ke'é ra xí'in yó kuã'ã ní ka ñava'a ño ña ndúkú yó ño ra. ²¹ Ta va'a ndi'i mji yó, ñivi na ñii yóo táku xí'in Jesucristo, ¡ná ke'é yó ña chinóo síkón ñatõ'ó Ndios! Saá ná koo ña kivi vitin ta ndi'i saá kivi ña vaxi.

4

To'on yó'o ká'ãn ña ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo xini ñó'ó ñii kutaku na xí'in ra

¹ Ta yijí, ña ña nákaã ini ve'e kaã xã'ã ña kisa chiño ño Jesucristo, xáku ndá'ví ño ndó'ó ná chikaa ndó ndeë ña vivii kutaku ndó ndatán kóni ra, chi Ndios kana ra ndó'ó xã'ã ña kutaku ndó saá. ² Ta ndi'i saá kivi xini ñó'ó kasa ñino xí'in mji ndó ta taxi ndó ñatõ'ó ndã'ã ndi'i ñivi. Ta õn vá'a kuu ndó ñivi na kama sásaa ini mji, ta xini ñó'ó koo ká'no ní ini

ndó koni tá'an ndó, ta xã'ã ña kí'vi ini ndó xíni tá'an ndó, xini ñó'ó kundeé ini ndó xí'in tá'an ndó. ³ Ta Nima Ndios ña táku ini yó kúu ña táxi ña ñii yóo yó xí'in tá'an yó, ta kisa chiño ña xí'in yó ña va'a kutá'an yó xí'in tá'an yó. Ta xã'ã ñayó'o, ñii ñii ndó'ó, xini ñó'ó chikaa ndó ndeë xí'in mji ndó ña õn ndi'i xã'ã ña va'a kutá'an ndó xí'in tá'an ndó. ⁴ Saá chi ndi'i mji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo ñii laã yiki koñu Jesucristo saá yóo yó. Ta ñii laã Nima Ndios kúu ña táku ini ndi'i yó, ta ñii kúu ñava'a ká'no ndáti yó, chi mji yó kúu ñivi na kana Ndios ña nduu yó sa'ya ra. ⁵ Ta ñii laã kúu Taã taKá'no ño yó, ta kúu Jesucristo, ta ñii laã kúu ñandaã kándixa yó, ta ñii laã kúu xã'ã ña chichi yó, ⁶ ta ñii laã kúu Ndios, ña ta kúu Yivá ndi'i yó, ta kúu ra ña ta xá'nda chiño ño ndi'i yó, ta táxi ra ndeë ra ndã'ã yó ña kisa ndivi yó chiño ra, ta táku ra ini ndi'i yó.

⁷ Ta xã'ã ña kúu Jesucristo ña ta va'a ní ká'no ini, saní'i ra ndeë va'a ndã'ã ñii ñii mji yó xã'ã ña kúchiño yó kasa ndivi yó chiño ra. ⁸ Xí'in ña ke'é Jesucristo saá xí'in yó, kundi'vi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ña káchí saá:

Taã taKá'no ndaa ra kuã'an ra ño síkón ní ñoyívi ñino, ta xã'ã ña kundeé ra ño na saa ini xini ña'á, ta nayó'o nduu na napreso ra.

Ta saá taã taKá'no yó'o saní'i ra kuã'ã ní ñava'a ndã'ã ñivi na ndikõn ña'á, saá káchí to'on Ndios.

⁹ Ta to'on Ndios yó'o kóni kachí ña ndí Taã taKá'no yó'o kúu Jesucristo, ña ña ndaa ñoyívi síkón ñino. Ta xí'in ñayó'o kundaã ini yó ndí si'na ndã ñoyívi ñino keë ra ta ño ra, kixaa ra ndã ño ñino ní ñoyívi yó'o. ¹⁰ Ta mji ña ño kixaa ndã ñoyívi yó'o kúu ña ña tuku ndaa ndã mji ño

sikón ní kà nọ ndi'i ñoyívi n̄no. Saá ke'é ra x̄a'a ña sakutú ndi'i xí'in m̄ji ra ndíkà ní xiiña ñoyívi yó'o, ta sakutú ndi'i xí'in m̄ji ra ndíkà ní xiiña ñoyívi n̄no. ¹¹ M̄ji tayó'o kúu Jesucristo, t̄a t̄a saní'i ndeē v̄a'a ñii ñii n̄vi na k̄andixa ña'á. Ta t̄axi ra ndeē nda'a sava na ña kuu na naapóstol, n̄vi na kūa'an kisa ndivi chiño Ndios; ta t̄axi ra ndeē nda'a sava na ña kuu na naprofeta, n̄vi na ká'an t̄o'on ña táxi Ním̄a Ndios nda'a na; ta Jesucristo t̄axi ra ndeē nda'a sava na ña sakūt̄a ní'nó na t̄o'on v̄a'a x̄a'a m̄ji ra nọ n̄vi na ọn t̄a'an koni s̄o'o t̄o'on yó'o, ta t̄axi ra ndeē nda'a sava na ña kuu na napastor, ña kuiso chiño na xí'in n̄vi na k̄andixa m̄ji ra. Ta t̄axi ra ndeē nda'a sava n̄vi ña kuu na namaestro, ña v̄a'a saná'a na n̄vi ña vivíi kundik̄on na yich̄i m̄ji ra, t̄a t̄a kúu Jesucristo. ¹² Ta Jesucristo saní'i ra ndeē v̄a'a yó'o ñii ñii m̄ji yó n̄vi na k̄andixa ña'á, x̄a'a ña kukomí yó ndeē ña kasa ndivi yó chiño ra, ta x̄a'a ña chindeé tá'an yó ña vivíi kua'no ndi'i yó yich̄i ra. ¹³ Ta saá t̄ond̄a ndi'i yó ña ñii nduu yó x̄a'a ña ñii káchí k̄andixa yó Jesucristo, ta t̄ond̄a yó nduu yó n̄vi na ndixa x̄in̄i v̄a'a ra, ta ñii k̄iv̄i t̄ond̄a yó nduu yó n̄vi na n̄ix̄in̄o ndino'o, ndatán yóo m̄ji Jesucristo. ¹⁴ Ta saá ọn ke'é k̄a yó ndatán ke'é naválí, chi naválí nónó násama na ña x̄ani s̄in̄i na, ta kama ní táxi xí'in m̄ji na ña ink̄a n̄vi sandá'ví ña'á na, chi n̄vi yó'o kúu na ndíchí ní s̄in̄i m̄ji, ta ti'va ní na chu'u na naválí ña kundik̄on na yich̄i ña ọn v̄asa nd̄a. ¹⁵ Ta m̄ji yó, ọn v̄asa yóo k̄a yó ndatán yóo naválí, ta x̄in̄i ñó'ó kuki'vi ini yó koni tá'an yó ta ndat̄o'on yó ñand̄a xí'in tá'an yó, chi saá v̄a'a k̄a v̄axi kua'no yó yich̄i Jesucristo, nd̄a t̄ond̄a yó nduu yó ndatán yóo ra. Saá chi ndatán yóo s̄in̄i n̄vi xí'in yikí koñu na, saá yóo Jesucristo

xí'in ndi'i n̄vi na k̄andixa ña'á. ¹⁶ Ta saá Jesucristo táxi ra ña vivíi nakutá'an ñii ñii xiiña yikí koñu ra, x̄a'a ña ñii káchí ndi'i xiiña kisa chiño ña ndatán yóo nọ x̄in̄i ñó'ó ñii ñii m̄ji ña. Ta saá ndi'i m̄ji yó na k̄andixa Jesucristo, na kúu yikí koñu ra, ndixa kua'no k̄a yó yich̄i ra xí'in ña ndixa kí'vi ini yó x̄in̄i tá'an yó.

T̄o'on yó'o ká'an ndí n̄vi na k̄andixa Jesucristo
x̄in̄i ñó'ó kutak̄u v̄a'a na chi xa nduu na n̄vi na x̄a'á ini

¹⁷ Xí'in ndayí Jesucristo ndat̄o'on̄i xí'in ndó ña ọn kutak̄u k̄a ndó ndatán t̄ak̄u n̄vi na ọn v̄asa ndík̄on Ndios, chi n̄vi yó'o t̄ak̄u na x̄ani s̄in̄i na x̄a'a ña kúu ndasaá kuiti ña man̄i, ña ọn v̄asa ndáya'ví. ¹⁸ N̄vi yó'o ọn kúchiño kundāa ini na ñand̄a, chi t̄ak̄u x̄iká ní na nọ Ndios, chi n̄vi na naa ini kúu na, ta na tá'yá ní ini kúu na, ta só'ó ní na. ¹⁹ N̄vi yó'o ọn v̄asa kúka'an nọ m̄ji na, chi n̄vi na k̄isa só'ó v̄a'a xí'in m̄ji kúu na, ta nd̄a lo'o ọn x̄in̄i na nasita xí'in m̄ji na nọ ña ọn v̄a'a. Ta nd̄a vík̄a táxi xí'in m̄ji na ña ké'ie na ndi'i saá nọ ña ọn v̄a'a án ñakini ña kútoo yikí koñu na. ²⁰ Ta yich̄i ña ọn v̄a'a ña ndik̄on n̄vi yó'o, ọn s̄iv̄i yich̄i v̄a'a Jesucristo kúu ña, ta yich̄i v̄a'a Jesucristo kúu ña xa s̄akuá'á ndó kundik̄on ndó. ²¹ Saá chi ndixa xa x̄in̄i s̄o'o ndó t̄o'on v̄a'a x̄a'a Jesucristo, ta xa s̄akuá'á ndó kutak̄u ndó ndatán kóni ra. Ta x̄a'a ñayó'o, vitin t̄ak̄u ndó kisa ndivi ndó ñand̄a ña saná'a Jesucristo. ²² Ta saá ndó'ó, x̄in̄i ñó'ó sandakoo v̄a'a ndó ndi'i yich̄i yatá ña ọn v̄a'a nọ n̄ix̄ika ndó x̄itak̄u ndó x̄ina'á, chi yich̄i yatá yó'o kúu yich̄i nọ x̄ixa'nda chiño ña ọn v̄a'a nọ ndó x̄a'a ña kisa ndivi ndó ña ọn v̄a'a ña kútoo ní yikí koñu ndó. Ta ña kútoo ní yikí koñu ndó yó'o sandá'ví ña ndó'ó chi ọn v̄asa ní-taxi ña

ñava'a nda'a ndó. ²³ Ta vitin xini ñó'ó taxi xí'in mji ndó nda'a Níma Ndios ña ndasa xaá ña níma ndó ta ndasa xaá ña sijní ndó. ²⁴ Ta xa'a ña nduu ndó nivi na xaá ini, xini ñó'ó taxi ndó ná kasa chiño Níma Ndios ini ndó, xa'a ña nduu ndó nivi na va'a ndino'o ini, nivi nayji, nivi nandaa, chi Ndios kisa va'a ra ndó'ó xa'a ña tondaa ndó nduu ndó ndátan yoo mji ra.

²⁵ Ta saá on ka'an ka ndó to'on vatá, ta ndasaá kuiti nina to'on ndaa ka'an ndó xí'in tá'an ndó. Saá chi ndátan yoo ku'a'a ní xiiña ña kuu yiki koñu ñii nivi, saá yoo yó, chi ndi'i mji yó, nivi na kándixa Jesucristo kuu yó yiki koñu ra.

²⁶ Ta ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, tá kixá'a saá ini ndó, ta kama nasita xí'in mji ndó kotó nakava ndó ke'é ndó ña on vá'a. Ta saá on taxi ndó ña ndiní kivi kunakaá ña saá ini ndó. ²⁷ Ta va'a ka kama nandikó ini ndó, kotó taxi ndó ña kundedé ñaníma ndiva'a ká'no noo ndó.

²⁸ Vará sava ndó'ó xikuu ndó nivi nakuí'ná, ta vitin on vá'a kasa kuí'ná ka ndó, ta xini ñó'ó kasa ndivi ndó chiño va'a, ta va'a ná koni ñó'ó ndó nda'a ndó xa'a ña kasa chiño ndó. Ta saá kukomí ndó si'ún ña kuchiño chindeé ndó nivi na yoo ña xini ñó'ó ní noo.

²⁹ Ta xini ñó'ó nasita xí'in mji ndó noo ña on ka'an ndó to'on ña on vá'a ña satakué'e níma nivi. Ta nda víka, ka'an ndó to'on va'a ña chindeé nivi na kándixa Jesucristo ña vivíi ka kua'no na yichi ra. Ta ka'an ndó to'on ña chikaá ndee va'a ini nivi na xini so'o ña. ³⁰ Ta on ke'é ndó ña on vá'a ña taxi sakuchuchú ini Níma Ndios, chi ndátan yoo sello ñii tachiño ká'no ña kisa ndaa xa'a tutu, saá yoo Níma Ndios ña táku ini yó. Saá chi ña táku Níma Ndios ini yó kisa ndaa ña ndí kuu yó sa'ya ndino'o Ndios, ta ndixa naki'in va'a ra

mji yó kivi ndikó tuku Jesucristo ñoyívi yó'o.

³¹ Ta ndó'ó xini ñó'ó sandakoo ndó ña táxi nákaa ñayova ini ndó, ta on kuu ndó nivi na kama ní saá ini, ta ni on kuu ndó nivi na kué'e ní. Ta sandakoo ndó ña kini ndá'yi ndó noo inka nivi, ta sandakoo ndó ká'an ndó to'on ndiva'a xí'in nivi, ta sandakoo ndó ká'an ndó to'on ña satakué'e ini nivi, ta sandakoo ndó ña táxi nákaa ña on vá'a ini ndó xini ndó inka nivi. ³² Ta xini ñó'ó vivíi kuu ndó nivi na va'a nata'an xí'in tá'an ndó, ta kundá'vi ini ndó koni tá'an ndó, ta kasa ká'no ini ndó xa'a tá'an ndó, ñii kiva ndátan Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo.

5

To'on yó'o ká'an ndí xini ñó'ó kutaku yó ndátan táku sa'ya ndino'o Ndios

¹ Xini ñó'ó chikaá ndó ndee ña ke'é ndó ñava'a ndátan ke'é Ndios. Saá chi sa'ya Ndios kuu ndó ta kivi ní ini ra xini ra ndó'ó. ² Ta ndixa kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó. Saá chi Jesucristo kivi ini ra xini ra mji yó, ta nitondaa ra nisoko xí'in mji ra ta nixi'i ra xa'a yó. Ta ña Jesucristo nisoko xí'in mji ra, yoo ña ndátan nixiyo ña nisoko nivi kití noo nama yji, ta Ndios kusij ini ra ña xá'an támi ní ñi'ma ña kee noo xá'mi na kití yó'o.

³ Ndó'ó kuu nivi na ndikon Ndios, taá ta kuu tayji. Ta xa'a ñayó'o ndó'ó xini ñó'ó kuu ndó nivi na táku ndii noo ra. Ndó'ó na kuu nataa, nda lo'o on kivi ndó kuachi xí'in náña'a ná on sivi násí'í ndó kuu. Ta ndó'ó na kuu náña'a, nda lo'o on kivi ndó kuachi xí'in nataa na on sivi yji ndó kuu. Ni nda lo'o on ke'é ndó ñakini xí'in taá án xí'in ña'a. Ta on vá'a kuu ndó nivi na chikaá ndee xa'a ña kukomí na ku'a'a ní ka ña kúsi ní ini na xini na. ⁴ On

vá'a ndato'on ndó to'on kini, ni on vá'a ka'an ndó to'on ña on kqó ya'vi kómí, ni on ka'an ndó to'on ña sákuka'an nqo ñivi. Saá chi ndi'i nqo to'on on vá'a yó'o on vása va'a kee ña yu'u ñivi na ndíkqon Ndios. Ta nda víka, xini ñó'ó ka'an ndó to'on va'a, ña táxi ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios. ⁵ Va'a ná kundaq va'a ini ndó ndi ñivi na on xiin sandakoo ndíkqon na yichí on vá'a, ñivi yó'o on sivi sa'ya ndino'o Ndios kúu na, ta on vása kómí na ndayí kutaku na ñoyivi nqo xá'nda chiño Jesucristo xí'in Ndios. Sava ñivi yó'o kúu natqa na xíka kí'vi kuachi xí'in náña'a ná on sivi nási'í na kúu, án náña'a ná xíka kí'vi kuachi xí'in natqa na on sivi yi ná kúu, án ñivi na xíka ké'é ndi'i saá nqo ñakini xí'in tá'an na. Ta sava ñivi yó'o nina kuiti chikaq na ndee ña kukomí na ku'a ní ka ñakuiká. Ñii kúu ñivi yó'o xí'in ñivi na kisa ká'no ndios vatá ña kúu ídolo, chi ñakuiká ñoyivi yó'o yóo ña ndatán yóo ndios mji na. ⁶ Ta saá on taxi ndó nda ñii ñivi sandá'vi na ndó'ó xí'in ña ká'an na to'on vatá xí'in ndó, chi ndixa Ndios saxo'vi ní ra ñivi na kúu na toon ini, na kúu na on xiin chikaq so'o to'on ra. ⁷ Ta xa'a ñayó'o on kundikqon ndó yichí ñivi na toon ini yó'o, ta nda lo'o on ke'é ndó ña on vá'a ndatán yóo ña ké'é na.

⁸ Kivi ña on ta'an kandixa ndó Jesucristo, ta xitaku ndó yichí on vá'a nqo naa ní. Ta vitin xa'a ña ñii yóo ndó táku ndó xí'in Jesucristo, táku ndó yichí va'a nqo yé'e ño'o. Ta xa'a ñayó'o xini ñó'ó chikaq ndó ndee ña kutaku ndó ndatán táku ñivi na ndino'o ndíkqon yichí va'a yó'o, ⁹ chi Níma Ndios ña táku ini ndó kisa chiño ña ini ndó xa'a ña ke'é ndó ndi'i saá nqo ñava'a, ñandaq, ta ñandixa. ¹⁰ Ndi'i saá kivi va'a ná saku'á ndó ña kundaq ini ndó yu kúu ñava'a ke'é ndó ña sakusij

ndó ini Ndios. ¹¹ Ta nda lo'o on taxi xí'in mji ndó ke'é ndó ña on vá'a, ndatán yóo ña ké'é ñivi na ndíkqon yichí nqo naa ní, chi ña on vá'a ké'é na on vása ndaya'vi ña. Ta va'a ka ná ndato'on ndó xí'in ñivi yó'o ña kundaq ini na ndi ña ké'é na kúu ña on vá'a. ¹² Ndixa ña ka'an ní nqo kúu ña ndato'on yó xa'a ña kini ní ké'é se'é ñivi na ndíkqon yichí on vá'a nqo naa ní. ¹³ Ta saá ni, tá yé'e ño'o nqo naa ní, ta sánativi ña ndi'i ña ké'é ñivi na xíka nqo naa yó'o. Ta ndatán yóo ño'o yé'e yó'o, saá yóo Jesucristo, chi sánativi ra ndi'i ña yóo ini yó, án ñava'a án ña on vá'a kúu ña. ¹⁴ Ta xa'a ñayó'o, yóo ñii to'on ndíchí ña xa xini yó ña káchí saá:

Nakaxín ini ndó'ó, ñivi na kisin;
nakuita ndó'ó, ñivi na yóo ndatán
yóo ñivi na ñixi'i.

Koo ti'va ndó, ta ño'o ña yé'e ña
káku ini Jesucristo naye'e
ña ini ndó,
saá káchí to'on ndíchí ña xa xini
yó.

¹⁵ Ta saá koto va'a xí'in mji ndó ndasaá xini ñó'ó va'a kutaku ndó. On kutaku ndó ndatán táku ñivi na kí'vi sijn, ta va'a kutaku ndó ndatán táku ñivi na ndíchí sijn.

¹⁶ Saá chi vitin kivi táku yó ñoyivi, yóo ku'a ní ñivi na ké'é ndi'i saá nqo ña on vá'a. Ta saá xini ñó'ó ndukú ndó yichí ndasaá ke'é ndó ndi'i saá nqo ñava'a. ¹⁷ On kuu ndó ñivi na kí'vi sijn, ta va'a kuu ndó ñivi na xáni sijn xa'a yu kúu ñava'a kóni Ndios. ¹⁸ On kuu ndó ñivi na xí'i ní nduta vino án inká nduta tá sáxiini ñivi, chi nduta yó'o sándi'i rá ndee ndó ña on kuchiño ka'nda chiño ndó nqo mji ndó. Ta va'a ka kuu ndó ñivi na chútú ini xí'in Níma Ndios ña ka'nda chiño ña nqo ndó. ¹⁹ Ta kivi nákutá'an ndó xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios, ta va'a kata ndó yaa yji ña vaxi nqo ñii xiiña to'on Ndios, ña naní Salmos. Ta saá tuku va'a kata ndó

yaa yijí ña ká'an ñava'a livi xa'a Ndios, ta kata ndó inka yaa yijí ña kisa ká'no ndó Ndios. Saá xí'in ndino'o ní ini ndó kata ndó kasa ká'no ndó Ndios. ²⁰ Ta ndi'i saá kivi xí'in ndayí kivi Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, ka'an ndó, kachí ndó: "Táxa'vi ún, Yivá yó Ndios xa'a ndi'i ñava'a ké'é ún xí'in ndi'", kachí ndó xí'in ra.

To'on yó'o ká'an ndi' nivi na tondá'a xini ñó'ó kasa to'ó tá'an na

²¹ Ndi'i yó, nivi na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kasa nino xí'in mji yó ña kasa chiño yó noo tá'an yó. Ña ke'é yó saá saná'a ña ndi' ndino'o kisa to'ó yó Jesucristo.

²² Ta saá ndi'i náña'a ná yóo yijí xini ñó'ó kasa nino xí'in mji ná ña kasa chiño ná noo yijí ná, ndatán yóo ña kisa chiño ná noo Jesucristo, Taa taKá'no noo yó.

²³ Ta ñii kiva ndatán Jesucristo yóo ra kúu ra sini nivi na kándixa ña'a, saá taa ta yóo ñási'í, yóo ra kúu ra sini ñási'í ra. Ta Jesucristo kúu Taa ta Sáka'u ndi'i nivi na kándixa ña'a, ta nayó'o ndatán yóo yiki koñu Jesucristo, saá yóo na. ²⁴ Ta xa'a ñayó'o, ñii kiva ndatán nivi na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kasa nino xí'in mji na xa'a ña kasa ndivi na ndi'i ña xá'nda chiño ra, saá ñii ñii ña'a ñá yóo yijí xini ñó'ó kasa nino xí'in mji ñá xa'a ña kasa ndivi ñá ndi'i ña xá'nda chiño yijí ñá noo ñá.

²⁵ Ta ñii ñii taa ta yóo ñási'í xini ñó'ó ndixa kuki'vi ini ra koni ra ñási'í ra, ñii kiva ndatán kivi ini Jesucristo xini ra nivi na kándixa ña'a, tанда taxi xí'in mji ra ña ñixi'í ra xa'a nayó'o. ²⁶ Jesucristo kisa ndivi ra ñayó'o xa'a ña ndasa yijí ra nivi yó'o na kúu na kándixa ña'a. Ta xí'in to'on va'a ña ká'an xa'a ra ña chika'a so'o na, ta xí'in takuii tá chichi na xa'a ña kándixa na ra, Jesucristo ndasa yijí ra na. ²⁷ Ta ke'é ra ñayó'o xa'a ña kuchiño va'a naki'in ra nivi yó'o kivi kuita na noo ra. Ta

ndatán yóo ñii ña'a ñá xa yóo ti'va ñíndichi noo yóo viko tondá'a ñá, saá livi koo kuita nivi na kándixa Jesucristo noo ra kivi va'xi. Saá chi Jesucristo sandoo ra ndi'i kuachi na, xa'a ña nduu na ndatán yóo ña'a ñá livi ndixin ñá tondá'a ñá, ta livi ka vi yita ndii xito ndi'i mji ñá, ta nda lo'o on ko'o nda ñii machi, ni nda ñii ña kúu tiji kómí ñá. ²⁸ Ñii kiva ndatán kivi ini taa xini ra yiki koñu mji ra, saá xini ñó'ó kuki'vi ini ra koni ra ñási'í ra. Saá chi taa ta ndixa kivi ini ra xini ra ñási'í ra, xí'in ña ké'é ra saá, ndixa kivi ini ra xini ra mji ra, chi ndatán yóo ñii la'a nivi saá yóo taa xí'in ñási'í ra. ²⁹ Nda ñii taa on kivi kusa'a ini ra koni ra yiki koñu mji ra. Ta nda vika, vivii ndaa ra ta kisa manj ra yiki koñu ra. Ndixa Jesucristo va'a kisa manj ra nivi na kándixa ña'a, na kúu yiki koñu ra, ta ñii kiva saá xini ñó'ó ke'é ñii ñii taa xí'in ñási'í ra, chi yiki koñu mji ra kúu ñá. ³⁰ Ndi'i mji yóo nivi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo ku'a'a ní xiiña yiki koñu ra saá yóo yó. ³¹ Ta to'on Ndios ña nita na xina'a káchí ña saá: "Xa'a ña tondá'a ñii taa xí'in ñási'í ra, xini ñó'ó sandakoo ra ve'e yivá si'í ra, ta ñii nduu ra xí'in ñási'í ra. Ta ovi nivi yó'o saá nduu na ñii la'a nivi kuiti", káchí to'on Ndios. ³² Xa ndato'on xí'in ndó ndi' ndatán yóo taa xí'in ñási'í ra, saá yóo Jesucristo xí'in mji yóo nivi na kándixa ña'a. Ta to'on yó'o kúu ña yo'vi ní kundaa ini yó. ³³ Inka to'on ká'an xí'in ndó vitin kúu ñayó'o: Ñii ñii taa xini ñó'ó kuki'vi ini ra koni ra ñási'í ra, ñii kiva ndatán kivi ini ra xini ra mji ra. Ta ñii ñii ña'a ñá yóo yijí, xini ñó'ó kasa to'ó ñá yijí ñá.

6

To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó vivii ke'é nivi na kúu sa'ya ta na kúu yivá si'í xí'in tá'an na

¹ Ndó'ó naváli, kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño yivá si'í ndó ñoq ndó, chi ña kisa ndivi ndó saá kúu ña ké'é ndó ñandaa ña kúu chiño ñoq ndó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo, Taa taKá'no ñoq yó. ² Saá chi yóo ndayi Ndios ña nġtaa taMoisés kujya xina'a, ña káchí saá: “Ná kasa to'ó yó yivá si'í yó”, káchí ña. Ta ndayi Ndios yó'o kúu ñanoq ña káchí naki'in nġvi ñava'a xa'a ña kisa ndivi na ña. ³ Ñava'a yó'o ña káchí Ndios naki'in nġvi xa'a ña kisa to'ó na yivá si'í na, kúu ña koo ñava'a xi'in nayó'o, ta na'á ní kutakū na ñoyivi yó'o.

⁴ Ta ndó'ó na kúu yivá si'í, on ke'é ndó ní on ka'an ndó ña kúu ña sasaq ini sa'ya ndó. Nda víka, vivii sakua'no ndó sa'ya ndó, saná'a ndó na ñandaa, nasita ndó na ñoq ña on vá'a, ta ndato'on ndó xi'in na ndasaá xini ñó'ó kundikōn na yichġ Jesucristo.

Tō'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó vivii ke'é nġvi na kúu naesclavo ta na kúu napatrón xi'in tá'an na

⁵ Sava ndó'ó kúu nġvi naesclavo na on vása kómí ndayi sandakoo ña kisa chiño ndó ñoq nġvi na kúu napatrón ndó ñoyivi yó'o. Ta saá mġi ndó xini ñó'ó kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño napatrón ndó, ta xi'in ña yiyo ini ndó, ta xi'in ñato'ó ní, ta xi'in ña ndino'o ini ndó kasa ndivi ndó chiño ñoq napatrón ndó. Ndatán vivii kisa chiño ndó ñoq Jesucristo, ñii kġ'va saá va'a kasa chiño ndó ñoq napatrón ndó.

⁶ On vá'a kuiti chikaa ní ndó ndee kasa chiño ndó tá mġi yóo tapatrón ndó xito ra ndasaá kisa chiño ndó, ta ndi'i saá yichġ vivii kasa chiño ndó, tá yóo, án tá on koq napatrón ndó xito na ndó'ó kisa chiño ndó. Saá chi on sġvi ndasaá kuiti xa'a ña sakusij ndó ini nġvi kúu ña kisa ndivi ndó chiño, ta xa'a ña ndixa sakusij

ndó ini Jesucristo kúu ña kisa ndivi ndó chiño. Ta saá xi'in ña ndino'o ini ndó kasa ndivi ndó chiño ndatán kóni Ndios ke'é ndó.

⁷ Ta xi'in ñasij ini ndó va'a kasa chiño ndó, chí on sġvi ñoq nġvi kuiti kúu ña kisa chiño ndó, ta ndixa ñoq Jesucristo kúu ña kisa chiño ndó. ⁸ Saá chi kúndaa ini yó ndí kġvi vaxi Jesucristo taxi ra ñava'a nda'a ñii ñii mġi yó ñii kġ'va ndatán yóo chiño kisa ndivi yó, án nġvi naesclavo kúu yó, án nġvi na on sġvi naesclavo kúu yó.

⁹ Ta ndó'ó, nġvi na kúu napatrón, ñii kġ'va xi'in ñato'ó kasa ndivi ndó xi'in ndi'i nġvi na kisa chiño ñoq ndó. On vá'a ka'an ndó xi'in na ndí ndee ní yo'vi saxo'vi ndó na tá on vá'a kisa ndivi na chiño. Ta xini ñó'ó naká'an ndó ndí ñoyivi nġno yóo ñii laq Ndios, ta kúu taKá'no ñoq ndó'ó ta kúu ra taKá'no ñoq nġvi na kisa chiño ñoq ndó. Ta taKá'no yó'o on vása nákaixin ra nġvi, án naesclavo kúu na, án napatrón kúu na, saá chí ñii ndaya'vi ndi'i nġvi ñoq ra.

Tō'on yó'o ká'an xini ñó'ó kundixin yó ndi'i ndee Ndios ña kúndee yó ñoq ña on vá'a

¹⁰ Nañani yó xi'in náki'va yó, xa yatin tondaaj sandi'ij taaġ ñoq tutu yó'o. Ta saá kóni ña chikaa so'o ndó to'on ña ndato'onġ xi'in ndó vitin, ña káchí saá: Xa'a ña ñii yóo ndó táku ndó xi'in Jesucristo, taxi ndó ña chikaa ra ndee ra ini ndó xa'a ña kuu ndó nġvi na kómí ndee ña kúndee ndó ñoq ña on vá'a. ¹¹ Saá chí ñii ñii ndó'ó na kándixa Jesucristo, xini ñó'ó kundixin ndó ndi'i ndee Ndios ña kuchiño ndó kúndee ndó ñoq ndee ñanímā ndiva'a. ¹² Saá chí ndixa on sġvi nġvi kuiti kúu na káni tá'an xi'in yó, ta ndixa ña káni tá'an xi'in yó kúu ña on kúchiño koto yó xi'in nduchū ñoq yó, chí kúu ña ku'a ní ñanímā ndiva'a ná'no ta kúu ña inkā ñoq

ndee ndiva'a. Ta ñanímā ndiva'a xí'in ndee ndiva'a yó'o kúu ña xá'nda chiño vitin nōo yichí on vá'a ña naa ní ñoyívi yó'o. Ta kuā'ā ní ñanímā ndiva'a ña káni tá'an xí'in yó kúu ña xika nōo síkón ñoyívi yó'o. ¹³ Ta xa'a ña yóo kuā'ā ní ñanímā ndiva'a káni tá'an ña xí'in ndó, ñii ñii ndó'ó xíní ñó'ó kundixin ndó ndi'i ndee Ndios. Saá chi ndee Ndios yó'o ndatán yóo ña ndixin natropa na káni tá'an, saá yóo ña. Tá ndixin ndó ndi'i ndee Ndios, ta saá on taxi ndó ña kündeé ñandiva'a nōo ndó. Ta saá tá ndi'i ñiya'a ña káni tá'an ñandiva'a xí'in ndó, ta kútū va'a kuita ndó yichí Ndios, chi on vása ní-kuchiño ñandiva'a nōo ndó. ¹⁴ Va'a kútū kuita ndó yichí Ndios, chi ndatán yóo kaa ña chíko'ni natropa tōkō na ña táxi ndee na, saá yóo tō'on ña ndixa, chi ñandixa yó'o táxi ña ndee ini ndó. Ta ndatán yóo kaa ña nákasi natropa kándiká na xa'a ña on satakué'e ña'á na, saá yóo ñandaa kisa ndivi ndó xa'a ña on kuchiño ñandiva'a satakué'e ña ndó'ó. ¹⁵ Ta ndatán xa kama ní yóo xa'a natropa ña kee na ko'on na, saá ndó'ó xíní ñó'ó kama koo tí'va xa'a ndó ña kee ndó ko'on ndó ndato'on ndó tō'on va'a, ña káchí saá: "Xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, ndi'i ñivi kuchiño na nakut'an va'a na xí'in Ndios vitin." ¹⁶ Ta ndatán yóo escudo ña ndaa yíkí koñu natropa, saá yóo ña ndino'o ini ndó ndaa ini ndó Jesucristo. Saá chi ña ndaa ini ndó Jesucristo, ñayó'o sási ña nōo ndi'i ña on vá'a ña kúu ña tí'ví ñandiva'a xa'a ña satakué'e ña ndó'ó. ¹⁷ Ndátán yóo casco ña ndásí sijní natropa ña on vása táxi takué'e sijní na, saá yóo ndee Jesucristo ña sákaku ra ndó'ó nōo ña on vá'a ña sándi'i xa'a ndó. Ta ndatán yóo espada sijní ña kuchiño kündeé nōo ndi'i ña on vá'a, saá yóo tō'on Ndios

ña táxi Nímā Ndios nda'a ndó. ¹⁸ Va'a saá kundixin ndó xí'in ndi'i ndee Ndios, ta on sandakoo ndó ká'an ndó xí'in Ndios ndi'i saá kivi. Ta xí'in tō'on ña táxi Nímā Ndios nda'a ndó, ká'an ndó ndukú ndó ñava'a nōo ra. Ta kundito káxín ndó, ta on sandakoo ndó ká'an ndó ndúkú ndó nōo Ndios xa'a ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo. ¹⁹ Ta va'a ká'an ndó ndukú ndó nōo Ndios xa'aj ña taxi ra ndee ini ña on kuyí'víj ndato'on j tō'on va'a xa'a Jesucristo xí'in ñivi. Tō'on va'a yó'o kúu ña ñixiyo se'é, ta vitin Ndios kóni ra ña kundaq ini ñivi yu kúu ña chítóni ra nda ñanōó. ²⁰ Vará nákaaj ini ve'e kaa vitin, ta Ndios sakuiso chiño ra yí'í ña ndato'on j tō'on va'a yó'o xí'in ñivi. Ta xáku ndá'víj nōo ndó ña ndukú ndó nōo Ndios xa'aj ña ná taxi ra ndee ña on kuyí'víj ká'an j xí'in ñivi xa'a Jesucristo, chi ñayó'o kúu chiño nōoj.

Xí'in tō'on yó'o taPablo ndáyi ra ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Éfes

²¹ Kónij ña kundaq ini ndó ndasaá yóoj yó'o, ta yu kúu ña ndó'o j. Ñakán tí'víj tañani yó taTíquico ta ta kúu ta kí'vi ní ini yó xini yó, ta vitin kee ra ñoo yó'o ta xa'a ra koto ra ndó'ó. TaTíquico yó'o kúu ta tãndaa, ta ñii káchí yóo ra kisa chiño ra ndatán kisa chiño yó nōo Jesucristo, ta vivii kisa ndivi ra chiño ra ndi'i saá kivi. ²² Ta yí'í tí'víj ra xa'a ra nōo ndó ña ndato'on ra xa'aj ta ndasaá yóo chiño ké'éj. Ta ndato'on ra tō'on ña chikaq ra ndee ini ndó.

²³ Ta vitin, nañani yó xí'in náki'va yó, ká'an j ndúkúj nōo Yivá yó Ndios ta nōo Jesucristo, Ta taKá'no nōo yó, ña taxi ra kunakaq ñava'a ini ndó. Ná taxi ra ndee ra kunakaq ña ini ndó'ó ña kuki'vi ini ndó koni tá'an

ndó. Ná chindeé ra ndó'ó x̄a'a
ña ndino'o ní k̄a ini ndó kandixa
ndó ra. ²⁴ Ná ke'é Ndios ñav̄a'a
ní x̄i'in ndi'i ñivi na kúu na ɔn
vása sándakoo ña ndixa kí'vi ini
na x̄ini na Jesucristo, T̄aa t̄aKá'no
n̄ōo yó. Saá ná koo.

**Tutu ña n̄taa
taPablo
ña t̄'ví ra kuə'an
nda'a
n̄vi na kándixa
Jesucristo
na táku ñoo Filipos**

*Xí'in t̄'on yó'o taPablo xí'in
taTimoteo chíndeé na n̄vi na
kándixa Jesucristo na táku ñoo
Filipos*

¹ Yí'j, taPablo, xí'in taTimoteo, kúu nd̄i nataa na kisa chíño noo Jesucristo, ta vitin taa nd̄i tutu yó'o ña ndat̄'on nd̄i xí'in ndó'ó, n̄vi na kándixa Jesucristo, na táku ñoo Filipos. Ta sava ndó'ó kúu n̄vi na ndíso chíño xí'in n̄vi na kándixa Jesucristo ñoo ndó, ta sava ndó'ó kúu n̄vi na ndíso chíño xa'a ña chíndeé ndó n̄vi na kándixa Jesucristo yó'o. ² Ta ndúkú nd̄i noo Yivá yó Ndios ta noo Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, ña ná ke'é ra ñava'a xí'in ndi'ndó, ta ná taxi ra koo ñava'a ini ndó.

*Xí'in t̄'on yó'o taPablo xáku
ndá'ví ra noo Ndios
xa'a n̄vi na kándixa Jesucristo*

³ Ndi'i yich̄i ña xáni s̄inj̄i xa'a ndó'ó, ta ndixa táxij̄i ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios, ta kúu taa ta kisa t̄'ó'j̄. ⁴ Ta ndi'i yich̄i ña ká'an̄j̄ xí'in Ndios, ta xí'in ñasij̄i ní inij̄i ndúkú'j̄ noo ra ñava'a xa'a ndó'ó. ⁵ Saá chí nda k̄iv̄j̄ noo kándixa ndó Jesucristo t̄and̄a k̄iv̄j̄ vitin, ñii kúu chíño kisa ndivi yó, ña kúu ña sáku'it̄a ní'nó yó t̄'on va'a xa'a Jesucristo. ⁶ Ta ndixa kúnda'j̄ inij̄i ndí Ndios, taa ta k̄ixá'á ke'é chíño va'a ini ndó, on sandakoo ra kasa chíño ra ini

ndó nda k̄ixa'j̄ k̄iv̄j̄ ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o. ⁷ Va'a xáni s̄inj̄j̄ saá xa'a ndó chi ndi'i saá k̄iv̄j̄ ñó'o inij̄j̄ xa'a ndó, chi kí'vi ní inij̄j̄ x̄inj̄j̄ ndó'ó. Ta ndó'ó xí'in yí'j̄, ñii káchí Ndios ndixa ké'é ra ñava'a xí'in yó ndi'i saá k̄iv̄j̄, án k̄iv̄j̄ náka'j̄ ini ve'e kaa kúu ña, án k̄iv̄j̄ ñ̄indichij̄ noo nachiño ta ndákui'j̄ ká'an̄j̄ xí'in na xa'a ña kúnda'j̄ ini na ndí ñanda'j̄ kúu t̄'on va'a xa'a Jesucristo. ⁸ Mji Ndios x̄inj̄j̄ ra ndasaá ndeé ní kí'vi inij̄j̄ x̄inj̄j̄ ndó'ó, chi ini Jesucristo kúu noo káku ña kí'vi ní inij̄j̄ x̄inj̄j̄ ndó'ó. ⁹ Ta ndúkú'j̄ noo Ndios xa'a ndó ndí ñii ñii k̄iv̄j̄ ná kuki'vi k̄a ini ndó koni ndó Ndios, ta ñii káchí saá kuki'vi k̄a ini ndó koni ndó n̄vi. Ta ndúkú'j̄ noo ra ña taxi k̄a ra ñandich̄i ra s̄inj̄j̄ ndó, ta taxi ra ña kúnda'j̄ k̄a ini ndó yu kúu ñava'a, ¹⁰ xa'a ña kuchiño ndó nakaxin ndó ñava'a ña ndáya'ví k̄a. Ta saá kutaku ndii ndó ñoyívi yó'o, ta on kuchiño n̄vi naní'ni na ña chika'j̄ na kuachi s̄ata ndó. Saá va'a kutaku ndó and̄a k̄ixa'j̄ k̄iv̄j̄ ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o. ¹¹ Ta taxi ndó ná kasa chíño Jesucristo ini ndó ña chíndeé ra ndó'ó nduu ndó n̄vi na va'a ini, ta ná chíndeé ra ndó'ó ña kasa ndivi ndó kuə'a ní chíño va'a. Saá ke'é ndó xa'a ña chinóo s̄ikón ndó ñat̄'ó' Ndios, ta kuə'a ní n̄vi kasa ká'no na ra.

*TaPablo ká'an̄j̄ ra ndí táku ra
xa'a ña kasa chíño ra noo Jesu-
cristo*

¹² Nañani yó xí'in náki'va yó, kónij̄j̄ ña kúnda'j̄ ini ndó'ó ndí ña yo'v̄j̄ ndó'o'j̄ ña náka'j̄ ini ve'e kaa yó'o kúu ña chíndeé x̄it̄a ní'nó k̄a t̄'on va'a xa'a Jesucristo. ¹³ Saá chí ndi'i natropa na kúu na ndíso chíño xí'in ve'e t̄arey, ta ndi'i n̄vi na táku ñoo yó'o, nayó'o kúnda'j̄ ini na ndí xa'a ña kisa chíño'j̄ noo Jesucristo kúu'j̄ t̄aa ta náka'j̄ preso nó'ni xí'in cadena ini ve'e kaa yó'o vitin. ¹⁴ Ta ña náka'j̄ ini ve'e kaa kúu

ñava'a chíkaa ndee ini kua'a ní n̄vi na kándixa Jesucristo. Ta xa'a ñayó'o, ɔn vása yí'ví nayó'o, ta xí'in ña ndino'o ini na ká'an ndoso na to'on va'a xa'a Jesucristo.

¹⁵ Sava n̄vi yó'o na ká'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo, ké'é na saá xa'a ña kuín̄i ini na xíni na yí'i, án xa'a ña kóni na ña kanóo síkón ka ñato'ó m̄i na noo ñato'ó yí'i. Ta ndixa yóo ink̄a sava n̄vi na xí'in ña ndino'o ini na ká'an ndoso na to'on va'a yó'o. ¹⁶ Ta n̄vi na ká'an ndoso to'on va'a xa'a Jesucristo xa'a ña kuín̄i ini na xíni na yí'i, nayó'o xáni ini na ndí xa'a ña ké'é na saá, táxi na ña xo'ví ka iniñ nákaa ini ve'e kaa yó'o. ¹⁷ Ta sava n̄vi kí'vi ní ini na xíni na yí'i, ta xí'in ña ndino'o ini na ká'an ndoso na to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta nayó'o kúndaq̄ ini na ndí Ndios naixin ra yí'i ña ndakuiñ̄i noo nachíño ndí to'on va'a xa'a Jesucristo kúu ñandaq̄. ¹⁸ Ta va'a ní, chi ndí'i n̄vi yó'o ká'an ndoso na to'on va'a xa'a Jesucristo. Vará sava nayó'o ɔn s̄ví xí'in ña ndino'o ini na kúu ña ká'an na to'on va'a xa'a Jesucristo, ta ink̄a n̄vi xí'in ña ndino'o ini na ká'an na to'on va'a xa'a ra, ta saá ni, ndí'i nayó'o ká'an ndoso na to'on va'a xa'a Jesucristo. Ta xa'a ñayó'o, ndixa kúsij ní iniñ, ta ñii ñii k̄iv̄i kusij ní ka iniñ.

¹⁹ Saá chi kúndaq̄ iniñ ndí xí'in ña xáku ndá'ví ndó noo Ndios xa'a, ta xí'in ña chíndeé Níma Jesucristo yí'i, ndixa keēi ko'on ndíkañ̄i noo ña xo'ví vitin. ²⁰ Ta ndáa iniñ ndí ɔn sandakoōi kasa ndivij̄i ña s̄kuiso chíño Ndios yí'i. Ta saá ɔn koó xa'a ña kuka'an noo. Nda víka, xí'in ña ndino'o iniñ, ndáa iniñ ndí ndatán vivíi xa k̄isa ndivij̄i chíño ña s̄kuiso chíño Jesucristo yí'i nda k̄iv̄i vitin, ta ñii k̄i'va saá kasa ndivij̄i chíño yó'o ñii ñii k̄iv̄i ña va'xi. Ta saá, án ña táku kaj̄i, án ña ka'ni na yí'i,

na kuu ña xa'a ña chinóo síkón̄i ñato'ó Jesucristo. ²¹ Saá chi tá táku kaj̄i, ta xa'a ña kasa chíñōi noo Jesucristo kúu ña kutakuñ̄i. Ta tá kixa ña n̄xi'iñ̄i, ta ñayó'o kuu ña ndáya'ví ní ka noo. ²² Ta saá ni, táná kutaku kaj̄i ñoyívi yó'o, ta ñayó'o taxi ña kuchiño kasa ndivi kaj̄i chíño Jesucristo ña chindeé̄i n̄vi. Ta saá ɔn vása xíniñ̄i yukú ñava'a yó'o nakaxin̄i. ²³ ¿Án kusij̄i ka iniñ k̄iv̄i? ¿Án kusij̄i ka iniñ kutaku kaj̄i ñoyívi yó'o? Yo'ví ní nakaxin̄i yukú ñava'a kóniñ̄i. Saá chi kúsij̄i ní iniñ sandakoōi ñoyívi yó'o, ta ko'on̄i kutakuñ̄i xí'in Jesucristo, chi ña va'a ka noo kúu ña kutakuñ̄i xí'in ra ñoyívi ñno. ²⁴ Ta saá ni, xa'a ña chindeé̄i ndó'o, va'a ka ná kutakuñ̄i ñoyívi yó'o. ²⁵ Ta xa'a ñayó'o, ndáa iniñ ndí Ndios taxi ra ña kutaku kaj̄i ñoyívi yó'o xí'in ndó, chi saá kuchiñōi chindeé̄i ndó'o ña va'a ka kundik̄on ndó yich̄i Jesucristo, ta kunakañ̄i kua'a ka ñasij̄i ní ini ndó chi kándixa ndó ra. ²⁶ Tá taxi Ndios ña tuku xa'ñ̄i kotoñ̄i ndó'o, ta saá kukomí ndó kua'a ní ka xa'a ña kasa ká'no ndó Jesucristo.

²⁷ Ta ñii laá ña xáku ndá'ví noo ndó kúu ñayó'o: Vivíi kutakuñ̄i ndó ndatán va'a táku n̄vi na xí'in ña ndino'o ini kándixa na to'on va'a xa'a Jesucristo. Tá ke'é ndó saá, ta kusij̄i ní iniñ xa'a ndó. Saá chi, tá xa'ñ̄i kotoñ̄i ndó'o, án tá kuiti kon̄i so'oj̄i to'on xa'a ndó, ta kúndaq̄ iniñ ndí ñii yóo níma ndó táku ndó yich̄i Jesucristo, ta ñii káchí chíkaa ndó ndee ña va'a ndakuiñ̄i ndó xa'a to'on va'a xa'a Jesucristo ña kúu ña kándixa yó. ²⁸ Ta nda lo'o ɔn kuyí'ví ndó noo n̄vi na kúu na sáa ini xíni na ndó'o xa'a ña kándixa ndó Jesucristo. Ta ña ɔn vása yí'ví ndó noo n̄vi yó'o, kúu ña sáná'a noo na ndí yich̄i ndík̄on na kúu yich̄i noo kua'an na ndí'i xa'a na, ta noo m̄i ndó sáná'a ña ndí ndixa Ndios sakaku ra ndó'o ña ɔn ndí'i xa'a ndó.

29 Ta Ndios xa n̄taxi ra ɔvi ñato'ó ná'no nda'a ndó'ó, n̄vi na ndíkon ña'á. Ñii ñato'ó ká'no yó'o kúu ña taxi ra ña kándixa ndó Jesucristo, ta ink̄a ñato'ó ká'no kúu ña taxi ra ña kúchiño ndó xo'vi ndó xa'a Jesucristo ñoyívi yó'o. 30 Ta ndi'i m̄ji yó, n̄vi na kándixa Jesucristo, ñii káchí xo'vi yó vitin xa'a ña kándixa yó ra. K̄ivi x̄ina'á xa x̄ito ndó ndasaá ch̄ikaaj̄ ndee n̄o ña yo'vi ní n̄indo'oj̄, t̄anda k̄ivi vitin x̄ini so'o ndó ndasaá ch̄ikaaj̄ ndee n̄o ña yo'vi ndó'oj̄.

2

Tɔ'on yó'o ká'an ndí Jesucristo k̄isa n̄ino xí'in m̄ji ra, ta xa'a ñayó'o Ndios k̄isa ká'no ní ña'á ra

1 Jesucristo ch̄ikaaj̄ ra ndee ini m̄ji yó, n̄vi na kándixa ña'á, ta xa'a ñayó'o, kúchiño yó ch̄ikaaj̄ yó ndee ini natá'an yó. Ndixa Jesucristo kí'vi ini ra x̄ini ra m̄ji yó, ta xa'a ñayó'o, kómí yó ndee ra ña kúchiño yó sandúva'a yó ini natá'an yó. Ta ndixa yóo Ním̄a Ndios táku ña ini yó, ta xa'a ñayó'o, ñii yóo yó xí'in tá'an yó. Ndixa kí'vi ní ini yó x̄ini tá'an yó, ta kúnda'ví ini yó x̄ini tá'an yó. 2 Ta xa'a ñayó'o, xáku ndá'ví n̄o ndó ña ñii yu'ú koo ndó, ta vivii kutaku ndó xí'in tá'an ndó, ta ñii koo ním̄a ndó, ta ñii káchí kasa chiño ndó n̄o Jesucristo. Ta xí'in ña kutaku ndó saá, ndixa sakutú ndino'o ndó ini xí'in ñasij̄ ní. 3 Ta ndi'i chiño ña k̄isa ndivi ndó, ɔn vá'a ke'é ndó ña xí'in ña kuñi ini ndó x̄ini ndó ink̄a n̄vi, ni ɔn ke'é ndó ña xa'a ña kanóo síkón k̄a ñato'ó m̄ji ndó n̄o ñato'ó ink̄a n̄vi. Ta nd̄a víka, kasa n̄ino xí'in m̄ji ndó, ta kani s̄inj̄ ndó ndí ña ndáya'ví ní k̄a kúu ña naki'in natá'an ndó ñato'ó, ta lo'o ní ndáya'ví ña naki'in m̄ji ndó ñato'ó. 4 ɔn vá'a ndasaá kuiti nandukú ndó ñava'a xa'a m̄ji ndó,

ta x̄ini ñó'ó nandukú ndó ñava'a xa'a ña chindeé ndó ink̄a n̄vi.

5 X̄ini ñó'ó ndó kasa n̄ino xí'in m̄ji ndó, ñii k̄i'va ndat̄an Jesucristo k̄isa n̄ino xí'in m̄ji ra. 6 Saá chi vará Jesucristo ñii kúu ra xí'in Ndios, ta ɔn vása ñii toon ní-xindichi ra ká'an ra ndí nd̄a lo'o ɔn saña ra ñato'ó Ndios ña kómí ra. 7 Nd̄a víka, Jesucristo xí'in ña ndino'o ini ra, ch̄ikaaj̄ ini ra saña ra ñato'ó yó'o, ta k̄isa n̄ino xí'in m̄ji ra, ta nd̄u ra ñii t̄a t̄a k̄isa chiño n̄o ndi'i n̄vi. Saá chi Jesucristo nd̄u ra n̄vi ndino'o xí'in ȳikí koñu ra, ndat̄an ȳikí koñu n̄vi ñoyívi yó'o. 8 K̄isa n̄ino xí'in m̄ji ra saá, xa'a ña k̄isa ndivi ra ndi'i ña kóni Ndios, t̄anda n̄isoq̄o xí'in m̄ji ra, n̄ixi'j̄ ra nda'a tón cruz. 9 Xa'a ña k̄isa n̄ino xí'in m̄ji ra saá, Ndios ch̄inóo síkón ní ra ñato'ó Jesucristo, ta Ndios sakunaní ña'á ra ñii k̄ivi ña ndee ní, ta k̄ivi ra yó'o kúu ña to'ó ní k̄a n̄o ndi'i k̄ivi ña yóo. 10 Ta xa'a ñayó'o, ñii k̄ivi vaxi tá konj̄ so'o ndi'i n̄vi k̄ivi t̄aJesús, ta ndi'i nayó'o kuxití na n̄o ra ña kasa to'ó na ra. An na táku ñoyívi n̄ino kúu na, an na táku ñoyívi yó'o kúu na, an na xa yóo n̄induxun t̄ixin ño'o kúu na, ñii k̄ivi ña vaxi ndi'i nayó'o, kuxití na n̄o t̄aJesús, 11 ta k̄a'an ndoso na, kachi na saá: “T̄aJesús kúu Cristo, t̄a t̄a t̄i'ví Ndios sakaku ra m̄ji yó, ta kúu ra ñii laá T̄a t̄aKá'no n̄o ndi'i ña yóo”, saá kachi na. Ta xa'a ña k̄a'an na saá, kanóo síkón ní ñato'ó Yivá yó Ndios.

Tɔ'on yó'o ká'an ndí n̄vi na kándixa Jesucristo, ndat̄an yóo ño'o yé'e n̄o naa ní ñoyívi yó'o, saá yóo na

12 Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu n̄vi na kí'vi ní ini x̄ini, ta k̄ivi n̄ixiyoj̄ xí'in ndó, ndixa k̄isa ndivi ndó ña ndukúj̄ n̄o ndó. Ta vitin k̄ivi ña ɔn vása yóoj̄ xí'in ndó, ña x̄ini ñó'ó ní k̄a

kúu ña kasa ndivi ndó ña ndúkúj ñoq ndó. Ta vitin xáku ndá'vij ñoq ndó ña xí'in ña ndino'o ní t'ó'ó ini ndó chikaq ndó ndee ña kasa chiño ndó ñoq Ndios, chi ña ke'é ndó saá saná'a ña ndí Ndios ndixa xa sakaku ra ndó'ó ñoq yichij ña on vá'a. ¹³ Ta mji Ndios kúu taja tá chikaq ndee ini ndó ña kutoo ní ndó ke'é ndó ñava'a, ta táxi ra ndee ra nda'a ndó'ó ña kuchiño ndó kasa ndivi ndó ña kúsij ini ra xíni ra.

¹⁴ Ta ndi'i chiño ña kisa ndivi ndó ñoq Ndios, on ka'an kuáchí ndó, ni on ña ndó xí'in tá'an ndó xa'a chiño kisa ndivi ndó. ¹⁵ Saá ke'é ndó xa'a ña on kóo ña on vá'a naní'i ñivi ña chikaq na kuachi sa'a ndó, ta kuu ndó sa'ya Ndios na kutaku ndii ñoq ra ñoyívi yó'o. Vará táku ndó ma'ño ñivi na kúu na toon ní ini, ta ndiva'a ní ini na, ta ndó'ó, nda lo'o on vása kutaku ndó ndatán táku ñivi yó'o. Nda víka, ndatán yóo ño'o yé'e ñoq ñanaa ní ñoyívi yó'o, saá koo ndó'ó. ¹⁶ Ndixa kúu ndó ñivi na kómí t'ó'on va'a ña saná'a ndó ñivi ndasaá kuchiño kutaku ndino'o na ñoq Ndios. Ta nda lo'o on sandakoo ndó kándixa ndó t'ó'on va'a yó'o. Ta saá, tá kixaa kivi ña ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta yij, koo ñasij ní ini konij ndó'ó kivi saá, ta kundaa ini ndí on sivi ña manij xikuu ña kisa chiño chindee'í ndó'ó. ¹⁷ Ta vitin ndó'ó vivíi kisa chiño ndó ñoq Jesucristo, ta ña ké'é ndó saá yóo ña ndatán yóo ñava'a sóko ndó ñoq Ndios. Ta yij, táná ka'ni na yij xa'a ña ndikonij Jesucristo, ta ña kundivi ñayó'o, ndatán yóo ña sóko xí'in mji ñoq Ndios, saá koo ña.* Ta táná kivi saá, ta kusij ní ini ta ñii kiva saá ná kusij ini ndó xí'in ij. ¹⁸ Mji ndó, va'a ná kusij ní ini ndó xa'a ñayó'o, ta tuku dá'anij xí'in ndó ndí ñii káchí ná kusij ini ndi'i mji yó xa'a ña.

Xí'in t'ó'on yó'o taPablo ndát'ó'on ra xa'a taTimoteo ta xa'a taEpafrodito

¹⁹ Ndátij ndí Jesucristo, Taja táKá'no ñoq yó, taxi ra yichij nda'aj ña yachij ní ti'víj taTimoteo xa'a ra koto ra ndó'ó. Ta saá tá ndi'i xito ra ndó'ó ta ndikó ra, ta ndat'ó'on ra xí'inij ña ndasaá va'a yóo ndó. Ta saá tá va'a yóo ndó, ta ñayó'o ndixa sakusij ña ini. ²⁰ On koq nda ñii ñivi na ñii káchí yóo ini xí'inij ndatán ñii káchí yóo ini taTimoteo xí'inij, chi tayó'o ndino'o ní ini ra kí'vi ini ra xíni ra ndó'ó ta ndi'i saá kivi ndi'i ini ra xa'a ña va'a ná koo ndó. ²¹ Ta ndi'i inká ñivi na yóo xí'inij ndasaá kuiti xa'a ña sakusij na ini mji na kúu ña ndi'i ini na xíni na, ta on vása ndi'i ini na xíni na xa'a ña sakusij na ini Jesucristo. ²² Ta ndó'ó xa xíni va'a ndó ndasaá yóo ini taTimoteo, ta xíni ndó ndí chikaq ní ra ndee ña ñii káchí kisa chiño ndi ña ndát'ó'on ndi t'ó'on va'a xa'a Jesucristo. Ndátán kisa chiño ñii taja tá kúu sa'ya xí'in yivá ra, saá kisa chiño taTimoteo xí'in yij. ²³ Ta vitin ndátij ña nachíño taxi na ña kundaa ini ndasaá kindoo na xí'in kuachij, ta saá kama ti'víj taTimoteo xa'a ra koto ra ndó'ó. ²⁴ Ta ndixa ndaa ní ini Ndios ña taxi ra yichij nda'aj ña yachij ní kixaa kivi ña kuchiño ij xa'ij koto ij ndó'ó.

²⁵ Ta vitin xáni sinij ndí xíni ñó'ó ti'víj ñani yó taEpafrodito naxaa ra koto ra ndó'ó. Tayó'o ñii káchí kisa chiño ra xí'inij ñoq Jesucristo, ta tayó'o kúu ñii taja tá ñii káchí chikaq ndee xí'inij ña ndakuijn ndi ñoq ñivi na on xijn kandixa t'ó'on va'a xa'a Jesucristo. Ta ñani yó taEpafrodito yó'o kúu taja tá ti'ví ndó kixaa ra ñoq ña chindee ra yij ña taxi ra ña xíni ñó'ó ñoqij. ²⁶ Ta vitin náká'an ní ra ndó'ó, ta kóni ra koto ra

* **2:17** TaPablo xáni sinij ra ndí ñii ra ña kuítá ñoq ño'o táná ka'ni na ra, koo ña ndatán yóo nduta vino tá chikaq ñivi ñañoq Israel ñoq ña ñisokó na ñoq Ndios.

ndó'ó. Saá chi ndí'i ní ini ra xa'a ndó'ó, chi xini so'o ndó ndí ndee ní nindo'o ra ñii kue'e, ta mji ndó nda vitin on vása xini ndó án xa nduva'a ra. ²⁷ Nandaa kía ndee ní nindo'o ra kue'e, ta salo'o ní kivi ra, níkuu. Ta Ndios kundá'vi ini ra xini ña'á ra, ta saá sandúva'a ra tañani yó taEpadroditó yó'o. Ta ña ke'é Ndios saá, kúu ña kundá'vi ini ra xini ra yi'i, koto ká'no ní ka koo ña kuchuchú ini j xa'a ña tá nixi'i tañani yó yó'o, níkuu. Saá chi ta ta va'a ní ini kúu Ndios, ta ni-xiin ra chinoo ra inka ñaká'no ní sakuchucha ini j. ²⁸ Ta xa'a ña Ndios xa sandúva'a ra ñani yó taEpadroditó yó'o, yi'i kama ní ti'vi'i ra ña naxaa ra noo ndó. Ta saá kivi koto tuku ndó ra xí'in nduchú noo ndó, ta kutú ñasii ní ini ndó, ta saá kutú tuku ñasii ní ini j xa'a ndó'ó. ²⁹ Tá kivi naxaa ra noo ndó, va'a naki'in ndó ra xí'in ña kusii ní ini ndó. Ta ñii ki'va ndatán va'a kisa to'ó yó nañani yó na kisa chiño noo Jesucristo, saá va'a kasa to'ó ndó tañani yó taEpadroditó. ³⁰ Saá chi tayó'o, xa'a ña kisa chiño ra noo Jesucristo, yatin ní nixiyo ña kivi ra, níkuu, ta taxi xí'in mji ra nda kivi ra xa'a ña chindee ra yi'i. Ta ndí'i chiño ña kisa ndivi ra noo kúu chiño ña kóni ndó kasa ndivi ndó noo j, ta ni-kuchiño ndó, chi xíká ní taku ndó. Ta saá tañani yó yó'o kúu ta ta kisa ndivi ndí'i chiño yó'o noo ndó.

3

TaPablo ká'an ra ña ndáya'vi ní kúu ña xini va'a yó Jesucristo

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin tuku ndát'on j xí'in ndó, ta ká'an j ná kusii ní ini ndó chi mji yó na kándixa Jesucristo, ñii yóo yó xí'in ra. Ta nda lo'o on vása sándi'i ini j ña tuku taa j to'on ña xa nítai j ta ti'vi'i nixaa nda'a ndó,

chi to'on ña xini ñó'ó ní chikaa so'o ndó kúu ña, ta chindee ña ndó'ó ña vivii kua'an ndó ndikon ndó yichi Jesucristo. ² Kundaa xí'in mji ndó, koto ni'i na ké'é ña on vá'a kúnde na sanoo na ini ndó. Ni'i on vá'a yó'o kóni na ña sataku'e na yi'ki koñu ni'i, chi káchi na ndí'ni ni'i na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kasa ndivi na costumbre ña ñani circuncisión.* Tá on ke'é na saá, ta on vása kuchiño koo va'a na xí'in Ndios, káchi ni'i yó'o. ³ Ta on si'vi ñandaa kúu ña ká'an na. Saá chi mji yó, ni'i na kisa ká'no Ndios xí'in ndee Níma ra ña taku ini yó kúu yó ni'i na ndixa va'a yóo xí'in Ndios. Ta kusii ní ini yó chi ndaa ini yó ndí Ndios xa sakaku ra mji yó xa'a ña kándixa yó Jesucristo, ta nda lo'o on vása ndaa ini yó ndí ña kasa ndivi yó costumbre circuncisión án ña kasa ndivi yó inka chiño va'a, kómi ña ndee ña taxi ña Ndios sakaku ra mji yó ta sanduu ra yó ni'i na va'a yóo xí'in ra. ⁴ Tá chiño va'a kisa ndivi yó kómi ña ndee taxi ña va'a koo yó xí'in Ndios, níkuu, ta saá yi'i, yóo ní xa'a ña va'a ní koo j noo Ndios. Yoo ni'i na xáni si'ni ndí mji na kúu ni'i na va'a ní noo Ndios xa'a chiño va'a ní kisa ndivi na. Ta yi'i, xini j ndí yóo kua'a ní ka chiño va'a kisa ndivi j noo ña kisa ndivi ni'i yó'o. ⁵ Saá chi yi'i, tá nixino ona kivi kakui j, ta nixaa'an j xí'in nayivá si'ni ña kundivi costumbre circuncisión xí'in j. Taa tañoo Israel kúu j, ta kúu j tatá'an ñii ti'vi ni'i naIsrael, ña ñani tribu Benjamín. Tahebreo ndino'o kúu j, chi on koo inka noo ni'i ni'i ña saka xí'in ni'i j. Tafariseo xikuui j, ta xa'a ñayó'o, va'a vivii kisa ndivi j ndí'ni ndayi Ndios ña nítai taMoisés xina'á. ⁶ Ta xa'a ña sándi'i ní ini j ña kundivi ndayi yó'o, chikaa ní ndee ña saxo'vi j

* **3:2** Costumbre najudio ña ñani "circuncisión" kúu ña xá'nda na lo'o ni'i si'ni ñatage talo'o. Ké'é na saá xa'a ña taxi na ra nda'a Ndios.

n̄ivi na ndíkɔn yich̄i Jesucristo. Ta yí'j, va'a vivíi k̄isa ndivi'j ndí'ndayí ña n̄itaa t̄aMoisés, ta nda ñii n̄ivi n̄i-kuchiño na nani'í na xa'a ña chikaḗ na kuḗchi s̄ataj. ⁷ Saá ke'ej̄ x̄ina'á chi x̄ani s̄inj̄i ndí'ndi'í ñava'a yó'o kúu ña ndáya'ví ní ka n̄oḗj. Ta vitin x̄inj̄i va'aj̄ ndí'nda lo'o ɔn vása ndáya'ví ña. Saá chi vitin kúndaḗ inj̄i ndí'ndi'í ñava'a k̄isa ndivi Jesucristo xa'aj̄ kúu ña ndixa ndino'o ndáya'ví ní ka n̄oḗj. ⁸ Ta ndi'í ñava'a ña ndáya'ví ña yóo ñoyívi yó'o, vitin nda lo'o ɔn vása ndáya'ví ka ñayó'o n̄oḗj. Saá chi ña ndáya'ví ndino'o n̄oḗj kúu ña t̄ondaḗj konj̄ va'a kaḗ Jesucristo, T̄aa t̄aKá'no n̄oḗj. Ta xa'a ña kí'vi inj̄i x̄inj̄i Jesucristo, sandakooj̄ ndi'í ña x̄ikuu ña ndáya'ví n̄oḗj, ta x̄ani s̄inj̄i ndí'ñii k̄i'va ndatán yóo m̄i'í ña nda lo'o ɔn vása ndáya'ví, saá yóo ña n̄oḗj vitin. Saá chi vitin ñava'a ndino'o ña ndáya'ví ní n̄oḗj kúu ña táku Jesucristo inj̄i. ⁹ Ta vitin ñii yóoḗj tákuḗj x̄i'in ra. Ta ɔn s̄iví xa'a ña k̄isa ndivi'j ndayí Ndios kúu xa'a ña ɔn koḗ ka kuḗchi ndísoj̄ n̄oḗ ra. Ta xa'a ña kándixa'j̄ Jesucristo kúu ña Ndios sanduu ra yí'j̄ t̄aa t̄a ndii n̄oḗ ra, ta ɔn koḗ ka kuḗchi ndísoj̄. ¹⁰ Ta yí'j̄, ndixa kóni níj̄ konj̄ va'a kaḗ Jesucristo, ta kónij̄ ndí'ñii ndee ña sanatak̄u Jesucristo k̄ivj̄ x̄ikuu ra t̄aa t̄a n̄ixi'j̄, nakoo ña kutaku ña inj̄i. Ta vitin xa'a ña ñii yóoḗj x̄i'in ra, kónij̄ ndí'ñii káchí xo'vij̄ x̄i'in ra. Ta xa'a ña n̄ixi'j̄ ra xa'a kuḗchi, yí'j̄ kónij̄ k̄ivj̄j̄ n̄oḗ ndee ña ɔn vá'a xa'a ña ɔn ka'nda chiño ka ña n̄oḗj. ¹¹ Ta saá táná k̄ixaḗ k̄ivj̄ ña k̄ivj̄j̄, ta kundatij̄ ña k̄ixaḗ k̄ivj̄ Ndios sanatak̄u ra yí'j̄ x̄i'in ndi'í n̄ivi na n̄ixi'j̄.

¹² T̄anda k̄ivj̄ vitin ɔn t̄a'an t̄ondaḗj̄ kuuḗj̄ ñii t̄aa t̄a n̄ix̄ino ndino'o, ñii k̄i'va ndatán yóo Jesucristo. Ta saá ni, ñii ñii k̄ivj̄ chikaḗ níj̄ ndee ña nduuḗj̄ ndatán yóo Jesucristo, chi xa'a ña nduuḗj̄

saá kúu ña kaḗna Jesucristo yí'j̄ kundikɔn̄j̄ ra. ¹³ Nañani yó x̄i'in náki'va yó, nda lo'o ɔn vása x̄ani s̄inj̄i ndí'xa k̄undeéj̄ nduuḗj̄ ndatán yóo Jesucristo. Ta ndixa ñii laḗ ñayó'o ké'ej̄; yí'j̄ ɔn vása ka x̄ani s̄inj̄i xa'a ndi'í ñayatá ña xa kúu ña n̄iya'a, ta ndasaá kuiti chikaḗj̄ ndee xa'a ña k̄undeéj̄ naki'in̄j̄ ñava'a ña taxi Ndios nda'aj̄ k̄ivj̄ ña vaḗi. ¹⁴ Ta ndatán yóo ñii t̄aa t̄a chikaḗ ini kono, ta ndee ní x̄ino ra xa'a ña k̄undeé ra xaḗ ra ña naki'in̄j̄ ra ñava'a taxi na nda'a ra, saá yóo yí'j̄ vitin, chi ñii ñii k̄ivj̄ ndúkú ndee níj̄ nda mí t̄ondaḗ ndeej̄ xa'a ña k̄isa ndivi'j̄ chiño ña s̄akuiso chiño Ndios yí'j̄. Ta saá tá k̄ixaḗ k̄ivj̄ kundichij̄ n̄oḗ Ndios ñoyívi n̄ino, ta naki'in̄j̄ ñava'a ká'no taxi ra nda'aj̄. Saá chi Ndios kaḗna ra ñii ñii m̄i'í yó, n̄ivi na kándixa Jesucristo, ña naki'in̄j̄ yó ñava'a ká'no ñoyívi n̄ino.

¹⁵ Ta ndi'í m̄i'í yó, n̄ivi na xa n̄it̄ondaḗ xa'no ní ña ndíkɔn yó yich̄i Jesucristo, ñii káchí x̄inj̄ ñó'ó kani s̄inj̄i yó ta ñii koo yu'ú yó xa'a t̄o'on ña s̄akán ndato'onj̄ x̄i'in ndó. Tá yóo sava ndó'ó na yóo inka ña x̄ani s̄inj̄i, ta ndixa Ndios saná'a ra ndó'ó ña kúndaḗ ini ndó ñandaḗ. ¹⁶ Ta vitin, ndatán yóo ña xa k̄undeé yó kúndaḗ ini yó yu kúu ñava'a, ta ñii k̄i'va saá x̄inj̄ ñó'ó va'a kutaku yó ñii ñii k̄ivj̄.

¹⁷ Nañani yó x̄i'in náki'va yó, vivíi kundikɔn̄j̄ ndó yich̄ij̄. Ta sakuá'á ndó kutaku ndó ndatán vivíi táku n̄ivi na ndíkɔn yich̄i Jesucristo ñii k̄i'va ndatán yóo ña saná'a ndj̄ n̄ivi yó'o. ¹⁸ Xa kuḗ'á ní yich̄i xa ndato'onj̄ x̄i'in ndó xa'a n̄ivi na ɔn vása ndino'o ndíkɔn yich̄i Jesucristo, ta vitin tuku ndato'onj̄ x̄i'in ndó xa'a na. Ta x̄i'in ña kúchuchú ní inj̄i nda xákuj̄, ká'an̄j̄ x̄i'in ndó ndí yóo kuḗ'á ní n̄ivi na ɔn vá'a táku, ta x̄i'in ña ɔn vá'a ké'ej̄ na saná'a na ndí ɔn vása kándixa na ndí

Jesucristo nixi'i ra nda'a tón cruz xa'a ña sandi'i ra xa'a ndee ña on vá'a ña xá'nda chiño ño na. ¹⁹ Ta ñivi yó'o xíka na ku'a'an na yichí ño ndi'i xa'a na, chi ña kútoo ní yikí koñu na, ndatán yóo ndios mji na xá'nda chiño ña ño na, saá yóo ña. Saá chi ña ndaya'ví ní ka ño na kúu ña naki'in na ndi'i ña kútoo ní ini mji na kuiti. Ñivi yó'o táku na kisa ndivi na ña on vá'a, ta nda lo'o on vása kúka'an ño na xa'a ña on vá'a yó'o. Nda víka, kisa ká'no xí'in mji na xa'a ña on vá'a ké'é na. Ndasaa kuiti xáni sijní na xa'a ña xíní ñó'ó kutaku na ñoyívi yó'o, ta on vása xáni sijní na xa'a ña va'a kutaku na xí'in Ndios. ²⁰ Ta mji yó, on sivi ñivi na ndik'on yichí on vá'a ñoyívi yó'o kúu yó, chi ndixa ñoo mji yó on vása yóo ña ñoyívi yó'o, chi ñoo ndino'o mji yó yóo ña ñoyívi ñino xí'in Jesucristo, Ta taKá'no ño yó. Ta ndati yó kixa kivi ña Jesucristo, Ta ta Sakaku yó, tuku kee ra ñoyívi ñino, ta ndikó ra kixa ra ñoyívi yó'o. ²¹ Ta kivi saá nasama ra yikí koñu yó ña kómi yó táku yó ñoyívi yó'o, ta sanduu ra yikí koñu yó ña yóo vitá vitin, ña nduu ña ndatán yóo yikí koñu ña naki'in ra kivi ñatakú ra. Ta yikí koñu naki'in yó yó'o kuu ñava'a livi, ta nda ñii kivi on ndi'i xa'a ña. Ta mji ndee ká'no Jesucristo ña nasama mji yó kivi saá, mji ñayó'o koni ñó'ó ra ña ka'nda chiño ra ño ndi'i ña yóo kuva'a ñoyívi.

4

Xí'in to'on yó'o taPablo ndúku ra ño ñivi na kándixa Jesucristo ndí ná kusij ini na ndi'i saá kivi

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu na kí'vi ní ini xínij, ta ndee ní kónij xaaj kotoj ndó'ó. Ta ndixa ndó'ó kúu ñivi na táxi ña nákaa ñasij ini, ta ndatán yóo trofeo ña xa kúndeéj naki'in, saá

yóo ndó'ó ño. Ta vitin xáku ndá'vij ño ndó ndí va'a viví kundik'on ndó yichí Jesucristo, ta nda lo'o on sandakoo ndó ña kándixa ndó ra.

² Ta ndó'ó, náki'va yó ñaEvodia xí'in ñaSíntique, xáku ndá'vij ño ndó ña nakoo yu'ú ndó ta nakutá'an va'a ndó xí'in tá'an ndó, chi ndó'ó kúu ñivi na kándixa Jesucristo. ³ Ta yó'ó, ñani yó, ta ta viví ñii káchí kisa chiño xí'in kúu ún, ta vitin xáku ndá'vij ño ún ña chin-deé ún náki'va yó ñaEvodia xí'in ñaSíntique ña va'a nakutá'an ná, chi náña'a yó'ó ñii káchí xí'in yij, chikaá ná ndee kisa chiño ná ña sakujta ní'no ná to'on va'a xa'a Jesucristo ño ku'a ní ñivi. Ta náki'va yó yó'ó ñii káchí kisa chiño ná xí'in ñani yó taClemente ta xí'in inká ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo ño táku mji ún. Ta kivi ñii ñii nañani yó xí'in náki'va yó yó'o xa nika'yi kivi na ño tutu yij ña yóo ñoyívi ñino, ña káchí kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi.

⁴ Ndi'i saá kivi ná kusij ini ndó, chi ndó'ó kúu ñivi na kándixa Jesucristo, Ta taKá'no ño yó. Ta tuku ká'an xí'in ndó: ¡Ná kusij ní ini ndó! ⁵ Ta xínij ñó'ó viví to'ó kutaku ndó xí'in tá'an ndó xa'a ña koto ñivi ndí ndó'ó kúu ñivi na ndixa to'ó ini. Ta naká'an ndó ndí Jesucristo, Ta taKá'no ño yó, yatin ní yóo ra xí'in yó.

⁶ On vása sandi'i ndó ini ndó xa'a nda ñii ñayo'vi ndó'o ndó, ta nda víka, ndato'on ndó xí'in Ndios xa'a ndi'i ñayo'vi ndó'o ndó ta ndato'on ndó xí'in ra xa'a ndi'i ña sándi'i ini ndó, ta kuaku ndá'vi ndó ño ra xa'a ndi'i ña xínij ñó'ó ndó. Ta tuku taxi ndó ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios xa'a ñava'a ké'é ra xí'in ndó. ⁷ Tá ké'é ndó saá, ta ñava'a ña káku ño Ndios koo ña ini ndó. Ta ñava'a yó'o ña taxi Ndios koo ña ini ndó, nda ñii ñivi on vása kúchiño kundaaj ini

na ndasaá yóo ña. Ta ñava'a yó'o ña kunakaá ini ndó ndixa kundaa ña nima ndó noo ña on vá'a ta kundaa ña sɛni ndó noo ña on vá'a, saá chi ndó'o kúu nivi na kándixa Jesucristo ta táku ndó ini ra.

Nivi na kándixa Jesucristo xini ñó'o kani sɛni na xa'a ndi'i ña kúu ñava'a

⁸ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin xa vaxi to'on sondí'í tutu yó'o, ta kóni ndato'on xí'in ndó to'on ña káchí saá: Ndasaa kuiti kani sɛni ndó xa'a ndi'i to'on ña kúu ña ndixa, ta kani sɛni ndó xa'a ndi'i ña ndáya'ví kasa to'o ndó, ta kani sɛni ndó xa'a ndi'i ña ndaa, ta kani sɛni ndó xa'a ndi'i ña ndii ndino'o, ta kani sɛni ndó xa'a ndi'i ñava'a livi ña sákusi iní ndó, ta kani sɛni ndó xa'a ndi'i ñava'a kánóo ñato'o xa'a. Ta va'a kani sɛni ndó xa'a nivi nandaá na kúu na to'o ini, ta kani sɛni ndó xa'a ndi'i ñava'a livi ña xini ñó'o kasa ká'no ndó.

⁹ Ta ndi'i ña sakuá'á ndó noo, ta ndi'i ña xini so'o ndó ndato'on xí'in ndó, ta ndi'i to'on va'a nika'aní ta naki'in ndó, ta xini ñó'o kasa ndivi ndó ndi'i ñayó'o. Ta ndi'i ñava'a ña xito ndó ke'éj, ñii ki'va saá ke'é ndó. Ta saá mji Ndios, ta táxi ña va'a koo ini ndó, ndixa kutaku ra xí'in ndó.

Xí'in to'on yó'o ta Pablo táxi ra ña táxa'vi ña'a nda'a nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Filipos

¹⁰ Ta vitin yí'j, ká'no ní ñasij chikaá Jesucristo ini, saá chi ndó'o xa tuku va'a náka'an ndó xa'aj, ta xa taxi ndó ña xini ñó'o nda'aj ña chindeé ndó yí'j. On sivi nivi na nandoso xa'aj xikuu ndó, ta kuiti on vása ní-nani'i ndó yichí ndasaá chindeé ndó yí'j. ¹¹ On sivi xa'a ña yóo ña kumaní noo, kúu ña ndato'on to'on yó'o xí'in ndó saá. Chi yí'j xa sakuá'á, ta xini va'aj ndasaá kunakaá ñasij ini

xí'in ña kómíj, án lo'o ní kúu ña, án kua'a ní kúu ña. ¹² Saá chi nixiyo kivi ña xikomíj lo'o ní kuiti ña xini ñó'o noo, ta nixiyo kivi ña xikomíj kua'a ní ña xini ñó'o noo. Ta saá xa sakuá'á ndasaá va'a kutaku kivi tá xí'ni ni soko, ta ñii ki'va saá sakuá'á ndasaá va'a kutaku kivi tá yóo kua'a ní ña xixij. Ta xí'in ndi'i ña tákuj, xa sakuá'á ndasaá koo ñasij ini án kivi kúuj ta tandá'ví ní, án kivi kúuj ta kómí kua'a ní ñava'a. ¹³ Saá chi Jesucristo xa taxi ra ndee ra ña táku ini, ñakan va'a kúndeé ini xí'in ndi'i ña tákuj, ndatan yóo ña kómíj. ¹⁴ Ta saá ni, ndó'o va'a ní ke'é ndó xí'in vitin, ti'ví ndó ña xini ñó'o kixaa ña nda'aj, ta xí'in ñayó'o, chindeé ndó yí'j xa'aj tondini yóo noo.

¹⁵ Ta ndó'o, nañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo Filipos, xa xini ndó ndasaá si'na nika'aní to'on va'a xa'a Jesucristo noo ndó. Ta saá tá ndi'i nixiyo xí'in ndó ta keeji ñoo estado Macedonia ña ko'oní ka'an ndoso to'on va'a yó'o noo nivi na táku inká ñoo, ta kivi saá nda ñii nivi na kándixa Jesucristo on vása ní-chindeé na yí'j, ta ñii laá ndó'o kuiti kúu nivi na chindeé yí'j xí'in ña xini ñó'o. ¹⁶ Ta saá tuku tá kivi nixiyo ñoo Tesalónica, ta ndó'o kua'a ní yichí ti'ví ndó si'un nixaa ña nda'aj ña chindeé ndó yí'j noo ña kumaní noo. ¹⁷ Ta on sivi xa'a ña taxi tuku ndó si'un nda'aj kúu ña ká'an to'on yó'o xí'in ndó vitin. Ta nda víka, ña ndixa kóni kúu ña Ndios cha'vi ra ndó'o xí'in ña taxi ra kua'a ní ñava'a nda'a ndó'o. ¹⁸ Ta vitin yí'j xa kómí ndi'i ña xini ñó'o, nda kánóo ka ña, chi xa naki'iní ña ti'ví ndó xí'in ñani yó ta Epafrodito. Ta xí'in ña naki'iní yó'o, nda ndóo ndoso ña noo vitin. Ta ndatan yóo ña xa'an támi sóko ndó noo Ndios, saá yóo ña taxi ndó nda'aj, ta Ndios kúsij ní ini ra xini ra ñayó'o.

19 Ta m̄ji Yivá j̄ Ndios kúu ra t̄a t̄a kómí ndi'i ñakuíká ña livi ña yóo, ta ndixa taxi ra ndi'i ña kúman̄i n̄o ndó, chi ndó'ó kúu n̄ivi na ñii yóo xí'in Jesucristo x̄a'a ña kándixa ndó ra. 20 Ná kasa ká'no yó Yivá yó Ndios, ta ná kanóo v̄a'a ní ñat̄o'ó ra vitin t̄anda ndi'i saá k̄iv̄i ña v̄axi. Saá ná koo ña.

Xí'in t̄o'on yó'o t̄aPablo ndáyi ra n̄ivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Filipos

21 Ta tí'v̄i t̄o'on ña chindeé ndó n̄o n̄i ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo na yóo ñoo Filipos. Ta nañani yó na yóo xí'in̄i tí'v̄i na t̄o'on ña chindeé na ndó'ó. 22 Ta ndi'i nañani yó xí'in náki'v̄a yó na táku ñoo yó'o tí'v̄i na t̄o'on ña chindeé na ndó'ó. Ta ndi'i nañani yó xí'in náki'v̄a yó na kisa chiño n̄o t̄arey César ve'e chiño ká'no ña nákaa ñoo Roma yó'o, káchí na ndí ña x̄in̄i ñó'ó ní n̄o na kúu ña tí'v̄i na t̄o'on chindeé na ndó'ó.

23 Ta Jesucristo, T̄a t̄aKá'no n̄o yó, ná ke'é ra ñav̄a'a xí'in ndó. Saá ná koo ña.

**Tutu ña n̄taa
taPablo
ña ti'ví ra kuá'an
nda'a
n̄ivi na kándixa
Jesucristo
na táku ñoo Colosas**

TaPablo tí'ví ra tɔ'on ña chin-deé ra n̄ivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Colosas

¹ Yi'i kúui taPablo, ta Ndios sakuiso chiño ra yi'i kúui taapóstol, ɽa ɽa kisa chiño noɽ Jesucristo. Ta vitin yi'i xí'in ñani yó taTimoteo ɽaa ndi tutu yó'o, ² xaá ña nda'a ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo Colosas. Ndó'ó kúu naño Ndios chi kándixa ndó Jesucristo ta vivii ndíkɔn ndó yichí ra. Ta Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo ɽaa taKá'no noɽ yó, ná taxi ra ña koo ñava'a ini ndó, ta ná ke'é ra ñava'a xí'in ndó.

Xí'in tɔ'on yó'o taPablo ndúkú ra noɽ Ndios ña taxi ra ñandíchi ra kutaku ña ini n̄ivi na kándixa Jesucristo

³ Ndi'i saá kivi ká'an ndi xa'a ndó xí'in Ndios, ɽa kúu Yivá Jesucristo, ɽaa taKá'no noɽ yó. Ta ká'an ndi táxi ndi ña táxa'vi ña'á xa'a ndó. ⁴ Ká'an ndi saá xa'a ndó noɽ Ndios, chi xa xinj so'o ndi ña ndino'o ní ini ndó kándixa ndó ta ndaa ini ndó Jesucristo, ta kí'vi ní ini ndó xini ndó ndi'i n̄ivi na kúu sa'ya Ndios. ⁵ Saá táku ndó chi ndaa ini ndó ndi xa yóo ti'va ñava'a ñoyívi ñino ta ndixa naki'in ndó ñava'a yó'o nda'a Ndios. Nda kivi xinj so'o ndó tɔ'on ña ndaa xa'a Jesucristo ndaa ini ndó ndi ndixa naki'in ndó ñava'a yó'o. ⁶ Ta m̄i tɔ'on

ñava'a xa'a Jesucristo ña kándixa ndó kúu tɔ'on ña xa xita ní'no kuá'a ní xiiña ñoyívi yó'o, ta kuá'a ní n̄ivi xa kándixa na tɔ'on yó'o. Ta ñii ki'va ndatán tɔ'on yó'o chindeé ña ndó'ó ña va'a vaxi kua'no ndó ndíkɔn ndó yichí Jesucristo, saá chindeé ña n̄ivi yó'o. Ta ké'é tɔ'on Ndios ñava'a yó'o xí'in ndó nda kivi noɽ ña kundaá ini ndó ndi Ndios kúu ra ɽa ɽa va'a ní ká'no ini xini ra n̄ivi. ⁷ Ta ndó'ó xa xinj ndó tɔ'on va'a yó'o, chi ñani yó taEpafras, ɽa ɽa kí'vi ní ini ndi xini ndi, saná'a ra ndó'ó. TaEpafras yó'o kúu ñii ɽa ɽa kisa chiño xí'in ndi noɽ Jesucristo, ta ndi'i saá kivi kisa ndivi ra chiño Jesucristo xa'a ña chindeé ra ndó'ó. ⁸ Ta ñani yó taEpafras yó'o xa ndatɔ'on ra xí'in ndi ndasaá kí'vi ní ini ndó xini ndó ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo. Ta ña kí'vi ini ndó xini ndó n̄ivi yó'o kúu ña kaku noɽ Nima Ndios.

⁹ Ta saá nda kivi xinj so'o ndi tɔ'on yó'o xa'a ndó tãda kivi vitin, on vasa sãdakoo ndi ká'an ndi xí'in Ndios xa'a ndó. Ta xaku ndá'vi ndi noɽ ra ña taxi ra ña kundaá va'a ini ndó yu kúu ña kóni ra. Ta ndúkú ndi noɽ ra ña taxi ra ñandíchi Nima ra kutaku ña ini ndó xa'a ña kundaá va'a ini ndó ndasaá vivii xini ñó'ó kutaku ndó yichí ra. ¹⁰ Ta saá kutaku ndó ndatán kóni Jesucristo, ɽaa taKá'no noɽ yó, ta ndi'i saá chiño ña kasa ndivi ndó kuu ña kusij ní ini ra koni ra, chi nduu ndó n̄ivi na ke'é kuá'a ní ñava'a ta ndi'i saá kivi kua'no ndó xí'in ña koni va'a ka ndó Ndios. ¹¹ Ta xaku ndá'vi ndi noɽ Ndios ña chikaá ra ndee ká'no ra kutaku ña ini ndó xa'a ña nduu ndó n̄ivi na xí'in ña ká'no ini, kundeé noɽ ndi'i ñayó'vi vaxi noɽ ndó. ¹² Ta xí'in ñasij ní ini ndó ñii ñii kivi ka'an ndó taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a Yivá yó Ndios chi táxi ra ndi'i ña xini ñó'ó nda'a ndó ña kúchiño

naki'in ndó ñava'a ña xa yóo ti'va ñoyívi ñino, ñoo yóo ño'o livi yé'e. ¹³ Ndios xa sakaaku ra mji yó ñoo ndee ña on vá'a ña kúu ña xá'nda chiño ñoo yichí on vá'a ña kúu ñoo naa, ta Ndios nataxi ra mji yó nda'a Sa'ya ra Jesucristo, ta ta kí'vi ní ini Ndios xini ra, ta vitin ndikon yó yichí va'a ñoo xá'nda chiño Jesucristo. ¹⁴ Saá chi xí'in ñii ra ña ñixita nda'a tón cruz kivi ñixi'i ra, Jesucristo sakaaku ra mji yó ñoo ndee ña on vá'a, ta Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi yó.

To'on yó'o ká'an ña ndí xa'a ña ñixi'i Jesucristo xa'a kuachi yó, vitin kúchiño nakutá'an va'a yó xí'in Ndios

¹⁵ Jesucristo, ta ta xa xini ñivi ñoyívi yó'o xí'in nduchú ñoo na, kúu ta ta saná'a xí'in mji ra ndasaá yóo Ndios, ta ta on kúchiño koni yó xí'in nduchú ñoo yó. Chi Jesucristo ñii kúu ra xí'in Ndios, ta kivi on ta'an kasa va'a Ndios ndi'i ña xa yóo kuva'a vitin, ta xa táku Jesucristo kivi saá, ta kúu ra ta taká'no ñoo ndi'i ña kuva'a. ¹⁶ Xí'in Jesucristo kisa va'a Ndios ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi ñino. Ta xí'in Jesucristo kisa va'a Ndios ndi'i ña kúchiño yó koni yó xí'in nduchú ñoo yó, ta kisa va'a ra ndi'i ña on kúchiño yó koni yó xí'in nduchú ñoo yó. Chi Ndios kisa va'a ra ndi'i ñoo naángel na xá'nda chiño, ta kisa va'a ra ndi'i inká ñoo nima ña xá'nda chiño, vará on kúchiño yó koni yó ñayó'o xí'in nduchú ñoo yó. Ta ndi'i ña yóo kuva'a kúu ña kisa va'a Ndios xí'in Jesucristo, ta xa'a ña kasa ká'no ña Jesucristo kúu ña kuva'a ndi'i ña. ¹⁷ Tá on ta'an kasa va'a Ndios ñoyívi xí'in ndi'i inká ña yóo, ta xa táku Jesucristo. Ta ndi'i ña kuva'a, tixin ndee Jesucristo yóo ndi'i ña, ta Jesucristo ndiso chiño ra xí'in ñii ñii ña kuva'a, ta ndi'i ña kuva'a yóo ña

tixin ndee ra kotó kama ndi'i xa'a ña. ¹⁸ Ta ndatán yóo sijní ñivi xí'in yiki koñu na, saá yóo Jesucristo xí'in ñivi na kándixa ña'á. Saá chi Jesucristo kúu tanóo ñoo ndi'i ñivi na kándixa ña'á, ta Jesucristo kúu tanóo nataku ñoo ñivi na ñixi'i. Ta saá Jesucristo kúu taká'no ñoo ndi'i ña kuva'a. ¹⁹ Ndios xí'in ndi'i mji ra táku ra ini Jesucristo, chi saá kúsii ini Ndios. ²⁰ Ta xí'in ña ñixi'i Jesucristo ta nataku ra, Ndios ke'é ra ndí ndi'i ña yóo ñoyívi yó'o ta ndi'i ña yóo ñoyívi ñino, va'a nakutá'an ña xí'in ra. Saá chi ñii Jesucristo ña ñixita nda'a tón cruz kivi ñixi'i ra, ta xi ña ndí ndi'i ña yóo kuva'a vitin yóo va'a ña xí'in Ndios.

²¹ Xina'á ndó'o xikuu ndó ñivi na nisaá ini xini na Ndios, ta xitaku xiká ní ndó ñoo ra, chi ña on vá'a xixani sijní ndó, ta ña on vá'a xike'é ndó, ñayó'o chinda'á ña ndó'o kuxiká ndó ñoo Ndios. Ta vitin Ndios sanakutá'an va'a ra ndó'o xí'in mji ra, ²² xa'a ña ñixi'i Jesucristo kivi xitakaá ndaa yiki koñu ra nda'a tón cruz. Ndios kisa ndivi ra chiño ká'no yó'o xí'in ndó, chi kóni ra ndí tá kixaá kivi ña kuita ndó ñoo ra, ta Jesucristo saná'a ra ndí ndó'o kúu ñivi na ndii, ñivi na on koó kuachi ndiso, ta ni on koó ña on vá'a naní'i ñivi ña kúchiño chikaa na kuachi satá ndó. ²³ Ta xa'a ña kundivi ñayó'o saá, ndó'o xini ñó'o kandixa ndino'o ndó to'on ña ndaa xa'a Jesucristo ta kónó kunakaá ña ndaa ini ndó. Ta on sandakoo ndó ndati ndó ta ndaa ini ndó ndí ndixa Ndios taxira nda'a ndó ñava'a ndatán yóo ña kindoo ra xí'in ndó kivi xini so'o ndó ta kandixa ndó to'on va'a xa'a Jesucristo. To'on va'a yó'o kúu ña ñixita ní'no ñoo ku'a ní ñivi na táku ku'a ní xiiña ñoyívi yó'o. Ta Ndios sakuiso chiño ra yi'i ta Pablo ña ka'an ndosoj to'on va'a yó'o xa'a Jesucristo ñoo ñivi.

Tq'on yó'o ká'an ndí tqPablo kúu tq kisa ndivi chiño Jesucristo noq nivi na on sivi najudío kúu

²⁴ Kúsij ní inij ña xó'vi yiki koñu xá'a ndó, chi ña xó'vi saá kúu ña kuá'an xino ña xó'vi Jesucristo xá'a nivi na kándixa ra. Saá chi Jesucristo xó'vi ka ra xí'in nivi yó'o, chi nivi yó'o kúu yiki koñu mji ra. ²⁵ Ta xá'a ña naki'in ndó ñava'a nda'a Ndios, Ndios sakuiso ra chiño yi'j ña ka'an ndosij ndi'i to'on ra noq ndó'o ta noq nivi na táku kuá'a ní xiiña. ²⁶ Tq'on yó'o ká'an ña xá'a ñaká'no chitóni Ndios ke'é ra xá'a ndi'i nivi na kándixa Jesucristo. Kuá'a ní kuíya xina'á tandra kivi vitin, nivi on vása ní-kundaa ini na yu kúu ñava'a yó'o ña chitóni Ndios ke'é ra, ta vitin Ndios saná'a kaxin ra noq ndi'i nivi na kándixa Jesucristo ña nixiyo se'é yó'o. ²⁷ Saá chi Ndios táxi ra ña kundaa ini na ndí Jesucristo táku ra ini ndi'i nivi na kándixa ña'á, án najudío kúu na, án on sivi najudío kúu na. Ta saá ndó'o, nivi na on vása kúu najudío, ndixa táku Jesucristo ini ndó. Ta xá'a ñayó'o ndixa kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi noq yóo ndi'i ñava'a ña livi ká'no.

²⁸ Ta saá mji ndi ká'an ndoso ndi to'on xá'a Jesucristo noq ndi'i nivi. Ndát'o'on ndi xí'in na, ta saná'a ndi na xí'in to'on ndíchi Ndios. Saá chi tá kixaa kivi ña kuita ndi'i yó noq Ndios, ta kónij saná'aj nivi yó'o noq Ndios, nivi na ntondaa ndundii, na on koó ka kuachi ndiso, chi ñii yóo na xí'in Jesucristo, ta ta táku ini na. ²⁹ Ñakán kía yi'j ndeé ní kisa chiño, ta xí'in ndeé Jesucristo ña táku ini, ndino'o ní inij ndúkúj ña kasa ndivi chiño ra.

2

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, nivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Colosas xí'in na táku

ñoo Laodicea, xí'in inka nivi na kándixa Jesucristo na on ta'an tondaaj konij xí'in nduchú noq, ndát'o'onj xí'in ndó vitin, chi kónij ña kundaa ini ndó ndí chikaa ní ndeé ña táxi xí'in mji xá'a ndó'o. ² Saá chi kónij ña Ndios chikaa ra ndeé ini ndó xá'a ña ñii kuu ini ndó xí'in tá'an ndó, ta xá'a ña kuki'vi ní ini ndó koni tá'an ndó. Saá va'a vivii kutaku ndó nda tonda ndó kundaa va'a ini ndó ñava'a chitóni Ndios. Vará si'na ñava'a yó'o nixiyo se'é ña noq yó, ta vitin Ndios xa saná'a ra ña noq mji yó, ta saá kundaa ini yó ndí ñava'a chitóni ra kúu Jesucristo, ta ta t'vi Ndios sakaku ra nivi. ³ Saá chi ndi'i ñandíchi ndino'o Ndios yóo ña ini Jesucristo. Ta ñandíchi ndino'o yó'o, nixiyo ña ndatán yóo ñakuíká ña ndaya'vi ní ña nixiyo se'é, ta Jesucristo saná'a ra noq yó ñandíchi yó'o xá'a ña kuchiño kundaa ini yó ña. ⁴ Ndát'o'onj ñayó'o xí'in ndó vitin, chi on xini ndí inka nivi sandá'vi na ndó'o xí'in to'on livi ña ká'an na xá'a ña sanoo na ini ndó, ta on sivi ñandaa kúu to'on na. ⁵ Vará on koó yi'j ñindichi xí'in ndó vitin, ta ñó'o ní inij xá'a ndó'o, ta kúsij ní inij chi xini so'oj ndí vivii táku ndó ndatán kóni Ndios, ta kútu yóo ndó xí'in ña ndino'o ini ndó kándixa ndó Jesucristo.

⁶ Xa kándixa ndó Jesucristo ta táxi ndó kúu ra Ta taKá'no noq ndó. Xá'a ñayó'o, xini ñó'o va'a kundikon ndó yichi ra ta kutaku ndó ndatán kóni ra. ⁷ Ta ñii ñii kivi kóno ní ka chikaa ndó ini ndó ña kándixa ndó ra, ta ñii ñii kivi va'a kua'no ka ña ndaa ini ndó ra, ta kútu va'a kundikon ndó yichi ra. Ñii ki'va ndatán sakuá'á ndó noq nañani yó na saná'a ndó'o, saá vivii kutaku ndó yichi Jesucristo, ta ñii ñii kivi taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios.

Tq'on yó'o ká'an ndí Jesucristo

*táxi ra
ña kutaku xaá nivi na kándixa
ña'a*

⁸ Koto va'a xí'in mji ndó ta on taxi ndó ña inká nivi sandá'ví na ndó'ó xí'in ñandíchí sijnj mji na, ta to'on vichí kúu ña, ta on vása yóo yu'ú ña xí'in to'on ña ndaá xa'a Jesucristo. On taxi ndó ña sanoo na ini ndó kundikon ndó yichj na, chi ña sáná'a na ndasaá kuiti káku ña sijnj nivi án noo nima án noo ndeé ña kúu ña xá'nda chiño noo nivi na ndíkõn yichj ñoyívi yó'o.

⁹ Ndios yóo ra táku ndi'i mji ra ini Jesucristo, ta ta xikomí yíkí koñu ndino'o nivi. ¹⁰ Ta ndó'ó, on koó ka inká ña kúmanj noo ndó chi ñii yóo ndó táku ndó xí'in Jesucristo, ta ta kúu taká'no ní ka noo ndi'i ña yóo, ta xá'nda chiño ra noo ndi'i nima ná'no ta noo ndi'i ndeé ña yóo kuvá'a. ¹¹ Mji ndj najudío kisa ndivi ndj costum-bre ña naní circuncisión,* ta kómí ndj marca yíkí koñu ndj ña kóni kachí ndí sa'ya Ndios kúu ndj. Ta ndó'ó, nivi na on sivi najudío kúu, ta on vása kómí ndó marca yó'o yíkí koñu ndó chi on vása ní-kisa ndivi ndó costumbre yó'o. Ta saá ni, xa'a ña kándixa ndó Jesucristo, Ndios sanduu ra ndó'ó sa'ya mji ra, ña ñii yóo ndó xí'in Jesucristo, ta xí'in ñayó'o kindaa ra ndeé ña on vá'a ña xixa'nda chiño noo ndó. ¹² Saá chi ña chíchi ndó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo kóni kachí ña ndí ndatán yóo ña nixi'j ndó xí'in Jesucristo ta natakú ndó xí'in ra, saá yóo ña xí'in ndó, chi ndaa ini ndó ndeé Ndios, ña kúu ndeé ña sanatakú Jesucristo noo nivi na nixi'j. ¹³ Xina'á nixika ndó yichj on vá'a, ta noo Ndios xikuu ndó nivi na nixi'j, chi nivi na xindiso kuá'a ní kuachi xikuu ndó, ta on sivi sa'ya Ndios xikuu ndó. Ta vitin Ndios xa kisa ká'no ini ra xa'a ndi'i kuachi ndó'ó, nivi

na kándixa Jesucristo, ta taxi ra ña táku xaá ndó, chi vitin ñii kachí táku ndó xí'in Jesucristo. ¹⁴ Xina'á ndayí Ndios kachí ña ndí nivi na ndíso kuachi xikuu yó xa'a ña nija'a ndoso yó ndayí yó'o. Ta vitin on sivi ka na ndíso kuachi kúu yó, chi kivi nixi'j Jesucristo, Ndios kindaa ra ndi'i ña ká'an ndí nivi na ndíso kuachi kúu yó, ta nda'a tón cruz katakaa ndaa ra ña ká'an saá xa'a yó. ¹⁵ Ta xí'in ña nixi'j Jesucristo nda'a tón cruz, Ndios kindaa ra ndayí ndi'i ñanimá ndiva'a ná'no xí'in inká noo ndeé ña xá'nda chiño noo yichj on vá'a ñoyívi yó'o. Ta Ndios sakuka'an ra noo ndi'i ñandiva'a yó'o, chi kivi nixi'j Jesucristo nda'a tón cruz, ndi'i ña yóo kuvá'a xito ña ndí Jesucristo kundee ra noo ndi'i ñandiva'a yó'o.

¹⁶ Ta xa'a ñayó'o, on vá'a chikaa so'o ndó nda ñii nivi na ká'an kuáchí xí'in ndó xa'a ña on vása kisa ndivi ndó ndayí mji na. Chi xá'nda chiño na ndí on vá'a kuxu ndó sava kitj, ta on vá'a ko'o ndó sava nduta. Ta xá'nda chiño na ndí xinj ñó'ó sakana ndó vikõ ñii ñii kivi ká'no ñayj, ta xinj ñó'ó sakana ndó vikõ ñii ñii yoo xaá, ta xinj ñó'ó kasa ndivi ndó ndi'i ndayí ña ká'an xa'a kivi yji ña nákindé najudío. ¹⁷ Ta ndi'i ndayí yó'o on sivi ña ndino'o xinj ñó'ó kasa ndivi nivi ndi'i saá kivi ña vaxi kúu ña. Saá chi ndasaá kuiti sáná'a ña xa'a Jesucristo, ta ta ti'ví Ndios kixi, chi xí'in ña ke'é Jesucristo, xa kundivi ndi'i ndayí yó'o. ¹⁸ Ta xa'a ñayó'o, on chikaa so'o ndó to'on ña ká'an nivi, kachí na ndí tá on kasa ndivi ndó ndayí ña xá'nda chiño na, ta Ndios on taxi ra ñava'a nda'a ndó ñoyívi nino. Chi nivi yó'o ké'é na ndatán ké'é nivi na ninõ ini, vará on sivi nivi na ndixa ndino'o ini

* 2:11 Costumbre najudío ña naní "circuncisión" kúu ña xá'nda na lo'o ñij sijnj ñatete talo'o.

kúu na. Ta ñivi yó'o kisa ká'no na naángel, ta ká'an na ndí yóo ña ñitivi ñoo na, ta ñavatá kúu ña ká'an na. Ta xa'a ña on vá'a ña táku ini na kisa ká'no xí'in mji na. ¹⁹ Ta ñivi yó'o on vása ñii yóo na xí'in Jesucristo, ta ta kúu sijní ndi'i mji yó, ñivi na kándixa ña'a, ta mji yó kúu yikí koñu ra. Ta Jesucristo kúu ta táxi ña xíní ñó'ó yó xa'a ña ñii va'a kisa chiño yó xí'in ra. Saá chi ndatán yóo tuchu ñivi ña táxi va'a náta'an ñii ñii xiiña yikí koñu na, saá yóo ndee ña táxi Jesucristo xa'a ña ñii va'a yóo yó xí'in tá'an yó. Ta Ndios táxi ra ña xíní ñó'ó nda'a yó xa'a ña va'a va'xi kua'no yó ñoo ra, ta xa'a ña vivii kutaku yó ndatán kóni ra.

²⁰ Ta ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, ñii yóo ndó xí'in ra, ta ndatán ñii káchí ñixi'i ndó xí'in ra, saá yóo ña. Ta xa'a ñayó'o, yóo ndó ndatán yóo ñivi na ñixi'i ñoo ndayí ña xá'nda chiño ñoo ñivi na ndikon yichi ñoyívi yó'o, chi ndayí yó'o on vása kómí ka ña ndee ka'nda chiño ña ñoo ndó'ó vitin. Ta saá, ¿ndachun kisa ndivi ka ndó ndayí yó'o, ndatán ké'é ñivi na ndikon yichi ñoyívi yó'o? ²¹ Sava ndayí yó'o ña chindú'u ñivi ñoyívi káchí ña saá: “On vá'a tondaa nda'a yó ña xáni sijní na kúu ña on vá'a, ni on vá'a tiin yó ña, ni nda lo'o on vá'a kuxu yó ña xáni sijní na kúu ña on vá'a”, káchí ndayí na. ²² Ta ndi'i ndayí yó'o kúu ña káku kuiti sijní ñivi va, ta on sivi ndayí Ndios kúu ña. Saá chi ndi'i ña kúchiño tondaa nda'a yó, án ña kúchiño tiin yó, án ña xíxi yó, ñii ñii kivi kua'an ndi'i xa'a ñayó'o, ta on vása kúndeé ña koo ña ndi'i saá kivi. ²³ Ta saá ni, ndayí ña káku sijní ñivi yó'o ná'a ña ndatán yóo t'on ña ndíchi ní, chi ndee ní xá'nda chiño ña ñoo yó ndí xíní ñó'ó kundikon yó yichi yov'i ní xa'a ña va'a koo yó xí'in

Ndios. Ta ndayí yó'o káchí ña ndí xíní ñó'ó saxov'i yó yikí koñu yó chi saá kisa ñoo xí'in mji yóo Ndios. Ta saá ni, ndayí yó'o nda lo'o on vása kómí ña ndee sandi'i ña xa'a ña kútoo ní yó ké'é yó ña on vá'a.

3

¹ Ta ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo, táku xa'a ndó vitin, chi ndatán ñii káchí natakú ndó xí'in ra, saá yóo ña. Ta xa'a ñayó'o xíní ñó'ó chikaa ndó ndee ndukú ndó ñava'a ña kúu ña ndáya'vi ní ñoyívi ñino ñoo yóo Jesucristo ñoo táyi tón t'ó'ó ká'no tón ñíndichi nda'a kua'a Ndios. ² Ta va'a kani sijní ndó xa'a ña ndáya'vi ní ñoyívi ñino ñoo yóo Ndios, ta on vá'a kani sijní ndó xa'a ña ndáya'vi ní ñoo ñivi na ndikon yichi ñoyívi yó'o. ³ Saá chi ndó'ó, ndatán yóo ñivi na ñixi'i saá yóo ndó ñoo ndi'i ña on vá'a ñoyívi yó'o, ta on vása táku ka ndó tixin ndee ña xá'nda chiño ñoo yichi ñoyívi yó'o, ta vitin ñii yóo ndó táku ndó xí'in Jesucristo. Ta xa'a ñayó'o, ñii káchí xí'in ra, táku ndino'o ndó xí'in Ndios, vará ñivi ñoyívi yó'o on vása kúchiño na koto na ñandaa yó'o. ⁴ Tá kixaa kivi ndikó Jesucristo, ta táxi ña táku ndino'o ndó, ta nativi ra ñoo ndi'i ñivi ñoyívi yó'o. Ta kivi saá ndi'i ñivi koto na ra, ta koto na ndí ñii nakuita ndó xí'in ra. Ta ndó'ó xí'in Jesucristo, ñii káchí xí'in ra ye'e ndó ta nakundixin ndó ñava'a livi ní ká'no.

T'on yó'o ndato'on ndasaa xíní ñó'ó kutaku yó xa'a ña kándixa yó Jesucristo

⁵ Xa'a ña ñii yóo ndó táku ndó xí'in Jesucristo vitin, xíní ñó'ó chikaa ndó ndee ña sandi'i ndó xa'a ña on vá'a ña kisa chiño ini ndó ña kúu ña chinda'a ndó'ó ke'é ndó ña on vá'a. Ndó'ó nañani yó, nda lo'o on kivi ndó kuachi

xí'in náña'a ná ɔn sɪví nási'í ndó kúu, ta ndó'ó náki'vạ yó, ndạ lo'o ɔn kị'vi ndó kuặchi xí'in nataa, na ɔn sɪví yị ndó kúu. Ta ndi'i ndó'ó, nịvi na kándixa Jesucristo, ndạ lo'o ɔn kị'vi ndó inkạ kuặchi kini xí'in nataa án xí'in náña'a, ta ni ɔn kutoo ndó kị'vi ndó kuặchi yó'o. Ta ni ɔn kutoo ndó ke'é ndó ndạ ñii nọọ ña ɔn vá'a. Ta ɔn vá'a chikaạ ndó ndi'i ndeẹ ndó ña kukomí ndó kuạ'a ní ñakuíká. Saá chi tá táku ndó saá, sáná'a ndó ndí kị'vi ní kạ ini ndó xini ndó ñakuíká nọọ ña kị'vi ini ndó xini ndó Ndios, ta ñii kúu ña xí'in ña kasa ká'no ndó ñaídolo án inkạ ndios vatá. ⁶ Ta xạ'a ndi'i ña ɔn vá'a yó'o ña kisa ndivi nịvi na toon ní ini, Ndios saxo'vi ní ra nayó'o kị'vi ña vạxi. ⁷ Ta ndó'ó, xịna'á tá xịndikọn ndó yichị ñoyívi yó'o, ñii kị'va saá xikuu ndó nịvi na toon ní nịxiyo ini, ta ke'é ndó ña ɔn vá'a yó'o. ⁸ Ta vitin ndixa xini ñó'ó sandakoo ndó ke'é ndó ndi'i saá nọọ ña ɔn vá'a. Xini ñó'ó kindaa ndó ña sáa ini ndó, ta ɔn kuu ndó nịvi na kue'ẹ ní. Ta sandakoo ndó ña táxi nákaạ ña ɔn vá'a ini ndó xini ndó inkạ nịvi, ta sandakoo ndó ña ká'an ndó to'on ndivạ'a xạ'a nịvi, ta sandakoo ndó ña ká'an ndó to'on kini xí'in nịvi. ⁹ Ni ndạ lo'o ɔn kạ'an ndó to'on vatá xí'in tá'an ndó. Saá chi xa sandakoo ndó yichị yatá, nọọ ke'é ndó ña ɔn vá'a yó'o, ta vitin ndikọn ndó yichị vạ'a ña xạá. ¹⁰ Ta saá ndạtán yóo nịvi na xa sandakoo tikoto yatá ña ɔn vása vạ'a kạ, ta nakundixin na tikoto vạ'a ña xạá, saá yóo ndó táku ndó vitin, chi Ndios ndasa xạá ra ini ndó, ta ndụu ndó nịvi xạá vitin. Ta saá tondaạ ndó kuu ndó ndạtán yóo Ndios, taa tạ kisa vạ'a ndó'ó, ta ñii ñii kị'vi sáku'á kạ ndó ña tondaạ ndó konị ndino'o ndó ra. ¹¹ Ta vitin ɔn vása xini ñó'ó kạ tá najudío kúu yó, án ɔn sɪví najudío kúu yó, án nịvi na kisa

ndivi costumbre circuncisión kúu yó, án nịvi na ɔn vása kisa ndivi costumbre yó'o kúu yó, án nịvi na kee ñoo xıyo kúu yó, án nịvi na xini vạ'a ñandíchí nagriego kúu yó, án nịvi na ɔn vása ká'vi ní kúu yó, án nịvi naesclavo kúu yó, án nịvi na kómí ndayị nakaxin chiño mịi kúu yó, ta ndi'i ñayó'o ña káchí ndasaá yóo yó ɔn vása xini ñó'ó ña nọọ Ndios, chi ndi'i yó ñii kúu yó nọọ Ndios xạ'a ña kándixa yó Jesucristo. Ta Jesucristo kúu ñii laá tạa tạ xini ñó'ó ní nọọ yó, ta táku ra ini ñii ñii yó vitin.

¹² Ndios nakaxin ra ndó'ó ña kuu ndó nịvi nayị na kundikọn ra, ta kị'vi ní ini ra xini ra ndó'ó. Ta xạ'a ñayó'o xini ñó'ó kutaku ndó ndạtán kóni ra. Kundá'vi ini ndó konị ndó nịvi, ta ke'é ndó ñava'a xí'in ndi'i nịvi. Ta ɔn kasa ká'no xí'in mịi ndó, ta kuu ndó nịvi na nịno ini, nịvi na to'ó ke'é xí'in inkạ nịvi, ta xí'in ña ká'no ini ndó kutaku ndó xí'in tá'an ndó. ¹³ Ta kundeé ini ndó xí'in nịvi, ta kasa ká'no ini ndó xạ'a ña ɔn vá'a ke'é na xí'in ndó. Ñii kị'va ndạtán Ndios kisa ká'no ini ra xạ'a kuặchi ndó, saá kasa ká'no ini ndó xạ'a ña ɔn vá'a ke'é nịvi xí'in ndó. ¹⁴ Ña xini ñó'ó ní kạ nọọ ndi'i inkạ ñava'a kisa ndivi ndó kúu ña kuki'vi ini ndó konị tá'an ndó, chi ña ke'é ndó saá kúu ña táxi ñii yóo ndó táku ndó xí'in tá'an ndó. ¹⁵ Jesucristo san'í ra ndeẹ ra ña táku ini ndó xạ'a ña vạ'a koo ini ndó, ta vạ'a kutaku ndó xí'in natá'an ndó. Nakaxin ra ndó'ó kúu ndó ñii ñii xiiña yiki koñu ra, ña ñii náta'an ndó, ta ñii káchí kisa chiño ndó xí'in ra. Ta ndi'i saá kị'vi xini ñó'ó taxi ndó ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios.

¹⁶ Ta taxi xí'in mịi ndó ndí to'on vạ'a ña ndátọ'on xạ'a Jesucristo ná sakutú ña ini ndó ndi'i saá kị'vi. Ta xí'in ndi'i ñandíchí Ndios, saná'a tá'an ndó ta ndato'on ndó xí'in tá'an ndó. Ta kata ndó yaa yị ña kasa ká'no ndó Ndios, kata

ndó yaa ña ká'ān tɔ'on Ndios xí'in n̄ivi, ta kata ndó yaa ña ká'ān xa'a yich̄i ra. Ndino'o ní ini ndó kata ndó, ta ndi'i saá k̄iv̄i xí'in ña kusij ní ini ndó ka'ān ndó, kachí ndó: "Táxa'vi ún, Tata Ndios." ¹⁷ Ta ndi'i tɔ'on ña ká'ān ndó ta ndi'i chiño ña kisa ndivi ndó, ke'é ndó ndi'i ñayó'o xí'in ndayí k̄iv̄i Jesucristo, Taa taKá'no noq yó. Ta ka'ān ndó taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a Yivá yó Ndios xa'a ndi'i ña kisa ndivi Jesucristo xa'a ndó.

Tɔ'on yó'o ká'ān ndasaá xín̄i ñó'ó kutaku n̄ivi na kándixa Jesucristo xí'in tá'an na

¹⁸ Náki'va yó, ñii ñii ndó'ó ná yóo yij, xín̄i ñó'ó kasa n̄ino xí'in m̄ij ndó ña kasa chiño ndó noq yij ndó, chi ñayó'o kúu chiño noq ndó xa'a ña kúu ndó náña'a ná kándixa Jesucristo, Taa taKá'no noq yó. ¹⁹ Nañani yó, ñii ñii ndó'ó na yóo ñásí'í, xín̄i ñó'ó kuki'vi ini ndó koni ndó ñásí'í ndó, ta on ka'ān ndó tɔ'on yɔ'v̄i ña satakué'e ini ná. ²⁰ Ndó'ó na kúu nakuáchí, xín̄i ñó'ó kasa ndivi ndó ndi'i ña xá'nda chiño yivá si'í ndó noq ndó, chi ña ke'é ndó saá sakusij ndó ini Ndios. ²¹ Nañani yó na kúu yivá naválí, on ka'ān ndó tɔ'on on vá'a ña sasaa ndó ini sa'ya ndó. Chi xí'in ña ke'é ndó saá kuchiño sakuchuchú ndó ini na, ta sanakava ndó ini na. ²² Nañani yó xí'in náki'va yó na kúu esclavo, ndó'ó kisa chiño ndó noq napatrón ndó na kúu naná'no noq ndó ñoyívi yó'o, ta xín̄i ñó'ó kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño napatrón ndó noq ndó. Ta on vá'a kuiti chikaa ní ndó ndee kasa chiño ndó tá mií ñíndichi tapatrón ndó xito ra ndasaá kisa chiño ndó, ta xí'in ña ndino'o ini ndó va'a kasa ndivi ndó chiño tá'an ñíndichi tapatrón ndó xito ra, án tá'an on koó ra, chi ña kisa ndivi ndó saá kúu ña sáná'a ndí ndixa kisa tɔ'ó ndó Ndios. ²³ Ndi'i chiño ña kisa ndivi ndó, xí'in ñasij ini ndó chikaa ndó ndee

ña va'a kasa ndivi ndó ña. Va'a naká'ān ndó ndí Jesucristo kúu tapatrón ndino'o ndó, ta xín̄i ñó'ó kasa ndivi ndó ndi'i chiño xa'a ña sakusij ndó ini ra, ta on s̄iv̄i xa'a ña sakusij ndó ini n̄ivi kuiti kúu ña kasa ndivi ndó chiño. ²⁴ Saá chi kúndaq̄ ini ndó ndí ñii k̄iv̄i ndixa naki'ndó ndi'i ñava'a ña k̄indq̄o Ndios taxi ra nda'a ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo. Ta kúndaq̄ ini ndó ndí ñii laá taKá'no noq ndó kúu Jesucristo, ta ñii laá tayó'o kúu taa ta kisa chiño ndó noq. ²⁵ Ta saá ni, ndi'i n̄ivi na ke'é ña on vá'a, Ndios cha'vi ra n̄ivi yó'o. Ta ndatán yoo ña on vá'a ke'é na, saá saxɔ'v̄i ra na, chi Ndios on vása náaxin ra n̄ivi, ta ñii k̄iv̄i xí'in ñandaq̄ kasa nani ra xa'a ñii ñii n̄ivi.

4

¹ Nañani yó, ndó'ó na kúu napatrón, xín̄i ñó'ó ke'é ndó ñava'a ñandaq̄ xí'in n̄ivi na kisa chiño noq ndó. Naká'ān ndó ndí yóo ñii taa ta xá'nda chiño noq ndó, ta kúu Jesucristo, taa ta táku ñoyívi n̄ino.

² Nañani yó xí'in náki'va yó, ñii ñii k̄iv̄i kundito káxín ndó ta on sandakoo ndó ká'ān ndó xí'in Ndios ndi'i saá k̄iv̄i, ta taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a ra. ³ Ta ka'ān ndó ndukú ndó ñava'a noq ra xa'a m̄ij ndi, ña taxi ra ña ná nona yich̄i ña ka'ān ndoso ndi tɔ'on va'a xa'a Jesucristo noq n̄ivi. Saá chi x̄ina'á ñava'a ch̄itón̄i Ndios ña xa kisa ndivi Jesucristo x̄ikuu ña x̄inakaq̄ se'é noq n̄ivi, ta vitin Ndios xa sanat̄ivi ra ña noq yó, ta ȳi'í, ká'ān ndosoj tɔ'on va'a yó'o xa'a Jesucristo noq n̄ivi. Ta xa'a ñayó'o, vitin nákaq̄j ini ve'e kaa. ⁴ Ndukú ndó noq Ndios ña chindeé ra ȳi'í ña kuchiño j saná'a káxín j tɔ'on va'a xa'a Jesucristo noq n̄ivi, chi chiño noqj kúu ña ke'é j saá.

⁵ Xí'in ñandíchí Ndios ña yóo s̄inj ndó, viví kutaku ndó xí'in

n̄ivi na ɔn vása kándixa Jesucristo. Ta tá nani'í ndó yich̄i ña ndato'on ndó xí'in na, ta va'a kon̄i ñó'ó ndó yich̄i yó'o, ndatán kóni Ndios. ⁶ K̄iv̄i ká'an ndó xí'in ink̄a n̄ivi, ta saá xí'in ñav̄a'a ini ndó ta xí'in ñato'ó ní ndato'on ndó xí'in na. Kon̄i ñó'ó ndó nina to'on va'a ña k̄a'an ndó xí'in na. Ta ndatán yóo ñ̄ii yó'va ña táxi kuyas̄in ña x̄ixi yó', saá koo to'on ña kee yu'u ndó, chi to'on yó'o x̄in̄i ñó'ó kuu ña to'on ña kutoo n̄ivi kon̄i so'o na. Ta x̄in̄i ñó'ó sakuá'á ndó ndasaá va'a koo ti'va ndó ña viv̄i ndakuijn ndó yu'u n̄ivi na ndaka to'on ndó'ó.

Xí'in to'on yó'o taPablo n̄indayi ra n̄ivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Colosas

⁷ K̄iv̄i xāa ñani yó taTíquico n̄oo ndó, ta ndato'on ra xí'in ndó xa'aj, ta ndato'on ra xí'in ndó ndasaá táku yó'o. Ñani yó taTíquico yó'o kúu tāa ta kí'vi ní in̄ij x̄in̄ij, ta ndi'i saá k̄iv̄i chíkaa ra ndee ña chindeé ra ȳi'j, ta tayó'o xí'in ȳi'j ñ̄ii káchí kisa chiño nd̄i n̄oo Jesucristo. ⁸ Ta xa'a ñayó'o, tí'v̄ij ñani yó taTíquico xāa ra n̄oo ndó xa'a ña ndato'on ra xí'in ndó ndasaá táku nd̄i. Ta saá xa'a ña kon̄i so'o ndó to'on yó'o, chíkaa ña ndee ini ndó. ⁹ Ta tí'v̄ij ñani yó taOnésimo naxaa ra xí'in taTíquico. Tāa ta kí'vi ní in̄ij x̄in̄ij kúu taOnésimo, ta vitin ndikó ra naxaa ra n̄oo ndó, chi tañoo m̄ij ndó kúu ra. Ta tayó'o ɔn vása sándakoo ra ña viv̄i ndik̄on ra yich̄i Jesucristo. K̄iv̄i xāa ñañani yó yó'o n̄oo ndó, ta ndato'on na xí'in ndó ndi'i ña ndó'o nd̄i ñoo n̄oo táku nd̄i vitin.

¹⁰ Ta ñani yó taAristarco, ta kúu tāa ta nákaa ini ve'e k̄a xí'in yó'o, tí'v̄i ra to'on ña chindeé ra ndó'ó. Ta ñani yó taMarcos, tāa ta kúu taxax̄in ñani yó taBernabé, tí'v̄i ra to'on ña chindeé ra ndó'ó. Tá xāa ñani yó taMarcos yó'o n̄oo

ndó ña koto ra ndó'ó, ta ndúkú n̄oo ndó ña va'a naki'in ndó ra, ndatán yóo ña xa ndato'on̄ij xí'in ndó xa'a ra. ¹¹ Ta ñani yó taJesús, tāa ta tuku nan̄i Justo, tí'v̄i ra to'on ña chindeé ra ndó'ó. Vará yóo kūa'a ní najudío na kándixa Jesucristo, ta vitin ñoo yó'o ndasaá kuiti nayó'o kúu na kisa chiño xí'in̄ij xa'a ña koo kūa'a k̄a n̄ivi na k̄i'vi yich̄i n̄oo xá'nda chiño Ndios. Ta ndi'i ñañani yó yó'o na yóo xí'in̄ij, chíkaa na ndee in̄ij. ¹² Ta ñani yó taEpafras, ta kúu tañoo m̄ij ndó tí'v̄i ra to'on ña chindeé ra ndó'ó. Ñ̄ii tāa ta kisa chiño n̄oo Jesucristo kúu tayó'o, ta ɔn vása sándakoo ra ká'an ra xí'in Ndios, ta ndino'o ní ini na xáku ndá'v̄i ra xa'a ndó n̄oo Ndios. Ta ña xáku ndá'v̄i ra n̄oo Ndios kúu ña taxi ra ndee nda'a ndó xa'a ña ɔn sandakoo ndó yich̄i Jesucristo, ta nda víka, kútu k̄a kundik̄on ndó yich̄i ra. Ta ñ̄ii k̄i'va saá ndúkú ra ña chindeé Ndios ndó'ó xa'a ña taxi xí'in m̄ij ndó ña kasa ndivi ndó ndi'i ña kóni Ndios. ¹³ Ȳi'j, taPablo, ndákuijn̄ij xa'a ñani yó taEpafras yó'o, chi x̄in̄ij ña ndee ní kisa chiño ra xa'a ndó'ó, ñañoo Colosas xí'in ñañoo Laodicea xí'in ñañoo Hierápolis. ¹⁴ Ta ñani yó taLucas, ta kúu médico, tāa ta kí'vi ní in̄ij x̄in̄ij, tí'v̄i ra to'on ña chindeé ra ndó'ó. Ta saá tuku ñani yó taDemas tí'v̄i ra to'on ña chindeé ra ndó'ó.

¹⁵ Ta xáku ndá'v̄ij n̄oo ndó ña k̄a'an ndó xí'in ñañani yó ta xí'in náki'va yó na táku ñoo Laodicea, nd̄i tí'v̄ij to'on ña chindeéj ndi'ni nayó'o. Ta ñ̄ii k̄i'va saá tí'v̄ij to'on ña chindeéj ñáki'va yó ñaÑinfas xí'in n̄ivi na kándixa Jesucristo na nákutá'an ve'e ñayó'o xa'a ña kisa ká'no na Ndios. ¹⁶ Ta ndó'ó, n̄ivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Colosas, tá ndi'i ka'vi ndó tutu yó'o, ta saá va'a tí'v̄i ndó ña xāa ña nda'a ñañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo Laodicea,

xá'á ña kuchiño ka'vi na ña. Ta ñĩtaai inká tutu ta xa tĩ'víi ña xaá ña nda'á nañani yó xí'in náki'vã yó na táku ñoo Laodicea. Tá ndĩ'i ka'vi nayó'o tutu yó'o, ta saá ndó'ó naño Colosas, vã'a naki'in ndó ña ta ka'vi ndó ña. ¹⁷ Ta vã'a ndatõ'on ndó xí'in ñani yó tãArquipo, kã'an ndó xí'in ra ndí xíni ñó'ó kasa ndivi ra chiño ña sãkuiso chiño Jesucristo ra.

¹⁸ Ta vitin yĩ'i, tãPablo, tí'víi tõ'on ña chindeéi ndó'ó. Xí'in nda'á mĩi, táai tõ'on sondí'í yó'o: Naká'án ndó ndí yĩ'i nákaai ini ve'e kãa. Ta ná ke'é Ndios ñavã'a ní xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo ña.

Tutu ñanoó ña t̄í'vī taPablo kuā'an ña nda'a nañoo Tesalónica

*Xi'in tq'on yó'o taPablo,
taSilvano xi'in taTimoteo chindeé
ra*

*n̄ivi na kándixa Jesucristo na táku
ñoo Tesalónica*

¹ Xi'in tq'on yó'o ȳi'i, taPablo, xi'in taSilvano,* ta xi'in taTimoteo, chindeé ndi ndó'ó na táku ñoo Tesalónica, ndó'ó na nákutá'an xa'a ña kisa ká'no ndó Yivá yó Ndios xi'in Jesucristo, Taa taKá'no n̄oq yó. ¡Ná ke'é Ndios Yivá yó xi'in Jesucristo taKá'no n̄oq yó ñava'a xi'in ndó, ta ná taxi ra koo ñava'a ini ndó!

*N̄ivi na kándixa Jesucristo na
táku ñoo Tesalónica
va'a ní kuā'an na yich̄i Ndios*

² Ndi'i saá k̄iv̄i ká'an ndi táxi ndi ña táxa'vi ña'á Ndios xa'a ndi'i ndó'ó. Ndi'i saá yich̄i ká'an ndi xi'in Ndios, ta náká'an ndi xa'a ndó, ta ndúkú ndi n̄oq ra ñava'a xa'a ndó'ó. ³ Qn vása sándakoo ndi táxi ndi ña táxa'vi ña'á Yivá yó Ndios xa'a ña kuā'a ní chiño va'a kisa ndivi ndó. Saá ke'é ndó chi kándixa ndó Jesucristo, ta kí'vi ní ini ndó xini ndó ra. Ta táxi ndi ña táxa'vi ña'á Ndios chi ndixa ñii ñii k̄iv̄i va'a ndik̄on ndó yich̄i ra, saá chi ndáa ini ndó ta ndáti ndó ndixa Jesucristo kasa ndivi ra ndi'i tq'on ña ñika'an ra. ⁴ Nañani yó xi'in náki'va yó, n̄ivi na kí'vi ní ini Ndios xini ra kúu ndó'ó, ta xini ndi Ndios ñikaxin ra ndó'ó ña kuu ndó n̄ivi na kundik̄on ña'á. ⁵ Chi k̄iv̄i ndat̄o'on ndi xi'in ndó tq'on ñava'a xa'a Jesucristo, ta on s̄iv̄i ndasaá kuiti tq'on m̄ji ndi x̄ikuu ña, ta xi'in ndee Níma Ndios ñika'an ndi xi'in ndó ta xi'in

ndee Níma Ndios ke'é ndi kuā'a ní ñava'a xa'a ndó. Ta ndino'o ini ndi kándixa ndi ñandaá kúu tq'on ñika'an ndi xi'in ndó. Xa kúndaá ini ndó ndasaá va'a x̄itaku ndi xi'in ndó, ta ch̄ikaá ndi ndee ña chindeé ndi ndó'ó, chi kí'vi ní ini ndi xini ndi ndó'ó.

⁶ Ta saá ndó'ó k̄ixá'á ndó kutaku ndó ñii k̄iv̄i saá ndat̄an táku ndi'i, ta ndat̄an x̄itaku Jesucristo k̄iv̄i n̄ix̄iyo ra ñoyívi yó'o. Vará xó'v̄i ní ndó xa'a ña ndik̄on ndó yich̄i Jesucristo, ta Níma Ndios s̄akus̄i ña ini ndó'ó, ta xi'in ñas̄i ini ndó ñaki'in va'a ndó tq'on Ndios ña ñika'an ndi xi'in ndó. ⁷ Ta xa'a ña va'a táku ndó, sáná'a ndó n̄oq ink̄a n̄ivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo estado Macedonia xi'in ink̄a kuā'a ñoo estado Acaya ña ndasaá kuch̄iño va'a kundik̄on nayó'o yich̄i Jesucristo.

⁸ Ta ndó'ó xa ndat̄o'on ndó tq'on Ndios xi'in ink̄a n̄ivi, ta s̄akuj̄ta ní'no k̄a ndó tq'on yó'o ndi'i saá xiiña estado Macedonia xi'in ndi'i saá xiiña estado Acaya. Ta saá n̄ivi na táku ndi'i saá xiiña x̄in̄i sq'o na xa'a ña va'a kándixa ndó Ndios, ñakán on vása x̄in̄i ñó'ó k̄a'an k̄a ndi xa'a ñava'a ke'é ndó. ⁹ Nda víka, n̄ivi na xini ndasaá táku ndó, ndákuijn na xa'a ndó'ó, ká'an na ndasaá va'a ñaki'in ndó ndi'i. Ta ndat̄o'on na xi'in tá'an na ndasaá ndixa nasama ini ndó, ta s̄andakoo ndó ña kisa ká'no ndó ñaidolo xi'in ink̄a ña'a ña x̄ani s̄in̄i ndó x̄ikuu ndios m̄ji ndó x̄ina'á, ta vitin k̄ixá'á kisa ká'no ndó Ndios ndixa ndino'o, tat̄áku, ta ndik̄on ndó yich̄i ra. ¹⁰ Ta ká'an na ndi vitin ndáti ndó Jesucristo, ta kúu S̄a'ya Ndios, ña kee tuku ra ñoyívi n̄ino, ta kixaa ra ñoyívi yó'o, saá chi Ndios sanatak̄u ra Jesucristo ña sakaku ra m̄ji yó, kot̄o xó'v̄i ní yó k̄iv̄i Ndios kasa nani ra xa'a kuāchi n̄ivi.

* 1:1 Ink̄a k̄iv̄i taSilvano kúu Silas.

2

TaPablo ndátò'on ra xí'in na kándixa Jesucristo xa'a chiño ke'é ra xí'in na

¹ Nañani yó xí'in náki'vã yó, xínì ndó ndí òn sivi ña manì xikuu ña nixaa ndì òò ndó ta nìka'an ndoso ndì tò'on xa'a Jesucristo xí'in ndó, chi ndó'ó chikaa so'o ndó tò'on yó'o ta kisa ndivi ndó ña. ² Xínì ndó ndí kivi ta'an ka xaa ndì ñoo òò táku ndó, nixovì ní ndì ñoo Filipos, chi ke'é na xí'in ndì ña òn vá'a ña sakuka'an na òò ndì. Ta saá ni, Ndios chindeé ra ndì'ì ña nì-taxi ra kuyi'vi ní ndì kivi nixita ndì òò ndó'ó, ta nìka'an ndoso ndì tò'on Ndios ña ká'an xa'a Jesucristo, vará ku'a ní nivi ndukú na ndasaá kasi na òò ndì ña òn ndatò'on ka ndì tò'on yó'o. ³ Ta tò'on Ndios ña nìka'an ndoso ndì xí'in ndino'o nima ndì, ñandaã kúu tò'on yó'o, òn koó tò'on vatá ñó'o xí'in ña, ni òn vása ní-ka'an ndì tò'on livi ña sandá'vi ndì nivi. ⁴ Ta mii Ndios nìka'an ra ndì va'a nìya'a ndì òò ñayovì ña xito ndoso ndì'ì, ta xa'a ñayó'o Ndios sanakuiso chiño ra ndì'ì ña ká'an ndoso ndì tò'on va'a xa'a Jesucristo òò nivi. Xí'in tò'on ña ká'an ndì òn vása ndúkú ndì ndasaá kuiti sakusij ndì ini nivi, ndatán kóni mii na, ta nda víka ndúkú ndì ndasaá sakusij ndì ini Ndios. Chi Ndios kúu ta ta xito ndoso nima yó ndasaá yóo ña. ⁵ Xínì mii ndó nda ñii kivi òn vása ní-ka'an ndì tò'on livi an tò'on vatá xa'a ña sanoo ndì ini ndó, ni òn vása ní-sandá'vi ndì ndó'ó xa'a ña taxi ndó s'ún nda'a ndì. Mii Ndios ndakuiin ra xa'a tò'on yó'o ndí ñandaã kúu ña. ⁶ Ni òò ndó'ó, ni òò nda ñii inká nivi, òn vása ní-ndukú ndì ña kasa ká'no na ndì'ì. Vará kómí ndì ndayí ña kasa tò'ó ndó ndì'ì, ta chindeé ndó ndì'ì xí'in ña xínì ñó'o ndì, chi naapóstol* na

kómí ndayí Jesucristo kúu ndì'ì, ta òn vása ní-ke'é ndì saá. ⁷ Ta livi ní vivii ke'é ndì xí'in ndó, ndatán ke'é ñii ña'a xí'in sa'ya yútã ña, saá nixiyo ndì xí'in ndó. ⁸ Ndixa ndeé ní kí'vi ini ndì xínì ndì ndó'ó. Ta xí'in ndino'o nima ndì ndatò'on ndì tò'on Ndios xí'in ndó. Tãnda nixiyo ti'va ndì taxi xí'in mii ndì ña kivi ndì xa'a ndó, saá chi ndó'ó nduu ndó nivi na kí'vi ní ini ndì xínì ndì.

⁹ Nañani yó xí'in náki'vã yó, ndixa náka'an ndó ndasaá xitaku ndì kivi xindoo ndì xí'in ndó, chi ndiví ñoo ndeé ní kisa chiño ndì xa'a ña kukomí ndì s'ún ña sata ndì ndi'ì ña xínì ñó'o mii ndì. Saá chi nì-xiin ndì sandi'ì ndì ini ndó ña cha'vi ndó ña xínì ñó'o ndì kivi nìka'an ndoso ndì tò'on Ndios òò ndó. ¹⁰ Ndó'ó xí'in Ndios kúu na ndakuiin xa'a ndì, ndasaá xitaku ndì òò ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, chi xí'in ñayii, ta xí'in ñandaákú xitaku ndì xí'in ndó, ta òn koó nivi kuchiño taxi kuachi xa'a ndì. ¹¹ Tá yóo ñii ta ta kúu yivá va'a xí'in sa'ya ra, saá nixiyo ndì xí'in ndó, chi ndatò'on ndì xí'in ndó ña chikaa ndì ndeé ini ndó ta saná'a ndì ndó'ó ko'ò ndó yichì ña ndaa. ¹² Ta sakuiso ndì ndó'ó ña vivii kutaku ndó ndatán táku nivi na ndikon Ndios, chi Ndios kúu ta ta nakana ndó'ó ña kí'vi ndó yichì òò xá'nda chiño ra, chi kóni ra ña kutaku ndó xí'in ra òò yóo ndi'ì ñava'a ña livi ña yé'e.

¹³ Ndi'ì saá kivi táxi ndì ña táxa'vi nda'a Ndios, chi kivi xini so'o ndó tò'on ña nìka'an ndì xí'in ndó, ta va'a naki'in ndó ña. Ta òn vása ní-xani sijnì ndó ndí ndasaá kuiti tò'on nivi kúu ña, ta chikaa so'o ndó ña ká'an ndò va'yó'o, chi kúndaã ini ndó ndixa tò'on Ndios kúu ña nìka'an ndì xí'in ndó, ta mii tò'on yó'o kisa chiño ña ini ndó'ó, nivi na kándixa ña'a. ¹⁴ Nañani yó xí'in náki'vã yó,

* 2:6 Tò'on "apóstol" kóni kachí ña: Nivi na tí'vi taká'no kasa ndivi na chiño ra.

ñii kɪ'va ndatán nɪxɔ'vɪ inkə nɪvi na ndóo ñoo estado Judea, na kúu na nákutá'an xə'ə ña kisa ká'no na Jesucristo, saá nɪxɔ'vɪ ndó'ó. Chi najudío natá'an mɪi na kúu na saxɔ'vɪ ña'á. Ta saá ndó'ó, natá'an mɪi ndó kúu na saxɔ'vɪ ndó'ó xə'ə ña kándixa ndó Jesucristo. ¹⁵ Ta nɪvi na xə'ni Jesucristo, najudío natá'an mɪi ra xɪkuu na, ta naxɪi síkuá nayó'o xɪkuu na xə'ni naprofeta na nɪkə'an ndoso tɔ'on Ndios kujɪyə xɪnə'á. Ta saá tuku najudío natá'anɪ kúu na ke'é kuəchi xí'in ndɪ, ta taxin na ndɪ'i ña tava na ndɪ'i kuə'ə ní ñoo. Nayó'o ké'é na ña ɔn və'a ña ɔn vása kúsɪi ini Ndios xɪni ra, ta ɔn xɪni na taxi na ña naki'in inkə nɪvi tɔ'on ñava'a xə'ə Jesucristo. ¹⁶ Ta saá najudío yó'o sási na nɔɔ ndɪ kɪvɪ ndátɔ'on ndɪ tɔ'on və'a xə'ə Jesucristo xí'in inkə nɪvi na ɔn vása kúu najudío, saá chi ɔn xɪni na ña sakaku Ndios nayó'o. Ta xə'ə ña ké'é na ña ɔn və'a yó'o, sákuiso kə na kuəchi sətə mɪi na, vará xa yóo kuə'ə ní kuəchi ndíso na. Ta saá ñii kɪvɪ ña vaxi, Ndios saxɔ'vɪ ní ra nayó'o xə'ə ndɪ'i ña ɔn və'a ke'é na.

TaPablo kóni tuku ra koni ra nɪvi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Tesalónica

¹⁷ Nañani yó xí'in náki'və yó, vará xɪni ñó'ó kuxiká ndɪ nɔɔ ndó ñii kánɪ lo'o, ta ɔn vása sándakoo ndɪ ña xáni sɪni ndɪ xə'ə ndó'ó. Ta ndeé ní kóni ndɪ nakutá'an tuku ndɪ xí'in ndó ña kundaa ini ndɪ ndasaá yóo ndó. ¹⁸ Ta yɪ'i təPablo, kuə'ə ní yichɪ ndukúɪ xaaɪ tuku kotoɪ ndó'ó, ta nɪ-kuchiño xaaɪ chi ñanímə ndivə'a ká'no Satanás ɔn vása ní-taxi ña xaaɪ, chi taxɪ ña kuə'ə ní ña ɔn və'a sási yichɪ. ¹⁹ Kóni ní ndɪ koto ndɪ ndó'ó, chi ndó'ó kúu na sákusɪi ini ndɪ xə'ə ña və'a ní ndíkɔn ndó yichɪ Jesucristo. Ta kɪvɪ ndikó ra ñoyívi yó'o, ndáti ndɪ ña ɔn kuka'an nɔɔ

ndɪ xə'ə ndó'ó, ta kusɪi kə ini ndɪ xə'ə ndó'ó. Ndatán yóo ñava'a ña náki'in nɪvi xə'ə ña və'a kisa ndivi na chiño, saá koo ndó'ó xí'in ndɪ kɪvɪ kuita yó nɔɔ Jesucristo. ²⁰ Ta xə'ə ña və'a kándixa ndó Ndios, kánóo síkón ñatɔ'ó ndɪ nɔɔ nɪvi, ta Ndios kasa ká'no ra ndɪ'i xə'ə ndó'ó. Ndixa kúsɪi ní ini ndɪ xɪni ndɪ ndó'ó.

3

¹ Ta ñii kɪvɪ ña ɔn vása ní-kundeé kə ini ndɪ kundati ndɪ, chi kóni ní ndɪ konɪ sɔ'o ndɪ án yóo və'a ndó, ta saá xani sɪni ndɪ və'a ná kindɔo kə ndɪ ñoo Atenas, ² ta tɪ'vɪ ndɪ ñani yó təTimoteo xaa ra nɔɔ ndó. Ta təTimoteo yó'o kúu taa tə kisa chiño nɔɔ Ndios, ta ñii káchí xɪka ra xí'in ndɪ ká'an ndoso ndɪ tɔ'on ñava'a xə'ə Jesucristo. Ta tɪ'vɪ ndɪ təTimoteo ña xaa ra nɔɔ ndó ta chindeé ra ndó'ó ña və'a kua'no kə ndó yichɪ Jesucristo, ta kə'an ra tɔ'on və'a xí'in ndó xə'ə ña chikaa ra ndeɛ ini ndó ña və'a kə kundikɔn ndó yichɪ Jesucristo. ³ Ta saá ɔn ndɪ'i ní ini ndó xə'ə ñayɔ'vɪ xó'vɪ ndó vitin. Chi ndó'ó xɪni və'a ndó ndɪ ndɪ'i mɪi yó na kúu nɪvi na kándixa Jesucristo xɪni ñó'ó xɔ'vɪ yó ñayɔ'vɪ. ⁴ Saá chi kɪvɪ xɪndɔo ndɪ xí'in ndó, ta ndatɔ'on ndɪ xí'in ndó ndɪ vaxi kɪvɪ ña xɔ'vɪ yó xə'ə ña kándixa yó Jesucristo. Ta vitin xɪni ndó ndɪ ndixa kɪxá'á xó'vɪ yó ndatán yóo ña nɪkə'an ndɪ xí'in ndó. ⁵ Ta saá kɪxaa kɪvɪ ña ɔn vása ní-kuchiño kundati kəɪ, chi ndeé ní kóni konɪ sɔ'oɪ án və'a ndíkɔn kə ndó yichɪ Jesucristo, vará xó'vɪ ní ndó. Ñakan tɪ'vɪ təTimoteo xaa ra koto ra ndó'ó, saá chi ndɪ'i ní ini xə'ə ndó, koto ñanímə ndivə'a ká'no chu'u ña ndó'ó, ta nakava ndó ke'é ndó ña ɔn və'a. Ta saá ndə manɪ kuu chiño ña kisa ndivi ndɪ xí'in ndó, níkúu.

⁶ Ta təTimoteo nɪxaa ra nɔɔ táku ndó, ta vitin ndɪkó ra kɪxaa

ra yó'o, ta ndatō'on ra xí'in ndi tō'on va'a xa'a ndó. Ndatō'on ra ndi ndixa kándixa va'a ndó Jesucristo, ta kí'vi ní ini ndó xíni tá'an ndó, ta ndi'i saá kivi náká'an ndó xa'a ndi'i, ta kóni ndó koto ndó ndi'i ñii kiva ndatán kóni ndi koto ndi ndó'ó. ⁷ Ñakán kía, nañani yó xí'in náki'va yó, vará xó'vi ní ndi ta ná'no ní tondini kómí ndi, ta vitin nduva'a ini ndi ta kúsij ní ini ndi, chi xini so'o ndi ña ndixa ndó'ó kándixa ndino'o ini ndó Jesucristo, ta vivii ndíkōn ndó yichí ra. ⁸ Ndatán yóo ña taxi ndee ña kutaku ka ndi, saá yóo ña kúndaq ini ndi ndi ndixa va'a ní ndíkōn ndó yichí Jesucristo. ⁹ Ta on vása ní'i ka ndi to'on ña kuchiño taxi ndi ña táxa'vi ña'á nda'a Ndios xa'a ndó'ó, chi njya'a ní ká'no ña kúsij ní ini ndi xa'a ña va'a táku ndó. ¹⁰ Ndivi ñoó ndino'o ní ini ndi xáku ndá'vi ndi noo Ndios, ká'an ndi xí'in ra ña taxi ra kee ndi ko'on ndi koto ndi ndó'ó. Chi kóni ndi chindeé ndi ndó'ó ña kandixa ndino'o ka ndó ta kua'no ka ndó yichí Jesucristo.

TaPablo xí'in natá'an ra ká'an na xí'in Ndios xa'a nivi na kándixa Jesucristo

¹¹ Ndúkú ndi noo Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, ña taxi ra ña kuchiño ko'on ndi koto ndi ndó'ó. ¹² Ta Jesucristo ná chindeé ra ndó'ó ña ñii ñii kivi kuki'vi ka ini ndó koni tá'an xí'in mji ndó, ta ñii saá kuki'vi ini ndó koni ndó ndi'i inká nivi. Ñii kiva ndatán yóo ña kí'vi ní ini ndi xíni ndi ndó'ó saá kóni ndi ña kuki'vi ini ndó koni ndó inká nivi. ¹³ Ta saá Jesucristo ná chikaq ra ndee ini ndó'ó ña va'a ní ka ko'on ndó yichí Ndios, ta xí'in ña ndino'o ní ini ndó nduu ndó nivi na va'a, na ndii noo Ndios. Ñakán on koo kuachi kuiso ndó noo Ndios, kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, xí'in ndi'i nayji na táku xí'in ra.

4

Ndasaá xini ñó'ó kutaku yó ña sakusij yó ini Ndios

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, xí'in ndayí Jesucristo, Ta taKá'no noo yó, ndatō'on ndi xí'in ndó ta xáku ndá'vi ndi noo ndó ña ñii káchi ndatán yóo ña xa saná'a ndi ndó'ó, saá xini ñó'ó kutaku ndó, ta va'a sakusij ndó ini Ndios. Xa va'a ní ndíkōn ndó yichí ra vitin, ta ndúkú ndi noo ndó ña va'a ka kundikōn ndó yichí ra ñii ñii kivi vaxi.

² Xa xini va'a ndó xa'a ña saná'a ndi ndó'ó xí'in ndayí Jesucristo.

³ Ña kóni Ndios kúu ña nduu ndó nivi na va'a, na ndii noo ra. Ñakán Ndios on xjin ra ña nda ñii ndó'ó kivi ndó kuachi ñoyívi xí'in inká ña'a án inká ta. ⁴ Ta Ndios kóni ra ñayó'o: Ñii ñii ta xini ñó'ó kúndaq ini ra ndasaá tō'ó ní ta vivii kutaku ra xí'in ñásí'i ra. ⁵ Ta nda lo'o on vá'a ña kútoó ní ndó koni ndó inká ña'a án inká ta, ta xini ñó'ó nasita xí'in mji ndó ña on ke'é ndó ña on vá'a ña kútoó ní yiki ko'nu mji ndó, ndatán ké'é nivi na on vása ndíkōn yichí Ndios. ⁶ Ta on taxi xí'in mji ndó ke'é ndó ña on va'a saá xí'in nañani yó án náki'va yó na kándixa Jesucristo. Tá kivi ndó kuachi xí'in ñásí'i ñani ndó án xí'in yij kivi'vi ndó, ta ñayó'o kúu kuachi ña sándá'vi ndó nivi na ndíkōn Jesucristo xí'in yó, ta Ndios saxo'vi ra ndó'ó xa'a ña on vá'a yó'o, ndatán yóo ña njka'an ndi xí'in ndó. ⁷ Chi on sivi xa'a ña kutaku kini yó kúu ña kana Ndios mji yó, ta kana ra mji yó ña kutaku yij yó noo ra. ⁸ Ta nivi na on xjin kandixa tō'on yó'o, ta nayó'o xáa noo na ndi'i, ta ñii kiva saá xáa noo na mji Ndios, ta ta taxi Nima mji ra kutaku ña ini ñii ñii yó.

⁹ Ta on vása xini ñó'ó ka ka'an ndi xí'in ndó xa'a ña kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó, chi xa sakuá'a

ndó nõõ mji Ndios ndasaá ndixa kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó. ¹⁰ Nandixa kúu ña kí'vi ini ndó xini ndó ndi'i nañani yó xí'in náki'va yó na táku ndi'i ñoo estado Macedonia. Ta saá ni, xáku ndá'vi ndi nõõ ndó'ó ña kuki'vi ka ini ndó koni tá'an ndó, ¹¹ ta chikaa ndó ndee ña vivii kutaku ndó xí'in inka nivi, ta ndasaá kuiti xa'a chiño mji ndó kundi'i ini ndó. Kasa chiño ndó xa'a ña xini ñó'ó ndó, ndatán yóo ña xa'nda chiño ndi nõõ ndó. ¹² Tá kisa ndivi ndó ñayó'o, ta va'a kanóo to'on xa'a ndó nõõ inka nivi, ta on kumani ka nda ñii ña xini ñó'ó ndó nda'a ndó.

To'on yó'o ká'an xa'a kivi ña ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o

¹³ Nañani yó xí'in náki'va yó, kóni ndi ña kundaã va'a ini ndó ndi nivi na kándixa Jesucristo ta nixi'i na, nayó'o ndixa natakú na kivi vaxi. Ta xa'a ña kundaã ini ndó ñayó'o, ta on kuchuchú ní ini ndó, ndatán kúchuchú ní ini nivi na on vása ndaa ini ndi kivi vaxi ndixa natakú na ta kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá kivi. ¹⁴ Ta mji yó, kándixa yó ndi Jesucristo nixi'i ra ta natakú ra, ta ñii káchí saá Ndios sanatakú ra ndi'i nivi na nixi'i, na kúu na kándixa Jesucristo.

¹⁵ To'on ña ká'an ndi xí'in ndó vitin ñii kúu ña xí'in to'on ña xa saná'a Jesucristo, Taã taKá'no nõõ yó. To'on yó'o káchí ña ndi kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, ta nivi na kándixa ña'a, na kúu na táku kivi ndikó ra, on ndaa si'na nayó'o nõõ nivi na xa nixi'i, ta ndi'i nivi na kándixa Jesucristo, án na táku kuu na, án na xa nixi'i kuu na, ta xí'in ndee Ndios ndi'i nayó'o ndaa na ta nakutá'an na xí'in ra. ¹⁶ Saá chi xí'in to'on ña ka'nda chiño ra, ta xí'in to'on ña ka'an ñaángel ká'no, ta xí'in ndusu ña nda'yi tón trompeta Ndios, Jesucristo ndikó ra ñoyivi yó'o. Ta nivi na kándixa ña'a,

na kúu na xa nixi'i, Ndios si'na sanatakú ra nayó'o ta ndani'i ra na. ¹⁷ Ta saá, nivi na táku, na kúu na kándixa ña'a, Ndios ndani'i ra nayó'o, ta saá nakutá'an ndi'i yó xí'in Jesucristo tixin viko ña kánóo ñino. Ta saá kutaku yó xí'in Jesucristo ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁸ Va'a xí'in to'on yó'o chikaa ndó ndee ini tá'an ndó.

5

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, on vása xini ñó'ó ka'an ndi xí'in ndó ndá kivi, án ndá yoo ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, ² chi xa xini va'a ndó ndi ndikó ra ñii kivi ña on vása ndati nivi, chi ndatán yóo ña kixaa ñii takuí'na ñoo, saá koo kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o.

³ Kivi ña ká'an nivi na on vása kándixa Jesucristo, káchí na saá xí'in tá'an na: "Va'a ní táku yó vitin, ta on koó ka ña ndi'i ini yó xa'a", káchí na, ta saá ñii kama kixaa ña xo'vi ndi'i nivi yó'o ta ndi'i xa'a na. Ndatán ndó'o ñii ña'a kivi kóni kaku sa'ya ña, ta xandikon ñii kama kixá'a ña kí'vi ní tixin ña, saá kundo'o nivi kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, chi xandikon kixá'a xo'vi na, ta on kuchíño ka nani'i na ndasaá kaaku na nõõ ña kundivi kivi saá. ⁴ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, on sivi nivi na xika yichi nõõ naa kúu ndó. Nakan kía, kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, on naka'nda ini ndó ndatán náka'nda ini nivi kivi kixaa takuí'na kivi na ve'e na. ⁵ Ndó'ó xí'in ndi'i na ndikon yichi Jesucristo, táku yó yichi nõõ yóo ño'q yé'e; on vása ndikon yó yichi nõõ naa ní, nõõ yóo ku'a ní nõõ ña on vá'a. ⁶ Ta saá on vá'a kutaku yó ndatán táku nivi na on vása yóo ti'va naki'in Jesucristo kivi ndikó ra. Nda víka xini ñó'ó kutaku yó ndatán táku nivi na ndóo ndito, ta kasa kuenda xí'in mji yó ña vivii kutaku yó. ⁷ Ta nivi na ndikon yichi nõõ naa ní,

ké'é na ndatán ké'é n̄vi ñóó naa ní. Saá chi nayó'o k̄s̄in na, ta x̄i'í ní na, ta n̄vi na ndáñ'ó'ó ini kúu na. ⁸ Ta m̄ji yó, ɔn vása táku yó saá, chi x̄ika yó yich̄i yé'e, ta ñákán x̄in̄i ñó'ó viv̄i kundito yó, ta x̄in̄i ñó'ó kandixa yó Jesucristo, ta kuki'vi ini yó koni tá'an yó. Ta x̄in̄i ñó'ó ndixa kundaa ini yó ta kundati yó ndí Jesucristo kasa ndivi ra tɔ'on ra ña sakaku ra m̄ji yó. Ta ña ndikɔn yó yich̄i yé'e saá, ñayó'o kúu ña ndaa m̄ji yó kɔtɔ ké'é yó ña ɔn vá'a. Chi x̄in̄i yó ndí ñii ñii t̄atropa ndixin ra x̄i'in k̄aa ña ndaa m̄ji ra; yóo k̄aa ña ndás̄i kándiká ra, ta yóo k̄aa ña kánóo s̄in̄i ra. Ta ndatán yóo k̄aa yó'o ña ndaa ñii ñii t̄atropa ña ɔn satakué'e na ra, saá yóo ña viv̄i táku yó yich̄i yé'e, chi saá ndaa yó x̄i'in m̄ji yó ta s̄ási ña m̄ji yó kɔtɔ ké'é yó ña ɔn vá'a. ⁹ Ndios kóni ra ña kutaku yó saá, chi ɔn s̄iv̄i x̄a'á ña saxo'v̄i ra m̄ji yó kúu ña n̄ikaxin ra yó. Ta Ndios n̄ikaxin ra m̄ji yó x̄a'á ña sakaku ra yó kúu ña. Ta x̄a'á ña k̄isa ndivi Jesucristo, T̄aa t̄aKá'no nɔɔ yó, Ndios kúchiño sakaku ra m̄ji yó. ¹⁰ Jesucristo n̄ix̄i'í ra x̄a'á kuachi yó. Ta saá ndi'i m̄ji yó, n̄ivi na kándixa ña'á, ndixa kutaku yó x̄i'in ra ndi'i saá k̄iv̄i ña v̄axi. Ta saá tá táku k̄a yó k̄iv̄i ndikó Jesucristo, án xa n̄ix̄i'í yó, ta ndixa kutaku yó x̄i'in ra ndi'i saá k̄iv̄i ña v̄axi. ¹¹ Ta vitin sakusij̄ k̄a ndó ini tá'an ndó x̄i'in tɔ'on yó'o, ta chindeé tá'an ndó ña v̄a'á k̄a kundikɔn ndó yich̄i Jesucristo. Ñii káchí ndatán yóo ña chindeé tá'an ndó vitin, ñii k̄i'va saá chindeé tá'an k̄a ndó k̄iv̄i v̄axi.

TaPablo ndátɔ'on ra x̄i'in n̄ivi na kándixa Jesucristo ndasaá v̄a'á x̄in̄i ñó'ó kutaku na

¹² Nañani yó x̄i'in náki'v̄a yó, x̄áku ndá'ví ndi nɔɔ ndó ña kasa tɔ'ó ndó n̄ivi na s̄akuiso chiño

Jesucristo. Saá chi nayó'o k̄isa chiño na x̄i'in ndó, ndátɔ'on na x̄i'in ndó, ta chindeé na ndó'ó kɔ'ɔn ndó yich̄i Jesucristo. ¹³ Kasa tɔ'ó ndó n̄ivi yó'o ta kuki'vi ini ndó koni ndó na x̄a'á chiño ña ké'é na x̄i'in ndó. Ta saá x̄in̄i ñó'ó viv̄i kutaku ndó x̄i'in tá'an ndó.

¹⁴ Ta tuku x̄áku ndá'ví ndi nɔɔ ndó, ña k̄a'án ndó x̄i'in nañani yó ta x̄i'in náki'v̄a yó, na ɔn x̄iin kasa chiño. K̄a'án ndó x̄i'in na ndí x̄in̄i ñó'ó kasa chiño na. Ta k̄a'án ndó chikaa ndó ndee ini nañani yó x̄i'in náki'v̄a yó na kúu na kúchuchú ini chi x̄áni s̄in̄i na ña ɔn kundeé k̄a na kundikɔn na yich̄i Ndios. Ta saá tuku chindeé ndó nañani yó x̄i'in náki'v̄a yó na lo'o ní kúndeé nɔɔ ña ɔn vá'a. Ta x̄i'in ña ká'no ini ndó kutaku ndó x̄i'in ndi'i n̄ivi yó'o.

¹⁵ Tá yóo n̄ivi na ké'é ña ɔn vá'a x̄i'in ndó, ta ɔn cha'vi ndó nayó'o x̄i'in ink̄a ña ɔn vá'a. Ta ndi'i saá k̄iv̄i ndukú ndó ké'é ndó ñav̄a'á x̄i'in natá'an ndó ta x̄i'in ndi'i ink̄a n̄ivi.

¹⁶ Ta x̄in̄i ñó'ó kusij̄ ní ini ndó ndi'i saá k̄iv̄i. ¹⁷ Ta nda lo'o ɔn sandakoo ndó ká'án ndó x̄i'in Ndios ndi'i saá k̄iv̄i. ¹⁸ Tá ɔn vása v̄a'á táku ndó, án v̄a'á ní táku ndó, ta saá ni, x̄in̄i ñó'ó taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'á Ndios. Saá chi ñayó'o kúu ña kóni Ndios ké'é ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo.

¹⁹ ɔn kasi ndó nɔɔ Ním̄a Ndios, ta v̄a'á taxi ndó ná kasa chiño Ním̄a Ndios ini m̄ji ndó. ²⁰ Ta ɔn vá'a xaa noo ndó tɔ'on ña ká'án Ním̄a Ndios saná'a ña ndó'ó. ²¹ Ta x̄in̄i ñó'ó koto ndoso ndó tɔ'on ña ká'án n̄ivi sáná'a na, tá káchí na ndí tɔ'on sáná'a na kúu ña t̄axi Ním̄a Ndios nda'á na. Ta saá náki'in kuiti ndó tɔ'on v̄a'á, ta ɔn chikaa sɔ'o ndó ña ɔn vá'a. ²² Chi x̄in̄i ñó'ó kuxiká ndó nɔɔ ndi'i nɔɔ ña ɔn vá'a.

²³ Ta vitin ndúkú ndi nɔɔ Ndios, t̄aa t̄a táxi ña koo ñav̄a'á ini yó, ña chindeé ra ndó'ó ta nduu ndó n̄ivi

na va'a na ndii nõõ ra. Ná kundaa va'a Ndios ñii ní ñii ñii ndó xa'a ña va'a ndii koo níma ndó xí'in ini ndó ta xí'in yíkí koñu ndó. Ta saá õn kóo ka kuachi kuiso ndó kivi Jesucristo, Taa taKá'no nõõ yó, ndikó ra ñoyivi yó'o. ²⁴ Ndios kúu taa ta kana ndó'ó kundikon ndó yichí ra, ta ndixa tãndaã va'a kúu ra, ñakán Ndios kasa ndivi ra to'on nika'an ra ña nduu ndó ñivi na ndii nõõ ra.

TaPablo ndúkú ra ñava'a xa'a ñivi na kãndixa Jesucristo ñoo Tesalónica

²⁵ Nañani yó xí'in náki'va yó, xáku ndá'ví ndi nõõ ndó ña õn nandoso ndó ka'an ndó xí'in Ndios xa'a ndi.

²⁶ Ta xí'in ñato'ó ní ini ndó, chito ndó nõõ tá'an ndó, saá chin-deé tá'an ndó.

²⁷ Xí'in ndayí Jesucristo, yi'i taPablo ká'aní xí'in ndó ña ka'vi ndó tutu yó'o nõõ ndi'i ñivi na kãndixa Jesucristo.

²⁸ Ta Jesucristo, Taa taKá'no nõõ yó, ná ke'é ra ñava'a xí'in ndó. Saá ná koo ña.

Tutu ñaovi tì'vì taPablo kuà'an ña nda'a ñaño Tesalónica

Xí'in to'on yó'o taPablo, taSilvano xí'in taTimoteo chindeé ra ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Tesalónica

¹ Xí'in to'on yó'o yì'ì, taPablo, xí'in taSilvano, xí'in taTimoteo, chindeé ndi ndó'ó na táku ñoo Tesalónica, na kúu ñivi na nákutá'an xa'a ña kisa ká'no ndó Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó. ² ¡Ná ke'é Ndios xí'in Jesucristo ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi ra koo ñava'a ini ndó!

TaPablo ká'an ra xí'in Ndios xa'a ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Tesalónica

³ Ndi'i saá kivi táxi ndi ña táxa'vi ña'a nda'a Ndios xa'a ndó'ó. Ndixa chiño ñoo ndi kúu ña ká'an ndi saá xa'a ndó xí'in Ndios, chi va'a ní vivíi ndikõn ndó yichì Jesucristo. Chi ñii ñii kivi ña táku ndó, ta saá vaxi kua'no ka ña va'a kándixa ndó Jesucristo, ta ñii kiva saá vaxi kua'no ka ña kivi ini ndó xini tá'an ndó. ⁴ Ñakán kía kivi xaa ndi ñii ñii ñoo ñoo nákutá'an ñivi xa'a ña kisa ká'no na Jesucristo, ta xí'in ñasij ini ndi ndátõn ndi xí'in nayó'o xa'a ña va'a táku ndó. Saá chi ndó'ó chikaqa ní ndó ndee xí'in mji ndó ña va'a kuà'an ndó yichì Ndios. Vará yóo ní tondíni ta xó'vi ní ndó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo, ta saá ni, õn vasa sándakoo ndó yichì ra, ta va'a kúndeé ndó ñoo ndi'i ña õn va'a xó'vi ndó. ⁵ Ta saá sáná'a ndó ndi Ndios kisa ndivi ra ñandaa xí'in ndó. Saá chi Ndios káchì ra ndó'ó kúu ñivi na ndáya'ví ní, ta ñaxin ra ndó'ó

ña kutaku ndó yichì ñoo xá'nda chiño ra. Ta vitin ndó'ó xó'vi ní ndó xa'a ña ndikõn ndó yichì yó'o.

To'on yó'o ká'an xa'a kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o

⁶ Ndixa ñandaa kúu ña ke'é Ndios xí'in ñivi, ñakán ñii kivi cha'vi ra xí'in ñayõ'vi ñivi na kúu na saxõ'vi ndó'ó. ⁷ Ta nda'a ndó'ó, ñivi na xó'vi ní, ta xí'in nda'a mji ndi, ñii káchì Ndios taxi ra ña nakindée yó ñoo ndi'i ña xó'vi yó. Saá kundivi kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o xí'in kuà'a ní naängel na kómí ndee ra, ⁸ ta kixi ra ma'ño ño'õ xixi. Kixaa ra ña saxõ'vi ra ñivi na õn vasa ní-xiin nakoni Ndios, ta ni õn vasa ní-xiin na chikaqa sõ'o na to'on ñava'a xa'a Jesucristo, Taa taKá'no ñoo yó. ⁹ Xa'a ña ni-xiin ñivi yó'o kándixa na Jesucristo, nayó'o ko'õn na ñoo xó'vi ní na ndi'i saá kivi ña vaxi, ta kuxiká va'a na ñoo Ndios, ñoo yóo ndi'i ndee ra, ñoo yóo ndi'i ñava'a ká'no, ta livi ní. ¹⁰ Ndi'i ñayõ'o kundivi ña kivi ndikó Jesucristo, ta ndi'i ñivi na kúu na kándixa ña'a, kasa to'õ na ra, kasa ká'no na ra, ta koto na ñoo ra xí'in ndi'i ñasij ini na. Ta kivi yó'o ñii nakutá'an ndó xí'in ñivi yó'o, saá chi kándixa ndó to'on ña ñika'an ndi xí'in ndó.

¹¹ Ñakán kía, ndi'i saá kivi ká'an ndi xí'in Ndios xa'a ndó. Ta ndúkú ndi ñoo ra ña chindeé ra ndó'ó ña kuu ndó ñivi na ndáya'ví ní yichì ra, chi ñikaxin ra ndó'ó kundikõn ndó Jesucristo. Ta ndúkú ndi ñoo Ndios ña chindeé ra ndó'ó kasa ndivi ndó ndi'i chiño ña xani sijní ndó kúu ñava'a ke'é ndó chi kándixa ndó Jesucristo. ¹² Ta saá kanóo síkõn kivi Jesucristo ñoo ñivi xa'a ñava'a ke'é ndó, ta Jesucristo taxi ra ña kanóo síkõn ñatõ'õ ndó, saá chi Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo taKá'no ñoo yó, va'a ní ini ra, ta ndixa ke'é ra ñava'a xí'in yó.

2

Ñii kivi ña vaxi kixaa ñii taa tandiva'a ñoyivi yó'o

¹ Ta vitin, nañani yó xí'in náki'va yó, ndatō'on ka ndi xí'in ndó xa'a kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, ta ndaní'i ra yó, ta nakutá'an yó xí'in ra. Ta xáku ndá'vi ndi noo ndó ² ña on taxi ndó ndi inka nivi sandi'i na ini ndó, ni on sayi'vi na ndó'ó xí'in to'on ña vatá ña káchí na, ká'an na xí'in ndó: “Xa ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o ta Ndios kisa nani ra kuachi ndi'i nivi”, káchí na. Ta ndó'ó, on kandixa ndó to'on yó'o, vará káchí na ndi to'on ña nika'an Níma Ndios xí'in ini na kúu ña, án káchí na to'on ña nika'an mji ndi kúu ña, án káchí na tutu ña njetaa mji ndi kúu ña ká'an ndi xa kixaa kivi ká'no yó'o, ta on kandixa ndó ña ká'an nivi yó'o. ³ Nda lo'o on taxi ndó ña sandá'vi na ndó'ó xí'in to'on ña vatá yó'o, saá chi si'na xini ñó'ó kixaa kivi ña ku'a ní nivi kixá'a na ndee ní kasa toon ini na noo Ndios, ta kixaa ñii taa ta ndiva'a ní ini, tãda ndi'i ya'a ñayó'o, saá kixaa kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o. Ta Ndios ndixa xa chitóni ra ndasaá ndi'i xa'a taa tandiva'a yó'o. ⁴ Ta ña tã'an ka ndi'i xa'a taa yó'o, ta ke'é ra saá: kusaá ní ini ra koni ra Ndios ndino'o, ta kusaá ini ra koni ra ndi'i ndios ñavatá ña kisa ká'no nivi, saá chi tandiva'a yó'o koni ra ña ndi'i nivi kasa ká'no na ndasaá kuiti mji ra. Ta saá ñii kivi kee ra ko'on ra ta xaá ra ve'e ño'o ká'no ña nákaa ñoo Jerusalén, ta koo ra noo tón táyi ká'no, tón ñíndichi ini ve'e ño'o yó'o, ta ka'an ndoso ra noo ndi'i nivi, káchí ra saá: “Yi'j kúu Ndios ndino'o”, káchí ra xí'in nivi.

⁵ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó na táku ñoo Tesalónica, çan on vása náka'án ndó kivi nixiyoj xí'in ndó, ta ndatō'onj xí'in ndó xa'a ndi'i

ñayó'o? ⁶ Ta saá kúndaá ini ndó ndá ndee kúu ña sási noo tandiva'a yó'o ña on kixaa ra vitin. Saá chi xini ñó'ó kundati ra nda kixaa kivi ña chitóni Ndios, ta saá Ndios táxi ra ña kixaa tandiva'a yó'o noo nivi. ⁷ Ta saá ni, mji ñandee on vá'a ña xá'nda chiño noo taa tandiva'a yó'o xa nákaa ña kisa chiño se'é ña ñoyivi yó'o. Saá yóo ña vitin, ta ndákuiti kumañi kixaa kivi ña saña ndee ña sási noo taa tandiva'a yó'o, ta saá saña ra ko'on ndika ra ke'é ra ña on vása va'a. ⁸ Ta saá xandikon nativi taa tandiva'a yó'o noo ndi'i nivi ñoyivi yó'o ta ke'é ra ku'a ní ña on vá'a. Ta saá kixaa kivi Jesucristo, xí'in lo'o tachi yu'u ra, ka'ni ra tandiva'a yó'o. Saá chi kivi ndikó Jesucristo xí'in ndi'i ndee ra ña livi ña yé'e, sandi'i ra xa'a ndi'i ndee taa tandiva'a yó'o. ⁹ Chi taa tandiva'a yó'o kixaa ra xí'in ndee ñaníma ndiva'a ká'no Satanás, ñakan kuchiño ra ke'é ra ku'a ní chiño ná'no ña kúu milagro án seña vatá ña naka'nda ini nivi koni ña'a na. ¹⁰ Ta saá tuku ke'é ra ndi'i saá noo ña on vá'a ña sandá'vi ka ra nivi na ku'a'an yichi noo ndi'i xa'a na. Saá chi nayó'o on vása ní-xiin na naki'in na to'on ña ndaa, xa'a ña kuchiño Ndios sakaku ra na. ¹¹ Ta xa'a ña on kua'a na kandixa na ñandaa, Ndios taxi ra ndayí nda'a ñandee vatá ña sandá'vi ka ña nivi yó'o ña kandixa ka na ñavatá. ¹² Ta saá tá kixaa kivi Ndios kasa nani ra xa'a kuachi nivi, ta nivi yó'o ko'on ndi'i na noo xo'vi ní na ndi'i saá kivi. Saá chi on kua'a na kandixa na ñandaa, ta kusij ní ka ini na kutaku na ke'é na ña on vá'a.

Ñayó'o ká'an xa'a nivi na nikañin Ndios ña sakaku ra na

¹³ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu nivi na kí'vi ini Jesucristo xini ra. Ta ndi'i saá kivi

xíní ñó'ó taxi ndí ña táxa'vi nda'a Ndios xa'a ndó'ó, chí nda kivi nõo Ndios naqaxin ra ndó'ó kuu ndó nivi na sakaku ra. Saá chí ndó'ó, xí'in ña ndino'o ini ndó kandixa ndó to'on ña ndaa xa'a Jesucristo, ta Níma Ndios kisa chiño ña ini ndó, ña ndasa ndii ña níma ndó, ta ndixa nduu ndó nivi nayii nõo Ndios. ¹⁴ Xí'in to'on ñava'a xa'a Jesucristo ña njka'an ndoso ndi nõo ndó, Ndios kana ra ndó'ó ña sakaku ra ndó'ó. Saá chí kóni ra ña ñii káchí xí'in Jesucristo naki'in ndó ñatõ'ó ká'no ña livi ñoyívi njno.

¹⁵ Ta saá, nañani yó xí'in náki'va yó, vivii kutaku ndó yichi Jesucristo, ta õn sandakoo ndó to'on ña saná'a ndi ndó'ó. An to'on ña njka'an ndi xí'in ndó, an to'on ña njtaa ndi nõo tutu, ta tiví ndi njxaa nda'a ndó kuu ña, ta ndó'ó, va'a kandixa ndó ndi'i to'on yó'o. ¹⁶ Ta Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo, Taa taKá'no nõo yó, kuu ra taa ta kí'vi ní ini xíni mii yó, ta taa ta ká'no ní ini kuu ra, ñakán ké'é ra ñava'a xí'in yó, ta ndi'i saá kivi chíkaa ra ndee ini yó ña õn kuyí'vi yó nõo ña xo'vi yó. Ta táxi ra ña ndati yó ta ndaa ini yó ndi ndixa Ndios kasa ndivi ra to'on ña njka'an ra xí'in yó. ¹⁷ Ta vitin ndúkú ndi nõo ra ña chíkaa ra ndee ini ndó ña õn kuyí'vi ini ndó, ta ndúkú ndi nõo ra ña chindeé ra ndó'ó ña kasa ndivi ndó ndasaá kuiti chiño va'a, ta chindeé ra ndó'ó ña ka'an ndó ndasaá kuiti to'on va'a nõo nivi ñoyívi yó'o.

3

TaPablo ndúkú ra ná kuja ní'no to'on Ndios ndi'i saá xiiña nõo nivi

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndúkú ñava'a nõo ndó'ó ña ka'an ndó ndukú ndó nõo Ndios ña chindeé ra ndi'i, ña ké'é ra ña kama kuja ní'no to'on va'a xa'a

Jesucristo ndi'i saá xiiña, ta kuja ní nivi kuchiño naki'in va'a na to'on yó'o xí'in ñatõ'ó, ñii kí'va ndatán mii ndó naki'in va'a ndó to'on yó'o. ² Ta xíní ñó'ó ka'an ndó ndukú ndó nõo Ndios ña sakaku ra ndi'i nõo nivi na kuu na õn vá'a na ndiva'a ní ini, chí kuja ní nivi õn xiiin na kandixa na Jesucristo. ³ Ta Jesucristo, Taa taKá'no nõo yó, ndixa kisa ndivi ra to'on ra, ta ndixa taxi ra ndee nda'a ndó, ta kundaa ra ndó'ó nõo ña õn vá'a. ⁴ Xa'a ña ndíkõn yó Jesucristo, mii ndi ndixa ndaa ini ndi ndó'ó ña va'a kisa ndivi ndó ña xá'nda chiño ndi nõo ndó. Ta ndaa ini ndi ndó'ó ña õn sandakoo ndó kasa ndivi ndó saá. ⁵ Ká'an ndi ndúkú ndi nõo Jesucristo taKá'no nõo yó, ña chindeé ra ndó'ó ña kuki'vi ní ini ndó koni ndó inká nivi, ñii kí'va ndatán Ndios kí'vi ini ra xíni ra ndó'ó. Ta ndúkú ndi nõo Ndios ña chíkaa ra ndee ra ini ndó xa'a ña õn sandakoo ndó ndíkõn ndó yichi ra, vará yo'vi xo'vi ndó. Ta ndúkú ndi nõo Ndios ña chindeé ra ndó'ó ña kündeé ini ndó nõo ndi'i ña xo'vi ndó, ñii kí'va ndatán Jesucristo õn vása ní-sandakoo ra yichi Ndios, vará njxo'vi ní ra.

Nivi na ndíkõn Jesucristo, õn vá'a kuu na naxúxán

⁶ Nañani yó xí'in náki'va yó, xí'in ndayí Jesucristo, Taa taKá'no nõo yó, xá'nda chiño ndi nõo ndó'ó xí'in to'on yó'o, ña káchí saá: Tá yóo nañani yó an náki'va yó na kuu nivi na xúxán, ta õn xiiin na kasa chiño na, ta ndó'ó kuxiká ndó nõo nayó'o. Saá chí naxúxán yó'o õn vása ndíkõn na yichi ña xa saná'a ndi ndó'ó. ⁷ Ta ndó'ó xíní ndó ndasaá va'a kutaku ndó ndatán xitaku ndi xí'in ndó. Chí kivi xitaku ndi xí'in ndó, õn vása ní-xindõo xúxán ndi nõo ndó. ⁸ Kivi xitaku ndi xí'in ndó, ta cha'vi ndi ndi'i ña xixi ndi. Ta ndee ní kisa chiño ndi ndivi ñoó,

chi n̄i-xiin nd̄i sakuiso nd̄i ndó'ó xí'in ña cha'vi ndó xa'a ña x̄ixi nd̄i xí'in ña x̄ini ñó'ó nd̄i. ⁹ Vará kómí nd̄i ndayí ña chindeé ndó nd̄i'j, xa'a ña kisa chiño nd̄i xí'in ndó, ta n̄i-xiin nd̄i ki'in ya'vi nd̄i nda'a ndó, chi xí'in ñayó'o sáná'a nd̄i ndó'ó ndasaá x̄ini ñó'ó kasa chiño ndó, ta on kundati ndó ink̄a n̄ivi taxi na ña kuxu ndó. ¹⁰ K̄ivi x̄itaku nd̄i xí'in ndó, xa'nda chiño nd̄i n̄o ndó xí'in to'on yó'o, ña káchí saá: tá yóo n̄ivi na on x̄in kasa chiño, ta va'a ná on kuxu na, káchí nd̄i xí'in ndó. ¹¹ Saá chi x̄ini so'o nd̄i xa'a sava ndó'ó ña on vása kisa chiño ndó, ta ndóo x̄uxán ndó, ta kuiti x̄ika ndó sándi'i ndó ini ink̄a n̄ivi. ¹² Ta saá xí'in ndayí Jesucristo xá'nda chiño nd̄i n̄o ndó'ó, n̄ivi na kúu nax̄uxán. Káchí nd̄i saá xí'in ndó: Va'a k̄a chikaa ini ndó ná kasa chiño ndó, ta saá ki'in ndó s̄i'ún ta kuchiño kukomí ndó ndi'i ña x̄ini ñó'ó ndó.

¹³ Nañani yó xí'in náki'va yó, on kuna ndó ké'é ndó chiño va'a, ta ndi'i saá k̄ivi kasa ndivi ndó ña. ¹⁴ Tá yóo n̄ivi na on x̄in chikaa so'o to'on ña ká'an nd̄i xí'in ndó n̄o tutu yó'o, ta koto va'a ndó yu kúu nayó'o, ta on kutá'an k̄a ndó xí'in na. Ta saá nayó'o kuka'an n̄o na xa'a ña on vá'a ké'é na. ¹⁵ Ta saá ni, on kusaa ini ndó koni ndó nayó'o, ta va'a k̄a ká'an ndó vivii ndato'on ndó xí'in na xa'a ña on vá'a ké'é na. Ndatán ndátato'on ñii ta xí'in ñani ra ta kándixa Jesucristo, saá k̄a'an ndó xí'in nayó'o.

*TaPablo ndúkú ra n̄o Ndios
xa'a n̄ivi na kándixa Jesucristo*

¹⁶ Jesucristo Ta taKá'no n̄o yó, kúu ta taxi ña koo ñava'a ini m̄i yó. Tá yóo k̄ivi va'a táku ndó, án tá yóo k̄ivi on vása va'a táku ndó, ta ndúkú n̄o Jesucristo ña taxi ra ña koo ñava'a ini ndó ndi'i saá k̄ivi. Ta, jná koo Jesucristo xí'in ndi'i ndó!

¹⁷ Ta vitin ȳi'j, taPablo, xí'in nda'a m̄i'j táa j to'on yó'o ña chindeé j ndó'ó. Ta ñii ki'va ndatán ká'yij k̄ivi m̄i'j n̄o ndi'i tutu ña tí'ví'j kuá'an nda'a nañani yó xí'in náki'va yó, saá ká'yij k̄ivi m̄i'j n̄o tutu yó'o. ¹⁸ Ndúkú n̄o Jesucristo, Ta taKá'no n̄o yó, ña ké'é ra ñava'a xí'in ndi'i ndó. jSaá ná koo ña!

Tutu ñanoó t̄'ví taPablo kuá'an ña nda'a taTimoteo

Xí'in tq'on yó'o taPablo chindeé ra taTimoteo

¹ Yí'j, taPablo, taapóstol xí'in ndayí Jesucristo kúu, chi saá Ndios xí'in Jesucristo sakuiso chiño ra yí'j. Ndios kúu Taa ta Sakaaku m̄ji yó noo ña on vá'a, ta Jesucristo táxi ra ña kúndaq̄ ini yó ndí ndixa kasa ndivi ra ña ndátí m̄ji yó xa'a ña kándixa yó ra. ² Chindeéj yó'ó, taTimoteo, ta ta yóo ndatán yóo sa'ya m̄ji. Ta yí'j, ndatán yóo yivá m̄ji ún saá n̄xiyoj xí'in ún saná'a j yó'ó xa'a yichí Jesucristo. Ta vitin kónij ndí Ndios Yivá yó xí'in Jesucristo ta xá'nda chiño noo yó, ná kundá'ví ini ra koni ra yó'ó, ná ke'é ra ñava'a xí'in ún, ta ná taxi ra ña koo va'a ini ún. Saá ná koo.

Sava n̄vi na saná'a xa'a yichí Jesucristo ká'an na tq'on ña on s̄iví ñandaq̄ kúu

³ K̄iví ta'an ka kee j ñoo Éfeso ta kixaa j ñii xiiña noo ño'o naní Macedonia yó'o, ta ndúkú j ñava'a noo yó'ó ña kindoo ka ún ñoo Éfeso. Saá chi kónij ña ka'an ún xí'in n̄vi na saná'a tq'on ña on vása yóo yu'ú xí'in tq'on ña ndaa ndino'o xa'a yichí Jesucristo. Ka'an ún xí'in nayó'o ña sandakoo na, ta on saná'a ka na tq'on yó'o, chi on s̄iví ñandaq̄ kúu ña. ⁴ Ta ka'an ún xí'in na ña on chikaq̄ so'o na cuento yatá ña on koó xa'a. Ta ndato'on ún xí'in na ndí on chikaq̄ na ndee xa'a ña sakuá'a na yu kúu naxij síkuá na. Saá chi xa'a ña ké'é n̄vi saá kixá'a na xí'in tq'on káni tá'an na xí'in tá'an na, ta ñayó'o nda lo'o on vása chindeé ña na ña va'a kutaku na yichí Ndios. Chi ndasaá kuiti

ña kándixa yó Jesucristo kúu ña chindeé yó ña va'a kutaku yó yichí Ndios.

⁵ Ta ña x̄inj ñó'ó ní nooj kúu ña chindeé ún nañani yó xí'in náki'va yó ña ndixa kuki'vi ini na koni tá'an na. Tá viví ndii nakoo nima na, ta on koó xa'a ña nima m̄ji na chikaq̄ ña kuachi kuiso na, ta ndino'o ini na kandixa na Ndios, ta saá kukomí na ndee ña ndixa kuki'vi ini na koni tá'an na. ⁶ Ta sava n̄vi xa sandakoo na ña va'a kutaku na xí'in tá'an na, ta vitin ndasaá kuiti náa na xí'in ink̄a n̄vi xa'a ña on vása ndaya'ví. ⁷ Nan̄vi yó'o kóni na kuu na maestro ña saná'a na ndayí Ndios ña n̄taa taMoisés x̄ina'á, ta on vása x̄inj na ña ká'an na, ni on vása kúndaq̄ ini na xa'a tq'on saná'a na, vará x̄ani s̄inj na ndixa tq'on ña ndaa saná'a na.

⁸ X̄inj yó ndí ndayí ña xa'nda chiño Ndios x̄ina'á kúu ña va'a. Ta saá ni, tá on vása x̄inj yó yu kúu xa'a ch̄indú'u Ndios ndayí ra, ta ndasaá kuiti kisa ndivi yó ña ndatán x̄ani s̄inj m̄ji yó, ta saá ndixa kuá'an yó yichí on vá'a. ⁹ Ndixa x̄inj ñó'ó kúndaq̄ ini yó yu kúu xa'a ña ch̄indú'u Ndios ndayí. On s̄iví xa'a n̄vi nandaq̄ na kisa ndivi ña kóni Ndios kúu ña ch̄indú'u ra ndayí. Ta ch̄indú'u ra ndayí xa'a n̄vi na toon ní ini, ta xa'a n̄vi na on x̄in kasa ndivi ña kóni Ndios, ta xa'a n̄vi na on vá'a, ta xa'a n̄vi na kí'vi ní kuachi, ta xa'a n̄vi na on x̄in kasa tq'ó Ndios, ta xa'a n̄vi na x̄aku ndaa noo ndí'í ñava'a Ndios, ta xa'a n̄vi na x̄a'ni yivá sí'í m̄ji, ta xa'a n̄vi na x̄a'ni ink̄a n̄vi, ¹⁰ ta xa'a taq̄ ta kí'vi kuachi xí'in ña'a ñá on s̄iví ñásí'í ra kúu, ta xa'a ña'a ñá kí'vi kuachi xí'in ink̄a taq̄ ta on s̄iví yí ñá kúu, ta xa'a taq̄ ta kí'vi kuachi kini xí'in ink̄a taq̄, ta xa'a ña'a ñá kí'vi kuachi kini xí'in ink̄a ña'a, ta xa'a n̄vi na t̄in ink̄a n̄vi ña

taan se'é ña'á na,* ta xá'a ñivi na ká'an to'on vatá xí'in ñivi, ta xá'a ñivi na ndákuijn to'on vatá noo nachiño, ta xá'a ñivi na sáa ini xíni to'on ndaa ña sáná'a yó. Xá'a ndi'i ñivi na ké'é ña on vá'a yó'o, Ndios chindú'u ra ndayí ña ka'nda chiño noo na ña on ke'é na saá. ¹¹ Ta ñivi na ké'é ña on vá'a yó'o on vása yóo yu'ú na xí'in to'on ña sáná'a yó, ña kúu to'on ña ndaa, ña va'a, ña livi ní. Ta mji to'on va'a yó'o kúu ña ká'an ndoso j noo ñivi, chi Ndios sakuiso chiño ra yí'i ke'é j saá.

Ta Pablo táxi ra ña táxa'vi ña'á nda'a Jesucristo

¹² Táxi j ña táxa'vi ña'á nda'a Jesucristo, ta ta táxi ndee nda'a j, chi xáni ini ra ndí yí'i kúu tãdaa, ta ta ndixa kasa ndivi va'a chiño ra, ta ñikaxin ra yí'i kuu j ta kisa chiño noo ra. ¹³ Ñava'a yó'o ke'é ra xí'in j, vará kuyá ñiya'a xikuu j ta ta ñika'an ña on vá'a xá'a ra, ta saxo'vi ní ñivi na ndíkon yichi ra, ta ñika'an j to'on ndiva'a xí'in ra. Ta saá ni, Ndios kisa ká'no ini ra xá'a j, chi ña on vá'a yó'o ke'é j kivi ta'an ka kandixa j Jesucristo, ta ta naa ini xikuu j. ¹⁴ Vará nda ñii ñava'a on vása ní-ke'é j noo ra ñakán ke'é ra ñava'a xí'in j, ta kuá'a ní ñava'a xa ke'é Jesucristo xí'in j. Ta táxi ra ndee ña kuchiño kandixa j ra, ta táxi ra ndee ña kuchiño kuki'vi ini j koni j ñivi. Ta ndi'i ñava'a ñaki'in j kixi ña noo Jesucristo.

¹⁵ To'on ña ndaa ña xíni ñó'ó kandixa va'a yó káchí ña saá: Jesucristo kixaa ra ñoyívi yó'o ña sakaku ra ñivi na kómí kuachi. Ta yí'i, xikuu j ñii ta ta xikomí kuá'a ní kuachi, chi ndixa xikuu j ñii ta ta on vá'a ní ka noo ndi'i inká ñivi. ¹⁶ Ta Jesucristo kisa ká'no ini ra xá'a ndi'i ña on vá'a ke'é j. Ta ñava'a ke'é ra xí'in j

sáná'a ndí ta ká'no ní ini kúu ra. Ta saá ndi'i ñivi kúchiño kundaa ini na ñii kiva ndatán kisa ká'no ini Jesucristo xá'a j, saá kúchiño kasa ká'no ini ra xá'a ndi'i ñivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo, ta saá kutaku na xí'in ra ndi'i saá kivi ña va'xi. ¹⁷ Xá'a ñava'a yó'o, jna kasa ká'no yó Ndios! j Chi Ndios kúu taká'no ní, ta ta ndi'i saá kivi xá'nda chiño noo ndi'i yó, ta kúu ra ta ta xa taku ndi'i saá kivi xina'á, ta kutaku ka ra ndi'i saá kivi ña va'xi! Ta Ndios ndino'o, on kúchiño koni yó ra xí'in nduchu noo yó, ta ñii laá ra saá kuiti kúu Ndios, ta ta ndíchi ní sijní kúu ra. j Ná naki'in Ndios ndi'i ñato'ó! j Ná kanóo síkon to'on ra ndi'i saá kivi ña va'xi! j Saá ná kool!

¹⁸ Timoteo, ndatán yóo sa'ya miji yóo ún, ta vitin sakuiso chiño j yó'ó ña kasa ndivín chiño ña ndato'on j xí'in ún ña ñitaaj noo tutu yó'o. Chiño va'a yó'o ñii yu'ú yóo ña xí'in to'on ña táxi Níma Ndios ña ñika'an nañani yó xá'a mii ún kuyá ñiya'a. Va'a ná chikaá ún ndee ña kasa ndivín to'on yó'o, xa'a ña kundeé ún noo ña on vá'a. ¹⁹ Ná chindeé to'on ña ñaki'in ún ña kandixa ndino'o ini ún Jesucristo ta vivíi ko'on ún yichi ra. Ta saá on ko'ó xá'a ña níma ún sakuiso ña kuachi sata mii ún. Nixiyo ñivi na on vása ní-ke'é saá. Vará kúndaa ini na yu kúu ñava'a, ta ñi-xiin na kasa ndivi na ña. Ta xá'a ñayó'o, ndi'i xá'a ña kándixa na Jesucristo. Ndatán ñitani ñii barco xí'in ña ñindo'o nó noo takuii mni, saá ñindo'o ña. ²⁰ Ñii kiva saá ñindo'o ovi ta ta kúu ta Himeneo xí'in ta Alejandro, ta xá'a ñayó'o ñataxi j ovi ra saá nda'a ñanimá ndiva'a ká'no Satanás ña saxo'vi ña'á ña. Saá chi kóni j ña ovi tayó'o sakuá'a ra

* 1:10 Ñivi na tiin inká ñivi ña taan se'é ña'á na, ké'é na saá chi kóni na kasa nduxa na xí'in na ña kasa chiño na noo na, án kóni na ndukú na s'ún xá'a na.

ña on ka'ḅan ra to'on ndiva'a xí'in Ndios.

2

TqPablo ká'ḅn ra ndasaá va'a ka'ḅn yó xí'in Ndios

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ña si'na ndúkúj nõ nõ'ó kúu ña ka'ḅn ndó xí'in Ndios xa'a ndi'i nivi. Ka'ḅn ndó kuaku ndá'vi ndó nõ ra xa'a nivi, ka'ḅn ndó ndukú ndó ñava'a nõ ra xa'a na, ka'ḅn ndó ndukú ndó nõ ra ña chindeé ra na, ta taxi ndó ña táxa'vi ña'á nda'a ra xa'a ndi'i ñava'a ke'é ra. ² Ndukú ndó ñava'a nõ Ndios xa'a ndi'i narey xí'in inká na xá'nda chiño nõ yó. Ndukú ndó ñava'a yó'o nõ Ndios xa'a ña on kóo kuachi ni on kóo inká ña sandi'i ini mji yó. Ta saá xí'in ñato'ó ní ini yó kutaku yó xí'in ndi'i nivi, ta xí'in ña ndino'o ini yó kasa ká'no yó Ndios ta va'a kundikon yó yichj ra. ³ Tá kisa ndivi yó ndi'i ñayó'o, ta ñava'a ní kúu ña, ta Ndios, Tḅa tḅ Sákaaku mji yó, kúsiḅ ini ra xini ra ñava'a yó'o. ⁴ Saá chi Ndios kóni ra sakaku ra ndi'i nivi, ta kóni ra ndi'i nivi tondḅa na kundḅa ini na yu kúu ñandḅa. ⁵ Chi ndixa ñii laá kúu Ndios, ta ñii laá kúu tḅa tḅ kúchiño sanakutá'an va'a nivi xí'in Ndios. Ta tḅa tḅ kúchiño ke'é saá kúu Jesucristo, ⁶ chi Jesucristo tḅxi xí'in mji ra, nixi'i ra xa'a ña kúchiño sakaku ra ndi'i nivi nõ ndee ña on vá'a. Ta saá kivi chitonj Ndios, tḅxi ra ña kúndḅa ini yó xa'a ñava'a ke'é Jesucristo, ta tḅxi ra ña ndát'o'on yó xí'in nivi xa'a ra. ⁷ Ta xa'a ñayó'o Ndios sakuiso chiño ra yi'i ña ka'ḅn ndosoḅ to'on ra, ta nikaḅin ra yi'i kuuḅ taapóstol tḅ xika chiño nõ ra. Ta Ndios sakuiso chiño ra yi'i ña saná'aj nivi na on vása kúu najudío ña kúchiño kundḅa ini na yu kúu ñandḅa ta ndasaá kúchiño kándixa na Jesucristo. Jesucristo xini ra ña ndixa ndḅa kúu to'on

yó'o ña nika'ḅn xí'in ndó, on sivi to'on vatá kúu ña.

⁸ Ñayó'o kóni yi'i ke'é ndó: Ndi'i saá xiiña nõ nákutá'an ndó xa'a ña kasa ká'no ndó Ndios, ta nataḅ na táku ndátan kóni Ndios, va'a ndani'i na nda'a na ta ka'ḅn na xí'in Ndios. Ta nataḅ yó'o on vá'a kusaa ini na koni na inká nivi, ni on vá'a kani tá'an na xí'in nivi. ⁹ Ta ndi'i xiiña nõ nákutá'an ndó xa'a ña kasa ká'no ndó Ndios, ñayó'o kóni yi'i ña ke'é náña'a: Va'a kundixin to'ó ná tikoto, tikoto to'ó ña xini nõ'ó ná xa'a chiño ña kisa ndivi ná, tikoto ña on chinóo ninõ ñato'ó ná nõ inká nivi. Ta saá on xini ña kundixin ná tikoto ña yá'vi ní, ni on kasa ndivi ná xí'in yisi sivi ná ndátan ke'é náña'a ná kóni kasa ká'no xí'in mji nõ nivi ña koto ndaa na náyó'o, ni on chindoo ndaa ná xí'in mji ná ña kúu oro yá'vi ní án yuḅ livi ña yá'vi naní perla xa'a ña koto ndaa nivi náyó'o. ¹⁰ Saá chi mji ña ndixa ndása livi ní náña'a kúu chiño va'a ke'é ná, ndátan yóo chiño nõ náña'a ná ndixa kisa ká'no Ndios ta va'a kuḅan ná yichj ra. ¹¹ Ta kivi sakuá'á náña'a to'on ña ká'ḅn xa'a yichj Ndios, ta xini nõ'ó tásiḅn koo ná ta xí'in ñato'ó ní ini ná konj so'o ná to'on yó'o. ¹² Ta yi'i, on vása táxiḅ ndayí nda'a náña'a saná'a ná nataḅ ve'e nõ nákutá'an nivi kasa ká'no na Ndios, ni on vása táxiḅ ndayí nda'a náña'a ka'nda chiño ná nõ nataḅ, ta xini nõ'ó tásiḅn koo ná. ¹³ Saá chi Ndios si'na kisa va'a ra taAdán, ta saá kisa va'a ra ñáEva. ¹⁴ Ta ñandiva'a ká'no Satanás on sivi si'na sandá'vi ña taAdán, chi si'na sandá'vi ña ñáEva. Ta ñayó'o xikuu ña si'na nakava xí'in ña on vá'a. ¹⁵ Ta saá ni, Ndios sakaku ra náña'a kivi kaku sa'ya ná, tá ke'é ná saá: Xini nõ'ó kuu ná náña'a ná ndi'i saá kivi kándixa Jesucristo, ta xini nõ'ó kuu ná náña'a ná kí'vi ini xini

ná inká n̄ivi, ta x̄in̄i ñó'ó kuu ná n̄aña'a ná tákú to'ó ndatán kóni Ndios.

3

To'on yó'o ká'an ndasaá x̄in̄i ñó'ó kutaku na ndiso chiño x̄i'in natá'an na na kándixa Jesucristo

¹ To'on ña ndixa ndaa káchí ña saá: Tá yóo nat̄a na kóni kuiso chiño x̄i'in natá'an na na kándixa Jesucristo, ta chiño ña kóni na kasa ndivi nayó'o kúu ñii chiño va'a ní. ² Ta ñii ñii t̄a ndiso chiño x̄i'in natá'an ra na kándixa Jesucristo x̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a tandaa, t̄a t̄a kánóo va'a to'on xa'a noo n̄ivi. Ta ñii ñii t̄ayó'o x̄in̄i ñó'ó kukomí ra ñii laá kuiti ñásí'í m̄ji ra. Ta x̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a násita x̄i'in m̄ji noo ña on vá'a, ta x̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a si'na x̄ani s̄in̄i yu kúu ña va'a ke'é ra, ta saá kisa ndivi ra ña x̄in̄i ñó'ó ka. X̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a va'a to'ó tákú noo n̄ivi, t̄a t̄a va'a náki'in n̄ivi na kixa'a ve'e ra. Ta x̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a xa yóo ti'va ndasaá va'a saná'a ra n̄ivi. ³ Ta on vá'a kuu ra t̄a t̄a x̄i'i ní, ní on vá'a kuu ra t̄a t̄a kama ní sáa ini, ta káni tá'an ra x̄i'in n̄ivi, ní on vá'a kuu ra t̄a t̄a sándá'ví n̄ivi xa'a ña ki'in ra si'ún nda'a na. Ta x̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a vitá ini, t̄a t̄a x̄i'in ñato'ó nákutá'an x̄i'in n̄ivi, t̄a t̄a on vása kútoo ní kukomí ku'a ní si'ún. ⁴ Ta x̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a ndixa ní'i va'a yich̄i x̄i'in nave'e m̄ji ra, ta x̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a x̄in̄i va'a ndasaá ka'nda chiño ra noo sa'ya ra, ta ñakán nasa'ya ra yó'o va'a kasa ndivi na chiño kóni ra, ta va'a to'ó kutaku na noo ndi'i n̄ivi. ⁵ Saá chí tá yóo t̄a t̄a on vása kúchiño kuni'i va'a yich̄i x̄i'in nave'e m̄ji ra, ta t̄ayó'o on kúchiño ra kuni'i va'a ra yich̄i x̄i'in natá'an ra na kándixa Jesucristo. ⁶ Ñii ñii t̄a t̄a ndiso chiño x̄i'in natá'an ra na kándixa Jesucristo, on vá'a kuu

ra t̄a t̄a sakán kixá'a kándixa Jesucristo. Saá chí ȳyo ní kixá'a ra kasa ká'no x̄i'in m̄ji ra xa'a ña kisa ndivi ra chiño ká'no, ta Ndios saxo'vi ra t̄a t̄a kisa ká'no x̄i'in m̄ji. Saá chí kūiya x̄ina'a ñanima ndiva'a ká'no kisa ká'no x̄i'in m̄ji ña noo Ndios, ta Ndios ká'an ra ndi ndixa saxo'vi ní ra ñandiva'a xa'a kuachi yó'o. ⁷ Saá tuku ñii ñii t̄a ndiso chiño x̄i'in natá'an ra na kándixa Jesucristo x̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a kánóo va'a to'on xa'a noo inká n̄ivi na on vása kándixa Jesucristo. Ta x̄in̄i ñó'ó vivii kutaku ra ña on sakuka'an ra noo ra noo n̄ivi, ta xa'a ñayó'o ñanima ndiva'a ká'no on kúchiño ña sandá'ví ña ra.

To'on yó'o ká'an ndasaá x̄in̄i ñó'ó kutaku n̄ivi na chindee natá'an na na kándixa Jesucristo

⁸ Ta saá tuku ñii ñii t̄a t̄a nákuiso chiño ña chindee ra natá'an ra na kándixa Jesucristo x̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a to'ó, ta síkón kánóo ñato'ó ra noo ndi'i n̄ivi, ta kuu ra t̄a t̄a ndixa kisa ndivi to'on ña ká'an ra. Ta x̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a on vása x̄i'i ní, ní on vá'a kuu ra t̄a t̄a sándá'ví n̄ivi xa'a ña ki'in ra si'ún nda'a na. ⁹ X̄in̄i ñó'ó kuu ra t̄a t̄a ndino'o ini kándixa to'on va'a xa'a Jesucristo ña kúu to'on ña sanat̄ivi Ndios noo yó ña kundaa ini yó ña. Ta t̄ayó'o x̄in̄i ñó'ó va'a kutaku ra xa'a ña nima m̄ji ra on kúchiño ña chikaa ña kuachi sa'a ra. ¹⁰ Ta ñii ñii t̄a t̄a nakuiso chiño ña chindee ra natá'an ra na kándixa Jesucristo, si'na x̄in̄i ñó'ó koto ndoso va'a ndó t̄ayó'o. Ta t̄a t̄a va'a keta noo ña x̄ito ndoso ndó ra, chí x̄i'in ña tákú ra kisa ndaa ña xa'a ra ndi kúu ra t̄a t̄a va'a, t̄a ndaa, ta t̄ayó'o, va'a sakuiso chiño ndó ra ña kasa ndivi ra chiño ña chindee ra natá'an ra na kándixa Jesucristo. ¹¹ Ta ñii ki'va ndatán tákú t̄a t̄a ndiso chiño yó'o, saá x̄in̄i ñó'ó kutaku ñii ñii

ña'a'á ñá kisa chiño ñoq Ndios. Ñii ñii ñaña'a'á yó'o xínj ñó'ó kuu ñá ñáto'ó, ta síkón kánóo ñáto'ó ñá ñoq ndi'i ñjvi. Ta on vá'a kuu ñaña'a'á ñá ká'an to'on vatá xa'a'á ñjvi. Ta xínj ñó'ó kuu ñaña'a'á ñá va'a násita xí'in mji ñoq ña on vá'a. Ta xínj ñó'ó kuu ñá ñaña'a'á ñá vivíi kisa ndivi ndi'i chiño ñoq mji ñá. ¹² Ta ñii ñii tã tã nákuiso kasa chiño ña chindeé ra natá'an ra na kándixa Jesucristo, xínj ñó'ó kukomí ra ñii laá kuiti ñásí'í mji ra, ta xínj ñó'ó kuni'i va'a ra yichj xí'in sa'ya ra, ta ñii kiva saá xí'in inkã nave'e ra. ¹³ Ta ndi'i na ndíso chiño ña chindeé ñjvi natá'an na na kándixa Jesucristo, tá va'a kisa ndivi nayó'o chiño ndíso na, ta ñakán kanóo va'a ñáto'ó na ñoq ñjvi, ta saá tuku on kuyi'ví na ndat'on na xí'in ñjvi xa'a'á Jesucristo, tã tã kándixa na.

Ñayó'o ká'an xa'a'á to'on ndaa ña kándixa yó xa'a'á Jesucristo

¹⁴ Ndátij ña yachj ní xaaj ñoq yóoún, ta vitin táaj to'on yó'o ña ti'víj ña xaaj ña nda'áún, ¹⁵ chi tá on kuchiño xaaj yachij, ta xí'in to'on yó'o kundaaj va'a iniún ndasaá xínj ñó'ó kutaku ndi'i nave'e Ndios, na kúu ndi'i ñjvi na ndixa kándixa va'a Ndios tãtãkũ. Chi ndi'i ñjvi na kándixa Jesucristo kúu nave'e Ndios, ta ndatán yóo yiton tón ñíndichi ma'ño ve'e, ta ndíso nó ña, saá yóo ñjvi yó'o, chi ndino'o ini na kándixa na to'on Ndios, ta kisa ndivi na ña ká'an ra. Ta xí'in ña ké'é na saá, sáná'a na ndí ña ndixa ndaa kúu to'on Ndios. ¹⁶ Ndixa ña ká'no ní kúu to'on ña kándixa yó xa'a'á yichj Jesucristo. To'on yó'o xínakaaj se'é ña, ta vitin Ndios sanatívi ra ña ñoq yó. Ta to'on kándixa yó xa'a'á Jesucristo káchí ña saá:

Ndios nduu ra ñjvi, ta ñixika ra ñoq ñjvi ñoq ño'ó yó'o.

Níma Ndios kisa ndaa ña ndí tandii, tã on vása kómí kuachi kúu ra.

Naángel xini na tayó'o.

Ta ñjvi na kándixa ña'á ñjka'an ndoso na xa'a'á ra ñoq inkã ñjvi na ndóo ñoo inkã xiiña, na on vása kúu na-judío.

Ta ñoyívi yó'o ku'a'á ní ñjvi kándixa na ra.

Ta saá kee ra ñoyívi yó'o, ta ndaa ra ñoyívi ñjino, ñoq yóo ndi'i ñava'a ña livi ña ye'e,

káchí to'on ña kándixa yó.

4

To'on yó'o ká'an ndí kivi ña vaxi

koo ñjvi na chikaaj so'o to'on vatá

¹ Níma Ndios ñjka'an káxín ña saá: Tá xa vaxi yatin kivi sondí'í ñoyívi, ta sava ñjvi sandakoo na yichj Jesucristo, ta chikaaj so'o na ña ká'an ñanímã ña sándá'ví ña'á, ta kandixa ñjvi to'on ña sáná'a ñanímã ndiva'a yó'o. ² Chikaaj so'o na to'on ña ká'an ñjvi na vatá, na ovi yu'ũ. Nanívi na vatá yó'o on kúchiño kã kundaaj ini na yu kúu ñava'a, án ña on vá'a ke'e na, ni ndã lo'o on vása kúka'an kã ñoq na xa'a'á ña on vá'a ke'é na. ³ Ñjvi na vatá yó'o xá'nda chiño na ká'an na ndí on vá'a tonda'ã tã xí'in ña'a, ta xá'nda chiño na ká'an na ndí on vá'a kuxu yó sava ña va'a xíxi ñjvi. Ta on vá'a xá'nda chiño nayó'o, chi ndi'i ña xíxi ñjvi kúu ñava'a taxi Ndios nda'a'á na. Ta saá mji yó, ñjvi na kándixa Ndios, ta kúndaaj ini yó to'on ndaa, va'a kuxu yó ndi'i ña táxi Ndios nda'a'á yó. Ta saá tá taxi yó ña táxa'vi ña'á nda'a'á Ndios xa'a'á ña, ta va'a kuxu yó ña. ⁴ Saá chi ndi'i ña kisa va'a Ndios kúu ña va'a. Ta saá táná si'na taxi yó ña táxa'vi ña'á nda'a'á Ndios xa'a'á ña kuxu yó, ta va'a kuxu yó ña, chi on vá'a xaa

noo yó nda ñii ñava'a ña kúu ña nika'an Ndios va'a kuxu yó. ⁵ Va'a kuxu yó ndi'i saá noo ñaxixi, chi to'on Ndios xí'in to'on ña ká'an yó táxi yó ña táxa'vi ña'á nda'a ra, ta ndása ndii ña ndi'i ña kuxu yó.

To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó kasa chiño ta Timoteo noq Jesucristo

⁶ Tá saná'a ún to'on yó'o noq nañani yó xí'in náña'a k'iva yó, ta saá ndixa kuu ún ta va'a kisa chiño noq Jesucristo. Saá chi ndatán yóo ñava'a xixi ún ña táxi ndeë nda'a ún, saá yóo to'on va'a ña kándixa ún ta saná'a ún xa'a yichí Jesucristo ña kúu yichí ndíkón ún. ⁷ On chikaá sq'ó ún cuento vatá ña on vása ndaya'ví, ña kúu cuento ndato'on ñivi ñoyívi yó'o na on vása kándixa Ndios. Ta sakuá'á ún chikaá ún ndeë xí'in mji ún ña va'a kutaku ún ndatán kóni Ndios. ⁸ Saá chi kuiti lo'o ndaya'ví ña chikaá ní yó ndeë ke'é yó ejercicio xa'a ña on koo vitá yiki koñu yó. Ta ví'í ní ka ndaya'ví ña chikaá yó ndeë ña sakuá'á yó kutaku yó ndatán kóni Ndios. Saá chi ña sakuá'á yó ndasaá va'a sakusij yó ini Ndios kúu ña chindeé mji yó kutaku ndino'o yó noq Ndios ñoyívi yó'o xí'in ñoyívi ñino. ⁹ To'on yó'o kúu ña ndixa ndaa ta ndi'i ñivi xini ñó'ó na kandixa na ña. ¹⁰ Xa'a ñayó'o chikaá ní yó ndeë kasa chiño yó, ta kúndeé yó noq ndi'i ña xó'vi yó xa'a to'on ña on vá'a ká'an ñivi xí'in yó. Kúndeé yó chi ndáti yó ta ndixa ndaa ini yó Ndios kasa ndivi ra to'on ra. Ta Ndios yó'o kúu ta tatakú, ta kómí ra ndeë sakaku ra ndi'i ñivi, ta ndixa sakaku ra ndi'i ñivi na kándixa ña'á.

¹¹ Xini ñó'ó ún ka'nda chiño ún ta saná'a ún ndi'i to'on yó'o noq ñivi natá'an yó na kándixa Jesucristo. ¹² Ta on taxi ún nda ñii ñivi

xaá noo na yó'o xa'a ña kúu ún talo'o. Ta xini ñó'ó saná'a ún ñivi xí'in ña va'a tákú ún. Ta xa'a ña va'a tákú ún, sakuá'á ñivi ka'an na to'on va'a, ta sakuá'á na kasa ndivi na chiño va'a. Ta sakuá'á na ndasaá va'a kuki'vi ini na koni na inka ñivi, ta sakuá'á na kandixa ndino'o ini na Jesucristo, ta sakuá'á na ndii kutaku na ndatán kóni Ndios. ¹³ Nda kivi vitin tанда kivi xaaj noq yóo ún, ñayó'o xini ñó'ó ke'é ún: Ka'vi ún to'on Ndios noq nañani yó xí'in náki'va yó, ta ndato'on ún xí'in na ña chikaá ún ndeë ini na ña va'a kundikón na yichí Ndios, ta saná'a ún na ñandaá. ¹⁴ Ndios xa saní'i ra yó'o ñii ndeë va'a ña koni ñó'ó ún xa'a ña kasa chiño ún noq ra, ta on sandakoo ún koni ñó'ó ún ndeë yó'o, ña kúu ña ñaki'in ún kivi naxiku'a ñani yó chinóo na nda'a na siní ún, ta nika'an na xí'in mji ún to'on ña kee Nima Ndios.

¹⁵ Chikaá ún ndeë ta sakuá'á va'a ún ndi'i ñayó'o ña ndato'on i xí'in ún. Ta saá nañani yó xí'in náki'va yó kundaa ini na ndí va'a vaxi kua'no ún xí'in ña kándixa ún ta ndíkón ún yichí Jesucristo. ¹⁶ Kasa kuenda ún xí'in mji ún ña va'a kutaku ún, ta koto va'a ún ña ndasaá kuiti to'on ña ndaa saná'a ún, ta vivíi ko'on ún yichí Jesucristo, ta nda lo'o on sandakoo ún ña. Tá kasa ndivi ún ñayó'o, ta sakaku xí'in mji ún, ta saá tuku kaku ñivi na chikaá sq'ó to'on ña saná'a ún.

5

To'on yó'o ká'an ndasaá va'a kutá'an ñivi xí'in natá'an na na kándixa Jesucristo

¹ On ka'an kue'e ún xí'in nda ñii taxiku'a xa'a ña on vá'a ke'é ra, ta ndatán ka'an ún xí'in yivá mji ún, saá xini ñó'ó ka'an ún to'on to'o xí'in ndi'i ta taxiku'a. Ta ndatán ka'an ún xí'in nañani mji ún, saá xini ñó'ó ka'an ún xí'in

ndi'i t̄a t̄akuáchí. ² Ta ndatán ka'an ún xí'in si'í m̄ji ún, saá xíní ñó'ó ka'an ún xí'in ndi'i náña'a náxikuá'a. Ta ndatán ka'an ún xí'in náña'a k̄i'v̄a m̄ji ún, xí'in ñato'ó, ta xí'in ñandii, ñii k̄i'va saá xíní ñó'ó ka'an ún xí'in ndi'i náña'a nákuáchí.

³ Tá yóo náña'a ná ndixa n̄ndoo mató'ón, chi n̄xi'i'j̄ ȳi ná, ta on koó nave'e ná, ta xíní ñó'ó nañani yó xí'in náki'v̄a yó chindeé na náña'a yó'o. ⁴ Ta saá ni, tá náña'a ná n̄xi'i'j̄ ȳi yó'o kómí ná sa'ya ná, án sa'ya ñani ná, ta nasa'ya náña'a yó'o kúu na si'na xíní ñó'ó chindeé na náña'a yó'o, ná kúu si'í na án x̄itan na. Ta xí'in ña ke'é na saá, cha'vi na xa'a ñava'a ke'é yivá si'í na án x̄i'j̄ x̄itan na xí'in na k̄i'v̄i xá'no na. Ta n̄vi na kisa ndivi ñava'a xa'a ña chindeé na yivá si'í na, nayó'o sákusij̄ na ini Ndios. ⁵ Ta náña'a ná ndixa n̄ndoo mató'ón, chi n̄xi'i'j̄ ȳi ná, ta on koó nave'e ná, ta náyo'o ndixa ndaa ini na Ndios ta ndivi ñoó ká'an ná xí'in Ndios, ta ndúkú ná noo ra ña chindeé ña'á ra. ⁶ Ta saá ni, yóo sava náña'a ná n̄xi'i'j̄ ȳi, ta ndasaá kuiti sákusij̄ ná ini m̄ji ná, ke'é ná ndatán kóni ȳkí koñu m̄ji ná, ta náyo'o ndatán yóo ná n̄xi'i'j̄ noo Ndios, saá yóo ná, vará t̄aku k̄a ná ñoyívi yó'o. ⁷ T̄o'on yó'o ka'nda chiño ún noo nañani yó xí'in náki'v̄a yó, na kúu nave'e náña'a ná n̄xi'i'j̄ ȳi, chi nayó'o xíní ñó'ó kasa ndivi na ñava'a. Ta saá on kóo xa'a ña chikaá n̄vi kuachi s̄ata na. ⁸ Saá chi tá yóo n̄vi na ká'an, káchí na kándixa na Jesucristo, ta on x̄iin na chindeé na nave'e m̄ji na, ta nayó'o on vása kisa ndivi na ñandaá yich̄i Jesucristo, ta saá n̄vi yó'o kini k̄a ke'é na noo n̄vi na on vása kándixa Jesucristo.

⁹ Ta náña'a ná n̄xi'i'j̄ ȳi, ta kómí ná un̄i s̄iko kuj̄ya ta kuá'a k̄a, ta ñii ñii náyo'o ñii laá x̄ikuu ȳi ná, ta ndasaá kuiti náña'a yó'o, va'a

ka'yi ún k̄i'v̄i ná noo tutu xa'a ña naki'in ná ña taxi nañani yó xí'in náki'v̄a yó na kándixa Jesucristo xa'a ña chindeé ña'á na. ¹⁰ Ta náña'a ná naki'in ñava'a yó'o xíní ñó'ó kuu náña'a ná xa k̄isa ndivi kuá'a ní chiño va'a, ta kánoo va'a t̄o'on xa'a ná noo n̄vi. Xíní ñó'ó kuu ná náña'a ná va'a s̄akua'no sa'ya, xíní ñó'ó kuu ná náña'a ná xí'in ñato'ó n̄ki'in n̄vi na k̄ixaá ve'e ná, ta xíní ñó'ó kuu ná náña'a ná xa nakata xa'a nañani yó xí'in náki'v̄a yó k̄i'v̄i k̄ixaá na ve'e ná, ta xíní ñó'ó kuu ná náña'a ná chindeé n̄vi na xó'vi, ta ndixa taxi xí'in m̄ji ná ña kasa ndivi ná ndi'i saá noo chiño va'a.

¹¹ Ta yóo náña'a ná n̄xi'i'j̄ ȳi, ta náyo'o t̄a'an t̄ondaa un̄i s̄iko kuj̄ya ná, ta on ka'yi ún k̄i'v̄i náyo'o noo tutu ña káchí naki'in ná ña'á ña taxi nañani yó xí'in náki'v̄a yó xa'a ña chindeé ña'á na. Saá chi va'xi k̄i'v̄i kutoo ní náña'a yó'o koo ȳi ná, ta kixá'á ná on kua'a k̄a ná kasa ndivi ná ña kóni Jesucristo, vará si'na n̄ka'an ná ndi ndixa on tondaa k̄a ná xa'a ña kasa chiño ná noo Ndios. ¹² Ta saá nakuiso ná kuachi, chi xí'in ña tondaa tuku ná, ya'a ndoso ná t̄o'on ña si'na n̄ka'an ná kasa ndivi ná. ¹³ Ta yóo ink̄a ña on vá'a ke'é sava náña'a kuáchí yó'o, chi s̄aku'á ná kuu ná náxúxán, ná x̄ika s̄ij̄ m̄ji ñii ñii ve'e n̄vi, ndát̄o'on ná t̄o'on visi, ta kóni ná ka'nda chiño ná noo ink̄a n̄vi ndasaá xíní ñó'ó kasa ndivi na chiño m̄ji na, ta ká'an ná xí'in n̄vi t̄o'on ña on vása xíní ñó'ó. ¹⁴ Ta xa'a ñayó'o ndát̄o'on̄j̄ xí'in náña'a ná n̄xi'i'j̄ ȳi, ta nákuáchí kóni kúu ná, va'a k̄a tondaa tuku ná, ná koo sa'ya ná, ta ná kuni'i va'a ná yich̄i ña kasa ndivi ná chiño ve'e m̄ji ná. Ta saá n̄vi na on vása kándixa Jesucristo on kuchiño na ká'an na ña on vá'a xa'a yó. ¹⁵ Ñayó'o ndát̄o'on̄j̄ xí'in ndó, chi saá yóo ña on vá'a ke'é

sava náña'a nákuáchí ná nìxi'i yìi. Náña'a yó'o xa sandakoo ná yichì Jesucristo ta vitin ndíkoon ná yichì ñanímã ndivã'a ká'no Satanás.

¹⁶ Tá ñii ña'a án ñii tãa na kándixa Jesucristo kúu nave'e ñii ña'a ña nìxi'i yìi, ta nayó'o xínì ñó'ó chindeé na ñáña'a ve'e mji nayó'o. Ta saá on sandi'i na xa'a sji'ún ña xínì ñó'ó na ve'e ño'o noo kisa ká'no na Jesucristo, ta na ve'e ño'o yó'o kukomí na sji'ún xa'a ña chindeé na náña'a ná ndixa ñindoo mató'on, chí nìxi'i yìi ná, ta on koó nave'e ná.

¹⁷ Ta naxikua'a na ndiso chiño xí'in natá'an na na kándixa Jesucristo, tá va'a ní'i na yichì ta va'a kisa ndivi na chiño, ta xínì ñó'ó kasa to'ó yó nayó'o, ta chindeé yó na xí'in ña xínì ñó'ó na. Ta ña xínì ñó'ó ní ka kúu ña kasa to'ó ní yó ta chindeé yó ñivi naxikua'a na ká'an ndoso to'on Ndios, ta sáná'a na to'on ña ndaa. ¹⁸ Saá chí to'on Ndios ña ñitaa na xina'á káchí ña saá: “Tá kisa chiño sɔndiki sãna ndó ña ndundii trigo, ta on chikaã ndó ñonon yu'u tiyó'o, ña kuchiño kaxi rí trigo”, káchí to'on Ndios. Ta inkã xiiña noo to'on Ndios káchí ña saá: “Ndi'i ñivi na kisa chiño kómi na ndayí kí'in na ya'vi na”, káchí to'on Ndios.

¹⁹ Tá yóo ñii taxikua'a ta kúu ta ndiso chiño xí'in na kándixa Jesucristo, ta ñii laá tãa vaxi taxi kuachi xa'a tayó'o, ta saá yó'ó ñani yó ta Timoteo, on kama kandixa ún xa'a ña ká'an tayó'o ta taxi kuachi. Saá chí xínì ñó'ó ovì án unì ñivi na kasa ndaa xa'a ñii ñii kuachi, ta saá va'a kandixa ún ña ká'an na. ²⁰ Tá yóo ñii taxikua'a ta kándixa Jesucristo, ta on xjin ra sandakoo ra ña on vá'a ké'é ra, ta saá noo ndi'i ñivi na nákutá'an ve'e ño'o, ka'an ún xí'in tayó'o ndí xínì ñó'ó sandakoo ra on ke'é ka ra ña on vá'a. Ta ñivi na xínì so'o ña ka'an ún, kuyí'ví na ña yiyo saá

kundo'o mji na, tá ke'é na ña on vá'a. ²¹ Noo Ndios xí'in noo Jesucristo xí'in noo naángel, sákuiso chiño i yó'ó ña kasa ndivi ún ndi'i ñayó'o ña xá'nda chiño i noo ún vitin, ta on vá'a naxin ún ñivi, ta ñii kí'va ñandaa ke'é ún xí'in ndi'i na. ²² On kama ní chinoo ún nda'a ún sijn tãa ña nakuiso chiño ra kasa ndivi ra chiño xí'in na kándixa Jesucristo. Saá chí tá on vá'a ke'é tayó'o chiño, ta mji ún nakuiso ún kuachi xa'a ña on vá'a ke'é ra. Ta mji ún, xínì ñó'ó kuu ún tãa ta ndixa kutaku ndii noo Ndios.

²³ Ta on ko'o ní ka ún ndasaá kuiti takuú, ta va'a lo'o kuiti vino ko'o ún, xa'a ña sandúva'a lo'o rá ña kí'vi tixin ún, ta saá tuku saña lo'o kue'e ña nóno káni tá'an xí'in ún.

²⁴ Yóo sava ñivi na ké'é ña on vá'a, ta kí'vi ta'an ka nachiño kasa nani na xa'a kuachi yó'o, ta ndi'i ñivi xa xínì na xa'a kuachi yó'o. Ta yóo inkã ñivi na ké'é ña on vá'a, ta ku'a ní kí'vi yóo se'é ña on vá'a ke'é nayó'o. Ta saá ni, kixaã kí'vi kundaa ini ñivi xa'a ña on vá'a yó'o. ²⁵ Ta ñii kí'va saá ndó'o sava ñivi na ké'é chiño va'a, chí tá kundivi chiño va'a, ta ku'a ní ñivi kama va'a xito na ñayó'o. Ta yóo inkã chiño ña va'a ké'é ñivi, ta ku'a ní kí'vi yóo se'é ña, ta saá ni, on kuchiño koo se'é ña ndi'i saá kí'vi.

6

To'on ña ká'an xa'a ñivi na kúu naesclavo

¹ Tá ñanani yó án náki'va yó kúu naesclavo, ta nayó'o xínì ñó'ó kasa to'ó ní na patrón na. Ta xí'in ña ké'é na saá, inkã ñivi on ka'an na ña on vá'a xa'a Ndios, ni on ka'an na ña on vá'a xa'a to'on sáná'a yó. ² Ta naesclavo na kisa chiño noo tapatrón ta kándixa Jesucristo, ta naesclavo yó'o, on vá'a kani sijn na ndí on vása xínì ñó'ó kasa to'ó na tapatrón na

chi ñani na kúu ra. Nda víka, naesclavo yó'o xíní ñó'ó chikaá ka na ndee ña va'a kasa ndivi na chiño nõ tapatrón na. Saá chi ñani na, ta ta kí'vi ní ini na xíní na kúu tapatrón na, ta tayó'o kúu ta ta naki'in ñava'a xa'a chiño kisa ndivi naesclavo yó'o. To'on yó'o kúu ña xíní ñó'ó saná'a ún ta ka'an ndoso ún nõ ñivi.

Tá kutaku yó ndatán kóni Ndios,
ta on kutoo ní yó s'i'ún ñoyívi yó'o

³ Tá yóo ñivi na sáná'a inka to'on ña on vása yóo yu'ú xí'in to'on ña ñika'an Jesucristo, án sáná'a na to'on ña on vása yóo yu'ú xí'in to'on ña ndaa sáná'a yó ña ká'an ndasaá kutaku yó ndatán kóni Ndios, ⁴ ta na sáná'a ña on vá'a yó'o kúu ñivi na kisa ká'no xí'in mji, ta ndixa ñivi yó'o nda lo'o on vása xíní na. Nayó'o ndasaá kuiti kúsiñ ini na xí'in to'on ña kani tá'an na xí'in ñivi xa'a ña kóni kachí sava to'on. Ta xí'in ña náa ñivi saá, kama ní káku ña kuíní ini na xíní tá'an na, ta kixá'á na sáa ini na xíní tá'an na, nda tondaa na nata'vi tá'an na, ta kixá'á na ká'an na ku'a ní to'on ndiva'a xa'a nata'an na, ta xáni sñi na ndí na on vá'a ini kúu ndi'i nata'an na. ⁵ Nayó'o, xí'in to'on káni tá'an na xa'a ña on vása ndaya'ví. Ta ndatán yóo ña tá'yí saá yóo ña xíní tóni nayó'o, saá chi on vása xíní na yu kúu ña ndixa ndaa. Ta xáni sñi na ndí ña kundikõn na yichí Ndios kúu ña nduu na nakuiká, na ku'a ní s'i'ún kukomí. Ta yi'í ká'aní xí'in ún on nakutá'an ún xí'in ñivi na on vá'a yó'o. ⁶ Tá ndixa ndikõn ndino'o ini yó yichí Ndios, ta tá kúsiñ ini yó xíní yó ñava'a táxi Ndios nda'a yó, ta saá ndixa kómí yó ñakuiká ndino'o. ⁷ Saá chi kivi kaku yó ñoyívi yó'o, on kóó ña'a ní-kixaá xí'in yó. Tá tondaa kivi kivi yó ta saá ku'a'an yó xí'in

Ndios, ta on kuchiño ko'on nda ñii ñakuiká xí'in yó. ⁸ Ñakán kía, tá xa yóo ña xíxi yó xí'in tikoto kundixin yó ñoyívi yó'o, ta va'a ná kusij ini yó xí'in ñayó'o. ⁹ Yóo ñivi na kóni kukomí ñakuiká ñoyívi yó'o, ta xa'a ñayó'o kí'vi na kuachi ké'é na ña on vá'a, chi kixá'á na kútoo ní na kukomí na ku'a ní nõ ña on vása ndaya'ví, ña kúu ña sátivi xí'in mji na, ta kixá'á na ku'a'an na yichí nõ ndi'i xa'a na. ¹⁰ On vása va'a ña kútoo ñivi kukomí na ku'a ní s'i'ún, chi nõ ña kútoo ní na s'i'ún káku ndi'i saá nõ ña on vá'a. Xa'a ña kútoo ní na s'i'ún, sava ñivi sandakoo na yichí Jesucristo, ta saá xo'vi ní nayó'o.

TaPablo ká'an ra xí'in
taTimoteo
xíní ñó'ó kutaku ra ndatán kóni
Ndios

¹¹ Ta yó'ó, taTimoteo, ta ta kisa chiño nõ Ndios, xíní ñó'ó kuxiká ún nõ ndi'i ña on vá'a. Ta xíní ñó'ó kasa ndivi ún ñandaa, kutaku ún ndatán kóni Ndios, ta kandixa ndino'o ini ún Jesucristo. Kuki'vi ini ún koni ún ñivi, kündeé ini ún nõ ndi'i ña xo'vi ún, ta kuu ún ta ta va'a ini xí'in ndi'i ñivi. ¹² Saá tuku xíní ñó'ó chikaá ní ún ndee xa'a yichí Jesucristo ña kúu ña ndikõn yó. Ta chikaá ní ún ndee xa'a ña taxi Ndios ña kutaku ún xí'in ra ndi'i saá kivi ña va'xi. Chi xa'a ñayó'o, Ndios nakana ra yó'ó kivi ñika'an ún kándixa ún Jesucristo nõ ku'a ní ñivi xini na yó'ó. ¹³ Ta vitin nõ Ndios, ta ta taxi ña táku ndi'i saá ña'a ña yóo, ta nõ Jesucristo, ta ta ndakuijn xa'a ñandaa kivi xindichi ra nõ taPoncio Pilato, xá'nda chiño nõ nõ ún vitin. ¹⁴ Chikaá so'ó ún ndi'i ña xá'nda chiño nõ nõ ún, ta kasa ndivi ún ndi'i ña kóni Ndios, ña on kuchiño inka ñivi ka'an na ña on vá'a xa'a ún. Saá vivíi

kutaku ún nda kixaa kivi ndiko Jesucristo, Taa taká'no nogo yó. ¹⁵ Tá kixaa kivi ña chitóni Ndios, ta tuku sanativi ra Jesucristo ña koni nivi ñoyívi yó'o. Ta ñii laá Ndios yó'o kuu tava'a ní, taa taká'no nogo ndi'i nivi xí'in nogo ndi'i ña'a ña yóo ñoyívi. Kómí ra ndi'i ndee xí'in ndi'i ndayí nogo ndi'i narey, ta Ndios kuu ta ká'no ka nogo ndi'i naná'no na yóo ñoyívi yó'o. ¹⁶ Ta ñii laá Ndios kuu ta xa taku ndi'i saá kivi nija'a ta kutaku ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Yoo Ndios ma'ño ña ye'e ní ña on vasa kuchiño koto kaxín nivi xí'in nduchú nogo na, ni on vasa kuchiño tondaa yatin nivi nogo yóo ña ye'e yó'o. Nda ñii nivi on ta'an koni na Ndios, ni on kuchiño koni na ra xí'in nduchú nogo na. ¡Ná naki'in Ndios ndi'i ñat'ó, ta ná kasa ká'no ndi'i nivi Ndios, chi kómí ra ndi'i ndee ndi'i saá kivi! Saá ná koo ña.

¹⁷ Xíni ñó'ó ndato'on ún xí'in nivi na kómí ñakuíká ñoyívi yó'o ña on kuu na nivi na ña'a ní ini, ni on kani sijní na ndí ñakuíká na kuchiño ña saku ña na nogo ndi'i tondó'ó, chi ñakuíká on sivi ña kundedé koo ndi'i saá kivi kuu ña, chi ñii kivi kuchiño ndaño'ó ñakuíká, án ndi'i xa'a ña. Va'a ka nivi nakuíká ndixa ná kundaa ini na ndí Ndios kuu ta kuchiño chindeé ra na, chi ñii laá Ndios tatáku kuu taa ta táxi ndi'i saá nogo ñava'a nda'a yó, xa'a ña koni ñó'ó yó ñayó'o xí'in ñasijí ini yó. ¹⁸ Ndato'on ún xí'in nivi nakuíká ndí xíni ñó'ó ke'é na ñava'a, ta kasa ndivi na ku'a ní chiño va'a. Ta xíni ñó'ó kuu na nivi na on vasa sí'nda, ta víka koo ti'va na ta'ví na ñakuíká kómí na, ta xí'in ñasijí ini na taxi na ña xíni ñó'ó nivi nda'a na. ¹⁹ Tá ke'é nakuíká saá, ta kivi vaxi nayó'o kukomí na ñakuíká ndino'o ñoyívi ñino. Saá chi ñava'a ké'é nayó'o sáná'a ña ndí ndixa va'a kándixa na Ndios. Ta saá kuchiño taxi na ña kutaku

ndino'o na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

Ñayó'o kuu to'on sondí'i tutu yó'o ña sakuiso chiño taPablo taTimoteo

²⁰ Tata Timoteo, chikaa ún ndee ña va'a kasa ndivi ún chiño ña sakuiso chiño Ndios yó'ó. Ta on chikaa so'ó ún to'on vatá ña on vasa ndaya'ví ña kuu ña ká'an nivi na ndikon yichi on va'a ñoyívi yó'o. Xáni sijní nivi na on va'a yó'o ndí ká'an na to'on ndíchi, ta on sivi ñandaa kuu ña xáni sijní na. ²¹ Yoo sava nivi na kándixa ta taku na xí'in to'on vatá yó'o, ta xa'a ñayó'o sandakoo na yichi Jesucristo.

Ta ndi'i saá kivi Ndios ná ke'é ra ñava'a ní xí'in ún. Saá ná koo ña.

Tutu ñaoví tì'ví taPablo kua'an ña nda'a taTimoteo

*TaPablo tì'ví ra to'on yó'o ña
chindeé ra taTimoteo*

¹ Yì'í, taPablo, ñii taapóstol ta kisa chiño noo Jesucristo kúu, chi saá kóni Ndios. Ta Ndios tì'ví ra yì'í ña ka'an ndosoí to'on ra noo ñivi. Ta ká'aní xí'in ñivi ndí Ndios táxi ra ña kutaku na xí'in ra ndí'í saá kivi, tá ndino'o ini na kándixa na Jesucristo. ² Táaí tutu yó'o ña xaá ña nda'a yó'ó, taTimoteo. Ta yó'ó, ndatán yóo sa'yaí ta kí'vi ní ini xini, saá yóoún noo. Ta vitin kóni ndí Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo ta xá'nda chiño noo yó, ná kundá'ví ini ra koni ra yó'ó, ná ke'é ra ñava'a ní xí'in ún, ta ná taxi ra ña koo va'a ini ún.

*TaPablo táxi ra ña táxa'vi ña'a
nda'a Ndios xa'a taTimoteo*

³ Ndi'í saá kivi ndúkúí ñava'a xa'a ún noo Ndios, ta ká'aní táxi ña táxa'vi ña'a nda'a ra xa'a ún. Ta ñii kiva ndatán kuyá xina'á kisa to'ó naxi xitaní Ndios, saá ndino'o ini kisa to'ó Ndios vitin. ⁴ Náka'aní vitin ndasaá xaku ní ún xa'aí kivi ñidayi tá'an yó, ta xa'a ñayó'o kóni ní kotoí yó'ó vitin ña kuchiño kusí ní ka ini. ⁵ Chi ndixa xini ña ndino'o ní ini ún kándixa ún Jesucristo. Si'na xitan ún ñaLoida kándixa, ta saá kándixa si'ún ñaEunice, ta vitin kúndaá ini ña ñii kiva saá kándixa va'a mii ún Jesucristo.

*On vá'a kuka'an noo yó
xa'a to'on ñava'a ña ká'an xa'a
Jesucristo*

⁶ Xa'a ñayó'o ndúkúí noo ún ña on sandakoo ún koni ñó'ó ún ndee va'a ña saní Níma Ndios yó'ó kivi chinóoí nda'aí sini ún, chi

ndee va'a ñaki'in ún, ndatán yóo ño'ó xixi, saá yóo ña, ta xini ñó'ó kundaa va'a ún ña, ña on nda'va ña. ⁷ Chi Níma Ndios ña taxi ra koo xí'in yó, on sivi níma ña ké'é ña nduu yó ñivi na yí'vi ini kúu ña, ta Níma ña taxi Ndios koo ña ini mii yó chindeé ña nduu yó ñivi na ndakú ini. Ta Níma Ndios táxi ña ndee, ña kuchiño yó kuki'vi ini yó koni tá'an yó, ta kuchiño yó nasita xí'in mii yó noo ña on va'a. ⁸ Xa'a ñayó'o, on kuka'an noo ún ndakui'n ún ka'an ún to'on ñava'a xa'a Jesucristo, ta ni on kuka'an noo ún xa'a yì'í, ta nákaa ini ve'e ka xa'a Jesucristo. Tá mii ka, koo ti'va ún xí'in ndee ña nátaxi Ndios nda'a ún, ña kuchiño ún xo'vi ún, ñii kiva ndatán xo'vi yì'í xa'a to'on Jesucristo. ⁹ Ndios sakaaku ra mii yó ta ñakana ra mii yó ña kuu yó ñivi na kutaku ndii noo ra, ndatán kóni ra. Ta on sivi xa'a chiño va'a ña ke'é yó kúu ña ke'é Ndios ñava'a yó'ó xí'in yó, ta xa'a ña chitóni mii Ndios xí'in ña ká'no ini ra, ta xa'a ñava'a kisa ndivi Jesucristo xa'a yó, Ndios sakaaku ra yó ta ñakana ra yó ña kúu yó ñivi na ndikon yichi ra. Saá chitóni Ndios kivi ta'an ka kixá'a koo kivi noo ñoyivi yó'o. ¹⁰ Ta vitin Ndios xa saná'a ra mii yó ndí ta ká'no ní ini kúu ra, chi tì'ví ra Jesucristo kixaá ra ñoyivi yó'o, ta tayó'o sandi'i ra xa'a ndee ña xá'ni ñivi. Ta xí'in to'on ñava'a ña ká'an xa'a Jesucristo ndasaá sakaaku ra ñivi, Ndios saná'a kaxin ra mii yó ndasaá kuchiño kutaku yó xí'in ra ndi'í saá kivi ña vaxi.

¹¹ Ndios sakuiso chiño ra yì'í ña ka'an ndosoí to'on ñava'a yó'o xa'a Jesucristo, ta sakuiso chiño ra yì'í kúu taapóstol xa'a ña saná'aí ñivi na on vása kúu na judío. ¹² Xa'a ña kisa ndivi chiño yó'o ña sakuiso chiño ra yì'í, vitin xo'vi ndi'í tondó'ó yó'o. Ta saá ni,

on vása kúka'an nọọj xá'a ndi'i ña xó'viji, chi xini káxini yu kúu taa tã kándixa i, ta ndixa ndáa ini ndi kómí ra ndeę ña kundaa va'a ra to'on ra ña taxí ra nda'aji, ta saá nivi na kándixa ra ka'an ndoso na to'on ra anda kixaa kivi ña ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o.

¹³ Ta xini ñó'ó ún kundikon va'a ún yichi ña ndaa ña kúu ña saná'aji yó'o. Ta on sandakoo ún ña kándixa ún Ndios, ta ni on sandakoo ún kuki'vi ini ún koni ún natá'an yó, saá chi ndeę ña kutaku yó saá kúu ñava'a saní Jesucristo mji yó xá'a ña kándixa yó ra. ¹⁴ Ta xí'in ndeę Níma Ndios ña yóo ini mji yó, xini ñó'ó kundaa va'a ún to'on ña ndaa ña sakuiso chiño Ndios yó'o xá'a ña va'a ndato'on ún ña xí'in nivi.

¹⁵ Xa xini ún ta Figelo xí'in ta Hermógenes xí'in kuá'a ní nivi na kándixa Jesucristo na ndóo kuá'a ñoo nọo ño'o Asia, xa sandakoo na yi'i, ta nda lo'o on xin na koni ka na yi'i. ¹⁶ Ta ta Onesiforo, on vása ní-ke'é ra saá, chi kuá'a ní yichi ndasa va'a ra ini. Xá'a ñava'a ke'é ta Onesiforo xí'in i, ndúkúj nọo Ndios ña kundá'vi ini ra koni ra tayó'o xí'in nave'e ra. Saá chi tayó'o on vása ní-kuka'an nọo ra xá'a yi'i, vará xini ra yi'i yóo ní nivi xí'in kaa ini ve'e kaa. ¹⁷ Nda víka, kivi kixaa ta Onesiforo ñoo Roma yó'o, ta nandukú ní ra yi'i anda naní ra yi'i. ¹⁸ Ta saá, kivi tondaa ña kasa nani Ndios kuachi ndi'i nivi ñoyivi yó'o, ndátij ná kundá'vi ini Ndios koni ra ta Onesiforo. Ta mji ún, ta Timoteo, xini va'a ún xá'a ndi'i ñava'a ke'é ra ña chindee ra mji yóo kivi nixiyó yóo ñoo Éfeso.

2

To'on yó'o ká'an ndi'i nivi na kándixa Jesucristo xini ñó'ó kundee va'a na nọo ña xo'vi na xa'a ra

¹ Ta yó'o, tata Timoteo, ndátan yóo sa'ya i saá yóo ún, ta ndúkúj nọo ún ña chikaún ndeę ini mji ún chi xa kómí ún ñava'a ña taxí Jesucristo nda'á ún. ² Xa xini so'ó ún to'on ña nika'an ndosoj nọo kuá'a ní nivi. Ta vitin yó'o xini ñó'ó ún nakaxin ún nataa na va'a ndikon yichi Jesucristo, na kúu na ti'va saná'a nivi. Ta sakuiso chiño ún nataa yó'o ña saná'a na inka nivi ndátan yóo to'on ña xini so'ó ún nika'an i.

³ Ta yó'o, tata, ndátan yóo ñii tropa tã on vása yí'vi xo'vi xá'a chiño ña kisa ndivi ra, ñii kiva saá koo ti'va ún xo'vi ún xá'a Jesucristo. ⁴ Nda ñii tã tropa on vása xani sinj ra xá'a inka chiño, chi ndasaá kuiti taku ra ña kasa ndivi ra chiño ra ña sakusij ra ini ta xá'nda chiño nọo ra. ⁵ Ta yóo ñii tã tã kuá'an kono xí'in inka na xino ña koto nivi yu kúu tã tã ndeę ka va'a xino, ta tayó'o xini ñó'ó kándixa ra ndayí ña xá'nda chiño ndasaá xini ñó'ó kono nataa. Tá ñii tã xino yó'o, on vása kándixa ra ndayí, ta on kuchiño ra naki'in ra ñava'a ña táxi na nda'a tã tã kúndeé xaa si'na nọo ndi'i na xino xí'in ra. ⁶ Saá tuku tá yóo ñii tã tã ndeę ní kisa chiño nọo ño'o ra, ta tayó'o kómí ra ndayí kuu ra tã tã si'na koni ñó'ó ña sakee ra. ⁷ Va'a kani sinj ún xá'a to'on yó'o, chi Jesucristo chindee ra yó'o ña kundaa va'a ini ún ndi'i to'on ña ndato'onj xí'in ún.

⁸ Naká'an ún xá'a Jesucristo, kaku ra tixin ñii ña'a ñasa'ya ñani síkuá tãrey David, ta nixij ra ta nataku ra. Ñayó'o kúu to'on ñava'a ña ká'an ndosoj nọo nivi, ⁹ ta xá'a to'on yó'o xo'vi vitin, ta ndátan yóo ñii tã tã kómí kuachi ká'no, saá yóo j, chi nó'ni xí'in kaa. Ta to'on Ndios on sivi ña nó'ni kúu ña, ta kuchiño kujta ní'no ndíka ña ndi'i saá xiifna nọo nivi. ¹⁰ Ta saá kúndeé j xo'vi j nọo

ndi'i tondó'ó, x̄a'á n̄ivi na n̄ikaxin Ndios kandixa na Jesucristo ta sakaku ra na, ta saá kutaku na x̄i'in ra ndi'i saá k̄iv̄i ña vaxi n̄oq yóo ñalivi, ña v̄a'a ña yé'e.

¹¹ T̄o'on ña ndixa ndaa kúu ñayó'o:

Tá n̄ixi'i yó x̄i'in Jesucristo, t̄a t̄a n̄ixi'i x̄a'á kuachi yó, ta saá tuku ndixa kutaku yó x̄i'in ra.

¹² Tá kundeé yó x̄i'in ndi'i ña xó'v̄i yó ñoyivi yó'o, ta saá k̄iv̄i vaxi ka'nda chiño yó x̄i'in Jesucristo.

Tá ka'an yó on vása x̄ini yó ra, ta saá ka'an ra on vása x̄ini ra m̄i yó.

¹³ Tá on vása kasa ndivi yó t̄o'on ra, ta saá ni, Jesucristo ndixa kasa ndivi ra t̄o'on m̄i ra,

chi ndixa ndasaá kuiti t̄anda kúu ra, ta nd̄a lo'o on kuchiño nasama x̄i'in m̄i ra,

káchí t̄o'on ña ndaa.

T̄aPablo ndát̄o'on ra x̄i'in t̄aTimoteo

ná chikaq ra ndee ña v̄a'a ní kasa ndivi ra chiño Ndios

¹⁴ Ndi'i saá k̄iv̄i sanaká'án ún n̄ivi na ndikon Jesucristo x̄a'á t̄o'on yó'o. Ta n̄oq Ndios ndato'on ún x̄i'in na ña on n̄a na x̄a'á t̄o'on. Saá chi ña m̄ani kúu ña káni tá'an na x̄i'in t̄o'on x̄a'á ña on vása ndáya'ví, ta ña ké'e na saá sát̄iv̄i ña ini n̄ivi na x̄ini so'o ñayó'o. ¹⁵ Chikaq ún ndee ña sakusij ún ini Ndios, ta saá kuu ún t̄a t̄a ndáya'ví n̄oq ra. X̄ini ñó'ó kuu ún t̄a t̄a kisa chiño v̄a'a, ña on kuka'an n̄oq ún x̄a'á ñav̄a'a k̄isa ndivi ún. Ta x̄ini ñó'ó kuu ún t̄a t̄a ndixa x̄ini v̄a'a sáná'a t̄o'on ña ndaa. ¹⁶ Kuxiká ún n̄oq t̄o'on ña on vása ndáya'ví, t̄o'on ña ká'an n̄ivi na on vása ndikon yich̄i Ndios, chi ñii ñii k̄iv̄i vaxi kua'no ña on v̄a'a ké'e n̄ivi na ká'an t̄o'on on v̄a'a yó'o. ¹⁷ Ta t̄o'on ña sáná'a n̄ivi na on v̄a'a yó'o, ndatán yóo ñii kue'e tá'yí ña kuee kuee vaxi

kua'no, ta sándi'i ña x̄a'á koñu n̄ivi saá yóo ña. Yó'ó ta ȳi'i x̄ini yó t̄aHimeneo x̄i'in t̄aFileto kúu ovi t̄a t̄a sáná'a t̄o'on on v̄a'a yó'o.

¹⁸ Saá chi nayó'o xa sandakoo na t̄o'on ña ndaa, ta ká'an na sáná'a na ndi xa n̄iya'a k̄iv̄i ña sanataku Ndios ndi'i n̄ivi. Ta x̄i'in t̄o'on vatá yó'o xa sat̄iv̄i na ini sava n̄ivi na kándixa Jesucristo, ña on vása kúndaq ka ini na yu kúu ñandaq. ¹⁹ Ta saá ni, Ndios xa ch̄indú'u ra ñii t̄o'on ra ña ndaa ña kandú'u ndi'i saá k̄iv̄i ña vaxi, ta on kúchiño nasama ña. Ndatán yóo x̄a'á ve'e ña xa n̄ixino saá yóo t̄o'on Ndios yó'o. Ta ndatán yóo yuu ña ch̄ikaq na x̄a'á ve'e yó'o, ta nd̄a ñii n̄ivi on k̄iv̄i ka tava na ña, saá yóo t̄o'on ña káchí saá: “Ndios x̄ini ra yu kúu n̄ivi na ndixa kúu sa'ya ra.” Ta saá tuku kachí ña saá: “Ndi'i n̄ivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo x̄ini ñó'ó kuxiká na n̄oq ña on v̄a'a.”

²⁰ Tá yóo ñii ve'e ká'no nakuiká, ta ini ve'e yó'o yóo kuq̄a ní n̄oq nda'a chiño. Yóo nda'a chiño ña kuv̄a'a x̄i'in kaq̄a plata, án x̄i'in kaq̄a oro. Ta x̄ini ñó'ó nda'a chiño yó'o x̄a'á ña kasa ndivi yó chiño ná'no ña ndáya'ví ní. Ta saá tuku yóo inka nda'a chiño ña kuv̄a'a x̄i'in tón yiton, án x̄i'in ño'q kisín. Ta nda'a chiño yó'o x̄ini ñó'ó x̄a'á ña kasa ndivi yó chiño válí ña lo'o ndáya'ví. ²¹ T̄o'on yó'o sáná'a m̄i yó, chi ndatán yóo nda'a chiño ña kuv̄a'a x̄i'in oro án x̄i'in plata ña x̄ini ñó'ó x̄a'á chiño ña ndáya'ví ní, saá yóo ndi'i n̄ivi na ch̄ikaq ndee ña ndasa ndii na nima na ta v̄a'a vivíi kutaku na ndatán kóni Ndios. Saá Ndios kúchiño koni ñó'ó ra n̄ivi yó'o x̄a'á ña v̄a'a kundivi ndi'i saá n̄oq chiño ndáya'ví.

²² Ta m̄i ún, x̄ini ñó'ó ún nasita x̄i'in m̄i ún n̄oq ndi'i ña on v̄a'a ña kútoo ní nataq̄a kuáchí ñoyivi yó'o. Ta chikaq ún ndee ña kutaku ún x̄i'in ñandaq, chikaq ún

ndee ña xí'in ña ndino'o ini ún kandixa ún Jesucristo, chikaá ún ndee ña kuki'vi ini ún koni ún ñivi, ta chikaá ún ndee ña koo va'a ini ún xí'in ñivi. Ndi'i ñayó'o, chikaá ún ndee ña kasa ndivi ún ñii káchí xí'in nañani yó ta xí'in náki'va yó, na kúu ñivi na ndino'o ini kisa ká'no Ndios. ²³ On chikaá so'o ún to'on ña náa ñivi xa'a ña on koó xa'a, ña nda lo'o on vása ndáyaví, chi xíní ún ndí ña káni tá'an ñivi ta náta'vi tá'an na, vaxi ña ño ña náa na. ²⁴ Ta ndi'i mji yó na kúu na xika chiño ño Ndios, on vá'a ña yó ta kani tá'an yó xí'in ñivi. Ta nda víka, xíní ñó'ó koo va'a ini yó xí'in ndi'i ñivi. Ta xíní ñó'ó kuu yó ñivi na va'a xíní ndasaá saná'a yó inka ñivi, ta xíní ñó'ó kuu yó ñivi na ká'no ini xí'in ndi'i ñivi. ²⁵ Tá yóo ñivi na kisa toon ño to'on ña ndaa, ta mji yó na xíka chiño ño Ndios, xí'in ñato'ó ta xí'in to'on va'a, xíní ñó'ó ka'an yó xí'in ñivi na toon ini yó'o ña kuchiño ndasa va'a na yichí na. Ta ndati yó Ndios taxi ra ña nandikó ini na, ta kundaa ini na ñandaa. ²⁶ Ta saá kuchiño na kaku na ño ñanímá ndiva'a ká'no, chi ñandiva'a yó'o xa sakako'on ña na xa'a ña kasa ndivi na ña kóni mji ña.

3

Kivi kixaa yatin ñasondí'i ñoyívi yó'o ke'é ñivi ña on vá'a

¹ Va'a ná kundaa ini ún ñayó'o: Kivi ña vaxi tá xa yatin tondaa ñasondí'i ñoyívi yó'o koo kivi ña yo'vi ní xí'in ku'a ní tondó'o. ² Saá chi ñivi na kutaku kivi yó'o kuu na ñivi na ndasaá kuiti kuki'vi ini koni xí'in mji, ta kutoo ní na kukomí na ku'a ní si'ún, ta kuu na ñivi na ña'a ní ini, ta kasa ká'no xí'in mji na. Ñivi na ká'an ña on vá'a xa'a Ndios kuu na, ñivi na on vása kasa ndivi to'on ña ká'an yivá si'í xí'in kuu na, ñivi na on vása taxi ña táxa'vi ña'a nda'a

Ndios án nda'a inka ñivi kuu na, ñivi na on vása kasa to'ó Ndios kuu na. ³ Ñivi yó'o nda lo'o on kuki'vi ini na koni na nda ñii ñivi, ni on kua'a na kasa ká'no ini na xa'a ñivi. Ka'an na to'on visi xa'a ñivi, ta nda lo'o on nasita xí'in mji na ña ke'é na ndi'i ño ña on vá'a. Ñivi na yukú ní ini kuu na, ta nda lo'o on kua'a na koni na ñava'a ña kóni Ndios. ⁴ Ñivi na ti'va ní sandá'vi natá'an mji kuu na, ñivi na on vása yí'vi ña ke'é na ndi'i ña káchí ini mji na kuu na. Ñivi na ña'a ní ini kuu na, ta on vása nandukú na ña sakusij ini Ndios, chi ndasaá kuiti nandukú na ña sakusij ini mji na. ⁵ Ñivi yó'o ka'an na ño inka ñivi ndí na va'a ní kisa to'ó Ndios kuu na. Ta saá ni, ña on vá'a ké'é na saná'a ndí on vása ndíkõn ndino'o ini na yichí va'a. Ta mji ún, tata, xíní ñó'ó kuxíká ún ño ñivi na ké'é saá.

⁶ Ta vitin xa yóo ñivi na on vá'a yó'o, ta sava nayó'o kuu nataa na kí'vi ku'a ní ve'e inka ñivi, ta sandá'vi na náña'a ná kuu ná naa ini, ná xáni sijn xa ku'a ní kuachi ndiso. Ta násí'í yó'o on xjin ná nasita xí'in mji ná ño ña káchí ini mji ná. ⁷ Ta ndi'i saá kivi kúsij ini ná xíní so'o ná to'on ña xa'a ña ká'an ñivi na saná'a, ta on vása chikaá so'o ná ña kundaa ini ná yu kuu ñandaa.

⁸ Ndatán taJanes xí'in taJambres, ñixiyo toon ní ini na ño taMoisés kuyá xina'a, ñii ki'va saá yóo toon ini nataa na sandá'vi náña'a vitin, chi nataa yó'o on vása xjin na kundaa ini na ñandaa. Ta nataa yó'o ndasaá kuiti chutú ña on vá'a sijn na, ta on vása ndíkõn na yichí Jesucristo. ⁹ Ta nataa on vá'a yó'o on kundeé na ke'é na ña on vá'a ndi'i saá kivi, chi inka ñivi nakoni na ndí nataa on vá'a yó'o kuu ñivi na kí'vi sijn. Ñii ki'va ndatán kuyá xina'a ñakoni ñivi taJanes xí'in taJambres ndí xikuu na ñivi na kí'vi sijn, saá koo xí'in

n̄ivi na ɔn vá'a yó'o.

TaPablo ndátɔ'on ra ta sákuiso chiño ra taTimoteo

¹⁰ Ta yó'ó, taTimoteo, xín̄i va'a ún ndi'i tɔ'on saná'a j, ta xín̄i va'a ún ndasaá táku j, ta xín̄i ún yu kúu ña kóni j tɔndaaj kasa ndivi j ñoyívi yó'o, ta xín̄i ún ndasaá kándixa j Jesucristo, ta xín̄i ún ndi va'a ká'no ini j xín̄i j n̄ivi, ta xín̄i ún ndasaá va'a kí'vi ini j xín̄i j n̄ivi, ta xín̄i ún ndasaá kúndeé j xí'in ña xó'vi j. ¹¹ Ta xín̄i ún kua'a ní ña ɔn vá'a ke'é n̄ivi xí'in j, chí kása chiño j n̄o Jesucristo, ta ndeé ní xó'vi j. Saá tuku xín̄i ún ña n̄indo'o j ñoo Antioquía, ñoo Iconio xí'in ñoo Lístra. Vará ndeé ní saxo'vi na yí' j, ta Jesucristo sakaku ra yí' j n̄o ndi'i nayó'o. ¹² Ndixa kúu ñayó'o: Ndi'i n̄ivi na chíkaa ndeé ña va'a kutaku na yich̄i Jesucristo, xo'vi na chí n̄ivi na ɔn x̄in koni Jesucristo saxo'vi ña'á na. ¹³ Ta n̄ivi na ɔn vá'a, ta n̄ivi na sándá'ví ink̄a n̄ivi, ñii ñii k̄iv̄i yá'a nduu na na ɔn vá'a ka, ta ñii ñii k̄iv̄i vaxi sándá'ví ka na ink̄a n̄ivi, ta ñii k̄i'va saá ink̄a n̄ivi sándá'ví na nayó'o.

¹⁴ Ta yó'ó, ñii ñii k̄iv̄i xín̄i ñó'ó kandixa va'a ka ún ña kúu tɔ'on ña ndaa ña xa sakuá'á ún, chí xín̄i ún ndixa ñandaa kúu ña. Saá chí xín̄i va'a ún ndi n̄ivi na saná'a yó'ó kúu n̄ivi nandaa. ¹⁵ Nda lo'ó ún, t̄anda k̄iv̄i vitin xa xín̄i ún tɔ'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á. Tɔ'on Ndios kúchiño saná'a ña yó'ó, ta saá kundaa va'a ini ún ndasaá Ndios sákaku ra yó'ó xa'a ña kándixa ún Jesucristo. ¹⁶ Ndi'i tɔ'on Ndios ña n̄itaa na x̄ina'á, Níma Ndios n̄ika'an ña xí'in níma n̄ivi, ta n̄itaa na tɔ'on ra. Ta tɔ'on Ndios yó'ó va'a sáná'a ña n̄ivi, nándaxin ña n̄o na xa'a ñava'a xín̄i ñó'ó ke'é na, ta tɔ'on Ndios násita ña n̄ivi ña ɔn ke'é ka na ña ɔn vá'a, ta sáná'a ña n̄ivi ndasaá xín̄i ñó'ó va'a kutaku na ndat̄an kóni Ndios. ¹⁷ Xa'a ñayó'o ndi'i

m̄ii yó na ndíkɔn yich̄i Ndios va'a koo ti'va yó, ta saá ndixa kuchiño kasa ndivi yó ndi'i n̄o chiño va'a.

4

Xín̄i ñó'ó ní taTimoteo ka'an ndoso ka ra tɔ'on Ndios n̄o n̄ivi

¹ K̄iv̄i vaxi nat̄ivi Jesucristo ña ka'nda chiño ra n̄o ndi'i n̄ivi ñoyívi yó'o, ta kasa nani ra kuachi ndi'i n̄ivi, án na táku kuu na, án na xa n̄ixi' j kuu na. Ta vitin x̄ito Ndios xí'in Jesucristo ña sákuiso chiño j yó'ó ² ña chíkaa ún ndeé ka'an ndoso ún tɔ'on Ndios ndi'i saá k̄iv̄i n̄o n̄ivi. Xín̄i ñó'ó ke'é ún saá, k̄iv̄i ña kútoo ní n̄ivi koni so'o na tɔ'on Ndios, án k̄iv̄i ña ɔn váa kútoo n̄ivi koni so'o na tɔ'on Ndios. Ndat̄o'on ún saná'a ún na ña kundaa ini na yu kúu ña ɔn vá'a ke'é na, ta ka'an káxín ún xí'in na ña sandakoo na ke'é na ña ɔn vá'a. Ta chíkaa ún ndeé ini n̄ivi xa'a ña kundikɔn va'a na yich̄i Jesucristo. K̄iv̄i ka'an ún xí'in n̄ivi yó'ó án saná'a ún na tɔ'on ndaa, ta xín̄i ñó'ó xí'in ñatɔ'ó ní ini ún ka'an ún xí'in na, ta xí'in ña ká'no ini ún saná'a ún na. ³ Chí k̄iv̄i vaxi ɔn kua'a ka n̄ivi koni so'o na tɔ'on ndaa, ta ndasaá kuiti kutoo na koni so'o na tɔ'on ña sakusij ini m̄ii na. Ta saá n̄ivi yó'ó ndukú na ink̄a n̄ivi na saná'a na tɔ'on ña kútoo na koni so'o na. ⁴ Ta saá sandakoo na ña koni so'o na tɔ'on ña ndaa, ta ndasaá kuiti chíkaa so'o na cuento ña vaxi s̄in̄i n̄ivi. ⁵ Ta yó'ó, tata, ndi'i saá k̄iv̄i xín̄i ñó'ó kuu ún t̄a t̄a va'a ní x̄ani s̄in̄i, ta xín̄i ñó'ó kúndeé ún xí'in ndi'i ña xo'vi ún. Ndi'i saá k̄iv̄i va'a kasa ndivi ún chiño ña ka'an ndoso ún tɔ'on va'a xa'a Jesucristo, ta va'a kasa ndivi ún ndi'i chíño ña ndiso ún.

⁶ Ta yí' j, xa yatin kixaa k̄iv̄i ña k̄iv̄i j. Xa n̄itaxi xí'in m̄ii j n̄o Ndios, ta ndat̄an yóo ña sóko j n̄o ra, saá yóo ña k̄iv̄i j. ⁷ Xa chíkaa j ndeé j xa'a ña va'a kundikɔn j

yichij Jesucristo ta xaxa ña kündeéj nõo ña on vá'a ñoyívi yó'o. Ta ndatán yóo tãa tã xino ta kündeé ra xaxa ra nõo xaxa na xino, saá va'a kündeéj. Chi nda ñii kijiv on vása ní-sandakooj kándixaj Jesucristo. ⁸ Ta xini ndí Ndios kúu tãa tã va'a ké'é ñandaa xí'in nivi. Ta ndatán yóo ñava'a táxi na nda'a nivi na kündeé njaxaá si'na, saá Ndios ndixa saní'i ra yí'j ñii ñava'a ní, saá chi ndixa kündeéj kisa ndivi'j chiño ña sakuiso chiño ra yí'j. Ta on sivi ndasaá kuiti yí'j kúu tã naki'in ñava'a yó'o, ta Ndios saní'i ra ñava'a ndi'i saá nivi na kündeé ndikõn yichij ra, ta xí'in ñasij ini na ndati na kijiv ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o.

TaPablo ndúkú ra ñava'a nõo taTimoteo

⁹ Chikaa ún ndeé ña yaxhi ní kixaa ún koto ún yí'j. ¹⁰ TaDemas sandakoo ra yí'j, chi kí'vi ní ka ini ra xini ra ña yóo ñoyívi yó'o, ta kuaxan ra ñoo Tesalónica. Ta taCrescente kuaxan ra ñii xiiña nõo ño'o Galacia, ta taTito, kuaxan ra inkax xiiña nõo ño'o Dalmacia. ¹¹ Sijn mató'õn taLucas yóo xí'inj. Va'a ko'on ún ndukú ún taMarcos ná kixi ra xí'in ún nõoj, chi tayó'o kuchiño chindeé ra yí'j xí'in chiño yó'o. ¹² Xa tíví'j taTíquico kuaxan ra nda ñoo Éfeso. ¹³ Ta kijiv vaxiún, ta kuni'ún tikachí'j ña sandakooj ñoo Troas ve'e taCarpo. Ta saá kuni'ún libro ña ka'vij, ta ña xini ñó'ó ní ka nõoj kúu pergamino* kuni'ún kixi ún nda'aj.

¹⁴ Ta taAlejandro, tãa tã kisa chiño xí'in ka, xa ké'é ra kuaxa ní ña on vá'a xí'inj, ta Ndios cha'vi ra tayó'o ndatán yóo ña ké'é ra xí'inj. ¹⁵ Kundaá xí'in mji ún nõo taAlejandro yó'o, chi on vása xjin ra koni ra to'on ña ká'an ndoso yó.

¹⁶ Yichij nõo kijiv ndakuij xaxa j nõo nachiño ñoo ká'no yó'o, ta on vása ní-xiyo nda ñii nivi ña chindeé na yí'j, ta ndi'i nivi sandakoo na yí'j. Ndátij Ndios ña on saxo'vi ra nayó'o xaxa ña sandakoo na yí'j. ¹⁷ Vará on vása ní-xiyo nivi xí'inj, ta Ndios ndixa nijiyõ ra xí'inj, ta taxi ra ndeé nda'aj. Ta kuchiño njka'an ndosoj to'on xaxa Jesucristo nõo ndi'i na ndoo ve'e chiño, ta saá ndi'i nivi na on vása kúu najudío xinj so'o na ña njka'anj. Ta Ndios sakaku ra yí'j nõo ña kivi'j, ndatán sakaku ra ñii tãa tã xa nákaa yu'u tídika'a. ¹⁸ Ta kundaá ini ndí ñii kj'va saá Ndios sakaku ra yí'j nõo ndi'i ña on vá'a, ta kundaá ra yí'j, ña kuchiño xaaj ñoyívi njno nõo xá'nda chiño ra. ¡Ná kanoo va'a ní ñato'õ Ndios ndi'i saá kijiv ña vaxi! Saá ná koo ña.

To'on sondí'í njtaa taPablo kuaxan nda'a taTimoteo

¹⁹ Tí'ví'j to'on ña chindeé ún ñáPrisca xí'in taAquila xí'in nave'e taOnesiforo. ²⁰ TaErasto njndõo ra ñoo Corinto. Ta kijiv keej ñoo Mileto, ta taTrófimo njndõo ra, chi ndeé ní ndó'o ra. ²¹ Chikaa ún ndeé ña yaxhi kixi ún kijiv ña ta'an ka kixá'a ña vixin ní. Ta taEubulo, taPudente, taLino, ñáClaudia xí'in ndi'i inkax na kándixa Jesucristo ñoo Roma yó'o tí'vi na to'on chindeé na yó'o.

²² Jesucristo, tã xá'nda chiño nõo yó, ná koo ra xí'in ún. Ná ké'é Ndios ñava'a xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo ña.

* **4:13** Pergamino kúu ñii yichij kitij ña xinj ñó'ó nivi kujya xinq'a xaxa ña taa na to'on ña ndaya'ví, ta chitívi na ña, ña koo va'a ña.

Tutu tì'ví t̄Pablo kua'an nda'a t̄Tito

T̄Pablo tì'ví ra t̄'on yó'o ña chindeé ra t̄Tito

¹ Yì'ì, t̄Pablo, t̄a t̄a kisa chiño n̄o Ndios kúu, t̄apóstol t̄a tì'ví Jesucristo kúu. S̄akuiso chiño ra yì'ì ña chindeé, ñivi na n̄akaxin Ndios kundik̄on ña'á, x̄a'á ña v̄a'á kándixa na Jesucristo. Ta s̄aná'a, ñayó'o ña kund̄a ini na yu kúu ña ndixa nd̄a, chi ña ndixa nd̄a yó'o kúu ña kándixa yó Jesucristo ta ndík̄on yó yich̄i ra. ² Ta m̄ji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, ndátí yó ta nd̄a ini yó ndí ndixa kutak̄u yó x̄i'in Ndios ndi'í saá k̄iv̄i ña v̄axi. Nd̄a ini yó saá chi kuj̄ȳa x̄ina'á, tá t̄án k̄a kixá'á koo k̄iv̄i n̄o ñoyívi, Ndios ñik̄a'an ra ch̄itóni ra ndixa kutak̄u yó x̄i'in ra. Ta Ndios kúu t̄a t̄a nd̄a lo'o ñon v̄asa ká'an t̄'on vatá. ³ Ta vitin k̄ixā k̄iv̄i ña ch̄itóni Ndios ña kund̄a ini ñivi t̄'on ra. Ta saá Ndios, T̄a t̄a Sákaku m̄ji yó, s̄akuiso chiño ra yì'ì ña k̄a'an ndoso, t̄'on ra n̄o ñivi. ⁴ Ta tì'ví tutu yó'o x̄a ña nda'a yó'o t̄Tito, chi ndat̄an yóo s̄a'ya m̄ji saá yóo ún n̄o, chi x̄i'in ña ndino'o ini m̄ji yó kándixa yó Jesucristo. Ta vitin kóni, ndí Ndios Yivá yó x̄i'in Jesucristo t̄a x̄á'nda chiño n̄o yó, ná ke'é ra ñava'a x̄i'in ún, ná kundá'ví ini ra koni ra yó'o, ta ná taxi ra ña koo v̄a'á ini ún. Saá ná koo.

X̄i'in t̄'on yó'o t̄Pablo ká'an ra ndá chiño x̄ini ñó'o kasa ndivi t̄Tito

⁵ K̄iv̄i k̄e, n̄o ño'o naní isla Creta ña ñixino nduu takuú m̄ni, ta s̄akuiso chiño yó'o, ña kasa ndivi ún chiño ña kum̄ani. Saá chi ñik̄a'an, x̄i'in ún ndí ñii ñii ñoo k̄axin ún t̄a nax̄ikua'a na

kándixa Jesucristo, ta nayó'o kuu nat̄a na nakuiso kasa chiño ña chindeé na natá'an na na kándixa Jesucristo. ⁶ Ta ñii ñii t̄a t̄ax̄ikua'a yó'o x̄ini ñó'o kuu ra t̄a t̄and̄a, t̄a t̄a kánóo v̄a'á t̄'on x̄a'á n̄o ñivi. Ta ñii ñii t̄ayó'o x̄ini ñó'o kukomí ra ñii laá kuiti ñásí'í m̄ji ra, ta s̄a'ya ra x̄ini ñó'o kuu na ñivi na kándixa Jesucristo, ta nas̄a'ya ra yó'o x̄ini ñó'o kuu na ñivi na kánóo v̄a'á t̄'on x̄a'á, ta saá tuku x̄ini ñó'o kuu na na ñon v̄asa toon ní ini n̄o ñivi. ⁷ Ñii ñii t̄a t̄ax̄ikua'a yó'o t̄a ndiso chiño x̄i'in natá'an na kúu ñivi na kándixa Jesucristo, t̄ax̄ikua'a yó'o kúu t̄a s̄akuiso chiño Ndios, chi Ndios xa taxi ra ndayí nda'a ra ña kasa ndivi ra ndi'í chiño ña kóni Ndios. Ta ñii ñii t̄a ndiso chiño yó'o x̄ini ñó'o kuu ra t̄a t̄and̄a, t̄a v̄a'á viví ták̄u n̄o ñivi. Ñon v̄a'á kuu ra t̄a t̄a ña'á ní ini, ni ñon v̄a'á kuu ra t̄a t̄a kama ní s̄a ini, ta ni ñon v̄a'á kuu ra t̄a t̄a k̄i'í ní, ni ñon v̄a'á kuu ra t̄a t̄a k̄ani tá'an x̄i'in ñivi, ni ñon v̄a'á kuu ra t̄a t̄a s̄andá'ví ñivi án ke'é ra ink̄a ña ñon v̄a'á x̄a'á ña kukomí ra s̄i'ún. ⁸ Ta vík̄a t̄ayó'o x̄ini ñó'o kuu ra t̄a t̄a v̄a'á náki'in ñivi na k̄ixa ve'e ra. Ta x̄ini ñó'o kuu ra t̄a t̄a ndixa kúsi, ini x̄ini ña ndixa v̄a'á, ta t̄a yó'o x̄ini ñó'o kuu ra t̄a t̄a si'na kani s̄ini yu kuu ña v̄a'á ke'é ra, ta saá kasa ndivi ra ña x̄ini ñó'o k̄a. Ta x̄ini ñó'o kuu ra t̄a t̄and̄a, t̄a t̄a ták̄u ndat̄an kóni Ndios. Ta x̄ini ñó'o kuu ra t̄a t̄a násita x̄i'in m̄ji n̄o ña ñon v̄a'á. ⁹ X̄ini ñó'o kuu ra t̄a t̄a kándixa ndino'o ini t̄'on Ndios, ndat̄an yóo t̄'on ña s̄aná'a yó ra. Ta saá kuchiño ra saná'a ra ink̄a ñivi ña kúu t̄'on nd̄a, ta x̄i'in t̄'on yó'o taxi ra ña ink̄a ñivi na t̄án koo yu'ú x̄i'in t̄'on Ndios ña kúchiño na kund̄a ini na ndí ñand̄a kúu ña s̄aná'a ra.

¹⁰ Chi yóo kua'a ní ñivi na toon ní ini, na ñon x̄in koni s̄o'o t̄'on v̄a'á, ta ká'an na t̄'on vatá ña ñon v̄asa ndaya'ví, ta s̄andá'ví na

kuḗ'a n̄ivi xí'in tɔ'on yó'o. Kuḗ'a ní n̄ivi yó'o ká'an ndí Ndios ɔn naki'in ra n̄ivi na ɔn vása kisa ndivi costumbre ña naní circuncisión.* ¹¹ Ta nan̄ivi yó'o, ɔn taxi ún ña saná'a kḗ na, chi tɔ'on ña ɔn vá'a saná'a na sáka ña s̄inj kuḗ'a ní n̄ivi na x̄inj so'o tɔ'on ña ɔn vá'a yó'o, ta ñii k̄i'va saá sáka ña s̄inj nave'e nayó'o, ñakán ɔn vása kúchiño kḗ kundḗḗ vḗ'a ini na yu kúu ña ndixa ndḗḗ. Ta n̄ivi na saná'a ña ɔn vá'a yó'o ké'é na saá xḗ'a ña kuiti kóni na s̄i'ún.

¹² Ñii taprofeta, taño Creta kúu ra, n̄ika'an ra xḗ'a naño m̄ji ra, káchí ra saá: “M̄ji yó naño Creta, ndi'i saá k̄iv̄i kúu yó n̄ivi na vatá ní, ta yóo yó ndatán yóo kit̄i tiyukú. Vará n̄ivi na xúxán ní kúu yó, ta ndi'i saá k̄iv̄i x̄ixi ná'ná ní yó ta xáxi ná'ná ní yó ña'a, ta ndḗ lo'o ɔn vása násita xí'in m̄ji yó”, káchí taCreta xḗ'a naño m̄ji ra. ¹³ Ta ndixa tɔ'on yó'o ña n̄ika'an taCreta xḗ'a naño m̄ji ra kúu ñandḗḗ. Ta ñakán yó'o taTito, x̄inj ñó'ó kḗ'an ún ndato'on ún xí'in naño Creta ndí x̄inj ñó'ó sandakoo na ña ɔn vá'a ké'é na, ta x̄inj ñó'ó sakuá'a na ke'é na ñava'a. Chi tɔ'on ña ndato'on ún xí'in na chindeé ña na ña ndeé kḗ kandixa na Jesucristo ta vḗ'a kḗ kundikɔn na yich̄i ra. ¹⁴ Ta xí'in tɔ'on ña ndḗḗ yó'o chindeé ún na ña ɔn kandixa kḗ na cuento ña ndasaá kuiti káku s̄inj n̄ivi najudío, ta chindeé ún na ña ɔn chikaḗ so'o kḗ na tɔ'on ña xá'nda chiño n̄ivi na kúu na ɔn x̄inj kandixa tɔ'on ña ndḗḗ.

¹⁵ N̄ivi na ndixa kándixa Jesucristo, na ndii ini kúu na, ta xḗ'a ñayó'o x̄inj na ndí ndi'i ña táxi Ndios, ña vḗ'a kúu ña. Ta n̄ivi na ɔn vá'a na ɔn x̄inj kandixa Jesucristo, ndḗ ñii ña'a kúu ña vḗ'a n̄oḗ nayó'o. Saá chi ɔn vása ndii yóo n̄imḗ na n̄oḗ Ndios, ta ni

ɔn vása kúchiño na nakoni na yu kúu ña vḗ'a, án yu kúu ña ɔn vá'a ké'é na. ¹⁶ N̄ivi na ɔn vá'a ini yó'o káchí na ndí x̄inj na Ndios, ta ña ɔn vá'a ké'é na, ñayó'o saná'a ndí ɔn vása x̄inj na Ndios. Toon ní ini n̄ivi na ɔn vá'a yó'o, ta inkḗ n̄ivi ɔn x̄inj na koni na nayó'o xḗ'a ña ɔn vá'a ké'é na. Ta n̄ivi na ɔn vá'a yó'o, ndḗ ñii ñava'a ɔn kúchiño na kasa ndivi na n̄oḗ Ndios.

2

Ndato'on taPablo xí'in taTito ndí x̄inj ñó'ó saná'a ra ñandḗḗ

¹ Ta m̄ji yó'ó, ñani yó taTito, x̄inj ñó'ó saná'a ún n̄ivi ndasaá kuiti ñandḗḗ xḗ'a yich̄i Jesucristo ña kándixa yó. ² Ta nataḗ nax̄ikuḗ'a ñani yó x̄inj ñó'ó kuu na n̄ivi na si'na kani s̄inj yu kúu ñava'a x̄inj ñó'ó ke'é na, ta saá ké'é na ña x̄inj ñó'ó kḗ. Ta x̄inj ñó'ó kuu na n̄ivi na tɔ'ó ini, n̄ivi na kánóo vḗ'a tɔ'on xḗ'a. Ta x̄inj ñó'ó kuu na n̄ivi na vḗ'a násita xí'in m̄ji n̄oḗ ña ɔn vá'a. X̄inj ñó'ó kuu na n̄ivi na ndino'o ini kándixa Jesucristo, ta vivíi kuḗ'an na yich̄i ra. Ta x̄inj ñó'ó kuu na n̄ivi na ndixa kí'vi ini x̄inj ndi'i inkḗ n̄ivi, ta x̄inj ñó'ó kuu na n̄ivi na kúndeé n̄oḗ ndi'i ña xó'v̄i na, ta ɔn vása sándakoo na yich̄i Jesucristo. ³ Ta saá tuku saná'a ún náña'a náx̄ikuḗ'a ná kúu náki'vḗ yó. Ta ndato'on ún xí'in ná ndí x̄inj ñó'ó koo tɔ'ó ini ná, ta vivíi kutakḗ ná ndatán takḗ n̄ivi na ndixa kándixa Ndios, ta ɔn kuu ná náña'a ná ká'an tɔ'on visi xḗ'a inkḗ n̄ivi, ni ɔn kuu ná náña'a ná x̄i' ní. Chi náña'a x̄ikuḗ'a náki'vḗ yó x̄inj ñó'ó saná'a ná yu kúu ña vḗ'a. ⁴ Ta x̄inj ñó'ó saná'a ná inkḗ kí'vḗ yó nákuáchí ndasaá vḗ'a kuki'vi ini náyo'o koni ná ȳij ná xí'in sa'ya ná. ⁵ Ta x̄inj ñó'ó saná'a ná nákuáchí yó'o ndasaá si'na kani s̄inj ná yu kúu ña vḗ'a

* **1:10** Costumbre najudío ña naní “circuncisión” kúu ña xá'nda na lo'o ñii s̄inj ñatḗḗ tḗlo'o. Ké'é na saá xḗ'a ña taxi na ra nda'a Ndios.

ke'é ná, ta saá kasa ndivi ná ñava'a yó'o, ta xí'in ñayó'o nasita xí'in mji ná ñoq ña on vá'a. Ta nákuáchí kǐ'vǎ yó xíní ñó'ó kuu ná náña'a ná vǎ'a kisa ndivi chiño ve'e mji ná, ta xíní ñó'ó kuu ná náña'a ná xí'in ñatǒ'ó ini ke'é ndi'i ñava'a ña kóni yij ná. Saá chi xíní ñó'ó vivii kutaku náyó'o, ña on taxi ná ka'an nivi tǒ'on on vá'a xa'a tǒ'on Ndios.

⁶ Ta saá tuku ka'an ún xí'in nataa kuáchí ñani yó, ña si'na kani sijn na yu kúu ñava'a xíní ñó'ó ke'é na, ta saá ná ke'é na ñava'a yó'o, ta xí'in ñayó'o nasita xí'in mji na ñoq ña on vá'a. ⁷ Ta mji ún, ñani yó ta Tito, xíní ñó'ó vivii kutaku ún yichí Jesucristo, ta xí'in ñayó'o saná'a ún nataa kuáchí ñani yó ndasaá xíní ñó'ó vivii kutaku na. Kivi saná'a ún nataa kuáchí ñani yó, xí'in ña ndino'o ní ini ún ta xí'in ñatǒ'ó ní ini ún ka'an ún tǒ'on ña ndaa xí'in na, ta ña táku ún xíní ñó'ó ñii kuu ña xí'in tǒ'on ña ka'an ún xí'in nayó'o. ⁸ Ka'an ún tǒ'on ña ndixa ndaa xí'in ndi'i nayó'o, xa'a ña on kuchiño naní'i nivi ka'an na tǒ'on on vá'a xa'a ña saná'a ún. Ta saá nivi na on vása yóo yu'ú xí'in ún, kuka'an ñoq ndi'i nayó'o, chi on kuchiño naní'i na nda ñii tǒ'on vatá ña taxi ka'an na ña on vá'a xa'a mji yó, na kándixa Jesucristo.

⁹ Ta ndatǒ'on ún xí'in nañani yó ta xí'in náki'vǎ yó na kúu naesclavo na kisa chiño ñoq napatrón na, ta ka'an ún xí'in na ndí xíní ñó'ó kasa ndivi na ndi'i chiño vǎ'a ña kóni napatrón na, ta xíní ñó'ó chikaq na ndee ña sakusij na ini napatrón na. Ta on vá'a kuu na nivi na ndákuijn tǒ'on on vá'a ñoq napatrón na.

¹⁰ Ndatǒ'on ún xí'in na kisa chiño yó'o ña on kasa kuí'ná na ñakuíká ña kómí napatrón na, ta ndixa xí'in ñatǒ'ó xíní ñó'ó ke'é na ndi'i chiño. Ta saá xí'in chiño vǎ'a ké'é na, ñayó'o taxi ña ndí inka nivi

kasa tǒ'ó na ña livi saná'a tǒ'on Ndios, Taa ta Sakaku mji yó.

¹¹ Ndios xa saná'a ra mji yó ndí taa ta vǎ'a ní ini kúu ra. Saá chi ndixa ke'é ra ñava'a ní xí'in ndi'i nivi ñoyivi yó'o xa'a ña kúchiño ra sakaku ra na ñoq ndee ña on vá'a. ¹² Ta ñava'a yó'o ña ke'é Ndios xí'in yó saná'a ña mji yó ndí xíní ñó'ó sandakoo yó yichí on vá'a, ta xíní ñó'ó sandakoo yó ña on vá'a ña kúsij ini nivi ñoyivi yó'o na on vása ndikon Ndios. Ta saná'a ña mji yó ndí xíní ñó'ó si'na kani sijn yó yu kúu ña vǎ'a ke'é yó, ta saá kasa ndivi yó ñava'a yó'o, ta xí'in ñayó'o nasita xí'in mji yó ñoq ndi'i ña on vá'a. Ta xíní ñó'ó kuu yó nivi nandaq, nivi na kutaku ñoyivi yó'o ndatán kóni Ndios. ¹³ Xíní ñó'ó kutaku yó saá, chi ndixa ndaa ini yó ta ndati yó ña tondaa kivi ká'no ña ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o. Ta xíní yó ndí Jesucristo kúu mji Ndios taká'no ñoq yó, ta kúu ra Taa ta Sakaku mji yó. Ta ndikó ra ñoyivi yó'o xí'in ndi'i ñava'a ña livi ña yé'e. ¹⁴ Jesucristo yó'o taxi xí'in mji ra ña nixi'i ra xa'a yó, ta ke'é ra saá xa'a ña sakaku ra mji yó ñoq ndi'i ndee ña on vá'a. Ta kisa ká'no ini ra xa'a kuachi yó, ña ndundii yó ta nduu yó nañoo ra, ta saá xí'in ndi'i ñasij ini yó taxi xí'in mji yó ke'é yó ñava'a.

¹⁵ Ñani yó ta Tito, vǎ'a saná'a ún ndi'i tǒ'on yó'o ñoq nivi. Ta kómí ún ndayí ka'an ún xí'in na ndí xíní ñó'ó chikaq na ndee ña vǎ'a ko'on na yichí Jesucristo. Ta ka'an ún xí'in na ña sandakoo na ña on vá'a ké'é na. Ta yó'o, on ke'é ún nda ñii ña on vá'a ña taxi ña xaa ñoq nivi yó'o.

3

Tǒ'on yó'o ká'an ndasaá xíní ñó'ó kutaku nivi na kándixa Jesucristo

¹ Sanaká'án ún nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo ndí xíní ñó'ó kasa ndivi na ndi'i ñava'a ña xá'nda chiño nagobierno xí'in inká naná'no ño na. Xíní ñó'ó chikaá so'o na, ta koo ti'va na ña ke'é na ndi'i saá ño chiño va'a. ² Ndat'o'on ún xí'in na ña on ka'an na ña on vá'a xa'a ndá'vi ní ño ndi'i ñivi. ³ Ta on ká'no ní ini, ta xíní ñó'ó to'ó ní kutaku na xí'in ndi'i ñivi.

³ Kuyá xina'á tá on ta'an ka kandixa yó Jesucristo, saá kí'vi ní xitaku mji yó, toon ní nixiyo ini yó saá, na ndaño'ó ño Ndios xikuu yó, ta ke'é yó ndi'i ño ña on vá'a ña kutoo ní yiki koñu mji yó, chi ña on vá'a xikuu ña xa'nda chiño ño yó. Xitaku yó xí'in ña sáa ní ini yó xíní yó inká ñivi, ta kisa kuini ini yó xíní yó inká ñivi. Ta ku'a ní ñivi ñi-xiin na kusij ini na koni na mji yó, ta ni mji yó ñi-xiin yó kusij ini yó koni yó nayó'o. Vará saá xitaku yó kuyá xina'á, ⁴ ta Ndios, Ta ta Sakaaku mji yó, saná'a ra mji yó ndí ndixa ta va'a ní ini kúu ra, ta ndixa kí'vi ní ini ra xíní ra ndi'i ñivi, ⁵ chi xa'a ña ká'no ini mji ra kúu ña sakaaku ra mji yó. Ta nda lo'o on sivi xa'a ña chiño va'a ke'é yó kúu ña sakaaku Ndios mji yó. Ta xí'in ndee Nima Ndios, nakata ra ini yó ta saá ndo ndi'i kuachi xindiso yó, ta saá ndu yó ñivi xa'a, na ndii ño Ndios. ⁶ Xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, Ta ta Sakaaku mji yó, Ndios san'i ra Nima ra mji yó ña sakutu ña ini yó ta kutaku ña ini yó ndi'i saá kivi. ⁷ Xa'a ña ká'no ini Ndios, ke'é ra ñava'a yó'o xí'in mji yó ña ndu yó ñivi na ndii na on ko ka kuachi kómi ño ra. Ta saá ndu yó sa'ya ndino'o ra, ta kúu yó ñivi na ndáti ta ndixa ndáa ini yó ndí Ndios taxi ra ña kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña va'xi.

⁸ To'on yó'o ña xa nika'an

xí'in ún ta Tito kúu ñanda, ta kónij ña on sandakoo ún saná'a ún to'on yó'o nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo. Saá chi nayó'o xíní ñó'ó kasa ndivi na ndi'i chiño va'a. Ta ña ke'é na saá kúu ñava'a xa'a ndi'i ñivi, ta kúu ña ña ndá'vi ní ño ndi'i ñivi. ⁹ Ta on taxi xí'in mji ún kivi ún kani tá'an ún, án ña ún xí'in ñivi xa'a ña on vása ndá'vi, ni on vá'a kivi ún ño kani tá'an ñivi, án náa na xa'a yu kúu xii síkuá na, án xa'a ndayí Ndios ña ntaa ta Moisés, chi nda manj kúu ña kani tá'an na án ña na xa'a ndi'i ñayó'o, ta nda lo'o on vása ndá'vi ke'é na saá.

¹⁰ Tá yóo nañani yó án náki'va yó na kani tá'an ta náta'vi tá'an na, ta xíní ñó'ó ka'an ún xí'in nayó'o nda ovi yichi ña on ke'é na saá. Tá on xiin na chikaá so'o na ña ká'an ún xí'in na, ta sandakoo ún ña kuta'an ún xí'in na. ¹¹ Chi xíní ún nayó'o kúu ñivi na on xiin koni so'o ka to'on va'a, chi ñivi na xa ñivi ini kúu na. Saá chi ña on vá'a ke'é ñivi yó'o saná'a ndí ñivi na ndiso kuachi ño Ndios kúu na.

Ta Pablo ndúkú ra ño ta Tito ña kasa ndivi tayó'o ñii chiño

¹² Xáni sinji ti'vi ta Artemas án ta Tiquico xa ra ño yóo ún, ta kivi xa ñii tayó'o, chikaá ún ndee ña ko'on ún nda ñoo Nicópolis ña nakutá'an ún xí'in, chi chikaá ini ko'on koo ñoo Nicópolis unj yoo vixin kuyá yó'o. ¹³ Ndúkú ñava'a ño ún ña chinde ún nañani yó ta Apolos xí'in ta Zenas. Ta ta Zenas yó'o kúu ta kisa chiño ndakuijn xa'a ñivi ño najuez. Taxi ún ndi'i ña xíní ñó'ó nda'a nañani yó yó'o, ña kuchiño kee na ko'on na, ña on kumanj nda ñii ña'a nda'a na ño ku'an na. ¹⁴ Ta saná'a ún ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo na ndoo xí'in ún ña saku'á na kasa ndivi

na ñavã'a, ta chindeé na taxi na ña xini ñó'ó nivi nda'a na. Ta ña ké'é na saá saná'a ndi ndixa kúu na nivi na ndáyã'ví nõõ inkã nivi xí'in nõõ Ndios.

*Tõ'on sondí'í ñitaa taPablo
kua'ãñ ña nda'a taTito*

¹⁵ Ndi'i nañani yó xí'in náki'vã yó na ndóo xí'in j chindeé na yó'ó. Ta ñii kã'vã saá chindeé ún ndi'i nañani yó xí'in náki'vã yó na ndóo xí'in ún. Saá chi nañani yó xí'in náki'vã yó na ndóo xí'in ún kí'vi ní ini na xini na ndi'i, chi nivi na kãndixa Jesucristo kúu yó. Ná ke'é Ndios ñavã'a ní xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo.

Tutu ña n̄taa taPablo ta t̄'ví ra kua'an ña nda'a taFilemón

Xí'in to'on yó'o taPablo chindeé ra taFilemón

¹ Yí'i, taPablo, kúu i t̄aa t̄a nákaa ini ve'e k̄aa x̄a'a ña ká'an ndoso i to'on va'a x̄a'a Jesucristo. Ta xí'in ñani yó taTimoteo t̄aa i tutu yó'o ta tí'ví ndi ña x̄aa ña nda'a yó'ó, ñani yó taFilemón, t̄aa t̄a ndixa kí'vi ní ini ndi x̄ini ndi, ta kúu ún t̄aa t̄a ñii káchí kisa chiño noo Jesucristo xí'in ndi. ² Saá tuku kóni ndi ña tutu yó'o x̄aa ña nda'a ñákí'va yó ñaApia xí'in tañani yó taArquipo, t̄aa t̄a ñii káchí xí'in ndi chíkaa ní ra ndee kisa chiño ra noo Jesucristo. Ta kóni ndi ña tutu yó'o x̄aa ña nda'a ndi'i n̄vi na kándixa Jesucristo, na kúu na nákutá'an xí'in ún ve'e ún x̄a'a ña kisa ká'no ndó Ndios. ³ Ta vitin Yivá yó Ndios xí'in Jesucristo, T̄aa taKá'no noo yó, ná ke'é ra ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi ra koo ñava'a ini ndó.

To'on yó'o ká'an ña ndi taFilemón kúu

t̄aa t̄a vivii ndik̄on yichí Jesucristo

⁴ Ndi'i saá yichí ña ká'an i xí'in Ndios x̄a'a ún, ñani yó taFilemón, ta táxi ña táxa'vi ña'á nda'a ra x̄a'a ún. ⁵ Saá chi xa x̄ini so'o i x̄a'a ña vivii kándixa ún Jesucristo, ta x̄a'a ña kí'vi ní ini ún x̄ini ún ndi'i n̄vi na kándixa ra. ⁶ Ta yó'ó xí'in m̄i ndi, ñii káchí kándixa yó Jesucristo ta ndáa ini yó ra. Ta x̄a'a ñayó'o, ndúkú i noo Ndios ña ná chindeé ra yó'ó ña kasa ndivi ún ndi'i ñava'a ndatán yóo ña kóni ra. Ta xí'in ña ke'é ún saá, kundaa va'a ini ún yu kúu ndi'i ñava'a kómí yó x̄a'a ña ñii yóo yó xí'in Jesucristo. ⁷ Ñani yó, yó'ó

ndixa kí'vi ini ún x̄ini ún ñañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo, ta chíkaa ún ndee ini na. Ta ña x̄ini so'o i ña ke'é ún saá kúu ña sákusij ní ini i ta chíkaa ña ndee ini.

Xí'in to'on yó'o taPablo xáku ndá'ví ra noo taFilemón x̄a'a taOnésimo

⁸ Ta saá on vása yí'ví i ndúkú i noo ún ña ke'é ún ñii ñava'a ní xí'in i vitin. Vará yóo ndayí kómí ña ka'nda chiño i noo ún chi Ndios sákuso chiño ra yí'í kúu i taapóstol xí'in ndayí Jesucristo, ta on vása ka'nda chiño i noo ún saá. ⁹ Ta nda víka, x̄a'a ña ndixa kí'vi ini yó x̄ini tá'an yó, xáku ndá'ví i noo ún ña ke'é ún ñii ñava'a yó'o xí'in i. Yí'í, taPablo, kúu i ñii t̄aa t̄a x̄ikua'a ní vitin, ta nákaa i ini ve'e k̄aa x̄a'a ña ká'an ndoso i to'on va'a x̄a'a Jesucristo, ¹⁰ ta xáku ndá'ví i noo ún x̄a'a ñani yó taOnésimo. Tayó'o nduu ra ndatán yóo sa'ya m̄ij i, chi tá'an nákaa i ini ve'e k̄aa yó'o, ta ndato'on i xí'in ra to'on va'a x̄a'a Jesucristo, ta taOnésimo yó'o kándixa ra to'on yó'o, ta k̄ixá'á ra ndik̄on ra yichí Jesucristo.

¹¹ Ta ñani yó taOnésimo yó'o, tá si'na tá'an kuiya n̄xiyo ra kisa chiño ra noo ún, t̄aa t̄a on vása ndáya'ví x̄ikuu ra x̄a'a chiño ke'é ra noo ún. Ta vitin xa nduu ra t̄aa t̄a ndáya'ví ní x̄a'a chiño kisa ndivi ra noo i ta x̄a'a chiño noo m̄i ún. ¹² Ta saá tí'ví i tayó'o ndikó ra naxaa ra noo m̄i ún vitin, ta xáku ndá'ví i noo ún ña va'a naki'in ún ra. Ta ñii kí'va ndatán va'a naki'in ún yí'í, saá va'a naki'in ún tayó'o. ¹³ Tá'an nákaa k̄a i ini ve'e k̄aa yó'o, x̄a'a ña ká'an ndoso i to'on va'a x̄a'a Jesucristo, ndixa kusij ní ka ini i táná kindoo taOnésimo xí'in i, ní kúu. Saá chi ndixa chindeé ra yí'í ñii kí'va ndatán kóni ún chindeé ún yí'í. ¹⁴ Ta on vása ní-xiin i ndúkú i noo ra ña kindoo ra xí'in i,

saá chi yó'ó kúu t̄a t̄a si'na xíní ñó'ó taxi ndayí nda'a ra kindoo ra xí'iní. Chi on vása x̄iní k̄a'aní t̄o'on ña kasa ndux̄a xí'inún xa'a ña chindeé ún yí'í, ta nda víka, kónij ndí xí'in ña ndino'o ini ún ke'é ún ñandāa kuiti. ¹⁵ Ta vará t̄aOnésimo yó'o kee ra noo ún ta lo'o k̄iví ndaño'ó ra noo ún, ta ndákuiti Ndios t̄axi ra ñindo'o ndó saá, xa'a ña vitin ndikó ra ve'e ún ta kutak̄u ra xí'inún ndi'i saá k̄iví ña vaxi. ¹⁶ Saá chi vitin t̄aOnésimo on vása k̄a kúu ra ñii t̄aescravo m̄ijún,* chi kúu ra ñii ñani yó, t̄a t̄a kí'vi ini yó xíní yó. Yí'í kí'vi ní inij xínij t̄aOnésimo yó'o, ta yó'ó xíní ñó'ó ká'no k̄a k̄ukí'vi ini ún koni ún ra. Saá chi kúu ra ñii t̄a t̄a ñii k̄i'va ndatán yóo m̄ijún, ta tuku kúu ra ñani ún xa'a ña kándixa ndó Jesucristo ta ñii yóo ndó xí'in ra vitin.

¹⁷ Ta m̄ijún, tá ndixa xáni s̄injún ndí ñii káchí kisa chiño yó ta ñii k̄i'va saá ndáa ini yó Jesucristo, ta saá va'a naki'inún t̄aOnésimo yó'o, ñii k̄i'va ndatán va'a naki'inún yí'í tá kixaa k̄iví ña xaaj noo ún. ¹⁸ Tá yóo ña on vá'a ñike'é ra xí'inún, án tá yóo ña níká ra s̄ijún noo ún, ta yí'í ndixa cha'vij ndi'i ñayó'o nda'a ún. ¹⁹ Yí'í, t̄aPablo, táaj t̄o'on yó'o xí'in nda'a m̄ij, ta tuku k̄a'aní xí'inún ndí ndixa cha'vij ndi'i ña on vá'a ñike'é ra xí'inún án ña níká ra noo ún. Ta yí'í, on vása xíní ñó'ó sanaká'aní yó'ó ndí yóo ña níká ún noo jí xa'a ñava'a ñike'é jí xí'inún. Chi xa'a ña ndato'oní t̄o'on va'a xa'a Jesucristo xí'inún, yó'ó kúu t̄a t̄a ndino'o táku noo Ndios vitin. ²⁰ Ñani yó, xáku ndá'víj noo ún ña kasa ndivi ún ñava'a yó'o xí'iní xa'a ña kí'vi ini ún xíní ún Jesucristo. Ndúkúj noo ún ña chikaún ndee inij xí'in ña kasa ndivi ún saá, chi yó'ó ta yí'í ñii yóo

yó táku yó xí'in Jesucristo.

²¹ Táaj tutu yó'o chi ndáa inij ndí ndixa kasa ndivi ún ndi'i ña ndúkúj noo ún, t̄anda ku'a'a ní k̄a ñava'a chinóo ún noo ña ndúkúj kasa ndivi ún. ²² Ta yóo inka ñava'a ndúkúj noo ún: Va'a ná kasa ndivi ún ñii cuarto lo'o ve'e ún xa'a ña kindoo jí k̄iví xaaj kotoj yó'ó, chi ndátij ndí Ndios taxi ra ña yax̄hí ní kuchiño xaaj kotoj ndó'ó, chi ndi'i saá k̄iví k̄a'an ndó ndúkú ndó noo ra xa'a jí.

Xí'in t̄o'on yó'o t̄aPablo ndáyi ra t̄aFilemón

²³ Ta ñani yó t̄aEpafras, t̄a kúu t̄a t̄a nákaa ini ve'e k̄a xí'iní, tí'vi ra t̄o'on ña chindeé ra yó'ó. ²⁴ Ta saá tuku nañani yó t̄aMarcos, t̄aAristarco, t̄aDemas ta xí'in t̄aLucas tí'vi nayó'o t̄o'on ña chindeé na yó'ó. Ndi'i nataa yó'o ñii káchí kisa chiño na xí'iní noo Jesucristo.

²⁵ Ta vitin Jesucristo, T̄a t̄aKá'no noo yó, ná ke'é ra ku'a'a ní ñava'a xí'in ndó. Saá ná koo ña.

* **1:16** Naesclavo kúu ñivi na on vása kómí ndayí sandakoo na chiño kisa ndivi na noo napatrón na.

Tutu ña kua'an nda'a najudío na kándixa Jesucristo

*To'on yó'o ká'an xa'a Ndios,
taxi ra to'on ra
nda'a Sa'ya ra xa'a ña ndato'on ra
ña xí'in mji yó*

¹ Kujya xina'á ní Ndios taxi ra to'on ra nda'a naprofeta ña ndato'on na ña kóni ra xí'in naxii sikuá yó. Ta kua'a ní yichí ta kua'a ní noo, xixinjí ñó'ó Ndios naprofeta ña ndato'on ra to'on ra xí'in naxii sikuá yó. ² Ta saá njya'a kua'a ní kujya, ta kixaa kivi vitin ña kúu ña vaxi kuyatin kivi sondí'í ñoyívi yó'o, ta Ndios t'í'ví ra Sa'ya ra xa'a ña kúu ra mji To'on Ndios ña ndato'on xí'in yó. Ta xí'in Sa'ya ra kisa va'a ra ndi'i ña kuv'a'a ña yóo ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ña kuv'a'a ña yóo ñoyívi njino. Ta Ndios chindú'u ra ndí Sa'ya ra naki'in ra ndi'i ña kúu kuenda Ndios. ³ Ta ña yé'e livi ká'no Sa'ya Ndios kúu mji ña yé'e livi ká'no Ndios, chi Sa'ya Ndios yó'o ñii kúu ra xí'in Ndios, ta kúu ra mji Ndios. Ta Sa'ya ra xí'in ndee to'on ra taxi ra ndee ña on ta'an ndi'i xa'a ndi'i ña kuv'a'a ña yóo ñoyívi. Tá saxino ra chiño ña taxi Ndios nda'a ra ña kúu ña nakata ra kuachi mji yó, nivi na kándixa ña'á, ta saá nitondaa ra xikoo ra noo táyi tón to'ó ká'no tón ñíndichi sijn kua'á Ndios ñoyívi njino noo yóo Ndios xá'nda chiño ra.

*To'on yó'o ká'an ndí Sa'ya
Ndios
kúu taa ta ká'no ka noo naángel*

⁴ Ta saá Sa'ya Ndios ndyu ra taa ta ká'no ka noo naángel, saá chi Ndios sakunaní ña'á ra Sa'ya ra ña kúu ñii kivi ña va'a ní ka ta ndaya'ví ní ka noo kivi

naángel. ⁵ Chi Ndios on vása ní-ka'an ra xí'in nda ñii naángel, ndatán nika'an ra xí'in Sa'ya ra, kachi ra saá:

Yó'ó kúu Sa'ya,
ta chitónijí ndí kivi vitin xí'in ndi'i
kivi ña vaxi kúu Yivá ún,
kachi ra xí'in Sa'ya ra. Ta on
vása ní-ka'an Ndios xí'in nda ñii
naángel, kachi ra saá:
Yí'í kúu Yivá ún,
ta yó'ó kúu ún Sa'ya mji.

⁶ Ta Ndios, kivi t'í'ví ra Sa'ya ra ta kúu tanóó xí'in ra, kixaa ra ñoyívi yó'o, ta nika'an ra xí'in naángel na kisa chiño noo ra, kachi ra saá: Ndi'i ndó'ó naángel, jná kasa ká'no ndó Sa'ya!

⁷ Ta xa'a naángel yó'o, kachi Ndios saá:

Ké'éj ña nduu naángel ndatán yóo tachí ña xíka,
ta naángel na kúu na xíka chiño noojí, ké'éj ña nduu nayó'o ndatán yóo ño'o ña xíxi.

⁸ Ta xí'in Sa'ya ra, kachi Ndios saá: Yó'ó kúu ún Ndios, ta ka'nda chiño ún noo ñoyívi ndi'i saá kivi ña vaxi,

ta xí'in ñandaa ka'nda chiño ún noo ndi'i nivi.

⁹ Yó'ó k'í'vi ini ún xini ún ñandaa, ta ña on va'a, saá ini ún xini ún ña;

ta xa'a ñayó'o, yí'í ta kúu Ndios mji ún, sakuiso chiño yó'ó ña kuu ún taRey,

ta chutú ka ñasij ini ún noo ndi'i ka na nákutá'an xí'in ún, saá kachi Ndios. ¹⁰ Ta tuku nika'an ra xí'in Sa'ya ra:

Ta yó'ó, mji taKá'no, tá si'na on ta'an koo nda ñii ña kuv'a'a ñoyívi, ta yó'ó kisa va'a ún ñoyívi noo ño'o,

ta kisa va'a ún ñoyívi njino, ndi'i ña kuv'a'a kúu ña ké'é ún.

¹¹ Ta vaxi ñii kivi tá ndi'i ña kuv'a'a yó'o ndi'i xa'a ñayó'o,

ta yó'ó, kutaku ún ndi'i saá kivi ña vaxi.

Ndatán ndí'i xá'a tikoto yatá, saá ndi'i xá'a ndi'i ña yoo kuva'a ñoyivi.

¹² Ndatán násama ñivi tikoto na ña yatá ña xa ndi'i xá'a ta nákundixin na tikoto xaá, saá kindaa ún ñoyivi yatá yó'o, ta chinoo ún ñoyivi xaá.

Ta yó'o, nda ñii kivi on vása násama ún,

ta ndi'i saá kivi ña vaxi kutaku ún, kachí Ndios xí'in Sa'ya ra. ¹³ Ndios on vása ní-ka'an ra xí'in nda ñii naángel, ndatán ñika'an ra xí'in Sa'ya ra, kachí ra saá:

Koo ún táyi ká'no yó'o, tón ñíndichi sijn kua'áj,

tandá tondaa kivi sakoyo i tixin xa'a ún ndi'i na káni tá'an xí'in ún,

kachí Ndios xí'in Sa'ya ra. ¹⁴ Chi ndixa ndi'i naángel ndasaá kuiti kúu na ñima na xíka chiño ñoo Ndios, ta Ndios tí'ví ra na ña kixi na chindee na ñivi na kúu na sakaku Ndios.

2

T'on yó'o ká'an xa'a ña xini ñó'o chikaá so'o yó t'on Ndios ña ndát'o'on ndasaá sakaku ra mii yó

¹ Ta saá xini ñó'o xí'in ña ndino'o ini yó chikaá so'o ní ka yó t'on ña ndaa ña xa xini so'o yó, koto yiyo sandakoo yó yichi ñoo xá'nda chiño Ndios. ² Chi ña xina'á ní naángel ñataxi na ndayi Ndios nda'a taxii síkuá yó ta Moisés. Ta ndayi yó'o kúu ñandaa ndino'o Ndios, ta ñivi xini ñó'o chikaá so'o na ndayi yó'o.

Ta saá ndi'i ñivi na ñiya'a ndoso ñoo ndayi yó'o, ta Ndios saxo'vi ra nayó'o, chi saá xini ñó'o kundivi ndayi yó'o. ³ Tá ñivi yó'o ñindo'o na saá kuixa xina'á, ta saá vitin tá mii yó sandakoo yó kándixa yó ndí Ndios sakaku ra yó, ta saá nda lo'o on kuchiño kaku yó ñoo ña xo'vi yó. Saá chi ña sákaku ra mii

yó kúu ña ká'no ní ndaya'ví. Ta mii Ta taKá'no ñoo yó kúu tanoó ndát'o'on to'on va'a yó'o xí'in ñivi.

Ta ñivi na xini so'o to'on va'a ña ñika'an ra, nayó'o ndakuijn na xa'a to'on yó'o ta kisa ndaa na ña ñoo mii yó. ⁴ Ta saá tuku Ndios kisa ndaa ra ndí ñandaa kúu to'on ña ndát'o'on mii Ta taKá'no ñoo yó, xí'in ña saná'a ra ñoo ñivi ku'a'á ní ñava'a ná'no ña kúu seña án milagro. Ta saá tuku kisa ndaa ra ndí ñandaa kúu to'on yó'o xí'in ña ké'é Níma Ndios, sání'i ña ndi'i ñoo ndee va'a nda'a mii yó, ñivi na kándixa Jesucristo, ta sání'i ña ndee va'a yó'o nda'a ñii ñii mii yó ndatán kachí ini mii Ndios.

T'on yó'o ká'an xa'a Jesucristo, ta sakaku mii yó

⁵ Ndios on vása ní-chitóni ra ña naángel ka'nda chiño na ñoo ñoyivi ña vaxi. Ká'an ndi xa'a ñoyivi xaá ñoo kutaku mii yó kivi ña vaxi. ⁶ Ta ñii xiiña ñoo to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ñii ta kachí ra saá xí'in Ndios:

¿Ndachun xáni sijn ún ndí ñivi ñoyivi yó'o ndaya'ví ní na ñoo ún?,

saá chi xa'a ñivi yó'o ñó'o ní ini ún, ta ndaa ní ún ñivi yó'o.

⁷ Xa taxi ún ña ñivi na kisa va'a ún kúu na na lo'o ní ka ñino ñoo naángel,

ta saá xa taxi ún ña naki'in na ñato'ó xí'in ñava'a ná'no ña livi,

ta sakuiso chiño ún na ñoo ndi'i ña yoo ña kisa va'a ún.

⁸ Taxi ún ña xá'nda chiño na ñoo ndi'i ña kisa va'a ún yó'o,

saá kachí ñii ta xí'in Ndios. T'on yó'o kóni kachí ña saá: Ndios taxi ra ña xá'nda chiño ñivi ñoo ndi'i ña kuva'a. Ta nda ñii ña kisa va'a Ndios ña yoo, on vása xá'nda chiño ña ñoo ñivi. Ta saá ni, on ta'an koni yó ndí ndi'i ña kuva'a kisa ndivi ña ña xá'nda chiño ñivi ñoo ña. ⁹ Vará ndixa on ta'an koni

yó ñayó'o, ta xa xíni yó ña n̄ndo'o Jesucristo, chi Ndios ke'é ra xí'in tayó'o ña x̄ikuu ra ta n̄ino k̄a n̄o naángel k̄iv̄i x̄itaku ra n̄o ño'o ñoyívi yó'o. Ta vitin Ndios xa tax̄i ra ndi'i ñato'ó xí'in ndi'i ñava'a ná'no ña livi nda'a Jesucristo, xa'a ña n̄ixó'v̄i ní ra ta n̄ixi'j ra xa'a ña kuchiño sakaku ra ndi'i n̄ivi ñoyívi yó'o. Ndios ke'é ra saá chi k̄ivi ní ini ra xíni ra n̄ivi.

¹⁰ Ndi'i ña k̄isa va'a Ndios yóo ña xa'a ña kasa ká'no ña ra, ta t̄ixin ndeē Ndios yóo ndi'i ña. Ta saá Ndios kóni ra ndi' ndi'i sa'ya ra ko'on na kutaku na xí'in ra ñoyívi n̄ino n̄o yóo ñalivi ká'no. Ta ña kuchiño ke'é na saá, Ndios tax̄i ra ña n̄ixó'v̄i ní Jesucristo, ta saá n̄itond̄a ra ndu'u ra t̄a ta n̄ix̄in̄o ndino'o. Ta vitin kúu ra t̄a ta sákaku ndino'o n̄ivi n̄o kuachi na. ¹¹ Ta Jesucristo kúu t̄a ta s̄anduu ndii n̄ivi na k̄andixa ña'a ta on koó k̄a kuachi ndiso na n̄o Ndios. Ta ndi'i n̄ivi na ndund̄i, kúu nas̄'ya Ndios. Ta saá Jesucristo on vása kúka'an n̄o ra ña sakunan̄i ra nayó'o nañani ra án náki'va ra, chi ñii l̄aá Ndios kúu Yivá ndi'i nayó'o xí'in ra. ¹² Chi ñii xiiña n̄o to'on ña n̄itaa na x̄ina'á, n̄ika'an ra xí'in Yivá ra Ndios, k̄achí ra saá:

K̄a'an ndosoj n̄o ndi'i nañanij ta n̄o ndi'i náki'va'j, xa'a ndi'i ñava'a ña ke'é ún,
ta kataj yaa ȳij ña kasa ká'noj yó'o n̄o ndi'i n̄ivi na nákutá'an xa'a ña kisa to'ó na yó'o,

k̄achí ra. ¹³ Ta ink̄a xiiña n̄o to'on ña n̄itaa na x̄ina'á, k̄achí ra saá xa'a Yivá ra:

Ȳi'j ndino'o ndáa inij Yiváj Ndios. Ta tuku k̄achí ra saá:

Yó'o yóoj xí'in ndi'i nañanij ta xí'in ndi'i náki'va'j, na tax̄i Ndios nda'a'j,

k̄achí ra.

¹⁴ M̄ij yó na kúu n̄ivi, kómí yó ȳiki koñu yó xí'in n̄ij yó. Ta k̄iv̄i k̄ixi Jesucristo ñoyívi yó'o ndu'u ra

ñii n̄ivi, ta ñii k̄i'va saá x̄ikomí ra ȳiki koñu ra xí'in n̄ij ra. Ta ña ndu'u ra x̄ikuu ra n̄ivi ta n̄ixi'j ra, xí'in ñayó'o k̄undeé ra n̄o ñandiva'a ká'no ña x̄ikomí ndeē sandi'i xa'a n̄ivi. ¹⁵ Ta xí'in ña n̄ixi'j ra, Jesucristo sakaku ra n̄ivi ña ko'on ndík̄a na. Saá chi ndi'i n̄ivi x̄ikuu na esclavo ñanima ndiva'a ká'no Satanás, chi ndi'i saá k̄iv̄i x̄itaku na xí'in ña yí'vi na n̄o ña k̄iv̄i na. ¹⁶ Chi ndixa x̄ini yó, on s̄iv̄i xa'a ña chindeé ra naángel kúu ña k̄ixi Jesucristo ñoyívi yó'o, ta xa'a ña chindeé ra n̄ivi na kúu sa'ya ñani síkuá ta Abraham, ndixa kúu ña k̄ixi ra. ¹⁷ Saá chi xa'a ña kuchiño chindeé ra n̄ivi, Jesucristo x̄inj ño'ó x̄ikuu ra ñii n̄ivi ndatán yóo m̄ij yó, n̄ivi na kúu nañani ra xí'in náki'va ra. X̄ikuu ra n̄ivi xa'a ña kuchiño kúu ra tas̄utu ká'no n̄o n̄ivi. Ta kúu ra ñii s̄utu ta kisa ndivi ñand̄a n̄o Ndios, ta kúu ra ñii s̄utu ta kúndá'vi ní ini x̄ini n̄ivi, ta n̄soko xí'in m̄ij ra xa'a ña sandoo ra kuachi n̄ivi n̄o Ndios. ¹⁸ Ta yo'v̄i ní n̄ixó'v̄i ra k̄iv̄i x̄ito ndoso ñandiva'a ká'no ra ña kóni ña nakava ra ke'é ra ña on vá'a. Ta xa'a ña k̄undeé ra n̄o ña on vá'a, ta nd̄a lo'o on vása ní-ki'vi ra kuachi, Jesucristo kúchiño ra chindeé ra n̄ivi k̄iv̄i x̄ito ndoso ñandiva'a ká'no na, ña on nakava na ke'é na ña on vá'a.

3

To'on yó'o ká'an xa'a Jesucristo kúu ra t̄a ta ká'no k̄a n̄o ta Moisés

¹ Ta saá nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'o n̄ivi na n̄akaxin Ndios ña ndu'u ndó n̄ivi na ndii n̄o ra, viv̄i kani s̄inj ndó xa'a Jesucristo. Saá chi Jesucristo kúu ra tapóstol ta t̄iv̄i Ndios ñoyívi yó'o, ta kúu ra tas̄utu ká'no ta n̄akaxin Ndios ña kasa chiño ra n̄o Ndios xa'a n̄ivi. Nayó'o kúu to'on ña nd̄a ña ndákuijn yó xa'a Jesucristo.

2 Jesucristo ndino'o kisa ndivi ra ndi'i ña sakuiso chiño Ndios ra, ndatán kisa ndivi taMoisés ndi'i chiño ña sakuiso Ndios ra kuyya xina'á, ña kisa chiño ra noo nave'e Ndios. 3 Ndios taxi ra nda'a Jesucristo kua'a ka ñato'ó noo ñato'ó naki'in taMoisés, saá chi ñii ta'a ta kisa va'a ñii ve'e, tayó'o ndaya'vi ka ra noo ve'e ña kisa va'a ra. 4 On koó nda ñii ve'e ni-kuva'a mui, saá chi yoo ta'a ta kisa va'a ña'á, ta Ndios kuu ta'a ta ndixa kisa va'a ndi'i ña yoo ñoyivi. 5 TaMoisés xikuu ñii ta'a ta ndino'o kisa chiño noo nave'e Ndios, ta taMoisés njika'an ndoso ra noo nivi to'on xa'a ña ndato'on Ndios noo nivi kivi ña vaxi. 6 Ta Jesucristo kuu Sa'ya Ndios, ta ndino'o kisa ndivi ra ndi'i ña sakuiso chiño Ndios ra, ta kuu ra ta'a ta ndiso chiño x'in mui nave'e Ndios vitin. Ta nave'e Ndios yó'o kuu mui yó nivi na kándixa Jesucristo, tá ndixa ndikon yó ku'a'an yó yichi ra, ta ndino'o ndaa ini yó ra ndi'i saá kivi ña táku yó ñoyivi yó'o, ta x'in ñasii ini yó ndati yó ñava'a taxi Ndios nda'a yó.

To'on yó'o ká'an xa'a Ndios ndi kóni ra ña kivi nivi noo nakindée na x'in ra

7 Ta saá xini ñó'ó koto va'a x'in mui yó, ña on sandakoo yó yichi Ndios, chi ñii xiiña noo to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, kachi Nima Ndios saá:

Tá kivi vitin xini so'o ndó to'on ña ká'an Ndios x'in ndó,

8 on kuu ndó nivi na toon ní ini, na on xiin koni so'o,

ndatán nijxyo naxii sikuá ndó kivi kisa toon ini na ta ni-xiin na chika so'o na to'on ña njika'an Ndios x'in na.

Ta x'in ña ke'é na saá kivi nijxika na yuku yichi, kuu ña xito ndoso na Ndios ña kóni na kundaa ini na nda mui xaa

Ndios x'in ña kündeé ini ra x'in na.

9 Vará naxii sikuá ndó xini na ndi'i ñava'a ná'no ña ke'é Ndios x'in na xa'a ña chindeé ra na ndi'i saá ña ovi siko kuyya nijxika na yuku yichi, ta saá ni, xito ndoso na Ndios xa'a ña kóni na kundaa ini na yukia ke'é ra x'in na.

10 Saá xa'a ñayó'o, nijtondaa ña njisaa ini Ndios xini ra na, ta njika'an ra to'on yó'o, kachi ra saá: "Ndi'i saá kivi sandakoo na yi'i ta xika mui na,

ta on xiin na kundikon na yichii ña saná'a i na."

11 Ta saá njisaa ní ini xini na, ta ndixa chika ini xa'a na:

"Nda ñii kivi, on kivi na noo taxi ña nakindée na x'in i", kachi Ndios,

saá kachi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á.

12 Ta ndó'ó, nañani yó x'in náki'va yó, koto va'a ndó ndi nda ñii ndó on kuu ndó nivi na on xiin kándixa Ndios ta'a táta'ku, ta kasa toon ini ndó ta kuxiká ndó noo ra. 13 Nda víka, ñii ñii kivi ndato'on ndó to'on ña chika ndó ndeé ini tá'an ndó, saá ke'é ndó vitin ta ndi'i saá kivi ña táku ndó. Saá ke'é ndó xa'a ña on nakava ndó kivi ndó kuachi, ta nduu ndó nivi na toon ní ini, na on xiin ke'é ña kóni Ndios. 14 Ndixa ñii yóo yó x'in Jesucristo, chi ndixa ndaa ini yó ra nda kivi kixá'a yó kándixa yó ra. Tá on sandakoo yó ña kándixa yó ra saá, ta ña ké'é yó saá kisa ndaa ña ndi ndixa ñii nduu yó x'in Jesucristo.

15 Ta saá xini ñó'ó chika so'o yó to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, ña kachi saá:

Tá kivi vitin xini so'o ndó to'on ña ká'an Ndios x'in ndó,

on kuu ndó nivi na toon ní ini, na on xiin koni so'o,

ndatán nijxyo naxii sikuá ndó kivi kisa toon ini na ta ni-xiin

na chikaa so'o na to'on ña nika'an Ndios xí'in na, káchí to'on Ndios. ¹⁶ ¿Yu kúu nivi na xini so'o ña nika'an Ndios xí'in na, ta saá ni, kisa toon ini na noo ra ta ni-xiin na chikaa so'o na to'on ra? Xa xini yó ndí nayó'o xikuu ndi'i mji naxij síkuá yó na kee ñoo Egipto xí'in ta Moisés. ¹⁷ ¿An on sivi mji nivi yó'o kúu na nisaá ní ini Ndios xini ra ndi'i saá ña ovi siko kuyja noo yóo yuku yichí? Saá chi nivi yó'o kúu na ke'é ña on vá'a, ta saá nixi'i na noo yuku yichí yó'o. ¹⁸ ¿An on sivi mji nivi yó'o kúu na nika'an Ndios xa'a, káchí ra ndí nivi yó'o nda ñii kivi on ki'vi na noo nakindée na xí'in ra? Saá njindo'o na, chi ni-xiin na kasa ndivi na ña nika'an Ndios xí'in na. ¹⁹ Ta saá kúndaan ini yó ndí ni-kuchiño ki'vi na noo nakindée na xí'in Ndios, chi on vása ní-xindaa ini na ra.

4

¹ Tānda vitin ndáya'ví to'on ña nika'an Ndios xina'á ña kúu ña kindoo ra ndasaá ki'vi yó noo nakindée yó xí'in ra, ta saá xini ñó'ó koto va'a xí'in mji yó koto nda sava mji yó on kundee yó ki'vi yó nakindée yó xí'in Ndios. ² Mji yó xa xini so'o yó to'on va'a ña ndato'on Ndios ndí taxi ra ña ki'vi yó noo nakindée yó xí'in ra. To'on yó'o ñii kúu ña xí'in ña xini so'o naxij síkuá yó kuyja xina'á. Ta nda manj xini so'o na to'on yó'o, chi on vása ní-xindaa ini na ña. ³ Ta mji yó vitin na kúu nivi na ndaa ini to'on Ndios, kuchiño ki'vi yó noo nakindée yó xí'in ra, ta xa'a nivi na toon ní ini, na on xin konj so'o, káchí Ndios saá: Ta saá nisaá ní inij xini na, ta ndixa chikaa inij xa'a na: “Nda ñii kivi, on ki'vi na noo taxi i ña nakindée na xí'inj”, káchí Ndios. Ta vitin xini yó ndí yóo noo nakindée yó, chi Ndios, kivi kisa va'a ra ñoyívi yó'o

xí'in ñoyívi njino, nda kivi saá chindú'u ra noo nakindée yó xí'in ra. ⁴ Chi noo to'on Ndios ña njtaa na xina'á, káchí ña saá xa'a ña ndi'i kisa va'a Ndios ñoyívi: Kivi uxá Ndios nakindée ra noo ndi'i chiño ra. ⁵ Ta tuku nika'an Ndios, káchí ra saá: “Nda ñii kivi, on ki'vi na noo taxi i ña nakindée na xí'inj”, káchí Ndios. ⁶ Ta nivi na xikuu nanoo xini so'o to'on va'a xa'a Ndios kuyja xina'á, on vása ní-kuchiño na nakindée na xí'in ra, chi on vása ní-chikaa so'o na to'on ña nika'an Ndios xí'in na. Tānda vitin ndáya'ví to'on ña nika'an Ndios xina'á, ña kúu ña kindoo ra ndí ñii kivi ña vaxi ki'vi nivi noo nakindée na xí'in ra. ⁷ Ta kivi vitin kúu kivi ña chitóni Ndios. Saá chi Ndios taxi ra to'on ra nda'a tarey David, ña njtaa ra to'on ña sakán ndato'on i xa'a, ña káchí saá: Tá kivi vitin xini so'o ndó to'on ña ká'an Ndios xí'in ndó, ta on kuu ndó nivi na toon ní ini, na on xin konj so'o, káchí to'on Ndios ña njtaa ta David xina'á. ⁸ Chi tá kuyja xina'á ta Josué ní taxi ra ña ki'vi nivi na Israel noo nakindée na, ní kúu, ta saá Ndios on vása ní-xini ñó'ó ka'an ka ra xa'a inka kivi ña nakindée nivi, ní kúu. ⁹ Ñakán xa'a nivi nave'e Ndios, ndixa tondaa kivi ña ki'vi nayó'o noo nakindée na xí'in Ndios. ¹⁰ Ta kivi yó'o, nivi na ki'vi nakindée xí'in Ndios, nakindée na noo ndi'i chiño na, ndatán nakindée Ndios noo chiño ña saxino ra, kivi kisa va'a ra ñoyívi yó'o xí'in ñoyívi njino. ¹¹ Xí'in ña ndino'o ini yó ná chikaa ní yó ndee xa'a ña taxi Ndios ña ki'vi yó noo nakindée yó xí'in ra. Koto va'a yó ndí nda ñii mji yó nda lo'o on kasa toon ini yó noo ra, ndatán ke'é nivi na xini so'o to'on ra kuyja xina'á ta ni-xiin na chikaa so'o na to'on ra.

¹² Chi tɔ'on ña ñika'ʌn Ndios kúu tɔ'on tákú, ta kómí ña ndee ña kasa ndivi ña ña kóni Ndios. Ta tɔ'on yó'o ndeé ká sijn xá'nda ña ñoɔ ñii espada sijn ní ña ɔvi yu'ú. Ta kí'vi ña yíkí koñu ñivi, ta xáá ña ndá maá ká ña kúu ini ñivi xí'in nímá na. Ta xító ña ndasaá yóo ini ñivi, ta yukíá xáni sijn na ke'é na, ta yu kúu ndi'i ña kútoo ini na ke'é na, án ña va'a, án ña ɔn vá'a kúu ña. ¹³ Ndá ñii ña kisa va'a Ndios ñoyívi yó'o ɔn kivi koo se'é ña ñoɔ ra, chi va'a xito káxin ra ndi'i ña kupa'a. Ndi'i ña yóo ñoyívi tívi káxin ña ñoɔ ra, ta ñii kivi kuita yó ñoɔ ra nataxi yó kuenda xa'a ndi'i ña ke'é yó ñoyívi yó'o.

Tɔ'on yó'o ká'ʌn xa'a Jesucristo kúu ra tʌsʌtʌ ká'no ndino'o

¹⁴ Jesucristo tʌa tʌ kúu Sa'ya Ndios, kúu mji tʌsʌtʌ ká'no ñoɔ yó, ta ndaa ra ñoyívi ñino tá ñiki'vi ra mji ñoɔ yóo Ndios. Ñakán xini ñó'ó kútu kuita yó yichi ra. ¹⁵ Ta mji Jesucristo tʌsʌtʌ ká'no ñoɔ yó, kúnda'ví ini ra xini ra mji yó, chi kúu yó ñivi na vitá ní ini ñoɔ ña ɔn vá'a. Ta Jesucristo kúndaá ini ra ndasaá ndó'o yó, chi ñii ki'va ndatán kuá'a ní ña ɔn vá'a ta ña yɔ'vi ní xító ndoso ña mji yó vitin ña nakava yó ke'é yó ña ɔn vá'a, saá xito ndoso ña mji Jesucristo kujya xina'á. Ta saá ni, Jesucristo ndá ñii kivi ɔn váa ní-nakava ra ke'é ra ña ɔn vá'a. ¹⁶ Ta saá tá yóo ní tondó'ó ñoɔ yó, án yóo ní ña xini ñó'ó ñoɔ yó, ta va'a ka'ʌn yó xí'in Ndios, ta ɔn kuyi'vi yó ndukú yó ñoɔ ra ña ke'é ra ñava'a xí'in yó ña kúu ña chindee ra mji yó, chi tʌa tʌ kí'vi ní ini xini mji yó kúu ra.

5

¹ Ndios kúu mji tʌa tʌ nákaʌxin ñii ñii tʌa ña kúu ra tʌsʌtʌ ká'no, ta nákaʌxin ña'á ra ña kasa chiño ra ñoɔ ra xa'a ñivi, ta sʌtʌ ká'no

yó'o xini ñó'ó nataxi ra ña sóko ñivi nda'a Ndios ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi na. ² Chi tʌsʌtʌ ká'no, xí'in ña ká'no ini ra kúnda'ví ini ra xini ra ñivi na naa ini, ta ñivi na ke'é ña ɔn vá'a, saá chi mji ra kúu ñii tʌa tʌ vitá ini ñoɔ ña ɔn vá'a. ³ Ta xa'a ña kúu ra ñii tʌa tʌ vitá ini ñoɔ ña ɔn vá'a, ndatán yóo ndi'i ñivi, ta saá xini ñó'ó taxi ra ña sóko ra nda'a Ndios xa'a kuachi mji ra, ta xa'a kuachi ñivi nañoo ra.

⁴ Ndá ñii tʌa ɔn kúchiño kasa tɔ'ó xí'in mji ra ña nakuiso ra ña kuu ra tʌsʌtʌ ká'no, saá chi ñii laá Ndios kúu tʌa tʌ kómí ndayí nakaxin yukú tʌa tʌ kuu sʌtʌ ká'no, ndatán mji Ndios nákaʌxin ra tʌAarón xikuu ra ñii tʌsʌtʌ ñoɔ ñivi naIsrael kujya xina'á. ⁵ Ta ñii ki'va saá mji Jesucristo ɔn váa ní-kisa tɔ'ó xí'in mji ra ña nakuiso ra kuu ra tʌsʌtʌ ká'no, ta mji Ndios kúu tʌ nákaʌxin ña'á xa'a ña kuiso ra chiño, ta kachi ra saá xí'in ra:

Yó'ó kúu Sa'ya j,
ta chitóni ndi kivi vitin xí'in ndi'i kivi ña vaxi kúu j Yivá ún.

⁶ Ta inká xiiña ñoɔ tɔ'on Ndios ña ñitaa na xina'á, kachi ña saá:

Yó'ó kúu tʌsʌtʌ ndi'i saá kivi ña vaxi,

ta ndatán ñixiyo tʌsʌtʌ Melquisedec, saá koo ún,

kachi Ndios. ⁷ Tá'an ñixika Jesucristo ñoyívi yó'o, ta xí'in ndi'i ndee nímá ra ñika'ʌn ra xí'in Ndios, ta kuá'a ní tánduta kee nduchʌ ñoɔ ra xí'in ña xáku ra, ta xí'in tɔ'on ra xáku ndá'ví ra ñoɔ Ndios, tʌa tʌ kúchiño sakaku ña'á xa'a ña ɔn kivi ra. Ta Ndios xini sɔ'o ra ña ñika'ʌn Jesucristo xí'in ra, chi Jesucristo kisa ñino xí'in mji ra ta kisa ndivi ra ndi'i ña ñika'ʌn Ndios xí'in ra. ⁸ Vará Sa'ya Ndios kúu Jesucristo, ta saá ni, xí'in ña ñixɔ'vi ní ra ñoyívi yó'o sakuá'á ra ña kisa ndivi ra ndi'i ña kóni Ndios. ⁹ Ta xí'in ña kisa ndivi ra ndi'i ña chitóni

Ndios ke'é ra, n̄itondaa ra n̄ixino ra nduu ra ñii taa ndino'o, ta m̄ji ra kúu ndee ña sákaku ndi'i n̄ivi na chíkaa so'o to'on ña ká'an ra, ta saá n̄ivi yó'o kutaku na xí'in Ndios ndi'i saá k̄ivi ña va'xi. ¹⁰ Ta saá Ndios n̄ika'an ra, kachí ra xí'in Jesucristo: "Yó'ó kúu ún tasutu ká'no, ndatán n̄ixiyo tasutu Melquisedec", kachí Ndios.

To'on yó'o ká'an xa'a ña koto va'a xí'in m̄ji yó ña on sandakoo yó ña kándixa yó Jesucristo

¹¹ Yoo ku'a'a ní to'on ña xini ñó'ó konj so'o ndó xa'a ñayó'o, ta yo'vi ní ña kuchiño vivii ndato'on ndi to'on yó'o xí'in ndó, chi ndó'ó on vása chíkaa ka ndó ndee ña kunda'a ini ndó to'on yó'o. ¹² Xa ku'a'a ní kujya kúu ña kándixa ndó Jesucristo, ñakán xa xini ñó'ó kuu ndó n̄ivi na va'a saná'a inká n̄ivi xa'a Jesucristo. Ta nda víka, vitin m̄ji ndó xini ñó'ó ndó inká n̄ivi ndikó tuku na saná'a na ndó'ó to'on ñanogó ña xa xini so'o ndó, ña kúu to'on Ndios ña on vása yo'vi kunda'a ini n̄ivi. Ta vitin ndó'ó xa ndikó ndó nduu ndó ndatán yoo naváli pá'a, na sakán chíchín, na on k̄ivi kuxu ña xixi n̄ivi ná'no, saá yoo ndó vitin. ¹³ Chi xini yó ndi n̄ivi na kútoo konj so'o to'on ña on vása yo'vi, ta ndatán yoo naváli pá'a na sakán chíchín, saá yoo nayó'o, chi on ta'an tondaa kunda'a ini na yu kúu ña va'a ta yu kúu ña on vá'a. ¹⁴ Ta n̄ivi na xa va'a kunda'a ini to'on Ndios, ta chíkaa na ndee ña va'a ka kundikon na yichí ra, n̄ivi yó'o kúu na xa n̄itondaa xini yu kúu ña va'a ta yu kúu ña on vá'a, ta saá xa n̄itondaa na yoo na ndatán yoo n̄ivi ná'no na xini kuxu ndi'i noo ñaxíxi.

6

¹ Ta saá ná kundikon yó kua'no ka yó xí'in ña kándixa yó Jesucristo, ta sakuá'a ka yó ndasaá

vivii kutaku yó ta tondaa yó nduu yó n̄ivi na va'a n̄ixino xa'no noo Ndios. On ndikó ka tuku yó sakuá'a yó ña si'na xini so'o yó k̄ivi kándixa yó to'on va'a xa'a Jesucristo. Saá chi ña xa xini yó ke'é yó kúu ñayó'o, xini ñó'ó ña ndaa ini yó Ndios, ta xini ñó'ó sandakoo yó ke'é yó ña on vá'a, chi tá ndikon yó ke'é ka yó ña on vá'a, ndixa kivi yó noo Ndios. ² Xa xini yó ndasaá chíchi yó chi kándixa yó Jesucristo, xa xini yó ndasaá chinoo yó nda'a yó sini n̄ivi na kándixa Jesucristo ña taxi ra ñava'a nda'a nayó'o, xa xini yó ndi ndixa Ndios sanataku ra n̄ivi na n̄ixi'i, ta xa xini yó ndi ndixa Ndios kasa nani ra kuachi n̄ivi kivi ña va'xi. Vitin xa xini yó ndi'i ñayó'o, ta saá va'a kundikon ka yó sakuá'a yó ña xini ñó'ó ka ndasaá vivii kua'no yó yichí Jesucristo. ³ Ta saá tá kóni Ndios, ta kundikon yó sakuá'a yó ña tondaa yó nduu yó n̄ivi na n̄ixino xa'no noo ra.

⁴ Chi n̄ivi na xa n̄iki'vi yichí Ndios, xa'a ña kándixa na Jesucristo, nayó'o xika na ta yé'e ño'o ra ini na ña saná'a na yu kúu ña va'a, ta xí'in ñasji ini na nákoní na ñava'a táxi Ndios nda'a na, ta ñii kachí xí'in ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo, yoo Níma Ndios táku ña ini na. ⁵ N̄ivi yó'o xini va'a na ndi to'on ña kindoo Ndios xí'in na kúu ña va'a. Ta xa xito na milagro ña saná'a Ndios noo na ña kisa ndaa ndi xa kixá'a xa'nda chíño Ndios noo n̄ivi. ⁶ Ta saá ni, n̄ivi yó'o, tá sakana nayó'o ndi'i ñava'a naki'in na nda'a Ndios na sandakoo na ña kándixa na ra, ta saá on kivi ka tuku ndikó koo ini na ña va'a kut'an na xí'in Ndios. Chi ña tuku ndikó koo ini na saá, ndatán yoo ña katakaa ndaa tuku na Sa'ya Ndios nda'a tón cruz, saá yoo ña, ta xí'in ñayó'o taxi na ña inká n̄ivi kusiki na Jesucristo.

7 Chi n̄ivi na kándixa Jesucristo, Ndios ké'é ra ñava'a xí'in nayó'o, ta n̄ivi yó'o yóo na ndátán yóo ño'ò n̄o kóon sav̄i n̄o ña, ta va'a náki'in ña takuú sav̄i yó'o ta sákua'no ña ndi'i ña kuxu n̄ivi na kisa chiño n̄o ña. 8 Ta n̄ivi na sándakoo ña kándixa na Jesucristo, yóo na ndátán yóo ño'ò ña sákua'no ndasaá kuiti nina tón ñiño xí'in ku'u, ta saá on vása ndáya'ví ño'ò yó'o, ta Ndios xa yóo ti'va ra ña satav̄i chi'ña ra ña, ta saá tondaa k̄iv̄i sondí'í ta k̄ok̄o ndi'i ño'ò yó'o.

9 Ta m̄iji ndó, nañani yó xí'in náki'va yó, n̄ivi na kí'vi ní in̄i x̄in̄i kúu ndó'ó. Vará ȳo'vi t̄o'on ká'an nd̄i xí'in ndó, ta m̄iji nd̄i x̄in̄i káx̄in nd̄i ndí ndó'ó on vása sándakoo ndó kándixa ndó Jesucristo, ta ndixa ndik̄on ndó yich̄i ra n̄o ña sákaku ra ndó'ó. 10 Taa t̄andaa kúu Ndios. Nd̄a lo'o on vása nándoso ra xa'a chiño va'a ké'é ndó. Ndios x̄in̄i ra ndí ndixa xa ch̄indee ndó n̄ivi na ndik̄on ña'á, ta vitin ch̄indee ka ndó na. Saá saná'a ndó ña kí'vi ní in̄i ndó x̄in̄i ndó Ndios. 11 Kóni nd̄i ña kundik̄on ndó ña ndixa ch̄indee ndó nañani yó xí'in náki'va yó ndi'i k̄iv̄i ña táku ndó, ta saá naki'in ndó ndi'i ñava'a ña kúu ña ndátí ndó, ña ch̄itóni Ndios taxi ra nda'a ndó. 12 On x̄in̄i nd̄i ña kuu ndó n̄ivi na x̄uxán, ta kóni nd̄i ña kundik̄on ndó ke'é ndó ndátán ké'é n̄ivi na va'a kándixa Ndios. Chi n̄ivi yó'o on vása sándakoo na ndáa ini na ta ndátí na ña naki'in na ñava'a, ta ndixa naki'in na ñava'a ña k̄ind̄o Ndios xí'in na.

13 Chi Ndios, k̄iv̄i k̄ind̄o ra xí'in tax̄ij̄i síkuá yó t̄aAbraham kūiya x̄ina'á, ta t̄o'on ña n̄ika'an ra, ch̄iná'a ra xa'a m̄iji ra, chí on k̄oó nd̄a ñii ña yóo ñoyivi kúu ña ká'no ka kuchiño ndakuijn xa'a ña chiná'a ra. 14 Ta n̄ika'an ra

xí'in t̄aAbraham, k̄achí ra saá: “Ndixa ke'éj̄i ñava'a xí'in ún, ta ke'éj̄i ña koo ku'a ní sa'ya ñani síkuá ún”, k̄achí Ndios xí'in ra. 15 Ta saá t̄aAbraham, nd̄a lo'o on vása ní-sandakoo ra ña x̄indaa ini ra ta x̄indati ra ña kundivi t̄o'on ña k̄ind̄o Ndios xí'in ra, ta saá k̄ixaa k̄iv̄i ta n̄aki'in ra ña k̄ind̄o Ndios xí'in ra. 16 Ta n̄ivi, k̄iv̄i kóni na chiná'a na xa'a t̄o'on ña x̄in̄i ñó'ó kasa ndaa na, n̄ivi yó'o chiná'a na xa'a ñii n̄ivi ká'no ka n̄o na, ña ndakuijn na xa'a ña ch̄iná'a na. Ta k̄iv̄i chiná'a n̄ivi saá, on k̄oó ka ink̄a n̄ivi na k̄a'an nasama na t̄o'on ña xa ch̄iná'a n̄ivi yó'o. 17 Ta Ndios ndixa kóni ra ña kundaa ini naño ra ña naki'in na ñava'a ña k̄ind̄o ra xí'in na taxi ra nda'a na, ta saá ndixa ña chiná'a xa'a m̄iji ra kúu ña kisa ndaa ndí kasa ndivi ra ña k̄ind̄o ra xí'in na, ta nd̄a lo'o on nasama ra ña. 18 Chi Ndios ndi'i saá yich̄i ká'an ra ñandaa, ta nd̄a ñii t̄o'on ra on vása násama ra, ta saá yóo ov̄i ñayó'o ña on k̄iv̄i nasama. Ñii ñayó'o kúu t̄o'on ra ña k̄ind̄o ra xí'in n̄ivi kasa ndivi ra, ta ink̄a ña kúu ña ch̄iná'a ra xa'a m̄iji ra kasa ndivi ra. Ta saá ñayó'o ndixa ndee ní ka chíkaa ña ndee ini yó, chí ndi'i saá yich̄i ña kúyatin ka yó n̄o Ndios xa'a ña kundaa ra m̄iji yó, ta ndáa ini yó taxi ra nda'a yó ña k̄ind̄o ra. 19 Ña ndáa ini yó Ndios saá, kúu ña ch̄indee yó kútu ku'an yó yich̄i ra, ta on vása sandakoo yó ndik̄on yó ra.* Chi ndátí yó ta ndáa ini yó Jesucristo, t̄a t̄a n̄ik̄i'vi ñii x̄iña ñaȳij̄i ndino'o ini ve'e ño'ò ñoyivi ñino. 20 Jesucristo ke'é ra saá ña kúu ra t̄a t̄an̄o n̄ik̄i'vi Cuarto ñaȲij̄i Ndino'o xa'a ña naakoná ra yich̄i ña kuchiño kundik̄on yó k̄i'vi yó kutaku yó xí'in Ndios. Jesucristo nd̄u ra m̄iji tas̄utu ká'no, ta nd̄a ñii k̄iv̄i on

* 6:19 Ta ña ndáa ini yó Ndios, ta yóo ña ndátán yóo ñii ka ká'no ña ve'e ña nó'ni ñii barco tón kánóo n̄o takuú m̄ini ña on k̄o'on nó xí'in t̄ach̄i nd̄a ñii x̄iña.

sandakoo ra kuu ra *tasutu* ká'no, ndatán nixiyo *tasutu* Melquisedec.

7

Tɔ'on yó'o ká'an ña xa'a tasutu Melquisedec

¹ TaMelquisedec xikuu tarey noo naño Salem, ta xikuu ra *tasutu* ta kisa chiño noo Ndios, *ta* ta kuu *ta*Ká'no noo ndi'i ña yoo. Ta *kivi* *ta*Abraham xí'in natá'an ra *kani* tá'an na xí'in narey, ta *ta*Abraham xí'in natá'an ra *kundeé* na noo *nayó'o*, ta *saá* ndikó na *kuano'o* na ñoo na. Ta *ta*Melquisedec *kee* ra *nakutá'an* ra xí'in *ta*Abraham *yichi* noo *vaxi* ra, ta *ndukú* *ta*Melquisedec noo Ndios ña *ke'é* ra *ñava'a* xí'in *ta*Abraham. ² Ta *ta*Abraham, ndi'i ña *ku'a* ní *ñakuiká* *naki'in* ra noo *kani* tá'an ra tá *kundeé* ra noo *narey*, ta *saá* ndi'i ña *naki'in* ra *ta*ví ra ña *uxu* ko'ndo, ta ñii ko'ndo *yó'o* *taxi* ra *nda'a* *tasutu* Melquisedec. Ta *kivi* Melquisedec *yó'o* *kóni* *kachi* ña “*Rey ta kisa nani xí'in ñanda'a*”, ta *kivi* ñoo Salem noo *xá'nda* chiño ra *kóni* *kachi* ña “*noo va'a táku nivi xí'in tá'an na*”, ta *saá* xikuu ra “*ta*Rey *ta taxi* ña *va'a táku nivi xí'in tá'an na*.” ³ Ta noo *t'on* Ndios *on* *vása* ní-*taa* na *xa'a* *ta*Melquisedec *yu* kuu *yivá* ra, ni *yu* kuu *si'í* ra, ta ni *yu* kuu *naxii* sikuá ra, ni *on* *vása* ní-*taa* na *ama* *nikaku* ra, ni *ama* *nixi'i* ra. Ta *saá* *yó'o* *ta*Melquisedec *yó'o* *ndatán* *yó'o* *Sa'ya* Ndios, *chi* *on* ndi'i *xa'a* ña kuu ra *tasutu*.

⁴ *Vitin* *va'a* ná *kunda'a* ini ndó *ndachun* *ta*ká'no ní kuu *ta*Melquisedec *yó'o*. *Mii* *xii* sikuá *yó* *ta*Abraham *taxi* ra *nda'a* ra ñii ko'ndo noo *uxu* ko'ndo ña *xikuu* *ñakuiká* ña *naki'in* ra *nda'a* *narey* *kivi* *kundeé* ra noo na. ⁵ Ta *saá* *nija'a* *ku'a* ní *kuiya* ta Ndios *taxi* ra *ndayí* ra *nda'a* *sa'ya* ñani sikuá *ta*Abraham. Ta *ndayí* *yó'o* kuu ña *njtaa* *ta*Moisés, ta *kachi*

ña ndí *nasa'ya* ñani sikuá *ta*Leví na kuu *sutu*, *nayó'o* *kómí* na *ndayí* *naki'in* na ñii ko'ndo noo *uxu* ko'ndo *ñakuiká* ña *kómí* ndi'i *nivi* *na*Israel, *chi* *nasutu* *yó'o* *kisa* *chiño* na noo Ndios *xa'a* *natá'an* na naño Israel. Ta ñii *kachi* ndi'i *nasutu* *xí'in* ndi'i *natá'an* na *yó'o* kuu *nasa'ya* ñani sikuá *ta*Abraham. ⁶ *Vará* *ta*Melquisedec *on* *sivi* *sa'ya* ñani sikuá *ta*Leví *xikuu* ra, ta *saá* ni, *ta*Abraham *taxi* ra *nda'a* *ta*Melquisedec ñii ko'ndo noo *uxu* ko'ndo ña *xikuu* *ñakuiká* ra, ta *nika'an* *ta*Melquisedec *xí'in* Ndios *ndukú* ra noo ra ña *ke'é* ra *ñava'a* *xí'in* *ta*Abraham, *vará* *ta*Abraham *xa* *naki'in* ra *t'on* ña *kundo* Ndios *xí'in* ra. ⁷ Ta *kunda'a* ini *yó* ndí *ta* *ta* *ká'an* *ndukú* noo Ndios ña *ke'é* ra *ñava'a* *xí'in* *inka* *ta*, ta *ta* *ta* *ká'an* *yó'o* kuu *ta* *ta* *ká'no* *ka* noo *ta* *ta* *naki'in* *ñava'a* *nda'a* Ndios. ⁸ Ta *nasutu* na kuu *sa'ya* ñani sikuá *ta*Leví na *naki'in* ñii ko'ndo noo *uxu* ko'ndo ña kuu *ñakuiká* *nivi*, ta *nasutu* na *naki'in* ñayó'o kuu na *nivi* na *yó* *ndatán* *yó* *mii* *yó*, *chi* ndi'i *yó* kuu *nivi* na *kivi*. Ta *ta*Melquisedec *on* *vása* *yó* ra *ndatán* *yó* *nivi* na *kivi*, *chi* *t'on* Ndios *on* *vása* *ká'an* ña ndí *nixi'i* *tayó'o*, ta *saá* *yó* ra *ndatán* *yó* *ta* *ta* *táku* *ka*. ⁹⁻¹⁰ Ta *ta*Leví kuu *sa'ya* ñani sikuá *ta*Abraham, ta kuu ra *xii* sikuá ndi'i *nasutu* na *naki'in* ñii ko'ndo noo *uxu* ko'ndo *ñakuiká* naño na. Ta *saá* *kunda'a* ini *yó* ndí *kivi* *taxi* *ta*Abraham *ñayó'o* *nda'a* *ta*Melquisedec, ta *ta*Leví *ta* *ta* kuu *sa'ya* ñani sikuá ra *xa* *naka'a* ra *yiki* *koñu* *ta*Abraham *saá*, ta *ndatán* *yó* ña *taxi* *ta*Leví *ñava'a* *yó'o* *nda'a* *ta*Melquisedec, *saá* *nixiyo* ña.

¹¹ Ndios *taxi* ra *ndayí* ra *nda'a* naño ra *na*Israel. Ta *ndayí* *yó'o* *kachi* ña ndí ndi'i *sutu* *xini* *ño'ó* kuu na *sa'ya* ñani sikuá *ta*Leví, ta *sutu* *yó'o* *kasa* *chiño* na noo Ndios ña *chindeé* na *nivi* *na*Israel

ña vivíi kutakú na nõo Ndios. Tá ndixa nasutú yó'o kuchiño kasa ndivi na ndi'i chiño ña kóni Ndios, níkuu, ta saá õn vása xíní ñó'ó tíví inká nõo sutú, níkuu. Ta inká nõo sutú yó'o õn síví ndátán nixiyo tasutú taAarón yoo ra, ta ndátán nixiyo tasutú Melquisedec saá yoo ra. ¹² Tá ñii taa kúu sutú ta õn síví sa'ya ñani síkuá taAarón kúu tayó'o, ta saá xíní ñó'ó nasama ndayí Ndios ña nġtaa taMoisés xina'á xa'a ña taxi ña ndayí nda'a ra kuu ra sutú. ¹³ To'on Ndios káchí ña tasutú yó'o kúu Jesucristo, Taa taKá'no nõo yó. Ta kixi ra nõo inká ti'vi nġvi naIsrael, na õn síví sa'ya ñani síkuá taLeví kúu. Nda ñii sutú õn vása ní-xiyo tġxin ti'vi naIsrael nõo kġxi ra. ¹⁴ Ta xíní yó ndí Taa taKá'no nõo yó yó'o kúu sa'ya ñani síkuá taJudá, ta kġvġ nġtaa taMoisés ndayí xa'a nasutú, õn vása ní-ka'an ra xa'a nġvi na kġxi tġxin ñii ti'vi naIsrael na kúu sa'ya ñani síkuá taJudá.

¹⁵ Kúchiño kundaa káxin ini yó ñayó'o, chi xíní yó Ndios tġ'ví ra inká nõo tasutú, taa ta yoo ndátán nixiyo taMelquisedec. ¹⁶ Ta Jesucristo õn síví sa'ya ñani síkuá taLeví xġkuu ra, ta saá ni, Ndios naġaxin ña'a ra kúu ra tasutú xa'a ña kómí ra ndee kutakú ra ndi'i saá kġvġ. ¹⁷ Chi to'on Ndios ña nġtaa na xina'á káchí ña saá: Yó'o kúu tasutú ndi'i saá kġvġ ña vaxi,

ndátán nixiyo tasutú Melquisedec, saá káchí to'on Ndios. ¹⁸ Ta saá Ndios kġndaa ra ndayí ra yó'o ña nġtaa taMoisés xina'á, chi ña vitá kúu ña, ta õn vása kómí ña ndee ña sakaku ña nġvi. ¹⁹ Chi ndayí ña nġtaa taMoisés õn vása ní-kuchiño sanduu ña nġvi na ndii na õn vása ndíso kuachi nõo Ndios. Ta vitin ña ndáti yó kúu ña va'a ndino'o ka nõo ña xġndati nañoo yó, ta ñava'a ndáti yó chindee ña mġi yó ña kuyatin yó nõo Ndios.

²⁰ Ndios nġka'an ra chġná'a ra xa'a mġi ra ndí ndixa Jesucristo kúu tasutú. ²¹ Ta kġvġ inká nataa naġuiso na nduu nasutú, ta Ndios õn vása ní-ka'an ra chġná'a ra xa'a nda ñii nayó'o. Ta xġ'in Jesucristo, Ndios nġka'an ra chġná'a ra, káchí ra saá:

Yġ'ġ kúu ġ Ndios ta ndixa ká'anġ xġ'in ún, ta nda ñii kġvġ õn samaġ to'onġ yó'o ña káchí saá:

“Yó'ó kúu tasutú ndi'i saá kġvġ ña vaxi,

ndátán nixiyo tasutú Melquisedec”, káchí Ndios xġ'in Jesucristo. ²² Ta Jesucristo kúu taa ta ñġndichi ndákuiġn xa'a ña ndixa Ndios kasa ndivi ra ñava'a ndino'o kġndoo ra xa'a yó, ña káchí ndasaá kuchiño kutá'an va'a yó xġ'in Ndios ndi'i saá kġvġ, ta ñava'a yó'o kúu ña ndáya'ví ka nõo ña kġndoo Ndios xġ'in nañoo yó xina'á. ²³ Ta xa xíní yó ndí nixiyo ku'a ní nasutú sa'ya ñani síkuá taLeví, chi tá ñii tayó'o nixi'ġ ra ta xa yoo inká ta naġuiso chiño nõo ra. ²⁴ Ta Jesucristo õn kġvġ ra, ta táku ra, ta saá kúu ra tasutú ndi'i saá kġvġ ña vaxi. ²⁵ Ta Jesucristo kómí ra ndee ña sakaku ndino'o ra ndi'i nġvi na kġndixa ña'a, ta xa'a ñayó'o xaa yatin na nõo Ndios. Chi Jesucristo táku ra ndi'i saá kġvġ ña xáku ndá'ví ra nõo Ndios xa'a nġvi yó'o.

²⁶ Cristo kúu tasutú ká'no, taa ta ndixa ndino'o xíní ñó'ó mġi yó. Saá chi kúu ra taa tayġġ, ta nda lo'o õn koó kuachi kómí ra, ta nda lo'o õn vása ní-ki'vi ra kuachi nda ñii yġhġ. Ta ni õn vása yoo yu'ú ra xġ'in nġvi na táku ké'é ña õn vá'a, ta vitin xa ndaa ra yoo ra nõo síkón ní ka mġi xġiña nõo to'ó ní nõo yoo mġi Ndios ñoyívi nġno. ²⁷ On vása xíní ñó'ó ke'é Jesucristo ndátán ké'é inká nasutú. Chi ndi'i saá kġvġ nasutú yó'o xíní ñó'ó taxi na ña sóko na nda'a Ndios xa'a ña ndoo kuachi mġi na, ta xa'a ña ndoo kuachi nġvi nañoo mġi na.

Ta Jesucristo ñii laá yichí ñisoko xí'in mji ra. Ta saá on koqo ka inká ña xíní ñó'ó ke'é ra ndá ñii ká kivi, ta xá'a ña ñisoko xí'in mji ra, Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra xá'a kuachi ñivi. ²⁸ Ndayí ña ñitaa taMoisés ká'an ña yu kúu na kúchiño kuu nasutu ná'no, ta ndi'i nataa na ñya'a xikuu sutu ná'no tãdaa taã ta kúu sutu ká'no vitin, nayó'o kúu na ñvi na vitá ini noq ña on vá'a. Ta ndi'i chindú'u Ndios ndayí yó'o, ta saá ñika'an ra chiná'a ra xá'a mji ra ndí Sa'ya mji ra kúu tasutu ká'no ndi'i saá kivi, ta kúu ra taã ta ndii ndino'o, ta on koqo ndá lo'o kuachi ndiso ra.

8

To'on yó'o ká'an xá'a Jesucristo, ta kúu tasutu ká'no noq yó, ta chiño kisa ndivi ra ndáyá'ví ní ká ña noq chiño ña ke'é nasutu ñoyívi yó'o

¹ Mji ña xíní ñó'ó ní ká kúu ña kundaa ini ndó ñayó'o: Jesucristo kúu tasutu ká'no noq yó, ta xikoo ra noq táyi tón to'ó ká'no tón ñindichi sijn kua'á Ndios ñoyívi ñino. ² Ta kúu ra tasutu ká'no ta kisa chiño ra ini ve'e ño'o ña yóo ñoyívi ñino, ta ve'e ño'o yó'o kúu ña ndino'o ta kúu ña ña kisa va'a mji Ndios, ta on sivi ñvi kúu na kisa va'a ña. ³ Ndios nákaixin ra ñii ñii tasutu ká'no xá'a ña ka'ni ra kití tí soko ñvi noq Ndios ta xá'a ña soko ra noq Ndios inká ña kómí ñvi. Ta saá Jesucristo ta kúu tasutu ká'no xíní ñó'ó kukomí ra ña soko ra noq Ndios. ⁴ Chi tá Jesucristo yóo ra táku ra ñoyívi yó'o vitin, níkúu, ta saá ndá lo'o on kuchiño kuu ra tasutu, chi xa yóo nasutu ñoo yó yó'o na kúu na táxi ña sóko ñvi noq Ndios, ndatán yóo ña xá'nda chiño ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés. ⁵ Nasutu ñoyívi yó'o kisa chiño na ini ve'e ño'o ña kúu ña ndasaá kuiti sáná'a ndasaá yóo

mji ve'e ño'o ndino'o ñoyívi ñino. Ta kundaa ini yó ndí ve'e ño'o ñoyívi yó'o ndasaá kuiti kundatí ña ndixa yóo ñoyívi ñino kúu ña, chi Ndios ñika'an ra xí'in taMoisés kasa va'a ra ñii ve'e ño'o mandado, ta kachí ra saá: “Koto va'a ún ña viví kasa va'a ún ve'e ño'o, chi xíní ñó'ó koo ña ndatán saná'a j yó'ó kivi ñixa'an ún sijn yuku ña naní Sinai”, kachí Ndios xí'in ra. ⁶ Ta Jesucristo ta kúu tasutu ká'no noq yó, ñaki'in ra nda'a Ndios ñii chiño ká'no ña ndáyá'ví ní ká noq chiño ña ke'é nasutu ñoyívi yó'o. Saá chi xí'in ña kisa ndivi Jesucristo, Ndios kindoo ra inká ñaxaa ña chindú'u ra xí'in ñvi ña táxi sanakutá'an va'a na xí'in mji ra. Ta ñaxaa kindoo ra xí'in ñvi vitin va'a ká ñayó'o noq ña kindoo Ndios xí'in naIsrael kuyá xina'á, chi kuá'a ní ká ñava'a ndino'o ndiso ña táxi Ndios nda'a yó vitin.

⁷ Ta ña kindoo Ndios xí'in naIsrael, tá ñayó'o ní kuchiño ña sanduu ña ñvi na ndii noq ra, níkúu, ta saá on vása xíní ñó'ó ka inká ñaxaa kindoo Ndios xí'in ñvi vitin. ⁸ Ta xá'a ña ñi-xiin ñvi kasa ndivi na to'on ña kindoo Ndios xí'in na, ñakán ñika'an Ndios, kachí ra saá xí'in ñvi:

Vaxi ñii kivi ña kindoo j ñii to'on xaá xí'in nañoo Israel, ta xí'in nañoo Judá.

⁹ To'on j ñaxaa ña kindoo j xí'in nayó'o on vása ñii yóo ña xí'in to'on ñika'an j kindoo j xí'in naxi sikuá na kuyá xina'á,

kivi xindaa j na ta chindee j na ña kee na ñoo Egipto.

Ta saá ni, kama ní sandakoo na ña kindoo j xí'in na, ta xá'a ñayó'o on vása ní-kisa kuenda ka j xí'in na.

¹⁰ Ta vitin ñayó'o kúu ñaxaa kindoo j xí'in ñvi nañoo Israel kivi ña vaxi:

Taxi j ndayí ña xá'nda chiño j koo ña sijn na, ta taa j ndayí yó'o mji níma na.

Ta ñii laá yí'j kuiti kuu Ndios ta kasa to'ó na, ta nayó'o kuu na ñivi naño mii j. ¹¹ Ta saá on vása koni ñó'ó ka na saná'a na natá'an na, ni ña saná'a na nave'e na xa'a ña kundaa ini na yu kuu yí'j. Chi ndi'i ñivi, nda naváli tanda naná'no, koni na yí'j. ¹² Yí'j kasa ká'no ini j xa'a ndi'i ña on vá'a ña ke'é na, ta on naká'an kaj xa'a nda ñii kuachi na, kachí Ndios. ¹³ Ta ña ká'an Ndios xa'a to'on xaá ña kindo ra xí'in ñivi, ñayó'o kóni kachí ña ndi inká to'on ña kindo ra xina'á xa nduu ña to'on yatá. Ta ñii ña kuyatá, ña on vása xini ñó'ó ka, ñayó'o xa yóo yatin ní kixaa kivi ña ndi'i xa'a ña.

9

¹ Kivi Ndios chindú'u ra ñano kindo ra xí'in naIsrael, njka'an ra to'on ña xa'nda chiño ra ndasaá xini ñó'ó kasa to'ó na ra, ta xa'nda chiño ra ndasaá xini ñó'ó koo ve'e ño'o mandiado noo kasa to'ó na ra ñoyívi yó'o. ² Ta ovi cuarto xikomí ve'e ño'o mandiado yó'o. Cuarto ñano noo xiki'vi nasutu ñani ña Cuarto Yij, ta ini cuarto yó'o xindichi candelero, ta inká xiiña yó'o xindichi mesa noo xindoso sija va'a yij ña nisoko nasutu. ³ Ta xitaka ndaa ñii tikoto ndika ña xindasj ta taxí ña ñixiyo inká cuarto nda maá, ñani ña Cuarto ñaYij Ndino'o. ⁴ Ta ini Cuarto ñaYij Ndino'o yó'o, xindichi ñii xaton síkón tón xindixin ní nina oro, ta noo tón yó'o xixa'mi nasutu xuxa va'a. Ta saá ini cuarto yó'o ñixiyo inká xaton tón xindixin ní nina oro. Ta ini xaton yó'o xinaka ñii yaxin ña xikuu nina oro noo xiño'o sija va'a ña ñani maná. Ta ini xaton yó'o xinaka xaton tón xitavi ndaa taAaron kivi ñixika ra, tón yó'o kuu tón ñandisín xí'in yuku kuí. Ta ini xaton yó'o xiño'o ovi yuu

ndika noo ñitaa Ndios ndayí ra. Ta xaton yó'o xí'in ndi'i ña xiño'o ini nó sanaká'an ña ñivi naIsrael xa'a ña kindo Ndios xí'in na. ⁵ Ta sata xaton yó'o xindoso ovi na'ná yuu naáangel, na ñani querubines. Ta ovi na'ná naáangel yó'o kuu ña saná'a noo ñivi ndi Ndios yóo ra yó'o. Ta ndixin ña xikomí ovi na'ná naáangel yó'o nakutá'an noo ña xa'a ña sasa'vi ndoso ña noo ndika sata xaton, ta noo ndika yó'o kuu ñayij ní noo xisoko tasutu ñii kití ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi ñivi. Ta on kivi ka'an káxin yó xa'a ndi'i ñayó'o vitin.

⁶ Saá ñixiyo ti'va ndi'i ña ñixiyo ini ve'e ño'o mandiado yó'o. Ndi'i saá kivi nasutu xiki'vi na ini cuarto ñano ña kuu Cuarto Yij ña kisa ndivi na chiño xa'a ña kisa to'ó na Ndios. ⁷ Ta ini inká cuarto ña kuu Cuarto ñaYij Ndino'o, ndasaá kuiti taká'no noo ndi'i nasutu xiki'vi ra, ta ñii laá kivi noo ñii ñii kujya xiki'vi ra ini cuarto yó'o. Kivi kixaa ña xiki'vi ra ini Cuarto ñaYij Ndino'o yó'o, xini'i ra ñii kití tí xa nisoko ra noo Ndios. Ta saá xiki'vi ra xí'in ñii yó'o ña sakuchu ni'ni ra ña noo ndika sata xaton, xa'a ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuachi tasutu yó'o, ta xa'a kuachi ña ñiki'vi ñivi, vará on vása kundaa ini na tá kuachi kuu ña. ⁸ Xí'in ñayó'o Nima Ndios saná'a ña mii yó, ndi kivi ña xindichi ka ve'e ño'o mandiado, noo ñixiyo Cuarto ñaYij Ndino'o, nda ñii ñivi on vása ní-kuchiño ki'vi na ini cuarto yó'o, ta ndasaá kuiti ñii ta ta xikuu tasutu ká'no xikomí ra ndayí xiki'vi ra ña kisa ndivi ra chiño ña kisa to'ó ra Ndios. ⁹ Ndi'i ña kundivi saá, ña kuu ña xixa'ni tasutu kití tí nisoko ñivi noo Ndios ta ña nisoko ra noo Ndios inká ña xikomí ñivi, ta ndi'i ñayó'o saná'a ña mii yó ñivi na táku kivi vitin. Saá chi kundaa ini yó ndi ndi'i ña sóko ñivi on vása kómí

ña ndee ña nasama ña nímá ñivi, ta saá ñii nímá ñivi yó'o chíkaa ka ña kuachi sata na. ¹⁰ Ndi'i ña xíke'é ñivi ña kisa ndivi na ndayí Ndios ña nítáa taMoisés, on vása ní-kuchiño ña nasama ña nímá ñivi. Saá chi ndayí yó'o ndasaá kuiti xa'nda chiño ña xa'a yu kúu ña va'a kuxu ñivi, ta yu kúu ña va'a ko'o ñivi, ta ndasaá nakata na yíki koñu na xa'a ña kuchiño kasa ká'no na Ndios. Ta ndi'i ndayí yó'o kúu ña xa'nda chiño ndasaá va'a ndasa ndii ñivi yíki koñu na, ta on vása ní-xikomí ña ndee ña nasama ña nímá na. Ta Ndios taxí ra ña kisa ndivi ñivi saá, andá nítónda kivi ña chítóni ra nasama ra ñayatá yó'o noo inka ñaxáá ña kúu ña va'a ndino'o.

¹¹ Ta xa kixaa Jesucristo, ta kúu ra tasutu ká'no, ta saá kisa ndivi ra chiño ká'no ní, ta xa'a ñayó'o kómí ñivi ndayí naki'in na ndi'i ñava'a. Ta ñiki'vi ra ini ve'e ño'o ña yoo ñoyivi ñino, ña kúu ña ndino'o ta ña va'a ní ka. Chi on sivi xí'in nda'a ñivi kúu ña ñikuvá'a ña; to'on yó'o kóni kachí ña ndi on sivi ña ñoyivi yó'o kúu ña. ¹² Jesucristo ñii laá kuiti yichi ñiki'vi ra ini Cuarto ñaYii Ndino'o ña nákaa ini ve'e ño'o ñoyivi ñino, ta ni on sivi ñii tísú'u, ni on sivi ñii sındiki váli kúu ña ñisoko ra noo Ndios. Ta ñii mji ra kúu ña ñisoko ra noo Ndios. Ta xí'in ñii ra yó'o nakata ra kuachi ñivi na kándixa ña'a, ta saá nduu na ñivi na kuá'an ndíka ndee ña on vá'a ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹³ Ta ndayí ña nítáa taMoisés xa'nda chiño ña ndi nasutu xini ñó'ó sakuchu ni'ni na ñii tísú'u, ta ñii sındiki, ta yaa yíki koñu sındiki váli tí xa'mi na noo namá yuu, ta sakuchu ni'ni na ñii ñii ñayó'o sata ñivi xa'a ña nduu na nandii, ña kukomí na ndayí kuita na noo Ndios ña kasa to'ó ña'a na. ¹⁴ Vará ñii kití yó'o xikomí ña lo'o ndee ña chindee

ña ñivi, ta, ñii Jesucristo kuá'a ní ka ndee kómí ña noo ñii kití! Chi xí'in ndee Nímá Ndios ña táku ndi'i saá kivi, Jesucristo ñisoko xí'in mji ra noo Ndios, ta nda lo'o on ko'o kuachi xikomí ra. Ta saá ñii Jesucristo kuchiño nakata ña ndi'i kuachi yó ta sanduu ndii ña ini yó. Saá chi ña xındikon yó yichi yatá on vása ní-xikomí ña ndee sakaku ña mji yó noo ña kivi yó. Ta vitin táku ndíka yó ña kasa chiño yó noo Ndios, ña tatáku ndi'i saá kivi.

¹⁵ Saá chi xí'in ña kisa ndivi Jesucristo, Ndios kındoo ra inka ñaxáá ña chındú'u ra xí'in ñivi ña táxi sanakutá'an va'a ñivi xí'in Ndios. Chi xa'a ña ñixi'í Jesucristo, Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi ñivi ña ke'é na tixin ñanoó ña kındoo Ndios xí'in ñivi. Ndios nakaxin ra ñivi na kándixa Jesucristo ña nduu na sa'ya ndino'o Ndios, ta kuchiño na naki'in na ndi'i ñava'a ña ñika'an Ndios taxi ra nda'a na. ¹⁶ Tá yoo ñii ña ta kúu yivá, ta tayó'o táa ra ñii tutu noo chındú'u ra yukú ñava'a naki'in ñii ñii sa'ya ra kivi ñixi'í ra, ta nasa'ya ra on kuchiño naki'in na ñakuíka yivá na tá'an táku ka yivá na. ¹⁷ Tá on ta'an kivi yivá na, ta tutu ña ká'an xa'a yukú ñava'a naki'in ñii ñii sa'ya ra, tutu yó'o on vása ndaya'ví ña. ¹⁸ ñayó'o sáná'a noo yó ndi kivi Ndios chındú'u ra ñanoó kındoo ra xí'in ñivi, ta xa'a ña ndaya'ví to'on chındú'u ra yó'o, xini ñó'ó kivi kití ta koni ñó'ó na ñii rí. ¹⁹ Tá ndi'i ñika'an ndoso taMoisés ndi'i ndayí Ndios noo ndi'i ñivi, ta saá ki'in ra ñii nda'a lo'o yiton tón naní hisopo, ta katón ra nda'a yó'o xí'in kachi kuá'a, ta sachii ra ñayó'o xí'in ñii sındiki ta xí'in ñii tísú'u, ña nasaka xí'in takuii. Ta saá sakuchu ni'ni ra ñii yó'o noo to'on ña kúu ndayí Ndios, ta saá sakuchu ni'ni ra ñii yó'o

noo n̄ivi na nākutá'an yó'o. ²⁰ Ta n̄ika'an tāMoisés xí'in n̄ivi yó'o, káchí ra saá: "N̄iji yó'o ndákuiin ña xa'a to'on va'a k̄indoos Ndios xí'in m̄iji yó, ña xa'nda chiño yu kúu ña x̄inj̄i ñó'ó kasa ndivi ndó", káchí ra. ²¹ Ta ñii k̄i'va saá tāMoisés sākuchu ni'ni ra n̄iji kit̄i yó'o ini ve'e ño'o mandiado, ta sākuchu ni'ni ra n̄iji yó'o noo ndi'i ña yóo ini ve'e ño'o ña kúu ña x̄inj̄i ñó'ó nasutu ña kisa to'ó na Ndios. ²² Ke'é ra saá, chi ndayí Ndios ká'an ña ndí ndi'i ña yóo ini ve'e ño'o ndundii ña xí'in n̄iji kit̄i, ta ndá salo'o kuiti kúu ña on vása x̄inj̄i ñó'ó ña n̄iji ña ndundii ña. Tá on koó n̄iji ní-xita, ta Ndios on vása kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a kuachi n̄ivi ña nduu na nandii noo ra.

Tq'on yó'o ká'an xa'a ña n̄ixi'i Jesucristo ta n̄iji ra kómí ña ndee nakata ña kuachi n̄ivi

²³ Ta saá nasutu xá'ni na kit̄i ta x̄inj̄i ñó'ó na n̄iji rí ña ndundii ndi'i ña yóo ini ve'e ño'o, ña kúu ña sáná'a ndasaá yóo m̄iji ve'e ño'o ndino'o ñoyívi ñino. Ta ndi'i ña yóo ñoyívi ñino x̄inj̄i ñó'ó ndundii ña xí'in ña va'a ní ka noo n̄iji kit̄i. ²⁴ Ta Jesucristo on vása ní-ki'vi ra ini ve'e ño'o ña kisa va'a n̄ivi ñoyívi yó'o, ña kúu ña sáná'a ndasaá yóo ve'e ño'o ñoyívi ñino. Ta Jesucristo n̄iki'vi ra m̄iji ñoyívi ñino, noo n̄ixāa ra ta yóo ra xáku ndá'ví ra xa'a yó noo Ndios vitin. ²⁵ Ta on vása ku'a ní yichí ní-ki'vi ra ñoyívi ñino ña sóko xí'in m̄iji ra. Ta Jesucristo on vása ní-ke'é ra ndatán ké'é tāa taká'no noo nasutu ñii ñii kūiya tá'an kí'vi ra ini Cuarto ña Yij̄i Ndino'o xí'in n̄iji kit̄i ña sóko ra. ²⁶ Tá ní ke'é Jesucristo ndatán ké'é tasutu ká'no ñii ñii kūiya, níkúu, ta saá ndā k̄iv̄i k̄ixá'a ñoyívi yó'o t̄andā k̄iv̄i vitin, x̄inj̄i ñó'ó ku'a ní yichí xo'vi ní Jesucristo ta ku'a ní yichí

k̄iv̄i ra, níkúu. Ta vitin ña vāxi kuyatin ña k̄iv̄i sondí'í ñoyívi kúu ña, ta Jesucristo k̄ixi ra ta ñii laá yichí n̄isoko xí'in m̄iji ra, ta on vása x̄inj̄i ñó'ó sóko xí'in m̄iji ra ink̄a yichí, xa'a ña Ndios kuchiño sandoo ra kuachi n̄ivi. ²⁷ Ta Ndios ch̄indú'u ra ndí ñii ñii n̄ivi, ñii laá yichí k̄iv̄i nayó'o, ta saá Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ñii ñii na. ²⁸ Ta saá Jesucristo n̄ixi'i ra ñii laá yichí kuiti, ta n̄isoko xí'in m̄iji ra xa'a ña nakata ra kuachi ku'a ní n̄ivi. Tá ñii k̄iv̄i vāxi ndikó ra ñoyívi yó'o, ta on s̄iv̄i xa'a ña nakata ra kuachi n̄ivi kuu ña ndikó ra, ta ña ndikó ra kuu xa'a ña sakaku ra ndi'i n̄ivi na kándixa ña'a ta ndáti na ra.

10

¹ Ta ndayí Ndios ña n̄itaa tāMoisés x̄ina'a, ñayó'o ndasaá kuiti sáná'a ña xa'a ndi'i ñava'a ndino'o naki'in yó nda'a Ndios k̄iv̄i ña vāxi. Ta ndayí yó'o on s̄iv̄i ñava'a ndino'o kúu ña. Vará kisa ndivi n̄ivi ndayí yó'o xí'in ña sóko na ñii ñii kūiya, ta ña kisa ndivi na ndayí yó'o saá, on vása kómí ña ndee ña ndasa ndii ña n̄ivi noo Ndios. ² Tá ndixa xí'in ña kisa ndivi n̄ivi ndayí yó'o kúu ña kuchiño nduu na n̄ivi na ndii noo Ndios, níkúu, ta saá on vása kani ka s̄inj̄i na ndí ndiso na kuachi, ta saá sandakoo na ña sóko na n̄iji kit̄i noo Ndios ñii ñii kūiya, níkúu. ³ Ta nda víka, nasutu sóko na n̄iji kit̄i ñii ñii kūiya, ta ña ké'é na saá sánaká'an ña ini n̄ivi ndí na ndiso kuachi kúu na noo Ndios. ⁴ Chi n̄iji s̄indik̄i xí'in n̄iji t̄isú'u sóko na, on vása kúchiño ña nakata ña kuachi n̄ivi ña nduu na nandii noo Ndios.

⁵ Ta xa'a ñayó'o, Jesucristo k̄iv̄i k̄ixāa ra ñoyívi yó'o, n̄ika'an ra xí'in Ndios, k̄achí ra saá:

On x̄inj̄i ún ña n̄ivi ka'ni na kit̄i xa'a ña sóko na rí noo ún, ta ñi on x̄inj̄i ún ña n̄ivi sóko na ink̄a ña kómí na noo ún.

Ñakán saní'ún yí'í yíkí koñu i xa'a ña soko xí'in mji nõõ ún.

⁶ On vása ní-kusij ini ún xini ún kití tí xa'mi na nõõ nama yuu xa'a ña nõsoko na ri nõõ ún.

Ni on vása ní-kusij ini ún xini ún inká ña nõsoko na nõõ ún xa'a ña ndoo kuachi na.

⁷ Ta xa'a ñayó'o nika'an i xí'in ún, káchij saá: "Tata Ndios, yó'o yóoj vitin, ña kasa ndivi ña kóni ún,

ñii k'i'va ndatán yóo to'on ún ña nita na xina'á xa'aj",

saá kachí Jesucristo xí'in Ndios.

⁸ Vará xá'nda chiño ndayí Ndios ña nita taMoisés ña soko ñivi nõõ Ndios, ta vitin kúndaaj ini yó ndí Ndios on vása kúsij ini ra xini ra ña soko ñivi kití xí'in ñii ri nõõ ra, ni on vása kúsij ini ra xini ra inká ña soko ñivi nõõ ra, ta ni on vása kúsij ini ra xini ra ña xá'mi ñivi kití nõõ ra xa'a ña ndoo kuachi na. ⁹ Ta kúndaaj ini yó ndí ña nika'an Jesucristo xí'in Ndios kivi kachí ra saá: "Yó'o yóoj vitin ña kasa ndivi ña kóni ún", ñayó'o kóni kachí ña ndí Jesucristo kúndaaj ra ndi'i ña soko ñivi ña kúu ña ká'an ndayí yatá xa'a, ta saá chindú'u ra ñaxáá ña kúu ña nõsoko xí'in mji ra. ¹⁰ Ta xa'a ña kisa ndivi Jesucristo ña kóni Ndios ña kúu ña nõsoko xí'in mji ra ñii laá yichí kuiti, ta nda ñii ka yichí on ke'é ka ra saá, ta xa'a ñayó'o Ndios ke'é ra ña xa nduu yó ñivi na ndii nõõ ra.

¹¹ Ñii ñii kivi nasutu ndikon na xá'ni na kití tí soko na nõõ Ndios; ta saá ni, nda ñii kivi on vása ndoo kuachi ñivi xa'a ña soko nasutu yó'o. ¹² Ta Jesucristo ñii laá yichí nõsoko xí'in mji ra nõõ Ndios ña nakata ra kuachi ñivi, ta nda ñii ka yichí on ndikó ka ra soko xí'in mji ra. Tá ndi'i kisa ndivi ra saá, ta ndaa ra ñoyivi ñino, ta xikoo ra tayí tón to'ó ká'no tón ñindichi sijn kua'á Ndios ñoyivi ñino. ¹³ Ta

yó'o yóo ra ndati ra nda tondaaj kivi ña Ndios sakoyo ra tixin xa'a Jesucristo ndi'i na káni tá'an xí'in ra. ¹⁴ Chi xí'in ña ñii laá yichí Jesucristo nõsoko xí'in mji ra, ta ñivi na xa nataxi xí'in mji nda'a Ndios, nayó'o, Ndios sanduu ra na ñivi na ñixino ndino'o ñii k'i'va ndatán kóni ra. Ndi'i saá kivi ña vaxi saá koo na. ¹⁵ Ta ndixa xini yó ñayó'o kúu ñandaaj, chi Nima Ndios ndato'on ña yu kúu ña nika'an Ndios, kachí ra saá:

¹⁶ Nava'a ña kindooj xí'in nañoo Israel kundivi kivi ña vaxi, kúu ñayó'o:

Taxi ndayí ña xá'nda chiñoj ña koo ña nima na,

ta taa ndayí yó'o mji sinj na.

¹⁷ Ta tuku kachí Ndios saá:

On naká'an ka xa'a kuachi na, ni on naká'an ka xa'a nda ñii ña on vá'a ke'é na,

kachí Ndios. ¹⁸ Ta to'on yó'o kóni kachí ña ndí Ndios xa kisa ká'no ini ra xa'a kuachi yó. Ta saá on vása koni ñó'ó ka nda ñii ña soko yó nõõ Ndios xa'a ña ndoo kuachi yó.

¹⁹ Ta vitin nañani yó xí'in náki'va yó, xa'a ña ñixita ñii Jesucristo kivi ñixi'i ra nda'a tón cruz, ñayó'o táxi kuchiño kuyatin yó nõõ Ndios, ta saá vitin kómí yó ndayí kivi yó ini Cuarto ñaYii Ndino'o nõõ yóo Ndios. ²⁰ Chi tá'an mji ñixi'i Jesucristo, ñindaata ma'ño tikoto ña sasi nõõ yó ña on vása táxi ya'a yó ini mji Cuarto ñaYii Ndino'o nõõ yóo Ndios. Ta vitin Jesucristo táku ra, ta mji ra kúu yichí xaá ña nóna ña táxi kuyatin yó nõõ Ndios. ²¹ Ta mji Jesucristo kúu tasutu ká'no nõõ ndi'i nave'e Ndios na kúu mji yó ta xí'in ndi'i ñivi na ndikon ña'á. ²² Ta xa'a ña kisa ndivi Jesucristo, va'a ná kuyatin yó nõõ Ndios xí'in ña ndino'o ini yó, ta xí'in ña ndixa ndaa ini yó ra. Chi Jesucristo ndasa ndii ra nima yó, ta saá

kúndaꝓ ini yó ndí ɔn vása ndíso kꝓ yó kuꝓchi nɔɔ ra, chi ndatán yóo ña nakata ra yíki koñu yó xí'in takuí ndii ndino'o, saá yóo ña ke'é ra xí'in yó nɔɔ Ndios. ²³ Ta saá xí'in ña ndino'o ini yó ɔn sandakoo yó ña ndáa ini yó Ndios, ndatán yóo ña káchí yó kándixa yó ra, ta kundati yó anda ná kundivi ña kindoo Ndios xí'in yó. Chi xíní yó ndí ndixa Ndios kasa ndivi ra ndi'i ña kindoo ra. ²⁴ Ta ná chikaꝓ yó ndeꝓ xí'in mji yó ña chindeé tá'an yó, ta ná kuki'vi kꝓ ini yó koni tá'an yó, ta ná ke'é kꝓ yó ñava'a xí'in tá'an yó. ²⁵ ɔn ke'é yó ndatán ke'é sava ñivi, chi nayó'o sándakoo na ña nákutá'an na xí'in tá'an na nɔɔ kisa tɔ'ó na Ndios. Ta saá ni, ndꝓ víkꝓ xíní ñó'ó kꝓ'an yó tɔ'on ndꝓ ña chikaꝓ ndeꝓ ini tá'an yó ña vivii ndaa kꝓ ini yó Ndios, chi xíní yó ndixa vaxi yatin kivi ña ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o.

Tɔ'on yó'o ká'an ndí xɔ'vi ní ñivi na xíní kasa ndivi ñava'a ta ɔn xín na sandakoo na ke'é na ña ɔn vá'a

²⁶ Tá ñivi na kándixa ñandaꝓ xa'a Jesucristo kúu yó, ta saá ni, ɔn xín yó sandakoo yó ke'é yó ña ɔn vá'a, ta saá ɔn koó kꝓ ndꝓ ñii ña kuchiño sokɔ yó nɔɔ ña kasa ká'no ini Ndios xa'a kuꝓchi yó. ²⁷ Ta ñii laá kuiti ña kuchiño kundati yó kúu ña kuyi'vi ini yó ña kixaa kivi ña kasa nani Ndios xa'a kuꝓchi yó, ta xɔ'vi ní yó, ta koó yó nɔɔ ño'o xíxi, chi saá xɔ'vi ñivi na kúu na sáa ini xíní Ndios. ²⁸ Kúndaꝓ ini yó ndí ndayí Ndios ña ñitaa ta Moisés xina'á káchí ña saá: "Tá ñii ta ñya'a ndoso ra ndayí yó'o, ta yóo ɔvi án uní ñivi na ndákuijn nɔɔ nachíño ña kisa ndꝓ na ndí ndixa tayó'o ndíso ra kuꝓchi ndeé, ta saá ɔn koó ndꝓ ñii ña sakaku tayó'o nɔɔ ña kivi ra." ²⁹ Ta, zan ɔn ndixa ká'no ní kꝓ kuꝓchi ndíso ñivi na chikaꝓ

ñino Jesucristo?, ta va'a ná yɔ'vi kꝓ xɔ'vi nayó'o, saá chi ñi-xiin na nakoni na ya'vi ña ñixi'j ra ta ñixita ñii ra xa'a kuꝓchi na. Ta ñii yó'o kúu ña kisa ndꝓ xa'a ñaxaa kindoo Ndios xí'in ñivi, ta ñaxaa yó'o chindú'u ndí ñii Jesucristo kúu ña sandoo kuꝓchi na. Ta ñivi na ɔn xín nakoni ñayó'o, ta ñivi yó'o yóo na ndatán yóo ñivi na kándiva'a xí'in Nima Ndios, ña kúu ña sáná'a nɔɔ ñivi ndí Ndios kí'vi ní ini ra xíní ra na. ³⁰ Chi xíní va'a yó ndí Ndios ñika'an ra, káchí ra saá: "Ñii laá yi'j kómíj ndayí kasa nani xa'a kuꝓchi ñivi, ta ndatán yóo ña ɔn vá'a ke'é ñivi, saá cha'vi na." Ta ñika'an kꝓ ra, káchí ra saá: "Ta yi'j kasa nani xa'a ñivi na kándixa yi'j", káchí Ndios. ³¹ ¡Yiyo ní kivi ña vaxi ndí Ndios, ta tatakú ndino'o, saxɔ'vi ra ñivi xa'a kuꝓchi na!

³² Ndó'ó, va'a naká'an ndó kivi ñiya'a, ndasaá kúndeé ini ndó nɔɔ ña ñixɔ'vi ndó kivi sakán ñaki'in ndó tɔ'on va'a xa'a Jesucristo. ³³ Sava ndó'ó ñixɔ'vi ní ndó xa'a ña ñikandiva'a ñivi xí'in ndó ta saxɔ'vi na ndó'ó nɔɔ inka ñivi. Ta inka yichí ndó'ó ñixɔ'vi nima ndó xíní ndó ñivi na ñixɔ'vi ní xa'a ña kándixa na Jesucristo, tãnda ñitonda ndó ñii káchí ñixɔ'vi ndó xí'in na. ³⁴ Níkundá'vi ní ini ndó xíní ndó ñivi na ndíkon Jesucristo na xiño'o ini ve'e kꝓ. Ta kivi ñivi na ndíso chiño kindaa na ndi'i ña xikomí ndó, ta xí'in ñasii ini ndó kúndeé ini ndó nɔɔ ña ñixɔ'vi ndó saá, chi kúndaꝓ ini ndó ndí yóo ñava'a ní kꝓ ñoyívi ñino, ña ndꝓ ñii kivi ɔn vása ndi'i xa'a ña kúu ña kindoo Ndios taxi ra nda'a ndó. ³⁵ Ta xa'a ñayó'o, ɔn vá'a sandakoo ndó ña ndixa ndáa ini ndó Jesucristo, chi kúndaꝓ ini ndó ndí ñii kivi Ndios ndixa taxi ra ñava'a ndino'o nda'a ndó chi kándixa ndó ra. ³⁶ Ta saá xíní ñó'ó kúndeé ini ndó nɔɔ ña yɔ'vi ní xɔ'vi ndó, chi xí'in ñayó'o kisa ndivi ndó ña kóni

Ndios, ta saá ndixa naki'in ndó ñava'a ña kindoo ra taxi ra nda'a ndó. ³⁷ Chi noo to'on Ndios ña nĩtaa na xina'á, Ndios kachí ra saá:

Kúmanj salo'o kivi ta taa ta chitónij xaá ñoyívi, ndixa xaá ra,
ta on na'á ní ka ya'a, ta xaá taa yó'o.

³⁸ Ta nivi na kúu nandii nooj chi kándixa na yij, nivi yó'o ndixa ndino'o kutaku na ndi'i saá kivi xí'inij,
ta nivi na sandakoo yichij, on vása kusij iniij konij nivi yó'o,

kachí Ndios noo to'on ra. ³⁹ Ta mji yó, on vása kúu yó nivi na sándakoo yichij ra xa'a ña ku'a'an yó yichij noo ndi'i xa'a yó. Chi mji yó kúu nivi na ndixa ndáa ini Ndios, ta saá sakaku ra yó, ta kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi.

11

To'on yó'o ká'an xa'a nivi ndasaá xindaa ini na Ndios kuyja xina'á

¹ Mji yó ndáa ini yó Ndios, ta xa'a ñayó'o xini yó ndí Ndios ndixa taxi ra nda'a yó ña kindoo ra, ña kúu ña ndáti yó naki'in yó; ta ndino'o ndáa ini yó ndí ñandaa kúu ña ndáti yó, vará on ta'an kuchiño koni yó ña. ² Chi naxij síkuá yó xindaa ini na Ndios, ta xa'a ñayó'o Ndios kúsij ní ini ra xini ra na.

³ Xa'a ña ndáa ini yó Ndios, kúndaa ini yó ndí xí'in to'on ra ña xa'nda chiño ra kisa va'a ra ñoyívi yó'o ta xí'in ñoyívi ñino. Ta saá ndi'i ña yóo vitin ña xito yó xí'in nduchu noo yó nikuva'a ña xí'in ña on vása kuchiño koto nivi xí'in nduchu noo na.

⁴ Ta taAbel, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, nisoko ra ña va'a ní ka noo ña nisoko ñani ra taCaín nda'a Ndios, ta saá Ndios kusij ní ini ra xini ra ña nisoko taAbel, ta

nika'an ra xa'a tayó'o ndí kúu ra taa ta ndii noo ra. Vará xa nixij taAbel, ta saá ni, ñava'a ke'é ra yó'o sán'a ka ña mji yó ndasaá xini ñó'o kundaa ini yó Ndios.

⁵ Ta taEnoc, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, on vása ní-xij ra. Ta nda vika, mji Ndios naki'in taku ña'a ra ku'a'an ra xí'in ra ñoyívi ñino; ta nda ñii nivi on vása ní-nani'i na yiki koñu ra. Ta to'on Ndios kachí ña ndí kivi on ta'an ka naki'in Ndios taEnoc ñoyívi ñino, taEnoc yó'o xitaku ra sakusij ra ini Ndios. ⁶ Ta on kuchiño sakusij yó ini Ndios tá on vása ndino'o ndáa ini yó ra. Tá kóni yó kuyatin yó noo Ndios, si'na xini ñó'o kandixa yó ndí ndixa taku ra, ta xini ñó'o kandixa yó ndí ndixa taxi ra ñava'a nda'a nivi na kuyatin noo ra.

⁷ Kuyja xina'á Ndios ndato'on ra xí'in taNoé yukia kundo'o nivi ñoyívi. Ta taNoé, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, ta vará nda ñii kivi on ta'an koon savj, ta kisa va'a ra ñii tón barco ká'no xa'a ña sakaku ra nave'e ra ini tón barco yó'o. Ta xa'a ña xindaa ini ra Ndios saá, taNoé kisa ndivi ra ña xa'nda chiño Ndios noo ra, ta xí'in ña ke'é ra saá, san'a ra ndí nivi na on vása kándixa Ndios, ndi'i xa'a nayó'o. Ta nivi na kándixa Ndios, naki'in na ñava'a ndatán taNoé naki'in ra ñava'a nda'a Ndios, chi xikuu ra taa ta ndii noo Ndios xa'a ña xindaa ini ña'a ra.

⁸ Ta taAbraham, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, chikaa so'o ra to'on ña nika'an Ndios xí'in ra kivi kana ña'a ra. Vará on vása ní-kúndaa ini ra mí ndixa kúu xiiña noo ko'on ra, ta sandakoo ra ñoo mji ra, ta ku'a'an ra nda nixa'a noo ño'o noo kindoo Ndios xí'in ra taxi ra nda'a ra ta nda'a nasaya ñani síkuá ra. ⁹ Ta xa'a ña ndixa xindaa ini ra Ndios, nixiyo ra xitaku ra ini ve'e mandiado, ndatán xitaku taa ta inka ñoo xika, saá xitaku ra noo ño'o kindoo Ndios taxi ra

nda'a ra. Nii ki'va saá xitaku sa'ya ra taIsaac, ta nii ki'va saá xitaku sa'ya nani ra taJacob, vará nayó'o kúu nivi na xa kindoo Ndios xí'in taxi ra ño'q yó'o nda'a na. ¹⁰ Saá ke'é taAbraham chi xindati ra ndí ndixa Ndios taxi ra ña kutaku ra ñoo ña va'a ndino'o ña on vása ndi'i xa'a nda ñii kivi, ñoo ña kúu ña chitóni Ndios ndasaá koo ña, ta Ndios kisa va'a ra ñoo yó'o.

¹¹ Ta xa'a ña xindaa ini ñaSara Ndios, vará xa ku'a ní kuiya xikomí ñá, ta xikuu ñáña'a ña ni-kuchiño koo sa'ya, Ndios taxi ra ndee ña kukomí ñá ñii sa'ya ñá. Ta saá kundivi xí'in ñá chi ndixa xindaa ini ñá ndí Ndios kasa ndivi ra ña kindoo ra xí'in ñá. ¹² Vará taAbraham ta xa ku'a ní kuiya xikuu ra, ta on koó ka ndee xikomí yiki koñu ra ña kuchiño kukomí ra sa'ya ra, ta saá ni, kaku sa'ya ra, ta nitondaa ra xikuu ra xii síkuá ndi'i nivi naIsrael. Ta nixina ku'a ní sa'ya ñani síkuá taAbraham, ta nda ñii nivi on vása ní-kuchiño ka'vi na ndasaá kúu nasa'ya ra chi ví'í ní nivi kúu na. Nayó'o yóo na ndatán yóo ku'a ní kimi ñoyivi ñino, yóo na ndatán yóo ku'a ní yotí ña yóo yu'u muni, saá yóo sa'ya ñani síkuá ra.

¹³ Ndi'i nivi na ndato'oní xa'a yó'o, xa nitondaa kivi ña nixi'i na. Ta kivi nixi'i na, on ta'an naki'in na ña xindati na taxi Ndios nda'a na, ta saá ni, ndatán nixiyo ña xiyita na xito na nda ñii noo xiká ní yóo ñava'a yó'o, saá nixiyo ña, ta xikusij ini na xí'in ñayó'o. Ta nda lo'o on vása ní-sandakoo na ña xindaa ini na Ndios ña ndixa kundivi ña kindoo ra xí'in na. Chi nivi yó'o kundaa ini na ndí ñoyivi yó'o on sivi ñoo na xikuu ña, chi nivi na yá'a ku'a'an kuiti xikuu na. ¹⁴ Ta nivi na xani sijní saá, sáná'a na ndí xika na nándukú na ndixa ña kúu ñoo ndino'o mji na. ¹⁵ Ta nivi yó'o, tá nixiyo na nándukú na

mji ñoo ña sandakoo na, níkuu, ta saá kuchiño ndikó na no'q na ñoo noo kee na, níkuu. ¹⁶ Ta nivi yó'o ndixa on vása ní-ke'é na saá, chi xindati na xa na kutaku na ñii ñoo ña va'a ní ka ña yóo ñoyivi ñino. Ndios xa kisa ndivi ra ñoo va'a yó'o noo kutaku na, ta saá nivi yó'o ká'an na, káchí na xí'in ra: "Yó'o kúu Ndios mji ndí." Ta Ndios on vása kúka'an noo ra xa'a ña ká'an na saá xí'in ra.

¹⁷ Ta kivi Ndios xito ndoso ra taAbraham án ndixa va'a kasa ndivi ra ña xa'nda chiño Ndios noo ra, ta taAbraham, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, nixiyo ti'va ra taxi ra sa'ya ra taIsaac ña soqo ra tayó'o noo Ndios, vará sa'ya ra yó'o xikuu ra ta ñii laa noo ra. ¹⁸ Ta xa kundaa ini ra ndí Ndios xa kindoo ra xa'a tayó'o, kivi káchí ra saá: "Xí'in sa'ya ún taIsaac kaku ku'a ní sa'ya ñani síkuá ún, saá kundivi ña kindoo xí'in ún", káchí Ndios xí'in taAbraham. ¹⁹ TaAbraham ndixa nixiyo ti'va ra ña soqo ra sa'ya ra nda'a Ndios, chi kundaa ini ra ndí Ndios kómí ra ndee sanataku ra nivi na nixi'i. Vará taAbraham on vása ní-xa'ni ra sa'ya ra taIsaac, ta taIsaac ndatán yóo ta nixi'i noo taAbraham, saá nixiyo ra, ta ndatán yóo ta sanataku Ndios, saá nixiyo taIsaac.

²⁰ Ta taIsaac, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, ndato'on ra xí'in ovi sa'ya ra taJacob ta taEsaú ndí kivi ña vaxi Ndios ke'é ra ñava'a xí'in ovi tayó'o. ²¹ Ta taJacob, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, tá xa yatin kixaa kivi ña kivi ra, ndato'on ra xí'in sa'ya ñani ra, na kúu sa'ya taJosé, ndí Ndios ke'é ra ñava'a xí'in nayó'o. Ta ndi'i nika'an ra, ta saá nitavi ndaa ra tatón ra ta kisa to'ó ra Ndios. ²² Ta taJosé, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, tá'an yachi ka ña on ta'an kivi ra, nika'an ra xa'a ñaño ra naIsrael ña ndasaá

kee na ñoo Egipto ta ndikó na ñoo mji na kivi ña vaxi. Ta saá xa'nda chiño ra ña kuni'i na yiki koñu ra no'q ña xí'in na ta sandúxun na ña ñoo mji na.

²³ Ta taMoisés sakan njya'a lo'o kaku ra, ta nayivá si'i ra, xa'a ña xindaa ini na Ndios, chikaa se'é na ra ini ve'e na tixin ña unj yoo. Saá ke'é na xí'in ra, chi xini na ndi taa lo'o ta livi ní kúu ra, ta on vása ní-yi'vi na noo ña xa'nda chiño tarey Faraón ña njka'an ra ndi xini ñó'ó kivi ndi'i nataa válí sa'ya naIsrael. ²⁴ Ta taMoisés, xa'a ña xindaa ini ra Ndios, kivi ntondaa ra nduu ra ñii taa, ni-xiin ra kutaku ka ra ndatán ñii taa sa'ya ña'a ñasa'ya tarey Faraón. ²⁵ Ta nda vika, chikaa ini ra nakutá'an ra ñii nduu ra xí'in naño mji ra naIsrael, na kúu naño Ndios. Nakaxin ra xo'vi ra xí'in nayó'o noo ña kutaku ra sakusij ra ini mji ra xí'in ña on vá'a ña kútoo nivi ké'é na ñoyívi yó'o. ²⁶ Ta xani sinj ra va'a ka ná xo'vi ra noo ña va'a kutaku ra ta kukomí ra ku'a'a ní ñakuiká ñoo Egipto. Chi chikaa ini ra xo'vi ra ta sakuka'an na noo ra ndatán saxo'vi na ta sakuka'an na noo taa ta ti'vi Ndios sakaku nivi, saá chi taMoisés xindati ra ñava'a taxi Ndios nda'a ra kivi ña vaxi. ²⁷ Xa'a ña xindaa ini taMoisés Ndios, on vása ní-yi'vi ra noo ña saá ní ini tarey xini ña'a ra. Ta kee ra ñoo Egipto, ta xinaka ndee Ndios ini ra ta on vása ní-sandakoo ra kisa ndivi ra ña kóni Ndios, chi ndatán yoo taa ta xito xí'in nduchú noo ra Ndios, saá njixiyo ra.

²⁸ Xa'a ña xindaa ini ra Ndios, xa'nda chiño ra noo nivi naño Israel ña sakana na viko Pascua. Ta xa'nda chiño ra noo na ña ka'ni na tindikachi, ta saá xí'in nji rí sakuchu ni'ni na tón yé'é ve'e na. Ta xa'a ña kisa ndivi na saá, on vása ní-xi'i nda ñii taa sa'ya noo naIsrael, kivi njya'a ñaángel Ndios xa'ni ña nataa sa'ya noo

naño Egipto. ²⁹ Xa'a ña xindaa ini nivi naIsrael Ndios, njya'a nayó'o takuii tá nanj Mini Kuá'a, saá chi Ndios nata'vi ra takuii yó'o ña nanona rá, ta saá kindoo noo ño'q yichí noo njya'a xa'a na. Tá nataa naEgipto xindikón na sata nayó'o ta njki'vi na ku'a'an na noo yichí yó'o, ta saá Ndios taxi ra ña ndikó takuii nako'on rá, ta njka'a ndi'i nataa naEgipto ini takuii yó'o.

³⁰ Xa'a ña xindaa ini naIsrael Ndios, njixika na xino nduu na ke'e sata nama ñoo Jericó uxá kivi, ta saá kivi uxá nakoyo ndi'i nama yó'o. ³¹ Ta ñaRahab, ña njki'vi kuachi xí'in ku'a'a ní taa ñoo Jericó, ta saá ni, xa'a ña xindaa ini ña Ndios, ta xí'in ñato'ó va'a naki'in ña nataa naIsrael kivi kixi na xito naní na ñoo Jericó yó'o. Ta xa'a ña ke'é ña saá, Ndios sakaku ra ñayó'o, ta on vása ní-xi'i ña ñii káchi xí'in nivi naño ña, na ni-xiin kasa ndivi ña kóni Ndios.

³² Ta on vása xini ñó'ó ní ka ndato'onj xí'in ndó xa'a nivi na va'a xindaa ini na Ndios. On nani ka nooj ndato'onj xa'a taGedeón, taBarac, taSansón, taJefte, taDavid, taSamuel, ta xa'a ndi'i naprofeta na njka'an ndoso to'on Ndios xina'a. ³³ Ta xa'a ña xindaa ini na Ndios, sava nayó'o kündeé na noo nivi na inka ñoo na kani tá'an xí'in na. Ta sava nivi yó'o kisa nani na xí'in ñandaa xa'a inka nivi. Ta kivi xitaku ka na ñoyívi yó'o, sava nivi yó'o naki'in na sava ñava'a ña kindoo Ndios xí'in na taxi ra nda'a na. Sava nivi yó'o, Ndios taxi ra ndee nda'a na ña nakasi na yu'u tileón ña nj-xa'ni ña'a rí. ³⁴ Ta sava nayó'o nda'va na ño'q ña ndeé ní xixi. Sava nayó'o njkaku na noo nivi na kóni ka'ni ña'a xí'in espada. Vará sava nayó'o xikuu na nivi na lo'o ndee xikomí, ta Ndios taxi ra ndee nda'a na ña kündeé na

kani tá'an na ta kuchiño na ñoq natropa na inka ñoo. ³⁵ Ta sava náña'a, ñixi'i nave'e ná, ta Ndios sanatakū ra nayó'o ta xitaku tuku na xí'in ná.

Ta sava ñivi yov'i ní ñixov'i na, ta on vása ní-ndukú na sakaku xí'in mji na ñoq ña kivi na, chi ndixa ndáti na natakū na ñii kivi vaxi, ta saá kutaku na ñii ñoo ña va'a ní ka. ³⁶ Ta sava nayó'o yov'i ní ñindo'o na, kua'a ní ñivi ñikusiki ña'á ta kani ní ña'á na xí'in kuártá. Sava nayó'o xino'ni na xí'in cadena ta xiño'o na ini ve'e ka. ³⁷ Ta sava nayó'o yov'i ní ñixi'i na xí'in yuu ña koon ñivi na. Sava nayó'o kini ní ñixi'i na, chi xí'in sierra sijn xa'nda ma'ño ña'á na, inka nayó'o xa'ni ña'á na xí'in espada sijn. Ta sava nayó'o xindixin na ñii tündikachi, ta sava nayó'o xindixin na ñii títisú'u, saá xitaku ndá'vi na, ta ñixiyo ní ña sándi'i ini na, ta ñivi na on vása kándixa Ndios ndeé ní saxov'i na nayó'o. ³⁸ Ta ñivi ñoyívi yó'o on vása ndáya'vi kutaku na xí'in ñivi yó'o na kúu na yov'i ní ñixov'i xa'a ña xindaa ini na Ndios. Ñivi na ñixov'i ní yó'o ñixika na yuku yichí ta ñixika na yuku yúyú, xitaku na tixin kavua, xiño'o na tixin yavi, saá xitaku na, chi on koq ve'e na ní-xiyo. ³⁹ Vará Ndios ñika'an ra to'on va'a ní xa'a ñivi yó'o chi ndixa xindaa ini na ra, ta nda ñii ñivi yó'o, kivi xitaku na ñoyívi yó'o, on vása ni-naki'in na ña kindoo Ndios taxi ra nda'a na. ⁴⁰ Xa'a ñava'a ká'no chitoní Ndios taxi ra nda'a yó, ñivi yó'o xini ñó'ó kundati na nda tondaa kivi ña ñii káchí naki'in na ñava'a ká'no yó'o xí'in yó, chi kivi saá ñivi yó'o ta xí'in mji yó, tondaa yó nduu yó ñivi na ñixino ndino'o ñoq Ndios.

12

*To'on yó'o ká'an ndí Ndios táxi ra
ña xov'i ñivi na kúu sa'ya ra*

¹ Ta saá xa xini yó ndí ñixiyo kua'a ní ñivi na ndákuijn xa'a Ndios, ñivi yó'o ndátan yóo na xino nduu mji yó, saá yóo na, saá chi ndátan xitaku na ñoyívi yó'o sáná'a ka ña mji yó ndí xini ñó'ó kundaa ndino'o ini yó Ndios. Ta saá ná sandakoo yó ké'é yó ndi'i ña on vá'a, chi ña on vá'a kúu ña chíko'ni mji yó. Ta ñii kiva saá ná sandakoo yó ndi'i ña sási ñoq yó ña on xiin taxi ko'on ndika yó kasa ndivi yó ña kóni Ndios. Ta saá ná chikaa yó ndee ini yó ña vivíi kundikon yó yichí Ndios xí'in ña ndino'o ini yó. ² Ná chikaa ini yó ndasaá kuiti xa'a Jesucristo, chi tayó'o kúu ta táxi ña vivíi ndaa ini yó Ndios, ta chindeé ra yó ñii ñii kivi ña va'a ka vaxi kua'no ña ndaa ini yó Ndios, anda tondaa ña xino ña ndátan kóni ra. Ta Jesucristo kündeé ini ra xí'in ña kuka'an ñoq ra kivi ñixi'i ra nda'a tón cruz, chi kundaa ini ra ndí tá xa ndi'i ña ñixov'i ra, ta saá kixaa ña kutú ñasii ini ra. Ta saá natakū ra, ta vitin yóo ra ñoq táyi tón ká'no tón ñíndichi sijn kua'á Ndios ñoyívi ñino.

³ Xini ñó'ó vivíi kani sijn ndó xa'a ña yov'i ñindo'o Jesucristo, ta ndasaá ñixov'i ní ra ke'é ñivi na on vá'a na ñi-xiin koni ña'á, ta saá ni, kündeé ini ra ñoq ndi'i ñayó'o. Ta saá, xí'in ña xáni sijn ndó saá, kuu ndó ñivi na on nandikó ini, ni on sandakoo ndó ña ndixa ndaa ini ndó Jesucristo. ⁴ Vará yov'i ní xov'i ndó tixin ndee ña on vá'a ña káni tá'an xí'in ndó, ta saá ni, on ta'an tondaa ndó ña kivi ndó, ndátan ñixi'i Jesucristo. ⁵ ¿An xa ñandosó ndó to'on ña ñika'an Ndios xí'in ñivi na kúu sa'ya ra? Chi ñoq to'on ra, Ndios káchí ra saá:

Sa'ya miji kúu ún, tá sándo'oj yó'ó ta va'a vivíi sakuá'a ún ña sáná'aj yó'ó xí'in ña ndó'o ún saá.

Ta on sanakava ní ún ini ún tá kivi

ká'anj tɔ'on yɔ'vi xí'in ún xá'a ña ɔn vá'a ké'é ún.

⁶ Ndi'i n̄vi na kí'vi ní ini xínij, na kúu sá'ya, ta sándo'oi na ña sakuá'á na ndasaá kündeé na ɔɔ ña ɔn vá'a, ta saá ke'é na ñava'a ña kónij, ta ndixa saxo'vij nayó'o kivi ké'é na ña ɔn vá'a,

kachi Ndios. ⁷ Xínij ñó'ó kündeé ndó xí'in ña xó'vi ndó, chi xí'in ña xó'vi ndó, Ndios sáná'a ra ndó'ó ndasaá sakuá'á ndó kündeé ndó ɔɔ ña ɔn vá'a, ta vivii kundikɔn ndó yichij ra, ta ña ké'é ra saá xí'in ndó sáná'a ña ndí ndó'ó kúu ndó sá'ya ndino'o Ndios. Saá chi ndi'i na kúu yivá ndátɔ'on na xí'in sá'ya na ta sándo'o na sá'ya na xá'a ña sakuá'á na vivii kutaku na. ⁸ Ndixa Ndios ndátɔ'on yɔ'vi ra xí'in ndi'i n̄vi na kúu sá'ya ndino'o ra, ta sándo'o ra nayó'o. Ta Ndios tá ɔn vása ké'é ra saá xí'in ndó, ta saá ñayó'o sáná'a ña ndí ɔn sivi sá'ya ndino'o ra kúu ndó. ⁹ Tá kivi xikuu yó naváli, ta nayivá yó ñoyivi yó'o ndátɔ'on na tɔ'on yɔ'vi xí'in yó, ta sándo'o na yó xá'a ña sakuá'á yó ke'é yó ñava'a. Ta xá'a ña ke'é na saá xí'in yó, kisa tɔ'ó yó na. Ta saá ndixa xínij ñó'ó chikaá sɔ'o ní ka yó tɔ'on ña ká'an Yivá yó Ndios, ta yóo ñoyivi n̄no, ta saá kuchiño kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ¹⁰ Ta lo'o kuiti kujya kivi n̄xiyo válí yó, nayivá yó ñoyivi yó'o n̄ka'an na tɔ'on yɔ'vi xí'in yó, ta sándo'o na yó kivi ke'é yó ña ɔn vá'a. Ta nayivá yó ke'é na saá xí'in yó chi xáni s̄nij na ndí xá'a ñava'a m̄ji yó kúu ña. Ta Ndios sándo'o ra m̄ji yó chi xínij ra yu kúu ñava'a ndino'o chindeé m̄ji yó ña nduu yó n̄vi na ndii ta na yij ndátán yóo m̄ji ra. ¹¹ Ta kivi Ndios sándo'o ra m̄ji yó xí'in ña táxi ra ña yɔ'vi ndó'o yó, ta ɔn vása kúsij ini yó ña ndó'o yó saá, ta ndá víka, ñayó'o sákuchuchú ní ña ini yó. Ta saá ni, tá va'a

sakuá'á yó kündeé yó ɔɔ ña ɔn vá'a ta ke'é yó ñava'a ndátán kóni Ndios, ta saá nduu yó n̄vi na koo ñava'a ini, ta kuu yó n̄vi na ke'é ñava'a xí'in inká n̄vi.

Tɔ'on yó'o ká'an xá'a n̄vi na chikaá n̄no ñava'a sáni'i Ndios na

¹² Ñakán ɔn sandakoo ndó ké'é ndó ña kóni Ndios, ta ndukú ndó ɔɔ ra ña taxi ra ndee ra nda'a ndó ña va'a kundikɔn ndó yichij ra. ¹³ Ta kɔ'ɔn ndó yichij ndakú, ta saá chikaá ndó ndee ini n̄vi na vitá ndikɔn yichij Jesucristo, xá'a ña vivii ka kundikɔn na yichij ra.

¹⁴ Xínij ñó'ó nandukú ndó ndasaá va'a kutá'an ndó xí'in ndi'i n̄vi. Ta sandakoo ndó ndi'i ña ɔn vá'a, ta xí'in ñandii ini ndó kasa ndivi ndó ña kóni Ndios, chi n̄vi na ɔn vása ndii ɔɔ Ndios, ndá ñii kivi ɔn vása kóni na ra xí'in nduchu ɔɔ na. ¹⁵ Ndi'i ndó, koto va'a ndó xí'in tá'an ndó ta chindeé tá'an ndó ña ndá ñii ndó ɔn kuxiká ndó ɔɔ Ndios, saá chi tá kuxiká ndó ɔɔ Ndios, ta saá ɔn naki'in ndó ñava'a sani'i ra ndó'ó. Koto va'a xí'in m̄ji ndó kɔtɔ ndá koo ñii ndó'ó kuu ndó n̄vi na sakaku kuachi, ta saá kuachi yó'o sakani tá'an ña ndó'ó ta sativi ña ndó'ó. ¹⁶ Ndó'ó nataa, ɔn kivi ndó xí'in ña'a ña ɔn sivi ñási'í ndó kúu. Ndó'ó náña'a, ɔn kivi ndó xí'in ta ta ɔn sivi yij ndó kúu. Ta ɔn kani ini ndó ndí ɔn vása ndáya'ví tɔ'on Ndios, ɔn ke'é ndó ndátán ke'é taEsaú x̄ina'á, chi taEsaú xá'a ña kúu ra sá'ya ɔɔ yivá ra x̄ikomí ra ndáyí naki'in ra ñava'a nda'a yivá ra, ta t̄ayó'o ñasama ra ndáyí yó'o ɔɔ ña naki'in ra ñii laá kɔ'o ñaxixi. ¹⁷ Ta ndó'ó xa kundaa ini ndó ña n̄ndo'o ra, saá chi kivi n̄andikó ini ra ta ndukú ra naki'in ra ñava'a nda'a yivá ra, ta saá n̄i-kuchiño ka yivá ra taxi ra ñava'a yó'o nda'a ra. Vará ndee ní n̄xaku ra, ta saá ni, n̄i-kuchiño ka yivá ra nasama ra ña xa ke'é ra.

18 Ta ña ñindo'o naxijí síkuá yó xina'á on sivi ñii kúu ña xí'in ña táku ndó'ó vitin. Chi ndó'ó on vása ní-xaa yatin ndó yuku ña naní Sinaí, ta naxijí síkuá yó nixaa yatin nayó'o ta xini na ñoo xixi ño'o ñoo naa ní yuku yó'o, ta ndeé ní káni tachí. 19 Ta xini so'o naxijí síkuá yó ña ñinda'yi tón trompeta, ta xini so'o na to'on ña nika'an Ndios xí'in na. Tá'an mií xini so'o na to'on Ndios ña ká'an ra xí'in na, ta saá xaku ndá'vi na ñoo ra ña on ka'an ka ra xí'in na, 20 chi to'on ña ká'an ra xá'nda chiño ra ñoo na, on vása ní-kundeé ini na koni so'o na ña, chi to'on yó'o káchí ña saá: “Tána kundoso ñii ñvi án ñii kití ñoo ño'o yuku Sinaí yó'o, ta xini ñó'ó kivi ñvi yó'o án kití yó'o xí'in yuu ña koon na, án xí'in yiton tón sijn nó”, saá káchí Ndios xí'in na. 21 Ña xini na ta xini so'o naxijí síkuá yó naIsrael yó'o, ta ñyí'vi ní na, ta anda taMoisés nika'an ra, káchí ra saá: “Ndeé ní yí'ví ña kisin ñino j xí'in ña”, káchí ra.

22 On sivi ndatán ñindo'o naxijí síkuá yó naIsrael yó'o kúu ña ndó'o ndó vitin, chi mii ndó xa kuyatin ndó yuku ña naní Sion ñoo yóo Ndios, ta taatáku. Ta mii ñoo yó'o ndatán yóo ñoo Jerusalén ña nákaa ñoyívi ñino, saá yóo ña, ñoo yóo ku'a ní mil naángel kisa ká'no na Ndios. 23 Ta ñoo yó'o yóo ndó ñoo nákutá'an ndó xí'in ñvi na kúu sa'ya Ndios, na nika'yi kivi ñoo libro yii Ndios ñoyívi ñino. Ta xa kuyatin ndó ñoo Ndios, ta ta kisa nani ndi'i kuachi ñvi ñoyívi yó'o, ta xa kuyatin ndó ñoo ndi'i ñvi na va'a na xa ñixi'j na kúu na sanduu Ndios nayii. 24 Ta xa kuyatin ndó ñoo Jesucristo, chi xí'in tayó'o Ndios kindoo ra inká ñaxaa ña chindú'u ra xí'in ñvi ña taxi sanakutá'an va'a na xí'in Ndios vitin. Chi ñii Jesucristo ña ñixita nda'a tón cruz taxi ña nduu ñvi

na ndii ñoo Ndios, ta ñii yó'o kómí ka ña ndeé ñoo ñii taAbel ña ñixita xina'á.

25 Ta saá koto va'a ndó, on xaa ñoo ndó Ndios, ta ta ká'an xí'in ndó. NaIsrael xina'á on vása ní-kaku nayó'o ñoo Ndios xa'a ña ñi-xiin na kandixa na ra, kivi nika'an ra xí'in na ñoo yóo yuku Sinaí ñoyívi yó'o. Ta mii yó, tá on xii yó kandixa yó Jesucristo, ta ta ká'an xí'in yó nda ñoyívi ñino, ndixa nda lo'o on kaku yó ñoo ra. 26 Ta xina'á kivi nika'an Ndios, ta to'on ra sataan ña ñoyívi yó'o, ta vitin ká'an ra, káchí ra saá: “Vaxi ñii kivi, ta ñii la'a ka yichi sataan j ñoyívi ñoo ño'o, ta sataan j ñoyívi ñino”, káchí ra. 27 Tá ña nika'an Ndios to'on yó'o ndi inká yichi sataan ra ñoyívi yó'o, kúndaq ini yó ndi ndi' ña kisa va'a ra ña kúu ña kivi sakanda ra, ndi' xaa ndi' ñayó'o. Ta saá ndi' ña on kivi sakanda ra kindoo ña ndi' saá kivi ña vaxi. 28 Ta yichi ñoo xá'nda chiño Ndios kutaku yó xí'in ra, nda lo'o on sakanda ra ñayó'o. Ta xa'a ñayó'o xini ñó'ó ka'an yó: “Táxa'vi ún, Tata Yivá yó Ndios”, ta va'a ná kasa ká'no yó ra xí'in ña ndino'o ini yó xa'a ña sakusij yó ini ra, ta chinoo síkón yó ñatq'ó ra. 29 Saá ke'é yó, chi Ndios yóo ra ndatán yóo ño'o xixi ña xá'mi ta sándi'i xa'a ndi' ña on vá'a.

13

To'on yó'o ká'an ndasaá xini ñó'ó kutaku yó ña sakusij yó ini Ndios

1 Ndó'ó ñvi na kándixa Jesucristo, on sandakoo ndó ña ndixa kí'vi ini ndó xini tá'an ndó, chi ndatán yóo ñani mii ndó saá yóo ndó xí'in tá'an ndó. 2 Ta on nandoso ndó ña va'a naki'in ndó ñvi na kixaa ve'e ndó. Chi xina'á sava ñvi va'a ñaki'in na inká ñvi, vará on vása ní-kúndaq ini na ndi

naáŋgel na kixi ñoq Ndios kúu na ñaki'in na.

³ On nandoso ndó xa'a ñivi na ñó'o ini ve'e kaa xa'a ña ndíkõn na Jesucristo. Chindeé ndó nayó'o, ta ndatán yóo ña ñó'o mji ndó ini ve'e kaa xí'in na, saá chindeé ndó na. Kani sijní ndó xa'a ñivi na xó'vi ní ké'é inká ñivi xí'in na, ta chindeé ndó na, ndatán yóo ña xó'vi mji ndó xí'in na, saá chindeé ndó nayó'o.

⁴ Ta ndi'i ñivi xíní ñó'ó kundaa ini na ndí ña ndáyá'ví ní ta yji ní ñoq Ndios kúu ña tonda'a taa xí'in ña'a. Ta taa tã yóo ñásí'í ñn vá'a kivi ra xí'in inká ña'a, ta ña'a ñá yóo yji ñn vá'a kivi ñá xí'in inká taa. Ta saá ñii ñii nayó'o xíní ñó'ó vivii taxi ndino'o xí'in mji na nda'a ta'an na. Saá chi Ndios kasa nani ra xa'a taa tã kivi kuachi xí'in ña'a ñá ñn sivi ñásí'í ra kúu, án ña'a ñá kivi kuachi xí'in taa tã ñn sivi yji ñá kúu.

⁵ On sandi'i ní ini ndó xa'a ña ndukú ndó kukomí ndó kuá'a ní sji'ún. Nda víka, ná kusij ini ndó xí'in ña kómí ndó, chi saá kachí Ndios: “Ndi'i saá kivi yóo jí xí'in ndó. Nda lo'o ñn sandakoo jí ndó'ó nda ñii kivi”, kachí Ndios. ⁶ Ñakán kúchiño ka'an yó xí'in ndino'o ini yó, kachí yó saá:

“Mji Ndios kúu taa tã yóo chindeé yí'í,
ta saá nda lo'o ñn kuyi'ví jí
nda yukú ñoq ña ñn vá'a ndukú
ñivi ke'é na xí'in jí”,
saá kachí yó.

⁷ Naká'an ndó xa'a ñivi na xindiso chiño ñoq ndó na kúu na ndatõ'on xa'a tõ'on Ndios xí'in ndó, ta saná'a na ndó'ó ndasaá vivii kundikõn ndó yichí ra. Kani sijní ndó ndasaá vivii xitaku na ñoyívi yó'o, ta ndasaá vivii xindaa ini na Ndios ndi'i saá kivi. Ta mji ndó xíní ñó'ó kundikõn ndó yichí Ndios ndatán xindikõn nayó'o.

⁸ Jesucristo ñn vása násama ra. Ñii yóo ra ndatán ñixiyo ra xina'a,

saá yóo ra vitin, ta saá koo ra ndi'i saá kivi ña vaxi. ⁹ On taxi ndó ña sandá'ví inká ñivi ndó'ó xí'in ña saná'a na ndó'ó inká tõ'on ña ñn vása yóo yu'ú xí'in tõ'on Ndios. Ndios ndixa ké'é ra ñava'a xí'in mji yó, ta ñava'a yó'o kúu ña chíkaa ndee níma yó. Ta ndayí ña xá'nda chiño ña ká'an xa'a yu kúu ña va'a kuxu yó, ta yu kúu ña ñn vá'a kuxu yó, ta ndayí yó'o ñn vása chindeé ña mji yó ña kutaku yó ndatán kóni Ndios.

¹⁰ Ta mji yó kúu yó ñivi na ndíkõn yichí Jesucristo, ta tayó'o ñsõko ndi'i xí'in mji ra nda'a tón cruz, tón ñixiyo ndatán ñixiyo ñama yji ve'e ñõ'o mandiado ñoq ñsõko nasutu kití kuyiá xina'a. Ta xa'a ña kándixa yó Jesucristo ta ñii yóo yó xí'in ra, vitin xa ndõo kuachi yó, ta nákut'an va'a yó xí'in Ndios. Ta nasutu na ñn xjin kandixa Jesucristo, ta kisa chiño ka na ñoq ndayí yatá ña xa'nda chiño taMoisés, ta ña ké'é na saá ñn vása chindeé ña nayó'o ña kutá'an va'a na xí'in Ndios. ¹¹ Ñii ñii kuyiá taká'no ñoq nasutu xini'i ra ñii kití ta xiki'vi ra ini Cuarto ñaYijí Ndino'o ve'e ñõ'o mandiado xa'a ña taxi ra ñii yó'o ña sõko ra ña ñoq Ndios ña nakata ña kuachi ñivi; ta saá yiki koñu kití tí ñixi'í yó'o xixa'mi na ña ñii xiiña ña xiká lo'o ñoq ñoo ñoq xitaku ñivi. ¹² Ta ñii kivi va saá, Jesucristo ñixõ'vi ra ta ñixi'í ra ñii xiiña ña xiká lo'o ñoq ñoo ñoq Jerusalén. Ta xí'in ñii ra ña ñixita nda'a tón cruz, Ndios nákata ra kuachi ñivi. ¹³ Ñakán va'a kee yó ñoo ñoq táku ñivi na ñn xjin kandixa Jesucristo, ta ko'õn yó nakutá'an yó xí'in ra ñii xiiña ña xiká lo'o ñoq ñoo yó'o. Ta saá ñii kachí xõ'vi yó xí'in ña sakuka'an ñivi ñoq yó, ndatán ñixõ'vi mji ra. ¹⁴ Chi ñn koó nda ñii ñoo ñoyívi yó'o ña koo ndi'i saá kivi ñoq kindõo yó kutaku yó. Ta saá mji yó kóni ní

yó kǐ'vi yó ñoo xǎá ña vaxi ñoo kutakú yó ndi'i saá kǐvi. ¹⁵ Xǎ'a ña yóo Jesucristo táku ra nímá yó vitin, ná kasa ká'no yó Ndios ndi'i saá kǐvi, ta kachí yó saá: “Ndios kúu Tǎa tǎKá'no ní ñoo yó”, saá kachí yó. Ta tǒ'on ña ká'an yó xí'in ndino'o nímá yó saá, ndátán yóo ñava'a sóko yó ñoo Ndios, saá yóo ña. ¹⁶ On nandoso ndó ke'é ndó ñava'a, ta xí'in ña kómí ndó chindeé ndó ñivi na on kǒo ña kómí, chi ndátán yóo ña sóko ndó ñoo Ndios, saá yóo ña chindeé ndó ñivi, ta xí'in ña ke'é ndó saá sákusij ndó ini Ndios.

¹⁷ Kasa ndivi ndó ña ndúkú na ndíso chiño ñoo ndó, ta kasa ñino xí'in mǐi ndó xǎ'a ña vivíi kasa ndivi ndó ña ká'an na xí'in ndó. Saá chi na ndíso chiño ñoo ndó on vása sándakoo na ña vivíi ndáa na ndó'ó, chi tǒndaá ñii kǐvi konǐ ñó'ó kuita nayó'o nataxi na kuenda ñoo Ndios xǎ'a chiño kǐsa ndivi na. Ta ndó'ó kasa ndivi ndó ña kóni na, ta saá nayó'o xí'in ñasij ini na kuchiño na kasa ndivi na chiño na. Ta ndó'ó xínǐ ñó'ó vivíi kasa ndivi ndó chiño ñoo na xǎ'a ña on kuchuchú ini na. Saá chí, tá on vása vivíi kǐsa ndivi ndó chiño saá, ta ña manǐ kúu ña ñoo mǐi ndó.

¹⁸ On sandakoo ndó ká'an ndó xí'in Ndios xǎ'a ndǐ. Chi xínǐ vǎ'a ndǐ ndí on kǒo kuachi ndíso ndǐ, ta chíkaá ini ndǐ ke'é ndǐ ndasaá kuiti ñandaá ndi'i saá kǐvi. ¹⁹ Ta yǐ'ǐ xáku ndá'vǐ ñoo ndó ña kǎ'an ndó ndukú ndó ñoo Ndios, ña yǎchǐ taxi ra xǎa tukuǐ ñoo ndó.

Tǒ'on yó'o kúu tǒ'on sondí'í ñoo tutu yó'o

²⁰ Ta xǎ'a ña ke'é Jesucristo ña ñixǐtǎ ñii ra nda'a tón cruz, Ndios kǐndoo ra ñii ñava'a ká'no xí'in yó ndi'i saá kǐvi ña vaxi. Ndios tǎa tǎ táxi ñava'a nákaá ini yó kúu tǎa tǎ sanatakú Jesucristo, Tǎa tǎKá'no ñoo yó. Ta Jesucristo ndáa ra mǐi yó ndátán yóo ñii tǎa tǎ vivíi

ndáa ndikachi sanǎ ra. ²¹ Yǐ'ǐ ndúkú ñoo Ndios, ña taxi ra ndee ra nda'a ndó xǎ'a ña kuchiño ndó kasa ndivi ndó ña kóni ra. Ta xí'in ña kǐsa chiño Jesucristo ini yó, ná sanduu ra yó ñivi na sákusij ini Ndios. Ta xǎ'a ñayó'o, ná kasa ká'no ní yó Jesucristo ndi'i saá kǐvi. Saá ná koo ña.

²² Nañani yó xí'in náki'vǎ yó, xáku ndá'vǐ ñoo ndó, ndí xí'in ña ká'no ini ndó chíkaá so'o ndó tǒ'on ña ñitaaǐ ñoo tutu yó'o. Chi on vása ní-taaǐ kuǎ'a ní tǒ'on ñoo tutu yó'o. ²³ Ta kónij ndatǒ'onǐ xí'in ndó'ó ña kundǎa ini ndó ndí ñani yó tǎTimoteo, xa kee ra ve'e kǎa ta xa yóo ndíka ra vitin. Táná kixaaǐ yǎchǐ ra ñoo yóoǐ yó'o, ta saá xǎa ra xí'inǐ ña koto ndǐ ndó'ó.

²⁴ Ta tí'vǐ ndǐ tǒ'on ña chindeé ndó ñoo ndǐ ndi'i ñivi na ndíso chiño ñoo ndó, ta tí'vǐ ndǐ tǒ'on ña chindeé ndó ñoo ndǐ ndi'i nañani yó xí'in náki'vǎ yó na ndíkǒn Jesucristo. Ta nañani yó xí'in náki'vǎ yó na kándixa Jesucristo, na táku ñoo estado Italia, tí'vǐ na tǒ'on ña chindeé na ndó'ó.

²⁵ Ná ke'é Ndios ñava'a xí'in ndi'i ndó. Saá ná koo ña.

Tutu ña nĩtaa taSantiago

TaSantiago ti'vi ra to'on yó'o ña chĩndeé ra na kándixa Jesucristo

¹ Yi'j kúu taSantiago, ƚa ƚa kisa chiño nõõ Ndios xí'in nõõ Jesucristo, ƚa taKá'no nõõ yó. Táa j tutu yó'o ña ti'ví j to'on va'a chindeé j ndó'ó naño yó naIsrael, na nĩxĩta ní'no na táku ndi'í saá xĩña nõõ ño'õ ñoyívi yó'o.

Ña kóni Ndios kasa ndivi yó kivi kixaa ñaxó'vi nõõ yó

² Nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo, ná kunakaã ñasij ini ndó kivi kixaa ndi'í saá nõõ ña xó'vi nõõ ndó. ³ Saá chi kũndaã ini yó ndi'í saá nõõ ña xó'vi kúu ña xĩto ndoso mji yó án ndixa kándixa ka yó Jesucristo. Ta xí'in ñayó'o sákuá'á yó nduu yó nĩvi na kundeé xí'in ña yo'vi, ta õn sandakoo yó yichĩ va'a. ⁴ Tá õn vása sandakoo yó yichĩ va'a, vará kuã'a ní ña xó'vi yó, ta saá nduu yó nĩvi na va'a nĩxaa xa'no nõõ Ndios, kuu yó nĩvi na õn vása xĩni ñó'ó ka inka nõõ ndee ña kasa ndivi na ña káchĩ ini Ndios.

⁵ Ta yóo ñii ndó'ó, ta kũmanĩ xí'in ndó ñandichĩ vaxi nõõ Ndios, ta va'a ndukú ndó ña nõõ Ndios, ta ndixa taxi ra ñandichĩ nda'a ndó. Saá chi ƚa ƚa va'a ini kúu Ndios, õn vása kúchiton ra nda ñii nĩvi, ta táxi ra ñandichĩ nda'a ndi'í nĩvi na ndúkú ña nõõ ra; ñandichĩ yó'o kúu ña xĩni ñó'ó ñii ñii nĩvi ña va'a kutaku na ndatán kóni Ndios. ⁶ Ta kivi ndúkú yó ñandichĩ nõõ Ndios, ta xĩni ñó'ó kandixa ndino'o ini yó ndi'í ndixa taxi ra ña xĩni ñó'ó yó nda'a yó. Ta õn vá'a kaka õvi ini yó, chi ndatán yóo takui'í tá kanda xĩno nõõ mĩni, ta kuã'an rá yó'o ta

kuã'an rá kaã, ke'é ƚachĩ xí'in rá, saá yóo nĩvi na xĩka õvi ini. ⁷ Ta nĩvi na xĩka õvi ini nda manĩ kundati na naki'in na ñava'a ndúkú na nõõ Ndios, chi Ndios õn taxi ra ña nda'a na. ⁸ Chi nĩvi na xĩka õvi ini, vitin xáni ini na: “Yichĩ yó'o kúu ña va'a ní”, ta inka kivi tuku xáni ini na: “Va inka yichĩ yó'o kúu ña va'a ka”, ta saá tuku tuku násama na yichĩ nõõ xĩka na.

⁹ Ta ndó'ó, nañani yó án náki'va yó na kúu nandá'vi ta kándixa ndó Jesucristo, ná kunakaã ñasij ini ndó, chi naná'no kúu ndó nõõ yichĩ Ndios. ¹⁰ Ta ndó'ó, nañani yó án náki'va yó na kúu nakuiká, ná kunakaã ñasij ini ndó chi nákonĩ ndó nandá'vi kúu ndó nõõ Ndios. Ndatán yóo yita ña ndũta yuku, ta yaçhĩ ndi'í xa'a ña, saá yóo nĩvi nakuiká, chi õn vása kundeé ñakuiká nĩvi koo ña ndi'í saá kivi vaxi. ¹¹ Tá xitaan vaxi kana ño'o, ta kixá'á ndee ní chĩkaã ña ka'ni, ta yuku kuĩ kixá'á ña yichĩ ña, ta yita livi kóyo ña nõõ ño'õ, ta ndi'í xa'a ña. Ñii ki'va saá kundo'o nakuiká, kisa chiño na ta livi ní táku na, ta ñii kuiti kixaa ña kivi na.

Yóo ñayõ'vi koto ndoso ña mji yó

¹² Nákaã va'a ñasij níma nĩvi na kundeé ini xí'in ndi'í ñayõ'vi xĩto ndoso ña'á, ta vará nda yo'vi ní xó'vi na, ta õn vása sándakoo na kándixa na Jesucristo. Ta saá Ndios cha'vi ra nĩvi yó'o xí'in ña kutaku na xí'in ra ndi'í saá kivi ña vaxi, chi saá yóo to'on ña nĩka'an ra chĩndũ'u ra kundivi xa'a nĩvi na kí'vi ní ini xĩni ña'á. ¹³ Tá yóo ñii ndó'ó xáni ini ndó ke'é ndó ña õn vá'a, ta õn kani ini ndó ndi'í Ndios kúu ƚa ƚa chĩnda'á ndó'ó ke'é ndó saá. Chi Ndios nda lo'o õn vása xáni ini ra ke'é ra ña õn vá'a, ni õn vása chú'u ra nĩvi ke'é na ña õn vá'a. ¹⁴ Ta ña káchĩ ini mji yó kúu ña chĩnda'á mji yó ke'é yó ña õn vá'a, ta sándá'vi

ña mji yó kasa ndivi yó ña on vá'a. ¹⁵ Táná kasa ndivi yó ña on vá'a ña kúsiñ ini yó, ta saá nakava yó kuachi, ta kixá'a yó taxi xí'in mji yó kutaku yó ña on vá'a. Ta xa'a ñayó'o ku'añ yó yichí nõõ ndañó'ó yó ta on kuchiño kutaku yó xí'in Ndios.

¹⁶ Ndó'ó natqa ñani yó xí'in ndó'ó naña'a k'iva yó, k'ivi ní iniñ xiniñ ndó'ó. Ndát'onñ xí'in ndó: On sandá'ví xí'in mji ndó. ¹⁷ Chi ndi'i ña ndino'o va'a kómí yó ta naki'in ka yó, Yivá yó Ndios táxi sji ra ña nda'a yó. Ta Ndios kúu ta ta kisa va'a ndi'i ña kúu ño'q yé'e ña nõyivi ñino. Ta mji Ndios on vása yó ra ndatán yóo ña yé'e kisa va'a ra, saá chi ndásava yóo ña nákasi nõõ ña yé'e yó'o, ta on vása tívi ka nõõ ña ta nákoo kundañ. Ta Ndios, on koó ña kuchiño nasama ña'a, ta ni on vása násama xí'in mji ra. ¹⁸ Xa'a ña kándixa yó to'on ra ña kúu ñandaa, ta Ndios sanduu ra mji yó sa'ya ra, ta ndasa ra mji yó ñivi xaá. Ta saá kúu yó nanõõ nõõ ndi'i inká ña ndasa xaá Ndios kivi ña vaxi.

Ñayó'o ká'an xa'a yichí ndaa nõõ Ndios

¹⁹ Ndó'ó nañani yó xí'in náki'va yó, chikaa so'o ndó ña ka'anñ xí'in ndó vitin: Ndi'i ndó xiniñ nõ'ó sakuá'a ndó konñ so'o ndó ña ká'an inká ñivi xí'in ndó; tá kóni ndó ndakuññ ndó yu'u na, ta si'na kani va'a sijní ndó ndá to'on kúu ña va'a ndakuññ ndó yu'u na. Ta on kama ní saá ini ndó xí'in ñivi. ²⁰ Chi táná saá ini yó xí'in inká ñivi, ta on kivi kasa ndivi yó ña kóni Ndios. ²¹ Ñakán tava ndó ndi'i ña on vá'a nõ'o ka ini ndó xí'in ndi'i ñakini nõ'o ka níma ndó, ta ndixa sandakoo ndó ké'é ndó ndi'i ña on vá'a. Ta xí'in ñato'ó naki'in ndó to'on Ndios ña ñika'an ra xí'in yó. Chi

to'on Ndios yó'o kómí ña ndee ña sakaku ña mji yó.

²² On sandá'ví xí'in mji ndó. Tá ndasaá kuiti xiniñ so'o ndó to'on Ndios, on vása ndáya'ví ní ñayó'o. Saá chi ndixa xiniñ nõ'ó kasa ndivi yó ña ká'an to'on Ndios, ta ko'on yó yichí nõõ xá'nda chiño ra. ²³ Ñivi na kuiti xiniñ so'o to'on Ndios, ta on vása kisa ndivi na ña ká'an to'on ra, nayó'o yóo na ndatán yóo ñii ta ta ndasaá kuiti xito ra nõõ ra nõõ yutátá. ²⁴ Chi tayó'o kuiti xito ra nõõ ra, ta saá kée ra ku'añ ra, ta on vása ndi'i ini ra ndasa ndii ra nõõ ra, ta kama nándoso ra ndasaá káa nõõ ra. ²⁵ Ta ñivi na on vása nándoso to'on Ndios ña xiniñ so'o na, ta chikaa na ndee nándukú na kasa ndivi na ña xá'nda chiño to'on yó'o, ta xa'a ña ké'é na ñayó'o, kunakaa ñasji ini na. Chi to'on Ndios ña va'a ndino'o kúu ña, ta kómí ña ndi'i ndee ra ña chindee ña mji yó ña on vása ka'nda chiño ka ñandiva'a nõõ yó.

²⁶ Tá yóo ñii ndó ta xáni sijní ndó va'a ndikon ndó yichí Ndios, ta on vása násita xí'in mji ndó nõõ ndi'i ña on vá'a ka'an ndó, ta na sándá'ví xí'in mji kúu ndó, chi nõõ Ndios on vása ndáya'ví yichí ku'añ ndó. ²⁷ Tá ku'añ yó yichí ndaa ña ndáya'ví nõõ Yivá yó Ndios, ta ndixa kasa ndivi yó ñava'a ta chindee yó ndi'i ñivi na xó'vi, na kúu naválí xindá'ví na on koó yivá si'í, ta na kúu naña'a ná ñixi'í yij, ta kundaa yó xí'in mji yó ña on ke'é yó ña on vá'a ndatán ké'é ñivi nõyivi yó'o.

2

Xiniñ nõ'ó kuki'vi ini yó koni yó ndi'i ñivi

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu na kándixa Jesucristo, Ta taKá'no nõõ yó, ta kómí ndi'i ndee va'a. Ta xa'a ña kándixa ndó saá, on vá'a naxaxin ndó ñivi, saá chi ñii k'iva xiniñ nõ'ó

kuki'vi ini yó koni yó nandá'vi xí'in nakuíká. ² Tá nákutá'an yó ve'e noq kisa ká'no yó Ndios, tá xító yó ñii takuíká ñikj'vi ra noq ndóo yó, ta ndíxin ra tikotq ña va'a ña yá'ví ní, ta nákaa se'ę ña yé'e nda'a ra, ta tuku xító yó vaxi inká taa, tayó'o kúu ñii tandá'ví, ta ndíxin ra tikotq lálá yatá, ta ndá'ví ní káa ra, ³ ta mji yó kama ní ta va'a ní to'ó kuá'an yó naki'in yó takuíká, ta ká'an yó xí'in ra, káchí yó saá: “Koo ún, tata, yó'o yóo táyi tón va'a koo ún”, káchí yó xí'in ra. Ta xí'in tandá'ví síin ká'an yó xí'in ra, káchí yó saá: “Kundichi ún nda kaa, án noq ño'o yó'o va'a koo ún”, káchí yó xí'in ra. ⁴ Tá saá kisa ndivi yó xí'in ñivi, ñayó'o sáná'a ndí náaxin yó ñivi chí va'a ká naki'in yó nakuíká noq nandá'vi. Ndatán yóo nachíño na on vása va'a kisa nani kuachi, saá yóo mji yó, tá náaxin yó ñivi.

⁵ Nañani yó xí'in náki'va yó, koni so'o va'a ndó ña ká'anj xí'in ndó: Ndios ñika'an ra ndí nandá'vi ñoyívi yó'o kuu nakuíká noq ra xa'a ña kándixa na Jesucristo. Ta ñivi na kándixa yó'o kúu na kutaku xí'in ra ta ka'nda chíño na xí'in ra noq ndi'i ña yóo, chí saá yóo to'on ña ñika'an Ndios chindú'u ra kundivi xa'a ñivi na kí'vi ní ini xini ña'á. ⁶ Ta mji ndó, on vá'a ké'é ndó chí kisa ñinq ndó nandá'vi. ¿Án on sivi nakuíká kúu na saxo'vi ní ndó'ó, ta chíkaa na kuachi xa'a ndó noq nachíño ña sando'o na ndó'ó? ⁷ ¿Án on sivi mji nakuíká yó'o kúu na ká'an to'on on vá'a ta kúsiki na kivi Jesucristo, Taa taKá'no noq yó?

⁸ Noq to'on Ndios ña ñitaa taMoisés xina'á, yóo ndayí ña kúu ña ká'no va'a ñika'an Ndios, káchí ña saá: “Ñii kiva ndatán kí'vi ini ndó xini ndó xí'in mji ndó, saá kuki'vi ini ndó koni ndó nata'an ndó.” Tá ndino'o ini ndó kisa ndivi ndó ndayí yó'o, ta saá va'a

ké'é ndó. ⁹ Tá náaxin ká ndó ñivi ta náki'in va'a ká ndó nakuíká noq nandá'vi, ta nákuiso ndó kuachi, chí yá'a ndoso ndó ndayí Ndios. ¹⁰ Ta saá, tá yóo ñivi na kisa ndivi ndi'i ndayí Ndios ña ñitaa taMoisés, ta yá'a ndoso na ñii laá kuiti ndayí yó'o, ta xa'a ñayó'o nákuiso na kuachi noq Ndios. Ñii kiva ndatán ñiya'a ndoso na ndi'i ndayí Ndios, saá yóo kuachi ndiso na noq Ndios. ¹¹ Saá chí ñii laá Ndios kúu taa tá xa'nda chíño ndi'i ndayí. Xa'nda chíño ra: “On vá'a kusun ñii taa xí'in ñii ña'a ñá on sivi kúu ñásí'í ra, ta ni on vá'a kusun ñii ña'a xí'in ñii taa tá on sivi yi ñá kúu.” Ta tuku xa'nda chíño Ndios: “On vá'a ka'ni ñii ñivi inká ñivi.” Ta saá ká'anj xí'in ndó, tá ñii taa xa'ni ra ñii ñivi vará on vása ní-kisin ra xí'in inká ña'a ñá on sivi kúu ñásí'í ra, ta tayó'o nákuiso ra kuachi noq Ndios, chí ndatán yóo taa tá ñiya'a ndoso ndi'i ndayí, saá yóo ra. ¹² Xini ñó'ó koto va'a yó xa'a to'on ká'an yó ta xí'in ña ké'é yó. Saá chí vaxi ñii kivi Ndios kasa nani ra xa'a kuachi yó. Ta xí'in to'on ña xa'nda chíño Jesucristo, kasa nani ra ña, chí to'on ña xa'nda chíño Jesucristo kómí ña ndeę ña chindeé ña mji yó ña on ka'nda chíño ká ñandiva'a noq yó. ¹³ Ta kixaa kivi kasa nani Ndios xa'a kuachi yó, Ndios on kundá'vi ini ra koni ra ñivi na on vása ní-kundá'vi ini xini inká ñivi. Ta ñivi na kundá'vi ini xini inká ñivi, Ndios kundá'vi ini ra koni ra na. Ña kundá'vi ini yó xini tá'an yó kúu ña xini ñó'ó ní noq Ndios, saá chí xí'in ña kundá'vi ini ra xini ra ñivi kasa nani ra kuachi na.

Xini ñó'ó kasa ndivi yó to'on Ndios,

on sivi koni so'o kuiti yó to'on ra

¹⁴ Nañani yó xí'in náki'va yó, tá kuiti ká'an yó: “Yi'í kándixa i Jesucristo”, káchí yó, ta on vása kisa ndivi yó chíño va'a ña sáná'a

ña ndixa kándixa yó ra, ta tɔ'on ká'an yó ndí kándixa yó, ɔn vása ndáya'ví ña nɔɔ Ndios, ni ɔn kúchiño ña sakaku ña mji yó. ¹⁵ Saá chi tá xító yó yóo ñii ñani yó án ñii kɪ'va yó, ta ɔn kɔó ña kundixin na, ni ɔn kɔó ña kuxu na, ¹⁶ ta káchí yó xí'in na: “Nakutá'an yó inká kivi. Va'a koo ún, ta va'a ná koo tikotɔ kundixin ún chi vixin ní, ta kua'a kuxu ún ndá xaa iní'ún”, káchí yó xí'in na, ta ɔn vása taxi yó ña xíní ñó'ó na nda'a na, ta nda manj ká'an yó tɔ'on yó'o xí'in na, chi ɔn vása ndáya'ví ña. ¹⁷ Tá ndasaá kuiti ká'an yó kándixa yó Jesucristo, ta ɔn vása kisa ndivi yó chiño va'a ña kóni Ndios, nda manj ká'an yó kándixa yó Jesucristo, chi tɔ'on vichí kuiti kúu ña.

¹⁸ Tá ñii ndó ká'an, káchí ndó: “Yóo nivi na kándixa Jesucristo, ta ɔn kɔó chiño va'a ké'é na. Ta yóo inká nivi na kándixa Jesucristo, ta kisa ndivi na chiño va'a ña kóni Ndios”, káchí ndó. Ta yí'j ká'anj, tá ɔn kɔó chiño va'a ké'é nivi, ta saá ɔn kɔó ña kómí na sán'a na ndí ndixa kándixa na Jesucristo. Ta nivi na ké'é chiño va'a, nayó'o kómí na ñava'a sán'a na ndí ndixa kándixa na Jesucristo. ¹⁹ Tá yóo inká ndó ká'an, káchí ndó: “Kándixa j yóo ñii laá Ndios.” Ta ndó'ó ká'an saá, vará va'a kándixa ndó, ta xíní ñó'ó kundaa ini ndó ndí ñii kɪ'va saá ndí'i ñanímá ndiva'a kándixa ña yóo ñii laá Ndios, tãnda kisin ña chi yí'ví ña xa'a ñayó'o. ²⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, ɔn kí'ví ní kani sɪnj ndó. Xíní ñó'ó kundaa ini ndó ndí nda manj kúu ña kándixa ndó Jesucristo tá ɔn vása kisa ndivi ndó chiño va'a ña kóni Ndios kasa ndivi yó. ²¹ ¿An ɔn vása náká'an ndó ndasaá ke'é taAbraham, xij sikuá yó kuyá xina'á? Chi tayó'o chikaá sɔ'o ra, ta kándixa ra tɔ'on ña nika'an Ndios xí'in ra, ta kisa ndivi ra ña sɔko ra sa'ya ra taIsaac

nɔɔ Ndios. Ta xa'a ñayó'o, Ndios nika'an ra ndí taAbraham kúu ra ta ta va'a ndino'o nɔɔ Ndios. ²² Ta vitin kúndaa ini ndó ndí xíní ñó'ó nakutá'an ña kándixa ra xí'in ña kisa ndivi ra ndatán kóni Ndios, ta xa'a ña chiño va'a kisa ndivi ra, nitõndaa ra ña xindaa ndino'o ini ra Ndios. ²³ Ta saá kundivi ña nika'an tɔ'on Ndios ña káchí: “TaAbraham kándixa ra Ndios, ta xa'a ñayó'o, Ndios nika'an ra ndí taAbraham kúu ta ta ndii ta ɔn kɔó kuachi ndiso nɔɔ ra”, káchí tɔ'on Ndios. Ta xa'a ña kisa ndivi ra ñayó'o, nika'an nivi saá: “TaAbraham kúu ta ta náta'an va'a xí'in Ndios.”

²⁴ Ñakán kúndaa ini yó Ndios ká'an ra ndí nivi na va'a ndino'o kúu yó nɔɔ ra, chi kándixa yó ra ta kisa ndivi yó tɔ'on ra. ²⁵ Ta yóo inká tɔ'on ña ndatɔ'on xa'a ñii ña'a ña naní Rahab, kuyá xina'á nixiyo ña ta xa'a sɪ'ún nikisɪn ña xí'in kua'a ní ta. Ta Ndios nika'an ra ndí ndu ñaña'a va'a ndino'o nɔɔ ra xa'a ña chindee ña naIsrael; chi náki'in va'a ña ɔvi ta ta nixa'an xito nani ñoo Jericó. Saá chi ñaRahab taan se'é ña natã yó'o ini ve'e ña, ta chindee ña na nikaku na nɔɔ ñaño Jericó, ta saá kuchiño ndjikó na kuano'o na nɔɔ ndátí inká natã tá'an na. ²⁶ Tɔ'on yó'o sán'a ña mji yó ndí ña xíní ñó'ó ní kúu ña kasa ndivi yó chiño va'a ña kóni Ndios. Ta vitin va'a ná kani sɪnj ndó xa'a inká ña sán'a, ndí yiki kɔñu yó xí'in nímá táku kómí yó, ɔn kuchiño ta'vi tá'an ña, saá chi tá ɔn kɔó nímá táku kómí yó, ta nivi nixi'j kúu yó. Ta saá kúndaa ini yó tá ndixa kándixa yó Ndios, ta ɔn kuchiño ta'vi tá'an ña kándixa yó ra xí'in ña kisa ndivi yó chiño ña kóni ra.

3

Xíní ñó'ó koto va'a yó xa'a tɔ'on ka'an yó

1 Nañani yó xí'in náki'va yó, va'a ndasaá kuiti lo'o ndó ndukú ndó kuu ndó ñivi na sáná'a to'on Ndios. Saá chi Ndios kasa nani ra xa'a to'on ña sáná'a ñivi, ta yo'vi ní ka saxo'vi ra ñivi na sáná'a ña on sivi ñandixa kúu, ta ndixa yo'vi ka xo'vi nayó'o noo inka ñivi na kándixa to'on Ndios. ² Ndi'i mji yó ku'a ní yichi nákava yó ku'a ní kuachi. Tá kúchiño naní'i yó ñivi na nda ñii yichi on vása ká'an nda ñii to'on on vá'a, ta ñivi yó'o ndixa kúu na nava'a ndino'o. Tá ndixa va'a kúchiño ñivi xá'nda chiño na noo to'on ká'an na, ta ñii ki'va saá kúchiño ñivi yó'o ka'nda chiño na noo ndi'i ña on vá'a kóni ke'é yiki koñu na. ³ Ta vitin kani sijní ndó xa'a ña sáná'a ñii ka ña chikaá yó yu'u tikuáyí ña nasita yó rí. Ñii ka lo'o ní kúu ña, ta xí'in ñakaá yó'o kúchiño ka'nda chiño yó noo kití ká'no yó'o ña ko'on rí xí'in yó noo kóni mji yó. ⁴ Ta inka ña ndát'oní xí'in ndó, kani sijní ndó xa'a tón barco. Ta tón ká'no ní kúu ndó, vará nda xini ñó'ó nó tachí ndeé ní ña sakanda ña nó ko'on nó, ta xí'in ñii yiton lo'o tón naní timón káva na tón barco yó'o ña ko'on nó noo kóni mji ta káva tón barco. ⁵ Ta ñii ki'va saá ndó'o yó xí'in to'on ña ká'an yó. Saá chi lo'o ní yáa kómí yó ña táxi kama ní ka'an yó to'on, ta vará nda lo'o ní yáa kómí yó, ta ña ndeé ní kúu ña noo ndi'i yiki koñu yó. Ndatán yóo ñii ño'o lo'o chíin ña xixi, ta kúchiño ña ka'mi ña ñii yuku ká'no noo yóo ku'a ní yiton, saá yóo yáa yó, chi kúchiño ña sandi'i ña xa'a ku'a ní ñivi. ⁶ Ndatán yóo ño'o xixi, saá yóo to'on ká'an yó. Chi yáa yó táxi ña ka'an yó ndi'i saá noo to'on ña on vá'a, ta ndi'i ndee to'on on vá'a yó'o vaxi ña noo mji ñanímá ndiva'a ká'no, ta kúchiño ña kasa kini ña ta sativi ña mji yó ndi'i saá kivi taku yó ñoyivi yó'o. ⁷ Ndixa mji yó nanivi xini va'a yó

ndasaá ka'nda chiño yó noo ndi'i saá noo kití tí yóo ñoyivi yó'o, kití tí kúu t'yukú, kití tí yóo ndixin, kití tí ñoo tixin noo ño'o xika, xí'in ndi'i kití tí ño'o ini takuií. ⁸ Ta nda ñii ñivi on kivi ka'nda chiño na noo to'on ña vaxi noo yáa mji na. Chi yáa yó ña táxi ka'an yó to'on on vá'a, kómí ña ndee ndiva'a ña ka'an ña to'on xati ña sataku'é ini ñivi. ⁹ Noo yáa yó vaxi to'on ña kisa ká'no yó Yivá yó Ndios. Ta tuku mji noo yáa yó vaxi to'on ña ká'an yó sátavi chi'ña yó inka ñivi. Ta on vá'a ka'an yó saá, chi Ndios kúu ta ta kisa va'a ndi'i ñivi ndatán yóo mji ra. ¹⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, on vá'a kasa ndivi yó saá ña kée ovi noo to'on yu'u yó. Chi on vá'a ka'an yó to'on ña satavi chi'ña ñivi, ta tuku kee to'on yu'u yó ña ka'an yó ná ke'é Ndios ñava'a xí'in ñivi. ¹¹ Ta va'a kani sijní ndó ña sáná'a ñii pozo noo vaxi takuií. Ndatán yóo pozo yó'o, saá yóo yu'u yó xí'in to'on ká'an yó. Saá chi ñii pozo noo kaku takuií visi, on kivi kaku takuií yo'va ini ña. ¹² Ñandixa kúu ña, on vása kivi koon tiaceituna nda'a tón higo, ta ni on vása kivi koon ku'i higo nda'a tón uva. Ñakán tá yóo ñii pozo, on kivi ñii káchí kaku takuií visi xí'in takuií yo'va ini ña.

Ñayó'o ká'an xa'a ñandichí ña vaxi noo Ndios

¹³ Tá yóo ñii ndó'ó, ta xani sijní ndó ñivi ndichí ní kúu ndó ta kúndaá ini ndó yichi Ndios, ta saá xini ñó'ó ke'é ndó ñava'a, ta to'ó ní kutaku ndó, ta xí'in ñayó'o saná'a ndó ndi ndixa ñandichí Ndios kómí ndó. ¹⁴ Tá yóo ñii ndó'ó, ta kuini ini ndó xini ndó inka ñivi, ta káchí ini ndó kúu ndó na kúchiño ka noo inka ñivi, ta saá on vá'a kasa ká'no xí'in mji ndó ña kani sijní ndó ndi nandichí ní kúu ndó, chi on sivi ñandaá kúu ña xani sijní ndó. ¹⁵ Saá chi tá

xáni sɔ̀nɔ̀ mɔ̀i ndó ndí nɔ̀vi ndíchí ní kúu ndó, ta ña xáni sɔ̀nɔ̀ ndó saá ɔ̀n sɔ̀vɔ̀ ña vaxi nɔɔ Ndios kúu ñayó'o, ñandíchí mɔ̀i ndó yó'o kuiti ñandíchí nɔ̀vi ñoyívi yó'o kúu ña, saá chi ñandivá'a ká'no táxi ña kani sɔ̀nɔ̀ ndó ndí nɔ̀vi ndíchí ní kúu ndó. ¹⁶ Saá chi tá yóo nɔ̀vi na kuɔ̀ni ini xíni tá'an, ta káchí ini na kúu na na kúchiño ká nɔɔ inká nɔ̀vi, ta nɔɔ táku nayó'o ɔ̀n kɔɔ ñato'ó na xí'in inká natá'an na, chi yóo ndí'i saá nɔɔ ña ɔ̀n vá'a ké'é na. ¹⁷ Ta nɔ̀vi na kómí ñandíchí ña vaxi nɔɔ Ndios, nayó'o kúu nɔ̀vi na ké'é ñava'a nɔɔ Ndios, to'ó táku na, ɔ̀n vása káni tá'an na xí'in inká nɔ̀vi, na vɔ̀'a ini kúu na xí'in inká nɔ̀vi, ta kúndá'ví ini na xíni na inká nɔ̀vi, ta sáná'a na nɔɔ nɔ̀vi ñava'a ña xíni na ke'é na, ta ɔ̀n vása nákaɔ̀xin na nɔ̀vi, ní ɔ̀n vása kúu na nɔ̀vi na vatá'ni na ɔ̀vi yu'ɔ̀. ¹⁸ Ta nɔ̀vi na vivíi táku xí'in tá'an, ta ñii kɔ̀'va saá ndúkú na ta chindeé na ña vivíi kutaku inká nɔ̀vi xí'in tá'an na, nayó'o kúu na kása ndivi ña kóni Ndios, ta Ndios káchí ra ndí nayó'o kúu nɔ̀vi na vɔ̀'a ndino'o.

4

*Ɔ̀n kúchiño kundikɔ̀n yó yichí Ndios,
ta ñii káchí kundikɔ̀n yó yichí ñoyívi yó'o*

¹ ¿Míkíá vaxi ña táxi kani tá'an ndó xí'in tá'an ndó? Ndi'i ña ɔ̀n vá'a ña kúsii ini ndó ke'é ndó, ñayó'o káku ña níma mɔ̀i ndó. Ña ɔ̀n vá'a ña yóo níma ndó, ndí'i saá kɔ̀vɔ̀ káni tá'an ña xí'in ndó, chi kóni ña ka'nda chiño ña nɔɔ ndó. ² Ndó'ó kása kuɔ̀ni ndó xí'in inká nɔ̀vi xá'a ña kómí na, chi kóni ndó kukomí ndó kuá'a ní ñakuiká. Ta ɔ̀n kɔ̀vɔ̀ kukomí ndó ña, ta xá'a ñayó'o sákaku ndó kuáchi xí'in tá'an ndó, ta káni tá'an ndó xí'in na, ta xá'ni ndó nɔ̀vi, chi kása yichí ini ndó xá'a ña kómí na. Ɔ̀n vása kómí ndó ña kóni ndó chi

ɔ̀n vása ndúkú ndó ña nɔɔ Ndios. ³ Chi tá yóo ña ndúkú ndó nɔɔ Ndios, ta ɔ̀n vása náki'in ndó ña, saá chi ndasaá kuiti ndúkú ndó ñakuiká kóni mɔ̀i ndó ña kɔ̀ni ñó'ó ndó nɔɔ káchí ini mɔ̀i ndó, ta ɔ̀n vása ndúkú ndó ña kóni Ndios. ⁴ ¿Ndó'ó kúu nɔ̀vi na ɔ̀n vása ndino'o kí'vi ini xíni ndó Ndios! ¿An ɔ̀n vása kúndaɔ̀ ini ndó, ndí'i nɔ̀vi na náta'an vɔ̀'a xí'in ñoyívi yó'o ɔ̀n kúchiño kuu na nɔ̀vi na náta'an vɔ̀'a xí'in Ndios? Saá chi nɔ̀vi na kúsii ini kása ndivi ndí'i ña ɔ̀n vá'a ña kása ndivi nɔ̀vi ñoyívi yó'o, nɔ̀vi yó'o kúu na ɔ̀n xiiin chikaɔ̀ sɔ̀'o to'on Ndios, ni ɔ̀n xiiin na kóni na ra. ⁵ Xíni vɔ̀'a yó to'on Ndios ña nɔ̀taa na xina'á kúu ñandaɔ̀ ña káchí ndí Níma Ndios ña chikaɔ̀ ra ini ndí'i mɔ̀i yó na kándixa ña'á, kí'vi ní ini ña xíni ña mɔ̀i yó, ta ndá lo'o ɔ̀n xiiin ña kuxiká yó nɔɔ Ndios. ⁶ Ta Ndios ká'no ní ñava'a taxi ra nda'a yó ña chindeé ra yó kúndeé yó nɔɔ ña ɔ̀n vá'a, chi kí'vi ní ini ra xíni ra mɔ̀i yó. Káchí to'on ra saá: “Ndios ɔ̀n xiiin ra kóni ra nɔ̀vi na kása ká'no xí'in mɔ̀i; ta vɔ̀'a ní ká chindeé ra nɔ̀vi na to'ó ní ini nɔɔ ra”, káchí to'on Ndios. ⁷ Ñakán xíni ñó'ó kándixa ndó Ndios ta kasa ndivi ndó ña kóni ra. Ta nɔɔ ñanímá ndivá'a ká'no xíni ñó'ó kasa ndeé xí'in mɔ̀i ndó, ta kasa téé ndó níma ndó ña ɔ̀n chikaɔ̀ sɔ̀'o ndó ña ká'an ña, ni ɔ̀n kasa ndivi ndó ña kóni ña, ta saá ñanímá ndivá'a ká'no yó'o kama kee ña kɔ̀'ɔ̀n ña nɔɔ ndó. ⁸ Kuyatin ndó nɔɔ Ndios, ta saá Ndios kuyatin ra nɔɔ ndó. Ndó'ó na ké'é ña ɔ̀n vá'a, sandakoo ndó ndí'i ña ɔ̀n vá'a ké'é ndó. Ta ndó'ó nɔ̀vi na ɔ̀vi yu'ɔ̀, vitin xíni ñó'ó sandakoo ndó yichí ñoyívi yó'o ta ndino'o ini ndó kɔ̀'ɔ̀n ndó yichí Ndios. ⁹ Ná kuchuchú ini ndó ta ná kuaku ndó xá'a ña ɔ̀n vá'a ke'é ndó. Ná sandakoo ndó ña kúsii ní ini ndó xíni ndó ñoyívi yó'o, ta nduu ndó nɔ̀vi na kuchuchú ini, ta

ndikó ini ndó x̄a'á ña ɔn vá'a ke'é ndó. ¹⁰ Kuxítí ndó ta kuaku ndá'ví ndó nɔɔ Ndios ña kasa ká'no ini ra x̄a'á ndó, ta nduu ndó n̄ivi na v̄a'a nɔɔ ra, ta Ndios ndasa ra ña kuu ndó n̄ivi naná'no yich̄i nɔɔ xá'nda chiño ra.

Ɔn vá'a k̄a'an yó tɔ'on ndiv̄a'a x̄a'á tá'an yó

¹¹ Nañani yó x̄i'in náki'v̄a yó, ɔn k̄a'an ndó tɔ'on ndiv̄a'a x̄a'á tá'an ndó. Táná k̄a'an ndó tɔ'on ndiv̄a'a x̄a'á nañani ndó án x̄a'á náki'v̄a ndó, ta saá níma m̄ji ndó k̄aku ña kisa ndaa ndó x̄a'á kuachi tá'an ndó. Tá saá ká'an ndó, ta ɔn v̄asa kisa tɔ'ó ndó ña xá'nda chiño Ndios, ña káchí ndí x̄ini ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó. Ta x̄ini ñó'ó kasa ndivi ndó ña ká'an ndayí Ndios, ta ɔn vá'a kani s̄ini ndó ndí m̄ji ndó kúu na ná'no k̄a nɔɔ Ndios. ¹² N̄ii laá Ndios kúu t̄aa t̄a ch̄indú'u ndayí, ta ndasaá m̄ji Ndios kúu t̄a kúchiño kasa nani x̄a'á kuachi n̄ivi, chi kómí ra ndee ña kúchiño sak̄aku ra n̄ivi án taxi ra ña ndi'i x̄a'á na. Ta m̄ji ndó, ɔn k̄o ndayí kómí ndó ña k̄a'an ndó x̄a'á natá'an ndó ndí ndiso na kuachi nɔɔ Ndios.

Ɔn v̄asa x̄ini yó tá kutaku yó k̄ivi taan

¹³ Sava ndó'ó ká'an ndó saá: “Vitin án taan k̄o'ɔn yó ink̄a ñoo ká'no, ta kasa chiño yó ñii k̄iyya, ta kuach̄a ní s̄i'un kukomí yó”, káchí ndó. Ta vitin koni s̄o'v̄a ndó ña k̄a'an̄i x̄i'in ndó. ¹⁴ Ɔn v̄asa x̄ini yó yukia v̄axi kundo'o yó k̄ivi taan. Saá chi ɔn x̄ini yó ndasaá yó ña táku yó. Ndatán yó ñii v̄ik̄o nó'ó nɔɔ yuk̄u, kánóo ña ñii kán̄i lo'o ta saá ndáñó'ó ña, saá yóo ña táku yó. ¹⁵ Ta x̄a'á ña ɔn v̄asa x̄ini yó yukia kundo'o yó k̄ivi ña v̄axi, v̄a'a k̄a k̄a'an yó, káchí yó saá: “Tá Ndios kóni ra, ta kutaku yó ta kasa ndivi yó chiño yó'o án chiño kaa”, saá x̄ini ñó'ó k̄a'an yó. ¹⁶ Ta ndó'ó, ndatán ká'an n̄ivi na ña'a ní ini,

saá ká'an ndó, chi x̄ani s̄ini ndó kómí ndó ndee ka'nda chiño ndó nɔɔ ndi'i ña ke'é ndó. Ta ña x̄ani s̄ini ndó saá, ña ɔn vá'a kúu ña. ¹⁷ Koto v̄a'a ndó; tá x̄ini ndó ke'é ndó ñava'a, ta ɔn v̄asa kisa ndivi ndó ñava'a yó'o, ta saá kómí ndó kuachi nɔɔ Ndios.

5

Ndá'ví ní n̄ivi nakuiká na kúu na ndiv̄a'a ini

¹ Konj s̄o'v̄a ndó'ó, n̄ivi na kúu nakuiká. Kuaku ndó ta kuchuchú ini ndó chi v̄axi k̄ivi ña x̄o'vi ní ndó. ² Xa kixá'á tá'ȳi ndi'i ñakuiká kómí ndó, ta ndi'i tikot̄o ndó xa x̄axi t̄itikisin ña. ³ Ndi'i ñaoro x̄i'in ndi'i ñaplata ña kómí ndó xa n̄ikusu ndi'i ña. Ta xa v̄axi yatin k̄ivi ña kasa nani Ndios x̄a'á kuachi ndi'i n̄ivi, ta ndi'i ña n̄ikusu yó'o kúu ña ndakuijn x̄a'á ña ɔn vá'a ke'é ndó. Ta x̄a'á ña ndakuijn ña saá, Ndios ti'ví ra ndó'ó k̄o'ɔn ndó k̄ok̄o ndó nɔɔ x̄ixi ño'ɔ ndi'i saá k̄ivi. Saá chi ndó'ó ndasaá kuiti ndi'i ní ini ndó nakaya ndó ndi'i ñakuiká ta taan v̄a'a ndó ña, ta ɔn v̄asa ní-x̄ini ñó'ó ndó ña ndatán kóni Ndios. ⁴ Tuku konj s̄o'v̄a ndó. Ndó'ó ɔn v̄asa ní-cha'vi ndó n̄ivi na kisa chiño x̄i'in ndó nɔɔ ño'ɔ ndó, ta n̄ivi na kisa chiño yó'o ndee ní ká'an kuáchí na x̄a'á ndó. Ta Ndios, t̄aa t̄a kómí ndi'i ndee, x̄ini s̄o'v̄a ra ña ká'an na x̄a'á ndó. S̄i'un ña ɔn v̄asa ní-cha'vi ndó nayó'o ndakuijn ña ndí ndiso ndó kuachi nɔɔ Ndios. ⁵ Noyívi yó'o xa v̄a'a ní táku ndó x̄i'in ñakuiká ndó, ta x̄i'in s̄i'un ndó xa ke'é ndó ndi'i ña kúsij ini ndó. Xa x̄ixi ní ndó, ta x̄i'i ní ndó ta s̄añaño ní ndó m̄ji ndó ndatán ñaño kit̄i tí ka'ni na kuxu na, ta xa yatin v̄axi k̄ivi ña kasa nani Ndios x̄a'á kuachi ndó. ⁶ Ndó'ó nakuiká sak̄uiso ndó kuachi n̄ivi na ɔn k̄o kuachi kómí, t̄and̄a x̄a'ni ndó sava na, ta na ɔn k̄o kuachi kómí yó'o ɔn v̄asa ní-kuchiño na x̄i'in ndó.

Xínjĩ ñó'ó kasa ndeę yó ini yó nọọ ña xó'vĩ yó

⁷ Ta saá, nañani yó xí'in náki'va yó, chikaą ndó ndeę xí'in mji ndó ña kundati ndó anda kivi kixi tuku Jesucristo, ąą ąą kúu ąąKá'no nọọ yó. Ndixa xínjĩ ndó ñii ąą ąą kisa chiño nọọ ño'ọ si'na xínjĩ ñó'ó kasa ndeę ra ini ra kundati ra anda kivi kixá'á savi koon rá, ta kua'no ña chi'i ra, ta saá anda kixaą kivi ña nakaya ra ña xá'no yó'o ta konjĩ ñó'ó ra ña. ⁸ Ta mji ndó, ñii ki'va saá xínjĩ ñó'ó kasa ndeę ndó ini ndó, ta ọn sandakoo ndó kundati ndó, chi yąchĩ ní kixaą kivi ndikó tuku Jesucristo. ⁹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ọn vá'a ka'an ndó ọ'on kuáchĩ xá'a tá'an ndó, chi tá saá ka'an ndó, ta Ndios kasa nani ra xá'a kuąchi mji ndó ta saxo'vi ra ndó'ó. Xa yatin ní vaxi ąą ąą kisa nani xá'a ndi'i kuąchi nivi. ¹⁰ Nañani yó xí'in náki'va yó, naká'an ndó xá'a naprofeta na njika'an ndoso ọ'on Ndios xina'á. Nayó'o nixo'vi ní na ta kundeé na kuchiño na xí'in ndi'i ña nixo'vi na. Ta kisa ndeę na ini na ña xindati na ña sakaku Ndios na. Ta ndó'ó, ñii ki'va saá xínjĩ ñó'ó kasa ndeę ndó ini ndó ña kundati ndó. ¹¹ Tá yóo nivi na va'a kúndeé xí'in ndi'i ña yo'vi ní xó'vi na, ta nákaą ñasijĩ ini na, ta saá kúndaą ini yó ndi Ndios chindeé ra nayó'o. Ta ndó'ó xa xínjĩ so'o ndó xá'a ąąJob. Vará ndeé ní nixo'vi ra ta kundeé ra xí'in ndi'i ña njindo'o ra, ta ọn vása ní-sandakoo ra yichi Ndios, ta Ndios ąąxi ra ñava'a nda'a ąąyó'o sondi'i. Xí'in ñayó'o Ndios saná'a ra ndi ąą ąą ká'no ini kúu ra ta kí'vi ní ini ra xini ra nivi.

¹² Nañani yó xí'in náki'va yó, konjĩ so'o va'a ndó ña ká'anjĩ xí'in ndó vitin, chi inką ọ'on ká'no kúu ña. Ọn chiná'a ndó xá'a ñoyívi njino, ni xá'a ñoyívi yó'o, ni xá'a nda ñii inką ña yóo kuva'a. Tá ka'an ndó saá: “Ke'éjĩ chiño yó'o”,

án ka'an ndó: “Ọn ke'éjĩ chiño yó'o”, ta saá xínjĩ ñó'ó kasa ndivi ndó ndatán yóo ña ká'an ndó. Chi tá ọn vása kisa ndivi ndó ọ'on ká'an ndó, ta Ndios saxo'vi ra ndó'ó.

¹³ Tá ñii ndó'ó yóo ní ña xó'vi ndó, ta xínjĩ ñó'ó ka'an ndó ndukú ndó nọọ Ndios ña chindeé ra ndó'ó. Tá ñii ndó'ó kúsijĩ ní ini ndó, ta xínjĩ ñó'ó kata ndó yaa yijĩ ña kasa ká'no ndó Ndios. ¹⁴ Tá ñii ndó'ó ndeé ní ndó'ó ndó, ta xínjĩ ñó'ó ka'an ndó kana ndó naxikuą'a ve'e ño'o ña kixi na ka'an na ndukú na nọọ Ndios xá'a ña sanda'a ra ndó'ó, ta xí'in ndayĩ Jesucristo chikaą na aceite sijnjĩ ndó án nọọ kí'vi yikí kọnu ndó. ¹⁵ Tá naxikuą'a yó'o ndáa ini na Ndios xí'in ndino'o ini na, ta kándixa na ndi Ndios kasa ndivi ra ña ndukú na nọọ ra, ta saá Ndios sanda'a ra na ndeé ndó'ó. Chi tá nivi na ndeé ndó'ó yó'o kómĩ na kuąchi nọọ Ndios, ta Ndios kasa ká'no ini ra xá'a kuąchi na. ¹⁶ Nákán xínjĩ ñó'ó na'ma ndó kuąchi ndó xí'in tá'an ndó, ta ndukú ndó nọọ Ndios xá'a tá'an ndó ña sandúva'a Ndios ndó'ó. Chi Ndios xínjĩ so'o ra ta táxi ra ña xínjĩ ñó'ó nivi na kúu na xí'in ña ndixa ndino'o ini ndukú nọọ ra. ¹⁷ ¿Án ọn vása náká'an ndó xá'a ąąprofeta Elías?, ąą ąą njika'an ndoso ọ'on Ndios xina'á. Xikuu ra ñii nivi ndatán yóo mji yó. Ta xí'in ndino'o ini ra njika'an ra ndukú ra nọọ Ndios ña ọn koon savi, ta saá ọn kọọ savi ni-koon nọọ ño'ọ unjĩ kuyya sava. ¹⁸ Ta njya'a unjĩ kuyya sava, ta tuku njika'an ra ndukú ra nọọ Ndios ña koon savi, ta saá kixá'á koon savi ndatán xínjĩ ñó'ó koon rá, ta nọọ ño'ọ tuku nąkoo kujĩ'i nda'a ndi'i yiton tón kujĩ'i, ta njinduta ña chi'i nivi ta nąkoo ndi'i nọọ ñaxixi.

¹⁹ Nañani yó xí'in náki'va yó, tá ñii ndó'ó sandakoo ndó yichi ña ndaą, ta inką ndó'ó ká'an ndó xí'in nivi yó'o ña nandikó tuku

na kọ'ọn na yichị ña ndaḗ, ²⁰ ta
yì'ì kónìj ña kundḗḗ vḗ'a ini ndó
ndí ña vḗ'a ní kúu ña ke'é ndó
saá. Chì tá chindeé ndó ñivi ña
nandikó ini na ta sandakoo na
kuḗchi ña ñakava tuku na, ta tuku
naki'in na kuḗ'ḗn na yichị Ndios,
ta xí'in ñayó'o chindeé ndó na ña
kaku na ña ọn ndañó'ó na ọọ
Ndios. Ta Ndios kasa ká'no ini ra
xḗ'ḗ ndí'ì kuḗchi ñivi yó'o, vará
yóo kuḗ'ḗ ní kuḗchi ndiso na.

Tutu ñanoó ña n̄taa taPedro ña t̄'ví ra kuá'an nda'a n̄vi na kándixa Jesucristo

*TaPedro t̄'ví t̄'on yó'o
kuá'an ña chindeé ra n̄vi na
kándixa Jesucristo*

¹ Yí'j, taPedro, ñii taapóstol ta kisa chiño ño Jesucristo kúu j. Ta táa j tutu yó'o xaá ña nda'a ndó'ó, n̄vi na kándixa Jesucristo, na kúu na n̄x̄it̄a ní'nó ta táku ndó ñoo n̄vi na ɔn s̄iví kúu naño m̄j ndó. Ta ñoo x̄iyo ño táku ndó vitin kúu ña ñó'o kuá'a xiiña ña nañi Ponto, Galacia, Capadocia, Asia x̄i'in Bitinia. ² Yivá yó Ndios nda ñanoó xa x̄inj ra ndó'ó ta naḡaxin ra ndó'ó ña kuu ndó sa'ya ra. Ta x̄i'in Ním̄a ra k̄isa ndivi ra ña kuu ndó n̄vi na ndii ño ra. Ta ke'é ra ñayó'o x̄i'in ndó chi kóni ra ña kasa ndivi ndó t̄'on ña n̄ka'an ra, ta kóni ra ña nakata ra kuáchi ndó x̄i'in n̄j Jesucristo ña n̄x̄it̄a nda'a tón cruz. Ta vitin kóni ña ke'é Ndios ví'í ní ka ñava'a x̄i'in ndó, ta ná taxi ra ñava'a koo ini ndó. Ta ná kutú ndaá ini ndó x̄i'in ndi'i ñava'a yó'o.

*T̄'on yó'o ká'an ndasaá x̄inj
ñó'ó kutakú yó
ta kundati yó ñava'a ño Ndios*

³ Ta ná kasa ká'no yó Ndios, ta kúu Yivá Jesucristo, Taa taKá'no ño yó. Saá chi Ndios kúnda'ví ní ini ra x̄ini ra m̄j yó, ta ke'é ra ña kaaku xaá yó ño ra, chi sanataku ra Jesucristo ño ña n̄xi'j ra. Ta xa'a ña naḡaku Jesucristo, ndino'o ndáa ini yó ta ndáti yó naki'in yó ñava'a k̄ind̄o Ndios taxi ra nda'a yó. ⁴ M̄j ñava'a yó'o ña ndáti yó xa yóo va'a ña ñoyívi n̄no, ta nda ñii k̄iv̄j ɔn kukini ña, ni

ɔn t̄iv̄i ña, ta nda lo'o ɔn ndi'i xa'a ñava'a yó'o. ⁵ Chi xa'a ña ndino'o ndáa ini yó Ndios, Ndios x̄i'in ndeé ra ndixa ndáa ra m̄j yó, xa'a ña sakaku va'a ra yó. Saá chi ña ke'é ra saá kúu ña ch̄it̄on̄j Ndios, ta sanat̄iv̄i ra ñayó'o ño n̄vi tá kixaa k̄iv̄j sondí'í ñoyívi.

⁶ Ñakán ná kunakaá ñas̄ij ini ndó, vará x̄inj ñó'ó xo'v̄j ndó kuá'a ní ño ñayó'v̄j ña koto ndoso ndó'ó, ta ña xo'v̄j ndó vitin lo'o kuiti k̄iv̄j kundo'o ndó saá. ⁷ K̄ixaa ñayó'v̄j ño ndó ña koto ndoso ña ndó'ó án ndixa ndino'o ini ndó kándixa ndó Jesucristo, chi ña kándixa ndó ra ndatán yóo ka oro, saá yóo ña. Ta ndatán yóo ño'q ña x̄ixi, saá yóo ñayó'v̄j xo'v̄j ndó, saá chi ño'q ña x̄ixi xa'mi ña ndi'i ka v̄chí ña ndo ndaa x̄i'in oro, ta ndi'i xa'a ñakaá ɔn vá'a yó'o, ta saá k̄ind̄o kuiti nina m̄j oro. Ta ña kándixa ndó Ndios ta ña kúndeé ini ndó x̄i'in ñayó'v̄j ña x̄ito ndoso ndó'ó, ndáya'ví ní ka ñayó'o ño ña kúu ka oro, chi ndi'i xa'a ña kúu oro ñii k̄iv̄j va'xi. Ta ndó'ó, tá ɔn vása sandakoo ndó ña va'a kándixa ndó Ndios, ta k̄iv̄j ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o ta ndi'i n̄vi kuchiño koto na ra, ta saá Ndios kasa ká'no ra ndó'ó, ta taxi ra ñato'ó nda'a ndó.

⁸ Vará ɔn ta'an koni ndó Jesucristo x̄i'in nduch̄u ño ndó, ta ndó'ó kí'vi ní ini ndó x̄ini ndó ra, ta kándixa ndó ra. Ta ká'no ní ñas̄ij nákaá ini ndó, t̄anda ni ɔn vása n̄ni'í ndó t̄'on ña nandaxin ndó ndasaá yóo ñas̄ij nákaá ini ndó. ⁹ Ta kúsij ní ini ndó vitin chi kúndaá ini ndó ndí Ndios xa sakaku ra ndó'ó xa'a ña kándixa ndó Jesucristo.

¹⁰ Naprofeta na n̄ka'an ndoso t̄'on Ndios kujya x̄ina'á, nayó'o ví'í ní ka'vi na ta viví sa'kuá'á na xa'a ña kúndaá ini na ndasaá ke'é Ndios ña sakaku ra n̄vi. Ta ndat̄'on na x̄i'in n̄vi xa'a ñava'a

* 1:11 Ním̄a Ndios ñii kúu ña x̄i'in Ním̄a Jesucristo.

sani'i Ndios mji yó chi tã ká'no ní ini kúu ra. ¹¹ Níma Ndios* nika'an ña ini naprofeta, ta ndato'on ña xí'in na ndasaá koo ña xo'vi Cristo, tã tã ti'vi Ndios ñoyívi yó'o ña sakaku ra nivi, ta ndato'on ña ndasaá koo ña ká'no ní ñato'ó naki'in ra sondi'i. Ta Níma Ndios ndato'on ña ndi'i ñayó'o kuja xina'á, tá'an kumanj ku'a ní ka kuja ña kixaa ña kundivi ñayó'o. Ta saá naprofeta yó'o ka'vi na ta sakuá'á na ndasaá kundaa ini na yu kuu Cristo, ta ama kundivi ñayó'o. ¹² Ta Ndios nandaxin ra ño naprofeta ndi on sivi xa'a kivi ña táku mji na kúu ña ká'an ra xí'in na, ta xa'a kivi ña táku mji yó vitin kúu ña nika'an ndoso na kuja xina'á. Ta mji to'on va'a nika'an ndoso nayó'o xina'á, vitin inka nivi xí'in ndee Níma Ndios ndato'on na to'on yó'o xí'in ndó xa'a Jesucristo. Ta anda naángel kóni na kundaa ini na xa'a ñava'a ke'é Ndios xí'in mji yó.

To'on yó'o ká'an ndi Ndios kóni ra ña kutaku ndii yó ño ra

¹³ Ñakán kani va'a sinj ndó ndasaá koo kasa ndivi ndó ña xa'nda chiño Ndios. Koo ti'va ndó ña nasita xí'in mji ndó ño ña on vá'a, ta ndino'o ní ini ndó kandixa ndó ndi Ndios ndixa taxi ra ñava'a nda'a ndó kivi kixi tuku Jesucristo ñoyívi yó'o. ¹⁴ Chi xini ñó'ó kasa ndivi ndó ña ká'an Ndios, ndatán yóo naváli na kisa ndivi to'on ká'an yivá na, saá kasa ndivi ndó. Ta vitin on kutaku ka ndó kasa ndivi ndó ña on vá'a kóni yiki koñu ndó, ndatán xitaku ndó kivi xikuu ndó nivi na naa ini. ¹⁵ Ta saá nda víka xini ñó'ó kundikon ndó ko'on ndó yichi va'a, ta kutaku ndii ndó ño Ndios, chi Yivá yó Ndios tã kana mji yó nduu yó sa'ya ra, kúu ra tã tã ndino'o ndii. ¹⁶ Chi ño to'on Ndios ña nita na xina'á, nika'an ra xí'in nivi na ndikon ña'á, kachi ra saá: "Xini ñó'ó kuu ndó nivi nayji na

kutaku ndii ño, chi yij kúu tã tã yij", kachi Ndios.

¹⁷ Ta ndó'ó ká'an ndó ndúkú ndó ñava'a ño Ndios, ta kachi ndó Yivá ndó kúu ra, ta saá, xini ñó'ó kundaa ini ndó ndi Ndios on vása nakaxin ra nivi, ta kúu ra tã tã ndasaá kuiti xí'in ñandaa kasa nani ra xa'a ndi'i ña ke'é nivi ñoyívi yó'o, ta xa'a ñayó'o xini ñó'ó xí'in ñato'ó kasa ndivi ndó ña kóni na ndi'i saá kivi ña táku ndó ñoyívi yó'o. ¹⁸ Chi xini ndó Ndios sakaku ra ndó'ó ño yichi yatá ña on vása ndaya'vi ña nixika ndó si'na, chi naxij síkuá ndó kúu na saná'a ndó'ó yichi yatá yó'o. Ta on sivi xí'in oro ta ni on sivi xí'in plata, kúu ña cha'vi Ndios xa'a ña sakaku ra ndó'ó ño ña ku'a ndó yichi yatá, chi ñaoro xí'in ñaplata ñi kivi ndi'i xa'a ñayó'o. ¹⁹ Ta xí'in nji Jesucristo ña ndaya'vi ní ña nixita nda'a tón cruz kivi nixi'i ra, kúu ya'vi ká'no ní cha'vi ra xa'a ña sakaku ra ndó'ó. Ta ndatán yóo ñi ndikachi lo'o tí ndii ndino'o, ta on ko'ó ña on vá'a kómí rí, tí sóko nasutu ño Ndios xa'a kuachi nivi, saá nixijo Jesucristo. ²⁰ Ta on tã'an ka kuva'a ñoyívi yó'o, ta Ndios chindú'u ra ndi Jesucristo kuu tã tã kasa ndivi chiño yó'o. Tá xa vaxi yatin kivi sondi'i, ta Ndios ti'vi ra Jesucristo kixaa ra ñoyívi yó'o. Xa'a ña kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó, kixaa ra ña sakaku ra ndó'ó. ²¹ Xa'a ñava'a kisa ndivi Jesucristo kúu ña ndaa ini ndó Ndios, tã tã sanataku Jesucristo, ta taxi ra ñato'ó ká'no nda'a ra ñoyívi ñino. Ta ñakán ndino'o ini ndó kandixa ndó Ndios, ta ndaa ini ndó ra ña ndati ndó kasa ndivi ra to'on ña kindo ra xí'in ndó.

²² Ta vitin xa'a ña kisa ndivi ndó to'on ña ndaa nika'an Ndios, ta Níma Ndios kisa chiño ña ini ndó ña nduu ndó nivi na ndii ño Ndios. Ta xa'a ñayó'o kómí ndó ndee Ndios ña kuchiño kuki'vi

ndino'o ini ndó koni tá'an ndó. Ta saá xínj ñó'ó kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó xí'in ndi'i ndeę ndó.

²³ Chi Ndios taxí ra ña kaku xaá ndó vitin, ta ọn sivi ñii kúu ñayó'ó xí'in ña si'na kaku ndó tixin si'i ndó ñoyívi yó'o, chi ndi'i ñivi na kaku ñoyívi yó'o kixaa ña kivi nayó'o. Ta vitin xí'in ndeę tọ'on Ndios ndó'ó kaku xaá ndó, ta saá kutaku ndó xí'in Ndios ndi'i saá kivi. Saá chi tọ'on Ndios ọn vása ndi'i xa'a ña, táku tọ'on ra ndi'i saá kivi. ²⁴ Chi tọ'on Ndios, ña ñitaa ñii taprofeta xina'á, káchí ña saá:

Ndi'i ñivi ndátan yóo ku'u kuí, saá yóo na.

Ñaká'no livi ña kómí ñivi, yóo ña ndátan yóo yita livi ña xa'no ọọ ku'u kuí.

Chi ku'u kuí yichí ña, ta ñii kiva saá yichí yita livi xí'in ña, ta nakava ña ọọ ño'ọ ta ndi'i xa'a ñayó'o;

²⁵ ta tọ'on Ndios, ọn vása ndi'i xa'a ña, ta táku ña ndi'i saá kivi ña vaxi,

káchí tọ'on Ndios ña ñitaa ñii taprofeta. Ta tọ'on Ndios yó'o, kúu tọ'on va'a ña ñika'an ndoso na ọọ ndó.

2

¹ Ñakán xínj ñó'ó sandakoo ndó ké'é ndó ndi'i ọọ ña ọn vá'a, ọn ka'an ka ndó tọ'on vatá, ta ni ọn sandá'ví ndó inka ñivi; ọn kuu ka ndó ñivi na ọvi yu'u; ọn kasa kuíni ini ndó xí'in tá'an ndó; ta ọn ka'an ndó tọ'on visi xa'a inka ñivi. ² Ndátan yóo napá'á válí na sakan kaku, ta xí'í na soko ta xí'in ndino'o ini na ndúkú na ña chichín na, saá xínj ñó'ó nandukú ndó ndi'i ña nina va'a ña taxi viví kua'no ndó yichí Ndios, saá xínj ñó'ó kutaku ndó nda kixaa kivi ña naki'in ra ndó'ó ta kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi. ³ Chi ña vaxi kua'no ndó saá, ta ndixa xa

kúndaą ini ndó ndi Jesucristo kúu ta ta va'a ní.

Tọ'on yó'o ká'an ndi Jesucristo yóo ra ndátan yóo yuu ká'no ña táku

⁴ Kuyatin ka ndó ọọ Jesucristo, Ta ta Ká'no ọọ yó; ndátan yóo ñii yuu ká'no ña táku, saá yóo ra. Vará ñivi sákana na yuu yó'o, ta Ndios ñakaxin ra yuu yó'o kuu ña yuu ọọ ña kunakaa xa'a ve'e.

⁵ Ta saá ndó'ó, ndátan yóo ku'a ní yuu táku, saá yóo ndó. Ta Ndios xínj ñó'ó ra ndó'ó ña kasa va'a ra ve'e ño'ọ ra. Ta ndátan yóo nasutu yi, saá yóo ndó ọọ Ndios ña sóko ndó ọọ ra ña kúu ña sákusi iní ra, ta xa'a ndi'i ña kisa ndivi Jesucristo, Ndios ndixa náki'in ra ña sóko ndó ọọ ra. ⁶ Chi tọ'on ña ñika'an Ndios ña ñitaa taprofeta xina'á, káchí ña saá:

Kani ndichij ñii yuu ká'no ña kúu ñanó'ó ña kunakaa titon xa'a ve'e j ña kuv'a xiki Sion.*

Ñakaxinj ña kuu ña yuu ña ndaya'ví ní, ña ká'no ka ọọ ndi'i inka yuu ña ñó'ó ve'e ño'oj.

Ta ndátan yóo yuu yó'o, saá yóo ta ta ñakaxinj;

chi tayó'o kuu ta ndaya'ví ní, ta tanó kuu ra ọọ ndi'i nañoj,

ta ndi'i ñivi na kándixa ta ta ñakaxinj yó'o, anda ñii kivi ọn vása kua'an ọọ ñivi yó'o chi ọn sandá'ví ra na,

káchí tọ'on Ndios. ⁷ Ta ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo, ndátan yóo yuu ká'no ña ndaya'ví ní, saá yóo ra ọọ ndó, ta ọọ inka ñivi na ọn xiin kándixa Jesucristo, ọn vása ndaya'ví ra ọọ na, ta saá kúndivi tọ'on Ndios ña káchí saá:

Yóo yuu ña ni-xiin ñivi na kisa va'a ve'e koni ñó'ó na,

* 2:6 Ọọ xiki Sion nákaą ñoo Jerusalén vitin.

ta mji yuu yó'o nduu ña yuu ñanó nákaa xá'a ve'e, saá káchí to'on Ndios. ⁸ Ta tuku ká'an to'on Ndios, káchí ña saá: Yuu yó'o kúu ña káchí'i xá'a nivi ta ñáni na,

káchí to'on Ndios. Ndi'i nivi na káchí'i xá'a ta ñáni na sata yuu yó'o kúu nivi na on xjin chikaa so'o, ta ni on xjin na kasa ndivi na to'on ña ká'an xá'a Jesucristo. Ta Ndios xa chitóni ra saá kundo'o nivi na on xjin koni so'o to'on ra.

To'on yó'o ká'an xá'a nivi na kúu naño Ndios

⁹ Ta ndó'o, on sivi nivi na on xjin kandixa Jesucristo kúu ndó. Ndios naxaxin ra ndó'o kuu ndó sa'ya mji ra. Ta kúu ndó nasutu na kisa chiño noo taRey Jesucristo, ta naño yji Ndios kúu ndó'o. Ndios kúu ta ta kana ndó'o ta tava ra ndó'o noo yichi naa ña on vá'a xitaku ndó, ta vitin va'a táku ndó kuá'an ndó yichi noo yé'e ño'o livi ní Ndios. Naxaxin ra ndó'o xá'a ña ká'an ndoso ndó xí'in nivi ña kundaa ini na xá'a ndi'i ñava'a ke'é Ndios. ¹⁰ On sivi nivi na kándixa Ndios xikuu ndó si'na, ta vitin naño Ndios kúu ndó; si'na nijika ndó yichi noo nisaá ini Ndios xini ra ndó'o, ta vitin Ndios xa sakaku ra ndó'o, ta ndixa kisa ká'no ini ra xá'a ndó.

To'on yó'o ká'an ndi xini ñó'o kasa ndivi yó ña ká'an Ndios

¹¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, na kí'vi ní ini j xini j kúu ndó. Ndatán yóo nivi na yá'a kuá'an kuiti, saá yóo ndó táku ndó ñoyívi yó'o. Ta saá xaku ndá'viji noo ndó, on taxi xí'in mji ndó ña kasa ndivi ndó ña on vá'a kóni yiki koñu ndó, chi ña on vá'a kóni yiki koñu ndó káni tá'an ña xí'in ñava'a kóni níma ndó. ¹² Ta va'a vivii kutaku ndó noo nivi na on xjin kandixa Ndios. Vará ká'an na ña on vá'a xá'a ndó, ta saá tá xito na ñava'a ke'é ndó, ta saá kasa ká'no na Ndios xá'a

ñava'a yó'o kivi kasa nani Ndios xá'a kuachi ndi'i nivi.

¹³ Chi xá'a ña ndikon ndó Jesucristo, xini ñó'o kasa to'ó ndó ta kasa ndivi ndó chiño va'a ña ndúku nivi na xá'nda chiño noo ndó, án tarey ká'no kúu ra, ¹⁴ án inká naná'no na sakuiso chiño tarey kúu na. Chi tarey taxi ra ndayí nda'a naná'no yó'o ña saxo'vi na nivi na ke'é ña on vá'a, ta taxi ra ndayí nda'a na ña ká'an na to'on va'a ña kasa to'ó na nivi na ke'é chiño va'a. ¹⁵ Chi Ndios kóni ra kasa ndivi ndó ñava'a, ta saá nivi na naa ini xí'in nivi na yá'a sivi on kuchíño na nani'i na to'on ndiva'a ká'an na xá'a ndó.

¹⁶ Ndatán yóo nivi na xika ndika, saá táku ndó. Chi on sivi ka ndayí kúu ña xá'nda chiño noo ndó. Ta saá vitin táku ndika ndó xá'a ña kasa ndivi ndó ña kóni Ndios, ta on vá'a ndikó ndó kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño ña on vá'a. Va'a kasa ndivi ndó chiño ña kóni Ndios, chi nivi na kisa chiño noo Ndios kúu ndó. ¹⁷ Kasa to'ó ndó ndi'i nivi. Ta ndixa kuki'vi ini ndó koni ndó nañani ndó xí'in náki'va ndó na kándixa Jesucristo. Ta ndixa kasa ká'no ndó Ndios. Ta kasa to'ó ndó tarey ta xá'nda chiño ñoo ndó.

¹⁸ Ndó'o naesclavo, xini ñó'o kasa ndivi ndó ña xá'nda chiño tapatrón ndó ta kasa to'ó ndó ra. Saá ke'é ndó xí'in ra tá va'a ta kúu ra, ta va'a ini ra, ta ñii ki'va saá va'a ke'é ndó xí'in ra tá on vá'a ta kúu ra, ta kúu ra ta ta ndiva'a ní ini. ¹⁹ Ta nivi na xini ke'é ñava'a ña kóni Ndios ta kisa ndivi na ñava'a yó'o, ta saá ni, ta yóo inká nivi ta saxo'vi na nayó'o, ta nivi na ke'é ñava'a yó'o ta kúndeé ini na xí'in ña xó'vi na, ta saá nakí'in na ñava'a nda'a Ndios. ²⁰ Ta ndó'o, tá ke'é ndó ña on vá'a ta kúndeé ini ndó xí'in ña xó'vi ndó xá'a ña on vá'a ke'é ndó, ta noo Ndios on vá'a ndaya'vi ña kúndeé ini

ndó xí'in ña xó'vǐ ndó. Ta saá ni, tá ke'é ndó ñava'a, ta xó'vǐ ndó xa'a ñava'a ke'é ndó, ta kúndeé ini ndó xí'in ña xó'vǐ ndó, ñayó'o kúu ña kóni Ndios, ta ndáyaví ní ña ñoq ra. ²¹ Ndios kána ra ndó'ó kundikɔn ndó yichǐ Jesucristo, ta ndátan xí'in ña ká'no ini Jesucristo ñixovǐ ní ra xa'a ndó, ñii kǐ'va saá xínǐ ñó'ó ká'no koo ini ndó ta kúndeé ndó xí'in ña xó'vǐ ní ndó. ²² Ta Jesucristo, andá ñii kǐvǐ ɔn vása ní-ke'é ra ña ɔn vá'a, ta ni ɔn vása ní-ka'an ra ñavatá, ni ndá lo'o ñi-sandá'ví ra ñivi. ²³ Ta saá ni, ñivi ñika'an na to'on ña kándivá'a xí'in ra, ta mǐi ra andá lo'o ñi-ndikó ra ka'an ra to'on ndivá'a xí'in na. Tá ñivi saxovǐ ní na ra, ta mǐi ra ɔn vása ní-ka'an ra xí'in ñivi yó'o ndí ñii kǐvǐ cha'vi na xa'a ña saxovǐ na ra. Saá chi ndáa ini ra Ndios ña kasa nani ra xí'in ñandaa xa'a ndasaá yóo ña ke'é ñii ñii ñivi. ²⁴ Mǐi Jesucristo ñakuiso ra ndí'i kuachi yó kǐvǐ ñixǐ'ǐ ra nda'a tón cruz. Ñixovǐ ra saá xa'a yó ña kuchiño sandakoo yó kuachi yó ta ɔn ke'é ká yó ña ɔn vá'a, ta kuchiño kutaku yó kasa ndivi yó ña kóni Ndios. Ta xa'a ña takué'e yǐkǐ koñu Jesucristo kúu ña nduvá'a yó. ²⁵ Ndátan yóo ndikachi tí ndañó'ó ñoq xito'o rǐ, saá ñixǐyo ndó si'na. Ta vitin xa ñandikó ndó ñoq Jesucristo, tá kúu taa tá ndáa ndó'ó. Ndátan vivíi ndáa ñii taa ndikachi sana ra, saá vivíi ndáa Jesucristo ndó'ó ndí'i saá kǐvǐ, ña ɔn ndí'i xa'a ndó.

3

To'on yó'o ká'an ndasaá xínǐ ñó'ó kutaku ñivi na xa tɔnda'a

¹ Ta ndó'ó, náki'va yó ná yóo yǐi, xínǐ ñó'ó kasa to'ó ndó yǐi ndó, ta kasa ndivi ndó ndí'i chiño va'a ña ndúkú yǐi ndó ñoq ndó. Ta saá, tá ɔn sǐví na kándixa to'on ñava'a xa'a Jesucristo kúu yǐi ndó, ta xa'a ña xito na va'a táku ndó xí'in na,

ta saá chikaq ini na kandixa na Jesucristo, vará ɔn ta'an ka'an ndó xí'in na xa'a ra. ² Kuchiño yǐi ndó kandixa na to'on va'a xa'a Jesucristo chi xito na ndixa táku ndii ndó, ta kása ndivi ndó ña kóni Ndios. ³ ɔn chinóo ní ndó ke'é ndó ndasaá kuiti xa'a ña ndasa livi xí'in mǐi ndó. Saá chi ña ndixa ndasa livi náña'a ɔn sǐví ña livi nó'ni yǐsǐ sǐñǐ ná kúu ña, ni ɔn sǐví ña ndóo ndaa xí'in mǐi ná ña kúu kaa oro, ni ɔn sǐví ña ndixin ná tikoto livi ña yá'ví ní kúu ña. ⁴ Ta va'a ká kundi'i ini ndó, ta chikaq ndó ndee xí'in mǐi ndó ña va'a koo ini ndó ñoq Ndios. Chi náña'a ná va'a ini ta to'ó ini kúu ná ndixa livi ndino'o ta ndáyaví ní ká náyo'o ñoq Ndios. Saá chi ña livi ini náyo'o ndá ñii kǐvǐ ɔn vása ndí'i xa'a ña. ⁵ Ñii kǐ'va saá náña'a ná kandixa Ndios kuǐya xǐna'a xikuu ná ná livi ini ñoq Ndios. Saá chi xǐndaa ini ná Ndios ña kása ndivi ra ña ñika'an ra, ta kása to'ó ná yǐi ná ta kása ndivi ná chiño va'a ndúkú yǐi ná ñoq ná. ⁶ Ñii kǐ'va saá ke'é ña Sara xǐna'a, chi kása ndivi ña ndí'i ñava'a ñika'an yǐi ña tá Abraham xí'in ña, ta xǐka'an ña to'on yó'o xí'in ra: "Tata, mǐi taká'no ñoqǐ." Ta ndó'ó náki'va yó, tá ke'é ndó ñava'a ta ɔn vása yí'ví ndó ña ɔn vá'a, ta saá yóo ndó ndikɔn ndó ndátan ñixǐyo ña Sara kuǐya xǐna'a.

⁷ Ta ndó'ó, ñañani yó na yóo násí'í, xínǐ ñó'ó vivíi kutaku ndó xí'in násí'í ndó. Kasa to'ó ndó ná, vará lo'o ndee kómǐ ná ñoq ñandee kómǐ ndó, chi násí'í ndó yó'o ñii káchǐ naki'in ná xí'in ndó ñava'a ña kúu ña kutaku ndó xí'in Ndios ndí'i saá kǐvǐ ña va'xi. Tá va'a kása ndivi ndó saá xí'in násí'í ndó, ta ɔn kóo ña kasi ñoq to'on ndó, ña konǐ so'o Ndios ña ká'an ndó xí'in ra.

To'on yó'o ká'an ndasaá xó'vǐ ñivi vará ke'é na ñava'a

8 Vitin ká'anjí xí'in ndi'i ndó. Xíní ñó'ó vivíi kutaku ndó xí'in tá'an ndó ta koo yu'ú ndó xí'in tá'an ndó; kundá'ví ini ndó koni tá'an ndó; kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó ndatán kí'vi ini ndó xíní ndó ñani mji ndó xí'in kí'va mji ndó. Chindeé tá'an ndó xí'in ña xíní ñó'ó ndó; ta ká'no koo ini ndó xí'in tá'an ndó. 9 Tá yóo nivi na ké'é ña on vá'a xí'in ndó, ta on ke'é ndó ña on vá'a xí'in na. Tá yóo nivi na ká'an to'on ndiva'a xí'in ndó, ta on ka'an ndó to'on ndiva'a xí'in na. Xíní ñó'ó ndukú ndó ño Ndios ña ké'é ra ñava'a xí'in nivi na ké'é án ká'an ña on vá'a xí'in ndó, saá chi Ndios ñakaxin ra ndó'ó ña ké'é ndó ñava'a xí'in nivi. Ta xa'a ñayó'o ndó'ó ndixa naki'in ndó ñava'a ño Ndios. 10 Ta to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, káchí ña saá:

Tá kóni ndó siji kutaku ndó, ta ñii kí'va saá kóni ndó va'a koo ndó ñoyivi yó'o,

ta saá kundaa va'a xí'in mji ndó ña on ka'an ndó to'on ndiva'a xa'a nivi,

ni on ka'an ndó ñavatá ña sandá'ví nivi.

11 Sandakoo ndó ké'é ndó ña on vá'a, ta xíní ñó'ó ke'é ndó ñava'a.

Ndixa chikaá ndó ndee ña ndukú ndó va'a kutaku ndó xí'in nivi.

12 Chi Ndios ndáa ra nivi na ké'é ñandaa,

ta xa yóo ti'va ra ndakuijin ra xa'a ña ndúkú na ño ra,

ta Ndios saá ini ra xíní ra nivi na ké'é ña on vá'a, saá káchí to'on Ndios.

13 Tá chikaá ndó ndee ña ké'é ndó ñava'a, ta saá, ¿yu kúu nivi ké'é ña on vá'a xí'in ndó? 14 Ta saá ni, tá xó'vi ní ndó vará ké'é ndó ñava'a, ta Ndios chindeé ra ndó'ó ña kunakaá ñasiji ini ndó. On kuyi'ví ndó ño nda ñii nivi, ta ni on kundi'i ini ndó ño ña on vá'a ké'é na xí'in ndó. 15 Ta xí'in ña ndino'o ini ndó kasa to'o

ndó Jesucristo, chi taKá'no ño yó kúu ra. Tá yóo nivi na ndaka to'on ndó'ó: “¿Ndachun kándixa ndó Jesucristo?”, kachi na xí'in ndó, ta ndó'ó xa koo ti'va ndó ndakuijin ndó ndato'on ndó xí'in na xa'a ña ndachun ndáa ini ndó Jesucristo, ta ndáa ini ndó ña ndixa kasa ndivi ra ña kindoo ra xí'in ndó, ta xí'in ñato'ó ka'an ndó xí'in na ta vivii ndakuijin ndó yu'u na. 16 Kasa ndivi ndó ñava'a ta vivii kutaku ndó ña on kóo ña sandi'i ini ndó ño Ndios. Ta saá, tá ká'an ndiva'a nivi xa'a ndó'ó, ta kuka'an ño na xa'a to'on vatá ká'an na, chi xito na ñava'a ké'é ndó xa'a ña ndikon ndó Jesucristo. 17 Tá taxi Ndios ña xo'vi ndó, ta va'a ka ná xo'vi ndó xa'a ña ké'é ndó ñava'a ño ña xo'vi ndó xa'a ña ké'é ndó ña on vá'a.

18 Saá chi mji Jesucristo nixó'vi ra ta nixi'i ra ñii laá yichi xa'a ndi'i kuachi nivi. Taa ta va'a kúu ra, taa ta on koó kuachi kómí kúu ra, ta nixó'vi ní ra xa'a ndi'i mji yó nivi na ndiso kuachi; ke'é ra saá ña kuchiño kuyatin yó ño Ndios ta kutaku yó xí'in ra ndi'i saá kivi. Tá saxó'vi ní nivi yiki koñu Jesucristo ta xa'ni na ra, ta ñatakú ra ño ña nixi'i ra, ta ndixa táku ndino'o ra vitin. 19 Tá mií on tá'an nataku Jesucristo, ta Níma ra kee ña nixa'an ña nika'an ndoso ña ño níma nivi na nixi'i kuyá xina'á, níma nivi ña ñó'o ñii xiiña ña yóo ndatán yóo ñii ve'e kaá. 20 Ta nivi yó'o xikuu na xitaku kuyá xina'á xí'in taNoé, ta ké'é na ndi'i ño ña on vá'a ña on vása kóni Ndios. Ta Ndios taxi ra ndayí nda'a taNoé ña kasa va'a ra tón barco, ta ku'a ní kuyá kúva'a tón barco yó'o, ta ndi'i saá kuyá yó'o Ndios xí'in ña ká'no ini ra xindati ra ña nandikó ini nivi yó'o xa'a ña on vá'a ké'é na. Ta ndasaá kuiti on nivi xikuu na xiño'o ini tón barco, ta níkaaku na

noqo ña ka'a na ini takuii. ²¹ Ta vitin mji yó, xa'a ña kándixa yó Jesucristo, chíchi yó ini takuii, ta ndatán Ndios sakaku ra taNoé kujya xina'á ña on ka'a ra ini takuii, saá sakaku ra mji yó ña on ndi'i xa'a yó. Ta ña xa chíchi yó saá, on sivi xa'a ña ndundii yiki koñu yó xikuu ña. Saá chi ña xa chíchi yó kóni kachi ña ndi xa kindo yó xí'in Ndios ña kutaku ndii yó noqo ra. Ta xa'a ña nataku Jesucristo, Ndios kúchiño sakaku ra mji yó. ²² Ta Jesucristo ndaa ra kuano'o ra ñoyivi ñino, ta yoo ra siin kua'á Ndios, ta xá'nda chiño ra noqo naángel ta xá'nda chiño ra noqo ndi'i ndee ña kómí ndayi ñoyivi ñino.

4

Tq'on yó'o ká'an ndi xini ñó'o vivii kasa ndivi yó ndatán kóni Ndios

¹ Xa'a ña nixov'i ní Jesucristo xa'a yó tá'an xitaku ra ñoyivi yó'o, ta ñii kiva saá ndó'o xini ñó'o saku'á ndó ña koo ti'va ndó ña xov'i ndó xa'a ña ndikon ndó Jesucristo. Chi ñivi na xov'i xa'a Jesucristo, nayó'o xa sandakoo na yichi noqo ké'é na ña on vá'a. ² Xa'a ña nixov'i ní na xa'a ra, ñivi na ndikon Jesucristo on vása kisa ndivi ka na ña on vá'a kóni yiki koñu mji na, nda víka ndi'i saá kivi taku na ñoyivi yó'o chíkaa na ndee ña kasa ndivi na ña kóni Ndios. ³ Chi xa kua'a ní kuuya xitaku ndó ké'é ndó ña on vá'a ña kútoo ní ñivi ñoyivi yó'o na kúu na on vása kándixa Ndios. Xikuu ndó natqa na xikutoo ní kivi kuachi ñoyivi xí'in náña'a ná on sivi nási'í ndó kúu, án xikuu ndó náña'a ná xikutoo ní kivi kuachi ñoyivi xí'in natqa na on sivi yij ndó kúu, ta kisa ndivi ndó ndi'i ña on vá'a ña kútoo ní yiki koñu mji ndó; xikuu ndó ñivi na xi'í ní nduta tá sáxíini ñivi; xikuu

ndó ñivi na nixika noqo kána viko noqo ké'é ndó ndi'i saá noqo ñakini ña kachi ini mji ndó; ta inka ña kini ní ké'é ndó xikuu ña kisa to'ó ndó ña kúu ídolo án ñaimagen ña on sivi Ndios ndino'o kúu. ⁴ Ta vitin ñivi natá'an ndó na si'na ñii kachi nixika ndó xí'in, nayó'o on vása kúndaq ini na ndachun on xiin ka ndó nakutá'an ndó xí'in na ta ke'é ndó ña on vá'a ké'é na, ta saá xa'a ña on vása taku ka ndó ndatán taku nayó'o kúu ña ká'an na to'on ndiva'a xa'a ndó vitin. ⁵ Ta on kundi'i ini ndó, chi kixaa ñii kivi nanivi yó'o ndakuin na noqo Ndios xa'a ndi'i ña on vá'a ké'é na, chi Ndios xa yóo ti'va ra kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i ñivi, án na taku kúu na, án na xa nixi'i kúu na. ⁶ Ta Jesucristo nixa'an ra noqo ñivi na xa nixi'i, ta nika'an ndoso ra to'on va'a xí'in na xa'a ña kuchiño kutaku nima na xí'in Ndios, vará yiki koñu na ña xa ndi'i xa'a kúu ña, chi nixi'i na, ndatán chindú'u Ndios ndi'i ñivi kivi na xa'a kuachi na.

⁷ Xa yatin vaxi ña kixaa kivi sondi'í ñoyivi yó'o. Ta saá xini ñó'o vivii ndino'o kundito ndó ña koo ti'va ndó kasa ndivi ndó ña kóni Ndios, ta ndi'i saá kivi taxi ndino'o xí'in mji ndó ña ka'an ndó xí'in Ndios. ⁸ Ña ká'no ka xini ñó'o kasa ndivi ndó kúu ña xí'in ndi'i nima ndó kuki'vi ini ndó koni tá'an ndó, chi tá va'a kisa ndivi ndó ñayó'o, ta saá ndixa yóo ti'va ndó kasa ká'no ini ndó xa'a ña on vá'a ké'é natá'an ndó xí'in ndó, vará kua'a ní ña on vá'a ké'é nayó'o. ⁹ Ta vivii naki'in ndó ñivi na kándixa Jesucristo na kixaa ve'e ndó, ta xí'in ñasii ini ndó ké'é ndó ñava'a xí'in na, ta on ka'an kuachi ndó xa'a ña ké'é ndó saá. ¹⁰ Ndios saní'i ra ndee va'a nda'a ñii ñii ndó, ta ñii ñii ndó xini ñó'o koni ñó'o ndó ndee va'a yó'o ña chindee tá'an ndó. ¹¹ Tá Ndios saní'i ra ñava'a sava ndó'o ña kuchiño ndó ka'an ndoso ndó to'on ra noqo ñivi, ta xini ñó'o

kā'ān ndó tō'on ña ndāā ña ndixa vaxi noq Ndios. Tá Ndios san'i ra ñava'a sava ndó'ó ña kúchiño ndó kasa ndivi ndó chiño va'a ña xini ñó'ó natá'an ndó, ta saá kasa ndivi ndó chiño yó'o xí'in ndee ña ndixa vaxi noq Ndios. Ta ñii ñii ñava'a ké'é ndó, vivii kasa ndivi ndó ña xa'a ñivi na xito ñava'a yó'o ña kuchiño kasa ká'no na Ndios, saá chi Jesucristo kúu ta chindee ñivi ña kasa ká'no na Ndios. Ta xa kánóo síkón ñatō'ó ká'no Jesucristo, ta xa kómí ra ndee ña xá'nda chiño ra ndi'i saá kivi noq ndi'i ña yóo ñoyívi. Saá ná koo ña.

Tō'on yó'o ká'ān xa'a ñivi na ndíkōn Jesucristo xó'vi ní na ñoyívi yó'o

¹² Nañani yó xí'in náki'va yó, na kí'vi ní ini xini kúu ndó'ó. On naka'nda ini ndó chi xa xó'vi ndó ña yō'vi ní ña kúu ña xito ndoso ndó'ó, ta on kani sijní ndó ndi ndasaá kuiti mji ndó kúu na xó'vi ní xa'a ña kándixa ndó Jesucristo. ¹³ Ndā víkā, ná kunakaā ñasijí ini ndó xa'a ña xó'vi ndó ndatán yóo ña njox'vi ní Jesucristo. Ta saá ndixa kutú ndāā kā ñasijí ini ndó kivi ndikó ra ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ñava'a ká'no ña livi yé'e. ¹⁴ Tá yóo ñivi na ká'ān tō'on ndiva'a xí'in ndó chi na ndíkōn Jesucristo kúu ndó, ta xa'a ñayó'o ná kunakaā ñasijí ini ndó. Chi Nímā Ndios ña kúu ña ndino'o ká'no, yóo ña xí'in ndó ndi'i saá kivi. Ta ñivi na on vása kándixa Ndios ká'ān ndiva'a na xa'a Nímā ra, ta ndó'ó na kándixa Ndios ndixa kisa ká'no ndó Nímā ra. ¹⁵ Tá xó'vi ní ndó, ta va'a ná on kuu ña xa'a ña xa'ni ndó ñivi, ni xa'a ña kisa kuí'ná ndó, ni xa'a ña ké'é ndó inkā noq ña on vá'a ña yá'a ndoso ndó ndayí, ni xa'a ña sakuiso chiño xí'in mji ndó ká'ān ndó xí'in inkā ñivi ndasaá xini ñó'ó kasa ndivi na chiño mji na. ¹⁶ Tá xó'vi ndó xa'a ña kúu ndó ñivi na ndíkōn Jesucristo, ta saá

on vása kuka'an noq ndó xa'a ña ndíkōn ndó ra, ta ndā víkā kasa ká'no kā ndó Ndios xa'a ña inkā ñivi ndixa nakoni na ndi ndó'ó kúu na kándixa Jesucristo.

¹⁷ Saá chi vitin xa kixāā kivi ña kixá'á Ndios kasa nani ra xa'a ndi'i ñivi ndatán yóo ña ké'é na, ta si'na kixá'á ra kasa nani ra xa'a ñivi na kándixa ña'á. Tá vitin xa kixá'á ra xí'in mji yó ta xó'vi ní yó, ta ndee ní kā xō'vi ñivi na ndā lo'o on xiin chikāā so'o tō'on va'a ña njka'ān Ndios. ¹⁸ Chi tō'on Ndios ña ñitaa na xina'á, káchí ña saá: Ta ñivi va'a, kundo'o ní na ta yō'vi ní taxi na mji na ña sakaū Ndios na, ta saá, yō'vi ní kā kuchiño kaku ñivi na ké'é ña on vá'a, na on xiin kandixa Ndios, káchí tō'on Ndios. ¹⁹ Ñakán ndó'ó, tá xó'vi ndó chi saá taxí Ndios kundo'o ndó, ta on vá'a sandakoo ndó ké'é ndó ñava'a xí'in inkā ñivi, ta ndixa xini ñó'ó nataxi xí'in mji ndó nda'a Ndios, chi Ndios kúu ta ta kisa va'a ndó'ó, ta ndixa kisa ndivi ra tō'on ra ña kındōo ra xí'in ndó.

5

Tō'on yó'o ká'ān ndasaá xini ñó'ó kutakū na ndiso chiño noq ñivi na kándixa Jesucristo

¹ Vitin ká'ān xí'in ndó'ó nañani yó, naxikuā'a na ndiso chiño noq ñivi na kándixa Jesucristo, saá chi yí'i, ndatán yóo ndó'ó na ndiso chiño, saá yóo. Ta yí'i xini káxíní ña ndasaá njox'vi ní Jesucristo xa'a ndi'i yó. Ta kivi ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o, ta saá koto yó ña yé'e livi xí'in ñandee va'a ká'no ña kómí ra. Ta saá ñoyívi ñino ñii káchí xí'in ra kukomí yó ña yé'e livi xí'in ndee va'a ká'no yó'o. ² Xáku ndá'vii noq ndó, va'a kundaa ndó ñivi na nákutá'an xí'in ndó xa'a ña kándixa na Jesucristo. Ndātán va'a vivii ndāā ñii ta ndikachi sañā ra, saá va'a kundaa ndó ñivi

yó'o, chi Ndios sakuiso chiño ra ndó'ó ña kasa ndivi ndó saá xí'in na. Ná on kuu ña kundaa ndó na xí'in ñanduxa, ná on kuu ña kundaa ndó na xa'a s'i'ún, ta va'a xí'in ñasij ini ndó kundaa ndó na, ta xí'in ndino'o nímā ndó kasa ndivi ndó ña kóni Ndios. ³ On kani sijnj ndó kómí ndó ndi'i noo ndayí ña ka'nda chiño ndó noo natá'an ndó na kándixa Jesucristo na kúu na ndiso chiño ndó xí'in. Ta xínj ñó'ó si'na mji ndó vivíi kuni'i ndó yichí va'a kutaku ndó noo nayó'o, ta saá kuchiño na kundikon na yichí ndó. ⁴ Saá chi ñii kivi ndikó tuku taKá'no va'a noo yó ñoyívi yó'o. Ta mji ra kúu taKá'no va'a noo ndó'ó na ndiso chiño ta vivíi ndáa ndó natá'an ndó na kándixa Jesucristo. Ta kivi ndikó ra, ta saá taxi ra nda'a ndó ñava'a ña livi ká'no ña nda lo'o on vása ndi'i xa'a nda ñii kivi.

⁵ Ta ndó'ó ñivi nakuáchí na kándixa Jesucristo, xínj ñó'ó kasa to'ó ndó natqa naxiku'a'a na ndiso chiño xí'in ndó, ta kasa ndivi ndó to'on ña ká'an na xí'in ndó. Ta ndi'i ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo, xínj ñó'ó kasa ñino xí'in mji ndó, ta xí'in ñato'ó chindeé tá'an ndó, chi to'on Ndios ña ñitaa na xina'á, káchí ña saá:

Ndios on xijn ra koni ra ñivi na kisa ká'no xí'in mji,

ta ndixa ké'é ra ñava'a xí'in ñivi na kisa ñino xí'in mji noo ra,

káchí to'on Ndios. ⁶ Ta xa'a ñayó'o, kasa ñino xí'in mji ndó noo ndee Ndios, ta saá kixa'a kivi ña chitóni Ndios, ta ndixa kasa ká'no ra ndó'ó. ⁷ Taxi ndó ndi'i ña sándi'i ini ndó nda'a Ndios, chi tayó'o kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó ta ndáa ra ndó'ó.

⁸ Ta saá xínj ñó'ó vivíi ndino'o kundito ndó ña koo ti'va ndó kasa ndivi ndó ña kóni Ndios, ta koto va'a ndó chi ñandiva'a ká'no ndixa sáa ní ini ña xini ña ndó'ó, ta ndatán xika ñii tleón tí xí'j ní soko nándukú rí ña kaxi

rí, saá xika ñandiva'a yó'o sata ndó. ⁹ Chikaa ndó ndee xí'in mji ndó ña on kasa ndivi ndó ña kóni ñandiva'a ká'no. Ta xí'in ña ndino'o ini ndó xínj ñó'ó kandixa ndó Jesucristo ta nda lo'o on sandakoo ndó ña ndixa ndáa ini ndó ra, saá chi xa xínj ndó ndí ndi'i saá xiiña ñoyívi yó'o xó'vi ní nañani yó xí'in náki'va yó na kándixa Jesucristo, ndatán xó'vi ndó vitin. ¹⁰ Tá xa ndi'i ñiya'a ña ñixo'vi ní ndó, vará nda lo'o kivi án kuyja ñixo'vi ní ndó, ta Ndios taxi ra ña tuku va'a kutaku ndó. Chindeé ra ndó'ó ña nda ñii kivi on sandakoo ndó kándixa ndó ra, ta taxi ra ndee ra nda'a ndó ña on nakava ini ndó, ta kasa ndivi ra ñava'a xí'in ndó ña chindeé ra ndó'ó ña ndixa ndino'o ini ndó kandixa ndó ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Ndixa mji Ndios kasa ndivi ra to'on ra xí'in ndó xa'a ña kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó, saá chi xa kana ra ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo ña kutaku ndó xí'in ra ndi'i saá kivi ñoyívi ñino noo yóo ñava'a ká'no livi. ¹¹ ¡Ná kasa ká'no yó Ndios ndi'i saá kivi, ta ndi'i saá kivi ná ka'nda chiño ra noo ndi'i ña yóo ñoyívi! Saá ná koo ña.

Ñayó'o kúu to'on sondí'í ña ñitaa taPedro noo tutu yó'o

¹² Ta ñani yó taSilvano, xí'in ña ndino'o ní ini ra ndikon ra Jesucristo, tayó'o chindeé ra yí'j ña ñitaa ra to'on noo tutu yó'o ña kúu ña ñixa'a nda'a ndó, chi kónij ndato'onj xí'in ndó ndasaá vivíi xínj ñó'ó kutaku ndó, ta ndato'onj xí'in ndó ndí ndi'i ñava'a ké'é Ndios xí'in ndó kúu ña sáná'a ndí ndixa kí'vi ní ini ra xini ra ndó'ó. Ta saá nda ñii kivi on va'a nandoso ndó ña ndixa kí'vi ní ini Ndios xini ra ndó'ó.

¹³ Ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo Babilonia yó'o, tí'vi na to'on ña chindeé na ndó'ó. Ñivi yó'o kúu na naqaxin Ndios ñii káchí ndatán naqaxin ra ndó'ó

ña nduu ndó sa'ya ra. Ta ñani yó ta Marcos ta yóo ndatán yóo sa'yaj, tí'ví ra to'on chindeé ra ndó'ó. ¹⁴ Ta xí'in ña kí'vi ní ini ndó xíni tá'an ndó, chindeé tá'an ñii ñii ndó xí'in ña chito ndó noo tá'an ndó.

Ná koo ñava'a ini ndi'i ndó'ó, ñivi na kándixa Jesucristo. Saá ná koo ña.

Tutu ñaovi ña nitaa taPedro ña ti'ví ra kua'an nda'a ñivi na kándixa Jesucristo

*TaPedro ti'ví to'on yó'o
kua'an ña chindeé ra ñivi na
kándixa Jesucristo*

¹ Yíj, taSimón Pedro, ñii taapóstol ta kisa chiño noq Jesucristo kúu. Ta táa j tutu yó'o xaá ña nda'a ndó'ó, ñivi na xa ñaki'in ñava'a ña livi, ña ndáya'ví ní, ña kúu ña ndáa ini ndó Ndios ndatán ndáa ini mji ndi Ndios. Ta vitin xa ñaki'in yó ñava'a yó'o, chi taq tandaa kúu Jesucristo, taKá'no noq yó, ta kúu ra Ndios, Taq ta Sákaku mji yó. ² Xa'a ña vivii xini ndó Ndios na vivii xini ndó Jesucristo taKá'no noq yó, ná ke'é Ndios ví'í ní ka ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi ra ñava'a koo ini ndó. Ta ná kutú ndaa ini ndó xí'in ndi'i ñava'a yó'o.

*To'on yó'o ká'an xini ñó'ó ku-
taku yó
ta kasa ndivi yó ndatán kóni Ndios*

³ Ta Ndios xí'in ndee ra, xa taxi ra ndi'i ña xini ñó'ó yó ña va'a kutaku yó noq ra ndatán káchí ini mji ra. Xa ñaki'in yó ndi'i ñayó'o chi vitin ndino'o ini yó xini yó Jesucristo, ta kúu taq ta ñakana mji yó ña nduu yó ñivi na kukomí ñava'a ña livi ká'no ña kúu ña kómí mji ra. ⁴ Ta taxi ka ra kua'a ní ka inká ñava'a ná'no nda'a yó, ña kúu ña ndáya'ví ní, chi ñii kiva ndatán yóo ña ñika'an ra kasa ndivi ra, saá kisa ndivi ra ña. Ndios taxi ra ñava'a yó'o nda'a ndó ña kuu ndó sa'ya ndino'o ra ta nduu ndó ndatán yóo mji ra. Ta saá kuchiño ndó kuxiká ndó noq ña on vá'a ñoyívi yó'o, chi ñivi ñoyívi yó'o ké'é na ndi'i saá noq

ña on vá'a ña kúu ña káchí ini mji na. Chi ña on vá'a ké'é ñivi yó'o vaXi kua'no ka ña, ta sátivi ña mji na ta saá sátivi ña inká ñivi. ⁵ Ndó'ó ñivi na kándixa Jesucristo, xini ñó'ó chikaa ndó ndee xí'in mji ndó ña vivii kutaku ndó ta va'a kasa ndivi ndó ña kóni Ndios. Saá tuku chikaa ndó ndee ña koni va'a ka ndó Ndios. ⁶ Nasita xí'in mji ndó ña on ke'é ka ndó ña on vá'a; kündeé ini ndó xí'in ña xó'vi ndó, ta on sandakoo ndó ña ndixa ndáa ini ndó Ndios. Xini ñó'ó taxi xí'in mji ndó ña kutaku ndó ndatán káchí ini Ndios. ⁷ Ndixa kuki'vi ini ndó koni ndó natá'an ndó na kándixa Jesucristo, ta saá kuki'vi ini ndó koni ndó ndi'i ñivi.

⁸ Tá ké'é ndó ndi'i ñava'a yó'o, ta ndi'i saá kivi chikaa ndó ndee ña kua'no ka ndó xí'in ñayó'o noq Ndios, ta saá nduu ndó ñivi na kisa ndivi chiño ña ndáya'ví ní, ta saná'a ndó ndi on sivi ña manj kúu ña xini va'a ndó Jesucristo, Taq taKá'no noq yó. ⁹ Tá yóo ñivi na kándixa Jesucristo, ta on vása kisa ndivi na ndi'i ñava'a yó'o, ta saá ñivi yó'o táku naa na, ndatán táku ñivi nakuáá nduchú noq, án na lo'o chíin kuiti va'a xito nduchú noq. Saá chi ñivi yó'o xa ñandoso na ndi Ndios kisa ká'no ini ra xa'a kuachi ke'é na ta xa ndasa ndii ra na noq ra. ¹⁰ Ñakán, nañani yó xí'in náki'va yó, chikaa ndó ndee xí'in mji ndó ña kua'no ka ndó xí'in ñava'a ña ké'é ndó, chi ñayó'o sáná'a ña ndi ndixa Ndios ñakaxin ra ndó'ó ta kana ra ndó'ó kúu ndó ñaño mji ra. Chi tá saá ké'é ndó, ta nda ñii kivi on nakava ndó noq ña on vá'a ña taxi sandakoo ndó ña kándixa ndó Jesucristo. ¹¹ Ta saá Ndios xí'in ñasii ini ra taxi ra kivi ndó noq xá'nda chiño Jesucristo ndi'i saá kivi ña vaXi. Ta Jesucristo kúu Taq taKá'no noq yó ta kúu ra Taq ta Sákaku mji yó.

¹² Ta saá nda ñii kivi on sandakooi sanaká'anj ndó'ó xa'a

ndi'i ñayó'o, vará ndó'ó xa xíni ndó ta ndino'o ini ndó kándixa ndó ñandaa ña nákaa táku ini ndó vitin. ¹³ Tá ña táku ka*j*, chiño noo*j* kúu ña sanaká'áni ndó'ó xa'a ndi'i ñandaa yó'o, ¹⁴ chi Jesucristo, taKá'no noo yó, taxi ra ña kúndaa ini ndi yachi ní kixaa ña kivi*j*. ¹⁵ Ta xa'a ñayó'o chikaa níj ndee xí'in mii*j* ña vivii saná'a i ndó'ó ndi'i ña xíni ñó'ó xa'a ña ndasaá va'a kutaku ndó ndatán kóni Ndios, ta saá tá xa nixi'i*j*, ta ndó'ó nda ñii kivi on nandoso ndó to'on yó'o.

To'on yó'o ká'an xa'a ñalivi ña ká'no kómí Jesucristo

¹⁶ Tá kivi saná'a ndi ndó'ó ña kundaa ini ndó xa'a ña ndikó tuku Jesucristo ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ndee ra, ta on vása ní-ka'an ndi xí'in ndó to'on livi ña kaku sijní nivi ñoyívi yó'o. To'on ndixa kúu ña ndákuijn ndi xa'a ra, chi xí'in nduchú noo ndi xini ndi ñalivi ká'no ra ta xini ndi ndi'i ndee ra. ¹⁷ Xini ndi ndasaá Ndios Yivá yó taxi ra ñato'ó ká'no nda'a Jesucristo, ta taxi ra ña livi ká'no náye'e ra noo ndi, chi nda noo livi ní ye'e ñoyívi ñino kixi to'on ña nika'an, káchí ña saá: "Tayó'o kúu Sa'ya*j*, ta kí'vi ní ini*j* xini*j*, ta kúsi*j* ní ini*j* xini*j* ra", káchí Ndios. ¹⁸ Xini so'o ndi to'on yó'o, ña kee ñoyívi ñino kúu ña, saá chi ñayó'o xikuu ña kivi nixa'an ndi nixiyo ndi xí'in Jesucristo noo yuku síkón ña kúu yuku yii.

¹⁹ Ta saá ndixa kúndaa ini yó ndi to'on ña ndato'on naprofeta xina'a kúu ñandaa. Ta va'a ndixa chikaa so'o ndó to'on ña nika'an nayó'o, saá chi to'on yó'o chindee ña ndó'ó. Ta to'on yó'o yóo ña xí'in ndó ndatán yóo ñii ño'o ña tóon ndiní ñoó anda kixaa ña tivi xitaan ta keta kimi tí tóon. Ta ndatán yóo kimi tí tóon xitaan, saá yóo Jesucristo, chi sanaye'e ra ini yó, ta taxi ra ña kundaa ini yó ñandaa. ²⁰ Xini ñó'ó ní kundaa

ini ndó ñayó'o: nda ñii nivi on kúchiño na nandaxin mató'on na xí'in sijní mii na, an ndatán káchí ini mii na, to'on Ndios ña nita naprofeta xina'a. ²¹ Chi to'on ña nika'an naprofeta on vása ní-kaku ña sijní mii na an níma mii na, saá chi Níma Ndios nika'an to'on yó'o ini naprofeta ña nika'an na ña xí'in nivi, ndatán kóni Ndios.

2

To'on yó'o ká'an xa'a nata na saná'a to'on Ndios ña xa nasama na (Judas 4-13)

¹ Tixin naño Israel kuyia xina'a nixiyo naprofeta na on vása ní-ka'an ndoso to'on ña ndaa ndatán yóo ña nika'an Ndios, chi nasama nayó'o to'on Ndios ndatán káchí ini mii na. Ta ñii kiva saá kixaa kivi ta nakuita nataa tixin ndó'ó, ta nayó'o saná'a na to'on ña vatá xa'a Jesucristo. Nataa na on vá'a saná'a yó'o kata ní'no na to'on ña nasama na, ta saá sandá'ví na nivi na koni so'o ña saná'a na, nda tondaa na ka'an na ndi on vása kándixa ka na Jesucristo, vará kúu ra ta ta nixi'i xa'a ña sakaku ra na. Nataa na saná'a ña on vá'a yó'o ndiso ní na kuachi, ta Ndios taxi ra ñii kama kixaa ña sandi'i xa'a na. ² Ta ku'a ní nivi kasa ndivi na ndi'i noo ña on vá'a xí'in ñakini, ndatán yóo ña táku nataa na saná'a yó'o. Ta inká nivi na on xijn kandixa Jesucristo koto na ña on vá'a ké'é nataa yó'o, ta saá ka'an ndiva'a na xa'a yichi ña ndaa. ³ Nataa na saná'a ña on vá'a ndasaá kuiti kúsi ní ini na ña naki'in na ku'a ní sijní ndó xa'a ña saná'a na ndó'ó ña káchí na kúu to'on Ndios, ta kúu ña to'on ña nasama mii na. Xa xina'a ní Ndios chitóni ra kasa nani ra xa'a ña on vá'a ké'é nayó'o, ta ndixa saá kundo'o na kivi ña va*x*i.

⁴ Chi Ndios on vása ní-kisa ká'no ini ra xa'a naángel na niki'vi

kuachi xina'á, ta sakana ra na kuá'an na ndaya, ta nó'ni na ñó'o na nqo naa, ña ndáti na anda kixaa kivi ña kasa nani ra xa'a ndi'i kuachi. ⁵ Ta ndixa Ndios n̄-kisa ká'no ini ra xa'a n̄vi na x̄itaku ñoyivi yó'o kuiā x̄itaku taNoé xina'á. Ta taNoé n̄ka'an ndoso ra x̄i'in n̄vi yó'o ndasaá vivíi x̄ini ñó'o kutaku na ndatán kóni Ndios. Ta n̄vi yó'o n̄-xiin na chikaq̄ sq'o na to'on Ndios, ta saá Ndios sakoon ra sav̄i na'á sāta n̄vi yó'o, ta n̄xi'i ndi'i na, ta Ndios sakaku ra ndasaá kuiti taNoé x̄i'in ux̄a n̄vi. ⁶ Saá tuku Ndios kisa nani ra xa'a kuachi n̄vi naño Sodoma x̄i'in naño Gomorra, sandi'i ra xa'a na x̄i'in ñó'o x̄ixi ña kee ñoyivi n̄no, n̄ixixi ndi'i ñoo na x̄i'in ndi'i m̄i na anda nduu ndi'i ña n̄ixixi yó'o yaq̄ kuiti. Ñayó'o kúu ña sáná'a ndasaá kini ní kundo'o n̄vi na ndiva'a ini. ⁷ Ta Ndios sakaku ra taLot ña n̄-xixi ra ñoo Sodoma, chi tayó'o x̄ikuu ra ñii taq̄ ta va'a ini, ta n̄ta'vi ní ini ra x̄ini ra ndi'i ña on vá'a ñakini x̄itaku n̄vi ñoo yó'o. ⁸ Taa ta va'a ní ini x̄ikuu ra, ta ñii ñii kivi n̄ya'a yó'vi ní x̄itaku ra ñoo Sodoma, chi x̄ito ra ta x̄ini sq'o ra ndi'i nqo ña on vá'a ké'é n̄vi yó'o. ⁹ Ndi'i ña ké'é Ndios x̄i'in n̄vi sáná'a ña ndí x̄inj ra ndasaá chindee ra n̄vi na chikaq̄ sq'o to'on ra, ña sakaku ra na nqo ndi'i ña yó'vi x̄ito ndoso ña'á. Ta ñii k̄i'va saá, x̄ini ra ndasaá saxó'vi ra n̄vi na ké'é ña on vá'a, ta ké'é ra saá x̄i'in na kivi kixaa ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i n̄vi.

¹⁰ Ta Ndios saxó'vi ka ra n̄vi na táku kisa ndivi ndi'i ña on vá'a ñakini ña kútoo yikí koñu m̄i na, saá chi n̄vi yó'o nda lo'o on x̄iin na chikaq̄ sq'o na to'on x̄á'nda chiño Ndios nqo na. Ta nataq̄ na sáná'a to'on Ndios ña nasama m̄i na, só'ó ní na, on vása táxi na x̄i'in m̄i na ña koni sq'o na ñandaq̄. Ta kúu na n̄vi na ña'a ní ini, ta káchí s̄inj m̄i na ndí kómí na ndee

ká'no ka, ta ni on vása yí'vi na kándiva'a na x̄i'in ndee ná'no ka nqo na. ¹¹ Ta naángel, na yóo nqo Ndios, vará kómí ka na ndee nqo nataq̄ yó'o, ta naángel yó'o on vása x̄iin na ka'an na to'on ña kándiva'a xa'a ink̄a ndee ná'no.

¹² Ta nataq̄ on vá'a yó'o ndatán táku kit̄i t̄iyukú táku na, chi kit̄i yukú yó'o ndasaá kuiti táku rí kisa ndivi rí ndatán kóni nima m̄i rí. Ta t̄iyó'o kaku rí xa'a ña tiin n̄vi rí ta ka'ni na rí. Ta ñii k̄i'va saá kundo'o nataq̄ on vá'a yó'o, chi nayó'o ká'an na to'on ndiva'a xa'a ña on vása kúndaq̄ ini na, ta ndatán ndi'i xa'a kit̄i yukú, saá ndi'i xa'a na. ¹³ Ta nataq̄ on vá'a yó'o, kixaa kivi ña naki'in na ya'vi na xa'a ña on vá'a ké'é na ña táxi xó'vi ink̄a n̄vi. X̄i'in ñas̄i ini na ké'é na ndi'i nqo ña kútoo yikí koñu na, on koó ñato'ó kómí na, ni on vása násita x̄i'in m̄i na nqo ña ké'é na ndi'i ña on vá'a, vará ndivi x̄ito ka n̄vi kúu ña. Ta kivi nataq̄ on vá'a yó'o x̄ixi na x̄i'in ndó nqo yóo viko nqo nákutá'an ndó'ó na kúu na kándixa Jesucristo, ta ña ka'an ní nqo kúu ña x̄ito ndó ñakini ké'é nataq̄ yó'o.

¹⁴ Ta nataq̄ on vá'a yó'o, ndi'i násí'i ná x̄ito na nqo, ta kútoo ní na k̄i'vi na kuachi ñoyivi x̄i'in ná. Nda ñii kivi on vása sándakoo na k̄i'vi na kuachi ña kúu ña kútoo ní yikí koñu m̄i na. Ta chú'u na n̄vi na lo'o ní kándixa Jesucristo ña ké'é na ña on vá'a. Nataq̄ on vá'a yó'o on vása xaa ini na x̄i'in ña xa kómí na, ta ndi'i saá kivi kóni na kukomí na ndi'i ña káchí ini m̄i na. Nataq̄ yó'o ndiso na chi'ña xa'a ña on vá'a ké'é na, ta Ndios taxi ra ko'on na nqo xó'vi ní na. ¹⁵ Nataq̄ yó'o xa sandakoo na yichi ndaq̄, ta naki'in na ndik̄on na kuá'an na yichi taprofeta Balaam taq̄ ta x̄itaku xina'á, tayó'o x̄ikuu sa'ya taBeor. Saá chi taprofeta yó'o kútoo ní ra ki'in ra s̄i'un xa'a

chiño on vá'a ke'é ra. ¹⁶ Ta saá kee ra kuá'an ra ña sataví chi'ña ra nañoo Israel, ta ñi-kuchiño ra, chi ñii tiburra, kití tí on vása xini ka'an to'on kúu rí, ta tíyó'o ñika'an rí to'on xí'in ra, ta xí'in ña ñika'an rí sasi rí noo ra, ta ñi-kuchiño ra kasa ndivi ra chiño kí'ví ña kuá'an ra ke'é ra.

¹⁷ Nataa on vá'a yó'o yóo na ndatán yóo pozo yichí ña on koó takuí kómí, ta yóo na ndatán yóo vjko ña sándachí tachí na'á kuá'an ña noo chínda'á tachí yó'o ña. Ta Ndios kasa nani ra xa'a nataa yó'o, ta tí'ví ra na ko'on na noo naa ní ña xo'ví na ndi'í saá kivi. ¹⁸ Nayó'o kuá'a ní chinóo na noo to'on ká'an na, ña sanoo na ini ñivi ña kandixa na ña sáná'a na, ta to'on vichí ña on vása ndáya'ví kúu ña sáná'a na. Ta xí'in to'on yó'o chú'u na ñivi na sakán sandakoo yichí on vá'a, ña tuku ké'é nayó'o ña on vá'a ña kútoo ní yikí koñu na. ¹⁹ Ta nataa on vá'a yó'o ká'an na, káchí na saá: "Tá kundikon ndó sata ndi, ta saá kuu ndó ñivi na kaka ndíka noo ndayi, ta saá on koó ka ña xá'nda chiño noo ndó", káchí na. Ta mji nataa yó'o kúu ñivi na nó'ni kútu xí'in ndi'í noo ñakini ta xí'in ndi'í noo ña on vá'a ké'é na. Saá chi tá ñii ña on vá'a kúndeé ña noo ñivi, ta ña on vá'a yó'o kúu ña xá'nda chiño noo ñivi yó'o. ²⁰ Yóo ñivi na xa kundaa ini to'on va'a xa'a Jesucristo Taa taKá'no noo yó ta sandakoo na yichí ña on vá'a ñoyívi yó'o. Ta saá, tá ñivi yó'o ndikó koo tuku na ta kixá'á na naki'in na yichí on vá'a, ta tuku taxi na ña xá'nda chiño ña on vá'a ñoyívi noo na, ta saá ñivi yó'o kuiso ka na kuachi noo ña xindiso na si'na. ²¹ Va'a ní ka, níkúu, tá nda ñii kivi ñi-kundaa ini na xa'a yichí ña ndaa, saá chi xa'a ña kundaa ini na yichí ña ndaa, ta sandakoo na yichí yó'o, ta ña ke'é na saá Ndios ndeé ní ka

saxo'vi ra na. ²² Ta xí'in ña ke'é ñivi na on vá'a yó'o saá, táxi na ña kundaa ini yó ndí ña ndichí ká'an to'on ña káchí saá: "Tí ina ndikó tuku rí kaxi rí ñakini nduxan rí." Ta inka to'on ndichí káchí saá: "Tíkiní sakán chichi rí xí'in takuí ndii, ta tuku ndikó rí sakuchu xí'in mji rí nda'yi kini", saá káchí to'on ndichí.

3

To'on yó'o ká'an xa'a Jesucristo ndikó ra ñoyívi yó'o

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, na kí'vi ní ini xini kúu ndó, ñayó'o kúu tutu ovi ña táaj xa' nda'a ndó. Ta xí'in ña ovi tutu yó'o saá sánaká'aní ndó'ó ña ndixa xini ñó'ó kani sñi ndó xa'a ñava'a ña kúu ñandii ndino'o. ² Kóni ña naká'an sñi ndó to'on Ndios ña ñika'an ndoso naprofeta kuyya xina'á. Saá tuku kóni ña naká'an sñi ndó ndayi ña xa'nda chiño Jesucristo Taa taKá'no noo yó ta sakaku mji yó, chi mji ndi naapóstol saná'a ndi ndó'ó to'on yó'o.

³ Ña si'na ka xini ñó'ó kundaa ini ndó kúu ña ndasaá koo tá xa kuyatin vaxi kivi sondí'í. Chi kivi saá kutaku ñivi na kútoo ní ke'é ndi'í noo ña on vá'a ña káchí ini mji na, ta kusiki na ña xá'a ña kándixa na Jesucristo, ⁴ ta ka'an na xí'in na, ndaka to'on ña'á na, kachí na saá: "¿Míkia yóo Jesucristo ña kasa ndivi ra to'on ra ña ñika'an ra xí'in ndó, ndikó ra ñoyívi yó'o? Chi xa ñixi'í va yivá sí'í yó, ta tá kaa ka va ñoyívi yó'o, ndatán kaa ña kivi noo xina'á, ñii ki'va saá kaa ña nda kivi vitin", kachí na, kusiki na ñivi na kándixa Jesucristo kivi saá. ⁵ ñivi na kusiki yó'o on xini na kandixa na ndí Ndios xí'in to'on ña ñika'an ra kisa va'a ra ñoyívi yó'o ta kisa va'a ra ñoyívi ñino. Ta noo yóo kuá'a ní takuí mjni, ta ñika'an Ndios ta kana ño'o yichí tixin

takuúí yó'o, ta saá takuúí yó'o x̄ino nduu rá ña. ⁶ Ta saá k̄iv̄i x̄itaku t̄aNoé, ta Ndios xa'nda chiño ra ñoq takuúí ta s̄akoon ra s̄av̄i na'á, ta sandi'i ra xa'a ndi'i ña ñix̄iyo ñoyívi kuȳa x̄ina'á. ⁷ Chi Ndios ch̄indú'u ra t̄o'on ra ña kasa ndivi ra ña ñika'an ra ndí ñoyívi yó'o x̄i'in ñoyívi ñino ña x̄ito yó, ndáti ña ñii k̄iv̄i ndi'i xa'a ña x̄i'in ño'q x̄ix̄i. Saá k̄ok̄o ndi'i ña kuva'a k̄iv̄i ña kasa nani Ndios xa'a kuachi ñivi, ta ñivi na on vása ní-xiin kandixa Ndios ko'on na ñoq xo'vi ní na ndi'i saá k̄iv̄i.

⁸ Ta ndó'ó, nañani yó x̄i'in náki'va yó, na kí'vi ní inij̄ x̄ini kúu ndó'ó; ta kóni ña on nandoso ndó ndí ñoq Ndios ñii k̄iv̄i yóo ña ndatán yóo ñii mil kuȳa, ta ñii mil kuȳa yóo ña ndatán yóo ñii k̄iv̄i, saá yóo ña. ⁹ Vará sava ñivi x̄áni s̄inj̄ na ndí Ndios kuách̄i ní ra ña kasa ndivi ra ña ñika'an ra, ta on s̄iv̄i saá yóo ña. Ndixa Ndios t̄a ká'no ini kúu ra x̄i'in ndi'i ñivi, on x̄jin ra ndi'i xa'a nda ñii ñivi; chi ndáti ra ña ndi'i ñivi nandikó ini na ñoq ña on vá'a ké'é na, ta va'a ná k̄i'vi na yich̄i ñoq xá'nda chiño ra.

¹⁰ Ta k̄iv̄i ña ndikó Jesucristo ñoyívi yó'o kuu ñii k̄iv̄i ña on vása ndáti ñivi, chi ndatán yóo ña kixaa ñii takuúí'na ñoó ña kasa ku'na ra, saá koo k̄iv̄i ndikó Jesucristo. Ta k̄iv̄i kundivi ñayó'o saá, ndeé ní ñi'j̄ ta ndi'i xa'a ñoyívi ñino ña x̄ito yó, ta ndi'i ña yóo ñoyívi ñino kaq̄ k̄ok̄o ndi'i ña x̄i'in ño'q x̄ix̄i ta ndi'i xa'a ña, ta ñoyívi ñoq ño'q yó'o x̄i'in ndi'i ña yóo ñoq ña ñii k̄i'va saá kundo'o ña.

¹¹ Ta xa'a ña ndixa kúndaq̄ ini yó ndí ndi'i xa'a ñoyívi, ta saá x̄ini ñó'ó viv̄i kutaku yó ta taxi x̄i'in m̄ji yó kasa ndivi yó ña kóni Ndios. ¹² Ta x̄i'in ñas̄ij̄ ini yó x̄ini ñó'ó kundati yó k̄iv̄i yó'o, ta chikaa yó ndeé x̄i'in m̄ji yó ña kasa ndivi yó ña kóni Ndios, ta saá kama kixaa k̄iv̄i ña kasa nani

ra xa'a kuachi ñivi. Chi k̄iv̄i yó'o ndi'i xa'a ñoyívi ñino ña x̄ito yó ta ndi'i ña kómí ña, k̄ok̄o ña x̄i'in ño'q x̄ix̄i ta ndi'i xa'a ña. ¹³ Ta m̄ji yó ndáti yó ta ndáa ini yó Ndios ña kasa ndivi ra t̄o'on ra ña ñika'an ra ndí ndasa xaá ra ñoyívi ñino ña x̄ito yó, ta ndasa xaá ra ñoyívi ñoq ño'q yó'o. Ta ñaxaa kasa va'a Ndios yó'o kúu ñoq kutaku ñivi na ndii níma, ta ndi'i saá k̄iv̄i kasa ndivi na ña kóni Ndios.

¹⁴ Ñakán, nañani yó x̄i'in náki'va yó, tá'an ndáti ndó ña kixaa k̄iv̄i ña kundivi ñayó'o, chikaa ní ndó ndeé x̄i'in m̄ji ndó ña ndii ta viv̄i kutaku ndó ñoq Ndios, ta ndixa koo va'a ini ndó chi xa va'a nákutá'an ndó x̄i'in Ndios. ¹⁵ Naká'an ndó ndí t̄a ká'no ini kúu Ndios, ta ndáti ra ña nandikó ini ñivi ñoq ña on vá'a ké'é na xa'a ña kuchiño sakaku ra na. Ñii kách̄i ká'an t̄o'on ña ñitaa ñani yó t̄aPablo k̄iv̄i t̄i'vi ra tutu ña ñixaa nda'a ndó; ñitaa ra tutu yó'o x̄i'in ñandich̄i t̄axi Ndios nda'a ra. ¹⁶ Ñoq ñii ñii tutu ña ñitaa ñani yó t̄aPablo ndat̄o'on ra x̄i'in ndó xa'a ndi'i ñayó'o, ta ndixa yóo sava t̄o'on ña ñitaa t̄aPablo ña yo'vi ní kundaa ini yó. Ta ñivi na naa ini x̄i'in na s̄akán lo'o kuiti kándixa Jesucristo, nayó'o násama na t̄o'on yó'o, ta ñii k̄i'va saá násama na ndi'i t̄o'on ña ñika'an Ndios ña ñitaa ñivi x̄ina'á. Ta xa'a ña násama na t̄o'on Ndios, ñivi yó'o ko'on na ñoq xo'vi ní na ndi'i saá k̄iv̄i.

¹⁷ Ta ndó'ó, nañani yó x̄i'in náki'va yó, xa'a ña kúndaq̄ ini ndó ñayó'o, x̄ini ñó'ó koto va'a ndó ña on taxi ndó sandá'ví ña on vá'a ndó'ó ña nakava ndó yich̄i ñivi na on vá'a, ta ni on sandakoo ndó ña kándixa ndino'o ini ndó Jesucristo. ¹⁸ Nda víka ndixa ñii ñii k̄iv̄i x̄ini ñó'ó chikaa ndó ndeé ña kon̄i va'a ka ndó Jesucristo, T̄a t̄aKá'no ñoq yó, ta kúu ra T̄a t̄a

Sakaku mji yó. Ñava'a ña xa taxi
ra nda'a ndó chindeé ña ndó'ó ña
ndino'o ka kutaku ndó ñii ñii kivi
nda'tán kóni mji ra. Ná kasa ká'no
ní yó ra nda vitin tãnda ndi'i saá
kivi ña vaxi. Saá ná koo ña.

Tutu ñanao nĭtaa taJuan ña tĭ'vĭ ra ku'a'an nda'a nĭvi na kándixa Jesucristo

*Ñayó'o ká'an xa'q Tq'on Ndios,
ña kúu Jesucristo, taa tq kúu ndee
ña táxi ndino'o kutaku nĭvi*

¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, vitin ká'an ndĭ xí'in ndó xa'a taa tq xa táku nda on tq'an kixá'a koo kĭvi noó. Ta mĭi ndĭ, xĭni so'o ndĭ tq'on ña nĭka'an ra, ta xí'in nduchu noo ndĭ xĭni ndĭ ra, ta chĭnoo nda'a ndĭ soko ra. Ta vitin ndát'o'on ndĭ xí'in ndó xa'a tayó'o, taa tq kúu Tq'on Ndios, ta kúu ra ndee ña táxi kutaku ndino'o nĭvi. ² Taa yó'o, tq ndixa ndino'o táku, kĭxaa ra noo ndĭ, ta xĭni ndĭ ra xí'in nduchu noo ndĭ, ta vitin ndákuijn ndĭ xa'a ra noo ndó. Ta ndát'o'on ndĭ xí'in ndó ndĭ mĭi tayó'o kúu ra ndee ña táxi kutaku ndino'o nĭvi noo Ndios, ta tayó'o nda si'na xa táku ra xí'in Ndios, ta saá Ndios tĭ'vĭ ra mĭi tayó'o ña kĭxaa ra noo ndĭ ñoyĭvi yó'o. ³ Ta vitin ndát'o'on ndĭ xí'in ndó xa'a ña xa xĭni ndĭ, ta xa'a tq'on ña nĭka'an ra ña xĭni so'o ndĭ. Ta saá ndó'ó, nĭvi na kándixa tq'on yó'o, ñii káchĭ vivĭi kutaku ndó xí'in ndĭ, ndatán ñii kĭ'va vivĭi táku ndĭ xí'in Yĭvá yó Ndios ta xí'in Sa'ya ra Jesucristo. ⁴ Ta saá taa ndĭ tutu yó'o ña kundaaj ini ndó ta chikaa so'o ndó tq'on yó'o. Ta xí'in ña ke'é ndó saá ndixa ná kutú ndaa ñasĭi ini ndĭ'i yó.

*Tq'on yó'o ká'an ña, ndatán
yóo ño'o ña ye'e, saá yóo Ndios*

⁵ Ñayó'o kúu tq'on ña nĭka'an Jesucristo xĭni so'o ndĭ, ta vitin ndát'o'on ndĭ tq'on yó'o xí'in ndó, ña káchĭ saá: Ndatán yóo ño'o ña ye'e, saá yóo Ndios, ta nda lo'o on

koó ñanaa yóo xí'in ra. ⁶ Táná ka'an yó ndixa vivĭi táku yó xí'in Ndios, ta saá ni, ndíkõn ka yó ku'a'an yó yichĭ on vá'a ña naa ní, ta ñavatá kúu ña ka'an yó saá, ta on vása kĭsa ndivi yó ñandaa. ⁷ Yichĭ Ndios kúu ñava'a ñandaa noo ye'e ño'o ña káku noo ra. Ta saá tá vivĭi ndíkõn yó yichĭ Ndios noo ye'e ño'o ña káku noo ra, ta saá ndixa vivĭi táku yó xí'in tá'an yó, ta ndixa nĭi Jesucristo nákata ña ndĭ'i kuachi yó.

⁸ Táná ka'an yó ndĭ nda lo'o on koó kuachi ndiso yó noo Ndios, ta saá nĭvi na sándá'vĭ xí'in mĭi kúu yó, chi ñavatá kúu ña ka'an yó saá, ta ndixa on koó ñandaa yóo ini yó. ⁹ Ta saá ni, tá na'ma yó ndĭ'i kuachi yó noo Ndios, ta ndixa Ndios kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó, ta nakata ra ndĭ'i kuachi yó, ta ndasa ndii ra mĭi yó noo ra. Ndixa Ndios ke'é ra saá xí'in yó, chi taa tandaa kúu Ndios ta ndixa kĭsa ndivi ra tq'on ra. ¹⁰ Ta saá ni, táná ka'an yó, káchĭ yó ndĭ nda ñii kĭvi on vása ní-ke'é yó ña on vá'a, ta xí'in tq'on yó'o chĭkaa yó kuachi saata Ndios ndĭ kúu ra taa tq vatá. Saá chi mĭi Ndios káchĭ ra ndĭ ndĭ'i nĭvi ké'é na ña on vá'a. Tá on vása kándixa yó tq'on yó'o ña ká'an Ndios xa'a yó, ta xí'in ñayó'o sáná'a yó ndĭ on koó tq'on Ndios táku ini yó.

2

*Tq'on yó'o ká'an ndĭ Jesucristo
chindee ra mĭi yó
ña náki'in ra tq'on yó noo Ndios*

¹ Ndó'ó, nĭvi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo sa'yaĭ, saá yóo ndó, saá chi kĭ'vi ní inĭi xĭni ndó'ó. Ta taaĭ tutu yó'o xaa ña nda'a ndó xa'a ña on ke'é ndó ña on vá'a. Ta saá ni, tá yóo kĭvi ké'é ndó ña on vá'a, ta xĭni ñó'ó kundaaj ini ndó ndĭ yóo ñii taa tq chindee mĭi yó ña náki'in ra tq'on yó noo Yĭvá yó Ndios, ta

tayó'o kúu Jesucristo, ƚa ƚandaá. ² Saá chi Jesucristo kúu ƚa ƚa n̄sok̄o xí'in m̄i ña n̄xi'i ra xa'a kuachi yó, ñakán Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó. Ta on s̄ivi ndasaá xa'a kuachi m̄i yó kúu ña n̄xi'i Jesucristo, ta xa'a kuachi ndi'i saá n̄vi ñoyívi yó'o n̄xi'i ra.

³ Tá kisa ndivi yó ña xá'nda chiño Ndios noo yó, ta xí'in ña ké'é yó saá kúndaá ini yó ndí ndixa x̄ini yó Ndios, ta vivii táku yó xí'in ra. ⁴ Tá nakuita n̄vi na k̄a'an, kachí na saá: "N̄di'j x̄ini ndi Ndios, ta vivii táku ndi xí'in ra", kachí na, ta n̄vi yó'o, tá on vása kisa ndivi na ña xá'nda chiño Ndios, ta saá n̄vi na vatá kúu nayó'o, ta ndá lo'o on koó ñandaá yóo ini na. ⁵ Ta saá ni, tá yóo n̄vi na kisa ndivi ña k̄a'an to'on Ndios, ta xí'in ñayó'o n̄vi yó'o sáná'a na ndí ndixa ndaa kí'vi ini na x̄ini na Ndios. Ta m̄i yó, xa'a ña kisa ndivi yó ña k̄a'an Ndios, kúndaá ini yó ndí ñii yóo yó xí'in Ndios. ⁶ Tá kachí yó ñii yóo yó táku yó ini Ndios, ta saá x̄ini ñó'ó ke'é yó ndatán ke'é Jesucristo k̄ivi n̄xika ra ñoyívi yó'o.

To'on yó'o kúu ña xá'nda chiño noo n̄vi na kándixa Jesucristo

⁷ Nañani yó xí'in náki'va yó, on s̄ivi ñii to'on ña xaá kúu ña xá'nda chiñoj noo ndó vitin, chi to'on Ndios ña xa si'na yóo ndá k̄ivi noo kúu ña. Ta to'on yó'o ñii kúu ña xí'in to'on ña yatá ña xa x̄ini so'o ndó. ⁸ To'on ña yatá kúu ña xá'nda chiñoj vitin noo ndó, ña x̄ini ñó'ó kuki'vi ini yó koni tá'an yó. Ta saá ni, to'on xaá kúu ñayó'o, chi ñii laá Jesucristo kúu ƚa ndixa ndaa kisa ndivi to'on yó'o. Ta vitin ndó'ó, n̄vi na ndík̄on yich̄i ra, ñii kí'va saá ndixa kisa ndivi ndó to'on xaá yó'o. Ta vitin ndee ña on vá'a ña naa, kuach̄an ndi'i xa'a ña, saá chi k̄ivi k̄ixaá Jesucristo ñoyívi

yó'o, ta ndatán yóo ña k̄ixaá ño'o ndino'o ña yé'e, ta kúndeé ña noo naa, saá yóo ña.

⁹ Tá yóo n̄vi na k̄a'an, kachí na ndí ndík̄on na yich̄i va'a noo yé'e ño'o, ta n̄vi yó'o sáa ini na x̄ini na natá'an na, ta saá ñavatá kúu to'on ña k̄a'an na, chi ña sáa ini na x̄ini na natá'an na sáná'a ña ndí ndík̄on k̄a na yich̄i on vá'a noo naa ní. ¹⁰ Ta n̄vi na ndixa kí'vi ini x̄ini natá'an na, ta n̄vi yó'o kúu na ndík̄on yich̄i va'a noo yóo ño'o yé'e. Ta n̄vi yó'o, on vása yóo ini na ña sanakava xí'in m̄i na ña ke'é na ña on vá'a. ¹¹ Ta n̄vi na sáa ini x̄ini ink̄a n̄vi na kándixa Jesucristo, n̄vi yó'o, xí'in ña ke'é na saá sáná'a na ndí x̄ika k̄a na yich̄i on vá'a noo naa. Ta saá n̄vi yó'o on vása x̄ini na ndá yich̄i kuach̄an na, saá chi ñanaa s̄akuáá ña nduch̄u noo na.

¹² Ta ndó'ó, n̄vi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo sa'ya, saá yóo ndó, ta táa,j tutu yó'o xaá ña nda'a ndó, chi Ndios xa kisa ká'no ini ra xa'a kuachi ndó, saá chi Jesucristo n̄xi'i ra xa'a kuachi yó. ¹³ Ta ndó'ó, n̄vi na kándixa Jesucristo, na kúu n̄vi nax̄ikuach̄a na to'ó, táa, j tutu yó'o xaá ña nda'a ndó, chi xa x̄ini va'a ndó Jesucristo, ƚa ƚa xa táku ndá si'na k̄a tá ƚa'an kixá'a koo k̄ivi noo ñoyívi. Ta ndó'ó, nataa xí'in náña'a na kúu nakuachí na kándixa Jesucristo, táa, j tutu yó'o xaá ña nda'a ndó, chi xa kúndeé ndó noo ñanima ndiva'a.

Ndi'i ndó'ó na kúu n̄vi na kándixa Jesucristo, ink̄a yich̄i k̄a'an, j ndí ndatán yóo sa'ya, saá yóo ndó, ta táa, j tutu yó'o xaá ña nda'a ndó, chi xa x̄ini va'a ndó Yivá yó Ndios. ¹⁴ Ta ndó'ó, n̄vi na kándixa Jesucristo, na kúu n̄vi nax̄ikuach̄a na to'ó, táa, j to'on yó'o ña ndát̄on, j xí'in ndó, chi xa x̄ini va'a ndó Jesucristo, ƚa ƚa xa táku ndá si'na k̄a tá on ƚa'an kixá'a koo k̄ivi noo ñoyívi.

Ta ndó'ó, na kándixa Jesucristo, na kúu nakuáchí, tuku táaj tɔ'on yó'o ña ndátɔ'onj xí'in ndó, chi ndó'ó kúu n̄vi na kómí ní ndee Ndios, ta ndi'i saá k̄ivj tɔ'on Ndios yóo ña táku ña ini ndó, ta saá xa k̄undeé ndó n̄o ñanim̄a ndiv̄a'a.

¹⁵ Xí'in ndi'i ndó'ó, na kúu n̄vi na kándixa Jesucristo, táaj tɔ'on ña xāa nda'a ndó, ña ndátɔ'onj, káchíj saá: On kusij ini ndó kundikɔn ndó yich̄j ɔn vá'a ñoyívi yó'o, ta nda lo'o ɔn kuki'vi ini ndó koni ndó ña ɔn vá'a ña yóo ñoyívi yó'o. Saá chi ndi'i n̄vi na kí'vi ní ka ini xini na ña yóo ñoyívi yó'o, n̄vi yó'o ɔn vása kí'vi ini na xini na Yivá yó Ndios. ¹⁶ Chi ndi'i ña ɔn vá'a ña yóo ñoyívi yó'o ɔn s̄ivj ña káku n̄o Ndios kúu ña, ta kuiti káku ña n̄o ñanim̄a ndiv̄a'a ña xá'nda chiño n̄o ñoyívi yó'o. Tá kóni yó ke'é yó ña ɔn vá'a ña kútoo ní yikí koñu yó, án kóni yó kukomí yó ndi'i ña kúsij ini nduch̄j n̄o yó xini ña, ta ña kóni yó saá ɔn s̄ivj ña vaxi n̄o Yivá yó Ndios kúu ña. Tá n̄vi na ña'a ní ini kúu yó xa'a ñakuiká kómí yó án xa'a chiño ná'no ké'é yó, ta ña ña'a ini yó saá, ɔn s̄ivj ña vaxi n̄o Yivá yó Ndios kúu ña. Saá chi ña xani s̄inj yó saá kuiti káku ña n̄o yich̄j ɔn vá'a ñoyívi yó'o. ¹⁷ Ta ñoyívi yó'o xí'in ndi'i ña ɔn vá'a ña kútoo ní n̄vi, ña yá'a kūa'an kúu ña, ta kixaa ñii k̄ivj ɔn kóo ka ña. Ta saá ni, n̄vi na kisa ndivi ña kóni Ndios, n̄vi yó'o ɔn ndi'i xa'a na, ta ndixa kutaku na ndi'i saá k̄ivj.

Tɔ'on yó'o ká'an xa'a taa t̄a s̄aj ini xini Jesucristo

¹⁸ Ndó'ó, n̄vi na kándixa Jesucristo, ndatán yóo sa'ya, saá yóo ndó, ta ndátɔ'onj xí'in ndó ndí xa vaxi kuyatin k̄ivj sondí'í ñoyívi yó'o. Xa x̄inj sɔ'o ndó tá vaxi kuyatin k̄ivj sondí'í, ta nakundichi ñii t̄a t̄a kúu t̄a s̄aj ní ini xini ra Jesucristo, ta vitin xa yóo kūa'a

ní n̄vi na kúu na s̄aj ini xini na Jesucristo. Ta xí'in ñayó'o kúndāa ini yó ndí xa yatin vaxi k̄ivj sondí'í ñoyívi yó'o. ¹⁹ Vará sava n̄vi na kúu na s̄aj ini xini na Jesucristo vitin, x̄ikuu n̄vi na si'na ñii x̄itaku xí'in yó, ta n̄vi yó'o ɔn s̄ivj na ndixa kándixa Jesucristo x̄ikuu na. Ta saá n̄ta'vi tá'an na xí'in m̄ji yó, ta kee na kūa'an na. Ta xí'in ñayó'o kúndāa va'a ini yó ndí n̄vi yó'o nda ñii k̄ivj ɔn vása ní-xiyo yu'ú na xí'in m̄ji yó, chi ɔn vása ndino'o ini na kándixa na Jesucristo. Tá ndixa n̄vi na ndino'o ini kándixa Jesucristo x̄ikuu na, níkuu, ta yóo ka na kūa'an na yich̄j ra xí'in yó vitin. Ta xa'a ña n̄ta'vi tá'an na xí'in yó, na kúu n̄vi na ndixa ndíkɔn Jesucristo, kúndāa ini yó ndí n̄vi yó'o nda lo'o ɔn vása ní-xikuu na nañani yó án náki'va yó.

²⁰ Ta ndó'ó, ɔn s̄ivj ndatán yóo n̄vi yó'o yóo ndó. Saá chi Jesucristo, T̄aa t̄aYij, t̄i'vi ra Nima Ndios ña kutaku ña ini ndó. Ta xa'a ña táku Nima Ndios ini ndó, xa x̄inj ndó ndi'i ñandāa. ²¹ Ta xa'a ña kúndāa ini ndí xa x̄inj ndó ñandāa, táaj tɔ'on yó'o xāa ña nda'a ndó. Saá chi m̄ji yó kúndāa ini yó ndí nda ñii tɔ'on ña vatá ɔn vása káku ña n̄o Ndios, t̄a t̄a kúu t̄andāa ndino'o.

²² Ta, ¿yu kúu n̄vi na vatá ní? N̄vi na vatá ní kúu na ká'an, káchí na ndí ɔn s̄ivj t̄ajesús kúu Cristo, t̄a t̄a t̄i'vi Ndios sakaku ra n̄vi ñoyívi yó'o. N̄vi na káchí saá kúu n̄vi na s̄aj ini xini na Jesucristo. Ta n̄vi yó'o kúu n̄vi na ɔn x̄ijn kandixa Ndios, ni ɔn x̄ijn na kandixa na Sa'ya ra Jesucristo. ²³ Tá yóo n̄vi na ɔn x̄ijn kandixa Sa'ya Ndios, ñayó'o kóni kachí ña ndí ɔn x̄ijn na kandixa na m̄ji Ndios. Ta n̄vi na ndino'o ini ká'an ndátɔ'on na ndí kándixa na Sa'ya Ndios, ta n̄vi yó'o kúu na táku Ndios ini.

24 Ta ndó'ó, ɔn sandakoo ndó kándixa ndó to'on va'a xa'a Jesucristo, ña kúu ña xini so'o ndó nda kivi noo ña kixá'a ndó kándixa ndó ra. Ta xí'in ña ke'é ndó saá, ndi'i saá kivi yoo ndó taku ndó ini Jesucristo, ta ta kúu Sa'ya Ndios, ta ñii ki'va saá yoo ndó taku ndó ini Yivá yó Ndios. 25 Jesucristo nika'an ra, kindoo ra xí'in yó, na kúu nivi na kándixa ña'a, ta nika'an ra, káchi ra saá: "Nda'a nivi na kándixa yi'i taxi ña ndixa ndino'o kutaku na xí'in ndi'i saá kivi", saá káchi Jesucristo, kindoo ra xí'in yó.

26 Táa i to'on yó'o ña ndato'on i xí'in ndó xa'a nivi na kóni sandá'vi ndó'ó xí'in to'on vatá. 27 Jesucristo xa ti'vi ra Níma Ndios ña koo ña xí'in ndó, ta Níma yó'o yoo ña taku ña ini ndó ndi'i saá kivi. Ta saá ɔn vása xini ñó'ó ndó nivi ña saná'a na ndó'ó, chi Níma Ndios saná'a ña ndó'ó xa'a ndi'i ñandaa. Ta ndi'i ña saná'a Níma Ndios kúu to'on ña ndaa ndino'o, ta nda lo'o ɔn koó ñavata ká'an Níma Ndios. Ta ndi'i saá kivi xini ñó'ó koo ndó kutaku ndó ini Jesucristo. Ta ñii ki'va ndatan Níma Ndios saná'a ña ndó'ó ndasaá kutaku ndó, ta saá xini ñó'ó va'a kutaku ndó.

28 Ndó'ó, nivi na kándixa Jesucristo, ndatan yoo sa'ya i, saá yoo ndó, ta ndato'on i xí'in ndó ña koo ndó kutaku ndó ini Jesucristo, ta nda ñii kivi ɔn sandakoo ndó yichi ra. Ta saá tá kixaa kivi ndikó ra ñoyivi yó'o, ta ɔn vása kuyi'vi ndó noo ra, ni ɔn vása kuka'an noo ndó kuita ndó noo ra. 29 Xini yó Jesucristo kúu ñii ta tandaa ndino'o, ta saá kúndaa ini yó ndi ndi'i nivi na ké'é ñandaa ndatan yoo ña ke'é Jesucristo, nayó'o kúu nasa'ya ndino'o Ndios.

3

To'on yó'o ká'an ndi sa'ya Ndios

kúu nivi na ndikon yichi ra

1 Ndachun ndeé ní ki'vi ini Yivá yó Ndios xini ra mji yó! Saá chi ságunaní ra yó sa'ya mji ra. Ta, ndixa sa'ya Ndios kúu mji yó! Ta nivi na ndikon yichi ɔn vá'a ñoyivi yó'o, ɔn vása nákon na ndi sa'ya Ndios kúu yó, chi nivi yó'o ɔn vása xini na Ndios. 2 Nañani yó xí'in náki'va yó, nivi na ki'vi ní ini xini kúu ndó, ta ndato'on i xí'in ndó ndi mji yó kúu sa'ya Ndios vitin. Ta saá ni, ɔn ta'an kundaa va'a ini yó ndasaá nduu yó kivi ña vaxi ña kutaku yó ñoyivi ñino xí'in Ndios. Ta vitin kúndaa ini yó ndi kivi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, ta mji yó, nivi na kándixa ña'a, nduu yó ndatan yoo ra. Saá chi xí'in nduchú noo yó koni yó ra. Ndátan mji kaa ra, saá ndixa koni ndino'o yó ra. 3 Ta ndi'i nivi na kúsi ini ndati ña ndikó Jesucristo, chi ndaa ini na ndi kivi saá kundivi ña ndati na, nivi yó'o chikaa na ndeé xí'in mji na ña nduu na nivi na ɔn koó kuachi kuiso noo Ndios. Ta xa'a ña ndikon na Jesucristo kúu ña ké'é na saá, chi Jesucristo kúu ta ta ndii ndino'o.

4 Ndi'i nivi na ké'é ña ɔn vá'a kúu nivi na yá'a ndoso noo ndayi Ndios ta ndiso na kuachi noo ra. Saá chi ndi'i noo ña ɔn vá'a ké'é nivi kúu ña yá'a ndoso ndayi Ndios. 5 Xa xini ndó ña kixaa Jesucristo ñoyivi yó'o kúu xa'a ña kindaa ra kuachi ña ndiso nivi. Ta nda lo'o ɔn koó kuachi ndiso Jesucristo, ta ta ndii ndino'o kúu ra. 6 Ta saá nivi na ndixa ndikon Jesucristo, tá ñii taku na xí'in ra, ta nivi yó'o ɔn vása ndikon na yichi noo ké'é na ña ɔn vá'a. Ta nivi na ndikon yichi noo ké'é na ña ɔn vá'a, nivi yó'o kúu nivi na ɔn ta'an nakutá'an xí'in Jesucristo, ni ɔn ta'an koni na ra. 7 Nañani yó xí'in náki'va yó, ndatan yoo sa'ya mji, saá yóo

ndó, ta ndátò'onj xí'in ndó ña on taxi ndó ña sandá'ví nivi ndó'ó xí'in tɔ'on vata ña on vása yóo yu'ú xí'in tɔ'on ña káchí saá: Nivi na kisa ndivi ñandaa kúu nivi nandaa. Ndatán yóo Jesucristo taa tandaa, saá yóo nivi yó'o, na kúu na kisa ndivi ñandaa. ⁸ Ta nivi na on xijn sandakoo ke'é ña on vá'a kúu nivi na ndíkɔn yichj nõo xá'nda chiño ñanímã ndivã'a, saá chi ndã kjvj nõo ñanímã ndivã'a on vása sãndakoo ña ke'é ña ndi'i saá nõo ña on vá'a. Ta xa'a ñayó'o Ndios tì'vi ra Jesucristo kixaa ra ñoyívi yó'o ña sandi'i ra xa'a ndi'i chiño ña ke'é ñanímã ndivã'a yó'o.

⁹ Tá ndixa sa'ya Ndios kúu yó, ta saá on vása kuã'an ka yó yichj nõo xá'nda chiño ña on vá'a nõo yó, saá chi Ndios xa taxi ra Nímã ra ña táku ini yó, ta ndatán yóo ini Ndios saá yóo ini yó vitin. Ta xa'a ñayó'o, on vása kúchiño yó kutaku yó ke'é yó ña on vá'a. Saá chi vitin táku yó ke'é yó ña kóni Ndios. ¹⁰ Ta kúchiño kundaa ini yó yu kúu sa'ya Ndios ta yu kúu sa'ya ñanímã ndivã'a. Saá chi ndi'i nivi na on vása kisa ndivi ñandaa, nayó'o sáná'a na ndí on sjívi sa'ya Ndios kúu na. Ta ndi'i nivi na on vása kí'vi ini xini nañani na án náki'vã na, on sjívi sa'ya Ndios kúu nayó'o.

¹¹ Ñayó'o kúu tɔ'on Ndios ña xijn sɔ'o yó ndã kjvj kixá'a yó kándixa yó Jesucristo, tɔ'on ña káchí saá: Kuki'vi ini yó koni tá'an yó, káchí ña. ¹² Ta on vá'a koo yó ndatán nijyjo taCaín kuiya xina'a, chi tayó'o nijxika ra yichj ñanímã ndivã'a, ta xa'ni ra ñani ra. Ta, ¿ndachun xa'ni ra ñani ra? Ke'é ra saá xa'a ña kisa kuíni ini ra xini ra ñani ra, chi ñani ra xitaku ra ke'é ra ñandaa nõo Ndios, ta taCaín yó'o xitaku ra ke'é ra ña on vá'a.

¹³ Nañani yó xí'in náki'vã yó, ndó'ó kúu nivi na táku ke'é

ñandaa. Ta xa'a ña ke'é ndó ñava'a saá, nivi na ndíkɔn yichj on vá'a ñoyívi yó'o sãã ini na xini na ndó'ó. Ta ndã lo'o on naka'nda ini ndó koni ndó ña ke'é na saá. ¹⁴ Ta mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, kúu yó nivi na kí'vi ini xini tá'an. Ta xí'in ña ke'é yó saá kúndaa ini yó ndí ndixa sandakoo va'a yó yichj on vá'a ña salo'o sandi'i xa'a yó, níkuu, ta vitin kuã'an yó yichj nõo ndixa táku ndino'o yó nõo Ndios. Ta ndi'i nivi na on vása kí'vi ini xini natá'an na, nivi yó'o, vará xika ka na ñoyívi yó'o, on vása táku na nõo Ndios. ¹⁵ Ta ndi'i nivi na sãã ini xini natá'an na, ta nivi yó'o ñii ki'va kúu na xí'in nivi na xika xá'ni inkã nivi. Ta xinj yó ndí ndi'i nivi na xika xá'ni inkã nivi, on sjívi nivi na táku nõo Ndios kúu nayó'o. ¹⁶ Xinj nõ'ó kundaa ini yó xa'a ñava'a ke'é Jesucristo xa'a yó, chi taxi xí'in mji ra nixi'i ra xa'a kuãchi yó. Ta ña ke'é ra saá taxi ña kundaa ini yó ndasaá xinj nõ'ó ndixa kuki'vi ini yó koni yó nañani yó xí'in náki'vã yó. Ta saá mji yó nivi na ndíkɔn yichj Jesucristo, ñii ki'va ndatán kí'vi ini ra xini ra mji yó, saá xinj nõ'ó kuki'vi ini yó koni tá'an yó, ta taxi xí'in mji yó ña chindee tá'an yó tandã kivi yó xa'a nañani yó xí'in náki'vã yó. ¹⁷ Tá yóo natá'an yó na on koó ña xinj nõ'ó ña kómí na, ta yóo sava mji yó na kómí ña xinj nõ'ó natá'an yó yó'o, ta saá va'a taxi yó ña xinj nõ'ó na nda'a na. Tá on vása ke'é yó saá, ta ñayó'o kóni kachí ña ndí on vása kí'vi ini yó xini yó natá'an yó yó'o, ndatán Ndios kí'vi ní ini ra xini ra mji yó. ¹⁸ Nañani yó xí'in náki'vã yó, ndatán yóo sa'ya yóo ndó, ta ndátò'onj xí'in ndó ndí on vá'a kuiti ka'an yó kachí yó ndí kí'vi ini yó xini yó natá'an yó, chi xinj nõ'ó kasa ndivi yó chiño ña sáná'a ndí ndixa kí'vi ini yó xini yó na.

19 Tá xí'in ña ndixa kí'vi ini yó xíni yó natá'an yó, ta saá kúndaq ini yó ndí ñivi na ndixa ndíkõn Ndios kúu yó, ta õn vása kúka'an nõõ yó nõõ ra, ta va'a yóo ini yó nõõ ra. 20 Ta saá ni, tá nímã yó chíkaq ña kuachi xa'a mji yó, ta saá xíni ñó'ó kúndaq ini yó ndí ká'no ní ka yóo ini Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a yó, ta Ndios xíni va'a ra ndi'i ña yóo ini yó. 21 Ndó'ó kúu ñivi na kí'vi ní iniñi xíniñi, ta ndátõ'onj xí'in ndó, káchij saá: Tá nímã yó õn vása chíkaq ña kuachi sata yó nõõ Ndios, ta saá õn vása kúka'an nõõ yó nõõ Ndios, ta xí'in ña ndino'o ini yó kuchiño yó ka'an yó xí'in ra. 22 Ta saá ndi'i ña ndúkú yó nõõ Ndios, taxi ra ña nda'a yó, saá chi kisa ndivi yó ña xá'nda chiño ra nõõ yó, ta ké'é yó chiño ña kúsij ini ra xíni ra. 23 Ta ñayó'o kúu ña xá'nda chiño Ndios nõõ yó: Xíni ñó'ó kandixa yó Jesucristo, taq ta kúu Sa'ya Ndios, ta xíni ñó'ó kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó, ñii kiva ndatán mji Jesucristo xa'nda chiño ra nõõ yó kivi ñixika ra ñoyívi yó'o. 24 Ta ndi'i ñivi na kisa ndivi ña xá'nda chiño Ndios, ñivi yó'o táku na ini Ndios ta Ndios táku ra ini ñivi yó'o. Ta ndixa kúndaq ini yó ndí táku Ndios ini yó chi taxi ra Nímã ra nda'a yó, ta ndixa táku Nímã ra ini yó.

4

Tõ'on yó'o ndátõ'on ndasaá kuchiño nakoni yó Nímã Ndios

1 Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu ñivi na kí'vi ní iniñi xíniñi, ta ndátõ'onj xí'in ndó ña õn kandixa ndó ndi'i ñivi na ká'an, káchí na saá: "Tõ'on ña taxi Nímã Ndios kúu ña ká'an ndi'", káchí na. Ta xíni ñó'ó koto ndoso ndó ñivi yó'o xa'a ña kúndaq ini ndó án ndixa Nímã Ndios kúu ña taxi tõ'on ká'an na, chi yóo

ku'a ní naprofeta vatá na xíka ñoyívi yó'o vitin. 2 Ndátõ'onj xí'in ndó ndasaá kuchiño nakoni ndó tá ndixa Nímã Ndios kúu ña taxi tõ'on ña ká'an ñivi yó'o. Tá ñivi yó'o ndákuiñ na xa'a Jesucristo, káchí na saá: "Jesucristo, kixaa ra ñoyívi yó'o, ta xikuu ra ñivi ndino'o xí'in yíki koñu ñii kiva ndatán yóo yíki koñu mji yó", káchí na, ta saá kúndaq ini yó ndí tõ'on ña ká'an na kúu ña taxi Nímã Ndios nda'a na. 3 Ta ñivi na õn xijn ka'an ndí Jesucristo xikuu ra ñivi ndino'o, ta xikomí ra yíki koñu ndino'o, ñii kiva ndatán yóo yíki koñu mji yó, ta ñivi yó'o õn vása ká'an na tõ'on ña taxi Nímã Ndios nda'a na. Ta ñivi yó'o ká'an na ndasaá kuiti tõ'on ña taxi nímã ña sáq ini xini Jesucristo. Xa xijn sõ'o ndó ndí ñii kivi kixaa nímã yó'o, ña kúu ña sáq ini xini Jesucristo, ta vitin xa yóo ña, xíka ña ñoyívi yó'o.

4 Ta ndó'ó, ndatán yóo sa'yaj, saá yóo ndó, ta ndó'ó kúu ñivi na ndíkõn Ndios. Ta xa kúndeé ndó nõõ naprofeta vatá, na õn vása ká'an tõ'on Ndios. Ta mji ndó, xa'a ña táku Nímã Ndios ini ndó, xa kúndeé ndó nõõ navatá yó'o, saá chi Nímã Ndios kúu ña ndeé ní ka nõõ ñanímã ndiva'a ña xíka ñoyívi yó'o. 5 Naprofeta vatá kúu ñivi na ndíkõn yichij õn vá'a ñoyívi yó'o, ta ká'an na tõ'on ña taxi nímã ña xá'nda chiño nõõ yichij õn vá'a yó'o. Ta saá ñivi na ndíkõn yichij ñoyívi yó'o chíkaq sõ'o na tõ'on vatá yó'o. 6 Ta mji yó, ñivi na ndíkõn Ndios kúu yó, ta xa'a ñayó'o inkã ñivi na xa xini va'a Ndios, nayó'o chíkaq sõ'o na tõ'on ña ká'an yó. Ta ñivi na õn vása ndíkõn Ndios, ñivi yó'o õn xijn na chíkaq sõ'o na tõ'on ña ká'an yó. Ta xí'in ña ké'é ñivi saá, kuchiño yó kúndaq ini yó án Nímã Ndios kúu ña táku ini ñivi yó'o, án nímã vatá kúu ña táku ini na.

Tq'on yó'o ká'qan ndí Ndios kí'vi ní ini ra xíni ra ñivi

7 Nañani yó xí'in náki'va yó, kí'vi ní ini xíni ndó'ó, ta ndi'i mji yó xíni ñó'ó kuki'vi ní ini yó koni tá'an yó, saá chi Ndios kúu taa tã táxi ndeë nda'a yó ña ke'é yó saá. Ta ndi'i ñivi na kí'vi ini xíni natá'an na, ñivi yó'o ndixa kúu nasa'ya Ndios, ta kúu na ñivi na ndixa va'a xíni Ndios. 8 Ndi'i ñivi na on vása kí'vi ini xíni natá'an na, ta ñivi yó'o on vása xíni va'a na Ndios, chi ndixa ini Ndios chútú ña xí'in ña kí'vi ní ini ra xíni ra ndi'i ñivi. 9 Ta Ndios saná'a ra ndí ña ndixa ndaa ní kí'vi ini ra xíni ra ndi'i yó, chi tĩ'ví ra Sa'ya ra tã ñii laá noo ra, kixaa ra ñoyívi yó'o, ta ñixi'j ra xa'a kuachi yó, ta xa'a ña ke'é ra saá kuchiño kutaku ndino'o yó ndi'i saá kivi xí'in Ndios. 10 Vará kí'vi ní ini yó xíni yó Ndios, ta mji yó on vása tondaa yó kundeé yó ña kuki'vi ini yó koni yó ra ñii ki'va ndatán Ndios kí'vi ní ini ra xíni ra mji yó. Saá chi Ndios saná'a ra ndasaá ndeé ní kí'vi ini ra xíni ra mji yó, chi tĩ'ví ra Sa'ya ra Jesucristo kixaa ra ñoyívi yó'o, ta ñisokqo xí'in mji ra xa'a kuachi yó.

11 Nañani yó xí'in náki'va yó, xa'a ña kúndaq ini yó ndí Ndios kí'vi ní ini ra xíni ra mji yó, ta saá mji yó ndixa xíni ñó'ó kuki'vi ní ini yó koni tá'an yó. 12 Nda ñii ñivi on tã'an koni na Ndios xí'in nduchú noo na, ta saá ni, tá ndixa kí'vi ini yó xíni tá'an yó, ta saá Ndios yóo ra táku ra ini yó, ta xí'in ndeë ra ñii ñii kivi mji yó va'a ka kuki'vi ini yó koni tá'an yó, nda tondaa yó kuki'vi ini yó koni tá'an yó, ndatán ñii ki'va kí'vi ini Ndios xíni ra mji yó. 13 Ndixa Ndios xa taxí ra Níma ra yóo ña táku ña ini yó. Ta xí'in ña ke'é ra saá, kúndaq ini yó ndí yóo yó táku yó ini Ndios ta Ndios yóo ra

táku ra ini yó. 14 Ta mji ndi, xí'in nduchú noo ndi xini ndi Jesucristo kivi ñixika ra ñoyívi yó'o, ñakán ká'an ndi ndákuijn ndi noo ndó ndi Jesucristo kúu Sa'ya Ndios, ta Ndios tĩ'ví ña'a ra kixaa ra ñoyívi yó'o xa'a ña sakaku ra ñivi noo ña on vá'a. 15 Ta ndi'i ñivi na ndino'o ini ká'an ña kándixa na ndi Jesucristo kúu Sa'ya Ndios, Ndios yóo ra táku ra ini ñivi yó'o, ta ñivi yó'o yóo na táku na ini Ndios.

16 Xíni va'a yó ta kúndaq ini yó ndi ndixa kí'vi ini Ndios xíni ra mji yó, saá chi ini Ndios chútú ña xí'in ña kí'vi ndino'o ini ra xíni ra ndi'i ñivi. Ta ndi'i ñivi na ñii ñii kivi táku na xí'in ña kí'vi ini na xíni na Ndios, ta xí'in ña kí'vi ini na xíni na natá'an na, ta ñivi yó'o, kúu ñivi na yóo táku ini Ndios, ta Ndios yóo ra táku ra ini ñivi yó'o. 17 Ta xí'in ña yóo Ndios táku ra ini yó, tondaa yó kuki'vi ndino'o ini yó koni yó ra, ta saá tuku tondaa yó kuki'vi ndino'o ini yó koni yó natá'an yó. Ta ña táku yó saá, saná'a yó ndi táku yó ndatán xitaku Jesucristo ñoyívi yó'o. Ta xa'a ña táku yó saá on kuyi'vi yó kuita yó noo Ndios kivi ña kasa nani ra xa'a kuachi ñivi. 18 Tá ndixa kúndaq ini yó ndi Ndios kí'vi ní ini ra xíni ra mji yó, ta tá kí'vi ní ini yó xíni yó Ndios, ta tá kí'vi ní ini yó xíni yó natá'an yó, ta ña ke'é yó saá on taxi ña kuyi'vi ini yó noo Ndios. Saá chi ña yí'vi ini ñivi noo Ndios, káku ña noo ña yí'vi ini na noo ña saxo'vi ra na xa'a kuachi na. Ta saá tá yí'vi ini yó noo Ndios, ta kóni kachí ñayó'o ndi on tã'an tondaa yó kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó ñii ki'va ndatán kí'vi ini Ndios xíni ra mji yó.

19 Vitin kí'vi ini yó xíni yó Ndios chi Ndios kúu taa tã si'na kixá'a kí'vi ini xíni ra mji yó. 20 Tá yóo ñii ñivi, ká'an na kachí na saá: "Yi'j kí'vi ini xíni Ndios", ta saá

ni, n̄ivi yó'o sáa ini na xíni na natá'an na, ta ɔn s̄ivi ñandaḡa kúu ña káchí nayó'o ña kí'vi ini na xíni na Ndios. Saá chi tá ɔn vása kí'vi ini yó xíni yó n̄ivi na va'a xító yó xí'in nduch̄u n̄oɔ yó, ta saá ɔn vása kúchiño yó kuki'vi ini yó koni yó Ndios, ɲa ɲa ɔn vása xító yó xí'in nduch̄u n̄oɔ yó. ²¹ M̄ii Jesucristo xa'nda chiño ra n̄oɔ yó, káchí ra saá: “Ndi'i n̄ivi na kí'vi ini xíni na Ndios, n̄ivi yó'o xíni ñó'ó kuki'vi ini na koni na natá'an na”, káchí ra.

5

To'on yó'o ká'an ndí n̄ivi na ndíkɔn tafesús kúndeé na n̄oɔ yich̄i ɔn vá'a ñoyívi yó'o

¹ Ndi'i n̄ivi na kándixa ndí tafesús kúu Cristo, ɲa ɲa t̄i'vi Ndios sakaku ra m̄ii yó, ta n̄ivi yó'o kúu sa'ya ndino'o Ndios. Ta ndi'i n̄ivi na ndixa kí'vi ini xíni na Yivá yó Ndios, ta n̄ivi yó'o, saá tuku kí'vi ini na xíni na n̄ivi na kúu sa'ya ra. ² Tá kí'vi ini yó xíni yó Ndios ta kisa ndivi yó ña xá'nda chiño ra n̄oɔ yó, ta xí'in ña ké'é yó saá, kúndaḡa ini yó ndí ndixa kí'vi ini yó xíni yó n̄ivi na ñii kúu sa'ya Ndios xí'in yó. ³ Tá ndixa kisa ndivi yó ña xá'nda chiño Ndios n̄oɔ yó, ta xí'in ñayó'o sáná'a yó ndí ndixa ndino'o kí'vi ini yó xíni yó ra. Ta ndi'i ña xá'nda chiño Ndios n̄oɔ yó ɔn vása yó'v̄i ní kasa ndivi yó ña. ⁴ Saá chi ndi'i m̄ii yó, n̄ivi na kúu sa'ya Ndios, ndixa kúndeé yó n̄oɔ yich̄i ɔn vá'a ñoyívi yó'o. Xa'a ña kándixa yó Jesucristo, kómí yó ndeḡ ña kúndeé yó n̄oɔ yich̄i ɔn vá'a. ⁵ Saá chi n̄ivi na kándixa Jesucristo kúu Sa'ya Ndios, ndasaá kuiti n̄ivi yó'o kúu n̄ivi na kúndeé n̄oɔ yich̄i ɔn vá'a ñoyívi yó'o.

To'on yó'o ká'an ndí yóo ɔn̄i ña ndákuijn xa'a Jesucristo

⁶ Jesucristo k̄ixaḡ ra ñoyívi yó'o, ta yóo ɔn̄i ña táxi kúndaḡa ini yó yu kúu ra. Saá chi yóo takuií tá ch̄ichi Jesucristo, ta yóo n̄ii Jesucristo ña n̄ix̄ita, ta yóo Níma Ndios ña ndákuijn xa'a Jesucristo, ta Níma Ndios kúu ña ká'an t̄o'on ndaḡa ndino'o. ⁷ Ta saá yóo ɔn̄i ña ndákuijn xa'a Jesucristo ñoyívi n̄ino, ta ñii ña kúu Yivá yó Ndios, ta ink̄a ña kúu T̄o'on Ndios, ta ink̄a ña kúu Níma Ndios, ta ña ɔn̄i yó'o ñii laḡ kúu ña. ⁸ Ta yóo ɔn̄i ña ndákuijn xa'a Jesucristo ñoyívi yó'o, ta ñii ña kúu Níma Ndios, ta ink̄a ña kúu takuií tá ch̄ichi Jesucristo, ta ink̄a ña kúu n̄ii ña k̄ee ȳl̄ki koñu Jesucristo k̄iv̄i n̄ix̄i'j ra nda'a tón cruz. Ta ɔn̄i ñayó'o ñii yóo yu'ú ña. ⁹ M̄ii yó kándixa yó t̄o'on ña ká'an n̄ivi xí'in yó, ta ña ndáya'ví ní k̄a kúu t̄o'on ña ká'an Ndios. Saá chi m̄ii Ndios kúu ɲa tá ndákuijn xa'a Sa'ya ra Jesucristo. ¹⁰ Ta ndi'i n̄ivi na kándixa Jesucristo ɲa ɲa kúu Sa'ya Ndios, ta ini ñii ñii n̄ivi yó'o yóo t̄o'on ña ndákuijn xa'a ra. Ta n̄ivi na ɔn vása kándixa t̄o'on ña ká'an Ndios xa'a Jesucristo, n̄ivi yó'o kóni kachí na ndí Ndios kúu ɲa ɲa vatá, chi ɔn x̄ijn na kandixa na ndí t̄o'on ña ká'an Ndios xa'a Sa'ya ra kúu ñandaḡa. ¹¹ To'on ña ndákuijn Ndios kúu ña káchí saá: Ndios xa tax̄i ra ña ndino'o kutak̄u yó xí'in ra ndi'i saá k̄iv̄i ña vaḡi. Ke'é ra saá xí'in yó chí kándixa yó Sa'ya ra Jesucristo, ɲa ɲa táku ndino'o, ta ñii yóo yó xí'in ra. ¹² Ndi'i n̄ivi na táku Jesucristo ini, nayó'o kúu na táku ndino'o n̄oɔ Ndios. Ta n̄ivi na ɔn vása táku Jesucristo ini, nayó'o ɔn vása táku na n̄oɔ Ndios.

To'on yó'o ká'an ña ndí n̄ivi na kándixa Jesucristo kutak̄u ndino'o na ndi'i saá k̄iv̄i

¹³ Táaḡ tutu yó'o ña xaḡ ña nda'a ndó, na kúu n̄ivi na kándixa Jesucristo, ɲa ɲa kúu Sa'ya Ndios,

chi kóniñ ña kundaa ini ndó ndí ndixa xa táku ndino'o ndó ndó Ndios, ta kutaku ndó xí'in ra ndí'i saá kivi ña vaxi.

¹⁴ Ta mji yó, nivi na kándixa Jesucristo, ndino'o ndáa ini yó ña Ndios ndixa xini so'o ra ndí'i ña ndúkú yó noo ra. Tá ña ndúkú yó noo Ndios kúu ñava'a, ña ñii kúu xí'in ña kóni mji ra, ta saá ndixa chíkaa so'o ra to'on ká'an yó xí'in ra. ¹⁵ Ndixa kundaa ini yó ndí Ndios xini so'o ra ndí'i ña ndúkú yó noo ra, ta xa'a ñayó'o, ndáa ini yó ndí Ndios xa taxi ra nda'a yó ña kúu ña ndúkú yó noo ra.

¹⁶ Tá xító yó ñii natá'an yó na kándixa Jesucristo ké'é na ña on vá'a, ta saá va'a ná ndúkú yó noo Ndios xa'a na. Ta saá Ndios kúchiño kasa ká'no ini ra xa'a nayó'o, ta taxi ra ña va'a nakutá'an tuku na xí'in ra. To'on yó'o ká'anj xa'a nivi na on vása ní-ki'vi kuachi ndeé ña sandí'i xa'a na noo Ndios. Saá chi ndixa yóo kuachi ndeé ní ña sandí'i xa'a nivi noo Ndios, ta on vása ká'anj ña ndúkú yó noo Ndios ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi yó'o. ¹⁷ Ndi'i saá noo ña on vá'a ké'é nivi, ñayó'o kúu kuachi noo Ndios. Ta saá ni, on sivi ndí'i ña on vá'a ké'é nivi kúu kuachi ña sandí'i xa'a na noo Ndios.

¹⁸ Ta mji yó, nivi na ndixa ndíkõn Ndios, on vása táku ka yó ké'é yó ña on vá'a. Saá chi Jesucristo, ta kúu Sa'ya Ndios ndáa ra mji yó, nivi na kándixa ña'á, ta saá ñanímã ndiva'a on vása kúchiño ka ña sandá'vi ña mji yó.

¹⁹ Xini yó ndí sa'ya Ndios kúu mji yó, ta táku yó tixin ndeë ra. Ta nivi na ndíkõn yichi on vá'a ñoyívi yó'o, nayó'o táku na tixin ndeë ñanímã ndiva'a ká'no.

²⁰ Xini yó ndí kixaa Jesucristo Sa'ya Ndios ñoyívi yó'o, ta xa taxi ra ña konj va'a yó Ndios ta ta

kúu tandaa ndino'o. Ta saá vitin táku yó ini Sa'ya Ndios, ta kúu Jesucristo. Jesucristo kúu Ndios ndino'o, ta kúu ra ta ta ndino'o táku ndí'i saá kivi. ²¹ Nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó yóo ndó ndatán yóo sa'yaj, ta ndato'onj xí'in ndó to'on ña xini ñó'ó ní, ña káchi saá: Kasa kuenda xí'in mji ndó ña on kasa to'ó ndó, ni on kasa ká'no ndó nda ñii ñaidolo, ni nda ñii ñaimagen, chi ndí'i ñayó'o kúu ndios vatá. Saá ná koo ña.

Tutu ñaovi nĭtaa taJuan ña tĭ'ví ra kuá'an nda'a nĭvi na kándixa Jesucristo

*Xí'in tĕ'on yó'o taJuan ká'an
ra chindeé ra nĭvi na kándixa
Jesucristo na táku inkā ñoo*

¹ Yĭ'j, taa ta kúu taxĭkuá'a, táaj
tutu yó'o xaa ña nda'a ndó'ó,
na kúu nĭvi na naqaxin Ndios
ña kandixa ndó Jesucristo ta
kundikōn ndó yichĭ ra. Ndino'o
iniĭ kĭ'vi iniĭ xĭniĭ ndó'ó, ta ōn
sĭví ñii laá yĭ'j kĭ'vi iniĭ xĭniĭ
ndó'ó, ta ndi'i nĭvi na xa xĭniĭ va'a
yu kúu ñandaā, ñii káchĭ saá nĭvi
yó'o kĭ'vi ini na xĭni na ndó'ó.
² Saá chi yóo ñandaā táku ña ini
yó vitin, ta kutakū ká ña ini yó
ndi' saá kĭvi ña vaĭi, ta xa'a ña
kómĭ yó ñandaā yó'o, kĭ'vi ini yó
xĭni tá'an yó. ³ Yivá yó Ndios
xĭ'in Sa'ya ra Jesucristo, ĩná ke'é
ra kuá'a ní ñava'a xĭ'in yó! ĩNá
kundá'ví ini ra koni ra mĭi yó! Ta,
ĩná taxi ra ña kunakaā ñava'a ini
yó! Ta, ĩva'a ná kundikōn yó yichĭ
ñandaā, ta ndixa ná kuki'vi ini yó
koni tá'an yó!

*Tĕ'on yó'o ká'an ña ndĭ xĭni
ñó'ó
kuki'vi ini yó koni yó natá'an yó*

⁴ Kúsĭj ní iniĭ chi xa naĭkutá'anĭ
xĭ'in sava ndó'ó, nĭvi na kándixa
Jesucristo, ta saá kúndaā iniĭ ndĭ
ndó'ó kúu nĭvi na va'a ndĭkōn
yichĭ ñandaā. Ta ñii kĭ'va ndatán
yóo ña xá'nda chiño Yivá yó Ndios
noo yó kasa ndĭvi yó, saá yóo ña
kĭsa ndĭvi ndó. ⁵ Ta vitin, nañani
yó xĭ'in náĭ'va yó, xáku ndá'víĭ
noo ndó ndĭ ndixa kuki'vi ní ini
yó koni tá'an yó. Tĕ'on yó'o ōn
sĭví ñii tĕ'on xaá ña xá'nda chiño ĭ

noo ndó kúu ña, chi ñii káchĭ kúu
ña xĭ'in ña xa xĭni so'o yó nda
kĭvi kĭxá'a kándixa yó Jesucristo.
⁶ Tá ndixa kĭ'vi ini yó xĭni yó
natá'an yó, ta xĭ'in ña ké'é yó saá
sáná'a yó ndĭ kĭsa ndĭvi yó ña
xá'nda chiño Ndios noo yó. Saá
chi nda kĭvi kĭxá'a ndó kandixa
ndó Jesucristo tãnda vitin, xa xĭni
so'o ndó tĕ'on ña xá'nda chiño ra
noo yó, ña káchĭ saá: Xĭni ñó'ó
kutakū yó xĭ'in ña kuki'vi ini yó
koni yó Ndios, ta kutakū yó xĭ'in
ña kuki'vi ini yó koni yó natá'an
yó.

⁷ Ñoyĭvi yó'o xa xĭka kuá'a ní
nĭvi na kóni sandá'ví ndó'ó xĭ'in
tĕ'on ña vatá ká'an na. Nĭvi yó'o
kúu nĭvi na ōn xĭin ka'an ndĭ
Jesucristo xĭkuu ra nĭvi ndino'o,
ta xĭkomĭ ra yĭkĭ koñu ndino'o, ñii
kĭ'va ndatán yóo yĭkĭ koñu mĭi yó.
Ta nĭvi na ōn vása kándixa saá,
kúu nĭvi na kóni sandá'ví ndó'ó,
ta kúu na nĭvi na saá ini xĭni na
Jesucristo. ⁸ Kasa kuenda va'a
xĭ'in mĭi ndó ña ōn kandixa ndó
tĕ'on vatá ña ká'an nĭvi yó'o. Saá
chi tá kandixa ndó ñavatá yó'o,
yĭyo ní koĭo ōn naki'in ndó ndi'i
ñava'a ña kóni Ndios taxi ra nda'a
ndó.

⁹ Ndi'i nĭvi na sandakoo yichĭ
Jesucristo ta kuá'an na inkā yichĭ,
ta ña ké'é na saá sáná'a ña ndĭ
Ndios ōn vása yóo ra táku ra ini
nĭvi yó'o. Ta nĭvi na ñii ñii kĭvi
va'a ndĭkōn na yichĭ Jesucristo, ta
saá Yivá yó Ndios yóo ra táku ra
ini nĭvi yó'o, ta saá tuku Sa'ya ra
Jesucristo yóo ra táku ra ini na.
¹⁰ Tá yóo nĭvi na kixaa noo ndó,
ta nĭvi yó'o saná'a na ndó'ó inkā
tĕ'on ña ōn vása yóo yu'ú xĭ'in
tĕ'on ña saná'a Jesucristo mĭi yó,
ta saá ōn naki'in ndó nĭvi yó'o
xĭ'in ña ōn vá'a sáná'a na, ní ōn
ka'an ndó kachĭ ndó xĭ'in na saá:
“Va'a ya'a ndó koo ndó ve'e ndĭ
xĭ'in ndĭ.” ōn kachĭ ndó saá xĭ'in
na. ¹¹ Saá chi táná ka'an ndó tĕ'on
ña va'a naki'in ndó nĭvi vatá yó'o,

ta ña ké'é ndó saá kóni kachí ña ndí ñii káchí yóo yu'ú ndó xí'in ña on vá'a ké'é na.

Tò'on yó'o ká'an ndí tafuan kóni ra kò'qn ra koto ra ñivi na naki'in tutu yó'o

¹² Yóo kua'a ní ka ña kónij ndato'onij xí'in ndó, ta on taa kaj ña nqo tutu. Ndátij ndí yachij ní xaaj nda nqo yóo ndó ña ká'an tá'an yó, ta saá nakutú ndi'i ini yó xí'in ñasij ní.

¹³ Ndi'i ñivi na kándixa Jesucristo na táku ñoo yó'o nqo yóoij vitin, ñivi yó'o kúu na ñakaxin Ndios kundikon na ra, ta vitin nayó'o tí'ví na tò'on xaaj ña nda'a ndó ña chindeé na ndó'ó, na kúu ñivi na kándixa Jesucristo. Saá ná koo ña.

Tutu ñauni nītaa taJuan ña tī'ví ra xaa ña nda'a taGayo

Xí'in tō'on yó'o taJuan chindeé ra taGayo

¹ Yī'i kúu taxiku'a'a, ta táai tutu yó'o xaa ña nda'a yó'o taGayo, ta kúu taa ta kí'vi ndino'o inij xiniij.

² Ñani yó, xiniij ndí ndixa va'a yóo nímaún noo Ndios. Ta ñii kí'va ndatán va'a yóo nímaún, saá kónij ña va'a koo yikí koñuún, ña nda lo'o on kundeé ku'e'e xí'in ún. ³ Sava

ñañani yó na kándixa Jesucristo xa kixaa na nooij, ta kúsij ní inij ña xiniij so'oij ña ká'an na ndatō'on na ñava'a xa'a ún, chi káchí na ndí vivíi ku'a'an ún yichij ña ndaa. ⁴ Tō'on yó'o kúu ña sákusij ní inij, saá chi ndatán yóo sa'yaaj ta kí'vi ní inij xiniij, saá yóo ún nooij. Ta kivi xiniij so'oij ndí nivi na yóo ndatán yóo sa'yaaj nooij, va'a ku'a'an nayó'o yichij ña ndaa, ta tō'on yó'o kúu ña sákusij ní ka inij.

*Tō'on yó'o ká'an
ndí taGayo va'a kisa ndivi ra chiño
Jesucristo*

⁵ Ñani yó, va'a ní kisa ndivi ún chiño Jesucristo. Saá chi ndí'i saá yichij chindeé ún ñañani yó na kúu na kee inká xiiña, ta kivi xaa nayó'o noo ún. Vará nda ñii yichij, on ta'an kutá'an ún xí'in ñañani yó yó'o, ta kivi xaa na noo ún, ta táxi ún nda'a na ña xiniij ñó'ó na. ⁶ Ta sava ñañani yó yó'o na xa chindeé ún, kixaa na noo nákutá'an ndi ña kisa ká'no ndi Ndios, ta ndatō'on na xí'in ndi ndasaá va'a saná'a ún ña ndixa kí'vi ní iní ún xiniij na. Ta vitin xa nixaa tuku nayó'o

noo ún, ta xáku ndá'vii ndúkúij noo ún ña chindeé tuku ún na, ta taxi ún nda'a na ña xiniij ñó'ó na ña ko'on na inká xiiña. Ta xí'in ña ke'é ún ñava'a saá, ndixa sakusij ún ini Ndios. ⁷ Ñañani yó yó'o, na chindeé ún, kúu nivi na kee ñoo mji na xa'a ña ku'a'an na kasa ndivi na chiño Jesucristo, ta on vása xjin na naki'in na si'ún ya'vi na nda'a inká nivi na on vása kándixa Jesucristo. ⁸ Ta xa'a ñayó'o, mji yó, na kúu nivi na kándixa Jesucristo, xiniij ñó'ó chindeé yó ñañani yó yó'o ña kee na ko'on na ndatō'on na tō'on ña ndaa xa'a Jesucristo. Ta xí'in ña chindeé yó nayó'o kóni kachí ña ndí ñii káchí kisa chiño yó xí'in na xa'a yichij ña ndaa.

*Tō'on yó'o ká'an ña
ndí taDiótrefes kúu taa ta ké'é ña
on vá'a*

⁹ Xa tī'víi ñii tutu ku'a'an ña nda'a ñañani yó xí'in náki'va yó na nákutá'an xí'in ún xa'a ña kisa ká'no ndó Ndios. Ta taDiótrefes kóni ra kuu ra ta ká'no ní ka noo ndí'i ñañani yó xí'in náki'va yó na nákutá'an ñoo noo táku ún, ta xa'a ñayó'o, on xjin ra chikaa so'o ra tō'on ña ká'an ndi, ni on xjin ra kasa ndivi ra ña ndúkú ndi noo ra. ¹⁰ Ta saá tá tondaa kivi xaa ij noo ndó, ta ka'an i xí'in taDiótrefes yó'o xa'a ndí'i ña on vá'a ké'é ra, chi xáta ní'no ní ra tō'on ña vatá xa'a ndi. Ta saá ni, on vása xaa ini ra ké'é ra ña on vá'a yó'o, ta tuku inká ña on vá'a ké'é ra kúu ña on xjin ra va'a naki'in ra ñañani yó kivi kixaa na noo ra xa'a ña ndatō'on na tō'on ña ndaa xa'a Jesucristo. Ñoo noo táku ún yóo sava nivi na kándixa Jesucristo, ta taDiótrefes yó'o sási ra noo na kándixa Jesucristo yó'o, ña on xjin ra taxi na ña xiniij ñó'ó noo ñañani yó na kixaa noo na. Nda víka, taDiótrefes táxin va'a ra nivi na kóni chindeé ñañani yó na kixaa noo na, ta on vása táxi

kā ra ña kǐ'vi tuku na ini ve'e nọọ nakutá'an nañani yó xí'in náki'vạ yó xạ'ạ ña kasa ká'no na Ndios.

*Tọ'on yó'o ká'ạn ndí
taDemetrio kúu tạ tạ vạ'a*

¹¹ Ñani yó, yó'ó kúu tạ tạ kǐ'vi ní ini xini, ta ká'ạn xí'in ún ña ọn kundikọn ún yichị nivi na ké'é ña ọn vá'a, ta vạ'a kạ kundikọn ún yichị nivi na ké'é ñavạ'a. Saá chi nivi na ké'é ñavạ'a kúu sa'ya Ndios, ta nivi na táku ké'é ña ọn vá'a, nivi yó'o ọn tạ'ạn koni na Ndios.

¹² Ta tạDemetrio kúu tạ tạ vạ'a ní, ta kánóo síkón tọ'on vạ'a xạ'ạ ra nọọ ndi'i nivi, ta ndixa tạyó'o vạ'a ndikọn ra yichị ña ndạ. Ta mịi ndi, ndixa ndákuiin ndi ká'ạn ndi tọ'on vạ'a xạ'ạ ra, ta mịi ún, xini ún ndi tọ'on ña ká'ạn ndi kúu ñandạ.

*Tọ'on yó'o ká'ạn ña
ndi tạJuan ndáti ra yachị ní xạ ra
nọọ yóo tạGayo*

¹³ Yóo kuạ'ạ ní kạ tọ'on ña kóni kạ'ạn xí'in ún, ñani yó, ta ọn xini taa ndi'i ña nọọ tutu yó'o.

¹⁴ Saá chi ndáti ña yachị ní xạ nọọ yóo ún, ta saá kuchiño kạ'ạn tá'an yó xạ'ạ ndi'i ña xini ñó'ó.

¹⁵ Ndios ná taxi ra ñavạ'a koo ini ún. Ta nañani yó xí'in náki'vạ yó na kándixa Jesucristo na táku ñoo yó'o xí'in, tí'ví na tọ'on ña chindeé na yó'ó. Ta ndúkú nọọ ún ña chindeé ún ñii ñii nivi na kándixa Jesucristo, na kúu na nákutá'an xí'in ún xạ'ạ ña kisa ká'no ndó Ndios.

Tutu ña n̄taa taJudas ña t̄'ví ra kuā'an nda'a n̄ivi na kándixa Jesucristo

*TaJudas t̄'ví to'on yó'o
kuā'an ña chindeé ra n̄ivi na
kándixa Jesucristo*

¹ Ȳi'j, taJudas, ɬaa ɬa k̄isa chiño noq Jesucristo kúu, ta ñani kúu taSantiago.* Ta táaj tutu yó'o xaā ña nda'a ndó'ó n̄ivi na naḵaxin Yivá yó Ndios ña kundikōn ndó ra. Ndó'ó kúu na kí'vi ní ini ra x̄ini ra, ta Jesucristo ndáa ra ndó'ó noq ña on vá'a. ² Ná ke'é Ndios ví'í ní k̄a ñava'a x̄i'in ndó, ta ná taxi ra ñava'a koo ini ndó. Ta ná kutú ndaa ini ndó x̄i'in ndi'i ñava'a yó'o, ta x̄i'in ndi'i ña kí'vi ní ini ra x̄ini ra ndó'ó.

*To'on yó'o ká'an xa'q nataa na
sáná'a to'on Ndios
ña xa n̄asama na
(2 Pedro 2:1-17)*

³ Nañani yó x̄i'in náki'va yó, na kí'vi ní ini x̄ini kúu ndó'ó. Xa na'á kúu ña x̄ani sin̄ij taaj ñii tutu xaā ña nda'a ndó, chi kónij ndato'on kaj x̄i'in ndó xa'q ña saḵaku Ndios m̄ji yó noq ña on vá'a. Ta on kúchiñoj ke'éj saá, chi vitin ña x̄ini ñó'ó k̄a kúu ña taaj tutu yó'o ña xáku ndá'ví noq ndó ña chikaā ndó ndeē ña on taxi ndó ink̄a n̄ivi nasama na ñandaa, ña kúu ña ndixa ndáa ini yó ña saḵuá'á yó xa'q Jesucristo. Ta nda'a m̄ji yó n̄ivi na kándixa Jesucristo, Ndios taxi ra ñandaa yó'o ñii laá kuiti yich̄i, ta kúndeé ñandaa yó'o koo ña ndi'i saá k̄ivi vāxi. ⁴ Ndát'o'ni ñayó'o x̄i'in ndó saá chi yóo sava nataa on vá'a, ta

nayó'o x̄ini ní na ndasaá sandá'ví na ndó'ó, ta saá nataa yó'o kuān k̄i'vi na ma'ño ndó, ta sáná'a na káchi na ndi m̄ji yó na kándixa Jesucristo kúchiño k̄i'vi yó kuāchi, ta on kundi'i ní ini yó xa'q ña on vá'a ke'é yó, chi saá ni Ndios kasa ká'no ini ra xa'q kuāchi yó. Ta to'on Ndios ña n̄taa na x̄ina'á ká'an ña xa'q nataa yó'o ndi na xa ndíso kuāchi kúu na, ta ko'on na noq xo'vi ní na, chi on x̄iin na kasa ndivi na to'on ña xá'nda chiño Jesucristo, ɬa kúu ñii laá taKá'no ta xá'nda chiño ra noq yó.

⁵ Xa x̄ini va'a ndó yukia n̄indo'o naño Israel x̄ina'á. Ta kónij vitin sanaká'an̄j ndó'ó ndi vará Ndios saḵaku ra naIsrael yó'o noq naño Egipto, ta sandi'i ra xa'q ndi'i naIsrael na x̄ikuu na n̄i-xiin kándixa to'on ña n̄ika'an ra x̄i'in na. ⁶ Ta yóo ink̄a ña sánaká'an̄j ndó'ó ña kúu ña ká'an xa'q naángel, na n̄i-xiin kasa ndivi chiño ña xa'nda chiño Ndios noq na, ta n̄i-xiin na kutaku k̄a na noq n̄ika'an Ndios x̄i'in na kutaku na, saá chi ndukú na kasa ndivi na ink̄a chiño ña kóni m̄ji na. Ta xa'q ña on vá'a yó'o, Ndios taxi ra ña nó'ni na ñó'o na ñii x̄iina noq naa, ña ndáti na andá kixaā k̄ivi ña kasa nani ra xa'q ndi'i ña kuva'a. ⁷ Ndátan k̄isa toon naángel yó'o noq Ndios, saá k̄isa toon n̄ivi naño Sodomá x̄i'in n̄ivi naño Gomorra x̄i'in ink̄a kuā'q n̄ivi na ñoo yatin yó'o kujya x̄ina'á. Saá chi nataa ñoo yó'o n̄iki'vi na kuāchi x̄i'in náña'q ná on s̄ivi kúu nási'í na, ta náña'q n̄iki'vi ná kuāchi x̄i'in nataa na on s̄ivi ȳij ná kúu, ta n̄ivi yó'o ke'é na ndi'i saá noq ñakini x̄i'in tá'an na. Ta xa'q ña on vá'a ke'é na, Ndios sandi'i ra xa'q naño yó'o x̄i'in ño'q x̄ix̄i ña kee ñoyivi n̄ino. Ndi'i ñayó'o sáná'a ña m̄ji yó ña kundaa ini yó ndasaá kundo'o n̄ivi na on x̄iin chikaā so'o to'on xá'nda chiño Ndios. Nan̄ivi yó'o

* 1:1 TaSantiago, ink̄a k̄ivi ra kúu Jacobo.

ko'on na xo'vi na noo xixi ño'o ndi'i saá kivi ña vaxi.

8 Ñii kiva saá, kúu ña on vá'a ké'é nataa na sáná'a to'on Ndios ña nasama na. Ta nataa yó'o kándixa na ta kisa ndivi na ndi'i ña ndát'o'on xani xí'in na, ta kisa ndivi na ndi'i ña on vá'a ña kúu ña on vása kisa to'ó na yiki koñu na, ta chíkaa ñino na to'on ña xá'nda chiño Ndios, ta ká'an na to'on ña kusiki na ta kándiva'a na xa'a ndee ná'no ña yoo noo síkón. ⁹ Ta kuuya xina'á, ta ni nda mji ña Miguel, ñaángel ká'no noo ndi'i naángel, ñi-xiin ña ka'an ña to'on ndiva'a xí'in ñanimá ndiva'a ká'no, kivi káni tá'an ovi ñayó'o xa'a yukú ñii ñayó'o naki'in yiki koñu ta Moisés. Ta ñaángel Miguel ndasaá kuiti ñika'an ña xí'in ñanimá ndiva'a, káchí ña saá: “¡Ndios ná saxo'vi ra yó'ó!” ¹⁰ Ta nataa na sáná'a to'on Ndios ña nasama na, nda lo'o on vása yí'vi na ká'an na to'on ndiva'a xa'a ndi'i ña on vása kúndaá ini na. Ta táku na ndátán táku kití tiyukú, chi tío'ó ké'é rí ndi'i noo ña kóni rí, ta on vása kúndaá ini rí yu kúu ña va'a án yu kúu ña on vá'a. Ta nataa na ké'é saá, sátivi na ndi'i xí'in mji na xa'a ña on vá'a ké'é na.

¹¹ ¡Ndá'ví ní nataa yó'o! Chi ndíkón na yichí ta Cain, ta kúu ta xa'ni ñani mji ra xina'á. Ta xa'a ña kútoo ní na kukomí na si'ún, ké'é na ña on vá'a ndátán ké'é ta Balaam kuuya xina'á. Ta ndátán ñixi'i ta Coré kuuya xina'á xa'a ña toon ní ñixiyo ini ra, saá ndi'i xa'a nataa yó'o xa'a ña toon ní ini na. ¹² Kivi nákutá'an ndó kuxu ndó xí'in tá'an ndó xa'a ña náká'an ndó ndasaá ñixi'i Jesucristo xa'a ndó, ta nataa yó'o na kúu na sáná'a to'on Ndios ña nasama na, kixaa na noo xixi ndó ta kí'vi na, ta xixi na ta xí'i na ndátán káchí ini mji na, ta nda lo'o on vása kisa

to'ó na ndó'ó ni on vása kisa to'ó na Ndios. Ta ña ké'é na saá sátivi ña viko noo nákutá'an ndó xixi ndó. Ta ndátán yoo viko yaa noo síkón ñino kaa ña kúu viko vichí ña on koó saví sákoon, ta ku'a'an ña yó'o ta ku'a'an ña kaa ké'é tachi xí'in ña, saá yoo nataa yó'o. Ta ndátán yoo yiton, tón on koó ku'i koon nda'a, saá yoo nataa yó'o, ta inka ñivi to'on na yiton yó'o tãnda tio'o nó tava na, ña ndi'i ndino'o xa'a yiton yó'o, ta ñii kiva saá ndi'i xa'a nataa on vá'a yó'o. ¹³ Ta ndátán yoo ña ké'é takuii mji kivi ñii síso kini ndeé kanda rá, ta táva rá ndi'i mji'í kini ñó'o ini rá, saá yoo ña ké'é nataa on vá'a yó'o. Saá chi ñakini ñó'o ini nataa na on vá'a yó'o kée ña ta tívi ña xito inka ñivi. Ta ndátán yoo kiji yé'e tí sándakoo noo xindoo rí, ta kée rí ku'a'an xíká rí nda mji koyo rí noo naa, saá yoo nataa na sáná'a to'on Ndios ña nasama na, chi Ndios xa chindú'u ra xa'a nataa yó'o ña kutaku na noo naa ní ndi'i saá kivi ña vaxi.

¹⁴ Ta ta Enoc ta kúu sa'ya ñani síkuá ta Adán,† ñika'an ndoso ra xa'a nataa na sáná'a to'on Ndios ña nasama na, káchí ra saá: “¡Koto ndó! Xa vaxi ta Ká'no noo yó, vaxi ra xí'in ku'a'a ní mil naángel. ¹⁵ Vaxi ra ña kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i ñivi ñoyívi yó'o, ta saxo'vi ra ndi'i ñivi na kini xitaku, ta ndixa saxo'vi ra na xa'a ndi'i ña on vá'a ké'é na ñoyívi yó'o, ta saxo'vi ra ndi'i ñivi xa'a ndi'i to'on ndiva'a ñika'an na xa'a Ndios”, káchí ta Enoc. ¹⁶ Nataa on vá'a yó'o kúu na ká'an kuáchí ní yu'u ndi'i saá kivi, ta xito ndaa na ndasaá yoo ñii ñii ñivi ta kándiva'a na xa'a na, ta nataa on vá'a yó'o ndasaá kuiti ké'é na ña káchí ini mji na. Ta ká'an na to'on ña kisa ká'no xí'in mji na, ta ndasaá kuiti xa'a ña kóni na

† 1:14 Ta Adán xikomí ra ñii ta sa'ya ñani síkuá ra, ta ta yó'o xikomí ra ñii sa'ya ñani síkuá ra, ta ta ñani Enoc.

naki'in na ñava'a nda'a ñivi kúu ña ká'an na to'on livi xí'in nayó'o, chi on sivi ña ndino'o ini na kúu ña ká'an na saá.

To'on yó'o ká'an xa'a ña on sandakoo yó yichi Ndios

¹⁷ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, ndó'ó kúu ñivi na kí'vi ní ini jí'ni. Naká'an ndó to'on ña ñika'an ndoso naapóstol na kisa chiño noo Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, ¹⁸ chi ñika'an na saá xí'in ndó: "Tá xa yatin vaxi kivi sondí'í ñoyívi yó'o, ta kutaku ñivi na kuaku ndaa xa'a to'on va'a ña ká'an xa'a Jesucristo, ta kusiki na ndó'ó ñivi na kándixa ra, ta nayó'o ndasaá kuiti kutaku na ke'é na ndi'i saá noo ña on vá'a ña káchí ini mji na", káchí naapóstol xí'in ndó. ¹⁹ Ta vitin táku ñivi on vá'a yó'o xí'in ndó, ta nayó'o kúu na sákani tá'an ndó'ó ña ná ta'vi tá'an ndó, chi ñivi on vá'a yó'o ndasaá kuiti ndikon na kisa ndivi na ña kútoo yiki koñu mji na, ta on koó Níma Ndios táku ini na.

²⁰ Ta ndó'ó, nañani yó xí'in náki'va yó, vitin va'a ndaa ini ndó Ndios, ta on sandakoo ndó chíkaa ndó ndee xí'in tá'an ndó ña vivíi kua'no ka ndó xí'in ña ndaa ini ndó ra, ta ndino'o ka kandixa ndó to'on yíi ña ká'an xa'a ra. Ta taxi xí'in mji ndó ña ná chindeé Níma Ndios ndó'ó ña va'a ka'an ndó xí'in Ndios. ²¹ Kutaku ndó ta ko'on ndó yichi noo kí'vi ní ini Ndios xini ra ndó'ó, ta ndixa ná kundaa ní ini ndó naki'in ndó ña kutaku ndó ndi'i saá kivi xí'in Jesucristo, Taa taKá'no noo yó, chi taa ta kúnda'ví ní ini xini mji yó kúu ra.

²² Ta ndó'ó, kundá'ví ní ini ndó koni ndó ñivi na on vása kútu ku'a'an yichi Jesucristo, ta chindeé ndó nayó'o ña ndino'o ka kandixa na Jesucristo. ²³ Ta chindeé ndó ñivi ña on ko'on na ndaya noo xixi ño'o ndi'i saá kivi ña xo'vi ní na.

Kundá'ví ini ndó koni ndó ñivi na yo'vi ní xo'vi táku ñoyívi yó'o, ta koto va'a ndó xí'in mji ndó ña nda lo'o on ke'é ndó ña on vá'a ke'é ñivi on vá'a ñoyívi yó'o.

Xi'in to'on yó'o tafudas kisa ká'no ra Ndios

²⁴ Ná kasa ká'no yó Ndios, chi kómí ra ndee ña chindeé ra mji yó ña on sandakoo yó yichi ña ndaa ra ña kándixa yó. Ta kixaa kivi ña kuita yó noo ra noo yóo ndi'i ñalivi ká'no, ta xí'in ndee ra ndasa ra ña nduu yó ñivi na ndii, ñivi na on koó ka kuachi ndiso, ta kutú ndaa ñasii ini yó kivi saá.

²⁵ Ná kasa ká'no yó taa ta kúu ñii laa Ndios, ta ñii laa mji ra kúu tandichí ndino'o, ta kúu ra Taa ta Sákaku mji yó. Ná kundaa va'a ini yó ndi Ndios kúu taká'no ní ta kómí ra ndi'i ndee ta kómí ra ndi'i ndayí. Ta xa'a ñayó'o ndixa kasa ká'no yó Ndios kivi vitin xí'in ndi'i saá kivi ña vaxi. Saá ná koo ña.

Tɔ'on yó'o ká'an xa'a ña sanativi Jesucristo noo taJuan*

*Ñayó'o kúu ña sanativi Jesu-
cristo noo taJuan*

xq'a ña kundivi ña kivi ña vaxi

¹ Tɔ'on yó'o kúu ña saná'a Jesucristo yi'i taJuan. Saá chi si'na Ndios taxi ra tɔ'on yó'o nda'a Jesucristo xa'a ña ndatɔ'on ra xí'in nivi na ndikɔn yichj ra yukia koo xí'in ndi'i ña yóo ñoyivi kivi ña yatin ní vaxi. Ta Jesucristo taxi ra ña kúndaq inij xa'a ndi'i ñayó'o, chi t'vi ra ñii ñaángel kixaa ña noo yi'i ña saná'a ña ndi'i ñayó'o noo. ² Ta vitin yi'i ndatɔ'on xi'in ndó tɔ'on ña ndaa ña ndakuijn xa'a ndi'i ña saná'a ñaángel noo, ta tɔ'on yó'o kúu tɔ'on Ndios ña ndatɔ'on Jesucristo xí'in.

³ Ta nivi na ka'vi tɔ'on yó'o noo inká nivi, ndixa koo ñasij ní ini nayó'o. Ta ndi'i nivi na chikaq so'o ta kandixa na tɔ'on yó'o, ndixa koo ñasij ní ini nayó'o. Saá chi tɔ'on yó'o káku ña Níma Ndios, ta ká'an ña xa'a ña koo kivi ña vaxi, chi xa yatin vaxi kivi ña koo saá.

*TaJuan t'vi ra tɔ'on yó'o ku'án
ña uxq ñoo ña chindeé ra nivi na
kándixa Jesucristo*

⁴ Yi'i, taJuan, t'vi'i tutu yó'o ña kɔ'on ña uxq ñoo ña ñó'o estado Asia. Tí'vi'i tɔ'on chindeé ndó'o, nivi na kándixa Jesucristo ta nákut'an na ña kisa ká'no na Ndios. Ndios kúu taa ta xa táku nda kivi noo, ta táku ra vitin, ta táku ka ra ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta mji Ndios xi'in Jesucristo xí'in

*

: Tɔ'on "Apocalipsis" kúu tɔ'on griego ña kóni kachí xa'a ña nixiyo se'é, ta saá nativi ña. † 1:8 "Alfa" kúu kivi letra ñanó alfabeto tɔ'on griego, ta "Omega" kúu kivi letra sondí alfabeto yó'o.

uxa níma ña yóo xí'in Ndios noo xa'nda chiño ra, ná ke'é na ñava'a xí'in ndó, ta ná taxi na ña koo va'a ini ndó. ⁵ Ná ke'é Jesucristo saá xí'in ndó chi kúu ra taa tãdaa, ta ndi'i tɔ'on ña ká'an ra kúu ña ndixa ndaa, ta kúu ra taa tãno natakú noo ndi'i na nixi'i, ta kómí ra ndayí ka'nda chiño ra noo ndi'i narey xí'in inká naná'no na kómí ndayí ñoyivi yó'o. Kí'vi ní ini ra xini ra mji yó, ta on koo ka kuachi ndiso yó noo Ndios, chi nixi'i Jesucristo xa'a kuachi yó, ta nji ra ña nixita nakata ña kuachi yó, ta ndundii yó noo ra. Ta saá ndi'i ña on vá'a on vása kúchiño ka ña ka'nda chiño ña noo yó vitin. ⁶ Ta Jesucristo taxi ra ndayí nda'a yó ña nduu yó ndatán yóo narey, chi ndixa ka'nda chiño yó xí'in ra. Ta ke'é ra xí'in yó ña nduu yó nasutu yi' xa'a ña kasa chiño yó noo Yivá yó Ndios. ¡Ná kasa ká'no yó Jesucristo ndi'i saá kivi! ¡Ta ndi'i saá kivi ná ka'nda chiño ra noo ndi'i ña yóo ñoyivi! Saá ná koo ña.

⁷ Nii kivi ña vaxi ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o, ta kixi ra ma'ño vjko yaa. Ndi'i saá nivi koto na ra kixi ra. Tãda nivi na tivi tón lanza sijn kándiká ra ña satakué'e na yiki kofu ra, nayó'o koto na ra kivi kixi ra. Ta nivi na ndoo ndi'i saá xiiña noo ño'o, na on vása ní-kandixa ra kúu na, nayó'o kuchuchú ní ini na nda kuaku na kivi koto na vaxi ra. Saá ná koo ña.

⁸ Ta Ndios, Taa taKá'no ta ndeé ka noo ndi'i ña yóo ñoyivi yó'o xí'in ñoyivi njno, káchí ra saá: "Yi'i naní Alfa xí'in Omega,† chi yi'i kúu tãno ta yi'i kúu tãsondí noo ndi'i ña yóo. Saá chi kivi ñanó kixá'a ñoyivi, ta yi'i kúu ta xa táku, ta táku i vitin, ta tá kixaa kivi sondí ñoyivi, ta táku kaj",

káchí Ndios.

Tò'on yó'o ká'án xá'a ña ñìtìvì nọọ tajuán, ke'é Ndios xí'in ra

⁹ Yì'ì, tajuán, kúu j ñani ndó chi ñii káchí kándixa yó Jesucristo, ta ndó'ó xí'in yì'ì, ndíkọn yó yichì nọọ xá'nda chiño Ndios. Ta yì'ì ñii kúu j xí'in ndó tá ñii káchí ña yó'vì xó'vì yó. Ta xí'in ndee Ndios ña táku ini yó, ñii káchí kúndeé yó xí'in ña xó'vì yó. Xá'a ña ñika'án ndoso j tò'on Ndios ña saná'a Jesucristo yì'ì, nachiño ná'no tì'vì na yì'ì kutaku j ñoo lo'o ña nákaa ma'ño m̀ni, naní ña isla† Patmos xa'a ña saxo'vì na yì'ì. ¹⁰ Ta ñii kivi yóo ka j isla Patmos yó'o, ta kúu ña kivi domingo, ña kúu kivi yì'ì nọọ m̀ji yó, ñivi na kándixa Jesucristo, ta Níma Ndios kixaa ña nọọ j, ta sákundixin ní m̀ji ña yì'ì. Ta saá xini sọ'oj tò'on ña kixi chí sata j, ta ndeé ní ñika'án ña, ndatán yóo ña ndá'yi tón trompeta, saá ñixiyo ña. ¹¹ Ta ñika'án ña xí'in j tò'on yó'o, káchí ña saá:

—Yì'ì naní j Alfa xí'in Omega, chi tò'on yó'o káchí ña yì'ì kúu ta j ta xa táku nda kivi nọọ, ta tá kixaa kivi sondí'í, ta táku ka j. Ta vitin xini ñó'ó taa ún tò'on ña ká'án xa'a ña sanatìvì j nọọ ún vitin, ta tì'vì ún tò'on yó'o kọ'on ña uxá ñoo nda'a ñivi na kándixa yì'ì, na kúu na nákutá'an ñoo m̀ji na xa'a ña kisa ká'no na yì'ì. Uxa ñoo yó'o ñó'o ña estado Asia, naní ña Éfeso, Esmirna, Pérgamo, Tiatira, Sardis, Filadelfia, xí'in Laodicea —káchí tò'on ña xini sọ'oj.

¹² Ta saá ñandikó koo j ña koto j yu kúu ñivi ká'án, ta xini j uxá candelero ka ña kúu nina oro. Ta nọọ ña uxá ka yó'o nándoso uxá ño'ó xí'ì. ¹³ Ta ma'ño nọọ yíta uxá candelero ka yó'o, xini j ñii ta ñíndichi, ndatán káa ñii ñivi

saá káa ra. Ndíxin ra ñii tikoto káni ní, tãda xa'a ra xaá nọọ tikoto yó'o. Ta ta ñíndichi yó'o nó'ni kándiká ra xí'in ñii ña kúu nina oro. ¹⁴ Ta yisi sini ra kúu ña yaa ní. Ndatán yóo kachì yaa ní saá yóo yisi sini ra. Ta nduchù nọọ ra yé'e ní ña: ndatán yé'e ño'ó ña xí'ì saá yé'e nduchù nọọ ra. ¹⁵ Ta xa'a ta yó'o livi yé'e ña, ndatán laton yé'e ka ñabronce ña sakan kee ñixi j ta ndundii ndino'o ña, tãda livi ka ví yé'e kíndoo ña, saá yóo xa'a ra. Ta ndeé ní ní'ì káyi tò'on ñika'án ra, ndatán kúu nọọ kóyo kua'a ní takui nọọ námi síkón ní, saá kuu ñika'án ra. ¹⁶ Ta nda'a kua'a ta ñika'án yó'o, yóo uxá kimi, ta yu'u ra keta ñii espada ña sini ní ovi saá xiiña yu'u. Ndatán ndeé yé'e ño'ó ma'ño ndivi saá yé'e nọọ ta j ta ñíndichi yó'o.

¹⁷ Tá xini j tayó'o, ta ñakava j xa'a ra, ta kíndoo j ndatán yóo ñii ta ñixi'ì. Ta saá chinóo ra nda'a kua'a ra sata j, ta ñika'án ra saá xí'in j:

—On kuyì'vì ún, chi yì'ì kúu ta j ta xa táku nda kivi nọọ, ta tá kixaa kivi sondí'í, ta táku ka j. ¹⁸ Yì'ì kúu ta j ndixa táku. Ñixi'ì j, ta ñataku j, ta vitin táku j, ta ndi'ì saá kivi ña vaxi táku ka j. Kómì j ndayì nọọ ndeé ña xá'ni ñivi, ta kómì j ndayì nọọ ña naní Hades nọọ xá'nda chiño ndeé yó'o —káchí ra xí'in j.

¹⁹ Ta ñika'án ka ra xí'in j, káchí ra saá:

—Taa ún nọọ tutu xa'a ndi'ì ña xa xini ún, ta taa ún xa'a ndi'ì ña kúndivi vitin, ta taa ún xa'a ndi'ì ña vaxi ta kúndivi ña. ²⁰ Ta vitin ndatọ'on j xí'in ún xa'a ña uxá kimi xí'in uxá candelero ka ñaoro, ta nọọ ñakaa oro yó'o nándoso uxá ño'ó ña xí'ì, chi on ta'án kunda j ini ún yukia kóni kachì ña. Uxa kimi tí xini ún nọọ yóo nda'a kua'a j, ñayó'o ká'án

† 1:9 Tò'on "isla" kóni kachì ña xa'a ño'ó yichì, ta takui m̀ni xíno nduu ndi'ì rá ña.

xá'a uxá naángel na ndáa n̄vi na kándixa yí'i na táku uxá ñoo. Ta uxá candelero kaa ñaoro ñoo nándoso ño'o xíxi ká'an ña xá'a n̄vi na kándixa yí'i, ta táku na uxá ñoo yó'o, ta nákutá'an na ñoo m̄ji na xá'a ña kisa ká'no na Ndios —káchí ra xí'in i.

2

Jesucristo ndat̄o'on ra t̄o'on yó'o

xí'in n̄vi nañoo Éfeso na kándixa ña'a

¹ Ta n̄ika'an k̄a ra xí'in i, káchí ra saá:

—Taa ún ñoo tutu t̄o'on yó'o ña k̄o'on ña nda'a ñaángel ña ndáa n̄vi na kándixa yí'i ta nákutá'an na ñoo Éfeso ña kisa ká'no na Ndios: “Yí'i kúu t̄a t̄a kómí uxá k̄imi nda'a kua'á i, ta yí'i kúu t̄a t̄a xíka ma'ño uxá candelero kaa ñaoro ñoo nándoso uxá ño'o xíxi, ta ká'an i xí'in ndó'o, n̄vi nañoo Éfeso na kúu na kándixa yí'i, ta káchí xí'in ndó saá: ² Xa xínij xá'a ndi'i ñava'a ña ké'é ndó, ta xínij ndeé ní kisa chiño ndó ñoo i, ta xínij va'a kúndeé ndó xí'in ña ȳ'vi ní xó'vi ndó. Ta xínij ndi' on vása kúsij ini ndó xíni ndó n̄vi na on vá'a ké'é. Ta xínij ndi' xa x̄ito ndoso ndó n̄vi na ká'an xá'a m̄ji kúu na naapóstol, ta on s̄vi naapóstol ndino'o kúu na. Ta saá kundāa ini ndó ndi' n̄vi vatá kúu nayó'o. ³ Vará ȳ'vi ní xó'vi ndó xá'a ña kándixa ndó yí'i, ta ndixa kúndeé ndó xí'in ña xó'vi ndó, ta on vása sándakoo ndó yichij. ⁴ Ta saá ni, yóo ñii kuachi ndó ñoo i. Saá chi vitin salo'o ní kí'vi ini ndó xíni ndó yí'i, ta on vása yóo ini ndó ndatán n̄ix̄iyo ña si'na, chi k̄ivi sakán kixá'á ndó kándixa ndó yí'i, ta ndeé ní ndixa n̄iki'vi ní ini ndó x̄ini ndó yí'i saá. ⁵ Xínij ñó'o kundāa ini ndó ndi' xa ñasama ní ini ndó. Ta va'a naká'an ndó k̄ivi ña sakán kixá'á kándixa ndó yí'i, ta ndixa ví n̄iki'vi ní ini ndó

x̄ini ndó yí'i saá. Ta vitin va'a ndukú ndó ña nandikó ini ndó, ta tuku kuki'vi ní ini ndó koni ndó yí'i, ta tuku ke'é ndó ñava'a ñii kí'va ndatán ke'é ndó k̄ivi ñoo kixá'á ndó kándixa ndó yí'i. Tá on x̄in ndó nandikó ini ndó saá, ta kixaa i ta kindaa i candelero kaa ñaoro ña ká'an xá'a ndó'o, n̄vi na kándixa yí'i, ta on kundichi k̄a ña ñoo ñíndichi ña. ⁶ Ta saá ni, yóo ñava'a ké'é ndó ña kúu ña kúsij ní ini xínij, chi ndó'o ndixa sáa ini ndó xíni ndó ña on vá'a ké'é n̄vi na ndik̄on yichij t̄a Nicolás, ta ñii káchí yóo yí'i xí'in ndó ña sáa ini xínij ña on vá'a ké'é nayó'o. ⁷ Ndó'o, n̄vi na yóo s̄'o, ná chikaa s̄'o ndó t̄o'on yó'o ña ká'an Ním̄a Ndios xí'in ndi' n̄vi na kándixa yí'i, na táku ku'a'á ní ñoo, ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios. Ndi' n̄vi na kúndeé ñoo ndeé ña on vá'a, chi on vása sandakoo na yichij, ta nda'a nayó'o taxij kaxi na ku'i' tí koon nda'a yit̄on tón taxí kutakun na ndi' saá k̄ivi ña va'xi. Yit̄on yó'o yóo nó ma'ño ndi' yit̄on tón yita ñoo yóo ndi' ña livi va'a, ñoo yóo Ndios” —káchí Jesucristo.

Jesucristo ndat̄o'on ra t̄o'on yó'o

xí'in n̄vi nañoo Esmirna na kándixa ña'a

⁸ Tuku n̄ika'an ra xí'in i, káchí ra saá:

—Taa ún ñoo tutu t̄o'on yó'o ña k̄o'on ña nda'a ñaángel ña ndáa n̄vi na kándixa yí'i, ta nákutá'an na ñoo Esmirna ña kisa ká'no na Ndios: “Yí'i, káchí xí'in n̄vi yó'o saá: Yí'i kúu t̄a t̄a xa táku nda k̄ivi ñoo, ta tá kixaa k̄ivi sondí'i, ta táku k̄a i. Yí'i kúu t̄a t̄a n̄ixi'i, ta ñatakuj, ta táku i vitin. ⁹ Yí'i xínij yukia ndeé ní ȳ'vi x̄'vi ndó, ta xínij ndi' nandá'vi kúu ndó, chi on k̄o' ñakuiká kómí ndó. Ta saá ni, Ndios káchí ra ndi' ndó'o kúu n̄vi nakuiká ní. Ta xínij ndi' yóo n̄vi na ká'an ña on vá'a

xá'á ndó. Nayó'o ká'an na ñavata, káchí na ndí mji na kúu najudío na ndíkõn yichí Ndios, ta õn sivi ñandaa kúu ña ká'an na, chi nayó'o ndíkõn na yichí ñanímã ndivã'a ká'no ña ñaní Satanás. ¹⁰ Ta ndó'ó, õn kuyi'vi ndó nõõ ña kixaa yõ'vi ní xõ'vi ndó. Chi yóo ñivi na kasa ndivi ña kóni ñanímã ndivã'a ká'no Satanás, ta ñivi yó'o tiin na sava ndó'ó, ta taan na ndó'ó ini ve'e kaa. Ña xõ'vi ndó yó'o kúu ña koto ndoso ndó'ó án ndixa kandixa kã ndó yi'i, ta uxu kivi xõ'vi ndó saá. Ta yi'i ká'anj xí'in ndó õn sandakoo ndó yichí, ta xí'in ña ndino'o ini ndó ná kandixa kã ndó yi'i ndã kixaa kivi ña kivi ndó. Ta saá naki'in ndó ñavã'a ñoyívi ñino, chi yi'i taxi ña kutaku ndó xí'in ndi'i saá kivi. ¹¹ Ta ndó'ó, ñivi na yóo sõ'o, ná chikaa sõ'o ndó to'on yó'o ña ká'an Nímã Ndios xí'in ndi'i ñivi na kándixa yi'i, na táku kuã'ã ní ñoo, ta nákutã'an na ña kisa ká'no na Ndios. Ndi'i ñivi na kundeé nõõ ndee ña õn vá'a, chi õn vása sandakoo na yichí, ñivi yó'o õn kivi na nõõ Ndios, vará kivi na ta ndi'i xa'ã yiki koõu na ñoyívi nõõ ño'o" —káchí Jesucristo.

Jesucristo ndatõ'on ra to'on yó'o xí'in ñivi ñañoo Pérgamo na kándixa ña'á

¹² Ta ñikã'an kã ra xí'inj, káchí ra saá:

—Taa ún to'on yó'o nõõ tutu ña ko'õn ña nda'ã ñaángel ña ndãa ñivi na kándixa yi'i ta nákutã'an na ñoo Pérgamo ña kisa ká'no na Ndios: “Yi'i ká'anj xí'in ñivi yó'o, káchíj saá: Yi'i kúu tãã tã kómí espada ña sijn ní õvi saá xiiña yu'u. ¹³ Ta yi'i xínij ndí ndó'ó táku ndó ñoo nõõ xa'nda chiño ñanímã ndivã'a ká'no Satanás. Ta saá ni, ndã ñii kivi õn vása ní-sandakoo ndó ña kándixa ndó yi'i. Nixiyo

ñii tãtã'an ndó tãAntipas, ta xí'in ña ndino'o ini ra ñikã'an ra to'on ña ndaa xa'ãj, ta xa'ã ñayó'o xa'ni na ra ñoo ndó nõõ xa'nda chiño ñanímã ndivã'a ká'no Satanás. Vará xínj ndó ndí ñixi'j tãAntipas yó'o xa'ã ña kándixa ra yi'i, ta ndó'ó õn vása ní-sandakoo ndó ña kándixa ndó yi'i. ¹⁴ Vará xitoj yóo ñavã'a ní ké'é ndó, ta saá ni, yóo lo'o kuãchi ndó nõõj. Saá chi yóo ñivi na nákutã'an xí'in ndó nõõ kisa ká'no ndó Ndios, ta ñivi yó'o õn xijn na sandakoo na yichí yatã, chi ké'é kã na ña õn vá'a. Ñii kivi saá ndatãn ké'é tãBalaam kuyã xina'á, saá ké'é ñivi yó'o. TãBalaam yó'o ñikã'an ra xí'in tãBalac ndasaá kuchiño sandã'vi ra ñaño Israel. Ta saá chu'u ra ñaño Israel ña ñakava na kuãchi, chi xixi na ña sóko ñivi nõõ kuã'ã ní ñaídolo án ñaimagen, ña õn sivi Ndios ndino'o kúu. Ta chu'u ra nataã ña ñiki'vi na kuãchi xí'in náña'ã ná õn sivi ñásí'í na kúu. Ta chu'u ra náña'ã ña ñiki'vi ná kuãchi xí'in tãã tã õn sivi yij ná kúu. ¹⁵ Ta xitoj yóo inka ña õn vá'a ké'é sava ndó'ó, chi õn xijn ndó sandakoo ndó yichí ña õn vá'a ña sánã'a ñivi na ndíkõn yichí tãNicolás. ¹⁶ Ta xa'ã ña õn vá'a yó'o, xínj ñõ'ó nandikó ini ndó, ta sandakoo ndó yichí õn vá'a, ta tuku ndixa kasa ndivi ndó ña kóni Ndios. Tá õn xijn ndó ké'é ndó saá, ta yãchi ní xaãj xí'in espada ña keta yu'u, ta saá saxõ'vi ndó'ó, ñivi na õn xijn sandakoo yichí ña õn vá'a. ¹⁷ Ta ndó'ó, ñivi na yóo sõ'o, ná chikaa sõ'o ndó to'on yó'o ña ká'an Nímã Ndios xí'in ndi'i ñivi na kándixa yi'i, na táku kuã'ã ní ñoo, ta nákutã'an na ña kisa ká'no na Ndios. Ndi'i ñivi na kundeé nõõ ndee ña õn vá'a, chi õn vása sandakoo na yichí, ta taxi ña kuxu na sítã vã'a ña yóo se'é. Sítã vã'a yó'o ñaní ña manã ña kee ñoyívi ñino. Ta taxi ñii yuü yaa nda'ã ñii ñii ñivi yó'o,

ta ñoḡ yuḡ yaa yó'o ka'yi kivi na ña xaá. Ta ndá ñii inká nivi on kundaa ini na yu kúu kivi xaá ñii ñii na, chi ndasaá kuiti ñii laá mji na kundaa ini na yu kúu kivi xaá kómí na” —káchí Jesucristo.

Jesucristo ndatq'on ra tq'on yó'o
xí'in nivi nañoo Tiatira na kándixa ña'á

¹⁸ Tuku yichi nika'an ra xí'in, káchí ra saá:

—Taa ún ñoḡ tutu tq'on yó'o ña ko'on ña nda'a ñaángel ña ndaa nivi na kándixa yi'i ta nákut'an na ñoo Tiatira ña kisa ká'no na Ndios: “Yi'i, ta ka'an xí'in ndó kúu Sa'ya Ndios, ta nduchu ñoḡ yé'e ña ndatán yé'e ño'q xixi. Ta ndatán yé'e ka kuáan ñabronce, ña sakán niyakón na ndu yé'e, saá yé'e xa'aj. Ta ka'an xi'in ndó tq'on yó'o: ¹⁹ Xíin ndi'i ñava'a kisa ndivi ndó. Xíin ndi' ndixa kí'vi ní ini ndó xini ndó yi'i, ta kí'vi ini ndó xini ndó natá'an ndó. Ta xini va'a kándixa ndó yi'i, ta va'a kisa chiño ndó ñoḡ. Ta xini ndi' kúndeé ndó xí'in ña yo'vi xó'vi ndó, ta on vása sándakoo ndó yichi, ta vitin kisa ndivi ndó ku'a ní ka ñava'a ñoḡ ña si'na ke'é ndó. ²⁰ Ta saá ni, ndiso ndó kuachi chi yóo ña on vá'a xini ke'é ndó. Chi xito ndó ña on vá'a ke'é ñii ña'á ña vatá ña yóo xí'in ndó, ta on vása sási ndó ñoḡ ñayó'o, ni on vása ka'an ndó xí'in ña xa'a ña on vá'a ke'é ña. Ñaña'a yó'o ka'an ña xa'a mji ña ndi' kúu ña profeta ña ka'an ndoso tq'on Ndios, ta on sivi ñandaa kúu tq'on ka'an ña, chi ña sándá'vi nivi kúu ña. Ta ñii ki'va ndatán ña Jezabel sándá'vi ña nivi ku'ya xina'a, saá sándá'vi ñayó'o nivi na kúu na kisa chiño ñoḡ vitin. Saá chi chú'u ña nataa ña ki'vi na kuachi xí'in inká ña'á ña on sivi ñási'i na kúu, ta chú'u ña ñaña'a ña ki'vi ná kuachi xí'in inká ta on sivi yi' ná kúu. Ta chú'u ña nivi ña

kuxu na ña ñoḡ inká nivi ñoḡ ku'a ní ñaidolo án ñaimagen ña on sivi Ndios ndino'o kúu. ²¹ Ta yi'i, xa xindati ku'a ní kivi xa'a ña nandikó ini ñaña'a yó'o, ta xindati ña sandakoo ña yichi on vá'a ndikon ña, ta on vása ní-xiin ña sandakoo ña kuachi ña, ña kúu ña kí'vi ña xí'in ku'a ní ta. ²² Ñakán taxi ña kukomí ñayó'o ñii ku'e' ndeé, ta xa'a ku'e' yó'o nakava ña ñoḡ xito ña. Ta nivi na ndikon yichi ña, ta ñii ki'va ke'é na ña on vá'a yó'o, tá on xijn nayó'o nandikó ini na, ni on xijn na sandakoo na ña on vá'a ke'é na, ta yi'i saxo'vi ni nivi yó'o. ²³ Ta nivi na kúu sa'ya ñayó'o, yi'i taxi ña taku'e' na nda kivi na. Ta saá ndi' nivi na kisa ká'no na Ndios, kundaa ini nayó'o ndi' yi' kúu ta xini va'a ndasaá yóo ini nivi xí'in ndasaá yóo ña xani sijn na. Ta saá cha'vi ñii ñii nivi ndatán yóo ña va'a án ña on vá'a ke'é na. ²⁴ Ta yóo inká tq'on ka'an xi'in ndó'o nañoo Tiatira, ndó'o na kúu nivi na on vása kándixa ña on vá'a ña saná'a ñaña'a vatá yó'o, ni on vása ní-xiin ndó sakuá'a ndó ñandichí vatá ña ño'o se'é, ña kaku nima ñandiva'a ká'no Satanás. Ka'an xi'in ndó'o, nivi na ndixa kándixa yi' ndi' on koó ka inká chiño yo'vi taxi kasa ndivi ndó. ²⁵ Ta ndasaá kuiti ñayó'o xini ño'o ke'é ndó: On sandakoo ndó yichi, ta kándixa ka ndó yi' anda kixa kivi ndikó. ²⁶ Ndi' nivi na kúndeé ñoḡ ndeé ña on vá'a, chi on vása sandakoo na yichi, ta kisa ndivi na ña kóni ndi' saá kivi, ta saá taxi nda'a nivi yó'o ndayí ña ka'nda chiño na ñoḡ ndi' nivi na ndóo ndi' saá ñoyívi. ²⁷ Ndátán yóo ndayí ña taxi Yivá Ndios nda'aj, saá koo ndayí ña taxi nda'a nivi yó'o ña ka'nda chiño na ñoḡ nivi ndi' saá ñoo. Ta taxi nda'a na ñii ka ña yóo ndatán yóo yiton káni,

ta xí'in kaa yó'o ndeé ní ka'nda chiño na noo nivi. Ta ndatán kaa yó'o kómí ña ndeé ña sakuáchi válí ña kisi ño'o, saá koo ndeé ña kukomí nivi yó'o ña sandi'i xa'a na nivi na on xiin sandakoo yichi ña on vá'a. ²⁸ Ta yi'i, ndatán yóo kimi náye'e xitaan saá yóo yi'i, ta ndi'i saá kivi yóo xi'in ñii ñii nivi yó'o na on vása ní-sandakoo na yichi. ²⁹ Ta ndó'ó, nivi na yóo so'o, ná chikaa so'o ndó to'on yó'o ña ka'an Níma Ndios xí'in ndi'i nivi na kándixa yi'i, na táku kua'a ñoo ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios" —káchí Jesucristo.

3

Jesucristo ndato'on ra to'on yó'o xí'in nivi nañoo Sardis na kándixa ña'a

¹ Saá tuku nika'an ra xí'in, káchí ra saá:

—Taa ún noo tutu to'on yó'o ná ko'on ña nda'a ñaángel ña ndaa nivi na kándixa yi'i ta nákutá'an na ñoo Sardis ña kisa ká'no na Ndios: “Yi'i kuu'i taá ta kómí uxá níma Ndios, ta ní'i uxá kimi yé'e. Xini ndasaá yóo ndi'i ña ke'é ndó. Vará inká nivi ká'an na xa'a ndó kuu ndó nivi na va'a táku, chi yóo kua'a ní chiño va'a ké'é ndó, ta yi'i ká'an xi'in ndó ndí yóo ndó ndatán yóo nivi na nixi'i noo yi'i, chi on vása ndixa ndino'o ini ndó ndikõn ndó Ndios. ² ¡Nakáxin va'a ini ndó!, ta chikaa ndó ndeé, ta xí'in ña ndino'o ini ndó kundikõn ndó Ndios, ta xí'in ndino'o ini ndó kasa ndivi ndó ñava'a ña kóni Ndios. Chi xini ndí chiño ña ké'é ndó, kumanj ka ña, saá chi on ta'an ke'é ndó ñava'a ndatán kóni Ndios. ³ Naká'an ndó xa'a ña sakuá'a ndó kivi sakán kixá'a ndó kándixa ndó yi'i. Nandikó ini ndó ta ko'on ndó yichi Ndios. Tá on vása chikaa so'o ndó to'on ká'an xi'in ndó, ta saá ñii kama kixaa

noo ndó. Ndatán kixaa takuí'na, kivi on vása ndati ndó, saá kixaa ta kasa nani xa'a kuachi ndó. ⁴ Ta saá ni, yóo sava ndó'ó nañoo Sardis na ndixa kándixa yi'i, ta va'a kisa ndivi ndó chiño noo Ndios, ta on vása ké'é ndó ña on vá'a. Ta yóo ndó ndatán yóo nivi na nda lo'o on vása ní-kukini tikoto yaa ndixin na. Ñoyivi ñino kukomí ndó ndayi ña kaka ndó xi'in ta kundixin ndó tikoto yaa, chi ñayó'o kuu ya'vi ndó xa'a ña ke'é ndó ña kóni Ndios. ⁵ Ndi'i nivi na kundeé noo ndeé ña on vá'a, nayó'o kundixin na tikoto yaa ñoyivi ñino, ta on kindaa kivi na noo tutu yi, noo xa ka'yi kivi nivi na kutaku xi'in ndi'i saá kivi. Ta xa'a nivi yó'o, yi'i ka'an ndoso noo Ndios ta ka'an ndoson noo ndi'i naángel, ka'an, kachí saá: Nivi yó'o kuu na kutaku xi'in yi'i, kachí xa'a na. ⁶ Ta ndó'ó, nivi na yóo so'o, ná chikaa so'o ndó to'on yó'o ña ká'an Níma Ndios xí'in ndi'i nivi na kándixa yi'i, na táku kua'a ní ñoo, ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios" —káchí Jesucristo.

Jesucristo ndato'on ra to'on yó'o xí'in nivi nañoo Filadelfia na kándixa ña'a

⁷ Tuku nika'an ra xí'in, káchí ra saá:

—Taa ún noo tutu to'on yó'o ko'on ña nda'a ñaángel ña ndaa nivi na kándixa yi'i ta nákutá'an na ñoo Filadelfia ña kisa ká'no na Ndios: “Yi'i, taá ta ká'an xi'in ndó, kuu Taa taYi taNdaa ndixa. Yi'i kómí llave ña xikomí tarey David ña nakoná yé'é ña kivi nivi ñoo Jerusalén. Ta yé'é ña nakoná, nda ñii nivi on kuchiño na nakasi na yé'é yó'o. Ta yé'é ña nakasi, nda ñii nivi on kuchiño na nakoná na yé'é yó'o. ⁸ Yi'i xini ndi'i ñava'a kisa ndivi ndó. Ta noo ndó'ó xa nakoná yé'é, ta nda ñii nivi on kuchiño na

nakasi na yé'é yó'o. Yí'j xínij ndí ndó'ó ɔn vása kómí ndó kua'a ní ndee, ta saá ní, ndino'o ní ini ndó chikaa sɔ'o ndó tɔ'onj, ta ɔn vása ká'an ndó ɔn xínj ndó yí'j. ⁹ Ta kónij ña kundaa ini ndó yu kúu ña ke'éj xí'in nivi na ɔn vá'a na kisa ndivi ña sáná'a ñanímá ndivá'a ká'no Satanás. Navatá kúu nivi yó'o chi ká'an na ndí kúu na najudío na ndikɔn yichj Ndios, ta ɔn sivi ñandaa kúu ña ká'an na. Ta saá ñii kivi ña vaxi, yí'j ke'éj xí'in nivi na vatá yó'o ña kuxítí na nɔɔ ndó'ó, ta saá nivi yó'o kundaa ini na ndí kí'vi ní inij xínij ndó'ó. ¹⁰ Xa xa'nda chiñoj nɔɔ ndó ndí kúndeé ndó xí'in ñayɔ'vi ta ɔn sandakoo ndó yichj, ta ndó'ó, ndixa xa kisa ndivi ndó tɔ'on yó'o. Ta saá yí'j kundaa ndó'ó nɔɔ ñayɔ'vi ní vaxi ña koto ndoso ndi'i nivi na táku ñoyívi nɔɔ ño'o. ¹¹ Kónij ña kundaa ini ndó ndí yachj ní ndikój. Ta xa'a ñayó'o ɔn sandakoo ndó yichj ta ná kandixa ka ndó yí'j andá kixaa kivi ndikój. Tá ɔn ke'é ndó saá, ta inká nivi na ɔn vása sándakoo ña kándixa na Ndios, nayó'o kuu na nivi na naki'in ñava'a ñoyívi ñino, ta ndó'ó ɔn naki'in ndó ñava'a yó'o. ¹² Ndi'i nivi na kúndeé nɔɔ ndee ña ɔn vá'a, chi ɔn vása sandakoo na yichj, ta yí'j cha'vij na xí'in ñava'a, chi ke'éj ña nduu na nivi na xínj ñó'ó ní ve'e ño'o Ndios ñoyívi ñino. Nɔɔtán xínj ñó'ó tón si'jn tón veé ní ndiso ñii ve'e ká'no, saá konj ñó'ó na. Ta ndi'i saá kivi kutaku yatin na xí'in Ndios, ta ndá ñii kivi ɔn kee na ve'e ra. Ta ñii ñii na, ka'yij na xí'in kivi Ndios, taa taká'no kisa tó'oj, ta ka'yij na xí'in kivi ñoo Jerusalén ña xaá, ña kúu ñoo Ndios ña kixi ñoyívi ñino, ta kixaa ña ñoyívi nɔɔ ño'o. Saá tuku ka'yij na xí'in kivi miji ña xaá. ¹³ Ta ndó'ó, nivi na yóo

sɔ'o, ná chikaa sɔ'o ndó tɔ'on yó'o ña ká'an Nima Ndios xí'in ndi'i nivi na kándixa yí'j, na táku kua'a ní ñoo, ta nákutá'an na ña kisa ká'no na Ndios" —káchí Jesucristo.

Jesucristo ndatɔ'on ra tɔ'on yó'o
xí'in nivi ñaño Laodicea na kándixa ña'a

¹⁴ Saá tuku ñiká'an ra xí'inj, káchí ra saá:

—Taa ún nɔɔ tutu tɔ'on yó'o ña ko'ɔn ña nda'a ñaángel ña ndaa nivi na kándixa yí'j ta nákutá'an na ñoo Laodicea ña kisa ká'no na Ndios: “Yí'j, taa taa ká'an xí'in ndó, ñanij Ñandaa Ndixa, chi taa taa ká'an ñandaa ndixa kúuj, ta xí'in yí'j Ndios kisa va'a ra ndi'i ña yóo ñoyívi nɔɔ ño'o xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi ñino. ¹⁵ Ta yí'j xínij ndi'i chiño ké'é ndó. Ta xínij ndí ndó'ó ɔn vása va'a ké'é ndó, chi ɔn vása yóo ndó ndatán yóo takuú ñi'ni, ta ni ɔn vása yóo ndó ndatán yóo takuú vixin. ¡Va'a ní ka, ní kúu, táná koo ndó ndatán yóo takuú ñi'ni án takuú vixin!* ¹⁶ Ta vitin ndó'ó, ndatán yóo takuú ñindjiko, tá ɔn vása yaşin ka, saá yóo ndó nɔɔj. Ta ɔn vása yóo ndó ndatán yóo takuú vixin, ni ndatán yóo takuú ñi'ni. Ta xa'a ña yóo ndó saá, nduxanj ndó'ó yu'uj. ¹⁷ Ndó'ó ká'an ndó kúu ndó nivi nakuúká ní, ta ká'an ndó ndí xí'in ndee mji ndó ndukuúká ní ndó, ta ɔn vása kisa manj ka ndá ñii ña xínj ñó'ó nda'a ndó, káchí mji ndó. Ta ɔn vása kundaa ini ndó ndí kúu ndó nivi nandá'vi na'a, nivi na ndá lo'o ɔn ko'ó ña xínj ñó'ó kómí, nivi na yálá vichí, nivi nakuúá nduchuj nɔɔ kúu ndó. ¹⁸ Ñakán kía yí'j ká'anj xí'in ndó ná sata ndó ñaoro nɔɔj, oro ña kúu ñina mji ndino'o, oro ña xa'mi na xí'in ño'o xí'j ña ndundii ndi'i mji ña.

* **3:15** Takuú ñi'ni kúu ña xínj ñó'ó yó ña chindeé yó nivi na ndee ndó'ó, ta takuú vixin kúu táva'a ko'o yó.

Ta saá nduu ndó n̄ivi nakuíká ndino'o. Ta ká'an̄i xí'in ndó ná sata ndó n̄oq̄i tikoto yaa kundixin ndó ña nakasi ndó ñayálá ndó ña ɔn kuka'an k̄a n̄oq̄ ndó. Ta ká'an̄i xí'in ndó ná sata ndó n̄oq̄i t̄aɔan ña chikāa ndó nduch̄u n̄oq̄ ndó ña kuchiño va'a koto ndó. ¹⁹ Saá ká'an̄i xí'in ndó chi t̄o'on ȳo'vi ká'an̄i xí'in ndi'i n̄ivi na kúu na kí'vi ní inīi x̄inīi, ta táxīi ña x̄o'vi nayó'o x̄a'a ña nandikó ini na ta ko'ɔn na yich̄i va'a. Ta vitin ndó'ó, x̄inīi ñó'ó nandikó ini ndó n̄oq̄ ña ɔn va'a ké'é ndó, ta sandakoo ndó ña. Ta xí'in ña ndino'o ini ndó kundik̄on ndó Ndios. ²⁰ ¡Koto ndó! Ȳi'í kúu t̄a t̄a ñíndichi yé'é ndó, ta kánāi ndó'ó. Ta ndó'ó, tá x̄inīi s̄o'o ndó ña kánāi ndó'ó, ta nakoná ndó yé'é, ta ká'an̄ ndó xí'in̄i k̄i'vīi ini ve'e ndó, ta saá ȳi'í k̄i'vīi, ta kuxūi xí'in ndó, ta ndó'ó kuxu ndó xí'in̄i. ²¹ Ndi'i n̄ivi na kundeé n̄oq̄ ndeē ña ɔn vá'a, chi ɔn vása sandakoo na yich̄īi, ta ȳi'í taxīi ña koo na xí'in̄i ñoyívi n̄ino ña ka'nda chiño na xí'in̄i. Saá chi ȳi'í xa kundeé̄i n̄oq̄ ndeē ña ɔn vá'a, ta Yivá̄i Ndios t̄axi ra nda'āi táyīi ȳīi tón t̄o'ó ká'no ñoyívi n̄ino n̄oq̄ yóōi xá'nda chiño xí'in ra. ²² Ndó'ó, n̄ivi na yóo s̄o'o, ná chikāa s̄o'o ndó t̄o'on yó'o ña ká'an̄ Nímā Ndios xí'in ndi'i n̄ivi na kándixa ȳi'í, na tákū kūa'a ní ñoo, ta nákutá'an na k̄isa ká'no na Ndios" —káchí Jesucristo.

4

*To'on yó'o ká'an̄ x̄a'a
ndasaá k̄isa ká'no na Ndios ñoyívi
n̄ino*

¹ Tá ndi'i n̄ika'an̄ Jesucristo ñayó'o, ta x̄inīi ñii yé'é nóná ña ñoyívi n̄ino, ta x̄inīi s̄o'ōi m̄ii tuku ndusu ña si'na x̄inīi s̄o'ōi tá n̄oq̄, ña yóo ndat̄an yóo ndusu tón trompeta, ta k̄ixi t̄o'on n̄ika'an̄ ña xí'in̄i, káchí ña saá:

—Na'a, ndaa ún n̄ino yó'o, ta saná'aj̄ yó'ó ña kundivi k̄ivīi v̄axi —káchí ña xí'in̄i.

² Ta x̄andik̄on m̄ii saá Nímā Ndios k̄ixāa ña n̄oq̄i, ta s̄akundixin n̄ii m̄ii ña ȳi'í, ta x̄a'a ñayó'o n̄at̄ivi n̄oq̄i x̄inīi ñii táyīi ȳīi tón t̄o'ó ká'no ñoyívi n̄ino, ta x̄inīi ña yóo n̄oq̄ táyīi yó'o. ³ Yé'e ndi'i m̄ii ña ndat̄an yé'e táxā ȳūu livi ña n̄an̄i jaspe án diamante. Ta ñii saá tuku yé'e táxa ña ndat̄an yóo ȳūu livi ña kuá'a ña n̄an̄i cornalina án rubí. Ta x̄inīi ñii ñakūa'nkú, x̄ino nduu ña táyīi ȳīi tón t̄o'ó ká'no yó'o. Ñakūa'nkú yó'o yé'e táxa ña ndat̄an yé'e táxa ȳūu livi ña kuí̄i, ña n̄an̄i esmeralda. ⁴ Ta n̄oq̄ yóo táyīi ȳīi tón t̄o'ó ká'no yó'o x̄ino nduu ɔk̄ō k̄om̄i táyīi tón ná'no tón t̄o'ó, n̄oq̄ ndóo ɔk̄ō k̄om̄i nataā x̄ikūa'a na kómí ndayí. Ta nax̄ikūa'a yó'o ndíxin na nina tikoto yaa, ta s̄inīi ñii ñii nayó'o kánóo ñii corona ñaoro. ⁵ Ta n̄oq̄ táyīi ȳīi tón t̄o'ó ká'no ñíndichi ma'ño nayó'o, kee kūa'a ní ña yé'e nátaxa, ta m̄ii yó'o káku ña ní'í ndá'yīi s̄avi. Ta m̄ii yó'o v̄axi ña ndeē ní s̄is̄o ní'í. Nd̄at̄an ní'í s̄is̄o ká'an̄ kūa'a ní n̄ivi, saá v̄axi ña. Yatin n̄oq̄ yóo táyīi ȳīi tón t̄o'ó ká'no yitā ux̄ā ño'ō x̄ix̄i, ta ux̄ā ño'ō x̄ix̄i yó'o ká'an̄ ña x̄a'a ña kúu ux̄ā nímā Ndios. ⁶ Ta saá tuku yatin n̄oq̄ ñíndichi tón táyīi ȳīi tón t̄o'ó ká'no, yóo ñii xiiña ña káa ndat̄an káa yos̄o ndíka, ta ndat̄an káa n̄oq̄ takuú̄i m̄ini saá káa n̄oq̄ ña, chi yos̄o yó'o yé'e ña ndat̄an yé'e ȳūu yé'e ña tívi x̄ito yó nd̄a ink̄a tá'vīi s̄ata ña.

Ta yatin ní n̄oq̄ ñíndichi táyīi ȳīi tón t̄o'ó ká'no x̄ino nduu k̄om̄i ñatáku. Ta k̄om̄i ñatáku yó'o, nina nduch̄u n̄oq̄ yóo ndi'i xiiña ña, ña kúu kándiká ña xí'in̄i s̄ata ña. ⁷ Ta ñii ñii ña k̄om̄i táku yó'o, s̄ín ní ná'a ñii ñii ña. Ta ñan̄oq̄ táku yó'o, ndat̄an káa t̄ileón, saá káa ña. Ta ñaov̄i táku, ndat̄an

káa tísindiki chée, saá káa ña. Ta ñauní táku, ndatán káa nõõ ƚa, saá káa nõõ ña. Ta ñakomí táku, ndatán yóo ƚasin tí ndáchí, saá yóo ña. ⁸ Ta ñii ñii ña komí táku yó'o kómí ña ñño ndixin ña. Ta ndi'i saá xiiña mii ña, ƚanda ñii ñii ndixin ña, nina nduchü nõõ kúu ña. Ta ndi'i saá ndivi ñoo, ña komí táku yó'o kisa ká'no ña Ndios, ta nda lo'o õn vása xíkuiin ña ká'an ña to'on yó'o, káchí ña saá:

ƚƚa yii, ƚa yii, ƚa yii kúu Ndios!
ƚƚa ƚa kómí ndi'i ndee kúu Ndios!
Ndios kúu ƚa ƚa xa táku nda kivi nõõ,

ta táku ra vitin, ta táku ra ndi'i saá kivi ña vaxi,
káchí ña komí táku, ká'an ña xí'in Ndios.

⁹ Ña komí táku yó'o õn vása sándakoo ña kisa ká'no ña Ndios, ta kisa to'ó ní ña ra, ta ká'an ña xí'in ra: “Táxa'vi ní ún, Ndios, yó'ó kúu ún ƚa ƚa yóo nõõ táyi yii tón to'ó ká'no, ta yó'ó kúu ún ƚa ƚa xa táku nda kivi nõõ, ta táku ún vitin, ta táku ka ún ndi'i saá kivi ña vaxi”, káchí ña komí táku. ¹⁰ Ta ñii ñii yichi ña komí táku yó'o ká'an ña to'on ña kisa ká'no ña Ndios, ta na õko komí natãa xikuã'a na ndoo yatin, kúxítí na ta kisa ká'no na Ndios, ƚa ƚa yóo nõõ táyi yii tón to'ó, ta kúu ra ƚa ƚa táku ndi'i saá kivi. Ta sijní ñii ñii naxikuã'a yó'o kánoo ñii corona ñaoro, ta tiin na corona ña kánoo sijní na, ta chíso na ña nõõ Ndios, ƚa yóo nõõ táyi yii tón to'ó ká'no, ta ká'an na xí'in Ndios, káchí na saá:

¹¹ Tata Ndios, ñii laá yó'ó kúu ƚa ƚa Ká'no nõõ yó,

ta ñii laá mii ún kúu ƚa ndaya'vi naki'in ndi'i ñato'ó xí'in ndi'i ndee va'a,

chi ñii laá yó'ó kúu ƚa ƚa kisa va'a ndi'i ña yóo ndi'i saá ñoyivi.

Ndatán chitóni mii ún saá kisa va'a ún ña, ta saá yóo ña, ká'an naxikuã'a xí'in Ndios ƚa yóo nõõ táyi yii tón to'ó ká'no.

5

To'on yó'o ká'an xa'a ña xini taJuan ñii tutu ña ñitivi ndaa

¹ Ta saá xini ñii nomi tutu ña ñitivi ndaa, ña yóo nda'a kua'á ƚa ƚa yóo nõõ táyi yii tón to'ó ká'no. Ta ndi'i nõõ tutu yó'o, ta ndi'i sata ña, kómí ña kuã'a ní to'on ña ñika'yi. Ta ña ñii nomi tutu yó'o, uxã xiiña ndási ña xí'in ñima kisin váli. ² Ta xini ñii ñaangel ña kómí ndayi ká'no, ta xí'in ndi'i ndee ña ñika'an ña, ñindaqa to'on ña, káchí ña saá:

—ƚYu kúu ƚa ƚa ká'no ƚa kómí ndayi nakoná ra ñii ñii ña ñima kisin ndási tutu yó'o? —káchí ñaangel.

³ Ta õn koó nda ñii na ní-kuchiño nakoná tutu yó'o, ni nda ñii na ní-kuchiño koto na ña ñika'yi nõõ ña. On koó nayó'o, ni ndi'i saá ñoyivi, ni tixin ño'o, õn koó nda ñii na ní-kuchiño. ⁴ Ta saá kuchuchú ní ini, ta xa ku ní, chi õn koó nda ñii na kómí ndayi ña nakoná na tutu yó'o, ni õn koó na kómí ndayi koto na ña ñika'yi nõõ tutu yó'o. ⁵ Ta ñii ƚa ƚa ƚa'an na õko komí naxikuã'a na yóo yó'o ñika'an ra xí'ini:

—On kuaku ní ka ún chi yó'o yóo ƚa ƚa ñani “TíLeón tí xá'nda chiño nõõ ñaño Judá”, ta ƚayó'o kómí ra inkã kivi ra ñani ra “Sã'ya ñani síkuá ƚarey David.”* Ta ƚayó'o xa kündeé ra nõõ ñandiva'a ká'no, ñakán kómí ra ndayi ña nakoná ra ñii ñii nõõ ndási xí'in ñima kisin ña ndási

* 5:5 Qvi kivi yó'o ká'an ña xa'a Jesucristo. Jesucristo, chi ndatán yóo ndikachi lo'o ña ñisõko ñivi nõõ Ndios xina'á, xa'a ña kasa ká'no ini ra xa'a kuachi na, saá yóo Jesucristo.

† 5:6 Ndikachi yó'o kóni káchí ña xa'a

uxa xiiña nomi tutu yó'o —káchí ra xí'in j.

⁶ Ta saá xini j ñii Ndikachi, † ñíndichi rí yatin sijn táyi yij tón to'ó ká'no. Táyi yó'o ñíndichi nó ma'ño komi ñatáku xí'in na oko komi nataa naxikua'a. Ta Ndikachi yó'o ná'a rí ndatán ná'a tí nixi'i njsokó ñivi noo Ndios. Uxa kúu ndiki rí, ta uxa kúu nduchú noo rí. Ta uxa nduchú noo rí kúu ña kóni kachi xa'a uxa níma Ndios ña xa t'í'vi ra kua'an ña ndi'i saá ñoo ñoyívi yó'o. ⁷ Ta Ndikachi yó'o nixaa rí noo Taa taKá'no, ta yóo noo táyi yij tón to'ó ká'no, ta tíyó'o k'ín rí nomi tutu ña yóo nda'a kua'á ra. ⁸ Tá k'ín rí nomi tutu yó'o, ta ña komi táku xí'in ndi'i na oko komi nataa xikua'a xikuxití ndi'i na noo Ndikachi yó'o. Ñii ñii na ní'i na ñii tón arpa, ta ñii ñii na ní'i na ñii ko'ó ñi'ma ñaoro noo ñó'o xuxa va'a ña támi ní xá'an. Ta ñi'ma xuxa va'a ká'an ña xa'a to'on ña ká'an ñivi nayij xí'in Ndios. ⁹ Ta saá ña komi táku xí'in ndi'i na oko komi nataa naxikua'a xita na yaa yij ña xa'a ña kisa ká'no na Ndikachi xí'in to'on yó'o:

Yó'ó kómí'ún ndayí tiin'ún nomi tutu yó'o.

Yó'ó kómí'ún ndayí ña nakoná'ún ña ndási tutu yó'o.

Saá chi njsokó xí'in mji'ún noo Ndios,

ta satakué'e na yó'ó, ta nixi'j'ún.

Ta xí'in ñij'ún ña nixita, cha'vi'ún xa'a kuachi ndi'i ñivi, ña kuchiño na nduu na sa'ya Ndios.

Ñivi na cha'vi'ún xa'a, kúu na kixi ndi'i saá ñoo válí án ñoo ná'no ndi'i saá xiiña noo ño'o.

Ta kúu na ndi'i saá noo ñivi ñoyívi, ta ká'an na ndi'i saá noo to'on.

¹⁰ Ta taxí'ún nda'a nayó'o ndayí ña ka'nda chiño na xí'in'ún noo ndi'i ña yóo,

ta ke'é'ún xí'in na ña nduu na sutu yij, ta kisa chiño na noo Ndios.

Ta nayó'o ka'nda chiño na noo ndi'i ñivi xí'in ndi'i ña yóo ñoyívi noo ño'o,

káchí na xita na yaa yij ña kisa ká'no na Ndikachi.

¹¹ Ta xini j, ta xini so'oj ñii síso ká'an kua'a ní naángel, nayó'o yá'a kua'a ní millón kúu na. Ta xino nduu ndi'i na táyi yij tón to'ó ká'no xí'in komi ñatáku, ta xí'in oko komi nataa naxikua'a, ¹² ta ndeé ní ká'an naángel, káchí na saá:

Ndikachi tí njsokó xí'in mji noo Ndios

kómí rí ndayí ka'nda chiño rí noo ndi'i ñivi xí'in ndi'i ña yóo,

ta kómí rí ndayí ña naki'in rí ndi'i ñakuí'ká xí'in ndi'i ñandí'chí ndino'o,

ta kómí rí ndayí ña naki'in rí ndi'i nde'e ká'no,

ta kómí rí ndayí ña naki'in rí ndi'i ñato'ó ká'no,

ta kómí rí ndayí ña kanóo síkón ní ñato'ó rí,

ta kómí rí ndayí ña kasa ká'no yó rí xí'in ndi'i mji yó,

chi ña ndixa va'a kúu ña naki'in rí ndi'i ñava'a saá,

káchí naángel, ká'an na to'on ña kisa ká'no na Ndikachi.

¹³ Ta saá xini j so'oj ndí ndi'i ña kisa va'a Ndios kixá'á ña kisa ká'no ña Ndios, ta kisa ká'no ña Ndikachi yó'o. Ndi'i ñayó'o ña ke'é' Ndios kúu ndi'i ña táku án ña yóo ñoyívi noo ño'o, xí'in ndi'i ña táku án ña yóo ñoyívi ñino, xí'in ndi'i ña táku án ña yóo tixin ño'o, xí'in ndi'i ña táku án ña yóo tixin takuí' m'ini, ta ndi'i ñayó'o ká'an ña, káchí ña saá:

Ná kasa ká'no yó Taa taKá'no ta yóo noo táyi yij tón to'ó ká'no,

ta ná kasa ká'no yó Ndikachi tí yóo xí'in ra.

Ná naki'in na ndi'i ñato'ó ká'no. Ná kanóo va'a ñato'ó na.

Ná naki'in na ndi'i ndeę ká'no, ta ná naki'in na ndi'i ñava'a yó'o ndi'i saá kivi vaxi. Saá ná koo ña, káchí ndi'i ña kisa va'a Ndios.

¹⁴ Ta ña komi táku ña yoo xino nduu táyi yii tón to'ó ká'no nika'an ña, káchí ña saá:

—Saá ná koo ña —káchí ña.

Ta na oko komi ta naxiku'a na yoo xino nduu táyi yii tón to'ó ká'no, xikuxiti na nda noo ño'ó, ña kisa ká'no na Ndios, ta kisa ká'no na Ndikachi.

6

To'on yó'o ká'an xa'a uxá ñima kisín ña ndási nomi tutu

¹ Ta xini Ndikachi nakoná rí ñii ñima kisín ña kúu ñanoó ña ndási nomi tutu. Ta saá ñii ñatáku ñatá'an ña komi táku, xí'in ndi'i ndeę ña nika'an ña, ndatán ndá'yi savi saá nika'an ña xini so'oi, ta nika'an ña, káchí ña saá:

—iNa'a, kixi ún ta koto ún! —káchí ña.

² Ta saá nixaaji ta xitoi, ta xini keta ñii kuáyí, tí yaa kúu rí, ta ta yóso rí ní' ra ñii kuxun ña xa yoo ti'va. Ta naki'in ra ñii corona ña kanoo siji ra. Ta kúu ra taká'no ta xa kúndeé noo ku'a ní nivi na sáa ini xini ña'á, ta kee ra ku'a'an ra ña kani tá'an ra xí'in ndi'i inka nivi na sáa ini xini ña'á, ña kúndeé ra noo na.

³ Ta saá Ndikachi nakoná tuku rí ñima kisín ña kúu ñaovi, ta inka ñatáku ñatá'an ña komi táku nika'an ña, káchí ña saá:

—iNa'a, kixi ún ta koto ún! —káchí ña.

⁴ Ta nixaaji ta xitoi, ta xini keta inka tíkuáyí, tí ku'á kúu rí. Ta ta yóso rí naki'in ra ñii espada, ta naki'in ra ndayi ña sandi'i ra xa'a ña va'a ndoo nivi xí'in natá'an na ñoyivi noo ño'ó yó'o. Ta xí'in ñayó'o nivi kixá'a na ka'ni tá'an na.

⁵ Ta Ndikachi nakoná tuku rí inka ñima kisín ña kúu ñaovi, ta xini so'oi inka ñatáku ñatá'an ña komi, ta nika'an ña, káchí ña saá:

—iNa'a, kixi ún ta koto ún! —káchí ña.

Ta nixaaji ta xitoi, ta xini keta ñii kuáyí, tí toón kúu rí, ta nda'a ta yóso rí kánoo ñii kaa ña cho'on ki'va na ndasaá veé ñakía'vi. ⁶ Ta saá xini so'oi to'on ña nika'an, ta kixi to'on yó'o ma'ño komi ñatáku ña yoo yatin noo yoo táyi yii tón to'ó ká'no. Ta nika'an ndoso ña noo nivi, nika'an ña, káchí ña saá:

—Xa nda ní ya'vi trigo xí'in cebada vitin. Ndatán yoo ya'vi ña chá'vi na ñii ta ta kisa chiño ñii kivi, saá cha'vi ndó xa'a ñii kilo trigo án uní kilo cebada.* Ta koto va'a ndó, ta on sativi ndó ña aceite, ni on sativi ndó nduta vino tíuva —saá nika'an to'on xini so'oi.

⁷ Ta nakoná Ndikachi inka ñima kisín ña kúu ñakomi, ta xini so'oi nika'an inka ñatáku ñatá'an ña komi, káchí ña saá:

—iNa'a, kixi ún ta koto ún!

⁸ Ta nixaaji ta xitoi, ta xini keta inka kuáyí, tí ku'án kóni kúu rí. Ndatán kaa tí ndeé ndó'o saá yoo rí. Ta ta yóso rí naní ra “Ndeę ña xá'ni nivi.” Ta inka ta ndikon vaxi sata tayó'o naní ra “Hades” ña ká'an xa'a xiiña noo xá'nda chiño ndeę yó'o ña xá'ni nivi. Ta ovi na saá naki'in na ndayi ña ka'ni na ñii tá'vi nivi noo ña komi tá'vi nivi na kúu ndi'i nivi na táku ñoyivi noo ño'ó. Chi ovi na saá kómí na ndayi ña ka'ni na nivi yó'o xí'in espada sijn, án ka'ni na nivi xí'in soko, án ka'ni ña'á na xí'in ndi'i noo kue'e, án taxi na ndayi nda'a tikití tiyukú ña ka'ni rí nivi yó'o.

⁹ Ta Ndikachi nakoná tuku rí inka ñima kisín ña kúu ñaovi. Ta saá xitoi, ta xini ñíndichi ñii

* 6:6 Ñii denario kúu s'i ún ña kúu ya'vi ñii ta ta kisa chiño ñii kivi.

namá yíi nõo nõndoso ña sóko nõo Ndios, ta xa'a namá yíi yó'o ña yóo ñoyívi ñino, ndóo ndi'i níma ñivi na kúu na ñixi'i xa'a ña ñika'an ndoso na to'on Ndios. Níxa'ni na nayó'o xa'a ña õn vása ní-sandakoo na yichí Ndios ta xa'a ña ndakuiin na xa'a ñandaa. ¹⁰ Ta níma na ñixi'i yó'o, xí'in ndi'i ndeë na ñika'an na, káchí na saá:

—Tata Yivá yó Ndios, ta xa'nda chiño nõo ndi'i ña yóo, ta yó'o kúu taá tayii, taá ta ndixa kisa ndivi ñandaa, ¿ndasaá ka kivi kundati ndi ña kixaa kivi ña kasa nani ún xí'in ñivi xa'a kuachi ña xa'ni na ndi'i? ¿Anda ama taxi ún ña cha'vi ñivi xa'a ña xa'ni na ndi'i? —káchí na, ká'an na xí'in Ndios.

¹¹ Ta ñii ñii nayó'o ñaki'in na tikoto yaa nda'a Ndios, ta Ndios ñika'an ra xí'in na:

—Lo'o ka kivi kundati ndó, chi xini ñó'o tondaa ña ka'ni na ndi'i nañani ndó an ñaki'va ndó, na kúu na chitóni ka'ni na xa'a ña kisa chiño na nõo, ndatán kisa chiño ndó'o nõo —káchí Ndios xí'in na.

¹² Ta saá ñakoná tuku Ndikachi ñima kisin ña kúu ñaiño. Ta xitoj, ta xini ña ndeé ní ñitaan, ta ño'o ká'no ña yé'e ndivi, õn vása ní-ndij ka ña, ta kunaan ndi'i nõo ña. Ndatán yóo tikoto toón ní ña ndixin ñivi na yóo xáku nõo ñivi ñixi'i, saá toón kindoo ño'o ká'no yó'o. Ta tíyoo tí yé'e ñoo naa, nduu kuá'a ndi'i rí. Ndatán yóo ñi kuá'a ní, saá kindoo kuá'a tíyoo. ¹³ Ta tikimi tí yóo ñoyívi ñino, ndeé ní kixá'a kóyo rí. Kee rí nda ñoyívi ñino ta kóyo rí nda nõo ño'o. Kóyo rí ndatán kóyo tikui'i nda'a tón yiton síkón ní, kivi ndeé ní kani tachi tón yiton yó'o. ¹⁴ Ta saá ñoyívi ñino kixá'a ña nátivi ndaa mji ña, ndatán nátivi ndaa ñivi ñii yivi nõo ña koo va'a ña. Saá chi ñoyívi ñino kixá'a ku'aan ndaño'o ña, ta õn vása tívi ka ña. Ta Ndios ñasama

ra ndi'i yukú síkón, ta ñasama ra ndi'i xiiña ña ñani isla, ña xikuu ño'o yichí, ta xino nduu takuii mñi ña. Ta õn vása yóo ka ndi'i yukú síkón, ni õn vása yóo ka ndi'i ño'o yichí ña kúu isla nõo ñixiyo ña si'na. ¹⁵ Ta ndi'i saá nõo ñivi ñoyívi nõo ño'o kee na ku'aan na nõo yóo yukú ña ndukú na nõo yóo kavua an tixin yuu ná'no ña kuchiño ko'on se'é na. Nani yó'o kúu narey ná'no na kómí ndayí xa'nda chiño nõo ndi'i ñivi, ta ku'aan inka nataa ná'no na xa'nda chiño nõo natropa. Ta ñii ki'va saá ku'aan ndi'i ñivi nakuika xí'in ndi'i namozo na õn vása kómí ndayí sandakoo na ña kisa chiño na nõo napatrón na, ta ñii saá ku'aan ñivi na kómí ndayí nakaxin chiño ña kasa chiño mji na. ¹⁶ Ndi'i ñivi yó'o ku'aan na ndukú na nõo kuchiño ko'on se'é na, ta ñika'an na xí'in yukú síkón, ta ñika'an na xí'in yuu kavua ná'no, káchí na saá:

—Va'a ka kama koyo ndó sata ndi, ta chise'é ndó ndi'i nõo taá ta yóo nõo táyi yii tón to'o ká'no. Ta chise'é ndó ndi'i nõo ña saa ní ini Ndikachi xini rí ndi'i, chi kóni rí saxo'vi rí ndi'i xa'a kuachi ndi. ¹⁷ Saá chi vitin kixaa kivi Ndios xí'in Ndikachi ña saxo'vi na ndi'i ñivi xa'a kuachi na. Ta nda ñii ñivi õn kuchiño na kundeé na nõo ñayó'o —ñika'an na.

7

To'on yó'o ká'an ña xa'a ñivi na kómí sello Ndios ta'ya na

¹ Tá ndi'i ñiya'a ñayó'o, ta saá xini komi naángel yita na ñii ñii komi xiiña ñoyívi: ñii ñaángel ñíndichi chí nõo kána ño'o, inka ñaángel ñíndichi nõo ku'aan ketá ño'o, inka ñaángel ñíndichi chí norte, ta inka ñaángel ñíndichi chí sur. Ta naángel yó'o sási na tachi ña õn kani ña takuii mñi, ni õn kani ña nõo ño'o yichí, ni

on kani ña tón yiton. ² Saá chi komi saá naángel yó'o xa naki'in na ndayí nda'a Ndios ña sativi na ño'ò ñoyivi, ta kómi na ndayí sativi na takuii m̄ini. Ta saá x̄ini ink̄a ñaángel k̄eta ña chí noo kána ño'ò, ta ñaángel yó'o ní'i ña sello Ndios, ɽa ɽatáku ndino'o. Ta x̄i'in ndi'i ndee ña, n̄ika'an ña x̄i'in ink̄a komi naángel yó'o, ³ káchí ña saá:

—¡Kundati ndó! On kixá'á ndó sativi ndó ño'ò ñoyivi, ni takuii m̄ini, ni tón yiton. Kundati ndó nda sandi'i ndi ka'yi ndi x̄i'in sello ɽa'ya ñii ñii n̄ivi na kúu na kisa chiño noo Ndios.

⁴ Ta saá x̄ini so'o'i to'on ña n̄ika'an ndasaá kúu n̄ivi na kómi sello Ndios, ta nayó'o kúu ñii ciento ovi s̄iko komi mil n̄ivi, ta kee na t̄ixin ña ñii ñii ña uxu ovi ti'vi n̄ivi na kúu sa'ya ñani sikuá ɽaIsrael. ⁵ Uxu ovi mil n̄ivi yó'o, na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaJudá. Ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaRubén. Ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaGad. ⁶ Ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaAser. Ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaNeftalí, ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaManasés. ⁷ Ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaSimeón. Ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaLeví. Ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaIsacar. ⁸ Ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaZabulón. Ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaJosé, ta uxu ovi mil n̄ivi na kómi sello Ndios kúu nasa'ya ñani sikuá ɽaBenjamín.

To'on yó'o ká'an ña xa'a ku'a

ní n̄ivi na ndixin tikoto yaa

⁹ Ta saá x̄ito'i, ta x̄ini ku'a ní n̄ivi, ta n̄iya'a ní ku'a kúu n̄ivi yó'o. Ta on koó na kuchiño ka'vi ndasaá kúu na. N̄ivi yó'o k̄ixi na ndi'i saá x̄iña ñoyivi noo ño'ò, ta k̄ixi na ndi'i saá ñoo ná'no x̄i'in ndi'i saá ñoo válí. Nayó'o kúu na ndi'i saá noo n̄ivi, ta ká'an na ndi'i saá noo to'on. Ta nayó'o yita na yatin noo yóo ɽa ɽa yóo noo táyi ȳii tón to'ó ká'no, ta ñii saá yatin yita na noo Ndikachi. Ta ndi'i nayó'o ndixin na tikoto yaa, ta ní'i na ñoo, ta sákanda na ñoo yó'o ña kisa ká'no na Ndios x̄i'in Ndikachi. ¹⁰ Ta nan̄ivi ku'a ní yó'o, x̄i'in ndi'i ndee na, n̄ika'an na, káchí na saá:

On koó ink̄a na kuchiño sakaku n̄ivi,

chi ñii laá yó'ó, Tata Yivá yó Ndios,
ɽa yóo noo táyi ȳii tón to'ó ká'no,

ta yó'ó, Ndikachi, tí yóo x̄i'in ra,
ndó'ó kúu na kuchiño sakaku n̄ivi,

káchí na, ká'an na. ¹¹ Ta ndi'i naángel yita na, x̄ino nduu na noo yóo táyi ȳii tón to'ó ká'no, ta noo yóo oko komi nataa nax̄iku'a x̄i'in komi ñatáku. Ta saá ndi'i naángel yó'o x̄ikuxítí na nda noo ño'ò yatin noo yóo táyi ȳii tón to'ó ká'no, ta k̄isa ká'no na Ndios. ¹² Ta n̄ika'an na saá x̄i'in Ndios:

¡Saá ná koo ña!

¡Naki'in ún ña kisa ká'no ndi yó'ó Ndios x̄i'in ndi'i m̄ii ndi!

¡Ná kanóo s̄ikón ní ñato'ó m̄ii ún!

¡Chi m̄ii ún kúu ɽa ɽa kómi ndi'i ñandíchi ndino'o!

Ta x̄i'in ña ndino'o ini ndi, ká'an ndi x̄i'in ún: “¡Táxa'vi ún, Tata Ndios!”

¡Ta va'a naki'in ún ndi'i ñato'ó ká'no!

Chi yó'ó kúu ɽa ɽa kómi ndi'i ndee ká'no,

ta kómi ún ndi'i ndayí noo ndi'i ña yóo.

¡Saá ná koo ña ndi'i saá k̄ivi!

káchí naángel x̄i'in Ndios.

13 Ta saá ñii taa tatá'an na oko komi naxikua'a, nindaqa to'on ra yi'i, kachi ra saá:

—Yu kuu nivi yita yó'o, na ndixin tikoto yaa? —kachi ra xi'inj.

14 Ta ndakuinj, nika'anj xi'in ra:

—On vasa xinj, Tata. Yó'o kuu taa ta xini yu kuu na.

Ta saá nika'an ra xi'inj:

—Ndi'i nivi yó'o kuu na kee nogo ña ndeé ní nixovi na. Ta nayó'o nakata na tikoto na xi'in nij Ndikachi ña nijita, ta saá nduyaa tikoto na. ¹⁵ Ta xa'a ñayó'o kómí na ndayí yita yatin na nogo yóo táyi yij tón to'ó ká'no. Ta ndivi ñoo kisa chiño na nogo Ndios ve'e ño'o ra. Ndios, taa ta yóo nogo táyi yij tón to'ó ká'no, koo ra xi'in na ta vivíi kundaa ra na xi'in ndeé ra. ¹⁶ Ta nda ñii kivi on kivi ka na soko, ni on yichi ka na takuii. Ta ni on ndij ka yiki koñu na xi'in ña ñi'ni ní ño'o ká'no ña ye'e ndivi, ni on xovi ka na xi'in nda ñii nogo ka'ni. ¹⁷ Saá chi Ndikachi tí yóo nogo táyi yij tón to'ó ká'no, yóo rí xi'in na ta ndaa rí na. Ta sáná'a rí na nogo yóo takuii ko'o na, ta takuii yó'o taxi kutaku ndino'o na. Ta Ndios yakón ra ña sanayaa ra nduta nduchy nogo na xa'a ña xaku na, chi sandi'i ra xa'a ña kúchuchú ini nivi.

8

To'on yó'o ká'an xa'a Ndikachi nakoná rí ñima kisín ña kuu ñauxa

¹ Ta saá Ndikachi nakoná rí ñima kisín ña kuu ñauxa, ta ndi'i na yóo ñoyivi ñino ñii niyaa na, ñii kutásin ndi'i na, on koó ka na ká'an, tãnda ñii sava hora nijiyoo saá. ² Ta saá xinj uxã naáγγελ na yita yatin nogo yóo Ndios, ta ñii ñii na naki'in na ñii trompeta. ³ Ta xinj inkã ñaáγγελ ña ní'i ñii ko'ò ñi'mã ña kuu nina qa oro, ta nijaa ña, xikundichi yatin ña nogo

yoo nama yij nogo nándoso ñayij ña sóko na nogo Ndios. Ta ñaáγγελ yó'o naki'in ña ví'i ní xuxa va'a ña sanakutá'an ña xi'in ndi'i to'on ña ká'an nivi xi'in Ndios. Nivi yó'o kuu nivi nayij na ndikon Ndios. Ta saá ñaáγγελ nijoko ña xuxa va'a yó'o nogo nama yij ña ñindichi nogo Ndios, ta yoo táyi yij tón to'ó ká'no. ⁴ Ta saá ñi'mã xuxa va'a xi'in to'on ña ká'an nivi nayij xi'in Ndios, kixá'á ña kuá'an ndaa ña nda nogo yoo Ndios. ⁵ Ta saá ñaáγγελ yó'o tuku tijin ña ko'ò ñi'mã, ta sakutu ña ko'ò yó'o xi'in ño'ò xixi ña yoo nogo nama, ta sakana ña ño'ò xixi yó'o nda nogo ño'ò ñoyivi. Ta saá xandikon kixá'á ndeé ní ndá'yi savi, ta ndeé ní síso, ndatán kuá'a ní nivi ká'an, saá kuu. Ta kee kuá'a ní ña náye'e taxa, ta ndeé ní táan nogo ño'ò ñoyivi.

To'on yó'o ká'an xa'a uxã naáγγελ ña tivi na tón trompeta

⁶ Ta saá ñii ñii na uxã áγγελ ní'i na ñii tón trompeta, ta xa yoo ti'va na ña tivi na nó.

⁷ Ta saá ñaáγγελ ñanoó tivi ña tón trompeta, ta xandikon kixá'á koon ñii kaxin, ta ñii kaxin yó'o nijaka ña xi'in ño'ò xixi, ta xi'in nij kuá'á. Ta ndeé ní koyo ndi'i ñayó'o nogo ño'ò ñoyivi. Ta saá xa'mi ña ñii tá'vi yiton nogo ña unj tá'vi yiton tón kuu ndi'i yiton tón yoo ñoyivi. Ta xa'mi ña ñii tá'vi ku'u kuij nogo ña unj tá'vi ku'u kuij, ña kuu ndi'i ku'u kuij ña yoo ñoyivi.

⁸ Ta ñaáγγελ ñaovj tivi ña tón trompeta, ta saá xinj ndatán kaa ñii yukú ká'no ní, saá kaa ñii ña'a ña nákundixin ndi'i ño'ò xixi. Ta ña nákundixin ño'ò xixi yó'o nakava ña nogo takuii mjni. Ta saá ñii tá'vi nogo ña unj tá'vi ña kuu ndi'i takuii mjni nduy rá nina nij kuá'á. ⁹ Ta ñii tá'vi kitj nogo ña unj tá'vi ña kuu ndi'i kitj tí taku tijin takuii mjni yó'o, nijxi'j ndi'i rí, ta

ñii tá'ví tón barco ñoq ña unj tá'ví ña kúu ndi'i tón barco tón xíka ñoq takuí m̄ini, ndi'i xa'a ndi'i tón barco yó'o.

¹⁰ Ta ñaángel ñaunj tiví ña tón trompeta, ta ñii k̄imi tí ká'no ní, ta nina m̄ij ño'o xíxí kúu rí, ta kee rí ñoyívi ñino ta ñakava rí ñoq ñii tá'ví yuta ñoq ña unj tá'ví yuta, ña kúu ndi'i yuta ña yóo ñoyívi. Ta ñii k̄i'va saá ndo'o ndi'i pozo ñoq káku takuí. ¹¹ Ta k̄imi yó'o ñani rí Ajenjo, ta k̄ivj rí kóni kachí ña: ñayova. Ta saá ndi'i ñii ña unj tá'ví takuí pozo xí'in ndi'i ñii ña unj tá'ví takuí yuta, ndu ru rá takuí yova. Ta ku'a'a ní ñivi na x̄i'i takuí tá yova yó'o ñixi'i ndi'i na.

¹² Ta ñaángel ñakomj tiví ña tón trompeta, ta saá ñit̄iví ta ñinda'va ñii tá'ví ñoq ña unj tá'ví ña kúu ndiní ño'o ká'no ña ye'e ndiví. Ta ñit̄iví ta ñinda'va ñii tá'ví ñoq ña unj tá'ví ña kúu ndiní tíyoo tí ye'e ñoo. Ta ñit̄iví ta ñinda'va ñii tá'ví ñoq ña unj tá'ví ña kúu ndi'i t̄ikimi. Ta saá k̄unaa ñii ña unj tá'ví ndiví, ta k̄unaa ñii ña unj tá'ví ñoo.

¹³ Ta saá x̄itoj, ta x̄inj so'oj ñii ñaángel, ta ndáchí ña ma'ño ñoyívi ñino, ta xí'in ndi'i ndee ña, ñika'an ña, káchí ña saá:

—¡Ay! ¡Ay! ¡Ay! Ndá'ví ní ñivi na táku ñoq ño'o, chi ndee ní xo'vi na táná ink̄a unj naángel tiví na tón trompeta. Ta vitin na unj ángel yó'o xa yóo ti'va na ña kixá'á ñii ñii na tiví na tón trompeta —ñika'an ñaángel.

9

¹ Ta ñaángel ñaonj tiví ña tón trompeta, ta x̄inj ñii t̄ikimi, tí kee nda ñoyívi ñino, ta ñakava rí nda ñoq ño'o. Ta ñaki'in rí ñii llave ña nakoná ye'é yavj ká'no ña kóno ní. ² Ta t̄ikimi nakoná rí ye'é yavj ká'no yó'o, ta ku'a'a ní ñi'ma kixá'á kée yu'u yavj yó'o. Ta yóo ña ndatán yóo ñi'ma ña vaxi t̄ixin

x̄iton ká'no ña ndee ní xíxí. Ta xí'in ñi'ma yó'o k̄unaa ñoq ño'o ká'no ña ye'e ndiví, ta k̄isa kini ña t̄achí ña násita yó kutaku yó. ³ Ta t̄ixin ñi'ma yó'o kee ku'a'a ní t̄it̄ika tí ná'no ní. Ta x̄andik̄on kixá'á rí xita ní'no ndi'i rí, ku'a'an rí ndi'i saá xiiña ñoq ño'o. Ta Ndios taxi ra ndee xatj nda'a rí. Ta ndatán yóo ndee xatj t̄it̄isi'ma, saá yóo ndee xatj t̄it̄ika yó'o. ⁴ Ta Ndios xa'nda chiño ra ñoq rí, ñika'an ra, káchí ra saá:

—On sat̄iví ndó nda ñii ña kúu ñaku'u kuí, án yiton kuí. Ta ndasaá kuiti ñivi na on koó sello Ndios ta'ya kómí, nayó'o kani ndó ta sataku'e ndó na —káchí Ndios xí'in rí.

⁵ Ta ndasaá kuiti o'on yoo taxi Ndios ndee xatj nda'a rí ña saxo'vi ní rí ñivi. Ta on vása ní-taxi Ndios ndayí nda'a rí ña ka'ni rí na. Ndee ní xo'vi ñivi xí'in ña kini ní k'vi koñu na ñoq kani rí na. Ndátan kini ní k'vi ñoq kani t̄it̄isi'ma, saá xo'vi ñivi yó'o. ⁶ Ta ñivi na xo'vi ní ñayó'o, ndukú na ña ndixa kivi na, ta on kuchiño kixaa ña kivi na. Xí'in ndino'o ini na ndukú na ña kivi na xa'a ña on xo'vi ka na, ta saá ni, on kuchiño kixaa ña kivi na.

⁷ Ta t̄it̄ika ná'no yó'o, ná'a rí ndatán ná'a t̄ikuáyí tí xa yóo ti'va ko'on xí'in natropa na kani tá'an xí'in ñivi ñoq yóo kuachi ká'no. Ta ndatán ná'a corona ñaoro, saá ná'a ña kánoo s̄inj ñii ñii t̄it̄ika ná'no yó'o. Ta ñoq tíyó'o, ndatán ná'a ñoq ñivi, saá ná'a ñoq rí. ⁸ Ta yisj s̄inj t̄it̄ika ná'no yó'o, ndatán ná'a yisj s̄inj ña'a, saá ná'a yisj s̄inj rí. Ta no'o rí, ndatán ná'a no'o t̄ileón, saá ná'a no'o rí.

⁹ Ta t̄ixin rí xí'in ndi'i kándiká t̄it̄ika ná'no yó'o, ndásj ña xí'in nina ka ña on takué'e rí. Ta k̄ivj sákanda rí ndixin rí, ñii ní'j káyí ña, ndatán kúu ní'j káyí ka ña ño'o xa'a ku'a'a ní tón carreta tón síta ku'a'a ní t̄ikuáyí tí ñii síso kama xino ku'a'an ñoq kani

tá'an n̄vi n̄o yóo kuachi, saá ní'i kánda ndixin rí kivi sákanda rí ña. ¹⁰ Ta s̄i'ma títika ná'no yó'o, ndeé ní s̄iin n̄o ña, ndatán ña s̄iin yóo n̄o s̄i'ma títisi'ma, saá yóo ña. Ta s̄i'ma rí kómí ña ndeé ña satakué'e ña ta saxo'vi ní ña n̄vi. Saá chí t̄iyó'o kómí rí ndayí ña saxo'vi rí n̄vi t̄ixin ña o'on yoo kuiti. ¹¹ Ta ñaká'no ña xá'nda chiño n̄o títika ná'no yó'o kúu ñi n̄i'ma ndiva'a, ña kúu ña ndiso chiño x̄i'in yavi ká'no ña kónó ní. Ta ñandiva'a ká'no yó'o naní ña Abadón, to'on hebreo, ta naní ña Apolión to'on griego, ta ovi kivi yó'o ñi kóni kachí ña saá: Ña sándi'i xa'a ndi'i ña yóo.

¹² Ta ndi'i ñayo'o kúu ñanoó ñayo'vi ní n̄xo'vi n̄vi. Ta n̄iya'a ña, ta kumanj̄i ka ink̄a ovi ña vaxi ñayo'vi ní xo'vi na.

¹³ Ta ñaángel ñaiño t̄ivi ña tón trompeta, ta saá x̄ini so'o'i to'on ña k̄ixi ma'ño nam̄a ȳi ñaoro ña yóo yatin n̄o Ndios. Ta ñi ñi t̄iton nam̄a ȳi yó'o yóo ñi ña ná'a ndatán ná'a ndiki tikit̄i, ta to'on ña n̄ika'an k̄ixi ña ma'ño n̄o yóo ndiki yó'o. ¹⁴ Ta to'on yó'o n̄ika'an ña x̄i'in ñaángel ñaiño, ña ní'i tón trompeta, ta kachí ña saá:

—Ndaxin ún kom̄i naángel na kúu na nó'ni yu'u yuta ká'no ña naní Éufrates —kachí ña.

¹⁵ Ta saá n̄indaixin na, ta ku'a'an ndika kom̄i naángel yó'o, na kúu na x̄ino'ni yu'u yuta. Saá chí m̄i hora yó'o, ta m̄i kivi yó'o, ta m̄i yoo yó'o, ta m̄i kujya yó'o, xa ch̄itóni Ndios koo ti'va naángel yó'o ña ka'ni na ñi tá'vi n̄o ña un̄i tá'vi n̄vi na kúu ndi'i n̄vi na táku ñoyivi. ¹⁶ Ta natropa na yóo kuáyí na ku'a'an n̄o yóo kuachi, natropa yó'o kúu na ovi ciento millón n̄vi, chí saá x̄ini so'o'i ndasaá kúu nayó'o.

¹⁷ Ta x̄ini ku'a'a ní kuáyí, ta natropa na yóo tikuáyí yó'o, ndasi kándiká na x̄i'in k̄a ña n̄ika'yi

un̄i color. Ñi ña n̄ika'yi kúu ña kuá'a ní, ndatán yóo ño'o x̄ixi, yóo ña. Ta ink̄a ña n̄ika'yi kúu ña color ndi'i, ña yóo ndatán ndi'i ñoyivi n̄no. Ta ink̄a ña n̄ika'yi kúu ña kuáán, ña káa ndatán káa ño'o ká'ndi ña naní azufre. Ta s̄ini tikuáyí tí yóso natropa yó'o, ndatán ná'a s̄ini t̄león saá ná'a s̄ini rí. Ta yu'u tikuáyí yó'o k̄e ño'o x̄ixi, x̄i'in ñi'ma, ta x̄i'in ño'o ká'ndi ña naní azufre. ¹⁸ Ta ñi tá'vi n̄o ña un̄i tá'vi n̄vi ña kúu ndi'i n̄vi na táku ñoyivi, n̄ixi'i na, chí n̄i-kuchiño na kundeé na n̄o ño'o x̄ixi, ni n̄o ñi'ma, ta ni n̄o ño'o ká'ndi ña k̄e yu'u tikuáyí. ¹⁹ Ta ndeé tikuáyí yó'o kúu ndeé ña kaku yu'u rí x̄i'in s̄i'ma rí. Saá chí s̄i'ma rí ndatán yóo koo xati, saá yóo ña, ta n̄o s̄i'ma rí ndatán yóo s̄ini koo xati, saá yóo ña, ta káni ña ta satakué'e ña n̄vi.

²⁰ Ta saá ni, n̄vi na n̄indo táku, na kúu na on vása ní-xi'i x̄i'in ña n̄xo'vi ní na, ta nayó'o nda lo'o n̄i-xiin na nandikó ini na, ni on vása ní-xiin na sandakoo na ké'é na ña on vá'a. Ta ni on vása ní-sandakoo na ña kisa ká'no na ku'a'a ní n̄i'ma ndiva'a, ta on vása ní-sandakoo na ña kisa ká'no na ku'a'a ní ñaidolo x̄i'in ñaimagen, ña on s̄ivi Ndios ndino'o kúu, chí ñayo'o kuiti kupa'a ña x̄i'in k̄a ñaoro, án x̄i'in k̄a ñaplata, án x̄i'in k̄a ñabronce, án x̄i'in yuu, án x̄i'in yiton. Ta nda ñi ñaidolo ni nda ñi ñaimagen yó'o, on vása kuchiño koto ña x̄i'in nduchy n̄o ña, ni on vása kuchiño kon̄i so'o ña x̄i'in so'o ña, ni on vása kivi kaka ña x̄i'in xa'a ña. ²¹ Ta n̄vi na n̄indo táku yó'o, n̄i-xiin na sandakoo na ña xá'ni na ink̄a n̄vi, ni on vása ní-xiin na sandakoo na chika'a na ña nákuati tásin na xa'a natá'an na, ni n̄i-xiin na sandakoo na ña kisa kuí'ná na. Ta nataa, ni on vása ní-sandakoo na kí'vi na kuachi x̄i'in náña'a ná on s̄ivi nási'i na kúu. Ta náña'a, ni on vása ní-sandakoo ná kí'vi ná

kuachi xí'in inká taa tã on sivi yijí ná kúu.

10

To'on yó'o ká'an xa'a ñaángel ña ní'i nomi tutu lo'o

¹ Ta saá xini inká ñaángel ña kómí ndayí ká'no, kee ña ñoyívi ñino, ta vaxi noo ña nda ñoyívi noo ño'o. Ndíxin ní ña viko yaa, ta ñii ñakuá'nkú xino nduu ña noo yóo sivi ña. Ta náye'e noo ñaángel yó'o, ndatán náye'e ño'o ká'no ña yé'e ndivi. Ta ndatán yóo ovi yiton si'in tón síkón ní, tón yíta ndíso ve'e síkón, saá yóo xa'a ñaángel yó'o. Ta ndatán ná'a ña xixi xí'in ño'o, saá ná'a xa'a ñaángel yó'o. ² Ñii nomi tutu lo'o ña ñandika kánóo nda'a ñaángel yó'o. Ta xa'a kua'á ña ñíndichi ña noo takuí mîni, ta xa'a yitin ña, ñíndichi ña noo ño'o yichí. ³ Ta xí'in ndi'i ndee ñaángel yó'o njnda'yi ña. Ndatán ndá'yi tleón, saá njnda'yi ña. Ta saá xandikon xini so'oj ndatán ká'ndi ndá'yi savi uxá yichí, ta tixin ñayó'o xini so'oj ndi'i to'on ña njka'an ña njnda'yi savi yó'o. ⁴ Ta saá, xa yóo ti'va i taa i to'on yó'o, ta xini so'oj inká to'on ña kixi ñoyívi ñino, ta njka'an ña xí'in i:

—Chikaá se'é ún ini mji ún to'on xini so'oj ña njka'an ndatán ká'ndi njnda'yi savi uxá yichí, ta on taa ún nda ñii to'on xini so'oj yó'o —káchí to'on ña kixi ñoyívi ñino xí'in i.

⁵ Ta saá ñaángel ña ñíndichi xí'in ñii xa'a ña noo takuí mîni, ta xí'in inká xa'a ña noo ño'o yichí, ndani'í ña nda'a kua'á ña chí ñino, ⁶ ta njka'an ña, káchí ña saá:

—Ndios kúu taa tã táku ndi'i saá kivi, ta kisa va'a ra ñoyívi ño'o xí'in ñoyívi ñino, xí'in ndi'i ña yóo ndi'i saá ñoyívi. Ta saá tuku kisa va'a ra takuí mîni xí'in ndi'i ña ño'o tixin takuí mîni yó'o. Ta mji Ndios yó'o káchí ra ndí ndixa

on kundati ka ra. ⁷ Saá chi tá kixaa kivi ñaángel ñauxá tivi ña tón trompeta, tá mií saá kixá'á kundivi ndi'i ña chitóni Ndios xa'a ndi'i nivi xí'in ndi'i ña kisa va'a ra. Ña chitóni Ndios yó'o xikuu ña on vása ní-kundaá va'a ini nivi, ta ndixa Ndios kasa ndivi ra ndi'i ña chitóni ra, ndatán yóo ña njka'an ra xí'in naprofeza, na xikuu na kisa chiño noo ra kuiya xina'á —káchí ñaángel, xini so'oj.

⁸ Ta saá tuku xini so'oj to'on ña kixi nda ñoyívi ñino, ta njka'an ña xí'in i:

—Kua'an ki'in ún nomi tutu lo'o ña ñandika kánóo noo nda'a ñaángel ña ñíndichi xí'in ñii xa'a ña noo takuí mîni, ta xí'in inká xa'a ña noo ño'o yichí —káchí to'on xí'in i.

⁹ Ta saá njka'an i noo ñaángel, ta njka'an i xí'in ña:

—Taxi ún nomi tutu lo'o ña ní'i ún nda'a i.

Ta njka'an ñaángel xí'in i:

—Va'a ki'in ún tutu yó'o ta kaxi ún ña. Visi ní ña, ndatán visi ñoño, saá visi ndasa ña yu'u ún. Ta saá ni, tá xaá ña nda tixin ún, ta ndasa yova ña ndi'i tixin ún —káchí ñaángel xí'in i.

¹⁰ Ta naki'in i nomi tutu lo'o yó'o nda'a ñaángel, ta xaxij ña. Ta visi ní nijyo yu'u i, ta saá nduu yova ní tixin i. ¹¹ Ta saá tuku njka'an ñaángel xí'in i, káchí ña saá:

—Xini ño'ó ka'an ndoso ún to'on ña ká'an Ndios xa'a ña kundo'o ku'a ní nivi, ta xa'a ña kundo'o narey na xá'nda chiño noo na. Ta nivi yó'o kúu na táku ku'a ní ñoo válí xí'in ku'a ní ñoo ná'no, ta ká'an na ku'a ní noo to'on —saá njka'an ña xí'in i.

11

To'on yó'o ká'an ña xa'a ovi taa ta ndakuijn xa'a ñandaá

¹ Ta saá Ndios tãxi ra ñii yiton ndakú nda'a i, ndatán yóo ñii

yitɔn tɔn ch'ɔn kɪ'va, saá yóo nó. Ta xɪnɪ sɔ'ɔj tɔ'on ña ká'ɔn ra, káchí ra saá xí'inj:

—Nakundichi ún, ta kɔ'ɔn ún cho'on kɪ'va ún ndasaá kúu ñakɪ'va kómí ve'e ñɔ'o ká'no, ta saá tuku cho'on kɪ'va ún namá yɪj ña ñíndichi ini ve'e ñɔ'o yó'o, ta koto ún ta ka'vi ún ndasaá kúu nɪvi na kɪsa ká'no yɪ'j ini ve'e ñɔ'o yó'o. ² Ta ɔn cho'on kɪ'va ún ñayoso ndíká ña yóo ke'e ve'e ñɔ'o ká'no yó'o, chí taxɪj yoso ndíká yó'o nda'a nɪvi na ɔn sɪvɪ najudío kúu, na kúu na ɔn vása kándixa yɪ'j. Nayó'o kukomí na ndayɪ ña kasa kini na ñoo yɪj nɔɔ nákaa ve'e ñɔ'o ká'no yó'o, ta ɔvɪ sɪkɔ ɔvɪ yɔɔ kuchiño na ke'é na saá. ³ Ta yɪ'j, ti'víj ɔvɪ taa tɔ ndíxin tikɔtɔ tɔɔn ndatán ndíxin nɪvi na kíxaa xáku nɔɔ nɪvi nɪxi'j, ta ɔvɪ tayó'o ká'ɔn ndoso ra tɔ'on j ña ndaa nɔɔ nɪvi. Ta ñii mil ɔvɪ ciento kɪvɪ konj ñó'ó nataa yó'o ña ká'ɔn ndoso na tɔ'on yó'o —káchí Ndios.

⁴ Ta ɔvɪ taa yó'o, taa tɔ ká'ɔn ndoso tɔ'on Ndios xí'in nɪvi, yóo na ndatán yóo ɔvɪ yitɔn tɔn olivo án ɔvɪ kaa candelero. Chí ɔvɪ tɔn olivo xí'in ɔvɪ kaa candelero yíta ña nɔɔ Ndios, taa taká'no nɔɔ ndi'i nɪvi xí'in ndi'i ña yóo. ⁵ Tá koo nɪvi na ndukú ndasaá satakué'e na ɔvɪ nataa yó'o, ta saá ño'o xíxɪ ña kee yu'u nataa yó'o ka'mi ña ndi'i nɪvi yó'o. Ta saá ndi'i nɪvi na ndukú ke'é ña ɔn vá'a xí'in ɔvɪ nataa yó'o, ndixa kɪvɪ ndi'i nɪvi yó'o. ⁶ Ta ɔvɪ nataa yó'o kómí na ndee ña ɔn taxi na koon savɪ ndi'i kɪvɪ ña konj ñó'ó na ká'ɔn ndoso na tɔ'on Ndios nɔɔ nɪvi. Ta kómí na ndee ña ndasa na ña nduu takuí nɪj kuá'á, ta kómí na ndee ña ke'é na ña xo'vɪ ní nɪvi xí'in ndi'i saá nɔɔ ña yɔ'vɪ ní. Ta kómí na ndee xí'in ndayɪ ke'é na saá, ndasaá yichɪ kóni mɪj na. ⁷ Tá kixaa kɪvɪ sandi'i ɔvɪ nataa yó'o ká'ɔn ndoso na tɔ'on

Ndios, ta saá ñii kitɪ tí ká'no ní, tí kini ní yɪyo káa, keta rí tɪxin yavɪ ká'no ña kónó ní. Ta ndaa rí nɔɔ ño'o, ta kani tá'an rí xí'in ɔvɪ nataa yó'o. Ta kundee rí nɔɔ na, ta ka'ni rí na. ⁸ Ta yɪkɪ kɔñu ndíj na ɔvɪ taa yó'o kundoo ña yichɪ ká'no ña yá'a ma'ño ñoo ká'no Jerusalén. Ta ñoo ká'no yó'o kúu nɔɔ xa'ni na Jesucristo Taa taKá'no nɔɔ yó, chí katakaa ndaa na ra nda'a tón cruz. Ta nɪvi na ɔn vá'a na takú ñoo ká'no yó'o, ñii kɪ'va yóo na ndatán nɪxɪyo nɪvi na ɔn vá'a na xɪtakɪ ñoo Sodoma án ñoo Egipto kujyá xɪn'á. ⁹ Ta unɪ kɪvɪ sava, ndi'i saá nɔɔ nɪvi ñoyívi, na kee ndi'i saá ñoo válí xí'in ñoo ná'no, na kúu na ká'ɔn ndi'i saá nɔɔ tɔ'on, nayó'o kixaa na koto na yɪkɪ kɔñu ndíj na ɔvɪ taa yó'o. Ta nachíño ɔn taxi na ndayɪ ña nduxun yɪkɪ kɔñu nataa yó'o. ¹⁰ Ta ndi'i nɪvi kusɪj ní ini na xa'a ña nɪxi'j nataa yó'o, nda nakuita na ká'ɔn na vikɔ, ta kixá'á na saní'i na ña'a nda'a natá'an na chí ndee ní kusɪj ini na xa'a ña nɪxi'j nataa yó'o. Saá chí kani sɪnɪ na ndí ɔvɪ naprofeta yó'o kúu na kómí kuachi xa'a ña nɪxo'vɪ ní ndi'i nɪvi ñoyívi. ¹¹ Ta ndi'i ya'a unɪ kɪvɪ sava, ta Ndios tɪ'ví ra tachi yu'u ra, ta kixaa ña kí'vi ña yɪkɪ kɔñu ndíj na ɔvɪ taa yó'o, ta nataku na. Ta saá nakuita na, ta ndi'i nɪvi nɪyɪ'ví ní na ña xɪni na ñayó'o. ¹² Ta saá nataa na nataku yó'o, xɪnɪ sɔ'o na tɔ'on ña kɪxi ñoyívi nɪno, ta ndee ní nɪká'ɔn ña xí'in na, káchí ña saá:

—Na'a ndó ndaa ndó yó'o —káchí ña.

Ta kɪxi ñii vikɔ yaa, ta xɪno nduu ña na, ta ndaa na, kuá'ɔn na nda ñoyívi nɪno. Ta ndi'i nɪvi na kúu na sáa ini xɪni nayó'o, xɪni na ndasaá ndaa na chí ñoyívi nɪno. ¹³ Ta mɪj hora yó'o, kɪxá'á ndee ní táan, ta ñii tá'ví nɔɔ ña uxu tá'ví ña kúu ndi'i ñoo ká'no yó'o, ndi'i xa'a ña, ta uxá mil nɪvi nɪxi'j na.

Ta n̄ivi na n̄ikaḡu n̄iyi'ví ní na, ta k̄ixá'á na k̄isa ká'no na Ndios ta yóo ñoyívi n̄ino.

¹⁴ Ta ñayó'o kúu ñaḡvi ñayḡ'vi ní n̄ixḡ'vi n̄ivi. Ta va'a kundaa ini ndó ndí kúman̄i k̄a xḡ'vi na ñaun̄i, ta xa yatin ní vaḡi ñaun̄i yó'o.

Tḡ'on yó'o ká'an xa'q ñaángel ñaux̄a ña tivi tón trompeta

¹⁵ Ta ñaángel ñaux̄a t̄ivi ña tón trompeta, ta x̄ini sḡ'ōi tḡ'on ña ká'an kū'a ní na yóo ñoyívi n̄ino, ta x̄i'in ndi'i ndeḡ na káchí na, ká'an na saá:

Vitin Jesucristo, taḡa ta t̄i'ví Ndios sak̄aku n̄ivi, k̄ixá'á ra xá'nda chiño ra x̄i'in Ndios ḡḡ ñoyívi ḡḡ ño'o.

Ta ndi'i saá k̄ivi ña vaḡi ka'nda chiño ra ḡḡ ndi'i n̄ivi x̄i'in ndi'i ña k̄isa va'a ra,

káchí kū'a ní tḡ'on ña k̄ixi ñoyívi n̄ino ña x̄ini sḡ'ōi. ¹⁶ Ta ḡkḡ kḡm̄i nataa x̄ikū'a na ndóo ḡḡ táyi ná'no tón tḡ'ó, tón yóo yatin ḡḡ yóo Ndios, x̄ikux̄ítí na, ta n̄itondaa ta'ya na nda ḡḡ ño'o ña k̄isa tḡ'ó na Ndios, ¹⁷ ta ká'an na, káchí na saá:

Tata Ndios, taKá'no ḡḡ ndi kúu ún,

Taa ta kómí ndi'i ndeḡ ká'no kúu ún,

yó'ó kúu taḡa ta ndixa táku vitin, yó'ó kúu taḡa ta xa táku nda k̄ivi ḡḡ,

ta táku k̄a ún ndi'i saá k̄ivi ña vaḡi. X̄i'in ndi'i m̄i ndi táxi ndi ña táxa'vi ní ún,

saá chi x̄i'in ndi'i ndeḡ ká'no kómí ún,

xa k̄ixá'á ún xá'nda chiño ún ḡḡ ndi'i n̄ivi x̄i'in ndi'i ña k̄isa va'a ún.

¹⁸ Kū'a ní n̄ivi ndi'i x̄i'ña ñoyívi yó'o saá ní ini na x̄ini na yó'ó, Ndios.

Ta nayó'o ke'é na kū'a ní ḡḡ ña ḡn vá'a ña saḡaḡ na ini ún.

Ta vitin xa k̄ixaa k̄ivi saxḡ'vi ún n̄ivi yó'o xa'q ña ḡn vá'a ke'é na.

Ta vitin xa k̄ixaa k̄ivi ña kasa nani ún xa'q ndi'i n̄ivi na kúu na xa n̄ixi'j,

ta taxi ún ñava'a nda'a naprofeta, na x̄ikuu na k̄isa chiño ḡḡ ún x̄ina'á.

Saá tuku taxi ún ñava'a nda'a ndi'i n̄ivi na kúu naȳi chi kándixa na yó'ó ta k̄isa ká'no na yó'ó,

án n̄ivi válí kúu na, án n̄ivi ná'no kúu nayó'o, ta naki'in na ñava'a nda'a m̄i ún.

Ta sandi'i ún xa'q ndi'i n̄ivi na kúu na sandi'i xa'q ndi'i ña k̄isa va'a ún ñoyívi ḡḡ ño'o,

saá káchí na x̄ikū'a x̄i'in Ndios.

¹⁹ Ta saá ñanḡa ye'é ve'e ḡḡ'o ká'no ña yóo ñoyívi n̄ino ḡḡ yóo Ndios, ta x̄ini ini ve'e ḡḡ'o yó'o nákaa tón xaḡon ȳi. Tón yó'ó ká'an xa'q ña ch̄indú'u Ndios ndixa kasa ndivi ra xa'q nañoo ra na kúu na ndikḡn ña'á. Ta saá x̄ini kū'a ní náye'e taḡa, ta x̄ini sḡ'ōi ña ndeé ní ndá'yi sa'vi, ta ndeé ní síso, ndatán kū'a ní n̄ivi ká'an, saá kúu. Ta ndeé ní kóon ñií, ta ndeé ní táan ḡḡ ño'o ñoyívi.

12

Tḡ'on yó'o ká'an xa'q ñii ñáña'a x̄i'in ñii t̄iḡḡ na'á

¹ Ta saá x̄ini ñoyívi n̄ino ñii seña ña ká'no ní, chi x̄ini ñii ñáña'a, ndixin ní ñá ño'o ká'no ña ye'e ndiví, ta t̄ixin xa'q ñá nákaa t̄yḡḡ tí ye'e ñoó, ta s̄ini ñáyó'o kánóo ñii corona ña kómí ux̄u ḡvi k̄imi. ² Ta ño'o sa'ya ñá, ta ndeé ní ndá'yi ñá x̄i'in ña k̄i'vi ñá, chi xa kóni kaku sa'ya ñá. ³ Ta saá x̄ini ñoyívi n̄ino inḡa seña ká'no ní, ña kúu ñii kit̄i tí ká'no ní, tí ñani dragón. Ndatán ná'a kḡḡ na'á, saá ná'a rí. Tí kuá'á kúu rí, ta ȳiyo ní káa rí, ta ux̄a kúu s̄ini rí, ta ux̄u kúu ndik̄i rí, ta ñii ñii s̄ini rí kánóo corona. ⁴ Ta x̄i'in s̄i'ma rí saḡo rí ñii ña un̄i tá'vi k̄imi ña kúu ndi'i k̄imi

tí yóo ñoyívi ñino, ta sàkoyo rí ndi'i tíkimi tí sanoo rí yó'o nda ñoo ño'o. Ta tíkoo na'á yó'o ñixaa rí, ta xikundichi rí yatin ñoo yóo ña'a ñá ñó'o sa'ya yó'o, ta ndáti rí kaku sa'ya ñá, ta xa yóo ti'va rí kaxi rí sa'ya ñá. ⁵ Ta saá kaku sa'ya ñá, ñii talo'o, ta tayó'o kuu taa tã ka'nda chiño xí'in ndi'i ndee ká'no Ndios ñoo ñivi ndi'i saá ñoo ñoyívi chi kuni'i ra ñii kaa ña káni ña kuchiño sandi'i xa'a ñivi na sáa ini xini ña'á. Ta kivi kaku sa'ya ñá talo'o yó'o, ta naángel ñaki'in na ra nda'a ñaña'a yó'o, ta kánóo ra ñoo nda'a na kuano'o na xí'in ra ta ñaxaa na ñoo yóo Ndios, taa tã yóo ñoo táyi yi tón to'ó ká'no. ⁶ Ta ñaña'a yó'o xíno ñá, kee ñá ku'aan ñá ñoo yóo yuku yichí, ta ñixaa ñá ñoo xa kisa ndivi Ndios koo ñá. Ta saá ñii mil ovi ciento uní siko kivi Ndios chindee ra ñaña'a yó'o, ña taxí ra ñaxixi nda'a ñá.

⁷ Ta saá kixá'á yóo kuachi ká'no ñoyívi ñino. Naángel ká'no ña ñani Miguel, xí'in ndi'i naángel na ndóo xí'in ña, kixá'á na káni tá'an na xí'in tíkoo na'á ta xí'in níma ndiva'a ña yóo xí'in rí. ⁸ Ta ñaángel Miguel xí'in naángel na ndóo xí'in mii ña, kündeé na ñoo tíkoo na'á yó'o, ta kündeé na ñoo ndi'i níma ndiva'a ña yóo xí'in rí. Ta saá on vása ní-xiyo ka ndayí xikomí tíkoo na'á ña koo ka rí ñoyívi ñino ñoo yóo Ndios, ni níma ndiva'a ña yóo xí'in rí on kuchiño koo ka ña ñoo yóo Ndios. ⁹ Ta naángel na yóo xí'in Ndios tava na tíkoo na'á xí'in ndi'i níma ndiva'a ña yóo xí'in rí, ta sákana na tíyó'o ta saá sákana na ndi'i níma ndiva'a ña yóo xí'in rí nda ñoyívi ñoo ño'o. Ta tíkoo na'á yó'o kúu tíkoo yatá ní, ta inká kivi rí kúu Satanás án ñanímã ndiva'a ká'no. Ta ñanímã ndiva'a ká'no yó'o kúu ña sándá'ví ndi'i ñivi ñoyívi ñoo ño'o.

¹⁰ Ta saá xini so'oi ñii to'on ña kee ñoyívi ñino, ta ndee ní ñika'an ña, káchi ña saá:

—Xa kixaa kivi ña sakaku Ndios ñivi na ndikon ña'á. Vitin kixaa kivi ña Ndios saná'a ra ndi' mii ra kómí ra ndi'i ndee ká'no, ta vitin kixá'á ra ka'nda chiño ra ñoo ñivi ndi'i saá ñoyívi. Ta saá tuku Jesucristo, taa tã ti'vi Ndios sakaku ñivi, vitin kómí ra ndayí ña xá'nda chiño ra ñoo ñivi ndi'i saá ñoyívi. Saá chi ñanímã ndiva'a ká'no, xa tava na ña, ña kee ña ñoyívi ñino. Ta mii ñanímã ndiva'a ká'no yó'o kúu ña ndivi ñoo chíkaa kuachi ñoo Ndios sata ñanani yó xí'in náki'va yó na kúu na ndikon Jesucristo. ¹¹ Ta vitin xa kündeé nayó'o ñoo ñanímã ndiva'a ká'no. Saá chi mii Ndikachi ña ñixita kivi ñisoko xí'in mii rí, taxí ña ndee nda'a na. Ta saá tuku to'on ña ndixa ndaa ña ndakuiin na xa'a Jesucristo, taxí ña ndee nda'a na, ta xí'in ovi ndee yó'o, kündeé na ñoo ñandiva'a ká'no. Ta ñivi yó'o, nda lo'o on vása ní-yi'vi na ñoo ña kivi na, ta taxí xí'in mii na kivi na xa'a ña kándixa na Ndios. ¹² Ta saá, ñá kusii ini ndi'i ndó'ó, na kúu na táku ñoyívi ñino ñoo yóo Ndios! ¡Ta ndá'ví ní ñivi na táku ñoo ño'o! ¡Ta ndá'ví ní ndi'i kití tí táku tixin takuii mii! Ndá'ví ní ndi'i nayó'o, chi xa ñoo ñanímã ndiva'a ká'no Satanás, ta kixaa ña ñoo ño'o, ta kixaa ña ñoo takuii mii. Ndá'ví ní ñivi, chi ndee ní sáa ini ñanímã ndiva'a ká'no yó'o, chi xa xini ña ndi' salo'o ní kivi kómí ña ndayí ña kuchiño kasa ndivi ña chiño on vá'a —saá ñika'an to'on ña xini so'oi, ña kixi ñoyívi ñino.

¹³ Tá tíkoo na'á, tí kúu ñanímã ndiva'a ká'no, ñakoto rí ta kundaã ini rí ndi' xa sákana na rí nda ñoo ño'o, ta kixá'á rí ku'aan rí sata ñaña'a, ña kúu ña sákán kaku sa'ya ñii talo'o. ¹⁴ Ta Ndios taxí ra nda'a ñaña'a yó'o ovi ndixin titasin ká'no, ta saá ndachí ñá

kuḗ'ḗn ḗa ndḗ yuku yichí, ta nḗxaa ḗa ḗii xiiḗna ḗa xiká ní, nḗo ʊn koʊ yatin tíkʊo na'á. Ta yuku yichí yó'o Ndios ʊñi kujya sava chḗndeé ra ḗaḗna'a yó'o, ḗa taḗi ra ḗaxíxi nda'a ḗa. ¹⁵ Ta saá tíkʊo na'á kḗxá'á rí ndúxan rí kuḗ'ḗa ní takuií, ta takuií kuḗ'ḗa ní yó'o nduḡu rá ḗii yuḗa ká'no ní ḗa kuḗ'ḗan rá saḗa ḗaḗna'a, chi kóni tíkʊo na'á yó'o ḗa tani ḗa ta ndi'i xḗ'a ḗa xí'in takuií yuḗa yó'o. ¹⁶ Ta mḗi ḗo'o yichí chḗndeé ḗa ḗaḗna'a yó'o, chi naḗuiná xí'in mḗi ḗa ḗii yavḗ kó'ó nḗo xḗ'i ḗa ndi'i takuií yuḗa tá kḗe yu'uḡu tíkʊo na'á. ¹⁷ Ta saá kini ní ka nḗsaa ini tíkʊo na'á xḗini rí ḗaḗna'a, ta kḗe rí kuḗ'ḗan rí kani tá'an rí xí'in nasa'ya ḗani ḗa. Ta nasa'ya ḗani ḗáyó'o kúu ḗivi na kisa ndivi ḗa xá'nda chiḗo Ndios, ta ni ʊn vása sándakoo na ḗa kándixa na to'on ḗa ndaa xḗ'a Jesucristo.

13

Tʊ'on yó'o ká'ḗn ḗa xḗ'a ʊvi kitḗ ná'no ní tí yḗyo ní káa

¹ Ta saá yḗi ḗindichii yu'u takuií mḗni, ta xḗini iḗka kitḗ ká'no tí yḗyo ní káa, kḗta rí ini takuií mḗni, ta uxḗ kúu sḗni rí, ta yóo uxu ndikḗ sḗni rí, ta kánóo ḗii corona ḗii ḗii nḗo ndikḗ sḗni rí. Ta nḗo ḗii ḗii sḗni rí yóo kḗvi ḗa kúu to'on ḗa kándiva'a xḗ'a Ndios ḗa chikaa ḗino rí ḗato'ó Ndios. ² Nḗatán ná'a tḗndika'a saá ná'a rí. Ta nḗatán ná'a xḗ'a tísoo, saá ná'a xḗ'a rí. Ta nḗatán yóo yu'uḡu tíleón saá yóo yu'u rí. Ta tíkʊo na'á taḗi rí ndeé xí'in ndayí ká'no nda'a tíkitḗ yḗyo ní káa yó'o, ta taḗi rí ḗa ka'nda chiḗo rí nḗo kuḗ'ḗa ní ḗivi ḗoyívi nḗo ḗo'o. ³ Ta ḗii ḗa uxḗ sḗni kómí tíkitḗ yḗyo ní káa yó'o, kini ní kónó takué'e ḗa, chi nḗatán káa tí xa ḗixi'i, saá káa rí. Ta saá ni, xa nduḡva'a sḗni rí ḗa takué'e, ta ndi'i ḗivi na táku ḗoyívi nḗo ḗo'o, náka'nda ní ini na xḗini na tíyó'o, ta kḗxá'á na

ndíkon na saḗa rí. ⁴ Ta saá kḗxá'á ḗivi kúxítí na nḗo tíkʊo na'á ḗa kisa ká'no na rí, chi xa taḗi rí ndeé xí'in ndayí nda'a tíkitḗ tí yḗyo ní káa. Saá tuku kḗxá'á ḗivi yó'o kisa ká'no na mḗi kitḗ tí yḗyo ní káa, ta ká'ḗn na xí'in tá'an na, káchí na saá:

—¿Yu kúu na kuchiḗo koo ndatán yóo tíyó'o? ¿Yu kúu na kuchiḗo kundichi nḗo rí ta kani tá'an na xí'in rí? —káchí na.

⁵ Ta kitḗ tí yḗyo ní káa ḗaki'in rí ndayí ḗa ka'ḗn rí to'on ḗa kisa ká'no xí'in mḗi rí, ta kandiva'a rí xḗ'a Ndios ḗa chikaa ḗino rí ḗato'ó Ndios. Ta ʊvi sḗko ʊvi yḗo xḗkomí rí ndayí ḗa ka'ḗn rí saá ta xḗkomí rí ndayí ḗa ka'nda chiḗo rí nḗo ḗivi. ⁶ Ta xí'in ndayí yó'o, naḗoná rí yu'u rí, ta kḗxá'á rí ká'ḗn rí nina to'on ḗa ʊn vá'a xḗ'a Ndios, ta ká'ḗn rí to'on ndiva'a xḗ'a kḗvi Ndios, ta ká'ḗn rí to'on ndiva'a xḗ'a nḗo yóo Ndios, ta ká'ḗn rí to'on ndiva'a xḗ'a ndi'i ḗivi na táku ḗoyívi ḗino nḗo yóo Ndios. ⁷ Ta ḗaki'in rí ndayí ḗa kani tá'an rí xí'in ḗivi na ndíkon Ndios andḗ kundeé rí nḗo na. Ta ḗaki'in rí ndayí ḗa ka'nda chiḗo rí nḗo ndi'i saá nḗo ḗivi ḗoyívi, na kúu na kḗxi ndi'i saá ḗoo nḗo ḗo'o, ta ká'ḗn na ndi'i saá nḗo to'on. ⁸ Ta ndi'i ḗivi na táku ḗoyívi nḗo ḗo'o kasa ká'no na tíkitḗ tí yḗyo ní káa yó'o. Nayó'o kúu ḗivi na ʊn koʊ kḗvi ḗika'yi nḗo tutu yḗi ḗa kómí Ndikachi ḗoyívi ḗino. Ndikachi yó'o kúu tí ḗitaxi xí'in mḗi ḗa ḗixi'i rí xḗ'a kuḗchi ḗivi, ḗii kḗ'va nḗatán yóo ḗa chitóni Ndios ndḗ kḗvi ʊn ta'án ka kasa va'a ra ḗoyívi. Ta nḗo tutu yḗi ḗa kómí Ndikachi ḗoyívi ḗino, ḗika'yi kḗvi ndi'i ḗivi na kutaku xí'in Ndios ndi'i saá kḗvi ḗa va'xi.

⁹ Ta ndó'ó, ḗivi na yóo so'o, chikaa so'o ndó ḗa ká'ḗn to'on yó'o. ¹⁰ Tá yóo ḗivi na chitóni Ndios kundasi na ini ve'e ka, ta nayó'o xḗini ḗo'ó kundasi na ini

ve'e kaa. Tá yóo n̄ivi na xa'ni inka n̄ivi xí'in espada s̄ijn, ta xí'in espada s̄ijn kivi na xa'ni yó'o. To'on yó'o kóni kachí ndí n̄ivi na ndíkõn Ndios x̄inj ñó'ó sakuá'á na kundeé na xí'in ñayo'v̄i xo'v̄i na, ta õn sandakoo na ña kándixa na Ndios.

¹¹ Ta saá x̄inj inka kit̄i tí ȳijo ní káa, tíyó'o keta rí t̄ixin ño'o. Yóo ovi nd̄iki rí, ndatán yóo nd̄iki ndikachi saá yóo ña, ta ndatán yóo to'on ña ká'an t̄ikoo na'á, saá ká'an rí. ¹² Tíyó'o kisa chiño rí nõõ kit̄i t̄inõó tí x̄ikomí ña kini ní kónó ña takué'e s̄inj rí, ta vitin xa nduva'a s̄inj rí. Ta t̄inõó yó'o tax̄i rí ndayí nda'a kit̄i tí sakán keta t̄ixin ño'o, ta t̄iovi yó'o k̄ixá'á rí xa'nda chiño rí nõõ ndi'i n̄ivi na táku nõõ ño'o. Káchí rí ká'an rí ndí x̄inj ñó'ó ndi'i n̄ivi kasa ká'no na kit̄i t̄inõó tí xa takué'e s̄inj. ¹³ Kit̄i t̄iovi ȳijo ní káa yó'o, ke'é rí seña ná'no ní, t̄anda tax̄i rí ndí nda ñoyívi s̄ikón kee ño'o x̄ix̄i, ta n̄ikoyo ña nda nõõ ño'o. Ta ndi'i n̄ivi x̄ito na ña ke'é rí saá. ¹⁴ Ta saá sandá'ví rí n̄ivi na táku ñoyívi nõõ ño'o xí'in ñaseña ná'no ke'é rí. Ta kit̄i t̄inõó x̄inj rí ndi'i ña ke'é t̄iovi yó'o. Ta saá kit̄i t̄iovi yó'o xa'nda chiño rí nõõ n̄ivi ña kasa va'a na ñii na'ná ká'no ña kundichi. Nayó'o kúu ña na'ná t̄ikit̄i t̄inõó, tí kúu tí kónó ní takué'e s̄inj xí'in espada s̄ijn ní, ta xa nduva'a rí. ¹⁵ Ta kit̄i t̄iovi yó'o na'ki'in rí ndayí ña kuchiño tax̄i rí t̄achi rí ña k̄i'vi ña na'ná ká'no t̄ikit̄i t̄inõó, ña ñíndichi. Ta na'ná yó'o na'ki'in ña t̄achi rí, ta saá k̄ixá'á ña ká'an ña, káchí ña saá:

—N̄ivi na õn x̄ijn kuxítí nõõ j̄i ta kasa ká'no na ȳij̄i, kivi ndi'i nayó'o —káchí na'ná yó'o.

¹⁶ Ta kit̄i t̄iovi tí ȳijo ní káa, xa'nda chiño rí ña ka'yi ñii sello ñii ñii n̄ivi, án n̄ivi ná'no, án n̄ivi kuálí kúu na, án n̄ivi nakuíká án nandá'ví kúu na, án namozo na

õn vása kómí ndayí sandakoo na ña kisa chiño na nõõ napatrón na kúu na, án n̄ivi na kómí ndayí nakaixin chiño ña kasa chiño m̄ij kúu na. Saá chi ndi'i n̄ivi x̄inj ñó'ó kukomí na sello yó'o nda'a kua'á na án ta'ya na. ¹⁷ Tá õn koó sello yó'o kómí nda'a na án ta'ya na, ta nda ñii n̄ivi õn kuchiño na sata na ña x̄inj ñó'ó na, ni õn kuchiño na s̄ikó na ñakía'vi. Ta sello yó'o kúu kivi kit̄i t̄inõó, án número m̄ij t̄inõó yó'o, tí ȳijo ní káa. ¹⁸ Yo'v̄i ní kundaã ini yó xa'a kit̄i yó'o, chi x̄inj ñó'ó ní ñandíchi va'a s̄inj yó. Tá yóo n̄ivi na kundaã ini, ta va'a ndukú nayó'o yu kúu ña kóni kachí número m̄ij kit̄i tí ȳijo ní káa yó'o, chi número yó'o ká'an ña xa'a ñii t̄aa, ta número yó'o kúu ñõõ ciento un̄i s̄ikõ ñõõ.

14

To'on yó'o ká'an ña xa'a ñii ti'vi ká'no n̄ivi na x̄ita yaa ȳij̄i ña xaá

¹ Ta saá x̄inj Ndikachi ñíndichi rí nõõ x̄ik̄i ña naní Sion. Kua'a ní n̄ivi ndóo xí'in rí, ta ta'ya ndi'i nayó'o n̄ika'yi ña xí'in sello Ndios, ña kúu kivi ra xí'in kivi Ndikachi. N̄ivi yó'o kúu ñii ciento ovi s̄ikõ kom̄i mil. ² Ta saá x̄inj so'o j̄i ñii ña ndeé ní ní'j̄i, ta káyi ña va'xi ña, kée ña chí ñoyívi n̄ino. Ndatán ndeé ní ní'j̄i káyi takuú kua'a ní, tá kóyo nõõ s̄ikón ní, saá ndeé ní ní'j̄i ña, ta káyi ña. Ta ndatán ndeé ní ndá'yi sav̄j, saá yóo ña va'xi ña. Ta ndatán ndeé ní s̄iso ña sáká'a na kua'a na tón arpa, saá yóo ña s̄iso. ³ Nan̄ivi kua'a ní yó'o x̄ita na ñii yaa ȳij̄i ña xaá, nõõ yóo yatin táȳi ȳij̄i tón to'ó ká'no nõõ yóo Ndios. Ta m̄ij yó'o yóo kom̄i ñatáku xí'in o'ko kom̄i nataa x̄ikua'a. Oñ koó ka nda ñii inka na x̄inj kuchiño kata yaa ȳij̄i ña xaá yó'o. Ndasáa kuiti na kúu ñii ciento ovi s̄ikõ kom̄i mil n̄ivi yó'o kúu na ti'va kata yaa ña xaá

yó'o. Ndios xa sakaaku ra nayó'o nogo nivi na on vá'a ñoyívi nogo ño'o, ta saá kúchiño na kutaku na xí'in ra. ⁴ Njivi yó'o kúu na xindaava'a xí'in mji ña nj-ke'é na ña on vá'a án ñakini. Ta saá nandii kúu na, ta ndatán yóo nataa na on vása ní-tondaa nda ñii ña'a, saá yóo na. Ta ndi'i nayó'o, xí'in ña ndino'o ini na, ndíkõn na sata Ndikachi nda míchí ku'a'an rí. Ta Ndikachi yó'o kúu tí xa cha'vi xa'a nayó'o xí'in nji rí ña njixita. Ta ndatán yóo ñava'a ña kúu ñanogó ña sóko nivi nda'a Ndios, saá yóo nivi ku'a'a ní yó'o. Saá chi nayó'o njisoko xí'in mji na ña kasa chiño na nogo Ndios ta nogo Ndikachi. ⁵ Ta saá nda ñii to'on ña vatá on koó ní-ka'an na, ni on koó nda ñii kuachi ndiso na nogo Ndios.

To'on yó'o ká'an ña xa'a to'on ña ká'an ndoso unj naángel

⁶ Ta saá xini ñii ñaángel ndáchí ña ma'ño ñoyívi njino, ta ñaángel yó'o ká'an ndoso ña to'on va'a nogo ndi'i saá nivi na táku ndi'i saá xiiña ñoyívi nogo ño'o. Njivi yó'o kúu ndi'i saá nogo nivi, na ká'an ndi'i saá nogo to'on, ta kixi na ndi'i saá ñoo ná'no xí'in ñoo válí ñoyívi. Ta to'on va'a ña ká'an ñaángel nda ñii kivi on vása ndi'i xa'a ña, chi to'on ña vaxi nogo Ndios kúu ña. ⁷ Ta xí'in ndi'i ndee, ñaángel ká'an ña, káchí ña saá:

—Kasa to'ó ndó Ndios ta kasa ká'no ndó ra, chi xa kixaa kivi ndi Ndios kasa nani ra xa'a kuachi ndi'i nivi. Kasa ká'no ndó Ndios, ta ta kisa va'a ndi'i ñoyívi njino xí'in ñoyívi nogo ño'o kúu ra, ta kisa va'a ra takuii mjni xí'in ndi'i xiiña nogo kaku takuii —káchí ñaángel.

⁸ Ta inka ñaángel ñaovi ña ndíkõn sata ñaángel yó'o, ndáchí ña ma'ño ñoyívi njino, ta ká'an ña káchí ña saá:

—Vitin ñoo ká'no Babilonia xa nakava ña, ta nduu ña ñoo ndá'ví ní, ña on koó ka ndee kómí, chi ñayó'o kúu ya'vi ña xa'a ña sandá'ví ní ña nivi ñoyívi. Ndatán yóo ñaña'a ña kisin xí'in ku'a'a ní nataa saá njixyo ñoo ká'no Babilonia, chi nivi naño yó'o naxi xí'in mji na ña ke'é na ku'a'a ní nogo ña on vá'a. Ta nivi na ñoo ká'no Babilonia yó'o ke'é na ndatán ke'é ñii ña'a ña ndee ní chu'u ndi'i nivi ñoyívi ña ko'o ní na vino xa'a ña saxiini rá na, ta ke'é na ku'a'a ní nogo ña on vá'a, ñii kiva ndatán ke'é mji ña —káchí ñaángel.

⁹ Ta inka ñaángel ñaunj ndíkõn ña sata ñaángel ñaovi, ndáchí ña ma'ño ñoyívi njino, ta xí'in ndi'i ndee ña, njka'an ña, káchí ña saá:

—Ndi'i nivi na kisa ká'no tikití tí yijo ní kaa, ta kisa ká'no na na'ná rí ña ñindichi, ta táxi na ka'yi sello tikití yó'o nda'a na án ta'ya na, ¹⁰ ta nayó'o yo'vi ní xo'vi na, chi ndixa sáa ini Ndios xini ra ña on vá'a ke'é na, ta saxo'vi ra na xa'a ña on vá'a ke'é na.* Ta ndixa yo'vi xo'vi nayó'o xí'in ño'o xixi, ta xí'in ño'o ká'ndi ña naní azufre. Ta ndi'i naángel xí'in Ndikachi koto na ña xo'vi nayó'o. ¹¹ Ta ndi'i saá kivi ña vaxi, ndaa ñi'ma ño'o ña xixi nogo xo'vi ní nivi yó'o. Ta ni ndivi, ta ni ñoo on kuchiño nakindée nanivi yó'o, na kúu na kisa ká'no kiti tí yijo ní kaa, ta kisa ká'no na na'ná rí, ta taxi na ta'ya na ña njka'yi sello tikití yó'o —káchí ñaángel ñaunj, xini so'o'i.

¹² Ta saá ndi'i nivi na kánda Jesucristo ta kisa ndivi na ña xá'nda chiño Ndios, xini ño'ó kasa ndee xí'in mji na ña kúndee ka na xí'in ña yo'vi xo'vi na, ta on sandakoo na yichi Ndios.

* **14:10** To'on griego káchí ndi ña sáa ini Ndios xini ra ña on vá'a ke'é nivi, ndatán yóo vino saá yóo ña. Ta ña yo'vi xo'vi nivi xa'a ña on vá'a ke'é na, ndatán yóo ña xini ño'ó ko'o na vino yó'o, saá yóo ña.

13 Ta saá x̄inj̄i s̄o'oj̄ t̄o'on ña k̄ixi ñoyivi ñj̄no, ñj̄ka'ʼan ña x̄i'in̄j̄, káchí ña saá:

—Taa ún t̄o'on yó'o: “K̄iv̄j̄ vitin ta ndi'i saá k̄iv̄j̄ ña v̄axi, ndi'i ñj̄vi na ndík̄on Jesucristo, táná k̄iv̄j̄ na x̄a'ʼa ña kándixa na ra, ta Ndios taxi ra ña kunakaʼ ñasij̄ ini nayó'o” —káchí t̄o'on ña x̄inj̄i s̄o'oj̄.

Ta saá ñj̄ka'ʼan Níma Ndios, káchí ña saá:

—Ndixa saá yóo ña, chí k̄iv̄j̄ xaa ñj̄vi yó'o ñoyivi ñj̄no, ndixa nakindée na, chí xa kundivi chiño ke'é na ñoyivi ño'ño. Ta saá ñi, Ndios náká'án ra ndi'i chiño va'a ña k̄isa ndivi na, ta saá ñoyivi ñj̄no naki'in na ña ya'vi na x̄a'ʼa chiño va'a yó'o —saá káchí Níma Ndios, x̄inj̄i s̄o'oj̄.

T̄o'on yó'o ká'an ña x̄a'ʼa t̄a t̄a nakaya ña yóo ti'va ño'ño

14 Ta saá x̄itoj̄, ta x̄inj̄i ñii v̄j̄ko yaa, ta ño'ño v̄j̄ko yaa yó'o, yóo ñii t̄a t̄a ndatán kaa ñj̄vi saá kaa ra. Ñii corona ñaoro kánóo s̄inj̄i tayó'o, ta ní'i ra ñii kaa s̄ijn̄ ña chikí'í ño'ño. Tá kaa ñii ki'j̄ ká'no ní, saá kaa ña. 15 Ta ink̄a ñaángel k̄eta ña ño'ño yóo Ndios ñoyivi ñj̄no. Ta x̄i'in̄j̄ ndi'i ndee ña, ñj̄ka'ʼan ña x̄i'in̄j̄ t̄a yóo ño'ño v̄j̄ko yaa yó'o, káchí ña saá:

—Vitin x̄i'in̄j̄ kaa s̄ijn̄ ní'iún, kixá'á ún ka'nda ún ndi'i ña xa yóo ti'va nakaya ún, chí vitin xa k̄ixaa k̄iv̄j̄ ña kixá'á ún nakaya ún ñayó'o ño'ño —káchí ñaángel x̄i'in̄j̄ ra.

16 Ta saá t̄a t̄a yóo ño'ño v̄j̄ko yaa, k̄ixaa ra ño'ño, ta kixá'á ra x̄i'in̄j̄ kaa s̄ijn̄ ní'i ra, xá'nda ra ndi'i ña xa yóo ti'va naki'in ra ño'ño.

17 Ta saá k̄eta ink̄a ñaángel ño'ño yóo Ndios ñoyivi ñj̄no, ta ní'i ña ink̄a kaa s̄ijn̄, ña chikí'í ño'ño. Tá kaa ñii ki'j̄ ká'no ní, saá kaa ña.

18 Ta ink̄a ñaángel k̄eta ña ño'ño yóo ñama ȳij̄ ña ñíndichi ño'ño

Ndios ñoyivi ñj̄no. Ta ñaángel yó'o kúu ña kómí ndayí ña ka'nda chiño ña ño'ño x̄ixi. Ta x̄i'in̄j̄ ndi'i ndee ña, ñj̄ka'ʼan ña x̄i'in̄j̄ ñaángel ña ní'i kaa s̄ijn̄, káchí ña saá x̄i'in̄j̄ ña:

—Ta x̄i'in̄j̄ kaa s̄ijn̄ ní'iún, kixá'á ún ka'nda ún ndi'i tíuva, chí xa ñix̄j̄no rí.

19 Ta saá ñaángel yó'o ño'ño ña ño'ño, ta kixá'á ña xá'nda ña ndi'i tíuva. Ta t̄an ña tíuva yó'o ñii xiiña ño'ño xa k̄uva'a ko'on rí, t̄a kundoso na rí ña kee ndut̄a rí. Ña kundoso na tíuva yó'o ká'an ña x̄a'ʼa ña ndee ní x̄o'v̄j̄ ñj̄vi na ʼon vása ní-xiin̄j̄ kandixa Ndios. Saá chí Ndios s̄aʼa ini ra x̄ini ra ña ʼon vá'a ke'é ñj̄vi yó'o. 20 Ta ño'ño x̄j̄ndoso na ndi'i tíuva yó'o kúu ña ñii xiiña ke'e s̄ata ñama ña x̄j̄no nduu ñoo ká'no. Ta ndi'i ndut̄a tá kee ño'ño x̄j̄ndoso na rí, nduu rá kua'ʼa ní ñj̄vi kuá'á. Ndatán kua'ʼa ní takuii yuta tá kóno ní ta x̄ino rá kua'ʼan rá, saá kua'ʼan ñj̄vi yó'o. Ta ña kua'ʼa ní ñj̄vi yó'o s̄akutú ña ñii xiiña, ña kúu ʼunj̄ ciento kilómetro ñandik̄a.† Ta ñakóno ñj̄vi yó'o, ta saá tá ñíndichi ñii tíkuáyí ini ñj̄vi yó'o, ta x̄aa ña nda yu'u tíyó'o.

15

T̄o'on yó'o ká'an ña x̄a'ʼa ʼux̄a ñaȳo'v̄j̄ ní x̄o'v̄j̄ ñj̄vi, tá xa yatin t̄ondaa k̄iv̄j̄ sondí'í

1 Ta saá x̄inj̄i ñoyivi ñj̄no ñii seña ká'no ní, ta ñaka'nda ní ini ñj̄vi ña. Saá chí x̄inj̄i ʼux̄a ñaángel na kómí ndayí ña taxi na ʼux̄a ño'ño ñaȳo'v̄j̄ ní x̄o'v̄j̄ ñj̄vi, tá xa yatin t̄ondaa k̄iv̄j̄ sondí'í ñoyivi. Ta ndixa kundivi ña ʼux̄a ȳo'v̄j̄ ní yó'o, ta saá yaa ña s̄aʼa ní ini Ndios x̄ini ra ña ʼon vá'a ke'é ñj̄vi.

2 Ta saá x̄inj̄i ñii xiiña, tá kaa takuii m̄ini saá kaa ña, ta ño'ño ña, ndatán yóo yé'e ño'ño yuyú yé'e, saá yóo ño'ño ña. Ta k̄iv̄j̄ nátaxa ña,

† 14:20 ʼUn̄j̄ ciento kilómetro kúu ñii mil ñj̄no ciento estadio, ña kúu k̄i'va x̄j̄cho'on ñañoo griego.

ndúu ña ndatán yóo ño'ò kuá'á ña xíxi. Ta yu'u takuí m̀ni yó'o yíta kuá'a ní n̄vi na kúu na xa kúndeé nõõ kit̄i tí ȳiyo ní káa, ta ni õn vása ní-kisa ká'no na na'ná rí ña ñíndichi, ni õn vása ní-taxi na ka'yi ta'ya na xí'in sello ña kómí número tíkit̄i yó'o, ña ndátõ'on xa'a ndasaá naní rí. Ta ñii ñii n̄vi na kúndeé nõõ kit̄i yó'o, ní'i na tón arpa tón taxi Ndios nda'a na. ³ Ta nayó'o xita na yaa ȳi ña kisa ká'no na Ndios xí'in Ndikachi. Ndátán yóo yaa ȳi ña xita ta Moisés, ta ta k̄isa chiño nõõ Ndios kuj̄ya xina'á, saá yóo yaa xita nayó'o, ta ká'an na, xita na saá:

Tata Yivá yó Ndios, yó'o kúu ta kómí ndi'i ndee.

Ta ná'no ní, ta va'a ní ndi' chiño ña kisa ndivi ún.

Ta ña ndaa ta ña ndixa kúu yichí ún.

Ta ñii laá yó'o kúu ta Rey ta xá'nda chiño nõõ ndi'i ñoo ñoyívi.

⁴ Ndi'i n̄vi x̄ini ñó'ó kasa to'ó na yó'ó, Tata Yivá yó Ndios,

ta x̄ini ñó'ó kasa ká'no na yó'ó, chi ñii laá yó'ó kuiti kúu ta taȳi ndino'o.

Ndi'i n̄vi na k̄ixi ndi'i saá ñoo k̄ixaá na nõõ ún, ta kasa ká'no na yó'ó,

chi kundaa ini na ndí yó'ó kúu ta ndaa, ta xí'in ña ndixa ndaa kisa nani ún xa'a kuachi,

saá xita na ñoyívi ñino, x̄ini so'o i.

⁵ Ta saá x̄itoj̄ ñoyívi ñino, ta x̄ini ñanona ve'e ño'ó ká'no. Ta ini ve'e ño'ó yó'o yóo ñii xiiña ñaȳi ní nõõ yóo ñaȳi ña táxi naká'an n̄vi ña ndixa Ndios kasa ndivi ra to'on ña ch̄indú'u ra ñika'an ra kuj̄ya xina'á. ⁶ Ta m̄ji xiiña ȳi ní yó'o, kee ux̄a naáγγελ. Ta kómí na ndaȳi ña taxi na ux̄a nõõ ñayõ'vi ní xo'vi n̄vi ñoyívi k̄vi ña va'xi. Naáγγελ yó'o ndixin na tikoto ñalino ndii, ña yaa ní kúu ña, ta yé'e ní tikoto yaa

yó'o. Ta ñii ñii naáγγελ yó'o nó'ni kándíká na xí'in ñii ña kúu nina oro. ⁷ Ta saá ñii ñatá'an ña kómí táku ña yóo yatin nõõ táyi tón ȳi tón to'ó ká'no, taxi ña nda'a ñii ñii naáγγελ yó'o ñii copa ñaoro. Ta ñii ñii copa yó'o chútú ña xí'in ña saá ini Ndios, ta ta táku ndi'i saá k̄vi, chi ndixa Ndios saxõ'vi ra n̄vi xa'a ña õn va'a ké'é na. ⁸ Ta ini ve'e ño'ó ká'no chútú ña xí'in ñi'ma ña va'xi kana nõõ yóo Ndios. Chi ñi'ma yó'o ká'an ña xa'a ndee ká'no Ndios, ta ká'an ña xa'a ñava'a livi yé'e kómí Ndios. Ta nda ñii n̄vi, ta nda ñii naáγγελ õn vása kómí na ndaȳi k̄vi na ini ve'e ño'ó yó'o anda ná ndi'i ya'a ña ux̄a yo'vi ní xo'vi n̄vi.

16

To'on yó'o ká'an ña xa'a ux̄a copa nõõ ñó'o ña saá ini Ndios

¹ Ta saá x̄ini so'o i to'on ña ndee ní ñika'an. To'on yó'o k̄ixi ini ve'e ño'ó ká'no ñoyívi ñino, ta ñika'an ña xí'in ux̄a naáγγελ, káchí ña saá:

—Kuá'an ndó ta nandiso ndee ndó nõõ ñoyívi ño'ó ña ux̄a copa nõõ ñó'o ña saá ini Ndios.

² Ta saá ñaáγγελ ñanõõ kee ña kuá'an ña, ta nandiso ndee ña copa ní'i ña nõõ ño'ó ñoyívi. Ta saá ndi'i n̄vi na kómí sello tíkit̄i ȳiyo ní káa, na kúu na k̄isa ká'no na'ná tíkit̄i yó'o ña ñíndichi, ta ñii ñii n̄vi yó'o, kaku ñii ndi'i tá'yí nõõ koñu na. Ta ndi'i tá'yí yó'o kí'vi ní ña, ta kini ní káa ña.

³ Ta saá ñaáγγελ ñaovi nandiso ndee ña copa ní'i ña nõõ takuí m̄ni. Ta saá takuí yó'o ndu rá nina ñii kuá'á. Ndátán yóo ñii n̄vi na xa'ni na xí'in ña kini ní s̄takué'e na nayó'o, saá yóo ña. Ta saá ñixi'j̄ ndi'i tiaká xí'in ndi'i kit̄i tí táku ini takuí m̄ni.

⁴ Ta saá ñaáγγελ ñauni nandiso ndee ña copa ní'i ña nõõ takuí yuta xí'in ndi'i xiiña nõõ káku takuí, ta takuí yó'o ndu rá nina

nji kuá'á. ⁵ Ta xini so'oj to'on ña njka'an ñaangel ña kúu ña ndiso chiño xí'in takuí, ta káchí ña saá xí'in Ndios:

—Yó'ó kúu Ndios Taa taYij, ta yó'ó kúu taa ta xa táku anda kivi noó, ta táku ún ndi'i saá kivi. Ta xí'in ñandaa kisa nani ún xa'a kuachi nivi, ta njka'an ún ndí xini ñó'ó xo'vi nivi xa'a ña on vá'a ké'é na. ⁶ Saá chi nivi on vá'a yó'o, xa'ta na nji nivi na kándixa yó'ó Ndios, ta xa'ni ña'á na. Ta ñii ki'va saá xa'ta na nji naprofeta na kisa chiño noo mji ún, ta xa'ni na nayó'o. Ta vítin mji ún táxi ún ña xo'vi ní na xa'a nji nivi yó'o ña xa'ta na, chi ña xo'vi na saá kúu ya'vi na xa'a ña xa'ni na nivi na xindikon yó'ó —káchí ñaangel xí'in Ndios.

⁷ Ta saá xini so'oj inká to'on ña vaxi noo ñíndichi namá yij ña yóo ini ve'e ño'o Ndios ñoyívi nino. Ta njka'an ña káchí ña saá:

—Tata Ndios, yó'ó kúu Taa taKá'no ta kómí ndi'i ndee. Ta xí'in ñandaa, ta xí'in ñandixa kisa nani ún ndi'i kuachi nivi —káchí to'on ña xini so'oj.

⁸ Ta saá ñaangel ñakomj nandiso ndee ña copa ña ní'i ña satá ño'o ká'no ña ye'e ndivi. Ta Ndios taxi ra ña kukomí ño'o ye'e yó'o ndee ña ndeé ní ye'e ña, ta sandij ña nivi xí'in ka'ni ña. ⁹ Ndi'i nivi kiní ní ndij koñu na xí'in ka'ni ño'o yó'o. Ta saá ka'an na to'on ndiva'a xa'a Ndios, taa ta kómí ndayí noo ña xo'vi na. Ta nivi yó'o nda lo'o on vása ní-xiin na nandikó ini na noo ña on vá'a ké'é na, ni on vása ní-xiin na kasa ká'no na Ndios.

¹⁰ Ta saá ñaangel ñaon nandiso ndee ña copa ní'i ña noo táyi ká'no noo xá'nda chiño kití tí yiyo ní káa. Ta ndi'i xiiña noo xá'nda chiño rí kixaa ña kúnaa ndi'i, ni on vása ka lo'o tívi kuchiño koto nivi. Ta nivi na yóo noo xá'nda chiño rí, ndeé ní xo'vi na xí'in ña ká'un ní koñu

na, tãnda kixá'á na xáxi ndoso na noo yáa mji na xí'in ña xo'vi na, chi on vása kúndeé na xí'in ña ká'un ní koñu na. ¹¹ Ta saá njka'an ka na to'on ndiva'a xa'a Ndios, chi ndeé ní yo'vi xo'vi na xí'in ña ká'un ní noo ñíndij koñu na, ta ndeé ní ndó'o na xí'in noo kana ndi'i tá'yí koñu na. Ta saá ní, on vása ní-xiin na nandikó ini na, ni on vása ní-xiin na sandakoo na ña on vá'a ké'é na.

¹² Ta ñaangel ñaiño nandiso ndee ña copa ní'i ña noo takuí yuta ká'no, naní Éufrates, ta xandikon nyichí ndi'i takuí yuta yó'o. Ta saá nakoo ndika ñii yichí ña kuchiño ya'a narey, na kixi chí noo kána ño'o.

¹³ Ta xini j kee ñii kití yu'u tikoo na'á, ta kee ñii kití yu'u kití tí yiyo ní káa, ta kee ñii kití yu'u taa taprofeta vatá. Ta ndatán ná'a tisa'va, saá ná'a ñii ñii unj kití yó'o. Ta kití yó'o kúu unj níma ndiva'a. ¹⁴ Ta unj níma ndiva'a yó'o kómí ña ndee ña ké'é ña seña ná'no ní ña koni ku'a ní nivi. Ta ñanímá ndiva'a yó'o, kee ña ku'a'an ña ña kana ña ndi'i narey ñoyívi, ña nakutá'an na koo ti'va na xa'a ña kani tá'an na noo koo kuachi ká'no. Saá chi xa vaxi kivi ká'no ña chindú'u Ndios ña kúndeé ra noo ndi'i ña on vá'a. Saá chi Ndios kúu Taa ta kómí ndi'i ndee. ¹⁵ Xa'a ñayó'o xini ñó'ó naká'an ndó to'on ña njka'an Jesucristo xí'in nivi na ndikon ña'á, káchí ra saá xí'in na: “¡Koto ndó ví! Ndátan kixaa ñii takuí'ná ñii kivi ña on vása ndáti ndó, saá koo kivi ndikó j ñoyívi noo ño'o. Ta nivi na ndíto koo ti'va na ña nakí'in na yij, ta ndixa Ndios taxi ra ña kunakaa ñasij ní ini nayó'o. Ta nivi na ndíto yó'o xini ñó'ó koo ti'va tikoto na ña kundixin na, ña on kuka'an noo na yálá na kivi ndikó j”, káchí Jesucristo, njka'an ra. ¹⁶ Ta unj ñanímá ndiva'a sanakutá'an ña

ndi'i narey ña kani tá'an na ñii xiiña ña naní Armagedón, tɔ'on hebreo.

¹⁷ Ta saá ñaángel ña ux̄a nandiso ndee ña copa ní'i ña noq ndáchí t̄ach̄i kūa'ān ña. Ta ve'e ño'o ká'no ñoyívi ñino noq ñíndichi táyi ȳi tón tɔ'ó ká'no, kee tɔ'on ña ndeé ní ká'ān, káchí ña saá:

—iVitin xa kundivi ndi'i ña! —káchí ña.

¹⁸ Ta xandik̄on kee kūa'ā ní ña náye'e t̄ax̄a, ta ndeé ní ndá'yi sav̄i, ta ndeé ní síso ndatán kūa'ā ní ñivi ká'ān, saá kúu. Ta ndeé ní kini ȳiyo táan noq ño'o ñoyívi, ta nda ñii yich̄i on t̄a'án t̄aan saá nda k̄iv̄i noq ña kuv̄a'a ñoyívi t̄anda k̄iv̄i vitin. ¹⁹ Ta ñoo Babilonia ña sakunaní ñivi “ñoo ká'no” ñit̄a'v̄i ña un̄i xiiña xí'in ña ñindiva noq ño'o x̄a'ā ña ñit̄aan ní. Ta ndi'i ñoo ná'no ña yóo ñoyívi ndi'i x̄a'ā ndi'i ña. Ta Ndios on vása ní-nandoso ra ña yóo kūa'ā ní ña on vá'a ke'é ñivi ñoo ká'no Babilonia, ta sáa ní ini ra x̄ini ra ña on vá'a yó'o. Ta saá Ndios t̄axi ra ña ndeé ní xɔ'v̄i ñivi nañoo yó'o x̄a'ā ña on vá'a ke'é na. ²⁰ Ta saá ndi'i xiiña ño'o yich̄i ña naní isla, on k̄oq̄ ka ña. Ta saá tuku ndi'i x̄a'ā ndi'i yuk̄u ná'no xí'in yuk̄u válí, nak̄oyo ndi'i ñayó'o, ta on k̄oq̄ ka ña. ²¹ Ta nda ñoyívi ñino k̄on ní ñii kaxin ña ná'no ta veé ní, ta ñii ñii ñayó'o veé ña ov̄i s̄ik̄o kilo án yá'a ka. Ta ñik̄oyo ña s̄at̄a ñivi, ta ñivi na ñik̄aku noq ñayó'o, s̄at̄av̄i chí'ña na Ndios chí ndeé ní ñixɔ'v̄i na xí'in ñayɔ'v̄i yó'o.

17

Tɔ'on yó'o ká'ān ña x̄a'ā ña xɔ'v̄i ní ñoo Babilonia

¹ Ta saá ñii ñatá'an na ux̄a naángel na kúu na x̄ini'i ux̄a copa k̄ix̄aa ña noq̄i, ta ñik̄a'ān ña xí'in̄i:

—Na'a, kixi ún xí'in̄i, ta saná'aj̄i yó'ó ndasaá xɔ'v̄i ní ñivi nañoo Babilonia, chí ñoo Babilonia yóo ña ndatán yóo ñii ña'a ká'no, ña kí'vi kūachi xí'in kūa'ā ní t̄aa. Ñoo ká'no yó'o nákaa ña yatin noq yóo kūa'ā ní yuta. ² Narey na xá'nda chiño noq kūa'ā ní ñoo ná'no ñoyívi xa ndik̄on na yich̄i ña sáná'a nañoo Babilonia yó'o, ta saá ndi'i narey ke'é na kūa'ā ní ña on vá'a, ndatán ke'é ñivi ñoo yó'o. Ta ña on vá'a ña ch̄ú'u nañoo yó'o ke'é ñivi, ndatán yóo ndut̄a vino tá s̄ax̄iini ñivi, saá yóo ña. Ta ndi'i ñivi ñoyívi kúsij̄i ní ini na ña xí'i na ndut̄a vino yó'o —káchí ñaángel xí'in̄i.

³ Ta saá Níma Ndios sakundixin ní m̄i ña ȳi'j̄i, ta ñii ñaángel ní'i ña ȳi'j̄i ñix̄a'ān̄i xí'in ña nda ñii yuk̄u yich̄i. Ta saá x̄ini'j̄i ñii ñaña'a, yóso ña ñii kit̄i tí ȳiyo ní káa, tí kuá'á kúu rí. Ndi'i xiiña s̄at̄a ñii rí kómí ña kūa'ā ní k̄iv̄i ña kándiva'a x̄a'ā Ndios ña chíkaa ñino ñat̄o'ó ra. Ta t̄iyó'o, ux̄a kúu s̄inj̄i rí, ta ux̄u kúu ndik̄i rí.

⁴ Ta ñaña'a yó'o ndixin ña tikoto ndí'í t̄oón xí'in ña kuá'á. Ta kūa'ā ní oro xí'in kūa'ā ní yūu yé'e ña livi ña yá'ví ní, ndóo ndaa ña s̄at̄a tikoto ndixin ña. Ta xí'in ñii nda'a ñá, ní'í ñá ñii copa ñaoro ña ch̄útú xí'in kūa'ā ní noq ña on vá'a, ta ch̄útú ña xí'in ndi'i noq ña kúu kūachi kini ña ñik̄i'vi ñá xí'in kūa'ā ní nataa. ⁵ Ta t̄a'ya ñá ñik̄a'ȳi ña xí'in ñii k̄iv̄i ña yɔ'v̄i kundaa ini yó, ta káchí ña saá: “Ȳi'j̄i kúu ñoo Babilonia ká'no, chí ndatán yóo ñii ña'a ñá kúu sí'í ndi'i náña'a ná on vá'a, ná kí'vi kūachi xí'in kūa'ā ní t̄aa, saá yóo j̄i, ta t̄ixin̄i káku ndi'i ña on vá'a xí'in ñakini ña yóo ñoyívi noq ño'o”, saá káchí tɔ'on ña ñik̄a'ȳi t̄a'ya ñaña'a yó'o. ⁶ Saá x̄ito j̄i, ta kundaa ini'j̄i ndí ñaña'a yó'o ñá x̄iini ní kúu ñá, chí xa x̄i'í ñá ñij̄i kūa'ā ní ñivi na x̄indik̄on Ndios, ta ñij̄i yó'o kúu ña ñix̄it̄a k̄iv̄i x̄a'ni na nayó'o

xá'a ña kándixa na Jesucristo. Ta ñaka'nda ní inij xá'a ña xini ñaña'a yó'o. ⁷ Ta saá ñika'an ñaángel xí'inj, káchí ña saá:

—¿Ndachun ñaka'nda ní iniún? Vitin kixá'áj ndato'onj xí'inún yu kúu ña kóni kachí ñaña'a yó'o, ta yu kúu ña kóni kachí kitj tí yjyo ní káa, tí yóso ñá, tí kómí uxá sijnj xí'in uxu ndikj. ⁸ Kitj yó'o tí yjyo ní káa, tí xiniún vitin, kúu tí xitaku, ta vitin on koó ka rí. Ta saá ní, ñii kivi ña vaxi keta rí noo yavj ña kónó ní, ta saá ko'on rí noo ndi'i xá'a rí. Ta kivi keta rí noo yavj yó'o, ta saá ñivi na on koó kivi ní-ka'yj noo tutu yj ña kómí Ndios nda kivi tá kixá'a kúva'a ñoyivi, ñivi yó'o naka'nda ní ini na, ña koto na kitj tí yjyo ní káa yó'o, chi xitaku rí ta on koó ka rí, ta ndjko rí kixaa rí noo ño'o —káchí ñaángel xí'inj.

⁹ Ta ñika'an ka ñaángel xí'inj, káchí ña saá:

—Ta ndixa xini ñó'ó ñandichí sijnj ñivi xá'a ña kundaa ini na yu kúu ña kóni kachí ña xiniún yó'o. Ta saá kundaa ini na ndi ña uxá sijnj tí yjyo ní káa kúu ña ká'an xá'a uxá xikj síkón noo yóo ñoo Babilonia. ¹⁰ Saá tuku ká'an ña xá'a uxá narey. Q'on narey yó'o xa ndi'i xá'a na, ta ñii tarey tixin na uxá yó'o xá'nda chiño ra vitin. Ta inká tarey on ta'an tondaa kivi kixá'a ka'nda chiño ra. Tá kivi kixá'a ka'nda chiño ra, ta saá salo'o ní kivi ka'nda chiño ra. ¹¹ Ta kitj tí yjyo ní káa, tí xitaku ta on koó ka rí vitin, tyyó'o ká'an ña xá'a ta ta kuu tarey taona. Ta tayó'o kuu ra ñii tatá'an na uxá narey, ta salo'o kivi ka'nda chiño ra, ta ndi'i xá'a ra.

¹² Ta ña uxu ndikj tí yjyo ní káa, tí xiniún, ká'an ña xá'a uxu narey na on ta'an kixá'a ka'nda chiño. Ta kivi kixá'a na ka'nda chiño na, ta kukomí na ndayí xí'in kitj tí yjyo ní káa ña kuchíño ka'nda chiño na ñii hora kuiti.

¹³ Ñii laá kuiti kúu ña kóni ndi'i uxu narey yó'o kasa ndivi na, chi ñii koo yu'ú ndi'i na ña taxi na ndayí xí'in ndee na nda'a kitj tí yjyo ní káa ña kasa ndivi rí ndi'i ña kóni rí. ¹⁴ Ndi'i narey yó'o kani tá'an na xí'in Ndikachi, ta Ndikachi kundeé rí noo nayó'o, chi Ndikachi kúu ña ká'an xá'a Jesucristo, Ta taKá'no ní ka noo ndi'i naná'no, ta kúu ra taRey ká'no ní ka, ta ta xá'nda chiño noo ndi'i narey ñoyivi noo ño'o. Ta ñivi na yóo xí'in ra kúu na ñakaxin mji ra, ta kana ra na ña kundikon na ra. Ta ñivi yó'o nda ñii kivi on sandakoo na yichj ra —káchí ñaángel xí'inj.

¹⁵ Ta ñika'an ka ñaángel xí'inj, káchí ña saá:

—Ta takuii yuta tá xiniún noo yóo ñaña'a ña on vá'a, takuii yuta yó'o kúu ña ká'an xá'a kuá'a ní ñoo válí xí'in ñoo ná'no, ta ká'an ña xá'a kuá'a ní noo ñivi, xí'in kuá'a ní noo to'on ña ká'an na. ¹⁶ Ta ña uxu ndikj ña xiniún ña kúu ña ká'an xá'a uxu narey, ñii kivi ña vaxi narey yó'o kusaa ini na koni na ñaña'a on vá'a yó'o. Ta ñii kv'a saá kusaa ini kitj tí yjyo ní káa koni rí ñaña'a yó'o. Ta saá narey xí'in tikitj yó'o kindaa na ndi'i ña kómí ñá, ta sandakoo yálá na ñá, ta kaxi na koñu ñá. Ta koñu ñá ña ndoo ndaa noo yikj ñá, ka'mi na ña xí'in ño'o xixi. ¹⁷ Saá ke'é na xí'in ñaña'a ñá on vá'a yó'o, chi Ndios chikaa ra ini na ña kasa ndivi na ña chitónj ra. Ta ña chitónj Ndios kúu ña koo yu'ú narey ña taxi na ndayí nda'a tikitj tí yjyo ní káa ña ka'nda chiño rí. Saá koo ña andá kundivi ndi'i to'on ña ñika'an Ndios xá'a kitj yó'o. ¹⁸ Ta ñaña'a ñá on vá'a ñá xiniún, kúu ñá kóni kachí xá'a ñoo ká'no ní ña kúu ña xá'nda chiño noo ndi'i narey ñoyivi noo ño'o —káchí ñaángel xí'inj.

Tq'on yó'o ndátq'on ña ndasaá ndi'i xq'a ñoo Babilonia

¹ Ta ndi'i nija'a ñayó'o, ta saá xiniñ inka ñaangel ña vaxi noo ñoyívi ñino. Ta ká'no ní ndayí kómí ña, ta ndeé ní náye'e ña, ta ndi'i ñoyívi noq ño'o ndeé ní náye'e ña xí'in ña yé'e ñaangel yó'o. ² Ta xí'in ndi'i ndeé ña nika'an ña, káchí ña saá:

—Xa nakava ñoo ká'no Babilonia, ta ndi'i xq'a ña! Ta vitin ndu ña ndasaá kuiti ñoo noq táku níma ndiva'a ta ndu ña ve'e noq nákutá'an ndi'i saá noq níma ndiva'a. Ta ndu ña ndasaá kuiti taká ndi'i kití tí kini tí ndáchí, ta tí kini ní kúu tí ndáchí yó'o, chi xaxi rí ndasaá kuiti ña kini án ña tá'yi. ³ Ta ndi'i saá ñivi na táku ndi'i ñoo ñoyívi noq ño'o, ndátán yóo ñivi na xa xí'i ní ndutá vino ta saxíini rá na, saá yóo nayó'o. Chi ndutá vino tá xí'i ñivi yó'o kúu ña ká'an xq'a ndi'i noq ña on vá'a ña kúsij iní ñivi ké'é na. Chi ñaño Babilonia chu'u na ñivi ña nataxi xí'in mji na nda'a ña on vá'a. Ta ndi'i narey ñoyívi kisa ndivi na ndi'i saá noq ña on vá'a, ñii kiva ndátán yóo ña on vá'a ke'é mji ñaño yó'o. Ta ñivi na síkó ñakía'vi ndukuiká ní ka na xq'a ña ví'í ní sata ñaño yó'o, saá chi ñivi ñaño yó'o nda lo'o on vá'a ní-sandakoo na sata na ndi'i saá noq ña livi ña kúu ña yá'vi ní, ña kúu ña kúsij ní ini mji na —káchí ñaangel xí'in ña xq'a ñaño Babilonia.

⁴ Ta saá xini sq'o'i inka tq'on ña kixi ñoyívi ñino, ta káchí ña saá:

—Ndó'ó, ñaño mji, xini ñó'ó kee ndó kq'on xiká ndó noq ñoo ká'no ña on vá'a yó'o xq'a ña on ke'é ndó ña on vá'a ndátán yóo ña on vá'a ke'é ñivi ñoo yó'o. Ta xini ñó'ó kee ndó ñoo yó'o xq'a ña on xq'vi ndó, ndátán kini ní xq'vi ñaño yó'o xq'a ña on vá'a ke'é na. ⁵ Saá chi ña on vá'a ke'é na ñoo ká'no yó'o, kuq'a ní kini xq'no ña, tãnda ñoyívi ñino nixaa

ñ. Ta Ndios on nandoso ra xq'a ndi'i ña on vá'a ke'é nayó'o. ⁶ Ta vitin va'a ná saxo'vi Ndios ñaño yó'o xq'a ndi'i ña on vá'a ke'é na xí'in kuq'a ní ñivi. Ndátán yóo ña on vá'a ke'é na, ta Ndios ná cha'vi ra na andá ovi yichí xq'a ñii ñii ña on vá'a yó'o. Xa xó'vi kuq'a ní ñivi xq'a ña on vá'a ke'é ñaño yó'o. Ta xq'a ñayó'o, ná taxi Ndios ña xq'vi mji ñaño yó'o andá ovi yichí xq'a ñii ñii ña xó'vi ñivi xq'a na. ⁷ Saá chi ñivi na on vá'a ñoo yó'o, ña'a ní nixiyo ini na, chi xikomí na ndi'i noq ñakuiká ña livi ña káchí ini mji na. Ta vitin va'a ná taxi Ndios ña ndeé ní yq'vi xq'vi na. Saá chi ñaño on vá'a yó'o, ña'a ní ini na, ta ndasaá kuiti kisa ká'no xí'in mji na, ta xáni ini na, káchí na saá: “Mji yó kúu naná'no na xá'nda chiño noq ndi'i ñivi. Ta on vá'a yóo yó ndátán yóo ñii ña'a ndá'vi ña nixi'i yij, chi nda ñii kivi on koo ñayq'vi xq'vi yó, ni nda lo'o on koo ña kuchuchú ini yó”, saá xáni ini na ñoo ká'no on vá'a yó'o. ⁸ Ta saá ni, ñii kivi ña vaxi nakutá'an ndi'i ña kini ní xq'vi ñaño yó'o, ta kixaa ña kuaku na, kixaa soko kundo'o na, ta kixaa ndeé ña xá'ni ñivi, ta koxo na xí'in ño'o ña xixi, ta saá kivi nayó'o. Saá kundo'o na, chi tãa tãndé kúu Ndios, tãa tã xá'nda chiño noq yó kúu ra, ta Ndios kasa nani ra xq'a kuachi ñaño on vá'a yó'o, ta saxo'vi ní ra na —káchí tq'on kixi ñoyívi ñino xini sq'o'i.

⁹ Ta narey ñoyívi noq ño'o, na kúu na ñii káchí kisa ndivi ña on vá'a xí'in ñivi ñaño yó'o, ta va'a ní xitaku na xí'in ndi'i ñakuiká xikomí ñoo yó'o, narey yó'o kuchuchú ní ini na, ta kuaku ní na xq'a ña ndi'i xq'a ñoo yó'o. Saá chi koto na ndasaá ví'í ka síkón kuq'an ndaa ñi'ma ña kée noq ño'o xixi kivi koxo ñoo yó'o. ¹⁰ Ta narey yó'o xiká va'a nakuita na noq yóo ñoo yó'o, saá chi

kuyi'ví ní na kivi koto na ña yo'vi ní xo'vi ña, ta ka'an na, kachí na saá:

—¡Ay! ¡Ay! ¡Ndá'ví ní yó'ó ñoo ká'no Babilonia! ¡Ñoo ndeé ní, ta ñoo ká'no ní xikuu ún! ¡Ta ñii kama kuiti kixi ña yo'vi ní xo'vi ún! —saá ka'an narey ñoyívi kivi vaxi.

¹¹ Ta saá ndi'i nivi ñoyívi na kúu na síkó ñakía'vi, kuchuchú ní ini na, ta kuaku ní na, chi ndi'i xa'a ñoo yó'ó. Saá chi on koo ka nivi na sata ña kúu oro, ña kúu plata, ni on sata ka na ku'a ní yuu ña livi, ña náye'e, ña yá'ví ní. Ni on koo ka nivi na sata tikoto va'a ña yá'ví ní ña kúu lino án seda. Ta on koo ka nivi na sata tikoto va'a ña kúu ña ndí'í toón án ña ku'á. Ni on koo ka nivi na sata tón viti va'a tón támi ní xá'an, ni on koo ka nivi na sata inka ñakuíká ña kúu ña ñani marfil, xí'in inka ña kúu mármol. Ni on koo nivi na sata ka ña kúu hierro, án inka ka ña kúu bronce. ¹³ Ni on koo ka nivi na sata ku'a ní canela, xí'in ku'a ní yuku ña yá'ví ña támi ní xá'an. Ta on koo ka nivi na sata xuxa va'a, ni na sata nduta tá támi ní xá'an, tá ñani mirra xí'in olíbano. Ni on koo ka nivi na sata nduta vino, ni aceite, ni trigo, ni harina va'a. Ni on koo ka nivi na sata kití tí kúu sindiki, ni tindikachi, ni tíkuáyí, ni on koo ka nivi na sata tón carreta. Ni on koo ka nivi na sata inka nivi ña kasa chiño na ñoo nayó'ó. ¹⁴ Ta xa'a ñayó'ó, ndi'i nivi ñoyívi na síkó ñakía'vi, ka'an na xí'in ñoo Babilonia, kachí na saá:

—Ñoo Babilonia, on koo ka ñakuíká ña ku'a ní xikomí ún. Ndi'i ñava'a ña livi ña xikusij ní ini mii ún xini ún, on koo ka ña. Saá chi ndi'i xa'a ñakuíká yó'ó ñoo ún, nda ñii ka kivi on kukomí ka ún ñakuíká yó'ó —saá ka'an nivi na síkó ñakía'vi xí'in ñoo Babilonia kivi ña vaxi.

¹⁵ Ta nivi na síkó ñakía'vi yó'ó, na xa ndukuíká ní kúu na, chi ñisikó na ndi'i ñoo ñakía'vi nda'a nivi ñaño Babilonia, ta nayó'ó kuyi'ví ní na kivi koto na ña yo'vi ní xo'vi ñoo yó'ó. Ta saá nakuita xíká na, ta kuaku na, ta chuchú ní ka'an na, ¹⁶ kachí na saá:

—¡Ay! ¡Ay! ¡Ndá'ví ní yó'ó ñoo ká'no Babilonia! Va'a ní livi xindixin ún tikoto yá'ví ní ña kúu lino, ña kúu tikoto ku'á án tikoto ndí'í toón. Ta sata tikoto yó'ó xindoo ndaa ku'a ní oro xí'in ku'a ní yuu yé'e ña livi ní, ta yá'ví ní. ¹⁷ ¡Ta ñii kama kuiti ndi'i xa'a ndi'i ñakuíká ún! —saá ka'an na síkó ñakía'vi xí'in ñoo Babilonia kivi vaxi.

Ta saá ndi'i naná'no na kúu na xá'nda chiño ñoo na káva tón barco, ta xí'in ndi'i nivi na ñó'ó ku'a ini tón barco, xí'in ndi'i nivi na kisa chiño ini tón barco, xí'in ndi'i nivi na xini ñó'ó tón barco ña ndiso nó ña síkó na, ndi'i nivi yó'ó nakuita xíká ndi'i na ñoo yó'ó ñoo Babilonia. ¹⁸ Kivi koto na ndasa'a ku'a ndaa ñi'ma ña kée ñoo xixi ño'ó ña xá'mi ñoo yó'ó, ta ka'an na xí'in ndi'i ndeé na, kachí na saá:

—On vása ní-xiyo inka ñoo ndatán nixiyo ñoo ká'no yó'ó —kachí na.

¹⁹ Ta chiso na yaa sijn na, chi kuchuchú ní ini na, ta kuaku ní na, ta chuchú ní ka'an na, kachí na saá:

—¡Ay! ¡Ay! ¡Ndá'ví ní ún ñoo ká'no Babilonia, xí'in ndi'i ñakuíká ún! Chi kisa kuíká ní ún ndi'i nivi na kómí tón barco xí'in ndi'i nivi na ñisikó ñakía'vi ña ndiso tón barco, tón xika ñoo takuii mii. ¡Ta ñii kama kuiti kixi ña ndi'i xa'a ún! —kachí nivi yó'ó xí'in ñoo ká'no Babilonia ñii kivi ña vaxi.

²⁰ Ta saá xini so'oj to'on ña njka'an ñii ñaangel, kachí ña saá:

—Ta vitin ndó'ó na ndoo ñoyívi ñino ñoo yó'ó Ndios, ¡ná kusij ní

ini ndó! Ta ndó'ó naapóstol, na xikuu na tì'ví Ndios kisa ndivi chiño ra, ta ndó'ó naprofeta, na njka'an ndoso tɔ'on Ndios, ta ndi'i inkā ndó'ó na kúu nayii chi ndíkɔn ndó Ndios, jvā'a ná kusij ní ini ndi'i ndó!, chí Ndios kisa ndivi ra ñandaa xā'a ndó. Saá chí kisa nani ra xā'a ña ɔn vā'a ke'é n̄vi na ñoo ká'no yó'o xí'in ndó, ta saxo'v̄i ra na xā'a ña ɔn vā'a yó'o —káchí ñaángel.

21 Ta saá ñii ñaángel ña kómí ndeɛ ká'no ní t̄in ña ñii yuu ká'no ña veé ní, ña káa ndatán yóo yuu ña xini ñó'ó n̄vi n̄ɔ ndikó na trigo, saá káa ña. Ta ndan'í ña yuu yó'o, ta sakana ña yuu yó'o ini takuú m̄ni, ta njka'an ñaángel, káchí ña saá:

—Ndatán ndeé ní sakana j̄ yuu yó'o ini takuú, saá koo ña ndeé ní sakana Ndios yó'ó ñoo Babilonia, ta ɔn kóo ká ún ndā ñii k̄v̄i ñoyívi.

22 Ta ndā ñii k̄v̄i ɔn kóo ká ña xita n̄vi yaa s̄j̄ ña kon̄j̄ sɔ'o n̄vi na xíka yich̄i ún, chí ɔn kóo ká n̄vi na sáká'a arpa, ni n̄vi na tívi tilálí, ni n̄vi na tívi trompeta. Ta ndi'i saá xiiña ún, ɔn kóo ká ndā ñii n̄vi na kisa chiño ndi'i saá n̄ɔ chiño, ni ɔn kóo ká ña kon̄j̄ sɔ'o n̄vi ña ní'j̄ ní yuu ña ndíkɔ trigo.

23 Ni ɔn kóo ká ña náye'e tóɔn, ni ɔn kóo ká vikɔ tonda'a ña sakusij ini n̄vi. Saá kundo'o yó'ó ñoo Babilonia xā'a ña ɔn vā'a ke'é ún. N̄vi na síkó ñakía'vi ña xikomí ún xikuu na naná'no ní ká, ta ñā'a ní njx̄iyo ini na. Ta yó'ó ñoo ká'no Babilonia ñakuati tásín ún xā'a n̄vi na ndóo ndi'i saá xiiña ñoyívi n̄ɔ ño'o, ta xí'in ñayó'o sandá'v̄i ún na.

24 Ta yó'ó ñoo ká'no Babilonia kúu ña ndíso kuachi, chí xā'ni ún ta xata ún ñj̄ naprofeta. Ta ñii k̄'va saá ke'é ún xí'in kuā'a ní n̄vi na kúu nayii xā'a ña ndíkɔn na Ndios. Ta xata ún kuā'a ní ñj̄ inkā n̄vi, chí ndíso ún kuachi xā'a ña

xā'ni ún n̄vi ndi'i saá xiiña ñoyívi n̄ɔ ño'o —káchí ñaángel xí'in ñoo Babilonia.

19

Tɔ'on yó'o ká'an ña xā'a ña kisa ká'no na Ndios ñoyívi ñj̄no

1 Ta ndi'i n̄ya'a ñayó'o, ta saá x̄inj̄ sɔ'o j̄ kuā'a ní n̄vi, ká'an na xí'in ndi'i ndeɛ na, ta káchí na saá:

j̄Ná kasa ká'no ní yó Ndios!*

j̄Ndios kúu t̄a t̄andeé ní, t̄a t̄a sakaku m̄j̄ yó!

Ndi'i ñava'a ná'no ña livi ní ña yé'e yóo ña xí'in Ndios.

2 Chi xí'in ñandaa ndixa Ndios kisa nani ra xā'a kuachi.

Xa kisa nani ra xā'a kuachi na ñoo ká'no na ké'é kuā'a ní ña ɔn vā'a.

Chi ñañoó yó'o ch̄u'u na inkā n̄vi ña ke'é na kuā'a ní n̄ɔ ña ɔn vā'a ñii k̄'va ndatán ke'é m̄j̄ na,

ta xí'in ña ɔn vā'a ke'é na ñoo ká'no yó'o, kisa kini na ndi'i saá xiiña ñoyívi n̄ɔ ño'o.

Ta ñañoó yó'o xā'ni na kuā'a ní n̄vi na kándixa Ndios.

Ta xā'a ña ɔn vā'a yó'o, ká'an Ndios ndí xini ñó'ó xɔ'v̄i ní na,

káchí kuā'a ní tɔ'on ña x̄inj̄ sɔ'o j̄.

3 Ta tuku x̄inj̄ sɔ'o j̄ tɔ'on ña njka'an kuā'a ní n̄vi na ndóo ñoyívi ñj̄no, ta káchí na saá:

j̄Ná kasa ká'no ní yó Ndios!

Saá chí ñj̄'mā ña vaxi kana n̄ɔ xixi ñoo ká'no ɔn vā'a yó'o,

ndi'i saá k̄v̄i ndáa ñj̄'mā yó'o ñoyívi ñj̄no, ta ndā lo'o ɔn vása ndā'v̄a ña,

káchí kuā'a ní tɔ'on ña x̄inj̄ sɔ'o j̄.

4 Ta na ɔkɔ kóm̄j̄ t̄a na kúu nax̄ikuā'a ná'no, xí'in kóm̄j̄ ñatáku, na kúu na ndóo yatin n̄ɔ yóo Ndios, x̄ikuxítí ndi'i na ndā n̄j̄tondaa t̄a'ya na ndā n̄ɔ ño'o, ta kisa tɔ'ó na Ndios, t̄a t̄a yóo táȳj̄

* 19:1 Tɔ'on hebreo “aleluya” kóni káchí ña: Ná kasa ká'no yó Ndios.

yij tón t'ó ká'no. Ta njka'an na, káchí na saá:

—iSaá ná koo ña! iNá kasa ká'no ní yó Ndios! —káchí na.

⁵ Ta xinj sq'oij t'ón ña kixi yatin noq yóo táyij yij tón t'ó ká'no, ta njka'an ña, káchí ña saá:

iNá kasa ká'no ní yó Ndios, Taa taKá'no noq yó!

iNdi'i ndó'ó na kisa chiño noq ra, án nakuáli kúu ndó, án naná'no kúu ndó,

ndi'i ndó'ó na kisa t'ó Ndios, ná kasa ká'no ní ndó ra! káchí t'ón ña xinj sq'oij.

⁶ Ta saá xinj sq'oij ña sísq, ndatán yóo t'achij t'ón ku'a'a ní nivi ká'an na, ta ndatán yóo ña sísq káyi ní'ij kóyo ku'a'a ní takuúí námi síkón ní, ta ndatán yóo ña ndeé ní ní'ij ndá'yij savij, saá yóo t'ón ña xinj sq'oij, ta káchí na saá:

iNdi'i yó, ná kasa ká'no yó Ndios! iChi vitin xa kixá'a xá'nda chiño Ndios,

Taa taKá'no noq ndi'i ña yóo ñoyívi kúu ra, Taa ta kómij ndi'i ndeé ká'no kúu ra!

⁷ iNá kusij ní ini yó, ta ná kutú ñasij ini yó!

iNá chinóo síkón yó ñat'ó Ndios! Saá chi xa n'itondaa kivi ña kixá'a viko ña tondaa Ndikachi.†

Xa yóo ti'va ña'a ñá tondaa xí'in Ndikachi, ta ndáti ñá ña kixaa yij ñá ña naki'in ra ñá.‡

⁸ Ta ña'a ñá tondaa yó'o xa naki'in ñá ndayí ña kundixin ñá tikoto yaa va'a, ña kúu ñalino, ña kúu ñandii ña náye'e táxa,

(chi ñalino yaa yó'o ká'an ña xa'a ñava'a ña kúu ñandaa ndino'o ke'é nivi na ndikón Jesucristo), káchí t'ón ña xinj sq'oij.

T'ón yó'o ká'an ña xa'a viko ña tondaa Ndikachi

⁹ Ta saá ñii ñaángel njka'an ña xí'inij, káchí ña saá:

—Vitin taaún t'ón yó'o, ña káchí saá: “Nákaa ñasij ini nivi na kúu na kaa Ndios kixi na viko tondaa Ndikachi” —káchí ñaángel xí'inij.

Ta tuku njka'an ñaángel xí'inij, káchí ña saá:

—Ndi'i t'ón ña njka'anij xí'in ún kúu t'ón ña ndaa ña kixi noq Ndios —káchí ñaángel xí'inij.

¹⁰ Ta yij xikuxitij noq ñaángel ña kasa t'ó'ij ña, ta kama njka'an ñaángel yó'o xí'inij:

—On ke'éún saá, on kuxitíún noqij. Saá chi ndatán yóo m'ijún xí'in nañaniún na ndikón Jesucristo, saá yóo yij, chi ndi'i yó kisa chiño yó noq Ndios, ta kándixa yó t'ón ña ndaa ña njka'an Jesucristo, ta on sandakoo yó kándixa yó t'ón ra. Ta saá on vá'a kuxitíún noqij, chi xinj ñó'ó ndasaá Ndios kuiti kasa ká'no yó. Chi t'ón ña saná'a Jesucristo ñii kúu ña xí'in t'ón ña njka'an naprofeta xina'a, saá chi ndi'i t'ón yó'o kaku ña noq Níma Ndios —káchí ñaángel xí'inij.

T'ón yó'o ká'an ña xa'a taa ta yóso kuáyí tí yaa

¹¹ Ta saá xinjij ñoyívi njno nanonaa ña, ta yó'o xinjij ñii kuáyí, tí yaa kúu rí. Ta taa ta yóso rí naní ra taNdaa, taa ta on vása sándakoo yichij Ndios. Xí'in ñandaa xá'nda chiño ra, ta xí'in ñandaa káni tá'an ra xí'in ña on vá'a. ¹² Ta nduchuj noq ra yé'e ní ña, ndatán yé'e ño'q ña xixij, saá yé'e nduchuj noq ra. Ta nándoso ku'a'a ní corona sijij ra. Ta taya'ij ra njka'yij ñii kivi ra ña on vása kúchiño kundaa ini nivi, ta ndasaá kuiti m'ij ra xinjij ra yukia kóni káchí kivi yó'o. ¹³ Ta tikoto ña ndixin ra ñii ndaxin ndi'i ña xí'in n'ij kuá'a. Ta inka kivi

† 19:7 Ndikachi yó'o ká'an ña xa'a Jesucristo. ‡ 19:7 ña'a yó'o ñá tondaa xí'in Ndikachi kóni káchí ña xa'a ndi'i nivi na kándixa Jesucristo.

ṭayó'o kúu "Ṭo'on Ndios." 14 Ta natropa na vaxi xí'in ra, na kee ñoyívi ñino, ñii ñii nayó'o kómí na tíkuáyí yaa yóso na. Ndíxin na tikotó va'a ña kúu lino ña yaa ní, ta ndii ní ña. 15 Ta yu'u ṭaa ṭa ṇaṇí Ṭo'on Ndios keṭa ñii espada ña sjiin ní, ta xí'in espada yó'o kúchiño ra sataku'é'e ra ñivi na kixi ndi'i ñoo, na kúu na on xiin kandixa ña'á. Ta ndakú ní ka'nda chiño ra noo ndi'i nayó'o, chi ní'i ra ñii kaa ndatán yóo yiton káni, ta xí'in kaa yó'o kúchiño sandi'i ra xa'a ñivi na sáa ini xini ña'á. Ndatán ké'é ñivi na kó'ni tíuva xí'in ña xindoso na rí ña táva na nduta rí ña nduu rá vino, saá ke'é ra xí'in ñivi na on vá'a yó'o. Chi ña xindoso ra tíuva yó'o ká'an ña xa'a ña yo'vi ní xo'vi ñivi yó'o chi ndixa sáa ní ini Ndios xini ra ña on vá'a ke'é na, ta Ndios kúu Ṭaa ṭa kómí ndi'i ndee ká'no. 16 Ta ṭaa ṭaká'no ṭa yóso kuáyí yaa, ndíxin ra tikotó ká'no káni, ṭanda sikon ra ṭanda noo si'in ra ñika'yi kivi ra, ña káchí saá: "ṬaRey ká'no noo ndi'i narey. Ṭaa ṭaKá'no noo ndi'i naná'no", káchí kivi ña ñika'yi noo tikotó ra.

17 Ta saá xini ñii ñaángel ñíndichi ña xindoso ña noo ño'o ká'no ña yé'e ndiví, ta xí'in ndi'i ndee, ñaángel yó'o kána ña tioko chée, ṭasjin yá'á, xí'ña, xí'in ndi'i saá inká noo kití tí ndáchí noo síkón, tí xáxi koñu kúu rí, ta káchí ñaángel xí'in rí saá:

—Na'a ndó, kixi ndó nakutá'an ndó noo kána vikó ká'no ña kisa ndivi Ndios xa'a ndó. 18 Kixi ndó ta kaxi ndó koñu narey, kaxi ndó koñu naná'no noo natropa xí'in koñu inká nataa na kúu na téé ní, na xa'ni kuá'a ní ñivi noo ñixiyo kuachi. Ta kaxi ndó koñu tíkuáyí xí'in koñu nataa na xiyoso rí, kaxi ndó koñu ndi'i saá noo ñivi, na kúu naná'no, na kúu nakuálí, na kúu ñivi na kómí ndayí nakaxin chiño ña kasa

chiño mji na, ta na kúu namozo na on vása kómí ndayí sandakoo na ña kisa chiño na noo napatrón na. Na'a ndó kaxi ndó koñu ndi'i nayó'o —káchí ñaángel xí'in kití tí ndáchí.

19 Ta saá xini tuku j kití tí yiyo ní káa, xí'in narey na xá'nda chiño noo ñivi ñoyívi, xí'in natropa na ndíkon saṭa nayó'o, ñakutá'an na ta ñakoo yu'ú ndi'i na ña kani tá'an na xí'in ṭaa ṭaká'no ṭa yóso kuáyí yaa, ta kani tá'an na xí'in natropa na ndíkon saṭa ṭayó'o.

20 Ta saá ṭaa ṭaká'no ṭa yóso kuáyí yaa xí'in natropa ra tiin na tíkití tí yiyo ní káa, ta tiin na ṭaprofeta vatá, ṭaa ṭa sandá'vi ñivi xí'in ña ke'é ra kuá'a ní ñaná'no ña ñaka'nda ní ini ñivi xini na. Chi ñivi yó'o ṭaxi na ña ñika'yi sello tíkití ṭa'ya na, ta kisa ká'no na ña'ná tíkití tí yiyo ní káa yó'o. Ta saá xini ndasaá ṭaa ṭaká'no ṭa yóso kuáyí yaa sákana ra ṭaprofeta vatá yó'o xí'in kití tí yiyo ní káa, ta ñakoyo táku ṭaprofeta vatá xí'in kití yó'o noo ndíka ní noo xixi ño'o xí'in ño'o ká'ndi ña ṇaṇí azufre. 21 Ta ndi'i inká ñivi na ndíkon saṭa ṭaprofeta vatá xí'in kití tí yiyo ní káa, ñixi'j ndi'i na xí'in espada sjiin ña keṭa yu'u ṭaa ṭa yóso kuáyí yaa, ta ndi'i kití tí ndáchí kixaa rí kaxi rí koñu na ñixi'j. Ta ndi'i kití yó'o xa'xi ná'ná rí koñu ñivi ñixi'j, nda ñi-nani ka tiixin rí kutú ña.

20

Ṭo'on yó'o ká'an ña xa'a mil kuyá ña ka'nda chiño Jesucristo

1 Ta saá xini ñii ñaángel, vaxi noo ña ñoyívi ñino, ta ní'i ña llave ña nakoná ña yé'é yavi kónó ní, ta ní'i ña ñii cadena kaa ña ká'no. 2 Ta ñaángel yó'o tiin ña tíkití tí kúu koq na'á, ta tí kúu tíkoq yatá, ta kúu rí níma ndiva'a ká'no noo ndi'i níma ndiva'a, ta Satanás kúu

kivɪ ñanímá ndivá'a ká'no yó'o. Ta ñaángel ña ní'i cadena kaa, katón ñanímá ndivá'a ká'no yó'o ña kuno'ni ñanímá yó'o ñii mil kuɪya. ³ Tá ndi'i katón ñaángel ñanímá ndivá'a ká'no, ta sákana táku ña'á ña ini yavɪ ká'no ña kónó ní, ta naḱasí kútu ña yé'é yavɪ yó'o, ta chɪnóo ña sello saṭa yé'é yó'o, ña nda ñii nɪvi ɔn kuchiño na nakoná na ña. Ta saá ñanímá ndivá'a ká'no ɔn kuchiño ka ña sandá'ví ña nɪvi ñoyívi nɔɔ ño'o, nda ndi'i ya'a ñii mil kuɪya. Nda saá Ndios taxi ra ña saña ñandivá'a ká'no yó'o ta ndá salo'o kuiti ko'ɔn ndíka ña.

⁴ Ta saá xɪniɪ kuɔ'a ní táyɪ tón to'ó ná'no nɔɔ ndóo ndi'i nɪvi na kómí ndayí kasa nani na xa'a kuɔchi. Ta xɪniɪ nímá nɪvi na kúu na nɪxi'ɪ ña kandoso na sɪkɔn na, chi xɪkuu na nɪvi na kándixa to'ɔn Ndios ta nɪka'an na ñandaa xa'a Jesucristo xí'in nɪvi. Ta nayó'o ɔn vása ní-kisa ká'no na kitɪ tí yɪyo ní káa, ni ɔn vása ní-kisa ká'no na na'ná rí, ni ɔn vása ní-taxi na ña ka'yi sello rí ta'ya na, án nda'a na. Nímá ndi'i nɪvi na nɪxi'ɪ yó'o kúu ña xɪniɪ, ta saá naṭaku na ta kɪxá'a na xa'nda chiño na xí'in Jesucristo. Saá xa'nda chiño na xí'in ra ñii mil kuɪya. ⁵ Ta ña naṭaku nɪvi na nɪxi'ɪ yó'o naní ña “ña nɔɔ naṭaku na nɪxi'ɪ.” Ta inka nɪvi na kúu na xa nɪxi'ɪ ɔn vása ní-nataku yaḱhi na, tãda ndi'i nɪya'a ñii mil kuɪya yó'o, andá saá nataku na. ⁶ Nɪvi na kúu nanoɔ naṭaku, nákaa ñasɪɪ ní ini na, ta nɪvi nayɪɪ kúu na. Nayó'o ɔn vása kúchiño kivɪ na yichɪ ɔvi, chi ndee ña xá'ni nɪvi nda lo'o ɔn vása kómí ña ndayí nɔɔ nayó'o. Ta saá kutaku na ndi'i saá kivɪ ña vaxi, ta nduu na nasutu, na kasa chiño nɔɔ Ndios ta nɔɔ Jesucristo, ta ka'nda chiño na xí'in ra ñii mil kuɪya.

⁷ Tá ndi'i nɪya'a mil kuɪya yó'o, ta ñaángel ña ti'ví Ndios saña

ñanímá ndivá'a ká'no ña kúu Satanás. ⁸ Ta nímá ndivá'a yó'o keta ña ko'ɔn ndíka ña xa'a ña sandá'ví ña nɪvi na táku ndi'i saá ñoyívi, na kúu na saá ini xini Ndios, ta kúu na nañoo Gog xí'in nañoo Magog. ÑaSatanás nakaya ña ndi'i nɪvi yó'o ña ko'ɔn na kani tá'an xí'in nɪvi na ndikɔn Ndios. Kuɔ'a ní nɪvi nakaya ñaSatanás; ndatán kuɔ'a ní yotí ña yóo yu'u mɪni, saá koo kuɔ'a ní nɪvi na nakutá'an ña kani tá'an na xí'in nɪvi na ndikɔn Ndios. ⁹ Nɪvi na ko'ɔn kani tá'an xí'in nañoo Ndios kee na ndi'i saá xiña nɔɔ ño'o, ta nandika na ko'ɔn na ta xaɔ na ta kono nduu na ñoo ña kúu ña kí'vi ní ini Ndios xini ra. Ta saá Ndios taxi ra ña koyo ño'o xixɪ ña kee ñoyívi nɪno, ta ka'mi ña ndi'i nɪvi na saá ini xini Ndios, ta ndi'i xa'a nayó'o. ¹⁰ Ta saá naángel Ndios tiin na ñanímá ndivá'a ká'no, ña kúu ña sandá'ví nɪvi, ta sakana táku na ña nɔɔ ndíka xixɪ ño'o xí'in ño'o ká'ndi ña naní azufre. Ta mɪi nɔɔ xixɪ ño'o yó'o kúu nɔɔ xa sákana na tíkitɪ tí yɪyo ní káa xí'in taprofeta vatá ta kɪsa chiño nɔɔ rí. Ta saá ndiví ñoó xo'vi ní ndi'i nayó'o ndi'i saá kivɪ ña vaxi.

To'ɔn yó'o ká'an ña ndi Ndios kasa nani ra xa'a kuɔchi nɪvi

¹¹ Ta xɪniɪ ñii táyɪ yɪɪ tón to'ó ká'no, tón yaa kúu nó, ta Ndios kúu ta ta yóo nɔɔ táyɪ yó'o. Ta ñoyívi nɔɔ ño'o xí'in ñoyívi nɪno kee ña xino ña kuɔ'an xiká ña nɔɔ Ndios, ta nda ñii nɪvi ɔn kuchiño koto ka na ña. ¹² Ta saá xɪniɪ ndi'i na nɪxi'ɪ, na xɪkuu naná'no xí'in na xɪkuu nandá'ví. Ta ndi'i nayó'o yíta na yatin nɔɔ yóo táyɪ yɪɪ tón to'ó ká'no. Ta saá nanoná kuɔ'a ní tutu nɔɔ nɪka'yi ña ke'é ndi'i nɪvi kivɪ xɪtaku na ñoyívi. Ta saá nanoná inka tutu nɔɔ nɪka'yi kivɪ ndi'i nɪvi na kutaku xí'in Ndios ndi'i saá kivɪ ña vaxi. Ta saá Ndios kɪsa nani ra xa'a kuɔchi ndi'i nɪvi na nɪxi'ɪ. Ñii kɪ'va ndatán yóo

ña ke'é n̄vi ña n̄ka'ȳi n̄o tutu, saá yóo ña k̄sa nani Ndios xa'a na. ¹³ Ta saá x̄inij takuii m̄ini n̄taxi rá ndi'i n̄vi na n̄ixi'i ini takuii yó'o, ta kee nayó'o kuá'an na n̄o yóo Ndios. Saá tuku x̄inij ndi'i n̄vi na n̄ixi'i, na kúu na ndóo ñii x̄iña n̄o n̄ani Hades, ta kee ndi'i nayó'o, ta kuá'an na n̄o yóo Ndios ña kasa nani ra xa'a kuachi na. Ta Ndios k̄sa nani ra xa'a kuachi ñii ñii nayó'o, ndatán yóo ña ke'é na. ¹⁴⁻¹⁵ Ta saá naángel Ndios t̄in na ndeē ña xá'ni n̄vi, ta t̄in na ña n̄ani Hades, ta s̄kana na ñayó'o, n̄akoyo ña n̄o ndík̄a x̄ixi ño'q ndi'i saá k̄ivj. Ta saá tuku naángel Ndios t̄in na ndi'i n̄vi na ɔn k̄o k̄ivj ní-ka'ȳi n̄o tutu n̄o n̄ka'ȳi k̄ivj n̄vi na kutak̄u x̄i'in Ndios, ta s̄kana na n̄vi yó'o ña n̄akoyo na n̄o ndík̄a x̄ixi ño'q. Ta ña kundo'o n̄vi yó'o n̄ani “ña k̄ivj na yich̄i ɔvi.”

21

T̄o'on yó'o ká'an ña xa'a ndasaá nduxáá ñoyívi ñino x̄i'in ñoyívi ño'q

¹ Ta saá x̄inij ndi' nduxáá ñoyívi ñino x̄i'in ñoyívi ño'q, chi ɔn k̄o k̄a ñoyívi ñino ñan̄o, ta ɔn k̄o k̄a ñoyívi ño'q ñan̄o, ta saá tuku ɔn k̄o k̄a m̄ini takuii. ² Ta saá x̄inij ñoo ȳij ña kúu ñoo Jerusalén ña xaá, v̄axi noo ña ñoyívi ñino n̄o yóo Ndios. Livi ní káa ñoo yó'o, ndatán livi káa ñaña'a ñá livi ní tik̄o ndixin xa'a ña tond̄a'a ñá, saá yóo ñoo, x̄inij. ³ Ta saá x̄inij s̄o'ɔ t̄o'on ña k̄ixi n̄o yóo táyi ȳij tón t̄o'ó ká'no ñoyívi ñino, ta x̄i'in ndi'i ndeē ña ká'an ña, káchí ña saá:

—Ñoo yó'o kúu ñoo Ndios n̄o ndi'i saá k̄ivj ña v̄axi kutak̄u ra x̄i'in n̄vi na ndik̄on ña'a, ta n̄vi yó'o kuu na ñaño Ndios. Ta m̄ij Ndios kuu ra Ndios m̄ij na, ta nda ñii k̄ivj ɔn sandakoo ra na. ⁴ Ndios

yakón ra ña sanayaa ra nduta nduch̄u n̄o na xa'a ña x̄aku na. Ta nda ñii k̄a yich̄i ɔn k̄ivj k̄a na, ni ɔn kóo k̄a ña kuchuchú ini na, ni ɔn kóo k̄a ña kuaku na xa'a, ni ɔn kóo k̄a ña kuki'v̄j k̄a ȳik̄i k̄oñu na, ta ndi'i ña n̄ix̄o'v̄j na tá yach̄i ɔn kóo k̄a ñayó'o.

⁵ Ta t̄a t̄a yóo táyi ȳij tón t̄o'ó ká'no n̄ka'an ra, káchí ra saá:

—Vitin ȳij ndása xaáij ndi'i ña k̄v̄a'a tá yach̄i.

Ta tuku n̄ka'an ra x̄i'in, káchí ra saá:

—Taa ún t̄o'on ña ká'an x̄i'in ún chi t̄o'on ña ndaá ña ndixa kúu ña —káchí ra.

⁶ Ta tuku n̄ka'an ra x̄i'in, káchí ra saá:

—Vitin xa kundivi ndi'i chiño ña ch̄itónij kundivi ñoyívi n̄o ño'q. Ta ȳij, n̄ani “Alfa x̄i'in Omega”^{*} chi ȳij kúu t̄an̄o, ta ȳij kúu t̄asondí'í n̄o ndi'i ña yóo. Ta ndi'i n̄vi na yich̄i takuii, taxi s̄ijij takuii ko'o na. Ta takuii yó'o kómí rá ndeē ña taxi rá kutak̄u n̄vi ndi'i saá k̄ivj ña v̄axi. ⁷ Ta ndi'i n̄vi na k̄undeē n̄o ña ɔn v̄a'a ta ɔn v̄asa ní-sandakoo na yich̄ij, nayó'o naki'in na ndi'i ñava'a taxij nda'a na. Ta ndi'i saá k̄ivj ña v̄axi ȳij kuu Ndios m̄ij na, ta nayó'o kuu nasa'ya m̄ij. ⁸ Ta n̄vi na sandakoo yich̄ij chi yí'v̄i na k̄o t̄o'v̄j na xa'a'ij, ta n̄vi na ɔn v̄asa kándixa ȳij, ta n̄vi na ké'é ndi'i saá n̄o ña ɔn v̄a'a ñakini, ta n̄vi na xá'ni inka n̄vi, ta ndi'i t̄a t̄a kí'vi kuachi x̄i'in ña'a ñá ɔn s̄iv̄i ñásí'í ra kúu, án ndi'i ña'a ñá kí'vi kuachi x̄i'in t̄a t̄a ɔn s̄iv̄i ȳij ñá kúu, ta n̄vi na nákuati tásin xa'a inka n̄vi, ta n̄vi na kisa ká'no ñaidolo án ñaimagen ña ɔn s̄iv̄i Ndios ndino'o kúu, ta n̄vi na ká'an ñavatá, ndi'i n̄vi yó'o x̄inij ño'ó k̄o'ɔn na koyo na n̄o ndík̄a n̄o x̄ixi ño'q x̄i'in ño'q ká'ndi ña n̄ani azufre. Ta ña x̄o'v̄j na ñayó'o n̄ani “ña n̄ixi'ij na

* **21:6** “Alfa” kúu k̄ivj letra ñan̄o alfabeto t̄o'on griego, ta “Omega” kúu k̄ivj letra sondí'í alfabeto yó'o.

yichí ɔvǐ” —káchí Ndios, nǐkǎʼan ra xíʼinǐ.

Toʼon yóʼo káʼan ña xaʼa ñoo Jerusalem ña xaʼa

⁹ Ta saá xǐnǐ ñii ñatáʼan na uxǎ naáŋgel na xǐnǐʼi uxǎ copa noq xǐñoʼo uxǎ ñayoʼvi ní nǐxoʼvi nǐvi na xǐtakǔ tá xa yatin kǐxaa kǐvǐ sondíʼi ñoyívi. Ta ñaáŋgel yóʼo kǐxaa ña noqǐ, ta nǐkǎʼan ña xíʼinǐ, káchí ña saá:

—Naʼa, kixi ún noqǐ, ta sanáʼaǐ yóʼo ñañaʼa ña koo ñásíʼi Ndikachi —káchí ñaáŋgel xíʼinǐ.

¹⁰ Ta saá kǐxaa Nímǎ Ndios ta sakundixin ní mǐi ña yǐʼi, ta xǐnǐʼi ña yǐʼi nǐxaʼanǐ xíʼin ña ñii yukǔ káʼno ña síkón ní. Ta sanáʼa ña yǐʼi ñoo yǐi ña kúu Jerusalem ña xaʼa. Ta saá xǐtoǐ ndí ndǎ ñoyívi ñino noq yóo Ndios vǎxi noo ñoo yǐi yóʼo ña kixaa ña ndǎ ñoyívi noq ñoʼo. ¹¹ Ta ñoo yǐi káʼno yóʼo livi ní yéʼe táxa ña, chi ña yéʼe táxa káku ña noq ña yéʼe mǐi Ndios. Ta ndǎtán yéʼe táxa yǐi livi ña yáʼví ní, ña ñanǐ jaspe, saá yóo ña. Ta ndǎtán yóo yǐyǐ yéʼe ña táxi koto yó ndǎ inkǎ táʼví satǎ ña, saá yóo yǐi livi yóʼo.

¹² Ñii ñama káʼno ní ta síkón ní ña, xǐno nduu ña ñoo yǐi yóʼo. Ta ñama yóʼo kómí ña uxǔ ɔvǐ yéʼé, ta ñii ñii yéʼé ñindichi ñii ñaáŋgel, ta ñii ñii yéʼé nǐkǎʼyǐ ña xíʼin kǐvǐ ñii na uxǔ ɔvǐ tǎa na xǐkúu saʼya taIsrael kǐyǎ xǐnaʼá, chi saʼya ñani síkuá taIsrael yóʼo nduu na uxǔ ɔvǐ tiʼvi náʼno nǐvi na kúu nǐvǐ ñaño Israel. Ta yéʼé ñanó nǐkǎʼyǐ ña xíʼin kǐvǐ saʼya taIsrael tañoq, ta yéʼé ñaovǐ nǐkǎʼyǐ ña xíʼin kǐvǐ saʼya ra taovǐ, ta saá nǐxaa nǐkǎʼyǐ kǐvǐ ndiʼi na uxǔ ɔvǐ saʼya taIsrael noq ña uxǔ ɔvǐ yéʼé ña kómí ñama ña xǐno nduu satǎ ñoo yǐi káʼno yóʼo. ¹³ Ta unǐ yéʼé xító ña chí noq kána ñoʼo, ta inkǎ unǐ yéʼé xító ña chí

norte, ta inkǎ unǐ yéʼé xító ña chí sur, ta inkǎ unǐ yéʼé xító ña chí noq kuǎʼan ketá ñoʼo. ¹⁴ Ta uxǔ ɔvǐ xǐña xaʼa ñama ña xǐno nduu ñoo yǐi ñóʼo uxǔ ɔvǐ yǐi náʼno. Ta ñii ñii ña uxǔ ɔvǐ yǐi yóʼo nǐkǎʼyǐ ña xíʼin kǐvǐ ñii nataa na xǐkúu uxǔ ɔvǐ naapóstol na kǐsa chiño noq Ndikachi. Saá chi yǐi ñanó nǐkǎʼyǐ ña xíʼin kǐvǐ ñii taapóstol, ta yǐi ñaovǐ nǐkǎʼyǐ ña xíʼin kǐvǐ inkǎ taapóstol, ta saá nǐxaa nǐkǎʼyǐ kǐvǐ ndiʼi na uxǔ ɔvǐ naapóstol noq ña uxǔ ɔvǐ yǐi kúu ña ñóʼo xaʼa ñama yóʼo.

¹⁵ Ta ñaáŋgel ña nǐkǎʼan xíʼinǐ níʼi ña ñii ña ndǎtán káa yiton ndakú, ta nina oro kúu ña. Ta ñaáŋgel xǐnǐ ñóʼo ña ñayoʼo xaʼa ña choʼon kǐʼva ña ndasaá kúu kǐʼva ña kómí ñoo yǐi káʼno. Ta choʼon kǐʼva ña ñama síkón ña xǐno nduu satǎ ñoo yóʼo, ta choʼon kǐʼva ña ndiʼi yéʼé ña kómí ñama yóʼo. ¹⁶ Ta komǐ kúu sǐjn ñoo yǐi káʼno yóʼo, ta ñii kúu kǐʼva ña kómí ñii ñii sǐjn ñoo yóʼo. Ñii kúu kǐʼva ñandíkǎ ña, xíʼin ñakánǐ ña, ta xíʼin ñasíkón ña. Ta ñii ñii sǐjn ña, ña kúu ñakánǐ ña xíʼin ñandíkǎ ña, ta xíʼin ñasíkón ña, kómí ñii ñii sǐjn yóʼo ɔvǐ mil ɔvǐ ciento kilómetro.† ¹⁷ Ta saá choʼon kǐʼva ñaáŋgel ñandíkǎ noq kuíkon ñama ña xǐno nduu satǎ ñoo yǐi yóʼo, ta kómí ña ñii ciento ɔvǐ sǐko komǐ vǎvi ndaʼa tǎa. Chi ñakǐʼva choʼon ñaáŋgel yóʼo ñii kúu ña xíʼin kǐʼva ña chóʼon nǐvi.

¹⁸ Ta ñama síkón kuvaʼa ña xíʼin nina yǐi livi ña yéʼe táxa, ña ñanǐ jaspe. Ta mǐi ñoo yǐi káʼno kuvaʼa ña xíʼin nina mǐi oro. Ta ndǎtán yóo yǐyǐ yéʼé ña táxi koto yó ndǎ inkǎ táʼví satǎ ña, saá yóo oro yóʼo. ¹⁹ Ta ña uxǔ ɔvǐ yǐi náʼno ña ñóʼo xaʼa ñama ña xǐno nduu satǎ ñoo yóʼo, kómí ña kuǎʼa ní yǐi ña livi ní, ta yáʼví ní. Yǐi káʼno ñanó kómí ña yǐi

† 21:16 ɔvǐ mil ɔvǐ ciento kilómetro kúu uxǔ ɔvǐ mil estadio.

livi ña ñani jaspe ña kúu yuu ña yé'e táxa. Yuu ká'no ñaovj kómí ña yuu livi ndí'í, ña ñani zafiro. Yuu ká'no ñaunj kómí ña yuu livi kuíj ndí'í, ña ñani ágata. Yuu ká'no ñakomj kómí ña yuu livi kuíj, ña ñani esmeralda. ²⁰ Yuu ká'no ñaov'ón kómí ña yuu livi yá'á kuá'á ña ñani ónice. Yuu ká'no ñaiñq kómí ña yuu livi kuá'á ña ñani cornalina án rubí. Yuu ká'no ñauxa kómí ña yuu livi kuáán yá'á ña ñani crisólito. Yuu ká'no ñaona kómí ña yuu livi kuíj kui'ya, ña ñani berilo. Yuu ká'no ñaijn kómí ña yuu livi kuáán yaa ña ñani topacio. Yuu ká'no ñauxu kómí ña yuu livi kuíj kuáán ña ñani crisopraso. Yuu ká'no ña uxu ñii kómí ña yuu livi ndí'í kuá'á, ña ñani jacinto. Yuu ká'no ña uxu ovj kómí ña yuu livi ndí'í ndino'o, ña ñani amatista. ²¹ Ta ña uxu ovj yé'é ña kómí ñama ña xjno nduu sata ñoo yij, ñii ñii yé'é yó'o kuvá'a ña xí'in ñii yuu yaa ña livi ní, ña yá'ví ní, ña ñani perla. Uxu ovj kúu yé'é, ta uxu ovj kúu perla ná'no yó'o. Ta yichj ká'no ñoo yó'o, nina ñaoro kúu ña. Ta ñoo yichj yó'o, ndatán yoo yuyy yé'e ña táxi koto yó nda inká tá'ví sata ña, saá yoo ña.

²² Ta ñi-xini nda ñii ve'e ño'o ñoo yij ká'no yó'o, chi ndatán yoo ve'e ño'o ñoo yó'o, saá yoo mji Ndios, Taa ta kómí ndi'i ndee, xí'in Ndikachi tí yoo xí'in ra. ²³ Ta ñoo yij ká'no yó'o on vása xinj ñó'ó ka ña nandij ño'o yé'e ká'no ña ye'e ndiví, ni on vása xinj ñó'ó ña ye'e týoo ñoo ñañoó, saá chi mji Ndios xí'in mji Ndikachi kúu na livi ní ká'no yé'e ñoo yó'o. ²⁴ Ta ñvi na kixi ndi'i saá ñoo ñoyivi na kúu na kándixa Jesucristo, nayó'o kuu na kutaku ñoo yé'e yó'o. Ta ndi'i ñvi na xjkuu narey ná'no na xjkomí ndee xí'in ñakuíka, nayó'o xaá na taxi na ñava'a xjkomí na nda'a Ndios. ²⁵ Ta ndi'i saá kivi

kuu nóna uxu ovj yé'é ña kómí ñama ña xjno nduu sata ñoo yó'o. On nakasi ka na yé'é yó'o, chi nda ñii yichj on koo ka ñoo naa, ndatán ñixjyo ñoyivi yatá. ²⁶ Ta ñvi na kixi ndi'i saá xiiña ñoyivi, na kúu na xjkomí ndee ná'no án na ñaki'in kuá'a ní ñato'ó, nayó'o xaá na ta taxi na ndi'i ndee xí'in ndi'i ñato'ó nda'a Ndios. ²⁷ Ta nda ñii ña kúu ñakini, ni ñayakuá on kuchiño kivi ña ñoo yij yó'o. Ni nda ñii ñvi na kúu na ké'é ñakini, ni ñvi na ká'an ñavatá, on kuchiño kivi na ñoo yij yó'o. Ndasaá kuiti ñvi na ñika'yi kivi ñoo tutu ña kómí Ndikachi kúu ñvi na kuchiño kivi ñoo yij yó'o, chi ñoo tutu yó'o yoo kivi ndi'i ñvi na kutaku xí'in Ndios ndi'i saá kivi ña vaxi.

22

¹ Ta saá ñaángel saná'a ña yij ñii yuta xí'in takuii ndii, ta takuii yó'o kúu tá táxi ndee ña kutaku ñvi. Ta ndatán yoo ña náye'e táxa yuyy yé'e saá yoo ña náye'e takuii yuta yó'o. Takuii yó'o kúu tá kaku mji ñoo yoo táyi yij tón to'ó ká'no ñoo xá'nda chiño Ndios xí'in Ndikachi, ² ta xjno takuii yó'o kuá'an rá ma'ño yichj ká'no ña yoo ñoo yij ká'no. Ta ovj tá'ví saá yu'u yuta yó'o yita yiton, ta koon kuí'i nda'a nó. Ta ñvi na kaxi kuí'i yó'o kutaku na ndi'i saá kivi ña vaxi. Ta yiton yó'o táxi nó koon uxu ovj ñoo kuí'i nda'a nó, chi ñii ñii yoo táxi nó koon kuí'i nda'a nó. Ta yuku nda'a yiton yó'o va'a sanda'a ña ndi'i ñoo kué'e ñvi na kúu na kixi ndi'i saá ñoo. ³ Ta nda ñii ka ña kómí chí'ña, on koo ka ña ñoo yij yó'o. Ta táyi tón to'ó ká'no Ndios xí'in Ndikachi kunakaá nó ñoo yij yó'o, ta ndi'i ñvi na kúu na kisa chiño ñoo ra, nayó'o kasa ká'no na ra. ⁴ Ta ndi'i ñvi yó'o ndixa koto na ñoo ra, ta ka'yi kivi ra ta'ya ñii ñii na. ⁵ Ta ñoo yij yó'o nda ñii kivi on

kũnoó kã ña, ta ɔn vása konj ñó'ó kã ñivi ño'ò vạ'a ña natoon na, ni ɔn konj ñó'ó kã na ño'ò ká'no ña ye'e ndiví, chi mji Ndios kúu tã tã ye'e ñoo yji yó'o. Ta ñivi na yóo xí'in Ndios ká'nda chiño na xí'in ra ndi'i saá kivi ña vaxi.

Tɔ'on yó'o ká'an ña xa yatin ní vaxi kivi ña ndikó Jesucristo ñoyivi yó'o

⁶ Ta saá ñaangel njka'an ña xí'inj, káchí ña saá:

—Tɔ'on yó'o kúu ña ndaa ña ndixa. Mji Ndios, taKá'no noo yó, tã kúu tã tã njka'an ini naprofeta kujya xina'á, vitin xa tiví ra ñaangel mji ra ña ko'on ña taxi ña kundaa ini ñivi na kisa chiño noo ra xa'a ña kama ní kundivi.

⁷ Ta njka'an Jesucristo tɔ'on yó'o:

—jKoo ti'va ndó! jKama ní xaa! Ta nákaa ñasij ní ini ñivi na kisa ndivi tɔ'on Ndios ña yóo noo tutu yó'o —káchí ra.

⁸ Ta yij, taJuan, xini so'oj ta xini xí'in nduchu nooj ndi'i ñayó'o ña sanativi Ndios nooj. Tá ndi'i niya'a ña xini so'oj ta xini yó'o, ta saá xikuxitij nda noo ño'ò noo ñindichi ñaangel, ña kúu ña saná'a ña xini ta ña xini so'oj, chi kónij kasa ká'noj ñaangel yó'o, níkúu. ⁹ Ta njka'an ñaangel xí'inj, káchí ña saá:

—On ke'é ún saá, ɔn kuxití ún nooj. Saá chi ndatán yóo mji ún xí'in nañani ún naprofeta xí'in ndi'i inka ñivi na kisa ndivi ña ká'an tɔ'on ña yóo noo tutu yó'o, saá yóo yij. Chi ndi'i yó kisa chiño yó noo Ndios. Xa'a ñayó'o xini ñó'ó ndasaá kuiti Ndios kasa ká'no yó —káchí ñaangel xí'inj.

¹⁰ Ta tuku njka'an ñaangel xí'inj, káchí ña saá:

—On chikaa se'é ún tɔ'on Ndios ña yóo noo tutu yó'o ña ká'an xa'a ña kundivi, chi xa yatin ní vaxi kivi ña kundivi ndi'i ñayó'o.

¹¹ Ta vitin ñivi na ké'é ña ɔn vá'a, ta nayó'o, vạ'a ná kundikon na ke'é kã na ña ɔn vá'a. Ta ñivi na ké'é ñakini, nayó'o, vạ'a ná kundikon na ke'é kã na ñakini. Ta ñivi na ké'é ñava'a, ta nayó'o, vạ'a ná kundikon na ke'é kã na ñava'a. Ta ñivi na nátaxi xí'in mji ña kasa ndivi na ña kóni Ndios, ta vạ'a nayó'o ná kundikon na kasa ndivi kã na ndi'i saá ña kóni Ndios —káchí ñaangel xí'inj.

¹² Ta njka'an Jesucristo, káchí ra saá:

—jKoo ti'va ndó! jKama ní xaa! Ta xí'in yij xaa ya'vi ña cha'vij ñii ñii ñivi, ndatán yóo ña vạ'a án ña ɔn vá'a ke'é ñivi yó'o. ¹³ Yij nanij “Alfa xí'in Omega”, chi yij kúu tanɔ'o ta yij kúu tãsondí noo ndi'i ña yóo ñoyivi. Kivi ñanó kixá'a ñoyivi, ta yij kúu tã xa táku, tãnda kixaa kivi sondí ñoyivi, ta táku kãj —káchí Jesucristo.

¹⁴ Ta nákaa ñasij ini ñivi na kúu na nákata tikotɔ na ña nduyaa ní kã ña,* chi nayó'o kukomí na ndayí kaxi na kuj'i tí kóon nda'a yiton, ta kuj'i yó'o táxi kutaku na ndi'i saá kivi ña vaxi. Nayó'o kukomí na ndayí kivi na yé'é ña kómí nama ña xino nduu satã ñoo yij ká'no, ta saá kuchiño kutaku na ñoo yij yó'o. ¹⁵ Ta ñivi na kundoo ke'e satã nama ña xino nduu ñoo yij, kúu ñivi na ké'é ña ɔn vá'a ñakini, xí'in ñivi na kúu na nákuati tásín, ta natã na kí'vi kuachi xí'in náña'a ná ɔn sivi nási'í na kúu, án náña'a ná kí'vi kuachi xí'in natã na ɔn sivi yij ná kúu, ndi'i ñivi na xá'ni inka ñivi, ta ñivi na kisa ká'no ña kúu ídolo án ña kúu imagen ña ɔn sivi Ndios ndino'o kúu, xí'in ñivi na kúu ní ini ká'an ñavatá, ta nda lo'o ɔn vása sándakoo na ña sándá'vi na inka ñivi. Ndi'i ñivi yó'o ɔn

* 22:14 Ña nákata ñivi tikotɔ na ká'an ña xa'a ña sándakoo ñivi ña ké'é na ña ɔn vá'a.

kukomí na ndayí kǐ'vi na kutaku na ñoo yǐi ká'no xí'in Ndios.

¹⁶ Ta tuku nǐkǎ'an Jesucristo, káchí ra saá:

—Yǐi, taJesús, xa ti'víi ñaángel ña kǐsa chiño nooǐ xaǎ ña kǎ'an ña ndi'i to'on yó'o xí'in ún. Saá chi kóniǐ ña ndato'on ún xí'in ndi'i nǐvi na kándixa yǐi ta nákutá'an na ñii ñii xiiña xa'a ña kǐsa ká'no na yǐi. Ta yǐi tuku nanǐj “Tio'o noo kǎku yitǝn tón kúu tarey David.” Ta yǐi tuku nanǐj “Taa sa'ya ñani sikuá tarey David.” Ta tuku nanǐj “Kimi tí náye'e xitaan ní” † —káchí Jesucristo.

¹⁷ Ta Níma Ndios xí'in ñáña'a ñá livi ní ñá tonda'a xí'in Ndikachi, kǎ'an na káchí na saá:

—Na'a ndó kixi ndó noo Ndios —káchí na.

Ta ndó'ó na xínǐ so'o to'on yó'o, saá tuku kǎ'an ndó kachí ndó xí'in inkǎ nǐvi:

—Na'a ndó kixi ndó noo Ndios —káchí ndó.

Ta ndó'ó, nǐvi na yíchi takuii, va'a kixi ndó ko'o ndó takuii tá taxi kutaku ndó ndi'i saá kǐvi. Va'a kixi ndi'i ndó ko'o ndó takuii yó'o, chi takuii tá sání'i Ndios ndó'ó kúu rá.

¹⁸ Ta yǐi taJuan, ndixa kǎ'anǐ xí'in ndó'ó, nǐvi na kúu na xínǐ so'o to'on yó'o ña kúu to'on ña nǐkǎ'an Níma Ndios iniǐ xa'a ña taaǐ ña noo tutu yó'o. Ndixa ndátoto'onǐ xí'in ndó, káchíǐ saá: Tá yóo nǐvi na chinóo kǎ to'on ña nasama na ña kǎ'an to'on Ndios ña nǐtaaǐ noo tutu yó'o, ta Ndios chinóo kǎ ra ñayo'vi ní xo'vi nǐvi na ke'é saá. Ndatán yóo ña kǎ'an tutu yó'o xa'a ñayo'vi ní xo'vi nǐvi, ñii kǐ'va saá xo'vi ní nǐvi yó'o.

¹⁹ Saá tuku tá yóo nǐvi na kindaa to'on Ndios ña nǐtaaǐ noo tutu yó'o, ta Ndios kindaa ra ndayí ña kutaku nayó'o xí'in ra ndi'i saá kǐvi ña vaǐxi. Ta saá tuku Ndios kindaa ra ndayí ña kǐ'vi nayó'o kutaku na ñoo yǐi ká'no, ta kindaa ra nda'a nayó'o ndi'i ñava'a ña kǎ'an tutu yó'o xa'a.

²⁰ Taa ta kǐsa ndaa xa'a to'on yó'o kǎ'an ra xí'in ndó, káchí ra saá:

—Ndixa kama ní ndikóǐ —káchí ra.

Ta ndi'i nǐvi na kándixa ña kǎ'an ra káchí na saá:

—Saá ná koo ña. ¡Na'a, kixi ún, Tata Jesús, Taa taKá'no noo yó!

²¹ Ta Jesucristo Taa taKá'no noo yó, ná ke'é ra ñava'a ní xí'in ndi'i ndó'ó. Saá ná koo ña.

† 22:16 Ndi'i kǐvi yó'o kǎ'an ña xa'a Cristo, taa ta ti'ví Ndios ña sakaku ra nǐvi.